ADMODUM REVERENDI ET EXIMII PATRIS

JOANNIS A S.THOMA

UMUI» l'M « IIOTORIM, DOCTOUS IHtUU-il

ik coimiBW ACkMniA rMfwcau» m»ui. *cmui rki a»iu«

CURSUS PHILOSOPHICUS THOMISTICUS

«awa maa. vuun «t civiui i«nnmn« bt i--n>u> ivuuii

NOVA KDITIO

ai ii uiminiui »*m locum uruumiu unsu. uvtiitQtB ummuia

TOMUS SECUNDUS

PHILOSOPHIA NATURALIS

PARS PRIMA KT PARS SFCUMDA : Qi«»r. I-T1I

PARISIIS

LUDOVICU8 VIVES, EDITOR

13, »u DH.UU, 13

MDCa:LX\xm

ADMODUM REVEHENDI ET EXIMII PATRIS

JOANNIS A S. THOMA

CURSUS

PHILOSOPHICUS THOMISTICUS

II

ADMODUM REVEHENDI ET EXIMII PATII 13

JOANNIS A S.THOMA

nohB mtixcMum», nucinius iiiiki.i

i» m«?u!n'j acamihi momaoMs i>Miamn. urnui >mu ama

CURSUS PHILOSOPHICUS THOMISTICIS

ir>:i\lIH 1IXUI. «UO IT GIMIMU AfclllOTEU* II iHlflOIUS tVBIIII HI." IU.

NOVA EDITIO

A0 IKMIDIU A'M MOCltlll AC<I«ATISl*r IIIULMA. HKC I IA

TOMUS SECUNDUS

PHILOSOPHIA NATURALIS

PARS PRIMA ET PARS SECUNDA Qr«sr. I-VII

PARISIIS

I.UDOVICUS VIVES, EDITOR

13. VIA BILAMIIIK, 13

M DCCC LXXXIII

PHILOSOPHIA NATURALIS

PRIMA PARS

PHILOSOPHIA NATURALIS.

PRO(E\l IUM..

Philosophia, *i in iota latitudine» »u» significationi* sumatur, om¬nem complectitur scientiam,dicitur enim Philosophia quasi amor seu amicitia trienti'm : qua ratione sa¬pientia humana voratur Philoso¬phia a D. Thoma in Protemio Poli-ticor. Kt sic Philosophia esi scien¬tia generica complectens sub se om¬nem scientiam uutumliter nequi-•ibilem, prmsertim speculativam, cujus amor proprie est amor scien¬ti», qui» tantum scire amatur. Hu¬jus autem triplex genus numeratur a Philosopho, et D Thomu, ii Meta-phys., lect. vn. et Opusc ux. q. scilicet Scientia naturali*, Mathe¬matica et Mclaphysica, reductive ve¬ro pouiturctium 'ubilla/'~/iVv;.quio non de rebus speculandis, sed in¬strumentis speculationis agit. Qu» scienti® differunt secundum diver¬sum scibilitatis gradum, ut diximus in libris Post. q. xxvn. Saturatis enim tractat de rebus motui sensi-biliquc mutationi subjectis, Ideoque solum abstrahit a materia singulari. Mathematica agit ile quantitate, ut abstrahit n motu et materia sensibi-libus accidentibus vestita. Metaphy-siea agit ile ento ut sic, ut abstrahit ab omni materia, tam sensibili quam intelligibiU, id est etiam a materia prima secundum se, qu® solo intellectu percipitur.

Varie autem definitur Philosophia iu hac latitudine sumpta ab aucto¬ribus. Quidam enim ex etymologia nominis definiunt Philosophiam, quod est amor sapienti»; alii ex mo¬do procedendi, quod est cognitio re¬rum ut sunt, id est per suas causas; alii ex materia quam comprehendit, dicunt quod est humanarum divina-rumque rerum cognitio; nlii denique ex effectu ad quem nos ducit, dixe¬runt quod Philosophia est mortis contemplatio, id est hominem a tem¬poralibus et corporalibus passioni¬bus segregans.

In pnesenti autem non agimus de Philosophia in tota sua latitudine; •ed, relicta Mathematica «t Meta-physica, solum agiinus de scientia naturali, cujo» objectum compre¬hendit omne ens naturale, id est omnoonsmobile secundum aliquem moluui corporeum, seu extensum;

motus enim pure spirituales non pertinent ad hoc genus scientiae. In hoc autem objecto considerando summo ordine processit Aristoteles, dividens quatuor partes hujus scientiae. Prima agit de ente mobili in communi : scientifice enim a communioribus ad minus communia proceditur, et haec pars clauditur octo libris quos vocant Physicorum vel de Physica auscutatione. Reliquae tres partes agunt de ente mobili in particulari; et juxta tres species motus distinguuntur in tria genera mobilium, ut advertit S. Thomas in prooemio librorum de Generatione. Primus est motus localis; secundus alterationis, qui ordinatur ad generationem; tertius augmentationis, qui est proprius rei viventis, vel animatae.Et secundum primum motum considerantur corpora simplicia, ex quibus construitur hoc universum. Et sic post libros Physicorum tractat Philosophus de coelo et mundo, id est de omnibus corporibus simplicibus, quatenus per motum localem coordinantur et situantur in hoc universo; ex his enim praecipue universum constat, nam mixta habent locum juxta modum elementi praedominantis in eis. Secundum motum autem alterationis, qui ad generationem ordinatur, agit de corporibus corruptibilibus, non quatenus coordinantur per situm in universo, sed quatenus subjacent generationi et corruptioni, tam substantiali quam accidentali; et sic tertia pars Philosophiae agit de generatione. Denique secundum tertium genus motus, scilicet augmentationis et nutritionis, qui est proprius viventis, agitur de omni gradu vitae, seu de anima, quae praebet illam, et ascenditur usque ad gradum vitae intellectivae, quae invenitur in anima nostra, et de hoc agit in libris de anima. Et sic per istas quatuor partes dividitur tota scientia naturalis.

ORDO PRIMJE PARTIS

PHILOSOPHIA.

Prima par3 philosophiae, ut diximus, agit de ente mobili in communi, cujus considerationem cum scientifice tradiderit Aristoteles,ejus ordinem, qui maxime in scientia attenditur, oportet prae oculis habere.

Liber I.

Igitur ad considerandum ens mobile in communi, primo praemittit quasi praeludia quaedam et principia, unde dignoscere possimus quid sit ens naturale, et quale sit; id enim maxime constabit ex principiis quasi elementalibus talis entis. Circa quae principia varie antiqui senserunt, rerum naturalium diversas origines et principia ponentes. Vocat autem hic principia, non causas per quas fit ens naturale, sed illa ex quibus est, et in quae resolvitur, sive considerando ens naturale

in fieri prout generatur, sive in fac. to esse prout componitur ex illis : et sic pro compositione assignat duo principia, scilicet materiam et for¬ mam; pro generatione autem addit tertium principium, scilicet priva¬ tionem, quatenus in generatione proceditur a non esse forma), seu privatione illius ut a termino a quo, ad esse formae ut ad terminum ad quem in aliquo subjecto, seu mate¬ ria; et hoc explicat in primo li¬ bro.

Liber II.

Secundo tradit Philosophus ea quae in hac scientia praesupponi de¬ bent circa subjectum, et principia, seu media quibus haec scientia de¬ monstrat. Subjectum autem est id quod natura constat, quod consur¬ git ex principiis in primo libro ex¬ plicatis, scilicet ex materia et for¬ ma; et sic agit de natura. Principia autem, seu media quibus de hoc en¬ te naturali, seu de natura demons¬ trandum est, sunt quatuor causae, scilicet materialis, formalis, efficiens et finalis; inde enim pendent om¬ nia quae de hoc subjecto demons¬ trantur, et hoc facit in secundo li¬ bro.

Liber III.

Tertio procedit ad explicandam propriam passionem hujus entis na¬ turalis, quae est motus, a quo maxi¬ me dicitur ens mobile, et in ejus consideratione consumuntur reliqui libri Physicorum. Et est duplex ejus consideratio : altera secundum se absolute, altera comparative, seu respective ad extrinseca, a quibus pendet, scilicet ad moventia et ad mobilia.Circa primam consideratio¬ nem primo agit de motu in commu¬ ni, et de illius affectionibus, deinde in particulari de ejus speciebus et partibus per quas dividitur, vel con¬ tinuatur.Et quidem de motu in com¬ muni, et de his qua) intrinsece il¬ lum comitantur, et consequuntur agit in tertio libro, prius explican¬ do definitionem motus, deinde ac¬ tionem et passionem qusе illum con- comitantur et sine quibus non est motus, et tertio rationem finiti et infiniti, qua) necessario et intrinse¬ ce consequitur motum ratione con¬ tinuitatis, et successionis partium.

- Liber IV.

De extrinsecis autem affectioni¬ bus motus agit in quarto libro. Sunt nutem duo, quibus motus extrinsece afficitur, et mensuratur, scilicet lo¬ cus et tempus, ut etiam notat D. Thomas in initio quarti Physico¬ rum; mensuratur enim motus ex parte mobilis, loco, et ex parte suae durationis tempore : agendo autem de loco, etiam agit do vacuo, quod est privatio ejus.

Liber V et VI.

Considerato autem motu et affec¬ tionibus ejus, tam intrinsecis quam extrinsecis, agit deinceps in lib. vet vi, de ejus divisionibus. Primo qui¬ dem de divisione essentiali et intrin¬ seca per species. Secundo,de divisio¬ ne penes partes quantitatis continui in quo exercetur. Et primam divisio¬ nem prosequitur libro v, ostendens dari tres species motus, scilicet lo¬ calem, alterationem, et augmenta- tionem, et similiter agit de unitate motus tam specifica quam indivi- duali, et de contrarietate motuum, quia inter diversas species datur contrarictas.Secundam vero divisio¬ nem motus, scilicet penes partes continuas tractat in lib. vi. Ubi agi¬ tur de divisibilitate motus, tam ra¬ tione medii,per quod movetur,quam

ratione temporis in quo movetur, et quomodo continuum non componatur ex solis indivisibilibus, et consequenter nec motus. Haec omnia pertinent ad considerationem motus, secundum ea, quae sibi absolute conveniunt, tam in se, quam in suis affectionibus et divisionibus a lib. hi usque ad sextum.

Liber VII et VIII.

Restat in reliquis libris explicare ea quae conveniunt motui comparative ad moventia et ad mobilia, et lib. vii considerat ordinem mobilium ad moventia deveniendo usque ad primum motum, et primum motorem, quia non datur processus in infinitum; et similiter considerat conditionem requisitam inter movens et mobile, scilicet quod sint simul et approximata.et consequenter comparat motus inter se, quoad velocitatem et tarditatem. Secundo, considerat in lib.vm qualitatem primi motus, et primi motoris, ubi sistit consideratio entis mobilis,ostendendo quod primus motor est sempiternus, ubi etiam agitur de aeternitate primi motus, et aeternitate universi ab eo producti, et similiter ostendit primum motum esse motum localem et circularem,ac denique primum motorem esse infinitae virtutis, et carere magnitudine atque adeo esse incorporeum et indivisibilem.

De his omnibus tractandum nobis est in praesenti juxta hunc ipsum ordinem librorum Aristotelis. Sed ante praemittenda est quaestio de scientia ipsa Philosophiae, tanquam procemialis quaestio, et de ordine qui servari debet in processu cognitionis et scientiae.

QUAESTIO I.

DE SCIENTIA PHILOSOPHIA, ET ORDINB COGNOSCENDI.

Multa quae de scientia Philosophiae disputari solent omittimus in praesenti, quia ex resolutione tradita in quaestione procemiali Logicae, et in quaestione ultima Posteriorum facile possunt innotescere. Ejusmodi sunt, an Philosophia sit nobis necessaria, an sit scientia, an practica, vel speculativa et similes aliae quaestiones, quae ex similium resolutione deciduntur. Constat enim Philosophiam nobis esse necessariam ad rectam et scientificam rerum naturalium perscrutationem; quod vero sit scientia, constat ex multis demonstrationibus, quae in progressu hujus scientiae fient, ac denique quod sit speculativa constat tum ex fine hujus scientiae, qui est indagatio et cognitio veritatum naturalium, non earum effectio; tum ex principiis quibus procedit, quae resolutivo modo ostendunt veritatem, non compositivo modo fabricare docent.

Quare tria tantum restant explicanda,quae propria sunt hujus scientiae . Primum est de illius objecto formali, et materiali quodnam sit. Secundo,de ejus unitate, an sit una secundum speciem atomam, an vero penes diversa objecta dividatur in diversas species, v. g., ea quae tractat de coelo, an sit diversa specie ab illa quae tractat de generatione,vel de anima, an vero totum hoc sit unius speciei. Tertium circa ordinem cognoscendi, quid sit primo cognitum a nostro intellectu, quod Aristoteles loco prooemii in primo isto libro tractavit.

ARTICULUS PRIMUS.

Utrum ens mobile sit objectum for¬ male Philosophix.

Ut punctus difficultatis innotes¬ cat, nota duos terminos tituli. Pri¬ mus est ly ens mobile. Secundus est ly objectum formale. Ens mobile non sumitur complexe pro aggrega¬ to ex ente et mobilitate, ut duobus, sed incomplexe pro quidditate cui convenit mobilitas. Differunt autem quidditas mobilis, seu naturalis, aut ens naturale, et natura, quia ut di- citPhilosophus ii lib. Physic.c.i: Na¬ tura dicitur principium motus, et quietis ens naturale, id quod habet in se tale principium motus. » Un¬ de non dicitur natura objectum Philosophiae, sed ens naturale, vel mobile, quia agit de rebus, seu quidditatibus mobilibus, quae natu¬ ra ipsa constant. Et sicut sumitur natura in Physicis, non pro sola es¬ sentia rei qua? cuilibet enti compe¬ tit, sed pro ea quae est principium motus, non cujuslibet, sed imper¬ fecti et cum successione et processu -de potentia ad actum; ita ens natu¬ rale vel mobile sumitur pro eo quod habet in se principium talis motus Physici, et imperfecti, de quo plura dicemus in quaestione ix agendo de definitione naturae.

Secundus terminus est ly objec¬ tum formale, licet enim identificen- turens mobile, corpus mobile, sub¬ stantia mobilis, naturalis, vel sensi¬ bilis, ratione cujus identificationis, -aliqui reducunt istam difficultatem fere ad modum loquendi: de.quo vi¬ deri possunt Conimbricenses, hic q. iv prooemiali, et Carmelitani, q. I et alii tamen quantum ad ratio¬ nem formalem, quae a materiali distinguitur in scientiis, difficultas ista non est de modo loquendi, sed de re, lioet enim^mobile, seu muta¬ bile Physicum debeat esse corpus et substantia, tamen formalitas cor¬ poris, aliud explicat quam formali¬ tas entis mobilis, dicit enim corpus formaliter radicem quantitatis, et sic definitur per ordinem ad divisi- bilitatom; mobile autem radicaliter sumptum dicit radicem mutationis seu transitus de potentia ad actum, quod quidem si fiat cum successio¬ ne et continuitate, ut fit in motu Physico, divisibilitatem requiret ut conditionem, non ut rationem for¬ malem, et ita videmus quod neque natura,neque motus definiuntur per corpus, neque illud explicant, sed natura dicitur principium motus et quietis; motus autem dicitur actus entis in potentia : ubi solum expli¬ catur ordo entis imperfecti, non corporis. Denique idem videmus ob¬ servari in aliis rationibus formali¬ bus explicandis, licet enim omne coloratum sit corpus,non tamen di¬ cimus quod objectum formale visus est corpus coloratum,sed coloratum explicat formale objectum; corpus au’em materiale, seu praesupposi- tum et omne inlclligibile est ens; non tamen ratio entis formaliter ex¬ plicat objectum intellectus,sed prse- suppositive et materialiter.Idem er¬ go potest intelligi in corpore mobi¬ li, et ente mobili.

Quapropter difficultas praesens in duobus consistit. Primum in discer¬ nendo rationem formalem objecti Physica*, et materialem, an scilicet ratio mobilitatis pertineat ad objec¬ tum formale, ratio vero corporis ad materiale. Secundum est de exten¬ sione hujus objecti, an scilicet com¬ plectatur per se et formaliter omne mobile tam substantialiter, quam accidentaliter; an vero solum com¬ plectatur per se mobile substantiali¬ ter,et penes principia substantialia, mobile autem accidentaliter solum reductive tractetur a Physico, et ut deductum ex primo.

Et licet plures sententiae versen¬tur circa objectum Philosophiae as¬signandum, de quibus videri pos¬sunt Gonimbricens. hic q. ix procemiali, art. i et Garmelitani, q. i, tamen praecipuae sententiae reducun¬tur ad tres. Quidam asserunt objec¬tum esse ens mobile ; quidam cor¬pus mobile; quidam corpus natura¬le, vel sensibile licet haec omnia di¬cant alii in idem coincidere, et so¬lum differre penes modum loquen¬di. Similiter etiam inter Thomistas aliqui existimant objectum formale et per se Philosophiae solum esse ens mobile substantialiter,et penes prin¬cipia substantialia, alii quod per se, et adaequate includit, tam mobile substantialiter, quam accidentaliter, et sunt diversa principia mobi¬litatis accidentalis, et substantialis, de quo videri potest Cajetanus opusc. de sub. Phil.

DIGO PRIMO. —Subjectum mate¬riale, seu objectum quod Philoso¬phiae est corpus naturale, seu mobi¬le; formale vero explicatur per ens mobile, seu mobile ut sic, et ita ens mobile, et corpus mobile se habet, sicut in visu coloratum, et corpus, quod ly coloratum est formalis ra¬tio, ly corpus materialis, neque enim tangitur corpus a visu sub omni ratione, sed quatenus afficitur colore.

Prima pars conclusionis est ex¬tra controversiam, cum constet li¬mites Philosophice intra res corpo¬rales contineri, nec per se agere de substantiis separatis ab omni mate¬ria, sic enim haberet abstractionem cequalem Metaphysicae, quia abstra¬heret a materia sensibili, et intelligibili. Et similiter non agit de sola quantitate abstracta ab omni mate¬ria, sic enim coincideret cum Ma¬thematica,et non ageret de corpore, ut subjicitur motui, quod utique est corpus sensibile. Quod si aliquando Physica agit de Deo et Angelis, non agit de illis ut mobilibus, sed ut moventibus, quatenus in illos redu¬cuntur motus corporales, et ab eis dependent; de ipsis autem substan¬tiis separatis propter se non agit Physica.

Secunda vero pars est expressa Divi Thomae, praesertim in locis ubi de hoc ex professo agit, ut patet in prooemio Physicorum ubi inquit : « Quod subjectum Philosophiae est ens mobile simpliciter; non dico autem corpus mobile, quia omne mobile esse corpus probatur in isto libro, nulla autem scientia probat suum objectum. » Idem expresse docet Opusculo xlu, cap. xrv; vide¬ri potest vi Metaph., lect.ix, ubi do¬cet objectum Physicae esse ens mo¬bile, vel etiam substantiam mobi¬lem, id est quidditatem mobilem,ut ibi explicat et xi Metaph.,lect.iv,do¬cet ex Philosopho quod Physica spe¬culatur entia ut mota.Quod si aliqui¬bus locis videtur dicere Divus Thomas, quod subjectum Physicae est corpus mobile, ut p., q. vui, art. i in argumento sed contra, et q. xiv de Veritate, art. vm ad 16, ta¬men ibi non loquitur de objecto Phi¬losophiae pro formali, sed pro mate¬riali, seu praesuppositive.

Fundamentum hujus conclusio¬nis sumitur ex his quae paulo ante sunt insinuata, quia videlicet pro¬pria, et adaequata passio quam Phy¬sicus demonstrat de suo subjecto est motus, motus autem non defini¬tur explicando ordinem ad corpus vel substantiam sed ad ens mobile, definitur enim quod est actus en¬tis in potentia, ut patet in hoc tertio libro; ergo formalis ratio sub¬jecti Physici non explicat rationem corporis, nam quod formaliter «st subjectum scientiae, explicatur etiam in formali definitione propriae passionis, tanquam id ad quod pas¬sio dicit habitudinem,ergo cum non explicetur in definitione motus ratio

corporis, sed ratio entis in potentia/ non pertinet ad formalem rationem subjecti corpus, licet in re verum sit, quod non sit mobile motu Physico, nisi id quod est corpus, sed tamen sub formalitate, qua pertinet ad Physicam, ita se habet quod si per impossibile daretur aliquod mobile quod non esset corpus, adhuc tractaretur a Physica, sicut si per impossibile daretur aliquod coloratum extensum, quod non esset corpus, adhuc videretur ab oculo.

Secundo, sumitur fundamentum ex illa ratione, quam significat D. Thomas, i Phys. citato, quia in Physica probatur quod mobile sit corpus, nulla autem scientia probat suum objectum formale; ergo objectum formale non est corpus sub formalitate et explicatione corporis, sed sub ratione entis mobilis. Qua probatione utrumque insinuatur, et quod ratio corporis pertinet ad objectum materiale, siquidem probatur convenire omni mobili, et quod non sit ratio formalis, quia nulla scientia potest illud probare, siquidem omnis probatio procedit sub aliqua ratione formali, et consequenter talis ratio non probatur, sed probat, et sic supponitur; ea vero supposita bene potest probari quod tale objectum materiale sibi competat, quia jam habet rationem formalem, sub qua procedat ad investigandum, et ostendendum quodnam objectum materiale sibi sit proportionatum, et sic Philosophus ostendit quod omne mobile debet esse corpus, quia debet esse divisibile ut patet in libro vi. Physicorum, et ita postquam tractavit de ente mobili in communi in istis octo libris, incipiendo descendere ad explicandum in particulari diversa entia mobilia, quod pertinet ad objecta contenta sub materiali subjecto, incipit in libris de coelo a notifioatione corporis; ergo supponitur quod corpus ex parte materiali subjecti se teneat.

Dices : Non repugnat quod aliqua scientia probet suum objectum formale a posteriori, sicut Theologia probat Deum esse, nec enim requiritur ad rationem principii indemonstrabilis quod sit indemonstrabile etiam a posteriori, sed solum a priori, ut diximus in Logica, q. xxiv. Et sic per divisibilitatem quasi a posteriori probatur in Physica ratio corporis, unde Philosophus formaliter non probavit mobile esse corpus, sed omne mobile esse divisibile et habere partes, divisibilitas autem non est ipsa ratio corporis, solum enim illi competit ratione quantitatis, imo divisibilitas proxima etiam a quantitate separari potest, ut diximus in Logica, q. xvi, et patet in corpore Christi sacramentaliter po^. sito; ergo non probat Physica rationem corporis, sed aliquod accidens ejus.

Respondetur nullam scientiam posse probare suum objectum formale, etiam quoad an est ex ipsa propria ratione formali, sic enim probaret idem per idem, sed vel id probat ex mutuatis ab alia scientia, sicut Theologia ex rationibus Metaphysicis probat Deum esse, vel id probat aliqua ratione a posteriori solum reductive pertinente ad talem scientiam, non formaliter et per se, ut latius ostendimus in Logica,in libris Posteriorum. Physica autem ostendit mobile esse corpus seu divisibile, ex ipsa intrinseca et formali ratione motus, quia omnis motus debet habere partes, siquidem partim est in actu, partim in potentia.

Et ad id quod dicitur Philosophum non probare quod mobile est corpus, sed quod est divisibile, atque adeo a posteriori probare quod sit corpus, respondetur quod quando probatur alicui rei convenire ali-

qu&m propriam passionem, et non probatur ex ipsa quidditate a qua taliB passio dimanat, manifestissi¬mum signum est quod talis quiddit&s a qua dimanat illa passio, non pertinet ad rationem formalem talis scientiae, siquidem non per illam probatur, sicque perinde est probare talem propriam passionem ac pro¬bare ipsam essentiam. Cum ergo ex ratione corporis et oriatur divisibilitas et mobilitas, si probatur ex mobilitate divisibilitas eo quod ad illam requiritur, non attenditur formaliter ipsa ratio corporis sub ea ratione qua corpus est id est ut fundat divisibilitatem, sed sub ea ratione qua quidditas mobilis est. Unde idem est probare rationem di¬visibilis, et rationem corporis, quia corpus radix divisibilitatis est: pro¬cedendo enim ex ipsa quidditate mobilitatis, non proceditur ex ipsa ratione corporis, quatenus radix di¬visibilitatis est, sed quatenus funda¬mentum mobilitatis est, et hoc est esse ens mobile. Unde motus secun¬dum suam naturam, et per se non pertinet ad genus quantitatis, seu divisibilitatis, ut dicit S. Thomas Opusc. lxx, q. v, art. iii ad 5, et v Metaphys., lectio xv. Est simile si aliqua scientia ageret de intelligibili ut sic et probaret quod intelligibile in actu debet esse spirituale, et non corporale, quia est abstrac¬tum a materia, talis scientia non haberet pro objecto formali entitatem spiritualem, licet illam neces¬sario supponeret, quia non respice¬ret illam formaliter, ut opponitur dbrpori entitative, sed ut fundat or¬dinem ad intellectum. Sic Physica, quae agit de mobili, non respicit formaliter corpus, sic enim radix divisibilitatis est, sed ut procedit de potentia ad actum de non esse ad esse, hoc enim pertinet ad mutatio¬nem, quod formaliter non est respicerfr-corpus, sed ipsum fieri et esse secundum mutationem, quod totupl ens mobile est.

DICO SECUNDO : — Quando di¬citur ens mobile subjectum formale Physicae ly mobile non sumitur pro mobilitate formali, sed aptitudinali, seu radicali, ita quod ens mobile est idem quod quidditas mobilis, seu fundamentum mobilitatis proxima. — Ita notat Cajetanus in opusculo de subjecto Physicae. Ratio est ma¬nifestae, quia alias Physicus ageret de accidente, mobilitas enim proxi¬ma, seu formalis, accidens est, et sic non ageret de substantia, neque de generatione substantiali; imo non ageret per se de natura, contra id quod dicemus in secundo libro; natura enim est principium motus et quietis primo, et per se. Unde non consistit in mobilitate formali, sed radicali, quia mobilitas forma¬lis, quae est accidens, non est pri¬mum principium motus, sed proxi¬mum, et formale.

Dices : Ergo formale objectum Physicae, non solum est ens mobile, sed substantia naturalis, sive sub¬stantia mobilis, seu corpus mobile. Respondetur formale objectum esse substantiam mobilem sumendo sub¬stantiam pro quidditate, seu radice prima mobilitatis, ut dicit S. Tho¬mas, vi Metaphys. lect. i, et sic est idem quod ens mobile formaliter. Caeterum si sumatur ly substantia,. prout explicat hanc quidditatem per modum primi praedicamenti, id est ut naturam subsistentem, sic non explicat rationem formalem, sed materialem seu concomitantem subjecti physici, sicut etiam visus respicit coloratum in concreto, quod non potest esse nisi substantia, vel habens modum substantiae, non per¬tinet substantia ad formalem ratio¬nem objecti in visu, sed ad mate¬rialem, tanquam sensibile per acci¬dens; sic Physica per se et formali¬ter respicit ens mobile, quatenus

explicat quidditatem primi principii motus, quod non potest esse pri¬mum principium, nisi sit substan¬tia, non tamen sub formalitate sub¬stanti® definitur, vel formaliter at¬tingitur, ideoque non omnino ex¬cludit substantiam, sed tanquam subjectum materiale includit, sicut etiam Mathematica agit de quanti¬tate secundum se, quatenus fundat proportiones, et mensuras, nec ta¬men formaliter considerat rationem accidentis, secundum quod inh®-rens est, licet sine ratione accidentis quantitas non detur.

DICO ULTIMO — Ens mobile, de quo per se agit Physica, non solum est ens mobile substantialiter, sed etiam accidentaliter, ita quod ter-minative ly mobile abstrahit a sub¬stantia, et accidente, et respicit non solum principia mobilitatis substan¬tialis, sed etiam accidentalis licet subjective ly mobile sit substan¬tia.

Hsec conclusio ab omnibus accep¬tatur, nam aliqui dicunt Physicam ad®quate solum agere de ente mo¬bili substantialiter, quod ut salvent in coelo quod est omnino incorrup¬tibile et ingenerabile, et tamen per se pertinet ad Physicam, dicunt coelum esse mobile substantialiter, non proxime, sed remote et radica¬liter, scilicet ratione materi®, et ita ponere debent materiam coeli ejus¬dem speciei cum sublunari, et hoc ideo est ut salvent eadem principia naturalia in objecto hujus scienti®: alias si considerantur diversa prin¬cipia, alia pro substantia, alia pro accidente, non apparet quomodo uniantur in unica scientia. Nec po¬test dici quod principia accidentis reducuntur ad principia substan¬ti®, hoc enim salvari non potest in uno ex principiis, scilicet in priva¬tione ; nam privatio form® substan¬tialis non est in omnibus radix pri¬vationis accidentalis, ut patet in coelo, in quo est privatio form» ac¬cidentalis, id est ubi, et non fun¬datur in privatione form® substan¬tialis, quia coelum illius capax non est.

Gffiterum conclusio est posita Ga-jetani opusc. de subjecto Philoso¬phi®, et Ferrariens. i Physic., q. ii, et aliorum Thomistarum, et in sen¬tentia D. Thom® i p., q. lxvi, art. i, quod materia coeli specie distingui¬tur a sublunari, non potest opposita sententia defendi, quia tunc nec etiam remote, id est ratione mate¬ri® coelum est substantialiter mo¬bile. Sed tamen etiam abstrahendo ab hac sententia urgetur fundamen¬tum positum, tum quia Physica per se agit de forma coeli, et non solum de materia, qu® tamen non est principium substantialis mutatio¬nis; tum quia agit de ipso coelo, quod est compositum ex materia et forma, quatenus incorruptibile est, et a corruptibili corpore distingui¬tur; ergo impertinens est quod ha¬beat materiam substantialiter mobi¬lem, tractatus ille qui agit de coelo et per se pertinet ad Physicum, agit de coelo, quatenus incorruptibile est, et sic non consideratur ratione mobilitatis materi® ad formam sub¬stantialem, quin talis privatio sub¬stantialis ibi omnino excluditur, cum incorruptibilitas coeli per se consideretur; ergo radicalis et re¬mota mobilitas ad substantiam ra¬tione materi®, non est ratio consi¬derata in tractatu de coelo, sed ex¬clusa (quod valde ponderandum est in hac sententia), et tamen consi¬deratur coelum ut ens mobile, mobi¬litate accidentali, quatenus mutatur de loco in locum.

Quomodo autem principia acci¬dentalis mobilitatis et substantialis uniantur in objecto formali hujus scienti®, quod opposita sententia percipere non potest, respondetur utrumque verum esse, et quod prin

cipia non sunt eadem entitative,. nisi tantum proportionaliter, et analogice, ut expresse docet D. Thomas iMetaphys., lect. ultima §. hic ponit sextum, et xii Metaphys. textu xix, lect. iv, ubi ostendit ex Philosopho quod non sunt eadem principia omnium generum, nisi proportionaliter, sicut patet quod ad genus substantiae pro mutatione substantiali concurrit materia, quae est pura potentia, et privatio formae substantialis, et forma ipsa substantialis, quae generari potest; in accidenti" bus autem materia, quae mutari po' test, non est pura potentia, sed sub_ jectum habens formam substantia lem, et privatio formae accidentalis, et ipsa accidentalis, quae principia non sunt eadem, nisi proportionaliter, sicut substantia et accidens proportionaliter sunt idem. Gaeterum univocari possunt, et convenire in una scientia, quia induunt eamdem rationem formalem scibilitatis, sicut etiam Metaphysica agit de substantia et accidenti modo univoco, non quia conveniunt in ratione entis, ut sic, sed quia sub ea" dem abstractione formali ab omni materia; similiter ergo physica agit de substantia, et physicis accidentibus, et utriusque principiis, ut conveniunt eadem formalitate abstractionis a materia singulari tantum, licet talia accidentia et substantia non conveniant in aliqua superiori ratione universali et praedicabili, nisi analogice.

Nec tamen propter hoc subjectum mobile, de quo agit Physica tanquam de subjecto mobilitatis, abstrahit a substantia et accidente, quia licet motus, seu mobilitas, de qua agit Physica, terminari possit ad substantiam vel accidens, tamen subjectum quod recipit et fundat hanc mobilitatem, tanquam principium primum, et per se motus, non est accidens, sed natura, quae necessario est substantia, licet formalis ratio qua attingitur, solum explicet quidditatem mobilem, non substantiam.

Solvuntur argumenta.

Primo arguitur : Ens mobile non potest sumi in tota latitudine, ut comprehendit tam accidens quam substantiam mobilem, sed restringitur tantum ad substantiam vel corpus mobile; ergo non est ponendum ens mobile pro formali subjecto, sed corpus mobile. Consequentia patet, quia si subjectum non extenditur ad omne mobile, tam substantiale quam accidentale, sed tantum ad substantiale, frustra dicitur ens mobile subjectum formale, et non substantia vel corpus mobile. Ant. vero probatur, quia si objectum Philosophice sumitur in tota latitudine, ut comprehendit accidens, et substantiam, ergo nulla datur proprietas, quam demonstret, tjuia proprietas est accidens, v. g., motus, seu mobilitas; ergo si agit de accidente tanquam de subjecto et non de sola substantia, coincidet proprietas cum subjecto, imo nulla dabitur proprietas Physica demonstrata, quia omnis proprietas Physica accidens est; ergo accidens mobile non est subjectum, sed sola substantia.

Si dicatur substantiam et corpus mobile esse quidem subjectum Physicae materialiter et in supponendo, non formaliter et in exprimendo, et ita per ens mobile non significari aliquid commune substanti», et accidenti mobili, sed tantum quidditatem mobilem radicalem, qu» habet pro genere substantiam, seu corpus, de quo formaliter non agit Physica, contra hoc est quia scientia qu» agit de aliqua specie, per se agit de genere, ut constitutivum est

talis speciei, licet non in tota sua latitudine, sicut scientia quae agit de homine, per se agit de animali ut constituente hominem, et formalius exprimitur objectum talis scientiae dicendo quod est animal rationale, quam dicendo quod est ens rationale; similiter ergo formalius exprimitur quidditas formalis objecti Physici dicendo corpus vel substantia mobilis, quam dicendo ens mobile; quod si ideo non exprimitur substantia vel corpus, quia genus rei mobilis est, multo minus debet exprimi ly ens, quia magis superius est quam corpus.

Respondetur quod, ut dictum est, ens mobile non sumitur pro abstracto a substantia, et accidente, loquendo de mobili subjective, sed prout explicat tantum quidditatem rei mobilis, quae quidem in supponendo, et materialiter est idem quod corpus mobile, siquidem probatur in Physica omne mobile esse corpus, sed in exprimendo formalem rationem talis objecti dicitur ens mobile, potius quam corpus mobile, quia formaliter solum respicit Physica quidditatem mobilem, quee nomine entis mobilis explicatur.

Et ad replicam respondetur quod ly ens mobile potest sumi dupliciter, uno modo ut dicit complexum seu constitutum ex gradu superiori analogo et inferiori differentia, omisso genere intermedio, sicut quando sumimus individua generica, ut haec substantia, hoc corpus omissis gradibus intermediis ; alio modo potest sumi ens mobile, non in vi alicujus complexi constituti ex superiori gradu entis, et inferiori mobilitatis, sed ut est idem ens mobile, quod mobile tantum, quasi dicatur res seu quidditas mobilis, quae in re quidem est substantia et corpus, non tamen explicatur sub conceptu sub* stantiae, vel corporis, sed sub ratione quidditatis mobilis. Primo modo non dicimus esse subjectum Physicae ens mobile, sed secundo, et sic ens mobile non est aliquid magis amplum et abstractum quam substantia, vel corpus mobile, nec comprehendit in se tanquam subjectum substantiam et accidens, sed est aliquid contractius substantia, determinans illam, et explicans non secundum omnem rationem substantiae vel corporis, sed praecise qua mobilis est, quasi exprimendo quod omne quod tractatur in Physica de substantia et corpore est, ut subest mobilitati, seu ut fundat illam, ubi substantia solum materialiter se habet.

Quod vero subditur de scientia tractante de aliqua specie, quod etiam tractat de genere, ut constituente ipsam, respondetuf quod tractat quidem, sed non seque formaliter, sed de illo genere ut subest illi speciei tanquam rationi formali, et sic tractat Physica de corpore et substantia mobili, sed non seque formaliter, sed ut trahuntur ad rationem entis mobilis, id est quidditatis mobilis ; quod vero explicetur ly ens in objecto formali, et non corpus, vel substantia jam diximus id esse, non quia ens sumitur per modum gradus superioris, sed per modum explicantis quidditatem mobilitatis et non ponentis in numero cum illa. Et prseterea, non est certum quod mobile dicat differentiam essentialem respectu corporis, vel substantiae, sed solum proprietatem fundatam in corpore, et sic exprimeretur quod Physica agit non de ipsa mobilitate, quae est passio, nec de ipso corpore absolute, sed ut fundat illam passionem mobilitatis,formalius explicatur, et purius ipsa formalis ratio objecti dicendo mobile, seu ens mobile quod idem est, quasi dicatur fundamentum mobilitatis, quam dicendo corpus mobile, ubi denotaretur, quod ipsa ratio

corporis, etiam intrat formalitatem objecti Physicae qu& corpus, non so¬ lum qua mobile. Ac denique, quia notius nobis est, quod aliquid sit mobile, quam quod sit corpus, etiamsi corpus esset genus illius, quia per motum probatur divisibilitas, et ratio corporis ; et ideo for¬ malis ratio non debet explicari per corpus, sed solum per mobile, sive per ens mobile, quia formalis ratio debet esse notissima in aliqua scien¬ tia.

Quod si instes : Nam mobile ra¬ dicaliter, et sumptum pro substan¬ tia, non est magis totum quam ipsa mohilitas, seu motus accidentalis, imo indigemus circumlocutione ad exprimendum hoc subjectum, di¬ cendo ens mobile, quod est signum ipsam quidditatem nobis non esse notam. Respondetur hoc ipsum sta¬ re pro nobis, quia si in ratione subs¬ tantiae, ut exprimitur hoc nomine, non est ita per se notum, sicut ut exprimitur nomine quidditatis mo¬ bilis, consequenter non dicemus quod objectum formale sit substan¬ tia, vel corpus mobile, ut exprimi¬ tur nomine corporis vel substantiae, sed ut exprimitur nomine quiddita¬ tis, seu entitatis mobilis, licet in re sit substantia vel corpus, dari enim quidditatem mobilem notissimum est.

Secundo arguitur : Illud est sub¬ jectum formale scientiae, in quod omnes passiones et accidentia tar-maliter resolvuntur; sed Physicus resolvit accidentia mobilia in subs¬ tantiam mobilem, tanquam in radi¬ cem per se, quia principium acci¬ dentis substantia est in quantum substantia, nec Physicus respicit per se formaliter aliquod accidens, sicut visus coloratum, et auditus so¬ num, sed per se respicit substan¬ tiam, et radicalem mobilitatem; ergo formale subjectum Physicae for¬ malius exprimitur per substantiam, seu corpus mobile, quam per em mobile. Si dicatur, ideo significari nomine entis mobilis hoc objectum, quia non restringitur ad principia mutationis substantialis, sed etiam attingit principia mutationis ao-cidentalis, ideoque abstrahit a mo¬ bilitate accidentali, et substan¬ tiali, contra est, quia si propter il¬ lam rationem dicitur ens mobile subjectum potius quam substantia, vel corpus mobile : ergo eadem ra¬ tione non dicetur formale objectum mobilitas radicalis, quae determina¬ te exprimit substantiam et distin¬ guitur a mobilitate formali, quae est accidens, sed dicetur aliquid abs¬ trahens a mobilitate accidentali et substantiali, sicut principia ipsa abstrahunt a principiis substantiali¬ bus et accidentalibus ; tale autem abstrahens non est radicalis mobili¬ tas determinata, nec est aliquid uni¬ vocum, sed aliquid analogum abs¬ trahens a substantia, et accidente, quod non posset univocari in ratio¬ ne scibilis, nisi redderetur tantae abstractionis, sicut Metaphysica, de¬ nique sub illa abstractione non est assignabilis aliqua passio Physica, quae correspondeat illi abstracto, motus enim, seu mobilitas acciden¬ talis, cum sit accidens, solum con¬ sequitur ad substantiam, non ad ali¬ quod abstractum a substantia et-ac¬ cidenti.

Respondetur ad principale argu¬ mentum, quod accidentia physica resolvuntur formaliter in substan¬ tiam mobilem, quatenus substan¬ tia dicit quidditatem radicalis mobi¬ litatis : non quatenus substantia ex¬ primit gradum prsedicamentalem genericum rei subsistentis, hoc enim solum materialiter pertinet ad Physicam, quae ut radicaliter mobilis sit, supponitur quod sit substantia, non formaliter exprimi¬ tur ; unde non se habet sicut visus ad coloratum, vel auditus adsouum,

quia hapc respiciunt aliquid conten¬tum sub accidente, Physica autem aliquid contentum sub substantia, licet neque objectum sensuum formaliter exprimat accidens, neque ista formaliter exprimat substan¬tiam, licet illam supponat.

Ad replicas autem quae fiunt in oppositum, respondetur probare, quod res ad quas est motus, et quae sunt termini mobilitatis Physicae, non sunt sola substantia, sed acci¬dens et substantia, atque adeo ali¬quid analogum,ut etiam concedit Cajetanus in opusc. citato,solutione ad i, licet univocentur in ratione scibi¬lis, ut supra diximus. Et hoc tamen non sequitur, quod mobile pro sub¬jecto et radice mobilitatis pro termi¬no ad quem est motus, abstrahat a substantia, et accidente, sed solum contineatur sub substantia, licet il¬lam formaliter non explicet, quia tam principia mobilitatis accidenta¬lis, quam substantialis in substan¬tia radicantur, illique conveniunt, licet non sint eadem principia, quia respiciunt formas, et privationes di¬versorum generum. Unde passiones, quae demonstrantur in Physica, non consequuntur ad aliquod abs¬tractum a substantia et accidente, sed ad aliquid determinate conten¬tum sub substantia, vel corpore, li¬cet non exprimatur in formalitate objecti, ipsa generica ratio substan¬tiae vel corporis, sed tantum id quod pertinet ad rationem motus, vel principii motus in cujus definitio¬ne non explicatur formalitas subs¬tantiae, sed actus et potentiae.

Ultimo arguitur : Quia ly mobile ex una parte comprehendit plura quam quae in Physica tractantur, ex alia parte Physica agit de pluribus quae sub mobili non comprehendunt tur; et denique ex alia plures aliae scientiae quam Physica agunt de mobili: ergo per ly mobile non ex¬plicator adaequatum objectum Phy¬sicae. Antecedens quoad primam partem probatur, quia mobile etiam comprehendit Angelos, qui mutabi¬les sunt, tam in substantia per crea¬tionem, et annihilationem, quam in operationibus, ut per motum loca¬lem, cognitionem, etc. Quoad se¬cundam partem probatur, quia Phy¬sica non solum agit de mobili, sed etiam de quiescibili : est enim na¬tura principium motus, et quietis : et sic etiam agere de quiete pertinet ad Physicam, praesertim cura motus ad quietem ordinetur. Similiter at¬tingit Deum ut primum motorem, et animam intellectivam non solum ut conjunctam corpori, sed etiam ut separatam : ergo agit de rebus immobilibus. Quoad tertiam partem probatur, quia Astrologia etiam agit deente mobili,scilicet de coelo et mo¬tibus planetarum, et Medicina agit de corpore sanabili quod includit motum alterationis : ergo mobile est commune aliis scientiis et conse¬quenter non est proprium Physicee.

Respondetur quod, ut supra dixi¬mus, ly mobile potest sumi duplici¬ter, uno modo in tota latitudine, ut dicit modum tam Physicum quam Metaphysicum, id est motum qui est actus seu operatio perfecta, et motum qui est actus imperfectus, qui fit cum aliqua divisibilitate, quatenus est partim in potentia, et partim in actu ; et mobile solum hoc secundo modo pertinet ad Phy¬sicum, nec tali motu Angeli dicun¬tur mobiles; nam creatio non ha¬bet subjectum ex quo aliquid fiat, et sic non est motus Physicus, annihi-latio vero motus non est, sed sus¬pensio concursus, operationes au¬tem Angeli ex parte subjecti a quo fiunt, spirituales sunt et indivisibi¬les, vel nen distinguuntur ab acti¬bus immanentibus, vel ex illis om¬nino oriuntur, sicque non pertinent ad motum divisibilem et imperfec¬tum, qualis est Physicus.

Ad secundam partem respondetur quod quies, cum sit privatio motus, cognosci debet per formam oppositam ad illamque reduci, id est ad motum, nec omnis qui est finis motus, ut patet in motu coeli, et in motibus vitae, qui sunt perfectiores quiete, si enim quies est conservativa quiescentis, tunc motus per se ordinatur ad quietem, non quia privatio, sed quia conservativa. De Deo autem et intelligentiis Physicus non agit per se, sed solum attingit illas, quatenus motores, et principia motuum Physicorum, non autem illarum quidditatem et essentiam perscrutatur, sed terminus Philosophiae est anima rationalis, quae etiam est forma corporis Physici, ut dieitur ii Phy. textu xxvi, esse autem formam etiam convenit ei in statu separationis, licet non exerceat informationem.

Ad tertiam partem respondetur quod Astrologus non agit de coelo et planetis, ut sunt entia mobilia, sed ut mensurabiles sunt eorum motus, et secundum varios aspectus diversam proportionem induunt, quod magis pertinet ad Mathematicum, quam ad Physicum. Medicus autem agit de corpore sanando, quod quidem supponit motum, et fit per motum, et sic supponit Physicam, eique subordinatur, formaliter tamen, non per se considerat motum qua motus, sed quia ordinatus ad sanitatem,sicut artifex non potest facere statuam, nisi aliquo motu, non tamen formaliter considerat rationem motus, sed commensurationem figurae, sic Medicus proportionem humorum, licet id fiat per motum.

ARTICULUS U.

Utrum Philosophia sit unius speciei atomse in ratione scientias ?

Resolutio est affirmativa, quam plures Thomistee sequuntur, ut Magist. Soto, i Phy., q. i et Bannez in prologo librorum de generatione ad quartum principale, licet Cajetanus oppositum sentiat, n, q. clxiv in introductione quaestion. Sumitur autem haec conclusio ex D. Thoma, qui in prooemio Physicorum et librorum de coelo et de generatione distinguit omnes istos tractatus tanquam partes unius scientiae naturalis, in quarum una agitur de toto objecto in communi, quod in aliis applicatur ad objecta particularia sub tali communi, hoc autem non variat speciem scientiarum; alias partes Theologiae diversas species Theologiae constituerent, imo non esset dabilis una scientia in specie atoma, si diversi tractatus et partes variant ejus speciem : nulla enim scientia quantumcunque speciei infimae datur, quae non procedat ordine quodam a communioribus ad minus communia, et inter ipsa minus communia prius traduntur ea quae simpliciora vel universaliora sunt: sola ergo diversitas partium et tractatuum in aliqua scientia non variat ejus speciem, in scientia autem naturali solum est diversitas penes ordinem partium, seu tractatuum de diversis objectis, ut D. Thomas locis citatis significat. Quod si hoc sufficeret speciem scientiae diversificare, etiam in ipsis octo libris Physicor. deberemus distinguere diversas species, quia agit de rebus valde diversis, ut de infinito, de continuo, de loco et tempore, et variis speciebus motus : quae omnia licet connexionem habeant cum ente mobili ut sic, tamen hoc ipsum invenitur respectu aliorum librorum, qui agunt de istis mobilibus, et motibus in particulari, et ita connexionem habent cum enta mobili ut sic, nam soientia quae agit de aliquo genere, etiam agit de speciebus contentis sub illo, sicut Metaphysica quae agit

de ente, etiam agit de praedicamentis et causis contentis sub ente, et tamen est unius speciei atomae.

Fundamentum autem a priori est quia diversa species scientiarum non sumitur ex sola diversitate rerum in se, sed ex diversa abstractione, seu modo cognoscendi et illuminandi objecta; nam si sola diversitas rerum materialiter et cntitative consideratur, specie differret in Metaphysica pars quae tractat de Deo, ab ea quae tractat de substantia creata, vel accidente ; et similiter in Physica, pars quae tractat de materia et forma, ab ea quae tractat de primo motore; et pars quae tractat de infinito, ab ea quae tractat de loco et vacuo, et similia multa possent multiplicari. Tunc autem diversa abstractio fundat diversam speciem, et modum illuminandi, quando oritur ex diversis principiis: ex principiis enim sumitur illuminatio conclusionum, ut late tractavimus in libris Posteriorum, q. xxvn. Cum autem principia quibus passiones probantur de subjecto, sunt definitiones, ideo ad diversum modum definiendi, reducitur diversa species sciendi, et manifestandi res scitas ; non enim sufficit alias et alias res definire et tractare, sed aliter atque aliter : nam plures res definire et de pluribus quidditatibus agere, etiam in una scientia contingit, quatenus omnia illa sub uno modo definiuntur, ut citato loco Logicae ex D. Thoma vi Metaphys., lect. i et pluribus aliis locis ostendimus. Omnes autem definitiones, quae traduntur tam in octo libris Physicorum quam in libris de generatione et aliis, sub eadem abstractione et formalitate procedunt. Definiuntur enim secundum rationem vel habitudinem ad motum, et solum differunt quod in libris Physicorum definiuntur ea quae pertinent ad motum in communi, in aliis autem libris ea quae pertinent ad particulares rationes, et species motus, cujus signum est, quia principia, quae traduntur in Physicis, serviunt pro libris de coelo et de generatione ; nec tamen isti libri important aliquam scientiam subalternatam ad scientiam Physicorum, nec enim addunt differentiam accidentalem et extraneam ad motum in communi, sed intrinsecam et essentialem : ergo si utuntur principiis Physicae in communi, pertinent ad eamdem scientiam, eadem enim scientia, quae agit de aliquo genere in communi agit de speciebus essentialibus ejus; alias semper essent diversae scientiae, quae agunt de aliquo in communi et speciebus ejus essentialibus; cujus oppositum videmus in Metaphysica et Theologia, aliisque scientiis; quae non solum agunt de una specie, sed de pluribus, ut conveniunt in aliqua ratione communi secundum quam induunt eumdem modum definiendi, et consequenter illuminandi conclusiones.

Sed contra hoc objicies duo. Primum, ex auctoritate S. Thomae, i, Post. lect. xli, ubi inquit: « Quod aliud genus scibilium est corpus naturale, et mathematicum, et utrum horum generum distinguitur in diversas species scibilium secundum diversos modos et rationes cognoscibilitatis ; » sed corpus naturale est objectum Philosophiae: ergo secundum Div. Thomam sub isto objecto generico continentur plures species, et modi cognoscibilitatis, atque adeo diversae species scientiarum.

Secundum est. Nam intra corpus mathematicum dantur diversae species scientiarum, v. g.,Geometria et Arithmetica, propter diversam abstractionem specificam a materia sensibili: ergo etiam diversa abstractio intra corpus naturale constituet diversas scientias.Constat autem

quod aliter abstrahit in genere Physico coBlum, quod movetur solum motu locali, et res generabiles et corruptibiles: motus enim generationis magis concernit de materia et de conditionibus materialibus, quam motus localis, et similiter anima habet majorem separationem a conditionibus materiae, in tantum quod attingit animam rationalem, quae in sua entitate spiritualis est a materia independens essendo.

Ad primum respondetur; D. Thomam signanter non dixisse quod ens mobile, quod est objectum Philosophiae estgenus scibilium,et dividitur indiversas species,seddicitquod corpus naturale : licet autem aequivaleant in supponendo corpus naturale et ens mobile, quia omne ens mobile est corpus, tamen formalis ratio entis mobilis adunat omnia quae tractat sub unica ratione mobilitatis, quia eodem modo concernit, vel abstrahit a materia. Corpus autem naturale materialiter se habet, et est capax diversarum rationum formalium ad diversas scientias spectantium, sicut est Medicina, et Philosophia : nam Medicina licet formaliter non agat de corpore naturali, quatenus ens mobile est in communi, vel in speciali, agit tamen de corpore naturali, ut sanabili, quae sanitas licet per aliqupm motum acquiratur, non tamen forrnaliter ratio motus, sed ordo ad sanitatem attenditur, ut praecedenti articulo explicatum est.

Ad secundum respondetur esse disparem rationem inter Mathematicam et Philosophiam, eo quod Mathematica non agit de quantitate quantum ad quidditatem suam, in qua convenire poterant quantitas continua et discreta secundum aliquod principium et modum scibilem, prout de facto tractantur in Metaphysica considerante quidditatem quantitatis et specierum ejus, sed Mathematica considerat proportiones et mensuras: quae in quantitate discreta et continua ita variantur quod ad diversa principia reducuntur, et ad diversam abstractionem et modum definiendi, quia mensuratio per magnitudinem nullo modo convenit cum modo mensurandi penes numerationem; haec enim abstractiori modo procedit, quia magnitudo mensurat per modum continentis, ut locus, numerus per intellectum numerando. At vero in Philosophia omnia reducuntur et tractantur prout conveniunt in ratione motus, et mobilis, et solum potest esse differentia penes rationem communem mobilis ut sic, et specialem sub eo contentam : illa autem diversa abstractio motus localis et generationis non constituit diversam scientiam, quia motus localis corporeus, de quo solo agit Physica seque sensibilis est, et ad eadem principia mobilitatis reducitur, atque motus generationis, vel viventium ; omnia enim ista tractantur sub ratione quidditatis mobilis. Medicina autem licet solum procedat sub abstractione a materia singulari, non tamen sub eodem modo abstractionis; imo nec sub ratione mobilis forrnaliter, sed sanabilis, quod magis concretive procedit,magisque ad singularia et praxim accedit, quia sanitatem respicit ut curandam.

ARTICULUS III.

Utrum magis universale, atque adeo ipsum ens ut sic, sit primo cognitum ab intellectu nostro?

In ipso initio primi libri Physicorum ordinem nostrae cognitionis a communioribus ad minus communia proposuit Philosophus tanquam

procemialem tractatum horum librorum» Et in summa, doctrina Aristotelis reducitur ad res distinctiones, et tres propositiones. Prima distinctio est : cognitio nostra aut est in sensu, aut intellectu; et illa quae est in sensu, prior est ordine acquisitionis, quam quae est in intellectu, quam distinctionem non tradit Philosophus expresse hic, sed prsesupponitur ex primo Posteriorum c. ii, et a D.Thoma notatur ibi lect. iv, et hic lect. ii.

Secunda distinctio est: cognitio sive in sensu, sive in intellectu,alia est confusa, alia distincta. Cognitio confusa est qua attingitur aliquid non resolvendo, nec discernendo ejus partes, seu praedicata, aut attributa. Distincta est e converso, qua cognoscitur aliquid resolvendo, seu discernendo partes ejus, aut praedicata. Et omnis confusio dicit ordinem ad plura, vel actualiter in se inclusa, quia ex illis actu constat, vel potentialiter subjecta, quia sub se continentur : unde oritur quod alia sit cognitio confusa actualis, scilicet respectu eorum quae actu conveniunt rei, alia confusa potentialis, scilicet respectu eorum, quae sub objecto, et quasi in ejus potentia continentur, et similiter distingui potest e converso cognitio distincta.

Tertia distinctio est: res aliae sunt notiores simpliciter, et secundum se, quae dicuntur notiores natura, aliae sunt notiores nobis. Ea quae sunt notiora simpliciter, et secundum naturam, sunt perfectiora et nobiliora; cognoscibilitas enim fundatur in ente, unde quanto ens est perfectius et actualius, tanto est cognoscibilius, et consequenter nobilius ; nobile enim dicitur quasi noscibile. Sunt autem notiora nobis, quae magis proportionata sunt nostro modo, et virtuti cognoscendi ,quae cum sit imperfecta, et procedat de potentia ad actum, non habet pro objecto proportionato ea, quae sunt perfectiora, et nobiliora secundum se.

Propositiones autem Philosophi sunt tres. Prima : connaturalis modus procedendi est a notioribus et certioribus quoad nos, ad ea quae sunt notiora secundum se. Secunda : magis confusa nobis sunt prius nota. Postea autem elementa, seu principia, id est partes quibus constat, quod pertinet ad notitiam distinctam. Tertia propositio: ab universalibus ad singularia oportet procedere.

Has propositiones tribus exemplis sive signis Philosophus manifestat. Primum est deductum a sensibus, prius enim sensus attingit totum integrale, quam partes suas distincte : ergo et intellectus prius attingit universale, quod se habet ut totum, confuse ipsum attingendo, respectu eorum quae continet ut partes. Secundum exemplum est a definito ad definientia, prius enim cognoscimus definitum absolute et communiter, v. g. hominem, deinde partes quibus definitur, v. g. quod animal et rationale ejus definientia sint. Tertium exemplum estin pueris,qui a principio omnes viros vocant patres, et omnes feminas matres, postea, autem discernunt unumquodque : quod signum est ipsos processisse a cognitione confusa ad distinctam.

Circa hanc doctrinam duplex insurgit difficultas. Prima, contra aliquos, qui absolute hanc Philosophi doctrinam rejiciunt: eamque contradictionis coarguunt. Secunda, et gravior apud eos qui hanc doctrinam admittunt, sed valde concertant in designanda mente Philosophi circa ordinem procedendi in cognitione, et determinando quodnam sit objectum prius a nostro intellectu cognitum, an illud quod est fa-

cilioris abstractionis, quia a paucioribus abstrahit: an quod est confusioris,et plura sub se continet: an denique quod est fortioris impressionis ex parte sensuum, quatenus ab illis intellectus pendet in cognoscendo.

Circa primum, inveniunt aliqui contradictionem in hac doctrina Philosophi, cum his quae tradit i. Post. cap. ii, ubi inquit: « Quod nobis notiora sunt, quae sunt propinquiora sensui, simpliciter vero notiora, quae a sensu remotiora sunt, ea vero esse remotiora, quae universaliora sunt. » Hic autem e contra dicit quod ab universalioribus prius procedendum est, quia sunt confusiora et notiora nobis. Secundo,contradicit sibi ipsi in hoc loco. Nam in i text. dicit quod cum scire contingat per prima principia causa et elementa, de his oportet determinare. At vero in text. iii et iv, dicit quod confusiora sunt prius nota nobis ; deinde principia et elementa, ideoque ab universalibus ad singularia oportet procedere.

Ad primum respondet D. Thomas tam in i Post. lect. iv, quam in i Physicorum, lect. i, quod in i Post, loquitur Philosophus de cognitione nostra non solum in intellectu, sed in sensu, respectu cujus constat singularia esse prius, imo solum cognita, in praesenti autem loquitur solum de cognitione intellectus,qui cum a singularibus abstrahat, procedit ab universalibus ad singularia, id est ad minus communia. Et sumitur hoc ex verbis Philosophi i Phys. text.xlix,dicens,quod : «Universale notius est ratione, singulare vero Sensu. » Quando vero dicit universaliora esse notiora secundum naturam, quia sunt remotiora a sensu, loquitur de his quae sunt universaliora in virtute,et causalitate,sive in abstractione formali, sic enim quae formalius abstrahunt, id est magis excludunt materiam, et quae sunt magis universalia in virtute et causatione sunt notiora secundum se, quia magis perfecta, sicut Deus et Angeli.

Ad secundum dicitur quod loquendo de cognitione scientifica certum est quod oportet procedere a principiis ad conclusiones: est enim cognitio scientifica illuminativa conclusionum, et distincta. Unde oportet quod a principiis seu elementis procedat, resolvendo scilicet in ipsa principia: et de ista cognitione loquitur Philosophus in i textu, quando dicit quod oportet de principiis et causis prius determinare. Caeterum loquendo de cognitione confusa quam distincta in nobis procedimus de imperfecto ad perfectum, et de hac loquitur in secundo loco, ut ex hoc constet, quod inter materias, quae in aliqua scientia tractantur, et inter principia a quibus proceditur, ea prius tractanda sunt et attingenda, quae sunt communiora, et confusiora, nobisque magis nota.

Nec oportet hic distinguere ordinem naturae, et ordinem doctrinae in procedendo, utriusque enim processus via acquisitionis est ab imperfectioribus ad magis perfecta: doctrinaenimimitaturnaturametaccommodat se modo procedendi ipsius naturae in qua est. Solum cavendum est ne ordo doctrinae, et naturae confundatur cum his quae dicuntur notiora naturae, et notiora nobis,cum tamen longe differant, quia ordo naturae et doctrinae dicit processum et modum acquirendi, qui tam in doctrina, quam in natura est ab imperfectioribus ad perfectiora, esse autem notiora naturae, et notiora nobis, solum importat cognoscibilitatem rei, vel secundum se, vel ut proportionatam et applicatam nobis. Unde bene stat quod alia sint notiora natura, alia notiora nobis, non tamen sit alius ordo seu modus

procedendi doctrinae, et naturae in via generationis, et acquisitionis.

Circa secundum celebris est difficultas in scholis circa primum cognitum nostri intellectus, unde desumendum sit. Et principaliores sententiae in hac parte dividuntur in tria capita; nam quidam desumunt primum cognitum nostri intellectus non penes potentialitatem, et imperfectionem ipsius intellectus procedentis, sed penes fortius motivum ex parte objecti moventis per sensus ipsum intellectum, et hoc est singulare. Ita Durandus in n, dist. ili; Gonimbr. hic super cap. i,q. iv, art. n; Pereira lib m Physicorum, cap. xvi; Martinez hic super cap. i, disp. unica,qu. m,alii conveniunt in hoc quod intellectus noster non incipit a singularibus, sicut sensus, sed abstrahit ab illis. Caeterum quidam desumunt primum cognitum ab eo quod facilius abstrahit intellectus. Facilius autem abstrahit, ut dicunt, naturam in specie atoma, cujus singulare efficacius movet sensum nisi intellectus impedimentum aliquod habeat. Ita Scot. in i, disp. m, q. n, quem sequitur ejus schola, et alii etiam extra eam, ut notant Gonimbricenses loco citato, q. m, art. n, et sic naturam specificam putat Scotus esse totum actuale confusius cognitum. Denique,alii sumunt primum cognitum in natura abstracta a singularibus ex confusiori praedicato reperto in ipsa natura, hoc autem est ipsum ens sub conceptu magis confuso, et hoc sequitur D. Thomas et ejus schola, ut statim videbimus. Ne autem necessarium sit hoc amplius repetere, advertimus nos non loqui de primo cognito quantum ad sensum, hoc enim est singulare quod prius occurrit, sed loquimur de primo cognito intellectus, ut abstrahentis a singularibus.

DICO ERGO PRIMO: Impossibile est, quod primum cognitum nostri intellectus in hac vita sit aliquod singulare per modum singularis. — Dicitur per modum singularis,quando ipsa singularitas non cognoscitur ut quaedam quidditas, sed ut quidditatem, seu naturam aliquam afficiens et singularizans, qua ratione singulare attingitur a sensu. Haec conclusio necessario tenenda est in sententia D. Thomae tenentis quod singulare sensibile solum potest cognosci a nostro intellectu reflexe, eo quod species quibus intellectus informatur, sunt abstractae ab intellectu agente, non solum quia entitative redduntur spirituales, sed quia earum objectum abstractius est quam objectum sensus, ac proinde a conditionibus singularitatis abstrahit. Sed tamen hoc fundamentum in praesenti examinandum non est, sed tertio de Anima, ubi latius tractabitur,nec enim solum probat quod singulare non possit esse primum cognitum nostri intellectus,sed quod nullo modo possit esse directe cognitum.

Sumimus ergo fundamentum in praesenti ex ipso formali objecto nostri intellectus, quod non potest esse singulare sub modo et exercitio singularitatis, sed objectum ejus est quidditas seu quod quid, ut ex Philosopho optime docet D. Thomas m de Anima, lect. vm et vi. Et hic lect. i, et Opuscul. xxix, et i part. q. xcvi, art. i,et alibi saepe. Philosophus enim do Anima textux dicit quod :« Sensitivo judicat calidum et frigidum, seu carnem,alio autem (id est alia potentia, ut explicat ibi D. Thomas lect. vm,) discernit esse carnis, » id est quidditatem. Eti Phys.,textu, xlix,dicit,quod : « Universale notius est ratione, singulare vero sensu. » Itaque in hoc segregatur cognitio intellectus a cognitione sensus quod sensus solum attingit res sub sensibili apparentia

accidentium, formale enim objectum cujuscumque sensus est aliquod accidens in concreto, v. g., coloratum, sonorum, calidum, etc. Intellectus autem penetrat ad intima rei, quae est quidditas, nec limitatur ad sola accidentia quae per se movent sensibiliter; et in hoc elevatur supra sensum: proprie ergo id quod est per se piimo intelligibile, est quidditas, et ita ipsam singularitatem, et ipsa accidentia respicit intellectus per modum quidditatis cujusdam, sic enim intelligibiliter respicit, et supra modum sensibilem, intelligere enim est quasi intus legere, et ad interiora rei penetrare, non exteriora tantum attingere, quod facit sensus,ut saepius admonet D.Thomas propriam intellectus rationem explicans, ut videri potest u-il, q. viii, art. i, ubi hoc optime explicat. Cum ergo intellectus unumquodque debeat attingere sub formalitate sui objecti, id est sub ratione quidditatis, in quo per se primo segregatur a sensu , oportet quod etiam id quod primo cognoscit sub ratione alicujus quidditatis attingat: ergo si primo cognoscit singulare, primo attinget quidditatem singularitatis non autem singulare , sub modo singularitatis , sicut cognoscit sensus, sed quidditas singularitatis non potest esse primo cognoscibilis; manifestior enim est quidditas naturae, quam singularitatis, cum quidditas singularitatis sit modus naturae, ipsam terminans, et modificans,quidditas autem modorum vix est perceptibilis quia valde minuta est et dependens ab eo cujus est modus: ergo de se prius est congnoscibilis quidditas naturae, quam quidditas singularitatis, quae est modus naturae.

Dices: Potest attingi ab intellectu quidditas singularitatis quoad an est, et non quoad quid est, et sic facilius cognoscetur ipsum an est singularitatis, quam naturae. Sed esto ita sit quod intellectus incipiat cognoscere quidditatem sui objecti non quidditative, sed quoad an est, ita quod neque de ipsa natura, neque de ipsa singularitate attingat aliud praedicatum, quam ipsum an est: tamen hoc ipso non cognoscitur singulare ut singulare est,sed sub confusione, et ratione quadam communissima ipsius esse, ita quod de ipsa singularitate non cognoscit nisi quod sit ens,hoc autem est cognoscere aliquid commune ipsi singulari, etipsi naturae: de utroque enim datur cognitio quoad an est, et sic ipsum esse seu an est, ut concretum, seu applicatum alicui singulari sensibili erit primum cognitum intellectus. Quare (quod valde advertendum est) quando intellectus cognoscitaliquid quoad an est, non praescindit a quod quid seu a quidditate, hoc enim est impossibile cum sit formale ejus objectum, et primo, et per se intelligibile: sed solum non cognoscit quidditative, id est penetrando constitutionem propriam quidditatis et causas essendi, sed in ipsa quidditate solum attingit praedicatum quoddam valde commune et confusum, quod est ipsum esse et hoc est, quod tunc cognoscit ut quod quid.

Et licet sensus immediate moveat intellectum, tamen quia non movet ad cognoscendum singulare eo modo quo sensus, nec sub eadem ratione formali objecti, sed per modum intelligibilem, id est per modum quidditatis, ideo intellectus non respicit ut primo cognitum ipsum singulare sub modo et exercitio singularitatis, cum tamen in sensu singularitatis sit conditio objecti sensibiliter moventis, ita quod objectum non per quidditatem, nec per abstractionem, sed ut hic et nunc movet ad sui cognitionem.

DICO SECUNDO: Prima ratio cognoscibilis a nostro intellectu naturaliter et imperfecto modo procedente, est quidditas materialis sub aliquo praedicato maxime confuso, quod praedicatum est ens non gradus aliquis specificus vel genericus, et hoc est cognoscere totum cognitione actuali confusa —, id est cognoscendo aliquid confusum quod ipsi actu convenit non potentialiter et in ordine ad interiora, ut statim explicabimus. Haec conclusio est D. Thomae i p., q. xcv, art. m, et q. xxvm, art. ra, et in prologo de ente et essentia ubi late tractatura Cajetano, et videri potest Magister Soto i Phys., q. ii, art. ii, et communiter apud alios Thomistas.

Ut autem ejus fundamentum tradatur, advertendum est exCajetano in illa prima quaestione de ente et essentia circa primam conclusionem, quod quando dicimus ens esse primum cognitum, ly ens non sumitur pro abstracto in statu universalitatis et separationis ab omni inferiori, sed sumitur ens, ut concretum et imbibitum in aliqua re determinata, quae tunc occurrit cognitioni, quasi praedicatum quoddam ipsius, ita quod in ipso objecto sic occurrente, non discernuntur determinatae rationes, sed solum accipitur, seu concipitur secundum quamdam indeterminationem, in qua quidquid ad tale objectum pertinet confunditur, et fere est idem quod cognoscere rem quoad an est, atque ita idem est dicere, quod in aliquo objecto, ut totum actuale est incipimus a cognitione entis, id est a cognitione praedicati ita confusi, quod non discernantur praedicata in eo inventa, et determinat® rationes, sed praecise cognoscatur, id quo nulla est discretio, nec segregatio, scilicet ipsum esse; hoc enim est maxime confusum,quia maxime indistinctum.

Unde nec D. Thomas nec Cajetanus negant rem ipsam qu® primo occurrit intellectui, tanquam id quod cognoscitur, ut objectum quod esse aliquam quidditatem sensibilem, et speciem specialissimam, sed dicunt quod in hoc concreto, et in hoc toto et in hac specie, qu® occurrit primum, quod offertur intellectui tanquam ratio qux, est illa confusio entis, et quasi cognitio quoad an est, non quia attingatur actu suprema illa universalitas entis,secundum statum universalitatis, sed quia de ipso objecto, seu natura primum quod attingitur, est ratio, maxime indiscreta, et confusa, et quia tanto aliquid est confusius, quanto pauciores rationes discernuntur,ita#quod earum propri® differenti®, seu pr®dicata non distinguantur, illud erit maxime confusum, in quo nec ipsi supremi gradus, et communiora pr®dicata, v. g., substantia, et accidens discernuntur, et hoc vocamus ens concretum, seu applicatum quidditati sensibile, id est in natura aliqua sensibili inventum, non ut subest statui abstractionis, et universalitatis secundum habitudinem, ct respectum ad inferiora, ad qu® potentialiter se habet, sed ut actualiter intrat ipsam compositionem rei, et ut cognoscitur secundum se, dicitur tamen incipere intellectus ab universaliori, quia incipit ab eo praedicato, quod majori universalitati substerni aptum est.

Fundamentum ergo conclusionis posit® fere reducitur ad hunc syllogismum : Intellectus noster connaturali modo procedens procedit de potentia ad actum, et de imperfecto ad perfectum : ergo proportionatum ejus objectum in tali processu, debet etiam esse aliquid imperfectius, et confusius: semper enim id quod distinctius est, est perfectius confuso, sed conceptus entis quatenus

in unoquoque objecto applicate invenitur, est ratio confusior, et omnia quffl in objecto actu inveniuntur magis confundens, et indeterminans: ergo illa est prima ratio cognoscibilis, seu primum cognitum formale respectu nostri intellectus.

Major manifesta est, cum intellectus noster sit pura potentia, et maxime imperfecta in genere intelligibili: ergo connaturali modo prooedens, magis proportionatur imperfectiori objecto, et cognitioni, quam perfectiori. Et dico naturali ordine procedens, quia si intellectus extrahatur ad isto connaturali ordine, et accipiat lumen aliquod superioris rationis, et perfectionis, juxta illud poterit procedere ad perfectiorem cognitionem, antequam ad imperfectam.

Totum hoc etiam concedit Scotus in ii, dist. ii, q. n, eo quod cognitio confusa est medium inter ignorantiam, et cognitionem distinctam seu perfectam; natura autem procedens de imperfecto ad perfectum, prius progreditur ad medium, quam ad extremum perveniat, et idem ex Augustino admittunt Conimbricenses supra citati, q. n, art. i. Caeterum cum Scotus ponat confusam cognitionem actualem circa speciem infimam, ejus tamen probationes non procedunt ex majori confusione, et imperfectione cognoscendi, sed ex efficaciori motione rei singularis, et ex perfectissimo effectu, quem causae naturales non impeditae producunt, ex eo quod species inferior est facilioris abstractionis, etc. At vero totum hoc ulterius regulandum est juxta capac.tatem potentiae cognoscentis, quae cum procedat de potentia ad actum, ut praefati Auctores non negant, quantumcumque singulare aliquod vehementius moveat, tamen ipsa potentia non poterit magis moveri, nec prodire in effectum perfectiorem nisi quantum fuerit capax pro illo statu qui cum sit status maxime potentialis, quia tunc primo procedit intellectus de potentia ad actum, consequenter prius attinget imperfectius et potentialius objectum, quam perfectum et distinctum, sicut materia prima, quae in genere naturali est pura potentia ad formas, quantumcumque immutetur ab efficaciori agente ; impossibile tamen est, quod ejus actuatio non incipiat a gradu corporeitatis, qui imperfectior est etpotentialior,quam a gradu vitae vel sensus. Perspicacius D. Thomas. resolvit hanc difficultatem attendendo ad capacitatem,et statum imperfectum potentiae cognoscentis, ut exinde perpendat quaenam sit prima ratio cognoscibilis,seu primum cognitum formale in quocumque objecto primo occurrente.

Restat ergo probare, quod conceptus entis modo superius explicato sit imperfectior, et confusior, et consequenter magis proportionatus intellectui sic procedenti de potentia ad actum, et hoc constat,quia in aliquo toto actuali, illa est ratio confusior, per quam minus discernuntur, et distinguuntur ea, quae ipsi tota conveniunt, sicut,v. g., occurrente Petro, tunc maxime cognoscitur distincte, quando discernitur in eo non solum ratio generica, vel specifica, sed etiam individualis, in qua a caeteris individuis distinguuntur, et magis in se designatur: quando autem non apparet in quo discernatur ab alio individuo tunc dicitur confuse cognosci in ratione hominis; quae est ratio confundens illa individua; quod si ulterius non appareat, in quo distinguatur ab alio animali, adhuc confusius cognoscetur, quod si denique nec discerni possit in quo distinguatur substantia et accidens erit confusissima omnium cognitio, quia

nihil habet discretionis, et distinctionis respectu omnium, quae sibi conveniunt, illa autem ratio sic indeterminata, et confusa non potest esse nisi ens,quia solum in illo confunditur substantia cum accidenti; ergo ejus conceptus est maxime imperfectus, et consequenter maxime proportionatus potentiae imperfectae.

Sed dices ex Scoto, quod ens non est cognoscibile cognitione confusa actuali, quia ejus conceptus est simplicissimus, unde non est ibi sumere aliquid confuse, et aliquid distincte,quia est omnino indivisibile, nec habet partes quas involvat confuse, vel resolvat distincte. Respondetur quod illa ratio entis dicitur simplicissima ut quod quia in se non est aliquid compositum ex aliquo gradu superiori, et inferiori, sicut alia praedicata generica, vel specifica: est tamen confusissimum ut quo, quia est praedicatum adeo commune ut in illo,et ratione illius, omnia alia confundantur,seu minus discernantur.

Quod si inquiras an sicut cognoscitur ens tanquam primum cognitum ab intellectu, ita necessario debeat intellectus procedendo de potentia ad actum, prius attingere praedicata universaliora, quae sequuntur post ens eo quod quod confusiora sunt,quam praedicata minus communia, respondetur (quod et advertit Cajetanus quaestione illa prima de ente, et essentia, concluc. n,) non esse ordinem essentialem enter ens, quod est primo cognitum et reliqua praedicata inferiora in cognoscendo quantum ad applicationem, et exercitium cognoscendi, licet ex parte rei cognita) major proportio sit in praedicatis communioribus ad intellectum imperfecte cognoscentem. Ratio est,quiain prima omnium cognitione, neque intellectus se potest applicare, neque voluntas intellectum,cum non praecesserit alia cognitio, virtute cujus se applicet, et ideo tantum operatur ibi proportio immediata objecti cum potentia ; et cum potentia sit tunc in statu purae potentialitatis, non proportionatur illi objectum,secundum rationem magis actualem, et distinctam, sed secundum potentialem, et confusam,et ab illa movetur tunc intellectus. Gaeterum post illam primam cognitionem potest intellectus se movere, vel per voluntatem applicari ad id quod voluerit, sicque relictis intermediis generibus ad praedicatum infimae speciei se applicare, unde contingit cognoscere aliquando praedicatum specificum ignorato genere intermedio, imperfecte tamen propter ignorantiam praedicati intermedii, quod ex parte rei cognitae praecise magis proportionatum est potentiae procedenti de imperfecto ad perfectum.

SOLVUNTUR ARGUMENTA.

Primo arguitur contra ordinem, quem posuit Philosophus,quod magis confusa, seu universalia sunt prius cognita: nam vel Philosophus loquitur de ordine et modo cognoscendi artificioso, et scientifico, vel naturali. Hoc secundum impertinens est, quia Philosophus non intendit hic docere modum quo procedit natura in cognoscendo, cum solum intendat ostendere, quomodo in Physica procedendum sit, quae solum scientifico modo procedit, alioquin si solum de naturali ordine procedendi loqueretur, non solum deberet loqui de cognitione intellectivu, sed etiam de sensitiva; quia haec etiam procedit de imperfecto ad perfectum, et tamen, ut diximus,in praesenti non loquitur Philosophus de cognitione sensitiva, sed solum d§ intellectiva. Si primum,

falsum est scientificum processum esse a confusioribus et confusiora esse notiora; in processu enim scientifico notiora sunt principia, per quae alia demonstrantur et processus scientificus non est cognitio confusa, sed distincta: ergo non bene dicitur, quod confusiora unt notiora nobis scientifice.

Respondetur Philosophum in praesenti agere* de processu naturali, quia naturalis cognitio in nobis procedit de imperfecto ad perfectum, et ejus probationes, et exempla id manifestant: ex hoc autem manuducit Philosophus ad ostendendum quod etiam in scientifico processu oportet procedere ab universalioribus, et confusioribus, non quidem comparando principia ad conclusiones ; sic enim proceditur cognitione distincta, sed comparando unem materiam tractandam in scientia cum alia materia; sic enim ut ordinate procedatur, illud objectum, seu materia prius tractanda est, quae est universalior, et confusior, utpote nobis facilior, et inter ipsa principia semper universaliora, prius attingenda sunt. Et ita dicit D. Thomas i Physic. lect. i: « Quod Philosophus ostendit inter principia oportere praedeterminare de universalioribus. » Et subdit: « Quod quia iste est naturalis modus, sive ordo addiscendi, ut veniatur a nobis notis, ad ignota nobis, inde est quod oportet nos devenire a notioribus nobis ad notiora naturae. » Sic ergo in modo procedendi a principiis ad conclusiones proceditur cognitione distincta, a partibus ad totum ;inter ipsa autem principia, et materias pertractandas proceditur ab eo quod est confusius et universalius, et facilius.

Ad id autem, quod additur de cognitione sensus, respondetur quod in illo loco notanter dicit S. Thomas, quod prius secundqm sensum dijudicamus,id est discernimus magis commune, cujus exemplum ponit, tum in his, quae videntur a remotis, tum in infantibus, quia‘a principio non discernunt, sed omnes viros vocant patres. Hoc autem judicium, non pertinet ad sensum exteriorem, qui tantum simplici apprehensione sentit, sed pertinet ad interiorem aestimativam, et sensum communem, licet hoc origineturex sensu exteriori, qui aliquando accipit species rei perfectas, aliquando imperfectas, et sic sensus externus quantum ad simplicem apprehensionem non semper procedit de potentia ad actum, sed quando videt aliquid in distantia proportionata determinate et distincte apprehendit, quia sic repraesentatur sensui, v. g., quando album sibi proponitur prope oculos, statim a principio album videt sine confusione.CaBteram discretio ipsa seu judicium inter unum et aliud procedit a confusiori et communiori ad minus commane; paulatim enim in pueris tollitur confusio, quia prius non discernebant unum particulare ab alio.

Secundo arguitur: Potentia naturalis non impedita, et objecto debite applicato,producit cognitionem perfectissimam quam potest, sed intellectus est potentia non impedita (neque hic loquimur in casu impedimenti, sed de intellectu secundum se) et est agens naturale,et objectum mediantibus sensibus debite applicatum; ut cum species repreesentat quidditatem materialem determinatam : ergo producet cognitionem perfectiorem, quam potest circa tale objectum. Confirmatur, quia cognitio intuitiva semper pr«-cedit abstractivam, non solum quia sensus praecedit intellectum, sed etiam in ipso intellectu, eo quod necesse est prius moveri intellectum ab aliquo objecto praesenti, quam ab absenti, eum absens cognos-

catur ad instar alicujus praesen¬tis ; intuitivum autem non est magis confusum, sed magis clarum .quam abstractivum, cum sit ipsa clara visio :ergo confusiora non sunt nobis notiora.

Respondetur,quod causa non im¬pedita producit effectum perfectissi¬mum, quem potest pro illo statu in quo reperiiur, et juxta capacitatem suam. Cum autem in prima cogni¬tione, intellectus connaturali modo procedens, habeat lumen debilissi¬mum, cum procedat a pura potentia intelligibili, consequenter perfectis¬simus effectus, quem tunc potest, est confusissima cognitio.Et non di¬cimus intellectum tunc esse poten¬tiam impeditam impedimento ex-trinseco,seu contraria) dispositionis, sed esse intrinsece inhabilem obsta¬tum purae potentialitatis, ne proce¬dat ad perfectiorem cognitionem. Unde intellectus non habens illum statum purae potentialitatis, sed lu¬men perfectum, ut Angeli, statim etiam perfecte cognoscet. Nec obs¬tat, quod aliquando natura producit *in ipsa generatione perfectiorem effectum a principio, sicut in gene¬ratione animalis prius generatur cor,quod est nobilius reliquis mem¬bris. Respondetur enim, quod ip¬sum cor prius est informis quaedam substantia, et sub imperfectis dis¬positionibus, et ita in ipso procedi-tur de imperfecto ad perfectum, for¬matur tamen prius,quam alia mem¬bra propter necessitatem, quia est principium vitae, et motus in reli-. quis membris, sicut fundamentum in domo prius inchoatur, quam re-. liquae partes. Et tamen ratione to-- tius structurae imperfectiorem sta¬tum habet animal, quando solum -est formatum cor, et domus quando -solum est jactum fundamentum, . quam cum reliquae partes constru¬untur.

Ad confirmationem respondetur, verum esse, quod aliqua intuitiva cognitio debet praecedere, tam in sensu, quam in intellectu, sed ta¬men debet esse imperfectissima in discernendo unum ab alio, nam in ipsa intuitiva cognitione etiam dan¬tur gradus, et quaedam est imper¬fectior alia ; ut patet cum videmus e longe aliud, quod nullo modo dis¬cernimus in particulari quid sit,ubi solum datur intuitiva cognitio quoad an est. Sic intellectus in sua prima cognitione, id quod ipsi proponitur videt quasi a longe in genere intel¬ligibili, licet praesens sit objectum, et sic illa notitia intuitiva solum de objecto attingit ipsum esse, seu quoad an est, quod est esse intuiti-vam imperfecte, et cum omnimoda confusione respectu quidditatis.

Tertio arguitur: Totum actuale secundum cognitionem confusam prius est cognoscibile quam partes, siquidem cognitio per partes est co¬gnitio distincta, non confusa: ergo illud quod est magis totum actuale, est prius cognoscibile, sed species infima est magis totum actuale, quam ens in communi,vel alia prae¬dicata universaliora, siquidem spe¬cies infima habet ens, et alia prae¬dicata universalia, tanquam partes, quibus actu componitur: ergo est magis totum actuale respectu illo¬rum, quam quodlibet praedicatum universale, et habet se ad illa sicut definitum ad sua definientia, gene¬ra enim, et praedicata superiora in¬trant definitionem speciei ut partes ipsum autem ens, et praedicata su¬periora sunt quidem totum, sed po-tentiale respectu eorum, quw sub se continent, sunt autem confusiora respectu eorum, ex quibus actu constant, et sic sunt minus totum actuale: totum autem actuale est prius cognitum suis partibus, et de¬finitum suis definientibus, ut dicit Philosophus i Physic. c. i, in quo etiam videtur claudicasse ejus pro-

cessus dum dicit, quod totum est magis notum sensui, universale autem est quoddam totum continens sub se plures partes, ubi manifeste aequivocat de toto actuali in majori, •t de toto potentiali in minori, universale enim est quoddam totum potentiale.

Confirmatur, quia quando cognoscitur ens in prima cognitione, vel cognoscitur ut contractum et concretum cum aliis praedicatis inferioribus, vel ut abstractum, et separatum ab illis; si primo modo, non cognoscitur ens sub conceptu confuso, sed magis sub contracto, quod non estcognoscere ens sub conceptu entis, sed sub conceptu alterius praedicati. Si secundum, non potest 'primo cognosci ens, quia abstractio illa est omnium suprema, et difficillima, abstractio autem speciei infima est facilior, quia abstrahit a similioribus, scilicet ab individuis unius speciei, et magis accidit ad sensibilem cognitionem, quae versatur circa ipsa individua. Unde et illa scientia, qu» agit de ente, in abstracto et in communi, est omnium postrema, scilicet Metaphysica.

Respondetur quod species infima est quoddam totum actuale per modum rei, et per modum cujusdam compositi, et sic est magis cognoscibilis cognitione confusa actuali, tanquam cognitum ut quod, et ut quidditas ipsa materialis, quae occurrit intellectui. Caeterum in ista specie, et quidditate sic occurrente intellectui in prima sui potentialitate, ratio formalis quae, seu objectum prius cognitum ut quo, et ut ratio confundit totum illud constitutum, quod est species, est ipsa ratio entis, seu praedicati universalioris, quatenus in illo secundum se minus discernuntur, seu magis confunduntur reliqua praedicata, ideo enim totum actuale confuse concipitur, quia solum sub ea ratione cognoscitur, in qua omnes illae partes minus discernuntur, et minus ea quae sunt propria totius attinguntur: constat enim quod quantum totum actuale cognoscitur confuse, sub aliqua ratione formali confunditur, et illa debet esse, in qua propriae rationes illius totius non discernantur, sed cum his, quae ipsi et aliis communia sunt, confundantur, haec autem est ratio, seu praedicatum commune secundum se.

Quod vero dicitur, praedicata communia esse partes componentes, et definientes ipsam speciem infimam, dicimus, quod illa praedicata secundum diversos respectus pertinent ad cognitionem confusam vel distinctam, actualem vel potentialem: si enim considerentur ut partes hujus quidditatis, quam componunt; et ut contractae ad illud, processus cognitionis ab ipsis ad totum, est processus cognitionis distinctae, si vero considerentur secundum se praecise, non sub relatione et comparatione ad inferiora, sed absolute secundum se sic, sunt ratio confundendi cognitionem totius. Unde dicit S. Thomas i p. q. cxLv, art. iii ad 3 :« Quod pars potest cognosci, vel absolute, et sic prius cognoscitur quam totum, vel secundum quod est pars hujus, et sic prius cognoscitur totum, et sic etiam definientia absolute considerata sunt priora definito, quia notificant illud, sed ut partes definitionis, -sunt posterius nota.» Sic ergo partes non semper sunt ratio cognitionis distinctae actualis, nisi in quantum sunt propriae hujus, non si solum consideretur absolute, et secundum se: sic enim potius sunt ratio confundendi, quia solum in eis attingitur id, quod est commune, non quod proprium hujus. Si vero ista praedicata communia comparative ad inferiora attingantur, sic fundant cognitionem

totius potentialis, nec pertinent ad primum cognitum.

Quod vero additur de processu Phi¬losophi a toto actuali ad totum potentiale, respondetur exD. Thoma i Phys. lect. i,quod Philosophus subsumit de universali, quod est quod¬dam totum,non quatenus exercet ra¬tionem totius potentialis seu secun¬dum habitudinem superioris ad in¬feriora, sed quatenus est ratio quae¬dam confusa, et concipitur secun¬dum se, in qua non discernuntur, sed confunduntur reliqua praedicata et differentiae propriae, et quatenus utrumque totum, actuale, et potentiale conveniunt fn ratione [confusi, sic procedit de uno ad aliud, nam ratio totius potentialis sumpta se¬cundum se, et ut pars communis, et non propria hujus totius, est ratio formalis confundendi cognitionem ejus, ut dictum est.

Ad confirmationem respondetur quod cum dicitur ens esse primocognitum, etpraedicata universaliora essenotiora.nonsumiturens, utsubest abstractioni positivae, sive formali,si¬ve totali sicutdeillotractatMetaphysica, sed ut concipitur secundum se, et subabstractione negativa,qua¬lis etiam potest contingere in sensu qui accipit unum omisso alio,v. g., colorem in pomo omisso sapore, et in ipso colore possumus videre a longe rationem colorati singularis, non discernendo propriam differen¬tiam talis coloris: sic in prima co¬gnitione intellectus accipit ens, ut concretum quidditati sensibili, non quia abstractionem positivam ejus formet, nec quia propriam, et de¬terminatam rationem praedicata in¬ferioris accipiat, sed quia in ipsa quidditate sensibili solum accipit rationem confusionem, vel commu¬nionem secundum se, quae est ma¬gis imperfecta, et potentialis, et haec est facilioris abstractionis ne¬gativae, licet positiva ejus abstractio quae est cum habitudine supe¬rioris ad inferiora sit difficilior, et in specie infima facilior.

Ultimo arguitur ad probandum, quod singulare prius ab intellectu at¬tingitur quam universale : Nam in¬tellectus movetur a phantasmate, sicut visus a colore, ut saepe asserit Aristoteles,et experientia ipsa testa¬tur, quia cum primum aliquid sin¬gulare offertur sensui, illud ipsum movet intuitive intellectum, de ra¬tione autem intuitivae cognitionis est, quod sit circa rem praesentem et existentem, ergo circa singulare, cum ergo a phantasmate [moveatur intellectus, ab ipso etiam determi¬natur ad cognoscendum hoc singu¬lare quod in phantasmate repraesen¬tatur, alioquin non moveret intel¬lectum ;si non moveret ad id quod repraesentat, quod totum est singu¬lare.

Confirmatur,quia intellectus pos¬sibilis abstrahit universale a singu¬laribus, faciendo comparationem, et collationem singularium in eo, in quo conveniunt, et in quo diffe¬runt ; ergo necesse est quod prius cognoscat ipsa singularia; alioquin nunquam abstraheret universalia, si non cognosceret a quibus abs¬trahit.

Confirmatur secundo : Nam in¬tellectus potest formare conceptum directe repraesentantem singularia: ergo et speciem impressam habere potest, repraesentantem illud di¬recte, atque adeo potest intellectus immediate cognoscere illud. Conse¬quentia constat, quia tota ratio, quare non potest primo, et per se repraesentari singulare, sensibile est, quia non est primo et per se intelligibile, quousque denudetur a con¬ditionibus singularibus, sed species expressa, seu conceptus est magis in actu intelligibilis, quam species impressa : ergo si potest repraesen¬tare directe singulare, a fortiori spe-

cies impressa id poterit, et consequenter intellectus directe, et immediate informabitur ad repraesentationem talis singularis. Antecedens autem constat, quia intellectus format immediate propositionem singularem, ut Petrus est albus, et intuitive attingit objectum propositum, quod non potest esse nisi in singulari attingat, in quantum existens est, ac denique practice dirigit operationes voluntatis, quae circa individuum saepe versantur, sicut quando electio aliquid in singulare eligit prae alio. Neque dici potest, quod cognoscatur per reflexionem supra ipsum phantasma, quia haec reflexio indiget comparatione objecti intellecti, ad ipsum phantasma, et tunc vel tale phantasma singulare est sibi ignotum vel notum; si ignotum, non faciet comparationem, si notum, ergo per aliquam notitiam, quae directe repraesentet ipsum, et sic habetur intentum; praeterquam, quod istae reflexiones vix fieri possunt ab hominibus valde exercitatis, et doctis; singulare autem a quocumque intelligitur.

Respondetur ad principale argumentum, quod ut plenius dicetur in libris de anima, phantasma dicitur movere intellectum, quatenus proponit objecta, a quibus intellectus agens accipit, format et speciem spiritualem repraesentantem objectum, non eo modo quo in phantasmate continetur, sed eo modo quo intellectus exigit juxta rationem sui objecti formalis, formale autem objectum intellectus in eo, in quo distinguitur a sensu, est ipsa quidditas rei secundum se, non autem secundum accidentia exterius apparentia, intellectus enim dicitur quasi intus lfegens, eo quod penetrat ad interiora rei, id est ad quidditatem, quod non facit sensus. Quare phantasma dicitur movere intellectum ad quidditatem sui objecti repraesentati, modo quo intellectus exigit non eo modo phantasma continet, sicut etiam colores movent visum ad cognoscendum praecise ipsum colorem, non autem conjunctionem ejus ad saporem, vel calorem, quam tamen habet in re. Quod vero dicitur intellectus intuitive videre objectum, dicimus quod id habet dependentor a sensu, et in quantum continuatur cum illo; clausis autem sensibus quantumcumque res sint praesentes, intellectus non potest intuitive cognoscere, quia non possunt illae species de tali praesentia certificare, nisi mediantibus sensibus : si tamen Qeus infunderet aliquod lumen superius, et species exemplatas a Deo, sicut infunduntur Angelis, posset illis intuitive videre independenter a sensu, sed in praesenti non loquimur nisi de speciebus per sensum acquisitis, et ab illo dependentibus.

Ad primam confirmationem respondetur universale Metaphysicum posse fieri ante comparationem, et collationem cum singularibus, sed per abstractionem negativam, sic enim intellectus agens dicitur abstrahere speciem a phantasmate, quatenus repraesentat naturam, et omittit individua, id est rem per modum quidditatis, et non per modum conditionum singularizantium, eo quod ratio ipsa quidditatis a singularibus conditionibus non dependet. Quando vero intellectus comparat hanc naturam universalem ad singularia, sive ad conditiones Individuales, cognoscit quidem ipsa singularia, sed indirecte, et ut sunt aliquid connotatum, vel preesuppositum in phantasmate ad ipsam quidditatem.

Ad secundam confirmationem respondetur quod intellectus non cognoscit singulare eo modo quo universale, licet utrumque cognoscat, et sic negamus dari cpncep-

tum, seu cognitionem directe re¬praesentantem singulare, sicut ne¬gat semper D. Thomas, aliud est enim quod possit dari conceptus proprius rei singularis, aliud quod directus proprius quidem dari potest ex parte rei cognitae, discernendo hoc individuum ab illo, et qui dis¬tincte cognoscit, proprie cognoscit, non autem directus, quia formalis ratio cognoscendi intellectus, in quo a sensu distinguitur, non est ipsa singularitas, sed ipsa quidditas, cujus singularitas est modus; sed tamen, quia intellectus non attingit ipsam quidditatem, nisi dependen¬tor a phantasmatibus convertendo, et coordinando se illis, ut dicitur tertio de anima,text. ii, ideo attingit singularia, ut sunt quaedam conno-tationes quidditatis abstractae a phantasmatibus, ad quae dicit ordi¬nem, et ita sensus et intellectus contrario modo procedunt; quia sen¬sus primo, et per se respicit acci¬dentia, a quibus pendet individua-tio quidditatis; intellectus autem primo, et per se respicit quiddita¬tem, quae talibus accidentibus, et individuatione connotatur, et desi¬gnatur, et ideo potest proprie dis¬tincte attingere illa, non tamen im¬mediate, et directe: intelligitur enim res materialis modo immateriali, et consequenter segregatur a modo materiali, qui maxime invenitur in conditionibus singulariter indivi-duantibus, et ideo objectum quod fit immateriale a nobis per segregatio¬nem a modo materialitatis, implicat quod directe repraesentet sub modo singularitatis, quae est maxime ma¬terialis. Secus est de speciebus infu¬sis a Deo, quae repraesentant sua ob¬jecta immaterialiter, quatenus des¬cendunt a Deo, a quo et quidditas, et singularitas derivatur, et conse¬quenter repraesentatur, ut sic deri-yftta.

Quare ad argumentum negatur antecedens. Ad probationem dici¬tur, quod intellectus format propo¬sitionem rei singularis, et singula¬ritatem cognoscit, practiceque pro¬ponit voluntati, formando quidem proprium, et distinctum conceptum illius, sed indirectum quatenus con¬notatur singularitas in ipsa quiddi-tate, ut extracta est a phantasmati¬bus; et sic non cognoscit singularia confuse, ut continentur solum sub natura communi, sed ut repraesen¬tantur distincte in phantasmatibus, non quod intellectus concipiat per phantasma formaliter, sed quae sunt propria phantasmatum, investigat intellectus per conceptum quiddita¬tis, ut habentis ordinem et depen¬dentiam a phantasmate, ut a ter¬mino a quo est extracta; et haec est cognitio reflexa seu indirecta, qua cognoscitur singulare : quia scilicet cognoscitur quidditas attendendo etiam ad connotationem, et ordi¬nem, quem habet ad phantasmata, a quibus extracta est, et propterea dicitur reflecti super illa; ab illis enim inccepit cognitio,et hac ratione explicat hanc reflexionem S. Tho¬mas i p. q. lxxxvi, art. i,et Opusc. n, et aliis locis : neque hoc requirit majus exercitium, vel comparatio¬nem, quam ipsa conversio ad phan¬tasmata, qua* cuilibet homini con¬venit, licet exercitatiores compara¬tionem ipsam, et reflexionem in actu signato possint advertere. Et sic etiam practica cognitio, ut in singulari moveat et rem sensibi¬lem, vel modo sensibili indutam, indiget formare aliquam sensitivam cognitionem, mediante qua movea¬tur in singulari appetitus ad exe-quendum, ut loco citato primee par¬tis ad secundum dicit D. Thoma9, et tertio de amina, ex Philosopho, lect. xn. Voluntas autem ex cogni¬tione singularis indirecta movetur.

CIRCA LIBRUM PRIMUM

PHYSICORUM.

QUAESTIO II.

DE PRINCIPIIS RERUM NATURALIUM IN COMMUNI.

Principia rerum naturalium vocant Philosophi illa, ex quibus res naturales constant, et fiunt. Principium autem extra totam naturam, et quod movet naturam, est Deus; licet antiqui caecutientes non solum erraverint circa principia naturalia, non agnoscentes generationes substantiales, sed etiam primis principiis rerum naturalium, ex quibus natura ipsa constat, Divinitatem tribuerunt, cum tamen Divinitas soli illi principio, quod est extra et supra totam naturam, nec movetur in se, sed movet illam, tribuatur. Et ad investiganda principia ipsa rerum naturalium duplex patet via Philosophiae. Prima, supponendo dari generationem substantialem, qua res de novo fiunt simpliciter; ex hujus enim ignorantia antiqui illi Philosophi in tam absurdas sententias declinarunt. Secunda,ex illo principio notissimo, quod ex nihilo nihil fit per naturam : inde enim deducitur debere dari aliquod subjectum, ex quo aliquid fiat, non solum secundum mutationem accidentalem, sed etiam secundum mutationem substantialem, et ita in se non debet esse ens actu substantialiter, sed ens in potentia.

Ad investigandum autem principium, quod est extra totam naturam utitur Philosophia motu, non ut pendet a subjecto, et forma, ex quibus res mobilis constat, sed ut pendet a movente, et efficiente, quod requiritur ultra subjectum, et formam cum nihil se moveat, nec efficiat, ut in vii libro probabitur, et non sit procedere in infinitum : ergo datur primum movens, non motum ab alio, et hoc non est natura, quae est mobilis, sed supra naturam.

Sic ergo in praesenti solum investigamus principia rerum naturalium, ex quibus componuntur, et constant res ipsae naturales. Principium autem extrinsecum, et superius toti naturae in vm libro investigabitur. Primo autem inquiremus de principiis in communi. Secundo, de quolibet eorum in particulari. Tertio, de composito quod ex illis resultat, tam substantiali, quam quantitativo.

ARTICULUS PRIMUS.

Quid sit principium rei naturalis, et quomodo definiatur ?

Principium loquendo in tota sua generalitate distinguitur a D. Thoma, v Met. lect. i, a causa hoc modo quod principium ordinem quemdam importat ad principiatum at

vero causa importat influxum quemdam ad esse causati. Dividitur vero principium ibidem in illud quod est primum, vel in esse rei, sicut prima pars dicitur principium, vel in fieri rei, vel in cognitione rei, sicque definitur principium a Philosopho, ibi : Quod est primum unde aliquid est, vel fit, vel cognoscitur. Addit vero D. Thomas ibi, quod principia quaedam sunt intrinseca, quaedam extrinseca et inde discernetur, quomodo se habent ista tria principium, causa, et elementum : omnia enim dicunt aliquam rationem primi, sed distinguuntur, quod principium est communius quam causa, et causa quam elementum; salvatur enim ratio principii, ubicumque salvatur ordo primi ad principiatum, et sic in Divinis processionibus invenitur ratio principii, quia invenitur ordo unius ab alio, et a quo alius, nec tamen invenitur ratio causae, quia non invenitur influxus in esse, et consecutio ipsius esse, licet inveniatur communicatio esse, de quo videndus est D. Thomas i p., q. xxxiii, art. i ad 1. Similiter terminus a quo incipit motus et punctum respectu lineae dicuntur principia sed non causa. Deinde etiam causa in plus est quam elementum, comprehendit enim causa tam intrinsecam, quam extrinsecam : unde coelum dicitur causa istorum inferiorum, sed non elementum, et similiter etiam finis est causa, et non elementum, sola autem causa intrinseca potest dici elementum, et sic minus late patet quam causa.

Principium sic generaliter sumptum includit tam principia Metaphysica, quam Physica, tam intrinseca, quam extrinseca, tam in facto esse, quam in fieri, et dicimus principia Physica sumendo ly Physicum non pro eo solum quod est reale, sed quod est subjectum motui imperfecto, et corporeo, Metaphysica ergo principia sunt communia omni generi entis, scilicet actus et potentia ut dicitur xii Metaph.,tex. xxvi, lect. iv apud D. Thomam. Principia vero Physica important actum, et potentiam non absolute, in omni latitudine, sed in genere mobili, seu transmutabili, et ita actus dicitur forma, potentia vero vel sumitur pro subjecto, et sic est materia, vel pro potentialitate, seu statu carenti® form®, et sic est privatio.

His positis, principia naturalia in communi loquendo definiuntur a Philosopho in hoc primo libro, tex. xlii, lect. x, apud D. Thomam penes tres conditiones, qu® ad illa requiruntur : Principia sunt,qu® non sunt ex aliis, nec ex alterutris, sed omnia ex ipsis; ubi solum definit prima principia naturalia, scilicet qu® simpliciter habent rationem principii, ita quod nullo modo sunt principiata. Secunda autem principia, qu® sunt ex his primis, ita sunt principia, quod etiam sunt principiata, et constantia ex aliis prioribus, et sic dicuntur non esse ex aliis, sed omnia ex ipsis, quia non habent alia priora, ex quibus principientur, quacumque vero res principiantur, ex ipsis sunt, et sic excluduntur ab hac definitione quatuor elementa, et ipsum coelum, qu® licet sint principia, non tamen sunt prima, sed ex aliis prioribus constant, scilicet materia et forma.

Dubitant tamen aliqui in praesenti, an Philosophus definiat hic principia naturalia quoad fieri, et generari, an solum quoad esse. Aliqui enim recentiores existimant, rationem principiorum non consistere in eo, quod non fiant ex aliis, nec alterutris, sed quod non sint ex aliis, nec ex alterutris. Unde videntur ab hac definitione excludere privationem. Sed oppositum expressa

tenet D. Thomas ut videri potest in' hoc primo Physicorum, lect. xm, exponens illa verba, cap. vu, tex. xv: Sunt causae, et principia eorum, quae natura sunt.etc. ubi sic inquit: « Et notandum est, quod hic inten¬dit inquirere Aristoteles principia non solum fiendi, sed etiam essen-di; unde signanter dicit, ex quibus primis sunt, et fiunt: » ergo hic de¬finiuntur non solum principia re¬rum in esse, sed etiam fleri. Et ra¬tio est, quia non traditur alia defi¬nitio pro principiis generationis, quam pro principiis compositionis, sed una dari potest pro omnibus principiis in communi, nec alia quam istas; et ita convenit ista de¬finitio,non solum duobus principiis, quae sunt principia in componendo scilicet materiae,et formae, sed etiam privationi, quae est principium in fleri, et generari. Et idem sumitur ex verbis Philosophi in hoc primo libro, tex. lxv in fine, ubi inquit : « Ex his scilicet materia et forma fleri, ea quae fieret. » Et similiter in text. xliii, lect. x apud D. Thomam dicit: « Quod prima contraria sunt, quae non ex se mutuo fiunt; ut ha¬bet nova translatio, ubi antiqua di¬cebat, quod contraria non sunt ex alterutris.» Denique in v Metaphys., text. v dicit Philosophus :« Naturam dici uno modo, id ex quo aliquid est et fit, » et loquitur de materia, quae est principium quantum ad esse, et quantum ad fieri, ut ibi explicat D. Thomas. Sic ergo definitio data non solum intelligitur de principiis in esse, quae componunt, et non con-trariantur sicut materia et forma, sed etiam quae contrariantur, et non componunt, et pertinent ad ip¬sum fieri sicut privatio et forma. Negare autem quod prima principia sint contraria, est aperte negare Philosophum, qui id affirmat in hoc libro, textu ui etLiv, et in hoc maxime commendat Philosophos antiquos, quod posuerunt principia esse contraria; quam veritatem in¬quit D. Thomas in libro, lect. xii : « Naturali inclinatione ipsos fuisse consecutos. » Et denique frustra* probaret Philosophus principia nar turalia esse plura, quia sunt contrar ria, si in se contraria non sunt, sed solum exemplo contrariorum expli¬cantur.

Ex his constat, quomodo expli¬candae sunt illae duae particulae in definitione principiorum, scilicet : Quod non sunt ex aliis, nec ex alte¬rutris. Dicuntur enim non fieri ex aliis quia prima sunt, et dicuntur non fieri ex alterutris, quia prima contraria sunt, intelligitur autem unum non fieri ex alio secundum se sumptum, et quasi in abstracto fi-cut calor et frigus,vere tamen unum contrarium fit ex alio ratione sub¬jecti in quo est, sicut ex calido fit frigidum, non quidem formaliter,id est ratione formae, nec enim una forma est ex alia, sed subjective, et ratione materiae, quatenus ex mate¬ria calidi educitur frigus, de quo vi¬deatur Philosophus x Metaphy. ,text. xrv, lect. vi apud D. Thomam. Et similiter unum contrarium fit ex alio, ut a termino a quo, ut statim dicemus.

Ex quo etiam colligitur, qua ra¬tione dicetur, quod causae sunt ad invicem causae, non tamen princi¬pia ad invicem sunt principia. Ra¬tio est, quia causae in quantum cau¬sae non habent contrarietatem inter se, sed potius dependentiam mu¬tuam, ita quod una causa conducit ad esse alterius, et in ipsis princi¬piis materia, et forma quia non se habent ut contraria, sed ut causa formalis, et materialis componen¬tes totum, una ad invicem depen¬det ab alia, et causat aliam in esse, licet una non componat aliam,quia prima principia sunt simplicia, eo quod omnia resolvuntur in ipsa.

Ceeterum in quantum sunt principia contraria, non possunt esse ex alte¬rutris, quia contraria inter se repu-gndnt, et se repellunt, non vero unum principiat alterum, neque in¬trinsece ut pars illius,neque extrin-sece causando illud, sed solum po¬test unum extrinsece initiare aliud tanquam terminus a quo, sed hoc est per accidens, quatenus conve¬niunt. in eodem subjecto, et unum suocedit alteri, dum expellit illud,et sic initiat successionem ejus, ut ter¬minus a quo, quod utique convenit illi ratione materiae, in qua sit ista transmutatio, et successio.

Solvuntur argumenta.

Primo arguitur, contra illam par¬ticulam ex aliis, quia vel sumitur in tota sua amplitudine, ut etiam in¬cludit principia extrinseca, et sic etiam includetur efficiens, seu mo¬vens, et omnis causa extrinseca : vel sumitur prout solum dicit cau¬sas intrinsecas, seu partes compo¬nentes, et sic solum includetur ma¬teria et forma, non vero privatio, vel tandem includitur terminus a quo extrinsecus, licet non causee extrinsecee; et sic non sola privatio erit principium, sed etiam forma corrupta, quia etiam habet ratio¬nem termini a quo,nec se habet per accidens, cum non possit agens na¬turale, ex quolibet subjecto educere formam, sicut non potest equus ge¬nerari ex lapide. Deinde, quia su¬mitur eequivoce ly ex quo in defini¬tione principiorum, tam pro eo ex quod aliquid sit, ut a termino a quo, quam pro eo ex quo con¬stituitur, ut ex parte componente. Denique non omnia entia naturalia privationem habent pro principio, sicut corpora coelestia, quae sola creatione, et ex nihilo fiunt. Unde haec delinitio solum complectitur principia rerum corruptibilium.

Respondetur, quod illa particula ex aliis, solum importat ea, a qui¬bus res essentialiter pendet, &ive in facto esse, sive in fieri, ut a coifa-ponentibus, vel inchoantibus, 6b quod principium, et principiatutti ita se habent, quod principiatutti resolvitur in principium : princi¬pium autem in quantum tale noh resolvitur in aliud, nisi etiam sit principiatum, et ita in quantum principium non est ex alio. Causa autem efficiens, et qua?cumque aliti extrinseca,non includitur in defini¬tione ista principiorum naturalium, ut dicemus articulo m, nec enim causae extrinsecae sunt principia, ex quibus natura ipsa rerum constat, sive in fieri sive in facto esse, sed efficiens dicitur id, a quo incipit mo¬tus, finis propter quem incipit, exemplar ad cujus imitationem fit, nulla vero causa extrinseca dicitur, ex quo aliquid fit.

Ad id vero, quod opponitur con¬tra privationem. Ad primam repli-cam dicitur, quod sola privatio su¬mitur ex parte termini a quo forma-liter loquendo, et communiter ad omnem mutationem, formaliter quidem, quia ex aliis entibus non potest dici, quod aliquid flat per se, et formaliter, sed solum materiali¬ter, et per accidens, ut D. Thomai dicit in hoc libro, lect. x, sicut ignis, verbi gratia, potest generari mate¬rialiter ex pluribus rebus, ut ex li¬gno, ex papyro, ex aqua, etc. For¬maliter autem flt ex illis omnibus, quatenus conveniunt in privatione ignis.Quod vero aliqua non possunt fieri ex quolibet, non ideo est, quia formaliter non fiat ex privatione, sed quia non semper materia est proxime disposita, ut ex illa forma educatur, vel uniatur, sicut ex lapi¬de non potest immediate fieri equus. Communiter autem se habet priva-

tio ad omnem mutationem, quia in omni mutatione et motu, etiam quando fit ex contrario in contrarium, invenitur ex parte termini, a quo privatio; nam contrarietas non exercetur sine privatione. At vero fieri ex contrario positivo non invenitur in omni mutatione, ut patet in generatione substantiali, et aliis instantaneis mutationibus, in quibus non proceditur a contrario in contrarium, substantiae enim nihil est contrarium.

Ad secundam replicam dicitur, non sumi aequivoce illum terminum ex aliis, eo quod traduntur hic principia rei mobilis, non solum in esse rei, seu in facto esse, sed etiam in motu, et in fieri, et ideo explicari debet, tam de eo ex quo aliquid componitur, quam de eo ex quo aliquid fit.

Ad tertiam replicam dicitur: Principia rerum naturalium dicuntur tria, non quod in omni re naturali tria requirantur, sed quia non plura sint necessaria in omni re naturali, ita tamen quod in aliquibus omnia tria requiruntur, in aliis duo sufficiunt.

Secundo, arguitur contra secundam particulam ex alterutris; videtur enim superflue poni, et falso. Superflue quidem, quia hoc ipso, quod principia non fiunt ex aliis prioribus, constat, quod non fiunt ex alterutris;esset enim unum prius altero, hoc ipso quod fieret ex illo. Falso autem, tum quia expresse Aristoteles in hoc libro textu xliii et xliv docet, unum contrarium fieri ex alio, verbi gratia, album fieri ex non albo, sed non ex omni, sed ex nigro, et ignem ex ligno : ergo falsum est quod contraria non fiant ex alterutris; tum etiam, quia in ipsis principiis, quae sunt materia et forma, educitur forma ex materia : ergo materia est principium formae, et forma est principiata, et sic unum principium est ex alio : tum denique, quia haec definitio non verificatur de aliquo principio singulari, nullum enim in singulari datur, ex quo omnia alia fiant: ergo falso ponitur illa ultima particula sed ex ipsis sint omnia.

Respondetur, illam particulam ex alterutris, nec esse superfluam, neque falsam. Ad primam probationem dicitur, quod particula ex aliis prioribus, ostendit quidem quod principia ista sint prima, quia non sunt principiata ex aliis prioribus : non tamen ostendit, quod sint prima contraria, nisi ponatur, quod non sint ex alterutris, et hoc ad differentiam causarum, quia licet sint prima) in suo genere, tamen ad invicem sunt causae, quia contrarietatem non habent, sed mutuo se juvant : principia autem quia contraria sunt, non sunt sibi ad invicem principia, et ita non fiunt ex alterutris.

Ad secundam probationem dicitur, quod ut ipse Aristoteles docuit in hoc libro, capite vn, et ibi D. Thomas, lect. xm, contraria dicuntur non fieri ex alterutris, sumendo illa in abstracto, et formaliter, sicut albedo non fit ex nigredine vel e contra; potest tamen unum contrarium fieri ex alio ratione subjecti et materiae, in qua est, sicut ex albo fit nigrum, vel e contra ratione subjecti albedinis, sed hoc formaliter non est fieri unum contrarium ex alio, sed ex materia unius contrarii, quae alteri contraria non est, sed in potentia ad ipsum;potest tamen unum contrarium habere aliud pro principio tanquam terminum a quo, sed hoc non convenit ipsi contrario, sed motui illius, seu fieri ejus, neque formaliter fit ex ipso, sed ex privatione, et sic utrumque dixit Philosophus in text. xliii, scilicet: Quod album fit ex non albo, et hoc non ex omni, sed ex nigro; quasi dicat for-

maliter ex non albo, materialiter non ex omnibus, sed ex his quce sui generis sunt, scilicet ex nigro, vel ex alio colore.

Ad tertiam probationem dicitur, quod forma educitur ex materia, et fit ex illa, eo modo, quo fieri convenit formae,non tamen forma est contraria materia); principia autem dicuntur non fieri ex alterutris, quatenus contraria sunt, si vero non sint contraria, id non repugnat, et sic D. Thomas lect. xi et lect. xm docet ex Philosopho, quod contraria fiunt ex invicem, si sumatur subjectum contrariis, fiunt enim ex ipsa materia.

Ad ultimum respondetur, quod illa particula cx ipsis sunt omnia, intelligitur in sensu distributionis accommodae,scilicet quod omnia quae fiunt, ex illis fiunt,licet non ex quolibet singulari omnia, sed ex quolibet id quod sibi conveniens est, sicut cum dicimus, quod omnia accidentia inhaerent substantiae, non intelligitur in qualibet substantia singulari omnia, sed in tota collectione substantia), seu in toto genere. Et tamen materia rerum corruptibilium talis est quod ex qualibet materia potest fieri quaecumque forma, dummodo ad illam debite disponatur, quia est in pura potentia ad omnes formas.

ARTICULUS II.

Utrum prima principia sint contraria ?

Communiter principiis naturalibus attribuitur quod sint contraria, et prima contraria. Et ideo tria nobis explicando sunt. Primum, an omnibus principiis conveniut esse contraria. Secundum, quid sit ista contrarietas principiorum. Tertium, quid sit esse prima contraria.

Circa primum. Aristoteles ut certum supponit etiam ex antiquorum Philosophorum pla3itis, principia esse contraria, ut patet in hoc primo libro, text. xlvui, ubi D. Thomas, lect. x, inquit : « Quod Philosophi hoc dixerunt ab ipsa veritate coacti, » et hoc manifeste constat, quia in praesenti agimus de principiis rerum mutabilium, quatenus mutabiles sunt, in omni autem mutatione oportet dari acquisitionem unius, et amissionem alterius : ergo necesse est quod interveniat contrarietas inter formam corruptam, et acquisitam : ita quod una forma habeat adjunctam privationem alterius, et consequenter oppositionem ; nam ubi est privatio et forma privata, oppositio est, quae largo modo dicitur contrarietas; est enim illa privatio adjuncta alicui formae positivae.

Ut autem videamus, quibus principiis conveniat ista contrarietas, oportet distinguere principia rei in facto esse, et in fieri, seu principia generationis, et compositionis; licet enim eadem res sit in fieri, et in facto esse, tamen propter diversum statum aliquid est de conceptu illius, ut est in ipsa mutatione, et fleri quod non est de conceptu ipsius in ipsa compositione, et in facto esse; de conceptu enim mutationis, seu generationis est, quod transeat de non esse ad esse, quod in re facta jam non invenitur, eo quod jam non transit, sed permanet in esse; unde aliud principium amplius assignandum est generationi seu mutationi, quod non assignatur rei genitae, scilicet id, ratione cujus est transitus de non esse ad esse, et hoc est privatio; in generatione enim forma consideratur, non ut dans esse, sicut in composito, sed ut transiens de non esse ad esse.

Ex his respondetur primae difficultati : Principia rerum in facto esse, et ut componentia non sunt

contraria, principia vero in fieri, et in generari contraria sunt, non ra¬tione materiae, sed ratione privatio¬nis, et formae in materia. Utraque pars est communis Auctorum; et prima manifeste patet, quia mate¬ria, et forma in ipso composito non se expellunt, sed mutuo junguntur, ergo non sunt contraria. Constat au¬tem materiam et formam, esse par¬tes componentes ipsum totum et materiam appetere formam, et e contra, ergo non habet inter se con-trarietatem, sed appetitum.

Secunda vero pars probatur, quia ubicunque est fieri, et motus, datur positio unius, et ablatio alterius, ge¬neratio enim unius, est corruptio alterius : ergo datur contrarietas, seu oppositio inter id quod corrum¬pitur, et generatur, seu inter for¬mam, quaB est terminus ad quem, et id quod est terminus a quo. Et quia omnis contrarietas exercetur in aliquo subjecto, necesse est quod forma et privatio solum sint contra¬ria, prout in materia, et materia prout privata, etiam incompossi-bilitatem habet cum ipsa forma, qua privata est.

Ex quo constat contra Aristote¬lem, et veritatem loqui, qui contra-rietatem negant primis principiis, et dicunt, quod Aristoteles solum usus est exemplo contrariorum ad declaranda ipsa principia, putant enim Aristotelem solum definire hic principia in esse, et non principia in fieri, quorum fundamentis res¬pondebimus circa tertiam difficul¬tatem.

Circa secundam difficultatem, scilicet quae contrarietas inveniatur in istis principiis, dubium oritur ex eo, quod ista principia sunt in ge¬nere substantiae, nihil autem sub¬stantiae est contrarium, ut dicitur in capite de substantia, non solum substantiae completae, et totali, quae subjectum non habet, in quo con-trarietatem exerceat, sed neque sub¬stantiae incompletae, ut formae vel parti, quia in istis partibus non est dare magis, vel minus, cum non sint formae intensibiles, et conse¬quenter neque potest dari maxima distantia inter tales formas, quia ubi non est distare magis et minus, non est maxime distare, contraria autem sunt, quae sub eodem genere maxime distant. Imo si ad perfec¬tam contrarietatem hoc reducatur, quae est inter extrema positiva, pri¬vatio non erit dicenda principium rei naturalis, sed forma corrupta et forma genita.

Respondetur, in principiis rei na¬turalis non posse dari contrarista-tem proprie, et stricte dictam, sicut in accidentibus, sed largo modo pro privative oppositis, vel si inter ipsas formas substantiales attendatur op¬positio potius est incompossibilitas quaedam, quam contrarietas, imo in hoc deficiebant antiqui Philosophi, quia ponebant principia esse con¬traria more accidentium, quia ipei formas substantiales non agnosce¬bant, sed pro principiis contrariis assignabant calidum et frigidum, vacuum et plenum, litem et amici¬tiam, et aliqua similia, ut notavit Philosophus in hoc primo libro, ca¬pite v, textu xlix, ipse autem in text. lii docet, substantiam nullius rei esse contrariam. Quare non po¬test poni in principiis rerum natu¬ralium contrarietas proprie dicta, nisi cum antiquis ponamus, non dari formas substantiales, sed solum accidentales, secundum quas fit ge¬neratio.

Cur autem in substantia non in¬veniatur contrarium, cum videa¬mus formas substantiales esse posi¬tivas, et mutuo se expellere, et re¬pugnare? Respondet optime S. Tho-mas,xi Metaphys. lect. xii, explicans dictum Philosophi ibidem, quod secundum substantiam non est mq-

tus, quia substantiae nihil est contrarium. « Formae, inquit, substantiales non possunt esse contrariae, quia contraria sunt extrema quaedam oujusdam determinatae distantiae, et quodammodo continuae : cum sit motus de uno contrario in aliud oontrarhim. Unde in illis generibus, in quibus talis distantia continua et determinata non invenitur, non potest contrarium inveniri. Unde numerus numero non est contrarius, neque figura figurae, eodem autem modo est in substantiis, quia ratio cujuslibet speciei constituitur in qiiodam determinato indivisibili.» Ita D. Thomas : quare attendendum est ad ipsam formam constituentem aliquam speciem, quae si non admittat in se latitudinem secundum aliquam determinatam distantiam, sed solum habet indivisibilem modum constituendi speciem, non fundat contrarietatem, quae est maxima distantia, seu ultima, atque adeo determinata respectu alterius formae. Quomodo autem formae substantiales habeant oppositionem, et so expellant? Respondet D. Thomas ibidem, quod hoc est secundum quod una forma habet sibi annexam privationem alterius formae; nam privatio quodammodo contrarium est. Itaque principia rerum naturalium dicuntur contraria propter privativam oppositionem, quae est principium contrarietatis, et sic forma et privatio sunt opposita, non autem materia et forma, nec materia et privatio, quia materia utriusque est capax.

Unde solvitur ratio dubitandi : dicimus enim, quod formae substantiales non habent contrarietatem stricte dictam, sed largo modo pro oppositione privatiVa, quae est principium contrarietatis. Nec sequitur qUod forma corrupta potius erit principium, quia positive contrarifttor fdrmae genitae. Respondetur enim, quod forma corrupta non opponitur formae genitae, nisi ratione privationis adjunctae, non ratione' specialis contrarietatis, quia utraque in indivisibili consistit, nequef fundat oppositionem maximae distanti*, cum nullam habeat latitudinem secundum magis et miniis. Aliunde etiam non potest forma corrupta esse principium per se, et formaliter rei naturalis, etiam quoad generationem, quia non per se pertinet ad generationem unius formae, quod fiat ex altera, sed ex non esse, eo quod contingit aliquam formam fieri ex diversis, sicut ignis potest fieri ex ligno, vel ex stuppa, vel ex aqua, etc. quae omnia materialiter se habent ad generationem ignis, formaliter autem solum attenditur id, in quo omnia illa conveniunt, scilicet in non esse, seu privatione ignis. Aliquae tamen formae postulant determinare generari ex materia habente talem formam, verbi gratia, animal ex embryone, non propter principium generationis, sed quia non aliter disponitur materia, nisi transeundo per illam formam.

Circa tertiam difficultatem, scilicet quomodo prima principia dicantur prima contraria, difficultas est circa rem ipsam, scilicet in quo consistat ratio primae contrarietatis, et circa rationem Aristotelis, qua probavit prima principia esse prima contraria. Ad hoc ergo intelligendum dicimus, quod triplici modo potest intelligi prima contrarietas. Primo, secundum generalem rationem, quia in unoquoque genere dantur prima contraria, id est, primae differenti* dividentes aliquod genus, ex quibus derivantur aliae differenti*, qu* constituunt species intermedias, et illse prim* differenti* constituunt prima contraria in illo genere, sicut in qualitatibus dulce et amarum dicuntur se-

eunda contraria, quia derivantur ex aliis contrariis prioribus, scilicet ex calido et frigido, sicco et humido. Et rursus in genere magis determinato, verbi gratia, in genere coloris primae differentiae, quae sunt album et nigrum, constituunt prima contraria illius generis; colores vero intermedii, qui ex istis constant, seu derivantur, dicuntur secunda contraria, et ita docet Philosophus in hoc primo libro Physic. cap. vi, textu lvi, et ibi D. Thomas, lect. xi, et x Metaphys. textu xxm, lect. ix, apud D. Thomam.

Secundo, specialiori modo dicitur prima contrarietas illa, quae invenitur in genere substantiae qualiscumque illa sit, eo quod substantia est primum genus inter omnia praedicamenta, ideoque oppositio, quae in illa invenitur, dicitur prima contrarietas, et hac ratione dixit Aristoteles in hoc libro, text. lvi, principia esse prima contraria, quia est in eis contrarietas primi generis, id est, substantia.

Tertio modo adhuc specialius dicuntur prima contraria, quae privative opponuntur, eo quod privatio est principium contrarietotis, ut probatur in i Metaph. text. xiv, et sequentibus, et a D. Thoma ibi, lect. vi, omnis enim contrarietas includit privationem, non tamen omnis privatio contrarietas est; unde dicit S. Thomas, Opuscul. xxxvii,cap. n: «Quod privatio et habitus faciunt contrarietatem, » ut dicitur i Physic. « Et ideo contrarietates reducuntur in habitum, et privationem tanquam in primam oppositionem, quae est in genere. » Cum ergo in substantia non detur proprie contrarietas, sed privativa oppositio, quatenus una forma importat privationem alterius, manifestum est dari primam contrarietatem, id est, principium contrarietatis, quae est privativa oppositio. Cur autem una forma dicat privationem alterius, jam supra tetigimus, et latius infra, quaestione x.

Ex his explicatur ratio Aristotelis, qua probat prima principia esse prima contraria, quia conveniunt illis conditiones primorum contrariorum, quae conditiones sunt tres. Prima, quod non fiant ex aliis prioribus. Secunda, quod non fiant ex alterutris. Tertia, quod omnia fiant ex ipsis. Prima conditio verificatur, quia ista principia sunt prima, et sic non supponunt aliqua priora. Secunda conditio verificatur, quia unum principium neque componitur ex alio, ut de se patet neque fit ex alio, ut ex termino a quo formaliter, et in abstracto, ut albedo non fit ex nigredine, licet per accidens, et ratione subjecti album fiat ex nigro, quatenus una forma succedit alteri, et ex una transit, et mutatur subjectum in aliam. Tertia denique conditio verificatur, quia reliqua omnia sunt principiata, et derivata ex istis principiis in suo genere : ipsa vero sunt simpliciora aliis, et consequenter se habent ut principia, ex quibus alia fiunt, et sic habent conditiones ad prima contraria requisitas.

Sed objicies : Nam si principia, qua? hic definiuntur, sunt prima contraria, sequitur quod non definiuntur omnia principia rerum naturalium, et consequenter neque omnia sunt ex ipsis. Sequela probatur, quia non omnia entia naturalia fiunt ex privatione, ut patet in coelo, quod fit solum per creationem, non autem ex subjecto habente privationem, et tamen constat coelum esse ens naturale : ergo non omnia principia entis naturalis habent contrarietatom. Item etiam accidentia non semper fiunt ex* privatione, sicut quando eadem accidentia in specie, quse erant in corrupto, remanent in genito; ut idem color, vel eadem figura in homine vivo et mortuo ;

Wc enim illa figura, quae est in cadavere, non potest generari ex privatione talis figurae.Denique, potest divinitus generari aliquid sine privatione praecedente; ut si Deus crearet ignem, et juxta illum materiam primam ultimo dispositam, tunc ignis ille suam formam produceret in illa materia, nulla privatione praecedente, quia nulla forma opposita praecessit, cui privatio sit adjuncta : ergo non requiritur quod principia sint prima contraria, id est, privative opposita : nam de materia et forma constat ex dictis, quod non sunt contraria, licet sint prima principia.

Ad primam partem argumenti respondetur, illo aliquos convinci ad asserendum, quod Aristoteles non definit hic principia naturalia quoad fieri, et generationem, sed quoad esse, et componi. Quod si verum esset, non attribueret Aristoteles primis principiis esse contraria, ut toties attribuit, nec diceret esse tria, sed solum duo : principia enim componentia rerum naturalium tantum sunt duo, scilicet materia, et forma. Dicimus ergo, quod definitio Aristotelis complectitur omnia principia naturalia tam in fieri, quam in esse, sed non eodem modo applicanda sunt pro omni statu, et pro omni natura; nam quaedam sunt ex principiis naturalibus in esse, et componi, quaedam etiam in fieri, et pro primo non requiritur privatio, neque contrarietas, et sic omnes res naturales sunt ex illis principiis, non tamen omnes sunt ex illis ut ex contrariis, sicut res incorruptibiles, sed accommodando singula singulis, omnia sunt ex istis principiis, quaedam ex tribus, materia, forma, et privatione, quaedam tantum ex duobus, scilicet materia et forma.

Ad secundam partem argumenti respondetur, quod ea quae fiunt consecutive ad aliquam formam, ut color, et figura, et reliqua accidentia, quae similia sunt accidentibus corupti, talia fiunt ex illa privatione, ex qua fit forma de novo genita, eo quod illa accidentia non fiunt primo, et per se, sed ut consecuta ad formam substantialem in quantum aliquid illius sunt,et ideo non requiritur alia privatio talium accidentium in subjecto, ex quo fiunt, nisi illa quae directe est privatio formae substantialis, et ex consequenti illius accidentis, quod comitatur illam. Supponit enim haec solutio, quod non remanet idem accidens numero in genito, et in corrupto, ut in libris de Generatione dicetur.

Ad tertiam partem argumenti respondetur sequenti articulo ad ultimum.

Secundo arguitur probando, quod prima principia non possint dici prima contraria ex eo, quod sunt substantialia, et substantialia primum genus ; contra enim est. Tum quia substantiae nihil est contrarium, tum etiam quia eodem modo posset dici, quod praeter principia substantialia sunt alia priora contraria, nempe forma communis, abstrahens a substantiali, et accidentali, et ejus privatio opposita : tum denique, quia contrarietas substantialis non est prima absolute loquendo, cum ex ipsa non sint omnes aliae contrarietates, ut patet in coelis, in quibus datur contrarietas motuum, et tamen non oritur ex contrarietate substantiali quae ibi non datur. Confirmatur, quia prima contraria fiunt ex alterutris,omne enim quod fit ex aliquo contrario fit, ut docet Philosophus in hoc primo libro,textu xliv et aliis locis, prima autem principia non fiunt ex alterutris, ut dicitur in eorum definitione : ergo non sunt prima contraria.

Respondetur quod substantiae ni-

hil est contrarium contrarietate stricta, et proprie dicta,bene tamen oppositione privativa, quae est principium contrarietatis,ut dictum est. Et ad secundam replicam dicitur, cmod forma et privatio in communi ajbstrahens a substantiali, et. accidentali, non dicit aliquam primam contrarietatem in existendo, et consando alias, sed in praedicando, et i(a non constituit primam contrarietatem in re, sed per abstractionem. intellectus cognoscitur. Nos autem loquimur in praesenti de prima contrarietate, quee in re existit, ei,exercetur.

A£ tertiam replicam respondetur non requiri ad primam contrarietatem quae est prima ratio substantiae, quod in ejus contrarietate omnis alia contrarietas fundetur, sed sufficit quod in substantia suscipiatur, et ab ipsa substantia causetur, non a contrarietate substantiae; nec enim contrarietas substantiae ex eo dicitur prima, quia ex ipsa deriventur ali#, secunda contraria, sicut in contrariis accidentalibus fit, sed dicitqr prima quia genus ipsum substantiae est primum in entibus; est autem primum quia sustentat,et radix aliorum, et sustentando causat, non autem solum contrariando, et sic in coelo invenitur contrarietas accidentalis, fundata in receptione, et causatione substantiae, non in contrarietate.

Ad confirmationem respondetur utrumque esse verum, et quod contraria non fiunt ex invicem, sicut neque principia, sive per modum compositionis, quia unum contrarium non componit aliud, sed exclqdi|t, sive per modum termini a quo, si contraria sumantur secunddm se, et in abstracto, et sic pari passu currunt cum primis principiis. Et similiter est verum, quod unum contrarium fit ex alio, ut a termino a quo per accidens, sicut album ex nigro ratione subjecti, seu materiae, in qua unum succedit alteri, et fit ex alio : videatur D. Themas i Physic. lect, xm, super text. lxvii et x Metaph. lect. vi et lect. ix, circa finem.

ARTICULUS III.

Utrum principia naturalia sint tantum tria?

Aristoteles in hoc primo libro, textu lxvii non absolute resolvit e&se tria principia naturalia, sed. esse: quodammodo duo,quodammodo tria* scilicet esse duo principia per se, tria autem si etiam sumatur principium per accidens, quod egtipnya?tio.

Hinc ergo nascitur difficultas. ex. una parte, ad probandum esse, plqra principia quam tria, exsatia ad probandum esse pauciora. Ad probandum quod sint plura, fit duplex argumentum. Primum, quia etiam per se pendet generatio in quantum, mutatio a movente, et efficiente, ut,, a principio extrinseco : ergo npn. est, cur excludatur a ratione principii naturalis. Unde, et numeraj,qr. a Philosopho inter illa in xii phy. text. xxiii ibi: Quare elementa analogice tria, causae vero, et principia quatuor, inter quae numerat ipsum movens, et videri potest ibi D. Thomas lect. iv. Quod autem, efficiens sit extra conceptum rei effectae, nihil obstat, cum etiam privatio sit extra conceptum iljiqs. tam in facto esse, quam in fi$ri,cum semper se habeat ut terminus a qpq relinquendus.

Secundum argumentum est, quia si privatio admittitur esse prjncipium, ut terminus a quo etiam.forma corrupta debet poni pro principio, quia etiam habet rationem, termini a quo in ipsa genemtione sqb:

sl&pfe. Nec. dici potest, quod privatio est conditio per se requisita, utforma producatur de novo; produci enim non potest, nisi in subjfcto ubi non est; forma autem,quae corrumpitur, non requiritur per se. Contra enim est, tum quia aliquando requiritur, quod praecedat determinata forma, ut fiat determinata geperatio,sicut forma cadaveris non fit nisi ex vivente,neque animal nisi ex embryone; tum quia non potest quodlibet fieri ex quolibet, sed e$ materia habili, et disposita. Unde talis habilitas, seu dispositio non minus erit principium, quam privatio, quia per se requiritur, licet utrumque sit extrinsecum.

Ex alia parte videtur principia esso pauciora, quam tria similiter e*; duplici argumento. Primum, quia fprlha non potest numerari inter principia'naturalia in ipso fieri, seu generari; est enim terminus generationis : ergo non principium, etisic.non bene numeratur forma inter principia naturalia in fieri.

Secundum argumentum est ex parte privationis, quia privatio form®. genit® non est in instanti generationis: alias in eodem instanti es« set materia sub forma, et sub ejus privatione, ante instans autem generationis quidquid praecedit in materia, sive dispositio sive forma corrumpenda, sive privatio formae generandae, non conducit ad ipsam generationem intrinsece, et per se, sed per accidens se habet, quia sine illo posset salvari tota ratio generationis; ut si Deus in instanti generationis subrogaret novam materiam, in qua secundum antecedentiam temporis non praecessit aliqua privafjq,seu dispositio,ut de facto contingit, quando ex hostia consecrata aliquid, generatur : tunc enim in infitanti generationis subrogatur materia afiqua ex vi prioris miraculi vel par conversionem facta: ergo quidquid ante istM generationes praecedit, sive dispositio, sive privatio, sive altera forma per accidens se habent ad ipsam quidditatem generationis. Nec sufficit quod privatio praecedat in instanti natur®, licet non in instanti temporis; sic enim privatio, et forma essent in eodem instanti temporis simul, cum antea non praecesserit privatio, nec postea dari possit; denique, privatio est non ens, seu, ens rationis, ergo non potest esse principium rei naturalis, qualis est generatio.

Nihilominus, cum Aristotele in hoc primo libro, textu lxvii ex D. Thoma ibi et communi schola Peripatetica, asserendum est: Dari duo principia rei naturalis in facto esse, et quoad compositionem, scilicet materia et forma; tria autem in ipso fieri, et quoad generationem scilicet materia, et forma, et priva?-tio. Et pro ejus intelligentia duo advertenda sunt. Primum est, dtto genera principiorum posse conside?rari in rebus mobilibus.Primo enim considerari possunt principia comrmunia, et praesupposita sicut est efficiens, et finis; haec enim etiam ex?tra mobilia inveniuntur, et ideo se habent ut principia communia, et praesupposita ad mobilia, et immobilia. Secundo, considerentur principia propria mobilium in quantum mobilia sunt, et secundum id quod, admotum requiritur, inquit Philo?, sophus in praesenti ex ipsa contrarietate, quae ad motum seu mutationem requiritur; nam omnis mutatio necessario est transitus inter duos terminos a quo, et ad quem in aliquo subjecto, sine subjecto enim nulla fit mutatio, cum sine illo non detur receptio unius formffi, et abjectio alterius. Et subjectum vocamus materiam, et terminum ad quem formam, terminum, a quo privationem, quae est in materia con-

juncta formae oppositae. Et quia for¬ma, quae generatur, conjungitur materiae, et manet in illa, oportet assignare principia compositionis, et in facto esse, scilicet materiam et formam quae conjunguntur, sicut principia generationis assignantur ea, quae ad mutationem concurrunt, scilicet terminus, qui relinquitur, qui est privatio et qui requiritur, qui est forma,et id in quo recipitur, quod est materia.

Secundo, est advertendum, quod licet antiqui Philosophi mutatio¬nem, et mobilitatem in rebus agno¬verint, et'similiter contrarietatem, quae tum ad ipsos motus, tum ad se¬gregationem, et distinctionem re¬rum omnino requiritur; et sic di¬xerint requiri principia contraria, quasi ab ipsa veritate coacti, ut di¬cit Philosophus in hoc primo libro, textu xLvm. Sed tamen non statim assurrexerunt ad ponendam muta¬tionem, seu generationem substan¬tialem, et hoc processit ex ignoran¬tia materiae primae non valentes in-telligere aliquid medium inter ens in actu, et nihil, quo*d esset ens in potentia, et ita convincebantur illo argumento, quia si aliquid fit, vel fit ex ente, vel ex non ente; ex ente fieri non potest, quia quod jam est non fit, ex non ente multo magis est impossibile, quia ex nihilo fit: ergo non apparet, quomodo aliquid fiat per generationem substantia¬lem. Caeterum quia generationes ip¬sae satis experientia manifestantur, et quod aliquid oriatur, et intereat quantum ad ipsam substantiam et non solum secundum acciden¬tia, alias communia essent incor¬ruptibilia et perpetuo durarent se¬cundum substantiam, oportuit ne¬cessario ponere materiam primam, quae esset ens in potentia, et non in actu, eo quod est primum princi¬pium generationis substantialis, et consequenter debet carere omni es¬se proveniente a forma substantia¬li, et consequenter omni esse acci¬dentali, quia hoc necessario funda¬tur in esse substantiali, et praesup-ponit illud. Caeterum Plato, qui etiam materiam primam agnovit, per aliud extremum videbatur tolle¬re generationem substantialem,quia dicebat materiam non distingui a privatione, quia non erat ens in ac¬tu, et-sic erat non ens, seu nihil, non intelligens ens in potentia, me¬dium inter nihil et ens actu, unde coactus est negare illud principium apud Philosophos firmissimum, ex nihilo nihil fieri, de quo videri po¬test D. Thomas i Phys. lect. xv.

Ex his ergo manifeste deducitur verissimam esse sententiam Aristo¬telis, quod dantur duo principia na¬turalia quoad compositionem, et in facto esse, et tria quoad mutatio¬nem, et in fieri. Primlim patet,quia ea sunt principia compositionis, in quae resolvitur quidditas, et ratio rei naturalis, unumquodque enim resol¬vitur in sua componentia, quidditas autem rei naturalis composita est, non entitassimplex sicut Angelus,ho¬mo enim ex corpore et anima cons¬tat, et in Illa resolvitur,et sic reliqua entia naturalia resolvuntur in mate¬riam et formam : ergo partes, seu principia compositionis sunt mate¬ria et forma, et sunt partes per se, quia quidditas ipsa rei naturalis in illa resolvitur tanquam in partes componentes quidditatem, nec aliee partes assignabiles sunt, ex quibus quidditative res naturalis compona¬tur. Quod vero distinguantur forma et materia inter se, q. iii et iv seq. ostendetur.

Quod vero dentur tria principia pro generatione, seu fieri rei natu¬ralis, scilicet materia, forma, et pri¬vatio probatur ex ipsa natura muta¬tionis. Et quidem supponimus, non dici principia intrinseca ista tria generationis,quia generationem in-

trmsece componant, sed quia generatio ab illis essentialiter dependet. Etenim omnis mutatio positiva essentialiter est transitus de aliquo non esse ad aliquod esse, facit enim aliquid de novo, alioquin non mutaret ; si nihil novi faceret, sed id quod antea erat, permaneret, si autem aliquid de novo ponitur, oportet quod antea non fuerit, et nunc sit, ergo necessario debet fieri ex privatione, seu ex non esse, et sic privatio principium mutationis est. Quod vero requiratur materia, constat manifeste, quia mutatio non fit, nisi transmutetur aliquid de uno ad aliud, ita quod ipsi termini mutationis succedant in aliquo subjecto, sucessio enim unius ad aliud extra omne subjectum nihil transmutat de uno ad aliud ; subjectum autem mutationis materiam dicimus. Denique quod requiratur forma, manifestum est, cum sit terminus intentus, ad quem tendit mutatio; et sic dicitur principium mutationis, quia est primo, et per se intentum, et sic est primum in intentione, licet in executione sit ultimum, ubi consumatur totus motus.

Dices: Quomodo ergo Philosophus privationem dicit esse principium per accidens in hoc libro,textu lxvi, si perse requiritur ad generationem? Nec sufficit dicere, quod quia accidit materiae appellatur principium si per accidens, nam hoc modo etiam forma sic diceretur quia accidit materiae quod talis forma illi adveniat. Respondetur ex D. Thoma super illum textum, lect. xm, quod privatio vocatur principium per accidens respectu materiae, ut ad componendum ipsum totum assumitur, materia enim, quae assumitur ad componendum, non assumitur ratione privationis, sed ratione entitatis, licet illa entitas habeat privationem adjunctam,quando trahitur ad constituendum totum, in hoc autem ordine constituendi forma non per accidens se habet, licet materiae secundum se consideratae dicatur accidere.Gaeterum respectu ipsius mutationis, ut est transitus de non esse ad esse, privatio non se habet per accidens, quia sine ipsa non potest intelligi, quod aliquid de novo fiat, et sic novitas mutationis necessario constat privatione, ut termino a quo.

Ad rationes dubitandi a principio. Ad primam respondetur privationem esse principium extrinsecum ipsi rei naturali in facto esse,non tamen in fieri, ut explicatum est. Et ad replicam de causa movente, seu efficiente, respondetur dupliciter. Primo,quod causa efficiens,seu movens est quidem principium extrinsecum rei facienda), non tamen est peculiare, et proprium principium rei mobilis, in quantum mobilis est; nam etiam extra mobilia invenitur causa efficiens, et finalis, sicut Angeli habent causam efficientem.Unde cum sit principium commune rei mobili, et immobili motibus Physicis, et non Physicis seu spiritualibus, ideo non numeratur inter propria, et formalia principia entis mobilis, sed praesupponitur ut commune principali rebus mobilibus et immobilibus. Secundo, respondetur quod aliud est considerare mutationem, ut praecise mutatio est, aliud ut est actio, vel effectus. Et quidem secundum formalitatem actionis essentialiter respicit agens a quo emanat,et similiter in quantum effectus pendet essentialiter ab efficienti.Gaeterum formalitas mutationis non explicat istum respectum ad efficiens, licet supponat illum, sed praecise explicat transitura de non esse ad esse, sicut etiam forma, in quantum forma non respicit efficiens, sed in quantum effectus, in quantum autem forma praeciso respicit materiam, quam informat, vel totum

quod constituit. Neo Philosophus in illo loco ex xn Metaph. asseruit esse quatuor principia, sed dixit esse qpatuor causas, et principia includendo in ratione principii triaprinoipia mobilitatis, in ratione vero causae etiam causam moventem, vel id dixit,quia causae sunt etiam principia, licet non e converso.

Ad secundam rationem respondetur, quod forma corrupta non habet rationem termini a quo formaliter, nisi ratione privationis formae generandee, ut enim forma de novo flat per se, et formaliter solum respicit quod antea non fuerit, et sic fiftt ex non esse, sui, quod vero for- aliquid praecedat per accidens esb Addo quod ad essentialem conoepfcum generationis, solum requiritur privatio, quae invenitur in materia, quod vero ista privatio sit adjpneta alteri formae, non propter istam generationem requiritur, sed propter ipsam materiam, quia non potest praecedere, nisi sub aliqua forma.

Ad instantiam de dispositionibus respondetur, quod dispositiones non sunt ipsa prima principia substantiaiia, sed media seu instrumenta, quibus determinatur, et applicatur materia ad istam formam, ista autem:determinatio materiae non se habet ut principium, sed ut applicatio ; et determinatio principii, sicut in efficientibus applicatio non est causa, sed conditio.

Ad id quod additur de quibusdam formis, quas non possunt immediate generari ex quacunque materia, sed ex materia sub tali forma, respondetur, hoc non pertinere ad principia eommunia entis naturalis* sed ad aliquam specialem formam,. sive generationem, qu® fieri non potest, nisi ordine quodam praesuf>ponataliaspriores,eoquodaliqu®. generationes ordine quodam fiunt, nec enim alitersupponunt materiam habilitatam, sicut, v. g. vinum non: potest fieri immediate ex vite, sed ex illa prodit gemma, inde uva* qua» cum matura sit confluit id vi¬num, et idem videre est in generationibus animalium.Gaeterumtotum hoc non constituit principia prima rerum naturalium, quas debent esse simplicia, et communia omnibus, haeo autem non sunt omnibus oommunia, sed solum illis formis, quae alias priores praesupponunt in materia, ut habilitetur ad illas: materia autem sub tali forma- habilitatam non est simplex principiam, sed: compositum quoddam constans eX' forma et materia; in praesenti au^tem solum loquimur de principiis-simplicibus, et simpliciter primis, Et praeterea ipsa habilitatlo materiae ad aliquam formam non dicit rationem principii, sed applicationis* utdiximus, ratione cujus potius ipsa: privatio est principium quam habilitatio, quia privatio se habet, utl extremum ipsius mutationis per modum termini a quo, nonpBrmodum applicationis ad mutationem.

Adhuc tamen instabis: Nam dicet' generatio sit mutatio de non esse ad esse, ideoque pro principio taliis oui tationis habeat privationem, tamen: motus, qui non est generatio, sed versatur inter terminos positivos, non potest habere privationem pfd termino a quo ; alias esset generatio instantanea: ergo non assignantur: principia communia pro omni mu*tatione. Respondetur ex D.Thoma* i Physic. lect. xm. §.: Ostendit, quod? etiam in motu qui est de poshivo in.' positivum, salvatur mutatio de non-: esse ad esse, eo quod contrarietas positiva privativam includit; in-ge^neratione autem, quce non esi mn**tus, sed sola mutatio de nonesse/ad esse, datur privativa contrarietatey• efc>non positiva* et sic in-omni mutatione est vetum, quod * reqiliuitub;

privatio, licet in aliquibus inclusa sit. in contrarietate posrtiva. Et praeterea in praesenti solum tractatur de principiis primis simpliciter, id est, in genere substantiae, in qua non invenitur positiva contrarietas sed privativa; et ideo solum assignatur privatio pro principio: in motu autem accidentali non erat necesse tradere alia principia, quia illa non sunt prima simpliciter, et in genere substantiae, sed ad substantialia reducuntur.

Ad ea quae pro secunda parte objiciuntur: ad primum de forma respondetur , quod forma est principium rei naturalis in facto esse, quatenus est pars compositiva illius; est autem principium mutationis,et ipsius fieri,secundum quod praecedit id intentione moventis, et in quantum est aliquid simplex, in quo consumatur motus, non vero principiatum ex principiis motus, hoc enim est compositum.

Ad secundam partem argumenti de privatione respondetur,quod privatio, non solum est annexa formae corrumpendae, sed etiam ipsi materiae, quatenus secundum se privata dicitur omni forma, licet de facto semper sit sub aliqua.Undo materia nuda,sive praecedat in instanti temporis sive in instanti naturae, ipsam introductionem formae cum privatione illius praeoedit, id est, cum aptitudine ad formam, et carentia illius.

Ad secundam probationem dicitur, quod privatio, quae tenet ex parte materiae, praecise sufficit quae praecedat prioritate naturae ipsam formae introductionem, ut dicatur principium illius, tanquam terminus a quo. Dispositiones autem,sive praecedant tempore, sive non, nunquam possunt habere rationem principii, ut dictum est, cum dispositiones solum se habeant ut medium determinans materiam ad formam, non ut principium substantiale, et primum rei naturalis, vel mutationis ejus.

Et quando urgetur argumentum, quod in eodem instanti non potest esse privatio cum forma et sic in instanti,in quo est generatio non est privatio,respondetur,quod in instanti generationis privatio non est, ut afficiens subjectum,sed utexclusaab illo per formam quae introducitur, sicut terminus a quo non est, cum ipso termino ad quem in eodem instanti, quasi afficiendo subjectum, sed ut exclusus per terminum ad quem, licet praecedat vel existat immediate ante in materia. Caeterum si in ipso instanti generationis producatur a Deo materia de novo, ut in casibus argumenti, tunc ante illud instans prapcedit privatio in eo subjecto, in quo praecedit dispositio, quantitas enim qua; in EuoharistiA separatur a subjecto gerit in omnibus vices ipsius materiae, et subjecti corrumpendi. Unde eodem modo praecedunt dispositiones, et privatio formae generandae, sicut si ibi adesset substantia panis. Et sic nullo modo interrumpitur cursus, et ordo naturae in ge*neratione rei servandus. In ipso autem instanti generationis, in quo subrogatur materia, non ut dispositionibus ipsis disponatur, sed ut ipsum totum componat in facto esse, cum ex vi prioris miraculi ibi ponatur, consequenter apponitur ut determinata et disposita, non quidem dispositionibus se receptis,sed in quantitate immediate antecedente, quae gessit vicem subjecti, cui continuatur et succedit cum eadem determinatione materiae quae de novo ponitur; praesertim in sententia probabili, quod ipsamet quantitas ex vi prioris miraculi, convertitur in materiam et consequenter in materiam dispositam et determinatam, et ideo eodem modo judicandum est de ista materia, ac

si talis materia praecessisset, sicut fit in aliis generationibus, praecessit enim toto tempore antecedente non in se,sed in quantitate gerente vices substantiae, et ita recipiente dispositiones, et privationem ad formam generandam, in instanti autem ipso generationis .privatio ipsa in materia non ponitur ut existens, sed ut expulsa, et ut terminus a quo solum prioritate naturae antecedens formam, non existendo in eadem duratione, sed desinendo in subjecto; haec est enim prioritas termini a quo in illo instanti, non prioritas existendi,sed abjiciendi, et sic non sequitur,quod in eodem instanti in quo duret, et existat privatio cum forma,sed quod abjiciatur, nec enim illa prioritas naturae, est prioritas causae petentis existentiam, sed terminum a quo, qui abjicitur.

QILESTIO III.

DE PRINCIPIIS IN PARTICULARI, ET PRIMO DE MATERIA PRIMA.

ARTICULUS PRIMUS.

An sit, et quid sit materia prima ?

Antequam definitionem materiae primae, quam Philosophus tradidit, explicemus, supponimus duo. Primum est, dari materiam primam. Secundum est, esse aliquid in re distinctum a forma. Quantum ad primam, nomine materiae primae intelligimus illam entitatem, quae est capax recipiendi formas substantiales, in se vero nullam habet formam. Eam autem explicat Philosophus in hoc primo libro Physicorum ex analogia, et similitudine materiae artificialium, sicut enim ex ligno, vel ex aere fit statua, et lignum illud, vel aes secundum se, nullum esse statuae habet, sed solum capacitatem ad statuam, licet in alio genere, id est,in ratione entis naturalis habeat aliquod esse, v, g. ligni, vel aeris : ita illud quod etiam respectu rerum naturalium materia est, et subjectum, intelligitur nullum habere esse naturale, sed solum capacitatem ad illud, et hoc dicitur ens in potentia: unde dicit Philosophus vii Metaphys. textu viii, lect. n,apud D. Thomam: « Illud dico materiam, quae secundum se, neque est quid (id est, substantia in actu) nec quantum, nec aliquid aliud quidquam, quibus ens determinetur. » Et D. Augustinus xn confess. cap. vi : « Mutabilitas, inquit, rerum mutabilium capax ipsa est formarum omnium, in quas mutantur res mutabiles. Et haec quid est? Numquid animus? Numquid species animi, vel corporis? Si dici posset nihil aliquid, est et non est, hoc etiam dicerem, et tamen jam utcunque erat, ut species caperet istas visibiles, et invisibiles.» Ita Augustinus. Denique D.Thomas in hoc i Phys ; lect. xm.«Cum videamus, inquit, hoc, quod est aer quandoque fieri aquam, oportet dicere, quod aliquid existens sub forma aeris, quandoque sit sub forma aequae, et sic illud quod est aliquid praeter formam aquae, et praeter formam aeris se habet ad ipsas substantias materiales, sicut se habet aes ad statuam,et lignum ad lectum, et quodlibet materiale et informe ad formam, et hoc dicimus esse materiam primam. » Sic D. Thomas.

Dari autem istam entitatem, sic potentialem, et informem ex duobus principiis,Aristoteles deduxit.Primo ex ipsa generatione substantiali. Secundo ex eo, quod naturaliter ex nihilo nihil fiat, et hoc secundum ex primo deducitur, quia si ex ni-

hilo aliquid fieret, ifa ut tota ipsa rei substantia ex nihilo fieret, hoc ipso non esset generatio, sed creatio, et corruptio esset annihilatio. Unde nonrequirerenturdeterminatae dispositiones ad determinatas generationes, sed eodem modo posset fieri lapis, vel equus, vel qusecunque alia res, quia si ex nihilo fit, ad nihil deserviunt dispositiones, ut determinetur magis ad unum,quam ad aliud. Si autem fit ex aliquo, et id quod fit ex substantia, eo quod generatio substantialis est, necessario supponit aliquod subjectum capax illius substantialis esse, quod de novo fit, et amittens esse, quod antea habebat, quia corrumpitur: ergo de se neutrum illorum habet, et consequenter solum est potentia ad utrumque.

Secundum quod supponimus est, hoc subjectum, seu entitatem substantialem esse distinctam realiter ab ipsa forma substantiali, quae corrumpitur, et quae generatur, quod tamen aliqui negaverunt, et ex antiquis apud Scotum in ii, dist. xii, q. i, ex quo id referunt Conimbricenses super c.vii hujus primi libri, q. iii, ar. m, et ex recentioribus aliqui id suscitaverunt, existimantes non dari duas entitates, quae sint materia et forma componentes unum tertium, sed materiam et formam esse unum et idem ens, quod in quantum potentiale dicitur materia, et in quantum actuale dicitur forma, et sic agens, quando generat aliquid, convertit totum hoc ens in aliud ens,et hoc in quantum mutabile inaliud,diciturmateria,etpotentialitas ad illud, sicut essentia objective considerataestin potentia adexistentiam, et sic Aristoteles considerat transitum materise de uno ad aliud, sicut transitum essentiae de possibilitate ad existentiam,non sicut transitum subjecti de frigore ad calorem. At hoc modo dicunt intelligendum esse D. Thomam quando docet implicare, quod materia existat sine forma, non magis quam ens actu sine actu, ut i p., q. Lxvi,ar. i. Quod esset intelligibile si materia est entitas distincta a forma, non enim posset reddi existens, et ens in actu per entitatem illam distinctam.

Ceeterum haec sententia omnino rejicienda est, nec in D. Thoma ullum habet fundamentum. Nam D. Thomas perpetuo docet, materiam et formam esse partes componentes totum,materiamque distinguit a formis,nam in q.m de Veritate,art.v ad ultimum dicit: « Materiam proprie non habere essentiam, sed esse partem essentiae,» etoap. vii de ente et essentia dicit: « Formam esse partem compositi, et ex ipsa et materia componi totum, » et vii Metaphys. lect. ii: « Oportet, inquit, quod materia secundum sui essentiam sit alia ab omnibus formis substantialibus, et earum privationibus, quae sunt termini generationis,et corruptionis, » et similiter in i Phys.lect. xiii, supra citata aperte dicit, quod illud quod est aliquid praeter formam aquae, et praeter formam aeris, dicitur materia prima: aperte ergo sentit, quod materia distinguitur a forma,sicut etiam Philosophus id sentit, dum docet, tria esse principia rerum naturalium,materiam, formam, et privationem. Neque fugit Philosophum haec eadem sententia, quam impugnamus,quae ponit ipsum totum quod corrumpitur esse materiam, quatenus est in potentia, ut convertatur in id,quod de novo fit. Proponit enim in vm Metaphys. lect. iv, apud D. Thomam in fine hanc eamdem dubitationem: « Quod cum ex vino fiat acetum, et ex vivo mortuum dubitatur, quare vinum non sit materia aceti, et vivum materia mortui, cum ordinentur ad ea, sicut potentia ad actum? » Respondit autem Philoso-

phUsibi,et D. Thomas: « Quod acetum est corruptio vini, et mortuum corruptio vivi ; non ergo acetum fit ex vino, sicut ex materia neque mortuum ex vivo, sed secundum accidens dicitur ex eo fieri, in quantum fit ex materia ejus. » Ubi apertissime excludit Philosophus istam imaginationem, quod ipsum totum, quod corrumpitur, sit materia.

Et fundamentum hujus clarissime constat in ipsa corruptione hominis. Constat enim quod anima rationalis 'est vera hominis forma ut definitum est in Concilio Lateranensi sub Leone X, et in Concilio Viennensi sub demente V. Constat enim de fide animam hominis post mortem non corrumpi, sed permanere, et consequenter non convertitur in cadaver nam cadaver non est anima; ergo materia quaeeratin homine, sivecorpus illud, a quo separatur anima,vel relinquitur in cadavere,vel non; sirelinquitur,ergo forma hominisdistinguitur realiter a sua materia, cum dentur in re illae duae partes separatae ; si non remanet in cadavere, vel illud corpus annihilatur, vel remanet sicut antea cum eandem forma ; si annihilatur, tollitur tota ratio corruptionisnaturalis,qu8e non fit per annihilationem, neque praedicti Auctores salvant,quod convertatur res, quae corrumpitur,in rem quae generatur, quia anima non convertitur, sed permanet in se, corpus autem annihilatur, et tunc corpus illud, quod manet in cadavere, non esset resuscitandum in die judicii, sed illud quod annihilatum est, quia illud quod solum pertinet ad hominem, non istud. Si autem manet sicut antea conjunctum anima : ergo anima non est separata ab illo, et sic homo non esset mortuus. Quod si dicas, corpus hominis separata anima converti in totam entitatem cadaveris ; ergo jam conceditur, quod in homine utebatur aliquid praeter animam ab illa distinctum, siquidem modo ab illa separatur,et convertitur in cadaver, et sic quando homo erat unus,COttiponebatur ex anima, et ex illo cdrpore, quod transit in cadaver, t&Hquam ex duobus distinctis,et sic"habetur intentum. Et cum illud cdrptfs seu materia, quae est in homine,non creetur de novo, quando homo generatur, sed praesupponitur in semine, et in materia,ex qua fit honio (alioquin crearetur totus homo/Ct nongeneraretur,si tam anima,quafti corpus de novo crearetur) ergo Iti semine aliqua entitas dabatur subjicienda animae ut formae, et separanda a forma seminis, et haec -dicitur materia. Si autem in homine, et in semine datur materia distincti a forma, idem erit in aliis entibus naturalibus, siquidem univoce conveniunt cum homine. Omitto quod iSta conversio, quam ponunt isti Auctores, totius entitatis, quae corrumpitur in totam, quae generatur, eat idem quod conversio transubstantialis, sicut in Eucharistia tota substantia panis convertitur in CorpUS Christi, sicque ista conversio iiofl esset ita admirabilis, cum in qualibet generatione similis ab istisAuctoribus ponatur.

Nec doctrina S. Thomae in qtttt oppositi Auctores fundantur, qnidquam illos juvat, cum in doctrina D. Thomae constet existentiam distingui a re qu*e existit, ut late ostendemus infra quaest. vn,et ita nort repugnat alicui entitati, v. g. materiae advenire existentiam per aliquid distinctum,scilicet performam,quod cum pluribus infra probaturi simus, sufficit nunc audire ipsum sanctum Doctorem in principio opusculi XXXI, ubi inquit: « Quod differt materia a subjecto, quia subjectum est, quod non habet esseexeo, quod aliquid ei advenit, sed quod est perseethabfet

eah paaqibatum,xd homo non habet esae poralbedinem,sed materia dicitur>qaod habet arae ex eo quod sibi advenit,quia de se esse incompletum, imo nullum esse habet, » ut dieat commeni. in u de Anima: « Unde simpliciter loquendo forma dat w-se materi®, accidens autem noa det esse subjecto. » Ita D. Tho-TQ6&.

Ex his deducitur explicatio defi-Txi&ows materi® prima. Definitur aatem dupliciter a Philosopho, uno modo positive in hoc primo libro, tea.LXXXii: Materia est primum subjeotum, ex quo aliquid fit, et non se* eundum accidens.Dicitur subjectum ad excludendum formam, qu® n<m eaisnbjectum, sed adveniens subjecto. Dicitur primum ad excludendum subjectum accidentarium, et artiflcialinm formarum, quod non est subjectum primum, sed est ipsa substantia composita, et sustentativa accidentium ,qu® fit ex alio priori subjecto, et sic non est materia prima, sed secunda. Dicitur ex quo aliquid fit,ad excludendas alias causas, nam efficiens est a quo aliquid fit, finis propter quem fit, exemplar ad instar cujus fit,forma per quam habetesae: sola materia est, ex qua aliquid fit. Dicitur non secundum accidens, ad excludendam privationam, seu terminum a quo, quia ex illo non fit aliquid,ut ex constituente, sioutax materia, sed tanquam ex aliqqo quod relinquitur,et ita per accidens se habet ad rem in facto esae.

Secundo modo definitur materia prima negative vii Metaphys. text. vin: « Quod materia per seipsam neqqe est quid, neque quantum, nec aliquid aliud quidpiam dicitur, quibus ens determinatur. Cujus sensus est, quod materia non habet ex se aliquid determinativum essenti», seu natur®, sive in genere substanti®, sive in ganera quantitatis, sive alterius generis, id es», caret omni forma determinante ea», et tit ibi explicat D.Thoma*lect.n:« Materia, inquit, non potest per se exieUtft sine forma per quam est ens acW, cum de se potentia tantum,» ut piius explicabimus articulo tertia,

ARTICULUS II.

Virum materia pruna ex se ita siipura potentia, quod coreat omni formati, et esUiiativo ?

Formalem actum vocamus formam constituentem cum materia aliquod tertium; actum veroentitativum,existentiam,per quam aliquid formaliter constituitur extra causas, et extra nihil.Et quidam apud antiquos,qui non agnoverunt materram esseensin potentia,sed quidquid errat ens, dicebant esse ens actu, etquidqtridnoneratensactu.quoderatnihil, non separabatur existentia a forma, sed pro eodem reputabant esse ens actu, et e9se ens formatum, seu determinat® natur®. Nunc autem qui cum Aristotele sentiunt materiam esse ens in potentia, et aliunde non possunt percipere quod illud quod non est ens actu,sit aliquid reale,sed' solum nihil; intelligunt materiam non dici ens in potentia quasi careat existentia,et sitin potentia ad ipsam, sed solum quia caret forma infer¬mante, qu® vocatur actus formalis, non quia caret existentia, qu® est actus entitativus. Et h®c sentent!a sumit suum principium ex eo,quod existimat existentiam non distingui a quacunque entitate reali,hoc ipso quod realis est, vel si distinguitur, non distingui realiter, sed ad summum formaliter inseparabiliter, ta¬men illam comitari, et immediate afficere. Et hoc ideo, quia remota existentia, omnis realitas removetur, et remanet nihil, et solum in potentia objectiva, seu in statu pos-

sibilitatis, quod est purum nihil sicut res omnes erant antequam producerentur a Deo, et sic solum distinguitur essentia ab existentia, sicut entitas in potentia objectiva, et in statu possibilitatis a seipsa,in statu realitatis extra causas.

De hac distinctione,vel indistinctione essentiae ab existentia agemus infra, quaestione septima. Nunc autem supponimus fuisse semper communem sententiam usque ad haec nostra tempora, distinctionem aliquam a parte rei dari inter essentiam realem et existentiam, licet enim Durandus tenuerit, non distingui, nisi tantum ratione in i, dist. vm, q. ii, quem sequuntur P. Suarezin Metaph. disp. xxxi, sect,iv et seq. Vazquez in p. disp. Lxxn,c.ult. et plures alii ex recentioribus, tamen oppositum manifeste ostendemus ibi, esse sententiam D. Thomae quem communiter sequuntur Thomistae, et alii extra ejus scholam.

Et quidem si teneatur,existentiam identificari, et non distingui a quacunque entitate reali,hoc ipso quod realis est, quaestio ista facile solvitur, dicendo quod materia cum sit realis entitas, etiam est actus entitativus, solum autem est in potentia reali,et materiali ad actus formales, seu ad formas substantiales,ad existentiam enim non datur materialis, et intrinseca potentia susceptiva illius, sed solum objectiva, quatenus continetur in potentia agentis, et transit de non esse ad esse. Caeterum in sententia opposita, quam nunc supponimusde distinctione essentiae ab existentia, procedit difficultas praesens, an materia,sicut est in potentia ad formam, ita sit in potentia susceptiva existentiae, non solum quia recipit existentiam formae, ad quam est in potentia, sicut ad ipsam formam, sed etiam, quia non aliam existentiam, quam quae sibi communicatur per formam, ita quod ex se solum sit entitas capax formae, et capax existentiae per formam.

Sit unica conclusio: Materia secundum se est in potentia ad actum formale,met ad actum entitativum, ita quod non habet immediatum ordinem ad existentiam, sed mediante forma, cujus est prius susceptiva, quam existentiae. De hac conclusione plenius agetur articulo sequenti, ubi disputabimus, an de potentia absoluta possit esse materia sine forma. Nunc solum loquimur secundum ordinem connaturalem materiae, an de se solum participet existentiam mediante forma, quidquid sit,an de potentia absoluta possit inverti iste ordo,et immediate existentiam participare sine forma. Sic ergo ista sententia D.Thomae etplurium Auctorum,qui illum sequuntur, Gajetanus de ente et essent, cap. v, q. vm; Ferrariensis i contra Gent. cap. iv, et i Phys. q. i; Socin. vn Metaph. quaest. xvii, et lib. vm, q. i; Capreolus in ll, dist. xiii, quaest. i; Collegium Carmelitanorum i Phys. disp. hi, quaest.v. Et licet plura fundamenta afferantur ad illam stabiliendam, possunt tamen reduci ad duo. Primum est commune formae, et materiae,scilicetquiain quocunque composito datur unicum esse existentiae, quo existit tam forma,quam materia, eo quod datur unicum fleri totius compositi, et resultat unica entitas: existentia autem sequitur ipsum fieri rei, cum sit terminus ejus, et ipsam unitatem essentiae, seu entitatis, cui convenit. Sed de hoc principio agemus infra quaest. vii, ostendendo quod existentia est propria compositi ut quod,et solum convenit formae, ut principio quo determinandi existentiam, et mate^ riae, ut principio quo suscipiendi illam.

Alterum ergo principium, nunc

expendendum specialiter pertinet ad materiam, in qua considerat D. Thomas, quod non datur immediatus ordo materiae ad existentiam, sed immediate respicit, et recipit formam, et mediante illa existentiam, et ita sicut est in pura potentia ad omnem formam, ita ad omnem existentiam. Et in primis videri potest D. Thomas, quaest. iv de Potentia, art. i, in corpore, ubi inquit: « Quod materia prima non potest in rerum natura existere, quin aliqua forma formetur, quidquid enim in rerum natura invenitur, actu existit, quod quidem non habet materia nisi per formam, quae est actus ejus, unde non habet sine forma in rerum natura inveniri. » Item, in opusculo xv, capite m, sic inquit: « In substantia composita ex materia et forma est duplex ordo, unus quidem ipsius materiae ad formam, alius autem ipsius rei jam compositae ad esse participatum, non enim est esse rei, neque forma ejus, neque materia ipsius, sed aliquid adveniens rei per formam. Sic igitur in rebus ex materia et forma compositis, materia quidem secundum se considerata, secundum modum suae essentiae habet esse in potentia, et hoc ipsum est ei ex aliqua participatione primi entis, caret vero secundum se forma, per quam participat esse in actu secundum proprium modum. » Ergo secundum D. Thomam immediatus ordo materiae est ad formam, et mediante ea ad existentiam, et sic de se tam est in pura potentia ad formas, sicut ad existentiam. Alter locus est opusculi xxxi, in principio, ubi inquit: « Quod materia non se habet, ut subjectum in quo, sed ex quo; et est differentia inter ista subjecta, quia subjectum est habens esse, et in illo sustentans formas, sicut substantia sustentat accidentia, et ita non habet wse ex eo, quod sibi advenit: at vero materia dicitur subjectum, ex quo aliquid componitur, et habet esse ex eo, quod sibi advenit, quia habet esse incompletum, imo nullum esse, » ut dicit comment. in n de Anima: « Unde simpliciter loquendo formae dat esse materiae. » Ita D. Thomas : qui locus valde notandus est, quia in eo aperte docet, quomodo potest aliquid esse subjectum, non praesupponens esse ad componendum cum forma, et recipiendum illam, sed potius ad hoc recipere, ut habeat esse simpliciter per talem formam. Nec significat D. Thomas solam dependentiam materiae a forma, ut existat, ut aliqui dicunt, sic enim etiam forma dependere potest a materia, imo substantia ab accidente, ut a dispositione, sine qua non est, sed intelligit D. Thomas ordinem participandi esse, qui est actus ultimus, non convenire materiae nisi performam. Denique videri potest S. Thomas i p. q. vii, art. ii ad 3, et q. Lxvi, art. i, et q. cxv, art. i ad 2, et n contra Gent. c. xliii, ubi materiam puram potentiam vocat sine omni existentia.

Et quidem ex hoc fundari potest ratio pro ista sententia, quia Philosophus in hoc libro, praesertim tex. lxix, et lxx, investigavit naturam materiae primae ad similitudinem materiae artificialium, dicens, quod materia se habet ad formas naturales, sicut lignum, vel aes ad formas artificiales, et nos addere possumus, quod se habet sicut intellectus noster ad species, et objecta, ad quae in principio est in potentia. Videmus autem quod lignum vel aes in genere artificiali nullam prorsus habent existentiam artificialem ante formam, et similiter intellectus noster nullum esse intentionale ante species: ergo si materia prima ita se habet in genere naturali, sicut materia seounda, v. g. lignum, vel

8BS in genere artificiali, manifestum est quod ita caret materia prima omni esse naturali, sicut materia secanda omni esse artificiali.

Nec dici potest, quod materia ca¬ ret quidem esse naturali provenien¬ te a forma, sed non caret omni esse, habet enim actum metaphysicum, scilicet actum entitativum, quo existit extra causas, saltem incom¬ plete, et imperfecte, sicut postulat ex suo genere quod incompletum,et imperfectum est, perficitur autem per foimam.

8ed contra est, quia iste actus entitativus debet esse in aliquo ge¬ nere, et certum est, quod debet esse in genere substantiali, non acci¬ dentali vel artificiali, cum ipsa ma¬ teria substantia sit, saltem partialis, existentia autem secundum hos Auctores non differt re ab essentia, et in isto genere substantiae certum, est, quod non habeat existentiam generis spiritualis, cum ipsa longis¬ sime distet a genere spirituali, ergo si quam habet, est in genere natu¬ rali, ad quod ipsa pertinet, ut pars entis naturalis. Et tunc urget ratio Philosophi. Materia prima in genere naturali est ens ita in potentia, si¬ cut materia secunda est in potentia in genere artificiali, sed materia se¬ cunda, v. g. signum, nullum habet esse artificiale, nec partiale, nec to¬ tale ante formam artificialem, sed solum capacitatem ad illud, ergo materia prima nullum esse natu¬ rale habet ante formam, et conse¬ quenter nullum, absolute in actu, quia in re nullum esse datur, etiam partiale, quod non sit naturale, vel Artificiale, sed solum est capax exis- tendi mediate per formam.

Et amplius hoc declaratur ex doc¬ trina Aristotelis, qui affirmat apud antiquos Philosophos existimatum e8se,quod si materia esset ens in po¬ tentia, esset nihil in actu, et incide¬ retur in inconveniens, quod ipsi ita refugiebant, quod ex nihilo res ge¬ nerarentur, pro eodem existiman¬ tes, nihil et ens non in actu, imo hoc erat praecipuum, quod contra Aristotelis sententiam opponebatur, quia si materia est ens in potentia, ergo est nihil seu non ens, quia so¬ lum quod est actu, est ens. Sic enim sensisse veteres constat, tum ex hoc primo libro,tex. xxxiv, et tex lxx, ei ibi D. Thomas, lect. ix, et xiv, tum etiam exi de Gen. tex. xn, et ibi D. Thomas, lect. vi, ubi dicit: « Quod si materia est nihil aotu, sed potentia, sequitur id quod maxime timebant priores Philosophi, quod aliquid generatur ex nullo pr©exia- tente, quod enim est ens actu, est nihil. » Ecoe quomodo utebantur antiqui eodem fundamento, quo nunc recentiores ad probandum, quod materia non est pura potentia entitative, seu ens in potentia, quia esset nihil, quidquid enim non exis¬ tit aotu, non est reale, quia non est extra causas. Cum ergo faciebant illam consequentiam, quodsj mate¬ ria non est ens actu, sed in poten¬ tia, est non ens seu nihil, plane pro- cedebant contra ipsum esse entitaii- vum materi», et non solum contra formale, quia procedebant contra ipsam materiam secundum se, et nudam omni forma; sic enim di¬ citur esse in potentia omnia, ergo si de hac materia sio in potentiain- ferebant, quod esset nihil, si erat in potentia ens,plane intelligebant ca¬ rere esse entitativo, quod est exis¬ tentia; sola enim carentia hujus esse facit nihil, et pr»sertim, quia si loquimur de materia secundum se, et sine forma, jam non infereba¬ tur carere esse formali, quia suppo¬ nebatur, sed carere entitativo quod est esse nihil.

Sic autem proponens Aristoteles difficultatem istam, non respondet materiam esse actu partialiter, et secundum actum entitativum, per

4uo4 quidem videbatur directe solvi iUa consequentia, quod si materia est ens in potentia, ergo est nihil ; dicerent enim recentiores quod xoateria est in potentia ad omnes formas, et ad omne esse formale, aon autem est nihil, quia habet esse ntitativum. Sed Aristoteles respondet, tum in i Physic. tex. lxvi, et laxvm, tum in i de Gen. tex. xvn, tt ibi S. Themas lect. vii, in fine, quod quia nunquam eet corruptio une generatione, ideo nunquam materia manet ita in potentia, quod non sit ens actu, quia semper eet «uhjecta alicui forxnsB, et ideo licet generatio fiat per se ex ente in potantia, tamen per accidens fit ex ente in actu, eo quod materia ex qua generatur est sub alia forma, et privatione sui, ratione cujus formae materia dicitur in actu, quamvis sola qjus potentia per se ad generationem concurrat, non actualitas, quam sub illa forma corrumpenda bibebat. Si ergo Aristoteles ut solvat objectionem quae infert materiato esse nihil, et carere actu en-tttativo, quod est existentia, recurrit ad successionem formarum, sub quibus semper est materia, et propter hoc debere corruptionem unius ease generationem alterius, ut non Mquator materiam esse nihil, et non ans seu non existens, plane sentiebat materiam non habere esse enti-liiivum ex se, sed per formam,alias si id sentiret, cur non diceret argumento, materia est in potentia,ergo est nihil, nego consequentiam,quia Secundum se est existens, et habet Sisse entitativum, licet sit in potentia ad formale.

Bt alterius hoc declaratur, quia u ponitur materia habere actum entitativum, seu existentia ex se, traditus evertitur ratio probandi eoaitra antiquos formam substantialem, quia antiqui non agnoscebant, foaasxb diafcmetem a materia, sed totam quidditatem esse materiam,' nec generari aliquid de novo substantialiter sed alterari tantum, eo quod non poterat fieri ens simpliciter nisi ex non ente, ut constat ex i Phys. tex. lxxi, et lxxviii, et ibi D. Thomas lect. xiv, ubi ponit rationem antiquorum, ex qua movebantur ad negandam generationem substantialem,quia ex non ente fit ens, sic enim ex nihilo fieret,nec ex ente, quia jam esset, et sic non fieret esse simpliciter, sed ut tale. Et idem habet Aristoteles i de generat. tex. xi, et D. Thomas ibi lect. vi, solvit autem hoc Aristoteles quia ens simpliciter, id est,substantia, fit per se ex ente in potentia, quod est materia, quae per accidens est in actu, quatenus erat sub alia forma; qufiB ipsa generatione corrumpitur. Si autem ponatur materia ex seesae ens actu per existentiam, licet in potentia ad formas, enervatur doctrina Aristotelis et sumit robur ratio antiquorum, quia si fit generatio perse ex ente existente, dicerent antiqui, quod forma adveniens tali rei existenti non est substantialis, quia non dat primum, et integrum esse. Ex quo ergo principio probat contra veteres, quod forma est substantialis, et dat esse simpliciter, et consequenter datur generatio substantialis, etiamsi forma supponat aliquod esse substantiale in materia. Hoc enim nullo principio naturali probari poterat contra illos, nisi petendo principium. Unde bene dixit S. Thomas, Opusc. xv, cap. vn: « Quod ubi ponitur materia ens actu nihil differt dicere materiam, et substantiam rei, sic enim antiqui naturales qui probant materiam primam ens actu, dicebant materiam esse omnium rerum substantiam. »

Alia ratio poterat addi qua saepe utitur D. Thomas nempe i part. q. lxvi, art. i, et qnodlib. m, art. i, et

q. iv de potentia, art. i, quia si materia existeret actu per se, et non per formam, sequeretur habere actum sine actu, eo quod illa existentia materiae est actus participatus in materia, omnis autem actus participatus est forma vel habetur per formam. Sed de hac ratione sequenti articulo latius dicendum est. Denique, superflue ponuntur tot existentiae, quot entitates, sicut enim sufficit una anima ad omnes partes, cur non una existentia?

Solvuntur Ar(jumenta.

Argumenta omnia, quae hic fieri possunt, vel tangunt generaliter distinctionem existentiae ab essentia, de quo in quaest. vi redibit sermo, aut probant de potentia absoluta posse materiam esse sine forma, de quo seq. art. Breviter in praesenti ea solum tangemus, quae ad puram potentiam in materia pertinent.

Primo ergo arguitur, quia vel illa entitas materiae ante formam et secundum se considerata est aliquid reale extra statum possibilitatis, et extra causam creantem, vel non: si non est extra causam creantem, et extra statum possibilitatis, ergo non est entitas realis, nec realitas susceptiva formae, sed tantum est entitas possibilis, et in potentia objectiva, et sic non loquimur de materia in praesenti, sed de materia reali, et quae invenitur in rerum natura, nam quae est in statu possibilitatis, non suscipit formam neque componit cum illa; si autem est extra statum possibilitatis, et extra causam creantem, antequam adveniat forma, sive existentia, quae sit entitas distincta, ergo per se ipsam est actu extra causas sine forma, quod est existere. Quod si ita est pura potentia, quod non est existens, neque ens, incidemus in opinionem Platonis, qui materiam ita fecit puram potentiam, quod non distinxit illam a privatione, et non ente, contra quem disputat Aristoteles i Physic. c. ix.

Respondetur, hoc argumentum tangere totum fundamentum sententiae oppositae, quod procedit eadem aequivocatione, qua antiqui Philosophi, qui non agnoscebant medium inter ens actu, et nihil, quorum etiam ratione convictus Plato concessit quidem materiam primam, sed illam dixit esse non ens, seu privationem: antiqui vero Philosophi per aliud extremum dixerunt, materiam esse aliquid, sed non distinctum a forma, sicque dicebant esse ens actu. Inter has autem extremas sententias procedunt duffi mediae opiniones, altera Aristotelis, D. Augustini et D. Thomae, qui ad antiquos dicebant bene posse dari ens,quod non sit in actu, nec tamen sit nihil,sed ens in potentia, et sic datur medium inter ens actu se ipso et nihil, scilicet ens per aliud, et recipiendo aliud,per quod habet existentiam, et hoc Augustinus vocat prope nihil, eo quod nihil contradictorie opponitur enti, et ideo nihil nec est ens actu, neque capax actus; capacitas ergo ad actum seu ad esse, licet non sit ipse actus,quia tamen ex capax illius, jam recedit a nihilo, est tamen prope nihil, quia non est perfecte, et in actu se solo extra nihil. Alia vero opinio recentiorum ad fundamentum antiquorum dicit, quod inter ens in actu,et nihil, non datur medium, quod sit ens pure in potentia, sed datur ens, quod partialiter est in actu, et hoc est materia, quae est pars quaedam compositi, quae partialiter, et incomplete existit in actu. Cujus tamen partialis existentiae in materia Aristoteles non meminit, neque ex suis principiis contra antiquos potuit de-

ducere, imo comment. in n de anima, ut refert D. Thomas, opusc. xxxi, dixit, quod materia nullum esse habet.

Ad argumentum ergo dicimus, quod materia ante formam, et essentia ante existentiam intelliguntur extra statum possibilitatis, et extra causam creantem,distinguo; dependentor ab actu dante illis esse, formaliter,concedo ; independenter ab omni actu, et forma, nego. Et antecedenterad istum actum vel formam, id quod relinquitur in materia, vel essentia, est entitas procedens a Deo, et creata a Deo ut recipiens et tendens ad existentiam suscipiendam, seu ut existens per aliud, non ut existens se ipso, nam non solum id quod est actus, sed etiam id quod est potentia ad actum creatur a Deo, sed ut subjecta actui, et non sine illo: unde dicit D. Thomas i p. q. xltv, art. ii ad 3 : « Quod materia non est creata sine forma, licet enim omne creatum sit in actu, non tamen est actus purus, unde oportet, quod etiam illud quod se habet ex parte potentiae sit creatum. » Gondistinguitergo potentiam ab actu, et sic sumptam potentiam non solum dicit esse creabilem, vel possibilem, sed creatam, seu concreatam, quia creatur, ut conjuncta et subjecta actui, non ut in se actus. Quare omne quod est extra statum possibilitatis debet esse ens in actu, sed non omnia eodem modo, aliquid enim est in actu, ut suscipiens actum, scilicet ipsa materia, aliquid ut dans actum, scilicet forma, aliquid ut constitutum ex actu, scilicet compositum, et illud quod suscipit actum tanquam potentia, etiam ut potentia, extra causas est, et a Deo est, sed non ut habens ex se actum, sed ut recipiens actum.

Et quando urgetur, quod si materia est ita pura potentia, quod non est actu existens erit nihil, et non ens, respondetur quod neque est nihil, neque entitas de se, et per id entitatem intrinsecam existens actu, sed capacitas actus, et conjuncta ipsi actui, et ita est pura potentia in actu, non actualitate antecedenti, sed actualitate concomitante et consequente, quatenus nunquam est sine ipsa existentia, et forma cujus est capax, et ad quam est in potentia, sed tanquam sibi conjuncta, et unita non ut sibi identificata, sed a se indistincta, et in hoc posuit Aristoteles contra Platonem differentiam inter privationem, et materiam, quod privatio, neque in potentia, neque in actu, neque per participationem, neque per identificationem est capax existentice,materia autem est capax per participationem et conjunctionem ad formam non per identificationem. Et D. Thomas : opusc. xv,c. vm,vocat, « Materiam remota forma non ens, susceptivum tamen formae,quee est participativa ultimi actus, qui est existentia. »

Secundo arguitur: Non datur medium inter esse extra causas, et intra illas, cum contradictoriae opponantur: ergo in illo priori, in quo intelligitur materia ante formam,et essentia ante existentiam, vel intelligitur intra causas vel extra; si intra causas est in statu possibili, et in potentia objectiva, et sic non est capax componendi cum forma ; si autem est extra causas, ergo hoc ipso est existens, et sic ante existentiam esset existens quod implicat. Et confirmatur,quia si materia suscipit formam, et existentiam ejus, antequam in se habeat propriam existentiam, oportet quod in aliquo priori intelligatur causare materialiter talem formam suscipiendo illam: ergo pro illo priori intelligitur talis causalitas realis materialis exire ab ipsa materia: ergo necessario est existens, quia causalitas

geplis- non potest exire, nisi a c au-pa reali reaiiter existente.

Respondetur, quod in ilio priori, qup materia intelligitur recipere tam formam, quam existentiam, intelligitur materia extra causas in suo genere,scilicet per modum potenti® fupceptivse actos; non autem intel-Ugitur ut perfecte, et complete existens in actu, quia enim actio agentis ponit extra nihil, tam potentiam, qpam actum,ut ex D.Thoma vidimus et ordine quodam tangit illa,quia potentiam tangit, ut subjectam actui, et actum utinformantem potentiam, in illo priori, seu praecisione, qua intelligitur potentia subjioi, et illum rpcipere, nandum tamen actum informantem illam, intelligitur materia, seu existentia extra causas inad^equata, et incompleto modo, scilicet sub formalitate potentiae suscipientis existentiam, non sub formalitate existentiae actuantis, in re ta-Uiqn semper invenitur extra causas perfecte, et complete, et ita in re non datur medium inter esse vel pon esse intra causas, sed secundum formalitates, et praecisiones, quae sunt prioritates naturae, bene potest dari medium inter esse complete extra causas secundum omnem considerationem, et esse complete (utra illas, et hoc medium est esse in fieri, et tendentia, seu potentia sqsceptiva formae, et existentiae, et nondum formae informantis illam, quae prioritates, et praecisiones existendi secundum unam rationem et non secundum aliam passim occurrunt in productionibus rerum, et dependentiis a causis.

Ad confirmationem respondetur, quod ad causam materialem, ex qua componitur ipsum totum, sufficit existentia concomitanter; et in eodem instanti temporis, ut dicatur reaiiter componere, et causare, non autem requiritur, quod existentia antecedat pro illa prioritate naturae, qua intelligitur causare materialiter : ad causam vero materialem, qu® per modum subjecti recipit formam accidentalein sustentando, requiritur quod antecedeAter habeat existentiam, etiam pro prioritate natur®, quacausat. Ratio diversitatis sumitur ex D. Thema, opusculo xxxi in principio, quia causa materialis sustentans recipit formam dando illi esse simpliciter, a forma autem solum recipit esse accidentale, quod est esse secundum quid : unde cum illa receptio non sit pure potentialis, sed sustentativa in esse, supponit in causa materiali esse. At vero causa materialis pure receptiva, et constitutiva natur® non recipit dando es» form», sed accipiendo a forma essa, et sic non supponit esse in se, sed solum capacitatem ad illud, qcrod mediante forma recipit. Nec requiritur, quod causa materialis pro omni prioritate su® causahtatis intelligatur ens in actu, sed sufficit ut sit causa realis, quod inre sitpro omni instanti durationis, non pro omni instanti causalitatis, ei dependenti». Et hoc ideo est, quia hujusmodi causalit&s materialis est ita imperfecta, quod non solum ponit formam extra causas, sed ad hoc causat forma, ut ponatur materia ipsa extra eausas, siquidem causare formam recipiendo, est recipere actualitatem ad esse, et quando actualitas dat esse simpliciter, etiam potentia recipit esse simpliciter, et ideo causalitas ita imperfecta non supponit esse perfectum pro prioritate causandi, sed capacitatem ad esse, nec enim causat mediante esse, sicut causa efficiens, vel subjectum sustentans, sed mediante capacitate, et potentiatitete ad esse.

Si instes: Nam materiareoipiendo formam dat esse form®, siquidem forma non habet esse in se, «od in

materia, excepta anima rationali, ergo mediante asse debet causare materia, respondetur, formam subs¬tantialem non dependere a materia, quia ab illa recipiat esse, aut sus tentetur in esse, sicut formae acci¬dentales, quae non possunt dare pri¬mum esse, sed esse secundum quid, at ideo supponunt subjectum cons¬titutum, et subsistens in esse; ideo-que ab esse subjecti dependent, et ab illo sustentantur. At vero forma substantialis dat primum et subs¬tantiale esse, et ideo non recipit aliquod esse a materia, sed quia il¬lud esse, ut est a forma (prater ra¬tionalem) non est subsistens, et per ve iadependens, accipit a materia, ut a subjecto ultimo principium unde terminetur, et reddatur subsis¬tens in ipso toto.

Tertio arguitur.in materia secun¬dam se et seorsim a forma est enti-«tas in tempore prodacta, et non ali- ©ternum, et sic significatur ty tst non absolutum a tempore, ut quando dicitur materia est, est etiam Mititas subjecta productioni,et «ausaditati agentis creantis,ergo ha-bet amnes effectus formales existen-i« ante ipsam formam. Est etiam participatio qusedam Dei in actu, quia habet ideam in Deo,ut docet S. TLbornas i pflrt. qu«st.xv, artic. m. Kst etiam bona, at docet m contra Reni. cap. xx, alias incideremus in tharosim Manichaeorum, quod ma¬teria eat mala; ergo habet in ae «•orsum & forma aliquod esse.

Respondetur, omnes illas condi¬tiones ©xislentiee, quae tribuuntur materio consideratae sine forma, vel eseenti», quae antecedenter se fcabest ad existentiam eenvenire m, non per identificationem ouaa exhtentio, sed per receptionem,, «t Subjectionem ad ipsam : in illa enim antecedentia ad formam, vel «d existentiam, entitasesseatbe, vel materia, intettigttur ut suacdpians existentiam, vel formam, qusalt antecedentia causae receptivae, licet nondum intelligatur ipsa forma, vel existentia, ut actuans, in qua pras-cisione illa entitas, neque conside¬ratur ut pure possibilis, et inira causas, neque ut perfecte et com¬plete extra illas (licet in re sit extra) »d in statu recipiendi ipsum esae, et in potentia non objectiva respec¬tu agentis, sed recipiente rospeotu existentia. Entitas autem ut reci¬piens ipsam existentiam, et ut sub¬jiciens se illi, habet omnes conditio¬nes existenti» per modum potenti» receptivae, quas habet existentia per modum form® aotuantis : est enim aliquid temporale, et subjectum agenti, ete. non per modum actns existenti», sed per modum potanti» reoipientis illam, eo quod agens utrumque produert et potentiam et actum, ut diximus ex D. Thema.

Ex quo ulterius dicimus, quod materia secundum se est qusedam participatio Dei, quatenus partici¬pat capacitatem ad essendum, per quam recedit a nihilo, quod non est capax existendi, et hoc immediate a Deo participat, sed actualem exis¬tentiam hujus capaoitatis partici¬pat a Deo mediate,id est, mediante forma constituente compositum, ut ax opuso. xv supra retulimus. Et ita dicit D. Thomas, i p. q. xv, art. ih, ad 8 : « Quod materia prima habet ideam in Deo, sed nem aliam ab idea compositi, cum materia secundum se neque esse habeat, neque cognos¬cibilis sit, » id est, non separatam ab idea compositi, sed in illa inehi-asffla, nam eo modo habet idea», quo in tempore productionem. Est autem terminus productionis ina-dsequatu», quia non creatur, sed concreatur,ut dicit D.Thomas,ipaat. qusest. vn, art. u ad 3, erg&tofc coe-xemplaturm idea.

Quod vero materia dicitur esse bona, respondetor quod non dicitur

bona formaliter, et in actu, sed secundum capacitatem, et ordinationem ad bonum. Unde dicit D. Thomas i part. qu. v, artic. ad 3 : « Quod materia participat aliquid de bono, scilicet ipsum ordinem, vel aptitudinem ad bonum, et ideo non convenit sibi, quod sit appetibile, sed quod appetat: » et sic intelligitur in m contra Gentiles citato, quod materia est bona ratione ordinis ad bonum, non ratione bonitatis actualis in se. Et ita materia non est privatio, ut dicebat Plato, quia privatio non ordinatur ad bonum, sed opponitur illi, et similiter non est mala, quia malum opponitur bono, materia autem non opponitur formffl, et hac ratione dicitur utilis formae et composito, quia ad rationem utilis sufficit bonum bonitate ordinis ad alterum, non bonitate actualitatis in se.

ARTICULUS III.

Utrum materia possit existere sine omni forma, saltem de potentia absoluta?

Licet materia participet existentiam per formam, vel in suo esse partiali (si daretur) dependeret ab illa : adhuc restat difficultas, an solum pendeat naturaliter, an essentialiter, ita ut nec per Dei potentiam suppleri possit, sicut accidentia videmus naturaliter dependere a subjecto, et per Dei potentiam sine illo esse posse? Sententia ergo affirmativa communissima est inter recentiores hujus temporis, et habet patronum Scotum in n, dist. xn, q. ii, et totam ejus scholam.

Nihilominus sit unica conclusio : •In sententia D. Thomee implicat materiam existere denudatam ab omni forma, atque ita est essentialis ordo inter receptionem formae, et existentiae, quod per formam redditur capax habendi existentiam, qu! ordo essentialis non invenitur inter accidens, et subjectum, licet ratione imperfectionis suab accidens dependeat inhaerendo a subjecto, non materia. Itaque materia se habet ad formam, et ad existentiam ordine quodam essentiali, sicut intellectus non est capax visionis, nisi mediante specie, et lumine, et sicut corpus non est capax gradus sensitivi, nisi mediante vegetativo. Haec conclusio sumitur ex D. Thoma, i p. q. lxvi, art. i, ubi, inquit : « Si materia informis priBcessit duratione, haec jam erat in actu, hoc enim duratio importat; creationis- autem terminus est ens actu, ipsum autem, quod est actus est forma, dicere igitur materiam praecedere sine forma, est dicere ens actu sine actu, quod implicat contradictionem. » Ita D. Thomas. Et idem probat quodlib. iii, art. i his verbis : « Quod aliquid simul sit, et non sit, a Deo fieri non potest, neque aliquid contradictionem involvens, et hujusmodi est materiam, esse in actu sine forma, omne enim quod est actu, vel est ipse actus, vel est potentia participans actum: esse autem actum repugnat rationi materiae, quae secundum propriam rationem est ens in potentia; relinquitur ergo quod non potest esse in actu, nisi in quantum participat actum, actus autem participatus a materia, nihil aliud est quam forma. Unde idem est dictu materiam esse in actu, et materiam habere formam ; dicere ergo quod materia sit in actu sine forma, est dicere contradictoria esse simul. » Ita D. Thomas, et videri etiam potest in qu. iv de potentia, art. i et m contra Gentiles, cap. iv, ubi inquit: « Quod materia non tendit ad impossibile, est autem impossibile materiam tantum sub privatione esse. » D. Thomee loquuntur communiter omnes

ejus discipuli ad illum locum i p. Ibi videri potest Cajetanus et c. v de ente et ess.q.vm ; M.Bannez illam q. Ferrariensis i Physic.q.xi et cit.loco contra Capr.Socin.et alii, apudCurs. Garmelitanum hio disp.m,q. v,pro eadem Conimbicenses,lib.i Phys.c.i,q. vi, art. i citant Mag. in ii, dist. xn, cap.vHugonem de S.Victore,Durandum, ^Egidium, et alios.

Ut explicetur implicatio, quam D. Thomas in locis affirmat, advertendum est, Auctores oppositos non dubitare quod existentia seu esse proveniens a forma, non possit inveniri in materia sine ipsa forma, cujus est tale esse, sicut, v. g. esse album, et existentia ubi manifeste apparet, quod non potest convenire materiae sine albedine, et generaliter quodcunque esse, seu existentia ut specificata ab aliqua forma, nullo modo potest convenire materiae, nisi mediante forma, a qua habet specificationem, et determinationem et ita si velimus dicere, quod materia non participat istas existentias sic specificatas, nisi servato ordine essentiali, ut mediantibus suis formis participentur, verissimum est, neque Auctores oppositi negabunt; sed punctus difficultatis est, an possit dari in materia aliqua existentia non proveniens a forma, sed ipsi materi» conveniens, in quantum est entitas distincta a forma, et propterea vocatur actus entitativus, et sic existere possit materia separata ab omni forma, et ab omni existentia formae. In hoc ergo videtur deficere implicatio assignata a D. Thoma, quia concludit, materiam non posse esse existentem sine aliquo actu, et inde infert, non posse esse sine forma pro eodem reputans actum participatum in materia, et formam, cum tamen in hoc faciat difficultatem opposita sententia, quia distinguit actum existenti» a forma et hunc actum existentia dicit convenire materi» antecedenter ad formam, vel quia non distinguitur entitas realis materi» ab existentia sua, vel quia talis entitas materi» immediate capax est illius.

Igitur implicatio D. Thom» fundatur in hoc, quod existentia ex essentiali conceptu suo est actus distinctus ab essentia creata, ut pn> babitur qu«st. vii. Hic autem actus non constituit rem intrinsece, et essentialiter, sed essentiam constitutam extra causas constituit, non in sua quidditate, alias esset essentialis, et necessario conveniens rei quam constituit. Ergo ex natura sua non est actus primus, id est, constituens quidditatem, sed secundus, seu adveniens constitut». Cum ergo materia prima de se nullum actum primum habeat, quia ipsa non est forma, seu actus primus, caret vero omni forma ei unibili, ut supponimus, ergo non est capax alicujus actus secundi, qui est existentia, sicut non est capax actus secundi, qui est operatio nisi mediante radice operandi, qu» est potentia. Itaque sicut bene valet, si aliquid est capax operationis tanquam actus secundi distincti a se, ergo in se est actus primus potens operari, quia nihil est aliud actus primus, quam id quod est capax immediate actus secundi; ita bene valet in existentia, quod si aliquid est immediate capax existenti» ; etiam partialis tanquam actus secundi in essendo distinet® ab essentia : ergo in se partialiter est actus primus, vel habet actum primum, idem autem est actus primus, quod forma. Ergo si materia est sine omni forma, et existit, habet formam sine forma, quia habet actum primum, vel ipsa est actus primus, hoc ipso quod est capax actus secundi, quod est existentia.

Solum potest responderi, vel quod existentia non est actus secundus,

neo supponit primum,sed est indis¬ tinctos a quacunque entitate reali. Vel quod materia prima generali ra¬ tione potest dici actus primus, et aon pura potentia, quatenus est capax exUtenti® ob realitatem suam.

Sed primam solutionem exclude¬ mus, q. vii, nec implicatio D. Tho- 03» currit, nisi supponendo, quod «xistentia distinguitur ab essentia creata, nam si est idem cum illa, quomodo potest controverti, quod • t capax illius, vel quod non poseit a Deo realis entitas, et substantialis ptr suam existentiam, quam habet separatim conservari,sicut accidens «ne subjecto; tunc enim non magis dependebit a forma, quam accidens «subjecto; imo multo minus, si «trumque secundum se existens est.

Seeuoda vero solutio destruit ra¬ tionem propriam materne, quia ia vm est facere illam formam, nam quid aliud esf forma, substantiali», quam actus primus in genere enti- tativo? Et quomodo potest probari contra antiquos, qui negabant for¬ mam substantialem.distingui a mate¬ ria, quod non sit idem materiaquod forina substantialis, si est actus pri- hhis ? Quod enim non informet, sed Tecipiat,inpri*miboc ipsi negabant, quod recipere formas, quia secun¬ dum se erat ens actu, et sic non in¬ digebat formis substantialibus, qu« dant esse primum et substantiale. Deinde, quia si est actus primus, et non informans,nee receptu* m alio, ango erit in se actus subsistens, nec indigebit forma naturaliter ad exis- feendnm : forma, enim seu actus non receptus, hoc ipso est terminatas, et incommunicabilis ulteriori sub¬ jecto, erga subsistens in eo. esse, quod habet, et licet recipiat formas, recipiet illas tanquam accidentia, sieqt suppositum hominis vel lapi¬ dis recipit «conterti». Quaw ex bis principiis magis aperitur via an n* gandum materiam primam esse ens partiale, et quod non dantur formae substantiales, sed solum accidenta¬ les, ut ponebant antiqui, quam ad oppositum,stando in paincipiis Aris¬ totelis, et verae Philosophi».

Denique,potest implicatio ista adi¬ ter explicari, quia illa existentia materi» seorsum a forma, vel eseM corporea, vel spiritualis, vel ion corporea nec spiritualis. Hoo tetf- thim dici non potest, quia apirituor le, et corporeum videntur exhaurire omne quod actn est snbstantia, adaequate enim illam dividunt, sive sit pars ut forma corporea, sive to¬ tum, necessario enim est aliquid pertinens ad genus corporeum, vel spirituale per se, vel reductive; er¬ go neque datur existentia abstra¬ hens ab utroque; spiritualis es*6 non potest, quia materia maxime spiritualitati opponitur, cum spiri¬ tuale consistat in abstractione ma¬ teri»; ergo propria existentia ma¬ teri» non potest esse spiritualis. Si eat corporea, utique actu debet esa» ocrporea, et non in potentia, est enim actualis existentia, et sio actu est id quod est: ergo essentialiter dependet a forma, een gradu corpo¬ reitatis, per quem materia est actu corpus, nam materia de se nxut est actu corpus, sed per formam, qua dat gradum corporeitatis, si enim esset actu corpus incideretur in api- mxmem antiquorum qui ut diintt S›. Thonaas materiam primam dicev bant esse actu corpus, et sic foro» elemenfcales, et ali», non constitue¬ rent fbrmaliter corpus, quod etot aperte falsum ;forma enimqu» non constituit corpus, neque poteet tale corpus in speoie constituere, quin implicat aliquam formam dare gr** dom specificum, genericum auteiti ah alia realitatedistincta pnoveab», sio enim ilia-entitas, a qua gradus geiMrieus provenitur, esseti»>g«a&

re, et non in aliqua specie, et h*o est qis rationis D. Thomee, q. rv de potentia, art. i, ubi dioit: « Nen posse materiam esse sine forma; quia non potest aliquid esse in genere,quod non sit in aliqua specie.» Gnm ergo a forma substantiali proveniat gradus corporis, ut sio, et specificus talis corporis, consequenter materia sine forma non ek acta corporea, sed potentia, id est, entitae susceptivagradus corporei: unda si habet propriam existantiam, illa nen potest esse actu corporea, quia entitas, oujus est h®o existentia, non est acta corporea, sicut autem non potest intelligi existentia hominis sine forma hominis, neo exisr tentia equi sine forma equi, ita neo existentia corporea sine forma corporis. Hanc rationem etiam attingemus sequenti articulo, titulo ultimo.

Adverto, quod aliqui, ut Magister Bannez ubi supra, existimant ease probabile, quod materia prima potest existere sine omni forma, per existantiam Divinam sibi unitam, cui sententiae etiam subscriberem, si supponeretur materia capax existenti» sine forma, cum enim existentia et subsistentia Divina solum uniantur supplendo vicem creatae, solum illis naturis uniri possunt, qu» sunt capaces subsistendi, vel eodstendi, sicut patet, quod accidenti non potest uniri Divina subsistentia, quia propriro subsistenti® non est capax: ergo idem dicendum est de materia respectu exisienti».

Unde etiam evacuantur instanti® a quodam recentiore adduct® contra nostram sententiam. Prima,quia subsistentiaest actus natur® proveniens ab aliqua forma, et tamen divinitus suppletur per subsistentiam "Verbi .Seeunda, quia humanitas Christi existitexistentia Verbi,ett&menillaaoneon venit mediante forma ;ergo potest existentia provenire ab alio,. quam a forma. Sod tttr&qto metentia infirma est. Aliud est «nno/juod subsistentia et existentia creat® sini supplebiles per Divinam; aliud quod sint supplebiles in materia nuda, sed in humanitate vel alia natura,cujus; existentia et subsistentia sunt non effectus formales, sed modi consecuti, seu formaliiates, qu® dant illos effectus formales, subsistendi et existendi.

Solvuntur argumenta.

Primo arguitur: Quia Dena potate conservare accidens sine omni sul»> jeoto, et formam substantialem omni materia, et quamcunque entitatem realem sine eo, a quo distinguitur realiter : ergo etiam materiam sine omni forma.Consequentia patet, quia materia prima est entitas realiter distincta a forma, et minoris dependenti® a forma,quam accidens a subjecto, cum materia sit substantia, aocidens vero inh&-roat: ergo potest separari &b omni forma; in hoc enim distinguitur ralia distinctio a mod&li, quod ubi est distinctio realis, extrema possunt separari saltem de potentia absoluta; modus autem nunquam potest separari ab eo, cujus est modus. Constat autem, quod materia prima est entitas realiter distincta* forma. Confirmatur, quia materia vel dependet a forma intrinsece, et essentialiter, vel non ; si dependet, ergo propria materi® quidditas con^ stituetur per formam, quod est om* nino falsum, cum propria materi® quidditassit esse ens in potentia, quod non habet a forma. Si ve» non dependet essentialiter, sed solum quoad existenti&m, talis etfeotus forma* est secundarius, et sia poterit suppleri a Deo, sicut sup* pietur in humanitate Christi esasteatia* et subsite»ite propria par.

Verbum, et sicut in Eucharistia ponitur quantitas corporis Christi,sine repletione loci, quae est effectus secundarius ejus.

Eespondetur illud argumentum de accidente solvi aD. Thoma quodlib. in citato, art. i ad primum, et i p. quaest. lxvi, art. i ad 3, et idem est de forma substantiali. Dicit ergo, quod accidens dependet a subjecto ut a causa sustentante in esse; materia vero a forma ut ab actu suo. Quod autem aliquid sustentetur ab aliqua causa secunda, bene potest a Deo suppleri per aliam causam, quia sustentatio solum pertinet ad exercitium ponendi rem in esse, non ad determinationem, et specificationem ipsius; exercitium autem existendi multo melius potest fieri per causam efficientem, quae solum dat esse quoad exercitium. At vero materia dependet a forma, non per modum causae efficientis, sed formalis,cujus proprium munus est dare esse rei specificando, et determinando illud, unde remota omni forma caret materia omni principio determinante, et specificante ejus esse, et sic solum manebit existentia potentialis, et indeterminata, quae non potest habere effectum formalem existendi actu et determinate extra causas.

Ad id vero, quod dicitur de distinCtione inter extrema realiter distincta, respondetur esse certum, et infallibile signum distinctionis realis, si de facto duo separantur inter se, e contra tamen si non separantur, non est infallibile signum, quod non distinguantur realiter, potest enim intervenire aliqua essentialis dependentia unius realitatis ab alia in existendo, sicut relatio realis ad sui existentiam petit existentiam termini a quo realiter distinguitur: est enim relatio omnino extra suum terminum, et de actu yitaii multi existimant, non posse conservari a Deo extra potentiam vitalem, quia essentialiter dicit processionem ab illa. Et similiter visio exterior realiter distinguitur ab objecto, sine quo tamen conservari non potest, alioquin videret rem absentem. Similiter ergo cum materia dependeat a forma, ut a medio participandi existentiam determinatam,non poterit sine illa determinate existere. Addo, quod ad distinctionem realem inter materiam, et formam sufficit, quod materia possit esse in re, sine qualibet forma divisive, sicut videmus ab illa separari, sed non a tota collectione formarum, hoc enim ad distinctionem realem non est necesse, dum distinctio realis exerceatur inter quamlibet determinate, et sic sufficit reparari a qualibet determinate.

Ad confirmationem respondetur, quod materia dependet a forma, quantum ad esse, non quantum ad quidditatem, quee est entitas potentialis, ut S. Thomas docet v Metaphys. lect. ii. Et ad replicam respondetur, quod stante effectu primario formae, in subjecto potest suppleri, vel tolli effectus secundarius, nisi interveniat aliquod essentiale impedimentum. Caeterum e converso dari effectum secundarium sublato primario impossibile est, propter coordinationem essentialem inter primarium, et secundarium effectum; secundarius autem effectus formae est existere, primarius autem est informare, et constituere. Et quando Deus supplet existentiam et subsistentiam humanitatis, supponit ipsam humanitatem constitutam per formam suam, supplet autem id quod secundarium est, scilicet existere, et subsistere,in nostro autem casu proceditur e converso, scilicet quod materia habeateffectum secundarium formae, qui est existere sine forma, id est, actum secundum eine actu primo.

Secundo arguitur: Dato quod existentia distinguitur in re ab essentia non tamen distinguitur,nisi tanquam modus, siquidem existentia non constituit quidditatem aliquam sed constitutam supponit, et extra causas ponit, quod est modificare, modus autem identificatur cum re cujus est modus, nec potest aliquid modificari per modum alicujus rei distinet®: ergo cum materia existat in rerum natura, aliqua existentia identificatur cum illa: ergo non existit per formam, sed per modum proprium, quem Deus sine forma conservare poterit in materia.

Quod si dicas: Modum istum essentialiter resultare ex forma, et ideo sine illa non posse conservari, sicut ubi, vel situs sine loco, figura sine quantitate, contra est, quia existentia non sequitur formam, sed productionem, cum sit terminus ipsius fieri, seu productionis relictus immediate ex causa efficienti, sed materia habet distinctum fieri, et productionem a forma, quia materia fit per creationem, forma autem per generationem, ergo habet distinctam existentiam a forma. Item,si materia haberet existentiam mediante forma, toties interiret, et produceretur,quoties nova forma advenit, et alia recedit,quia tunc desinitesse unius form®, et incipit aliud cum ipsa forma; nihil autem aliud est corrumpi, quam amittere esse, neque aliud est produci, quam adquirere novum esse.

Adduntur alia minoris ponderis, ut si materia annihilaretur, non annihilata forma, maneret existentia materi®, qu® est a forma et tamen esset annihilata, ergo daretur esse materi®, et tamen esset materia annihilata. Item materia causat formam in esse, et forma causat materiam ; ergo materia causat suum esse, quod est a forma. Similiter materia est causa realis ipsius form® sustentando, et recipiendo illam : ergo in illo priori,in quo causat, existit, alias non realiter causaret, et tamen pro illo priori non habet existentiam a forma, quia nondum forma est causata. Denique est specialis difficultas in anima rationali, cujus existentia spiritualis est, siquidem per eamdem existentiam existit separata, sed spiritualis existentia non potest communicari materi®: ergo quando est sub anima rationali, non habet existentiam ab illa.

Respondetur ad principale argumentum responsione data inter arguendum, admisso, non concesso, quod existentia solum sit modus, non realitas distincta ab essentia, hoc enim est probabile, et forte probabilius. Et ad primam instantiam respondetur, quod existentia sequitur productionem rei perfectam et completam, cum sit terminus ultimus actionis, non autem productionem quasi incompletam, et dependentem ab alterius positione, sine qua in rerum natura non existit, cujus ratio est, quia existentia est actus, quo aliquid ponitur, non solum extra unam causam, sed extra omnes; unde non sufficit considerare aliquid, ut est extra causam efficientem, si nondum est extra formalem, ut materialem, ut dicatur in re existere, et sic materia, ut prfficise subest actioni creantis, et non actuationi form® informantis, nondum intelligitur habere existentiam,qu® extra omnes causas ponit, sed tendere ad existentiam quasi in fieri, et in via.

Ad secundam instantiam de creatione materis, et generatione forno® respondetur, quod ut dicit D. Thomas iii de potentia, art. i ad 2, materia proprie non creatur, sed concreatur; creatur enim sub forma, et ita creatio completa, et absoluta terminatur ad totum composi*

tum, ut dicatur i par. quest. xlv, art. iv. Et sic materia per creatio¬nem accipit existentiam, non ut prseise exit a causa efficiente, sed in quantum per creationem, et ©au¬sam efficientem ponitur sub actofe-tkme formae, et causatur etiam a forma, et ut uno verbo dicam, ma¬teria per creationem non tam reci¬pit esse, quam subesse, sicut etiam quando Deus creat aliquam substan¬tiam, secundario etiam attingit ac¬cidentia tali substanti® annexa, ei tamen non dicuntur creari, quasi seorsum accipiant esse, sed aooi-piunt illud dependentor a subjecto, et ita si subjectum tollatur, et Deus non suppleat ejus concursum sepa¬rando accidentia, necessario desi¬nunt, non obstante prima attingen¬tia creationis : et similiter, si ma¬teria semel creatur sub forma,si illa forma desinit esse et altera non sue-cederet, destrueretur materia, quia non fuit creata simpliciter, et abso¬lute ut esset, sed ut subasset formae, et per ipsam esset, nec tamen potest Deus sine forma illa separatim po¬nere, sicut formam sine subjecto propter rationem dictam in solu¬tione ad primum.Et sic materia pro¬prie, nec habet esse eductum, neo creatum, sed communicatum per formam eductam, aut concreatam, subjici autem existenti® educt®, non sufficit denominare rem ipsam eductam; requiritur eoim ad deno¬minationem educti ordo.ad aliquod principium, ex quo educatur, sine isto autem ordine (quo utique caret materia) dicetur quidem compleri ejus productio per communicatio¬nem existenti® eduot®, sed non de¬nominabitur ed uota.

Quare h®c omnia argumenta eequivocant valde in acceptione de ly creatio, quod illam accipiunt so¬lum uno modo, scilicet ut dat esse absolute, onm tamen creatio toti composito, seu supposito dat esse absolute, partes autem compositi non absolute ponit in esse, uruom-que attribuendo esse partiale, sed unam subjicit alteri, et sub altario* esse, vel sub totius esse eoordinat* et sic dat illis esse, eo modo quo patw tibus potest convenire, scilicet ut subordinantur toti, et dependentor ab illo, non proprium esso cuique tribuendo : idem est autem, quod una existentia dependeat ab altem, ut reddat rem existentem, et quod entitas ipsa non habeat existantiem propriam, sed ab alterius exiatentia sibi communicata dependeat.

Ad tertiam instantiam, quod ma¬teria corrumperetur, et generaretur qnoties mutaret formas, responde*tur, materiam non corrumpi, neo generari per se, in quantum entita* potentialis est, sed per aoeidena^ quantum ad privationem, et essa communicatum quod habet, de que i Physic. capite ultimo, et ibi D. Tbomas, leotione ultima, et vm Me-taphysic. lect. i, dicit: « Quod neo materia, nee forma generatur, aut corrumpitur, nisi per aecidene.» Simpliciter autem non dicitur cor¬rumpi aliquid per hoc, quod amittit unum esse, si illi succedit aliud, seque bene illud conservans, et sup¬plens, sed solum quando destruitur esse, quod habet, et aliud non sue-cedit, sicut si aliqua natura subsis¬tens assumatur a Deo destruendo ejus subsistentiam, et consequenter existentiam, quee subsistenti® est annexa, non dicetur natura illa sim¬pliciter corrumpi, sed solum secun¬dum quid, et quantum ad modum proprium existendi, sicut nec cor¬rumpitur accidens per hoc, quod separatum sustentetur, licet modum inh®renti® amittat. Corruptio au¬tem secundum quid, et per accidens non est inconveniens, quod attri¬buatur materi®.

Ad reliquas instantias, in argu¬mento insinuatas, breviter respon-

detur. Ad primam, quod si annihilaretur materia manente forma, diceretur in forma manere esse materiae : non tamen applicatum, et communicatum materiae, sicut in anima separata, et ex defectu istius communicationis, non dicitur materia existere. Ad secundam dicitur, quod materia causando formam materialiter, causat consequenter suum esse materialiter, et recipiendo illud, quod nullum est inconveniens, sic enim recipiendo esse non tam causat, quam causatur, solum autem active non potest aliquid causare suum esse. Non enim est inconveniens, quod causae ad invicem sint causae, ut dicimus quaest. ix, et ita forma causat materiam, et materia formam. Ad tertiam jam dictum est supra, quod causa materialis, licet existendo causet, non tamen ratione existentiae, et sic semper existit concomitanter, non tamen pro omni prioritate, et antecedentia causalitatis suae sicut causa efficiens, quae causat existendo, sed est prioritas tendendi ad esse, et recipiendi esse, et sic est causa realis, realitate potentiae recipientis esse, non realitate proprii, et peculiaris esse, seu existentiae. Ad ultimam respondetur, quod sicut ipsa substantia animae rationalis spiritualis est in se, et tamen informat materiam corporalem, quia formaliter eminenter habet gradus corporales, et sicut_subsistentia Divina, cum spiritualis sit, terminare potest naturam corpoream, et supplere vices subsistentiae corporeae, ita non repugnat quod anima communicet materiae mediante informatione sui, existentiam quam habet, non omni modo quo habet, sed ut virtualiter est corporea, sicut dicit D. Thomas in quaestione de anima, art. i ad 17 et 13 : « Quod materia participat esse animae rationalis, sed non omni modo, quo est in animo. »

Restabat inquirere, an possit materia prima habere simul plures formas. Sed de hoc in secundo libro dicemus tractando, an possit unus effectus a duplici causa totali pendere.

ARTICULUS IV.

Explicantur propriae conditiones materiae primae.

Ad quinque conditiones possunt revocari omnes conditiones materi©, scilicet Potentia, Appetitus, Ingenerabilitas, Unitas, Differentia unius materiae ab alia. Nam unio, quffi videtur esse conditio materi©, non est propria ipsius, sed communis etiam form©, nec tam pertinet ad ipsam materiam, quam ad ejus applicationem ad componendum totum. De illa igitur agemus q. vi, agendo de Composito.

Potentia materiae.

Plura egimus de potentia materi® art. ii, ostendendo quomodo sit pura potentia, non solum per exclusionem actus formalis, sed etiam actus entitativi. Ex quo sequitur, quod potentia materi© sit pure passiva, et nullo modo activa: tum quia caret omni actu primo, qui est forma, et consequenter omni activitate, activitas enim est actus primus, id est,virtus ad agendum; tum quia caret actu secundo ex se, qui est existentia, sine qua tanquam sine conditione nulla virtus activa operatur active, seu effective. Unde male aliqui attribuunt materi© actum effectivum, et contra Aristotelem, prim. de generatione, textu ıv, et secundo libro, text.'uu.

Addimus in pr©senti, materiam primam non constitui in ratione potenti© per aliquid sibi superaddi^

tum, sed per ipsam suam entitatem, ut expresse docet D. Thomas, i Phys. lect. xv.

Et ratio est, quia potentia materiae est ad esse, non ad operari, sive illud esse quod recipit sit tantum esse formale, sive sit etiam esse entitativum, ut diximus. Imo si ipsa entitas substantiae, vel materiae non esset immediate receptiva alicujus, sed semper mediante aliquo reciperet, ita quod etiam ipsum medium non immediate reciperetur, daretur processus in infinitum. Nec ista potentia'amittitur adveniente actu, sed perficitur, licet potentialitas amittatur, id est, deficientia actus, hoc enim potentialitas sonat.

Sed objicies : Nam ex materia dimanat quantitas, et similiter aliqua) relationes ei convenire possunt, et ab ea tanquam a fundamento dimanare, sicut est relatio ad formam, quae reddit illam in suo genere bonam : ergo habet aliquam vim effectivam, scilicet ad dimanationem quantitatis, neque materia est omnino pura potentia, siquidem habet aliquam relationem in actu.

Respondetur, quod dato, quod aliqua ex istis accidentibus dimanarent a materia, adhuc non supponeretur in ea aliqua activitas et vis effectiva, quia dimanatio non est actio proprie loquendo, et formaliter, sed solum identice quatenus actio quee producit immediate substantiam, mediate attingit passiones, ut coordinatas, et dependentes a substantia. Unde in actione productiva passionum ipse ordo ad substantiam, ut immediate productam, seu connexio ipsa passionis productae cum substantia, dimanatio dicitur, et ita nudae substantiae convenire potest, cum tamen nuda substantia effective operari non possit, ut latius dicemus infra q. xn. Veritas tamen est, quod quantitas non dimanat a sola materia, sed etiam a forma, cum ex diversa forma diversa quantitas conveniat subjecto, sed dicitur sequi materiam, quia quantitas est accidens maxime materiale, et consecutum ad substantiam ratione infimi gradus, qui est gradus corporeitatis, qui maxime accedit ad materiam, et quia nullo modo est accidens activum, sed passivum. Quod vero dicitur de relatione, respondetur relationem istam transcendentaliter sumptam, non esse aliud, quam ipsam potentiam entitativam materia): sumpta autem praedicamentaliter solum convenit materiae, ut subest formae, solum enim potest respicere formam existentem : forma autem non existit nisi in materia, aut si existit per se, non informat, nisi in materia, et sic non fundatur relatio praedicamentalis in materia seorsim a forma, sed ut existente sub forma; materia autem ut informata bene potest fundare, et habere relationem in actu, quia sic jam non est pura potentia, sed potentia informata; dicitur autem materia esse bona bonitate ordinis ad formam, non formali-' tate actus, quem habeat in se, ut supra diximus.

Appetitus materiae.

Duo possumus considerare in appetitu materiae. Primum, quid sit? Secundum, ad quid sit, et ad quee se extendat? Quantum ad primum supponenda est illa vulgaris distinctio appetitus innati, et eliciti; primus est appetitus ab ipsa natura ortus, sine media cognitione, ut in lapide pondus ad centrum; elicitus est, qui procedit ab aliquo mediante cognitione, sicut cum animal appetit cibum, vel potum : quod si appetitus iste oriatur ex cognitione intellectiva, dicitur appetitus rationalis, seu

voluntas, et si ulterius sequatur ad cognitionem proponentem objectum cum indifferentia non adstringente, neque coarctante tantum ad unum, erit appetitus liber. Unde aliud est appetitus innatus, qui est sino cognitione, et opponitur elicito, aliud naturalis, seu necessarius, qui opponitur libero et potest esse elicitus. Pertinet autem ad appetitum tendere ad rem, quando caret illa, et quiescere in re, quando habet illam, ut S. Thomas dicit i p. q. xix, art. i, sed tamen proprie fit denominatio appetitus ab illo primo actu, quando tenditur in rem non habitam; rem enim quam habemus, non dicimur tantum appetere, sed frui, quod est aliquid plusquam nude appetere.

Dicimus ergo, quod appetitus materiae est appetitus innatus, qui non distinguitur ab ejus entitate. Constat hoc ex Philosopho primo Physicorum, text. xviii, quem ibi declarat D. Thomas contra Avicennam, lectione xv. « Nihil, inquit, est aliud materiam appetere formam, quam eam ordinari ad formam, ideo incst ei semper appetitus formae, non propter fastidium formae quam habet, nec propter hoc quod quaerat contraria esse simul, sed quia est in potentia ad alias formas, dum unam habet actu.» Videri etiam potest prima pars,quaest.lix,articulo secundo,ubi inquit: « Quod inclinatio quae est ad esse rei non est per aliquid superadditum essentiae, sed per matricem, quae appetit esse antequam habeat, et per formam, quae tenet rem in esse, postquam fuerit. » Ratio autem est, quia appetitus naturalis non est necesse quod sit aliquis actus, vel impetus activus ad aliquid, sed solum habitudo, et ordo ad sibi conveniens : maxime autem materiae est conveniens forma, per quam perficitur, et actuatur : ergo ordo et habitudo ad formam, maxime est inclinatio connaturalis materiae. Quod autem dici solet, quod inclinatio sequitur formam, ut inquit D. Thomas prima parte, quaestione lxxx, articulo primo, non tollit, quod materia habeat inclinationem ad formam, quia non dicit quod ad solam formam sequitur inclinatio, et ita inquit, primo Physicorum, lect. xv : « Quod non solum aliquod ens actu per virtutem activam, sed etiam materia secundum quod in potentia, ordinatur in suum finem. »

Quoad secundum, scilicet ad quid se extendat appetitus materiaB, dicimus duo. Primum est, quod respectu formarum corruptibilium, materia prima simpliciter appetit omnes, sed non eodem modo; quaedam enim formae sunt, quas nondum habuit, neque habet, sed solum habere potest, et circa istas habet appetitum, quia habet capacitatem, et potenti&m ad illas cum privatione. Respectu vero formarum, quas de facto habet, etiam retinet appetitum, non quidem per modum tendenti® et desiderii, sed per modum possessionis, et quietis, qu® tamen non omnino satiata est, sed adhuc retinet privationem ad alias formas. Respectu vero formarum, quas habuit, et jam transierunt, remanet quidem in materia appetitus naturalis, quantum ad proportionem inter ipsam materiam, et tales formas secundum se, non tamen quoad executionem et respective ad agens, a quo educenda est forma, et ita habet appetitum ad formam, non ad eductionem illius, quia ad pr®teritum non est potentia : omnis enim appetitus cum sit ad aliquem finem, et bonum quod intendit, fundat ordinem intentionis, et executionis, et intentio quidem solum pendet ex proportione inter ipsum appetitum, seu inclinationem, et entitatem form®, at vero assecutio non solum dependet a pn>;

portione appetitus, sed etiam ab efficacia, et activitate agentis. Ad formam ergo amissam, et semel habitam remanet quidem eadem naturalis proportio inter materiam et formam, quae antea erat cujus signum est, quod si per aliquam potentiam talis forma rursum ponatur in materia vere, et naturali modo componet cum illa. At vero secundo modo non remanet appetitus naturalis in materia ex defectu agentis potentis educere, vel applicare formam semel amissam, et sic intelligitur D. Thomas cum docet prima parte,quaestione lxxvi, articulo primo ad 6, quod in anima separata remanet inclinatio naturalis ad suum corpus, licet talis inclinatio naturaliter consequi non possit..

Dicimus secundo, quod materia appetit omnes formas sub unica ratione formali, et haec ratio in materia sublunari est, id in quo conveniunt omnes formae corruptibiles, scilicet esse substantiale, corruptibile, et generabile. Et ita sumitur ex D. Thoma opusculo xv, capite vi, in fine, et prima parte, quaestione lxvi, articulo secundo. Nec est putandum, quod materia versatur circa unam formam, quam primo, et per se appetat, et quae in omni materia invenitur, verbi gratia,formam corporeitatis, hoc enim improbat S. Thomas citatis locis, quia materia solum appetit formas propter perfectionem, quam ab illis habet, et licet a diversis formis diversae perfectiones proveniant, tamen cum materia sit capax omnium illarum, omnes illas dicitur appetere, et ab illis perfici, et ita appetit omnes, quatenus conveniunt in modo perficiendi,et actuandi materiam,sicut visus recipit omnes colores, quatenus conveniunt in una ratione visibilis,et in uno modo immutandi potentiam, sic materia appetit omnes formas, in quantum conveniunt omnes in tali modo, et ratione informandi materiam, scilicet modo corruptibili.

Ex quo colligitur, quod materia quantumcunque informetur ab aliqua forma perfecta, semper appetit alias, quia hic appetitus non est aliud, quam ipsa naturalis capacitas materiae ad formas,quae tali modo, scilicet corruptibili, informare possunt, et licet una forma sit perfectior altera, non tamen una informat perfectiori modo,quam alia, sed omnes eodem modo,scilicet corruptibili, et ideo finis, et perfectio materiae non sistit in perfectione alicujus determinatae formae, sed in adaequatione, et collectione omnium. Unde habita forma perfectissima, melius est ipsi materiae ad aliam transire quantumcunque viliorem, ut suam adaequationem impleat, quam sub illa forma perfectissima manere, non implendo talem adaequationem, sicut visus quantumcunque videat perfectissimum colorem, adhuc est in potentia ad videndum alios, quia ab omnibus eodem modo immutatur, et perficitur.

Nec tamen ex hoc inferas, dari in materia appetitum ad plures formas simul habendas, quia licet ex parte subjecti simul detur appetitus omnium,non tamen ex parte objecti ad habendas omnes simul, propter incompossibilitatem unius formae cum altera, et privationem, quam una habet adjunctam,alterius, sicuti in me est simul potentia ad standum, et sedendum, non tamen ad sedendum, et standum simul.

Itigenerabilitas, et incorruptibilitas materiae.

De hac agit Philosophus primo Physicorum, textu lxxxii, et ibi D.

Thomas lectione xv, et prima parte, quaestione xlvi, artic. i ad 3. Et potest explicari negative, et positive. Negative quidem, quatenus caret principiis generationis. Positive vero, quia actu habet aliquod esse ingenerabile, et incorruptibile.

Ex dictis autem articulo praecedenti constat materiam solum dici ingenitam, et incorruptam negative, quia caret subjecto, ex q«o fiat, non positive propter aliquod esse perpetuum, quod habeat, cum non producatur in esse proprio, sed sub esse formae, et dependenter ab illa. Ita sumitur ex D. Thoma citato loco, lect. v, ubi ex Philosopho dicit: « Quod materia quodammodo corrumpitur,et quodammodo non, quia secundum quod in ea est privatio, sic corrumpitur, cum esset in ea privatio; sicut si diceretur aes infiguratum corrumpi, quando desinit esse infiguratum; sed secundum se in quantum est quoddam ens in potentia est ingenita, et incorruptibilis. » Ratio est, quia si fieret per generationem, fieret ex subjecto, subjectum autem generationis est materia: ergo si fieret per generationem, esset materia antequam fieret, vel fieret ex alia materia, et sic non esset prima, et de illa alia materia idem fieret argumentum, et sic, vel sistendum est in aliqua materia, quae non generatur, vel est admittendus processus in infinitum in generationibus, quod perinde est ac tollere illas; imo si haberet aliquod esse incorruptibile, esset perfectior forma corruptibili amittente esse, et per corruptionem substantialem non fieret corruptio simpliciter, sed solum ex parte,maneret enim aliquod esse in materia totaliter incorruptibile.

Nec obstat, quod materia creatur, creatio autem dat esse; materia enim potius concreatur, ut saepe diximus, quia subjicitur communicationi formae, et esse ipsius, tam illi sub qua creatur, quam reliquis,qu© illi succedunt, nec tamen propter hoc generatur materia aut corrumpitur, quia mutat,et adquirit unum esse post aliud, quia materia acquirit, et amittit esse tanquam subjectum,non tanquam terminus: generatio autem et corruptio solum denominant terminum a quo, et ad quem, genitum et corruptum, non subjectum, quod sub tali successione diversi esse, perseverat idem, quia ipsa.successio in diverso esse, facit quod non amittatur totaliter esse, sed mutetur.

quo deduces, quare compositum simpliciter denominetur corruptibile, licet materia sit incorruptibilis, et aliquando etiam forma ut in homine, et tamen simpliciter denominetur materiale a materia; hoc enim ideo est,quia compositum non denominatur a partibus seorsim sumptis, sed a conjunctione earum, et ab esse quod ex illis resultat, et quia ipsa conjunctio fit modo corruptibili, et dependenti a materia, simpliciter denominatur compositum materiale,propter istam dependentiam et corruptibile propter illam conjunctionem.

Unitas, et differentia materiae.

De unitate, et diversitate numerica materiae non agimus in praesenti. Constat enim dividi materiam, sicut dividuntur ipsae res compositae; quomodo autem divisio ista numerica originetur a materia signata quantitate, in libris de generatione disquiretur.

De specifica autem unitate, et diversitate materiae duo sunt, quaB indigent discussione. Primum, an re vera differant specie materia coelestis, et sublunaris. Secundum, utrum materia prima sit positiva,

vel negativa. De primo agemus in libris de coelo,et pro nunc suppono tanquam probabilius, quod mate¬ria ccelestis, et sublunaris specie differunt, ita quod materia coeli non est in potentia ad formas istas infe¬riores nec e converso, quod tenet 1). Thomas prima parte, quaestione se¬xagesima sexta, articulo secundo et opusculo decimo quinto, cap. vii, et opusculo quadragesimo quarto et decimo quinto. Et hoc ideo, proba¬bilius est coelum, ex intrinseca sua natura esse incorruptibile, et non ex aliquo extrinseco super-naturali, ut corpora gloriosa; si au¬tem materia ipsius esset ejusdem speciei cum nostra, necessario esset in potentia ad formas istas inferio¬res, et quandiu est sub forma coeli, esset privata istis inferioribus,et sub forma unius coeli privata forma alterius coeli; haec autem est dispo¬sitio coporis corruptibilis ; ex hoc enim quod materia est privata for¬ma smbstantiali,quam potest habere, de se tendit ad illam, nec est con-naturaliter, si impediatur perpetuo habere illam: ergo compositum constans ex materia capaci aliarum formarum, habet in se principium corruptionis, scilicet materiam pri¬vata forma. Nec per formam quantumcunque perfectam tollitur ista privatio, quia nec tollitur capa¬citas materiae ad formam privatam, neque forma ipsa,qua privata est, habetur; manet ergo illius. Et dato quod forma 'coelestis propter suam eminentiam supra formas corrupti¬biles satiaret totam potentiam mate¬riae, adhuc non tollebat principium corruptionis, quia non tollebat po¬tentiam ad formas aliorum cado¬rum, quae distinguuntur specie, nec una eminenter continet aliam, si¬cut istas inferiores,et consequenter posset transmutari unum cadum in aliud. Ut ergo cadum sit ab extrin¬seco, et connaturaliter incorrupti¬bile, exigit materiam incapacem aliarum formarum.

Circa secundum, an illa unitas, vel diversitas specifica sit positiva, .vel negativa, qui sentiunt materiam primam de se includerere aliquem actum saltem entitativum, conse¬quenter unitatem, et diversita¬tem positivam ponunt in mate¬ria. Caeterum D. Thomas qui om¬nem actum negat materiae ante-cedenter ad omnem formam, so¬lum ponit materiam esse unam negative, id est, per hoc quod caret omni actu distinguente, ut constat ex opusculo xxxi, §. primo, post me¬dium, et prima parte, quaestione decima sexta, articulo septimo ad 2. Distinctio autem seu diversitas convenit materiae ex ipso ordine ad diversam formam, seu actum; nec enim alio modo ponitur aliquis ac¬tus in materia, nisi in potentia, et secundum ordinem ad talem actum, non quod ipsa actu sit divisa, vel una, aut habens in se actum,ut pro¬ximis articulis ostensum est; unde dixit D. Thomas opusculo xlv,circa finem : Infirmari rationem, qua os¬tendit Philosophus in vPhys. « Ge¬nerationem non esse motum, quia non est in subjecto in actu, si mate¬ria sit ens in actu saltem incomple¬te. »

Sed inquires:Si materia ex se non habet speciem aliquam determina¬tam, sed reducitur ad speciem illius formae a qua informatur, quomodo potest una, et eadem entitas tot spe¬cies mutare quot formas, ut modo reducatur ad unam,modo ad aliam? Respondetur, materiam semper ha¬bere eamdem speciem intrinsecam, scilicet esse potentiam susceptivam hujus vel illius formae, quae est talis vel talis speciei; et ita in quocun¬que composito inveniatur, reduci¬tur ad ejus speciem, sicut pars po-tentialis illius,et constituens eam ex parte potentiae. Rationem vero illius

'speciei in actu solum participat denominative denominatione formae informantis, non participatione intrinseca; sic enim mutaretur materia entitative, et non solum informative, et sic etiam mediante tali informatione participat determinatam existentiam formae, seu potius existentiam illam, quae per formam convenit composito, sicut et participat actuationem formalem ex unione ad formam, et sic D. Thomas vii Metaphys. lect. ii, explicans dictum Philosophi, quod materia neque est quid, id est, substantia,neque quale, neque quantum inquit: « Quod non est intelligendum, quod substantia actu existens praedicetur de materia praedicatione univoca,sinequa estperessentiam ;» tam enim supra dixerat : « Quod materia non est quid,neque aliquid aliorum, sed intelligendum est de praedicatione denominativa, per quem modum accidentia de substantia praedicantur: sicut enim haec est vera: Homo est albus, non autem haec : Homo est albedo, vel humanitas estalbedo,ita haec est vera: Hoc materiatum est homo, non autem haec: Materia est homo, vel materia est humanitas. » Ita D. Thomas.

Quare tota unitas, vel diversitas materiae convenit ei secundum ordinem ad formam, cujus est potentia susceptiva, qui ordo non est aliquid actu superveniens materiae, eique conveniens praeter ipsam potentiam materiae, et ita convenit illi sicut potentia ipsa, quod est ex se solum habere speciem potentialem. Quod si diverso modo materiae respiciant formas, quia una respicit modo amissibili et corruptibili, alia incorruptibili,quia solum unius formae est capax, distinguentur specie illae materiae, sicut caelestis, et sublunaris ratione diversi ordinis ad formas, non ratione diversae actualitatis quam habeant. Et sic etiam verificatur in istis materiis, quod actus est qui distinguit, scilicet terminative, et extrinsece propter diversos ordines ad diversos actus.Remota autem omni forma, remanet solum in materia unitas negativa per hoc, quod caret omni forma distinguente.

QUESTIO IV.

DE FORMA QVM EST PRINCIPIUM ENTIS NATURALIS.

ARTICULUS PRIMUS.

Quid sit forma, et quomodo contineatur in potentia materiae,et educatur ex illa ?

Forma in tota sua latitudine,prout comprehendit essentialem, et accidentalem, extrinsecam, et extrinsecam definiri solet, quod est actus dans esse rei. In quinto autem Metaphys. text. ii, definitur causa formalis, quod est species, et exemplar, ubi definitur forma intrinseca,et extrinseca, ut ubi notat D. Thomas lect. ii. Dicitur enim forma intrinseca species rei; extrinseca autem ad cujus similitudinem aliquid fit, dicitur exemplar. In secundo autem de anima, text. ii, definit Philosophus formam, per hoc, quod sit actus, dicens: « Quod materia quidem est potentia, species autem endelechia, id est,forma. » Et actum dividit ibi in primum et secundum.Primus actus, sicut qui habet habitum scienti®. Secundus, sicut ipse usus et actus talis habitus. Distinguit autem D. Thomas ibi, lect- n, formam substantialem ab accidentali penes effectus, quia forma substantialis est quae facit esse in actu simplici-

ter, forma autem accidentalis, quae advenit subjecto existenti in actu. Potest etiam brevius definiri forma substantialis, quod est actus primus materiae primae, vel quod est actus primus, ex quo fit unum per se, et non secundum accidens. In hoc enim quod dicitur actus primus materiae, excluditur omnis actus acc identalis, quia nullum accidens potest esse primus actus materiae, nec constituere unum per se. At vero actus secundus dicitur actus ultimus, ad quem forma ordinatur; et est duplex, alter in essendo, alter in operando : forma enim per actualitatem suam est principium essendi, et operandi, et in essondo correspondet ei existentia, tanquam actus ultimus ; et dicitur ultimus, tum quia omnis actio, et motus in eam sistit et terminatur, acquisito enim esse cessat motus, tum quia existentia non est aictus constituens rem, sed constitutam supponens, eamque extra causas ponens. In operando autem dicitur actus secundus ipsa operatio, eo quod reducit in actum ipsam virtutem, quae est actus primus tanquam executio ejus.

Ut autem videamus, quomodo forma substantialis (de qua solum agimus in praesenti, quia sola est principium entis naturalis) contineatur in materia, et ex illa educatur per generationem, oportet supponere ex Philosopho, quod detur talis forma distincta a materia, quod contra antiquos Philosophos deduxit Aristoteles, ex ipsa generatione substantiali, quae distinguitur abalteratione, ut probaturin primo de generatione. Videmus enim res aliquas substantialiter incipere, et alias substantialiter desinere, quando enim comburitur lignum tota species, et natura ligni solvitur, et substantialiter natura ignis generatur. Haec autem transmutatio non potest esse totalis conversio unius entitatis in aliam, sic enim agens naturale non solum mutaret formam in aliquo subjecto, sed etiam ipsum subjectum talis formae mutaret in aliud, vel potius unicam entitatem totaliter corrumperet, et aliam totaliter produceret: hanc ergo totalem entitatem, vel produceret ex aliquo subjecto,-vel non; ex nullo subjecto non potest producere, quia ex nihilo nihil fit, nisi per creationem, quod non pertinet ad agentia creata; si autem ex aliquo subjecto producit, illud debet esse commune genito, et corrupto, quia si non est commune, nihil de corrupto manebit ingenito, et sic ex nullo subjecto fiet, quia subjectum totaliter desinit. Nec dici potest, quod res ipsa, quae desinit, sit subjectum, quatenus praecedit,. et transmutatur in genitum, res enim quae corrumpitur, et desinit, solum est terminus a quo; est enim id, quod relinquitur et amittitur : subjectum autem est id, quod recipit, non quod amittitur : ergo ut salvemus, quod aliquid fiat de novo substantialiter, et non fiat ex nihilo, seu ex solo termino a quo, sed ex aliquo, oportet distinguere formam substantialem, qua aliquid transmutatur de non esse ad esse substantiale a materia, seu subjecto, quod transmutatur per illam.

Quod si recurratur ad opinionem antiquorum, qui dicebant formas latitare in materia existendo ibi in actu, sed tamen per generationem apparere, non produci ; vel secundo, quod forma non est aliquid distinctum a materia, sed extensio quaedam, et explicatio major ipsius: contra primum instatur quia re vera tollit veram generationem substantialem, quia tunc generatio non constitueret ipsum esse, neque producendo formam, neque conjungendo materiae, ut compositum fiat si sic formae latitant in materia. Nam vel latitant ut unitae materiae, vel

independenter a materia. Hoc secundum dici non potest, sic enim ili© formae potius essent separatae a materia cum existerent actu sine unione et dependentia a materia : si autem sunt unitae materiae, ergo jam est constitutum compositum, et sic generatio neque producit formam in esse, neque constituit compositum, et sic nihil substantiale facit, quod est tollere generationem substantialem, et ponere infinitas formas in actu in ipsa materia, omnes scilicet quarum est capax. Contra secundum vero instatur, quia illa extensio, vel est per additionem novae entitatis actualis, quae antea non erat in materia,nisi in potentia, vel est solum explicatio potentialis, vel est apparentia ejus, quod antea latitabat, ita quod de novo non fit aliqua forma, sed quae latebat, apparet et explicatur. Hoc tertium incidit in sententiam impugnatam, secundum vero nihil dicit, quia non ponit illa extensio aliquid in actu, quod antea non esset, sed relinquit totum in potentia : dicitur enim illa extensio materiae non actualis, sed potentialis, atque adeo non magis extendit ipsam potentiam materiae, quam ipsa se extendat potentialiter. Primum vero ponit formam distinctam a materia, et sic sive vocet explicationem,sive extensionem, idem est quod forma ipsa actualis, quae educitur e materia, cum illa explicatio,seu extensio materiae fiat perdistinctam entitatem actualem. Quare generatio substantialis stare non potest sine eo, quod forma substantialis distinguatur a materia.

Ex his explicare possumus, quid sit formam contineri in materia, et quid ex illa educi. Ad primum enim dicimus ex D. Thoma i part. quaest. xc, art. n ad 2 et quaest. xlv, art. vni et quaest. de spiritualibus creaturis, art. n ad 8 et n contra Gentiles, cap. lsxxyi, quod contineri in potentia materiae, sicut et in potentia causae efficientis, non dicit aliquid actuale ex parte rei contente, sicut aqua continetur in vase, aut panis in arca: quod enim continetur in aliquo, tanquam existens actu in illo, non potest in illo, vel ab illo produci, sed supponitur existens, ut unitum illi, in quo continetur, et sic neque ipsum producitur, neque compositum, quod ex tali unione resultat : solum ergo potest contineri objective, non subjective in tali potentia, a qua potest educi, si sit materia, vel produci, si sit efficiens, et quando ponitur in rerum natura, ponitur ut dependens ab illo in cujus potentia pontinetur. Vel secundo specialiter continetur forma in materia ratione inclinationis, et proportionis materis ad formam; nam ut materia, seu causa aliqua continere dicatur aliquem effectum, ille debet esse intra sphsram talis causs, et intra extensionem talis virtutis. Virtus autem alicujus solum extenditur ad illud, ad quod habet naturalem proportionem,quod enim est alicui improportionatum, extra sphaeram illius est,nec in ejus potentia et virtute continetur.

Ad secundum, scilicet ad eduotionem formae a materia, tres oonditiones requiruntur. Prima, quod forma pendeat in suo esse, et fieri a subjecto, a quo educitur. Secunda, quod talis potentia, seu subjectum sit connaturale, et pfoportionatum tali formae, et forma illi, alioquin non continebitur in ejus potentia, et sic in ea non continetur, nec ab illa educitur. Tertia, quod forma non veniat ab extrinseco, sed nascatur ex ipsa materia, id est, per ejus transmutationem fiat, qua reducitur materia de potentia in aotum. De his conditionibus plenius agetur sequenti articulo.Et interim sufficit videre D. Thomam citato loco de spiritualibus creaturis, art. n ad

8, ubi inquit: « Quod fieri formarum non subsistentium est secundum quod materia, vel subjectum reducitur de potentia in actum, et hoc est formam educi de potentia materiae ‘absque additione alicujus extrinseci. » Ubi sensus est, quod eductio non fit per hoc, quod ali qua forma ab extra superaddatur materiae, sed per ejus transmutationem innascatur in ipsa materia, et i part. quaestione xc,articulo secundo ad 2, dicit : « Quod actum extrahi de potentia materiae, nihil aliud est quam eliquid fieri actu, quod prius erat in potentia.» Et sic eductio est productio quaedam transmutativa, quae dicit ordinem ad duplicem causam, scilicet ad efficientem, a qUa est, et ad materialem, ex qua est, et qua innascitur, et habet esse, et sic supponit proportionem in ipso subjecto, a quo dependet et causatur. Productio vero creativa solum dicit ordinem ad causam ef• fidentem non ad materialem.

Sed inquires : An eductio sicut formaliter est productiva ex aliquo, ita sit formaliter unitiva, et sicut postulat formam recipi in materia, hoc est dependere, ita et uniri? Respondetur, aliquos tenere, quod in forma aliud est educi, aliud uniri; educitur enim, quia recipitur in materia utique eadem actione qua fit, quia producitur dependenter a materia, non tamen eadem actione unitur ut patet in anima rationali, cujus productio distinguitur ab actione unitiva; si enim propterea forma educitur, quia unitur materiae, anima rationalis educeretur quia unitur. Caeterum haec responsio movetur ex levissimo fundamento : stat enim bene, quod omnis eductio sit unitio, quia sine illa non potest intelligi eductio, non tamen quod e contra omnis unitio sit eductio, quia latius patet unire, quam educere,sicut unitur anima rationalis, et non educitur, et Verbum unitur humanitati, et non educitur. At vero omnis eductio necessario unitio est,quia eductio est productio rei dependentis a materia, et ipsum educi formam, est fieri dependentem, non dependet autem duplici dependentia, altera per unionem, altera per receptionem,quia non est duplex causalitas in materia respectu formas: ergo unica dependentia sufficit, sed per unionem quam habet, forma materialis dependet a materia : unitur enim forma materialis ut dependens,quia unitur materiae, ut indigens illa ad essendum, et anima rationalis, ut indigens illa ad componendum totum, et informandum materiam : ergo per talem unionem dependentiae conjungitur utraque forma, licet non aeque dependeat, et sic neque aeque respiciatur. Et praeterea eductio formae non est actio faciens solam formam, sed ipsum totum, qui est terminus adaequatus,et ut quod talis actionis, calefactio enim est eductio caloris, et generatio equi eductio formae equi, et tamen calefactio non facit calorem, sed calidum, et generatio equi facit equum, ut quod, sed non fit calidum, vel equus, nisi uniendo partes, ex quibus constat illud totum, ergo non stat, quod detur eductio formae, et quod ipsa eductio non sit unitio, sicut est productio totius; plura de his dicemus infra q. vi et q. x.

Solvuntur argumenta.

Primo arguitur : Quia si formam educi est extrahi e potentia materiae, non autem praeexistere in actu, simpliciter ex nihilo flet, et quando corrumpitur,annihilabatur. Patet consequentia, quia praeesse in potentia materiae, non est praeesse in actu, quod autem non est in

actu simpliciter, est nihil : ergo idem est fieri ex potentia materiae, quod fieri ex nihilo. Confirmatur, quia si Deus modo annihilaret formam per suspensionem concursus, non annihilata materia, tam nihil manet illa forma quam modo quando corrumpitur, quia in utroque casu nihil realitatis in actu manet in forma, sed omnino desinit esse, et in utroque casu manet in potentia materiae, quia tam forma corrupta, quam annihilata non potest ab agente naturali educi iterum, potest tamen ab agente supernaturali. Et confirmatur secundo, quia forma non aliter continetur in maleria, quam in agente, quia in utroque continetur objective, ut nihil in se, sed ex eo, quod aliquid contineatur objective in efficiente, non tollitur quod fiat ex nihilo : ergo etiam ex eo quod contineatur objective in materia, non tollitur quod fiat ex nihilo, quia utrobique, id est, in efficiente et materia forma nihil est.

Respondetur, illo argumento fuisse convictos antiquos Philosophos ad ponendum, quod formae latebant actu in materia,et non fiebant, quia ex nihilo nihil fit, et forma in potentia materiae nihil est, et ex eadem radice processit opinio : Avicennae et aliorum,quod formae fiunt ex nihilo, sed non ab agente naturali, quod tantum disponit materiam, sed ab agente extrinseco, sicut anima rationalis, ut S. Thomas refert i p. q. xlv, art. vm et q. m de potentia, art.vrn. Sed tamen respondet D. Thomas quod formae in materia non sunt purum nihil, sed sunt in potentia, ens autem in potentia non est purum nihil, et consequenter formae in potentia materiae, licet in se nihil sint, dicuntur tamen manere in potentia, et non pure annihilari,quia manent in aliquo sui, id est, in materia capaci sui. Et quando instatur : Ergo formae fiunt ex nihilo quia nihil sunt in materia,distinguo ; ex nihilo sui, concedo; ex nihilo materiae, nego : quando autem dicitur res fieri ex nihilo, ly ex nihilo, designat carentiam materiae, ut dicit S. Thomas m de potent, art. vm ad 4, quod vero terminus, qui fit, in se sit nihil, omnino necessarium est, alias de novo non fieret. Et eodem modo, quando corrumpitur, redit in nihil ex parte termini a quo, sed manet in aliquo sui, id est, in materia, in qua est in potentia, et similiter ex parte termini, ad quem non terminatur in nihil, sed in aliquid, id est, in formam productam, in quam fit mutatio : requiritur autem ad annihilationem, ut terminetur in nihil, ratione cujus nec ipsa desitio panis in Eucharistia est annihilatio, quia ejus terminus ad quem non est nihil, sed corpus Christi, ut advertit S. Thomas quodlib. v, art. xi.

Ad primam confirmationem respondetur, quod annihilatio proprie opponitur creationi, et sicut creatio proprie solum est rerum subsistentium, ut S. Thomas docet i p. q. xlv, art. iv, ita et annihilatio proprie solum est subsistentium, sed tamen sicut aliquando res non subsistentes fiunt creatione, non ut creatae, sed ut concreatae, et tunc idem fit per creationem quam per eductionem, licet ex parte modi diverso modo fiat, ita contingit, quod forma, vel aliqua res non subsistens annihilatione desinat, si suspendatur concursus, qui praecise tangebat rem non subsistentem, et tamen non erit annihilatio simpliciter, sed secundum quid, quia licet dicatur annihilatio ex parte modi, quia fit per suspensionem concursus, non tamen est annihilatio ex parte entis corrupti, quia non decidit in purum nihil, sed manet in potantia materiae, si forma cujus

concursus suspenditur, sit materia¬lis.

Ad secundam confirmationem res¬pondetur, formam contineri.in cau¬sa efficienti, et materiali objective; sed in agente, tanquam in aliquo activo, in materia, tanquam in ali¬quo passivo, et si solum continen¬tur in agente, et non in materia, -dicuntur pure objective,et tanquam purum nihil contineri, quia conti¬nentur ut nihil in se, et ex nihilo producendae : si tamen continean¬tur etiam in materia, non dicuntur contineri in purum nihil, quia licet in se nihil sint, non tamen sunt ex nihilo producendae, sed ex aliquo subjecto, et ratione hujus dicuntur contineri in potentia, scilicet sub¬jecti.

Secundo arguitur: Nam materia est magis substantia, quam forma, utpote, quae simpliciter substat, et sustentat formam; forma autem ma¬terialis non habet sustentare se nec •Uam,ergo non est substantialis,nec aliquo modo differt ab accidentali. Confirmatur, quia forma substantia¬lis est dependens in suo esse a ma¬teria sustentante, ergo talis depen¬dentia non differt a dependentia ac¬cidentis per inhaerentiam, haec enim non est aliud, quam depen¬dentia formae in suo esse a subjecto sustentante illam in tali esse, forma autem quam dicimus substantia¬lem, etiam dependet a materia exis-tente, et sustentante illam in esse ; ergo in nullo differt ista dependen¬tia ab inhaerentia formae.

Respondetur, materiam non esse magis substantiam, quam formam ex parte actualitatis, et perfectionis in esse, sed ex parte receptionis, et potentialitatis, ratione ciyus reddit formam et substantiam incommuni¬cabilem ; hoc autem non est magis substare simpliciter, et in actu, si¬cut substat compositum seu indivi¬duum substantiae, sed esse magis principium substandi ex parte po¬tentialitatis, et incommunicabilita-tis. Qui autem et dicunt materiam sine forma esse ens in actu substans et subsistens, difficile possunt sal¬vare, quod forma sit magis substan¬tia quam materia. Ad confirmatio¬nem respondetur dependentiam for¬mae substantialis a materia non esse inhaerentiam, quia non supponit esse simpliciter in subjecto reci¬piente, et sustentante, sed forma substantialis conjungitur materiae ad constituendum esse simpliciter. Quare inhaerentia est dependentia formae a subjecto sustentante sim¬pliciter in esse, forma autem subs¬tantialis recipitur in materia, non tamen inhaeret, quia unitur illi ad constituendum esse simpliciter seu substantiale, non ut sustentetur in esse secundum quid, quod est in¬haerere.

ARTICULUS II.

Quse formae educantur de potentia materiae?

Formae educibiles e materia aliae sunt substantiales, aliaB accidenta¬les : illae respiciunt materiam pri¬mam, istae subjectum completum et constitutum in actu. Formae acci¬dentales sunt in triplici ordine, sci¬licet naturales, artificiales, etsuper-naturales. Formae substantiales sunt etiam in triplici ordine, scilicet for¬ma subsistens, ut anima rationalis, forma^rerum incorruptibilium, ut coelestis, et forma corruptibilis.

De his omnibus inquirimus, quo¬modo educantur de potentia mate-riaB, id est, quomodo serventur in illis tres illaB conditiones supra po-sitae, quaB requiruntur ad eductio-nem.

De forma rationali.

Tam certum est, animam ratio¬ nalem non educi de potentia mate¬ riae, sicut est certum, animam non esse corruptibilem, sed sine cor¬ pore posse subsistere, quod utique est,de fide, et constat ratione natu¬ rali, quia aliqua ejus operatio est spiritualis, et independens a cor¬ pore, scilicet intelligere, attingit enim res spirituales aliquo modo,et res corporales spirituali modo, id est, abstrahendo a singularibus, et cognoscendo modo universali, et consequenter ejus esse necessario est spirituale, et independens a cor¬ pore, nam operatio sequitur esse.Ex quo fit deesse illi conditionem re¬ quisitam ad eductionem, scilicet dependentia in esse a materia, ut intra illam dicatur contineri, et per illius transmutationem educi.

Sed objicies: Anima rationalis in quantum vegetativa et sensitiva habet operationes dependentes a materia, ut nutritio, generatio, etc. ergo in quantum vegetativa, et sen¬ sitiva non potest creari, sed a mate¬ ria educi, quia ab illa dependet in operari, et consequenter in esse.Con- firmatur, quia creari est simpliciter fieri ex nihilo, anima autem ratio¬ nalis fit ex aliquo praes upposito,quia non creatur in esse, sed infunditur materiae dispositae, et ex vi disposi¬ tionum ejus, quod sufficit, ut non dicatur creari; sicut e contra, ut aliquid non dicatur annihilari, suf¬ ficit quod transeat in aliud, licet totaliter desinat in se, sicut contin¬ git in pane, qui convertitur in cor¬ pus Christi.

Respondetur, quod operationes animae vegetativae et sensitivae de¬ pendent a corpore, non tamen ea¬ rum principium, eo quod non est principium illarum Operationum tantum, sed etiam alterius, id est, intelleotualis, quae non dependet & corpore ; ut autem sufficienter pro¬ betur, quod forma non dependet in esse a materia, sufficit probare, quod aliqua ejus operatio non dependeat a corpore, sic enim esse ejus abso¬ lute non potest dependere; ut pro¬ betur, quod aliqua forma dependet a materia, oportet ostendere, quod omnis ejus operatio dependeat a materia.

Ad confirmationem respondetur, formam rationalem creari in cor¬ pore, et praesupponere corpus, non tanquam id a quo dependet in esse, sed cui tribuit esse: ut autem non crearetur, requirebatur, quod fieret dependenter in suo esse a corpore, cui infunditur, quantumcunqoe alias praesupponatur aliquid, non ut ex quo fiat, sed cui esse tribuat. Quod vero dicitur, panem non an¬ nihilare, quando convertitur in cor¬ pus Christi, non est ad rem, quia ibi licet totaliter desinat panis, non tamen desinit in nihil, sed in ali¬ quid, in quod transit, at vero ani¬ ma rationalis fit simpliciter ex ni¬ hilo, non ex aliquo; et sic nec ex parte termini a quo, nec ex parte subjecti, supponit aliquid a quo de¬ pendeat, quidquid sit, an supponat aliquid, cui communicet suum esse; conversio autem panis dicit aliquid ex parte termini ad quem, in quod terminatur, et sic. ejus terminus non est nihil.

Secundo objicies: Nam anima ra¬ tionalis in materia non subsistit ut quod sed ut quo, quia non est in corpore ut suppositum, sed ut for¬ ma informans, et constituens, ergo anima prout in corpore accipit esse dependens a corpore, quod est educi ex illo. Confirmatur, quia cuilibet potentiae passivae naturali corres- pondet aliqua potentia activa natu¬ ralis ; sed materia habet potenffataa passivam naturalem, ut recipiat

animam, ergo datur aliqua potentia activa naturalis, quae efficiat animam; agens autem naturale, non agit creando, sed educendo e materia, ergo anima est educibilis ex illa. Nec obstat, quod anima sit spiritualis, quia potest dici, quod sit virtute spirituali proveniente ab anima generantis, et impressa semini: nec enim repugnat, quod virtus spiritualis mediante instrumento corporeo causet effectum spiritualem, sicut Baptismus gratiam.

Respondetur, quod ut dicetur infra quaestione vn, anima rationalis in corpore habet quidem subsistentiam, qua potest existere sine corpore, et ut quod, sed pro illo statu informationis intelligitur subsistere ut quo, quatenus subsistit in ipso toto, et non separata ab illo, sed hoc ipsum esse totius compositi, est esse ipsius animae, ut docet D. Thomas 1-11, qu. v, art. v ad. 2, et ideo quia non est separata, sed communicata, non subsistit ut quod, sed quia illud esse communicatum est independens, potestque manere separatum non dicitar educi, id est, dependenter fieri et esse a materia.

Ad confirmationem respondetur, quod potentiae materiae, quae passive recipit animam, corrospondet naturale activum, non quidem producens ipsam substantiam animae, sed uniens materiae, scilicet generans; hoc enim sufficit, ut detur activum naturale correspondens passivo, nec enim materia est in potentia ut producatur forma, sed ut uniatur sibi, de quo vide Cajetanum i par. quaest. cxviii, art. ii, §. in responsione ad 4. Productio autem animae, quia est spiritualis substantia, a solo Deo fit per creationem, et ideo, ut dicemus infra quaestione xxvi, nulla virtus instrumentalis ei cooperari potest, idque docet S. Thomas i p. q. xlv, art. v, secus est de gratia quae .est accidens, et ideo actione eductiva ab instrumento attingi potest, de quo infra.

De formis coelestibus, et elementalibus in prima productione.

Supponimus in praesenti non solum coelum empyreum, sed etiam omnes alios coelos per creationem esse factos a Deo, quia ab intrinseco sunt ingenerabiles, et incorruptibiles, ut docet D. Thomas i p. quaest. lxvi, art. n, et in lib. de coelo latius ostendetur, et dato quod coeli essent generabiles ex aqua, vel ex alio corpore, tamen in prima sui creatione, non minus creati sunt quam terra, et alia elementa, quae non sunt facta ex aliis corporibus, sed immediate a Deo creata, juxta illud Genesis: In principio creavit Deus coelum et terram. Procedit ergo proposita difficultas supposito, quod ista corpora creata sunt, vel de ipso coelo empyreo, si solum creatum est, an forma» fuerint in tali creatione eductae de potentia materiae, an non? Quae difficultas dependet ex ipsa ratione eductionis. Quidam enim intelligunt ad eductionem formae sufficere, quod fiat dependenter a materia, et sic cum formae illorum corporum in illa prima creatione factae sint dependentes a materia, consequenter e materia eductae sunt. Alii vero dicunt ulterius requiri ad rationem eductionis transmutationem materiae, ad hoc ut dicatur formam educi ex illa, et quia in prima creatione materia non est transmutata, sed totum compositum simul productum, partes vero ad productionem totius comproducuntur, ideo in creatione istorum corporum, forma et materia sunt concreatae, non vero forma educta de potentia materiae.

Haec ultima sententia sine dubio est D. Thomae; dicit enim i par. q. lxv, art. rv: « Quod in prima corpo-

ralis creaturae productione non consideratur aliqua transmutatio de potentia in actu, et ideo formae corporales, quas in prima productione corpora habuerunt, sunt immediate a Deo productae. » Ergo sentit D. Thomas formas in prima creatione rerum non educi de potentia materiae, quia non oriuntur per ejus transmutationem ; unde ibidem ex eo negat formas non causari per influxum alicujus substantiae immaterialis, quia causantur reducta materia de potentia ad actum ab aliquo agente composito, ergo eductio formae de potentia materiae sine ejus transmutatione non fit. Et ratio est, quia si formae fierent a Deo, vel ab intelligentiis per influxum, sicut quidam antiqui dicebant, aut si modo Deus produceret formam, vel accidens separatum, et postea illud subjecto uniret, talis forma non diceretur educi de materia, quia non dependeret ab ipsa in fieri, sed aliunde facta illi adveniret, et sic non extraheretur ex ipsis visceribus materiae, et ejus potentia; requiritur ergo ad eductionem formae, quod per materiae transmutationem fiat, ita quod dependeat a materia in ipso fieri. Corpora autem illa coelestia, et elementalia fuerunt facta sine transmutatione materiae, sed immediate per creationem ; ergo formae eorum non fuerunt eductae, sed concreatae ad creationem totius.

Et adverte, non repugnare Divinae potentiae, producere aliquod corpus tali modo, quod solum creetur materia, et in eodem instanti creationis educatur forma ex illa, sicut modo fit, quando ex speciebus Eucharistiae generatur alia substantia; tunc enim subrogatur materia in ultimo instanti generationis, ex qua educitur forma genita in vi dispositionum, quae in quantitate preceeserunt; et eodem modo posset Deus in quancunque alia generatione in ipso instanti generationis creare materiam, et educere ex illa formam. Sed tunc creatio illa ut tangit materiam, non est absolute completa, sed completur per eductionem formae, quia attingitur a Deo per illam creationem, non ut absolute sit, sed ut sub forma educta sit. Caeterum dicimus, quod si creatio est absoluta, et completa, tunc attingit totum compositum, et non solam materiam, et consequenter etiam attingit formam, non vero illam educit, alias ipsa creatio non produceret ipsum totum, quod constat ex materia et forma, si materiam solam attingit creatio, formam vero eductio. Fuit autem conveniens, quod in prima rerum creatione sola materia non produceretur per creationem, sed ipsum totum, ut inciperet prima rerum productio a creatione perfecta et absoluta; si autem interveniret ibi eductio formae, illa vel fuisset ab aliquo agente creato educente formam, et tale agens non dabatur tunc, vel illa eductio fuisset a Deo exercente officium educentis formam, et creantis materiam, et sic sine fundamento multiplicamus istas actiones, cum sufficiat una creatura totius compositi. Unde Scriptura absolute dicit, quod Deus in principio creavit costum et terram; quod non verificatur, si solam materiam creavit, forma vero est educta, alioquin posset dici, quod alimentum generatum ex Eucharistia, creatur a Deo, quia materia ejus creatur.

Sed objicies: Nam formae illorum corporum in prima productione factae sunt, ut dependentes a materia, cum in se non sint subsistentes, ergo in ipso fieri pendent a materia in esse, ergo educuntur. Confirmatur, quia formae illae non creantur ad creationem totius, siquidem non sunt ex nihilo etiam partialiter et concreative, sed ex materia, utpote

non minus dependentes ab ipsa in illa prima productione, quam modo quando generatur aliquod corpus elementale, nec etiam fuerunt oreatae ut formae subsistentes, sicut anima rationalis, ut de se patet; ergo fuerunt eductae, et praecessit privatio earum in materia prioritate naturae, sicut materia praecedit receptionem talis formae.

Respondetur, eductionem formae non consistere solum in hoc, quod forma fiat dependens a materia, sed quod tali modo fiat dependens, scilicet per transmutationem ipsius materiae, et quasi emergendo ab illa, alioquin non posset Deus creare unum integrum compositum habens formam materialem, quia illa semper fit dependens a materia, nec posset per transubstantiationem convertere totum panem in lapidem, quia forma lapidis fieret per eductionem; eductio autem opponitur transubstantiationi, quae totam materiam, et formam convertit in aliud ; eductio autem supponit materiam, ex qua formam educat, non quae materiam convertat. Non ergo ad eductionem formae sufficit, quod ipsa fiat dependens a materia, quia hoc multis aliis actionibus fieri potest, scilicet omni actione, qua unitur materiae ut habens esse in illa, sicut si accidens separatum iterum uniatur subjecto, haec unio non est eductio; et tamen facit dependere accidens a materia.

Ad confirmationem respondetur, quod quando creatur totum, materia, et forma, et quaecunque partes solum concreantur, et sic ex nihilo dicuntur esse concreative, et tamen bene stat, quod fiat forma dependens & materia ex parte termini producti, quia videlicet forma producta est terminus productus cum dependentia, non tamen fit per transmutationem materi», nec per actionem dependentem a materia ut a subjecto, sed ex nihilo producente totum, et in eo formam dependentem a materia.

De reliquis formis sublunaribus.

Certum est, omnes praeter animam rationalem educi e materia, quoties per generationem producuntur, nec de hoc est ulla difficultas, supposito contra Philosophos antiquos, quod datur generatio substantialis, ita quod formae non sint actu latentes in materia, nec ab aliquo exteriori agente per influentiam, aut creationem adveniant : in cujus signum affert D. Thomas i p. q. lxv, art. iv, quod oportet generans producere formam aut unire, quia naturale est unumquodque facere sibi simile, assimilatur autem effectus suo generanti in forma ; ergo illam debet attingere generans.

Solum potest esse difficultas ex resolutione praecedenti, in qua diximus, quod elementa in prima sui productione totaliter fuerunt creata quantum ad materiam, et formam, quae «ctio creativa cessavit, corrupto ipso corpore,' quod tunc fuit creatum; ergo si modo per eductionem formae producuntur, non apparet, qua actione conservetur materia, quia creativa cessavit, quae terminata est ad totum, hoc ipso quod totum corruptum est: eductiva autem non potest conservare materiam, cum conservatio sit continuatio primae productionis, prima autem productio materia non fuit eductio, ergo nec per eductionem conservatur.

Respondetur, materiam primam conservari modo ex vi primae productionis, quae tamen prima productio sicut non produxit materiam in esse, nisi dependentor a forma, ut quaestione praecedenti dictum est, ita nec modo conservatur materia

sine aliqua forma, et consequenter nec sine eductione talis formae, quae eductio supplet id quod partialiter attingebat formam in ipsa creatio¬ne, et sic materia concreata est a principio tanquam entitas potentia-lis, capax non solum ejus formae, sub qua primo creata est, sed etiam omnium aliarum formarum, et con¬sequenter ex vi prioris productionis, sub quibuscumque formis conserva¬tur, sine hoc quod addatur nova creatio formae, cum in eo, in quo dependet materia a forma, aeque bene conservetur sub forma creata, quam sub educta : et quando dici¬tur, quod cessavit actio prima^crea-tiva totius, ipso toto corrupto, res¬pondetur quod illa actio cessavit, quantum ad aliquid ipsius effectus, non tamen quoad omnem partem inclusam in ipso toto, sed mansit ut attingens materiam, non sub aliquo esse ipsi materiae proprio, sed sub¬jiciendo illam ipsi esse formae, vel formarum succedentium per educ-tionem. Nec est inconveniens, quod una actio si attingit plures effectus, possit manere quantum ad unum destructo alio, quia est virtualiter multiplex, sicut actio solis produ¬cens lucem et calorem, potest ma¬nere quoad lucem, et non quoad ca¬lorem; et actio, qua Deus creavit Angelum, et ejus subsistentiam, si modo assumeretur a Verbo illa na¬tura, relicta subsistentia, maneret creatio ut tangens naturam, et non tangens subsistentiam; quoad hanc enim suppletur per assumptionem, sic similiter actio creativa, qua pro¬ducta est materia sub forma aqua?, corrupta aqua, manet ut tangens formam aquae, sed quoad hoc sup¬pletur per eductionem novae formae, cui materia subjicitur, et sub ea ab illa creatione continuata conserva¬tur.

De formis accidentalibus.

Potest ex duplici capite oriri dif¬ficultas. Primo, circa accidentiq, quae excedunt naturalem ordinem subjecti. Secundo, circa ea quae non fiunt per propriam transmutatio¬nem,sed per quamdam resultantiam ex subjecto. In prima linea nume¬rantur accidentia supernaturalia et. intentionalia. In secunda, propriae' passiones ab essentia, relationes a suo fundamento, actio ab agente, et alii similes modi resultantes. De re¬liquis vero accidentibus, quae sub¬jectum transmutant, et naturalis sunt ordinis, nulla est difficultas, quod educantur de subjecto, sicut ab ipso dependent in fieri, et in esse.

Dico ergo primo : Accidentia su¬pernaturalia simpliciter fiunt per actionem eductivam, ut opponitur creativa, et dicuntur educi de po¬tentia obedientiali subjecti, non de naturali. Artificialia autem et inten¬tionalia simpliciter educuntur de potentia naturali subjecti. De hac conclusione videndus est D.Thomas quaestione m de Potentia, art. vm ad 3, ubi loquitur de gratia, et ad 5, ubi de formis artificialibus, de qui¬bus addit: « Non excedit ordinem naturae sicut gratia, imo infra sub¬sistere, quia omne naturale est no¬bilius artificiali. » Et luculentius hoc ipsum tractat in quaestione de Virtutibus in communi, art. x ad 13, ubi docet: « Quod quia potentia passiva correspondet activae secun¬dum differentiam et ordinem pdten-tiarum activarum, est etiam ordo et differentia passivarum, et sic aqua vel terra secundum aliquam poten¬tiam nata est moveri ab igne, et secundum aliam a corpore coelesti, potest enim aliquid fieri virtute cor¬poris coelestis, quod non virtute ignis, et aliquid ulterius, secundum

virtutem Dei, quod non potest fieri secundum virtutem coeli, et secundum hoc dicimus, quod in tota creatura est quaedam potentia obedientialis, prout tota creatura obedit Deo ad suscipiendum in se quidquid voluerit. » Ita D. Thomas. Cum ergo aliquid dicitur fieri ex nihilo, negatur causa materialis, ut D. Thomas inquit,quaestione oitata de Potentia, art. viii ad 4. Sic ergo componimus diversas aliquorum sententias; qui enim dixerunt formas supernatumles non educi de potentia subjecti, loquebantur de potentia naturali, qua penitus caret subjectum respectu talium formarum, et sic dicuntur fieri de nihilo potentia? naturales; et quodammodo creari,tum quia fiunt sola virtute Divina, qua? creativa est, tum etiam, quia quodammodo de nihilo fiunt, id est, de non potentia naturali. Sed tamen absolute educuntur de subjecto, et non fiunt ex nihilo, quia educuntur de potentia subjecti, non quidem naturali, sed obedientiali, quatenus illud subjectum subest Divinae virtuti agenti.

Quod si inquiras, quae sit ista potentia obedientialis, et quomodo in illa formae contineantur, respondetur, de hoc apud Theologos longa concertatione disputari, praesertim m p. quaest. xm, et q. lxii. Breviter dicimus ex D. Thoma in dicta quaestione de Virtutibus potentiam obedientialem esse ipsam entitatem subjecti, ut respicit aliquod agens superius quam naturale, cui subjicitur et obedit. Itaque potentia passiva dicitur relate ad activam, et secundum diversum respectum eademmet entitas potentiae passivae dicitur naturalis, vel obedientialis, scilicet in quantum est nata moveri a virtute naturali, dicitur naturalis : ut autem nata est moveri a supernaturali agente, dicitur obedientialis. Quod vero aliqui dicunt potentiam obedientialem esse supernaturalem inchoative, si intelligatur quod intrinsece et positive sit supernaturalis falsum est, sic enim naturaliter et ab intrinseco entitas aliqua esset ordinis supernaturalis : si vero intelligatur negative, vel denominativo ab agente supernaturali extrinseco, verum est; sed hoc est idem quod obedientiale per non repugnantiam respectu superioris virtutis : licet enim ut aliquid sit natum moveri ab agente naturali debeat habere intrinsecam et positivam proportionem cum illo, utpote ejusdem ordinis; tamen ut moveri possit ab agente supernaturali, non debet habere positivam proportionem cum illo, sed potius ab eo cadere, et deficere, utpote alterius ordinis, et sic non potest illi coordinari positive, sed solum negative, seu non repugnanter, et hoc est potentiam obedientialiter se habere.

Ex quo colliges, repugnare quod detur potentia obedientialis activa formaliter etiam inchoata, quia potentia non dicitur activa relate ad agens superius, cui subjicitur (hoc enim passivum est) sed relate ad operationem, quam elicere potest: ergo si ista operatio est omnino improportionata et excedens respectu potentia? non est activa ex se, sed influxiva ad operationem; si autem est proportionata, jam non est potentia obedientialis respectu talis operationis, sed connaturalis. Itaque repugnat, quod in quantum activa sit obedientialis, obedire enim dicitur aliquid in quantum subjicitur, et movetur, non in quantum agit et movet. Sed de hoc amplius dicemus qua?stione xxvi.

De formis artificialibus constat, quod educuntur de potentia subjecti, quia in re sunt forime naturalis ordinis, licet modus, quo fiunt, non sit a natura, sed a directione artis.

sicut verbi gratia, quando fit artificialiter aliquod figuratum, vel aliquis motus artificialis, aut quid simile, hoc enim totum formam naturalis ordinis importat, licet modo artificiali factam.

Dico secundo : Omnes formae, sive modi, qui actione aliqua transmutativa attinguntur, sive primario, sive secundario, dicuntur educi de potentia subjecti. Ratio est manifesta, quia tales formae dependent in fieri, et in esse a subjecto cui inhaerent, vel quod modificant, et attinguntur saltem mediate ab actione transmutante subjectum; ergo vere, et proprie educuntur, siquidem omnes conditiones eductionis in illis concurrunt. Et hinc discernitur, quje-nam emanationes dicantur etiam eductiones, nam propriae passiones fiunt eadem actione, qua natura ipsa fit; et sic, si est actio eductiva respectu naturae, etiam est eductiva respectu propriae passionis, licet ut est dimanatio a subjecto non dicatur eductio, quia subjectum non agit in se, ut ex se educat propriam passionem. Tunc ergo solum passio dimanans per eductionem producitur, quando ipsamet forma seu natura a qua dimanat, per eductionem fit, si vero fiat per creationem, passiones, quae in substantia creata inhaerent, non fiunt eductive, sed consequuntur ad creativam actionem. Similiter relatio, ut dimanat a fundamento, non dicitur fieri ab ipso fundamento per eductionem, quia ad relationem non est per se motus, educitur tamen mediate ab ipso agente, a quo productum est illud fundamentum, quia producendo illud virtualiter producit omnes relationes, quae ex tali fundamento possunt consurgere, positis terminis, de qua videri potest D. Thomas v Phys. lect.m, et xi Metaphys. lect. xn. Denique actio non dicitur educi ex subjecto, ut terminus, quia ad actionem non datur actio, sed ipsa formaliter est eductio et actio, non terminus ejus.

Sed objicies : Formae supernaturales nullo modo continentur in subjecto, siquidem in subjecto nulla datur inclinatio et appetitus ad illas, ergo nullo modo ex illis educuntur, unde gratia dicitur infundi in anima, ut determinat Concilium Tridentinum sess. vi, cap. vii, et similiter dicitar creari,ut Psalm. **1** : Cor mwulum crea in me, Deus: quod autem creatur, et infunditur, non educitur. Idem argumentum potest fieri de formis intentionalibus, sicut sunt species repraesentativae, et de motibus violentis, qui ex subjecto non educuntur, cum subjectum illis resistat.

Secundo objicies : Quia propriae passiones resultant in eodem instanti, in quo fit essentia, ergo nulla datur privatio in tali essentia, ex qua fiat illa propria passio; et consequenter, nec eductio, quia eductio debet esse ex aliqua privatione; tunc autem in re non datur privatio in subjecto, quia semper datur forma opposita privationi, quae est propria passio pro omni instanti.

Ad primum respondetur, formas supernaturales non contineri in subjecto positive, id est, secundum ordinem positivum subjecti ad ipsas, cum non sint ejusdem ordinis, et consequenter non datur inclinatio seu appetitus ad ipsas, quia appetitus significatur per modum cujusdam ponderis, quod non est sine positivo ordine, sed solum continentur istae formae in subjecto obedientialiter, sive non repugnanter. Dicitur autem gratia infundi, seu creari, non quia simpliciter fiat ex nihilo, sed quia fit extra totam inclinationem naturalem, et sic respectu naturalis ordinis quasi de nihilo illius fit. Formae autem intentionales et artificiales cum sint naturalis ordi-

ais, simpliciter in subjecto conti¬nentur, et in illo educuntur: et idem est de motu et forma violenter in¬ducta; licet enim subjectum resis¬tat, tamen in potentia continet ta¬lem formam, vel quia ex parte materiae non est repugnantia ad illam, licet sit ex parte formas; vel quia agens violentum, subjicit sibi ma¬teriam, et vincit ejus resistentiam, qua victa, educitur forma, quia jam non resistit.

Ad secundum respondetur, quod ut propria passio dicatur educi, non requiritur, quod in ipsa essentia, oujus est propria passio, praecedat privatio, quia non educitur ex illa, sed praecedit privatio in materia, seu subjecto, ex quo fit, et educitur illa forma, seu natura, ad quam se¬quitur propria passio; haec enim si¬cut nonestproducibilis alia actione, qua illa quae est productiva naturae, ita privatio ejus est adjuncta priva¬tioni ipsius naturae, seu formae, a qua resultat.

Restabat disputare in praesenti quaBstionem illam celebrem, an plures formae possint esse simul in ea¬dem materia. Sed de ista quaestione agemus infra tractando, an plures causae totales possint causare eumdem effectum.

QUdESTIO V.

DE PRIVATIONE.

articulus primus.

Quid sit privatio, ut est principium entis naturalis ?

Supponendum est, privationem in communi loquendo importare carentiam alicujus formae in subjecto apto, seu capacitatis formae, per quod distinguitur a simplici nega¬tione, quae dicit carentiam forma absolute sine capacitate subjecti ad ipsam, sicut lapis habet negationem visus, non privationem, animal au¬tem caecum, dicitur habere priva¬tionem visus. Et privatio rigorose loquendo, dicitur, quando subjec¬tum est capax formae privatae secun¬dum speciem infimam: dicitur vero lato modo, quando est capax illius solum ratione generis, et non ra¬tione speciei, sicut talpa dicitur caO-ca, licet sua species non sit capax visus, sed solum genus illius, quod est animal, de quo videri potest D. Thomas i part. quaest. xxxrn, art. iv ad 2, et v Metaph. lect. xx.

Consulto autem non dixi, priva¬tionem esse carentiam in subjecto, cui debetur forma, sed quod est ca¬pax formae, ne implicaremur multis difficultatibus, quae de hoc debito versantur, an videlicet requiratur debitum proximum, vel remotum, physicum vel morale juxtaconnexio¬nem naturae vel moralis ordinatio¬nis. Modo autem solum loquimur de privatione physica, ad quam suf¬ficit debitum capacitatis, seu aptitudinis subjecti ad aliquam formam, non debitum connexionis necessa¬riae, vel dimanationis. Nec requiri¬tur ad privationem quod aliqua for¬ma sit debita alicui, vel aliquid sit capax illius sub omni considera¬tione et statu, sed ratione alicqjus principii sibi connaturalis, sicut aqua habet privationem caloris, vel formae ignis ex parte materiae, non ratione suae speciei, et actus peccati habet privationem bonae regulatio¬nis, non ex parte suae speciei, ut su¬mitur ab objecto, sed ratione liber¬tatis, et ut procedit a principio li¬bero; sic enim debetur ei rectitudo, id est, subjectio ad regulas mo¬ris.

His suppositis, restat circa priva¬tionem in particulari, ut est princi-

pium entis naturalis, inquirere in hoc articulo aliquas difficultates, quae tangunt ejus quidditatem, et in sequenti ea quae tangunt ejus mul¬tiplicitatem in materia. Primo ergo inquiri potest, quomodo privatio intelligatur esse principium entis naturalis in fieri, et per modum ter¬mini a quo, cum talis privatio ante instans generationis non invenia¬tur, nisi remote, et cum impedi¬mento ad formam oppositam haben¬dam propter formam, quam tunc habet, et sic non est immediate ca¬pax formae generandae; in instanti autem generationis, in quo est ve¬rum dicere, nunc est forma genita, jam est falsum dicere, nunc est pri¬vatio, et sic nec ante instans gene¬rationis, nec in ipso instanti, vel post, datur rigorosa et determinata privatio.

Confirmatur, quia materia potest esse magis vel minus expedita, vel impedita ad aliquam formam susci¬piendam, sicut materia sub forma lapidis magis impedita est a forma equi, quam sub forma sanguinis, quffi magis ad formam equi appro¬pinquat. Ex quo sequitur, quod ma¬teria ut est sub una forma, non est debita alia, nec appetit illam, quia est impedita. Si autem aliam appe¬teret, conaretur ad aliam; et rece¬deret ab ea quam habet, et sic quamdiu in illa maneret violenta-retur, quia frustraretur suo conatu et appetitu ad aliam; unumquodque enim violenter est, quamdiu est in privatione ejus, quod naturaliter appetit, et impeditur a consecutione ejus. Et deinde sequitur, quod pri¬vatio materia) suscipiat magis et minus, secundum quod est magis Yel minus elongata, et impedita res¬pectu alicujus fornice,hoc autem est contra rationem privationis, quae est in materia; privatur enim in ff^cto esse aliis formis, ut quando homo est mortuus, privatur anima in facto esse : ut docet D. Thomas i-n,q. lxxiii, art. ii. Denique, si ma¬teria habet privationem formarum, quas non habet quia potentialiter et remote se habet ad illas : ergo etiam habebit privationem formarum, quas habuit et perdidit, cum tamen respectu illarum non habeat capa¬citatem, quia non est potentia in natura ad ponendum illas in ma¬teria.

Respondetur, non esse dubium, quod in materia habente unam for¬mam, detur privatio aliarum, qua¬rum est capax, et ad quas habet ap¬petitum, quia est in potentia ad alias formas, dum unam habet in actu; non propter fastidium ejus quam habet, nec propterea quod plura si¬mul habere velit, sed propter illam potentialitatem ad plura; ut dicit D. Thomas i Phys. lect. xv. Igitur ante instans generationis, et ante ultimam dispositionem datur ista privatio formarum in materia, quia illarum est capax, nec a dispositio¬nibus habet istam capacitatem, et privationem, sed per dispositiones applicatur, et determinatur ad reci¬piendam istam formam potius quam aliam. In instanti autem generatio¬nis privatio ipsa formae, quae tunc generatur in materia, intelligitur non quantum ad durationem, et ins¬tans reale, in quo potius solvitur a forma opposita, sed quantum ad prioritatem naturae, quatenus prae¬cedit terminus a quo terminum ad quem, non in esse, sed in expelli, sicut ipsa forma corrupta in illomet instanti generationis expellitur, et licet sit prior forma genita in ge¬nere causa) formalis, corruptio et expulsio formae praecedentis est prior in genere causae materialis, quffi non est prioritas in existere, sed in expelli. Eodem modo se habet pri¬vatio in illo instanti, quia se tenet ex parte termini a quo.

Ad confirmationem respondetur.

quod materia de se habet privationem determinatam omnium formarum, quibus determinate et de facto caret, quod vero sit magis vel minus impedita ad istam formam, vel ad illam, nec auget, nec minuit appetitum, nec privationem magis vel minu$ determinat, sed diversimode ponit applicationem circa consecutionem talis vel talis formae, sicut lapis quantumcunque sit impeditus, non remittit aliquid de appetitu ad centrum, nec de privatione illius.

Nec ex hoc sequitur, quod materia prima appetat recessum a forma quam habet, ita quod patiatur violentiam, si ista non expellatur, quia etiam ad istam, sub qua est, habet connaturalem appetitum, licet non adaequate ad istam, sed etiam ad alias, et ideo non violenter derivetur in ista, quia connaturalis illi est, et habet appetitum ad alias quia adaequata illi non est, sed quia simul utramque habere non appetit expulsionem illius ex suppositione quod alia introducatur. Similiter ad secundum inconveniens dicimus quod privatio formae in materia est privatio in facto esse, quia est privatio formae substantialis, quae est ultima respectu omnium dispositionum, et sicut .forma constituit rem in facto esse, ita privatio illius, est privatio in facto esse, sola autem privatio dispositionum seu formarum tendentium ad aliquam ulteriorem formam dicitur privatio in fieri, et non in facto esse juxta regulam D. Thomae i-ii, q. lxxiii, art. ji, et haec sola privatio in fieri suscipit magis et minus, non autem in facto esse, qualis est privatio formae substantialis. Quod vero materia sit magis vel minus impedita ad receptionem alicujus formae, non variat privationem illius secundum magis vel minus, sed reddit magis vel minus dispositam, seu applicatam materiam ad istam formam» vel illam, et privatio hujus dispositionis, seu applicationis suscipit magis vel minus.

Ad ultimum respondetur, quod materia quantum est ex propria habitudine, et secundum se eamdem capacitatem habet ad formas, quas semel perdidit, et ad formas, quas nunquam habuit, sed tamen quantum ad introductionem et applicationem, quffi fit mediantte agente, non eodem modo se habet ad formas semel perditas, et ad illas quas non habuit, quia non potest agens creatum reproducere formam amissam; et tamen si de facto reproducatur a Deo, naturaliter materia ab illa informabitur.

Secundo inquires : Quomodo explicanda sunt duo dicta Aristotelis circa privationem; alterum est, quod privatio sola ratione distinguitur a materia, ut affirmat Philosophus text. lx et lxix, sic enim entitative erit idem cum materia, atque adeo entitative erit ens reale. Alterum est, quod privatio est principium per accidens, ut affirmat text. lxvi, sic enim non dependebit ab illa per se ens naturale, nec privatio erit univoce principium, quae autem sunt per accidens, omittuntur ab arte.

Ad primum respondetur, quod privatio dicitur distingui ratione a materia, quia in se non est ens reale, sed rationis, et sic non est extremum realis distinctionis, et tamen quia non est omnino idem cum materia, ut dicebat Plato, dicitur ratione distingui. Nec sequitur, quod entitative sit idem cum materia, si sola ratione distinguitur, hoc enim non est verum, nisi quando utrumque extremum est positivum, et tamen non distinguitur ab altero, si autem extremum sit negativum, non distinguitur realiter ab alio, nec tamen identificatur cum illo entitative, quia entitas non est.

Ad secundum jam supra respondimus, q. u, quod privatio non est principium per accidens respectu generationis et fieri, sed respectu compositionis, vel potius respectu extremi componentis, quod est materia, cum enim in ipsa subjectetur privatio, per accidens est in materia ut componente, quod habeat adjunctam privationem, vel habuerit; nec enim privatio ad componendum conducit, sicut statua fit per se ex aere, per accidens autem ex carentia figurae, seu ex aere ut in figurato. Sicut autem non est inconveniens, quod principium dicatur analogice de corde, et de fonte, et de fundamento, quia ly principium non significat aliquam- naturam communem omnibus principiis, sed modum originandi; ita non est inconveniens, quod principium dicatur analogice de privatione, et materia propter diversum modum principiandi extrinsece, vel intrinsece, ut ens, et ut negatio.

ARTICULUS II.

Utrum in materia sit tantum una privatio, vel ptures ?

De pluralitate, vel unitate istarum privationum non solum est difficultas, an sint plures privationes, secundum speciem, vel una tantum, sed etiam secundum numerum, an scilicet sint tot privationes numero, quot formae sunt privata*, an vero sufficiat unica privatio ad privandum omnibus formis in una materia.

Res ista non est magni momenti, nec enim multiplicatio privationum aliquod habet inconveniens, cum nihil ponat in subjecto, sed tollat, unde sicut non est inconveniens, quod plures forma? absint a subjecto, ita etiam quod sint plures numero privationes, quia nihil aliud est privatio quam absentia, seu carentia formae, et sic privationes potius indi viduantur, vel multiplicantur ex formis privatis, quam ex subjecto. Et concordat D. Thomas, qui loquens de macula peccati i-n,quaest. lxxxvi, art. i ad 3, dicit, quod diversa peccata diversas maculas inducunt, cum tamen privationes sint, et constat quod possunt dari plures maculae ortae ex peccatis numero distinctis, et sic dari plures maculas in eodem subjecto, ex iteratis peccatis numero distinctis; non ergo ex unitate subjecti sumitur unitas privationum.

Ex quibus respondetur ad difficultatem propositam, tot esse privationes in qualibet materia quot sunt formae, quibus caret. Patet ex dictis, quia tot sunt absentiaB formarum, quot sunt formae absentes; nihil autem aliud est privatio seu carentia, quam absentia formae in subjecto capaci. Et deinde, quia eo modo possunt multiplicari privationes, quo potentiae materiae ad suscipiendas formas, cum privatio in ipsa capacitate et potentia fundetur, sed in materia multiplicatur ista capacitas, seu potentia respectu formarum, ut docet S. Thomas i Physic. lectione xv, ubi inquit : « Quod potentia materiae subjecto est una respectu multarum formarum, sed ratione sunt multae potentiae secundum habitudinem ad diversas formas, unde in tertio hujus dicetur, quod posse sanari, et posse infirmari , differt secundum rationem ; » ergo si ad multiplicationem formarum multiplicatur inclinatio, seu potentia ad ipsas secundum respectum et habitudinem, multo magis earentiae et absentiae talium formarum multiplicabuntur ad multiplicationem earum. Nec tamen sicut potentia materiae dicitur una subjecto, seu entitative, licet respective

4it piultiplox, ita privatio <l i«*i poterii una subjecto, anu entitative, quia privatio nihil positivum imlnt, aut en Illativum, sicut potenmotorio;, raliono cujus identificelur, et reddatur una mtiont'*uhjeoli, sed dicit solam carentinm furina*, cl sic multiplicatur nd multiplicationem formanim, potentia vero, quia identificntur, positivo ot entitative cum materia, ut supra diximus, ideo redditur una mtione subjecti.

Dices: Privatio in materia negat omnem rationem actualitatis, sive entitativa*, sive formalis, ut supra diximus, qun*st. m, ergo unica privatio sufficit ad omnes formas, quin ratio formalis negata unica est,sicut etiam spccillcn, et formalis ratio potenti®, seu appetitus materia* unica est respectu omnium formarum, quatenus in illis appetit esse substantiale corruptibile. Confirmatur, quia una relatio, verbi grutiu paternitatis, sufficit ad plores filios potes tq ne tolli extensive, seu terminative ad unum, licet non quoad aliam: ergo similiter una privatio sufficiet ad plores formas, quando sob eadem rntiono privantur. Et idem exemplum potest fieri in unico habitu extendere se ad plures conclusiones, licet in se unica enlitassit.

Respondetur, esse diversam rationem, de privatione, et de potentiaseu appetitu, vel aliis positivis ten* dentiis ad objecta, nam privatio comparatur ad formam, ut absentia, seu carentia illius, absentia autem non eorrcspondel fornue, secundum tendentium ad en circa qua* versatnr, sed ipsi prmsentiffi, seu inhaerentia*, quam habet in subjecto; ha-c nutem multiplicatur nd multiplicationem formarum, sicut carentia seu absentia, et ideo tot sunt pra*sentia* quot forma* prn-sentes. et similiter tol carenti», seu absentia*, et privationes quot fornue absentes. Ca-terum ex aliu parte forni*, sive pit-ntia*. aut virtutes tendunt positive nd terminos, seu objecta circa qua* versantur, quod non habet privatio, et ex hac parte potest potentia, seu virtus unica existens ad plura se extendere, quin ipsa ratio tendendi, seu operandi simili modo invenitur in mullis terminis, seu objectis solum materialiter diversis, et ideo una virtus sufficit pro pluribus operationibus seu terminis, ubi similis nitioaltingendi invenitur; nec enim pro quolibet termino, seu operatione ponenda est distincta virtus; tamen pro pluribus formis absentibus non est ponenda una solum absentia sed privatio. Et sic patet ad exempla in confirmatione allata.

Secundo dices : Nam in qualibet materia non est privatio cujuscumque form*. quia non quotlibel materia est capax cujuscumquo forma>, v. g. materia unius grani non est capax fornue elephantis; ergo non omnis materia est privata quacumque forma.Respondetur omnem materiam esse capacem cujuscumquo fornue. mediate, vel immediate, totaliter vel partialiter, sleul materia formieie.vel lapidis sub illis dispositionibus non est capax fornue hominis, vel elephantis, sed sub aliis dispositionibus, quarum dispositionum capax est. Quod si tam porva quantitas ut granum non est cnpax lotius forma* elephantis, est tamen capax ul sit pars illius, et sic informari potest ab ejus forma.

QUifiSTIO VI.

DP. TOTO COMPOSITO SCBSTITTIAII.

Pu*t considerationem principiorum componentium ens naturale, sequitur agere de ipso composito, in

quo tria considerari possunt.Primo, ipsae partes secundum se, aut simul conjunctae. Secundo, ipsa unio, qua partes connectuntur, et fit totum.. Tertio, ipsi modi qui proprie conveniunt ipsi toti, sicut subsistere et existere, et fieri, quod proprium est suppositorum seu entis completi. Et de primis duobus, quae pertinent ad ipsam compositi constitutionem agemus in hac disputatione,de tertio in sequenti.

ARTICULUS PRIMUS.

Quae sint partes substantiales componentes totum?

Varias acceptiones totius tradidimus Jib. ii sum. cap. de divisione. In praesenti solum agimus de toto Physico omisso Metaphysico, et potentiali, et universali. Ipsum autem totum Physicum aliud est substantiale, aliud quantitativum, seu aliis yerbis totum essentiale, et totum integrale; dicitur enim totum relative ad partes, et sic respectu partium substantialium, quae sunt materia, et forma, dicitur totum Physicum substantiale,seu essentiale; respectu autem partium quantitativarum, dicitur totum quantitativum, seu integi;ale. Dicuntur autem partes quantitativae illae, quae ita sunt partes, quod possunt esse totum, si separentur,et ideo Aristoteles in v Metaphys. cap. de quanto diffinit quantqpa : Quod est divisibile in ea, quorupn unumquodque hoc aliquid natum est esse. Partes autem substantiales, seu essentiales physica; ita sqnt partes, quod non possunt esse tjotum, sed sempersunt entia incompleta; sicut materia et forma. In praesenti solum agimus de toto Physico substantiali, in sequenti quaestiqqe dp quantitativo.

Illud ergo breviter explicandum est, an utrumque scilicet materia et forma, sit pars essentialis, et per se compositi substantialis : nam aliqui de materia dubitaverunt, an esset pars essentialis compositi totam rationem quidditatis soli formae tribuentes. Alii vero dubitaverunt de forma, non propter imperfectionem ejus, sed quia tantum habet perfectionis, quod adaequat, vel superat perfectionem totius, eo quod forma est ens actu, et praebet esse toti composito tanquam causa illius: causa autem est perfectior effectu, et propter quod unumquodque tale, et illud magis, propter formam autem totum est in actu; ergo forma magis est in actu.

Nihilominus dicendum est, totum physicum constare ex materia et forma tanquam ex partibus substantialibus, et per se. Est communis Philosophorum, deduciturque ex Aristotele vu Metaphys. text. xxxm, et viii Metaphys. text. xm, ubi videri potest D. Thomas et i par. quaest. lxxv, urt. iv. Et ratio est manifesta, quia ens naturale, de quo agimus in praesenti, est corporeum et materiale ; ergo non potest esse simplex» sed compositum.Consequentia patet, tam in rebus corruptibilibus quam incorruptibilibus: corruptibile enim debet esse compositum,quia corrumpitur, et non annihilatur; ergo non tota substantia desinit, sed aliquid illius manet, alioquin si totaliter desineret, non desineret ex vi alicujus. generationis et sic tolleretur omnis generatio, et corruptio; si autem aliquid illius manet, et aliquid amittitur,ergo jam habet partes, ex quibus componitur, et istas vocamus materiam et formam; forma enim est quee desinit, et materia sub alia forma permanet. In corporibus autem incorruptibilibus non potest sola forma constituere totam essentiam sine materia, quia si sine materia

constitueret, esset tota essentia coeli sola forma: ergo esset immaterialis, quia sine materia esset tota constituta in sola actualitate formae, essentia autem immaterialis hoc ipso est spiritualis et intellectiva; spiritualitas enim idem est quod immaterialitas, et sic secundum totam essentiam coelum non esset corporeum, cujus oppositum videmus, cum sit quantitativum. Et quia istae partes, scilicet materia et forma, non sunt in se quaedam tota subsistentia, sic enim non componerent ens per se, sed quoddam aggregatum per accidens, nec sunt tales partes, quod per separationem possunt fieri quaedam tota, sic enim essent partes integrales, sequitur manifeste quod per se et essentialiter sint partes tanquam entia incompleta.

Ad fundamentum supra insinuatum, quod causa potior est suo effectu, respondetur, id non esse verum de omnibus causis entitative consideratis, ut infra qu. x, dicemus; causa enim materialis non est perfectio forma absolute et entitative, cum actuetur et perficiatur simpliciter ab ipsa, ut ibi dicemus. Et quando dicitur, quod totum habet esse et actualitatem propter formam, respondetur, quod habet actualitatem propter formam tanquam propter principium quo, non quod, et ideo non sequitur, quod forma -sit magis perfecta in actu denominative, et ut quod, quia illud principium propter quod unumquodque tale, etc. intelligitur in his, in quibus est denominatio similis, et ut quod est tale, ut expendimus in Logica qu. xxv, in libris Poster.

Dices : Materia non potest essentialiter pertinere ad ipsum compositum in rebus generabilibus, quae sunt in perpetuo fluxu, et motu partium, sicut in homine non invenitur eadem materia, quae fuit in illo ante triginta annos, cum per actionem caloris sit consumpta, et alia subrogata ; ergo materia determinata non potest esse de essentia intrinsece determinati compositi, v. g. hujus individui, vel si semel pertinet materia determinata ad essentiam determinati compositi, quoties contingit variari illam materiam, quomodocunque fiat variatio variabitur ipsum totum, cujus determinatio dependet ex determinatione partium. Confirmatur, quia potest materia pertinere ad constituendas diversas species, ut quando materia transit in speciem cadaveris, vel cadaver in speciem terree, vel ignis, est autem inconveniens, quod eadem pars essentialis unius speciei pertineat ad aliam; imo materia unius individui potest ad aliud pertinere, ut si unus homo comedat de carnibus alterius. Si ergo materia pertinet ad constitutionem hominis, quomodo in utroque homine resurget illa materia.

Respondetur, quod unitas determinata materiae pertinet ad constitutionem et unitatem totius, sed aliter in rebus corruptibilibus, aliter in incorruptibilibus; in rebus enim incorruptibilibus requiritur, quod sit eadem materia formaliter, et materialiter ; in rebus autem corruptibilibus, sufficit, quod sit eadem formaliter tantum, de qua distinctione videri potest D. Thomas iv contra Gentiles, c. lxxxi ad 4, dicitur materia formaliter eadem, quando manet sub eadem habitudine et ordine partis, puta sub eadem figura et dispositione, et continuatione ad formam; materialiter autem est eadem materia quando entitative non mutatur, et non solum continuatione est eadem, id est, succedendo sub eadem dispositione et habitudine. Sufficit ergo ad unitatem determinatae materiae constituentis totum, quod maneat determinate eadem

formaliter, et sub eadem continuatione et successione ad praeexistentem materiam, licet materialiter non maneat eadem; si autem non continuetur, sed simul tollantur omnes partes materiae, et alia in integrum subrogetur, non dicetur manere idem compositum. Ratio sumitur ex D.Thoma, i part. quaest. cxix,-art. i ad ultimum, quia quando materia consumitur per fluxum et continuationem cum alia, id quod additur transit in praeexistens. Unde ratione continuationis cum praeexistente taliter deperditur praeexistens, quod semper remanet aliquid illius, scilicet id, quod superadditur, quatenus ipsa continuatione factum est aliquid illius, id est, pars illi continuata, hoc enim est transi.e in praeexistens. Quando autem totaliter una materia tollitur, et alia totaliter subrogatur, ista quae de novo ponitur, nec continuatione, nec identitate est aliquid praecedentis, et sic nihil remanet alterius materiae praecedentis, sed tota destruitur, et sic fit aliud compositum numero.

Ad confirmationem respondetur, non esse inconveniens, quod eadem materia possit successive pertinere ad diversas species tanqUam pars, quia in potentia est ad omnes illas, ut diximus quaest. m, art. iv, licet retineat eamdem entitatem potentialem, quatenus est in potentia ad omnes formas, cum quibus diversas species naturales potest componere. Quod vero additur de duobus individuis habentibus eamdem materiam, respondetur, non posse eamdem totalem materiam pertinere ad duo individua, nec transire totaliter de uno individuo ad aliud, verbi gratia, quod ex uno homine tota materia transeat ad generandum alium hominem, et ai totam materiam praebeat, bene tamen potest partialiter pertinere, quatenus ex carne unus hominis potest aliter nutriri : et in hoc casu dicit D. Thomas in addit* quaest. lxxx, artrc. rv ad 3, quod supposito, quod alimenta transeunt in veritatem humanae naturae : « Unumquodque in illo resurget, in quo magis accessit ad perfectam participationem, et constitutionem speciei. Et si aequaliter in utroque pertinuit, resurget in illo, in quo primo fuit: et ideo si in carnibus comestis fuit aliqua superfluitas, quae non pertineret ad veritatem humanae naturae in primo, resurgere poterit in secundo, alias illud quod pertinuit, et habuit ordinem ad resurrectionem in primo, resurget in eo, et non in secundo, sed in secundo loco ejus sumetur, vel aliquid de eo quod ex aliis cibis in carnem conversum est, vel si nullo alio cibo unquam pastus fuisset, nisi carnibus humanis, Divina virtute aliunde supplebitur, quantum indigebit ad perfectionem quantitatis, sicut etiam suppletur in illis, qui ante perfectam aetatem decedunt, nec per hoc praejudicatur identitati in numero, sicut nec praejudicatur per hoc, quod partes secundum materiam fluant, et refluant.» Ita D. Thomas.

Denique objicies : Quia forma est totum distinctivum rei, cujus est forma, ergo totum constitutivum, similiter est tota ratio essendi et operandi; ergo est tota ratio constituendi. Unde Aristoteles ii Physicor. text. xx, appellat formam : Quod quid erat rei, id est,quidditas illius; ut omittam artificialia; quorum totum esse consistit in forma, et tota substantia in materia, ut saepe docet Aristoteles et D. Thomas.

Respondetur, quod forma est totum distinctivum, et ratio essendi, et operandi ut quo, non -ut quod; unde non est totale, et adaequatum constitutivum ipsius compositi : nam hoc ipso, quod compositum est, non sufficit sola forma, licet sola

siit principium quo ipsius quidditatis, Bed requiritur etiam aliud extre¬ mum cum quo componat. Aristote¬ les autem appellet formam, quod quid erat esse seu quidditatem rei ut guo, nqn ut quod. Artificialia autem eunt quadam composita acciden¬ talia, iji quibus quidditas acciden¬ talis non est quidditas per se, et ideo nop habet subjecta tanquam par¬ tem essentialem sui, sed ut praesuppositum, cui forma accidentaliter jutvuqit, non cum quo' per se compoi^it.

AflTICULUS II.

Utrum totum distinguatur a partibus simul sumptis ?

Spnsus quaestionis est: An partes non solum divisae et separatae, nec apium una ut constat alteram, sed omnes ut simul unitae distinguantur 'ab ipso toto, quod componunt. Ita¬ que nomine partium simul sumpta¬ rum intelligimus, non solum partes quoad entitatem earum, sed etiam quoad unionem : nomine autem to¬ tius non intelligimus suppositum, quod ratione subsistentiae constat jlfyiugui ab ipsa natura composita e?t partibus, sed intelligimus comppsitum, id est,naturam ipsam tota¬ lem, quae constat ex partium unio¬ ne, et inquirimus, an istud totum $it aliqua tertia realitas resultans ex partibus simul unitis, an vero non sit alia entitas quam ipsae partes sipiui sumptae.

Duplex est sententia, altera affir¬ mativa, cujus totum fundamentum a4 dup fere capita reducitur. Pri¬ mo, ad causalitatem realem, quia partes tam secundum se, quam unitae realiter causant ipsum totum, ergo totum est aliqua entitas ab illis realiter distincta. Consequentia pa¬ tet, quia ubi est realis causalitas, est realis distinctio, nihil enim c&us&t se ipsum. Antecedens vero constat, quia totum essentialiter componitur ex partibus, et ab illis dependet in sui compositione et esse, ergo cau¬ satur ab illis tanquam a causis in¬ trinsece componentibus, et non cau¬ satur a partibus, nisi prout simul unitis et applicatis, ergo ab illis ut unitis distinguitur. Confirmatur, quia unitas totius per se causatur ex unione, et ita partes ut oausantes non habent unitatem, sed unionem : totum autem habet unitatem; ergo sic distinguitur totum a partibus si¬ cut unitas ab unione; unitas autem opponitur multiplicitati: unio au¬ tem pluralitatem supponit; ergo unitas distinguitur ab unione, seu partibus unitis.

Secundum fundamentum est : Quia multa conveniunt toti, quee non partibus simul sumptis, ut patet manifeste in homine, in quo subjec¬ tantur accidentia corporea, et non in sola materia, quia ipsa non est subjectum accidentium in sententia S. Thomee ut in lib. de generat, dicetur, ergo subjectantur in toto, si ergo totum distinguitur a parti¬ bus simul sumptis, necesse est quod illa accidentia etiam subjectentur in anima, quia non in sola materia, et sic in aliquo spirituali subjecta¬ buntur. Deinde, quia proprise pas¬ siones non a partibus dimanant, sed a toto, nec partes dicuntur operari, sed totum, nec fieri aut generari, sed totum, quia ipsum totum est terminus generationis, non partes, praesertim in homine in qup utra¬ que entitas, scilicet tam anima, quam materia, sunt per creationem. Nec dici potest, quod unio est ter¬ minus generationis, quia terminus specificans generationem non est aliquis modus, sed entitas ipsa sub¬ stantialis; ergo si tota entitas par¬ tium in homine est per creationem, non potest dari terminus gpneraik*-

nis> nisi entitas aliqua distincta a partibus.

Denique confirmatur, quia totum per aggregationem, ideo est ens per accidens, quia non habet aliam unitatem, quam suarum partium unionem, ex qua non resultat tertia unitas, seu entitas; ergo totum quod edt per se, oportet quod distinguatur a partibus ut unitis. Favet etiam Aristoteles i Met. text. xv, ubi inquit: « Quod totum non est aliquid praeter partes. » et v Met. text. xvn : « Quod sex non sunt tria,» et xii Metaph. text. xiv : « Quod materia, forma, et compositum sunt tres substantiae. »

Nihilominus opposita sententia communis est inter recentiores, et sine dubio videtur esse D. Thomae in addit, ad m par. q. lxxix, art. n ad 2, ubi inquit:« Quod verior opinio videtur, quod forma totius non est forma partis tantum, nec est forma aliqua alia praeter formam partis, sed est totum resultans ex compositione formae et materiae comprehendens in se utrumque : » et idem docet contra Gent. c. lxxxi, ubi inlquit: « De humanitate non est intelligendum, quod sit quaedam forma consurgens ex conjunctione formae ad materiam, quasi realiter sit alia- ab utraque, quia cum per formam materia fiat hoc aliquid actu,» ut dicitur secundo de Anima, text. ix : « Illa tertia forma consequens non esset substantialis sed accidentalis. » Ubi S. Thomas supponit, quod verissimum est, quod illa tertia forma resultans ex partibus, qu® dicitur totum, actuat et perficit ipsas partes : nec enim disparate se tiabet ad illas nec per accidens, sed cum connexione, et perseitate, alioquin non diceretur unum per se illud totum sic resultans ex illis partibus, si connexionem cum illis non habet. Si autem cum illis connectitor, non comparatur ad illas* ut aliquid minus perfectum, et perfectibile per partes, sed ut perficiens et actuans illas, oum sit illis perfectius. Gum autem non actuet ddndo primam actualitatem, hanc enim dat ipsa forma partialis, qu® informat materiam, consequenter nec primo, et per se constituit, neo dat primum et substantiale esse, quid supponit primum esse datum per formam, ergo dat esse accidentale.

Quod si dicas : Nam in partibus integrantibus, quaelibet illarum est ens actu, et tamen non adveniunt accidentaliter, sed componunt uniim esse substantiale; et similiter subsistentia advenit natur® in actu, et tamen non efficit ens per accidens, sed unum per se; ergo doctrina D. Thom® non subsistit, respondetur partes integrantes esse ens actu per unam formam totius, qu® est omnium partium, nec enim quaelibet pars habet suam formam, et ita trahuntur ad idem esse totius, noii formam distinctam addunt: et similiter dicimus de subsistentia, quod illa non constituit naturam, sed tei^minat, ideoque non mirum, quod naturam supponat constitutam ili actu, et.sic illi adveniens aliquid accidentale non constituat, quia nt>n affert movum esse super naturam constitutam, sed terminat et modificat ipsam naturam sub eodem esse, quod utique substantiale est. Itaque quacumque ita se habent, quod licet adveniant enti in actu, tamen sunt sub eodem esse, quia vel modificant, vel integrant illud, cui adveniunt, non constituunt ens per accidens, quia ita supponunt ens actu, quod non superaddunt illi principium novi esse, sed modifica*tionem vel integritatem ejusdem, et sic communicant in eodem esse per se. Si vero aliquid se habeat per modum form® constituentis, vel par*tialis, vel totalis; quia forma est

principium novi esse, si supponit aliam formam priorem, non advenit substantialiter, sed accidentaliter.

Ultimo confirmatur ista sententia, quia si daretur illa tertia entitas resultans ex partibus unitis, vel illa identificatur realiter cum partibus, vel illis unitur, licet non identificetur, vel nec unitur, nec identificatur sed seorsum se habet ad illas. Si primum ergo non distinguitur a partibus, siquidem identificatur cum illis. Si secundum, ergo vel ex illa unione entitatis tertiae cum partibus resultat aliud tertium compositum, vel non. Si non resultat, cur ergo resultabit ex partibus prius unitis? Nec enim est ratio cur ex ista unione resultet aliquod tertium, et non ex alia, cum utraque unio ordinetur ad componendum totum. Si vero resultat aliquod tertium, dabitur processus in infinitum, nam etiam illud tertium debet iterum uniri cum ipsis, a quibus resultat, et sic resultabit aliud, de quo idem dicemus, et sic in infinitum. Si dicatur tertium, ergo illae partes unitae, et illa tertia entitas resultans non pertinent ad idem compositum, et ad idem totum, siquidem ea quae nec uniuntur, nec identificantur, non pertinent ad idem compositum, quia non communicant inter se, nec constituunt unum, nam etiam accidens unionem requirit ut componat cum subjecto.

An vero totum, et partes sic unitae distinguantur saltem ratione? Respondetur, totum distingui respectu cujuslibet partis seorsum tamquam includens, et inclusum, respectu vero partium simul unitarum distinguitur ratione sicut implicitum, et explicitum, ad eum modum, quo se habent definitio, et definitum, quia definitio explicat partes, quas definitum implicat, sic etiam totum significat modo implicito, partes {tutem simul junctae significant modo explicito, id quod est totum. Et propter istum diversum modum significandi aliqua dicuntur attribui toti, quae non partibus vel e contra.

Ad primum fundamentum in oppositum respondetur, quod partes dicuntur causare totum causalitate intrinseca, et constituente ipsum totum non extrinsece se habente, sicut etiam praedicata essentialia dicuntur constituere quidditatem. Causae autem intrinsecae non distinguuntur a causato entitative, quia non causant per emissionem alterius entitatis a se, sed per communicationem sui in entitate quam constituunt, sicut forma materiam informat communicando se illi, et iste est effectus formalis formae, communicatio sui passiva, quae entitative non distinguitur a forma se communicante, et sic est effectus realis, quatenus est realis communicatio sui. Vel etiam dicitur, quod in ista causatione totius etiam intercedit realis, et propria causatio ipsarum partium inter se; materia enim,et forma ad invicem sunt causae, ut quaest.xi, dicetur, et distinguuntur inter se, et ex ista causatione reali resultat totum indistinctum realiter ab ipsis partibus, non tamquam immediate causatum, sed ut ex illa priori causatione partium inter se resultans, et hoc sufficit ad salvandam causationem realem,scilicet mediate.

Ad secundam probationem respondetur, quod unitas resultat ex unione partium tanquam unitas composita, et consequenter includens ipsas partes unitas, et sic idem dicendum est de unitate, quod diximus de entitate totius. Quod vero dicitur, unitatem opponi distinctioni, respondetur non opponi entitative, cum ex earum entitate constet unitas composita, et ex entitate rerum ipsa multitudo, sed opponitur

quantum ad divisionem, et indivisionem, ut dicit S. Thomas ip. q.xi, art. ii ad 2.

Quod si instes : Nam D. Thomas saepe negat partes praedicari de toto, et ita totum non esse suas partes, sed ex partibus, ut in tertio, distinction. ii, qu. ii, art. iii ad ultimum, et in iv, distinction. xvi, quaest. i, articulo i, quaestiuncula m ad 2, ergo sentit, quod totum distinguitur realiter a suis partibus, alias posset praedicari de illis, et e converso, respondetur, non praedicari partes etiam simul junctas de ipso toto, vel e contra, quia ad praedicationem non sufficit identitas unius cum alio, sed etiam requiritur modus significandi, ut ex D. Thoma i part. quaest. xxxix, probavimus in Logica, qu. v, et quia partes physice consideratae non significantur per modum totius, sicut gradus metaphysice concepti, ideo praedicari non possunt de ipso toto, nisi forte materialiter et identice, dicendo, quod totum est res, quae est suae partes simul junctae, et homo est res quae est corpus et anima, et sic solum probatur, quod totum distinguitur a partibus formaliter per rationem propter diversum modum significandi, non vero realiter et entitative.

Ad secundum fundamentum respondetur, multa attribui toti, et non partibus propter diversum modum significandi, non propter diversas res significatas, et in particulari dicitur, quod in homine subjectantur accidentia in toto, ut in subjecto quod ratione materiae tanquam subjecti quo, sicut visio convenit toti homini mediante oculo, quo visionem elicit, et recipit. Similiter passiones sicut resultant a toto, ita dicuntur resultare a partibus simul junctis identice et entitatiye, quatenus idem sunt cum toto, et similiter partes unit® entitative sunt terminus generationis, non quia tota illa entitas mediantibus suis partibus generetur, cum nec materia generetur, nec forma in homine, sed quia ut unit® et ad invicem communicat® generantur; ideo dicitur quod generatur totum, non vero partes; et non est inconveniens, quod aliquid quod entitative identificatur cum alia, quantum ad unum generetur, vel resultet, non quoad aliud, sicut albedo entitative non distinguitur a similitudine qu® est relatio, et tamen potest generari, vel corrumpi similitudo, non generata vel corrupta albedine.

Ad confirmationem respondetur, quod totum per aggregationem ita dicit plura, quod excludit unionem facientem illa unum per se, eo quod non constat actu et potentia; totum autem perse non dicitur tale ratione terti® entitatis distinet® a partibus unitis, sed quia ips® partes ita inter se uniuntur, ut actus et potentia, quod simpliciter fit unum per se. Ad loca Philosophi dicitur, quod loquendo de toto substantiali, dicitur aliquid pr®ter partes, seu quod est tertium subjectum distinctum a partibus non simul unitis, sed seorsum sumptis. Quando autem dicit: Quod bis tria non sunt sex, sensus est, quod numerus senarius ita differt specie a ternario, quod non solum est duo individua ternarii formaliter, sed species distincta ab omnibus ternariis, licet materialiter duo ternaria includat.

ARTICULUS III.

Quid sit unio partium in toto?

Nihil certius quam dari unionem, cum tam multa uniri videamus, qu® inter se dividi et separari solent ; et Verbum Divinum univisse

sibi naturam humanam partesque humanitatis ftrisse in morte separa¬tas, et in resurrectione iterum uni¬tas, absoluta fides est. Quid sit au¬tem ista unio valde difficile explica¬tur, et cum constet de unione, qua¬tenus est relatio unitorum, de fun¬damento talis ufiionis inquirimus : constat enim non fundari in ipsa entitate partium secundum se, cum constet ipsam entitatem partium sine* unione salvari, ut cum anima Christi, et ejus corpus, et quaelibet anima hominis potest mortem enti-tative maneat sine unione. Quaeri¬mus ergo, quid sit illud quod in par¬tibus accrescit per modum nexus et conjunctionis, quo mediante partes ita se habent ad invicem, quod re¬sultet talis relatio unionis? Quod si materia et forma se ipsis etiam im¬mediate uniuntur, seipsis etiam im¬mediate causabunt, cum non videa¬tur causalitas formae et materiae ali¬quid ab unione illarum distinctum, ut sequenti libro,quaest.n,dicetur.Et loquimur de unione, qua extrema adunantur in unum per se, non de unione per aggregationem, seu per accidens; plerumque enim talis unio fit per aliquam propinquitatem in loco, et per hoc quod res fiant con¬tiguae, non continuae et unitae..

Est ergo sententia satis celebris, unionem esse aliquid superadditum formae et materiae, tamquam mo¬dum quemdam seu formalitatem, qua mediante fit nexus materiae et formae. In quo tamen Scotus in m dist. i q. i, §. de primo dico, et aliis locis, sequens sententiam suam de relationibus extrinsecus advenienti¬bus, sentit unionem esse quid rela¬tivum de genere istarum relatio¬num extrinsecus advenientium : et videri potest de hac sententia P. Fuente i Phys. q. v, diffic. ii, art. i. Alii vero ut Suarez, i tom. m part. disp. vm, sect. u et Vazquez i tom. m part. disp. xvi, c. i et pldres ex recentioribus etiam Thomistis exis¬timant unionem in substantiis esse modum quemdam substantialem,et absolutum medio quo forma unitur materiae, licet aliquid dicant ita es¬se modum absolutum, quod dicit ordinem transcendentalem ad ex¬tremum unibile : et idem sequitur Durandus in m,dist. v, q. ii, dicens, quod terminus Incarnationis est modus quidam realis, sicut inhae¬rentia in accidente.

Et hinc sumitur primum funda¬mentum pro hac parte, quia inhae¬rentia in accidente est modus qui¬dam, quo redditur accidens unitum et inhaerens ipsi subjecto; ergo ac¬cidens non unitur seipso immediate et idem erit de aliis formis quae li¬cet non sint dependentes sicut acci¬dentia, tamen uniuntur subjecto seu materiae, et pendent ab illa, et sic mediante aliquo modo superad¬dito unientur, non minus quam ac¬cidentia. Et confirmatur, quia ma¬teria et forma causant media aliqua causalitate, siquidem per suam en¬titatem solum sunt in actu primo, causare autem in actu secundo, ac-cidentaliter illis convenit; ergo cau¬salitas in actu secundo est aliquid superadditum entitati earum, et consequenter ad minus debet esse aliquis modus, sed causalitas ista fit media unione, per quam recipi¬tur forma, et recipit materia : ergo unio aliquid superadditum est mate¬riae et formae.

Secundum fundamentum est,quia unio sumpta pro relatione est acci¬dens materiae et formae, nec enim semper in actu ista materia et ista forma sunt unitae, oportet ergo quod istud accidens seu relatio superve¬niat materiae et formae, et distin¬guatur ab illis. Similiter fundamen¬tum talis relationis non potest esse nudaentitas materiae et formae,alias posita utriusque entitate in rerum natura, statim resultaret relatio

unionis, quod patet esse falsum existente anima, et corpore separatis : ergo oportet, quod fundamentum proximum hujus relationis sit aliquid superadditum ipsi entitati materi» et form»,et hoc vocamus modum unionis.Et hujus signum etiam est, quod sub eadem forma, v. g. anima rationali divers» partes materi» fluunt, et consequenter mutant unionem ad hanc formam, ipsa autem unio non potest separari a rebus unitis, quod est signum distinctionis modalis in re.

Nec sufficit pro fundamento unionis extrinseca denominatio, vel connotatio aliqua form» erga materiam : tum quia materia et forma non causant per extrinsecas denominationes et connotationes, causant autem per unionem : tum denique, quia in mysterio Incarnationis non potest verificari, quod sola extrinseca denominatione natura humana uniatur Verbo, cum realiter et intrinsece illi uniatur, ut dicitur in Concilio Ephesino, in tertio anathematismo Cyrilli, siquidem realiter humanitas pendet a Verbo.

Tertiam fundamentum est, quia omnis actio, et mutatio de novo facta petit aliquem terminum de novo productum,sed aliquando ipsa entitas extremorum non producitur de novo, et tamen de novo uniuntur; ergo illa unio est aliquid de novo productum, et non solum relatio, quia ad istam non datur immediate motus, ergo ad aliquid prater relationem. Exempla sunt in resurrectione,in qua fit nova unio anim» ad materiam non producta entitate anim», nec materi». Secundo, in Incarnatione qu» est vera et realis actio non faetiva humanitatis, sed unitiva, et tamen mutat intrinsece ipsam humanitatem, siquidem excludit et consumit in illa propria subsistentiam; ergo importat modum aliquem positivum destruentem proprium modum subsistentia*, et terminantem naturam in Verbo, qu» mutatio non consistit in sola negatione, seu ablatione propri» personalitatis, quia sola ista negatio non inducit connexionem cum Persona Divina, nec magis cum Persona Verbi qukm cum Persona Patris, vel Spiritus Sancti. Unio autem Incarnationis est nexus ad Personam Divinam, et ad Personam Verbi determinate, cui facta est; ergo non est sola mutatio negativa, sed positiva connexio.

Nihilominus sententia D. Thom» non agnoscit modum aliquem unionis, qui sit medium seu forma coftstituens extrema unita, praeter actionem,et passionem immutantem,Seil reddentem extremum dependens ab alio,et relationem inde resultantem, qu» tamen non est medium caUsans unionem, sed consequens ipsam conjunctionem extremorum. De hac sententia vide Cajetanum m part. qu«st. ii, art. vn. §. In hoc articulo cautissime et art. x. In responsione ad primum et ibi Thomistas interpretes D. Thom». Nobifc, sufficit duo loca S. Thom» ponderare. Primus est, in tertio ad Annibaldum, distinet. V, qu»stione unica, art. m, ubi inquit: « Quod unio tripliciter accipi potest. Uno modo prout unio est idem quod unitio. Alio modo prout unio est passio, et sic est qu»dam natur» assumpt» dependentia ad assumentem. Tertio modo, et proprie unio est relatio consequens hujusmodi actionem et passionem, et sic est quadam comparatio, vel habitudo unitorum. » Ubi nihil istorum est modus aliquis absolutus, quo formaliter fiat Conjunctio, tanquam medio uniente, et causante ipsam conjunctionem.

Secundus locus est in tertio, distinct.ii, qu£est.ii,art.n,qu»st.m, ubi inquit :« Quod inter humanam ria-

turam et Divinam, est necesse cadere unionem mediam non sicut causam, sed sicut effectum consequentem. »Et subdit:« Unde unio est medium non sicut assumptionem causans, sed sicut eam consequens. » Ubi D. Thomas non solum excludit medium, quod sit realitas, et habeat vim extremi, sed etiam qui sit modus et formalis ratio uniens; tum quia absolute omne medium excludit; tum quia dicit unionem non esse ut causam, sed ut effectum consequentem. Ergo cui concedit esse effectum negat esse causam, sed esse effectum consequentem non conceditur realitati alicui consecutae : talis enim realitas consecuta, quae sit unio non datur, ergo quando negat esse causam non solum id negat realitati, sed modo. Et denique videri potest S. Doctor i p. q. lxxvi, art. iv et quaestiono de spiritu, creat.art. iii et quaest. de Anima, art. ix, in corpore et i Metaph. lectione ultima in fine, ut infra citabitur.

Nec obstat, quod D. Thomas i p. quaest. lxxvi, art. i ad sextum, dicit animam separatam inclinari ad unionem cum materia, sicut leve inclinatur ad locum sursum, locus autem sursum habetur per modum, qui est ubi, ergo et unio per aliquem modum superadditum habetur. Non, inquam, obstat, quia in ipsomet argumento supponit D. Thomas et admittit formam secundum se,et non per aliquod accidens uniri materia), unde non comparat unionem, et locum in eo, quod sint modi superadditi vel non, sed in eo quod sunt terminus et status, qui a corpore levi oppetitur, et ab anima.

Fundamentum autem hujus sententia) est, quia iste modus unionis, vel est ipsa ratio formalis, qua extrema sunt unibilia, vel qua redduntur formaliter unum in actu ex vi suae communicationis, vel est ipsa applicatio extremorum coordinans unum extremum alteri,vel denique est aliquid resultans ex tali applicatione et coordinatione. Hoc ultimum incidit in nostram sententiam, quia sic ille modus est consequens ipsam conjunctionem,seu applicationem extremorum non causans illam ut medium. Primum autem dici non potest, quia unio supponit extremum esse unibile, non unibile constituit. Et constat, quod forma per seipsam intrinsece et essentialiter est actus respiciens materiam, et materia respiciens formam, ergo se ipsis, et non per modum superadditum habent totum fundamentum et capacitatem communicabilitatis, quae est actus et potentia, nec enim per modum superadditum forma constituitur magis actus, vel materia magis potentia, ergo se ipsis habent rationem unibilis, seu coaptationis ad uniendum, non per modum superadditum. Si dicatur secundum, constat manifeste, quod extrema non redduntur unum mediante modo superaddito tanquam ratione formali hujus unitatis, quia materia et forma non constituunt unum unitate modali, sed unitate realitatis substantiae,ita quod unitas ipsa, in qua conveniunt, est illud, in quo communicant, et unum fiunt; communicant autem in esse formali substantiali, et in unitate realitatis substantiae, quae ex illius partibus resultat; ergo ratio formalis hujus unitatis extremorum non est modus superadditus,sed substantialis ratio. Et magis hoc constat, quia unitas sequitur ens, non modum entis, ergo ratio formalis unitatis, in qua conveniunt extrema, non est modus superadditus substantiae sed substantia ipsa,quae ab entitate partium non distinguitur, et sicut partes se ipsis sunt partes, ita se ipsig

unum in substantia entitative fiunt. Restat ergo tertium, scilicet quod ille modus sit applicatio extremo¬ rum ad unum, in quo communi¬ cant, vel conveniunt unibilia. Ha3c autem applicatio necessario dicit ordinem ad causam applicantem,et sic vel sumitur active ex parte cau¬ sae applicantis, vel passive ex parte extremorum, quae passive applican¬ tur, et immutantur ad communi¬ candum se. Et sic fatemur, quod datur unio non tanquam medium formaliter interjectum inter extre¬ ma formaliter causans rationem uniti, sed tanquam actio vel passio ex agente proveniens, quae in ipso fieri est motus tendens ad istam mutationem unionis, et in facto es¬ se est terminus resultans ex extre¬ mis unitis, in quo commmunicant et fiunt unum ipsa extrema.

Quod si dicas : Quod in ipso extre¬ mo, vel extremis quae uniuntur, de¬ bet aliquid permanenter manere praeter ipsum fieri actionis et pas¬ sionis, in quo fundetur relatio illa unionis, quae permanet, et hoc erit aliquis modus superadditus, res¬ pondetur, id quod relinquitur ex ta¬ li actione applicante unibilia, non esse modum unionis, qui formaliter reddat unum; id enim dicetur for¬ maliter unio, quod formaliter extre¬ ma constituit unum, seu trahit ad unum ex multis,sed est modus pas¬ sionis, quo ab agente aliquid in facto esse immutatur et patitur a forma, et distinguitur a modo unio¬ nis, quia unio tantum respicit ex¬ trema, ut formaliter illa ad unita¬ tem, et communicationem redi¬ gens; passio vero respicit agens a quo immutatur aliquid, sicut etiam agens et passum indigent applica¬ tione seu approximatione, ut sequa¬ tur operatio, quae distincta immuta¬ tio est ab operatione ipsa. Ipsa ergo communicatio constituens unita¬ tem extremorum, sive hoc fiat per mutuam dependentiam eorum, sive per alterius tantum, non fit per mo¬ dum superradditum,sed forma com¬ municat per seipsam, et materia re¬ cipit per seipsam immediate, et in tali unitate vel communicatione formaliter fundatur relatio unionis, quia tamen est facta de novo ista communicatio, requirit actionem, ex qua sequatur passio seu immu¬ tatio ad unionem, de quo latius quaest. x agendo de causa formali.

Quare D. Thomas vm Metaphys. lectione ultima in fine docet ex Phi¬ losopho : « Quod aliqui antiqui er¬ rabant inquirendo,quid faciat unum potentiam et actum, quasi oporteret eas colligari per aliquod unum me¬ dium, sicut ea quae sunt diversa se¬ cundum actum. » Et subdit:« Quod non oportet ea uniri per aliquod vinculum, sicut ea quae sunt peni¬ tus diversa : unde nulla est causa faciens unum ea, quae sunt compo¬ sita ex materia et forma, nisi quod movet potentiam in actum. » Sic D. Thomas, Nec potest dici, quod solum negat vinculum, quod sit medium uniens ut quod, et ut res, non uniens, ut quo, et ut modu». Nam contra hoc est, quia vel hoc medium uniens ut quo,et ut modum agnovit D. Thomas et Philosophus, vel non. Si non agnovit, neque af¬ firmavit aut admisit; si agnovit, er¬ go fuit diminutus solum negando vinculum uniens ut quod, et ut res, et non explicando vinculum quod est modus, cum etiam immutatio¬ nem ad uniendum requisitam ex- plicasset, et causam efficientem quae movet ad uniendum. Et praete¬ rea, quia vinculum uniens ut res,et ut quod est extremum proxime uni- bile, non solum forma, seu ratio uniens sicut patet in his, quae sunt diversa secundum actum, quae D. Thomas concedit uniri per medium, id est, per aliquam realitatem, quae etiam unitur, ut filum quo unun$

assuitur alteri. Si ergo D. Thomas inquirens, quid faciat unum tanquam medium, solum negat illud vinculum, quod est extremum seu immediate unibile, restabat explioare praecipuum punctum, scilicet quid sit uniens tanquam medium formale, quod si non fecit, fuit diminutus.

Ad primum fundamentum in contrarium respondetur inhaerentiam accidentis, non esse solam ejus unionem, sed unionem cum tali modo, scilicet reddens ejus esse sustentatum, et dependens a substantia, quod opponitur modo subsistendi, qui convenit substantiae totali,ut habenti illum, partibus autem ut principiis subsistendi. Itaque unio ex suo conceptu solum importat communicationem in unitate, subsistentia autem, et inhaerentia ultra hoc important modos habendi hanc unitatem et esse, scilicet ut adjacens et sustentatum in altero, vel ut subsistens et substans in se.

Ad confirmationem, dicetur amplius infra quaestione xi, agendo de causalitatibus materiae et formae. Interim sufficit advertere, quod sola unio secundum conceptum unionis non potest esse causalitas materiae et formae, quia unio dicit relationem aequiparantiae in utroque extremo, utrumque enim denominatur unitum et praecise importat communicationem in unitate. Causalitas autem materiae et formae non est aequiparantiae, aliter enim causat materia aliter forma,aliquid ergo addunt supra rationem unionis et uniti .Unde unio fundatur in aliqua immutatione et dependentia, saltem unius extremi ab altero, in cujus unitatem asciscitur. Causalitas autem formae, vel materiae, ut causalitas, non est dependentia,sed potius ratio ut causatum dependeat a tali causa, non ergo est sola unio, licet illam re(juirat ad causandum; causatur enim compositum, quod est unum, et requirat partium unionem. Quid sint autem illae causalitates materiae et forma', dicemus loc. cit.

Quod si dicas : Nam bene stat formam uniri et non recipi seu dependere, ut patet in anima rationali,quae unitur corpori, et non pendet ab illo, et Verbum Divinum unitur humanitati, a qua non pendet, ergo unio non fundatur in dependentia, nec illam ex suo formali conceptu includit. Alioquin cum immutatio illa seu passio et dependentia aliquid accidentale sit, unio fundata super illam accidentalis erit, non substantialis. Do hoc argumento dicemus latius infra q. xi. Sed interim dicimus, quod unio non petit dependentiam et immutationem in utroque extremo,sed sufficit in altero tantum, quod est subjectum unionis realiter, et immutatur ad unionem. Et sic Verbum unitur humanitati, non ut subjectum unionis, sed ut terminus, humanitas autem ut subjectum immutatum ad unionem cum Verbo. Anima etiam rationalis non unitur ut dependens in esse, et per immutationem sui ad esse, sed ut dependens informare; et in habendo statum proprium, qui est status formae, et quoad hoc perficitur per unionem; et potest dici, quod immutatur et dependet a materia non in esse, sed in statu essendi. Omnis autem unio quee realiter in aliquo est, et tendit ad unitatem per dependentiam seu immutationem extremi, vel extremorum, dicit receptionem ex parte materiae, ct dependentiam aliquam. Quod vero fundetur in passione, seu mutatione nova, non tollit, quod unio substantialis sit, eo quod licet aci io ipsa in se accidens sit, et de pra-dicamento actionis, sicut unio de praedicamento relationis, sed substantiales dicuntur ratione termini ad quem tendunt, scilicet ad unitatem substan-

tialem faciendam, et communicationem substantialem in extremis.

Ad secundum fundamentum respondetur ex dictis, quod unio in materia et forma est aliquid accidentale quasi praedicabili ter, non quasi praedicnmentaliter, est enim contingens et extra conceptum materiaret formae,quod de fucto uniantur, licet se ipsis, et non medio accidente praedicamentali superaddito uniantur, sed tamen dicitur unio haec accidere materia), et forma) et contingenter se habere, tum ratione pra)suppositi, quod est actio et passio applicans et immutans ad communicationem unitatis ipsa extrema, qua) applicatio intelligitur ipsis extremis supervenire, seu occidere, tum ratione consecuti scilicet relationis, qua? etiam accidit ipsis extremis, cum non sit praedieatum essentiale, sed accidentale,ipsa tamen ratio formalis, qua uniuntur extrema, est ipsa eorum entitas, ut ad communicationem unitatis applicata. Et ipsa unio dicitur educi ex subjecto, eo modo, quo relatio, vel immutatio ipsa passiva dicitur educi, non quia ipsa ratio formalis, in qua fit unitas tanquam quid distinctum a forma, vel materia, educatur.

Ad alteram partem argumenti, quod unio non sit cxtrinscca denominatio, respondetur, verissimum esse, quod unio realis et intrinseca, denominatio est saltem in illo extremo,quod redditur immutatum,nam si alterum extremum non dependet, in illo non erit relatio realis, ut in Verbo Divino, quod dicitur unitum humanitati non per relationem realem, sed rationis. Unde ex parte Verbi non est fundamentum ad realem relationem, quia licet Verbum se ipso immediate terminet, et reddat subsistentem humanitatem, tamen quia tota immutatio est ex parte humanitatis, et ratio formalis uniendi et communicandi non est fundamentum relationis, nisi ad adjuncta immutatione, ut dictum est, ideo ex parte Verbi non datur fundamentum realis unionis.

Ad tertium fundamentum respondetur, omnem actionem habere terminum de novo, sed non simpliciter productum, sufficit enim quod sit de novo immutatum, vel unitum, vel communicatum ; sic enim etiam verificatur, quod per actionem unitivam ponitur aliquid in esse, quod ante non erat; ponitur enim ipsa nova communicatio extremorum, quae antea non erat,licet ipsa extrema essent, et similiter ponitur nova relatio, et nova immutatio extremi, vel extremorum ad se communicandum,non tamen requiritur, quod producaturnovus modus, qui sit medium inter ipsa extrema, ut formaliter uniens.

Nec exempla allata in argumento aliquid amplius probant, quia in resurrectione nec anima, nec corpus producuntur, nec modus aliquis medians inter animam et corpus,et causans unionem, sed fit de novo ipsa communicatio animae et corporis, quae quantum ad rationem formalem constat ipsa entitate extremorum unitatem faciente, et quantum ad conditionem constat applicatione et immutatione passiva extremi vel extremorum, et quantum ad consecutionem constat relatione unionis, quae de novo fit, non quia ad relationem detur per se actio, sed datur ad fundamentum relationis, quod est ipsum extremum non ut productum, sed ut tractum et immutatum ad communicationem cum altero. In Incarnatione similiter fit aliquid de novo, scilicet ista unio extremorum non per productionem novi modi, qui sit forma uniens, sed per immutationem humanitatis ad Personam Verbi, quae

immutatio cum fiat ad determina¬tam Personam Divinam, importat ordinem ad ipsam potius quam ad aliam Personam.Quid sit autem ista immutatio ante solutionem argu¬mentorum explicatum est. Nec sub¬sistentia creata expellitur, vel con¬sumitur per ipsam unionem forma-liter, sed per id quod subrogatur lo¬co subsistentiee creatae, et reddit subsistentem humanitatem in alie¬na persona, et haec est subsistentia Divina unita, non ipsa unio.

Corollaria ex dictis.

Ex dictis solutum manet argu¬mentum, quod proponi solet, quia materia et forma sine uniono non constituunt compositum, ergo unio est aliquid praeter materiam et for¬mam, hoc enim est, quod de novo fit et producitur per generationem: respondetur enim concedendo ante¬cedens, et distinguendo consequens, est aliquid unio praeter materiam et formam tanquam ratio formalis communicans extrema, et reducens illa ad unitatem, nego; tanquam applicatio et mutatio extremorum, ut fiat ista communicatio et conse¬quatur relatio, concedo. Id autem quod fit per generationem tanquam terminus totalis est ipsum composi¬tum, tanquam formalis terminus est ipsa forma, vel ut educta, vel ut communicata materiae, et tanquam conditio ad istam communicationem requisita, est ipsa applicatio et im¬mutatio extremi ex actione unitiva relicta, quae in facto esse et perma-nenter non est inconveniens, quod sit modus passionis, ut supra dixi¬mus, non formaliter uniens, seu formaliter applicatum relinquens extremum, ut recipiat, vel actuet alterum, cum dependenter infor¬mat.

Secundo colligitur, quod absolute sufficit unica unio, ut dicantur duo extrema unica, unum tanquam subjectum, alterum tanquam ter¬minus, eo quod sufficit unica im¬mutatio in altero extremo facta, imo unica relatio inde consecuta, ut di¬cantur duo extrema unita, ut in unione hypostatica, quee in relatio¬ne consistit consecuta ad immuta¬tionem humanitatis,qua trahitur ad Personam Divinam, et subjectate in ipsa : in hoc enim ponitur unio a D. Thoma m, part. q. ii. art. vn et vm et in iii, dist. v, q. i,art. i et ibidem ad Annibaldum, quaestione unica, art. iii. Geeterum quia contingit communicationem, seu unionem extremorum fieri per immutatio¬nem utriusque extremi, et relatio¬nem mutuam : relatio enim unionis in creaturis mutua est, et aequipa-rantiae, ut S. Thomas docet citatis locis ex iii Sentent. ideo ut talia extrema uniantur non absolute, sed unione mutuae relationis, requiritur duplex relatio unionis fundata in duplici illa immutatione. Similiter ex parte formalis rationis unionis, quae est communicatio extremorum facta non per modum superaddi¬tum, sed se ipsis immediate, mani¬festum est sufficere communicatio¬nem realem ex parte unius extremi immutans ipsum extremum, et de novo illi conveniens, ad hoc ut ab¬solute detur unio,ut patet in unione hypostatica; ut autem unio sit mu¬tua, et per communicationem mu¬tuam facta, duplex requiritur com¬municatio, quia utrumque extre¬mum realiter se communicat im¬mutatione reali subjectata in se, ut patet cum materia et forma uniun¬tur diversa communicatione, quse in materia est receptio,in forma ac-tuatio.

Et si instes : Quod Verbum per il¬lam unionem redditur realiter uni-tunt, respondetur quod ibi non est relatio mutua realis, neque immu-

tatio,vel communicatio de novo im¬mutans, nisi tantum ex parte hu¬manitatis, et tamen dicitur Verbum realiter unitum humanitati, non realiter subjective, sed realiter ter-minative, quia relatio humanitatis ad illum terminatur, sicut eadem ratione dicitur Christus realiter filius Virginis, quia terminat rela¬tionem realem matris ad se, ut S. Thomas docet iii p. q. xxxv, art.v. Si vero instetur de puncto uniente partes in continuo realiter,et tamen unicum sufficit ad duas partes unien¬das, respondetur quod indivisibile illud non est ipsa unio formaliter, sed constituens partem unibilem, secundum extremitatem tantum, et non se tota; unde magis pertinet ad modum unibilitatis utriusque extre¬mi modo quantitativo, quam ad ac¬tualem unionem, et sic tale indivi¬sibile est unicum inter duo extrema, non quia utrique inhaereat,sed quia inhaerendo uni parti, altera pars, quae sibi copulatur, solum in illa extremitate copulatur, et non totam partem intrat, et sic consurgit con¬tinuum; si vero in utraque parte sit indivisibile terminans, non copula¬tur pars extremitati, sed extremitas unius extremitati alterius, quod est esse contiguum; de quo plura q. xxn.

Et si quaeratur de subjecto istius unionis, sive sit mutua, sive non quodnam sit assignandum absolute et simpliciter, respondetur istam re¬lationem, et immutationem esse subjective in ipsis partibus, seu ex¬tremis, quae uniuntur, sicut immu¬tatio ipsa convenit extremis unibili-bus; relatio autem qua) in tali mu¬tatione fundatur, fundamentum ip¬sum modificat, et mediante funda¬mento subjectum.Et quidem in opi¬nione, quae ponit accidentia subjec¬tari in sola materia vel forma,nulla est difficultas, quod in ipsis subjec¬tive sit unio. In opinione autem, quae ponit accidentia subjectari so¬lum in composito tanquam in sub¬jecto quod, a quo habent esse et sus¬tentationem, esse autem solum con¬venit toti, dicendum est, quod illae relationes, et immutationes sunt in illis partibus, ut in subjecto quo, dependenter autem ab esse totius,ut a subjecto quod, sicut visio est in oculo, et mediante ipso in toto, nec tamen ipsum totum denominatur unitum etiam ut quod, sed susten¬tans et habens unionem partium, quia ista denominatio uniti non est denominatio subjecti sustentantis, sed extremi unibilis, et ipsa unione se communicantis; totum autem quod resultat, dicitur constitutum ex unione, non autem unitum. Sed de hoc Intius agemus in libris de ge¬ner. In accidentibus autem unio, et inhaerentia est modus ipsnm eorum realitntem modificans,sed sicut rea-litas eorum habet esse a subjecto,ita et relatio unionis eorum.

Quae si quaeras : Quomodo ani¬ma rationalis immutetur per unio¬nem in se receptam, cum ipsa spiritualis sit,et independens n mn-. teria, respondetur, animam* esse in-dependentem in suo esse a materia, et sic non unitur propter exislen-tiam, sed tamen unitur propter con-naturalem modum essendi et ope¬randi, quem habet in materia, cum naturaliter sit forma corporis, et sic acquirit modum seu statum pe¬culiarem ex eo, quod est in materia quatenus informat illam, et actuat, et in se perficitur ad operandum, non separatim a corpore, sed cum ipso et in ipso; iste autem modus scu immutatio ipsius animre ad cor¬pus, est aliquid spirituale in anima subjective in ipsa, produciturque effective a Deo infundente animam corpori, vel reuniente per resurrec¬tionem, nec enim sine habitudine ad corpus, et infusione in illo, ip¬sam creat, qu* habitudo in ea sub-

jectatur; a generante vero disposi- tiye tantum, quatenus disponit ma¬ teriam, ut Deus infundat formam,et in resurrectione disponentur corpo¬ ra a Deo per ministerium Angelo¬ rum ut docet S. Tbomas in addit, 'quaest. lxxvt, art. m.

QILESTIO VII.

DE SUBSISTENTIA ET EXISTENTIA.

Isti modi non pertinent ad consti¬ tutionem naturae, sed constitutae adveniunt, pertinent autem ad ip¬ sum totum, et ideo de illis agimus post ipsum totum, et constitutionem ejus.

ARTICULUS PRIMUS.

Quid sit subsistentia conveniens ipsi composito ?

Inter proprietates, seu proprios modos, qui conveniunt naturae sub¬ stantiali, unus est subsistentia, pro¬ prium enim totius compositi est subsistere, fieri, et existere, ut colli¬ gitur ex D. Thoma, i part. q. xlv. articu). iv. De subsistentia ergo pro¬ prie pertinet agere ad Metaphysi- cum. Breviter tamen in praesenti, ut explicetur plenius quidquid per¬ tinet ad rationem compositi natura¬ lis, de subsistentia solum duo attin¬ gemus, scilicet quid sit subsistentia, et utrum conveniat indivisibiliter substantiae totali, an etiam partiali¬ ter conveniat partibus, ex quibus to¬ talis subsistentia resultat.

Circa explicationem primae diffi¬ cultatis supponendum est, quod praeter singularitatem naturae sub¬ stantialis datur in illa aliquid, quod vocamus subsistentiam, ut advertit D. Tbomas in m, dist. ii, q. ii, art. i, quaestiuncula m ad 2, et constat in mysterio Incarnationis, in quo as¬ sumpta est humanitas singularis, et tamen assumpta est sine subsis¬ tentia ; unde pertinet subsistentia, ad complementum, quo natura sin¬ gularis redditur incommunicabilis ulteriori termino, et subjecta vel sustentans alia praedicata, sive acci¬ dentalia, sive substantialia : unde dicitur subsistens quasi sistens esse sub alio; in eo enim quod est sis¬ tens quasi incommunicabilitas im¬ portatur, quod enim non transit ad alterum, nec communicatur alteri, dicitur sistere in se : ex eo autem quod sub aliis sistit, importatur ra¬ tio substantiae primae, seu suppositi, aut subjecti, quia subjicitur praedi¬ catis superioribus, et accidentibus, quae sustentat, et sub quibus est tan- quam sustentativum illorum, quod proprium est primae substantiae, et hoc ipsum quod dicitur subsistens, seu suppositum, Graeci vocant hypos- tasim, id est, sub aliis stans, et La¬ tini substans, vel subsistens. Quod si hoc fiat in natura rationali, dici¬ tur persona, de quo plura diximus in ii p. Logicae, q. xv, art. i.

Quod si quaeras : Ex quo princi¬ pio deducitur debere poni hanc sub¬ sistentiam tanquam aliquid distinr ctum a natura substantiali, et sin¬ gularitate ejus, respondetur aliquos existimare solum id posse deduci ex mysterio Incarnationis, in quo fatetur fides integram naturam hu¬ manam esse assumptam sine per¬ sonalitate. Caeterum D. Thomas etiam ex naturalibus principiis ali¬ qualiter investigari posse docet dis¬ tinctionem hanc inter subsisten¬ tiam, et naturam, ut constat ex m p. q. ii, art. ii, et i p. q. m, ar. m, et opusc. xlviii, tractat, de Substantia, cap. ii, et quodl. ii, art. iv, et aliis locis, quia videlicet invenimus sub¬ stantias creatas etiam immateriales esse capaces accidentium realium* quae ita illis inhaerent, ut non mis-

ceantuf earum natur®, sed incon¬fusa permaneant, unumquodque in sua quidditate, ergo necesse est, quod uniantur natur® non sub con¬ceptu natur®, sic enim pertinerent ad rationem natur®, vel constituen¬do ipsam, vel constituendo cum ipsa aliquod tertium, illi autem entitati, qu® tantum importat rationem na¬tur®, secundum conceptum natu¬ra, seu id quo aliquid est tale, v. g. id quo homo est homo (hoc enim est natura) non potest ipsi entitati sic accepta ut quo aliquid uniri, nisi ut mixlum cum ipsa natura, et ad ra¬tionem natur® pertinens, quia si conceptus natur® est pracise, id quo aliquid est tale, v. g. homo, quidquid ergo in illo conceptu uni¬tur, aut ad ipsam naturam pertinet, aut ille conceptus habet aliquid am¬plius quam solam naturam. Exigit ergo aliquid prater purum concep¬tum et rationem natur®, quo reddat illam ut subjectura quod, respectu eorum qu® sunt extrinseca natur®, et tamen impermixta cum ipsa uniuntur, et non ut pertinentia ad rationem natur®. Et inde est, quod non potest subsistentia pertinere ad gradum natur®, quia gradus non uniuntur extra constitutivum natu¬ra, sed ad constituendum ipsam, et ideo quod se habet ut gradus, non est extra constitutivum natura. Et prffiterea, ipsum suppositum suppo¬nit naturam cum omni gradu etiam singularitatis, siquidem omnes isti gradus sine subsistentia inveniun¬tur in humanitate Christi.

Sed dices : Persona Divina susci¬pit externam naturam, scilicet hu¬manam, et tamen non distinguitur a natura ipsa Dei; ergo fundamen¬tum positum non subsistit. Respon¬detur, quod nihil in Deo suscipitur, quod non sit ejus natura, nec enim est capax accidentis, quod recipitur per potentialitatem recipientis, et ideo in eo non est distinguere perso¬nam a natura respectu eorum qu® in se habet. Respectu vero natur® creat®, quam terminat sine per¬mixtione Divin® natur®, non re¬quiritur quod persona distincta sit a natura Divina, quia per hoc nihil immutatur persona, nec recipit ali¬quid, sed sufficit distingui a natura creata, qu® sola immutatur in hac terminatione, non Divina.

Sed instabis : Quomodo ergo na¬tura suscipit propriam subsisten¬tiam tanquam distinctam a se, si ad suscipiendum ea, qu® sunt extra constitutivum natur®, dicimus in¬digere subsistentia tanquam distin¬cta? Respondetur quod natura non suscipit subsistentiam, sed potius terminatur, et suscipitur in illa, ip¬sum enim suppositum, seu prima substantia substat seu subjicitur, tam secundis substantiis, qu® sunt praedicata constitutiva natur®,quam accidentibus, qu® extrinseca sunt natur®, et utraque suscipit sine per¬mixtione inter se.

His suppositis, dubium est, an ista subsistentia addat aliquid posi¬tivum supra naturam, quam reddit subsistentem. In hoc non omnino convenit inter Auctores, nam aliqui existimant non addere super natu¬ram aliquid positivum, sed negatio¬nem quamdam, quam aliqui expli¬cant per negationem divisionis, eo quod suppositum dicit quoddam to¬tum integrum et unum. Alii per ne¬gationem dependenti® actualis ab aliquo in quo sit. Alii per duas ne¬gationes, scilicet dependenti® ac¬tualis, et aptitudinalis, eo quod na¬tura sic subsistens nec dependet ab aliquo, nec dependere potest, habet enim negationem unionis hyposta-tic®. Qu® sententia est Scoti in iii, dist. i, q. i, §. Ideo propter istum; et prfficipue in §. Non asserendo, ubi ponit negationem actualis depen¬denti® non sufficere, ut aliqua sub¬stantia dicatur persona, alias anima

separata esset persona, sed requiritur aptitudinalis negatio, quatenus natura aliqua secundum ordinem naturalem non potest dependere ab alio, licet supernaturaliter possit, et sic quamdiu natura singularis non assumitur a Persona Divina: Sola illa negatione, et non aliquo positivo superaddito personatur, quae sunt verba Scoti; licet quia dicit tenere ista non asserendo, non videtur omnino fuisse hujus sententiae, ut etiam aliqui ejus expositores videntur sentire. Et fere totum fundamentum est, quia nihil est positivum in natura humana, quod non possit a Verbo assumi, personalitas autem non potest assumi, ergo illa non est entitas positiva. Et confirmatur, quia alias non esset in Christo omnis entitas,quae pertinet ad naturam humanam,nec quidquid Deus in ea plantavit, assumpsisset, quod negant Damascenus, et alii Patres.

Nihilominus omnino dicendum est: Subsistentiam addere supra naturam aliquid positivum, quae est communior sententia theologorum in materia de Incarnatione ad quaest. n tertiae partis, et sine dubio sumitur ex D. Thoma, qui i part. quaest. m, articul.inquit:« Quod hoc nomen personae, non est nomen negationis, nec intentionis, sed nomen rei, » constat autem, quod persona directe non significat naturam, sed id quod naturae additur. Et similiter quaest. ix, articul. ii ad 3, inquit : « Quod hypostasis, et persona, addunt supra rationem essentiae principia individualia, neque sunt idem cum essentia in compositis ex materia, et forma.» Et denique quaest. m, art. iii, inquit: « Quod id quod est homo, habet in se aliquid, quod non habet humanitas : » quod certe verificari non potest, si non habet nisi negationem superadditam, haec enim non est aliquid supra humanitatem.

Et fundamentum hujus est, quia subsistentia neque est negatio divisionis, quod pertinet ad unitatem, unitas enim in natura sine subsistentia salvatur, ut in humanitate Christi, quam assumpsit, ut unam in singulari, et non ut subsistentem, neque similiter est negatio dependentiae, impossibile est enim, quod independens non sit perfectius dependente; dependentia autem est aliquid positivum, ergo independentia in illo genere non potest esse sola negatio, licet per negationem explicetur, sicut infinitas in substantia, vel quantitate, licet explicetur per negationem, aliquid tamen positivum est,et Deum esse independentem in essendo, maxima perfectio illius est. Unde fit argumentum: Omne non subsistens in quantum tale est imperfectius subsistente, vel perfectibile per subsistentiam, ut patet in anima separata, et quacumque alia parte, quae imperfectior est, quam res subsistens, utpote incompleta et perfectibilis, subsistens autem est perfectum et integrum, et completum, a quo minus aliquid habet pars non subsistens, ergo potius non subsistens dicet negationem illius perfectionis, quam res subsistens solum addat negationem sine aliqua positiva perfectione super naturam non subsistentem.

Quod si dicas : Negationem dependentiae, quam importat suppositum, dicere negationem alicujus majoris perfectionis, scilicet negationem unionis hypostaticae, solum enim per istam unionem potest excludi propria subsistentia, ergo solum dicit negationem hujus unionis, quae utique aliquid perfectius est; nam perfectiori modo natura est in Persona Divina, quam in se, contra est, primo, quia subsistentia naturalis, et propria non solum opponitur unioni hypostaticae, sed etiam opponitur modo existendi ac-

cidentis,qui est inhaerentia, et modo existendi tanquam pars incompleta; utrumque enim repugnat supposito, et consequenter ab illo excluditur, frustra ergo restringitur ad negationem unionis hypostaticae. Deinde, quia subsistentia propria est aliquid naturale primo et per se, quia constituit aliquid ordinis naturalis, ergo non potest primo et per se consistere in negatione unionis hypostaticae, quae supernaturalis est, licet illam etiam includat, sicut in quacunque re naturali invenitur negatio rationis supernaturalis, non tamen ista negatione res naturales constituuntur primo et per se. Et urgetur amplius, quia vel ista negatio unionis hypostaticae sumitur privative vel pure negative : si pure negative, non potest constituere personam , nam etiam accidentibus, imo et entibus rationis convenit negatio unionis hypostaticae. Si privative solum convenit naturae, ut capaci unionis hypostaticae, solum autem est capax per potentiam obedientialem, ergo privatio etiam illi convenit secundum hanc capacitatem, ergo si per illam constituitur subsistentia naturalis, conveniet subsistentia naturalis secundum capacitatem obedientialem, quo nihil absurdius dici potest.

Denique, in Divinis dantur propriissime tres subsistentiae et personalitates relativae, quae in quantum subsistentiae, positivas realitates important, non tres negationes; et subsistentia Verbi univit sibi humanitatem loco propriae subsistentiae, non autem univit illam in aliquo ne^gativo, sed in aliquo positivo, quod cum loco subsistentiae creatae positum sit, et suppleat id quod faceret subsistentia creata, si hoc facit positive terminando, etiam id faciet subsistentia creata.

Et hinc solvitur fundamentum Scoti ; dicimus enim assumptam esse a Verbo omnem entitatem naturae humanae, et quidquid ad eam pertinet in ratione naturae, non tamen quidquid pertinet ad modum naturae terminantem illam non constituentem.

Quod si inquires : Quidnam sit hoc positivum, quod subsistentia addit supra naturam, respondetur, neque esse solam individuationem, seu individuales proprietates, nec solam existentiam, cum utrumque inveniatur in accidente, et singularitas etiam in humanitate Christi sine subsistentia, neque esse solam existentiam per se, ut opponitur inheerentiae, quia sic invenitur in partibus sine incommunicabilitate; sed addit supra naturam terminum quemdam, seu, formalitatem substantialem excludentem modum inhaerentiae, et modum partis communicabitis, sicque reddit naturam terminatam, et incommunicabilem ulteriori termino, sicut etiam punctum terminat lineam positiva additione, et terminatione.

Est tamen dubium inter aliquos, an sit terminus existentiae, vel naturae. Quidam enim existimant terminaro existentiam, et supponere illam, eique advenire, ut P. Vazquez tom. i, iii, part. disp. xxxi, cap. vi, quod etiam debent affirmare, qui existimant existentiam non distingui ab essentia seu natura, sic enim adveniendo nature advenit existentiae, in opposita autem sententia, quam legitimam esse D. Thomae ostendemus art. iv, oppositum dicendum est, scilicet quod prius terminat subsistentia naturam, et ultimo advenit existentia tanquam primo, et per se conveniens supposito, et mediante supposito ipsi naturae; hoc enim perpetuo docet D.Thomas, ut iii part. quaest. xvn, articulo ii, praesertim ad 2, ubi inquit: « Quod esse sequitur naturam non sicut habentem esse, sed sicut qua aliquid

est, hypostasim autem seu personam tanquam habentem esse, et ita magis sumi unitatem ex unitate hypostasis quam dualitatem ex duplicitate naturae. » Nec potest D. Thomam explicari, quod nomine ipsius esse intelligit ipsum subsistere, ut aliqui dicunt; cum enim affirmat, quod esse sequitur ad hypostasim, esset sensus, quod subsistere sequitur ad hypostasim, hypostasis autem et subsistentia idem sunt, sequeretur ergo ad se ipsum. Et ratio hujus sumitur ex doctrina D.Thomae,m part. (ju. ii, art. v ad 1, quia subsistentia seu suppositum innascitur seu convenit naturae ex ipsa conjunctione partium, ex qua praecise resultat totum ut completum, et terminatum; nam hoc ipso quod totum est, terminatum debet esse, nec ulteriori termino communicabile, existentia autem convenit ipsi toti, in quantum subjicitur actioni agentis, et causae producenti, prius ergo ipsi naturae convenit modus totalitatis, seu suppositalitatis, quam modus seu terminus existentiae, quia ipsum totum existentia ipsa afficitur, et ei subjicitur, fleri enim proprium est suppositi, ut ostendit D. Thomas, i part. quaest. xly, articulo iv, quia terminus generationis et creationis ut quod, est ipsum totum quod fit, forma autem est terminus ut quo, seu formalis, ejus autem est esse cujus est fieri, existentia autem non est aliud quam factum esse, et sic correspondet ipsi fieri: si ergo fieri non convenit naturae ut subjecto quod, sed supposito, consequenter ut existentia sit in aliquo tanquam in subjecto quod, praesupponit subsistentiam et suppositum.

Nec hinc sequitur (quod Vazquez ubi supra deducit contra Cajetanum) prius natura esse constitutum et productum suppositum quam habeat existentiam, siquidem suppositum completur entitate illa reali, quae est prior, quam ipsa existentia, id autem quod est prius, potest esse sine posteriori. Sed respondetur facile, instando hoc in ipsa natura, quae est prior quam existentia, et tamen non potest produci natura, et existere sine illa. Quod si dicatur, non posse produci naturam sine subsistentia propria vel aliena, hoc idem dicam de natura subsistente, quod non potest produci sine existentia propria vel aliena, cum in sententia D. Thomae natura existat existentia sui suppositi. Et universaliter instatur hoc in causis, quarum una est prior altera in causando, et tamen sine alia non potest existere, quia causae ad invicem sunt causae. Et denique in omni prioritate naturae, quae solum est prioritas in dependendo non in existendo, non valet illa consequentia : Hoc est prius altero, ergo potest existere sine posteriori; arguitur enim a prioritate naturae, et a quo, ad prioritatem essendi, et in quo.

Multo minus urget, quod addit P. Vazquez, non posse explicari quid sit illa entitas, quae complet suppositum, et qua de causa necessario sit ponenda. Respondetur enim, quod est terminus reddens naturam incommunicabilem et terminatam, sicut punctum reddit lineam terminatam, et tamen non superfluit in linea, nec est entitas inexplicabilis.

Necessario autem est ponenda, quia necessario est ponendum totum ipsa substantia completum, et incommunicabile; iste enim effectus formalis incommunicabilitatis in natura per se existens, ab aliquo debet provenire, non a sola natura, vel existentia, ergo a termino.

ARTICULUS II.

Quomodo actiones conveniant suppositis ?

Ex dictis colliges veritatem illius axiomatis apud Philosophos com¬ munis : Actiones sunt suppositum, quod negat P. Vazquez i tom. iii p. d. xxi, c. ui, eo quod Philosophus i Met. cap. i, solum dixit, quod ac¬ tiones sunt singularium, id est, non versantur circa universalia, sed cir¬ ca singularia. Caeterum Auctores non collegerunt hoc axioma solum ex illo loco, sed ex illo, adjuncto eo quod docet i de Anima, text. lxtv : « Quod anima non irascitur, neque aedificat, vel texit, sed homo, » ubi licet loquatur de anima, quae est forma partialis, non de humanitate, quae est forma totalis : hoc nihil obstat, neque est sufficiens respon¬ sio, licet tradatur a P. Vazquez, ea¬ dem enim ratio currit de anima, quae solum est principium quo fiunt illae actiones, et de humanitate seu forma totali, quia etiam ex modo si¬ gnificandi solum se habet ut quo, et consequenter prout concipitur sub ratione formae, non magis potest illi attribui principium operandi quam ipsi animae, neque enim ex eo, quod sit forma totalis, mutat modum essendi in ratione formae, et per modum principii quo, ergo ne¬ que modum operandi. Et in hoc concordat Philosophus vn Met. text. xxvii, ubi probat formam non fieri, sed compositum, quia generatio so¬ lum est circa hoc aliquid, et indivi¬ duum, ubi si loqueretur de indivi¬ duo, prout singulare tantum, etiamsi non sit suppositum, nihil probaret, quia etiam forma sive totalis, sive partialis, aliquid singulare est, ergo per ly hoc aliquid, aliquid amplius intelligit Philosophus quam for¬ mam, et videri potest D. Thomas in i, dist. iv, q. i, art. vii ad 4, et iii p. q. xix, art. i ad 3, et q. xx, art. i ad 4, et q. m de Potentia, art. vm, in fine.

Ratio autem est, quia operari se¬ quitur esse, ergo illud quod solum significatur, ut forma et habens esse ut quo, non potest operari ut quod, sed hoc pertinebit ad suppositum, quod est habens esse et naturam.

Nec dici potest, quod hoc solum probant, quod subsistentia et sup¬ positum solum concomitanter se habet respectu operationis, nec enim influit subsistentia, ut principium respectu operationis, alias ex muta¬ tione subsistentiae mutaretur opera¬ tio secundum substantiam, quia mutato principio non potest eadem permanere. Constat autem eamdem manere operationem mutato suppo¬ sito, sicut in anima separata eadem intellectio et volitio, et in accidente separato eadem infrigidatio et cale¬ factio, qu® in conjuncto, et si na¬ tura aliqua operans assumeretur a Deo, eadem operatio continuari pos¬ set, ergo talis modus subsistendi vel inhffirendi pure concomitanter se habet ad operandum, ita quod licet per se requiratur ad constitutionem suppositi in primo modo per se, non tamen in quarto modo ad operatio¬ nem.

Sed contra est, quia suppositum et natura vel ita comparantur inter se, quod utrumque est operans ut quod, vel utrumque ut quo, vel sup¬ positum nullo modo operatur, sed sola natura, vel suppositum opera¬ tur ut quod, et natura ut quo. Si hoc ultimum dicatur, est nostra senten¬ tia. Si dicatur tertium,sequitur quod ad operationem omnino per acci¬ dens se habebit ratio suppositi vel subsistenti®, et ita erit per accidens ista: Petrus ratiocinatur, vel ista: Ignis calefacit, sicut si diceretur: Album «dificat, vel Medicus currit; quod inconveniens videtur devorarfc

Vazquez, dum dicit, quod ita comparatur operatio ad rem existentem per se, vel in alio, sicut ambulare ad habentem caput nudum, aut coopertum : quod stare non potest, quia suppositum est per se habens naturam, et per se ens, ergo per se operans, quia unumquodque est propter suam operationem, ergo sicut subsistens est non per accidens, ita est operans non per accidens. Si dicatur primum, vel secundum, omnino est impossibile, quia in uno supposito non dantur duo operantia ut quod, alias darentur duo existentia ut quod, et sic non posset ex illis unum simpliciter et per se resultare, quia non subordinarentur inter se, unum ut quo, alterum ut quod, sed utrumque esset ut quod, unde alterum non constitueret tanquam principium quo, atque adeo neque alterum esset quod; ubi enim non est principium quo, neque resultat quod. Et similiter non potest se habere ut principium quo, tum quia suppositum est operans incommunicabiliter, et ut totum, non ut quo, tum quia omne principium quo, dicitur comparative ad principium quod, et sic non potest utrumque se habere ut principium quo.

Ad oppositam autem instantiam respondetur, quod subsistentia non influit ut principium operandi, sed ut terminans seu modificans ipsum principium, reddensque illud operativum ut quod. Et quando instatur, quod mutaretur operatio mutata subsistentia, respondetur, quod non mutatur operatio quantum ad quidditatem et speciem, neque enim pendet a principio formali. Caetorum quantum ad individuationem, si loco unius subsistentiae ponatur, alia totaliter distincta, aut si daretur natura sine omni subsistentia propria vel aliena, sine dubio operatio esset alia numerice, quia esset aliud suppositum eliciens, vel subjectum, quod non contingit in accidente separato, quia non mutat individuationem, nec enim individuatur ab actuali inhaerentia, sed ab ordine ad subjectum cui inhaeret; substantia vero individuatur in se terminando hanc individuationem per subsistentiam, quae per se requiritur ad constituendum subjectum seu operativum ut quod: anima autem separata similiter posset eamdem numero operationem immanentem spiritualem continuare separata et conjuncta, quia ex se habet esse principium quod operandi, sicut et essendi si separetur; aliunde tamen discontinuari solent istae operationes propter dependentiam vel independentiam a phantasmatibus in intelligendo, et consequenter in volendo. Itaque actiones esse suppositorum, nihil aliud est quam subsistentiam per se conducere, ad hoc ut detur principium operativum ut quod.

ARTICULUS III.

An subsistentia in rebus compositis sit unicus simplex termmus, vel compositis ex pluribus subsistentiis ?

Partem affirmativam tenent plures recentiores existimantes, quod in omnibus compositis, etiamsi formae materiales sipt,dantur partiales subsistentiae correspondentes diversis partibus compositi. Quam sententiam tenet P. Suarez in Metaphys. disp. xxxiv, sect. v, et plures alii ipsum sequuntur. Haec autem sententia tribuit subsistentiae partes duplicis generis, alias quasi integrantes, quatenus res corporea, quae subsistit, divisibilis et extensa est, et consequenter etiam subsistentia talium partium extensa est, et divisibilis : alias partes habet quasi essentiales, quatenus plures modi persei-

tatis vel subsistentiae conjunguntur inter se, scilicet modus subsistentiae materiae, et modus subsistentiae formae, et faciunt unam subsistentiam compositam mediante unione. Sed tamen non omnes vocant istos modos subsistentias, sed solum modum materiae, eo quod est incommunicabilis alteri subjecto, et modum animae rationalis, quae per se separata esse potest : modum autem formae materialis non dicunt esse subsistentiam, eo quod neque separata esse potest, neque incommunicabilis est subjecto, scilicet materiae.

Et fundamentum pro prima parte, scilicet quod subsistentia rei corporeae habeat partes integrales, ex eo deducitur, quia ipsa substantia eas habet, et tales partes substantiae habent aliquem modum essendi, non per modum inhaerentiae et communicationis accidentalis, ergo per modum subsistentiae partialis, siquidem habent negationem inhaerentiae, ratione cujus dicuntur habere subsistentiam, et habent communicationem substantialem, ratione cujus partialis est. Et ex eodem fundamento ostenditur materiam habere subsistentiam, quia habet incommunicabilitatem ad alterum subjectum, ergo perseitatem in existendo, est enim extra causas cum incommunicabilitate, quod pertinet ad rationem subsistendi.

Denique, hoc urgetur duplici exemplo. Alterum est animae rationalis, quam habere subsistentiam perspicue docet D. Thomas i p. q. lxxv, art. ii, et de se constat, quia per se potest esse separata, et tamen non subsistit complete, alias esset persona et suppositum, non forma. Unde ibidem ad primum distinguit D. Thomas de subsistente completo, vel incompleto, et primum negat animae, secundum ei attribuit, ergo datur subsistentia non completa, et sic non repugnabit idem concedi in materia, et aliis partibus. Probatur consequentia, quia etiam materia habet suam incommunicabilitatem et jndependentiam n subjecto, ergo habet conditiones subsistentiae saltem incompletae; et praesertim constat, quod anima non habet subsistentiam integram hominis, sed dimidiam seu incompletam, homo autem ex anima constitutus habet completam, et integram; ergo alteram medietatem sumere debet ex alia parte, scilicet ex materia, et sic materia debet subsistere incomplete componendo integram subsistentiam. Secundum exemplum est in unione Verbi Incarnati, siquidem assumpsit humanitatem mediantibus partibus, ita quod partes prius fuerunt assumptae via exeeutionis quam tota natura, ut S. Thomas docet m part. quaest. vi, art. v ad 1, ergo partes humanae naturae aliquam habent subsistentiam. Patet consequentia, quia quidquid est assumptibile ab unione hypostatica, est capax subsistentiae ; subrogatur enim subsistentia Divina, loco propriae, ergo si partes sunt assumptibiles, sunt unibiles subsistentiae loco propriae, remota ergo assumptione propriam habent,id est, partialem.

Nihilominus opposita sententia ut communior, ita verior est. Eam communiter defendunt Thomistae, et videri potest Gabrera, Alvarez, Nazarius, aliique interpretes D. Thomae ad m,p. quaest. u,et P. Vazquez iii p. disp. xxxii, cap. ii, et sequent. Sumiturque ex D. Thoma qui perpetuo negat subsistentiam seu hypostasim convenire partibus, seu toti, ut in iii p. quaest. ii, art. ii ad 3, et art. ni ad 2, et i p. quaest. xxxix, art. i. Videri etiam potest in iii, distinet. vi, quaest. i artic. i ad 1, et ibidem ad Annibaldum, distinet, vi, quaestione unica, art. i adi, ubi in-

quit:« Ad illud quod objicitur, quod omnis substantia particularis potest dici hypostasis, dicendum est, quod hoc intelligitur de substantia particulari, quee est in genere substantia per praedicationem; non per reductionem, id est, de eo quod perfecte participat naturam generis sicut ens completum in illo genere, quale non est pars substantiae, non enim genus substantiae praedicatur de manu, quamvis substantia secundum quod dividitur contra accidens de ipsa praedicetur, et secundum hoc duae substantiae particulares in Christo non sunt. » Item in opusc. xlviii, tract. de Substantia, cap. n: « Sciendum, inquit, est quod substantia dividitur in formam, materiam, et compositum; materia enim non dicitur proprie esse per se, cum non habeat esse nisi per formam, similiter etiam forma non dicitur esse per se, cum solum habeat esse in materia. Compositum autem proprie dicitur esse perse; et dico compositum scilicet integratum ex suis partibus, licet enim partes integrales sint compositae, non tamen dicuntur proprie esse per se; compositum enim directe est in praedicamento, ut Boetius in comment. praedicam, dicit, licet etiam posset dici, quod forma et materia et partes integrales sunt per se, quia non sunt in alio •icut accidens in subjecto. » Ita D. Thomas. Ubi tota difficultas resolvitur, solum distinguendo substantiam positivam a praecisa negatione existendi in alio ut accidens. Et hoc secundum attribuitur partibus, non primum, sed solum toti.

Et hoc est fundamentum hujus sententiae ex ipsa natura subsistentiae, quae non dicit solum modum per se negativum, id est, carere inhaerentia seu modo accidentis, hoc enim etiam humanitati Christi convenit non a Yerbo, et tamen subsistentiam non habet nisi a Verbo. Neque ista negatio sola est subsistentia partialis; tum quia est negatio imbibita in ipsa natura substantiae, ut opponitur accidenti, non modus superadditus; tum quia est communis toti et partibus et etiam formae materiali, cui tamen oppositi Auctores negant subsistentiam; tum denique, quia subsistentia partialis componit totalem, istae autem negationes inhaerentiae non componunt negationem totalem, nec subsistentiam totalem; totalis enim positivus modus est. Subsistentia ergo partialis debet esse positiva. Et sic ultra modum perse ut opponitur accidenti, debet importare rationem termini, et incommunicabilis, qui est modus proprius totius, ut distinguitur a parte; nec subsistentia aliunde nobis innotescit, quam ex ipsa ratione ultimi termini naturae, constat enim totam humanitatem fuisse unitam Verbo, non ut parti. vel constitutivo naturae, sed ut termino naturae jam plene constitutae, ergo nulla restat nobis ratio ponendi hunc modum subsistentiae in partibus, si quidem partes nondum supponunt naturam plene constitutam, et consequenter nondum induunt rationem termini et incommunicabilis, qui est proprius totius et extra constitutiva naturae. Dicere autem quod habeat quaelibet pars suum modum existendi per modum termini, sed non ultimi, in primis hoc est contra rationem termini, qui de se ultimationem dicit: deinde contra rationem subsistentiae, quia si totum principium indagandi illam est ex ratione terminationis, quae supervenit naturae jam constitutae nulla nobis restat ratio attribuendi illam partibus per modum termini partialis et non ultimi, in quibus nondum invenitur tota natura constituta, et abutimur nominibus, vocando terminum id quod rationem et offl-

ciam termini non exercet, scilicet ultra non communicari nec tran¬ sire, pars enim ut pars communica¬ tur, non ultimo terminatur. *

Denique, si semel partes ponun¬ tur habere partiales subsistentias, etiam partes integrantes illas habe¬ bunt, neque enim est major ratio de illis, quae sunt compositae ex mate¬ ria et forma, quam de materia vel forma seorsum, sed in uno conti¬ nuo sunt infinitae partes divisibiles, ergo erunt infinitae subsistenti®. Et si dicatur habere infinitas subsisten¬ tias in potentia et unam finitam in actu. Ergo jam illa subsistentia uni¬ ca actuat totam illam entitatem di¬ visibilem partium non designata¬ rum, ergo jam plures partes subsis¬ tunt unica actuali subsistentia, qu® convenit parti aliquot® seu designa- t® ; ergo si talis pars aliquota sepa¬ retur a toto manebit cum unica sub¬ sistentia. Cur ergo similiter totum habens plures partes aliquotas, et designatas non poterit unica subsis¬ tentia simplici per modum ultimi termini eas comprehendere? Quod si plures partes integrales non ha¬ bent plures subsistentias, cum ta¬ men sint capaces divisionis, qua fiant integralia tota, cur materi® et formae non sufficiet unica subsisten¬ tia? Omitto non bene intelligi, quo¬ modo ili® partiales subsistenti® componunt subsistentiam totalem, cum non se habeant per modum po¬ tenti® et actus, sed omnes sint ter¬ mini homogenei, et ejusdem ratio¬ nis, et sic non apparet quomodo componant modum subsistenti® to- talis, tanquam per se unum.

Solvuntur argumenta.

Ad fundamenta opposita. Ad pri¬ mum de partibus integralibus res¬ pondetur,quod habentper modum es- sendi dependentis atotoet abejusesse e(subsistentia,et sic non habent in se subsistentiam partialem,sed partem componentem totum quod subsistit; negatio autem inh®renti®, quam habent ili® partes, facit quidem quod sint partes vel form® substan¬ tiales, sed non subsistentes; non enim suffieit ad subsistentiam quod- cumquo substantiale, vel sola nega¬ tio inh®rentiffi, ut dictum est.

Ad secundum respondetur, quod ma ena prima habet incommunica- bilitatemad ulterius subjectam,non per modum totius completi, sed per modum principii potentialis: est ta¬ men materia communicabilis for- m® ad constituendum totum, unde non habet omnem incommunica- bilitatem, qu® requiritur ad subsis¬ tentiam, quae est per modum ter¬ mini supponentis totam naturam constitutam, et sic ulterius non se communicantis ad constituendum, quod non convenit materi®. Deni¬ que,subsistentia est terminus incom municabilitatis in ipsa existentia. seu esse, materia autem non habet existentiam seorsum a toto, ut supra ostendimus ; ergo caret subsisten¬ tia.

Ad primum exemplum adduc¬ tum de anima rationali dicitur quod anima rationalis non habet subsistentiam, de qua loquimur in praesenti, qui est terminus ultimus et hypostaticus, sed solum habet subsistentiam, quantum ad ratio¬ nem existenti® per se sine depen¬ dentia a toto; et sic ex duobus offi- cns qu® habet subsistentia, sci¬ licet terminare naturam, et reddere existentiam independentem, ut dis- in quffistione de Anima, art. i, non convenit anim® subsistentm quantum ad primum officium, sed quantum ad secun¬ dum, quod sine subsistentia haberi potest, ut apparet in accidente se¬ parato, quod sine subsistentia exis

tit extra subjectum. Quare anima humana non habet subsistentiam, quae compleat et constituat suppositum, etiam quando est separata,quia adhuc est communicabilis et unibilis ut dicit S. Thomas i p. q. xxix, art. i ad 5. Ex hoc ergo quod anima habeat capacitatem ad existendum per se sine corpore, non sequitur quod in materia et aliis partibus, quae nec habent esse per se, nec naturam completam, detur talis subsistentia partialis; id enim quod in anima habet .officium subsistendi quantum ad existentiam per se, non est subsistentia partialis, sed ipsa existentia animae, quae in ipsa est per se, et communicatur materiae, et toti composito, ut docet S. Thomas i p. q. lxxvi, art. i ad i, et i-ii, q. iv, art. iv, ad 2. Et sic salvatur unica existentia in toto homine, non solum derivata a forma, ut a principio quo existendi, sed in se prius existente independenter a toto. Bene verum est quod Gajetanus i p. quaest. lxxvi, art. i, circa solutionem ad 5,et quaest. xc, art. ii, tenet, quod anima in corpore etiam subsistit, ut quod, sed oppositum ex Ferrariensi docet Banez super illam quaestionem lxxvi, articulo i, et significatur a Div. Thomain iv ad Annibaldum,distinet.xu, quaestione unica, art. i, ad 3. « Quod anima quamdiu est in corpore, subsistere convenit ei aptitudine, non actu. » Revera enim hoc quod habet anima, ut quod, non est substitentia terminativa et hypostatica etiam partialiter, sed solum est existentia independens a corpore, sicut esse accidentis separati a toto, non tamen est subsistentia ut quod, per modum complementi naturae. Et hac ratione D. Thomas q. xc citata, artic. ii ad. 2, dicit, quod anima habet esse subsistens, id est, esse independens, non tamen subsistens quantum ad complementum naturae, et sic non subsistit ut quod; sed ut quo, subsistentia proprie et adaequate dicta, quae est modus non sdlum existendi per se, sed terminative et incommunicabiliter, qua ratione etiam hic Deus remotis relationibus non subsistit, licet per se existat, et non sit pars, et hac ratione vocatur subsistentia absoluta.

Ad id vero, quod additur in argumento, quod si anima non habet completam subsistentiam, ergo id quod deest, sumitur ex materia, respondetur, quod anima non habet completam, nec incompletam subsistentiam, quae per additionem alterius compleatur, subsistentia enim totius ut est modus incommunicnbilitatis naturae, non ex pluribus subsistentiis componitur, sed ex unione animae et corporis resultat, quae solum se habent ut principia subsistendi totaliter, non ut res subsistentes etiam partialiter, sumendo subsistentiam pro termino complementi naturae, non pro esse existentiee independentis tantum.

Et si dicas : Si anima humana habet esse totius, et ipsius materiae, cui communicat, ergo pereunte homine non perit esse hominis et per conjunctionem animae et corporis non fit esse hominis, respondetur, quod perit esse hominis, ut hominis, non ut animae, sicut si Verbum dimitteret humanitatem, non amitteret esse Verbum, sed amitteret esse hominem, et communicationem ipsius esse, et sic esse hominis est esse animae non absolute,sed ut communicatae corpori. Et quando fit homo, non fit aliud esse ab anima, sed illud esse quod est animae, fit esse totius conjuncti, ut dicit S. Thomas in i, dist. vm, q. v, articul. ii, ad 2.

Ad secundum exemplum de unione Verbi respondetur, varias esse Theologorum sententias in expli-

cando quomodo Verbum prius fuerit unitum partibus, quam toti. In sententia autem S. Thomse est certum, quod immediate fuit unitum toti humanitati via intentionis, ut constat ex m p. queest. vi, art. v. Quando autem dicit, quod Verbum prius assumpsit partes in via operationis, non est sensus, quod prius assumpsit ipsas partes de facto terminando illas, et deinde totum, sed quia pro aliquo priori partes ordinantur ad totum, non quidem in facto esse praeexistendo aut subsistendo, sed componendo totum, cui subsistentia convenit, ideo dicitur assumptio partium esse prior via operationis, quatenus pro illo priori ordinantur ut quo ad subsistendum in toto, in quo manent assumptae. Unde dicit D. Thomas in iii, distinet. ii, q. ii, art. i, quaest. iii : « Quod partes sunt priores toto originaliter constituentes ipsum, et sic mediantibus partibus assumpsit totum, in quantum partes originaliter humanam naturam constituunt. » Quare unico verbo dicimus, quod partes prius sunt assumptae ut quo\ non ut quod,sicut nec ipsae partes subsistunt nisi ut quo,id est,ut id ^Morflcomponitur totum quod est subsistens,personalitas autem Verbi subrogatur loco subsistentiae eo modo unicuique conveniens, sicut propria subsistentia conveniret, si ibi adesset; quia tamen anima ita est principium constituens ut quo, ipsum totum, quod etiam in se potest existere separata a toto, licet semper se habeat ut pars unibilis, ita ex vi illius assumptionis datur ei, quod etiam separata a corpore maneat unita Verbo, quantum ad modum essendi independentem a toto, non quia existat .per modum personae.

Quod si instes: Anima separata mansit unita Verbo; ergo illa unio praebet ei aliquam subsistentiam; ergo signum est, quod anima de se habet illam, siquidem subrogatur loco propriae, ea quae est Verbi, licet partialiter, respondetur manere animam unitam Verbo, non per modum termini ultimo incommunicabilis, sic enim esset persona complete subsistens, defectu cujus etiam facta separatione Verbum non dicitur anima per unionem ad ipsam, sicut per unionem ad humanitatem dicitur homo, eo quod Verbum non unitur nisi per modum personae et suppositi: et sic non dicimus quod Verbum est anima, bene tamen quod Verbum est tjomo. Unio ergo illa non est ad Verbum, ut importat subsistentiam, prout exercet officium termini incommunicabilis,sed ut exercet officium habendi esse independenter, licet communicabiliter ad materiam; hoc enim etiam largo modo dicitur subsistentia, licet non ita proprie, ut S. Thomas docet i par. quaest. lxxv, art. iii supra citato, et aliis locis: unde tale esseindependens suppleri potest per immediatam unionem Verbi, quod tamen non potest fieri in accidente separato, quia ex se non habet esse independens, sed sustentatur a Deo extra subjectum efficienter vice subjecti non terminative, et ideo ad terminum subsistentem assumi non potest.

ARTICULUS IV.

Utrum existentia distinguatur a parte rei ab essentia, seu composito ?

Celebris est ista controversia ab antiquis temporibus, in qua valde Authores dissentiunt. Nam Durandus in i, dist. vm, q. ii, sentit existentiam ratione tantum distingui ab essentia, quem ex recentioribus sequuntur P. Suarez disp. xxxi Met. sect. iv, et seqq. Vazquez m p. q. xvn,art. n,disp.Lxxii,capite ultimo,.

Arrubal i p. q. m, disp. x, cap. i, et alii.

At vero Scotus in m, dist. vi, q. i, existimat distingui quidem existentiam actualem ab essentia ex natura rei, distinctione tamen formali, non reali. Quid sit autem distinctio formalis ex natura rei apud Scotus explicavimus in Logica, q. hi.

Communis autem Thomistarum sententia, aliorumque plurium sentit, existentiam actualem distingui ab essentia a parte rei. De qua sententia videri potest Cajetanus de ente et essentia, q. xi; Ferrariensis ii contra Gentiles, cap. lii; Capreolus in ii, dist.xm, q.i,art. in,etcommuniter omnes interpretes D. Thom» adprimam partem,quaest.m,et iii part. quaest. xvii, articulo n. Et praeterea sequuntur hanc sententiam Conimbricenses ii Physicorum, cap. m, q. iii, artic. i; Rubio i Physicorum, tract. de materia,q. ii ; Molina i p. q. iii, art. iv, disp. n, aliique plures.

•Videtur autem tota dissensionis origo in hac parte ex eo provenire, quia diversimode considerantur ea, quae ad existentiam pertinent. Nam ex una parte existentia habet pro effectu formali ponere rem extra causas, et extra nihil, quod est transferre de statu possibili ad statum actualem. Unde si condistinguatur existentia ab essentia, essentia remanet nihil, et consequenter non datur extremum reale sine existentia a quo realiter distinguatur. Ex alia vero parte existentia, quando convenitesaenti®, accidentaliter illi convenit, ita quod est praedicatum extra conceptum omnium praedicatorum essentialium, qua ratione fundat Scotus quod distingui debet existentia ab essentia formali distinctione, quatenus unum in re non est de conceptu alterius. Et ulterius alii fundant distinctionem a parte rei, quia taliter existentia est extra conceptum naturae, quod nec est praedicatum illius essentiale, nec in aliquo tertio constituendo essentialiter convenit: sed constituit statum quemdam,qui omni naturae creatae, etiam postquam producta est accidentaliter, et contingenter convenit: haec enim est accidentalis propositio: Petrus existit, ergo talis existentia aliquid distinctum est a parte rei ab ipsa re, quae existit, ita quod quando ros producitur, necessario exit ipsa entitas cum modo vel realitate superaddita, quae existentia, sicut substantia exit cum modo vel realitate superaddita, quae est subsistentia, et tamen sine subsistentia substantia ipsa nihil est, sed intra statum possibilitatis manet. Et fere omnia quae contra distinctionem existentiae adducuntur, instantur in distinctione subsistentiae et naturae, quas tamen a parte rei distingui ex fide colligimus, et similiter in materia et forma, quas constat distingui a parte rei, et tamen una sine altera non potest dari in rerum natura.

Sit ergo unica conclusio : In sententia D. Thomae et vera existentia in reb :s creatis distinguitur a parte rei ab essentia. De mente S. Thomae non videtur posse dubitari, nam in primis sub his terminis distinctionis realis affirmatur ab ipso in opus, xlviii, tract. de substantia, c. ii, ubi inquit: « Esse essentiae, et esse actualis existentiae differunt realiter ut duae diversae res. » Et in opus, xv, c. vm, inquit: « Quod in quocunque praeter primum est potentia receptiva hujus actus, quod est esse. » Et postea subdit: «In substantia composita ex materia et forma invenitur duplexordo, unus quidem ipsius materiae ad formam,, alius autem ipsius rei jam compositae ad esse participalum, non enim est esse rei, nec forma ejus, nec materia, sed aliquid adveniens rei per

formam. »Preeterea ubicunque tractat D.ThomasMe esse Dei et creaturarum ostendit, quod in Deo non differt esse et essentia, in Angelis autem et quacunque creatura differt esse et essentia, ut i part. q. m, artic. iv, et ii contra Gentil. cap. xxv, et quaest. vii, de poten. artic. ii, et aliis locis et similiter, quod sit compositio ex ipso esse et essentia, tanquam ex potentia et actu. Constat autem manifeste, quod potentia recipiens et componens cum aliquo non potest esse potentia objectiva, seu possibilitas rei in statu possibilitatis, quia haec nec recipit, nec componit cum actu, sed tollitur per actum. Sic autem affirmat D. Thomas loquendo de Angelis et aliis creaturis i part. quaest. I. artic. ii, ad 3 et 4, et quaest. uv, art. m, in corpore, et in ii, distinet, m, q.i, artic. i, et ibidem ad Annibaidum quaest. i, artic. i, in fine corporis, ubi concludit: « Quod natura seu substantia Angeli est aliud quam ejus esse ; » et similiter in libro de ente et essentia, cap. v et vi, et u contra Gentiles, c. lii et liii, et quodl. ii, art. m et iv.

Sed ad haec duo respondent Authores oppositi. Primo, quod S. Thomas sumit existentiam pro subsistentia, quando distinguit illam a natura. Secundo, quod loquitur de compositione rationis, non reali, quam compositionem dicunt versari inter ens possibile, et existentiam, pierquam reducitur possibilitas ad actum.

Utraque tamen solutio aliena est a sensu Div. Thomae. Nam prima satis indigne sentit de proprietate et formalitate loquendi Div.Thoma;, quomodo enim intelligi potest,quod in tam multis locis perpetuo agens D. Thomas de existentia et essentia, sumat semper existentiam pro subsistentia, et ita nihil nobis declaret de ipsa difficultate, quam inquirebat, scilicet de existentia, divertendo ad id quod non inquirit, scilicet de subsistentia; praeterquam quod generaliter loquitur Div. Thomas de quacunque creatura praeter Deum, sive sit subsistens, sive non : in natura autem quae non subsistit, haec solutio stare non potest. Deinde, tanquam distinctas difficultates proponit et resolvit D. Thomas distinctionem subsistentiae a natura, et distinctionem existentiae ab eadem, nt agendo de Deo i p. in q. iii, in art. m, et in art. rv de Angelis, ii contra Gent. c. lii et uii et lv, quodl. ii, art. m et rv, et in ii, dist.m,q.i,art.i et ii, ergo non sumit D. Thomas pro eodem subsistentiam et existentiam, cum proponat tanquam distinctas difficultates distinctionem existentiae in uno articulo et subsistentiae a natura in alio. Preterea quia Div. Thomas saepissime dicit, quod forma subsistens recipit esse, et est potentia ad existentiam, ergo nomine existentiae non intelligit subsistentiam, alias esset sensus, quod forma subsistens esset in potentia ad subsistentiam, et reciperet illam, quod est battologia, et antecedens constat, nam i p. q. x, art. ii ad 3, inquit: « Subtracta materia, et posito, quod ipsa forma subsistat in natura, adhuc remanet comparatio formae ad ipsum esse, ut potentiae ad actum, et talis compositio intelligenda est in Angelis:» et opusc. xv, c. viii, inquit: « Quod forma subsistens non est non ens, sed actus, qui est forma participativa ultimi actus, qui est esse. » Ac denique iii p. q. xvn, art. n, et quodl. ix, art. ii, dicit: « Quod esse pertinet au naturam, et ad hypostasim seu subsistentiam, et quod naturae convenit ut quo supposito autem ut quod; » ergo nomine existentiae seu esse, non intelligit ipsam subsistentiam,alioquin esset sensus quod subsistentia convenit subsis-

tentiae, seu hypostasi ut quod, quo nihil absurdius.

Contra secundam autem solutionem primo instatur, quia hsec compositio inter rem possibilem et existentiam non est compositio in facto esse, sed solum in fieri, quatenus sit transitus ab esse possibili ad esse actuale, nam in facto esse satis constat, quod non manet ens in statu possibilitatis, sed extra illum, unde si in facto componeret, jam non esset compositio ex ente possibili, sed ex ente posito extra talem statum, status enim ille tollitur, quando res est sub existentia. At D. Thomas ponit in Angelis compositionem ex natura seu forma subsistente, et existentia seu esse, ut patet in i part. quaest. I, articulo ii ad 3, contra Gentiles, cap. nv,quae compositio in Angelis datur in facto esse, cum in facto esse natura Angeli non sit suum esse, nec sua existentia; ergo non est compositio tantum ex ente possibili et existentia. Praeterea in ii contra Gent. cap. lvi, dicit: « Quod in Angelo modo non est potentia ad non esse, quia substantia completa est proprium susceptivum ipsius esse, proprium autem susceptivum alicujus actus ita comparatur in potentia ad actum illum, quod nullo modo est in potentia ad oppositum, sicut ignis non est in potentia ad frigus, sed ad calorem, et in ipsis compositis non est potentia ad non esse, nisi ratione materia?. » Ex quo fit evidens argumentum, nam substantia Angeli considerata in statu possibilitatis non potest dici,quod sit solum in potentia ad esse, ut proprium susceptivum illius, non autem in potentia ad non esse, cum in illo statu sit indifferens ad esse, et non esse,et de facto quamdiu durat ille status, datur sub non esse, modo autem dicit Div. Thomas quod non est in ejus substantia potentia ad non esse, ergo illud quod modo componit cum existentia apud D. Thomam non est ipsa natura sub statu possibilitatis, quia hoc est indifferens ad esse et non esse, et in potentia ad non esse.

Supposito ergo hanc esse mentem Div. Thomae, fundamentum ejus ad duo tantum capita reducitur. Primum est, a priori explicando radicem seu causam, unde aliqua dicantur distingui a parte rei. Secundum sumitur ex solutione oppositae difficultatis, ostendendo quomodo existentia, etiamsi distincta sit ab essentia, possit effectum suum formalem praebere et extra causas seu extra nihil constituere.

Et quantum ad primum, radix et fundamentum distinctionis a parte rei, quando nobis aperte non innotescit ex ipsa separatione extremorum, qua; est manifestissimum signum distinctionis rerum, solum restat indagandum et probandum ex ipsa exclusione conceptus unius a conceptu alterius, ita quod aliquid totaliter sit extra conceptum et quidditatem alicujus, et tamen realiter illi conveniat et adjungatur. Et explicatur in hunc modum. Quotiescunque aliquod praedicatum reale et positivum ita convenit alicui, quod nec est illi essentiale, nec cum eo intrat constitutionem, et essentiam alicujus tertii, nec eadem forma provenit, sed a principio totaliter extrinseco, impossibile est quod non fundet aliquam distinctionem a parte rei respectu ejus cui sic convenit, sed existentia hoc modo se habet respectu essentiae, ergo distinguitur ab illa a parte rei. Major probatur, quia ea quae sic se habent carent omni principio identificationis realis, nec poterit instari in aliquo praedicato reali et positivo,quod identificetur cum altero, et non sit de conceptu illius, vel de conceptu et quidditate alicujus tertii, vel ab adeem forma proveniat et non a

principio extrinseco, nisi forte identificetur cum alio ut modus cum re, qui tamen modaliter distinguitur,et a parte rei, modo autem solum intendimus existentiam plusquam ratione distingui ab essentia, sive sit modus sive res. Etenim quod solet adduci de praedicato generico et differentiali, v. g. animal et rationale, quod rationale accidit animali et est extra conceptum illius, et tamen a parte rei identificantur, nihil obstat, nam rationale et animal, licet unum non sit de conceptu alterius, utrumque tamen est de conceptu alicujus tertii quod constituunt, scilicet hominis et ab eadem forma proveniunt, id est, ab eadem anima ; et ut optime notavit S. Thomas quodlib. ii, art. iv ad i, dupliciter aliquid accidit alicui, uno modo ut determinativum alicujus principii essentialis, licet in ejus definitione non cadat, sicut rationale accidit animali; alio modo, quia nec est de ejus definitione, nec determinativum alicujus principii essentialis sicut albedo accidit homini, et hoc modo dicit, quod esse accidit rei, quia est extra rationem speciei cum omnibus praedicatis quidditativis. Uhde etiam non valet instantia de actione et passione, qua; identificantur cum motu, et tamen unum non est de conceptu alterius ; haec enim identificantur, quia ab eadem forma proveniunt, scilicet a motu, seu a re, quae est in fieri et tendentia; praeterquam quod actio et passio licet identificentur in eadem realitate, tamen distinguuntur a parte rei tanquam duo modi, ergo ex hac instantia non infertur, quod existentia non distinguatur a parte rei ab essentia, saltem ut modus.

Restat ergo probare minorem, scilicet quod existentia respectu essentiae sit praedicatum rcale, carens omni principio identificante illam cum essentia. Quod enim sit praedicatum reale, et conveniens physice ipsi rei, manifestum est, quia ejus effectus formalis est rem esse extra nihil et extra causas, hoc autem est maxime aliquid reale et physice conveniens, quia physice res ponuntur extra causas, et producuntur ab illis. Quod vero careat omni principio identificante ipsam existentiam cum essentia, inde constat, quia semper est accidentale praedicatum physice, et in re, nec potest convenire alicui rei tanquam praedicatum essentiale, nec ut dimanans necessario ab ipsa essentia, nec ut constituens essentialiter aliquod tertium, cui conveniat,quia alias alicui rei creatae et productae conveniret existentia necessario, et tanquam praedicatum aeternae veritatis, cum tamen haec praedicatio : Petrus existit, nunquam possit verificari ab aeterno. Solum ergo convenit existentia alicui rei mediante participatione ipsius agentis, et sic non habet principium identifleationis, quia non convenit rei ex aliquo principio intrinseco, sed ex aliquo extrinseco, nempe ex ipsa productione agentis: existentia enim est ipsa productio in facto esse, seu ipsum poni extra causas; ergo oportet quod in ipsa re producta, et inveniatur entitas, cui convenit existentia, et ipsa formalitas existentise tanquam accidentale praedicatum, et ipsi essentiali constitutivo extrinsecum.

Sed dices: Hoc praedicatum accidentale non identificari cum entitate, ut possibili, et sub statu possibilitatis, seu distingui ab ea tanquam ens et non ens. Caeterum rei productae, ct extra causas positae non potest convenire existentia tanquam praedicatum extrinsecum, implicat enim intelligere rem productam, et non actu extra causas; quidquid ergo superaddi ponatur, jam invenit rem existentem. Et instatur

illa consequentia, convenit aliquid accidentaliteralicui, ergo distinguitur ab illo a parte rei, tum in praedicato differentiae respectu generis, nam animali accidentaliter convenit rationale, et tamen non distinguitur a parte rei ab illo ; tum in ista praedicatione :Vas est ligneum, vel aureum, quod est praedicatum accidentale, seu quinti praedicabilis, et tamen non distinguitur realiter ab ipso subjecto, nam substantia vasis non distinguitur ab ipso auro, vel ligno; ergo similiter nec essentia et existentia; tum etiam quia sine additione novae realitatis, per hoc solum, quod res est subjecta agenti et ejus productioni, dicitur existens; tum denique, quia si nostra ratio aliquid probat, etiam probat quod existentia est accidens praedicamentale respectu substantiae, cum superveniat illi tanquam forma distincta, hoc autem est impossibile, quia accidens supponit subjectum, cui convenit esse existens.

Sed contra primam instantiam roboratur argumentum, quia res quae transit de statu possibili ad statum existentiae, seu de non esse ad esse, non solum accidentale praedicatum et extrinsecum accipit respectu status possibilitatis, seu ipsius entis, ut transeuntis de non esse ad esse, se^ etiam respectu ipsius rei jam productae, ita quod de ipsa verificatur existentia in facto esse tanquam praedicatum non essentiale, nec per se connexum. Et ratio est manifesta, quia hoc, quod est existere in facto esse, de aliquo subjecto verificatur accidentaliter seu non essentialiter, et non de ipsa re sub statu possibilitatis, sic enim existentia in facto esse est praedicatum illi oppositum; de re enim intra causas et in statu possibili non verificatur, quod sit extra causas seu existens; ergo verificatur hoc praedicatum existere solum de re extra possibilitatem considerata et posita, et tamen de tali re verificatur accidentaliter, et tanquam praedicatum non per se connexum cum illa; ergo perperam dicitur, quod existentia in facto esse est accidentale praedicatum, et distinctum, seu extrinsecum respectu rei producibilis, seu possibilis, non respectu rei productae. Nec instari potest in hoc praedicato mortuum, quod etiam accidentaliter alicui subjecto convenit, et non viventi, quia illi repugnat; ergo cadaveri, et tamen cum illo identificatur. Nam contra est, quia mortuum pro morte in facto esse non est praedicatum accidentale sicut existere in facto esse, eo quod mortuum opponitur vitae essentiali, et illam tollit, et sic essentiale est cadaveri, existere autem naturam non constituit, nec tollit, sed extra causas praecise ponit.

Contra secundam vero instantiam manifeste urgetur illa consequentia; nam quod attinet ad animal et rationale, jam dictum est quod licet rationale accidat animali, quia potest dari animal sine illo, tamen, tunc solum identificantur, quando inveniuntur in aliquo tertio, quod essentialiter constituunt, ita quod ab eadem forma proveniunt; at vero existentia non potest essentialiter convenire, neque ipsi entitati essentiae, nec alicui tertio, quod essentialiter constituat, cum nullu rei creatae essentialiter conveniat existentia, nec ab eadem forma potest provenire, cum forma non sufficiat dare existentiam se sola, sed mediante productione agentis, quod ita producit formam,quod etiam superaddit existentiam tanquam quid distinctum. Illud autem exemplum illis praedicationis; Vas est ligneum, magis stat, pro nobis, quia vas non dicit solum lignum; de ligno enim

male priedicaretup, quod est li¬gneum, sed dicit lignum cum forma artificiali, quae est realiter distincta, et sic ratione illius, seu respectu illius praedicatio redditur accidentalis, similiter ergo si esse existens est accidentale praedicatum aliquam formam distinctam supponit, ratione cujus accidentale sit.

Tertium etiam exemplum non est ad, rem quia rem subjici agenti, et esse productam in facto e9se non est denominatio extrinsecased intrinseca in ipsa re producta,nihil enim dicitur existens, seu productum in facto esse id quod non est in se, ut intrinsece denominans, sicut esse visum, in se enim existit quidquid existit, nec sufficit sola relatio dependenti» ab agente, quia rem.esse existentem non est effectus formalis reiativus, sed absolutus, nec ipsimet relationi convenit ut ad, sed ut in; ergo esse productum, seu existens non est sola extrinseca subjectio ad agens, sed aliquid intrinsece denominans, quo dicitur res producta in se actu esse.

Denique ad ultimum dicitur, quod existentia non est accidens praedicamentale, ut sensit Molina supra citatus, existimans, quod est duratio de praedicamento quando. Sed quod non sit accidens inhaerens sat» probat argumentum contrarium, Ei ideo dicimus, quod existentia est terminus, seu formalitas reductive pertinens ad entitatem, quae existit, sicut subsistentia non est accidens, sed terminus, seu modus substantialis distinctus a substantia, et similiter unio in multorum sententia,

Secundum fundamentum consistit in explicatione hujus distinctionis existentiee ab essentia, quia videlicet necesse est, quando aliqua res producitur cum aliquo superaddito produci, quod est existentia. sed hoc melius explicabitur in solutione argumentorum.

Solvuntur argumenta.

Primo arguitur: Quia impossibile est existentiam recipi realiter in ipsa essentia; ergo impossibile est quod existentia distinguatur realiter ab essentia. Consequentia probatur, quia si realiter distinguitur, et tamen reddit essentiam existentem, oportet quod recipiatur in essentia, sicut forma in subjecto; ergo si non potest recipi, non potest distingui, Antecedens vero constat, quia essentia ut condistincta ab existentia est nihil, et non extra causas, cum per ipsam existentiam extra causas ponatur; ergo non potest realiter recipere aliquid a se distinctum, Nec valet dicere, quod ad recipiendum non praerequiritur existentia in recipiente, sed sufficit quod in re nunquam detur sine illa : et sic est in praesenti, quia essentia in re semper habet adjunctam existentiam, licet distinctam a se, sicut materia recipit formam tanquam distinctam a se, et tamen sine forma non existit. Nam contra est, quia pro illo priori, quo essentia recipit existentiam, et materia formam, essentia et materia se habent ut causae reales, et realiter causantes, quia ab illis realiter pendet, id quod recipiant; ergo pro illo priori et anteoedentia causalitatis realis, realiter esse debent, et consequenter extra causas. Et oonfirmatur, quia licet essentia accidentaliter existat, non sequitur quod realiter distinguatur ab existentia; nam ipsa existentia si distinguitur ab essentia, etiam debet existere accidentaliter, cum sit aliquid creatum; ergo indigebit aliqua existentia superaddita, et sic erit processus in infinitum,

Respondetur apud D. Tbomam esse indubitatum, quod recipiens non est necesse quod preesuppona-

tur existens, sed sufficit quod in re nunquam inveniatur sine existentia, et ita non inconvenit, quod reddatur existens per aliquid quod recipit; imo in hoc distinguit D. Thomas materiam et subjectum, quod subjectum non habet esse ex forma sibi advenienti, sed prsesupponitur in se existens, sed materia dicitur id quod habet esse, per id quod sibi advenit, sicut materia redditur existens per formam. Ita affirmat D. Thomas opusc. xxxi, in principio, et vm Met. lect. iv. Certe relatio dependentiae a Deo est aliquid realiter receptum in creatura, cum illa relatio distinguatur a parte rei a subjecto, saltem ut modus, et tamen subjectum ante illam dependentiam actualem a Deo nihil est, ergo bene stat recipere aliquid, sine quo subjectum ipsum non est aliquid reale. Et simile est de materia respectu formae substantialis, imo multae substantiae, sine accidentibus esse non possunt, nec conservari, sicut substantia corporea, sine quantitate et dispositionibus, et tamen substantia recipit illa non tanquam aliquid existens absolute ante illa, sed ut existens dependenter ab illis. Similiter ergo poterit essentia recipere existentiam, et materia formam non existendo ante illa, sed dependenter ab illis seu per illa. Itaque ad recipiendum non se habet formaliter ens actu, sed sufficit ens in potentia, quia actualitas, non est ratio recipiendi, sed unumquodque recipit in quantum est in potentia, licet in re et concomitanter debeat recipiens esse in actu, unde sufficit quod reddatur existens per id quod recipit, non antequam recipiat.

Et ad replicam de realitate causa?, et dependentiae pro illo priori, quo aliquid causat materialiter, respondetur, quod illa prioritas, cum sit tantum prioritas a quo, non in quo, non est necesse quod pro illa prioritate explicetur existentia causae, sed sufficit quod explicetur potentialitas ejus, quia praecise explicatur ratio conducens ad causam materialem, seu ad receptionem, ad receptionem autem, formaliter loquendo, non conducit actualitas, sed potentialitas; unde pro illa prioritate non explicatur existentia causae materialis, licet in re existens sit, sed hoc est per existentiam receptam, quia haec in eodem instanti recipitur. Et hoc argumentum etiam solvendum est in causis,quae ad invicem sunt sibi causae, ut dicemus quaest. x, nam j>ro illo priori quo aliqua causa causat, nondum intelligitur causata ab alia causa, et consequenter nec complete existens, quia ut causae ad invicem causent, sufficit quod in re semper existant; non vero quo pro omni prioritate, et explicatione causandi; et praesertim ad causandum materialiter sufficit, quod aliquid sit ens reale per modum entis in potentia, non per modum entis in actu, ens autem in potentia etiam ut tale ens reale est, et non purum nihil, alioquin opponeretur contradictorie ipsi actui, non autem reciperet illum.

Ad confirmationem respondetur quod existentia existit essentialiter ut quo, id est, ejus essentia consistit in hoc, quod sit ratio existendi; existit autem accidentaliter ut quod, quatenus existente toto etiam ipsa existentia cum eo existit, totum autem accidentaliter habet esse.

Secundo objicies : Quidquid ab aliquo distinguitur, et illi advenit, potest a Deo corrumpi vel separari illo priori stante, nec enim aliter potest cognosci realis distinctio, nisi quia unum sine alio realiter stare potest, nec potest intelligi, quod aliquid alteri adveniat, nisi supponat existens et completum in esse id cui advenit, sed non potest existen-

tia corrumpi, vel separari perma¬ nente essentia, remota enim existentia, essentia non est extra cau¬ sas, sed omnino nihil, ergo non dis¬ tinguitur realiter ab essentia. Quod argumentum aliqui dicunt formari a M. Soto ii Physicorum, q. ii, ad probandum quod existentia non dis¬ tinguitur ab essentia in re. Cseterum M. Soto non facit hoc argu¬ mentum ad probandum, quod non distinguatur existentia a parte rei, sed quod non distinguatur tanquam res a re; subdit enim ibidem :« Quod dicitur esse distingui ab essentia, sicut sedere ab homine, quia non est de essentia hominis, ut sit existens. » Si ergo distinguitur, ut ses¬ sio a sedente, manifestum est ponere distinctionem a parte rei, non realem, sed modalem.

Respondetur ergo ad argumen¬ tum, quod separatio mutua unius ab alio saltem non requiritur ad dis¬ tinctionem modalem, modus enim non separatur a re, res autem licet separetur a modo, tamen aliqui mo¬ di sunt, a quibus res non potest om¬ nino separari, quia necessariam connexionem habent cum aliquo, licet non cum isto, vel illo determi¬ nate, sicut non potest aliqua subs¬ tantia stare sine omni subsistentia propria, vel aliena, nec quantitas in suo statu naturali sine omni figura, nec qualitas intensibilis sine omni modo intensionis, vel remissionis, et similiter, nec essentia aliqua, sine existentia propria, vel aliena si est modus. Deinde negatur absolute, quod omnis realitas possit separari ab omni eo, a quo realiter non dis¬ tinguitur, nisi quando non interce¬ dit mutua dependentia. Et instatur, tum in relativis, quia relatio non potest existere sine termino, a quo realiter distinguitur, tum in abso¬ lutis, quia materia non potest esse sine omni forma in opinione supra approbata, et totum non potest esse sine partibus, etiam dato quod to¬ tum distinguatur realiter a partibus simul sumptis, et idem est de essen¬ tia et existentia, quia cum existentia sit terminus productionis, quo agens relinquit rem extra causas impli¬ cat quod essentia intelligatur extra illas sine tali termino, quo formaliter extra causas ponitur. Tertio di¬ co, quod potest consumi existentia creata, et subrogari Divina, sicut in sententia D. Thomaj humanitas in Christo existit existentia Verbi, de quo m part. qu. xvn, artic. ii, quod est signum distinctionis a parte rei, quia sic separantur.

Tertio objicies : Nullo superaddito modo, vel entitate, essentia est extra causas, hoc ipso quod procedit ab agente; ergo existentia nullo funda¬ mento distinguitur ab essentia. Con¬ sequentia constat, quia ad nihil aliud ponitur existentia, nisi iit res sit extra causas. Antecedens vero probatur, quia potest concipi lapis productus omni alio modo remoto, vel non cogitato, tunc ergo vel con¬ cipitur lapis in actu, vel in poten¬ tia; non in potentia, quia est pro¬ ductus; ergo in actu, ergo existens, quia quod extra causas et potentiam est, existens dicitur. Confirmatur, quia si existentia est modus, debet dimanare a re, cujus est modus, sed non potest emanare ab essentia, ut intra causas, quia ibi nihil est, et sio essentia se ipsam poneret ex¬ tra causas, si a se ipsa pullularet ille modus, quo formaliter redditur extra illas; ergo emanat ille modus ab essentia in actu, et extra causas, ergo existenti,et sic existentia ema¬ naret ab existentia, et cum pro illo priori, quo causat talem modum, nondum intelligatur habere illum, consequenter esset existens, ante¬ quam haberet existentiam.

Respondetur non posse concipi lapidem, ut productum, nisi cum existentia, quia existentia est ratio

formalis, qua dicitur res extra causas posita, et extra nihil; et sic si concipitur res aliqua ut producta in facto esse hoc ipBo concipitur extra causas, atque adeo cum existentia, sed tamen tuno non concipitur sola essentia quidditative, sed etiam cum aliquo accidentali, scilicet cum illa existentia, seu productione passiva, qua de facto gst extra causas; et hoc accidentaliter sibi convenit. Quod si inquiras de ipsa quidditate, quee dicitur susceptiva existentiae, quas concipi potest ut subjecta agenti, licet nondum subjecta passive ipsi existenti®; ergo tunc concipietur extra statum possibilitatis,utpote subjecta agenti, et tamen sine existentia superaddita, respondetur quod entitas sic concepta non concipitur, ut formaliter exi6tens, nec solum ut objective possibilis, sed ut subjectum existentiae, secundum quod explicat receptionem ex parte subjecti, non vero informationem ex parte existentiae, quae est forma constituens extra causas. Itaque in ipsa re praescindi potest id quod est subjecti in recipiendo sine consideratione ejus, quod est existentiae in informando, et tunc sine existentia non intelligitur ut existens formaliter, sed ut recipiens existentiam, sicut corpus ut recipiens albedinem non considerata informatione albedinis, non consideratur album, sed ut materialiter tendens, ut album sit.

Ad confirmationem respondetur quod modus ille existenti® (si modus est) non dimanat ab essentia ratione intrinsecae connexionis praedicatorum, sed ab agente ei communicatur. Et quando dicit D. Thomas i p. q. 1, art. v, quod esse secundum se competit formae, sicut rotunditas circulo intelligitur, quod formae physice consideratae, id est, ut subjicitur motui et actioni per se convenit existentia, id est, non per aliud, sed immediate, ad differentiam materi®, cui non nisi mediante forma. Sic ergo modi contingenter convenientes, et non intrantes constitutionem rei, non est necesse, quod dimanent ab essentia per necessariam connexionem, sicut propriffi passiones, sed quod relinquantur ab ipso agente in essentia, quia media actione agentis conveniunt, sicut etiam alii modi conveniunt, subjecto non dimanando ab essentia ut sessio, et alii similes.

Ultimo objicies: Quia remota existentia nihil ver® et realis entitatis manet, sed tantum veritas objectiva quffi non est aliud, quam non implicatio contradictionis, ut aliquid sit, si enim remota existentia aliquid reale maneret,daretur ab «terno aliqua entitas realisprffiterDeum, scilicet omnis entitas creata non existens, et tamen realitatem habens, ergo non datur in quacunque re existentia remota, aliquid reale informabile ab ipsa, ergo per existentiam et non ante incipit aliquid esse reale, sed inter esse reale et non reale, non potest dari distinctio realis, quia debet esse inter extrema realia et positiva, ergo non distinguitur existentia realiter ab essentia ut ab extremo reali.

Respondetur, quod existentia potest removeri ab entitate reali dupliciter ; uno modo remotione separationis, ita ut essentia sine existentia maneat. Secundo, remotione distinctionis, ita quod sit duplex entitas vel modus entitatis, licet una nunquam sit sine alia, sed vel utraque pereat vel utraque detur. Primo modo, essenti® remota existentia pure manent intra causas, et in se nihil: nec dicitur remanere connexio illa et veritas «terna realiter, et subj5ctive, sed objective, nec est aliquid efficienter et libere principatum a Deo; efficientia enim terminatur ad existentiam et sine

illa non datur, sed est veritas objectiva non fundata in aliqua mutatione, ratione cujus tale praedicatum conveniaf, sed independenter ab omni mutatione, et hoc ipso quod in mente Divina datur conceptio, sive idea alicujus creaturae resultat veritas illa objectiva in re cognita, seu cognoscibili, existentia vero solum resultat in tempore, quia mediante immutatione agentis provenit. Caeterum secundo modo datur in quacunque productione rei duplex entitas, scilicet res ipsa quae subjicitur agenti, ut terminus actionis ejus, et ipsamet existentia, cui subjicitur, eo quod producitur essentia, non cum solis praedicatis quidditativis, sed cum aliquo praedicato superaddito ad essentiam et distincto, quia coutingenter ei convenit, scilicet existentia, et res sic subjecta existentiae secundum se, et ut distinguitur ab existentia non est nihil, aut in statu pure objectivo, sed est ens, non actu ex se, sed susceptivum actus ut D. Thomas loquitur opus, xv, c. vm, nec enim ad realem compositionem requiritur, quod utrumque extremum sit in actu existensde se per distinctam existentiam, sed sufficit quod utrique existentia conveniat, uni ut suscipienti, alteri ut danti seu informanti; suscipiens autem existentiam non est nihil, nam nihil non est capax existentiae, nec susceptivum ejus, sed contradictorie illi opponitur. Quod ergo se habet ut entitas susceptiva existentiae, hoc ipso quod susceptivum est,non est nihil, sed tamen se solum habet subjective seu per modum capacitatis esse ex extra nihil,formaliter autem per existentiam. Et hoc est quod dicunt aliqui graves Auctores, quod pro illo priori, quo essentia intelligitur recipere existentiam quodammodo intelligitur nihil,et quodammodoaluid, quo aliquid dicunt humanam fugere intelligentiam cum inter nihil et aliquid non cadat medium. Et vere dicunt, intelligendo hoc de instanti reali in quo; in re enim non stat aliquid partim esse nihil, partim aliquid, et formaliter non esse extra nihil, in re enim seraper habet existentiam per quam formaliter est extra nihil. Sed secundum praecisiones intellectus, et prioritetes causalitatis, invenitur aliquid esse subjectum existentiae nondum intellecta informatio existentiae, et sub illa prioritate seu intelligentia subjecti, seu receptivi existentiae non intelligitur nihil, quod est oppositum et incapax existentiae, nec intelligitur formaliter existens: sed intelligitur ut capax existentiae, et tendens ad existentiam, id est, subjective existens, non formaliter. Licet autem non sit medium inter nihil, et aliquid tamen inter aliquid ut formaliter existens, et nihil illi oppositum datur aliquid medium, scilicet capacitas et entitas subjiciens se illi formalitati existendi; licet in re nunquam sine illa formalitate extra causas reperiatur.

ARTICULUS V.

Utrum unica existentia sufficiat toti composito ?

Qui tenent existentiam non distingui a realitate essentiae, tot multiplicant existentias, quot realitates, sive partiales sint, sive totales. C»-terum D. Thomas apertissime tenet, existentiam unam, et eamdem convenire rei, eo modo quo illi convenit fieri, existentia enim est ter minus, quo aliquid ponitur in facto esse extra causas. Unde eo modo convenire debet alicui existentia seu factum esse quo convenit ipsum fieri. Convenit autem secundum D. Thomam fieri et factum esse ipsi toti t&nquam quod, partibus autem-

componentibus tanquam quo. Unde simpliciter una existentia afficiens totum, reddit existentes omnes partes illius, quae secundum se non existunt, sed prout in toto, sed solum inexistunt vel coexistunt.

Hanc ergo esse D. Thomae sententiam ex pluribus locis aperte colligitur, nam in secundo contra Gentiles, c. uv, dicit:« Quod in compositis ex materia et forma, nec materia, nec forma potest dici ipsum quod est,nec etiam ipsum esse, forma tamen potest dici quo est secundum quod est essendi principium, ipsa autem tota substantia est ipsum quod est, et ipsum esse, est quo substantia denominatur ens. » Et in eodem libro, cap xuii, inquit: « Quod sicut unicuique creato convenit fieri, sic sibi convenit esse, esse autem non convenit formae tantum, nec materiae tantum, sed composito, materia enim non est nisi in potentia, forma vero est qua aliquid est, est enim actus, unde restat, quod compositum proprie sit.» Denique, communiter docet D. Thomas quod esse pertinet ad naturam, et ad suppositum seu hypostasim ad naturam ut quo aliquid est, ad suppositum vero ut an id quod est, et ita unitas ipsius esse sumitur ab unitate suppositi, cui per se primo convenit esse. Quae doctrina traditur a D. Thoma i part. q. xvn, artic. ii et in iii, dist. vi, q. ii, art. ii, et ibidem ad Annibalbum q. unica, art. ii, praesertim ad 2, etquodl. ix, art. iii.

Nec potest dici, quod D. Thomas nomine existentiae intelligit subsistentiam, ut aliqui dicunt. Qui tamen saltem fateri debent unicam subsistentiam sufficere toti composito et ejus partibus, si D.Thomam intelligunt de subsistentia non de existentia. Quod vero idem sit dicendum de existentia, sensus ipse D. Thomae declarat, nam si dicit, quod esse pertinet ad naturam ut quo, ad suppositum vero seu subsistens ut quod, si sumit ipsum esse pro subsistentia, sensus esset subsistentiam pertinere ad subsistens, quod esset inutilis repetitio, et male diceret D.Thomas per hoc esse denominari ens, sed denominari subsistens; si esse sumit pro subsistentia non pro existentia. Et praeterea in loco iii partis, q. xvn, art. ii, in, dicit: « Quod in Deo tres Personae non habent nisi unum esse, haberent autem triplex esse, si in eis esset aliud esse Personae, et aliud esse naturae: » si autem sumeret D. Thomas esse pro subsistentia, quomodo diceret tres Personas non habere nisi unum esse cum sint tres personalitates,seu subsistentiae ? Ergo quando dicuntur habere unum esse, non potest sumi ly esse, pro subsistentia.

Fundamentum autem hujus sententiae, desumitur ex triplici capite. Primo, ex ipsa ratione existentiae, quae est actus ultimus. Secundo, ex ipsa ratione partium, quae non possunt existere ut quod, sed ut quo. Tertio, denique ex ipsa ratione productionis, seu fieri,quod solum convenit toti, esse autem sequitur ipsum fieri,cum constituat rem in facto esse.

Et primum explicatur sic, quia existentia, seu esse, non est praedicatum constitutivum quidditatis, sed extra totam quidditatem illius rei convenit, partes autem intrant ipsam quidditatem et constituunt illam ergo prius est, quidditatem constitui per suas partes et praedicata, quam illi advenire existentiam. Si autem dicatur, partes ipsas prius habere proprium esse partiale, deinde componere totum, ut existat, contra hoc est, quia illud esse totale, quod ipsi toti convenit tanquam adveniens post praedicata essentialia, et partes intrinsece cons-

tituentes, supponit ipsam entitatem totius, indigere ista existentia totali, et per eam actu reddi existentem. entitas autem totius nihil est aliud, quam suee partes ; ergo si illi convenit existentia totalis, ut per illam existat totum, necessario supponit partes non esse existentes,nec unionem earum, cui etiam sua propria existentia tribuitur in hac sententia. Item vel illud esse seu existentia totius afficit, redditque existentes ipsas entitates partium, quae componunt totum, vel non. Si afficit, ergo supponit non existentes secundum se, alias si supponeret, frustra redderet existentes. Si non afficit, ergo cum non sit alia entitas in toto quam entitates partium, nullam entitatem afficit existentia totius, quod est idem ac non dari talem existentiam cum tamen ipsum totum sit vera entitas producta ab agente ; et ultirius generatio substantialis, quae producit ipsum totum non faceret existentiam simpliciter, quae sit unum esse, sed plures existentias partium sine qliqua unitate earum inter se conjungeret.

Et hinc sumitur secundum fundamentum, quia si quaelibet entitas partialis habet existentiam distinctam ab existentia alterius partis, quaelibet existentia dabit suum effectum formalem, sed existentia est actualitas, qua aliquid formaliter, et ultimate constituitur extra causas; ergo unaquaeque pars se ipsa habens existentiam partialem, se ipsa habet esse extra omnes causas, alioquin existentia non erit, nec etiam partialis si extra omnes causas; ergo ad existendum in rerum natura non indiget aliis partibus, nec existentia unius partis componeret cum existentia alterius unam existentiam totalem, quae sit perse una, sed erunt plures existentiae, per accidens conjuncto, in uno toto. Sequela probatur quoad utramque partem. Quoad primam constat, quia existentia est formalitas contituens aliq iid extra omnes causas, et extra nihil, et consequenter supponit omnem conditionem requisitam, ut aliquid sit extra nihil, quia si aliqua conditio non est posita, nondum est extra nihil; formalitas ergo existentiae hoc ipso quod ponit extra nihil, ponit extra omnem causam et conditionem, sine qua non est extra nihil: ergo si se ipsa quaelibet entitas substantialis est existentia, se ipsa est extra alias partes substantiales, nec indiget una pars altera parte ut existat, sicut nec indiget altera parte,ut entitas partialis sit. In nostra autem sententia, forma et pars non habent existentiam, nisi ut quo seu principium existendi, non ut existenteut quod. De quo S. Thoma i. p. q.xcx, art. ii, et quodl. ix, art. iii.

Quoad secundam vero partem probatur sequela, quia existentia de suo conceptu est id quo aliquid ponitur extra omnes causas et extra omne illud a quo dependet, ut sic extra nihil: ergo non potest esse in potentia ad aliam existentiam, a qua perficiatur, et actuetur, quia in ratione existentiae nihil illideest, ut sit extra nihil, et in actu,si enim deesset, existentia vera non esset, sed adhuc nihil et intra aliquam causam. Quod si una existentia non potest comparari ad alteram ut potentia ad actum, vel e contra; ergo non potest componere cum altera existentia etiam partiali unam tertiam, quia quaelibet illarum est in actu ultimo, et sic non potest comparari cum altera,nisi tanquam actus cum actu, quod nullam facit compositionem per se, quia una non perficit aliam, nec dependet ab alia, ut sit extra causas, et sic unicuique illarum est per accidens, quod sit conjuncta cum altera. Sio

ergo ex ipsis visceribus existentiae repugnat dari partiales existentias, qu» hoc ipso quod partiales sunt, ordinari debent ad unam totalem, alias ut quid partiales sunt.

Ex hoc autem sumitur ultimum fundamentum, quo saepe utitur D. Thomas, quia fieri et generari solum competit par ipsi composito, et rei subsistenti, ergo et existentia quia haec non est aliud, quam terminatio ipsius fieri, et hoc*principio utitur D. Thomas i p. q. xlv, artic. iv et viii, et q. lxv, art. iv, et q. lxxv, artic. i, et q. xcx, art. n, quibus locis et aliis multis remittit se D. Thomas ad dictum Philosophi vii, Met. text. xxvi, ubi ostendit, nec materiam, nec formam fieri per se, sed compositum; forma autem solum fit tanquam id, quo aliquid habet esse, ubi potest videri D. Thomas lect. vii. In summa, omnis generatio ad hoc aliquid seu ad singulare terminatur, forma autem, v. g. rotunditas non individuatur nisi in materia, quia per se ipsam non subsistit; compositum autem seu totum in se ipso individuatur et subsistit, ergo per se primo generatur et fit, quia per se primo est hoc aliquid, si autem forma per se primo fieret, debet esse hoc aliquid, et sic constaret ex alia materia et forma, vel saltem esset in se subsistens. Restat ergo, quod cum ipsi composito seu subsistenti immediate et per se conveniat fieri et generari, ergo et factum esse, seu terminus fieri, qui est existentia, et mediante illo partibus, quia entitas totius non est alia ab entitate partium.

Nec dici potest, quod ad singulas partes terminatur actio partialis, et ad totum totalis; et sic efiam ipsis partibus correspondet esse partiale. Nam contra est, quia istae actiones partiales vel faciunt ipsas partes tanquam id quod habet esse, et hoc aliquid ut loquitur Philosophus, vel tanquam id quo aliquid habet esse, et redditur existens. Si hoc secundum, non est contra nos, qui dicimus formam esse id quo aliquid est, et fit,ut locis citatis affirmat D. Thomas. Si primum, obstat Philosophus, et ejus ratio, quia illi solum convenit fieri tanquam quod, sive dicatur pars, sive totum, quod per se individuum est hoc aliquid, forma autem non est per se individuum, quia non per se primo estx incommunicabilis; illi autem convenit individuatio complete et terminative, quod incommunicabile est; ergo et illi conveniet perse primo fieri, partes autem non dicuntur hoc aliquid, id est, individualiter subsistentes, nisi velimus admittere subsistentias partiales, quas supra impugnavimus. Stando ergo in sensu Philosophi, sicut non potest verificari quod quaelibet pars sit hoc aliquid, sed id quo constituitur hoc aliquid, consequenter nec datur actio et fieri per se primo ad partem, ut pars est, et consequenter nec esse. Et sic concludit Philosophus loco citato: « Ouod palam est, quod illud quidem quod ut forma aut substantia dicitur, non fit, copulatio vero (id est, compositum) quae secundum hanc dicitur, fit. » Nec obstat quod aggeneratio, et nutritio terminantur ad partes, et non ad totum. Respondetur enim, quod hic non loquimur de actione supponente generationem, addente seu uniente ad illam, sed de ipsa prima* generatione, qua aliquid per se primo fit.

Solvuntur argumenta.

Primo arguitur : Nam vel illa existentia, quae convenit supposito, seu toti, est unica tanquam indivisibilis et simplex existentia pro toto

et partibus vel tanquam composita ex pluribus existentiis partialibus. Si hoc secundum dicatur, habetur intentum. Primum vero dici non potest, quia entitas composita, verbi gratia, homo, vel lapis, non possunt informari simplici existentia, debet enim existentia proportionari entitati, quae redditur existens, ergo pro entitate composita non serviet simplex existentia, alias similem existentiam haberet lapis et Angelus, et illa quae servit pro uno, serviret pro alio, quod est absurdum.

Respondetur concedendo, quod existentia rei compositae formaliter non est composita, sicut nec subsistentia; imo et ipsa forma informans, verbi gratia anima, potest esse indivisibilis, licet actuet et communicetur pluribus partibus, et subsistentia Divina omnes partes humanitatis terminat, cum sit simplicissima, et indivisibilis, et in sententia D. Thomae indivisibilis entitas habitus potest ad plures conclusiones se extendere, et unica indivisibilis qualitas multis gradibus intendi. Sic ergo sicut omnes partes componentes totum, terminantur unica hypostasi, seu subsistentia, quia haec non consequitur ipsam multitudinem partium, sed adunationem earum in uno, et sic terminatur per modum unius, sicut omnes partes lineae terminantur unico puncto, ultimus enim terminus repugnat, quod compositus et divisibilis sit, ita existentia, quae est ultimus terminus in ratione actualitatis, quatenus reddit rem ultimate extra omnes causas, et in facto esse, ita quod non restat aliud ut sit in actu, ideo est ultima et indivisibilis actualitas totius, virtualiter tamen seu extensive, et praesuppositive multiplex, quatenus communicabilis omnibus partibus, quas supponit, sicut anima communicatur diversis partibus, etiamsi indivisibilis sit in animali perfecto. Unde ad existentiam totius trahi partes, docet D. Thomas III p. q. XVII, art. II, etquodl. IX, art. III. Et ex hoc apparet differentia inter existentiam Angeli, et lapidis, quia existentia Angeli sicut et subsistentia, nec formaliter nec extensive, nec praesuppositive divisibilis est, quia caret partibus, quibus communicetur, existentia autem lapidis formaliter, ut terminus, est indivisibilis, sed praesuppositive, et virtualiter, et extensive pluribus partibus potest communicari ex quibus componitur ipsum totum, et resultat existentia Ut terminus.

Secundo arguitur: Quia existentia est modus essentiae, quam afficit, et ad illam limitatur, nec enim existentia habet aliam specificationem, quam ex ipsa natura, cujus est existentia; ergo non potest afficere modificando plures partes, quia modus existens in una parte non potest modificare aliam.

Respondetur, quod etiamsi existentia sit modus (quod non est certum) posse afficere et identificari cum omnibus, quae ad entitatem, seu realitatera suae essentiae integrandam et componendam concurrunt, quia est modus totius, ut totum est, non partis ut pars praecise, sicut figura est modus quantitatis, et situs exterior, qui non afficit unam partem tantum, sed plures in quibus quantitas figurata resultat; una enim pars sine alia non efficit figuram, nec terminationem, et punctum omnes partes terminat, sic existentia, quae sequitur unitatem rei ut factae, et extra causas positae, -ut terminus productionis, actuat omnes partes constituentes talem entitatem, et quando rei habenti existentiam adveniunt novae partes, ilice non afferunt novum esse, sed communicant in esse totius, quod de se communicabile est

omnibus illis partibus, et per accidens, quia non dabantur in toto, non communicabantur illis, sicut anima communicatur partibus de novo advenientibus, quibus ante non communicabatur sine adventu novae partis animae ; et ita S. Thomas in iii, distinet. vi,q. n, art. n, inquit: « Quod esse unius subsistentis est per respectum ad plura, sicut esse Petri est unum, habens tamen respectum ad diversa principia constituentia ipsum, et similiter suo modo unum esse Christi habet duos respectus, unum ad naturam humanam, alterum ad naturam divinam. » Et similia habet ii p. q. xvii, art. ii, addens: « Quod si post constitutionem persona) Socratis advenirent ei manus vel pedes aut oculi (sicut contingat in caeco nato) ex his non accresceret Socrati aliud esse ; sed solum relatio qua)dam ad hujusmodi, quia scilicet diceretur esse, non solum secundume ea quae prius habebat, sed etiam secundum ea, qua) sibi postmodum adveniunt. » Ita I). Thomas. Nec sumit S. Thomas esse prout communiter dicitur de esse essentia) et existentiae, ut putat Loream p. dist. lxviii, circa finem, quia persona Christi non potest dici, quod habeat unum esse essentiae, cum sit duplex essentia, seu natura in Christo. Verificatur ergo unum esse solum rationem esse existentiae, non ratione essentiae, vel abstrahentis ah utroque.

Tertio arguitur : Esse multiplicatur secundum naturas, et non secundum supposita, ut patet in Christo, in quo est duplex vivere, alterum creatum et mortale,alterum immortale et aeternum, vivere aur tem viventibus est esse, ut docet Philosophus ii de Anima,tex. xxxvii et loquitur de esse existentiae quia tamdiu existit animal, quamdiu vivit. Nec dici potest quod loquitur de vivere pro operatione vitae, non pro existentia, ut videtur explicare S. Thomas i par. quaest. liv, articul. i ad 2. Sed tamen ibi non explicat S. Thomas hunc locum sed alium ex xii Metaphys. ubi dicit: « Quod actio intellectus est vitae, et quia vivere non comparatur ad vitam, sicut esse ad essentiam, sed sicut currere ad cursum, ideo non sequitur, quod si vivere est esse, vita sit essentia. » Quibus verbis nullo modo dicit quod vivere viventibus est esse sumendo vivere pro operatione.

Respondetur, hoc argumentum, quod est P. Vazquez disput. lxxi, in i tomo, iii par. poni a D. Thoma, quodl. ix, articul. iii, in primo argumento. Et respondet sanctus doctor: « Quod vivere dicit esse quoddam specificatum per speciale essendi principium, et ideo diversitas vitae consequitur diversitatem principiorum uniendi, sed esse magis respicit ad suppositum subsistens. » Ita D. Thomas, ubi rursus neque sumit ipsum esse seu existentiampro subsistentia, cum dicat pertinere ad suppositum subsistens, alias esset dicere, quod subsistentia pertinet ad subsistentiam; neque sumit esse pro essentia vel pro abstrahente ab essentia et existentia, sic enim non negavit tale esse essentiae consequi principia speciei. Quia ergo vivere, vel non dicit solum esse existentiae utcunque, sed specificatum et determinatum ad principium vitae, vel dicit ipsum esse essentiae viventis, ideo multiplicatur vivere, sicut et vita in Christo, non tamen esse pro existentia sumptum multiplicatur ex multiplicatione naturarum, cum potius ex unitate suppositi sumatur unitas existentiae, ut dicit D. Thomas.

Et ex eadem ratione solvens, quod dici solet de anima, quae in Christo dat esse corpori, et non increatum,

cum hoc ab anima provenire non possit, ergo creatum. Respondetur enim ex D. Thoma iii par. quaest. xvii, articul. ii ad. 3, quod anima dat esse specificum et essentiale creatum immediate et formaliter, esse autem existentiae mediate et radicaliter, quatenus ex esse formali sequitur existentia, ut specificata a tali forma. Sed haec praevenitur a Verbo Divino supplente subsistentiam, et consequenter existentiam, et ideo non provenit in Christo ab anima, sed suppletur a Verbo. Unde ut dicit S. Thomas quodl. ix citato,art.m,generatio temporalis in Christo terminatur ad esse suppositi aeterni, non ut simpliciter incipiat, sed ut incipiat esse suppositum humanum. Et sic generatio humanitatis, et creatio animae de se tendebat ad dandam subsistentiam et existentiam creatam, sed assumptioneimpeditaesunt,ne propriam darent, sed ad alienam natura humana est evecta ita: « Ut ipsa assumptione crearetur, » sicut dicit S. Leo Papa epist. xi.

Adhuc tamen instabis: Quia esse est effectus formalis existentiae non minus intrinsecus, quam album ab albedine, repugnat autem quod aliquid sit album sine albedine, intrinsece inhaerente, nec Deus se ipso potest supplere vim causae formalis, nec habere rationem formae, ergo non potest se ipso existentiam supplere, quia haec se habet per modum formae informantis, aut saltem provenit a forma ut effectus ejus, ratione cujus soli materiae conveniri non potest, et certe Angelus intuitive videbat naturam humanam Christi existentem, ergo causam formalem illius existentiae videbat, implicat enim videre effectum formalem non visa causa formali, sicut videre album non visa albedine. Confirmatur, quia cum in sententia D. Thomae non dentur existentiae relative in Deo, si humanitas existit existentia Verbi, uniretur in aliquo essentiali et communi tribus Personis, scilicet in existentia, quod non potest admitti.

Respondetur argumentum illud instari manifeste in subsistentia, nam etiam est effectus formalis intrinsecus, non quidem informans, sed terminans substantialiter sicut punctum quantitativc, et tamen non minus est terminata natura in Verbo substantialiter, quam in se. Similiter etiam existentia dat effectum formalem terminando per modum actus ultimi, non informando per modum, accidentis, et ita suppletur per existentiam Divinam terminantem, non informantem. Et hanc causalitatein terminandi formaliter Deus supplere potest se ipso, sicut patet in subsistentia, et in specie impressa in intellectu beatorum. Nec enim causalitas ista imperfectionem ullam importat, quia ut recte dixit S. Thomas iii cont. Gen. c. li : « Deus non potest esse forma alicujus rei secundum esse naturale, sequeretur enim quod constitueret cum aliquo unam naturam, quod esse non potest, cum natura Divina sit in se perfecta, species autem intelligibilis unita intellectui non constituit aliquam naturam, sed perficit ad intelligendum, quod perfectioni Divinae essentiae non repugnat. » Ita D. Thomas. Ex quo colligitur quod illa ratio formae repugnat Deo, qua-, informando perficitur et non pure perficit : si autem aliqua informatio pure perficit, et non perficitur, Deo non repugnat, et talis est omnis, quae naturam non constituit sicut est subsistentia et existentia, et species intelligibilis, existentia enim actuat quidditatem non constituendo ipsam, sed supp; nendo constitutam, et extra causas ponendo. Unde quantum est de se, perficit, et non perfi*

citur, non sicut partes constituen¬tes, quae perficiuntur toto. Sed quia limitatur ad determinatam speciem efc natura cui adjungitur, sicut re¬latio ex fundamento, ideo convenit mediante forma, quia mediante illa specificatur, non quia sit immedia¬tus effectus formalis ejus.

Ad id quod dicitur de Angelo vi¬dente humanitatem existere, idem argumentum fieri potest, quia vide¬bat subsistere, et non videbat sub¬sistentiam in Christo, nec in hoc Vazquez assignat discrimen loquen¬do de subsistere pro eo quod est ha¬bere suppositum seu hypostasim. Dicimus ergo, quod de subsistere, et existere in Christo videt Angelus extrinsecos effectus, et eodem modo se habere illam humanitatem ac si propriam haberet subsistentiam, quomodo vero subsistat, et ipsam communicationem Divinae subsis¬tentiae, et formalem terminationem seu unionem, et similiter existen-tiam non videt, id enim esset videre unionem hypostaticam, sicut ego video effectus formales animae, non animam in se.

Ad confirmationem respondet D. Thomas in m, dist. vi, q. n, art. n ad 2 et 3, ubi ponit idem argumen¬tum in terminis, et dicit: « Quod li¬cet sit unum esse in Deo(quod obi¬ter est advertendum contra eos, qui ponunt tres existentias relativas) potest considerari, vel prout est es¬sentiae, et sic non unitur, humani¬tas in esse Divino, unde non unitur Patri, vel potest considerari prout est Persona et sic unitur in esse Di¬vino. » Quare ad ipsum esse ut ab¬solutum immediate non unitur hu¬manitas, sed ad esse ut modificatum relatione Verbi, sic enim non est inconveniens uniri etiam ipsi Divi¬nitati mediate, et prout modificatur ad Personam Verbi.

QUAESTIO VIII.

DE TERMINIS MAGNITUDINIS ET PARVI¬TATIS.

Explicato toto composito, quoad substantiam et compositionem ejus ex partibus, restat inquirere de ter¬mino quantitatis ejus quoad ma¬gnum et parvum. Cujus occasio sumitur ex his, quae docet Philoso¬phus in hoc libro,cap. iv,disputando contra Anaxagoram, qui dicebat, quodlibet fieri ex quolibet, non quia esset in potentia tale ut fieret, sed quia erat in actu permixtum cum alio secundum partes minimas et insensibiles, easque infinitas, per quarum congregationem, vel segre¬gationem dicebat res naturales fieri, non per generationem substantia¬lem, qua res fierent simpliciter. Oe-casionehorum disputat Philosophus, quomodo res sint determinatae ma¬gnitudinis vel parvitatis, ita ut in quacunque quantitate conservari, aut generari non possint.

ARTICULUS PRIMUS.

Explicantur principia, et prsesuppo-sita hujics quaestionis.

Duo genera terminorum in hac quaestione explicari solent. Primum est, qui sint tern\ini parvitatis, et magnitudinis in quantitate ? Secun¬dum est, qui sint termini incceptio-nis, etdesitionis in rebus?

Circa primum adverte, quod ter¬minus quantitatis in communi lo¬quendo dicitur : Aliquid divisibile, quo res aliqua finitur. Et debet esse indivisibilis, quia si aliquid in eo restat dividendum, nondum ibi ter¬minatur et finitur,' siquidem ali-

quid ulterius restat accipiendum, ut ergo amplius nihil restet, debet esse indivisibile. Potest autem terminus iste esse intrinsecus, vel extrinsecus. Intrinsecus est ille : In quo adhuc res invenitur, sed ultra non invenitur. Extrinsecus : In quo .res aliqua non invenitur, sed infra vel extra illum invenitur, quod est idem ac dicere,quod sit terminus inclusive vel exclusive. Et unusquisque istorum terminorum assignari potest penes magnitudinem, vel parvitatem qui etiam sua propria nomina sortiuntur. Terminus intrinsecus penes magnitudinem dicitur maximum quod sic, et est ille, in quo res esse potest, et in majori non potest. Terminus extrinsecus magnitudinis dicitur 'minimum quod non, et est ille, in quo res esse non potest, et in minori potest. Terminus intrinsecus parvitatis vocatur minimum quod sic et est ille in quo res essepotest, et in minori non potest. Terminus extrinsecus parvitatis, vocatur maximum quod non, et est ille, in quo res esse non potest, et in majori potest. Exempla facile adhiberi possunt in quacunque designata quantitate, verbi gratia, unius vel medii palmi; si in illa designata quantitate potest esse ignis, v. g. et in majori non dicetur terminus intrinsecus magnitudinis, si in illo esse non possit,sed in minori infra illum, dicetur extrinsecus terminus magnitudinis. Et idem vcrsus parvitatem designando aliquam quantitatem minimam.

Sed objicies contra id, quod diximus terminum debere esse indivisibilem, quia hoc non salvatur in termino extrinseco; nam si ille est indivisibilis, non excedit rem illam quam terminat; indivisibile enim additum divisibili, non facit majus, siquidem non superaddit ei aliquid magnitudinis. Si ergo aliquid infra illud indivisibile conservatur etiam isto superaddito conservabitur, atque adeo erit terminus intrinsecus. Propter hoc aliquid dicunt, terminum extrinsecum non esse indivisibilem, sed partem aliquam indeterminatam, in qua res esse non potest et in minori potest.

Ceterum hoc stare non potest, nam dato termino extrinseco magnitudinis, in illo res esse non potest, et in minori potest. Si ergo illud, ubi esse non potest,sit divisibile licet indeterminatum in nulla parte illius poterit verificari, quod in minori esse potest: nam infra quamcunque restat adhuc aliquid divisibile ; ergo si dividatur adhuc in minori illa res esse non potest, quia datur aliquid minus,scilicet illa medietas partis termini divisibilis, in quo adhuc esse non potest.

Respondetur ergo, quod illud indivisibile extrinsecum, non ideo est terminus, quia seipso superaddito faciat majus, sed quia est principium et initium, ut liat majus, quia si res terminata illo termino extrinseco augesceret, per illud indivisibile extrinsecum inciperet illud majus augmentum. Itaque illud indivisibile superadditum divisibili non facit majus formaliter, sed inchoative, et quia jam non potest incipere majus augmentum, dicitur terminus extrinsecus, illud vero indivisibile ubi sistere potest augmentum, et includi in illo, dicitur terminus intrinsecus.

Secundum quod oportet explicare et praesupponere in presenti, sunt termini inceptionis et desitionis,de quo latius in vi Physic. Sicut ergo in quantitate invenitur terminus magnitudinis et parvitatis, ita in duratione terminus inceptionis, et desitionis, qui potest esse intrinsecus vel extrinsecus. Terminus intrinsecus inceptionis est ille, in quo veri/icatur de re aliqua, quod nunc est, et immediate ante non erat. Extrinsecus, in quo

veri/icatur quod nunc non est, et immediate post erit. Et primus vo¬catur incaeptio per primum esse rei. Secundus, per ultimum non esse. Intrinsecus terminus desinendi est illud indivisibile, in quo cerificatur quod nunc est, et immediate post non erit, et vocatur desitio per ultimum esse. Extrinsecus terminus est, in quo cerificatur quod nunc non est, et immediate antea erat. Et vocatur de¬sitio per primum non esse rei. Quare intrinsecus vel extrinsecus dicitur terminus in incaeptione comparative ad esse rei, vel ad non esse, si enim ultimum instans alicujus est illud, in quod adhuc durat esse, dicitur intrinsecus terminus, si in quojam non durat, dicitur extrinsecus, et si¬militer respectu desitionis, instans in quo est, immediate post non erat, dicitur intrinsecum, extrinsecum autem in quo primo non est.

Ut autem nunc suppono ex vi Phys. res permanentes, quae inci¬piunt in instanti, et non ad modum motus, incipiunt per primum esse. Res successivae nd modum motus incipientes, incipiunt per ultimum non esse, in motu enim non est dare primum esse,dicendo : Nunc primo est motus, et ante non erat, siqui¬dem in instanti non est motus, cum sit divisibilis et successivus, sed mutatum esse, incipit ergo motus extrinsece, quia divisibiliter, dicen¬do : Nunc non est et immediate post erit. Eodem modo in desitione, ea quae desinunt ad modum motus, de¬sinunt per primum non esse dicen¬do : Nunc non est motus,immediate ante erat, non vero per ultimum esse, dicendo : Nunc est, immediate post non erit, in nullo enim instanti potest verificari, quod est motus. Quae vero desinunt corruptione ins-tantanea, si desinant ad generatio¬nem alterius, quae instantanea est, desinent per primum non esse, di¬cendo : Nunc non est immediate,an¬tea erat, eo quod tales res non desi¬nunt nisi in instanti generationis, et non ante, si enim ante generatio¬nem desinerent, daretur materia sine forma. Si autem in instanti ge¬nerationis alterius primo desinit, ergo in illo instanti non est, atque adeo illud instans non est intrinse¬cum desitioni,sed extrinsecum,qyia tunc primo non est, non vero tunc adhuc est, et immediate post non erit, sic enim essent duae formae substantiales simul,scilicetquae tunc generatur, et quae immediate post corrumpetur. Quare solum instans, et ea quae desinunt ad modum ins¬tantis, ut operationes Angelorum, et similia desinunt per ultimum sui esse.

Est autem certum, quod quantitas secundum se, et quasi mathematice considerata est divisibilis in infini¬tum, ut in sexto libro probabitur, sed loquimur de quantitate naturali, id est,ut pertinet ad corpus naturale, utrum ex vi talis corporis determi¬nata esse debeat penes magnum et parvum. Et non loquimur secun¬dum absolutam potentiam Dei, sed secundum principia naturalia, nec attendendo ad extrinseca,sed solum ad intrinseca principia rerum, nam certum est, quod servato ordine uni¬versi, ultra coelum elementalia cor¬pora crescere non possunt, nec su¬pra universum protendi. Similiter possunteonsiderariistaprineipiana-turalia secundum quid possint via generationis seu conservationis, et secundum connaturalem statum, vel quem terminum habeant via corruptionis,etutextracta a connatu-rali statu et principiis propriis.

ARTICULUS II.

Quo pacto terminentur corpora naturalia penes magnitudinem ?

Sit prima conclusio: Viventia habent terminum extrinsecum suae magnitudinis via generationis et conservationis qui est status naturalis, non tamen via corruptionis, seu status praeternaturalis. Prima pars est communis Philosophis, de qua videri possunt Conimbricenses i Physic. cap. iv, qu. i, art. ii, et Garmelitani lib. vi, disp. xxvii, q.n et communiter interpretes. Sumitur ex D. Thoma, u de Anima, lect.vm, in fine, ubi dicit: « Quod est aliqua quantitas ita magna ultra quam species humana non porrigitur, et aliqua tam parva ultra quam homo non invenitur. » Videatur etiam in ii, distinet, xxx, queest. n, art. ii, ubi id affirmat generaliter do omni corpore naturali, et i part. queest. vn, artic. iii. Et ratio est, quia viventia constant partibus organicis, quae determinatum temperamentum, et quantitatem habere debent, quam si excedunt, inepta redduntur ; et terminus in quem partes istae, et ipsa viventia crescunt, debet esse intrinsecus, quia debet esse per augmentationem et nutritionem, quae ab intrinseca virtute promanat, virtus autem activa intrinseca terminatur termino intrinseco, ut dicitur i de Coelo, tex. cxvi, quia terminari debet termino aliquo a se producto, si enim a se productus non est, non est terminus talis virtutis, sed disparate se habet, nec ad ipsum pertinet sive intrinsece, sive extrinsece, unde nec mensuramus vires alicujus hominis per id quod ferre non potest, sed per id quod potest ferre; terminus autem qui producitur ab aliqua virtute, intrinsecus terminus dicitur, quia in illum potest ; ergo si viventia crescunt virtute intrinseca augmentativa, termino intrinseco terminantur in hac magnitudine. Potest etiam hoc probari ex eo quod vivens habet formam determinatam, et sic postulat determinatam quantitatem. Sed de hac ratione, quia communis est etiam corpori non viventi sequenti conclusione agemus.

Sed objicies: Quia potentia activa terminatur in sphaera suae activitatis per terminum extrinsecum, ut dici solet circa illum textum citatum in primo de Cmlo, et videri possunt ibi Conimbricenses quaest. m, art. i, et M. Bannez de Gener, tract. de Alterat. quaest. vi. in fine. Et ratio est, quia activitus, verbi gratia, caloris aut lucis diffunditur uniformiter difformiter,id est, in prima parte plus, in alia minus, non aequaliter in utraque ; vel ergo ultimum, quod funditur, est divisibile, vel indivisibile. Si indivisibile,daretur minimum in gradibus qualitatis quod repugnat, cum incipiat ab illo intensio ad modum motus, atque adeo non per indivisibile. Si est divisibile, non est ultimum, quia partibile est,et altera medietas non erit ultima Confirmatur, nara viventia augescunt motu augmentationis, sed in motu non datur ultimum esse, sed desinit per primum non esse, ergo neque datur terminus ultimus intrinsecus, nam si daretur,de illo esset verum dicere, in hoc ultimo termino est augmentatio, et immediate post non erit, siquidem est terminus intrinsecus, hoc autem est desinere motum per ultimum esse, quod est impossibile.

Respondetur sphaeram potentiae activae, quando proceditur uniformiter dilTormiter a majori gradu ad minimum, seu usque ad non esse gradus, terminari extrinsece ob rationem factam, quia proceditur seu

diffunditur qualitas diminuendo usque ad non esse, et non gradum qualitatis, et versus minimum non habet ultimum indivisibile, seu terminum intrinsecum,cum nec incipiat ab illo motus intensionis per primum esse, sed per ultimum non esse. At vero activa potentia procedendo versus magnitudinem habet terminnm intrinsecum, quia si intenditur qualitas usquead determinatum gradum intendi potest, et ultra non potest, v. g. calor usque ad calorem ut octo, qui est terminus intrinsecus, non extrinsecus calefactionis, octavus enim gradus calor est intrinsece.

Ad confirmationem respondetur quod motus desinit extrinsece in ratione motus, quia desinit producto aliquo termino, seu mutato esse, ubi cessat motus, ot ita non desinit per ultimum esse, sed per primum non esse. Caetcrum ille terminus productus per motum seu actionem, v. g. quantitas per augmentationem, qualitas peralterationem potest esse intrinsecus terminus ipsi rei, qua? acquiritur, puta qualitati, vel quantitati. Et hoc sensu dicimus viventia habere terminum intrinsecum, qui intrinsecus sit ipsi quantitati viventis, ad eam enim pertinet, non qui sit intrinsecus terminus ipsi motui, quo acquiritur.

Urgebis : Cur ergo non dicemus similiter in diffusione qualitatis per spatium habere terminum intrinsecum ipsi qualitati, licet non motui diffundenti? Respondetur, quia ibi, cum diffundatur uniformiter difformiter, fit diminutio qualitatis usque ad non gradum, et sic non terminatur motus per productionem alicujus, in quo ultimo sistat, alias daretur minimum ex parte qualitatis, et prima pars gradus, sed terminatur motus ex diminutionc et delicientia virtutis, quia virtus cessat, et sio ulterius non producit, ubi nutem non producit virtus, est terminus negativus et extrinsecus, scilicet hic non est motus.

Secunda pars conclusionis probatur. Nam si via corruptionis daretur terminus intrinsecus, posset vivens desinere per ultimum sui esse, nam si motu aliquo vel actione perveniat vivens ad illum terminum intrinsecum via corruptionis et continuetur motus seu actio, qua ad illum pervenit, v. g. tumefactio, certum est quod immediate post morietur, cum immediate post sit ultra terminum intrinsecum, in quo via corruptionis esse potest: ergo immediate post desinet, et sic cum fueritinultimotermino,verumeritdicere,nunc est et immediate post non erit, quod est desinere per ultimum sui esse, quod est contra modum desitionis substantiae, quando desinit per generationem alterius, ut praecedenti articulo supposuimus.

Dices : Hoc argumentum non probare, quod non habeat vivens terminum intrinsecum magnitudinis etiam via corruptionis, quia vivens non acquirit magnitudinem, neque fit majus nisi per augmentationem, per tumefactionem autem non fit majus, neque acquirit quantitatem de novo, ut in libris de Generat, dicetur. Ergo quoad magnitudinem, seu quantitatem nunquam habet vivens terminum extrinsecum via corruptionis, quia non nisi per augmentalionem eam habet; augmentatio autem terminum extrinsecum non habet.

Respondetur, ita aliquos recentiores sentire defendentes, quod etiam via corruptionis non datur terminus extrinsecus. Caetcrum dicimus, quod loquendo de termino magnitudinis in viventibus via corruptionis, non possumus loqui de magnitudine quantitatis, quia haec solum provenit per augmentationem, quae a virtute naturali et intrinseca est, sed loquimur de extensione quoad lo-

cum, quae est effectus quantitatis secundarius, et in illa etiam debet assignari terminus aliquis viventi, cum non possit in quamcunque extensionem localem vivens diffundi, et sic intelligitur extensio via corruptionis, et sic assignamus illi terminum extrinsecum, non intrinsecum, accessio autem quantitatis, quae fit per augmentationem, non potest esse via corruptionis, cum semper naturalis fit, nisi virtus augmentativa, et nutritiva essent in statu sibi non connaturali.

Sit secunda conclusio : Non viventia ex vi suae generationis et formae determinatam quantitatem, et intrinsecam habent: in aggeneratione autem seu incremento, quod fit per extrinsecam appositionem per se terminum non habent et ex intrinsecis. Dico per se, quia spectato ordine universi, et situatione corporum, terminum habent, cum ultra coelum nullum corpus possit augescere, imo nec integrum elementum corrumpere naturali vi. Haec conclusio clare videtur deduci ex Philosopho ii de Anima,text. xu, et D. Thoma ibi lect. vm, et i par. qu. vii, art. m, dicit enim Philosophus : « Quod ignis augmentum in infinitum est, natura autem constantium omnium terminus est, et ratio magnitudinis et augmenti.» Quae verba explicans D. Thomas inquit: « Manifestum esse, quod in omnibus, quae sunt secundum naturam, est certus terminus et determinata ratio magnitudinis et augmenti, aicut enim cuilibet speciei debentur aliqua accidentia propria, ita et quantitas, licet cum aliqua latitudine propter diversitatem materiae. » Nomine ergo natura constantium quamlibet speciem naturalem intelligit D. Thomas. Quod et statim magis explicat, dicens : « Quod determinatio quantitatis in rebus naturalibus est ex forma, quae est principium speciei magis, quam ex materia.» Similia docet i part. qu. vii, art. m, ubi sic proponit rationem. Omne corpus naturale habet aliquam formam substantialem determinatam, sed ad formam substantialem sequuntur accidentia; ergo ad determinatam formam determinata accidentia: unum autem ex accidentibus est quantitas; ergo omne corpus naturale habet determinatam quantitatem, et in majus et in minus. In qua ratione illud animadvertendum est, quod cum quantitas possit duplici modo convenire corpori, aut ut consecuta ex ipsa productione prima corporis, aut ut acquisita et superveniens, non probat ratio D. Thomae de termino quantitatis, qui convenire potest corpori seu formae naturali per acquisitionem, et incrementum extrinsecum, sed per consecutionem ex vi generationis corporis aut formae, quia hoc tantum ad suUm institutum pertinebat, ut statim dicemus. Et in hoc pari passu currunt viventia et non viventia, quia quantitas in eis primum ad formam consecuta ex vi suae generationis certa ac determinata esse debet, et si partes de novo aggenerentur, seu producantur, quaelibet illarum cum determinata quantitate debet produci, licet si simul uniantur, ex vi talis unionis non semper determinatam quantitatem postulent. Unde aliud est quod ex vi formae et productionis, sive totius corporis, sive partis cujuslibet determinata quantitas proveniat, aliud quod unio multarum partium et quantitatum sine ullo termino fieri possit.

Objici ergo potest coritra hanc rationem S. Thomae ex una parte, quod diminute probet, ex alia quod nimis. Quod diminuta sit, probatur; tum, quia non probat quod determinata forma postulet determinatam quantitatem,determinatio enim

formae est quantum ad esse; deter¬
minatio vero secundum quantita¬
tem est diversi generis : quomodo
ergo ex determinatione unius infer¬
tur determinatio alterius? Tum, quia
dato quod sequatur ad determina¬
tum esse determinata quantitas,
unde sequitur quod debeat esse de¬
terminata secundum majus et mi¬
nus, et non secundum alias ratio¬
nes, puta secundum species deter¬
minatas lineae et superficiei, etc. et
secundum determinatas figuras ro¬
tundi aut quadrati, etc. ergo forma-
liter ex vi determinatae formae, non
sequitur determinata quantitas in
majus et minus; tum denique, quia
ad determinatam formam solum
requiruntur determinatae dispositio¬
nes intensive, non extensive; exten¬
sio enim post formam introductam
et generatam crescere potest usque
ad suum terminum, non ergo ne-
cesse est, quod sequatur ad for¬
mam.

Quod vero nimis prohet haec ratio
D. Thomae potest aliunde argui, quia
sequitur ex illa, quod etiam non
viventia habeant terminum intrin-
secum quantitatis in suo incremen¬
to. Patet sequela, quia etiam in non
viventibus forma est determinata;
ergo et accidentia quae ad illam se¬
quuntur, quorum unum est quan¬
titas, et sic quomodocunque fiat
augmentum,tamen cum radix illius
fit forma quae determinata est, so¬
lum determinatae quantitatis erit
capax. Et confirmatur, quia ut se¬
quatur determinata quantitas, non
requiritur nisi determinata forma
in essendo, non determinata in
quantitate; alias sensus esset, quod
forma determinata in quantitate,
habet determinatam quantitatem,
quod est ridiculum, semper autem
forma inanimata est determinata
in essendo, quia semper constat li¬
mitatis terminis essentia, quae sunt
genus et differentia, actualitas et
potentialitas, ergo semper sequitur
determinata quantitas in non viven¬
tibus.

Ad objectiones pro prima parte.
Ad primam respondetur, quod ex
determinatione formae in essendo
recte sequitur determinatio quanti¬
tatis, quia licet sit alterius generis
a substantia in entitate, tamen in
ratione effectus ad eam consecuti,
et dispositionis ei servientis propor¬
tionem habet cum illa, sicut etiam
qualitas, et reliqua accidentia et
propriae consequuntur substantiam
diversi generis sunt ab illa in enti¬
tate, et tamen in proportione illi
adaequantur, et ab illa mensuran¬
tur : est enim accidens ex suo ge¬
nere entis ens, et sic licet diversum
in entitate, in modo tamen et officio
accommodatur substantiae, et juxta
illam mensuratur.

Ad secundam respondetur deter¬
minationem quantitatis recte sumi
penes magnitudinem et parvitatem,
tum, quia isti met termini a substan¬
tia originari debent, ad eamque re¬
duci; tum, quia determinatio quan¬
titatis non potest esse, nisi vel penes
species, vel penes terminos magni¬
tudinis. Species omni corpori natu¬
rali conveniunt, in omni enim cor¬
pore debet dari linea, superficies et
profunditas ; ergo determinatio
quantitatis in uno corpore prae alio,
non potest esse in istis speciebus,
sed in terminis magnitudinis. Nam
determinatio penes figuras supponit
istam terminationem penes mag¬
num et parvum, ex diversa enim
terminatione quantitatis diversa re¬
sultat figura; omnis autem termi¬
natio fit secundum plus, vel mi¬
nus, erga aliquam positionem cor¬
poris.

Ad ultimam respondetur quod
quantitas numeratur inter disposi¬
tiones saltem passivas, quia me¬
diante extensione reliquae qualitates
operari possunt modo corporali, et

sibi connaturali, et per terminationem quantitatis diversam, aut densitatem, vel raritatem partium diversimode qualitas modiPicatur ad agendum, et in viventibus ad determinata organa requiritur determinata quantitas, et omnibus ad significationem materi® quantitas concurrit, unde maxime pendet individuatio, sine qua non est dispositio.

Ad objectiones factas pro secunda parte, ut respondeamus, est advertendum , aliquos illo argumento convinci ad asserendum, quod non viventia habent terminum intrinsecum, licet nobis ignotus sit, nunquam enim vidimus ignem maximum, aut aquam, et ita de termino magnitudinis eorum certo scire non possumus, dequo videri potest Cursus Carmelitanus vi Phys. disp. xxvii, num.xiv et xvn. Et quando urgetur quod dato illo igne maximo, et in suo termino intrinseco, si illi apponatur stuppa, sine dubio comburet illam, et augebitur ignis, respondent, quod tunc comburet stuppam, sed non uniet sibi illum ignem, sed fiet alius distinctus ignis, vel si uniet, non manebit in statu naturali, sed via corruptionis, sicut vivens cum est in termino magnitudinis, et intumescit, vel denique tantum deperdet ille ignis ex altera parte, quantum uniet de igne ex stuppa.

Nihilominus opposita sententia tenenda nobis est, cum sit expressa Philosophi in u de Anima, textu xli, et ibi D. Thomae dicentium, quod ignis potest crescere in infinitum. Nec sufficienter explicatur de incremento via corruptionis; implicat enim quod via corruptionis crescat in infinitum et sine termino; aliud est enim quod terminus ejus via corruptionis debeat esse extrinsecus, aliud quod infinitus : hoc secundum repugnat, quia via corruptionis est illa, quae tandem consumit, et corrumpit, alias via corruptionis non est, si nunquam corrumpit, sed in infinitum potest extendi; ergo infinitum augmentum via corruptionis est implicatio. Deinde, quod fatetur illa sententia, quod ignis maximus comburet stuppam, sed non uniet, incidit in illud magnum inconveniens, quod non poterit maximus ignis et aqua operari id quod minima, scilicet alterare et convertere aquam, vel ignire stuppam aggenerando sibi, cum virtus ignis non solum sit ad generandum alium, sed etiam ad aggenerandum sibi.

Quare dicimus, quod ratio S. Thom® supra facta, non procedit de augmento extrinsecus adveniente, sed de quantitate consecuta ex forma, et idem est de augmento per intrinsecam virtutem augmentativam acquisito, quia ex virtute activa limitata et determinata consequitur. Augmentum autem extrinsecus appositum non consequitur ad formam praexistentem, aut virtutem ejus activam, sed novam formam materiamque secum affert, ideoque novam quantitatem. Et quando urgetur illa ratio, quod etiam apposita illa nova forma et materia, adhunc manet determinata et finita forma in essendo; ergo et quantitas in consequendo, responditurin re de facto et categorematice semper dari determinatam quantitatem ex determinata forma, sed syncategorematice non habet terminum, quia non pervenitur ad aliquem terminum, ultra quem non possint ali® partes addi, nec tot quin plures; hoc enim est syncategorematice non habere terminum. Et quia D. Thomas solum intendebat probare, quod in re non datur infinitum categorematice, optime id probavit ex determinatione et finitate formae; nunquam enim in re dabitur infinita quantitas stante finita forma, ad quam sequitur, et

oui convenit, qnantumcunque partes accrescant, quia etiamsi possint orescere in infinitum syncategorem-atice; hoc. tamen infinitum est impertransibile in re, et ita bene stat utrumque, et quod in additione fet incremento partium nunquam sit infinita quantita; categorematice; et quod collectio, et additio partium syncategorematice terminum non habeat. Habet tamen illum etiam syncategorematice in viventibus, quia incrementa non superveniunt ab extrinseco passive solum se habente subjecto quod augetur, et cui fit accessio, sed activa virtute et per intus susceptionem immutante alimentum et crescente, quee virtus cum limitata sit, non minus habere debet determinatum terminum, quantitas, ut aucta, quam ut generata.

Quod srdicas: Nam etiam in igne, v. g. accessio et incrementum fit per virtutem activam ignis aggenerantis, et convertentis in se' combustibile, quae virtus cum non minus sit limitata in igne, quam in animali, non minus habebit terminum intrinsecum in illo, quam in isto, respondetur, requiri quidem virtutem activam in igne ad transmutandum combustibilia, sed non eodem modo est limitata in igne, et in viventibus : in igne enim in omni parteest virtus igniendi et augmentandi ignem, et ita crescente igne crescit virtus augmentandi, et cum in omnibus partibus sit virtus augmentiva sufficit extrinseca positio combustibilis ut convertatur, crescatque ignis, et cum igne nova virtus augmentandi. Geeterum in viventibus virtus augmentativa non est in omnibus partibus, nec erescit aut advenit nova virtus crescente vivente, sed virtus augmentativa pertinet ad determinatam partem, seu organum, puta ad stomachum, in quem mittitur alimentum, et inde distribuitur ad omnes partes corporis, et cum per argumentum partium non adveniat nova virtus stomachi nutrientis, sed idem debet omnibus praestare alimentum, talis virtus limitata et in parte determinata residens non potest in quemcunque terminum se extendere, ignis vero et reliqua non viventia in quacunque parte habent sufficientem virtutem aggenerativam.

Adhuc tamen objicies contra id, quod dicimus, viventia non habere terminum intrinsecum via corruptionis ex Martinez in hac quaestione de maximo et minimo r Physic.Quia termini extrinseci tunc solum assignandi sunt, quando extrinseci commode non possunt: at in viventibus possunt assignare termini extrinseci via corruptionis, quia si etiam via corruptionis vivens intumescat, non propterea acquirit majorem quantitatem, qui tumor, sicut et raritas pertinent ad positionem diversam partium sub eisdem terminis quantitatis ; ergo ex eo, quod via corruptionis intumescat vivens, non habebit terminum extrinsecum in quantitate, sed intrinsecum. Hoc argumentum jam supra solutum est, et non habet vim, quia non assignamus terminos quantitatis in istis rebus solum ratione intrinsecarum partium, et primarii effectus quantitatis, sed etiam ratione extensionis in loco; quia enim quantitas non potest extendi pro omni loco, neque novas partes addendo via .augmentationis, neque easdem extendendo per situationem in omni loco via corruptionis, et illis assignamus terminum intrinsecum propter limitationem virtutis augmentativse, et istis extrinsecum, ne desinat vivens per ultimum esse.

Fortius aliunde instari potest, quia posito termino intrinseco magnitudinis in homine, v. g. et incipiente via corruptionis, vel in ipsa natura

est virtus certa et: determinata, ut ulterius possit via corruptionis per¬manere, vel non. Si non, ergo sta-tim peribit, quia caret virtute deter¬minata, atque adeo nullam habet, ut ulterius permaneat usque ad aliquem terminum extrinsecum; unde enim • designabilis est ille terminus, si non est virtus in vivente, ut ad illum ex-trinseee perveniat? Si habet, ergo, habebit terminum intrinsecum, etiam via corruptionis, quia currit eadem ratio atque via generationis, siquidem ex intrinseca virtute na¬turali habet pervenire ad talem ter-minum, et hfflc intrinsece determi¬nata est.

Confirmatur, quia sicut ignis ma¬ximus appositam sibi stuppam com¬buret et aggenerabit sibi ideoque. negamus habere terminum intrin¬secum, ita et animal in termino, maximo suae magnitudinis adhibi¬tum sibi alimentum, pr®sertim fa¬cilis decoctionis, convertet, et cres¬cet, ergo non habet terminum in¬trinsecum. Quod si tantum dependet de propria substantia, quantum ad-quirit de alimento, idem dicemus de igne illo maximo; sicque pari passu current.

Respondetur in non viventibus via corruptionis designari terminum ex virtute naturali ipsius, non in statu naturali, sed infirma et defi¬ciente, utpote via corruptionis ten¬dente. Virtus autem defloiens cum minuatur, et a statu naturali remo¬veatur, terminatur in non esse, sicut virtus effectiva et perfectiva termi¬natur in esse, et ideo via corruptio¬nis illa virtus habet terminum ex¬trinsecum, id est, non esse, via au¬tem conservationis et generationis terminatur in esse, qui est terminus intrinsecus, praesertim quia illa de¬ficientia virtutis venit ex dispositio¬nibus contrariis, quae ad generatio¬nem oppositae formae tendunt, et ideo Virtus deficiens in extrinsecum ter¬minatur, scilicet in generationem: form® oppositae. In non; viventibus. autem non datur terminus extrinse^cus in augmento, sed nullus termi¬nus sive non determinatus syncate-gorematice, ut dictum est-; under non est simile, nec enim in eis sir-gnari potest terminus, in.quem non perveniant, et infra illum perver niant, sed quovis dato aliud potest adjungi.

Ad. confirmationem respondetur, quod quando animal perventi acL' summum augmentum, ideo habet; terminum, quia virtus ejus sic con¬tinua reactione disposita est, ut tan¬tum vel plus perdat quam convertat, alias si plus converteret, adhuc ore»?ceret. Ignis autem quanto plus au?-getur, non minus virtus ejus dimi¬nuitur, sed fortificatur, et ideo non. est fundamentum, ut dicamus* quod, tantum deperdet, quantum augebi¬tur.

ARTICULUS III.

Utrum detur terminus parvitatis in¬trinsecus, tam in animatis, quam in inanimatis?

Sensus queeetionis est, an corpus non mathematicum, sed naturale constans tali vel tali forma naturali, et non in sola abstractione- quanti?tatis consideratur, possit in qua-ounque parte minori ac minori sine* termino generari vel conservari; an vero exigat determinatam aliquam quantitatem versus parvitatem circa quam generari, aut conservari nbn; possit, et hoc vocamus minimum il¬lius corporis sive intrinsecum assi¬gnetur, sive extrinsecum, hoc enim etiam resolvendum est.

Srima conclusio. In viventibus, terminus parvitatis intrinsecus assi¬gnandus est via generationis, et con¬servationis, non corruptionis. Est CQ IMM unis inter auctores et videei

possunt Conimbricenses i Phys. c. iv, q. i, art. ii, et Carmelitani disp. xxvn, q. iii,et alii. Ratio est, tum illa generalis posita praecedenti articulo, quia ex forma determinata, sequitur determinata quantitas, tam ex parte magnitudinis, quam ex parte* parvitatis ; tum specialis, quia viventia exigunt plura organa ad sui compositionem, quae non possunt disponi in quacunque minima parte,'nisi vel omnino comprimantur^ seu condensentur, et ita inhabilia reddantur ad sua munera, vel penetrentur, quod naturaliter esse non potest.

Altera vero pars, quod terminus ille sit intrinsecus via generationis, sed non via corruptionis, constat ex eisdem rationibus, quibus probatus est terminus magnitudinis in articulo praecedenti.Est terminus intrinsecus via generationis, quia alias non inciperet per primum esse, sicut est proprium substantiae, sed per ultimum non esse, quod est proprium motus, et rei successive, ut in sexto libro dicemus. Et sequela patet, quia si esset terminus extrinsecus versus parvitatem, esse verum dicere : Nunc in hac quantitate non est vivens, et immediate post erit, crescente immediate post quantitate, quia id quod immediate post sequitur in quantitate est pars indeterminata, quae motu seu indeterminata actione adquiri debet; sed de quo verificatur, quod nunc non est, et immediate post erit, incipit per ultimum non esse, et non per primum esse; ergo,etc. Similiter via conservationis cum fiat ille motus ad parvitatem virtute naturali, oportet quod habeat determinatum terminum, sicut habet versus magnitudinem, quia a simili virtute naturali procedit augmentum. At vero via corruptionis terminus ille parvitatis extrinsecus esse debet ne alias vivens desinere possit per ultimum sui esse, sicut in termino magnitudinis dictum est. Nam assignato termino intrinseco, verbi gratia, in condensatione viventis versus parvitatem, et motu se continuante, vel immediate post desinet vivens vel non. Si non, ergo nondum erat in termino intrinseco corruptionis, si quidem adhuc eo transgresso non corrumpitur. Si desinit, ergo per ultimum esse, quia est verum dicere nunc est, scilicet in termino intrinseco via corruptionis, et immediate post non erit, quae est desitio per ultimum esse,inconveniens autem est talis desitio in his quai per generationem alterius desinunt, in art. i ostensum est.

seconda conclusio : Non viventia habent terminum intrinsecum parvitatis via generationis et conservationis. In hac conclusione non concordant D. Thomas et Scotus, sentit enim Scotus in ii, dist. ii, q. ix, non viventia carere termino parvitatis intrinseco ex natura sua, sed in quacunque minori parte posse generari aut conservari. Quem sequuntur aliqui recentiores, ut Rubio i Physic. cap. iv, qu.ii,et Pereirus lib. x, cap. xxiii, propos. vii, et alii. Caeterum D. Thomas aperte tenet contrarium, tum in i par. q. vii, art. iii, ubi docet, corpus naturale habere determinatam quantitatem in majus et in minus, et eadem ratione id probat, scilicet quia quantitas sequitur ad determinatam formam, quod probat terminum intrinsecum non minus in magnitudine, quam in parvitate, tum etiam in ii, dist.xiv,q.i, art. i ad 4, et dist. xxx, quaest. ii, art.ii,in corpore expresse docet,quod corpus naturale habet determinatam quantitatem; et ideo est invenire minimam carnem, et minimam aquam, ut dicitur i Phys. tex. xxxvi, super quem locum etiam videri potest S. Thomas lect. ix, ubi ostendit, quod corpus mathematicum potest

dividi in infinitum, quia solum in eo consideratur quantitas, non tamen corpus naturale, quia in eo est forma, quae sub quacunque quantitate nequit conservari. Nec potest exponi S. Thomam, quod solum intendit non dari infinitum categorematice et in actu, quod vero detur syncategorematice versus magnitudinem non intendit, et idem est versus parvitatem. Nam contra hoc est, quia esset ridiculum velle probare, quod versus parvitatem non datur infinitum categorematice, cum ipsa ratione parvitatis infinitas tollatur, loquendo de infinitate continui. Solum ergo intendit probare, quod versus parvitatem res naturalis habeat terminum etiam syncategorematice, ita quod in minori ac minori parte non possit conservari ac dividi.

Praeter illud commune supra positum fundamentum de forma determinata, ad quam sequuntur accidentia determinata, et consequenter quantitas tam in majus, quam in minus, specialiter addi potest aliud. Quia si ad generationem non viventium non requiritur determinata quantitas versus minimum, sequitur quod possit aliqua substantia incipere per ultimum non esse, non autem per primum esse cujus oppositum articulo primo supposuimus, et ostendemus plenius in sexto libro. Sequela probatur. Applicetur ignis in aliquo instanti, vel creetur prope combustibile, ita quod in illo instanti non tangat nisi superficiem combustibilis, sicut communiter ignis applicatus passo solam superficiem tangit, et inde incipit diffundere suam virtutem uniformiter difformiter, et sic in illa superficie ponat calorem ut octo, et infra superficiem aliquid minus et minus successive. Tunc formo argumentum : In illa superficie non generatur ignis in illo primo instanti, quia ignis est corpus, et in superficie non potest generari, corpus enim non est sine trina dimensione, debet ergo expectare, ut pars aliqua sit disposita calore ut octo, quod erit immediate post, cum motus ille uniformis difformis coeperit in parte sequenti post superficiem intendi, et communicare calorem ut octo, ergo cum immediate post instans attingatur a calore superficiei pars immediata communicando illi calorem ut octo, et in quacunque minori parte generetur ignis, immediate post generabitur, sed immediate post instans sequitur tempus, ergo in tempore incipiet generatio, et sic erit verum dicere in illo instanti, nunc non est ignis, immediate post erit, quod est incipere per ultimum non esse.

Confirmatur, quia ignis non potest generari in puncto vel indivisibili, ut probatum est, quia est corpus, ergo in aliquo divisibili: si ergo non requirit quantitatem determinatam, sed quacunque data in minori incsepit, ergo non est assignare primum esse sed quocunque dato ante inceepit, ergo ad modum motus incipit.

Omitto aliam rationem, quia res minimae quantitatis non potest habere operationem, ergo nec esse quod est propter operari. Sed responderi potest, quod habet insensibilem operationem, nec enim solum sunt in esse, quae sub sensum cadunt ex defectu solius quantitatis. Quod tamen incertum est, et qua facilitate dicitur, negatur.

Quod vero iste terminus versus parvitatem sit intrinsecus, constat ex dictis, tum quia operatio ut procedat, exigit quantitatem determinatam in ipsomet operante, et non extra illud, ergo est terminus ei intrinsecus ; tum quia alias si sufficeret extrinsecus, posset incipere ignis, verbi gratia, per ultimum non esse'

ab ea parte, quee immediate sequitur post terminum extrinsecum, ut ostensum est. Etdenique,cum sequatur ad formam intrinsecam tamquam accidens ejus, intrinsecus quoque terminus erit, id est, in ipso existens. Et similiterostonditur,quod via corruptionis non habent terminum intrinsecum parvitatis, sed extrinsecum, qui alias posset desinere non vivens per ultimum sui esse, superveniret ad terminum illum sibi intrinsecum in parvitate, et immediate post continuando motum condensationis, aut divisionis minoraretur; tunc enim immediate post illum terminum desineret, ergo per ultimum esse, quia quando esset in termino, possemus dicere, nunc est et immediate post non erit, quod in desitione corruptiva substantiae nequit concedi, ut supra ostendimus.

Solvuntur argumenta.

Primo arguitur vulgari illo, sed difficili argumento: Quia ignis,verbi gratia, approximatus materiae dispositae prius agit in partem propinquam, quam remotam, cum agat uniformiter difFormiter, ergo prius introducit oalorem, ut octo in partem propinquam, quam in remotam. Et quacunque parte minima designata, cum sit divisibilis, actio uniformis difformis prius introducit calorem ut octo in medietatem, et in medietatem medietatis, et sic in minus successive quam alias partes. In quacunque autem minori ac minori parte introducatur calor ut octo, non compatitur forma opposita, cum sit dispositio ultima; ergo generatur ignis, alias sine ulla forma maneret materia, ergo non habet determinatum terminum versus parvitatem. Dicere autem, quod producto illo calore ut octo in illa immediata parte, cessat ibi agere, quousque alia pars sit aeque disposita in quantitate ad ignem requisita, et tantum conservat calorem partis immediata), est dicere quod in parte illa immediata cessat motus, cum solum sit conservatio et quies praecedentis, et si ibi cessat motus cessabit etiam in sequentibus, quae a motu primae partis pendent.

Confirmatur simili argumento in nutritione ex alimento, vel aggeneratione continua ignis in papyro ; quando enim motus ille continuus nutritionis, vel aggenerationis pervenit ad ultimam partem minimam papyri, vel alimenti ut convertatur in ignem vel carnem, vel immediate post illa minima pars papyri to ta convertitur in ignem, vel non. Si non, ergo adhuc infra terminum parvitatis propriee manet papyrus, vel alimentum saltem via corruptionis, et sic non habet terminum intrinsecam. Si non remanet, ergo cum omnes illae partes infra minimum nondum sint eeque ultimo disposita), quia uniformiter difformiter dispositio introducitur, relinquitur, quod est forma ignis introducetur in aliquas ex illis partibus sine sufficienti dispositione,scilicet calore ut octo, manebit materia sine forma.

Respondetur admisso casu disputationis gratia (nam vix contingere potest, ut ignis vel agens naturale applicetur quantitati ita minori) quod producto calore infra octo in parte minori, quam requiratur ad quantitatem ignis cessat intendere calorem in ea parte, quousque debita quantitas ulterius sit disposita eodem modo, ita quod subito in tota illa quantitate introduci possit calor ut octo, qui est ultima dispositio et sine forma ignis non invenitur; ultima enim dispositio nunquam introducitur, nisi cum forma,et concomitantia reliquorum

accidentium, quorum unum est quantitas debita, unde haec ultima dispositio, licet in ratione accidentis praecise debebat lege alterationis produci uniformiter difformiter, tamen ut ultima est et necessario annexa ipsi formae substantiali, introducitur ipsa lege generationis substantialis, scilicet modo formae substantialis et expectando reliqua accidentia, et dispositiones talis formae. Et qucd producta qualitate aliqua infra ultimam dispositionem in quantitate indebita, cessat actio ulterioris qualitatis productiva, quousque debita quantitas sit disposita, patet ex duobus; tum in generatione viventium, quae exigunt determinata organa, unde licet una pars minor, vel indesignata habeat qualitatem requisitam ad carnis vel ossis materiam, verbi gratia, talem duritiam, non tamen introducetur ibi forma viventis, quousque organa sint in quantitate debita disposita, ita suo modo non vivens quousque habeat quantitatem, non quidem organizatam, sed sibi debitam dispositam non generabitur. Et secundo id apparet in flamma quae vicinam superficiem aut partes aeris non inflammat, sed in eis conservat calorem, et si ponatur materia nimis sicca, ut papyrus vel sulphur aliquantulum distans inflammat eam; ergo signum est, quod non moVendo vicinas partes, sed conservando cilorem potest in aliquid agere. Et sic quando dicitur, quod cessante motu in parte immediata, cessabit in ulterioribus, distinguo ; cessante motu conservatione primi caloris simul, concedo; cessante motu, sed non conservatione caloris nego, per illum enim conservatum reliquae partes moventur usquequo sint aequo pondere omnes dispositae, ut in omnibus simul cum quantitate requisita calor ut octo, simul per generationem formae introducatur; postea vero in aggeneratione, continuatione quadam producetur, quia jam supponitur debita quantitas generata. Quomodo autem ultima dispositio non introducatur sola alteratione, sed simul concurrente generatione, in lib. de gener, explicabimus, sed sufficit advertere, quod si ultima dispositio est necessario annexa formae substantiali, quid mirum quod sit annexa generationi, et sine ipsa non introducatur? Licet cum habitudine ad qualitatem praecedentem per alterationem introductam, cui continuatur vel coordinatur, et ratione filius habitudinis fungitur causalitate seu prioritate dispositionis, et causae materialis, ut ibi latius explicabitur.

Ad confirmationem respondetur, quod quando pervenitur ad illas angustias, quod alimentum vel combustibile pervenit ad suam minimam quantitatem, non solum in qua esse potest via generationis (inde enim adhuc ulterius progredi potest motus via corruptionis non ejecta forma combustibilis, alias desineret per ultimum esse illa forma, ut supra dictum est) sed etiam in qua esse non potest via corruptionis, quae est terminus extrinsecus parvitatis, tunc considerandum est, quod licet tota illa pars non receperit uniformiter dispositiones usque ad ultimam; tamen dicendum est, quod vel illee dispositiones minores ultimo per accidens sunt sufficientes, ut introducatur ultima, quia sublata quantitate debita, reliqu» omne dispositiones forma) praecedentis cessant, et sic solvitur forma substantialis a materia, sublatis autem omnibus dispositionibus subjecti, sive persea contraria dispositione, sive per accidens destructa quantitate requisita, et consequenter dispositionibus, quae mediante illa in subjecto sunt tollitur forma, et datur locus ut generans introducat formam sub-

stantialem et dispositionem ultimam, utendo generatione, et non amplius alteratione. Vel dicendum, quod pervenitur ad minimam illam quantitatem infra, quam potest sustantari forma,sed in alia non potest, cessabit motus conservando dispositiones immissas, quousque in reliquis partibus dispositio sufficiens seque introducatur, ut super omnes ultima dispositio cum forma substantiali introduci possit, sicut de igne primo applicatur passum, et generante ignem dictum est.

Secundo arguitur: Si non viventia habent terminum intrinsecum parvitatis, accipiamus corpus quod in toto universo minimam inter omnia quantitatem exigit, et ponatur in sua minima quantitate, tunc dividatur a Deo, vel Angelo, nulla alia alteratione vel dispositione facta, quam divisione, vel facta divisione, adhuc manebit illud minimum vel non. Si manebit, ergo ultra terminum intrinsecum parvitatis invenitur, et sic ille non erat terminus. Si non manet, ergo convertitur in aliud corpus^ed supponimus quod in nullum aliud corpus potest esse minus in toto universo, ergo in nullum aliud corpus potest converti. Et praesertim quia ex vi divisionis non apparet quae forma possit ibi introduci. Et si dicatur, quod convertetur in corpus proximius circumstans, contra est, tum quia potest contingere quod sit minus dispositum et proportionatum illi corporis circumstanti ut in illud convertatur : tum quia potest Angelus vel Deus dividere illud corpus in vacuo, et tunc non habet circumstans corpus in quod convertatur. Item sit minimum panis vel vini,in quo ejus species salvari possit, et sacerdos intendat consecrare medietatem tantum, tunc medietas erit consecrata, et altera medietas sub forma panis vel vini, dabitur ergo tunc aliquid vini vel panis sub minori minimo, quod est non habere terminum intrinsecum parvitatis. Confirmatur, in ipsa aggeneratione, qua ignis serpit per papyrum, vel vivens convertit nutrimentum, forma tunc introducitur ad modum motus ipsius aggenerationis continuae, ergo in minores ac minores sine termino determinato parvitatis; ergo similiter quando primo generatur, nec enim magis determinata accidentia exigit in generatione quam in aggeneratione.

Respondetur in illo primo casu, illud minimum aggenerandum et addendum esse corpori viciniori activioris virtutis, vel si undique circumdetur corpore aequalis activitatis, Deus determinabit in quod convertetur sicut alias causas determinat. Et dum incipit divisio, incipit esse in minori parte infra minimum via corruptionis, quod non est inconveniens. In vacuo autem non poterit illud minimum dividi ab Angelo, resistente tota natura, quia non potest aliud corpus generari, et consequenter neque istud corrumpi aut sine debita quantitate, et dispositionibus permanere. Si vere Deus velit in vacuo dividere, tenebitur conservare substantiam infra minimam quantitatem,quod bene potest facere, sine dispositionibus enim potest conservare formam in materia.

Quoad secundum casum respondetur, quod illa pars media non consecrata cum maneat continuata,elsub eadem quantitate cum alia medietate consecrata, eodem modo conservabitur atque ante consecrationem, eo quod quantitas medietatis consecratae ex sustentatione divina habet vim substantiae, et ita facit omnia, quae ibi faceret substantia, si adesset, si autem ibi adesset substantia in illa medietate, conservaretur alia illi adjuncta, ergo similiter facta consecratione.

Ad confirmationem respondetur aggeneralionem fieri per modum motus in minores ac minores partes quia non seorsum ponuntur, sed ut aggregat® et conjunctae ei cui aggenerantur : unde in aggeneratione nunquapa datur quantitas minor minima separata et seorsum, hoc enim est inconveniens, conjuncta vero alteri majori non solum est in¬conveniens, sed necessarium in omnibus corporibus. In prima au¬tem generatione fit corpus aliquod per se ut totum, non ut pars aggre¬gata, et ita si fieret in minori ac minori quantitate, fieret sine quan¬titate sibi debita et propria, qu® de¬bet esse certa ac determinata, sicut alia accidentia.

Ultimo arguitur : Posse dividi in infinitum sine termino est passio quantitatis, et non impeditur per formam substantialem, cui inh®ret, cum hffic ipsa forma sit ratio, et radix ipsius quantitatis, et conse¬quenter divisibilitatis in infinitum, ergo potest dato quocunque mini¬mo adhuc dividi, praesertim in homogeneis, qu® ejusdem rationis sunt ii> toto et in partibus. Nec est assignabiie a quo proveniat illud impedimentum divisionis ultra mi¬nimum, non enim provenit a natu¬ra quantitatis secundum se, quia hffic potius petit dividi sine termino nec a forma substantiali, quia h®c est radix talis quantitatis, nec a qualitatibus, quia ist® in puncto conservari possunt et intendi ac remitti, ergo a nullo.

Respondetur, quod posse dividi in infinitum sine termino, non est passio quantitatis in statu naturali, et ut sequitur ad corpus naturale, sed quantitatis mathematice consi¬derat®, et secundum abstractionem ab omni corpore et motu.Forma au¬tem non est radix quantitatis sub statu mathematico, sed sub statu naturali, id est,ut deservit operatio¬ni et motui, aliisque dispositionibus ad generationem requisitis. In statu autem mathematico ponitur solum per considerationem intellectus, quo praecise consideratur id, quod extensionis est, ex vi enim hujus praecise considerati non repugnat dividi, sed tamen ex aliis adjunctis, prout in statu naturali,scilicet prout deservit dispositioni ad generatio¬nem et operationi, et ut dimanat a certa, ac limitata forma, sic non potest dividi in quascunque mini¬mas partes servata illa forma. Unde dicitur ad argumentum, quod im¬pedimentum divisionis provenit ex determinata forma, qu® est radix quantitatis, non absolute et sub statu mathematico, sed ut deservit sibi et sub statu naturali, et conse¬quenter determinata est : quod si dividatur, forma tollitur, qu® exi¬git illam dispositionem, et conse¬quenter ipsa quantitas, qu® pereunte subjecto non potest conservari.

CIRCA SECUNDUM LIBRUM.

DE NATURA ET CAUSIS.

QUvESTIO IX.

DI RATUM. ARTE, ET VIOLtMO.

In ipsa definitione natura- ens particulas posuit Philosophus, quibus naturo «b artificioso.el violento distinguitur. Ltrique cuim opponitur illa particula, principium motus ejus, in quod est ; non enim o* Intrinseco principio motetur, sive quod movetur arte, sive quod vi.EI idi», quia oppositorum eadem est ratio, agendo do natum, qum principium motus inlra se habet, simul agemus do artificioso, el violento,qum solum habent principium extrinseeum motus. Licet autem notura etiam opponatur supernnturnli ot libero, lumen ad Physicum non spectat illas dilTerenlias per s« considerare, quia utramque Inm superuaturale, quam liberum a motu sensibili non dependent: violentum autem et artificiosum in sensibilihu «inveniuntur.

ARTICULUS PRIMUS.

Krptiratiir definitio natur».

Varias natura- acceptiones plerique derivant, sed evidenter S. Thoiua» ex Pbilosopbu v Melnph. Ux. v, ejus acceptiones declarat i p. quiest. xxix,art. i nd i, et hoc modo analogiam hujus nominis explical: • Nomen, inquit, naturie primo impositum csl nd significandum genernlionem viventium, qua* dicitur nativitas. El quia hujusmodi generatio est a principio intrinseco, extensum est hoc nomen ad significandum principium intrinsecum molui. HI sic definilur natura in secundo Physicorum. El quia hujusmodi principium est formale, vel innterinlo communiter tnm materia, quam forma dicitur natura. IU quia per formam completur essentia cujuscunque rei. communiter essentia cujuslilirt quam significat ipsa definitio vocatur natura. Unde Boetius dicit : Quod natura est unum quodque informans specifica differentia. specifica enim differentia esi, quie complet definitionem, ct sumitur a propria rei forma. » Ita I». Thomas.

Igitur natura nh-olute sumpta, ct sine addito isti» quntuor modis sumitur. scilicet pro nativitate seu nascentia, pro principio motus seu generationis, pro materia, vel forma,pro eseentia el quiddilate, qua* explicatur in definitione. Aliquando vero natura sumitur cum aliquo addito pro lota universitate rerum, ut quando dicimus: Aliquid est in rerum natura, et I). Thomas *»<pe docet Litam naturam esse instrumentum Dei, ut l-n, q. i, «rt. n, et q. vi, art. i ad Q. Aliquando 9umitur pro

ipso auctore naturae, qui non tam est natura, quam origo ipsa, principiumque totius naturae, et ab aliquibus appellari solet asperiori vocabulo natura naturam, id est, ordinans naturam.

In praesenti ergo naturam considerat Philosophus in secunda acceptione pro principio motus intrinseco, ut D. Thomas advertit loco citato et ii Physic. lect. ii. Quod autem ex principiis istis componitur potius est principiatum,quam principium. Quod si dicas : Cur ergo Philosophus egit de principiis rei naturalis in primo libro, et rerum in hoc secundo agit de natura pro principiis rei naturalis, respondetur quod cum natura definiatur hic respective, ut S. Thomas advertit in hoc secundo Physicorum, lect. i, id est,sub habitudine ad totum, non inconvenit de principiis rei naturalis tractasse in primo libro, quatenus ex illis constat ens naturale sive in fieri, sive in facto esse. Hic autem de principiis rei naturalis, seu de natura agit sub habitudine, et respectu ad motum , sic enim induit rationem naturae, in quantum est principium motus, sive active, sive passive, atque ita in primo libro considerantur principia, ut constituentia ens naturale, sive in fieri, sive in facto esse, ibique non tam consideratur principium*ut activum, et passivum, quam ut materiale et formale. In praesenti vero considerantur principia non ut constituentia ens naturale, sed ut principiantia motum, et ita consideratur principium ut activum, vel passivum.

Est igitur definitio natura): Natura est principium et causa motus, et quietis ejus, in quo est primo, et per se, et non secundum accidens. Primo loco ponitur in definitione naturae principium, et causa. Cur utrumque posuerit Philosophi multi quaerunt, et multa respondent. Aliqui solum majoris explicationis gratia: alii, quod addidit causam ad componendam privationem, quae est principium motus, et non est natura,quia non est causa. D. Thomas ii Physic. lect. i, dicit poni principium, et causam ad designandum, quod in aliquibus natura, est principium passivum, in aliis activum, et hoc designatur per ly causa. Addere etiam possumus, quod quia intendebat Philosophus definire naturam substantialem, ut ex quarta particula constabit, oportuit significare, quod esset principium motus non quomodocunque, sed primum, seu radicale,et positive ordinatum ad motum, ideo nec posuit solum principium, quia hoc etiam convenit privationi, nec solum causam, quia hoc etiam convenit virtuti, sed potentiae motivae, qua) est accidens, sed utrumque conjunxit, ut intelligeretur, quod debet esse principium positivum causans motum, non tanquam medium operandi, quod est virtus, sed tanquam principium, quod est radix.

Secunda particula est, motus, et quietis. Nomine motus non intelligitur solum localis, sed quicunque motus physicus, et componens, sive localis, sive alterationis, etc. Illa autem copula et} non intelligitur copulatim, ita quod ut aliquid sit "natura,oporteat utriusque esse principium, sed intelligitur distributive distributione accommoda: in aliquibus enim natura est principium motus, in aliis quietis, in aliis utriusque : solius motus, ut in viventibus, in quibus si omnis motus cessat, cessat vita ; solius quietis,ut in coelo empyreo, et in toto terrae globo qui perpetuo quiescit; utriusque, ut gravia, et levia, quae aliquando quiescunt, aliquando moventur, eo quod in eis unum ordinatur ad aliud,

scilicet motus ad quietem. Quare tota natura in communi est prin¬cipium motus, et quietis distributi-ve. Non autem ponitur disjunctive, motus, vel quietis, ne daretur intel-ligi, quod ad naturam in communi, seu ad totam collectionem natur© sufficeret alterum,scilicet sola quies vel solus motus-;dum autem utrum¬que distributive intelligitur, omnia in tota collectione natur® reperiri significatur. Neque est inconsuetum sic tradere definitiones,sicut quando anima definitur a Philosopho quod anima est, qua vivimus, sentimus, loco movemur, et intelligimus: non quod omni anim® in singulari id competat, sed aliquid illorum om¬ni anim®, alicui etiam anim® om¬nia illa, sicut anim® rationali. Nomine vero quietis, non intelligi¬tur pura carentia motus, sed carentia illius cum possessione termini, hujus enim quietis pos-sessiv®, principium reale est natura, carenti® vero qua tenus est nihil, uon datur principium reale.

Tertia particula ejus in quo est, ponitur ad excludendum principia extrinseca motus. H®c enim non constituunt naturam, et sic exclu¬duntur artificialia, qu® non habent motum ortum ex aliqua forma, seu principio intrinseco, sed ab arte, qu® extrinseca est natur®, et simi¬liter violentum, quod est ab aliqua vi extrinseca, et denique efficientia alicujus motus in aliquid extrinse-cum constituit aliquid, nec deter¬minat naturam, sed solum quate¬nus in se movetur aliquo principio intrinseco; unde ignis non dicitur natura, quia active calefacit aliud extra se, nec animal ex eo quod ge¬nerat aliud, sed quia habet princi¬pium motus in se; ut ignis, quia potest descendere sursum, et aqua, quia potest descendere deorsum, et similiter, quia potest calefieri et corrumpi; ad hoc enim hfldjet prin¬cipium intrinsecum passivum, et sic omne principium motus conve-venientis ipsi mobili dicitur na¬tura.

Sed dices: Calefactio ignis, etiam ut actio est, est naturalis neque enim libera, vel artificialis, vel vio¬lenta est; ergo procedit a natura ut natura est; et idem dici potest de generatione, qu® est actio pro¬cedens a natura, ut natura est.

Respondetur, actiones illas dici naturales, non quia natura consti¬tuatur ratione illarum, vel per or¬dinem ad illas, sed quia consequun¬tur ad naturam, et ex inclinatione illius sunt, vel ad naturam propa¬gandam ordinantur. Hoc enim quod est efficere, vel movere alteram a se etiam potest competere agenti non naturali, sed artificioso, et vio¬lento, imo et principio immobili alia moventi, scilicet Deo. Ex hoc ergo quod aliquid moveat aliud prfficise, non dicitur natura, nec pertinens ad rationem mobilis; sed tamen potest dici actio erga al¬terum naturalis, vel quia naturam generat, vel quia a natur® inclina¬tione procedit; quod totum suppo¬nit naturam constitutam, non au¬tem formaliter constituitur per hoc, quod sit principium talis motus moventis aliud a se.

Quarta particula est primo et per se, et non secundum accidens. Ubi particula primum, denotat secun¬dum communem explicationem, quod natura non debet esse princi¬pium motus secundarium, et ins-trumentale, quale est accidens, sed radicale primum quale est substan¬tia : accidens enim est aliquid ad¬junctum natur©, non constituens naturam, sed illi constitut® inh®-rens. Denique additur illa particula per se et non secundum accidens, juxta aliquos solum ob majorem ex¬plicationem juxta alios, prfflsertim

D. Thomam, et secundum textum litterae, ad excludendum ea, quae ab aliquo interiori moventur, sed per accidens adjuncto, sicut, v. g. cum medicus curat seipsum, talis sanitas provenit a principio ipsi medico intrinseco,sed tamen quia contingit hunc, qui sanatur, esse medicum: per se enim est quod infirmus sanetur, per accidens vero, quod qui est infirmus sit medicus ; ideo non dicitur sanari a natura, sed ab arte, sicut alii infirmi, qui curantur a medico.

Sed instabis contra utramque particulam : Nam potest dari ars ad facienda opera, non alterius, sed sui tantum, sicut ars cantandi, saltandi, et ratiocinandi, etc. quae non per accidens, sed per se, id est, ex suo objecto solum possunt fieri a principio intus existenti, et in eo, in quo est; ergo per hoc non differunt naturalia ab arte. Item superflue ponitur duplex illa particula primo per se; nam si est primum principium, hoc ipso non est accidentaliter conjunctum, et consequenter est per se.

Respondetur quod illa opera artificiosa quantum ad substantiam non fiunt ab arte, sed solum quantum ad modum, quo diriguntur, et sic licet ex parte substantia? operis sint actiones propriae ipsius subjecti, et a principio intrinseco fiant, tamen quantum ad modum, quo fiunt secundum talem directionem artificiosam, non fiunt a principio intrinseco ipsi naturae corporeae, quae sola est natura mobilis, de qua in praesenti agimus, sed fiunt a principio adquisito per cognitionem, et non habente radicem in ipsa natura, sed accidentaliter conveniente, et sic dicitur principium intrinsecum, quia inhaeret in ipso homine, non quia a natura dimanat. Specialiter autem ars ratiocinandi non dirigit opera naturalia, sed operationes intellectus artificiose disponendo objecta, non introducendo in ipsos actus rationis artificialem et realem formam.

Ad secundum dicitur, quod illa particula primum denotat, quod principium debet esse intrinsecum radicale, sed quia non satis explicatur, quid sit esse radicale principium, adhibetur illa particula per se; sic enim intelligimus, quod non solum est primum respectu operationis, et motus, sed quod in ipsa essentia rei est primum tanquam per se illi conveniens.

Sic explicata naturae definitio plures habet difficultates.Sed quia omnes illae non tam difficultatem faciunt circa ipsam definitionem naturae, quam circa ea, in quibus ratio naturae iqvenitur sequenti articulo declarabuntur.

ARTICULUS II.

In quibus ratio naturse inveniatur?

Circa ea, quibus convenit ratio naturae aliquaB se offerunt difficultates. Prima, an ratio naturae conveniat composito \ an solum partibuscomponentibus.scilicetmateriae, et formae? Secunda, an conveniat coelo ? Tertia, an conveniat elementis, scilicet gravibus et levibus? Quarta, an conveniat animae rationali, ut rationalis est? Denique, an conveniat Angelis, et Deo ?

De composito.

Si totum compositum sumatur pro supposito subsistente in concreto, manifeste excluditur a Philosopho a definitione naturae in hoc secundo libro, tex. xn, dicens: « Quod compositum natura quidem non est, sed est, et constat natura, ut homo. » Itaque compositum est

principiatum, non principium: natura autem principium est motus, et quietis ; similiter theologia distinguit naturam a supposito, et in Christo fatetur duas naturas et unam Personam ; et in Deo tres Personas, et unam naturam, non ergo suppositum, seu Persona natura dicitur.

Si vero loquamur de toto, non pro ipso supposito, sed pro forma totali, sicut,verbi gratia,humanitas, in qua materia et forma inveniuntur ; controvertitur ab aliquibus an conveniat illi ratio naturae, nam ex una parte non videtur id posse negari, cum fides fateatur, quod Verbum assumpsit humanam naturam, id est, humanitatem ipsam, non assumpta Persona ; ergo humanitas natura est. Deinde, quia humanitas est principium, et ratio operationis per modum principii quo, non per modum principiati, et quod, ut evidenter patet in Christo respectu operationum, et motuum, qui media humanitate illi conveniunt, horum enim motuum humanitas est principium quo ; ergo convenit illi definitio natura? ab Aristotole designata. Quod enim aliqui dicunt humanitatem in Christo Domino esse operativamut quod,et non solum ut quo, neque actiones esse suppositorum, sed singularium supra q. vii, art. ii, impugnatum est. Quod si convenit forma? totali esse principium operandi quod, do partiali forma substantiali etiam id poterit dici, et sic talis modus operandi ut quod, in forma totali non magis excludet illam a ratione natural, quam formam partialem.

Ex alia vero parte excludi videtur forma totalis a ratione natura?, quia licet humanitas sit principium quo motus, et quietis, non tamen est primum principium simpliciter et tanquam elementum primum, unde generatio fit, quia ita est principium, quod etiam est principiatum; ex aliis prioribus, scilicet materia et forma, unde non includitur in definitione data, quae dicit, quod natura est principium motus, et quietis primo et per se, humanitas autem non est principium primum, sed ex primis principiis constans. Et adstipulatur Philosophus v Metaph. text. i, dicens: « Quod natura principium est, et elementum, » sumit ergo naturam non pro quolibet principio,sed pro principio quod est elementum, humanitas autem non est elementum, sed ex elementis. Item ibidem cap. iv, text. v, dicit Aristoteles: « Quod natura est id, ex quo primo inexistente generatur, quod gignitur, » primum autem inexistens, ex quo aliquid generatur, non est integra natura, seu humanitas, sed pars aliqua, ex qua fit humanitas. Nec tamen negat ista sententia humanitatem, seu formam totalem esse naturam sumpta natura pro quidditate, seu essentia, ut opponitur supposito, non tamen esse naturam prout explicatur in definitione Aristotelis, qua? solum includit prima principia motus, et quietis, non quse sunt ex his.

Hiec difficultas non tanti momenti est, quanti fit ab aliquibus, qui nimis in hanc ultimam sententiam inclinant, sed tamen prima sententia videtur magis conformis menti D. Thoma? qui in v Metaph. lect. iv, explicans illa verba Philosophi text. v, ubi dicit: « Quod est natura ipsa forma ut substantia, » intelligit illa deforma totali, inquiens: «Quodnon solum forma partis dicitur natura, sed species ipsa, qua? est forma totius, ut si dicamus, quod hominis natura non solum est anima, sed humanitas, et substantia, quam significat definitio. » Ita D. Thomas. Cum autem in illo loco Philosophus agat de natura eo modo,quo illam de.

finivit in hoc secundo libro Physicorum,siquidem ex illo loco oppositi Auctores suam confirmat sententiam, efficitur planum, quod D. Thomas etiam loquiturde natura, prout hic definita est ab Aristotele, quando illam tribuit formae totali.

Ad fundamentum oppositum respondetur, quod in definitione naturae, quando dicitur, quod est primum principium, ly primum idem est quod substantiale, seu radicale, ut opponitur accidentali, et instrumentali, non autem oportet, quod sit primum partiale, et per modum primi elementi. Humanitas autem principium substantiale est, et hac ratione primum. Quod vero dicitur humanitatem esse genitam, non vero principium generationis, respondetur humanitatem esse genitam ut quo, non ut quod; et sic manet intra lineam principii substantialis ; id enim quod se habet ut quo, est principium ejus, quod se habet ut quod. Non autem requiritur quod natura sit principium generationis, sed sufficit quod alterius motus, nam in coelo datur natura, et non principium generationis.

Ad primam auctoritatem Philosophi dicitur, quod in illis verbis : Natura quoque principium est, et elementum, non attribuitur naturae utrumque copulatim, sed naturae, et elemento attribuitur, quod sit principium, quasi dicat, natura principium, et etiam elementum est principium, non vero natura est elementum, et principium. Quae constructio litterae significatur ibi a D. Thomalect. i, dicens : « Quod natura est principium, sicut illud a quo incipit motus, elementum autem sicut pars prima in generatione rei. » Ad secundum vero locum dicitur, quod ibi Philosophus plures acceptiones naturae referens ponit secundam, quando dicitur natura, ex qua primo inexistente generatur, quod gignitur: tertium autem modum dicit esse, quando natura dicitur, unde primus motus in unoquoque est eorum, quae natura sunt in eo secundum quod ipsum est. Qui tertius modus continet definitionem naturae traditam hic in ii Physicor. Ergo perperam ex denegatione illius secundi modi intenditur probari, quod humanitati non conveniat iste tertius.

De materia et forma.

De forma nulla est difficultas, quod sit natura, imo magis esse naturam, quam materiam,'aperte docet Philosophus ii Phys. cap. i. De materia multi dubitant, et quidam extreme sentiunt in hac parte, sentiunt enim aliqui, solam materiam, vel generalius loquendo solum principium passivum non activum esse naturam, quod attribuitur Scoto in ii, dist. xviii, quaest. unica, ut referunt Gonimbricenses in ii Physic. c. i, q. iii, art. i, et P. Fuente lib. ii Physic. q. i, diffic. ii. Alii per aliud extremum solum principium activum sentiunt esse naturam, et ita excludunt materiam a definitione naturae, quod attribuitur Valesio quaest. xi, ad tyrones, et eam videtur sequi P. Vazquez i-ii, disp. xxv, cap. iii. Nec possunt hanc sententiam negare, qui existimant rationem naturae solum analogice convenire materiae respectu formap, ut Gabero hic tractatu secundo, disp. i, dub. iv. Et fundamentum hujus sententiae dependet principaliter ex his,quaearticuloquartodicendasunt; praecipue enim fundatur in eo, quia naturale oppnitur violento ; ad rationem autem violenti requiritur, quod inveniat resistentiam in passo, quae fit per activitatem illius, non

per receptionem passivam, alioquin omnis motus erit naturalis, quia omnis motus habet principium passivum : ergo ad rationem naturae, ut opponitur violento, requiritur principium activum, et non sufficit passivum ; quod fundamentum ibidem expendetur.

Fundamentum autem primae sententiae ad id reducitur, quia inde primo denominatur natura, unde mebilis esse dicitur, et in tantum est natura, in quantum mutabilis, sed esse mobile, et mutabile, importat principium passivum, ergo ratione illius aliquid denominatur natura.

Confirmatur, quia natura est principium motus intrinsecum, hoc autem non habet ratione principii activi, sed passivi, imo per accidens se habet ad motum, quod habeat principium activum ad illud, sicut si segrotus habeat principium curationis, scilicet artem medicam, per accidens se habet ad sanationem. Unde etiam activu m principium si purificetur ab omni passivo, exuit rationem naturae, et solum est motor naturae; ut ergo sit natura, necessario debet supponere principium passivum motus, et ab illo solo denominabitur natura, quia si ab activo denominaretur, etiam remoto passivo fieret denominatio; imo quando datur utrumque principium tam passivum, quam activum, ab activo nullo modo fit denominatio, ut patet in igne, qui non denominatur natura, ex eo quod calefacit active, sed ex eo, quod est mobilis passive. Neque negat haec sententia, quod viventia habeant naturam; sed dicit, quod viventibus convenit natura ratione passivi principii ad motum, non ratione activi. Unde fit, qnod ille motus sit in viventibus naturalis, qui est a principio extra ad quod vivens passive se habet, ut motus cordis, primus actus intellectus, et similia; quacunque enim determinantur ab alio, dicuntur naturaliter ferri; et recedit a naturali, quod se determinat, de quo D. Thomas i p. q. xvm, art. m.

Nihilominus dicendum est: Ratione naturae, ut explicatur definitione data proprie convenire materiae, bt formae, principio activo et passivo, dummodo sit principium activum motus in seipso, sicut se movent viventia. Haec conclusio sumitur ex.D. ThomauPhysicor. lect. i, ubi inquit: « Quod in rebus naturalibus eo modo est principium motus, quo eis convenit motus, quibus ergo convenit movere, est principium motus activum; quibus autem competit moveri, est in eis principium passivum, quod est materia, quod quidem principium in quantum habet potentiam naturalem ad talem formam, et motum, facit esse motum naturalem. » Ita D. Thomas. Et videri etiam potest in locis articuli quarti citandis, ubi aperte tenet, etiam principium passivum esse capax violentiae, et consequenter esse in se naturam. Et videri possunt pro hac sententia Conimbricenses ubi supra, et M. Soto in n Physicor. quaestione prima, conclus. m.

Fundamentum est; tum quia motus naturales sunt diversi in diversis naturis, cujus diversitatis ratio debet reduci ad diversitatem formae, et principii activi, ergo forma est principium naturale; tum quia in viventibus proprie invenitur ratio naturae, alias sola inanimata, non autem viventia constabunt natura; cum tamen vivens, in * quantum vivens habeat processionem naturalem, scilicet generationem, qu» est opus naturae, et alios etiam motus naturales: constat autem, quod unicus in hoc distinguitur a non viventi, quia habet principium aotivum se movendi, quod inanimato

non convenit, ergo principium ac¬tivum proprie habet rationem na¬tura. Nec dici potest motum pro¬prium animalium, verbi gratia, mo¬tum progressivum non mere natu¬ralem. sed mixtum ex violento, et naturali, quia fit per elevationem, et depressionem unius partis, et pro ea parte, qua elevatur, est violen¬tus, et contra gravitatem. Contra hoc enim est; tum quia multi alii motus naturales inveniuntur in ani¬mali, qui nihil habent de violento, ut motus augmentationis, et nutri-tionis, motus cordis, pulsationis, etc. Tum etiam quia licet motus progressivus aliquid habeat violen¬ti® respectu gravitatis, non tamen respectu natura animalis, cui mo¬tus ille naturalis est, ut pote a pro¬pria virtute se movendi,qu® ex ipsa natura animalis, ut animal est, ori-ginatur.

Quod vero materia, et principium passivum habeant rationem natura, constat, tum quia ipsa materia pri¬ma per sui transmutationem vere est causa motus, et susceptionis for¬marum, ergo vere est principium motus et quietis; tum etiam, quia aliquis motus datur naturalis, qui non habet principium activum, ne¬que ex parte form®, neque ex parte materi®, sicut motus coeli, suppo¬sito quod coelum non est vivens, et tamen motus circularis est ei natu¬ralis, ut contra Vazquez, et alios probavimus infra; et dispositiones qu® in aliquo subjecto recipiuntur, in illo sunt motus naturales, et non violenti, alias generatio non fieret naturaliter, et tamen in illo subjecto non habent principium activum,ne¬que ex parte form®, quia illam ex¬pellunt, neque ex parte materi®, quia in illa recipiuntur.

Ad primum a principio, respon¬detur Gonimbricenses hic qu®st. m, art. ii, sentire,quod omnis motus est naturalis respectu materi®, vio¬lentus autem respectu conpositi, si est contra inclinationem form®: cffiterum non potest omnis motus dici naturalis materi®, cum non omnis disponat illam ad generatio¬nem form®, quod solum est ei na¬turale, ut patet in motu, quo proji¬citur lapis sursum. Quare responde¬tur, quod licet naturale opponatur violento, et omnis motus habeat principium passivum su® receptio¬nis, non tamen principium passi¬vum inclinationis, ut autem notavit D. Thomas ii Physic. lect. i, prin¬cipium passivum facit esse motum naturalem, in quantum habet po¬tentiam naturalem ad talem formam et motum, et propter hoc factiones rerum artificialium non sunt natu¬rales, quia licet subjectum naturale sit in eo quod fit, non tamen habet potentiam naturalem ad talem for¬mam, nec est mobile a naturali agente, sed ab artificioso. Si autem quomodocunque recipi, sufficeret ad naturalem motum, projectio la¬pidis sursum, cum in eo recipiatur, esset naturalis motus, et grati® in¬fusio in anima, quia in ejus naturali entitate recipitur.

Ad argumenta facta in favorem Scoti respondetur, dici aliquid na¬turam in quantum mobilis, sed non ut pracise ad recipiendum, sed etiamsi mobilis sit ad agendum, movent enim qu®dam ut mota. Ita¬que principium activum sine ulla mutatione movens, est supra natu¬ram, scilicet Deus. Si autem movet, ut indigens mutatione ad moven¬dum, non excluditur a natura, quia mobilitate inducitur ad moven¬dum.

Ad confirmationem respondetur, probare, quod non omne principium activum est natura, ut si sit princi¬pium intrinsecum per accidens,sicut quod infirmus habeat artem curan¬di, hoc enim principium est acqui¬situm, non innatum, et sic non eat

natura. Sunt tamen alia principia activa, qua> sunt innata cl intrinseca per se, et ad inolum sui ordinata, ut in virentibus, et talio non excluduntur a ratione natura*. Et in hoc peccant pleraque argumenta, qua* pro sententia Scoti multiplicantur, probant enim principium passivum esse naturale, et opponi violento, et illud sufficere ad denominationem natura*, non tamen probant excludi omne principium activum a natura» quando non est pure activum ut Deu», nec est principium solum ad movendum alia, sci etiam se.

Undo respondetur ad ultimum, quod denominatio naturie non fit a solo principio passivo, sed etiam activo, dummodo habeat illas duas conditiones, quod non sit pure activum sicut Deus, sed movens motum, nec sit ad movendum alia, sed ad proprios motus sui, ratione cujus ignis, ut pra-cise calefacit nliud. non dicitur natura, quia non est principium motus in se.

Sed adhuc inquires: An materio et forma analogici dicantur participare rationem natura-: Respondetur plures Auctores analogiam agnoscere. utCabero hic tractat, n, disp. i, dub- iv; Cursus Carmelita-norumdisp. vn, qua>st. vinetnlii. Fundantur, quin Philosophus dicit v Metaph. c. rv propter formam metaphorice omnem substantiam noturam diei, ergo ct analogice. Et n Phy», c. i, dicit quod forma magis «t natura quam materia, non ergo materia simpliciter. Adde quod malaria non habet secundum se oppositionem cum violento, nisi medianto forma, si enim solum sufficeret principium passivum ad rationem violenti, nec requireretur activa resistentia, quandocuuque excluditur furina a materia, pateretur violentiam, quia passive erat ei conjuncta, et aer quando privatur luce, ct cadum cessante motu paterentur violentiam. Denique, materia nullius motus est causa nisi mediaule forma, de m* enim indifTcren* eat, et in potentia ad diversos motus, ergo sicut causa ili potentia est causa secundum quid, ita materia est principium motus, et consequenter uniunt secundum quid, quin in potentia.

Opposita tamen sententia pluribus piaret Auctoribus, nec nobis displicet. Tenet eam Solo n Phy sic. q. i. Toletus, Placa, et alii: et ratio sumitur ex dictis, quia principium passivum vero et proprio habet rationem natura-, cl non. habet esse principium omnis motus dependentor. aut participative a forma, nam per se est principium generationis in suo ordino,scilicet ut causa materiali*, sicut es! principium corruptionis, el nd illam habet naturalem inrlinaliuuem ; ergo non est cur a propria et univoca ratione natura-excludatur. Nec obstat, quod exerceri non potest talis motus sine forma, et dependenler al, ipsa, nam hoc modo etiam forma non potest exercere motum, nisi dependentor a materia. El ratio natura- non consistit in exercitio motus, sed in ratione principii ; ratio nutem principiandi, nec materia convenit per formam, nec forma- per materium, sed utrique in suo genero per se essentialiter ronvcnil, liect conjungi debeant, ut motus exerceatur.

Ad primum fundamentum oppositum cx auctoritate Philosophi respondetur quod in illo primo loco, cum dicit, quod propter formam omnis substantia notura dicitur metaphorice. non sumit ibi naturam physice, et ut in prmsenti consideratur pro principio motus, sed pro quacunque qaidditate, quit- est terminus generationis, et dicitur natura quasi natu, seu generata. Sumpta ergo natura in hac acceptione

pro termino motus, non pro principio, omnis substantia dicitur natura, id est, quidditas specifica: a forma quasi a termino formali. Expositio est S. Thomae in v Met. lect. v, §. Pojiit duos modos, ubi inquit : « Sicut forma vel materia dicebatur natura, quia est principium generationis, quae secundum primam nominis impositionem natura dicitur, ita species et substantia dicitur natura, quia est terminus generationis: nam generatio terminatur ad speciem generati, quae resultat ex unione formae et materiae. Et ex hoc secundum quamdam metaphoram et nominis extensionem, omnis substantia dicitur natura, quia natura, quam diximus, quae est generationis terminus, substantia quaedam est, et ita cum eo quod natura dicitur, substantia similitudinem quamdam habet. » Ita D. Thomas. Et similiter quando subdit Aristoteles quod materia dicitur natura, quia formae susceptiva est, ad litteram Piloso-phus loquitur de natura, non in nostra acceptione pro principio motus, sed pro quidditate rei, quae est terminus generationis; in hac enim acceptione proprie dicitur natura ipsa forma, seu id quo aliquid actu habet naturam, id est,quidditatem; materia autem dicitur natura seu quidditas, quia hujus succeptiva est, non quia per se actu est talis. Sumendo autem naturam pro principio motus, materia dicitur univoce natura, et si susceptiva sit formae, quia esse susceptivam formae intrinsece, et per se illi convenit, et per se est principium rei sicut ipsa forma suscepta.

Ad secundum locum ex Physicis dicitur, quod materia est magis natura, non quod ly magis dicat analogiam, sed principalitatem, et comparationem. Bene autem stat, quod inter univoca unum sit principalius et perfectius altero, sicut homo leone in genere animalis.Et ita est magis natura specifice, non generice, inaequalitate se tem\ite ex parte speciei,non ex parte generis participati, sed hoc analogiam non facit.

Ad fundamentum ex ratione dicemus latius art. iv, quomodo materia seu principium passivum pati possit violentiam, etiam ut passivum est.

Ad secundum respondetur, quod materia est indifferens ad plures motus, ad quos inclinatur nisi per formam, verbi gratia, ut moveatur sursum vel deorsum, augmentatione, vel diminutiono, etc. Et tamen per se habet et independenter a forma esse principium recipiendi illos in toto. Alii vero motus sunt, ad quos materia habet immediatam inclinationem et per se, non mediante forma, sicut ad generationem substantialem, et receptionem formarum, licet determinatio ad istam formam potius quam ad illam ab aliquo agente disponente dependeat.

Et quando dicimus, materiam et formam univocari in ratione naturae, non intendimus quod per se sint univoce in aliquo genere, vel specie, sed supposito quod solum reductive pertinent, dicimus rationem principii et partis componentis,non inaequaliter et analogice, sed per se utrique convenire.

De anima rationali.

Difficultas est, an secundum gradum rationalem sit natura, non solum secundum alios gradus, scilicet vegetativum, et sensitivum; nam natura videtur esse principium motus corporalis ad Physicam pertinentis ; motus autem partis rationalis independentes sunt a materia et mobilitate physica, potiusque ad Metaphysicum pertinere videntur, ut

intelligere et velle, quae etiam aliunde naturae metas excedunt, quia non sunt determinatae ad unum, sed universalem habent indifferentiam, et de se permanere possunt, et convenire statui separationis.

Nihilominus asserendum est: Animam rationalem, etiam secundum gradum rationalem naturam, esse, pro statu tamen quo est in corpore, status enim separationis ad considerationem de substantiis separatis spectat ad Metaphysicum per se et directe. Et ita Philosophus in hoc secundo libro,text. xxvi, docet quod terminus considerationis naturalis est forma, quae aliquo modo potest esse separata, scilicet anima rationalis. Unde inquit D. Thomas ibi lect. iv : « Usque ad animam rationalem se extendit consideratio naturalis, quae est de formis; sed quomodo se habeant formae totaliter a materia separatae, et quid sint, vel etiam quomodo se habeat haec forma, id est, anima rationalis secundum quod est a corpore separabilis, et sine corpore existere potens, pertinet ad Philosophum primum, id est, ad Metaphysicum. » Igitur anima rationalis pro hoc statu ad physicam considerationem pertinet; et consequenter rationem naturae induit, solum enim pro statu separationis ad Metaphysicum spectat.

Ratio hujus est, quia anima rationalis etiam secundum ultimum gradum rationalitatis vere constituit hominem, et est forma ejus, homo autem est ens naturale, etiam secundum ultimam speciem et gradum, ergo anima, quae est forma constitutiva ejus, est natura etiam secundum istum gradum, id est, principium talis entis naturalis. Major negari non potest; nam anima rationalis, ut rationalis,est forma hominis, ut definitur in Concilio Viennensi, et in Lateranensi sub Leone X, et ratione constat, quia homo secundum propriam hominis rationem constituitur per aliquam formam, seu gradum formae, et in quantum homo rationalis est: haec enim est ultima differentia ejus, ergo forma, quae dat esse rationale in quantum talis, constituit essentialiter hominem. Est etiam principium motuum rationalium, ut ridendi, flendi, loquendi, quae licet mediante corpore exerceantur, sunt tamen propria gradus rationalis, non vegetativi, aut sensitivi tantum.

Ad fundamentum oppositum respondetur, quod operationes animae rationalis, licet secundum se, et propriam rationem spiritualem, sint independentes a corpore, dependent tamen ministerialiter etdispositive, quia pro hac vita exercentur dependenter a sensibus a phantasmatibus, et ratione hujus dependentiae ad naturam spectant, sicut etiam generatio hominis naturalis est, licet anima non dependeat a corpore quantum ad esse, sed quantum ad informationem. Et cum instatur, quod non sunt operationes determinatae ad unam, sed indifferentes, aut voluntariae, respondetur quod ex hoc probatur non esse naturales illas operationes secundum se, et ratione principii a quo egrediuntur, bene tamen ministerialiter et dispositive, propter dependentiam quam habent a sensibus, a quibus etiam dispositive pendet libertatis exercitium; laesis enim vel turbatis sensibus non exercetur libertas. Et hoc non est dici naturales solum ratione modi, sed tota ipsa substantia actus, eo modo dicitur naturalis, quo pendet a principio naturali, scilicet dispositive, ab illa enim dispositione et ministerio sensuum, non solum dependet modus, sed totum ipsum exercitium actuum intelligendi, et volendi. Quod vero in statu separationis a materia, possint hujusmodi actus permanere non obstat, quit

ille status non est connaturalis animee, sed semper inclinatur ad istum, quem habet in corpore, et ideo anima simpliciter est natura etiam separata, non propter statum separationis, sed propter connaturalitatem ad operandum in corpore, et secundum dispositiones sensuum.

De ccelo.

Specialis difficultas est, an in illo salvetur propria ratio naturae propter duo? Primo, quia motus ille non est ei naturalis, secundum quod naturale opponitur violento, quia non est ab aliquo principio activo intrinseco, ut autem sit naturale oppositum violento, debet habere principium intrinsecum activum, quo resistat vi extrinsecus illatae, passivum autem principium nullo modo resistit, ergo non patitur violentiam, et consequenter nec constituit naturam, quia illud est natura, s:u naturalis motus, quod violento opponitur, et per violentiam tolli potest. Secundo, quia quies non est coelo naturalis, neque violenta, ergo neque motus naturalis est, neque ipsum coelum naturai, siquidem natura principium motus et quietis, non motus tantum. Consequentia patet, quia omnis motus naturalis tendit ad quietem, si ergo quies non est naturalis, neque motus. Antecedens vero probatur. Quies non est violenta, quia nullum violentum perpetuum, coelum autem perpetuo quiescet post diem judicii; non est naturalis, quia non est acquisibilis motu naturali coeli, alias quamdiu illam non acquireret, non esset in actu perfecto, sicut grave extra centrum non est perfectum, et ideo motus ejus naturalis est, quia tendit ad quietem, nihil enim movetur propter moveri, cum moveri imperfectio sit. Quod si dicatur utrumque ccslo esse naturale, et motum, et quietem, ergo duo contraria sunt ei naturalia, quod repugnat.

Denique, accumulatur difficultas, quia pars coeli, si av ilsa ab ipso poneretur in hoc mundo inferiori, neque moveretur, quia non esset assignate, quo motu moveretur, et ad quem terminum, neque quiesceret, quia est extra locum proprium, qui est super elementa, alias enim si quiesceret, naturaliter quiesceret, hoc ipso quod relinqueretur in quocunque loco, et sic quies esset ei naturalis, ac per consequens motus naturalis non esset.

Ultimo, coelum empyreum habet naturam, cum sit verum corpus, et tamen non potest moveri nec ad id habet principium : ergo natura non consistit in hoc, quod sit principium motus, et quietis.

In hoc puncto aliqui Auctores negant, motum coeli esse naturalem, fundati in illo principio P. Vazquez i-ii, disput. xxv, de quo agemus art. iv sequenti. Quod principium passivum non potest pati violentiam, et consequenter neque habet naturam ut opponitur violento. Unde aliqui simpliciter fatentur motum coeli esse violentum, propendere autem in quietem naturaliter, omnis enim motus aut est violentus, aut naturalis, ut docet Philosophus rv Physic. tex. lxvii, si ergo motus non est coelo naturalis, quia solum habet principium passivum, erit violentus, et sic tenet Martinez super cap. i hujus libri, disp. i, q. u. Alii vero dixerunt, neque est violentum illum motum coeli, neque naturalem, sed preeternaturalem pro quo citatur Avicenna a M. Soto n Phy. q. i, et Scotus in ii, dist. ii, in fine,q. vi, et videri potest in iv, dist. xlviii, q. ii, ponens potentiam neutram, mediam inter naturalem et violentam.

Cseterum S. Thomas expresse pluribus in locis,motum coeli dicit esse naturalem, ut videri potest i p. q.

lxx, art. m ad 4, et i de Coelo,lect. m et iv, etiii contra Gent. c. xxiii, et quaest. v de Potentia, art. v, reducens perpetuo rationem naturae in coelo ad principium passivum, quo naturaliter est susceptivum motus. Et probatur, quia coelum habet in se principium passivum inclinans ad motum sui circularem, et hic motus est ei naturalis, non propter terminum in se acquirendum, sed quia naturale est ei influere in haec inferiora, ut primum alterans, ergo principium inclinans ad hunc motum circularem, natura est, eique conveniunt conditiones naturae. Et hanc rationem ponit Div. Thomas in iv,distinet, xlviii, quaest. n, articulo ii ad 4, ubi dicit: Quod motus coeli non est de perfectione corporis coelestis, nisi in quantum per hoc est causa generationis in istis inferioribus; et sic est aliquid naturale ille motus. Est autem coelum principium passivum, non solum ratione materiae, sicut omnes aliae res, sed etiam ratione formae, quia ex ipsa forma non consequitur motus active sicut in aliquibus, sed ab intelligentia recipitur.

Ad primum fundamentum respondetur in primis, quod etiam principium passivum potest pati violentiam, quando habet inclinationem in formam, qua privatur, et privatur illa sine alterius aeque naturalis subrogatione, ut dicemus art. m. Vel secundo dicitur, quod coelum ut habet adjunctam intelligentiam moventem, etiam resisteret active mediante impulsu intelligentiae, si sibi inferetur vis ad sistendum motum. Remota autem intelligentia movente, non erit violenta cessatio motus, et sic non resistet.

Ad secundum respondetur quod quies non erit violenta coelo, eo modo quo flet post diem judicii, ut docet D. Thomas q.v. de Potentia art. T ad 12, non quod illa quies sit ex aliquo agente naturali; sic enim acquireretur per motum, et motus coeli esset propter quietem, et sic esset motus imperfectus, quamdiu non acquireretur quies. Sed dicitur illa quies naturalis negative, quia provenit ex absentia moventis, cessabit enim tunc Angelus movere coelum, quia cessabit status generationis, qui ordinatus est a Deo ad complendum numerum electorum, non est autem illa quies positive naturalis et intenta, neque enim motus coeli est propter quietem, sed propter generationem inferiorum. Et ad instantiam, quod tunc motus non erit naturalis, respondetur quod ille motus non dicitur naturalis ratione termini, quasi acquirat aliquid ipsi coelo, in quo quiescat, sed ratione principii, quia passive inclinatur ad motum sui, quo perficitur et constituitur in ratione primi alterantis.

Ex quo etiam solvitur objectio quorumdam, quia tunc motus est naturalis, quando est acquisitio loci convenientis ipsi mobili, et tunc quies est naturalis, quando est conservativa praesentia convenientis, neutrum autem convenit coelo, quia non acquiritur ei locus convenientior.ex eo quod moveatur inter eumdem circulum. Sed hoc argumentum, quod fuit Avicennae, procedit ex imaginatione, quod motus coeli est naturalis, sicut motus corporum imperfectorum, quae moventur propter aliquid acquirendum, coelum autem, cum sit corpus perfectum et instrumentum intelligentiae, movetur ad dandum, non ad acquirendum : et ita Div. Thomas in iv Sentent. citato dicit, quod in corpore coelesti non est aliqua potentia, quae perficiatur per locum, vel quae facta sit propter hunc finem, qui est esse in tali loco. Motus ergo coeli solum est naturalis, quia reddit coelum motum, ut causet in haec inferiora, n«n ut sibi acquirat.

Ad aliam replicam, quod duo contraria erunt naturalia coelo, respondetur id non esse inconveniens pro diversis statibus,sicutgravinaturale est quiescere in centro, et moveri extra centrum.

Ad tertium respondetur, quod in 1110 casu aliqui dicunt, quod pars coeli tenderet sursum. Sed non assignant a quo principio caret enim levitate : et licet sit eminenter leve, tamen etiam eminenter est grave; et ita ex hac parte, non est major ratio ascendendi quam descendendi. Alii dicunt, quod expelletur ab elementis in locum superiorem, sicut oleum ab aqua ut sursum tendat. Gseterum oleum non ascendit per expulsionem aqu®, aut impulsum 1111 impressum ab aqua ; sed quia levior est aqua, et habet partes magis aereas. Nec apparet quomodo elementa possent imprimere aliquem impulsum illi corpori coelesti, ut sursum ascenderet, et praesertim si in medio daretur vacuum, non apparet a quo impelleretur illud corpus coeleste. Dicendum ergo est ex D. Thoma i de Coelo, lect. v in fine, quod pars coeli ab illo abstracta neque moveretur sursum, nec deorsum, cum sit eadem ratio totius et partis; totum autem coelum caret levitate, et gravitate. Et hoc magis apparet considerando, quod corpora quae moventur ratione gravitatis, et levitatis, moventur propter conservationem sui in proprio centro : propter hanc autem rationem coelum non ascenderet, quia cum sit incorruptibile, non indiget loco conservante. Sed tamen quia propter suam dignitatem debetur ei locus supra corpora corruptibilia, probabile est, quod illa pars coeli ascenderet ad suum locum, quatenus ex vi su® creationis est sibi debitum esse in illo loco, non propter conservationem, sed propter dignitatem. Et licet coelum solum sit mobile a motore extrinseco, hoc intolligitur quantum ad motum circularem in loco proprio, non tamen si extra proprium locum ponatur. Vel certe ab ipso creatore movebitur ad proprium locum, quia ex ipsa creatione illi est debitus propter dignitatem supra alia corpora.

Ad ultimum de coelo empyreo dicitur, quod licet illud coelum naturaliter sit ignotum, potest tamen reduci ad definitionem naturae, quia est principium quietis, sed non motus; neque enim est necesse, quod quaelibet natura in particulari sit principium motus et quietis copulative, sed sufficit quod alterius, licet natura in communi considerata utrumque complectatur divisive.

De gravibus et levibus.

Difficultas celebris est, an moveantur a principio intrinseco activo, vel passivo, et si est activum, an sit activum per modum dimanationis, sicut passio oritur a subjecto, vel per modum productionis, sicut mobile movetur a motore; et eadem difficultas est de motu, quo reducitur aqua ad frigiditatem, vel aliud corpus ad qualitatem propriam, sed de his agendum et infra libro vm.

De Angelis.

Dicimus: Nullo modo convenire illis definitionem natur® traditam; licet enimhabeantnaturam, sumpta natura pro quidditate constituti ex suis pffidicatis, non tamen habent naturam, qu® sit in ipsis principium motus imperfecti et divisibilis, sicut est motus physicus : habent autem operationes perfectissimas intelligendi et volendi, qu® propter suam universalitatem sunt capaces attingendi omnem naturam, et ideo

non possunt ab aliqua natura suf¬ficienter moveri, et satiari, ut S. Thomas docet i p. q.cv, art. iv et i-ii, q. ix, art. vi. Si ergo sunt capaces omnis natura propter suam ampli¬tudinem et abstractionem, conse¬quenter non includuntur in na¬tura physice definita, sed pertinent ad naturam metaphysicam, licet in illa etiam sint capaces superioris perfectionis Divinae, quae superna-turalis dicitur.

ARTICULUS III.

Utrum sit legitima differentia consti¬tuta inter naturalia, et artificialia?

Circa artificiale, duo breviter ex¬plicanda sunt. Primum, quantum ad principium .motus, an videlicet formae artificiales possint esse prin¬cipium per se motus ejus, in quo est. Secundum, an possit per artem pro¬duci forma aliqua naturalis.

Circa primum vulgaris difficultas est de illis artefactis, quae ordinan¬tur ad motum. Videmus enim cor¬pus rotundum velocius moveri, quam planum vel quadratum, vide¬mus rotis moveri plaustrum, non sine illis, et machinas artificiose dispositas impulsu velociori ferri, quam sine artificio. Denique, non¬nullae artes solum ordinantur ad motum ejus, in quo sunt, sicut ars saltandi, citharizandi, et similes so¬lum ordinantur ad motum ipsius-met saltantis et citharizantis, etc.

Circa secundum, videtur ars fa¬cere aliquando opera naturae ; sicut sanitas quae est aliquid naturale, fit a medico; doctrina a magistro; fi¬gura rotunda vel recta, aut colloca¬tio diversa corporum ab artifice, et posse a daemone, vel Angelo fieri veros serpentes, et sic fuisse factos a magis Pharaonis Augustinus putat iii de Trin. cap. vm,et aurum posse fieri per artem chimicam S. Tho¬mas insinuat n-n, q. lxxvii, art. ii ad i, et saltem per Angelum posse fieri nemo negabit, pluraque alia admiranda fieri per artem plu-res referunt Auctores.

Ad primum respondetur, formam artis nullo modo posse esse princi¬pium per se motus ejus, in qua est; in hoc enim maxime differunt ars et natura, ut tradit Aristoteles in hoc ii Physicorum, et D. Thomas ibi lect. i et lect. xrv in fine, dicit, in nullo alio differre naturam ab arte, nisi quia natura est principium in¬trinsecum,et ars extrinsecum,idem-que affirmat in xn Metaph. lect. in. Ratio est, quia tam principium ar¬tis, quam forma per illam producta suntextrinsecum principium motus, ars enim est in intellectu, intellec¬tus autem non movet naturaliter et intrinsece, sed dirigendo et impe¬rando, qui estmotus extrinsecus ipsi rei imperata et directa, ex parte autem forma producta per artem constat, quod illa est principium motus extrinsecum, quia cum sit impressa a directione intellectus per artem, non potest ex vi talis principii habere intrinsecam ratio¬nem natura et principii motus, eo quod intellectus non est factivus natura per ideam et artem, nisi in¬tellectus Divinus. Quod si applicando per artem res naturales, resultat ali¬qua forma naturalis, id non est ex vi artis applicantis, sed ex vi natu¬ra applicata, ut statim dicemus.

Ad oppositam autem rationem respondetur, figuram rotundam, vel quodcumque aliud artificiale non influere tanquam principium intrinsecum in substantiam motus, sed in aliquem modum vel applica¬tionem ad motum, figura enim ro¬tunda tollit aliqua impedimenta, qua in figura quadrata sunt, ad velocitatem motus; rotundum enim habet partes magis unitas et conse¬quenter melius dispositas ad scin-

dendum aerem, quam quadratum, non tamen dat principium intrinsecum talis motus, quod est gravitas, sed conditionom aliquam seu modum requisitum in partibus mobilibus, ut facilius moveatur. Et similiter per machinas artificiose dispositas fortior, seu velocior motus fit, non quia addatur per artem majus principium intrinsecum illius motus, sed quia sic comprimuntur, vel uniuntur, aut disponuntur partes, ut velociori modo modus fiat, posito tali modo, vel applicatione partium. Ad illud quod dicitur de arte saltandi respondetur, quod ars illa non praebet principium motus, quantum ad substantiam illius, motus enim ille vitalis est, et sic fit a principio vitee, sed quantum ad modum, ut quod tali numero aut ordine fiat, aut tali modo applicentur activa, ut medicus qui applicat aliqua ad sanationem modo artificioso.

Ad secundam difficultatem respondetur sententiam D. Thomee consistere in duobus. Primum,quod ars non potest facere virtute propria formam naturalem substantialem, sed solum formam accidentalem, virtute tamen agentium naturalium applicatorum ab arte, potest forma substantialis fleri. Secundum est, quod formae, quas proprie inducit ars in materia exteriori, solum sunt figura, vel compositio seu ordo corporum. Primum patet in m p. q. lxvi, articul. iv et q. lxxv, artic. vi ad i ubi docet, quod formae artificiales sunt accidentia, potest tamen ars applicando virtutes corporum naturalium substantiales formas producere, non virtute propria, sed virtute naturali a se applicata : unde ars solum ibi facit applicationem, non effectum naturalem, sicut quando per artem fiunt ranae aut serpentes, vel etiam decoctione artis fit panis et alii cibi. Et ratio'est, quia ars non habet in se principium formale ad efficiendum tales formas; ars enim nititur virtute et directione intellectus, intellectus autem non potest formali immutatione immutare corporalem materiam, formae enim substantiales non effluunt a substantiis immaterialibus, ut quidam antiqui posuerunt, sed ab agentibus naturalibus formae educuntur de potentia materiae, causatur enim unumquodque a suo simili, sicut late probat D. Thomas i p. q. cx, art. ii, cum ergo ab arte solum fiat applicatio talium agentium naturalium directa per rationem ; et constat quod applicatio non est principium efficiendi formam, sed conditio consequenter, si aliqua forma naturalis fit ab arte, solum fit in vi naturalium agentium, quae antea non operabantur illos effectus naturaliter, quia non erant naturaliter sic applicata.

Secundum dictum ponit D. Thomas ii-ii, q. xcvi, art. ii ad 2 et opusculo xxxiv in fine, ubi inquit : « Quod formae artificialium, cum nihil aliud sint, quam compositio, ordo et figura, ut dicitur in i Physicorum, non possunt habere naturalem virtutem ad agendum. Et ratio est, quia circa materiam exteriorem ars nihil operatur, nisi motu locali, vel praecise applicando activa passivis. Motus autem localis, vel facit divisionem in quantitate, vel copulationem. Si divisionem,resultat diversa figura ex diversa divisione, vel terminatione quantitatis : si copulationem, resultat ordo sive compositio, aut situatio corporum. Si vero ars non solum facit divisionem, vel copulationem, in quantitate, sed etiam applicat activa passivis, resultat quidem alteratio per qualitates activas facta, et quandoque etiam generatio substantialis, non virtute artis quae solum applicationem dirigit, sed vir-

tute activorum, quae applicantur.

Quod si inquiras: In illa figufra vel situatione facta per artem, quidnam est artificiale, cum figura ipsa, et situs aliquid naturale sint, respondetur, tales figuras dici artificiales denominatione sumpta a modo quo producuntur, scilicet ex ordinatione artis, eadem enim figura si produceretur a virtute naturali, sine artificiosa directione, diceretur forma naturalis : illa ergo figura entitative est aliquid naturale, sed ordinative est aliquid artificiale, quatenus a directione artis fit. Utrum vero ars applicans activa passivis, et virtute illorum operans, possit producere quascunque veras formas naturales, verbi gratia, verum aurum, veros serpentes, et similia, supervacuum est quaerere; constat enim quod si illas producunt, non virtute propria artis producunt, ut dictum est. Sed tamen potest adverti differentia posita a D. Thoma in ii, dist. vii, q. m, art. i ad 5 ubi inquit: « Quod ars non potest formam substantialem conferre, quod tamen potest virtute naturalis agentis, sicut patet in hoc quod per artem inducitur forma ignis in lignis : sed quaedam formae substantiales sunt, quas nullo modo potest ars inducere, quia propria activa et passiva inveniri non possunt, sed in his potest aliquid simile facere, sicut alchimistae faciunt aliquid simile auro quantum ad accidentia exteriora, sed tamen non faciunt verum aurum, quia forma substantialis auri non estpercalorem ignis, quo utuntur alchimistae. » Idem docet quaest. vi de Potentia, artic. i ad 18, nec oppositum dixit ii-ii, quaest. lxxvii supra citata, solum enim sub conditione dicit, quod si per alchimiam fieret verum aurum, non esset illicitum ipsum vendere pro vero, quia nihil prohibet artem aliquibus naturalibus causis uti ad producendum veros et naturales effectus. Quod vero ita de facto fiat per artem, ibi non dicit. Quare tota ratio propter quam non potest ars aliquos effectus naturales facere est, quia non potest invenire propria activa et passiva, et convenienter applicare, quae tamen Angelus vel Daemon, qui naturalia omnia perfectissime cognoscit, multo melius invenire et applicare potest, ideoque mirabiles effectus quandoque facit.

ARTICULUS IV.

Quomodo violentum distinguatur naturali?

Violentum generaliter sumptum definiri solet, quod est a principio extrinseco, passo non conferente vim, ut tradit D. Thomas vm Physic. lect. vii et desumitur ex Philosopho m Ethicor. cap. i ubi inquit: « Id esse violentum, cujus principium est extra tale existens, in quo nihil confert operans vel patiens, » ubi S. Thomas explicat illam particulam in quo nihil confert, scilicet per proprium appetitum, atque ita nihil aliud significat illa particula passo non conferente vim, quam non praebente seu habente inclinationem : potest autem non praebere inclinationem, vel positive vel negative : negative, quia nec resistit nec inclinatur, sed mere negative se habet; positive, quia contrariam habet inclinationem, et sic positive resistit.

Ut autem praedicta definitio recte explicari possit, tres difficultates se offerunt explicandae. Prima, circa primam particulam, a principio extrinseco, an quocunque principio extrinseco etiam universalissima causa, qualis est Deus, possit inferri violentia. Secunda, circa illam particulam passe non conferente vim,

an intelligatur de resistentia positiva contraria, an sufficiat negativa. Et si requiratur positiva, an requiratur quod sit activa, vel sufficiat passiva, et quod sit contra quamlibet inclinationem passi. Tertia, an divisio ista in violentum motum et naturalem, ita sit immediata, quod non possit dari motus medius, quae dicitur praeternaturalis.

Prima difficultas.

Circa primam difficultatem, duae sunt sententiae extreme contrariae. Prima, quod a quocunque agente etiam universalissimo potest inferri violentia in res subjectas, de qua videri potest Magister Lorea i-ii, quaest. vi, art. iv, disp. rv,memb.n ; Medina super illum locum 1-2. Alii per aliud extremum dicunt, quod nullo modo potest inferri violentia ab universali agente scilicet Deo, etiamsi ad modum particularis agentis velit agere.

Gaeterum sententia media nobis eligenda est, scilicet quod Deus in quantum motor universalis, a quo omnis creatura movetur, non potest inferre violentiam, siquidem operatur ut proprium principium, et radix cujuscuuque motus. Si tamen velit Deus operari ut particularis motor, non repugnat, quod inferat violentiam, praesertim cum in aliquibus actionibus Deus intendit illam inferre. Prima pars traditur expresse a D. Thoma i part. qu.cv, art. vi ad primum, et m contra Gentiles, cap. c, et q. vide Potentia, art. i ad 19, et sequuntur communiter ejus discipuli, ut Ferrariensis loco citato contra Gentiles, Gonradus i-ii,quaest. vi, art. iv, et alii.

Ratio sumitur tum a posteriori, tum a priori. A posteriori quia videmus plures motus, qui sunt a principio extrinseco universali non esse violentos, quia a principio universali sunt, sicut in mari fluxus et refluxus non est violentus, licet non sit a principio intrinseco, sed a motu lunae; et illuminatio solis in aere non est violenta, licet non sit a principio intrinseco ; ergo similiter quicunque motus a Deo in creaturam subjectam non polest illi esse violentus, licet principium sit extrinsecum, et passum non habeat inclinationem, sicut in exemplis positis non habet. A priori autem fundatur amplius haec ratio, quia inter causam superiorem et inferiorem coordinatio ipsa naturalis est, et multo magis inclinatur natura subjecta in motum provenientem a superiori agente, quam in proprium motum suum, eo quod magis inclinatur ad conservationem totius, quam sui, conservatio enim sui maxime pendet a conservatione totius, et ita si inclinatio ad propriam conservationem est naturalis, et non violenta, multo magis erit naturalis inclinatio ad conservationem totius,conservatio autem totius pendet ex connexione partium inter se; ita quod inferior subjiciatur et obediat superiori in quantum superior est, alioquin si exit ab ejus ordine dissolvitur coordinatio inter partes inferiores et superiores. Motus autem qui est a Deo, ut ab agente universali, respicitur a creatura secundum habitudinem partis ad totum, quia Deus ut motor universalis, totum comprehendit; ergo repugnat, quod talis motus in creatura sit violentus sed maxime naturalis, cum fundetur in illa naturali coordinatione, et subordinatione partis ad totum.

Secunda vero pars nostrae sententiae probatur, quia nulla est repugnantia, quod sicut homo projicit lapidem sursum non sublata ejus gravitate, neque gravitatione, et consequenter motu existente violento,

ita Deus similem motum faciat in lapide, ipso actu gravitante, et tunc talis motus erit violentus. Et confirmatur,quia Deus potest intendere ipsam violentiam in motu, ut patet quando torquet daemones mediante instrumento ignis, aut si immediate per seipsum torqueret daemones, ille autem motus violentus est, quia infert tristitiam et poenam, ergo supponit aliquam repugnantiam ex parte naturae : si enim non repugnaret, non sentiret tristitiam.

Respondent aliqui, quod si Deus moveret lapidem sursum, ille motus non esset violentus, licet esset contrarius motui naturali, quia mobile non resistit Deo moventi, sicut si in voluntate essent per impossibile duo actus contrarii, neuter esset violentus, sed uterque a principio naturali intrinseco, sic in lapide tunc darentur duo motus contrarii, non tamen daretur violentia: sed contra est, quia Deus sic movens lapidem sursum non remota gravitatione, vult ut suo motui resistatur, sicut si projiceretur lapis ab homine, quod patet manifeste, quia illa gravitatio non sublata, tandem vincet motum projectionis factae a Deo, supponimus enim quod non majori vi projicit quam homo, ergo signum est, quod ille motus naturalis gravitandi resistit motui projectionis sursum, ergo falsum est dicere, quod non invenit resistentiam quando sic projicitur,et consequenter violentus est ille motus.

Similiter non sufficit dicere,quod pcena Daemonibus impressa solum habet resistentiam moralem in illis respectu Dei torquentis, respectu vero ignis, qui est instrumentum Dei, habet physicam violentiam, quia spiritus subjicitur corpori, quod est contra naturalem inclinationem ejus. Sed contra est, tum, quia moralis violentia est tristitia, quae fundatur in aliqua physica contrarietate; tum, quia Deus non solum potest inferre dolorem spiritui, sed etiam corpori sensibili hominis vel bruti, respectu autem corporis, dolor habet violentiam physicam, alias si naturalis esset ille motus, in quantum sensibilis, non causaret dolorem. Nec obstat dicere, quod illa violentia est in Angelo respectu ignis torquentis, non vero respectu Dei, si se ipso torqueret. Non inquam obstat: tum quia ille ignis non agit virtute propria, sed virtute Dei, ergo ipsi virtuti et motui Dei resistitspiritus;tumetiam,quia potest unus Angelus superior violenter detinere inferiorem, sicut dicitur Tobiee viii, quod Angelus apprehendit Daemonium, et religavit illud, ergo potest actio superioris esse violenta respectu inferioris; ergo similiter actio Dei,si ita religaret Daemonium per seipsum, sicut ille Angelus. Neque est inconveniens quod Deus concurrat ad motum naturalem lapidis verbi gratia, et efficiat motum contrarium illius, sicut enim de facto concurrit Deus ad motum hominis projicientis lapidem, et ad motum lapidis renitentis, neque in hoc est contrarietns, quia est respectu diversorum principiorum, ita non est contrarietas, quod per seipsum moveat lapidem sursum sicut homo, et concurrat cum lapide ad renitentiam deorsum, sicut cum eadem voluntate concurrit, ut determinate velit unum, et ex vi dictaminis indifferentis et motionis moventis, ut possit oppositum.

Sed contra primam partem conclusionis objicies: Nam omnis violentia fit ab aliqua causa superiori, et efficaciori vincente renitentiam alterius, ergo si propter superioritatem causae universalis ad inferiora non datur violentia, ubicunque fuerit superioritas ad alterum, violentia cessabit, et sic frustra diceret Philosophus tertio Ethicorum, cap. r,

quod violentum est, cum homines
ab habentibus potestatem ad ali¬
quid compelluntur. Et certe si aqua
patitur violentiam, quando calefit,
vel quando projicitur sursum, quia
talis motus inclinationi ejus contra-
riatur, cur non dicetur eamdem pati
violentiam a tali motu, etiamsi fiat
ab agente universali? Diversitas
enim agentis non variat contrarie-
tatem inter motus. Confirmatur,
quia aqua quando movetur sursum
ad replendum vacuum, violenter
movetur, siquidem resistit et gravi-
tat aqua quando sic elevatur, et
tamen ille motus est ab inclinatione
superiori, scilicet ut succurratur bo¬
no totius universi, ergo potest a su¬
periori movente violentari inferior,
etiamsi sit propter bonum univer¬
sale totius.

Respondetur, violentiam fieri a
superiori, quando est superius in
vincendo resistentiam alterius, non
autem si sit superius in causando,
ita quod inferius dependeat totaliter
in agendo a superiori; tunc enim
impressio illa a superiori in infe¬
rius nunquam potest habere re¬
sistentiam in inferiore, si enim
dependet in omni sua actione et
modo a superiori, clare constat,
quod nullam actionem habere (po¬
test resistentem illi, cum hanc
etiam ab illo superiori habere)
debet, sine quo nullam habet. Et
sic constat differentia inter motum
projectionis sursum in lapide fac¬
tum ab homine, et factum a Deo,
quia respectu hominis habet lapis
principium resistendi independen-
ter operando ab illo, non vero res¬
pectu Dei, si operetur ut motor uni¬
versalis, nisi se habet praecise ad
modum particularis agentis. Quod
si petas quomodo intelligimus,quan¬
do movet Deus lapidem sursum ut
particularis motor, vel ut universa¬
lis, respondetur, id constare praeci¬
pue ab effectu, ut si fieret conser¬
vando renitentiam lapidis in oppo¬
situm; tunc enim ut particularis
motor se haberet, et haec est praeci¬
pua regula ad dignoscendum,quan¬
do motus Dei est violentiis, scilicet
si movet conservando renitentiam
oppositam, et consequenter non se¬
cundum potentiam obedientialem,
qua omnia ad nutum obediunt
Deo, sed secundum potentiam,
quae resistendo vincitur, et obedit
agenti ex victoria supra ipsam,
non ex suprema causalitate in
ipsam.

Ad confirmationem aliqui putant,
quod aqua quando ascendit ad sup¬
plendum vacuum, violenter ascen¬
dit, et ad motum aeris, qui sursum
attractus secum defert aquam, non
enim apparet a quo alio agente mo¬
veatur. Sed hoc est contra doctri¬
nam D. Thomae i p. quaest. ix, art.
v, ubi inquit: « Quod pars magis
naturaliter inclinatur ad conserva¬
tionem totius, quam ad suam; » et
ita cum aqua ascendat ad replen¬
dum vacuum propter conservatio¬
nem totius, quod posito vacuo de-
ordinarctur, ideo naturaliter ascen¬
dit sursum, non quatenus corpus
grave est, sed quatenus est pars
universi, sicut manus naturaliter se
opponit ictui capitis, quatenus pars
hominis est. Et sicut ab ipso gene¬
rante movetur per gravitatem ad
centrum, ut ibi conservetur secun¬
dum particularem convenientiam,
ita ab eodem generante movetur
sursum mediante inclinatione,quam
habet ad conservationem totius, in
quantum pars universi est, quae in¬
clinatio imbibitur in ipsa gravitate
secundum habitudinem, quam ha¬
bet ad conservationem totius, non
secundum quod respicit modum
proprium conservandi se in centro
per gravitationem, de quo amplius
quaest. xvii, art. i. Et si dicas, quod
aqua ascendens per fistulam gravi-
tat, quia experientia apparet fistu

lam, aqua ascendente plenam, magis ponderare quam vacuam, respondetur, data illa experientia, de qua tamen nobis non multum constat, non gravitate totam aquam, quae intra fistulam ponitur, quia illa quae ascendit non gravitat actu, sed illa quae adhaeret lateribus fistulae madidando ipsam, vel per poros intrando, talis aqua, quia non ascendit, gravitat et reddit fistulam magis ponderantem aliqualiter.

Secunda difficultas.

Circa secundam difficultatem unum est certum, et aliud dubium. Certum est, et communiter receptum ad violentum requiri, quod passum non se habeat mere negative, sed positive, seu contrarie ad talem motum. Unde D. Thomas 1-2, queest. vi, art. iv, ad dicit: « Quod non semper est motus violentus,quando passivum immutatur a suo activo,sed quando hoc fit contra interiorem inclinationem passivi. » Requiritur ergo contraria et positiva repugnantia saltem ex parte inclinationis interioris. Et sic videmus, quod illuminatio aeris non est violenta, ncc receptio gratiae in anima, licet subjectum negative se habeat ad istas formas. Et ratio est, quia quando subjectum solum negative se habet, adveniente forma positiva negatio tollitur, sublata autem illa nihil remanet quod repugnet positioni forma?, ubi autem non est repugnantia, neque est violentia.

Dubium autem, an ista repugnantia debeat esse ex inclinatione activa vel passiva. Nam Pater Vazqucz mi, disp. xxv, cap. m, quem plures alii sequuntur tenet, quod violentum tantum est contra principium activum, non passivum, eo quod in passivo solum invenitur ordo receptionis ad formam, non resistentiae et contrarietatis, sine qua non salvatur violentia. Ex quo infert, principium pure passivum sicut materia prima, non esse proprie naturam, secundum quod naturale opponitur violento; neque enim violentiam pati potest materia, quia omnis violentia fit per impressionem alicujus formae in passo. Vel ergo talem formam, recipit materia, vel non; si non recipit, nulla est violentia ; si vero recipit, naturaliter recipit, quia habet naturalem potentiam ad omnes formas. Quod si materia per impossibile conservaretur a Deo, sine omni forma, adhuc non fieret illi violentia, quia solum negative se haberet, et in potentia ad omnes formas, sine quibus conservatur, non per aliquem positivum impetum, quo tendat ad illas formas, et sic non patitur violentiam, licet extra cursum ordinarium conservetur.

Secundo, infert motum coeli esse violentum; nam quies ejus non erit contra naturam, perpetuo enim durabit, ergo motus ejus nunc violentus est,quia opponitur illi quieti. Et cum non fiat a natura coeli efficienter, fiet violenter, omnis enim motus aut fit natura, aut vi, ut docet Aristoteles iv Physic. text. lxvii. Si ergo non fit a natura coeli, vi fit.

Denique, instatur pro ista sententia, quia si ad violentum sufficit principium passivum, idem sufficiet ad naturale, scilicet oppositum ejus quod violenter fit per operationem, et sic cum naturalis sit aeri potentia ad recipiendam lucem, violenter recipiet tenebras, et coelum violenter recipiet quietem post diem judicii, quia nunc naturaliter recipit motum, et materia prima violenter carebit forma, quam modo habet, quia habet potentiam naturalem ad habendam illam, et hu-

manitas Christi esset violenter, quia habet naturalem inclinationem ad propriam subsistentiam, et idem est de accidente separato ad suam inhaerentiam.

Nihilominus dicendum est: Quod etiam in principio passivo salvari potest ratio naturae propter inclinationem ad suum naturalem actum, vel ad suam formam et quod potest pati violentiam, non per hoc quod removeatur ab illo ista forma, et succedat alia, vel ejus opposita, cum utriusque sit capax; sed per hoc, quod removeatur principium passivum a statu sibi connaturali, scilicet a tota collectione formarum vel a tota subjectione ad suum activum? Prima pars constat ex dictis articulo secundo, ubi ostendimus ex D.Thoma ad motum naturalem sufficere principium passivum, et ita vocat S. Doctor motum coeli naturalem, quia habet principium passivum ad ipsum inclinans, ut patet in i part. quaest. lxx, artic. iii ad quartum, et aliis locis ibi citatis.

Secunda vero pars explicatur sic, quia principium passivum dicit potentiam seu capacitatem recipiendi aliquam formam, et ejus oppositam vel etiam plures formas intra sphaeram suae inclinationis. Unde violentia in eo non potest sumi, ex eo quod removeatur ab una forma, et succedat illi alia cujus est capax, siquidem sub utraque naturaliter manet; sed si inducatur illi aliqua forma extra totam suam sphaeram, vel impediatur subjici suo connaturali activo, quando ab illo movetur, tunc violentabitur; sic enim principium passivum impeditur a suo naturali statu, qui est recipere aliquam formam, vel obedire alicui agenti connaturali, verbi gratia, materiae primae non solum est connaturalis ista forma vel illa, sed tota collectio formarum, unde si poneretur materia absque omni forma vel materia sublunaris indueret formam coeli, diceretur violentari, quia impediretur ejus naturalis status recipiendi formas, vel saltem formas corruptibiles, quae sibi sunt connaturales. Similiter in coelo, datur naturalis receptio motus ab intelligentia, et si Angelus cesset movere, quies succedet sine ulla violentia, sed tamen si stante motione Angeli, impediretur coelum illi obedire, haec esset violentia in coelo: et si materia ultimo disposita ad formam impediretur recipere illam, et obedire agenti disponenti, stante ejus actione, pateretur materia violentiam. Itaque violentia vel potest esse formalis vel activa: formalis est quando removetur passivum a suo connaturali statu passivae inclinationis sive respectu formarum propriarum sfve respectu proprii activi. At vero activa violentia fit per motum impedientem activam inclinationem, seu motum naturalem, et sic requirit activum principium in patiente violentiam. Et de hac violentia activa loquitur D.Thomas quando dicit in q. v de Potent, art. vad 12, quod cum in corpore coelesti non sit principium activum ad motum sicut in elementis, non sequitur quod ejus quies sit violenta; et sic ut quies violenta sit, videtur requirere D. Thomas principium activum resistens illi. Et in iii contra Gent. cap. xxiii, facit similem consequentiam, quod in motu coelesti nihil est violentum; ergo impossibile est, quod principium ejus activum sit natura; istae enim consequentiae procedunt de violentia activa. Ceeterum si alio modo principium passivum removeatur a suo statu naturali per impedimentum recipiendi formas proprias, val obediendi suo connaturali activo, sic violentiam formalem patietur.

Ad argumenta opposita responde-

tup non requiri renitentiam activam ad violentiam formalem, sed sufficere impedimentum inclinationis passivae ad propria formas, vel ad connaturale activum. Ad id quod dicitur de materia prima, quod non potest pati violentiam per impressionem alicujus formae, jam dictum est quomodo potest pati violentiam, si ponatur extra statum naturalem. Vel in opinione eorum, qui admittunt materiam posse conservari absque omni forma, vel si forma incorruptibilis materiae sublunari imprimeretur,aut si materia ultimodispositaad formam impediretur recipere illam. Et quod dicitur, materiam sine omni forma solum se habere negative, respondetur quod negative se haberet in ratione agendi, sed non negative in ratione inclinationis, et appetitus positivi, quo frustraretur in illis casibus materia. Ad id quod dicitur de motu coeli et quiete, jam articulo secundo ostendimus quomodo ibi violentia non inveniatur.

Ad exempla ultimo loco allata respondetur quod non fit violentia materiae, si expellitur una forma, et introdu citur alia,quia ad utramque habet connaturalem habitudinem, et similiter se habet aer in admissione lucis, et amissione illius, utriusque enim eadem con naturalitate est receptivus, et sic expulsio unius non est violenta, cum recipiat aliud quod est etiam connaturale. De humanitate Christi dicimus,quod licet careat subsistentia propria,subrogaturtamendivina,queeeminentercontinet totam vim propriae,et perfectionem ejus; et sic non violentatur, quia eminentius subsistit in subsistentia illa; quando autem totum, quod est in aliqua forma, suppletur per aliam, nulla fit violentia si caret propria.

De accidente separato, a quo tollitur modus connaturalis existendi per inhaerentiam, et de modo sacramentali corporis Christi, tollente modum connaturalem quantitatis, dicimus, quantum est de se pro ea parte, quia impediunt connaturales modos talium rerum esse similes formis violentiam inducentibus, sed tamen quia hoc fit a Deo auctore supernaturali, cui naturaliter subjicitur omnis creatura, ex parte agentis, et ex modo agendi non est contra naturam, neque est violentum, ut tradit D. Thomas i p. q. cv, art. vi ad i.

Adhuc tamen inquires: Quando in aliquo subjecto invenitur aliquis motus, qui respectu unius principii est naturalis et respectu alterius violentus, unde adjudicandum est, an simpliciter sit violentus vel naturalis ? Verbi gratia, generatio et corruptio sunt mutationes naturales ratione materiae, sed tamen corrupi tio est contra naturam formae et dispositiones, quas ignis inducit in aqua, sunt naturales ratione materiae,et violentae ratione formae aquae, et similiter quando animal movetur motu progressivo,elevatio pedis, v. g. est violentia respectu ipsius corporis in quantum corpus grave est, respectu vero naturae animalis ut animal est, est naturalis, et similiter voluntas in actibus imperatis potest pati violentiam, ut in intellectu et appetitu sensitivo, quatenus sunt moti a voluntate, licet sint naturales, ut eliciuntur a suis potentiis.

Respondetur, quod licet respectu ejusdem principii repugnet eumdem motum esse violentum et naturalem, quia repugnat idem principium esse intrinsecum, tamen non repugnat eumdem motum respectu di- .versorum principiorum dici violentum, et naturalem, aut mixtum ex voluntario et involuntario. Quando autem quaeritur, unde fiat denominatio, respondetur quod in vo-

luntariis seu moralibus, violentum denominatur ab eo quod est contra voluntatem, licet connaturale sit respectu principii, seu potentiae particularis, eo quod voluntas est inclinatio totius suppositi, et rapit secum caeteras potentias, quae connaturaliter natae sunt illi obedire, sicut sphaerae inferiores natae sunt moveri a primo mobili. Et ita voluntas non potest pati violentiam in propriis actibus, neque physice, quia ab extrinseco principio sunt, neque moraliter, quia voluntarii sunt, hoc ipso quod ab ipsa procedunt; in actibus autem imperatis, et ab alia potentia elicitis pati potest violentiam, ut docet D. Thomas i-ii, quaest. vi, art. iv, quia licet isti actus pro ea parte, qua eliciuntur a propriis potentiis, quae sunt principia intrinseca, violenti non sint, comparative tamen ad voluntatem, a qua illa principia nata sunt moveri, simpliciter dicuntur violenti, quia sunt contra inclinationem totius suppositi, quae est voluntas, a qua simpliciter denominatur suppositum moveri; et sic intellectus potest pati violentiam comparative ad voluntatem, non physice in se, voluntas autem neutro modo.

Caeterum in naturalibus, quando concurrit principium motus violenti et naturalis, denominatio sumitur ex principio naturae praedominantis, v. g. motus progressivus animalis simpliciter est naturalis, quia est a forma intrinseca animalis, quae praedominatur naturae elementali, siquidem perficit, et movet illam, et sic elevatio pedis, licet sit violenta corpori elementali, est tamen naturalis animali. Et similiter,quando aqua ascendit ad replendum vacuum, simpliciter est motus naturalis, quia oritur ex inclinatione naturali, scilicet ex conservatione totius universi, quae praedominatur inclinationi particulari. Et eadem ratione dispositiones ad generationem, et corruptionem simpliciter sunt naturales, quia licet contrarientur ipsi composito quod corrumpitur, et formae illius, tamen pertinent ad conservationem universalem status corporum inferiorum, in quibus si materia permaneret sub una forma, tolleretur ordo mutationum generabilium, et corruptibilium, et ideo mutationes, quae deserviunt ordini et conservationi hujus status simpliciter dicuntur naturales ratione materiae, licet contrarientur formae particulari quam corrumpunt.

Tertia difficultas.

Circa tertiam difficultatem aliqui tenent, non dari motum medium inter naturalem, et violentum, loquendo de motu locali, qui sit praeternaturalis, fundaturque in auctoritate Philosophi iv Phys. tex.LXvn dicentis: « Quod omnis motus aut fit natura, aut vi; » ergo omnis motus qui non est naturalis, eo quod non est a principio intrinseco, erit violentus. Et ratio est, quia omnia corpora habent internam propensionem in aliquem definitum et determinatum locum universi, sive gravia sint, sive levia, a quo si recedunt, patiuntur contra impetum propriae inclinationis; ergo violentantur. Et hic inferunt motum coeli esse violentum, quia coelum inclinatur naturaliter ad quiescendum, si Angelus cesset movere, ergo contra illam inclinationem fit, si moveatur; dicunt tamen, quod si coelum non esset grave et leve, ut putavit Aristoteles (quod tamen ipsi non admittunt) motum fore praeternaturalem. Ita Martinez ii Phys. cap. i, quaest. ii.

Oppositum sentit D. Thomas i de Coelo, lect. iv, ubi inquit: « Quod

circulatio ignis vel aeris quam ex motu firmanenti, dicit Aristoteles provenire, primo Meteor. non est ei naturalis,quia non causatur ex principio intrinseco, neque iterum est per violentiam, sive contra naturam, sed est quodammodo supra naturam, quia talis motus inest eis ex impressione superioris corporis, cujus motum ignis et aer sequuntur secundum perfectam circulationem aqua vero secundum circulationem; incompletam, scilicet secundum fluxum et refluxum maris. » Ita D. Thomas, qui motus locales sunt, et constat non esse violentos, quia non movent elementa extra proprium locum, sed in suo proprio loco conveniunt: quod si a loco suo suo amoverent, contrariaretur ista circulatio ignis vel aeris motui sursum, quo naturaliter moventur ista elementa, et fluxus maris contrariaretur motui deorsum, quo movetur aqua, quod stare non potest, quia motui sursum solum contrariatur motus deorsum, et e contra quia unum uni est contrarium, ut patet per Philosophum i de Coelo, tex. xi. Non ergo circularis motus istis elementis in proprio loco conveniens, contrarius est, et consequenter neque violentus: naturaliter autem non est,quia non est a principio intrinseco, et sic est praeternaturalis.

Dices: Ergo quando aliquod corpus, verbi gratia, tota per impulsum impressum circulariter movetur, etiam ille motus non erit violentus, et sic non habebit contrarium in illa rota; ergo neque a quo corrumpatur, et sic semel impressus circularis motus, nunquam desinet, nisi ab extFinseco detineatur. Respondetur quod ille motus rotae necessario fit per aliquem impulsum, qui est qualitas . distincta a gravitate, et levitate, ut in octavo libro amplius dicetur. Haec autem qualitas nisi continue imprimatur a motore, evanescit,quia est in subjecto extraneo, et solum per modum transeuntis imprimitur, sicut species in aere, et motio in instrumento, est enim impulsus instrumentalis quaedam motio, quia de se ordinatur ad movenda instrumenta exteriora; unde de se non est permanens, sed desinit, nisi continuo instauretur. Unde ex defectu ipsius etiam si non detur aliud contrarium desinet ille motus rotae, sicut desinet motus circularis coeli, et ignis, et aeris, cessante Angelo movere,ut libro octavo dicetur.

Ad fundamenta contrariae sententiae. Ad locum Aristotelis respondetur ibi sumere violentum non stricte, sed lato modo, ut etiam includit praeternaturale; cum enim violentum duo includat unum ex parte principii activi,quod sit extra, alterum ex parte passi, quod sit contra ejus naturam, tunc est violentum stricte dictum,quando utrumque includit,tunc autem lata sumitur,quando alterum tantum,videlicet quando accipitur pro motu solum,ut a principio extrinseco, sive passum resistat, sive non, et hoc modo includit motum contra et praeter naturam; et sic verum est quod omnis motus aut fit vi, aut natura, id est, a principio intrinseco, vel extrinseco; sed non omnis fit contra naturam aut a natura.Et hunc esse legitimum sensum Philosophi constat, quia postquam dixit omnem motum fieri aut natura,aut vi,subdit: « Quippe cum violentus sit praeter naturam, » intelligit ergo nomine violenti aliquid praeternaturale.

Ad rationem respondetur, omnia corpora propendere in locum determinatum, a quo si extrahantur violentiam patiuntur; sed tamen dari potest motus, quo neque extrahantur a suo naturali loco, neque ad illum tendant, sed quo in loco pro-

prio moveantur a superiori agente, ut de circulatione ignis et fluxu maris dictum est. Quod vero dicitur coelum violenter moveri, jam supra rejecimus, et est expresse contra Aristotelem i de Coelo, a tex. ix, eo quod coelum neque est grave, neque leve, cum naturalis ejus locus et motus non sit in centro, nec a centro, sed circa centrum. Videatur ibi D. Thomas lectione quinta.

QUESTIO X.

DE CAUSA IN COMMUNI.

ARTICULUS PRIMUS.

Quae sit definitio causae in communi, et quae conditiones causae ?

Quid sit causa in actu primo, et per modum principii, ex ipso actu secundo, quod est causare, investigandum est. De hoc vero magna varietas inter auctores orta est, eo quod difficile est assignare aliquid commune omnibus causis in ratione causandi, quod non dicat solum rationem principii vel termini, a quibus etiam res pendent, et non ut a causis, et in Divinis invenitur unum esse ab alio sine aliquo causalitatis genere. Coristat autem apud omnes nomine causse intelligi aliquid, quod sit principium, sed quia non omne principium est causse, sed latius patet principium, quam causa, et causa quam elementum, ut S. Thomas notavit v, Metaphys.in principio, oportet assignare differentiam, quam addit causa supra rationem principii, quse sit contractior principio, et latior elemento.

Aliqui ergo diffidentes- invenire aliquam definitionem communem omnibus causis, dixerunt nullam dari definitionem causse in communi, quia est quid analogum ad omnes modos causandi, et ita prius est dividenda, quam definienda, sicut fecit Aristoteles in n Physic. et in v Metaph. Sed certe mirabile est, quod possimus definire principium in communi, et illud definit Aristotelesin initiov Metaph.dicens: « Quod omnibus principiis commune esse primum, unde aliquid est, aut fit, aut cognoscitur; » et solet etiam definiri principium id a quo aliquid sequitur; et tamen quod causa in communi non sit definibilis, cum multo magis analogum deberet esse principium, quam causa, cum sit aliquid communius, omnis enim causa est principium, sed non e contra. Et praeterea analoga sunt definibilia, quia de illis potest dari scientia, sicut patet in ente; ergo etiam si causa sit analoga ad omnes quatuor causas, poterit tamen definiri, et dato quod essentialiter non defineretur, saltem descriptive posset definiri penes aliquas conditiones communes omnibus causis, sicut est dependere ex parte effectus influere exparte causae, et similia; ergo non est omnino neganda definitio causae: ut omittam non esse ita certum causam communi esse analogam ad omnes quatuor causas, ut sequenti articulo dicemus.

Varie ergo divisi sunt auctores in explicanda ratione causae in communi, fortassis ex eo quod inadaequate consideraverunt conditiones ad causam requisitas. Aliqui enim consideraverunt ipsum causare ex parte causae; alii ex parte causati. Ex parte causae consideraturinfluentia, seu derivatio principians causatum : ex parte vero causati consideratur dependentia, et consecutio in esse, et consequenter distinctio a suo causante. Aliqui ergo definiunt causam sic : Causa est id quod per se influit esse in aliud.Ito. P.Suarez: quam definitionem aliqui paululum mutant dicendo, quod caus*

est id ad quod sequitur effectus, ut P. Rubio, quia tamen videtur petere principium, supponit enim in definitione id de quo quaeritur; quaerimus enim in quo consistat aliquid esse effectum, et recipere influxum per moduin effectus, cum multa deriventur ab aliis, et non sint effectus,ut duae Personae in Divinis. Alii definiunt: Quod causa est id « quo aliquid per sependet, ut Conimbricenses hic et Fonseca. Alii dicunt: Quod causa est id a quo aliquid sequitur, quam definitionem multis locis tradit D. Thomas ut videri potest ii Physic. lect. x, et q. x de Potentia, art. i ad 3, opusc. xxxi. Alii, ut Avicenna,dicunt:Quod causa est quae tribuit esse rei, in quo non differt a prima definitione: idem enim est dicere, tribuit esse, et influit esse,et easdem patitur difficultates, ut infra dicemus.

Veritas tamen est, quod perfecta definitio causae omnes istas exigit conditiones, et per alteram tantum non perfecte explicatur ;exigit enim rationem principii tanquam aliquid communius, exigit rationem influentiae, seu derivationis ex parte causae, exigit dependentiam, et consecutionem in esse ex parte causati; unde sequitur, quod intercedere debet diversitas inter causam et causatum. Et ita D. Thomas in diversis locis tradit istas conditiones, significans ex omnibus coagmentandam esse definitionem causae. Nam in i Physic. lect. i,dicit, quod causae dicuntur, ex quibus res dependent secundum esse suum vel fieri, ubi per dependentiam in esse, causam definit. Item i p. q. xxxm, art. i ad 2, dicit: « Quod hoc nomen causae videtur importare diversitatem substantiae, et dependentiam alicujus ab altero, quam non importat nomen principium. » At vero in v Metaphys. lect.. i, inquit: « Quod principium ordinem quemdam importat ; hoc vero nomen causa influxum quemdam ad esse causati;» ubi causam per influxum definit.Denique, locis supra citatis definit causam per consecutionem causati dicens : Quod causa est id ad quod sequitur, scilicet sequela physica et quoad esse. Ex hoc autem colligimus, has definitiones non esse sibi contrarias, sed unam adjuvare aliam, et explicare quod in altera deest. Et sic possimus ex illis omnibus colligere plenam causae definitionem dicendo: Causa est principium alicujus per modum influxus seu derivationis, ex qua natum est aliquid consequi secundum dependentiam in esse. Principium ponitur loco generis, et excludit ea a quibus aliquid pendet, non ut a principio sui, sed ut a termino, vel medio, sicut relatio pendet a termino, quantitas ab indivisibili terminante, vel continuante. Per modum influxus ponitur ad assignandam rationem causalitatis, et differentiam a principiis, quae sine influxu aliquid initiant, ut privatio, et terminus a quo, quae important principium motus secundum influxum, sed tantum ordinem in id quod ab eis principiatur. Et similiter excluditur conditio sine qua non, ut applicatio, quia non importat influxum, neque rationem principii, sed aliquid concomitans,et requisitum. Et quae natum est aliquid sequi ponitur ad assignandum alteram conditionem causae, quia non sufficit quaelibet derivatio influxus ut sit causalitas, sed talis influxus esse debet, ut ab illo dependeat in esse id, quod causatum est, et sic excluditur generatioetspiratio in Divinis, quae licet communicent naturam Divinam et esse, tamen illud esse non est dependens; sed est illudmet quod est in producente communicatum. Neque oportet, explicare in hac definitione, quomodo sequatur

unum ex alio, an in actu primo,vel secundo: definitio enim data proce¬ dit de causa in actu primo dicendo, quod est principium alicujus, prin¬ cipium autem est actus primus.

Sed objicies: Nam imprimis istae definitiones non explicant, quid sit ipsum causare, sine quo non potest intelligi quid sit causa: nam si di¬ catur, quod sit influere, aeque obs¬ curum est atque ipspm causare, et in Divinis datur influxus et produc¬ tio, et non datur causa. Nec obstat quod ibi datur influxus in alium, id est,in personam, non in aliud, id est,in esse; nam si sufficit ad ratio¬ nem principii,quod non sit in aliud, curnon sufficiet ad rationem causae, vel saltem cur non sufficiet, ut ipsa persona, in quam fit influxus, et productio, sit causata, licet non ipsa natura. Si vero dicatur, quod cau¬ sare est sequi, instatur, quia ex die sequitur nox sequela physica, et ex vita mors, ex effectu illative sequi¬ tur causa, et ex privatione motus, et in Divinis ex parte sequitur Filius in quibus tamen non invenitur ratio causae. Si vero explicetur causare per hoc, quod est causatum depen¬ dere ab alio, restat videre, quid ad¬ dat dependentia super ipsum proce¬ dere, ut non sufficiat processio ad rationem causae. Et praeterea multa dependent ad aliquo,a quo non cau¬ santur, ut relatio a termino, motus a privatione, linea a puncto, essen¬ tia a suis praedicatis, humanitas a Persona Verbi, quae tamen omnia causalitatem non dicunt. Denique, istae definitiones magis videntur at¬ tendisse ad explicandam causam ef¬ ficientem, quae caeteris videtur ma¬ nifestior, quia influere solum con¬ venit causae efficienti, finalis enim non influit vero influxu, nisi me¬ diante actione agentis; materia etiam non influit, sed recipit, et forma actuat, et similiter exemplar Bon influit, sed imitationem sui per cogitationem praebet; solus ergo influxus causae, non explicat nisi causam efficientem.

Respondetur instantias allatas non esse efficaces, nam ratio causae non explicatur per solum influxum quomodocunque, sed per influxum in ipsum esse, ita quod oriatur no¬ vum esse, vel saltem novus modus essendi, et consequenter cum de¬ pendentia, et limitatione, et diver¬ sitate unius ab alio, sicut dicit D. Thomas v Metaphys. citato, quod causa est quae habet influxum non quomodocunque, sed in esse cau¬ sati ; et i part. p. xxxm, citata ad¬ dit, quod causa et causatum impor¬ tant diversitatem in substantia. In¬ fluxus ergo cum istis conditionibus explicat rationem causa*, non sine illis, neque ita obscure se habet si¬ cut ipsum causare. Nec convenit Personae Divinae etiam in quantum Persona, quia licet fit procedens, non tamen cum illis conditionibus explicatis, scilicet cum diversitate et dependentia in esse.

Ad id quod opponitur contra ex¬ plicationem causae, per hoc quod sequatur aliquid ex illa, responde¬ tur quod intelligitur sequela cum eisdem conditionibus, quibus ipse influxus, scilicet quod sit sequela physica, quae dat esse non logica, quae solum praebet illationem, et sequatur esse novum et distinctum quod non contingit in Divinis pro¬ cessionibus ; et similiter si ista se¬ quela rei causatae debet esse per in¬ fluxum, consequenter excluditur terminus a quo, ut quando ex nocte fit dies, vel ex vita mors, etc. quia ab illis sequitur aliquid, ut a ter¬ minis, qui relinquuntur, non ut a principiis, quae influunt et tribuunt esse.

Ad id quod dicitur, quod multa dependent ab aliquo,a quo non cau¬ santur, respondetur quod si depen¬ dent ab aliquo tanquam a tribuente

et influente esse, dependent ab illo,
ut a principio causante. Si vero de¬
pendent ab aliquo, ut a termino qui
pure terminat, sive ex parte termi¬
ni a quo, sive ex parte termini ad
quem, vel si dependent ab aliquo,
ut a conditione applicante, sic ista)
dependentiae non constituunt cau¬
sam, quia non sunt principia in¬
fluxus. Et eadem ratione subsisten¬
tia Divina non causat humanitatem
in Christo, quia non se habet ut in¬
fluens in illam esse, sed pure, ut
terminans in ratione suppositi in¬
communicabilis, sicut linea termi¬
natur puncto.

Ad ultimum respondetur quod
influxus accipitur in definitione
largo modo pro omni eo, quod est
tribuere aliquod esse, et facere il¬
lud dependens a se.Tribuere autem
et influere explicatur per ordinem
processus ab aliquo,ut a continente
et radice, unde originatur in suo
genere, non applicante, vel termi¬
nante tantum.Et hoc modo materia
originat esse recipiendo illud, et
sustentando, et reddendo incommu¬
nicabile, forma etiam dat esse de¬
terminatum, et cum tali vel tali
specificatione, et actualitate, finis
etiam attrahit et movet ad sui con¬
secutionem in esse, et exemplar
tanquam forma extrinseca dat esse,
non informando, sed imitando, quae
licet fiant interventu actionis effi¬
cientis, non tamen sub ratione effi¬
cientis ; sed sub formalitate finali-
zandi, et exemplandi, ut suis locis
dicetur.

ARTICULUS II.

Quotuplex sit causa ?

Sit unica conclusio: Quatuor tan¬
tum sunt genera causarum.Ita Aris¬
toteles in ii Physicorum,textu Lxvm,
et ibi D. Thomas lect. x et v Me-
taphysicae, tex. u, lect. ui, et col¬
ligit Philosophus hunc numerum,
ex numero quaestionum propter
quid, nam propter quid quaerit
de causa, sed ad quaestionem prop¬
ter quid non possumus responde¬
re, nisi aliqua dictarum causa¬
rum, scilicet vel propter formalem,
ut cum quaerimus propter quid ho¬
mo est albus, et dicimus, quia ha¬
bet albedinem; vel per causam ma¬
terialem ut cum inquirimus quare
homo est corruptibilis, et respon¬
demus, quia componitur ex contra¬
riis; vel per causam finalem, ut
cum inquirimus quare aliqui pug¬
nant, et respondemus, ut dominan¬
tur; vel tandem per causam efficien¬
tem, ut cum inquirimus cur mare
fluit et refluit, et respondemus,quia
movetur a luna.

Eumdem numerum causarum
colligit D. Thomas supra, quia cau¬
sa est id ad quod sequitur esse alte¬
rius, vel ergo consideratur esse cau¬
satum absolute et in se, vel ut acci¬
pitur, et fit ab alio. Si absolute,cau¬
satur per formam, quae absolute
constituit in esse: si ut accipitur,
et fit ab alio, oportet quod de ente
in potentia fiat ens in actu,sic enim
sequitur esse de novo, quatenus id
quod est in potentia, reducitur in
actum ab eo quod est in actu, et sic
oportet assignare duas causas, sci¬
licet illam, quae est in potentia ut
susceptiva actus, et illam quae cau¬
sat reducendo in actum seu agendo,
et prima est materia, quae causat
recipiendo, et secunda est efficiens.
Rursus vero actio agentis debet ten¬
dere in aliquid determinatum ex vi
alicujus in quo tendit, seu intendit
tanquam conveniens, et hoc dicitur
causa finalis, et ita sunt quatuor
causae et non plures, quia istae suf¬
ficiunt ad cujuscunque rei consti¬
tutionem in esse, et ad istas omnes
reducibiles sunt, ergo non sunt po¬
nendae plures.

Sed inquires, an ista divisio cau-

sarum sit analoga vel univoca ? Aliqui ut Pater Suarez disp. xxvii Metaphysicae, sect. i, num.ix, quem sequitur Cabero hic tract.n, disp.u, dubio ultimo tenent esse analogam, quia proprie convenit ratio causae ipsi efficienti, aliis vero causis improprie, dicitur enim causa, quia influit esse, influxus vero non invenitur proprie in forma vel materia. Et praeterea nomen causa est commune Deo et creaturis, substantiae et accidentia, quibus nihil est univocum, sed analogum. Caeterum hoc solum probat, quod causa entitative considerata non est univoca sed analoga, et hoc non solum currit respectu causarum diversi generis quod solum inquirimus in praesenti, sed etiam in uno et eodem genere causae, v. g. causa efficiens est analoga ad causam efficientem creatam et increatam, et similiter se habet finis. Quare ex hoc non habetur resolutio difficultatis propositae,an scilicetistaquatuorgenera causarum sintunivoca inratione causandi, sed quod sint univoca in ratione entis creati vel increati. 111 a autem ratio influxus non multum urget, quia ut supra diotum est,nomen influxus non sumitur stricte pro sola ratione actionis,sed prout dicit quodcunque tribuere, seu dare positive, quo sensu etiam ipsum recipere materiae est quoddam dare, dat enim id in quo sustentatur et continetur forma et a quo dependet saltem in informando. Quod si aliqui sumunt influxum in stricta illa acceptione pro sola actione efficientis, non mirum quod sola causa efficiens dicatur causa proprie, et reliquae improprie, sic enim non tam est dicere quod causa in communi est analoga ad omnia genera causarum, quam quod denominatio causae efficientis analogice convenit aliis causis.

Quare loquendo de causa secundum proprium conceptum causae, non est cur dicamus esse analogam ad ista quatuor genera causarum, quidquid sit, an in ratione entis analoga sit respectu causae creataB et increatae, substantialis et accidentalis. Ratio est, quia in generibus istis causarum invenitur propria ratio causae non participative, nec dependenter nb alia in participando rationem causae,licet in exei>cendo causalitatem, una ab altera dependere possit, quia causae ad invicem sunt causae. At vero quod materia v. g. habeat yim recipiendi, quod est esse causam materialem, non participat a forma, vel ab efficiente, licet ab utroque dependeat exercitium existendi vel recipiendi. Si tamen aliqua causa non solum in exercitio, sed etiam quantum ad ipsam rationem causandi participative et dependenter se habeat ad aliam,sicut causa principalis ad instrumentalem, tunc analogice de illis dicitur causa,quia instrumentalis reductive pertinet ad efficientem seu ministerialiter,quod est secundum quid.

Sed objicies contra numerum causarum, quia videntur plures causae quam enumeratae, nam imprimis objectum est causa specificativa potentiarum et actuum et non efficiens quia non elicit illos, neque formalis quia non informat, sed extra illos est, neque materialis quia non recipit illos, neque finalis quia haec non specificat in quantum finis, sed ut objectum, ergo.Et idem argumentum potest fieri de idea, qua£ est vera causa ideati, nec. tamen pertinet ad aliquam ex assignatis ob eomdeirt rationem Item fundamentum est causa relationis, essentia est causa passionum, nec tamen efficienter, quia nec essentia nuda efficit, nec relationes efficiuntur, aliud autem genus causae non potest illis competere: ac denique instrumentam non potest reduci ad

genus causee efficientis, et multo minus ab alia, quia efficiens est,unde incipit motus; ab instrumento autem non incipit, cum supponat aliud prius a quo incipit moveri instrumentum, ergo est causa distincta ab omnibus.

Contra univocationem causarum arguitur: Materia et forma non sunt simpliciter causae, ergo neque univoce. Antecedens probatur, nam imprimis non constituunt nec causant aliquid a se omnino distinctum, quia totum non distinguitur a partibus. Item materia est imperfectior forma, et composito, ergo non potest esse causa respectu illorum, quia ab imperfectiori non causatur perfectius, et similiter forma potius est effectus generationis quam causa generati. Denique, accidens analogice est causa respectu substantiae, tum in genere causae formalis, quia est actus et forma secundum quid, tum in genere causae efficientis, quia operatur in virtute substantiae et ut instrumentum ejus, tum in genere causae materialis, quia accidens non est subjectum per se sed sola substantia.

Ad primum respondetur quod objectum specificativum reducitur ad causam formalem extrinsecam,quia specificat et determinat ipsum actum tanquam mensura,et ratio specificationis ejus, et distinguit unum actum ab alio; proprium autem est formae et actus specificare et distinguere. Ad secundum exemplum de idea dicemus sequenti quaestione quod pertinet ad causam formalem extrinsecam, quia Philosophus in n Phys. et v Met. definit causam formalem quod est species et exemplar: species propter formam intrinsecam, exemplar propter ideam. Ad tertium exemplum dicitur, quod fundamentum ex quo resultat relatio, et essentia, ex qua dimanant passiones non se habent proprie ut causa efficiens, sed reductive;proprium enim effectivum relationis est efficiens fundamenti, qui enim facit album, v. g. facit consequenter relationem similitudinis ad alterum album, et dissimilitudinis od nigrum, sed quia istae relationes fiunt mediante fundamento, cum quo connectuntur et a quo dependent, dicuntur resultare a fundamento in virtute efficientis : et similiter essentia se habet respectu passionum, non enim proprie producuntur ab essentia, sed a generante essentiam, quia qui facit formam, facit consequentia ad formam, et ista connexio seu consequentia inter essentiam et passiones est ratio emanationis, et reducitur ad causam efficientem, quia in virtute generantis essentiam dicuntur resultare ab essentia propter connexionem, ut q. xn amplius dicetur. Ad id quod dicitur de instrumento, respondetur quod reducitur ad causam efficientem, quia licet ab illo non incipiat motus principaliter, et simpliciter, incipit tamen ministerialiter, et participative.

Ad secundum contra univocationem causarum, respondetur negando antecedens. Ad primam probationem dicitur, quod totum est m - pliciter distinctum a qualibet suarum partium, et hoc sufficitut quselibet illarum sit vera causa, et non requiritur quod ab omni suo causato distinguatur omni modo sed sufficit, quod ab eo, quod causat immediate distinguatur, non ab omni eo quod inde resultat, et sic forma distinguitur ab eo quod causat in materia,et materia ab eo quod causat in forma,licetid quod resultat ex utriusque unione non distinguatur realiter ab utrisque simul,de quo amplius dicemus sequenti articulo, solutione ad primum.

Ad secundam probationem dicemus sequenti articulo, quomodo non requiritur, quod causa sit sim-

pliciter nobilior suo causato in essendo, sed sufficit quod secundum quid, et hoc modo se habet materia respectu formae, et totius, ut ibi explicabitur.

Ad id vero quod dicitur de causa dispositiva respondetur non esse ignobiliorem suo effectu formali, quem praebet immediate, scilicet reddere materiam dispositam ; est tamen imperfectior respectu formae, ad quam disponit, eo quod tenet se ex parte causae materialis, quam determinat, et haec potest esse imperfectior forma. Ad id quod dicitur, formam esse effectum generationis, respondetur esse effectum illius in genere causae efficientis, sed tamen formam esse causam generationis in genere finis, quia est terminus, quem intendit.

Ad ultimam probationem respondetur quod illa differentia causarum in accidente et substantia,si sit tanta quod constituat accidens causam secundum quid, tollet univocationem, sed hoc non est ex vi istius divisionis causae in quatuor genera causarum, sed ex vi alterius divisionis quae etiam fieri potest intra idem genus causae, v. g. efficientis secundum quid, vel simpliciter, ut instrumentum, vel causa principalis. Nec tamen semper constituit rationem causae secundum quid, hoc quod est esse accidens, quia in modo causandi potest esse univocatio, licet res causantes non sint entia univoce, sicut calor efficienter producit alterum calorem ita principaliter et simpliciter, sicut homo hominem, et formaliter constituit calidum ita formaliter, sicut forma ignis ignem.

ARTICULUS III.

Utrum omnis causa debeat esse prior, perfectior, et distincta a suo causato ?

Hae sunt principales conditiones requisitae communiter ad causandum, et ideo de illis in hoc articulo simul agimus.

Respondeo ergo, et dico primo: In omni causa necessario debet intervenire distinctio et prioritas aliqua naturae, quae nihil aliud est quam prioritas dependentiae. Sumitur ex D. Thoma q. xxvm de verit. art. vii, dicente : « Quod in quolibet genere causae causa naturaliter est prior causato, » et in quolibet, v, artic. xix, inquit: « Quod in ordine naturae dicitur aliquid esse prius per comparationem ad principia naturae quae quidem sunt quatuor causae, unde secundum unumquodque genus causae prius in ordine naturae est,quodpropinquiusest caus8B.»Ratio est mnnifesta, quia de essentiali ratione causae est, quod sit principium a quo aliquid sequitur, et dependet in esse tanquam principiatum ab illo, sed ubi est principium, et principiatum, est ordo prioris et posterioris, quia principium exigit ordinem primi, et si est cum habitudine ad principiatum, se habet ut antecedens, et principiatum ut consequens, alias esset aequale, et eodem modo se habens cum ipso principio, et sic non esset dependens ab illo, quod est non esse causatum; ut ergo detur causatum, oportet quod principium sit antecedens, et principiatum consequens, quia sequitur ad illud, sicque habet ordinem prioris et posterioris, atque adeo distinguitur.

Est autem realis prioritas ista prioritas causalitatis, quia est rea-

lis dependentia et emanatio effectus a causa: licet verum sit, quod relatio prioritatis non semper realis sit, quia causa saepe non existit in se, quando actu fit effectus, sed in sua virtute. Sed hoc etiam in ipsa durationis prioritate invenitur; prioritas enim unius partis non existit simul cum altera parte succedente, sed jam transiit, nec habet relationem realem

Dico secundo : Prioritate dignitatis, et perfectionis non omnis causa est simplicitate nobilior et perfectior suo effectu, est tamen nobilior saltem secundum quid. Vocamus nobiliorem simpliciter in praesenti, quae est nobilior secundum suam naturam, et esse absolute consideratum; nobiliorem vero secundum quid,id quod est nobilius non absolute, et in esse,sed in praeciso respectu causandi. Et in hoc sensu haec secunda pars est certa, quia omnis causa debet habere habitudinem causandi, hoc est influendi,seu tribuendi aliquod esse causato, in quo causatum dependeat ab ipsa; semper autem estaliqualis perfectio dare, vel tribuere aliquid, et quod aliud dependeat a se: Beatius est enim dare, quam accipere.

Prima vero pars, quod non omnis causa sit nobilior suo effectu absolute et simpliciter, constat in primis ex D. Thoma i-u, q. lxvi, art. vi ad 3, ubi inquit: « Quod causa perficiens est potior suo effectu, non autem causa disponens: » et in quffist. vii de veritate, art. vii ad i dicit: « Quod quaedam causae sunt nobiliores his, quorum sunt causae, scilicet efficiens, formalis,et finalis,sed materia est imperfectior, eio, cujus est causa. » Et idem docet de dispositione, quae reducitur ad causam materialem. Intellige tamen quod si forma sumatur respectu totius quod constituit,, licet componat tanquam forma, tamen ipsa forma et materia comparantur ad totum materialiter, et tanquam quid incompletum, et totunl cdmplet, et actuat illas in esse, et sic est perfectius illis, quia omne totum est majus seu perfectius sua parte: et ita dixit D. Thomas in ni, distin. ii, quaest. i, art. iii, quaestiunc. iii ad ultimum : « Quod nomine humanitatis intelligitur corpus et anima materialiter, sicut nomine totius intelliguntur suae partes. »

Et hinc sumitur ratio hujus primae partis, quia non omnis causa se habet ut perficiens et actuans, sed aliquae se habent ut constituentes totum, vel disponentes ad illud et tales causae non possunt esse nobiliores suo effectu, cum sint partes constituentes etomnis pars est minor suo toto,seu imperfectior, etsimiliter omnis dispositio ordinatur ad formam ad quam disponit, ut imperfectius ad perfectum, et ut via ad terminum, terminus autem cum in eo quiescatur, est perfectior via, in qua est motus ad illum.

Dico tertio : Causa efficiens principalis, et per se aut est perfectior aut aeque perfecta cum suo effectu. Conclusio est receptissima, et constat, quia causa principalis aut est univoca, aut aequivoca; si univoca est ejusdem rationis, et consequenter aeque perfecta cum suo effectu, ut homo generat hominem. Si aequivoca,estexcellentio, effectur sicut sol respectu caloris, vel auri. At vero causa instrumentalis, licet sit alterius rationis ab effectu, tamen quia non est principalis, sed solum ministerialis non est necesse, quod sit perfectior suo effectu, neque enim effectus assimilatur instrumento, sed agenti principali, de quo D. Thomas in iv, dist. i, q. I, art. iv, q. i,ad 3. Nec tamen repugnat aliquando instrumentum, esse aeque perfectum suo effectu, vel me-

lius, sicut uno martello potest fieri alius, vel aliquid minus illo, puta clavus.

Dico quarto : Finis cujus gratia si ex natura sua sit finis, semper est nobilior suo finalizato ; secus ve¬ro si ex natura sua finis non sit, sed ex libito operantis, et similiter finis effectus non est semper nobilior suo finalizato. Conclusio haec est D.Tho-mae de qua specialiter potest videri in ii, distinet, xv, artic. i ad 6,ubi inquit: « Quod aliquid potest esse propter aliud dupliciter; uno modo quia ordinatur ad ip$um sicut ad finem proprium et principalem, et sic inconveniens est dicere, quod aliquid sit propter vilius se, ut luna et stellae, propter vespertiliones, et noctuas, cum finis potior sit his quae sunt ad finem. Alio modo po¬test dici aliquid esse propter aliud, cui ex ipso provenit aliqua utilitas, sicut posset rex dici propter rusti¬cum, ex cujus regimine provenit ei pars. » Ubi signanter D. Thomas di¬cit, quia ordinantur ad ipsum ut ad finem proprium et prin¬cipalem, ut excludat id quod est finis non per se, nec principali¬ter, sed per accidens ex sola volun¬tate operantis, ut si quis philoso-phetur propter divitias, vel audiat sacrum propter furtum, talis finis non est operis, sed operantis. Loqui¬mur ergo de fine proprio et ex na¬tura sua, de quo verum est quod Aristoteles u Phys. tex. xxxiii, re¬fert ex quodam poeta dicente, quod finis non solum debet esse, quod est ultimum, sed id quod est ultimum et optimum; finis ergo in quo utrumque conjungitur, scilicet, op¬timum et ultimum, est finis cujus gratia, et talis finis debet esse nobi¬lior, utpote aliquid optimum, et copsequenter ut per se primo appe¬tibile, et cujus gratia caetera appe¬tuntur, appetibile autem respectu appetitus habet rationem perfecti, et appetitus rationem perfectibilis, quia appetitus fundatur in potentia-litate, qua tenditur ad perfectibile, ut ad terminum, in quo appetitus terminatur et perficitur. Compara¬tur ergo talis finis, qui ex natura sua finis est, ut ex natura sua per¬fectior ad ea quae sunt ad finem.Finis autem qui solum habet rationem ultimi, sed non optimi, dicitur finis effectus, quia scilicet respectu effi¬cientis comparatur, ut terminus in quo sistit actio, et sic cum effectus non sit nobilior suo efficiente, non requiritur quod talis finis sit per¬fectior suo finalizato, scilicet suo ef¬ficiente.

Solruntur argumenta.

Contra primam conclusionem ar¬guitur : Quia materia et forma uni¬tae causant totum, et tamen non sunt priores toto neque ab illo dis- • Unguuntur in re, sicut supra proba¬tum est quaest. vi, ergo non requi¬ritur in omnibus causis prioritas respectu causati. Et confirmatur, quia quod est prius potest separari ab eo, quod est posterius, eo quod est dependens ab illo, materia au¬tem et forma, ut unitae non possunt separari a toto, nec totum ab illis, ergo non habent rationem prioris respectu totius quod est causatum. Confirmatur secundo, quia causa et effectus relative se habent, ergo sunt simul natura, quae est proprie¬tas relativorum, ergo unum non est prius natura altero.

Respondetur huic argumento supra queest. vi, art. ii, fuisse satis¬factum. Et in summa dicimus,quod materia et forma unitae causant to¬tum per resultantiam causalitatis partium ad invicem,quia enim for¬ma causat communicationem sui effectus formalis in materia, et ma¬teria sustentationem et terminatio-

nem communicabilitatis in forma, dicuntur causare totum, non autem intelligitur, quod postquam materia et forma sunt unitae, iterum alia causalitate caiisent totum, sed ipsae unitae sunt totum.

Ad primam confirmationem respondetur quod illud quod est prius altero omnibus modis, et simpliciter in esse respectu alterius, separari potest ab illo,sed id quod est prius non simpliciter,neque omnibus modis respectu alterius, non sequitur quod possit separari ab illo, quia secundum aliam considerationem potest ab illo dependere, sicut causae ad invicem sunt causae, et non potest una se expedire a dependentia aliarum, praesertim materia et forma, quae causant conslituendo ipsum totum, a quo dependent, et non ita pure et perfecte causant, quod etiam quando causant, non indigeant simul causari, quia ad hoc causant ut recipiant esse mediante toto, quod constituunt, non vero praecise dant esse sicut causa efficiens; qui ideo debet simpliciter existere, ut efficienter causet.

Ad secundam confirmationem respondetur quod causa et effectus si sumantur relative formaliter,sunt simul natura ; si fundamentaliter vel transcendentaliter sunt prius, ipsa enim relatio in tali prioritate causandi, et antecedentia fundatur, licet ut relatio realis sit, debeat utrumque existere. An vero omnis causa transcendentaliter respiciat effectum etiam Divina, tractari solet a Theologis i part. quaest. xxv. Sufficit advortcre,quod omnis causa creata transcendentalem ordinem dicit ad effectum,quia non pure respicit ut effectum,sed etiam ut objectum^ quo dependet specificatio suce operationis,et per quod perficitur in operando in actu. At vero causa increata nullo modo perficitur ex effectu, sed pure perficit illum et sic non habet transcendentaliter habitudinem ad ipsum, ut ad objectum specificans,sed pure ut ad effectum, et nihilominus tanto est major connexio inter Deum et creaturam, quanto magis creatura ab eo dependet, et non e contra; ad connexionem enim sufficit dependentia ex parte unius extremi tantum, non ex utroque, nam si ex uno tantum est, fortius dependet, et sic magis connectitur cum altero, quia dependet ut a superiori causa, et sibi magis intima et-necessaria.

Secundo arguitur contra reliquas conclusiones: Causa materialis non semper est imperfectior suo toto, ut patet in composito accidentali; perfectior est enim ipsa substantia substentans, quae est ens per se, quam album, vel quod est ens per accidens, et in substantia virtualiter continetur ipsum accidens. Similiter e contra totum non est perfectius ipsa forma; solum enim excedit formam ratione materiae; materia autem potius est causa imperfectionis, cum sit principium potentialitatis et limitationis in forma. Confirmatur, nam multae causae efficientes etiam principales, sunt imperfectiores suo causato, ut coelum est imperfectius vivente, quod causatur ex piftrefactione, et animal generans aliquando est imperfectior generato, sicut ex caeco, aut manco nascitur videns et sanum, et ex intellectu et specie intelligibili nascitur conceptus, qui perfectius repraesentat, et magis in actu quam species impressa.

Respondetur totum etiam per accidens'esse perfectius ipsa causa materiali, quia includit illam et aliquid amplius, scilicet ipsum accidens, et sic ex parte rerum inclusarum perfectius est, licet ex parte modi componendi sit imperfectius ipsa substantia, quae habet unita-

em per se. Si autem ipsa substantia, ex qua componitur ens per accidens eminentiori modo contineat illud accidens, quod ei adjungitur erit perfectior simpliciter ipso toto, non in quantum causa materialis praecise, sed quia talis substantia est, et tantae eminentiae, sed hoc ad causalitatem materialem non requiritur. Ad id vero quod dicitur de forma, respondetur falsum esse quod totum solum excedat formam ratione materiae; sed etiam excedit ratione modi essendi, quia habet esse completum, et subsistens, ut quod, cum forma non habeat esse, nisi ut quo, et ut pars incompleta.

Ad confirmationem respondetur quod coelum non est causa principalis viventium, nisi ut motum ab intelligentia, a qua participat virtutem producendi vitam, vel sine aliis causis in viventibus imperfectis,vel cum aliis causis in viventibus perfectis, quae propter perfectiores potentias, et organa, tam varia et perfectius disposita, requirunt causas magis determinatas et particulares, quam solum generalem virtutem coeli; et ita docet D. Thomas i p. quaest. lxx, artic. m ad 3 : « Quod corpus coeleste, cum sit movens motum habet rationem instrumenti, quod agit in virtute principalis agentis, et ideo ex virtute sui motoris, qui est substantia vivens potest causare vitam. » Et idem habet in q.m de Poten. art. xi ad 13.

Ad id quod dicitur de animalibus imperfectis producentibus perfectiora respondetur quod si loquamur de perfectione individuali, ut quod animal caecum producat videns et deforme pulchrum hoc non est mirum, quia licet personaliter sit imperfectum, potest tamen virtutem seminalem perfectam habere, et hanc sequitur perfectio in prole, et sic in quantum generans perfectius est.Si vero loquamur de perfectione specifica,ut quando mulus procreatur ex asino et equa, in primis dici potest,quod mutus licet sit perfectior asino, non tamen utroque parente simul, qui est asinus et equa. Nec obstat*, quod secundum Aristotelem tota activitas generantis est ex parte masculi;tum quia hoc est incertum, et forte falsum; tum quia licet secundumse ita sit,tamen virtus illa activa in tali materia qualem ministrat equa, et cum talibus accidentibus efficitur virtuosioretpotentior,quam ut progreditur a solo illo masculo. Forte etiam mulus non est perfectior asino, quia licet aliquid participet de specie perfectiori, scilicet seque in quantitate, et viribus, aliisque accidentibus, simpliciter tamen in substantia est monstrum, et speciei imperfectioris, quam asinus.

Ad ultimum de specie intelligibili respondetur quod conceptus est perfectior specie impressa,quia non procedit a sola ipsa, sed ab ipsa ut subordinata intellectui, qui est vitalis potentia et perfectior conceptu. Et idem dicitur de actu respectu habitus, a quo procedit ut subordinato potentiae, et auxilio Divino,quo potentia actui adaequatur; imo in supernaturalibus, licet tota virtus producendi actum sit ab habitu, tamen ex intellectu et habitu fit unum conjunctum perfectius ipso actu praesertim addita specie impressa, quae tenet se ex parte intellectus, et totum hoc simul excedit actum etiam visionis Divinae, sufficit enim quod omnes causae simul sint perfectiores effectu, non altera tantum.

ARTICULUS IV.

Utrum causae ad invicem sint causae?

Pervulgatum axioma Philosophorum est, causas ad invicem esse

causas, idque expresse ponit Aristoteles in. ii Phys. text. xxx, et v Met. text ii. Sed urget vulgaris difficultas, quia sequitur idem esse causam sui, praesertim supponendo quod quaelibet causa causat ratione sui esse realis, quod non habetur secundum praecisionem intellectus, sed secundum id quod est in re. Et tunc fit argumentum ex alio axiomate non minus certo, quia causa causae est causa causati,ergo si materia est causa formae in re, et rursus forma est causa materiae, ergo materia est causa sui mediate. Nec potest dici, quod hoc axioma intelligitur de causis in eodem genere causantibus non in diverso. Contra enim est; tum quia non affertur ratio aliqua hujus restrictionis; tum quia oppositum constat exemplis, nam applicans ligna igni, dicitur esse causa combustionis, licet concurrat in genere applicantis, et lignum in genere causae materialis, et ignis in genere causae efficientis. Similiter pater generans filiam est causa nepotis geniti a filia, licet filia passive tantum concurrat in sententia Aristotelis et D. Thomae, pater autem fuit causa activa filiae. Et denique, Deus dans vocationem dicitur causa boni operis in voluntate licet vocatio concurrat objective, et Deus effective illam faciat.

Denique, sequitur vitiosus circulus in causis: Si enim materia causatur a forma, et rursus forma a materia, ergo vere dicimus ideo formam esse, quia materia sustentat illam, et rursus ideo sustentare materiam, quia .a forma, informatur. Hoc autem vitium circuli affert implicationem contradictionis, quia quando dico formam causare materiam, supponitur formam esse,cum causalitas illa formas sit realis, et existens, et consequenter ejus principium, quod est forma, existere: si autem illa eadem forma causatur a materia,' supponitur, quod non habet esse ipsa forma, siquidem causat ipsam, et materiam habere esse, quia causat realiter, ergo idem supponitnr habere esse, et non habere esse respectu ejusdem.

Nihilominus hoc axioma expresse ponitur ab Aristotele, ut diximus,et exemplis ab ipso confirmatur, sicut constat, quod labor est causa bonrse valetudinis, quia efficit ipsam, et bona voletudo est causa laboris, tanquam finis ejus, et albedo est causa quod paries sit albus, et paries est causa quod albedo sustentetur in esse. Pro ejus autem explicatione supponendum est, causas intra idem genus causandi non posse ad invicem esse causas, sed solum procedit difficultas respectu causarum, diversi generis. Expressit hoc D. Thomas in quinto Metaphysicorum,lectione secunda dicens: « Secundum idem genus causee aliquid esse causam et causatum esse impossibile. » Cujus tamen rationem reddere aliqui satis difficile putant, praesertim cum aliqua exempla oppositum suadeant, sicut in genere causae efficientis possunt duo efficientia ad invicem aliquid causare, ut cum agens repatitur a passo, ut duae manus se calefaciunt ad invicem,ut stomachus effective calefacit vinum,et rursus vinum effective ealefacitstomachum,etsimiliaaliapassimreperiuntur. Nihilominus qcrando negamus causas ejusdem generis non posse esse ad invicem caudas, intelligimus in eodem sensu, in quo affirmamus, causas diversi; generis esse ad invicem causas, scilicet concurrendo simul, et circa idem causatum: sicut materia «t forma simul concurrunt,et efficiens et finis, quia etiam quando efficiens producit, vel assequitur finem, ab ipso finalizatur.Circa diversa autem vel diverso tempore non nepughat,

quod etiam in eodem genere causeB mum produoat aliquid, et rursus iUnd productum seu passum, ali¬ quem efTectum distinctum producat in suo agente, ut in exemplis alla¬ tis constat.

Ratio ergo, quare causae ejusdem generis non possunt simul, et circa idem esse ad invicem causae, ea est, quia causee ejusdem generis requi¬ runt easdem conditiones ad causan¬ dum, verbi gratia, in efficienti exis-tentiam, in materia potentialitatem oarentem forma, in forma actuali-iatem ut receptibilem. Si ergo ad iilvicem sint causae, unaquaeque' haberet suas conditiones ut cau-saret, et non haberet easdem ut cau-batetur, et e converso, quod repu¬ gnat.

Dubium vero est, utrum inter omnes causas diversi generis possit -dari mutua ista causalitas et quo¬ modo ? Nam aliqui Auctores existi¬ mant, causas non esse ad invicem causas, utraque oauset realiter et <«xistendo, sed ubi una intentionali-ker,seu mediante cognitione causat, alia vero realiter, sicut finis respectu lefficientis, exemplar respectu exem¬ plati, materia et forma respectu «ompoaiti, nam compositum est fi¬ mis materiae et formae. Et ita Philo¬ sophus in exemplis, quee adduxit pro isto axiomate solum posuit fi¬ nem et efficiens. Geeterum inter materiam et formam non agnoscunt mutuam causalitatem, neque in¬ ter dispositionem ultimam et for¬ mam, eo quod istae causee requirunt «mstentiam ad causandum, cum dauisent realiter: et sic idem sequi-tiirinobnveniens, ac si utraque es¬ set causa efficiens, in qua apud om-nte.constat, quod efficiens, et effec¬ ti» ad invicem non sunt causee. Ita phires recentiores, et Cabero hic trafct: n,'di«put. vu, dub. i. At vero P/Siialrez diaput. xxvii Met. sectio¬ ne mnbmero iv'et y sentit materiam non dependere a forma in suo esse, sed ut informata sit, et quia esse in¬ formatam requiritur, ut existat sal¬ tem secundum naturam, ideo de¬ pendet a forma tanquam a condi¬ tione, sine cujus actualitate natura¬ liter non potest esse, et hoc solum¬ modo causatur a forma.

Nihilominus in sententia D.Thomae simpliciter asserendum est, quod etiam inter causas realiter causan-tes,ut inter materiam et formam ve-rificatur illud axioma, licet non se¬ cundum combinationem omnium causarum verificetur, nam mate¬ ria et efficiens, forma et finis non sunt ad invicem causae. De quo vi¬ deri potest D. Thomas quaest. xxvui de Verit. artic.vn,et opusc. xxxi, §. ii, sed luculentius in v Met. lect. ii, ubi sic inquit : « Sciendum est,quod cum sint quatuor causae, earum duae sibi invicem oorrespondent, quia efficiens est principium motus finis autem terminus, et similiter mate¬ ria et forma, nam forma dat esse, materia autem recipit. Est igitur efficiens causa finis; finis autem causa efficientis: efficiens est cau¬ sa finis quantum ad esse quidem, quia movendo perducit efficiens ad hoc ut sit finis, finis autem est cau¬ sa efficientis,non quantum ad esse, sed quantum ad rationem causalita-tis; nam efficiens est causa in quan¬ tum agit, non autem agit nisi cau¬ sa finis. Unde ex fine habet suam causalitatem efficiens. Forma au¬ tem et materia sibi invicem sunt causae quantum ad esse; forma qui¬ dem materiae, in quantum dat ei eBse actu; materia vero formae in quantum sustentat ipsam. » Ita D. Thomas, ex cujus verbis colligitur, quod causee sunt ad invicem causae, vel quantum ad esse, vel quantum ad causalitatem, et quod materia et forma sunt ad invicem causae quan¬ tum ad esse. Et secundo colligitur, quod non oportet causas esse ad in-

vicem causas secundum omnem combinationem causarum, sed efficiens et finis sunt ad invicem causae, finis quidem movendo in intentione, efficiens autem exequendo in exercitio. Similiter materia et forma inter se sunt causae, quia componunt totum, materia recipiendo formam, et forma actuando materiam. Secundum alias vero combinationes non oportet, quod causae ad invicem sint causae.

Hinc ergo sumitur fundamentum hujus sententiae, quia etiam materia et forma sunt causae, quae mutuo dependent realiter inter se, ergo mutuo se causant etiam realiter. Consequentia patet, quia haec dependentia est unius ab alio, ut a principio, a quo habet esse talis causa, ergo est veracausalitas. Antecedens constat, quia materia dependet a forma ut sit, et forma a materia ut existat, vel saltem ut informet, neque enim materia et forma separatae, excepta anima rationali, possunt manere in esse saltem naturaliter, ergo saltem naturaliter dependent in esse. Neque ad realitatem taliumcausarum requiritur,quod praecedat existentiain unaquaque earum, sed sufficit concomitanter habere esse, quia in re nunquam datur instans, inquo sit materia sine forma, quodsufficit ut in rei psa causalitas sit realis,licet non pro omni habitudine, et consideratione praecedat esse, ut supra quaest. iii et vn saepius diximus, et iterum quaestione xi dicemus. Unde non sequitur illud inconveniens sicut in causa efficienti respectu sui effectus, quia efficiens requirit existentiam in ipso efficienti ut quod; unde si haec rursum causaretur ab effectu, praesupponeretur ante effectum; et non praesupponeretur. At vero materia, et forma non causant ad invicem praesupponendo suasexistentias, nisi tantum ut quo, et in hoc non causantur ad invicem, quia nec materia habet a forma rationem potentialitatis receptivae, nec forma amateria rationem actualitatis informantis, quae sunt principia quo existendi, et per conjunctionem causant esse totius, in cujus communicatione ipsa materia et forma habent esse, et sic ad invicem se causant in esse, causando in se communicationem, unde resultat illud esse. In materia autem susceptiva accidentis, quia supponitur subjectum existens ut quod, quia est subsistens et substans ipsi accidenti, tale esse non causatur a forma accidentali, sed causatur aliud esse secundum quid, et accidentale, v. g. esse album vel calidum, et secundum illud dependet subjectum a forma accidentaliter secundum quid. In sententia autem P. Suarez quod forma solum causat conditionem, ut materia existat, et tamen admittendo, quod materia et forma ut causent, requirunt existentiam, non effugitur difficultas, quia si forma causat conditionem, ut existat materia, ergo ante talem conditionem materia non causat, quia non existit, et sic non poterit causare formam, neque forma materiam, quia idem est inconveniens in praesupponendo conditionem, atque in causando et praesupponendo ipsammet existentiam, siquidem sine illa conditione non existit.

Ad rationes dubitandi a principio positas, respondetur ad primam negatur sequela. Et ad probationem respondetur illud axioma causa causae est causa causati, intelligi de causato formaliter secundum id quod causatum est, non secundum id quod causatum non est ab alio, sicut intelligitur a D. Thoma pluribus locis, praesertim i-u, q. lxxix, art. i ad i, et q. iii de Malo, art. i ad 4. Itaque requiritur quod inter causas sit continuatio, et series ea-

dem causalitatum, ita quod in eo quod posterior causa causat, dependeat a priori, et continuetur cum illa; si vero discontinuet ordinem causalitatis cum priori causa, ita quod in quantum causat, non causetur ab altera, vel nonsubordinetur illi, non verificatur illud axioma sicut patet, quod Deusest causa hominis, et homo est causa peccati, non tamen Deus est causa peccati, quia homo causatus a Deo subtrahit se ab ordine causalitatis Divinae in peccando. Atque ita quando dicitur causa causae est causa causati, distinguo: quando est causa causae praecise in essendo sine continuatione, aut coordinatione ad causalitatem ejus, nego ; si habeat coordinationem aliquam, vel impressionem, aut influxum in causalitatem ejus, sive in rationem causandi, transeat; sed hoc modo non se habent materia et forma, quia forma licet det esse materiae, non tamen illi dat ipsam potentialitatem, vel rationem recipiendi, aut modum causandi proprium materiae, nec e contra.

Sed instabis: Ergo non repugnabit in eodem genere causae effectum esse causam efficientis, si producat in sua causa efficiente aliquid distinctum ab esse ipsius causae.Secundo,ergo pater producens filium non erit causa nepotis, quia non influit in causalitatem filii erga nepotem. Tertio, finiscausabit se ipsum,quoad exeeutionem, quia movet efficieris quoad causalitatem ut assequatur se. Respondetur ad primum non esse inconveniens quod infertur, ut supra diximus, dummodo non in eodem tempore, nec secundum idem efficiens et effectus causent in se mutuo; quid enim repugnat, quod filius productus a patre aliquid producat in patre, puta sanitatem aut calorem aut quid simile ? Tunc enim primum efficiens respectu sui effectus se habet ut subjectum, sicut etiam in omni reactione agens repatitur a passo. Ad secundam instantiam dicitur, quod pater licet non moveat filium ad generandum, dat tamen ei virtutem, qua generet, vel dare debet, et sic continuatur causalitati ejus. Ad tertiam instantiam dicitur, quod finis in intentione est causa sui in exeeutione, quia supponitur habere diversum esse, et diversum statum in intentione etexecutiono, et sic non est inconveniens quod secundum unum esse causet aliud.

Ad id quod in argumento a principio afferebatur de causa applicante, et de patre producente filiam, et per illam nepotem, et de Deo movente per propositionem objectivam respondetur, omnia haec causare movendo ad causalitatem causae,aut dando virtutem, qua causet in suo genere et ordine, non vero praecise dando esse, sicut materia et forma; et ideo licet ibi sit diversus ordo causae, tamen causa causae, quia movet illam ad causandum, est causa causati.

Ad secundum fundamentum respondetur ex his quae diximus in libris Post. qu. xxv, quod non omnis circulus est vitiosus, sed tantum formalis, scilicet quando sub eadem ratione proceditur ab effectu ad causam, et a causa ad effectus, (icterum si illud quod est effectus, sive causatum, secundum aliam rationem possit influere in suam causam, et non secundum id quod accepit ab illa, sic non committitur circulus formalis, sed materialis, qui vitiosus non est, et illo Philosophus saepe est usus, ut ibi ostendimus.

ARTICULUS V.

Utrum a duplici causa totali possit dependere idem effectus, vel duae formae camdem materiam infor¬mare ?

Sensus difficultatis procedit dede, pendentia ejusdem effectus a pluri¬bus causis totalibus, adaequatis, ejus¬dem generis, et non subordinatis inter se. Dicuntur causae totales quando habent totam et sufficien¬tem virtutem, quasi in actu primo. Dicuntur adaequatae quando in actu secundo, et non solum in actu pri¬mo ad totum effectum producendum se adaequant, nam si plures causae de se quidem sint sufficientes ad to¬tum effectum producendum, sed de facto uniantur quasi partialiter ad aliquem effectum producendum, erunt quidem causae totales in actu primo, sed non adaequantes se effec¬tui in actu secundo. Dicuntur cau¬sae ejusdem generis, quia de causis diversi generis nulla est difficultas, constat enim omnes quatuor causas inveniri in aliquo effectu; sed diffi¬cultas est de pluribus ejusdem gene¬ris, verbi gratia de duplici causa efficienti, vel formali, respectu ejus¬dem effectus. Dicuntur causae non subordinatae ad excludendum cau¬sas subordinatas, quas certum est ad eumdem effectum posse concur¬rere, sicut causa prima et secunda, cceliim, et elementum.

Potest autem in duplici sensu haec difficultas controverti. Primo, an possit idem effectus numero de¬pendere a duplici causa totali simul et in actu secundo concurrente ad ipsum, qui est praecipuus sensus hu¬jus difficultatis. Secundo, utrum possit idem numero effectus depen¬dere a duplici causa totali divisive, quod est idem atque contineri eum¬dem effectum in individuo intra sphaeram duplicis causae totalis; ita quod sicut producitur de facto ab ista, ita posset altera produci sub eadem individuatione. Et procedit quaestio de potentia absoluta Dei, quia naturaliter communis sensus philosophorum est, non posse eum¬dem effectum a duplici causa totali pendere, licet aliqui id affirmave¬rint, sed immerito, quia ad minus superfluum est duas causas totales ponere ad eumdem effectum, cum altera sufficiat; natura autem hor¬ret superfluitatem; praeterquam quod rationes, quae afferentur ad probandum, quod nec divinitus sit possibile, etiam probant, quod nec naturaliter.

Duae ergo sunt principales sen¬tentiae in hac parte. Prima negat posse eumdem effectum etiam de po¬tentia absoluta dependere a duplici causa totali, pro qua communiter citantur Thomistae, Capreolus Fer-rariensis, Gajetanus ad iii p. q. i. xvii, art. vi, ubi tamen loqui vide¬tur secundum ordinem naturae, de potentia vero absoluta non id negat i p. q. iii, art. m. Videantur etiam Carmelitani hic disp. xv, quaest. ni, et disp. iv, q. vi. Sequitur etiam P. Vazquez tom. i in tertiam partem, disp.xxix, cap. iv ; Cabero hic tract. ii, disp. vn, dub. ii, quamvis non aeque censeat de causis materiali¬bus et formalibus. Altera senteptja opposita affirmat, quam sequitur Pater Suarez disp. xxvi Metaphys. sect. iv ; Fonseca v Metaphys. cap. ii, quaest. xv, sect. i; Rubius et alii, idemque tenent de formis substan¬tialibus ad informandam duplicem materiam idem Pater Suarez disp. xv Metaph. sect. x, n. ix, et Fon-seca v Met. cap. iv, qu. iv, sect. ii, et alii.

Utraque sententia principaliter nititur eidem fundamento opposito modo; prima assignando iipplioatio-nem, secunda destruendo. Assigna-

tur autem implicatio, tum ex parte causae, quia stante totalitate causae in actu secundo ad eumdem effec¬tum, si ab alia produceretur, utra¬que esset causa totalis ia actu et non esset, contineret et non conti¬neret effectum, quia producendo to¬taliter, esset causa totalis, et relin¬quendo locum causalitati alterius causae non esset totalis: tum ex parte operationis, quia esset duplex operatio, et non duplex; duplex quia a duplici principio totali ema¬naret ; non duplex, quia terminare¬tur ad eumdem effectum: tum deni¬que est implicatio ex parte effectus, quia idem effectus per se depende¬ret, et non dependeret ab aliqua causa. Per se dependeret, quia utra-ue causa est aquaelis in virtute pro-ucendi, et eamdem habitudinem habet ad effectum, ut supponimus; et ita si una est causa per se, etiam et alia; non dependeret per se, quia non habet per se connexionem cum altera, siquidem etiam illa remota aeque bene producetur ab alia, quia totalis est. Specialiter autem una materia non potest pendere e dupli¬ci forma substantiali, quia quaelibet forma substantialis essentialiter ha¬bet annexam privationem alterius, quia cum sit substantialis, debet esse prima et sola in materia ut det esse substantiale, quod est esse sim¬pliciter, non supponens aliud prius. Opposita autem sententia nititur in solutione istarum implicationum, quod etiam aliquibus exemplis illus¬trat, sicut verbi gratia, quod idem corpus Christi existat ut generatum in coelo, et transubstantiatum in Sa¬cramento, idem corpus potest esse in diversis locis, eadem humanitas assumi a duabus Personis Divinis ; idem lumen produci a duobus lumi¬nosis penetratis in eodem loco et utroque habente eamdem lucem ut octo: et alia similia multiplicantur, de quibus infra.

De mente S. Thomae non faCile judicari potest, cum raro docto* hujusmodi quaestiones de potentia absoluta Dei disputet, et loca, quae circa hoc afferuntur, procedunt se¬cundum ordinem no turee sicut ubi negat plures Angelos posse esse in eodem loco, quia ejusdem rei non possunt esse plures causae completae, ut ip. q. lii, art.m, etq. m de Poten. art. vii ad ii et in i, dist. xxxvii, qu. in, art. iu, nam praeterquam quod magis loquitur in istis locis de unitate operationis, quod non possit esse a pluribus causis totali¬bus, quam de unitate effectus, ut loquimur in praesenti, adhuc tamen in rei veritate non loquimur ibi de impossibilitate in ordine ad divinam omnipotentiam, sed solum id esse impossibile probat per inductionem in omni genere causarum, quae in¬ductio non respicit potentiam ab¬solutam, sed id quod ex nostra ex¬perientia potest deduci.

Pro resolutione ergo dico primo : Idem effectus numero divisive conti¬netur sub duplicicausaeffectiva tota¬li, altera creata, altera increata,sub duplici autem createffectiva nonpo-test contineri.Prima pars hujus con¬clusionis a nullo potestnegari, cons¬tate nim per divinam potentiam posse reproduci idem numero, quod de¬sierat, ut patet in resurrectione ho¬minum, ergo idem effectus numero, qui fit a causa creata, continetur adaequate et totaliter in increata. Et ratio hujus est, quia tam divina virtus, quam divina actio sunt infi¬nitae in Deo, et possunt eamdem rem diversis viis attingere, sicut potest hominem producere creatio¬ne, transubstantatione, formatione sicut formavit Adam, et hoc totum non diversa actione limitata ad di¬versum terminum sed unica, quae sua virtute infinita continet omnem ef¬fectum causae creatae, tam quoad speciem, quam quoad individuatio-

nem, quia etiam secundum individuationem dependet a Deo, qui potest sine causa creata producere totum, quod cum illa, nam quidquid producit causa creata totum participat a Deo; ergo idem effectus numero, qui continetur in causa creata, totaliter etiam continetur in Deo, et potestjsine causa creata illum producere.

Secunda pars conclusionis est contra Scotum in ii, dist. xx, q. ii et contra Patrem Suarez, disp. xxvi Met. sect. v, et alios. Sed sumitur ex D. Thoma quodlib. v, art. vm et quodlib.m, art.xxv, dicente: « Quod cum in generatione hominis sicut aliorum animalium semen patris sit agens, materiavero a matre ministrata sit sicut patiens, ex quo corpus humanum formantur, impossibile est ejusdem filium nasci, sive sit alius pater sive sit alia mater, sicut etiam non est idem numero sigillum, sive sit alia cera, sive aliud corpus sigilli, ex cujus impressione cera sigillatur. » Ubi pondero D. Thomam non solum affirmare quod variatur effectus numerice variato principio materiali, ut in sigillo variata cera, et in generatione hominis variato principio, quod mater ministrat, sed etiam solo agente variato, ut patet in illis verbis : « Sive sit alius pater, sive alia mater, sive alia cera, sive aliud corpus sigilli. » Ex quacunque ergo parte varietur actio, non potest idem effectus numero prodire. Ratio ac fundamentum hujus est ex limitatione, et pluralitate actionis creatte, unaquaeque enim actio limitatur ad suum terminum, et ad suum principium, a quo emanat, ita quod actio, quae semel emanat ab uno agente eadem non potest emanare ab alio, et actio quae semel terminatur ad unum terminum numero non potest terminari ad alium numero, eo quod actio illa egrediens ab agente identificatur cum suo termino, et non potest identificari cum alia adaequato, propter sui limitationem, ergo implicat quod idem numero effectus contineatur sub duplici causa totali.

Consequentia patet, quia ut idem effectus contineretur sub duplici causa deberet contineri actio unius, et effectus ejus sub actione alterius, quia ratio numerica effectus dependet ab individuali actione, a qua procedit. Si autem alia distincta actione limitata procedit, hoc ipso fit diversus effectus numero, quia unaquaeque actio limitata transit cum suo effectu, etidentificaturcumillo, et in hoc stat ejus limitatio ; ergo hoc ipso quod una causa creata diversa actione producit, quae ob sui limitationem non continet totum, quod est in alia,non potest eumdem numero effectum producere.

Sed instabis dupliciter: Primo, in actione divina ; potest enim idem numero effectus diversa actione attingi, v. g. creatione, transubstantiatione, generatione, etc. potest etiam attingi actione agentis creati, et increati, ergo non valet illa consequentia, quod si actio non est eadem numero, neque effectu. Secundo instatur: Quia bene potest virtus inferior contineri eminentiori modo in causa universali; ergo etiam actio inferior poterit contineri in actione eminenliori causae superioris; ergo poterit efficere eumdem effectum numero, quem actio causae inferioris, siquidem ex identitate actionis depedet identitas effectus, et propterea Deus potest efficere eumdem effectum numero, quem causa creata, quia continet eminenter eamdem actionem numero,quam causa creata.

Ad primam instantiam respondetur actionem divinam esse illimitatam, et infinitam, et unam numero

ex parte ipsius agentis ad omnes effectus. Unde cum ejus unitas numerica non dependeat ex unitate effectus, potest et diversos effectus producere, et eumdem diversis modis, ut generatione, creatione, reproductione, etc. Et similiter poterit se solo producere eumdem numero effectum, quem causa creata, quia tota ratio actionis creatae, tam specifica, quam individualis participatur ab actione Dei, et consequenter potest in eumdem effectum, tam specifice, quam individualiter.

Ad secundam vero instantiam dicitur, quod aliae causae universales creatae cum limitatae sint, non possunt continere in sua eminentia totam virtutem, et actionem causae inferioris, tam specifice, quam individualiter,eo quod non participatur a causa creata quantumcunque superiore tota ratio, tam specifica, quam individualis causae inferioris, sive quoad virtutem, sive quoad operationem, ratio enim individualis sumitur a materia cum ordine ad circumstantias, et accidentia, et hanc non causat causa creata, et ideo si causa universalis creata operetur se sola, ejus operatio non poterit attingere eumdem numero effectum,quem causa inferior,quia est limitata,et identificata cum effectu: unde ubi est alia operatio individua, cujus individuatio ita est limitata, quod ab ipsa non derivatur individuatio inferioris actionis, alium etiam effectum numero distinctum postulat, non minus quam actio alterius causae particularis. Hoc tamen non tollit, quod idem effectus numero possit diversis instrumentis produci, verbi gratia, si hoc animal occidatur a Petro, vel Joanne, idem cadaver fiet, quia occidens non est causa principalis cadaveris, cum tantum faciat motum localem ferri, vel laquei ut occidat, coelum vero formam cadaveris in hac materia producit.

Dico secundo : Non potest eadem materia numero informari duplici forma substantiali, nec naturaliter, nec de potentia absoluta. Quod naturaliter repugnet, satis indicatur ex ipsa generatione et corruptione; videmus enim generationem unius esse corruptionem alterius,nec aliter generari, seu educi unam formam, nisi aliam corrumpendo quod evidentissimum judicium est, habere inter se incompatibilitatem, praeterquam quod ex diversis formis,etiam ejusdem speciei solent sequi accidentia incompatibilia, ut diversa* figurae inclinationes oppositae,et accidentia omnino diversa, quae non possunt compati in eadem materia, ergo neque formae substantiales, quae talium oppositorum accidentium sunt principia.

Ex his autem assurgimus ad considerandum rationem a priori, et causam hujus incompatibilitatis, quia in ipsis formis substantialibus sumitur tum ex eo quod substantiales sunt, tum ex eo quod tales, puta diversae speciei, velindividuationis. Ex eo enim quod substantiales formae sunt, habent de suo intrinseco conceptu, quod praebeant primum esse, non supponendo aliud prius in subjecto, alioquin non esset substantiale, id est, esse simpliciter, et sub aliis existens: quacunque ergo forma unitur materiae supponendo aliam, vel simul cum alia, quae dat esse materiae, non unitur substantialiter,id est,dando primum esse,et simpliciter esse,et sic ut substantialiter uniatur, debet expellere aliam formam : et cum hoc sit de intrinseco et essentiali conceptu formae substantialis,quatenus substantialis est, necessario debet expellere aliam formam, et fundare privationem illius, hoc ipso quod constituat esse substantiale. Ex eo vero quod tales

form© sunt, v. g. specifice, vel individualiter distincto, sunt etiam incompatibiles in eadem materia, quia ordinantur ad constituendum diversas essentias diversitate specifica, vel individuali, in quorum essentiali conceptu intrat tam materia, quam forma. Si ergo ponuntur duae formae ‘substantiales in eadem materia vel resultant distincto naturee seu composita, vel non. Si non resultant, erit tantum unum compositum, ergo et una natura, quod tamen est impossibile, cum habeat plures formas, qu® sunt principia diversarum naturarum, et distincto speciei. Si vero resuitent duae naturae seu composita substantialia,obstat unitas materiae, quia materia est intrinseca et essentialis pars compositi substantialis, ergo si est eadem materia in utroque composito, non sunt simpliciter diversa, quia non ex omni parte, una enim pars est illis communis.

Dices: Non repugnat, quod materia recipiat duas formas, ita impermixte et distincte, sicut in diversis materiis, nam essentia formae in eo sita est, ut constituat totum a caeteris distinctum quod non repugnat, etiam si materia sit informata alia forma,quia expulsio non est idem quod informatio, sed effectus ejus secundarius, stante ergo informatione unius, potest impediri expulsio alterius, sicut videmus fieri in formis contrariis, qu© possunt simul poni a Deo in eodem subjecto, etiam in gradibus intensis et sic non sequitur ex duplici forma esse, et non esse alterius, sed duo esse in eadem materia.

Sed hffic instantia non attingit vim implicationis posito qu® non consistit in eo, quod quomodolibet constituatur totum, vel resultent duo esse, sed quia componitur totum substantiale, et resultant duo esse substantialia; de intrinseco autem conceptu esse substantiale est, quod sit primum esse, etsimpUciter esse, et sic necessario involvit negationem, seu expulsionem akterius prioris esse, alias non esset primum, nec simpliciter esse. Unde licet expulsio sit effectus secunda¬rius respectu informationis positivae, est tamen necessario requisitus, ut illa informatio constituat primum esse, quod est substantiale, et multo magis ut constituat diversam naturam ab ea, qua constituit altera formn quia illa duee naturae, seu duo cans*tituta, quae ex illis formis resultant, essentialiter in suo conceptu indu¬dunt non solum formam, sed etiam materiam, et sic cum unitate materiae,non stat diversitas substantialis totius, quaB est diversitas shnplioiter, et ex omni parte,

Dico tertio: Etiam implicatunam formam substantialem actuare plures materias totales et adaequatas, Ratio est, quia illa forma non potest extendi ad informandum plure* materias sine additione alicujos majoris virtutis, seu actualitatis, siquidem extenditur ad majorem effectum, et talis actualitas superaddita non potest esse diversae speciei, sic enim tolleretur essentia form©, et non esset eadem, qu© antea. St vero supperadditur illi actualitas intra eamdem speciem, quam tamen ex sua natura non habebat, jam supposita illa aotualitate comparatur tota materia, ad quam se potest extendere per modum unius, quia infra sphffiram talis form® sic extense continetur, sicut videmus modo, quod una forma potest informare plus materi® quam altera, et tamen totum illud comparatur per modum unius ad talem formam, et tanquam plures partes materi© ab una forma informabiles. Et sic nunquam verificabitur quod una forma informet plures materias totales, qu©libet enim materia in tantum

una et totalis (licet crescat in potibus) in quantum informabilis ab u,na forma, ita quod contineatur intra spharam actualitatis unius for-91®, ergo repugnat informare duas totajes, id est, extra sphaeram suae virtuti? contentas. Nisi forte dica¬tur, quod duae materiae totales po¬natur, hoc ipso quod sint inter se separat®, at <Jivis», et una forma informet illas, quod divinitus fieri tofest, sicut si una albedo ponere-in duobus lapidibus, licet ab uno tantum individuaretur. Cffiterum bac non constituit diversas mate¬rias totales, nam etiam respectu ejusdem materi® totalis potest idem contingere,si diversas partes ejus se¬paratas et divisas eadem forma infor¬maret divinitus, sicut unus Angelus duabus rebus inter se separatis in¬ter suam spharam, potest esse pro¬sam* non existendo in medio, et tunc nan diceretur esse in pluribus locis adaquatis et totalibus, licet esset rea inter se separat®. Quare totali-tas materi® non sumitur ex separa¬tione et divisione ejus, sed ex coor¬dinatione et continentia sub sph®ra actualitatis ejusdem form®. An vero possit ita fieri, quod eadem forma informet plures partes, vel materias divisas inter se dependet ex his quae tractanda sunt de principio indivi-dqationis in libris de generatione. Eadem autem albedo si in diversis lapidibus poni potest, erit tanqu&m jn subjectis inadmquatis, non tota¬libus.

Dico quabto : Repugnat dari duas causas finales ad®quatas, et ultimas respectu ejusdem effectus finalizati. Dicitur ultimus finis sim-pUiciter, qui subjicit sibi tam opera¬tionem, quam operantem. Si vero operationem quidem sibi subjicit, ?ed non operantem, quia manet de se et habitualiter ordinatur ad alte¬rum finem, ut in peccante venieli-ter, non est tunc simpliciter ulti¬mus finis, sed solum est finis ope¬ris, operantis vero secundum quid, ut latius dici solet i-u, q. i ei q. lxxxviii. Loquendo ergo de fine ul¬timo simpliciter, repugnat duos ul¬timos fines eamdem operationem fi-nalizare, quia ipsa ratio ultimi sim¬pliciter, et adaquate id impedit, est enim finis ultimus, cui omnia sub¬jiciuntur, ergo non relinquitur ali¬quid, quod subjiciatur alteri, sed hoc ipso quod proponitur alius finis ultimus, proponitur ut non subordi-natus, nec subjectus alteri, ergo ut subtractus ab illo, et sic non omnia subjiciuntur illi, quod est rationem finis ultimi ei denegare.

Quod si dicas: Nam peccaosmor-taliter constituit se ultimum finem simpliciter, et tamen non subjicit sibi omnes alios fines; neque enim Deum sib subjicit, sed a se ahjioit, ergo stat bene quod aliquis habeat ultimum finem, et tameu non sub¬jiciantur illi omnes alii fines, res¬pondetur hoc esse per accidens, quod Deus non subjiciatur physice, quia incapax est talis subjectionis, subjicitur temen moraliter et nega¬tive,quia hocquod est abjicere Deum nesit finis ultimus operantis, estne-gative subjicere sibi, id est, infra se ponere, et contemnere Deum.

Dico ultimo : In causis efficien¬tibus totalibus, et adaquatis pro¬babilius est eumdem effectum pos¬se dependere a duplici causa to¬tali, si altera sit increata, si vero utraque sit creata, probabilius est id implicare. H®c conclusio conci¬liat utramque sententiam supra re¬latam ; et prior pars videtur mani¬festari exemplis supra allatis, refe¬rendo ipsas sententias, et maxime hoc servit ad declarandum, quo¬modo in mysterio Eucharistia illa conversio habeat terminum subs¬tantialem, scilicet Corpus Christi, secundum substantiam suam, non ut reproductum vel de novo pro

ductum, denominatio enim producti supponit non esse, de quo fit transitus ad esse, denominatio vero reproducti supponit illud esse prius admissum et deinde restauratum, sed tamen ipsa substantia, ut pendens de novo ab alia actione, quae de se totaliter erat productiva, et de facto convertit totum panem in corpus Christi, habet pro termino ipsum corpus non absolute, ex non esse, sed ex pane factum. Et praeter solutionem implicationis oppositae, quae est praecipua ratio, quam pro ista sententia solvendo argumenta ponemus; a priori potest reddi ratio quia idem numero effectus continetur in virtute plurium actionum totalium, scilicet Dei se solo operantis, et creaturae cum Deo ; ergo non est ratio cur ab illis simul dependere non possit, praesertim quia actio, qua Deus concurrit cum creatura, et qua se solo concurreret, eadem est ex parte Dei. Consequentia patet, quia istae actiones totales non se impediunt ad invicem propter eminentiam et infinitatem actionis increatae, quae totalitatem actionis creatae continet in se,et consequenter eumdem effectum numero,quem causa creata producit. Et similiter non indiget Deus alia actione ex parte sui ad attingendum sub alio modo totali illum effectum, ab illa, qua concurrit cum causa creata, ergo non se impediunt istae actione ex parte agentis, ut simul attingat eumdem effectum numero, neque ex parte effectus se impediunt quia est idem effectus utriusque actionis, et quod totaliter sit ab una, non obstat, quia est totalitas subordinata et participata a Divina, ergo, etc.

Sed dices: Persona Divina continet omnem totalitatem, quae in persona creata ad terminandum naturam, et tamen non potest eadem natura simul terminari a persona creata, et increata, ergo similiter non poterit idem effectus totaliter esse a causa creata et increata. Negatur consequentia, et est notanda disparitas, quia per se primo ratio actionis effectivae non est ad excludendam formaliter aliam causam effectivam, sed ad dandum totum esse effectui; unde cum ejus propria habitudo et institutio non sit ad excludendum aliam causam, sed a^l ponendum effectum, solum reducitur exclusio ad limitationem actionis, quae non potest continere eumdem numero effectum, quem alia actio limitata. Caeterum personalitas per se primo et formaliter instituta est ad reddendum naturam incommunicabilem ulteriori termino, non ad producendum effective; unde si in subjecto invenitur talis terminus incommunicabilitatis,non compatitur simul alium terminum et personalitatem, et sicut duae formae substantiales repugnant, quia utraque dat primum esse, ita du® personalitates, quia utraque dat ultimum terminum,licet quia persona Divina continpt eminenter totam perfectionem personae creatae possit loco illius subrogari, sed non simul conjungi: duae tamen personae Divinae, quia talis conditionis sunt, quod una earum non excludit aliam a communione ejusdem naturae,sed a communione ejusdem personae, ut dicit S. Thomas m p. qu. m,art. vi, eo quod tantum relative opponuntur, et sic solum in relatione ipsa incommunicabiles sunt, non in esse et natura, ideo simul in eadem natura assumpta esse possunt. Ex eo ergo, quod una causa eminenter continet aliam, potest facere idem quod altera, et quia continet eadem numero actionem eminentialimodo potest etiam eumdem numero effectum attingere, ex eo vero quod ejus formalitas non est ad exclusionem, et incommunicabilita-

tem, sed praecise ad efficiendum, non repugnat quod simul cum al¬tera causa eumdem effectum faciat.

Et hinc manet probata secunda pars conclusionis, quia actiones creatae sunt limitatae, et finitae, et sic una non potest continere totam rationem et individuationem alte¬rius, et sic semper habet diversum effectum et diversam actionem et fieri, quarum una non est altera eminentior. Et hic etiam currunt omnes implicationes supra allatae pro ista parte, licet in quantum mi¬litare videntur etiam contra pri¬mam partem conclusionis,solvendae a nobis sunt.

Solvuntur argumenta.

Triplex implicatio supra posita fuit referendo primam sententiam. Prima, ex parte causae. Secunda,ex parte actionis. Tertia,ex parte effec¬tus. Ad primam respondetur non sequi, quod sint duae causae totales, et non totales in casu posito, sed utraque erit totalis ex parte causae, et effectus producti, licet non totali-tate modi producendi,quia non om¬ni modo, quo una producit, producit altera, ut sitautem causa totalis non requiritur quod omni modo, quo al¬tera producat, sed totum quod alte¬ra, producat, quae est solutio Caje-tani i p. q. lu, supra cit. haec se¬quitur quod altera causa nullum actum agit, sed idem novo modo, vel simul producendo si a principio utraque; causa applicetur: vel ad conservandum,si post productionem ei applicetur, et tunc non agit ac¬tum, sed conservat actum vel ad convertendum aliquid de novo in illud sicut in transubstantiatione, ibi enim formalis terminus est idem corpus Christi, non absolute, sed sub respectu conversionis explica¬tum, id est, corpus Christi, ut ex pa¬ne, ut docet S. Thomas m p. q. lxxvhi, art. v, ubi substantia est terminus, et non solum respectus, sed sub illo refepectu.

Ad secundam implicationem con¬stat ex dictis dandam esse duplicem actionem in casu quo duae causae totales agant, non quomodocunque, sed una eminenter continendo aliam sub omni ejus modo etiam individuali, et ideo potest extendi totaliter ad idem, ad quod alia: se¬cus vero quando sunt duae actiones limitatae et finitae, ut dictum est, unde non sequitur confusio actio¬num, sed continentia unius in alia totaliter propter eminentiam suam, et sic attingit eumdem effectum,sed diverso modo eminentiori.

Ad tertiam implicationem, res¬pondetur quod ille terminus per se est aequivocus, aliquando enim si¬gnificat per se, id est,non per aliud, aliquando per se, id est,non contin-genter, sed per necessariam conne¬xionem. Dicimus ergo, quod effec¬tus potest procedere a duplici ac¬tione totali,primo modo per se, quia immediate continetur in virtute utriusque, non tamen illo secundo modo per se, quia non est per se re-quisitaalteracausa,utdetureffectus, sicut uterque; oculus videre potest unam et eamdem rem, et per se vi¬det, quia uterque continet in sua virtute objectum, non tamen ne¬cessario uterque oculus requiritur ad videndum, quia altero clauso, vel ablato potest idem objectum in¬tegre videri.

Quod si instes: Quia causa conti¬net in sua virtute istum effectum ab alia productum ; ergo habet per se connexionem cum illo, quia cum tota collectione sui objecti habet connexionem, sicut totum objectum cum ipsa potentia, et sic necessario requiretur talis causa, respondetur, hoc argumentum etiam procedere contra continentiam ejusdem effec-

tus specie ia duplici causa, et non solum ejusdem effectus numero, cum tamen constet posse a diversis causa procedere effectus ejusdem speciei, ut calor procedit a coelo, et ab igne; et tamen currit idem ar¬gumentum, quia si per se continet utraque causa calorem,utraque cau¬sa necessarie requiretur ad calorem. Respondetur ergo, quod causam per se continere effectum stat dupliciter uno modo perseitate ipsius causse, quia hoc per se requiritur ad ejus virtutem et perfectionem, alio modo perseitate effectus, propter necessi¬tatem ipsius in dependendo a tali causa. Primo modo dicitur utraque causa totalis per se continere effec¬tum alterius, et sic potest effectus multis modis contineri in aliqua causa, imo quanto perfectior causa est, tanto pluribus modis continet effectum, nec tamen omnes modi necessarii sunt ad effectum. Secun¬do vero modo effectus non contine¬tur in duplici causa totali, neque boc requiritur, ut ab utraque causa possit dependere.

Ad exempla, qu8B pro opposita sententia adstruenda adducta sunt, ad duo prima constat ex dictis,quia procedunt in duplici causa totali, altera increata, altera creata. Ad ultimum vero exemplum,quod pro¬cedit de duabus causis creatis, res¬pondetur quod in illo casu, suppo¬sito quod illa luminosa sint aequalis perfectionis omni modo, ita quod neutrum possit alterum perficere, vel modificare; dico quod vel suam virtutem unient sicut duo portantes lapidem, quorum quilibet erat suffi¬ciens portare; licet enim agentia naturalia, non possint sic pro libi-to suam virtutem modificare, et continere; tamen quando duo agen¬tia naturalia concurrunt simul, ne mutuo se impediant in agendo,pos¬sunt ratione ipsius concursus mu¬tuo se modificare, et in unam virtu¬tem conspirare in agendo. Vel so^eundo dico, quod in illo casu prop¬ter tam aequale impedimentum utri-usque causa) aeque perfecte concur¬rentis, circa idem subjectum mutuo se impedient, ita quod utrumquo cessabit ab agendo, quia non est capax materia recipiendi effeotum utriusque.quiaut ponitcasus utrum-que est luminosum ut octo; du» autem luces in summo gradu non possunt in eadem parte sutfjeoti re¬cipi, saltem naturaliter.

Ex quo sequitur quod si sol pro¬ducat luoem in aere, potent Deoi eamdem numero conservare remoto sole, quia continet eminente* in sua virtute et actione illum effec¬tum numero totaliter, non tamen poterit eadem numero lux conser¬vari ab altero sole, tanquam a cau¬sa principali, quia producitdiverea actione limitata, non continente to¬tum effectum numero, et totaliter alterius solis.

Contra secandam conclusionem instari potest: Quia non repugnat duas formas recipi simul in eadem materia, neque ex parte materi», neque ex parte formarum, neque ex parte unionis; ergo ex nulla par¬te. Non ex parte materi», quia ipsa simul habet capacitatem omnium formarum, qu» non destruitur per reeeptionem unius; ergo bene po¬terit a Deo introduci alia forma conservata priori. Non ex parte for¬marum, quia non sunt immediate, et positive contrari» sicut form» ao-oidentales. Quod autem ex una for¬ma sequatur privatio alterius, non obstat,quia est effectus secundarius, qui potest impediri a Deo remanen¬te primario, ut patet in quantitate, a qua tollit extensionem ad loctifn, qu» est effectus secundarius. Nee ex parte unionis, quia haec noA re¬pugnat, si extrema non pugnant.

Respondetur repugnantiam plu¬rium formarum in eadem materia

simul Sutni ex eo quod dictum est, qui* essentialiter formae substantiales ordinantur ad constituendum esse substantiale, quod in tantum est substantiale, in quantum est primum et substans aliis; repugnat Autem in aliqua materia inveniri duo esse aeque prima, et consequenter aeque substantialia. Et quia potentiatitas materiae substantialis «A,«t ad substantiale esse ordinata, ideo non habet potentialitatem ad recipiendum plures formas substantiales simul, sed successive. Effectus autem secundarii non semper possunt impediri a Deo stante primario, praesertim quando sunt negativi, et intrinsece modificantes primarium, sicut non potest impedire in homine negationem leonis, in Ude vel opinione obscuritatem, «t similiter in forma substantiali, quod non det primum esse et substans aliis, atque adeo, quod non supponat aliam formam priorem.

QUJSSTIO XI.

de causa jhhruu, formali, et exemplari.

ARTICULUS PRIMUS.

Quid sit causa, et causalitas materialis?

Cujuelibet oaussB consideratio consistit in quatuor, scilicet quid sit actus primus, seu constitdtivum talis -causae, et quibus conveniat. Secundo, quid sit actus seundus, seu cauaalitas. Tertio, quae sit conditio requisita ad causandum. Quarto, quid sit ejus effectus, et causatum.

Circa primum, supponenda est definitio causae materialis, tradita a Philosopho in hoe libro, oap. n, quod causa materialis est, ex qua fit' aliquid, cum insit. Quam definitionem explioamus sic, quod per illam distinguitur causa materialis a privatione, ex qua etiam fit aliquid, sed non tanquam ex eo, quod inest et permanet, sed quod non manet, neque est; transit enim privatio, et succedit forma. Cur autem definiat Philosophus materiam per id ex quo aliquid fit, non per id in quo aliquid recipitur ? Ratio videtur esse,ut complectetur omnia ad quae se extendit causalitas materiae, ex materia enim fit compositum, et fit forma, sed compositum non recipitur; forma vero recipitur. Unde per ly fieri complectebatur formam et compositum, per ly recipi solam formam, quae tamen ex eo quod fit ut quo, et non ut quod, recipitur. Quod si aliqua forma non fit ex mataria , ut anima rationalis, tamen adhuc pertinet ad istam definitionem, quia licet non fiat, nec dependeat in esse a materia, dependet quoad statum tamen informandi et communicandi se materiae.

Hoc supposito dicimus, quod actus primus causandi materialiter potest inveniri. Primo, in materia prima respectu formae. Secundo, in materia et forma unitis respectu totius. Tertio, in ipso toto respectu accidentium.Quarto,in uno accidenti respectu alterius, sicut quantitas respectu coloris,patentia cognoscitiva respectu cognitionis. Quinto, in dispositionibus respectu formarum ad quas disponunt. De materia respectu formae constat ex supra dictis , quaestione tertia. Quod vero partes materialiter se habeant ad totum, quatenus trahuntur ad ejus esse ab eoque actuantur, docet pluribus locis S. Thomas ut in m part. qu. xc, artic. i, par. i, q. vii, art. m, ad. 3, et quaest. lxv, airt. ii, idque etiam explicat ex Philosopho

n Physicorum, lectione v, circa tex. xxxi, ubi inquit: « Quod licet partes speciei, qui ponuntur in definitione, comparentur ad suppositum per modum causae formalis, tamen ad ipsam naturam, cujus sunt partes, comparantur ut materia, nam omnes partes comparantur ad totum ut imperfectum ad perfectum, quae quidem est comparatio materiae ad formam.» Ubi apparet, quod partes non dicuntur simpliciter causa materialis totius, sed modum materiae habere quatenus considerantur ut imperfectae respectu totius, in quo perficitur compositio. De causa vero materiali accidentium non pertinet ad praesens disputare, an immediate subjectentur in toto vel in materia, de hoc enim in libris degeneratio Deo dante agemus. Sed in praesenti sufficit advertere, quod sive subjectentur in toto, sive in materia subjectum quod, et ratio sustentandi accidentia debet esse ipsa substantia, quia sola ipsa debet esse per se, et hoc est sustentativum accidentium. Cseterum non omnia accidentia aeque immediate recipiuntur in substantia, sed aliqua sunt, quae immediate recipiuntur, ut quantitas in corpore, potentiae operativae in anima, alia vero sunt quae mediantibus istis recipiuntur, sicut actus vitales et habitus operativi mediantibus potentiis, et figura vel color mediante quantitate. Quod ex eo contingit, quia unum accidens habet connexionem cum alio, taliter quod nisi supponat illud non potest convenire subjecto, sicut actus vttalis cum sit actus secundus non potest convenire subjecto, nisi supponendo potentiam, quae est actus primus. Quam doctrinam ex D. Thoma i-ii, q. vn, artic. i ad tertium, et qu. n de Virtutibus, art. m ad secundum retulimus in Logica qu. xv, art. v.

Statim vero se offerebat difficultas ex illo vulgari axiomate: Quia actus et potentia sunt in eodem genere, quod ex Aristotele communiter admittit D. Thomas praesertim ii part. quaest. liv, artic. m, et quaest. lxxvii, articul. i, ut inde ostendat potentias operativas non esse substantias, quia actus, ad quos ordinantur, accidentia sunt. Videtur autem in praesenti instari illud axioma, cum dicamus substantiam immediate esse potentiam receptivam accidentium. De hoc autem axiomate variae explicationes a diversis traduntur, de quo videri potest Pater Suarez disp. xiii, Metaphys. sect. ji, et nos aliquid attingemus sequenti quaestione. Breviter dicimus, illud axioma intelligi de potentia et actu per se, et essentialiter ordinatis,* ut quando actus specificat potentiam, et ab illo pendet in proprio esse sicut materia per se ordinatur ad formam, et potentia operativa ad operationem, seu actum, a quo specificatur. In his enim bene valet, quod actus et potentia sunt in eodem genere, quia si actus specificat potentiam, et trahit ad suam speciem, consequenter utrumque debet manere sub eodem genere. At vero substantia non specificatur neque essentialiter pendet ab accidente sed e converso. Unde non oportet, quod talis potentia et actus sint in eodem genere, quia unum est specificativum alterius.

Denique,loquendo de causa dispositiva, etiam reducitur ad causam materialem respectu formae, ad quam disponit. Unde dicit D. Thomas i-ii, q. xxvn, art. m : « Quod ad materialem causam reducitur dispositio, » et in iv, dist. xvn, q. ii, art. v docet: « Quod dispositio reducitur ad causam materialem si accipiatur dispositio, quae disponit materiam ad recipiendum, secus autem de dispositione agentis ad

agendum, quia illa reducitur ad genus causae efficientis. » Imo etiam ad rationem causae formalis reducitur a D. Thoma in rv, dist. ii, q. 11, art. i, quaestiuncul. i ad secundum ubi dicit: « Quod dispositio reducitur ad genus formae, ad quam disponit. » Et non mirum, quod omnes istas reductiones dispositio habeat, quia est medium deserviens efficienti ut agat, materiaB ut determinetur et praeparetur ad formam, formae ut termino ad quem tendit et a quo specificatur, et sic secundum varias considerationes ad diversas causas reducitur sicut medium quod participat de extremis, et ad extrema reducitur. De quo etiam videri potest D. Thomas q.xxvui, de Verit. art. vin.

Unde constat, inefficaciter aliquos probare, quod dispositio non pertinet ad causam materialem, quia non recipit formam, sed sola materia patitur illam; quod vero praeparet materiam non pertinet ad causam materialem, quia hoc vel fit expellendo oppositam dispositionem, et hoc facit formaliter, non materialiter, vel juvando actionem efficientis, et hoc facit efficienter, non materialiter. Nihilominus haec probatio, solum est contra hoc,quod dispositio sit causa materialis principaliter, et per modum subjecti; sic enim constat, quod dispositio non recipit formam, non tamen probat, quod reductive non pertineat ad genus causee materialis, quatenus praeparatio materiae non solum fit tollendo oppositam dispositionem, qui est effectus secundarius et negativus, sed etiam indifferentiam et potentialitatem materiae positive determinando ad hanc formam potius, quam ad aliam; materia autem sic determinata materialiter recipit formam, et ita illa determinatio materiae ad eamdem causam materialem reducitur.

Causalitas materias.

Multiplex et varia circa hoc Auctorum sententia. Cum enim materia causet dupliciter, scilicet in fieri, quando primo res generatur, et materia per immutationem sui recipit formam, et in facto esse, quando per modum compositionis cum forma constituit totum, quia utrobique est dependentia a materia, ut a principio causante, dividuntur valde Auctores in assignando causalitatem materiae, quae pro utroque deserviat. Unde aliqui ut Conimbricenses ii Physic. quaest. vi et vm, assignant duplicem causalitatem materiae, aliam circa compositum, quae solum ordine sunt una causalitas, non formaliter: et dicunt hanc causalitatem esse modum superadditum materiae. Alii ut Pater Suarez disp. xiii Metaphys. sect. ix, tenent quod causalitas materiae respectu formae, si sumatur in fieri est ipsa generatio seu unitio, utpendens'a materia, causalitas vero in facto^esse dicit, quod est ipsa unio: et istas causalitates dicit esse distinctas ex natura rei, sicut generatio distinguitur a forma, et unitio ab unione. Alii solam actionem agentis quatenus ex receptione educitur forma, dicunt essecausalitatem materiae nec aliam requirendam esse. Ita Gabero hic tract. ii, disp. m, dub. u, qui addit, causas istas formae et materiae constitui in actu secundo per connotationem effectus existentis.Alii explicant causalitatem materiae per receptionem formae, Sed quia hoc ipsum inquirimus, scilicet quid sit receptio formae, dicunt aliqui consistere hoc in influxu in formam per modum passionis, qui in re non distinguitur ab actione efficientis, in compositum vero per modum unionis. Ita Martinez ii Physic. q. iii,

notab. iii. Alii denique existimant hanc receptionem seu causalitatem materi® non esse aliud, quam exhibitionem sui ad formam, et sic non distingui causalitatem materiae ab ipsa materia. A qua sententia nondiscedunt Scotist®, qui juxta sententiam Doctoris subtilis dicunt causalitatem materialem fundataentaliter esse aliquid absolutum non distinctum ab ipsa entitate materiee, quia per suam entitatem causat compositum, formaliter vero in actu secundo dicere respectum ad causatum quia fonbaliter constituitur causa per respectum, de quo videri potest Fluente ii Phys. q. m, diffic. u, art. i.

Nihilominus di6endum est: Quod causalitas materi® est concureiis passivus, a quo forma dependet, sive in essendo, sive in informando, quo nihil est aliud realiter, quam ipBa passio illata ab agente, non prout ab agente, sed prout in materia et ex materia: et ista causalitas servit tam ad formam, quam ad compositum. Deducitur ex Philosopho m Phys. tex. xix et ibi D. Thoma lect. v, ubi dicitur: « Quod actio est actus activi, et passio actus passivi; » ergo passio constituit passum in actu secundo. Et in i contra Gent. c. xvi dicit: « Quod materia non fit causa in actu, nisi secundam quod alteratur, et movetur, » actualis ergo causalitas materiae, est immutatio ejus recipiens forinam. Et vui Met. lectione ultima inquit: « Quod nulla est causa faciens unum ea, quae sunt composita ex materia, et forma nisi quod movet potentiam in actu. »

Et applicatur haec sententia, quia materia dicitur causa in actu primo, in quantum est potentia receptiva formae, ut actuata per formam constituat compositum quod resultat ex tali conjunctione materi», :et formae, sed potentia receptiva non potest aliter coweurrew quam ipsa potentialitsata ut passive se habente, quia potentiftlitafe fo*-maliter opponitur ac/tu&lrtafi, vel actuando vel agendo causat In actu secundo; ergo pcrtentialitae causare debet passive se habenda ; paBsio ergo, a qua dependet forma ut Bit in materia eat concursus seu causalitas ejus in acta secundo sed constat, quod passio est immalatto ipsius subjecti pendens quidem «A agente, ut illata ex actione, ied ofta ex materia, et in materia, ut ex patiente et recipiente, ergo ipsa oaasalitas materi©. Deinde, probatur eadem pars, quia passio ista neu mutatio, et passivus concursus habet materiam pro principio passivo, et formam pro termino, et est ratio, per quam dependet forma a materia, et non convenit alteri, quam materi® causare per illam; ergo habet omnia requisita ut sit oausa-Htas materi®. Primum patet, quia passio non innascitur ex solo agente, sed etiam ex potentia subjecti; agews enim quod nullum habet subjectum nullam infert passionem, ergo p«h Sio habet pro principio ipsum subjectum seu materiam. Secundutti patet, quia ista passio «eu concursus passivus facit aliquid de novo esse in materia, ergo tetnainatar ad aliquid receptum, et positum in materia, quod non est aliud 'quam forma, ergo terminatur ad forma». Tertium vero constat, quia 'in tdu*-tum dependet forma a materia, siVe in essendo Bive in informando, 4n quantum forma, qu® est in petentia materi® reducitur in actu» Ut recepta in materia, et non exfcm ipsam; ergo h®c dependentia foras® a materia fit mediante mutattofi» materi® de potentia in actu, sic enim actu pendet forma a materia subjective, in cujus potentia aiitea erat objective, ergo mediante mutatione materi® passiva etradttotode

petentia afl actam pcadat forte a teteria, et consequehter causatur ab ilia. Ooartura denique constat, quia agentis propria datur causalit&S, qa» est actio'formae, causalitas* quw «»t actuatio: neutri ergo propria est passio, sicut materiae, licet «mo communis ait materiae et fornue secundum denomimatkmem «niti, et conjuncti.

Quod Tere iste concitreos passivus materbe deserviat etiam ad ctfusaadum in faoto esse taba formam, quam Compositum, constat; nam quod attinet ad formam, ipsanwt pacfsie seu mutatio, qua primum facta est, et conjuncta materiae ma«et fri facto e4se per continuationem ejusdem formae in matteria, eicut actio manet 'in facto esse in effectu, qiiamdiu in eo ttia«et existentia, qua est productas, llnde in Logicaq.xvn, art. m, circa tertiam difficultatem diximus ex D. Tfeoma fundari relationes causae et effectus in ipsa actidne et passione, non prout considerantor in fieri tantam, wd ito faoto eese,liQc est prout tehuqurtur «liqua determinatio en Ipso fieri actionis et pasdiemie in refeus, cippo manet ipsa passio in facto dWtt vtrUsaliier, et sic continuator causalitas ebga formam. EJt hoc ex ipsa natura motos deducitur, quia Vt©. thomas advertit i Phys. lect. *, rcequ» movetur, est in potentia ad •duos actus, scilicet ad actum impferfeutu», -qui est motus, et ad aotum perfafttftn, qui est terminus mdtUS.IHc ergo materia eadem easfi&littttfe respicit formam per passiotoem in fieri, et cum est ia termino *ftotue in faoto esse, quia licet oeseet motus, manet tamen terminaUve ‘in suo termino. Eadem autem vtattsafitiis, qu« respicit formam in fleW et in ;facto esse, necessario atqihgere sdebet compositum, quia ex %)sa communicatione et conjuncwme «uteri® ^et form» meeessario compositum resuitat, ergo amniaim quee attingit formam eenjuogendoillam passive,conseqaenterdebet attingere compositum, neque est necesse multiplicare causalitates.

t)uod si objicias : Nam materia et forma causant mediante unione ipsum compositum, ergo etiam me* diante eadem, materia c&usabit formam et e contra; siquidem eadem est causalitas materiae erga cotnpositum, et erga formam. Item materia oausat per modum causae intrinseoae, est enim pars constitutiva compositi, ergo est assignanda illi causalitas intrinseca, haec autem non est passio sed unio; nam passio est mutatio ab agente in materia : unio vero intrat ipsam unitatem compositam ex extremis, et eadem ratione non poitest causalitas materise primo, et per se sumi respecta formae; sed respectu compositi, quia respectu formae causalitas ejus non potest esse intrinseca.Item quia, passio in fieri est idem cum motu et actione, et in facto esse est idem cum forma, seu effectu, vel ejua unione, ergo causalitas materi» in facto esse ab unione et receptione formae non distinguitur. Patet con» sequentia, quia id quod remanet ex passione in facto esse, non edt aliud quam effectus productus utsubjedto unitus seu receptus, et hac receptio non nisi unione fit, etiam pr®oiso qoocunque alio, et ipsa unio non est effectus per modum termini efiusatus a materia, sed tanquam modus, et medium uniendi se ipso educitur a materia, ergo habet omnia requisita, ut sit causalitasmateriee in faoto esse,

Ad primum respondetur unionem non esse causalit&tem materi» respedtu compositi, tum quia estcemmunis materi® et formae, et sic oportet aliquid ulterius assignare, quo distinguatur causalitas materi» a cauaalitate fornwe; tum, quia unio

non est ipsa causalitas materiae formaliter, sed consecutive si sumatur pro relatione unitorum, vel si sumatur pro ipsa actione, passione ad unionem requisita, sic passio ut importat passivum concursum, est causalitas materiae, ut autem tendit ad coadunandum extrema in aliquam unitatem, sic fundat unionem,quae est relatio, non causalitas.

Ad secundum respondetur, materiam esse causam intrinsecam, id est, inclusam in composito non tamen respectu formae, quam recipit: ad hoc autem non exigitur distincta causalitas respectu formae, et respectu compositi, quia respectu compositi solum est resultantia quaedam, non ex sola causalitate materiaB, sed ex concursu utriusque causalitatis, scilicet materiae et formae resultans : qua ratione materia et forma simul proprie non causant totum, tanquam a se distinctum, sed ex earum causalitatibus consequitur, ut utrumque includatur in toto.

Ad tertium negatur consequentia, et dicitur, quod sola unio formae in facto esse non potest esse causalitas materiae, quia ut dictum est unio secundum se est relatio communis, et ejusdem rationis seu aequiparantiae in materia et forma, et sic oportet aliquid addere praeter unionem, ut distinguatur a causalitate formae, scilicet passivum concursum, qui in facto esse dicit continuationem seu determinationem ex priori passione in fieri relictam, seu continuatam. Unde sola et praecisa unio, etiamsi esset medium inter materiam et formam, et non causaretur ab illa ut effectus, sed ut tale medium adhuc non habet omnia requisita, ut sit causalitas materiae in eo in quo distinguitur a causalitate formae.

Sed inquires : An receptio materiae distinguatur ab unione, et possit una separari ab alia saltem divinitus? Aliqui affirmant, et ducuntur quia dicit Philosophus mPhysic. cap. iii, formam in materia recipi, esse quod accidentale, unde et receptio seu causalitas materiae est passio quae est praedicamentum accidentale, unio autem materiae et formae aliquid substantiale est, praesertim si partes se ipsis uniuntur. Deinde, quia videmus haec duo separari, quia anima unitur materiae, nec tamen recipitur in illa, cum non dependeat ad) illa, ergo non repugnabit per Divinam potentiam unum sine alio stare etiam ab aliis formis. Et sic concedunt, quod formaliter ex receptione formae in materia non resultat totum quousque adveniat unio.

Caeterum si haec sententia solum vult, quod passio et unio sint distinctae formalitates, quia sunt distincta praedicamenta, est enim unio relatio resultans ex passione, sic illam admittimus. Si autem vult posse istam resultantiam unionis impediri ita quod posita passione, non sequatur unio formae, est implicatoria, quia implicat ponere passionem et actionem sine termino, et terminum sine unione formae, neque enim terminus actionis et passionis est forma secundum se tantum, aut ut dependens tantum a materia, et non ut unita seu faciens unum cum subjecto, sicut calefactio non solum habet pro termino calorem, sed etiam calidum, et generatio equi non solum habet pro termino formam equi ut receptaun, sed etiam ipsum equum, qui est unum resultans ex unione formae et materiae equi, ergo illa actio non potest sistere in receptione formae, et non transire ad ipsam unionem, et resultantiam totius, ita quod unio separetur a receptione formaB, alioquin daretur generatio equi sine equo, et calefactio sine calido, si autem non potest actio separari ab

ipso toto, quod producitur, et consequenter ab unione partium, ergo neque passio seu receptio, quae est idem cum actione, poterit ab unione formae separari.

Ad oppositum fundamentum respondetur quod formam recipi accidentarium est materiaB praedicabiliter, sed non praedicamentaliter; accidit enim materiae talis forma substantialis, quia sine ipsa in particulari conservari potest sub alia, quod tamen non tollet ipsam formam et unionem substantialem esse, sicut hominem habere duas manus, vel duos oculos accidentale est homini, non tamen manus accidens sunt, neque enim omne quod accidit, accidens est praedicamentale, sed sufficit quod essentiale non sit.

Ad secundum respondetur quod quando forma non educitur e materia, unitur illi sine receptione, quia creatur illa forma independenter a materia, et ut independens unitur et sic probat argumentum, quod non omnis unio est receptio, non tamen quod receptio potest inveniri sine unione, praeterquam quod licet anima rationalis sumatur sine dependentia sui a materia, non tamen sine dependentia materiae a se, quaB per aliquam immutationem, seu passionem sui unitur formae, et causat in forma non esse, sed informantem esse, et sic semper unio est cum aliqua dependentia, etiam formae.

Conditiones materise ad causandum.

Ad tres possunt reduci, secundum triplicem respectum materiae; primo enim consideratur conditio requisita ex parte sui; secundo, per respectum ad alias causas, cum quibus duo causat, vel quibus subordinatur; tertio, respectu effectus seu causati, cui conjungitur.

Quantum ad primum conditio requisita ex parte sui est existentia, de qua dicimus, in materia prima respectu formae substantialis requiri existentiam ad causandum passive, sed non praerequiri, in causa vero materiali accidentium, quae est subjectum sustentans, etiam existentia praerequiritur. Sumitur haec doctrina ex D. Thoma vm Metaphysicorum, lectione iv, ubi inquit : « Quod accidentia non habent materiam, ex qua sint, sed substantia est ejus subjectum; subjectum autem habet aliquid simile materiae, in quantum est receptibile accidentis. Differt autem a materia, in quantum materia, non habet actu esse nisi per formam, subjectum autem non constituitur in esse per accidens. » Et opusc. xxxi, in principio, dicit: « Quod materia est illa, quaB recipit esse per formam, subjectum autem non recipit esse a forma accidentali, sed sustentat eam in esse. » Unde constat, quod quia materia prima recipit formam dantem esse, non oportet, quod habeat existentiam antecedenter ad causationem, sed sufficit quod habeat illam concomitanter, et in termino suse causationis, quia recipit illam per formam : at vero subjectum sustentans, quia non recipit esse simpliciter ab accidentibus, sed supponit, consequenter praehabet esse ante talem causationem materialem.

Et si objicies : Quia omnis causa realis debet existere ad causandum, causalitas autem in actu supponit causam in actu, alioquin esset causa tantum in potentia, imo et pro illo priori quo causat, necessario supponitur causa esse realis et in actu, alioquin causalitas realiter non exiret ab illa, ergo non solum concomitanter, sed etiam pro illa prioritate antecedenti preerequiritur existentia. Respondetur quod causa realiter causans in re, et quantum ad instans in quo, necessario debet

axfetere, sed ad hoc «afficit «xisten-t» concomitans; sera illa quam ha-tet materia in ipso toto, sive qaod oomimpitur, sive quod generatur : in illa autem prioTitate natur», seu causalitatis materi» non requiritur BJtistentia, sed sufficit ad realitatem oaus* realrtas potenti» suscipientis esse, non habentis esse, nam hoc qdod est recipere et habere capaci-tetem ad esse, aliquid reale est, sed eat re&litas entis in potentia, quate est materia, non entis in actu; ens autem potentiale hoc ipso, quod ha-bet capacitatem ad esse, licet non-dum intelligatur habere esse, ali-quid reale est, quia si esset nihil, ima esset capax habendi esse. Et ratio hujus est, tum quia illa prio-ritas causandi non explicat, quod wn sit, vel quomodo sit, sed qua ra-tione, et sub qua formalitate oauset, causar® autem materi» non est cau-sare actualitatis, sed potentialitatis, quia recipere in quantum tale ad mctualrtatem non pertinet, et sic pro itta prioritate non explicatur actua-litas, quam in re habet materia, «ed potentialitas : tum etiam, quia forma, licet pro illo priori intelliga-tur dependere a materia, non tamen teftttm realitatem explicat pro tunc causalitas materi», sed solum rea-Htatem, qu» potentialitatis est, •quod vero habet de actualitate, par-ticipat ab ipsa forma, ad quam ten-dit talis concursus materi», ut ab fila habeat esse. Quare realis causa-litas sufficit, quod in re sit realiter a materia, non tamen oportet, quod in omni signo et consideratione omnis realitas ejus explicetur, sicut bolno sub conceptu hominis praecise non explicat realitatem entis, licet in se ens reale sit.

Secunda conditio requisita in ma-teria ad causandum materialiter, «st ordo seu determinatio, quam ha-tet ab aliis causis, ex quarum con-cursu dependet in oaasando, sicut patet, qaod a causa efficiente am-(liantibus dispositionibus deteraai-natur, et applicatur materia ad hanc formam, vel ad illam, et similiter determinatur a concursu Divino, aon materiali, sed effectivo ut libro octavo dicemus; et sic istae deter-minationes, seu dispositiones sunt oonditiones necessario requisii» ad causandum materialiter. An varo materia prima, quia in genere can¬s» materialis est prima, aliquid oausalitatis habeat in reliquas cau-sas materiales, respondetur habere oausalitatem in onaaee, ad quas ejus receptio extenditur, quia enim coemes materi» secundae sunt subs¬tanti» composit» ex materia et fer-ma; consequenter resolvuntur in materiam primam, et dependeat ab illa, ut a primo recipiente, non ut a primo determinante; primum enim determinans est primu* agens, non potentia materi»,

Tertia conditio sumitur in mate-ria per ordinem ad effectum, et pme-ter proportionem, qu» requiritor inter materiam et formam, quae pro-venit ex dispositionibus, requiritur *tiam ut conditio indistantia, aeu approximatio inter materiam et far-mam, ut uniantur et resultet oom-positum, qu» indistantia non est idem, quod unio, nam separatamri-ma a corpore potest illi fieri prae-sena, sicut alteri -oarperi, tatae hoc quod informet iUud.

Effectus materiae.

Tres possunt numerari affectus, circa quos versatur materia, et quin-que rationes, qu» sunt causat» ia illis. Versatur enim materia oirm formam recipiendo, compositam constituendo, generationem parian-do ab agente. Rationes autem can¬sat» sunt. Primo, esae farmee si sii dependens a mateeia, v*el medusijbs-

sendi infermativ», si non sil dependens. Sectmdo.eausat limitationem, fOrma enim limitatur per ordinem adi materiam. Tertio, eausat inoom* municabiRtatem, quia est ultimum subjectum, ultra quod non transit ferma. Quarto, eausat individuationem. Quinto, eausat unitatem, et constitutionem compositi, simul concurrendo oum forma.

Quod materia versetur circa illa tria constat, quia omnia illa dependent a materia ut a principio, oompositum quidem, quia resolvitur in materiam, et sic dependet ab illa; forma autem quia sine materia esse non potest, si sit forma educta, vel saltem sine illa informative esse non potest, quod pertinet ad modum essendi formae. Denique, generatio dependet a materia, quia est transmutatio, quae sine materia stare non potest, quae est subjectum mutationte. Sunt tamen qui putant solum compositum esse effectum caus» materialis, eo quod materia eausat, ut causa intrinseca; solum autem est intrinseca respectu compositi, Sed respondetur quod materia causat formam, non componendo, sed recipiendo, et respectu ejus non est causa intrinseca, et tamen forma dependet ab illa; est tamen intrinseca respectu compositi, quatenus resultat ex conjunctione materi» et

Quod vero omnes illas rationes caaset materia oonstat, nam quod limitet formam, tradit D. Thomas prima parte, qu»stione septima, articulo primo, eo quod forma de se est communicabilis huic, vel illi materi», et non limitatur ad unam, nisi quatenus recipitur, seu ordinar tur ad determinatam materiam; sic anim ex hac receptione vel ordine, non potest ultra communicari alteri materi» totali, nec transire de materia in materiam, quia individuatar ab una, et ut individuata limitatur ad illam; materia autem transit ad ploree formas saltem di* rise licet sit ratio, nt nec forma, nea natura transeat ad plura, sed in se sistat; similiter qucd sit principium inoommunicabilitatis, et individuar tionis, docet tertia parte,qtra&i septuagesima septima, art. ii, et oposc. xxix, et pluribus aliis locis, ex quibus ostendemus in libris de Qeneratione, materiam esse principium individuationis, quia est ultimum subjectum, ultra quod noa fit com¬ municatio, et multiplicatio, form», nec naturae,

Solum poteat esse difficultas circa compositum et formam, quia non apparet, quomodo forma eausetur in suo esse a materia, nisi in quan* tum redditur sustentata, et reoepta, quod non est aliud, quam fornus communioari materiam, et sic non tam ipsa forma causatur, quam ipsa. communicatio materiae. Ex parte autem compositi oonstat, quod non causatur a materia, nisi simul concurrente forma, sic autem oompositum non est quid distinctum ab ipsa materia et forma, et sic proprie non est quid causatum: si autem sumatur materia respectu form», sio non eausat compositum, sed alteram partem ejus, scilicet formam.

Respondetur quod materia causat formam eo modo, quo dependet ab illa, scilicet vel quantum ad esse, si forma sit educta, et ia sui productione et conservatione dependens a transmutatione et receptione materi», vel quantum ad officium informandi, quia forma non potest esse modo informativo, nisi dependenter a concursu passivo materi» recipientis formam; unde S. Tbomas opusc. xxxi, §. Viso quod sunt, dicit: « Quod materia dicitur causa form», in quantum forma non est, nisi in materia.» Et quando instar tur, quod iste effectus non est aliud

quam communicatio materiae, respondetur quod ex parte rei communicatae non distinguitur effectus causae formalis, vel materialis, a sua causa, ex parte tamen ipsius communicationis dicit unionem, quae saltem praesuppositive importat aliquam immutationem novam, aut illam relinquit. Et praeterea ex tali communicatione resultant alii effectus, non in ipsa re communicata, sed in eo cui communicatur, v. g. quodjforma sit limitata, individuata, educta, existens, etc. qui effectus sunt in ipsa forma. Quod vero dicitur de composito, respondetur causari ab utraque parte, scilicet materia et forma unitis, non tamen proprie, sed dicitur resultare, et consequi ex vi prioris causalitatis, qua materia communicatur formae, et forma materiae, de quo plura diximus supra q. vi, art. m.

ARTICULUS II.

Quid sit causalitas forrrne, et ejus effectus ?

Sicut articulo praecedenti ad quatuor capita reduximus ea, quae pertinent ad causam materialem, scilicet ad actum primum seu rationem causandi, ad actum secundum seu causalitatem ejus, ad conditiones requisitas ad causandum, et ad effectus ab illa causatos ; ita similiter in praesenti eadem de causa formali explicanda sunt.

Igitur quantum ad primum, forma ex opposito se habet ad materiam, quod sicut materia est potentia receptiva formae, quae potentia non est superaddita entitati materiae ; ita forma est actus, qui dat esse rei, sive substantialis, sive accidentalis, quae actualitas non est aliquid superadditum entitati formae, sicut nec potentialitas materiae. Quare ratio seu principium causandi est ipsa actualitas formae per seipsam; ita quod secundum se est actus primus, seu principium actuans, et dans esse juxta quod dicit D. Thomas i p. quaest. lxxvi, art. et vii : « Quod forma per seipsam facit rem esse in actu, cum per essentiam suam sit actus, nec dat esse per aliquod medium ; » et in v Metaph. lect. ii,inquit : « Quod haec est ratio quare forma est causa, quia perficit rationem quidditatis rei. » Igitur ratio causandi in forma est ipsa actualitas, quatenus perfectiva est quidditatis.

Causalitas formae.

Non minus difficultatis habet explicatio causalitatis formaB, quam materiae, nec minus in ea est concertatio opinionum. Certum est autem, quod sicut materia causat per passivum concursum, seu receptionem formae, quae etiam ordinatur ad constituendum compositum, ita forma causat per actuationem et informationem materiae, quae ordinatur ad constituendum compositum. Plerique ergo existimant, causalitatem formae non addere aliquid supra entitatem formae, quia seipsam exhibet ad componendum totum, et solum addit relationem ad effectum; quem effectum ponunt esse ipsum compositum, unionem vero solum se habere ut conditionem, qua approximant inter se materia et forma. Ita ex schola Scoti docet Fuente i Physicorum, quaest. v, difficul. i, artic. m, et ii Physic. quaest. m, difficul. ii, art. i. Alii negant causalitatem mediam inter causam formalem et materialem praeter connotationem effectus formalis, ut Cabero hic tract. n, disp. m, dub. n. Plerique qui ponunt unionem esse aliquid medium inter materiam et formam, in ipsa constituunt causalita-

tem formae, licet difficulter explicetur, quomodo distinguatur a causalitate materiae in ea sententia, quae ponit unam tantum unionem inter materiam et formam ; nam si dicatur esse causalitatem formae ut actuatio, et materiae ut receptio, hoc est quod inquirimus, quid addat receptio et actuatio supra unionem. Tenet tamen eam sententiam Pater Suarez disp. xv Metaphys. sect. vi; Araujovm Metaphys. qu. v, art.n ; Carmelitani hic disp. ix, quaest. m; Cajetanus autem i part. quaest. lxxyi, art. i, §. In responsione ad sextum, dicit causalitatem formae, esse actum secundum, quo redditur actus subjecti, et hoc non est ipsa forma, neque ipsum subjectum, nec aliquod ens medium, sed subjectum et formam in tali esse indivisa. Quod est explicare causalitatem formae per ipsam unionem, quae non est medium inter formam et materiam, sed ipsa forma, ut in aliquo uno concurrens cum materia.

Complicatius videtur explicasse istam causalitatem Martinez ii Physicorum, quaest. m, per tres conclusiones, quarum prima est, quod causae formalis et materialis est idem influxus, scilicet unio, quod intelligit de influxu in totum; in secunda vero ait, quod influxus materiae est diversus ab actu formae, quia materia patiendo et sustinendo influit, actus autem formae est unio. Et tandem docet, quod influxus materiae est idem cum influxu efficientis. Unde tenetur fateri, quod influxus formae, si est idem cum influxu materiae, sit etiam idem cum influxu efficientis, et influxus efficientis sit idem c um unione : cum tamen in hoc sit diversa ratio inter formam et materiam, quia materia supponitur efficienti,et ab illo patitur, unde cum passivo identificetur cum actione, non mirum, quod causalitas materi», ut passivo seu passivus concursus, identificetur cum causalitate agentis. At vero forma non patitur ab agente, sed producitur, et est terminus ejus quo, posito cessat actio ; ergo informatio seu causalitas formee non potest esse idem quod actio, neque ut producens est, sic enim cessat actio posita forma, neque ut passio est, quia forma non patitur ab agente, sed subjectum.

Nihilominus dicendum est: Quod in forma intrinsece denominante, causalitas formalis, seu actus secundus non distinguitur ab actu primo, superaddendo aliquid intrinsecum, sed solum penes extrinsecas conditiones, quas connotat et requirit. Cujus fundamentum est, quia effectus formalis non distinguitur intrinsece ab ipsamet forma ut communicata, non ergo requirit aliquam causalitatem mediam tanquam rationem formalem actuandi, et communicandi se, si enim effectus non distinguitur ab ipsa causa, neque indiget medio causante ipsum. Nec per aliquam causalitatem secundam est magis in actu forma, quam per seipsam,sed per seipsam immediate actuat et communicatur, requirit tamen aliquid extrinsecum tanquam applicationem, quod immutat ipsam formam, ut communicetur materiae, sicut unio formaliter fit per ipsam entitatem extremorum immediate, licet requirat immutationem activam, vel passivam, ut ipsa extrema conjungantur. Etdefectu hujus conditionis, seu applicationis non semper unio est in actu, nec semper informatio seu causalitas formalis est in actu, quia scilicet remota applicatione, seu conditione requisita, ipsa actualitas formae non manet passive communicata, licet habeat in se totam formalitatem causalitatis et actus secundi. Et hoc magis explicatur ex differentia inter materiam et formam, quia cum materia oauset

mediante potentia receptiva : po¬tentia autem ista est indifferens, et per aliquam mutationem sui debet determinari ad talem vel talem fon-mem, vel saltem reduci in actum, ut actu sit recipiens, inde est quod aetualis causalitas materiae non tiat par ipsam solam potentialitatem, sed pe>r aliquid superadditum, quo ac¬tualiter materia immutetur ad reek piendum. In forma autem totum eet opposito modo; causat enim per actualitatem, quae secundum se est determinata ad actuandum, et seipsa immediate actuat, quando recipitur et conjungitur materiaj, neque indi¬get nova actualitate superaddita ut materiam reddat actuatam, et com¬positum constituat, et sic non opor¬tet, quod in actu secundo constituatur per aliquid superadditum entitative ipsi form», tanquam per ra¬tionem formalem causalitatis. Itaque ipsa causalitas formalis est actualis communicatio formae, quae non est aliud quam unio, juxta quod dicit S. Thomas queest. m de Verit. art. iu : « Quod formatio in formis in¬trinsecis fft per modum inhaeren¬ti®, » id est, unionis. Sed tamen in hac unione formalis ratio uniendi, non est aliquod medium, vel aliquid superadditum formae, sed seipsa est actus secundus uniendi, licet non semper sequatur effectus formalis, quia desunt conditiones extrinsecae, vel agentis applicantis, vel materiae applicatae, quae sunt conditiones ex-trinsec®, quia non magis reducunt in actum potentialitatem aliquam formae, ut dicatur in actu secundo informans, sed solum applicant ac¬tualitatem, quam habet forma; et sic communicatio formalis quasi ac¬tive semper in actu secundo est ex parte formaB, sicut et ipsa forma, non tamen semper habet adjunctam passivam communicationem, quia deest materia, vel applicatio ad eam.

Dices : Forma per unionem piem* det a materia, ergo per ipsam magia est formaliter causata, quam oau-s&ns, siquidem in quantum cauea$9> non dependet, et in quantum unita dependet, implicat autem quod idem formaliter sit ratio, qua fit causane et causatum. Item, compositum eat effectus forrnm, et similiter ipsa materia hahet esse a forma; ergp respectu illorum indiget aliqua cm*-salitate media superaddita quia ef* fectus distincti sunt. Tertio, ipsa forma secundum se solum est aotua-litas communicabilis, nqn autem ipsa actualis communicatiq, ut patet in accidente separato, quod solum aptitudine est inhaerens,non actu, et anima separata aptitudine est infor¬mans, non actu; ergo per actualem informationem et communicatio-nem ipsa forma, reducitur de actu primo ad secundum, et de potentia ad actum. Denique, ipsa unie edi}-* pitur de potentia materies, neque enim fit per se, ergo non est causa-litas formae sed effectus eju?-

Ad primum respondetur, formem dependere a materia per unionem» quatenus tenet se ex parte formae, et est unio perfectiva, nego; quatenus tenet se ex4 parte materis?, et est unio receptiva, concedo; sed b®c unio pertinet ad materiam» et per illam dependet forma, Et quidem P- Suarez disputatione illa xy, sect.yi, n.x,non reputat inconveniens,quod eadem unio sit causalitas materi® ut receptiva, et ut est a materia, sit vero causalitas formse, ut est a for* ma, et sic sub diversis ratiopibus est o&usalitas et causata. Sed tamen nos non ponimus unipnem mediam per modum vinculi, qu® sita forma et a materia, sed ponimus diversas communicationes in forma et ift materia, sicut diversas eptitates, et per communicationem formae, utqst ab ipsa forma, non causatur ipsa, sed causat aliquod esse in metendi

communicatio autem materiae fit per ipsam potentiam materiae non absolute, sed ut immutatur actu ad recipiendum. Quare unio ex parte recommunicatae, et unitae praecise, non est dependentia, sed ex parte ejus cui fit communicatio in eo, in quo a tali communicatione dependet, vel perficitur, ut patet in Verbo unito humanitati, quod non dependet ab humanitate, sed humanitas ab ipso.

Ad secundum dicitur, quod effectus proprius et immediatus formae est ipsa forma communicata, quae est effectus formalis, et quia hic reddit actuatam materiam, et simul cum ipsa compositum constitutum, dicitur materia et compositum effectus formae, qui tamen non requirunt distinctam causalitatem, quia sub eodem effectu formali attinguntur, qui effectus formalis a forma non distinguitur, nec distinctam causalitatem requirit.

Ad tertium respondetur, quod forma secundum se est communicabilis in actu primo; et ipsa etiam ratio communicandi in actu secundo, quantum ad actualitatem intrinsecam, non tamen quantum ad denominationem causandi in actu secundo, quia hoc dependet ab aliquo extrinseco, scilicet a receptione hujus communicationis in materia, defectu cujus neque accidens separatum dicitur inhaerere, neque anima separata informare, sicut actio ut praecise egrediens ab agente, tanquam actualitas secunda, non denominat agentem sed ratione effectus producti, imo ipse Deus, qui est actualitas pura, et actus secundus agendi, non denominatur agens quousque effectus ad extra sit productus. Sic ergo non mirum, quod ipsa forma secundum se sit actualitas secunda informandi, non tamen denominat quousque ei materia applicetur, et recipiat.

Ad ultimum respondetur, quod unio si est aliquid medium inter formam et materiam, educitur a materia, sed nos illam sic non ponimus. Et tamen adhuc in illa sententia potest dici, quod educitur tanquam modus causandi simul cum ipsa forma, rion ut res, et sic non est aliquid pure causatum, sed ratio causandi.

Conditioties forma: ad causandum.

Conditiones requisitae ad causandum formaliter possunt considerari sicut in materia, vel in ordine ad se, et haec est existentia, vel in ordine ad alias causas, ut concursus agentis, approximatio materiae, et dispositio ejus, vefdenique in ordine ad effectum, sicut quod materia sit illi proportionata ad recipiendum effectum formalem, et similia.

Et quantum ad primum, existentia requiritur in forma ad causandum in suo genere, et ordine, scilicet ut sit existens per modum principii quo, non ut quod, sufficit enim quod forma ad informandum concomitanter, et in re habeatexistentiam, non autem quod antecedenter, licet sit forma subsistens, quae in se existentiam habet; reliquae formae solum habent illam in ipso composito, et secundum se solum habent existentiam ut quo, et tanquam principium dandi esse, et hoc solum preBrequiritur in prioritate causalitatis suae, scilicet ut praecedat in causando formaliter, tanquam principium existendi, non ut existens, sed hoc habet in termino suae causationis, de quo plura diximus supra qu. vii, artic. iii et v.

Quoad secundum, requiritur in primis approximatio, seu indistantia materiae erga formam informantem, quia cum debeat esse intima illi, non potest informare rem dis-

tantem : et quod distinguatur distantia ab informatione, vel receptione materiae, articulo praecedenti probavimus. Requiritur etiam concursus agentis, quatenus vel materiam subjicit formae, vel formam educit de materia, aut movet ad unionem, et consequenter requiritur concursus primi agentis, scilicet Dei, qui non concursu formali, sed effectivo movet formam sicut reliqua agentia.

Quoad tertium, requiritur proportio materiae ad informandum, quia materia improportionata, vel non determinata non recipit effectum formalem formae. Ad hoc tamen sufficit dispositio, quae ex parte materiae se tenet, qua posita ipsa forma, se ipsa dat effectura materiae sic. proportionatae, et determinatae, proportio autem intrinseca, ut quod materia et forma sint ejusdem ordinis, ut materia coelestis ad formas coelestes, et sublunaris ad inferiores, non pertinet ad conditionem,sed ad intrinsecam rationem istarum causarum.

Effectus fornix.

De effectu primario formae non est difficultas, quod sit formalis effectu, qui non est aliud quam ipsamet forma, ut communicata; sed difficultas est tum circa ea, quibus forma communicat hunc effectum; tum circa effectum secundarium formae, qui est expulsio alterius, nam effectus positivi secundarii eodem modo et ordine communicantur a forma,sicut primarius,illum enim sequuntur.

Et quantum ad primum, invenimus formam et causare aliquid in materia actuando illam, et causare aliquid in composito constituendo illud; circa generationem autem nihil causat sicut materia, quia forma consequitur generationem, ut terminus ejus, non causat ipsam. Et multi existimant formam non habere causalitatera erga materiam, sed erga compositum, quod sine dubio tenere debent illi, qui affirmant materiam de se naturalite posse esse sine forma licet propter successionem generationum, non possit esse sine illa; hoc enim multos sentire refert Pater Suarez disp. xv Met. sect. vm, n. xiii, et in specie formam non habere causalitatem erga materiam, affirmat Cabero hic tract. ii, disp. iii, dub. ii, et Fuente ii Phys. q. iii, diffic. ii, et fundatur tum in eo quod materia non habet existentiam a forma, sed secundum se, ergo non causatur a forma, sed solum ab agente producente entitatem ejus, tum quia forma solum causat ut causa intrinseca, solum autem est intrinseca composito,non autem materiae: ergo proprie solum causat compositum; tum denique, quia esse formae est dare aliquod esse formale, et specificum, hoc autem directe solum convenit composito, ergo solum compositum proprie causatur a forma.

Caeterum expressa D.Thomae sententia est: Formam exercere causalitatem aliquam in materiam actuando illam, et communicando esse, licet non causando ejus entitatem, ut potentialis est; sed ut determinata et actuata, et dependens in esse ab ipsa forma in ipso composito : et ita in opusc. xxxi, §. Viso autem, quod sunt,inquit D.Thomas: «Quod materia est causa formae, in quantum forma non est, nisi in materia, et forma est causa materiae, in quantum materia non habet esse in actu, nisi per formam,materia enim et forma dicuntur relative ad invicem, ut dicitur in ii Physic. dicuntur etiam relative ad compositum, sicut pars ad totum. » Ubi manifeste distinguit D. Thomas

causalitatem formae in materiam et in compositum, quia materia non habet esse, nisi per formam; quod etiam asserit in vm Met. lect. iv, et opusc. xv, cap. vm, dum inquit: « Quod materia secundum se considerata caret forma, per quam participat esse in actu secundum proprium modum. » Et similiter docet D. Thomas quod materia per formam determinatur, et perficitur, ejusque indifferentia tollitur, et ad speciem aliquam reducitur, ut patet in i p. q. vn, art. i, et i Met. lect. xii, in fine, ubi inquit: « Quod materia cum sit infinitarum formarum, determinatur per formam, et per eam consequitur aliquam speciem. »

Ex quibus constat, quod entitas materiae, et considerari potest ut potentialis est, et privata formis, indifferensque ad illas, et sic nullo modo causari potest a forma ; quae solum dat determinationem ad esse et tollit privationem, non autem entitatem causat sub indifferentia, et potentialitate, et privatione sui: et potest considerari ut existens, determinata, et actuata in rerum natura, et sublata potentialitate, et indifferentia tum ad essendum, tum ad causandum determinatum compositum : et quantum ad hoc materia physice dependet a forma, quia non potest tolli ejus indifferentia, nisi per formam, ea autem non sublata, materia non potest causare aliquod compositum determinatum, dependet ergo a forma in causando compositum. Dependet etiam in existendo, quatenus non existit materia sub indifferentia et privatione, sed ut reducta ad aliquem actum substantialem, per quem participat esse substantiale, et consequenter esse simpliciter, quod non supponit aliud prius, alias accidentale esse; dependet ergo a forma materia in existendo simpliciter et substantialiter quantum ad esse determinatum, sicut subjectum dependet a forma accidentali in essendo secundum quid, verbi gratia, ut sit album, vel calidum, etc.

Unde patet ad apposita fundamenta ; negamus enim materiam secundum se habere existentiam independenter a forma, ut sup. q. iii et vn, late tractatum est. Et dato quod haberet aliquam existentiam, illa tamen est imperfecta, et insufficiens, ad existendum simpliciter sine forma, sicut accidens sine subjecto. Similiter licet forma sit causa intrinseca composito, et illi praebeat speciem et existentiam, tamen hoc non potest facere in composito, nisi tollendo indifferentiam materiae tanquam causa extrinseca potentiae et identitati illius', sed intrinseca effectui formali, qui est communicatio sui, per se enim actuat, et tollit indifferentiam, qua sublata, resultat totum, in quo intrinsece includuntur materia et forma, in eoque existunt.

Circa effectum secundarium formae, sunt qui existimant, formam introductam, in subjecto expellere aliam effective ut instrumentum agentis, sicut unum corpus expellit alterum a loco. Alii vero contra, non posse expellere effective, quia deberent se mutuo tangere, ut expellerent. Si autem se tangunt, simul sunt in eodem subjecto. Quod si non ita fit expulsio, oportet explicare, quomodo unio unius formae causet expulsionem fieri defectu causae conservantis, quia statuit Deus ad positionem unius formae, non concurrere ad conservandum aliam.

Caeterum, hoc ultimum effugium non explicat naturas rerum, illa enim non conservatio, vel est debita naturae talis formae sic introductae, vel non: si non, ergo pro libito Deus tollet illam a subjecto, et sic potius desinit annihilatione, id est,

suspensione concursus, quam cor¬ ruptione. Si primum, restat osten¬ dere, quid sit illud, ratione cujus una forma aversetur consortium al¬ terius, ut postulet non conservatio¬ nem illius. Ille autem modus expel¬ lendi effective nullo modo debet admitti, in quo contingit multos fal¬ li illa similitudine corporis expel¬ lentis aliud a loco, quod non potest dici de forma; tum quia forma non agit effective in materiam, quia ip¬ sa est terminus efficientis et mo¬ ventis materiam, non vero agens in materiam, sed actuans, et sicut non actuat effective, ita neque ex¬ pellit oppositam effective, quia ac- tuando expellit: si autem effective expelleret, deberet producere ali¬ quid per talem efficientiam, et de illo sic producto esset eadem diffi¬ cultas, an expelleret effective, vel formaliter; nam si formaliter, idem diceretur de prima forma; si effective, ergo producendo aliud, et reddit processum in infinitum ;pree- terquam quod unum corpus expel¬ lens aliud a loco, imprimit illi im¬ pulsum seu motum, quo removetur ab uno loco, et ponit in alio forma, autem producta non potest aliquid imprimere in forma, quae expelli¬ tur, quia illa desinit esse ; ergo non expellit effective.

Quare expulsio unius formae ab alia reducitur ad oppositionem, quam habet una forma ad aliam, quae oppositio fit per privationem adjunctam, quam una forma habet respectu alterius, non per efficien¬ tiam. Quod colligitur ex D.Thoma xi Metaphys. lect. xn, uhi inquit: « Forma secundum quod in se con¬ sideratur, constituit speciem in ge¬ nere substantiae, secundum autem quod una forma habet sibi intellec¬ tam privationem alterius formae, di¬ versae formaesuntcontrariarumdiffe- rentiarum principia, nam privatio quodammodo contrarium est. Et per hunc modum opponuntur ani¬ matum et inanimatum, rationale et irrationale, et alia hujusmodi. » Ita D. Thomas. Quare est necesse,quod una forma respectu alterius habeat expulsionem effectivam, sed priva¬ tivam, quae privatio fundatur in una forma respectu alterius, hoc ipso quod limitata et determinata est, non solum in se, sed etiam in ordi¬ ne ad alteram, quod tamen non eo¬ dem modo contingit in omnibus for¬ mis, nam aliquae consistunt in in¬ divisibili, ita quod aliquo addito vel subtracto, solvitur ejus species, si¬ cut numerus, figura, formae subs¬ tantiales, quia cum substantiales sint, dant primum, et essentiale es¬ se, unde habent negationem alte¬ rius primi esse, et tales formae ha¬ bent essentialiter sibi annexam pri¬ vationem alterius, neque est sepa¬ rabilis ab illa, licet sit effectus se¬ cundarius, quia fundatur in ipsa indivisibili ratione specifica. Aliae vero formae sunt non consistentes in indivisibili,sed habentes aliquam latitudinem, quia possunt crescere magis et minus, et tales non fhn- dant immediate privationem, sed contrarietatem, et quando forma perfecte sibi subjicit subjectum,tunc expellit aliam propter contrarieta¬ tem perfectam, alia vero potest pri¬ vatio separari a forma. Posita vero privatione, non est necesse quod una forma tangat aliam, ut expellat illam, et simul sint, sed potius quod privet illam, et simul non sint, at¬ que ita instans unius sit desitio al¬ terius.

Ex dictis colliges: Deum non pos¬ se concursu materiali, aut formali aliquid causare.Et de materiali con¬ stat, quia fit mediante receptione, seu mutatione, quae potentialitatem supponit, Deus autem est actus pu¬ rus. Concursus autem formalis, vel estformae constituentis seu actuantis materiam, ut resultet totum, vel

solum terminantis, non ut aliquod totum resultet, sed ut pure aliquid perficiatur, vel trahatur ad esse alterius. Primo modo repugnat Deo causalitas formalis, quia est primum ens, unde non potest dari aliquid ipso tamquam parte constitutum, quia omne totum est majus sua parte, et specialiter forma informans, est forma participata ab aliquo agente, quod Deo repugnat, Ut tradit S. Thomas prima parte, q. m, artic. vm. Secundo vero modo non repugnat Deum se ipso terminare formaliter, sicut personalitate terminat humanitatem, et essentia sua supplet vicem speciei in beatis, quia species de se non constituit aliquam tertiam naturam cum intellectu, sed pure perficit ipsum in esse intelligibili. Et sic dicit D.Thomas m: contra Gentil. cap. li « Quod species intelligibilis unita intellectui, non constituit aliquam naturam, sed perficit ipsum ad intelligendum, quod perfectioni divinae essentiae non repugnat. » Ex quo datur intelligi, quod illa solum informatio repugnat divinae essentiae, quae non pure perficit, sed etiam perficitur, sicut quae constituit aliquam tertiam naturam.

ARTICULUS III.

Ad quod genus causse reducatur idea seu exemplar?

Philosophus diffiniens causam formalem in hoc secundo libro, dixit : « Quod forma est species, et exemplar; per speciem intelligendo formam inhaerentem, quae constituit aliquam speciem; per exemplar autem formam imitabilem: seu unico verbo, species est forma informans, exemplar est formans, quia non est in ipso formato sed extra, et ideo ad tractatum de causa formali pertinet tractare de exemplari. Definitur autem idea, ut tradit D. Thomas q. iii de Verit. a. i,ex D. Augustino xn de Civitate, cap. xxv, quod idea est forma, quam aliquis imitatur ex intentione agentis determinante sibi finem: vel ut alii definiunt: idea est id ad quod respiciens artifex operatur; ubi forma ponitur loco generis. Sed quia forma potest habere plura munera,est enim id quo aliquid constituitur, et id quo aliquid efficit, et id unde aliquid sumitparticipationem, determinatur per sequentes partil culas, in qua acceptione sumatur forma. Nam per illam particulam quam aliquid imitatur, exprimitur differentia formae intrinsecae, quae estforma participata a forma ideali, quae est forma extrinseca participabilis. Et denique per ultimam particulam ab agente ex intentione finis, excluditur forma naturaliter operans, vel fortuito, ut cum ignis generat ignem, forma ignis non est idea.

Difficultas ergo est, an idea sit subjectivo in intellectu, an objective, id est, an sit ipse conceptus, an objectum: et quam habeat causalitatem. Et quidam dicunt, ideam esse ipsum objectum cognitum, quod quis respicit imitandum: alii, quod est conceptus ipse formalis. Hoc secundum sequuntur Pater Suarez disp. xxv Met. sect. i, et Vazquez i p. disp. lxxii, cap. ii, loquens de idea Dei, nam de idea artificis creati dicit esse objectivum conceptum.Primum vero sequuntur plures ex schola D. Thomae et Scoti, sed diversis viis ; nam Scotus sensit ipsum objectum ad extra faciendum ut cognitum esse ideam et sic creaturam, ut cognitam a Deo esse ideam sui, ut in se existens, et hoc est esse diminutum, quod Scotus assignat creaturis antequam sint in se. Alii vero non ipsi rei faciendae,

ut cognitae assignant rationem exemplaris, sed alteri rei, a qua ista res facta participatur, et deducitur, quatenus cognita est, v. g. in Deo non ipsi rei creatae, sed essentiae divinae, ut imitabili a creaturis assignant rationem ideae. Et in hac parte difficultas maxima oritur cx eo, quod ideae utrumque debet attribui, scilicet, esse id quod imitandum est ab artifice, quod utique non convenit conceptui formali, sed objectivo, qui cognoscitur ut imitandus, et similiter convenire illi debet quod influat et dirigat vitaliter, seu formet ipsum artificem ad producendum ideatum, quod non convenit objecto, sed conceptui,objectum enim secundum se sumptum non influit vitaliter in opus, sed ut formatum ab intellectu.

Sit tamen unica conclusio: Ratio ideae, neque est ipsum objectum ad extra, ut cognitum denominatione extrinseca, neque ipse conceptus formalis, ut praecise est id, quo intellectus redditur cognoscens, et secundum habitudinem ad intellectum, quem informat, sed secundum habitudinem rei repraesentatae ad rem extra quam format. Haec conclusio sumitur ex D. Thoma i part. q. xv, art. ii ad 2 ubi inquit: « Quod sapientia, et ars significantur ut quo Deus intelligit, sed idea ut quod intelligit, Deus autem uno intellectu intelligit multa, et non solum secundum quod in se ipsis sunt, sedetiam secundum quod intellecta sunt, quod est intelligere plures rationes rerum, sicut artifex, dum intelligit formam domus in materia, dicitur intelligere domum,dum autem intelligit formam domus, ut a se speculatam (ex eo quod intelligit se intelligere eam) intelligit ideam vel rationem domus. » Et in corpore articuli idem expresserat dicens: « Ideam operati esse in mente operantis, sicut quod intelligitur, non autem sicut species qua intelligitur, quae est forma faciens intellectum in actu. Forma 'enim domus in mente aedificatoris est aliquid ab eo intellectum, ad cujus similitudinem domum in materia format. » Et similia videri possunt in primo, d. xxvn, quaest. n, art. in ad 4. Ubi distinguitur in ipso conceptu seu forma artificis varias habitudines,et in quantum est res quaedam in se, et in quantum est medium praecise cognoscendi objectum, et in quantum est medium comparandi id quod cognoscitur ad id quod ab ipso fit, et secundum hanc ultimam considerationem attribuit ipsi rationem ideae. Cum ergo D. Thomas attribuat ideae, quod debet esse in mente operantis, et non tanquam id quo intelligit, sed tanquam id quod intelligit, non possumus in ejus sententia attribuere rationem ideae objecto proutcognito ad extra; sicenimnon est in mente operantis, neque ipsi conceptui formali per habitudinem ad intellectum, quem informatjsic enim est id quo intelligit, non id quod imitatur; sed objectum, ipsum, prout beneficio conceptus intra ipsum redditur immateriale, et denudatum a conditionibus materiae, et ut habet habitudinem imitabilitatis ad id, quod in materia est, sic est idea, sicut Plato ponebat ideas separatas a materia, sed quod ipse tribuebat eis realiter et subsistenter, nos tribuimus illis beneficio intellectus. Quia tamen contingit intellectum formare ideam accipiendo ab objecto aliquo extra se aliquid, ut ex illo aliud fiat, ideo aliquando ratio exemplaris, et ideae attribuitur etiam ipsi rei ad extra, et sic Divus Thomas utrique attribuit rationem exemplaris tam formae, quae est in mente artificis, quam objecto extrinseco, a quo illam desumit, ut patet i part. quaest. xliv, artic. iii, et in quaest. m de Verit. articulo i,

ubi dicit: « Esse proprium Dei,quod ejus ideae sunt tantum in mente Divina, et non extra. »

Et ratio est, quia ad ideam requiritur quod non solum cognoscatur res in se absolute, sed accipiatur sub comparatione formae imitabilis ab alio, in quo ejus similitudo exprimatur, non per propagationem naturalem, sed per imitationem dirigibilem ab intellectu, ergo ista ratio formae, ut imitabilis non propagatione, sed directione, licet sumatur a re extra objective, non tamen formaliter invenitur, nisi in ipso intellectu dirigente et exprimente. Specialiter autem ipsa res facienda et exemplanda, non potest habere rationem ideae (sicut aliqui dicunt, quod quando exemplar est omnino perfectum et distinctum, tunc est conceptus ipsius rei faciendae.) Etenim res facienda quantumcunque perfecte exprimatur, si concipitur ut est in se, et in suis conditionibus materialibus ad extra, semper concipitur, ut ideataet exemplata, quia sub illis conditionibus in re ideata est, ergo exemplar, et idea illius non potest esse ipsa res facienda, prout perfecte cognoscitur in se, sed ut proponitur imitandum, et participandum ab illa, idem autem non potest participare se ipsum; ergo distingui debet objectum, quod formatur tanquam idea ab objecto, quod cognoscitur ut faciendum ad extra, et ideandum.

Quod vero ipse conceptus formalis secundum se, et in ordine ad intellectum, ut ad subjectum, non sit idea, inde probatur, quia conceptus secundum habitudinem ad ipsum intellectum est forma, quam artifex intelligiC non id quod imitandum proponit, nec ad cujus instar aliquid facit, nec enim ad instar conceptus, ut est qualitas afficiens intellectum fit res ideata ad extra, sed idea est aliquid intellectum quod tanquam imitandum accipitur; est enim id, ad quod artifex intendens operatur: conceptus autem ut informat ipsum intellectum non est res cognita, quam attendit artifex ut imitandam, sed id quo cognoscitur illud, quod imitandum est. Et hinc oritur, quod conceptus possit esse unus, etiamsi multa attingat, dummodo attingat sub eadem ratione, quia sub illa egreditur unico modo ab intellectu, et sic habet unitatem; idea autem sumitur secundum comparationem formae imitabilis ad ideatum, et sic multiplicatur secundum diversam comparationem talis imitabilitatis ad rem imitantem. Verum est, quod aliquando laxiori significatione solet conceptus quilibet dici exemplar, non secundum propriam rationem exemplaris, sed secundum quod praecise dicit rationem cognoscendi, et similitudinem expressam, ut Sanctus Thomas docet q. iii de Verit. art. m, et i part. quaest. xv, art. m.

Quare restat, quod exemplar formaliter sit ipsum objectum imitabile, non prout cognitum tantum denominative extrinsece, sic enim vel est id, a quo intellectus accipit speciem, quam formet ideam, non autem ipsa idea formata, vel est id quod ideandum est ab illa. Est ergo idea ipsum objectum intrinsece cognitum, hoc est in ipso conceptu redditum immateriale, et intelligibile per modum expressionis, sic enim comparatur ad res ideatas, ut forma immaterialis ad formam in materia ; quod in re non invenitur, nisi in ipso conceptu, non sub habitudine formae informantis, quam intellectus intelligit, sed sub habitudine objecti expressi in conceptu,et formantis aliud extra conceptum. De quo videri possunt plures Auctores ex Thomistis apud M. Gonzalez i p. disp. xlvii, sect. n.

Solvuntur argumenta.

Primo arguitur: Res repraesentata in verbo, si sumatur realiter, non est aliud quam ipse conceptus, in quo objectum relucet tanquam in speculo, praeter ipsum autem conceptum non invenitur nisi objectum extra, et denominatio cogniti, ergo si idea non est objectum extra, sed forma in mente artificis, oportet quod sit ipse conceptus formalis,qui tamen non est imitabilis a re extra. Confirmatur : res intra conceptum repraesentata non potest esse causa realis, vere et proprie respectu rei ad extra, ergo in ipsa formaliter non consistit ratio ideae. Antecedens probatur, quia rem esse cognitam intrinsece, nihil reale addit supra ipsum conceptum formalem, neque enim objectum ex eo quod sit cognitum intra intellectum, acquirit aliquid reale, sed aliquid rationis, ex eo enim Logica agit de ente rationis, quia agit de rebus, ut cognitis ab intellectu.

Respondetur, probare argumentum, quod idea realiter et identice non distinguitur a conceptu formali, ut dictum est, sed tamen conceptus habet duplex officium seu formalitatem ; alteram respectu intellectus, et sic reddit -ipsum cognoscentem, tanquam terminus cognitionis, alteram respectu objecti, et sic reddit illud immaterializatum, et intellectum in actu; eo quod intellectui non redditur proportionatum objectum, nisi intra ipsum sit, ubi redditur illuminatum luce intelligibile, sicut color redditur visibilis per lucem visibilem. Primo modo conceptus formalis non est idea, quia non est forma, ut imitabilis, sed ut constituens cognoscentem. Secundo vero modo est ipsa idea, seu exemplar, quae est forma intra intellectum tanquam res intellecta et imitabilis, et ita S. Thomas non negat ideam esse idem quod conceptus, dum inquit i p. q. xv, art. i: « Quod similitudo domus* praeexistit in mente aedificatoris, et haec potest dici idea domus.» Non tamen ut reddit cognoscentem tamquam quo, sed ut reddit objectum cognitum, id est, illuminatum ut quod, ad cujus similitudinem aliquid format, ut dicit ibidem art. ii.

Ad confirmationem respondetur, ideam esse causam realem realitate conceptus, a quo non distinguitur, non realitate superaddita objecto extra conceptum. Logicus autem non considerat ipsam rationem objecti, ut in conceptu redditur immaterializatum, et intellectum inactu, illustratum et manifestum, hoc. enim pertinet ad libros de Anima, sed id quod resultat in objectis cognitis secundum intentiones, v. g. ordinem praedicabilitatis, non rationem immitabilitatis realiter, et ad extra.

Secundo arguitur: Conceptus non est cognitum ut quod, sed ut quo nisi quando reflexe cognoscitur,ergo non potest in idea, nisi per cognitionem reflexam, quod est falsum,alioquin ipsa entitas conceptus esset idea, quia haec est quae cognoscitur reflexe. Consequentia patet,quia idea non est id quo aliquid intelligitur, sed quod est intellectum et cognitum ; ut ex D. Thoma diximus, ergo si conceptus non est id quod est cognitum ut quod, non est idea. Antecedens vero probatur, quia respectu cognitionis directae conceptus solum se habet, ut medium in quo repraesentatur objectum, ergo non se habet ut objectum cognitum ut quod, nisi quando reflexe cognoscitur. Confirmatur, quia finis apprehensus movet finaliter, sicut idea imitabiliter, sed in fine apprehensio solum est conditio, ratio vero formalis est in ipso objecto secundum se;

ergo similiter in idea conceptus se habebit ut conditio, seu applicatio, non ut constitutivum ; unde quando aliquis vult operari per ideam, ipsa cognitio, seu conceptus applicat illam ad opus, ergo cognitio deservit, ut applicatio, non ut constitutivum ideae.

Respondetur distinguendo antecedens : conceptus non est cognitum ut quod, nisi reflexe, quando cognoscitur ipsa entitas conceptus, concedo; si solum cognoscatur objectum, ut constitutum in esse objecti illuminati, et intellecti ut quod, nego; sic enim verbum non ponit in numero cum ipso objecto ad intra, cum ad hoc maxime ponatur verbum in nobis, ut objectum reddatur spiritualizatum, seu illuminatum, et formatum in esse objecti per modum termini intellecti intrinsece, ut constat exD. Thoma ii contra Gent. c. lui, et opusc. xiii et xiv. Ad hoc ergo ut objectum in conceptu reddatur cognitum ut quod, et ipsum verbum constituat objectum cognitum intrinsece, non indiget reflexione, et in hoc consistit idea, bene tamen indiget reflexione, ut cognoscatur entitas conceptus. Quare D. Thomas etiam ipsi conceptui attribuit quod sit cognitum ut quod, cum dixit in qu. iv de Verit. art. ii ad 3 : « Quod conceptio intellectus non solum est id quod intellectum est, sed etiam id quo res intelligitur, ut sic id quod intelligitur, possit dici, et res ipsa et conceptio intellectus. » Et i part. quaest. xv, articul. ii: « Forma domus in mente aedificatoris est aliquid ab eo intellectum, ad cujus similitudinem domum format. »

Ad confirmationem respondetur esse disparem rationem de fine et de idea, quod finis movet ad sui assecutionem, idea vero ad sui imitationem. Objectum autem assequibilenon est res ipsa, ut denudata a conditionibus materialibus, et reddita immaterialis in mente, sed ut existit individualiter in re extra intellectum. At vero objectum imitabile ex directione intellectus, debet esse formatum per ipsum intellectum, ut in re ad extra ponatur res exemplata et derivata a tali forma, et ita idea non habet esse intra intellectumtanquam conditionem si ut finis, sed per se ei convenit ut ratio. Quando vero dicitur applicari per ipsam cognitionem ad opus, respondetur applicari per cognitionem non ut formantem ipsam ideam, sed ut imperantem efficaciter ejus executionem, postquam est formata.

Tertio arguitur: Idea sic explicata a nobis non potest habere veram causalitatem, ergo non est vera causa. Nam quod non sit causa materialis, constat, cum non recipiat formam, sed originet ipsam. Neque est finalis, quia ut nuper dictum est, non movet ratione bonitatis realis, et habendo apprehensionem tanquam conditionem, sicut requiritur ad rationem finis. Neque est causalitas formalis, quia non informat intrinsece per unionem, quae est causalitas formae. Si autem dicatur causare formaliter extrinsece, in primis non apparet in quo consistat ista causalitas, nec est alia quam objectiva, qua movetur artifex ad formandum ideam, in quo tamen non consistit causalitas causae exemplaris: tum quia non requiritur per se ad exemplar quod accipiatur, et formetur ab aliquo objecto ad extra, sed tantum quod in intellectu detur species, et repraesentatio rei faciendae, undecunque accipiatur, tum quia istaobjectiva motio non est ipsa causalitas exemplaris, sed antecedit formationem ejus, movendo intellectum ad formandum conceptum et ideam, quae postquam est formata, causat exemplatum, et haec causalitas jam non est objecti-

va, id est, ab objecto ad intellectum. Nec denique est causalitas efficiens, quia non potest efficienter causare, nisi modo metaphorico, eo quod idea tantum operatur per imitationem, quae non est influxus physicus, sed cognitus, et media excitatione factus, quod pertinet ad causam moralem, non physicam.

Respondetur hoc argumentum petere difficultatem de causalitate ideae. In quo aliqui existimant, non habere causalitatem nisi metaphoricam, id est, in ratione esse cogniti, non in ratione esse physici. Ita Martinez in hoc libro, c. iii, q. i, et Fuenten Phys. q. viii, diff. iii, art. i. Et ad causam efficientem .esse reducendam, censet P. Suarez disp. xxv Met. sect. ii.

Nihilominus dicendum est: Causalitatem ideae reduci possi ad efficientem et finalem, sed specialiter et proprie ad formalem, quatenus est forma intrinseca formans, sed non informans. Est communis inter Thomistas, et quod habeat rationem causae finalis sumitur ex D. Thoma qu. iii de Verit. art. i, in fine corporis, et m contra Gent. cap. xix, ubi id expresse dicit. Ratio vero efficientiae attribuitur a D. Thoma quodl. vn, artic. iii, ubi inquit: « Quod artifex cognoscit artificiatum per eam formam, per quam ipsum facit. » Et ratio est, quia idea et ars simul concurrunt ad artificiatum, et idea se habet ut forma praetica; ergo ut operativa et efficiens per artem. Ratio enim practici efficientiam importat, sive ex propriis, sive ex voluntate participatam: nam ideam operari adjuncto amore voluntatis, docet D. Thomas i p. qusest. xlv, artic. vi. Quare sicut agens naturale operatur per formam suam, cui assimilat effectum, et illa forma est ratio operandi, quia est ratio assimilandi, ita agens artificiale ratione formae idealis assimilat sibi effectum, consequenter ratione illius operatur efficienter directive, seu intentionaliter, non efficienter executive.

Quod vero proprie pertineat ad ideam ratio causae formalis extrinsecae sumitur ex Aristotele v Metaphys. text. ii, ubi inquit: « Quod forma est species et exemplar.» Quem textum explicans S. Thomas ibidem lect. n, ait: « Alio modo dicitur causa, species, et exemplar, et haec est causa formalis, quae comparatur dupliciter ad rem, uno modo siout forma intrinseca rei, et haec dicitur species; alio modo sicut extrinseca a re, ad cujus tamen similitudinem res fieri dicitur, et secundum hoc exemplar rei dicitur forma. » Ratio autem est, quia forma intrinseca non est aliud, quam quaedam forma participata ab idea, ad cujus similitudinem fit, et per ordinem ad quam regulatur ejus veritas et perfectio, sicut in artificialibus forma artefacti derivatur a forma artificis, et per illam regulatur ejus propria ratio,in naturalibus autem formae naturales regulantur, et participantur ab ideis Divinis, ergo idea habet rationem formae extrinsece specificantis, et originantisformam anticipatam, quae informat subjectum intrinsece, ergo in eadem linea causandi, qua forma intrinseca causat, debet etiam idea extrinsece causare, in quantum forma intrinseca est quaedam expressio ideae et per eam regulatur, et specificatur propria ratio talis formae. Specificativum autem causam formalem importat. Et ex eadem ratione constat, ideam habere rationem causae finalis, quia forma exemplata respicit exemplar ut perfectivum sui, et per convenientiam ad ipsum perficitur, ergo ut finem, quia perfectio alicujus, finis ejus est. Neque obstat,quod actio producens exemplatum, non intendit pro fine ipsam conformita-

tem ad exemplar, sed formam ipsam in se, conformitas vero solum se habet, ut commensuratio et regulatio quaedam formae inducendae: hoc inquam non obstat, quia non repugnat quod ipsa regula etiam sit finis, quando ex ipsa regulatione resultat aliquod bonum, et perfectio in regulato, ut constat in morali actu.

Quod si petas: In quo consistat ista causalitas formalis extrinseca, respondetur, quod cum forma extrinseca non communicet se ipsam immediate per conjunctionem sui, oportet quod exemplar identificet suam causalitatem cum actione efficientis, eo quod non operatur sine arte efficiente et dirigente, sed tamen in illa directione, et operatione artis et datur processus efficientiae, quatenus res extrahitur de non esse ad esse a principio artis, et datur imitatio passiva, et specificabilis a forma exemplati, per quam regulatur, et sub hac ratione dicit causalitatem formalem extrinsecam, quatenus.per imitationem dat speciem; specificativum autem causa formalis est. Neque hoc est addere novum genus causae praeter quatuor; tum, quia illud Aristoteles posuit numerando exemplar inter causas; tum quia ad formalem reduxit.

Unde ad. appositas instantias respondetur. Ad primam, de causalitate finalis dicitur, quod idea non est finis, ut assequibilis, sed ut imitabilis, et ideo non oportet, quod habeat apprehensionem tanquam conditionem tantum sicut finis, qui in re est assequibilis, et sic reductive tantum pertinet ad causam finalem.

Ad secundam instantiam, quod attinet ad explicationem ipsius causalitatis formalis, in quo consistat, jam dictum est. Quod vero dicitur istam causalitatem esse objectivam, respondetur non consistere in causalitatem objecti ad potentiam, haec enim non requiritur per se ad ratioi nem exemplaris, sed tantum antecedenter in nobis, quia acquirimus cognitionem ab objectis, sed causalitas ista formalis est per conformitatem formae imitabilis ad rem extra, ut deductam ab illa per imitationem; ut enim saepe docet D. Thomas agendo de veritate, ut i part. quaest. xvi et quaest. i de Veritate; aliquando cognitio quae est veritas formalis, sumitur ab objectiva, quaB transcendentalis est, aliquando e converso veritas in rebus sumitur ab intellectu, ut in artefactis; et ideo omnis veritas creata sumitur per conformitatem ad ideas Divinas, a quibus exemplatur, tanquam artificiatum; sicut ergo in nostra cognitione veritas sumitur a rebus per conformitatem ad eas ut ad objecta, ita quando exemplatur aliquid ab idea, sumit veritatem ab illa per conformitatem imitationis, quae etiam est specificatio quaedam veritatis.

Ad ultimam instantiam de causalitate efficientiae, respondetur hanc habere ideam, non ut objectum cognitum praecise, sed ut cognitum practice, quod per artem et imperium movet efficienter, cujus efficaciae ratio oritur a voluntate, quae est primum movens quoad exercitium et imperium, ut doceri solet i-ii, quaest. ix et quaest. xvn. Unde haec efficientia non magis metaphorica est, quam quaecunque efficientia voluntatis, et mediante motione voluntatis efficientia artis practicae in intellectu.

De essentia vero Divina quomodo sit idea, ut cognita imitabiliter et comparative ad creaturas, cui creaturae assimilantur, tanquam eminentissimo exemplari similitudine quidem aequivoca, sed perfectissime exprimente, et attingente, quidquid participatur in creatura, ad Theologos remittimus, qui de hoc agunt, i p. q. xv.

QUAESTIO XII.

DE CAUSA EFFICIENTI.

Dari causas efficientes tam per se notum est, quam dari effectus, et ideo non inquirimus, an detur vera efficientia, etiam in causis creatis, cum constet tam multos effectus ea¬rum dari. Sicut autem in causa materiali, et formali ad quatuor ca¬pita reduximus, quee tractanda sunt, ita in causa efficienti. Potest enim considerari primo ipsa causa ope¬rans, tam ut principium quod, quam ut principium quo. Secundo, ejus causalftas. Tertio, conditiones cau¬sandi. Quarto, res causatae. Et qui¬dem terminus seu effectus causae efficientis non habet aliquam dif¬ficultatem, cum omne illud quod est dependens in esse, sit efficienter causabile, et quod est transmutabile modo corporeo, est etiam effectibile motu physico. Similiter de conditio¬nibus causandi, quae sunt duae, sci¬licet ex parte efficientis existentia, et ex parte passi approximatio non disputabimus in praesenti, quia de existentia egimus supra queest. vn, et obiter in hac disputatione attin¬gemus, quomodo requiratur ad ef¬ficiendum. De approximatione au¬tem infra libro vii, tractandum est, ubi agemus de contactu agentis, et mobilis. Quare in praesenti solum duo restant explicanda, scilicet, de ipso efficienti quid sit, ejusque prin¬cipio formali operante ut quo, et se¬cundo, de ejus causalitate.

ARTICULUS PRIMUS.

Quid sit causa efficiens, et quotuplex?

Causa efficiens brevissime definita esta Philosopho in h6c secundo libro, cap.iH,text.ix etide Generat-tex.LV. Efficiens est id unde primum princi¬pium est mutationis, et quietis, quod aliis verbis dici solet: Est idunde incipit motus. Et alii extensius: Est principium extrinsecunt per se, a quo primo profluit motus. Per ly principium convenit cum reliquis causis, et cum privatione; per ly extrinsecum differt a materia et for¬ma, et convenit cum privatione et fine; per ly per se differt a priva¬tione, quae solum est principium per accidens; per ly profluit differt a fi¬ne, qui solum intentione et meta¬phora agit, non profluxu, et execu-tione.

Ut autem videamus haec omnia includi in definitione Aristotelis tradita, solum oportet ejus particu¬las formaliter, et cum praecisione intelligere. Etenim causa materialis et formalis, non possunt esse pri¬mum principium mutationis, eo quod causant requirendo unionem, seu media unione, quae autem unita causant, supponunt causam prio¬rem unientem, atque adeo immu¬tantem, quia omnis unio, in aliqua mutatione fundatur, et sic materia et forma non possunt esse primum principium mutationis, siquidem debent esse mutatae, ut causent tan-quam conjunctae. Per hoc autem quod dicitur principium, si praecise intelligatur, distinguitur a fine, quia finis non est pure principium, sed etiam terminus, nec similiter e*t principium mutationis, sub forma-litate mutationis, sed intentionis ejus, et sic non est principium mu¬tationis, ut executae, quae proprie mutatio est; ante executionem enim intenditur mutatio, non est mutatio. Denique, privatio excluditur per il¬lam particulam primum, et per il¬lam particulam unde; licet enim privatio sit principium, non tamen est primum, quia negatio supponit affirmationem, et subjectum, in quo

est; unde materia est prior privatione, efficiens autem etiam est prius materia in suo genere in causando. Similiter ly unde, dicit originem a quo; privatio autem non dicit originem sed derelictionen termini a quo, neque est aliquid, et sic ab illa non incipit mutatio.

Ex qua explicatione solvuntur plura, quae contra hanc definitionem adduci solent. Primo enim objicitur, quia haec definitio coincidit cum definitione naturae; dicitur enim natura primum principium, motus et quietis, etc. Ubi ly primum principium, applicatur non solum efficienti, sed etiam materiae et formae, aliisque principiis entis naturalis, in bac autem definitione idem applicatur causae efficienti, cum dicitur primum principium, unde est mutatio, et quies; ergo inconvenienter hic vel ibi, ponitur ly primum principium. Secundo, quando dicitur primum principium, vel sumitur primum absolute, et simpliciter, vel in determinato genere. Si primum, non convenit definitio efficienti, sed fini; quae est prima inter omnes causas, vel saltem non omni efficienti, sed tantum primae causae, quia illa est primum principium simpliciter, unde incipit motus, a causa autem secunda non incipit, nisi ex subordinatione ad primam. Et dato quod conveniat etiam causae secundde, non convenit, nisi causae principali, quia instrumentum non habet in se principium, unde incipit motus, quia non habet in se virtutem ad effectum principalem, sed accipit a causa superiori. Et tertio, quia ista definitio non convenit omni causae efficienti, nam causae creanti non convenit, quae maxime est efficiens, et tamen non est principium mutationis, quia creatio non est mutatio, cum careat subjecto, ut docet S. Thomas i p. q. xlv, art. n.

Ad primum respondetur, naturam dici primum principium motus, non absolute, sed ejus in quo est; et sic est primum principium intrinsecum. At vero causa efficiens est primum principium etiam extrinsecum mutationis. Unde non coincidit ejus definitiocum definitionenaturae.

Ad secundum respondetur, quod sumitur ly primum respective ad alia genera causarum, et respective ad mutationem, ut mutatio est executa, non ut intenta, et sic primum genus causae in executione est efficiens, quae tamen supponit causam finalem,quae est causa in intentione. Ad id quod additur de causa prima et secunda respondetur, quod etiam causa secunda est primum principium motus in genere efficientis,sed non in omni ordine efficientis,id est, si comparetur genus efficientis ad alia genera causarum, primum genus est efficiens,sed tamen intra ipsum efficiens dantur diversi ordines ; et causa secunda non est primi ordinis, licet sit primi generis. Similiter dicimus de instrumento, quod est primum principium motus ministerialiter, non principaliter, quod est esse primum secundum quid; et reductive,quia sic est causa.

Ad tertium respondetur, quod Philosophus posuit nomen mutationis, quia tantum loquebatur de efficiente supponente materiam; erat enim apud veteres creatio ex nihilo omnino ignota, propter illud axioma : Ex nihilo fit. Si tamen extendatur diffinitio ad causam creantem, oportet etiam extendere nomen mutationis ad mutationem metaphysicam, seu ex modo significandi, quae salvatur in hoc praecise, quod fiat transitus de non esse ad esse; physica autem mutatio est de non esse ad esse in aliquo subjecto, et haec mutatio negatur creationi, prima vero non negatur, sed asseritur a D. Thoma citato loco primae partis.

Circa divisionem causse efficien¬tis. Primo, dividitur causa efficiens in causam per se, et per accidens, de qua divisione agemus in quaestione de subordinationecausarum:causa per se dividitur in principalem et instrumentalem, de qua agemus ibidem. Principalis causa plures habet divi¬siones ; dividitur enim in causam primam, et secundam, universalem et particularem,essentialiter subordinatam et accidentaliter subordinatam, aequivocamet univocam Ro¬talem et partialem, liberam et ne¬cessariam,physicam et moralem;de quibus divisionibus aliqua attinge¬mus in disputationibus de subordinatione causarum universalis et particularis, primae et secundae: de partiali et totali, satis egimus supra tractando an possit duplex causa to¬talis simul concurrere ad eumdem effectum. De aequivoca et univoca aliquid attingemus in sequenti arti¬culo,ubi etiam agemus de efficiente ut quod, et ut quo: et non tradimus in praesenti definitiones omnium is¬tarum causarum, quia non possu¬mus illas explicare, nisi tractentur difficultates, quae circa illas versan¬tur.

Advertendum tamen est, plures ex istis divisionibus non convenire spe¬cialiter causae efficienti; nam causa per se et per accidens, universalis et particularis, aequivocae et univo¬cae, totalis et partialis, etiam in fine, et aliis causis possunt inveniri. Pro¬prie autem ad causam efficientem videtur pertinere ratio principalis et instrumentalis, eo quod ad solam efficientem pertinet agere, per com¬municationem virtutis, et ideo po¬test movere instrumentum. Simili¬ter causa moralis ad efficientem pertinet, et ad illam reducit Aristo¬teles in cap. m hujus libri, agens de causa efficiente, licet motio metaphorica finis, etiam aliquibus mo¬ralis videatur, de quo infra qusest. xiii. Quare D. Thomas in hoc ii Physic. lect. v, omnes divisiones cau¬sae efficientis reducit ad quatuor: « Quadruplex, inquit, est causa effi¬ciens, scilicet perficiens,praeparans, adjuvans, et consilians. Perficiens est, quae dat complementum motui, seu mutationi, sicut quae introducit formam substantialem in genera¬tione. Praeparans seu disponens est, quae aptat materiam ad ultimum complementum. Adjuvans, quae non operatur ad proprium finem, sed ad finem alterius. Consilians autem in his, quae agunt a proposito est, quod dat agenti formam per quam agit: nam agens a proposito agit per scientiam, quam consilians sibi tradit. » Haec D. Thomas, ubi obiter explicat causam moralem in consiliante, principalem autem et instrumentalem in reliquis.

ARTICULUS II.

Utrum in causis creatis principium efficiendi ut quo sit accidens ?

Supponimus formam substantia¬lem requiri ad operandum tanquam radicale principium, ita ut accidens non sit totale principium effi¬ciendi praesertim alias substantias, licet aliqui oppositum senserint. Est tamen communis sensus Aristotelis, quod forma substantialis sit princi¬pium quo generationis substantialis ut patet i de Generat, textu liv et lv, et ibi D. Thomas lect. xx,in fine Expressius tamen id habet Philoso¬phus in ii de Anima, textu xxiv, ubi inquit: « Quod id, quo vivimus et sentimus, bifariam dicitur, et pe¬rinde atque id quo sumus, et id etiam quo sani sumus, atque vide¬mus, quoddam enim scientiam, quiddam animam dicimus, quippe cum utroque scire dicamur. » Et subdit: « Quod scientia et sanitas

forma quaedam et species est, et ratio et tanquam actus suscipientis scientiam, anima autem id, quo vivimus, et sentimus, et intelligimus primo. » Ergo secundum Philosophum anima, quae est forma substantialis, primum principium est, seu radicale agendi. Et idem docet D. Thomas i part. q. lxxvii, art. i ad 4, et aliis locis. Et ratio manifesta, quia forma accidentalis non potest esse primum principium operandi, quia non est prima ratio et principium eseendi; ita enim se habet aliquod in operando sicut in essendo, operari enim sequitur esse, sed principium essendi ut que principale est forma substantialis, ergo etiam est principale principium ut quo operandi.

Nec valet dicere, quod accidens in ratione productivi est nobilius, non in ratione entis. Nam contra est, quia si accidens in ratione productivi principalis, et totalis est nobilius substantia, etiam in ratione entis erit, quia principalis ratio producendi est activitas, et haec constat actualitate, actualitas autem est perfectio entis,ergo si in ratione actualitatis et activitatis est perfectius, in ratione entitatis perfectius est: alias enim quomodo totam entitatem rei producendae continere posset et dare, si in entitate est inferior?

Quare tota difficultas reducitur ad hoc, an ipsa forma substantialis sicut est principium radicale et primum operandi, ita sit proximum et immediatum, an vero requiratur aliquod accidens superadditum tanquam principium proximum operandi respectu cujuscunque operationis etiam substantialis; de quo est praecipue difficultas, quomodo possit accidens attingere substantiam tanquam virtus operativa. In quo est celebris controversia inter D. Thomam et Scotum. Nam Scotus in ii, distin. xvi, quaest. i, et in iv, distin. xii, q. m et ix Metaph. q. vii, et communiter ejus schola, et Durandus in iv, dist. xii, q. ii, et Valles controversia iii ad tyrones et alii existimant substantiam se ipsa esse immediatum principium agendi. At vero D. Thomas oppositum tenet i p. q. liv, art. m, et qu. lix, art. ii, et qu. lxxvii, art. i et quaestiuncul. cxv, art. i ad 5, et pluribus aliis locis, et sequuntur communiter Thomistae,utGajetanus locis citatis, et Ferrariensis iv contra Gent. c. lxvi, et alii qui possunt videri in cursu Garmelitanorum hic in disp. x, q. iv,et Suarez disp. xvm Met.sect. ii, n. ix.

Sit ergo unica conclusio: De facto substantia operatur medio accidenti tanquam principio proximo et immediato, et de possibili substantia creata non est capax, ut sit immediate principium operandi. Prima pars deducitur ex experientia, quia videmus multa generari distantibus vel absentibus suis agentibus substantialibus, relicta aliqua virtute, seu dispositione accidentali ut patet, cum sol generat aurum in visceribus terrae, a qua tam longe distat substantia solis, et cum ignis reddit ferrum candens calore suo, a quo exuritur stuppa etiam extineto igne, a quo processit calor, et ex semine deciso ab animali generatur aliud animal, etiam mortuo, vel absente illo, a quo decisum est, in his igitur casibus non datur substantia quae immediate operetur illum effectum. Non substantia distans, vel absens,quia haec non est ibi,ubi est actio et effectus:non substantia illi propinquior, verbi gratia, cum generatur aurum a sole,terra,vel lapis, quae illi magis appropinquant, quia est omnino dissimilis ipsi auro, et per accidens est,quod ibi sit terra,vel lapis, posset enim esse quodlibet aliud corpus, quod aeque bene produceret

illud aurum, si per substantiam ipsam, quae omnino dissimilis est: et non per virtutem accidentalem superadditam a coelo, debet illud producere. Nec denique ipsa Dei substantia producit istos effectus absente vel distante causa, quia sic tollimus actiones a causis secundis, .et ad solum Deum reducimus generationes rerum absentium, vel distantium, cum tamen videamus quod aliquis dicitur vere, et proprie filius alicujus,licet sit absens, vel distans, quando generatur et nascitur; imo rarissime animal est indistans quando filius gignitur perfecte.

Nec valet dicere, quod est dispositive ab illa causa distanti, vel absenti, licet non effective. Contra hoc enim est, quia si solum procedit dispositio a tali causa, et ipsa dispositio effective non attingit substantiam, quia accidens est, et ab ipsa substantia causae non producitur, quia absens vel non existens est; ergo quantumcunque disponat tamen iste effectus, qui est substantia, nunquam veriflcari potest,quod sit effectus illius, quia esse effectum est idem quod procedere, et sic tollimus effectus a causis secundis, licet ponamus dispositiones. Ridiculum autem est recurrere ad naturam universalem, cum in unaquaque natura sit particulare principium motus, seu effectus, ut dicit S. Thomas opusc. xxxv.

Secunda pars conclusionis difficilioris est probationis, duplici tamen discursu probatur a D.Thoma. Prima ratio est prima parte, quaestione liv, articulo tertio, et quaest. lxxix, articulo primo, quia operatio est actus secundus operantis, sicut esse seu existentia est actus secundus essentiae, ergo ut operatio distinguitur ab esse principium quoque operandi debet distingui a principio essendi; constat autem quod in rebus creatis operatis operatio distinguitur ab esse, siquidem operatio distinguitur ab esse, si quidem operatio debet procedere a substantia existente: similiter contingit operationes multiplicari, et variari, non variato esse, ergo in omni re creata principium proximum operandi distinguitur a substantia, qu» est principium essendi. Primum antecedens constat, quia operatio conparaturad operantem, sicut actus secundus, et ultimus ad primum, ergo habet se sicut esse respectu essentiae. Prima vero' consequentia probatur, quia omnis potentia distinguitur penes ordinem ad actum proprium,et perse speciflcativumillius, quia actus est qui distinguit, ergo cum proprius, et per se actus operans sit operatio, et actus essentiae sit existentia, proprium principium operandi erit distinctum a principio per se ipsius esse. Nec obstat, quod etiam accidens habet esse, et sic etiam probaretur de illo, quod primario respicit esse, et indiget alio principio proximo ad operandum. Contra enim est, quia accidens non habet per se esse, sed in alio, et sic non est principium per se essendi, nec immediatum. Principium autem per se ipsius esse est substantia, unde haec sola dicitur per se existens.

Sed objicies contra hanc rationem : Quia instatur in multis, nam in primis dici potest, quod esse, et operari se habent tanquam actus primarius et secundarius, vel tanquam duo actus inadaequati, operari enimconsecutivese habet ad esse, ergo possunt pertinere ad idem principium specificabile. Secundo, instatur in ipsa substantia,quae saltem remote est principium operandi, et ordinatur ad operationem, si autem ratio facta aliquid probat, etiam probat quod non sit principium remotum, vel non ostendit, quod non sit proximum.Tertio, instatur in ip-

sa substantia, quatenus esi principium assivum precipiens accidentia, nam etiam principium passivum specificatur ab actu recepto, sicut activum ab actu elicito, et tamen potest substantia immediate recipe¬re aliquod accidens, lioet potentia recipiens, et actus receptus non sint in eodem genere; ergo similiter poterit esse immediata potentia ope¬rationis, licet potentia et actus non sint in eodem genere. Ultimo insta¬tur quia ipsaB potentiae dimanant immediate a substantia, ergo subs¬tantia immediate influit in illas, dimanatio enim causalitas,et influxus est.

Ad primam instantiam, respondo tur quod operatio licet sit actus secundarius entitative, quia sequi¬tur ad esse, est tamen primarius in specificando aliquod principium, et non substantiam, quia haec non specificatur ab alio extra, cum sit absolute in se, et ad se, et sic tota egus speoificaiio est ante operatio¬nem ; ergo praeter substantiam aliud est principium specificabile per se ab operatione, et hoc est accidens. Nisi dicatur, quod operationes nul¬lo modo speciflcant, sed tantum se¬cundario consequuntur ad speciflcativum; quod est destruere alte¬rum principium in Philosophia no¬tissimum,et a nobis in libris de Ani¬ma tractandum, scilicet quod operativa in quantum talia distinguun¬tur penes operationes, quia essen¬tialiter ordinantur, et determi¬nantur diversa operativa per ordinem ad diversas operationes ad quas per se tendunt. Ergo si sub¬stantia se ipsa est operativa, se ipsa est speoificabilis ab operatio¬ne, vel si non est specificabilis, non est se ipsa operativa.

Ad. secundam instantiam dicitur, quod hoc ipso quod substantia est rsmotum principium operationis, nen potest specifioari ab illo; tum quia esse remotum principium est esse principium radicale etvirtuale; specificativum autem non specificat nisi formaliter, quia determinat suum specificatum, et species rei non convenit illi radicaliter,sed for¬maliter ; tum etiam quia principium remotum, et radicale stat bene,quod sit indifferens ad plures operationes quae in illo radicantur, et sic ab il¬lis non specificatur, nec determina¬tur, sed supponit aliud a quo deter¬minetur, et ad quod per se ordine¬tur scilicet esse ; et sic bene stat, quod remote, id est, radicaliter, et indifferenter ordinetur operationes, et tamen non specificetur ab illis, et sic dari debet aliud princi¬pium ab operatione speciflcandum.

Ad tertiam instantiam dicitur, quod accidentia, licet recipiantur in substantia, non tamen primo, et per se specificant eam, quia suppo¬nunt ipsam in esse constitutam, ut sustentet accidentia, non perficitur autem ab accidentibus nisi secun¬dum quid, unde non currit in illis dictum axioma, quod potentia et actus sunt in eodem genere, non enim intelligitur, nisi de actu ad quem per se ordinatur, vel a quo specificatur potentia. Imo nec verificatur in omni specificativo extrinseco, nam potentia,qure est qua¬litas, specificatur ab operatione, quas est actio, et generatio, quae est accidens a termino, qui est substan¬tia. Unde D. Thomas in i, dist. vii, quaest. i, articul. n ad 2, docet : « Quod non oportet quod in eodem genere ponantur potentiae, et actus praBcipue de potentiis activis. » In¬telligitur ergo quod actus et poten¬tia sunt in eodem genere, id est, in¬venitur actus et potentia in eodem genere, sicut dicit Aristoteles ix Metaphys. quod in omni genere inr venitur actus et potentia, ut homo in potentia seu in fieri et in actu,

album in potentia et in actu pertinent ad idem genus, et sic exponit S. Thomas q. de Anima, art. xm. Vel secundo, actus et potentia dicuntur esse in eodem genere reductive solum, et secundum proportionem, quia potentia proportionatur actui. Vel tertio, sunt in eodem genere, quando ordinantur actus et potentia ad componendum unum per se ut materia et forma in genere entitativo, species et potentia in genere cognoscibili. Nec nostra probatio in hoc axiomate fundatur, sed in eo potentia specificatur ab operatione, quae est distincta a substantia, et substantia non specificatur ab operatione, sed ordinatur ad esse, ergo aliquid est potentia, quod non est substantia.

Ad ultimam instantiam dicitur, quod dimanatio est actio,sed eadem cum productione substantiae: agens enim immediate producit substantiam,et mediate passiones ejus, quia qui dat formam, dat consequentiam ad formam, et ita dimanatio est ipsa actio agentis tangens immediate substantiam, et mediate passiones, ut dicemus articulo ultimo.

Secunda ratio D. Thomae sumitur ex i p. q. lxxvii, art. i. Si forma substantialis est immediatum principium operationum, habens formam, semper haberet operationem in actu, sicut habens animam semper est vivens in actu, sed habens formam non semper est actu operans aliquando enim quescit; ergo ipsa forma substantialis non est potentia operativa. Prima sequela probatur, quia forma in quantum forma est actus non ordinatus ad alium actum, quia est actus ultimus generationis, sed in quantum actus,non est principium operans, alias esset operans actu et non potentia; ergo ratione alicujus superadditi est operans. Quod si dicas,bene posse eumdem actum esse formam actu informantem, et in potentia operantem, ut patet in calore, qui secundum se est actus informans, et potentia calefaciens, contra est, quia calor est potentia calefaciens, quia supponit aliud primum, et radicale, cujus ipse est instrumentum operandi,unde si substantia, cujus est instrumentum, non est semper actu operans, neque ipse calor semper actu operabitur. At vero si substantia se ipsa esset actus operans, cum non esset operans ut instrumentum alterius prioris operantis, sed se ipsa immediate operaretur, cum se ipsa sit actus, se ipsa semper esset actu operans,sicut semper est actu informans ; in eadem enim indivisibili entitate fundaretur, tunc operari et informare.

Solvuntur argumenta.

Primo, arguitur auctoritate D. Thomae qui in m contra Gent. cap. lxix, ait: « Quod si formae accidentales, quae sunt in rebus corporalibus habent proprias actiones, multo magis forma substantialis habebit propriam actionem, per quam similis forma introducatur in generatione : » ergo concedit formae substantiali aliquem influxum et actionem, ut distinguitur ab accidentali. Et in m p. q. lxvii, art. ni, inquit: « Quod actio formae accidentalis ita dependet ab actione format substantialis, sicut esse accidentis dependet ab esse substantiae. » Et subdit : « Quod quando accidens separatum operatur, actio, et efficientia formae substantialis suppletur a Deo, tanquam a primo agente, a quo dependet omnis actio formae substantialis, et accidentalis. » Ubi etiam aperte distinguit actionem formae substantialis ab accidentali, quod non verificatur, nisi substantia habeat ac-

tioDem aliquam proprie et imme¬ diate.

Respondetur in utroque loco at¬ tribuere D. Thomam actionem sub¬ stantiae non immediate, et proxime, sed radicaliter, et mediate, ut se¬ quenti articulo explicabimus. Unde non negat agere substantiam, me¬ diante accidente,tanquam virtute,ut in illo loco contra Gentiles citato,in¬ quit dicens : « Quod formae acciden¬ tales agunt in virtute formae subs¬ tantialis, et sic producunt effectum similem non sibi tantum, sed ei in cujus virtute agunt;» ergo intelligit D. Thomas agere substantiam me¬ diante accidentali virtute.

Secundo, arguitur ratione funda¬ mentali Scoti : Quia substantia est nobilior ipso accidente, et est id, in quo assimilatur genitum generanti, ergo oportet, quod substantia ali¬ quem influxum habeat immediate in ipsam substantiam genitam. Pa¬ tet consequentia, quia virtus acci¬ dentalis semper manet inferior ad attingendum substantiam et assi- milandum in illa ipsi generanti; ergo non potest esse tota ratio pro¬ ximent immediate generandi illam. Si dicatur substantiam esse princi¬ pium radicale et remotum, acci¬ dens autem instrumentale et pro¬ pinquum quod potest esse imperfec¬ tius forma genita, contra hoc est primo, quia non obstante influxu instrumenti,semper ipsi causae prin¬ cipali attribuitur influxus, et motus; tum in ipsum instrumentum, tum in ipsum effectum, ergo per hoc quod dicitur accidens instrumentum substantiae,non tollitur, sed adstrui- tur, quod substantia proxime agat. Nam vel influit vere in tale instru¬ mentum, vel non; si non influit, nec instrumentum redditur majoris virtutis, quam habeat ex se, et sic cum ex se sit inferius ad substan¬ tiam, nunquam poterit illam attin¬ gere. Si vero influit ipsa substantia in ipsum accidens, utique ille influ¬ xus actio quaedam est, et sic a subs¬ tantia immediate dimanat aliqua ac¬ tio. Secundo, quia non repugnat ali¬ quam substantiam ita perfectam esse, sicut illud conjunctum ex sub¬ stantia et accidenti, nec enim hoc infinitam perfectionem postulat ; ergo non est, cur substantiae creatae non attribuatur operari immediate per se ipsam : nec est aliqua ratio, cur substantiis, quae de facto sunt, id non attribuatur. Tertio, quando passum est distans ab agenti, vel virtus, qua operatur, est illud acci¬ dens, quod est in passo, vel quod est in agente. Non quod est in passo ; tum quia hoc solum dispositive se habet ad formam, non effective; tum quia cum non possit accidens ope¬ rari in abstracto ut calor, sed in con¬ creto ut calidum, si calor existens in ligno, verbi gratia, produceret ignem in eo, lignum in quantum calidum in se produceret ignem, et se corrumperet. Si autem accidens, quod est in agente, producit sub¬ stantiam, ruit totum fundamentum ad ponendum, quod accidens attin- gatsubstantiam,scilicetquiaquando agens est distans, oportet quod me¬ dia aliqua virtute a se diffusa opere¬ tur, siquidem ipsa virtus non diffusa, sed in agente existens operatur. Quarto, quia calor de se est virtus sufficiens ad producendum similem calorem, ut causa principalis, ergo etiam forma substantialis ad produ¬ cendum similem formam, quia non minus est illi proportionata, nec minus activa, et in actu, quam for¬ ma accidentalis, respectu similis' formae. Denique, quia potentia radi- calis quae est in substantia, non minus specificari debet et ordinari ad operationem, cujus est radix, quam potentia immediata, et proxi¬ ma ; radix enim ad fructum se ha¬ bet, ut ad specificativum, ergo si hoc non obstante, substantia potest

esse radicale principium, etiam et proximum.

Ad principalem rationem respon¬ detur solutione ibi data. Ad primam replicam dicemus sequenti articu¬ lo ; sufficit tunc advertere, quod accidens existens in ipso agente non est instrumentum motum, sed con¬ junctum ipsi agenti, quod non est proprie instrumentum, sed virtus ipsius operantis, consequens formam substantialem, ut radicem a qua habet totam rationem agendi, ut deduciturexD.Thomaip. qu.LXXvn, art. i ad 3 et 4, et quaest. cxv, ar- tic. i ad 5. Virtus tamen ab agente diffusa, et decisa, ipsa diffusione, qua emittitur sufficienter, dicitur mota ab operante; erit enim ab illo ut virtus ejus, et sic non indiget in* fluxu seorsum proveniente ab ipsa substantia.

Ad secundam instantiam respon¬ detur illam in multis deficere, verbi gratia, oculos cum specie potest videre colorem, intellectus cum lu¬ mine gloriae videre Deum, substan¬ tia cum subsistentia superaddita suppositatur, et conjunctum ex istis non est infinitae perfectionis; ergo poterit dari aliquis oculus ita per¬ fectus, qui sine specie videat; intel¬ lectus, qui sine lumine gloriae sit beatus; substantia, quae sine subsis¬ tentia superaddita propria, vel aliena subsistat. Similiter ergo non poterit substantia sine accidenti operari, licet conjunctum ex substantia et accidente non sit infinitae perfectio¬ nis. Et ratio istorum est, quia hoc petit limitatio rei creatae, ut indigeat accidente ad operandum, eo quod ipsa operatio in omni creatura est aliquid ei accidentale, sicut existen- tia, ut ponatur extra causas, si enim operatio esset ipsa substantia crea¬ turae, operari in actu esset de intrin¬ seca ejus ratione, et sic non opera¬ retur praesupponendo totam consti¬ tutionem sui, et existentiem, sed ipsa operatione constitueretur, si quidem pertineret ad ipsam sub¬ stantiam rei. Quare ipsa limitatio creaturae exigit hoc, quod ejus oper ratio accidentalis ilii sit, et conse* quenter, quod etiam potentia proxi¬ ma elicitiva illius sit accidentalis» ut ostensum est, quia debet specifir cari abo peratione.VideaturDiv.Ther¬ mas opusculo 1xix, ubi late osten¬ dit, quomodo nulla creatura potest esse bona, et perfecta, nisi accides tibus superadditis.

Ad tertiam instantiam responde¬ tur aliquos ita existimare, quod quando ignis, verbi gratia, generat ignem per virtutem a se diffusam, non producit effective ignem a ca¬ lore existente in passo, sed in igne generante, quia calor in passo solum dispositive se habet respectu ignis geniti. Sed obstat difficultas propo¬ sita, nam si ignis, a quo calor est diffusus, sit distans, vel non exis¬ tens ; et animal, a quo decisum eat semen jam sit mortuum, quomodo potest effective procedere ille effec¬ tus, ab igne illo distante, vel non existente, nisi quatenus manet ali¬ qua virtus illius? Haec autem est in aliquo passo, ergo non potest ne¬ gari, quod ab illa virtute disponente, effective procedat effectus.

Quare dicendum est, quod virtus diffusa ab agente quae actuat et de¬ terminat materiam passi ad aliquam formam est dispositio ejus. Sedqnia virtus diffusa est etiam virtus agen¬ tis, ut docet S. Thomas i-u, quaeat. exn, art. v ad 3, ideo etiam a tali virtute non repugnat procedere ef¬ fective effectum sicut ab agente. Et cum instatur, quod ab ipso ligno recipiente calorem, non potest ef&io- tive produci ignis, et se destruere, respondetur quod ut dicemus in libris de Generat, dispositio existens in uno subjecto non agit effective in. ipsum, sed solum materiam ejus di»-, ponit formaliter; sed dispositio exis-.

laus in una parte agit in sibi imme-fliatam, vel in corpore contiguo agit effective in immediatum, quod tan¬git, hoc enim modo multiplicatur ealor per medium, v. g. per aerem vel lignum agente una parte in aliam, et non idem in se ipsum; et similiter in generatione animalis prius formatur una pars ab imme¬diato agente, et per illam forman¬tur aliae. Et pars quae immediate agit in aliam, agit in virtute primi agen¬tis, v. g. ignis a quo movetur, et a quo diffunditur virtus, et aliquando pars illa sic calefacta, pervenit ad summum calorem et convertitur in ignem, et sic effective agit ignem in partem immediatam, aliquando non ignitur in se propter aliquod impedimentum, et tamen effective operatur usque ad ultimam disposi¬tionem in aliud, ut cum aerem im¬mediatum noh accendit, et combu¬rit papyrum vel sulphur distans. Quod si ignis sufficientem calorem non relinquit, et tamen producitur ignis, id erit quia suppletur quod deest ab alia causa, vel ab agente hniversali, et ille dicetur producere ignem. Et sic salvatur, quod in ins¬tanti generationis, et si compositum corrumpatur in quo sunt acciden¬tia, datur virtus a qua effective pro¬cedat generatio, scilicet ab ea quae est in parte proxima vel contigua, qu« non desinit esse. Quomodo vero desinentibus dispositionibus ante¬cedentibus ad desitionem compositi cbrrupti, maneat materia ejus deter¬minata dispositive ad formam, quae generatur, dicemus lib. i de Gen.

Ad quartam instantiam responde¬tur ex D. Thoma in i, dist. v, q. n, art. i ad 8, colorem esse propor-tionatam virtutem, ut immediate agat alium calorem virtute propria, non propter perfectionem in essen-do, aut causando, sed quia est ex natura sua immediata ratio agendi, et immediate specificabilis ab ope¬ratione accidentali, et ejus effectu, quod non convenit substanti® nisi radicaliter et mediate ut dictum est. Et sic in ente limitato major digni¬tas est non immediate exequi, et operari, sed tanquam primum, et mediatum seu radicale principium. Et ex hoc patet solutio ad ultimam instantiam. Radix enim, qu« non immediate operatur, non specifica-tur formaliter ab operato.

Ultimo arguitur.: Quia si subs¬tantia indiget accidente ad operan¬dum, sequitur quod sit operans per accidens, et non per se, quia ex ac¬cidenti est operativa, et consequen¬ter per accidens, quod opponitur ei, quod per se est operativum, unde magis erit operativum accidens, quam substantia, quia per se et non per aliud operativum est, et sic ne¬que substantia erit effectus per se substantia generantis.

Respondetur probare argumen¬tum, quod substantia est per acci¬dens operativa formaliter, et pro¬xime; radicaliter autem, et primo id habet per se, et constituitur in ra¬tione radicalis opcrativi per modum suppositi per formam intrinsecam ; in ratione autem operativi proximi, vel etiam operantis actu per formam accidentalem : quamquam et hoc ipsum quod est per accidens, dicitur dupliciter, vel per accidens, id est, per aliud, vel per accidens, id est, contingenter, et secundum quid, et substantia dicitur operativa per ac¬cidens, id est. per aliud, non tamen contingenter, et secundum quid; quia potenti» operativee illi conve¬niunt per necessariam connexio¬nem, sicut propri® passiones.

ARTICULUS III.

Utrum accidens indigeat peculiari influxu substantice ad operandum ?

Quia dictum est accidens esse virtutem, et instrumentum substantiae, quod in virtute substantiae operatur, explicare oportet, quam virtutem accipiat hoc accidens a substantia, vel quem influxugi, ut in virtute illius dicatur agere.

In hac difficultate P. Suarez disp. xvm Metaph. sect. ii, num. xxi, tenet formam substantialem influere per se ipsam, et simul cum calore, v. g. in effectum suum, qui est substantia, unde videtur partialem aliquem influxum attribuere ipsi formae substantiali, qui conjunctus cum calore tanquam cum instrumento, fortificet virtutem accidentis, ut ultra propriam virtutem producat substantiam, quia sola virtus accidentalis non sufficit. Et Gonimbricenses ii Phys. c. vii, q. xm,arl. iii,eamdem opinionem tribuuntThomistis, quatenus dicunt derivari a substantia ad accidentia virtutem quamdam quasi intentionalem,quae re ipsa accidens est; efficacitate vero substantia. Et in hanc sententiam citant D. Thomam iii p. q. xiii, art. ii, et in iv, dist. i, q. i, ar. iv, et iii de Potentia,art. vii.

Ceeterum oppositum aperte sentit D. Thomas qui nullam operationem tribuit formae substantiali, nisi mediante qualitate, quam dicit esse virtutem agendi, ut videri potest in i, disj. iii, q. iv, art. ii, ubi inquit: « Quod forma substantialis ignis nullam operationem habet, nisi mediantibus qualitatibus activis et passivis, qu® sunt quasi virtutes et potenti® ipsius;» et ad secundum inquit : « Quod essentia ipsius anim® est principium operandi, sed mediante virtute, principium autem essendi est immediate, quia non est accidens. » At vero illam virtutem per modum intentionis transeuntis non ponit S. Thomas nisi respectu instrumenti separati, quod ipsa motione principalis agentis applicatur ad agendum, non in ipsa manens, et completa, ut constat in iii p; qu®$t. lxii, art. rv, et qu. lxxvui, art. iv. Unde communiter discipuli D. Thom® negant hunc influxum a forma substantiali in accidentalem, sed ipsa virtus accidentalis est id, quo forma substantialis influit, ut docet Gajetanus i paK. qu. liv, art. m, in solutione secund® rationis Scoti, et Magister Soto ii Phys. qu. iv, art. ii.

Ratio hujus sententi® est, quia ille influxus emanans a forma substantiali in accidentalem, non potest esse nisi per modum transeuntis, scilicet quandiu actu operatur, quando enim non operatur per illam virtutem, non influit actu substantia, quia non operatur actu : quod si permanenter substantia influit in ipsum accidens, ergo quando actu operatur, non indiget alio novo influxu, ut per talem virtutem operetur, et hoc est nostrum intentum, quod sufficit illa perpetua conjunctio accidentis ad substantiam, ut sine novo influxu operetur. Si autem est motio actualis, et transiens, non potest esse aliqua substantia, quia sic oporteret quod procederet per aliquam actionem; et non posset illa substantia, qua dicitur motio, actuare ipsam virtutem accidentalem, alias enim ab ipsa substantia agente immediate posset etiam actuari sine medio illo influxu. Si autem est accidentalis ille influxus et motio, non solvuntur difficultates, sed instaurantur, quia istud accidens per modum actualis influxus eamdem improportionem habebit ad producendam substan-

tiam, quam'ipsa virtus permanens accidentalis, et influxus ejus, et iterum iste influxus, seu actio non potest esse immediate a substantia, nisi per virtutem superadditam, sicut alia quaecunque operatio, ut supra probatum manet. Denique, superfluit iste influxus, quia virtus permanentor existens in substantia ex ipsa conjunctione permanenti illi subordinatur, et tanquam aliquid substantiae agit, ergo non indiget novo influxu, ut subordinetur ipsi substantiae, et participet ab ea rationem virtutis, sicut indiget instrumentum separatum, quod non operatur, nisi ut motum a principali agente, quia per hanc motionem illi subordinatur, et conjungitur, ut dicemus in quaestione de instrumentis.

Sed objicies primo auctoritatem S. Thomae m p. q. lxxvii, ar. iii ad 2, ubi inquit: « Quod actio formae accidentalis dependet ab actione formae substantialis, sicut esse accidentis ab esse substantiae; ergo sentit dari ibi duplicem actionem, sicut datur duplex esse, alioquin si esset tantum una actio, quomodo verificatur, quod dependet ab actione substantiae. Et confirmatur, ex Philosopho udeGen. tex. lv, ubi reprehendit aliquos, qui dicebant formam substantialem non agere, et dicit ipsos omisisse principalem causam quae est forma,et quidditas, cum tamen attribuerent corporibus potentias atque vires, quibus instrumentaliter generarent, ergo idem inconveniens sequitur, si formae substantiali non attribuimus alium influxum, quam ipsarum virtutum, quae sunt instrumenta.

Respondetur S. Thomam intelligi de dependentia actionis formae accidentalis ab actione formae substantialis tanquam ab actione radicali, seu suppositali, quatenus substantia est principium agendi primum et mediatum, accidens autem proximum et immediatum. Et hanc radicalem actionem supplet Deus in accidente separato, quia supplet ejus dependentiam a subjecto. Ad confirmationem respondetur, quod ut notat S. Thomas super illum locum, Philosophus improbat opinionem eorum, qui dicebant materiam primam informatam primis qualitatibus esse principium transmutandi, et omittebant formam substantialem tanquam alterum principium transmutationis. Ex quo non sequitur, quod forma substantialis habeat actualem influxum in ipsa accidentia, sed sufficit quod radioalem.

Secundo,arguitur: Quia virtus accidentalis sola, remoto omni influxu substantiae, non continet in se totum effectum producendum, qui est substantia, alioquin solum accidens esset totale, et integrum principium producendi substantiam, ergo si substantia non habet alium influxum praeter ipsum influxum virtutis accidentalis, totum qnod fit in substantia, fit in sola virtute accidentis. Nec sufficit dicere, quod virtus, ut conjuncta vel subordinata substantiae, operatur ultra propriam virtutem, quia illa conjunctio, et subordinatio non est aliqua virtus absoluta superaddita, sed aliqua nova relatio, vel denominatio inter substantiam et accidens, conjunctio enim relatio est, quod totum nihil activitatis aut virtutis superaddit.

Confirmatur, quia vel accidens se habet ut instrumentum vere, et proprie motum a substantia, vel solum similitudinarie, quatenus substantia est radix illius. Si primum, requiritur vera et propria motio, seu influxus a substantia in accidens, alias non esset vere et proprie instrumentum. Si secundum, talis radicatio potius est radicatio in esse, quam communicatio operandi^

non est enim aliud quam continentia ipsarum passionum seu virtutum in subjecto, a quo emanant, et sustentantur,et sic cum omnes virtutes eeque dimanent a subjecto, et ®qualiter habeant illud pro radice, sequitur quod ex attentione ad unam operationem non impediatur alia, siquidem ad hoc non requiritur aliquis influxus substanti®, sed sola radicatio virtutum, h®c autem non remittitur ex attentione ad unam, magis quam ad aliam.

Respondetur virtutem accidentalem esse totam virtutem producendi tanquam virtus proxima, et immediata, dependens tamen a radicali, et mediata qu® non habet influxum actualem in ipsam virtutem, sed solum radicalem,alioquin respectu talis influxus, non esset rudicale principium, sed etiam proximum. Et quando qu®ritur,quid sit iste radicalis influxus, respondetur entitative et in re non esse distinctum ab ipso influxu actuali, qui procedit mediante virtute accidentali, sed distingui secundum dependentiam, et modum, quatenus procedit ab accidente, ut dependente,et radicato in ipsa substantia,ut in principio primario, et consequenter etiam operatio ab utroque pendet, sicut etiam concursus simul taneusprim® caus®,entitative non est aliud,quam ipsa actio caus® secund®, ut dependens a prima, ut etiam Auctores oppositi fatentur, et dicemus q. xxv. Similiter ergo influxus substanti®, et accidentis est idem entitative, radicaliter a substantia, et formaliter ab accidente, ut dependente, et subordinato illi. Et quando instatur, quod ista subordinatio non addit, nisi quamdam relationem supra ipsum accidens, respondetur non addere relationem tantum pr®dicamentalem, sed etiam secundum dici, qu® est fundamentum relationis pr®dicamentalis, qu® nihil aliud est, quam aliquis modus, seu^perfectio,quam habet accldens.ex eo <|uod dimanat a substantia, v.g. calor aliquam perfectionem magis participat ex eo quod est calor animalis, qiiato ex eo quod est calor ignis, et D. Thomas i p. q. lxxviii, art. iv ad 5 inquit: « Quod cogitativa habet quamdam eminefttiam in homine non per id quod est proprium sensitiv® partis, sed per aliquata affinitatem, et propinquitatem ad rationem universalem,secundum quamdam refluentiam, et ideo non silnt ali® virtutes ; sed e®dem perfectiores, quam in aliis animalibus. » Ecce fatetur D. Thomas unum accidens esse penfectius in uno subjecte quam in alio, ex conjunctione hd tale subjectum, quod utique non dicit solam relationem, sed aliquam modificationem, seu perfefctibncm vel modum perfectionis superadditum, ratione cqjus diditur opdrari in virtute substanti® ultra propriam virtutem.

Ad confirmationem responddbur, virtutem substanti® accidentalem proprie non esse instrumentum, sed ipsam virtutem principalis agentis, qu® propter radicationem in ipsa substantia, et dependentiam ab illa, ut a principio quod operativo, dicitur habere modum instrumenti. Et ad id quod dicitur de attentione «d quam operationem, quod impedit illam, respondetur hoc non provenire ex influxu actuali substantiae, anim® in potentias, sed ex limitatione potentiarum, qu® in eodem subjecto non possunt simul operari, vel plura operari et attendere, chqtie intense et pr®sertim quando indigent tali temperamento vfel dispositione organi, qu® facilius immutatur et consumitur, si una potem tia nimis attendat et laboret, et dib non relinquit alteri dispositiottes, ad operandum in eadem pdfrfebtione.

Est quibus bolliges, quh Fatione explicetur, quod forma accidentalis, %lve in naturalibus, sive in supernaturalibus sit tota ratio agendi, qdia prsdter ipsam virtutem acci* dentalem, qua aliquid constituitur pbtens, operari talem speciem actus, fellquum quod tnanet, solum est principium radicale operandi, et pHncipum quod, tota ergo ratio operandi ut quo, et ut ratio formalis specifica, est ipsa virtus, sive innata in naturalibus, sive adveniens in iopernaturallbus, quia tota species actu supernaturalis est, ergo et tota virtus specifica.

Ultimo arguitur: Quia generatio est actio distincta ab alteratione, diquidem habet distinctum terminum, v. g. calor est terminas sttemtkmis, et ignis generationis, dfgo non procedit ignis a solo calore, qui producebatur toto tempore •ntededente 'instans generationis, sed alia actio elicitur in illo instanti, qucB generatio est, ergo ab alio principio, scilicet a substantia; accidens enim, et quidquid accidenti provenit a substantia, est inferius ad producehdam substantiam. Confirmatur, nam si actio solum procedit formali concursu ab accidente, deiuifa formaliter et actu pendebit db illo, et non a substantia, et sic substantia actualiter erit in otio, quia actu non pendet ab illa operabo. Et hoc specialem difficultatem habet in actibus vitalibus, qui debent esse a principio intrinseco vili®, quod est substantia ipsa animee, <fute si actu non influeret in operationes, nulla esset differentia inter actiones vitales et non vitales, nam itfam principiamnon vitalium, v. g. calor radicatur in substantia.

Respondete generationem esse distinctam actionem ab alteratione, ut probabitur m t lib. de Generat. lioOt aftqai putent non esse actionem realiter -dfetiactam ab «Iteratione, quia terminus ejus, scilicet substantia per necessariam sequelam resultat posita ultima dispositione, et ita non indiget distincta actione. Quod tamen valde difficile est loquendo de propria resultantia, eo modo quo passiones resultant a natura, nam vel illa ultima dispositio est in genito vel in corrupto; si in corrupto implicat ab illa resultare substantiam genitam, quia tota illa dispositio periit cum corrupto, et sic non magis ex illa resultat substantia genita, quam ex ipso corrupto. Si vero est in ipso genito, non resultat substantia ex tali dispositione, licet sit illi annexa, sed potius dispositio resultat ex illa, quia est propria passio,seu accidens illius. Sed de his in libro de Generatione. Nunc dicimus admisso quod generatio sit actio distincta ab alteratione, non procedere a distinctis principiis, sed a substantia mediis accidentibus, quia istoe actiones Ordinate se habent, et ita ex eisdem principiis procedunt, sed alteratio procedit a calore, v. g. ut a principio sibi adaequato, generatio voro ut a principio sibi deservienti ex stibordinatione ad substantiam, ex qua habet esse virtus propria substantias in agendo, licet inferior in essendo, ut S. Thomas dicit i p. q. xv, art. i ad 5.

Ad confirmationem respondetur operationem actu dependere a substantia mediate, id est, mediante virtute accidentali, quam agit in ipsum terminum, non autem oportet, quod dependeat immediate actualifcer, sed radicabiliternec est ulla ratio cur ipse terminus, seu effectas productus non immediate producatur a substantia, et dependeat ab illa, si habet actualem concursum seorsum in ipsam virtutem operantem. ‘Neque hoc est substantiam esse in otio, sed vere operari ut principium quod, noti Ut quo ; opertitur

6nim per suas potentias et virtutes, non sine illis, neque influendo actuante concursum illarum .Et ad id quod dicitur de actibus vitalibus, respondetur differentiam inter actus vitales et non vitales, non esse, quia in illis actu influat substantia, non in istis, sed quia in* illis viventia se movent, et non pure moventur, unde oportet, quod a principio intrinseco procedit actio, non solum ut operante, sed etiam ut se movente, quod non procedit in non viventibus, in utrisque tamen substantia operatur, vel movet ut principium radicale et ut quod, non proxime et ut quo.

ARTICULUS IV.

Quas sit causalitas efficientis?

Pervulgatum apud omnes est actionem esse causalitatem agentis, tanquam medium quoddam influendi in effectum, nam quod efficiens sola sua entitate non causet,nec effectus sola sua entitate procedat, colligitur ex differentia inter 6ausam efficientem, et formalem, quia in causa formali effectus non est aliud quam ipsa causa, ut communicata, seu unita alteri,unde posita applicatione, seu unione, non indiget medio causante suum effectum. At vero efficiens habet effectum distinctum a se, quem tangit seu immutat tanquam terminum, qui transit de non esse ad esse. Unde indiget praeter applicationem ad agendum aliquo supperaddito ultra suam entitatem,quo dicatur ista entitas actu immutari, vel emanare a se, sola enim entitas causae, nec est ipsa entitas effectus immutata, quia habet distinctum effectum a se, nec est ipsa actualis immutatio quia haec transit, et entitas permanet.

Gaeterum,quiaiii actione multa latent, et ab ea connotantur, invenitur enim ex parte agentis emanatio, ex parte passi immutatio, ex parte effectus ipsum fieri seu motus invenitur relatio seu ordo, et agentis ad terminum, et termini ad agens, restat videre secundam quam rationem, seu formalitatem dicatur actio causalitas agentis, qua denominetur causans. Nam apud Scotum, et ejus discipulos distinguitur de actione, ut est speciale praedicamentum, et ut est ratio causandi ipsi agenti comparative ad effectum, et de prima dicunt, quod consistit in respectu extrinsecus adveniente, de quo diximus in Logica quaest. xix, et hic respectus consistit non in ordine ad effectum productum, sed ad passum, seu subjectum, actio enim ut praedicamentum ex illa, quae opponitur passioni, et passio pertinet ad subjectum. De secunda vero dicunt, quod formaliter consistit in relatione intrinseca, seu praedicamentali resultante ex positione termini, et subjectata in agente, fundamentaliter autem consistit in ipso fleri effectus, ut tendit ad factum esse. Ita videri potest P. Fuente ii Physic. q. iv, art. u, num. xliii et xliv. Fundamentum est, quia in causa efficiente invenitur ordo ad effectum fundamentaliter, quod est ipsa virtus absoluta, ex qua sequitur fieri, et tendentia ad effectum, et sic ipsa causalitas efficientis est aliquid absolutum, sed talis fluxus seu fieri non facit, quod causa formaliter respiciat effectum, quia fieri non est in causa ad effectum, sed a causa et habet ipsam causam, ut terminum a quo, id est, principium a quo manat, respicientia autem causae ad effectum non comparatur ad causam, ut ad principium a quo, sed ut ad subjectum quod respicit effectum : ergo non consistit actio formaliter in ipso fluxu et tendentia, sed in ordine et relatione.

Confirmatur, quia actio remoto motu non est nisi relatio causae ad effectum, sed per motum, vel per actionem quatenus involvit motum, non potest constitui causalitas effi¬ cientis, ergo constituitur per rela¬ tionem. Major est D. Thomae iii part. qu. xli, art. i ad 2, ubi inquit : « Quod remoto motu actio nihil aliud importat, quam ordinem ori¬ ginis secundum quod a causa aliqua procedit, » et idem docet q. xlv, art. ii et iii. Minor probatur, tum quia salvatur actio sine motu, ut creatio; tum quia motus solum fa¬ cit, quod actio respiciat passum, hoc enim transmutatur per motum, non vero quod respiciat effectum, formaliter autem actio debet esse ad effectum.

Alii auctores amissa ista causalitate relativa docent, causalitatem efficientis consistere in ipsa actione ut importat dependentiam, seu ema¬ nationem a causa, quod est fieri effectus. Ita P. Suarez disp. xvm Metapb. sect.x, n.vra; Gonimbricenses ii Phys. cap. vii, queest. vi, art. ii, et alii. Et fundatur in hoc, quia hoc fluere seu fieri est medium inter producens et productum, agens et effectum, est etiam id quo causa intrinsece attingit effectum, quasi via ad illum, ergo habet totum quod requiritur ad causalitatem causae efficientis, causalitas enim est id, quo constituitur agens in actu se¬ cundo, et ita debet metliare inter virtutem, quae est actus primus, et effectum.

Alii denique constituunt causali¬ tatem efficientis non in ipsa actione secundum se, sed potius in ipso agere, seu exercitio talis actionis, quod nihil est aliud quam ipsum subesse actioni ex parte causae. Ita plures Auctores, qui citantur in cursu Garmelitano n Physic.disp. x, sectione ultima, et Fonseca v Metaph. q. xm, sect. m. Ratio est,quia causalitas causaB est id,quo ultimate dicitur causa operari in actu se¬ cundo, ergo non consistit in sola actione considerata, ut est exercite agens, seu in ipso exercere actio¬ nem, ibi enim est ultima ratio agen¬ di, unde si actio separaretur ab om¬ ni subjecto, non diceretur aliquid efficere per illam; ergo sola actio nisi sumatur exercite, non dicit ip¬ sam causalitatem agentis.

Prima conclusio: Actio ut causa¬ litas formalitate causandi non est relatio, sed aliquid absolutum, et de praedicamento actionis. Duas partes habet conclusio. Prima est negati¬ va, quod non est relatio. Secunda positiva, quod sit de praedicamento actionis. Et notanter dico, esse cau¬ salitatem sub formalitate causandi, ut distinguamus a formalitate res¬ piciendi, haec enim in causa, relatio est. Probatur ergo prima pars, quia si formalitas actionis est relatio, vel est relatio secundum esse, et de praedicamento relationis, vel de alio praedicamento, tanquam relatio se¬ cundum dici. Si hoc secundum, oportet assignare quodnam sit hoc praedicamentum, et non invenitur aliud, quam praedicamentum ac¬ tionis, ut in secunda parte conclu¬ sionis ostendemus. Si primum, vel illa relatio fundatur in ipsa virtute causae, ut est in actu primo, vel ut est in actu secundo. Prima relatio non constituit causam actu causantem, sed causativam, seu potentem causare, unde semper convenit ipsi causae, etiamsi actu non operetur, unde respicit effectum non existentem, sed futurum, vel possibilem, quod non stat cum relatione praedicamentali. Secunda vero relatio supponit ipsam operationem, seu actum secundum, quia super illam fundatur, per ipsam autem relatio¬ nem non accrescit nova ratio actualitatis, sive activitatis ad effectum, sed pura respicientia ad illum; pura

Autem respicientia non producit, nec reddit effectum productum, sed respectum; ergo tota formalitas causandi erat ante relationem in ipso actu secundo, licet non tota formalitas respiciendi,quia erat tota ratio, qua redditur effectus productas.

Nec obstat, quod aliqui concedunt causalitatem formalem supponere effectum productum, non tamen fundamentalem, quia ratione fundamentalis causa est prior effectu, ratione autem relationis est simul cum illo. Sed contra est, quia id quod supponit effectum productum, et non est prius, sed simul cum ipso, non est active producens, id est, faciens transire de non esse ad esse, et ponens extra causas, sed positum extra causas supponit, et sic pure respicit, non efficit, formalissima autem ratio causalitatis efficientis est ponere extra causas; ergo quidquid est praeter ponere extra causas, non pertinet formalitcr ad efficientiam, sed ad respicientiam, et sic esse simul cum effectu non est proprium, et formale causa;, ut causa est, sed ut relativa.

Secunda vero pars conclusionis probatur, quia illa causalitas, ut ostensum est, non est de praedicamento relationis, neque potest esse de praedicamento quantitatis et qualitatis loquendo de formali actione, quia quantitas et qualitas sunt termini actionis, et motus, ut dicetur in quinto libro. Ergo erit de praedicamento actionis, nam de aliis praedicamentis non est dubium, nam substantia est actio, sed agens, passio infertur ex actione, et supponit illam, nec denominat agens, sed patiens, locus vero et situs, et alia praedicamenta nihil haibent pertinens ad constituendam efficientiam. Sed tamen hoc intelligitur de actione creata, nam increata est extra praedicamentum, et est ipsa substantia Dei; similiter non intelligitur de actibus immanentibus, ut pure immanenteB, non ut includunt virtualiter actionem transeuntem, nam ut pure immanentes non sunt de praedicamento actionis, eo quod non important motum, sine quo non datur ordo ad passum, et actio sine ordine ad passum non est praedicamentum actionis, ut sfcatim ex D. Thoma dicemus et amplius q. xiv.

Secunda conclusio : Actio non est formaliter causalitas agentis, secundum quod connotat motum, seu ordinem ad passum, neque ut dicit fleri ex parte effectus passive acoeptum, sed ut dicit actum secundum ipsius agentis, qui est ipsa emanatio seu fieri active, et secundum denominationem ab. Pro hujus intelligentia est, advertendum, quod actio dicit ordinem, seu connotationem ad effectum, ad passum, et ad agens. In effectu importat fieri seu produci, in passo motum seu passionem, in agente actum secundum, id. est transitum de otio ad operationem, quam D. Thornas dicit esse mutationem ipsius agentis in n,dist i, q. i, art. v ad 4. Et quidem ut denominetur agens oinnes istae connotationes requiruntur, nihil enim denominatur agens ante terminum, seu effectum, si enim agit, aliquid debet agere, nec denominatur inferens passionem ante ipsam mutationem seu motum, nec denique agit, nisi sft in actu secundo agefidi. feed tamen perse, et formaliter actio non constituit causalitatem, nisi ut tenet se ex parte agentis per ofdinem ad effectum, ut ad terminum, quia oportet, quod denominet agens causare, et operari. Quod si effectus requirat mutationem passi, etiam habebit motum adjunctum. Et hoc praecipue petit actio de praedicamento actionis, quia cum sit illativa passionis oportet, quod dicat ipsum ab, per modum motus. Et ita dicit

S.Thojnasim, dist. ɪxɪ, q.iv, art. m ad 3 : « Qood actio secundum quod est praedicamentum, dicit aliquid fluens ab agente, et cum motu, et idep non est in Deo actio, quae est praedicamentum.» Itaque actio praedicamentum, non solum dicit respectum ad effectum, sed etiam ad passum; contraponitur enim talis actio passioni. Ut autem est causalitas efficientis praecise solum respicit effectum, quia solum hoo est causatum; motum vero solum respicit-prout effectus mutat passum, et sic in quantum causalitas solum respioit effectum terminative, ut causatum,et agens denominative ut causans. An vero etiam inhcesive sit in ipso agente in libro tertio dicemus.

Ex qoo colligitur, quod causalitas agentis formaliter non potest explicari per ipsum fieri effectus,quia ita fieri explicatur passive, et supponit facere active, ergo habet se pt causa, et causare; causalitas autem agentis formaliter non est causari, nec tenet se ex parte effectus, sed ex parte causffi, eo quod non est ipsa dependentia, a qua effectus dependet, sed actus secundus causandi a quo dependet, ergo causalitas non debet explicari formaliter per ipsum fieri ex parte effectus, sed active ex parte causae. Colligitur secundo parum referre, quod actio explicetur per modum formae vel per modum exercitii, ipsa enim forma actionis est forma exercitii agendi, sed significatae in abstracto dicitur actio, in concreto vero dicitur agere, seu operari; idem est autem loqui de forma in concreto, et in abstracto quantum ad substantiam, licet significantius, significetur hoc exercitium causalitatis per ipsum agere, et ita dicit D. Thomas ii> ʜɪ Phys. lect. iv, circa finem : « Quod motivum dicitur secundum potentiam, movens autem in ipso agere, in quantum agit actu. »

Ad fundamentum Scoti, respondetur quod fieri seu fluxus, ut tenet se ex parte effectus passive, non constituit formaliter causam, sed ut tenet se ex parte ipsius causeB, ut explicatum est. Sic enim est formalis ratio causandi, licet non sit formalis respiciendi, et sic causalitas debet formaliter reperiri inter causam, et effectum formalitate causandi: quod fit per ipsam actionem, non formalitate respiciendi, quod fit per ipsam relationem. Et quando dicitur quod fluxus respicit causam ut terminum a quo, non vero, per ipsum causa respicit effectum. Negatur, quod per ipsum non respiciat effectum, non quidem respicientia purae relationis, sed respicientia causationis. Ita enim est a causa emanative, quod est ad effectum, ut ad terminum causatum per talem emanationem; et sic causare formaliter pertinet ad actionem, respicere formaliter ad relationem, licet id quod est causare formaliter, sit respicere fundamentaliter. Et quando dicitur, quod fieri non est in. causa, sed a causa, et sic non denominat illam intrinsece, respondetur quod fieri, ut est ex parte effectus, non est in causa, sed in effectu, fieri autem per modum actionis ex parte causae, denominative est in agente, quatenus ab eo emanat, sed entitative, et inhaesive est in passo, vel in effectu juxta opinionem ponentium actionem in passo, sufficit enim quod entitas actionis inhaereat in aliquo, non vero quod secundum omnem denominationem inhaereat. Si vero ponatur actio in agente, nulla est difficultas,

Ad confirmationem respondetur, dictum S. Thomae intelligi de causa, quai est in actu ultimo et secundo ad operandum, in tali enim causa remoto motu non dadur fiuxus aliquis, seu actio per modum ulti-

mae actualitatis, quia jam ista supponitur in causa, sed solum remanet ordo originis; sed si causa non sit secundum se in actu ultimo, non solum indiget relatione, sed etiam actualitate, quae est fundamentum hujus relationis, ut dicatur formaliter causare. Cujus ratio est, quia quando dicitur aliquid addere relationem, semper intelligitur de relatione fundata, fundamentum autem istius relationis est actus secundus, non primus; unde posito actu secundo, actio non addit, nisi relationem. Quod si iste actus secundus non possit haberi in causa, nisi mediante aliqua mutatione causae, requiretur motus ad illam actionem, non ut causalitas formaliter, sed ut id, sine quo talis causalitas non habetur in tali causa, quae indiget mutatione, ut transeat de actu primo ad secundum.

Ad fundamentum secundae sententiae respondetur quod ille fluxus seu fieri, ut tenet se ex parte effectus, non est formaliter causalitas, sed praesupponit illam, quia non se habet ut actualitas secunda sumpta active, sed ut effectus consecutus passive.

Ad fundamentum ultimae sententiae respondetur quod ratio actus ultimi operandi convenit tam ipsi agere in exercitio, quam ipsi actioni, quia ipsa actio exercitium est agentis, et solum differentia est in modo significandi actionis, ut forma in abstracto, ipsius agere ut exercitii in concreto.

APPENDIX.

De dimanatione.

Quaedam sunt, quae dimanare dicuntur a sua causa per modum resuitantiae, et non per modum actionis, sicut propriae passiones ab essentia, relatio a fundamento, actio ab agente. Et aliqui existimant passiones dimanare ab essentia per veram actionem, et aliquando separatim a productione illius rei, a qua resultat, ut quando aqua calida reducitur in frigiditatem; quam.sententiam tenet Pater Suarez disput. xviii Metaphysic. lect. m, n. rv et v. Alii vero praesertim ex Thomistis dicunt non intervenire actionem aliquam ortam ab essentia in ipsas passiones, sed ipsa actione generantis immediate terminata ad naturam mediate attingit passiones : ipsa vero actio se ipsa egreditur, quia est ipsa egressio effectus ut quo. Ita de passionibus docet Cajetanus i par. q. lxxvii, art. vi, in solutione ad 3; Ferrariensis iv contra Gen. cap. lxv, §. Ad difficul. tactam; Conradus i-ii, q. cx, art. in, §. Sed dicitur; Soto in Logica, cap. de proprio, aliique plures apud cursum Carmelitanum hic disp. x, q. vii. Alii ex schola Scoti existimant passiones, quae identificantur cum substantia ut potentiae activae, et similes, non emanare a substantia, sed fieri ipsa actione generantis. Quae vero distinguuntur a substantia, ut quantitas, relationes extrinsecus advenientes per veram actionem a substantia emanare. Videri potest apud P. Fuente n Phys. q. iv, diffic. iv, art. rv.

Respondetur ergo : Dimanatio nem entitative esse actionem generantis, vel formaliter vel virtualiter, respectu tamen essentiae, a qua passio dicitur emanare, non est actio, sed connexio passionum cum essentia, quae postulat ut posita actione generantis, ab ipsa etiam attingantur passiones. Quod ergo emanatio respectu essentiae non sit proprie actio, sumitur ex D. Thoma i par. q. lxxvii, art. vi ad 3, ubi inquit: « Quod emanatio proprii accidentis a subjecto non est per aliquam

transmutationem, sed per aliquam naturalem resuitantiam, » et idem repetit art. vn sequenti ad primum; distinguit ergo S. Thomas emanationem ab actione, qusB est praedicamentum, quia apud D. Thomam actio quae est praedicamentum, sine transmutatione, et motu non est. Unde idem est negare quod resultantia illa sit transmutatio, et negare quod sit actio, quia si esset actio, deberet esse eductiva, et unitiva illius accidentis ad subjectum, quod sine transmutatione non fit.

Ratio et fundamentum est, quia ponere novam actionem distinctam a generatione pro emanatione passionum, et superfluum est et impossibile. Superfluum quidem, quia eadem actio, quae dat formam, dat consequentiam ad formam,actio ergo generantis non sistit in nuda substantia, sed eam producit ornatam accidentibus a quibus dependet substantia, ut existat et operetur; pertinet enim ad generantem ponere suum terminum totaliter, et absolute in esse, et in ea dispositione qua operari possit, siquidem ad hoc est ut operetur, ergo debet illi tribuere illa, sine quibus neque existit, neque operatur, qualia sunt accidentia propria.

Et ex hoc ostenditur, quod sit impossibile emanationem esse actionem distinctam a generatione ortam ex ipsa essentia rei genitee. Primo, quia ad elicientiam actionis, quae vera operatio et actio est, requiritur virtus operativa, et non potest immediate a substantia elici, ut articulo secundo probatum est, ergo non potest substantia nuda producere aliquid per veram actionem, alias ruit totum fundamentum ad distinguendum potentias operativas a substantia. Secundo, quia propria passio solet esse principium agendi, ut calor calefaciendi, visus videndi. Si ergo per actionem propriam produceretur a substantia, haberet duplicem actionem cum calefacit, aliam producentem calorem, aliam per calorem calefacientem. Deinde ut S. Thomas probat opusc. xlviii, cap. de proprio, si essentia per veram efficientiam produceret passiones, id faceret per actionem eductivam, creativa enim hic non habet locum cum producatur accidens dependenter a subjecto, propria autem passio recipitur in toto subjecto,verbi gratia, calor in igne, intellectus in anima, ergo si ipsa essentia active producit passionem, quam recipit, secundum idem erit activum, et passivum, in actu, et potentia respectu ejusdem, quod implicat, ut ostendemus in lib. vii, nisi forte dicatur esse actionem immanentem, qua producitur propria passio. Sed haec neque convenit omni substantiae, sed tantum viventi, neque est productiva termini, qui ulterius sit principium agendi,sicut solent esse propriae passiones. Et quando dicit D. Thomas i par. quaest. lxxvii, art. vi, quod subjectum in quantum est in actu, est productivum accidentis proprii, et in quantum in potentia, receptivum, loquitur de productivo non per propriam actionem elicitam a se, sed a generante,quod mediante ipsa substantia reddita in actu attingit passiones.

Sed objicies : Nam sequitur ex hoc, quod passiones non pendeant ab essentia secundum causalitatem physicam,sed secundum illationem logicam, scilicet secundum connexionem ; consequens est falsum, alias non fluerent physice, nec penderent passiones ab essentia,sed ipsa essentia esset in otio et quiete, utpote nihil realiter causans: praeterquam quod non est assignabile, quid desit illi emanationi, ut sit vera efficientia,cum sit verus effluxus, et originatio unius ab alio, cum ve;

ra dependentia. Sequela vero prohatur, quia si dependet physice, et causatur passio ab essentia, in quantum emanat ab illa in aliquo genere caus® dependet, nec est aliud quam in genere caus® effeo* tiv©, licet enim etiam recipiatur passio in substantia, tamen receptio non est emanatio.

Respondetur emanationem esse veram et physicam eausalitatem, non tamen distinctam ab ipsa gene¬ ratione, quae ut attingit substan¬ tiam, dicitur generatio, ut autem mediante ipsa substantia progredi¬ tur ad passiones ratione debiti, et connexionis cum illa, dicitur ema¬ natio. Et sic substantia est princi¬ pium passionum, non ut primo eli¬ ciens productionem illarum, sed ut medium,et ratio progrediendi actio¬ nem ad illas,ita quod generatio non sistat in ipsa, sed mediante ipsa ul¬ terius transeat ad passiones,et quan¬ tum ad hoc est principium ipsius ulterioris transitus, et ratione su® connexionis oum passione juvat, et conducit ad illum progressura ac^-tiopip, et sic npp est in otio et qui¬ ete, sed vere agit actione generatio¬ nis, non elicita a se, sed terminata ad se et ratione sui ulterius progrediente. Hoc enim contingit, quando aliquod agens ordinate producit multa, prius attingens unum, et mediante illo aliud; illud enim quDd immediate attingitur, quatenqs est ratio transfundendi actio¬ nem ad terminum secundum, dioitur active se habere, ut dicit D. Thomas opusculo citato sicut clavus infixus trabi, si mediante clavo mo¬ vetur, quamvis totus motus effecti¬ ve sit ab homine movente olavum, et trabem, taiqen clavus etiam se habet active ad motum trabis, sio subjectum movetur a generatione, et est ratio ut ipsa generatio transe¬ at ad passiones attingendas. Nec potest dici, quod terminus secun¬ darius non attingitur ah aqtione, alias esset primarius. Contra enim est, quia si nullo modo attingitur, nullo modo pertinebit ad ipsam ao--tionem, et sic nec secundarius a?it, Et quando dicitur, qufflnam copditio deficiat, ut emanatio sit vera UCh tio, respondetur quod respectu ge¬ nerantis nulla deficit, quia vera; actio est, respectu vero essenti® da* ficit, quod sit primum principium, unde incipit motus, cum qon ab ipsa incipiat, sed a generante.

Secundo objicies: Specialiter da illis passionibus, qu® aliquando impediuntur, et iterum fluunt, ut cum aqua calida reducitur ad frigis ditatem,lapis remoto obstaculo degr cendit, tunc enim illa frigiditas est de novo produota, et distincta nur mpro abea,qu® aqtea corrupta fuit» et ad eam Deus de nove connurrijt, cum de novo sit in rerum natura,et in aqua fit novus motus, cum per transmutationem ejus a calore in. frigus reducatur aqua, qu® trans--mutatio non fuit in prima genera¬ tione, ergo fit illa frigiditas nova, actione, sicut et novo motu, et non actione generantia: qu® jam prae¬ teriit, et generans amplius non im fluit, ergo per actionem productam ab ipsa substantia. Confirmatur, quia si passiones se ipsis emanant ab essentia, et non media actione, se ipsis sunt ipse effluxus ab essen¬ tia, ergo inseparabiles erunt ab es¬ sentia, sicut ipse effluxus et actio inseparabilis est, cum tamen cons¬ tet quantitatem separari a suhstentia, cujus est proprietas.

Ad hoc argumentum respqnjtebimus infra q. xxm, agendo de nqotu gravium et levium, ubi ex mente. D. Thom® ostendemus in forma produota per generationem» virtualiter manere generationem, sublatoque impedimento iterum expH-cari in passionem, et emanationem,, virtualiter posse esse motum,. si rer

moveat contrarium impediens se.

Ad confirmationem respondetur, proprias passiones, quae non sunt modi, separari per se ab essentia, impedita actione generantis et effluxu emanationis, ne ipsas tangat; vej. supplente Deo ipsam sustentar tipuem earum in subjecto, nec enim sunt essentialiter ipsa actio, sed terminus ejus.

Nota.

Dq subordinatione causarum tam principalis, quam instrumentalis hic agendum erat, sed tractatus iste provectioribus convenientior est qpam tyronibus : ad ultimum octavi libri reservatur, ubi agitur de comparatipne mobilium ad moventia usque ad primum motorem.

QUJiSTIO XIII

DE FINE.

Eumdem ordinem servabimus in explicanda causa finali, quem in reliquis causis, ut primo agamus de ratione formali causandi, et conditione requisita. Secundo, de causalitate. Tertio, de effectibus.

ARTICULUS PRIMUS.

Utrum apprehensio finis sit ratio causandi, vel solum conditio ?

Duo supponenda sunt. Primum est, finem debere habere rationem boni,et appetibilis ut sit finis,nec sub ratione mali posse aliquid finalizare. Quod licet aliqui auctores negent, nunc tamen id supponimus, ut tradi solet i-ii, q. viu, art. i, et i pk q, v, artic. iv. Cujus ratio manifeste sumitur ex ipsa essentia finis: est enim id cujus, gratja qliquicj fit, si autem, sit malum- sub ratione mali, hoc ipso habet ratio-, nem disconvenientis, etinappetibilis, ergo illius gratia, seu amora nihil potest appeti, quod; enim eat disconveniens, quomodo potest esse gratum aut illius gratia, c®ter«* appeti ? Constat autem quod- si ajif quid appetitur sub ratione mali appeti debet ut disconveniens s&i; nam si est conveniens sjhi, licet alteri disconveniens, et malum, bpp ipso appetitur sub ratione boni,npfi. sub ratione mali; unde qusecunque mala etiam ipsum non esse rationem boni induere debent, ut apper. tantur, vel comparative ad aliquid, pejus, vel ex deceptione existimante bonum, sicut non esse sub ratip-? ne carendi a praesenti miseria appetitur. Et inimicus odio habetufl in se ipso vel per actum fugae, quiaj oritur illud odium ex abominatione et fuga disconvenientiae, quae est in inimico, vel actu prosecutionis, quo fertur voluntas in inimicum ut nocivum mihi, et sic odio dignum se quia mihi bonum est reputare dignum odio, quod mihi est disconveniens.

Secundo, suppono varias esse divisiones finis, quas in praesenti non possumus exacte discurrere,pertinet enim potius ad Philosophum moralem, vel Theologum : breviter dicimus, quod cum finis, et terminus videantur esse idem, sicut contin-: git dividi rationem termini, ita et finis. Sunt autem quatuor, quae termini, vel finis rationem habere possunt. Primo, id quod est terminus cujuscunque agentis. Secundo, dicitur terminus, seu finis id quod appetitur quasi terminus inclinationis, et appetitus. Tertio, id cui appetitur, terminat enim appetitum tanquam subjectum, cui aliquid attribuitur. Quarto, id quo consequimur finem, illo enim terminatur

actio, et sic datur finis cujus gratia, qui est id quod appetitur ut ratio caeterorum. Secundo,datur finis cui. Tertio, finis quo. Id vero quod est terminus agentis quomodocunque dicitur finis effectus, et non finis causa, qui etiam aliquando vocatur finis propter quem, sicut providen¬tia regis est propter securitatem rustici quia scilicet est effectus ejus. Et finis causa semper est mobilior suo finalizato, finis autem effectus non est nobilior sed inferior causa sua.

Finis causa, sive finis, cujus gra¬tia dividitur in finem ultimum, et non ultimum. Finis ultimus est ad quem omnia ordinantur sine subordinatione ad alterum. Non ulti¬mus ad quem ordinantur aliqua cum subordinatione, et dependen¬tia ad alterum. Et habet veram ra¬tionem finis, etiam non ultimus, sed participatam, in quo rationem medii aliquo modo induit; simplici¬ter tamen habet rationem finis,quia simpliciter est appetibile, licet participative, sicut substantia creata est ens per se, participative tamen ab increata; ex quo intelligitur alia divisio finis ultimi, quod alius est finis ultimus simpliciter, id est, in omni genere, cui omnia in quo¬cunque genere subordinantur, vel ultimus in aliquo genere, et respec¬tu hujus appetentis. Solet etiam distingui finis in finem operis, et finem operantis. Primus est ipsi operi debitus secundum se. Secun¬dus, ex intentione operantis prae¬fixus ; et denique alius est finis pri¬marius, qui primo et directe inten¬ditur, alius secundarius, qui ex consequenti, et alio praesupposito.

In praesenti disputatione solum agimus de fine cujus gratia, quia solum iste est finis causa, et condistinguitur a reliquis causis. Et in hoc articulo intendimus discernere rationem formalem causae finalis a conditione requisita; constat enim concurrere ad appetitum finis, et propriam ejus bonitatem ex parte rei appetibilis et apprehensionem, seu propositionem ejus, ut mani¬festetur appetitui, et inquirimus an utraque ista ratio concurrat ut ratio formalis, vel altera ut conditio, et altera ut ratio formalis.

Sunt autem duae principales sen¬tentiae in hac parte. Prima, et com¬munior sententia est, quod cogni¬tio solum est conditio finalizandi, ratio vero formalis est ipsa bonitas, quae convenit rei secundum se, et non ratione apprehensionis, sive secundum esse possibile,sive secun¬dum esse existens. Ita communiter discipuli D. Thomao, Cajetanus i-ii, q. i, ar. i; Ferrariensis i contra Gen. c. xliv,§. Sciendum secundo; Soto ii Phys. q. iii, §. Causa fina¬lis ; Suarez dis. xxm Met. sect. viii ; Fonseca, Pereira, et alii, quos citat ^gidius lib. i de fine, q. vi, ar. IV.

Secunda sententia principalis te¬net apprehensionem finis non esse conditionem sed rationem formalem causandi. Ita Medina i-u, queestion. i, art. i, idemque attribuitur Soncinati, et Capreolo, et aliis, qui au¬ctores non sentiunt realem bonita¬tem non pertinere ad rationem for¬malem finis, apprehensionem, et habere se bonitatem apprehensam sicut calor lucidus; lux enim non est conditio constituendi calorem in esse visibilis, sed formalis ratio; sic bonitas finis non solum ut subest suo esse, sive possibili sive existenti, sed etiam ut subest esse ap¬prehenso formaliter redditur finalizans.

Inter has duas sententias princi¬pales, duas mediae interjacent, quae illas quodammodo modificant. Pri¬ma est P. Vazquez xn, disp. n,cap. ii et m, qui distinguit de cognitio¬ne, seu conceptu formali, et objec-

tivo, et dicit quod finis, ut dicit conceptum objectivum, et esse intentionale in intellectu, sic induit rationem formalem finalizandi. Caeterum ipse conceptus formalis, a quo denominatur res cognita, et in quo res ipsa repraesentatur, dicit quod solum unum est conditio re¬quisita ad finalizandum. Aliter sen¬tentia est Magistri Bannez i p. q. xc, ar. ii, ad argumenta primae sen¬tentiae, qui affirmat cognitionem non esse formalem rationem finis sed radicalem, quatenus cognitio est radix appetitus tendentis in fi¬nem ; et hac ratione potest pertine¬re apprehensio ad rationem objectivam specificantem.

Nihilominus sit unica conclusio: Apprehensio non est ratio formalis finalizandi, sed conditio requisita ad finem pro ea parte, qua finis etiam est objectum, neque est con¬ditio solum per modum applicatio¬nis, sed etiam per modum existentiee. Itaque sicut in efficiente datur duplex conditio, altera existentia^ in se, altera applicationis ad passum, ita in appetibili, quod habet ratio¬nem finis, et objecti, apprehensio utramque praestat conditionem, et applicationis ad appetitum, et existentiae in esse objectivo, ut intentionaliter, et metaphorice moveat. Fun¬damentum est, quia esse apprehen¬sum est conditio omnis objecti pro¬positi voluntati, sive sit finis, sive medium, nihil enim est volitum, quin prsecognitum. Quod ergo est commune fini, et non fini, non potest esse ratio formalis finali¬zandi, sed pertinet ad communem rationem finis, et medii seu cujuscunque appetibilis, et haec ra¬tio communis est esse objectum vo¬luntatis, unde in fine distinguitur ratio objecti a ratione finalizandi, ut sumitur ex D. Thomai-n, quaest. xviii, articul. iv et v, et advertit etiam Gajetanus ibidem, quaest. i, artic. m, ut statim explicabimus. Quod non solum convincit cognitio¬nem, et conceptum formalem esse conditionem, et non rationem for¬malem, sed neque ipsam rationem conceptus objectivi ut apprehensi, et ut habentis esse intentionale, quia hoc ipsum est commune omni ap¬petibili, et objecto volito, sive sit finis, sive non ; ergo non est propria ratio finis, neque ut ratio quae, ne¬que ut ratio sub qua, ratio enim sub qua est fbrmaliter et magis determi¬nata, quam ratio quae, ut patetinipsa luce, et colore : lux enim formalizat, et perficit colores in ratione vi¬sibilis. Si ergo esse cognitum est communius, quam finis, cum etiam requiratur, ut sit volitum id quod non est finis, non potest esse ratio formalis sub qua ipsius finis.

Et urgetur hoc amplius: Quia ap¬prehensio non potest esse formalis ratio determinativa boni, et appeti¬bilis in ipsa linea appetibilitatis, quia apprehensio pertinet ad ratio¬nem manifestativi,et cognoscibilis; appetibile vero ad rationem boni realis, et convenientis appetenti; unde illa apprehensio non addit ali¬quid in genere, et linea appetibilis, sed supponit illam, et solum mani¬festat, unde nullus intendit appre¬hensionem tanquam aliquid conse¬quendum, vel fruendum. Si autem apprehensio se haberet ut ratio for¬malis simul cum ipsa bonitate reali, utramque deberet esse in eadem li¬nea, et genere appetibili, sicut lux, et color sunt in genere visibili, er¬go si apprehensio appetibile sunt in diverso genere,quia unum in genere cognoscibili, et manifestabili, alte¬rum in genere volibili, non potest utraque ratio formaliter se habere, sed una ut ratio formalis, altera ut conditio, sine qua tamen bonum non movebit, sicut ignis non existens vel non applicatus non combu¬rit. Et ideo est conditio insupplebi-

lis-a.Deo apprehensio, quia non so¬ lum est conditio per modum appli¬ cationis, sed etiam per modum exU- tentifiB ad fin&lisandum requisi¬ to.

Sed inquires duo. Primum, quo¬ modo distinguatur formalis ratio objecti et finis in ipso bono. Secun¬ dam, an bonitas ipsa realis sit for¬ malis ratio fini9, quatenus bonum transcendentale est, et passio entis, an- quatenus- est bonum relate et se¬ cundum convenientiam; hoc enim est, quod dividitur inhonestum, uti¬ le, et. delectabile.

Ad primum respondetur distin¬ gui sine dubio rationem objecti, et finis ut supra diximus, et differunt penes diversa officia, et respectus : est'enim munus objecti specificare actum, tanquam principium extrin- secum, a quo pendent actus in sua specificatione, unde objectum inve¬ nitur tam in eo quod est finis, quam quod non est finis, tam respectu potentiae appetentis, quam cognos¬ centis, in omnibus enim actibus specificatio est ab objectis. At vero munus finis non estspecificare, seu determinare id quod ad speciem, et constitutionem rei pertinet, sed ter¬ minare, et ultimare ea, quod perti¬ net ad exercitium, et executionem rei flendae : nullus enim movetur ad aliquid faciendum, vel exequen- dum, nisi sibi ponatur finis opera¬ tionis, et motus, alias maneret infi¬ nitus, et impertransibilis, si non poneretur sibi aliquid ubi sisteret et quiesceret, et ideo finis importat bonitatem, seu perfectionem sisten¬ tem motum, et sic moventem ut in se sistatur, et sic diffundit suam bo¬ nitatem non propugnando illam ef¬ ficienter, sed praebendo id ad quod efficientiae motus terminetur.

Ad secundum respondetur, quod bonum, ut sit finis, sine dubio non debet habere solam bonitatem trans- cendentalem sub conceptu absoluto, sed sub conceptu oonvenientis, et ordinate ad alterum, cui est bonum; quia finis est id cujus gratia aliquid fit, ergo debet esse conveniens res¬ pectu ejus, quod fit propter illud,, alioquin gratia illius non erit, si non habet ordinem convenientis ad se. Urgent vero aliqui: In amore amicitiae, in quo amious appetitur et non ut conveniens mihi, sic enim esset amor concupiscentiae. Item quia ipsa convenientia non est rar tio formalis appetendi, est enim re¬ latio, quae non appetitur, neque in¬ tenditur ratione sui. Sed haBc pa¬ rum urgent. Ad primum enim dicir tur, quod amor amicitiae non respi¬ cit amicum propter bonitatem trans- condentalem, qualis invenitur etiam in rebus inanimatis, sed propter bo¬ nitatem, quam in se habet, non ut: convenientem mihi convenientia solius utilitatis, aut quatenus mihi servit, bene tamen convenientia communicationis, et familiaritatis, quae est convenientia honesti, ami¬ citia enim fundatur super aliquanr communicationem bonorum, ut di¬ cit D. Thomas ii.n, q. xxm, art i*, Ad secundum dicitur, quod qui ap¬ petit bonum ut conveniens, non appetit ipsanrrelationem convenien¬ tiae, sed id quod fundat talem rela¬ tionem.

Solvuntur argumenta.

Primo arguitur: Quia diversa ra¬ tio apprehensi facit diversitatem in appetitu non vero diversum appeti¬ bile, sicut appetitus innatus, et eli¬ citus, differunt penes apprehensum, vel non apprehensum, et appeti¬ tus sensitivus, et intellectivus pe¬ nes diversum modum apprehen¬ si. Quod etiam testatur S. Thomas i p.qu. lxxx, art. ii ad i, ubi inquit: « Quod differentiae apprehensi sunt differentiae appetibilis, unde pateo-

ii© «ppetitivee differunt secundum differentiam apprehensorum, sicut secundum propria objecta, » ergo ratio apprehensi ad formalitatem pertinet appetibilis. Et apertius i-ii, q. xxxi, art. i ad i, ubi inquit : « Quod cum appetitus animalis sit bonum apprehensum, diversitas ap¬prehensionis pertinet quodammodo ad diversitatem objecti. » Et idem fere habet ibi queest. xxx, art. ii ad 2.

Respondetur quod apprehensio, quffi facit differre specificative po¬tentias appetitivas, non est appre¬hensio formalis, et ex parte subjecti se tenens, sed radicalis, seu objecti-va, ut deducitur ex D. Thoma i p. q. i, ar. ii ad 2, id est, res ipsa appetibi¬lis, sic considerata quod fundat diver¬sum modum appetibilitatis,quai re¬quirit diversum modum movendi, et inclinandi potentias; ubi apprehensio ipsa non est ratio formalis, sed con¬ditio, sicut eadem res ut futura, vel ut preesens fundat in appetitu diver¬sos actus, scilioet spei vel gaudii, timoris, vel tristiti», cum tamen va¬riatio praesentis, vel futuri, non va¬riet ipsam intrinsecam naturam ap¬petibilis,sed quamdam conditionem ejus,scilicet existentiam,quae intrin¬sece requiritur, et ideo res ipsa ut fundat istum diversum modum exis-tendi, redditur diverso modo appe¬tibilis : sic ut fundat diversum mo¬dum existcntiee objectivee, quae re¬quiritur ad movendum metapho¬rice, et intentionaliter, constituit diversum appetibile, et specificat diversos appetitus. Unde dicit D. Thomas q. xxn de Ver. ar. ivad i ; « Quod voluntas ab appetitu sensi¬bilis non distinguitur directe per hoc quod est sequi apprehensionem hanc vel illam, sed ex hoc quod est determinare sibi inclinationem, vel habere determinatam ab alio, qua duo exigunt potentiam non unius modi, sed talis diversitas re¬quirit diversitatem apprehensio¬num; unde quasi ex consequenti accipitur distinctio appetitivarum virium penes distinctionem appre-hensivarum, et non principaliter. » Ita D. Thomas,ubi satis clare tradi¬tur doctrina posita per apprehensio¬nem radicalem, vel formalem qua¬tenus in aliquo appetibili radicatur diversus modus movendi, quod uti¬que per diversam apprehensionem fit, non tamen apprehensio ipsa formalis est ratio distinguendi. Et similiter qusest. xxv de Verit. art. i ad 6, dicit: « Sumi distinctionem virium appetentium ex diversitate apprehensionis per accidens, per se autem ex diversitate apprehenso¬rum. »

Secundo arguitur: Quia multa sunt, queo movent non per bonita¬tem realem, sed per apprehensam, ut patet in omnibus, qui ex decep¬tione moventur circa impossibile, vel quodcunque bonum apparens,, ergo est major connexio inter appre¬hensionem et appetitum, quam in¬ter bonitatem realem et appetitum ipsum, nam sine apprehensione fi¬nis movere non potest, sine bonita¬te autem reali potest dummodo, sit apprehensa, ergo formalius, et inti¬mius concurrit apprehensio, quam bonitas realis. Unde videmus, quod variata apprehensione, vel dictami-ne variatur species actu, v. g. de bono in malum, et e contra de timore in tristitiam, et aliis simili¬bus.

Respondetur bonitatem apprehen¬sam movere ratione bonitatis realis, ut supplere per ipsam repreesenta-tionem, et ut dans eminentiam ob-jectivam, et intentionalem ipsi ap¬petibili, ut intentionaliter, et meta¬phorice moveat; unde non sequitur quod apprehensio sit ratio formalis, sed quod suppleat, et deferat secum id quod est ratio formalis, scilicet ipsam bonitatem realem appetibilis.

Quod vero non possit suppleri ipsa apprehensio, sicut suppletur bonitas realis ideo est, quia apprehensio non est conditio extrinseca importans solam applicationem ipsi passo, vel alicui extrinseco, talis enim conditio suppleri potest a Deo, quia extrinseca est, sed apprehensio dicitur conditio intrinseca, quia non est conditio conjungens alicui extrinseco, sed ut praebens ipsi appetibili esse intentionale, et objectivum, ut metaphorice moveat; unde sic requiritur apprehensio in fine quae dat existentiam intentionalem, sicut existentia realis in efficiente, quae est conditio insupplebilis a Deo, neque enim potest operari res non existens sicut nec finalizare res non apprehensa. Quod vero bonitas realis possit suppleri, non est quia sola apprehensio sit ratio formalis, sed quia est medium, seu conditio repraesentans id quod est appetibile, applicatio autem repraesentativa non est necesse quod supponat existentiam rei applicatae, siquidem gerit vices illius et in se habet eam ; applicatio autem physica supponit semper existentiam rei applicatae, inexistens enim applicari nequit, quia non gerit vices ejus. Quod vero dicitur sola apprehensione variata variari in specie actus appetitus, jam diximus id fieri ratione diversa?; apprehensionis radicalis, et ex parte objecti, non formalis, quae est solum conditio.

Ultimo arguitur: Quia motio formalis causandi debet esse id cui formaliter correspondet ista motio, sed non correspondet bonitati reali, quia bonitas realis solum est principium causalitatis verse et realis ; ergo ut induit rationem cogniti, et intentionalis esse. Similiter per rationem apprehensionis induit modum prioritatis in causando, quam non habet in ratione bonitatis realis; sic enim potius est posterior, utpote pertinens ad executionem; ergo status apprehensionis pertinet ad rationem formalem finalizandi.

Respondetur quod motiometaphorica licet metaphorice sit motio, vere tamen estaliquacausalitas in re,licet explicetur modo metaphorico per motionem, ut articulo sequenti dicitur. Unde correspondet ista causalitas ipsi bonitati reali non absolute, sed ut vestitae intentionali, et objectiva existentia, quae non se habet ut ratio formalis, sed ut conditio, sicut realis existentia non est formalis ratio operantis effective, sed conditio: et licet finalizet vere, movet tamen metaphorice; ad hoc enim sufficit realis bonitas sub existentia intentionali, ut statim explicabitur. Quod vero dicitur, habere prioritatem ratione apprehensionis, respondetur quod ex se sicut radicaliter objectiva, ita est radicaliter prior; ut autem formaliter apprehensa, formaliter prior in intentione ; ut vero induit existentiam realem, sed ultima in executione quia est effectus, non causa.

ARTICULUS II.

Quae sit causalitas finis ?

Ex hac difficultate dependet alia, quae simul cum ipsa declarata manebit,scilicet an finis sit vera,et physica causa: habent enim se correlative causa, et causalitas, et in tantum est vera et physica causa, in quantum veram et physicam causalitatem habet.

Duo autem supponimus in praesenti. Primum est, omnes fere intelligere aliquid metaphoricum, et improprie dictum intervenire in causalitate finis, tum quia id expresse docet Aristoteles i de Generat, tex. v, inquiens: « Quod id cujus gratia, non est activum, nam sanitas

iion factivum est, nisi secundum metaphoram. » Tum quia finis non movet,nisi prout in cognitione,atque adeo modointentionali, quid distin¬guitur a naturali et mobili. Tum etiam,quia finis movet ut terminus, in quem ponderat actio,ut ibi termi¬natur, non ut principium actionis, unde ut reddatur principium, opor¬tet extrahi a realitate existenti® ad objectivam apprehensionem, tum denique, quia finis movet alliciendo et attrahendo, attractio autem non est propria motio, quia motio est transitus aliquis, illa autem attrac¬tio solum est convenientia, et sym¬pathia unius ad alterum, ut traha¬tur ab illo quod non nisi transla¬tive dicitur motio.

Secundo, suppono quod (ut latius dicemus sequenti articulo) causa-litas finis se extendit tam ad ope¬rantem, quam ad ejus effectus, li¬cet diversimode, nam effectus, et actiones agentis respicit finis, ut causata a se, agens autem, seu ope¬rans ut mobile a se : et ita dicit D. Thomas quaest. v de Potent, art. i: « Quod finis non est causa, nisi se¬cundum quod movet efficientem ad agendum. » Unde et finis dicitur causa causarum, quia movet alias causas ad agendum.

Et ratio est, quia agens non ope¬ratur, nisi ut determinatum ad ali¬quid quod operetur, alias a casu, et per accidens operabitur; deter¬minatur autem a fine, qui est ter¬minus in quem tendit agens; ergo motio finis ita debet respicere ac¬tiones, et effectus, ut rem causan¬dam, quod etiam ipsum agens res¬piciet tanquam mobile, quod de¬terminat ut operetur. In ipsis au¬tem agentibus, quia alia sunt exe-quentia, alia imperantia et dirigen¬tia, finis non potest immediate movere illud agens, quod est pure executivum, et cognitione carens, sed illud quod se dirigit, et movet in finem, a cujus directione execu-tiva agentia moventur. Non enim bonitas finis potest movere, nisi ali¬quem appetitum; appetitus autem vel est innatus, vel elicitus, innatus debet esse directus ab aliquo diri¬gente ipsum in finem, quia ipse non sed dirigit, elicitus autem sup¬ponit cognitionem,in hoc enim con¬sistit quod sit elicitus, et sic prima motio finis debet esse in appetitum se dirigentem in finem, deinde in agentia, qu® sunt directa ab alio, quia omne quod est directum non a se, supponit aliud a quo dirigatur, et cum non sit processus in infini¬tum, oportet venire ad aliquod,quod se dirigat in finem, et hoc est appe¬titus rationalis.

Difficultas ergo praesens ad hoc solum reducitur, ut explicemus, quid sit vere et proprie illud, quod metaphorice, et improprie vocamus motionem in causalitate finis ;opor-tet enim quod sit vera causalitas, et propria, licet sit metaphorice actio seu motio, sicut Christus dicitur leo metaphorice propter fortitudinem, non quia sit in eo metaphorice for¬titudo, sed est metaphorice leonina, vero autem divina, similiter finali-zatio metaphorice dicitur motio,ve¬re autem causalitas finis, et inqui¬rimus quid sit illud vere.

Varie circa hoc sentiunt auctores. Principales autem sententiae redu¬cuntur ad quinque. Prima asseritcon-sistere in qualitate,nempe in aliquo actu intellectus, vel voluntatis, sci¬licet cognitione excitante, vel voli-tione, aut intentione ipsius finis. Ita Cabero hic tract. n,disput. vi,dubit. in.Secunda asserit esse ipsam actio¬nem agentis praesertim voluntatis operantis, quae actio sub respectu egressionis,et dependenti® ab agen¬te dicitur actio, sub dependentia a fine, est finalizatio. Quid sit autem ista dependentia a fine restat expli¬candum. Ita Suarez disput. xxm

Met. sect. iv; Rubius tract. de causa finali, queest. m ; Carmelitani hic disput. xiv, queestion. v, et plures Thdmistse ad i-ii, quaest. i, artic i. Et ad idem reducitur sententia Scotistarum, quod causalitas finis fundamentaliter sumpta est idem cum actione voluntatis, qua eligit, vel imperat media, formaliter vero est relatio distincta a relatione causae efficientis, sicut ipse finis distinguitur, et haec relatio subjectatur in ipsa causa, et terminatur ad effectum. Ita Fuente ii Physicor. quaestkm. vn,'diffic. iii, art. ii. Sed mirum est, quod fundamentum hujus delationis dicitur esse ipsa actio efficientis, et tamen subjectari dicitur in ipso fine. Quomodo ista cohaerent ? Cum relatio nunquam separetur a fundamento.

Tertia sententia dicit, causalitatem finis esse aliquid medium inter finem et finalizatum resultans a fine, sicut actio est medium inter efficiens, et effectum. Quam sen-* teritiam placuisse quibusdam recentioribus referunt Fonsesa et Conimbricenses. Sed neque ipsi videnturab ea abhorrere, nam Fonseca v;Metaphys.cap.n,q.xin, sect.m Gonimbricenses ii Physic. cap. vn,q. vi, art. ii, dicunt causalitatem finis esse modum ipsius finis, licet ab eo realiter indistinctum; et q. xxi, art. in ad2, inquiunt actionem ipsius intellectus proponentis voluntatis finem, prmcedere causalitatem finis, et sic non ponunt in actione veritatem hujus metaphorae. Quarta sententia non distinguit causalitatCm finis a bonitate ipsius finis,nisi secundum quamdam moralit^em, qUatenus bonitas finis attralm, et intentionaliter efficit, ut effectus agentis intuitu ejus fiat, et sic ab eo pendeat. Ita JSgidius lib. i de Fine in communi,quaest. vi, articul. vi, §. iii. Quod totum non videtur differre ab excitatione,et propositione objecti per intellectum ut doce^ prima sententia. Ultima sententia constituit causalitatem finis in quodam conflato ex causalitate physica, et morali: physica quatenus dependentia finalizati a fine realis est: moralis autem quatenus dependet saltem tanquam a conditione ab existentia objectiva, et intentionali. Ita Arautio vm Met. q. ix, art. ii.

Sit unica conclusio: Metaphorioa motio, qua finis dicitur causare secundum veritatem, est primus amor finis, ut passive pendens ab appetibili, non ut active elicitus a voluntate. Haec conclusio unum supponit et alterum declarat. Supponit quod causalitas finis, licet metaphorice sit motio, vere tamen esse causalitatem realem, quia alias si totum, quod datur in causalitate finis, esset metaphoricum, et nihil reale, finis non esset vera causa physica, cum tamen sit praecipua, et prima causarum, imo per excellentiam est id, cujus causa seu cujus gratia caetera fiunt; ergo si nullam veram causalitatem habet, vera causa non est.

Quod vero explicanda sit causalitas finis per ipsum appeti,et amari passive, quod in re est ipse amer a voluntate elicitus, non ut a voluntate elicitive, sed ut ab ipso pondere appetibilis passive, .sumitur ex D. Thoma q. xxu de VCrit. artic. ii, ubi inquit: « Quod sicut influere caus® efficientis est agere, ita influere caue® finalis est appeti, et desiderari. » Et primo contra Gen. cap.* lxxv, ratione v, inquit: « Quod causalitas finis in hoc consistit, quod propter ipsum alia desiderantur, et ita quanto finis est perfectior et magis volitus, tanto voluntas volentis finem ad plura extenditur. » Et i-ii, qu®st. xxviii, artic. vi,inquit: «Quod omne agens agit propter finem aliquem, finis autem est bonum desideratum, et amatum unicuique, ergo manitas-

tutii est quod omne agens agit quam¬ cunque actionem ex amore aliquo.» Sentit ergo D. Thomas, quod influ¬ xus, et causalitas finis mediante amore diffunditur : neque enim bo¬ nitas finalizans diffunditur realiter, id est, non per sui propagationem, et alterius boni productionem, sed per sui affectum, et ordinationem in ipsum bonum. Idem expressit Scotus q. iv prologi, §. Aliter dici tur,ubi inquit: « Quod finis non est causa, nisi in quantum amatus, et desideratus movet efficiens ad effi¬ ciendum. »

Ratio conclusionis est, quia finis finalizat in quantum appetibile et bonum ; bonum autem est id, quod omnia appetunt, ut desinit Philoso¬ phus, ergo si actione appetibililatis est causa, reductio ejus in actum erit formalis causalitas, appetibile autem formaliter reduciturin actum per actualiter appeti, propria enim actUalitas appetibilis est appeti ac¬ tu.l Item quia finis non finalizat ni¬ si prout in intentione,ergo ejus cau¬ salitas intra ipsam voluntatem esse debet, non in aliquo extra voluntar tem; rfeque apparet aliud quam ac¬ tus ipse voluntatis, quo redditur finis amatus ; nam quidquid aliud est',sive habitus aliquis, sive poten¬ tia voluntatis, minor actualitas est, quam ad actualem influxum requi¬ ratur. Alii ven>;actus posteriores is¬ to amore causati*sunt a fine potius, qUam eausalitas ejus. Imo ipsemet amor finis, ut elicitus a voluntate est causatus a fine, ut autem passi¬ ve pendens ab ipso pondere appeti¬ bilis causalitas finis est, ut statim magis explicabitur.

Ut autem hoc radicitus percipi¬ atur, advertendum est, amorem seu appetitum actualem pen¬ dere a duplici principio, scilicet ab appetibili ut attrahente, et effi- eierite appetitum, quod explicatur per modum cujusdam ponderis,seu spirationis inclinantis juxta Illud Augustini : Pondus meum amor meus, eo feror quocunque feror ; » et sic voluntas fit ponderosa ex ipsa conjunctione, et immutatione appe: tibilis. Secundo,pendet amor ab ap¬ petente, seu voluntate eliciente, quando est appetitus elicitus sicut quando est innatus pendet ab insti¬ tuente naturam, et dirigente in fi¬ nem. Et quidem ille actus seu amor ut est actus seu operatio causae res¬ picit ipsam ut efficientia, seu actio. Ut vero pendet ab objecto, adhuc fundatduplicem habitudinem,aliam specificationis, quae proprie respicit ipsum ut objectum per modum spe- cificativi, et pertinet ad genus cau¬ sae formalis extrinsecee. Alia est ha¬ bitudo finalizationis,quatenus actus ille etiam postquam est specificatus respicit alterum, cujus intuitu et gratia fiat, vel si intuitu sui fit, in se habet rationem finis distinctam a ratione objecti. Itaque dependen¬ tia actus ab objecto est communis tam objecto, qui est finis, quam qui non est finis, et solum consistit in dependentia ab ipso, ut determi¬ nante speciem actus; at vero finis non constituit speciem, sed movet agens ad exercitium actionis, et quia non potest exercere actionem, nisi per aliquam inclinationem,quse generaliter dicitur appetitus, neque inclinatio potest tendere nisi ad ali¬ quid certum, priusnecesse est,quod reddatur inclinatio proportionata respectu illius termini, in quem tendit, et illa proportio, seu immu¬ tatio reddit inclinationem quasi conjunctam ipsi appetibili, et sic inclinatio ponderosa facta tendit in finem, et quanto plus facit aliquod donum ponderare in plures actiones, tanto universalior, et perfectior fi¬ nis est, et si facit ponderare in omnes, tunc est ultimus' finis, et dicitur appeti, et diligi toto corde, imo et amari charitate quia chari-

tas addit super amorem communiter dictum aestimationem rei volita quasi magni, et cari pretii, ut dicit S. Thomas i-ii, quaest. xxvi, art. iu. Quare haec immutatio, seu pondus appetibilis in voluntate in re per actum amoris fit, sed quatenus est elicita perfecte a voluntate, dicitur actio voluntatis, et effectus finis, quatenus vero est ab appetibili et subordinatur ei ad amandum, est causalitas finis, et secundum hanc rationem est ab objecto proposito, et praecedit rationem ejus ut est a voluntate elicitive, sicut spiratio amorem perfectum, dictio intellectionem.

Et hoc ipsum agnovit D. Thomas in loco nuper citato art. ii, ubi inquit : « Quod appetibile dat appetitui primo quidem quamdam coaptationem ad ipsum, quae est quaedam complacentia appetibilis, ex qua sequitur motus ad appetibile, et ex ista immutatione appetitus ab appetibili, amor nominatur passio. » Et solutione ad 3, cum objecisset, quod amor non importat ipsum motum appetitus, sed principium motus, et sic non est passio, et motus, respondet : « Quod amor etsi non nominat motum appetitus tendentem in appetibile, nominat tamen motum appetitus, quo immutatur ab appetibili, ut ei appetibile complaceat. » Praecedit ergo immutatio complacentiam, quia immutatur ut placeat, et sic est causalitas finis, quia redditur appetibile actu amatum, seu appetitum non denominatione extrinseca sumpta ab actione amandi, sic enim consequitur illam, et non est aliquid reale; sed ab immutatione, qua redditur appetibile conjunctum ipsi appetitui, et appetitus ille coaptatus ipsi appetibili, et sic ipsum appetibile se habet, ut gravitas, et pondus voluntatis, tam respectu sui, quam aliorum. Et convenienter sic ponitur causalitas finis, quia finis est causa movens modo immobili, non se movens, sed alia immutans, ut patet xn Met. text. xxxvn, lect. vii, apud D. Thomam, et ita .causalitas ejus non debet quaeri in ipsomet fine, neque in aliquo motu ab eo egrediente, sed in ipso effectu ejus, scilicet in ipso amore, qui est effectus, et causalitas finis secundum diversas habitudines, et considerationes, sicut etiam quia Deus immobiliter operatur se ipso est actus ultimus operandi, actio autem operata ad extra est effectus Dei, et non aliquid medium inter effectum, et causam.

Solvuntur argumenta.

Primo objicies : Nullus effectus potest coincidere cum sua causalitate, siquidem causalitas est ratio influens in effectum, et ipse exitus rei causatae, sed amor est effectus finis, etiamsi sit primus quo finis amatur, quia ab ipso fine allicitur, et determinatur voluntas ad amandum finem, ergo ipse amor non est causalitas finis sed causatum.

Secundo: Finis per cognitionem propositus excitat appetitum ad amorem, ergo ante ipsum amorem habet causare, et habet causalitatem, scilicet excitationem ipsam. Antecedens constat, quia voluntas in amore finis dependet essentialiter a propositione, et ostensione objecti, ergo aliquid influit objectum, seu finis in illum amorem, et sic ante actum voluntatis finis habet causalitatem, ergo non consistit in solo amore.

Tertio: Quia ratio finis ut cau set, est realis ejus appetibilitas, et non intentionale esse apprehensionis, ergo causalitas debet esse aliquid reale correspondens isti rationi for-

mali, alias si causalitas realis non est, ipsa causa finalis non erit, sed esse actu amatum, seu appetitum non est aliquid reale, sed extrinseca denominatio, ergo non potest esse causalitas vera finis, sicut neque ipsum esse cognitum.

Quarto : Quia causalitas finis est moralis, et motio quaedam metaphorica, sed moralis causalitas non est aliquid positivum emanans a causa, alias esset aliquid physicum, et non morale, et realis motio non metaphorica, ergo non est ipse actus voluntatis,seu amor etiam prout pendet a fine. Nam illa dependentia a fine vel est realis, et physica, vel non ; si non, ergo prout sic non dependet realiter a fine,nec causalitas finis aliquid reale est; si vero est dependentia physica, cur non dicetur realis motio, sed metaphorica etiam prout pendet a fine ?

Quinto: Ista actio voluntatis est etiam causalitas efficientis, et sub ea ratione, qua efficientis est, non est causalitas finalis, sed potius effectus ipsius finis, alioquin confunderentur istae causalitates, si sub ea ratione, qua est causalitas efficientis, esset causalitas finis, ergo aliquid debet dari praeter rationem actionis, ut reddatur causalitas finis, quia si nihil amplius additur, una formaliter erit altera. Illud autem quod additur, debet esse aliquid reale saltem ut modus, et sic oportet explicare quid sit, et frustra confugiemus ad motionem metaphoricam, si datur realis modus praeter modum actionis, et causalitatis efficientis, qui tamen non potest procedere a fine, cum finis quandoque realiter non existat, apprehensio autem solum se habet ut conditio,non ut ratio causandi.

Ultimo : Finis operatur alliciendo, et attrahendo voluntatem, ut velit, ergo causalitas non potest esse volitio, quia per volitionem non allicit ad volendum, sed jam est allecta, ergo non est causalitas alliciendi.

Ad primum respondetur, quod amor secundum diversas considerationes est causalitas, et effectus finis, nam ut active elicitur ab appetitu, est effectus finis, gratia enim finis operatur voluntas, alias non amaret finem propter finem, quod esset non habere illum pro fine. At vero iste amor finis ut passive se habet ad objectum appetibile, quatenus connaturalizatur illi, et accipitur a voluntate, ut pondus suae inclinationis immutans ad complacendum, sic est causalitas finis, et ratio appetendi, et exequendi alia, de quo amplius dicemus solutione ad ultimum.

Ad secundum respondetur, quod ipsa cognitio, seu objectum ut cognitum causat amorem, et amor pendet ab illo secundum duplicem considerationem, et ut actus quatenus actio elicita est a voluntate, et ut causalitas quatenus passiva quaedam immutatio, et connaturalitas est ipsius appetibilis in appetitu, et prout causalitas dependet, et causatur a fine excitante per cognitionem immediate per se ipsam, sicut actio, et omnis alia causalitas a sua causa est immediate per se ipsam. Ut autem ille amor est actio elicita causatur a fine, tanquam effectus, mediante ipsa immutatione appetitus passiva ut causalitate. Quomodo autem ista passiva immutatio appetibilis erga appetitum praecedat amorem, ut actio est, statim explicabimus.

Ad tertium respondetur, causalitatem finis esse realem, prout ly reale distinguitur contra ens rationis, non prout distinguitur contra ly intentionale : oportet enim quod finis causet mediante cognitione, ut proponente, et movente voluntatem, quae motio intentionalis est, vere tamen in re existens, et verum ef-

fectinn habens in voluntate, scilicet amorem, non solum ut elicita actio voluntatis, sed etiam ut passio est ab appetibili. Et quando dicitur, quod esse amatum est extrinseca denominatio, distinguo ; in objecta ad extra, esse amatum est denomi¬natio, concedo ; in ipso vero afTectu interiori esse amatum, quod est idem atque ipsum appetibile esse conjunctum voluntati, et spirare, seu ponderare in illa ad amorem sui, et aliorum,sic nego. Vere enim effectus ab appetibili ipso pendet, et determinatur, et hoc vocatur amor passive.

Quod si instes : Nam passio est posterior actione, ergo non potest causalitas finis esse amor ut passio, et effectus ejus ut actio, cum cau¬salitas sit prior effectu, non ad ipsum consecuta, respondetur, quod passio consecuta ad actionem non potest esse causalitas finis, sed effectus, multo magis quam ipsa actio, ad quam talis passio consequitur, et sic amor ut est actus immanens recep¬tus passive in voluntate, postquam elicitur ab ipsa, non est causalitas finis, sed effectus. At vero id quod dicimus esse causalitatem finis, est passio seu spiratio appetibilis in ap¬petitu, quae influit in elicientiam amoris perfecti, quatenus redditur appetitus immutatus ab appetibili seu determinatus, et quasi pondero¬sus factus ab appetibili, ut tendat in ipsum, et in alia propter ipsum : et sic dicit D. Thomas i-ii, quaest. xxvi, art. n, quod prima immutatio appetitus ab appetibili vocatur amor. Unde talis passio non est il¬lata ex actione sed actus ut spirans, id est, ex vi objecti ponderans et dans principium actionis, seu incli¬nationis, quae est amor perfectus, ut docet ibidem S. Thomas solutione ad 1, et inde infert ibidem artic. m ad 4, quod magis homo in Deum potest tendere per amorem passive quodammodo ab ipso Deo attractus, quam ad hoc eum propria ratio possit ducere. Quare ista immutatio potentiae ab objecto sine elicientia actus non est, sed ut a potentia eli¬citur perfecte et consummate est elicientia amoris, ut ab objecto conjungente se voluntati peractum, ut spiratio est, et pondus objecti, et a propositione objecti pendens, sic dicitur passio, non quidem secuta ex actione, sed spirata ab objecto et voluntate, ut amoris actus per¬fecte eliciatur.

Ad quartum respondetur, quod causalitas finis est metaphorice ac¬tio, ut dicit Philosophus i de Gene¬rat. text. i.v, sed non metaphorice est causalitas, sicut jam supra dic¬tum est; quatenus ergo vera causa¬litas est, veram quoque et realem mutationem importat, et identice est idem cum actu amoris; formali-ter autem est vera dependentia ab ipso appetibili ut spirante, ratione cujus dicitur moralis motio, sed vera dependentia.

Ad quintum*respondetur, quod causalitas finis non est ipsa causa¬litas efficientis formaliter, sed iden¬tice. Id autem quod formaliter ad¬dit, est vera et realis dependentia ab objecto, non quatenus specifi-cante, sed quatenus spirante, et ap¬petitui se conjungente, ut pondere, et inclinetur in alia. Et sicut actus intellectus pendet a virtute intellec¬tiva efficienter, et a praesentia ob¬jecti formaliter, et tamen vere de¬pendet ab objecto in suo genere, ita quod assimilatur illi terminus co¬gnitionis, sic amor ille, et pendet a potentia eliciente, et ab objecto ponderante, -seu spirante inclinatio¬nem ad objectum, et hoc non facit objectum nisi conjunctum, et coaq)-tatum nisi appetitui, et talis con¬junctio, seu dependentia, et ordo ad appetibile, aliquid reale est in ipso effectu, ut dependente ab-appetibili^

et sic est causalitas finis, quia com¬municat voluntati pondus, et in¬clinationem ut ratione sui crotera appetantur.

Ad ultimum respondetur, verum esse, quod finis attrahit, et allicit voluntatem, et haec attractio est ad hoc ut voluntas velit: sed in illa volitione sunt duo,alterum quod est cau¬satum a fine, alterum quod est ratio causandi; neque est mirum, quod causalitasidentificetur cum causato: quia etiam actio identificatur cum effectu. Id ergo, quod elicientiae seu actionis est in illa volitione, est cau¬satum a fine, quod vero coaptationis et conjunctionis est cum appetibili, seu ordinis ad ipsum, quo redditur ponderans in appetitu, ut inclinetur ad se, et ad alia, hoc dicitur attrac¬tio per modum causalitatis ad ac¬tum, ut explicatum est.

ARTICULUS III.

Ad qusd objecta se extendat causalitas finis, an solum ad media, vel etiam ad ipsum amorem finis ?

Actus, qui a fine causari possunt, id est, gratia illius fieri,quidam per¬tinent ad ordinem intentionis, qui¬dam ad ordinem executionis. No¬mine autem ordinis intentionis intalligimus illos actus, qui res¬piciunt finem ut objectum voli-tianis : nomine vero ordinis exe¬cutionis eos actu9, qui respiciunt media usque ad realem finis attin¬gentium in suo esse. Ad primum or¬dinem pertinet primo simplex voli-tio finis, desiderium illius, fruitio seu delectatio in mente, intentio. Ad secundum ordinem pertinet elec¬tio quam antecedit consilium et consensus, deinde imperium, usus, exacutio mediorum, assecutio finis, delectatio de ipso assecuto, seu pos¬sesso de quibus late S. Thomas i-u, a quaest. vin usque ad xvn. Ita¬que- ordo intentionis incipit a fine-volito, et terminatur in volitione mediorum. Ordo vero executionis. incipit a modiis vcVitis et termina¬tur in fine secundum esse reale as¬secuto.

In hac autem difficultate non lo^quimur de actibus divinis, licet enim Deus agat propter finem, ta¬men neque ipse, neque actus volun¬tatis ejus sunt res finalizat® a fine, quia actiones internae Dei cum sint ipsa substantia Dei, non possunt esse causatae ab aliqua causa, so¬lum ergo effectus ad extra finalizan-tura Deo.

Igitur circa assignanda objecta, ad quae se extendit finis, varia est. Auctorum sententia. Quidam enim solum media, et actus, qui versan¬tur circa media, dicunt finalizari a fine, non ea quae pertinent ad inten¬tionem, et amorem finis. Ita P. Vaz-quez i-n, quaest. i, disp. m, cap. u; Lorea ibidem disp. hi; Cabero hic disp. vi, dub. iv, et alii. Fundamen¬tum est, quia finis movet metapho¬rice prout in intentione, ergo esse in intentione est conditio requisita, ut moveat, et causet, ergo intentio ipsa non est causata a fine, sed so¬lum actus, qui post intentionem se¬quuntur, quales sunt, qui versantur circa media. Et fortius urget hoc, si nomine intentionis intelligamus ipsum amorem finis, quem praece¬denti articulo diximus esse causali-tatem finis; ergo non est effectus illius, alias esset causa sui, sed so¬lum amor aliorum a fine.

Alii e contra sentiunt non solum actus, qui versantur circa media, sed etiam qui versantur circa finem esse effectus finis, non solum ipsam intentionem, sed etiam simplicem amorem finis : de qua sententia vi¬deri possunt P. Suarez disp. xxm Met. scct. m, n. vn : Guriel i-ii, quaest. i, art. i, dub. ii, §. 4; Conim-bricenses u Physic. cap. vii, quaest.

xxii, articul. i, qui tamen dicunt, perfectissimam causalitatem finis versari circa media, imperfectam vero circa amorem ipsius finis. Et aliqui etiam licet concedant intentionem finis esse finalizatam ab illo non tamen simplicem amorem finis, sed hunc requiri tanquam causalitatem, vel conditionem finalizandi: ita Fonseca v Metaphys. capit, ii, queest. x, sect. n.

Et fundamentum pro hac parte generaliter est, quia finis causat appetitum sui, non solum respectu mediorum, sed etiam ad appetendum se, quia non appetitur gratia aliorum, sed gratia sui; ergo etiam amorem sui finalizat, quia nihil aliud est finalizare, quam gratia tui appeti. Verum est magis istam causalitatem finis relucere respectu intentionis, quam respectu amoris simplicis ipsius finis, eo quod intentio licet directe sit de fine, de connotato tamen dicit ordinem ad media, quatenus dicit ordinem ad finem ut assequendum per media : simplex autem amor finis nihil de mediis connotat.

Dico ergo primo : Agens propter finem finalizatur ab ipso, non ut effectus, sed ut subjectum motum a fine. Haec est contra ^Egidium lib. i de Fine in communi, quaest.vi.art. v,§. ii et vii, et alios quos ibi citat, qui totaliter excludit agens a causalitate finis. Ratio tamen nostrae conclusionis sumitur ex dictis procedenti articulo, quia finis non potest causare actionem agentis nisi movendo, et excitando agens ut velit, et agat propter finem, ergo actio ita debet esse effectus finis, quod agens sit excitatum, et motum.

Dico secundo : Ea, quae pertinent ad ordinem exeeutionis tam media ipsa volita, quam volitiones circa talia media, et actiones externae circa ipsa, sunt effectus finalizati a fine. Pe hac conclusione non est controversia inter Auctores, quia omne illud est effectus finis, quod fit gratia finis, praesertim si supponitur finis volitus, et amatus, sed omnia ista media, et actiones fiunt, vel appetuntur gratia finis, et supponunt finem volitum, et amatum, ergo sunt effectus finalizati a fine.

Solum dubitabis, quomodo causalitas finis, quae est motio metaphorica, et in re ipsum amari, seu appeti finis, derivetur ad actiones externas, siquidem finis ut volitus nihil reale illis potest imprimere, ratione cujus dicatur finis realiter causare illa, sed solum ponit denominationem extrinsecam in mediis, vel actibus externis, non ergo sunt effectus proprie, et realiter ipsius finis.

Propter hoc aliqui valde laborant in explicanda continuatione hujus caushlitatis finalis cum rebus, et operationibus externis. Et quidam solum ponunt extrinsecam dependentiam, et influxum in actiones externas, quatenus modo quodam morali subduntur internis. In ipsis autem internis actibus influxum, seu dependentiam immediatam a fine ponunt. Ita P. Suarez disp. xxm, Metaphys. sect. iv, num. xvn et xvm. Alii vero etiam intrinsecam, et propriam dependentiam, et causalitatem finis ponunt in operationibus et effectibus externis, quatenus gratia ejus fiunt : quod certe nisi ponatur in actionibus divinis, non poterit causalitas finalis in Deo salvari, siquidem actus interni Dei non causantur a causalitate finis, si quid ergo finaliter a Deo causatur, solum potest esse effectus, vel actio externa.

Respondetur ergo, causalitatem finis eo modo continuari cum actibus, et effectibus externis, quo continuatur inclinatio appetitus, seu voluntatis cum ipsis actibus, et effectibus externis a tali inclinatione

emanantibus. Quia enim actiones externae, et consequenter effectus earum fiunt ab agente, ut inclinato ad agendum et sine inclinatione agens non operatur, omnis autem inclinatio oritur, et dependet ab aliquo primo amore, quo volitus est finis, et ille amor ut pendens ab appetibili, a quo accipit inclinationem et pondus, est causalitas finis, ut praecedenti articulo explicavimus, ita omnis actus, et effectus qui ex tali amore derivatur, secundum inclinationem ejus, et connexionem cum illo, virtualiter participat ipsam causalitatem finis, quatenus ex primo amore reliqua derivantur. Et sicut prima causalitas finis realis est ratione actus amoris cum quo identificatur, ita virtualis causalitas realis est ratione inclinationis, quae ex isto primo amore derivatur in reliquos actus. Quando ergo dicitur, quod actiones externae et effectus earum,quae sunt ipsa media executa solum extrinsece participant rationem finis amati, respondetur, quod si ly amatum sumatur pro denominatione orta in objecto ex ipso actu amoris, sic extrinsece tangit actus, et effectus ex amore secutos. Si autem ly esse amatum, sumatur pro conjunctione passiva appetibilis ad appetitum, cujus gratia caetera appetuntur, et in quo continetur, sic virtualiter manet in actibus et effectibus, qui sicut ex ipsa inclinatione amoris realiter derivantur, ita virtualiter participant ipsam causalitem finis, quae in tali amore spirativo, identificato cum ipso actu amoris, consistit.

Dico tertio : Finis habet pro effectu finalizato etiam ipsum actum intentionis erga finem, imo etiam ipsum simplicem amorem finis in quantum est actus elicitus a voluntate. In prima parte conclusionis conveniunt fere omnes Auctores, praeter P. Vazquez supra citatus in i sent. Ratio est, tum quia intentio non praecise versatur circa finem, sed etiam attingit media in obliquo, et sic pro hac parh' causari debet a fine : tum etiam, quia intentio supponit simplicem amorem finis, a quo derivari potest, nam supponit finem amatum; ergo potest elici intentio ex amore, et gratia finis voliti, nihil autem amplius requiritur, ut aliquid sit causatum a fine, quam quod sit gratia et amore finis, hoc enim est esse finalizatum.

Unde patet ad rationes dubitandi pro prima sententia allatas. Ad primum dicitur, quod finis prout in intentione finalizat,non prout in intentione formali, sed radicali :amor autem ille simplex finis est initium, seu radix intentionis, et sic finis prout formaliter volitus, et radicaliter intentus est causa finalizans etiam ipsam intentionem formalem.

Ad secundum respondetur, quod finis non est causa sui secundum idem, sed secundum diversa; finis enim ut amatus est causa sui, ut sit intentus, alliciendo ad sui intentionem, et mediorum volitionem.

Secunda pars conclusionis majorem habet difficultatem, et alii sunt qui affirmant, alii qui negant, et utraque pars testimoniis utitur D. Thomee et ratione : sed nos utrumque conciliamus ex distinctione data de amore passive, seu spirative, et elicitivc, seu perfecte sumpto; nam amor ut praecise est ab appetibili, non est efTectus finalizatus a fine, sed causalitas ejus, ut articulo praecedenti ostendimur*; ut autem active elicitur a voluntate, sic est effectus finalizatus a fine,siquidem agendo, et eliciendo propter aliquem finem agit, alias a casu, vel fortuito eliceret illum actum, et ex alia parte supponit finem sufficienter conjunctum voluntati per ipsummet

amorem, ut praecise est ab appetibili, ergo habet quidquid requiritur ut amor ille elici dicatur propter finem, seu gratia finis amati, id est, conjuncti ipsi appetibili. Et in hoc sensu intelligimus quod dicit D. Thomas ii-ii, de Verit.art. ii : «Quod influere causae finalis est appoti: » adjuncto eo, quod dicit i.ii, q.xxvi, art. iiad3 :« Quod amor non nominat motum tendentem in appetibile,sed nominat motum appetiths* quo immutatur ab appetibili, ut ei appetibili complaceat. » Sic ergo amor ut ab appetibili, seu appetibile ut conjunctum appetitui est causa finalizans, et causans ut elicitive ametur gratia talis appetibilis immutantis appetitura ut complaceat. Et sic etiam salvatur, quod docet D. Thomas i-u, quaest. i, art. i: « Quod omnis actio humana est propter finem, etiamsi agat actionem, quae est ultimus finis. » Ergo etiam actio, quae est amor ultimi finis, ut actio propter finem est : et i part. quaestion. xcu, inquit: « Quod intellectus movet voluntatem per modum finis, quia bonum intellectum est objectum voluntatis, et movet ipsam ut finis: » sed respectu primi amoris datur bonum propositum per intellectum: ergo movet voluntatem, et hoc alliciendo; et per modum motionis finis; ergo ille amor sic elicitus est finalizatus a fine. Nec obstat, quod objectum concurrit ad amorem sui efficienter, ut aliqui existimant, et sic non concurrit motu metaphorico, sicut requiritur ad finem. Respondetur enim, quod etiam data hac sententia, quae tamen non est certa, nullum est inconveniens quod utamque causalitatem habeat objectum secundum diversas considerationes. Et D. Thomas in auctoritate allata per modum finis dicit concurrere, quod nobis sufficit. Praeterquam quod in hac sententia objectum ipsum non concurrit efficienter, sed actu^ intellectus movens voluntatem.

Quod si dicas: Nostram rationem nimium probare, probat enim quod etiam amor, ut passive est ab appetibili, est propter finem, et causatus a fine, quia supponit bonum propositum per intellectum, quod movet ut finis. Respondetur, quod amor sic consideratus non est a fine ut causatus, sed ut qausalitas, et sic dicetur esse a fine eo modo, quo causalitas est a causa, et actio ab agente. Et hoc ideo quia influere causap finalis est appeti, et desiderari, ut dicit D. Thomas supra citatus, alias non verificatur quod finis, gratia et amore sui moveat, nisi aliquis amor snpponatur saltem in quantum est appetitus immutatus ab appetibili, seu coordinatus illi, ut finaJiter moveat, nam ut est ab appetitu elicitus ille amor, jam de-» bet supponere finem, quia omne, agens elicit active, et agit propter finem, et ut dicit D.Thomas iii contra Gent. c. n:« Finis est,id quo tendit impetus agentis. »

Ex quibus etiam solvuntur fundamenta sententiae contrariae. Pri mo enim arguunt: Quia causalitas finis est amor, ut jam saepe dictum est, quia finis non dicitur causare, nisi in quantum aliquid fit gratia, et amore illius, ergo supponitur amor finis, ut aliquid fiat propter finem,et sic ipse amor non est effectus ejus. Item,quia si ille amor simplex sit effectus finis, non apparet quare bruta non moveant se in finem, cum ipsum apprehendant, et simplici amore in illum ferantur. Nec requiritur quod apprehendatur convenientia finis in ordine ad alterum, id est, ad media, sed sufficit quod in ordine ad se ut ametur ;boc autem apprehendit brutum, fertur enim in aquam, verbi gratia, ut convenientem ad extinguendam sitim. Denique, primus amor non po-

test esse ex fine, nisi in quantum aliquis se movet ex fine ad illum amorem, si enim non se movet,non agit ex fine, sed agitur sicut bruta, sed in primo amore nullus seipsum movet, sed tantum a Deo, ut probat D. Thomas i-ii quaest. ix, art. rr, ex Aristotele vi Ethicor. cap. xvm, ergo ille primus amor non est effectus causatus a fine, quia non est a se movente, et dirigente in finem. Et ad hoc etiam facit quod toties dicit S. Thomas quod bonum est finis ut amatum, ut videri potest i-ii, q. xxviii, art. vi, et in iii, distinet. xxvii, q. i, art. i, et quaest. xxi de Verit. art. n, in corpore, ergo finis supponit amorem sui, non causat.

Ad primum respondetur, quod amor est causalitas finis ut passive derivatur ab appetibili, est autem causatus a fine, ut elicitivea voluntate, eo quod voluntas in eliciendo amorem finis, propter finem sibi conjunctum agit, et a fine allicitur.

Ad secundum respondetur, bruta non agere propter finem, quia etsi alliciantur a bonitate finis absoluta deficit tamen illis electio, et intentio tam formalis, ad quam se moveant,quam radicalis,ex qua se moveant, quia carent voluntate initiante intentionem,et hoc ideo quia non moventur a bonitate, ut importat ordinem finis, sive ad media, sive ad ipsum appetentem, et hoc est quod dicit D. Thomas i-ii, quaest. i, art. ii : « Quod bruta non cognoscunt rationem finis, id est, ipsam convenientiam finis, ut ordinate, et comparative se habet. » Ex hoc autem non sequitur quod finis solum finalizat media, sed etiam potest finalizare simplicem amorem sui, quia etiam in illo amari potest finis cognoscendo ipsam rationem finis, id est, ipsum ordinem convenientiae, quem habet ad appetentem, quod non cognoscunt bruta.

Ad tertium respondetur, quod primus amor finis est a Deo ut movente efficienter,quia non supponit priorem actum ex parte hominis,quo se efficienter moveat,non tamen sequitur, quod in illo actu non agat propter finem, cum ad hoc ipsum Deus moveat ut gratia finis cogniti, et ipsi voluntati conjuncti, et coaptati, velut in ipsum finem.Unde habet sufficientem rationem, et applicationem, ut amet finem propter ipsum et gratia ejus, non tamen ut efficienter moveat se,qui ad hoc requiritur ut ex uno actu se moveat ad alium actum; ut autem propter finem velit, sufficit idem actus sub diversa formalitate, scilicet ex conjunctione et coaptatione finis, ut spirante in ordine ad elicientiam ipsius ut perfecte est a voluntate amante, et sic quod sufficit ad motionem finis, quae est metaphorica et minor,non sufficit ad efficientem quae est physica et major.

Et ad auctoritates S. Thomae respondetur, quod finis non causat nisi ut amatus et desideratus, non quidem secundum quod ly amatus est denominatio extrinseca ab amoris actione proveniens in objectum, si enim praesupponit ipsam actionem amoris ex fine factam, et non est aliud quam denominatio extrinseca, non causalitas vera; sed prout ly amatus dicit ipsum appetibile conjunctum appetitui et immutans illud, quod fit ipsum amorem non ut formaliter est elicientia,sed ut passive est ab appetibili.

CIRCA LIBRUM TERTIUM

DE MOTU ET INFINITO.

QUESTIO XIV.

DE MOTU ET ACTIONE.

ARTICULUS PRIMUS.

Explicatur de/initio motus, et ejus essentialia constitutiva.

Motus etsi pluribus modis ab Aristotele declaratus sit, unica tamen definitione definitur, scilicet: Actus entis in potentia prout in potentia, licet enim dixerit Philosophus,quod motus est actus mobilis ut mobile, et iterum quod est actus activi et passivi, prout talia sunt, tamen per haec non introducit novam definitionem, sed explicat difficultates ex illa definitione ortas; scilicet quomodo motus pertineat ad mobile, et ad moventem. Tota autem definitio ab Aristotele tradita ad hoc tendit, ut ostendat motum esse actum imperfectum, id est, cui aliquid restat acquirendum ad differentiam earum diffinitionum, quas tradiderunt antiqui, et Philosophus reprobat, qui collocabant motum sub non ente, vel sub ina)qualitate aut similibus; prout ex text. cap. i, colligitur.

Pro explicatione autem definitionis traditae, notanda sunt verba D. Thomae, iii Physic. lect. i, ubi de natura motus loquens: « Quod antequam aliquid moveatur, est in potentia ad actum perfectum, qui est terminus motus, et ad imperfectum qui est motus, sicut aqua antequam incipiat calefieri, est in potentia ad calefieri, et ad calidum esse; cum autem calefit, reducitur in actum imperfectum, qui est motus, sed respectu sui adhuc remanet in potentia. » Quam doctrinam etiam tradit s. doctor xi Metaphys. leot.ix.Exquo colligitur,quod res potest considerari in triplici statu.Primo, in potentia tantum sine aliqua reductione ad actum. Secundo, in actu ultimo. Tertio, medio modo, quando est partim in actu, partim in potentia. Et quando est in potentia tantum, nondum movetur:quando est in actu perfecto, seu ultimo, cessat motus: quando medio modo se habet, tunc est in moveri, et in transitu de uno ad aliud.

Ex his ergo explicatur motus per suas partes. Primo dicitur actus, quasi loco generis, et sumitur actus pro eo,quod distinguitur a potentia, abstrahendo ab actu perfecto, vel imperfecto. Et licet includat motus aliquid potentiae, ponitur tamen in genere actus et non potentiae, quia praecipuum officium motus est reducere mobile in actum, licet quia id facit tanquam actus imperfectus aliquid potentialitatisincludat.Invenitur autem in motu duplex habitudo potentialitatis, altera respectu mobilis, seu subjecti recipientis motum, in quo convenit motus cum aliis formis, quae etiam reducunt

subjectum de potentia ad actum in¬ formando illud. Et ad hoc explican¬ dum ponitur sequens particula entis in potentia, id est, subjecti existen- tis in potentia. Non autem dicitur corporis in potentia ne supponatur id, quQd probandum erit de sub¬ jecto motus, scilicet quod sit corpus quia est divisibile. Altera autem ha¬ bitudo potentialitatis in motu est ad ulteriorem terminum, in quo dis¬ tinguitur a reliquis formis, quae so¬ lum actuant subjectum in quantum est potentia ad se, motus autem ac- tuat subjectum, non solum ut est in potentia ad se,sed ut est in potentia ad ulteriorem terminum, et propte- rea dicitur, quod est entis in poten¬ tia prout in potentia, sicut aes quan¬ do movetur ad formam statuae, non actuatur a motu in quantum aes, sed in quantum in potentia ad sta¬ tuam, ita D. Thomas m Physic. lect. n, §. Manifestat, etc.

Ex qua explicatione solvuntur plures instantiae, quae contra istam definitionem objici possunt. Non potest argui, quod est redundans, quia convenit aliis, et quod est di¬ minuta, quia non explicat omnia, quae sunt de essentia motus. Et quod conveniat aliis probatur, nam con¬ venit omnibus formis imperfectis, quae relinquunt subjectum in po¬ tentia ad alias formas, ad quas or¬ dinantur, et tamen non sunt motus sicut forma embryonis relinquit ma¬ teriam in potentia ad formam per¬ fectam equf, et similiter calor ut quatuor ad calorem perfectum ut octo, et tamen neque forma embry¬ onis, neque calor ut quatuor sunt motus, ergo, etc. Quod vero sit di¬ minuta probatur, quia non expli¬ cat aliqua, quae sunt de conceptu motus, v.g. quod sit ab agente, et in passo et ad terminum ad quem, quae habitudines sunt essentiales motui, cum motus essentialiter sit via tendentia ab uno ad aliud, er¬ go definitio data undique deQcit.

Ac primum respondetur, formam imperfectam dupliciter sumi posse. Uno modo, quia est imperfecta in ratione formae comparative ad aliam perfectiorem : alio modo, quia non solum est imperfecta comparative ad aliam formam, sed etiam ha¬ bet statum potentiae et imperfectio¬ nis, qui est tendere ad formam,tan- quam ad terminum : hoc enim re¬ quiritur ut actus ille ita sit imper¬ fectus,quod non sit terminus motus, quantumcunque enim forma sit im¬ perfecta in ratione informandi, si tamen non habet illum statum im¬ perfectionis, qui est tendere, non est motus, sed terminus motus, nam hoc ipso quod forma aliqua in¬ format, et cessat tendere ad ulterio¬ rem terminum, cessat motus. Un¬ de calor ut quatuor licet sit imper¬ fectus in informando respectu calo¬ ris ut octo, tamen si cessat tendere ad calorem ut octo, non informat ut motus, sed ut forma imperfecta, et sic intelligitur definitio motus,quod sit actus entis in potentia, prout in potentia, id est, prout habens statum potentiee, qui est tendere ad actum.

Ad secundum respondetur, quod illae habitu dines etsi non ponantur expresse, ponuntur tamen virtuali- ter. Per hoc enim quod dicitur en¬ tis in potentia prout in potentia, de¬ notatur subjectum,quod patitur,seu transmutatur; sic enim est in po¬ tentia dum mutatur de uno ad aliud. Ubi autem est passio, virtualiter in¬ sinuatur actio, quia passio non est nisi transmutatio ab aliquo agente. Similiter habitudo termini a quo ad terminum ad quem insinuatur in eadem particula prout in potentia, intelligitur enim quod sit in habi¬ tudine, et potentia ad ulteriorem terminum, qui est terminus ad quem, ubi consequenter insinuatur terminus a quo, quia non est transi-

tus ad terminum ad quem, nisi ex aliquo termino a quo.

Explicata definitione motus restat explicare,an conveniat omni motui, tam successivo quam instantaneo, tam continuo quam discreto, quod est inquirere, an successio, et continuitas sint de essentia motus hic definiti. Aliquorum enim sententia est, solum motum successivum in hac definitione includi non mutationem instantaneam, ut generatio substantialis. Quam sententiam videntur tenuisse aliqui antiqui, qui ut refert D. Thomas xi Metaph.lect. ix, dicebant, quod motus est exitus de potentia in actum non subito: ex recentioribus tenent illam M. Soto m Physic. quaest. i, conci, m, quem sequuntur Gonimbricenses m Physic. qua;st. i, art. n ad 3, licet fateantur esse contra* D. Thomam. Fundamentum est, quia tales actiones instantaneae non sunt actus entis in potentia, siquidem in uno, et eodem instanti completur tota mutatio, et sic tota est simul in actu, non partim in actu, partim in potentia, sicut requiritur ad rationem motus. Item quia alias creatio esset mutatio, quod negat D. Thomas i part. quaest. xlv, art. ii ad 2 et 4, nam est productio instantanea faciens transire de non esse ad esse, et non minus habet de potentia et actu secundum diversas prioritates naturae, quam generatio, vel illuminatio. Denique, quia alios actus immanentes intellectus, et voluntatis essent motus hic definiti, siquidem sufficit, quod sint mutationes instantanece, et habeant actum, et potentiam secundum diversa instantia naturae, non temporis.

Nihilominus difficultatem hanc ita resolvit D. Thomas v Physic. lect. ii, in principio ubi inquit Aristoteles supra in iii : « Ubi motum definivit, accepit nomen motus secundum quod est commune omnibus speciebus mutationis, hoc modo accipit hic nomen mutationis, motus autem accipitur magis stricte pro quadam mutationis specie. » Ita D. Thomas. Ex qua doctrina colligitur in hac definitione definiri mutationem generaliter sumptam, prout comprehendit instantaneam et successivam, et haec ipsa est sententia M. Soto ubi supra. Ratio autem est, quia etiam mutatio instantanea est actus entis in potentia, prout in potentia, quia in generatione substantiali materia, quae habet rationem subjecti,est in]potentia mutationis, et transitus de una forma ad aliam, ergo ipsa mutatio habet quidquid requiritur ad rationem motus sic definiti, siquidem est actus existentis in potentia,supponens ipsum subjectum, ut in potentia existens,scilicet materiam primam: et de potentia transire ad actum, quatenus in eodem instanti datur fieri, et factum esse, et relinquendo unum terminum a quo, et transeundo ad terminum ad quem ; ergo mutatio instantanea etiam in definitione motus comprehenditur.Quare Philosophus in hac definitione motus posuit exempla in omnibus mutationibus, alteratione, augmento, motu locali, et generatione, ut patet in hoc tertio libro, lectione secundaapudD.Thomam.Unde non accepit generationem lato modo prout etiam alterationem antecedentem comprehendit; nam cum posuisset exemplum in alteratione, et augmento, non poterat iterum nomine generationis intelligere alterationem.

Gaeterum loquendo de mutatione instantanea actus immanentis intentionalis, illa excluditur a motu physico hic definito, ut patet per Aristotelem nide Anima,textu xxvrn ubi loquens de sentire, et intelligere inquit: « Quod alia est species motus ; motus enim imperfecti actus,

simpliciter autem actus alter est qui perfecti, » ubi S. Thomas expli¬cans hunc textum, inquit: « Quod motus physicus est actus existentis in potentia, quia videlicet recedens ab uno contrario, qirtindiu movetur rion attingit alterum contrarium, quod est terminus motus, sed est in potentia ad ipsum, et quia omne quod est in potentia, in quantum hujusmodi est imperfectum, ideo ille motus est actus imperfecti. Sed iste alius motus est actus perfecti, est enim operatio sensus tam facti in actu per speciem. » Ita D.Thomas et similiter videri potest i part. quaest. xvm, articulo i. Ubi satis profunde naturam motus explicat, quia in tantum dicitur esse in po¬tentia, in quantum subjectum mo¬tus ita recedit ab uno contrario, quod nondum attingit aliud,sed ali¬quo modo est in potentia ad illud et hoc est esse actum imperfecti, id est, esse actum subjecti in tali dis¬positione positi, quod nondum ha¬bet formam, nec attingit illam ; quando vero aliquid operatur attin¬gendo actu ipsam formam quam ha¬bet illa operatio non est motus de potentia ad actum, sed habens ac¬tum, et ideo non continetur in ista definitione motus,qui est actus exis¬tentis in potentia, prout in potentia. Actus autem immanentes versantur circa objectum, etiam quando actu habent illud, imo tunc perfecte ope¬rantur circaobjectum,quando magis actuantur ab illo, et possident illud, ergo talis operatio non consistit in motu physico definito procedente de potentia ad actum, et ideo dici¬tur motus perfecti, id est, existentis in potentia. Unde patet operatio¬nem de se non requirere potentiali-tatem in eo, a quo procedit, sed sal¬vari posse cum summa actualitate, invenitur enim operatio remoto mo¬tu, quando operans non respicit ob¬jectum ut non habitum, sed etiam habendo illud, operatur circa illud cognoscendo, vel amando.

Ad argumenta supra posita res¬pondetur. Ad primum, quod licet in eodem instanti generationis simul sit fieri, et factum esse, tamen vere invenitur transitus, et mutatio de potentia inactum, secundum diver¬sa instantia, et prioritates naturae, mutatur enim aliquid de non esse ad esse. In actu autem immanente, ex eo praecise quod immanens est, non fit transitus de potentia ad ac¬tum circa objectum cognitum, nisi per accidens, si objectum non sit sufficienter unitum aut habitum in ipsa potentia, per se enim loquendo quanto magis in actu habetur ipsum objectum, tanto perfectior est ope¬ratio circa ipsum. Et licet produca¬tur species expressa, ad quam est in potentia per 'speciem impressam, tamen non consistit ratio actus im¬manentis in hujusmodi productione nam etiamsi non producatur talis species expressa, sicut non produci¬tur in sensu externo,vel etiam post¬quam producta est in intellectu, datur vera operatio cognitionis circa objectum; de quo amplius dicetur in tertio de Anima.

Ad secundum de creatione respon¬detur, non esse mutationem, quia deest illi subjectum sine quo non datur actus existentis in potentia,at¬que adeo deficit illi una pars defi¬nitionis motus ; dicitur tamen mutatio non ex parte subjecti, sed ex parte termini transeuntis de non esse ad esse, quod est significa¬ri per modum motus,ut dicit S.Tho¬mas i p. q. xlv, art. ii ad ter¬tium.

Quod vero attinet ad continuita¬tem motus,an sit de essentia motus, quod sit continuus, vel includatur etiam in hac definitione motus dis¬cretus, respondetur,motum discre¬tum alium inveniri in naturalibus, alium in spiritualibus. In spirituali-

biis nt>n est alitid, quam pluralitas operationum indivisibilium, et sic est extra latitudinem motus physici qifti divisibilis esse debet. In naturalibus autem motus discretus non est aliud, quam plures motus continui interrupti,sicut quantitas continua, divisione facta redditur discreta. Est tamen differentia in hoc,quod quantitas discreta licet ex vi divisionis, et multitudinis tantum non constituat particularem speciem quantitatis, quia tamen induit diversam ordinationem partium divisarum, et mensurationem, ideo numerus constituit diversam speciem quantitatis. At vero motus discretus non induit rationem exeuntis de potentia ad actiim, nisi tantum eam, quam* habet continuus,per cujus interruptionem redditur discretus,et sic non constituit distinctam Speciem, sed reducitur ad speciem continui.

Quod si ultimo inquiras,an motus localis Angeli includatur in motu physico hic definito, respondetur, in sententia D. Thomee motum Angeli fieri per ipsam actionem intellectus secundum quod habet efficaciam aliquid transmutandi, et sic ipsa actio movendi Angeli est conceptio intellectus, ut expresse affirmat sanctus doctor opuscul. xi, art. m. Unde consequenter removeri*debet mdtus localis Angeli a ratione motus physici, sicut ipse actus intellectus. Adhuc tamen abstrahendo ab hoc, etiamsi motus localis sit aliquid praeter conceptionem intellectus, excluditur tamen a motu physico, etiam quando est motus continuus in Angelo, quia non est simliciter divisibilis, sed solum ex parte subjecti, in quo est motus, quia ut dicit D. Thomas i part. quaest. lui, art. i, Angelus dum movetur partim est in termino a quo, et partim in termino ad quem, ut tamen partialitas non referatur ad substantiam Angeli, sed ad locum, quia in principio motus continui Angelus est in toto loco divisibili a quo incipit moveri, sed dum est in ipso moveris,est in parte primi loci quem deserit, et in parte secundi loci, quem occupat. Itaque motus Angeli est indivisibilis subjective, divisibilis autem terminative. Sed de hoc latius pertinet ad Theologos.

ARTICULUS II.

Utrum motus distinguatur ab actione et passione, a termino a quo et ad quem ?

Omnes habitudines, quae in motu reperiuntdr,reducuntur ad istaquatuor, eo quod in omni motu seu mutatione, ut inquit D. Thomas quaest. iii de Potent, art. iii, est duplex processus, scilicet inter terminos a quo et ad quem, et inter movens et mobile. Inquirimus ergo, quomodo distinguatur motus ab actione et quomodo etiam distinguatur a termino.

Et quantum ad terminum ad triplicem sententiam reducuntur varia placita auctorum. Prima affirmat actionem et passionem inter se et a motu distingui realiter. Ita sentiunt, qui existimant actionem esse in agente, et passionem in passo,de quo sequenti articulo agemus. Eamdem sententiam communiter sequitur schola Scoti, in qua distinguitur actio praedicamentalis, et actio physica , et actionem praedicamentalem constituunt in respectu agentis ad passum, quia per talem actionem formaliter constituitur agens in ol*dine ad passum, et sic apud ipsos actio praedicamentalis non est productio termini, sed formalis relatio agentis ad passum, unde distinguunt realiter actionem et passionem inter se, et a motu. Actio autem physica

eupiitur ab ipsis pro ipsa forma fluente, quae ut respicit passum, dicitur passio physice, et ut est ab agente, actio, et sic tales respectus, non constituunt ipsum agens ad passum,sed ipsum motum,seu formam fluentem, cum qua aliqui putant identificari istos respectus, alii vero etiam differre putant,solumque identificari cum motu tanquam cum subjecto. De qua sententia Scotistarum videri potest Fuente lib. m Physic. q. ii, fere per totam.

Secunda sententia non agnoscit, nisi distinctionem rationis inter actionem, et passionem, et motum: sed adhuc dividuntur. Nam quidam existimant non distingui nisi ratione, quia motus se habet ut gradus superior respectu actionis, et passionis. Quod attribuitur M. Soto iii Phvs. quaest. ii, conci, iii, §. Quaeritur, et tenet Cabero m Physic. disp. i, dub. ii. Alii vero existimant motum se habere ad actionem, et passionem non ut genus,cum sint praedicamenta primo diversa, et motus est postpraedicamentum ; sed tanquam quid praesuppositum ad actionem, et passionem, cum quo tamen identificantur taliter, quod sola ratione ratiocinata ab eo distinguuntur. Ita Rubius m Physicor. tractat, i, quaest. vu, et P. Suarez disp. xlix Metaph. sect. n, qui etiam addit num. xm,quod licet actio, et passio differant ratione ratiocinata, motus tamen, et passio, nec ratione ratiocinata differunt, sed sola nominis appellatione eo quod eamdem definitionem habet Philosophus motus, et passio, et D. Thomas i-ii, quaestione i, articulo in, dicit: « Quod calefactio passio nihil aliud est, quam motus ad calorem. »

Tertia sententia est, quod actio, pasio^ et motus distinguuntur a parte rei, non tamen distinctione reali, ut res a re, sed distinctione modali.Est communis Thomistarum ut videri potestapud Nazarium i part. quaest.xxiv,art.i;Araujov Metaphys. quaest. i, artic. iv ; collegium Garmelitanum m Physic. disp.xvn, quaest. ii, ubi plures citantur.

Circa secundum respectum, id est, habitudinem inter terminum a quo, et ad quem in motu, etiam variant auctores. Nam quidam distinguunt motum a termino ad quem sola ratione ratiocinata, sumunt enim motum pro ipsa entitate, seu forma fluente, quae solum differt a termino ratione status, quia scilicet vel est in via, vel est in termino, in mutatione, vel mutato esse. Alii ex opposito distinguunt motum a termino realiter, quia revera motus non est forma fluens, nam forma non fluit, sed fit totaliter de novo, motus autem se habet ut via, seu tendentia ad istam formam, unde videmus separari motum a termino, et e contra, nam incipiente motu est motus sine termino, et cessante motu est terminus sine motu, ergo distinguuntur, quia separantur.Alii denique existimant distingui motum a termino modaliter,seu formaliter, realiter vero motum non esse aliquid praeter res, ad quas est motus.

Dico primo : Actio, et passio non respiciunt motum tanquam genus, et gradum sibi essentialem, sed sunt conditionis intrinsecas ipsius motus, eique quasi subjecto convenientes. Sumitur ex Aristotele m Physicor. text. xxii, ubi inquit : « Quod omnino neque doctio est idem cum disciplina, neque actio idem quod passio, sed motus cui haec insunt. » Et D. Thomas m Physicor. lect. iv, dicit : « Quod cum motus abstrahat a ratione actionis et passionis, non continetur in praedicamento actionis, neque passionis, ut aliqui dixerunt.»

Et praeter rationem insinuatam

quod actio, et passio sunt praedica¬menta primo diversa, et sic non ha¬bent genus supra se, deducitur fun¬damentum conclusionis ex eo; quia actio et passio identificantur cum motu a parte rei; ergo non possunt respicere illud pro genere, nisi mul¬tiplicetur in eis motus; quod est fal¬sum, ut probat Philosophus ibi, quia alias si essent duo motus actio red¬deret motum subjectum in quo est, et sic si subjectum est agens, move¬retur in quantum agens, quod est falsum, quia agens ut agens solum movet; si autem est in passio* mo¬veretur passum duplici motu res¬pectu unius, et ejusdem termini, quod est falsum, non ergo multi¬plicatur motus in actione, et pas¬sione, et consequenter motus non est genus ad illa; repugnat enim quod aliquid sit genus ad duas spe¬cies, et non multiplicetur in illis, siquidem contrahitur et dividitur per differentias talium specierum, unde si non dividitur, sed identifi-catur cum utraque specie, non est genus illarum, sed aliquid praesup-positum. Et hoc est quod dixit Phi¬losophus quod actio et passio sunt idem cum motu, cui haec insunt; inesse autem illi denotat, quod ha¬bet rationem subjecti, seu pracsup-positi, non subjecti ut quod, sed ut quo, tanquam conditiones necessa¬riae motus, siquidem motus essen¬tialiter est fluxus, et tendentia qute-dam, quae necessario requirit fluere ab aliquo, et tendere ad aliquid in aliquo subjecto, quod est includere actionem, et passionem. Et sicut in ipso termino in facto esse actio, quae identiflcatur cum termino, ha¬bet ipsam entitatem termini ad mo¬dum subjecti, et rei, cum qua iden-tificatur, ita et ipse motus, qui est terminus in fieri, habet actionem quasi formalitatem sibi identifica¬tam.

Quod si dicas : Non repugnare, quod gradus genericus corrupta spe¬cie maneat in alia specie, quae est sub eodem genere, ut cum circulus transit in semicirculum non cor¬rupta ratione figurae, quae est gra¬dus genericus, ergo non repugnabit etiam eumdem motum identificari cum actione et passione saltem en-titative, licet multiplicetur formali-ter motus actionis, et passionis. Sed contra est, quia implicat, quod cor¬rupto gradu specifico remaneat idem gradus genericus, quia ab eadem forma provenit gradus genericus et specificus; corrupta ergo forma, ne¬que specificus gradus manet, neque genericus, licet posset manere si¬milis gradus, quia utraque species est sub eodem genere, sed non idem. Si vero dicitur multiplicari motum formaliter, sed non entita-tive, ergo multiplicabitur effectus ejus formalis, et sic duplici motu movebitur etiam respectu ejusdem termini, quod tanquam inconve¬niens infert Aristoteles in hoc libro, text. xix.

Dico secundo : Actio et passio non distinguuntur sola distinctione ra¬tionis, sed distinctione modali, seu formali reali, tam inter se, quam a motu. Quse distinctio formalis non est illa, quam ponit Scotus, qua dixit distingui ea a parte rei,quorum unum non est de conceptu alterius, sed distinctio formalis, de qua lq-quimur est idem quod distinctio modalis, quae ab omnibus admitti¬tur. Conclusio ergo posita est D. Thomae qui affirmat actionem et passionem importare diversas habi¬tudines motus, et remoto motu nihil remanere, nisi habitudinem origi¬nis, et receptionis, ut patet i part. q. xxviii, artic. iii ad 1, et quaest. xli, artic. i ad 2, et quaest. xlv, art. ii ad 1, ubi inquit:« Quod actio, et passio conveniunt in substantia motus, et differunt solum secundum diversas habitudines, » ut dicitur

m Physic.« Et ita oportet, quod subtracto motu, non remaneant nisi diversae habitudines, » et idem repetit articulo sequenti.

Ex quo sumitur fundamentum hujus sententiae, quia in actione, et passione importantur diversae habitudines ad movens, et ad mobile secundum rationem originis, et receptionis, vel ergo istae habitudines sunt relationes praedicamentales, et secundum esse, vel secundum dici. Si primum, manifestum est aliquid addere ad motum, quia relatio aliquid est praeter suum fundamentum. Si secundum, ergo sunt aliquid absolutum fundans illam relationem, et sic cum fundent relationes diversas, utpote ad diversos terminos se habentes, non poterunt omnino esse idem fundamentum, sed oportet quod distinguantur non minus, quam ipsae relationes fundatae. Item potest dari actio sine motu, ut patet in creatione, ut S. Thomas affirmat i p. q. xlv, art. ii et hi. Ergo actio ex suo conceptu differt a motu tanquam aliquid a parte rei distinctum; motus enim non se habet ut genus, sed ad modum subjecti respectu actionis, ut dictum est, si ergo ex natura sua aliquando separari potest a motu, signum est a parte rei distingui. Ut omittam, quod actio, et passio sunt distincta praedicamenta, ergo postulant distinctionem plusquam rationis; quia cum praedicamenta sint coordinationes entium realium, ubi sunt distincta praedicamenta, debent esse distinctae series realitatum, et consequenter diversa realitas saltem modalis.

Ex eodem principio constat decere distingui passionem, et motum, quia importatur in illis diversa habitudo; nam passio respicit subjectum, ut recipiens ab agente, et sic habitudo ejus est inter subjectum, et agens; dicitur enim aliquid pati ex eo quod trahitur ad agentem, ut dicit S. Thomas i-ii, q. xxn, art. i. At vero motus respicit terminum per modum transitus et tendentiae ad illum de imperfecto ad perfectum, et sic respicit terminum per modum transitus inter terminum a quo et ad quem, non formam per modum receptionis ab agente, ergo diversas importat habitudines.

Quod vero distinctio istorum trium non sit nisi modalis ex eo probatur, quia ut realitas illa motus dicatur actio non requiritur realitas superaddita, sed quod eadem se habeat ad agens secundum rationem originis ab eo, solum ergo est modus aliquis non realitas distincta, sed ejusdem realitatis nova respicientia, et modificatio. Et constat etiam ex eo, quia eodem actu, quo impello vel percutio alterum, ille dicitur percussus, vel impulsus, non ergo requiritur distinctus actus, seu realitas, ut motus sit actus activi, et actus passivi, sed sufficit distincta modalitas.

Dico tertio : Considerando motum respectu termini ad quem, motus entitative non distinguitur ab eo realiter, sed modaliter ratione diversi status imperfecti et perfecti, fieri et in facto esse, potest tamen secundum aliam considerationem reduci ad praedicamentum actionis, et passionis, et similiter est post praedicamentum. Sumitur haec conclusio ex D. Thoma m Physic. lect. iv, §. Respondet ad tertium inconveniens, in fine, ubi inquit: « Quantum ad id, quod est in rerum natura de motu (id est, quantum ad entitatem) motus ponitur per reductionem in illo genere, quod terminat motum, sicut imperfectum reducitur ad perfectum, sed quantum ad id, quod ratio comprehendit circa motum, scilicet esse medium quoddam inter duos terminos, sic jam

implicatur ratio causae, et effectus, nam reduci aliquid de potentia in actum non est nisi ab aliqua causa agente. Et secundum haec motus pertinet ad praedicamentum actionis, et passionis. » Idem repetit in v Physic. lect. iii, §. i.

Itaque quod motus reducatur ad praedicamentum sui termini, et non distinguatur realiter ab illo, ex eo constat, quia motus, et terminus ejus solum differunt sicut fieri, et factum esse, sicut res in tendentia et in termino, in potentia et in actu, si autem esset diversa res in fieri, et in facto esse, nunquam verificaretur quod ista res quae modo est consummata, aliquando fuit inchoata, et in fieri, unde si illa res, quae est in facto esse, distinguitur ab ea, quae est in fieri, illa quae est in facto esse, solo illo instanti fieret, non vero motu, quia quidquid motu, et fieri antecedenter se haberet, pertineret ad aliam realitatem. Et non sufficit sola distinctio rationis, sicut est inter genus, et differentiam, quia ibi solum intervenit potentia logica, et secundum compositionem intellectus, quia uterque gradus radicatur in eadem forma, motus autem dicit potentiam physicam ad terminum secundum realem transitum, et successionem de uno in aliud, quod sine aliqua distinctione saltem diversi status nequit intelligi; quia vero iste transitus et mutatio non stat sine origine ab aliquo, et receptione in aliquo in quo fit mutatio, necessario reducitur ad actionem et passionem, ut identificatur cum illis.

Quod denique motus etiam sit post praedicamentum, ex eo constat, quia motus potest sumi dupliciter. Uno modo pro eo cum quo identificatur, sive sit forma ipsa, ad quam tendit, sive actio, et passio, sine quibus non tendit. Secundo, pro ipso statu, seu conditio, in qua constituit formam, vel actionem, est enim motus status quidam oppositus quieti ; termini enim motus non solum est ipsa res, ad quam tenditur, sed etiam quies in illa, ut notat S. Thomas i p. q. v, art. vi. Sic ergo motus, ut nominat statum quemdam oppositum quieti, cum sit status, seu conditio consequens ad plura genera, dicitur postpraedicamentum, quia postpraediea-mentum est conditio aliqua, seu ratio consecuta ad plura praedicamenta, ut in Logica diximus. Motus autem pro re, cum qua identificatur ut imperfectum cum perfecto, vel ut medium inter agens et patiens reducitur ad ea praedicamenta, cum quibus identificatur.

Dico ultimo : Motus stricte sumptus ut condistinctus a mutatione generaliter dicta addit supra mutationem haec tria. Primo, quod sit inter terminos positive contrarios, et non solum inter privationem et formam. Secundo, quod habeat pro subjecto aliquod ens in actu completum, licet mutatio salvetur in sola materia prima. Tertio, quod se habeat ut fluxus inter duos terminos, seu mutationes; in uno enim motu includuntur duae mutationes, scilicet ex parte termini a quo corruptio, et ex parte termini ad quem generatio. De hac conclusione agemus infra libro v, queest. xix, interim videri potest S. Thomas xxvm de Verit. artic. i, ubi sic inquit: « Differentia est inter motum et mutationem, nam motus unus est, quo aliquid affirmative significatum abjicitur, et aliud affirmative signifl-oatum adquiritur : est enim motus de subjecto in subjectum, » ut dicitur in v Physicorum : « Unde unus motus alterationis est, quo album abjicitur, et nigrum adquiritur : eed in mutationibus,quae sunt generatio et corruptio, aliter se habet, nam generatio est mutatio de non eub-

jecto in subjectum, ut de non albo in album : corruptio vero est mutatio de subjecto in non subjectum, ut de albo in non album. Et ideo in abjectione unius, et adeptione alterius oportet duas mutationes intelligi, quarum una sit generatio, alia- corruptio vel simpliciter, vel secundum quid. Sic ergo idem motus figuratur per ablationem unius, et inductionem alterius, non autem significatur eadem mutatio, sed diversa. » Similia habet v Physic. lect. ii. Et bene nota, quod ut detur duplex mutatio, scilicet corruptio et generatio, oportet quod terminus a quo sit aliquid positivum, quod corruptione tollatur. Si autem terminus a quo sit privatio, ejus corruptio non est distincta mutatio a generatione formae, quia privatio non corrumpitur transeundo de esse ad non esse, cum non habeat esse, sed ipsa productione formae introductae in subjecto privatio solvitur. Tunc ergo intercedit corruptio ut realis mutatio, quando ex parte termini a quo est aliquid positivum incompatibilecum termino ad quem, quod debet mutari de esse ad non esse; et ideo quia motus est inter duos terminos positivos, includit duplicem illam mutationem corruptionis unius, et generationis alterius. Et quia est inter terminos contrarie sive positive oppositos quae sunt accidentia, ideo requiritur, quod subjectum motus sit ens in actu, seu substantia completa, et non solum materia prima, sicut sufficit pro generatione substantiali.

Solvuntur argumenta.

Pro prima sententia arguitur : Quia actio et passio sunt distincta praedicamenta, ergo debent realiter distingui, siquidem solum entitates reales constituunt praedicamentum. Confirmatur, quia forma fluens, et manans ab aliquo agente posset ab alio emanare, et in alio subjecto recipi, ergo illae dependentiae actionis, et passionis variari possent in ipsa entitate formae, ergo non identificantur cum illa, sed realiter distinguuntur.

Respondetur, quod ad distinctionem praedicamentorum sufficit distinctio modalis, sicut ubi, et situs respectu substantiae, aut quantitatis, et in multorum sententia relatio respectu fundamenti. Ad confirmationem respondetur, quod dato quod eadem numero forma posset procedere ab alio agente, solum sequitur quod ille modus actionis, et passionis posset esse alius; non tamen quod sit realitas, et non modus; haec enim est natura modorum, ut licet identificentur cum re, tamen possint amitti, vel desinere esse, ipsa re permanente, licet non possint separatim existere sine re, ut patet in ubi, et situ, et relationibus, quae amittuntur, vel ponuntur, subjecto non pereunte, et tamen identificantur ut modi.

Pro secunda sententia arguitur ad probandum quod motus sit genus ad actionem, et passionem. Primo, quia non possunt aliter connecti actio, et passio cum motu nisi secundum praedicationem essentialem, alias accidentaliter motui convenirent. Secundo, quia ipsa actio essentialiter est quaedam mutatio,quia per illam agens mutatur de non agente in agens, et similiter per passionem mutatur patiens, et habent se per modum viae, et fluxus, quia non durant nisi quamdiu effectus producitur, et est in fieri, ergo habent totam rationem motus. Denique,motus non potest esse subjectum actionis, vef passionis, quia non denominatur ab illis, neque, enim motus dicitur agens, vel pa-

iens, ergo non tribuunt ei effectum formalem, et sic non habent illum pro subjecto, sed pro genere.

Respondetur, connexionem inter actionem, et passionem cum motu non esse connexionem generis cum differentia, vel specie, sed modi cum re modificata, ad quam requiritur intrinsece, sicut figura requiritur quantitatem, substantia substantiam, tempus requirit motus tamquam aliquid praesuppositum essentialiter, et fides requirit obscuritatem intrinsece, non ut constitutivum, sed ut modificativum sui.

Ad secundam probationem dicitur, quod actio etiamsi subjective sit in agente, non mutat ipsum agens tamquam motus, sed actualitas, seu forma, quae constituit agens non motum, sed moventem sicut etiam forma substantialis, vel accidentalis constituit aliquid tanquam forma, non tanquam motus. Si tamen causa creata movetur ad hoc ut agat illa motio non est formaliter per actionem illius, sed per concursum, seu auxilium causae superioris moventis.

Ad tertiam probationem dicitur, quod motus non est subjectum actionis denominative, et ut quod, sed identificative, et ut subjectum quo, sicut etiam relatio identificatur cum fundamento, et habet illud ut subjectum identificationis, subjectum autem inhaesionis est ipsum suppo-, situm,in quo est tale fundamentum, et similiter figura identificatur cum quantitate, sed denominat tanquam subjectum substantiam.

Tertio arguitur ad probandum, quod motus, et actio solum distinguantur ratione, quia motus est actus actui ut ab hoc, et passivi ut in hoc ; ergo ut sit actio non indiget nova entitate, vel modo, sed tantum seipso ut dependente, vel recipiente id a quo est, sicut etiam existentia non distinguitur ab essentia, nisi ratione, quia est entitas essentiae, ut producta, et dependens ab agente. Deinde, quia si essent tres formalitates actio, passio, et motus, movetur mobile tribus mutationibus, quotiescunque movetur ad unum terminum, quia recipit omnes illas. Denique, ad hoc faciunt auctoritates supra allatae, ex Philosopho et D. Thoma referendo hanc sententiaih ex P. Suarez.

Respondetur, non indigere motum nova realitate, ut dicatur actio, sed distincta formalitate, quia in actione importatur origo ipsius motus et causalitas agentis, quae aliquid superaddit effectui, existentia autem si non distinguitur ab essentia in sententia illorum Auctorum, non est, quia importat respectum ad producens, sed quia sine existentia entitas essentiae manet in statu possibilitatis, et non utens reale. In quo tamen consequenter debernt dicere hi Auctores, quod actio si identificatur cum re producta, nondistinguiturab ipsa nisi ratione,quia sine actione res producta est nihil, si tamen intelligitur causalitas, seu actio distingui a re quam producit cur non etiam existentia, quae est terminus actionis?

Ad secundam probationem dicitur, non moveri mobile tribus motibus, quia actio et passio non sunt motus distincti, sed conditiones,seu modi unici motus, quo movetur mobile ad unum terminum.

Ad auctoritates Philosophi et D. Thomae respondetur, quod definitio motus, quando definitur quod est actus entis in potentia, etc. non est eadem cum definitione passionis : quando vero dicitur, quod motus est actus mobilis, non definitur ibi motus, sed explicatur ordo ejus ad subjectum, in quo convenit cum passione. Et quando dicit D. Thomas quod passio non est aliud quam motus, intelligitur entitative, et secun-

dum comparationem ad subjectum, non secundum omnem formalitatem.

ARTICULUS III.

Quid sit actio, et quotuplex, et quid sit formalis terminus ejus?

Cum notissimum sit apud omnes, actionem esse actum secundum ipsius agentis, ut docet Philosophus in hoc tertio libro, textu xix, actus autem duo habet officia, scilicet informare respectu subjecti, et originare, seu emittere ex se effectum, quod pertinet ad terminum, utrumque in actione explicandum est; in hoc quidem articulo id, quod proprium est actionis, scilicet respectu termini, seu effectus quem ex se emittit; in sequenti vero id, quod est commune actioni in quantum accidens est, scilicet in quo subjecto sit, an in principio a quo emittitur, quod est agens, an in subjecto, in quo terminus ejus recipitur, quod est passum.

In praesenti ergo propriam rationem actionis per aliquot dubiola explicabimus. Primo, quae sit definitio actionis. Secundo, an sit de ratione ejus, quod producat terminum, vel solum quod uniat, aut aliquo modo attingat. Tertio, quid sit terminus formalis, a quo specificatur. Quarto, de divisione ejus in creativam, et eductivam. Quinto, de divisione ejus in transeuntem, et immanentem.

Primo ergo inquires, quae sit definitio actionis tam physice, quam logice, seu metaphysice? Respondetur, quod actio potest definiri, vel quantum ad ipsam formam, quae est actio quasi in actu signato, vel quantum ad exercitium ipsius formae, quod est agere. Et quidem agere, ut dicit S. Thomas quaest. ii de Potent. articulo primo, nihil est aliud quam: « Communicare illud, per quod agens est in notu secundum quod possibile est. » Qua definitione complectitur omne ngere tam creatum quam increatum, tam intra Deum quam ad extra, licet diversimode: nam res creatae, et actio Dei ad creaturam communicat id quod est in agente cum aliqua multiplicatione, et divisione, nec potest communicare totum quod est in agente, et totaliter, quia fit cum aliqua limitatione saltem ex parte rei communicatae, hoc ipso quod creata est. Communicatio vero Dei ad intra, quia perfectissima est, et sine ulla limitatione ex parte communicantis, et rei communicatae, ideo agens communicat se totum.

Actio autem sumpta pro forma varie definiri solet. Primo, quod actio est actus activi, ut activum est, ut dicitur tertio Physicor. textu ix. Secundo, quod actio est id, quo denominatur agere, vel ut dicit Auctor sex principiorum, et D. Thomas opusculo xlviii, tract. de act.: « Actio est forma, qua in id, quod subjicitur, denominatur agere ; » ubi definitur actio relative ad passum, quod subjicitur, quae est definitio actionis praedicamentaliter, seu logice consideratae. Tertio, dici potest actio causalitas agentis, seu id, quo effectum causat, vel ut definit S. Thomas iii Physicor. lect. v : « Est actus ab agenti in aliud, » et i part. quaest. liv, artic. ii : « Actio est effluxus in actum ab agente. » Denique, definiri potest actio, quod est actualitas virtutis, ut dicit D. Thomas eadem quaestione, art. i.

Secundo, dubitabis in quo consistat formalitas actionis, an in ratione productionis effectus, vel unionis ejus ad passum, seu eductionis, aut in quo tandem consistat. Respondetur, quod ut supra diximus, quaest, xh, art. iv, et docet D. Tho^

mas opusc. xlviii, cap. de actione, de conceptu actionis est actualis emanatio, seu emissio alicujus ab agente; distinguit autem D. Thomas duplex genus actionis, alterum quod est cum innovatione et motu, alterum sine illo persimplicem effluxum alicujus a suo principio, ut patet in quodlib. iv, artic. ix et opus, xv, cap. ix. In causis autem creatis actio, seu effluxus est medium inter agens, et effectum quasi accidentaliter, et non substantialiter illi conveniens non tanquam res producta, sed tanquam modus, seu ratio ipsa producendi, de quo videri potest D. Thomas ii contra Gent. cap. xxxv. et in ii, dist. i, q. i, art. v ad 11 et i p. q. xxv, art. i ad 3.

Ex quo constat, quid sit de conceptu. formali actionis praecise, ut actio est, quid vero pertineat ad specialem modum, vel connotationem ejus, in quantum talis actio est. De ratione enim actionis ut causalitas est agentis, praecise est,quod sit actualitas per modum emanationis, seu originis ipsius effectus ab agente cum dependentia effectus ab ipso, et ista habitudo agentis ad effectum, mediante qua effectus dependet ab ipso, est de intrinseca ratione actionis; quae est causalitas, et ita semper requirit aliquam novitatem saltem quoad modum, et dependentiam in ipso termino, respectu agentis.Superadduntur autem actioni alii respectus, sive connotationes, vel respectu termini a quo, in quibus formaliter non consistit actio, licetillos admittat, et per illos dividi possit, v. g. quod actio sit productio, vel reproductio, eductio, vel inductio, sive unitio, sive immutatio; omnia ista important diversas connotationes actionis et diversos respectus, verb. gr. quod sit productio, importat actionem cum novitate ipsius esse in termino, ita quod in rebus creatis transeat de non esse ad esse quando producitur. Reproductio dicit actionem connotando rem fuisse. Et salvatur actio sine productione novae entitatis in termino, ut patet in transubstantiatione, quae convertit aliquid in praeexistens; et intensio salvatur sine productione novae qualitatis, solum per novam unionem ipsius ad subjectum in opinione Thomistarum, de qua in libris de generatione. Item quod actio sit eductio formae, vel inductio, sive unitio ipsius, vel etiam mutatio vel motus convenit actioni secundum respectum ad passum, sive subjectum, de quo forma educitur, vel cui unitur : unde sine tali connotatione salvatur ratio actionis solum per ordinem agentis ad effectum: unde solum conveniunt ista actioni, ut talis est, nempe, ut dependentor operans a materia.

Tertio dubitabis, quis dicendus sit terminus formalis, a quo sumitur specificatio, vel diversitas actionis ? Respondetur, in sententia D. Thomae certum esse actionem specificari, tum a principio, tum a termino, ut patet in prima parte, quaest. lxxvii, art. iii, et licet frequenter etiam dicat D. Thomas specificationem actionis, ut actio est, sumi a principio, ut autem passio, seu motus est sumi a termino, ut in i-ii, qu. i, art. iii, tamen per hoc non negat specificari etiam actionem a termino, cum ipsa natura actionis instituta sit et ordinata essentialiter ad terminum, cum sit causalitas, quae causa tum essentialiter respicit, sed explicare vult D. Thomas specialem rationem actionis, ut actio est, quia respicere terminum commune est actioni et passioni, sed respicere illum sub ratione originis ab aliquo principio, hoc est proprium actionis, et ideo etiam quando actio specificatur a termino specificatur etiam ab illo, ut aliquo

modo habet rationem principii, quatenus terminus praecedit in ipso principio operandi, ut in intentione, seu proportione, ut principietur actio, quia non potest principiari ab aliqua forma, nisi ut proportionata et ordinata ad talem terminum, quod explicavit S. Thomas i p. q. cv, art. v, ubi inquit: « Quod finis agens, et forma, se habent ut actionis principium, sed ordine quodam; nam primum principium actionis est finis, qui movet agentem; secundo vero agens : tertio vero forma ejus, quod ab agente applicatur ad agendum. » Quare cum D. Thomas dicit specificari actionem a principio, ibi includit etiam, quod specificetur a termino, scilicet ut continetur in principio.

Inquirimus ergo, quae sit formalitas termini seu principii, a qua specificetur actio, nam circa eumdem terminum materialiter posse versari diversas actiones certum est, sicut ad eumdem locum materialem potest terminari motus ascensus, vel descensus, etc. Circa hoc ergo solum dicit D. Thomas q. lxxvii citata, quod non quaecunque diversitas objectorum diversificat potentias sed differentia ejus, ad quod perse potentia respicit. Et idem proportionaliter dicendum est de actionibus non potentiae non nisi mediis actibus specificantur. Id ergo formalem terminum vocamus, quod per se ab actione vel potentia respicitur. Nam formalis terminus dicitur non secundum entitatem suam tantum, sed sub ea formalitate et ratione, qua conducit ad specificandum istam actionem, et ut attingatur ab ista potius quam ab alia, sicut dicimus objectum formale visus esse corpus quatenus coloratum aut lucidum, tactus autem quatenus calidum vel frigidum.

An vero semper requiratur in termino, utsit terminus formaliter distinctus ab alio aliqua ratio quse, tanquam nova entitas vel modus, qui producatur, an vero sufficiat distincta ratio sub qua, vel novus respectus ad terminum a quo, vel nova dependentia ad agens. Ad hoc respondebimus infra quaest. xix, art. i.

Quarto dubitabis, quae sit divisio actionis in creativam, et eductivam, et quomodo differant. Respondetur, differentiam istarum actionum ex earum definitionibus cognosci, est enim actio creativa, quae operatur effectum nullo subjecto praesupposito, sed ex nihilo. Actio vere eductiva est, quae producit effectum ex aliquo subjecto praesupposito, immutando, et reducendo potentialitatem ejus in actum : ex quo colligitur non posse aliquid eadem actione simul educi, et creari, esset enim procedere ex nihilo, et ex aliquo: quod vero aliqui dicunt, quod licet quaelibet actio non possit simul procedore ex nihilo,et ex aliquo, tamen quia in productione alicujus substantiae multae actiones concurrunt, verbi gratia creatio materiae, e ductio formae, unitio illius, etc. tota collectio actionum dicitur ex nullo alio praesupposito, licet quaelibet actio divisim non possit simul esse eductiva, et creativa, hoc nihil est tum, quia hoc idem invenietur in quolibet effectu accidentali, nam etiam quando album producitur, tota collectio actionum, quae ad illum praerequiruntur, ut productio subjecti, formae albedinis, et unio ejus, non praesupponit aliud subjectum, ex quo tota illa collectio flat: tum etiam, quia productio substantiae non consistit in collectione plurium actionum, sed in illa, qua ultimom attingitur, sicut actio producens equum, non consistit in actione, qua ab initio producta fuit materia, sed qua modo generatur equus ; illa enim praesupposita fuit non solum ad equum, sed ad omnia,quae «x illa

materia possent generari. Certum tamen est, quod in collectione omnium actionum, quas ad aliquid requiruntur etiam materiae primae, aliquid creationis involvitur.

An vero actio creandi sit praedicamentalis, licet non dicat ordinem ad passum, sed ad effectum, dependet ex his quae articulo sequenti tractanda sunt, an ista actio sit in agente, vel in effectu, quatenus creata est, et an praedicamentum actionis solo ordine ad effectum constituatur, an etiam requirat ordinem ad passum, et ad passionem de quo ibi dicemus.

Ultimo dubitabis, quae sit divisio actionis in immanentem, et transeuntem, et an immanens, vera actio sit. Respondetur quod si loquamur de actione physica, quae cum motu et passione conjuncta est, certum est non convenire actioni immanenti, quia de se non requirit motum in ipso agente, sed tanto perfectior est, quanto magis supponit ipsum agens in actu ; unde invenitur operatio immanens, ut cognitio sine aliqua transmutatione passiva subjecti, sed praecise per ordinem ad objectum, quia passio non ponitur in aliquo subjecto nisi quando producitur aliquis terminus seu forma, quae in eo recipiatur; cognitio autem immanens, ut immanens est, per se non requirit productionem termini, ut patet in sensu externo, qui non producit in se aliquem terminum seu imaginem, in qua perficiat sensationem, sed immediate sentit terminum externum, ut in lib. de Anima dicetur. Quod si aliquando actio immanens producit terminum, non est praecise, quia immanens, sed quia virtualiter transiens, vel quia est dicens, seu expressiva.

Ex quo ulterius fit discursus ad negandum, quod actio immanens formalior et pure non sit actio de praedicamento actionis, licet virtualiter actio esse possit. Ratio est, quia actio quae est de praedicamento actionis tantum debet esse causalitas agentis, et connotare ordinem ad passum ; causalitas autem agentis nunquam est ultimum, quod intendit agens,et ubi cessat ejus finis,sed est medium quo tendit ad terminum productum, aut de novo positum, propter quem est ipsa actio; at vero operatio immanens est ultimus actus, qui intenditur ab operante,tunc enim est in actu simpliciter cognoscens, quando actu operatur et intelligit, unde felicitas seu beatitudo, quae est ultima hominis perfectio, in Jpso actu intelligendi consistit, et perfectio viventis in operatione vitae est, non in aliqua quiete, sed ipsa operatio propter se ipsam quaeritur, non propter aliquem terminum, nam etiamsi producatur aliquis terminus, v. g. verbum, adhuc perfectio intelligendi non est in productione talis termini, sed in contemplatione in verbo jam producto, ergo operatio immanens non se habet per modum medii et viae, qua aliquis terminus acquiritur, sed potius ipsa est ultima actualitas,quam intendit operans, et sic non est de genere actionis praedicamentalis, sive quae infert passionem, sive quae se habet per modum causalitatis tantum, quia non quaeritur propter terminum causandum, sed propter suam actualitatem. Et haec doctrina est D.Thomae ut videri potest primo contra Gent. cap. c, ubi inquit : « Dico autem operationem in ipso manentem, per quam non fit aliud praeter ipsam operationem, sicut videre, et audire, hujusmodi enim perfectiones sunt eorum, quorum sunt operationes, et possunt esse ultimi, quia non ordinantur ad aliquod factum, quod sit finis operatio vera, vel actio, ex qua sequitur aliquid praeter ipsam,est perfectio op^

rati, non operantis, et comparatur ad ipslim sicut ad finem. » Ubi aperte tradit nostram doctrinam, quare actio ista non fit de praedica¬ mento actionis, quia non est pure causalitas agentis, eo quod non se habet ut medium et via, sed ut ulti¬ mum et finis. Actio autem praedica¬ mentum, ut dicit S. Thomas in i, distinet, viii, quaestione iv, arti<?. iii ad 3, dicit aliquid fluens ab agente cum motu: quod ergo non se habet ut fluens et via, et cum imperfec¬ tione et motu seu ut prae se fluens,et ad ulteriorem perfectionem tendens, sed potius ipsa est ultimum, talis non est actio praedicamentum: unde expresse eam rejicit a praedicamento actionis D. Thomas opusculo xlvhi, tract. de actione.

Quod si inquiras, quomodo ergo producitur ista entitas, quam dici¬ mus immanentem actionem ; si enim est effectus, ergo supponit cau-. salitatem, qua procedaj ab efficiente; si vero non est effectus, ergo vel est causalitas ipsa et actio, vel entitas increata, vel nihil, respondetur tales actus immanentes esse virtualiter actiones, licet formaliter sint quali¬ tates. Et pro ea parte qua actiones sunt, se ipsis emanant sicut actio¬ nes ; et sicut passiones proprite a substantia emanant, et relationes a fundamento, eo modo se habent illae qualitates, quae sunt actus imma¬ nentes respectu potentiae, quia etiam habent munus et vim actionis licet eminenter seu virtualiter. Et hujus signum est, quia intellectio se ipsa est etiam dictio et productio verbi, ut tractari solet prima parte, quaes¬ tione xxvn, et dicemus in libro de Anima, ita quod dicere non distin¬ guitur realiter ab intelligere ; dictio autem et productio verbi causalitas ejus est, quia habet ipsam imagi¬ nem verbi pro termino et similitu¬ dine expressa. Ergo se ipsa potest emanare sine alia distincta actione, sed ipsa privilegium habet actionis. Similiter conceptio practica intel¬ lectus, habet vim movendi etiam extra se, quod non fit nisi actione transeunte, sicut dicit D. Thomas quod Angeli suo imperio quod est conceptio intellectus, movent coe¬ lum, opusc. xi, ar. iii, non ergo ex¬ traneum est ab actione immanente, quod habeat vim transeuntis, et pro illa parte emanat seipsa a poten¬ tia.

ARTICULUS IV.

Utrum actio transiens subjective sit in agente?

Procedit quaestio de actione tran¬ seunte, quia de immanente non est dubium subjectari in agente, ex eo enim immanens est, quia non per¬ ficit nisi ipsum agens. At vero tran¬ siens perficit non solum agens ema¬ nando ab ipso, sed etiam perficit ef¬ fectum causando ipsum, et si effec¬ tus recipiatur in passo, etiam perfi¬ cit passum mediante effectu recepto. Unde quia denominat et perficit agens, et similiter effectum et pas¬ sum, quairimus in quo ex illis sit inhaesive, licet constet, quod ab agente sit emanative. Quod si actio non habeat passum sicut creatio, quia ipsum passum seu materiam efficit, non supponit, inquirimus an identificetur talis actio cum effectu, vel sit in ipso agente, non vero an sit in passo, quia caret illo.

In hac ergo difficultate concerta¬ tio est inter scholamScoti,et D.Tho- mam et inter ipsosThomistas interse, licet ex diversis fundamentis. Censet enim Scotus actionem transeuntem subjectari in agente, ut patet in rv, distinet, xm, queest. i, §. Ex dictis, et distinet, xliii, quaest. v. De tertio, et aliis locis, quem sequitur ejus schola. Et fundantur in eo, quia exi-

stimant actionem praedicamentalem esse respectum agentis ad passum, et relationem extrinsecus advenientem, et cum passio, et actio sint respectus mutuo oppositi, non possunt esse in eodem extremo, ita quod uterque sit in passo, vel in agente; sed alter in agente, alter in passo. Et potest hoc amplius urgeri, nam quidquid sit de actione identificata cum motu, tamen certum est relationem figentis esse in agente et relationem effectus, vel passi in passo, cum constet, quod agens realiter respicit terminum et passum, et e contra, ergo non minus, quam in aliis relativis relatio debet esse in ipsis extremis relatis : ergo etiam fundamentum talium relationum, quod est ipsa actio et passio, debet distincte poni in ipso agente et passo, eo quod fundamentum identificatur cum relatione.

Inter Thomistas autem sequitur eamdem sententiam Cajetanus, n parte, quaest. xxv, artic. i, et Nazarius ibi, controversia unica, et alii; sed fundamentum ex eo sumunt, quia actio transiens est actus secundus perficiens, et mutans intrinsece ipsum agens, ergo debet esse subjective in illo. Consequentia patet, quia perfectio intrinseca debet subjectari in eo, quod denominat, hoc enim est esse intrinsecam. Antecedens vero probatur; tum quia actio est actus et complementum potentiae agentis, ut dicit D. Thomas i contra Gentil. cap. ix, quia comparatur ad potentiam sicut actus secundus ad primum ; unde concludit ibi, quod actio quae non est substantia agentis, inest ei, sicut accidens subjecto: tum, quia major et proprior perfectio agentis est actus secundus, quam primus, cum actus primus sit in potentia ad secundum, et per ipsum reducatur de potentia ad actum, sublata ejus intrinseca potentialitate, et consequenter apposita intrinseca actualitate : sicut ergo actus primus est subjective in agente, ita et actus secundus, qui est ipsa actio. Plures auctoritates S. Thomae statim referemus.

Secunda sententia, quae frequens etiam est inter Thomistas, docet actionem subjective esse in passo, sive in effectu. Quam tenet Ferrariensis, Capreolus, Hervaeus, Soto, Soncinnas et alii, quos citat, et sequitur Cursus Carmelitanorum hic disputatio. xvn, quaestione quarta et quinta. Idem tenet P. Suarez disputat, xlviii Metaphysicor. sectione quarta. Qui addit, actioni transeunti sub conceptu actionis, quo distinguitur a passione, non convenire subjectum inhaesionis, sed solum denominationis, et emanationis ab agente. Si tamen aliquod subjectum inhaesionis habet, illud est ratione sui termini seu effectus, cum quo actio identificalur tanquam modus ejus, et emanatio seu processio ipsius.

Et hinc sumitur fundamentum hujus sententiae. Nam actio identificatur cum motu, et cum termino motus, et non datur alia actio, nec est magis necessaria, quam illa; quae cum motu identificatur; motus autem et terminus productus non sunt in agente, sed extra illud, ergo neque actio in agente : actio enim est ubi est illud, cum quo identificatur. Discursus totus constat ex supra dictis, ubi probatum manet, quod actio identificatur cum motu, et quod motus sit in mobili seu passo tanquam in subjecto, quod etiam affirmat Philosophus hoc libro, capite quarto. Quod vero non sit alia actio, quam illa quae identificatur cum motu, constat, tum quia Philosophus non meminit alterius actionis, si autem alia actio daretur ex parte agentis, et alia ex parte motus seu passi, quomodo diceret Aris, toteles, quod actio etiamsi sit actus agentis, et denominet ipsum, tamen

est in passo, quia actus unius potest esse in alio secundum diversam rationem? Tum etiam idem constat, quoniam ponere duas actiones, alteram in passo, alteram in agente omnino superfluum videtur; si enim actio quae est in effectu vel in passo, egreditur ab actione quae est in agente, cur non poterit immediate egredi ab ipso actu primo, siquidem immediate ab ipso egreditur actio illa, quae est in agente? Et tamen illa actio, quae est in agente, non est ultima ratio, qua egreditur effectus, haec enim est ipsamet processio, et egressio effectus, quae non est in agente, sed in effectu procedente; ergo sine fundamento ponitur actio in agente, siquidem non est ipsa ultima ratio causandi, et procedendi in ipso effectu, et sic non est actio, de qua loquimur in praesenti. Denique illa actio, quae est in agente, emanare debet ab ipso, ergo idem agit in seipsum, et sic simul est in actu, et in potentia respectu ejusdem; in actu ad agendum, et in potentia ad recipiendum.

Denique, urgent pro hac parte aliqua loca Aristotelis et D. Thomae ; nam Aristoteles in hoc tertio libro, text. xx, docet non esse inconveniens, quod actus unius sit in altero, ut doctio in addiscente. Et ix Metaphys. text. xvi, dicit: « Quod aedificatio est in aedificato.« Et tertio de Anima, text. cxxxviii : « Agentis, inquit, moventisque operatio in ipso patiente suscipitur, atque inest, atque adeo actio, et passio non in agente est, sed in eo quod patitur, etc. » Super quae loca idem affirmat expresse D. Thoraas et in quaestione xiv de Veritate, articulo iii et x, de Potent, articulo i et ii contra Gentil. cap. i. Denique, hanc differentiam ponit D. Thomas inter actionem immanentem, et transeuntem, quod actio immanens primo, et per se perficit ipsum agens, transiens autem primo, et per se perficit ipsum passum : nec est perfectio agentis, sed moti, ut expresse docet i part. quaest. xvm, articul. iii ad i, et quaest. liv, artic. ii, et i-ii, q. iii, articulo ii, ad 3, et primo contra Gentiles, cap. c. Ergo repugnat, quod actio transiens sit in agente, alioquin ex se esset perfectio agentis, quia id primo, et per se perficit, in quo primo et per se est, quod est tollere differentiam inter actionem immanentem, et transeuntem, quas adaequate dividunt actionem, ut sic.

Nihilominus resolutio nostra sit: Secundum mentem D.Thomae actio secundum propriam rationem actionis non petit subjectum inhaesionis, sed emanationis, ita quod ad denominandum aliquid agens per accidens se habet, quod inhaereat: vere tamen, et in re actio emanans duplicem formalitatem debet importare, quarum una actuet, et inhaereat in agente, altera in termino, et mediante tormino in passo, si terminus sit aliquid dependens a subjecto. Itaque actio in agentibus creatis, in quibus per modum emanationis se habet, et accidentaliter convenit agenti, inchoative est in agente et consummative in termino, seu effectu, non secundum eamdem entitatem modalem, seu formalitatem ; hoc enim est impossibile, cum sit diversum subjectum, sed secundum diversam, quae ordine quodam unum sunt : ad eum modum, quo D. Thomas et Theologi i-ii, quaest. i, artic. ii, dicunt* quod virtus moralis, quae moderatur passiones est in duplici potentia, scilicet in voluntate imperante inchoative, et in appetitu eliciente passiones moderatas consummative; et quia denominatio virtutis fit simpliciter ab eo, ubi consummative est virtus, ideo simpliciter dicitur esse virtus in appetitu sensitivo,

Eodem modo actio, quae est causa-Jitas emnanans ab agente, quatenus reddit agens actuatum in actu Secundo, et transmutatum de otio in actum reliquit formalitatem actionis in agente inchoantem ipsum effectum : ut autem reddit effectum in actu secundo causatum, et procedentem a causa, ponit formalitatem in effectu, qua redditur actio consummata, et inde fit denominatio agendi, neque enim aliquid dicitur agere ante effectum : et ratione hujus simpliciter actio est in termino.

Et quod ista sit mens D. Thomee constat ex collatione locorum ipsius, in quibus agit de hac re. Nam in primis, quod actio ex proprio conceptu actionis non postulet subjectum inheesionis, sed emanationis, constat ex i P. d. xxxn, qu. i, art.i, ubi inquit : « Quod si per impossibile poneretur esse aliquam actionem, quse non esset accidens, non esset inhaerens, et tamen denominaret agentem, et tunc agens denominaretur per id, quod ab eo est, et in eo non est, ut inhaerens. » Ergo ex proprio conceptu actionis, ut praecise denominat agens, non dicit subjectum inhaesionis, sed emanationis, licet quia accidens est in rei veritate inhaereat, quod etiam aperte dicit in quaestione septima de Potent, articulo ix ad 7, et quaest.vm, art. ii. Item etiam,quod debeat poni actio in agente in quantum importat actum secundum immutantem ipsum actum primum constat, quia i parte,quaest. liv, art. i, dicit:«Quod actio est actualitas virtutis. » Et ii contra Gentil. cap. ix : « Quod actio est complementum potentiae : » et tamen, quia non est actualitas completa,et consummata in ipso agente, sed in effectu, ad quem derivatur, dicit in dicta quaestione liv, artic. n, quod actio transiens non potest esse psum esse agentis, quia esse significatur intra rem; actio vero est effluxus in actum ab agente. Deinde in n contra Gent. cap. xxxv, et in ii, d. i, artic. vad n, dicit: « Quod agens agit actione media, quae non est essentia ipsius operantis, et in talibus non potest sequi effectus novus sine nova actione, et novitas actionis facit aliquam mutationem in agente prout est exiens de otio in actum. » Ergo sentit D. Thomas quod actio aliquid ponit intrinsecum in agente, et non solum extrinsece denominat ipsum,alioquin non diceret, quod ponit mutationem in illo. Et conformiter ad hoc distinguit S. Thomas creationem, ut est actio, et ul est passio, sfiu actio, ut effecta, et ut efficient in i, dist. xl, quaestione prima, articulo primo,ut intelligamus actionem ad utrumque pertinere, et importare non unam, sed duplicem formalitatem, unam in agente, ut est actio agens, et aliam in effectu, seu passo, ut est actio effecta. Quod tandem expressis verbis affirmat in ii, dist. xl, quaest. i, art. iv ad i, ubi dicit: « Actionem, et passionem non posse esse idem numero accidens, quia actio est in agente, et passio in patiente. » Et cum alias ponat cum Philosopho m Physic. lect. v et aliis locis supra citatis, quod actio et passio identificantur cum motu, et quod actio transiens est propria perfectio operati, consequenter oportet fateri, actionem apud D. Thomam importare duplicem formalitatem, alteram in agente, alteram in passo, seu termino, ubi consummatur actio, et ratione cujus dicitur agens denominari ab aliquo extrinseco, scilicet ab affectu, ut dicit in opusculo XLViii, tract. de actione, et in tertio Physicorum,lectione quinta.

Nec potest responderi,quod quando dicit D. Thomas quod actio et passio non sunt idem numero accidens, loquitur de actione ut morali,

et libera; et sic est actio immanens. Quando vero dicit actionem esse in agente iiitelligitur ratione alicujus commodi extrinseci, quod agenti provenit ex actione, quia saltem propagatur ejus species. Sed contra primam solutionem est, quia D. Thomas prius loquitur in communi de actione et passione, et motu. Deinde ad litteram loquitur de actione inferente passionem, scilicet crucifigentium Christum, et quae est accidens numero distinctum a passione ; actio autem immanens neque infert passionem, neque ponit in alio subjecto distinctum accidens numero. Si autem loqueretur de actione in esse morali, et non in esse physico, potius dicerentur unum numero accidens in esse morali actio, et passio, quam plura. Contra secundam autem solutionem instatur, quia actio in quantum accidens inhaeret in agente, ut dicit S. Thomas, ergo frustra explicatur id de emolumento extrinseco, hoc enim non inhaeret in agente, et sic ratione talis emolumenti non assignare S. Thomam subjectum quod actioni convenit in quantum accidens.

Ex quo manet explicatum fundamentum hujus sententiae, sumitur enim ex fundamentis utriusque sententiae allatae, quae probant requiri actionem, et dari tam in agente quam in passo, nec enim salvaur actio, quin sit actualitas secunda agentis, et actum primum reducat de potentia ad actum, et de otio ad operationem, hoc autem perfectio aliqua est ipsius agentis et mutatio, et non sola denominatio extrinseca, sicut enim intrinsece agens est in potentia,et in actu primo ad operandum, ita oportet quod reducatur intrinsece ad actum secundum, et mutetur in actum, dum in actu operatur; debet ergo ista actualitas actionis in agente es6e. Gffiterum ibi non consummatur actio et causalitas agentis, nisi effectus ipse procedat et emanet actu ab ipso, et sic origo ipsa motus et termini producti, cum ipso motu et termino identificari debet,illa autem origo ab alio,actio effecta est,causalitas,et sic formalitas actionis,ut processio et origo motus,cum termino et motu debet identificari, ibique consummatur actio, quia ibi terminatur.

Solum restat respondere ad argumenta secundae sententiae pro ea parte, quia intendunt ostendere, quod superfluit ista duplex actio. Nam argumenta pro prima sententia solum ostendunt oportere aliquam actualitatem, et formalitatem actionis esse in agente non tamen omnem, nec ibi consummari, ut dictum est.

Ad primum ergo secund® sententiae respondetur, actionem effectam identificari cum motu et termino producto, sod non actionem efficientem, quae est actus secundus agentis. Et ad instantias quaB afferuntur ad probandum non esse duplicem actionem, respondetur ad primum, quod Aristoteles non fuit sollicitus explicare, quomodo actio fit in agente, sed in passo eo quod in passo actio est consummative, et inde accipitur denominatio agendi completa, et perfecta,et ideo solum explicavit, quomodo actio sit in passo; hoc enim solum difficultatem habebat, et ejus instituto deserviebat, cum principaliter ageret de motu et de actione, ut est conditio indentificata cum motu ; et sic solum est in passo.

Ad secundam instantiam dicitur, non superfluere istas duas actiones, quia quaelibet earum non est completa, et perfecta, sed utraque requiritur ad consummatam rationem agendi ob rationem dictam. Et tam ipsa actio effecta, quam ipsa actio agentis,seu utraque formalitas egre-

ditur ab agente,non per aliam actio¬nem, quia utraque complet eamdem actionem, et utraque pertinet ad ra¬tionem causalitatis; sed una per modum actualitatis agentis, altera per modum actualitatis passi: non vero una ut effectus, altera ut tota causalitas, sed utraque ut conditio, et ratio pertinens ad eamdem causa-litatem, non tamen utraque imme¬diate egreditur, sed ordine quodam quia inchoatur in actione agentis ratio, et causalitas agendi, consum¬matur tamen in actione ex parte effectus. Et sic non probatur, quod actio agentis non pertineat ad ra¬tionem causalitatis, et ratio operan¬di; sed quod non pertineat tanquam ultima et consummativa ratio ip¬sius. Et sic actio ex parte agentis est formalis egressio, et formalis causalitas inchoative et active, non consummative et formaliter.

Ad tertiam instantiam responde¬tur per ipsam egressionem effectus sufficienter constitui agens in ratio¬ne agendi consummative, et deno-minative, non autem inchoative et active, seu per modum actus secun¬di agentis; hoc enim necessario supponitur ad actionem effectam, sicut fides necessario supponit piam affectionem, et virtus in appetitu sensitivo dispositionem imperandi in voluntate; ideoque actio tran¬siens non dicitur perficere ipsum agens,sed passum,seu effectum,quia ibi consummatur actio licet in agente inchoetur, et ad terminum ordinetur.

Ad quartam instantiam respon¬detur, quod illa actualitas in agente emanat ab ipso, non ut terminus, seu effectus, sed ut modus,seu cau¬salitas inchoata. Et talis modus non emanat ab ipso agente, ut est in potentia pure; sed ut est in potentia mota a Deo, et aliis causis superio¬ribus, quibus inferiores dctermi-naintur, et actuantur, ut emanet ab illis actualitas actionis, quae rursus in ipsa potentialitate actus primi recipitur, actuando illam per mo¬dum actus secundi: et sic non est in potentia, ei actu secundum idem.

Ad loca D. Thomae, respondetur loqui ipsum sicut et Aristoteles de actione affecta, prout est consum¬mata, et completa ratio agendi, a qua fit denominatio. Et quando po¬nit differentiam inter actionem im¬manentem, et transeuntem, quod illa est perfectio agentis, non ista, loquitur de perfectione et completa agendi, haec enim consummatur in agente, quando est immanens, in effectu vero, et passo, quando est transiens,* inchoativa autem est ipso agente, ut dictum est, et quia utraque haec actio pertinet ad cons¬tituendum ipsam causalitatem agen¬tis, una inchoative, altera consum¬mative, ad idem praedicamentum actionis reducitur etiam illa actio, quae est in agente, sicut pia affectio ad fidem, et dispositio voluntatis ad virtutem, quae est in appetitu.

QUjESTIO XV.

DF. INFINITO.

ARTICULUS PRIMUS.

Quid sit infinitum, et in quo sit pun¬ctus difficultatis ?

Ut sine aequivocatione in hac par¬te procedatur, oportet praemittere definitionem, et varias divisiones seu acceptiones infiniti. Licet autem plures acceptiones ejus Aristoteles insinuaverit in hoc libro, cap. iv, tamen in prajsenti possumus distin¬guere infinitum, quod aliud acci¬pitur positive, aliud privative, aliud negative.Cum enim infinitum com-

taunissime acceptum nihil aliud sit, quam illud, quod caret termino, et fine, potest accipi ista carentia privative, quando est in aliquo subjecto, quod natum est habere terminum, sed tamen caret illo, sicut quantitas est capax ut finiatur, sic tamen non habeat terminum, dicitur infinita privative, quod etiam dici potest positive respectu quantitatis. Et hoc modo definit Philosophus, cap. vn infinitum : Id cujus partem accipientibus, semper aliquid manet extra. Negative vero infinitum dicitur illud cujus subjectum non est capax alicujus termini. Hoc autem dupliciter potest contingere, uno modo propter perfectionem positivam subjecti, quando talis est, quod nullo termino affici potest. Et hoc modo Deus est positive infinitus, id est, actualitate, et perfectione, non quantitate. Alio modo potest hoc contingere ex imperfectione subjecti, quando tanta est, ut nihil habeat in se, quod terminari possit, sicut punctum,et unitas,quae propter indivisibilitatem non habent terminum, sed ipsa sunt terminus.

In praesenti non agimus de infinito negative, nec de infinito positive, quod est Deus ; sed de infinito privative, quod definivit Aristoteles in praesenti definitione tradita. Licet autem hoc infinitum manifestius inveniatur in quantitate, tamen reperiri etiam potest in aliis praedicamentis, ut in substantia, qualitate, et relatione. Infinitum substantia est, quod caret termino essendi, seu existendi, quibus substantia ipsa in ratione substantiae constituitur. Et hoc infinitum, ut postea videbimus, est idem ac infinitum in genere entis. Infinitum in qualitate est, quod caret termino intensionis secundum gradus qualitatis. Infinitum in relatione est, quod dicit respectum aliquid infinitum, unde sumit connotationem, seu denominationem aliquam extrinsecam infinitatis : sicut actiones Christi dicuntur infiniti valoris per respectum ad personam dignificantem. Denique, infinitum in quantitate juxta duplex genus quantitatis, discretae, et continuae, aliud est infinitum magnitudinis, aliud multitudinis. Illud est, quod caret termino partium in continuo: istud est, quod caret termino multitudinis, et divisionis. Quare infinitum, de quo in praesenti tractari solet, est triplex, secundum magnitudinem, secundum multitudinem et secundum intensionem.

Potest autem hoc infinitum sumi vel in actu, vel in potentia. Infinitum in actu, quod etiam infinitum positione, seu positive appellari potest, et communiter dicitur infinitum categorematice, id est, affirmative aut praedicative,est illud cui non solum non potest signari terminus, ultra quem non transeat, sed etiam de facto omnes terminos transit, et ideo requiritur ad tale infinitum, quod habeat partes infinitas eequales uni certae non communicantes inter se, et simul existentes. Quod est dicere, quod infinitum actu requirit partes determinatas, seu aliquotas, quarum una superaddat alteri novam partem,quae non communicet, nec reassumatur cum altera,sicut Philosophus dicit in vu hujus libri, quod circuli dicuntur infiniti reassumendo easdem partes: sed tunc dicitur infinitum ait Philosophus, quando quacunque parte accepta, 'nova alia sumi potest. Infinitum autem in potentia dicitur illud, quod secundum id quod habet est finitum, sed secundum id quod est in potentia, non habet terminum, id est, non potest illi signari certus, aut determinatus terminus, ultra quem transire non possit, sive per additionem, sive per s.ubs-

traotionem, sive per successionem. Quomodo autem distinguantur partes aliquotte, seu designatae a partibus indeterminatis, et proportionalibus dicemus commodius art. iii, solutione ad i, et latius libro vi, q. xx.

Ex his autem colligitur duplex principium, quo in hac quaestione de infinito regulari debemus. Primum est, quod omne illud quod terminis clauditur non interminabiliter distantibus, infinitum esse non potest in actu, sed si aliqua infinitas ibi datur, solum est in potentia, et syncategorematice,quia scilicet non potest aliquis terminus signari, ultra quem divisio, vel additio ejus non possit transire. Actu vero quidquid inter terminos comprehendi potest, terminatum est ac finitum. Secundum est, quod infinitum actu non potest fieri per additionem partium, et omne illud, quod est capax augmenti, finitum est. Ratio est,quia additio vel fit per aliquid finitum, vel infinitum; si per infinitum, jam supponitur ipsa infinitas eo, quod additur,et ita non fit infinitum per ipsam additionem, si per aliquid finitum, vel tale finitum superadditur alteri finito, et sic tota remanet finitum, quia utrumque terminum habet vel superadditur alteri infinito, sic jam supponitur infinitum non per additionem fit. Quidquid ergo per additionem sit majus, vel subtractionem minus actu infinitum non est.

His suppositis, tria sunt certa in hac quaestione. Primum est, infinitum relative actu non repugnare. Ratio est, quia ista infinitas consistit solum in relatione quadam ad Deum, qui est infinitus. Tripliciter autem aliquid respicit Deum. Uno modo generali ratione, sicut effectus causam efficientem non quidem participando ab ipso aliquod donum infinitum, sed praecise, quia causa ejus efficiens in se in finitates. Secundo speciali modo, quatenus ab ipso Deo, participatur aliquod donum elevans creaturam ad bonum infinitum, sicut gratia elevat hominem ad consortium, et fruitionem divinae naturae. Tertio modo specialissime, ut quando ipse Deus unitur in persona naturae creatae. Tunc enim accipit valorem,et dignitatem ex persona cui conjungitur, qui valor consistit in relatione ad ipsam personam, ut ad principium operationum proximum, et ut quod.

Secundo, certum est non posse dari aliquam creaturam, quae sit infinita in omni genere entis, creatura enim est ens limitatum. Et similiter repugnat, dari aliquam creaturam, quae sit infinita in genere substantiae infinitate in actu, bene tumen in potentia, et secundum quid, sicut materia prima habet infinitatem in potentia respectu formarum, quar/um est capax. Ratio sumitur ex D. Thomae i cont. Gen. cap. xliii et i part. quaest. vii, ar. i. Quia infinitas in genere substantiae non est infinitas extensionis, vel extensionis : id enim pertinet ad genus qualitatis, vel quantitatis : solum ergo restat infinitas per carentiam terminorum substantiae. Termini autem substantiae, vel sunt physici, vel metaphysici : metaphysici sunt genus, et differentia, quibus contrahitur, et limitatur essentia rei : physici sunt materia et forma in compositis, vel potentialitas, et actualitas, etiam in simplicibus; substantia ergo creata non potest carere genere, et differentia, cum sit in praedicamento, quod est coordinatio generum, et specierum. Similiter non potest carere aliquo termino physico, quia non potest esse purus actus, sed debet habere admixtam aliquam potentialitatem,atque adeo solum potest esse infinitum in actu per carentiam omnis termini limi-

laniis actualitatem, quas est potentialitas. Si autem esset pura poten¬tia, licet esset infinita non tamen esset infinitum in actu, sed in po¬tentia.

Nec valet dicere cum P. Vasquez i part. disp. xxn, et disp. xxv, cap. m,quod non obstat infinitas ad hoc, quod aliquid habeat genus et diffe¬rentiam,et ponatur in praedicamen¬to. Deus enim componitur ex gene¬re, et differentia, quia est composi¬tio rationis, quae illi non repugnat et tamen est infinitus. Sed 2ontra est, tum quia oppositum ostendimus in Logica q. xiv, tum quia in prae¬senti illa doctrina non est ad rem : quidquid enim sit, an repugnet Deo compositio ex genere et differentia, quae est compositio rationis, tamen in substantia creata talis composi¬tio recte tollit infirmitatem; quia vel illud genus, et differentia quibus componitur substantia creata, ali¬quid potentialitatis important, vel sunt aotus purus. Si hoc secundum non remanet creatura, sed Deus. Si primum, ergo includunt genus,'et differentiam per modum termini, et limitationis.Includunt enim actum, et potentiam, quae sunt termini li¬mitantes in genere substantiae. Quo¬modo autem eum hoc stet, quod Deus possit facere infinitas species substantiales, et tamen non possit pervenire ad aliquam, quae sit infi¬nitae perfectionis, dicemus infra.

Ultimo certum est, infinitum in actu, sive in extensione, sive in in¬tensione, Tei multitudine naturali¬ter, et secundum legem ordinariam fieri non posse. In hoc convenit communis consensus Philosophi cum Aristotele hic cap. v et vi et Theologorum cum D. Thoma i p. qu. vn. Constat enim, quod de fac¬to : Olnnia facta sunt in numero, pondere et mensura, ut dicitur Sa¬pient. xii. Si autem daretur infini¬tum in actu, vel careret numero si esset infinitum multitudine, vel mensura si esset infinitum magni¬tudine, vel pondere si esset infini¬tum qualitate.

Ratio autem, cur naturaliter dari non possit, intra universum quidem constat ex ipsa universi unitate et limitatione, in quo infinita quanti¬tas esse non potest, quia occuparet omnia. Absolute autem et indepen-denter ab universo, constabit ex finita virtute et receptione cujusli-bet creaturae, unde effectus infiniti prodire non possunt ut sequenti ar¬ticulo latius ostendetur.

ARTICULUS II.

Utrum implicet dari in/initum actu secundum quantitatem vel inten¬sionem ?

Duaj sunt principales in hac parte sententiae. Prima tenet, non impli¬care, quod detur actu infinitum ab¬solute loquendo, ut ex antiquis te¬net Gregorius in i, dist. xliii, q. iv, Ocham, Gabriel, et alii quos citat et sequitur Vazquez i p. disp. xxvi, c. i et probabile reputant Gonimbri-censes hic qu.n, art. i, qui loquun¬tur de infinito magnitudinis vel multitudinis. Expresse etiam doce¬tur in schola Scoti, quod infinitum in magnitudine et multitudine non repugnat, bene tamen infinitum in intensione,eo quod apud ipsum gra¬dus intensionis sunt inaequales, ita quod unus continet alium, et sic si daretur infinitas,qualitas contineret infinitam perfectionem; quod non currit in partibus quantitatis conti-nuae, vel discretae, quarum una non continet aliam in perfectione. Ali¬qui tamen simpliciter fatentur, in¬finitum esse possibile in actu, sive in quantitate, sive in qualitate, ut Cabero hic disp. n.

Secunda sententia negat esse pos¬sibile aliquod infinitum,tam in ma-

gnitudine, quam multitudine, et eadem ratio est de intensione. Ita D. Thomas i p.q.vii,art.m etiv,et quod l.ix,art.ietquodl.xn,art.n et commu¬ niter Thomistae ad praedictum lo¬ cum primae partis. Et tamen ipse D. Thomas in fine opusculi xxvii fate¬ tur adhuc non esse demonstratum, non posse dari infinita in actu. Ista sententia principaliter nititur in explicando implicationes, prima ve¬ ro in solvendo. Et ideo in hoc arti¬ culo conabimur explicare rationes D. Thomaeet contra adversariorum responsiones roborare. In sequenti vero quasdam difficultates et ratio¬ nes,quae contra nostram sententiam militant dissolvere.

Sit ergo unica conclusio : Repu¬ gnat etiam de potentia absoluta dari infinitum in actu sive in ma¬ gnitudine, sive in multitudine, sive in intensione. Pro hac con¬ clusione plures solent afferri im¬ plicationes. Et quidem Martinez in praesenti, cui non placent ratio¬ nes D. Thomae illam affert, quia si daretur corpus infinitum, ex quo¬ cunque puncto tanquam ex centro produci possent duae lineae versus circumferentiam, et istae quanto magis protrahuntur, magis distant inter se, unde cum longitudo earum sit infinita, etiam distantia earum infinita erit, et ex alia parte distan¬ tia infinita esse non posset, quia est clausa inter duas lineas seu termi¬ nos, ergo, etc. Hac ratione etiam plures alii utuntur.

Videtur tamen ratio ista non con¬ vincere, quia dato corpore infinito, lineae illae essent quidem lineae, sed non essent termini ex parte circum¬ ferentiae illius corporis, quia lineae illae interminabiles sunt nec habent circumferentiam ubi terminentur, si ergo interminabiles sunt et infi¬ nitae, desinunt esse termini, et con¬ sequenter inter illas lineas potest esse aliquid infinitum, quia ipsae etiam infinitae sunt. Illud autem axioma inter duos terminos non po¬ test claudi infinitum, intelligitur in¬ ter duos terminos finite distantes, alias non sunt termini.

Quare defendendo rationes D.Tho- mae ex duplici principio desumitur implicatio. Primum est,consideran¬ do quantitatem uti accidens natu¬ rale consecutum ad corpus natura¬ le. Secundum est, considerando ip¬ sam mathematice et secujidum se ut abstrahit a corpore naturali. Et prima ratio formata est nobis supra q. viii, art.n. Quia quantitas est ac¬ cidens consecutum ad substantiam quae est radix continens quidquid in tali quantitate invenitur, sed sub¬ stantia est finita et limitata, non so¬ lum in esse absoluto, sed etiam ut radix est accidentium, quia ratio radicis non habet majorem ampli¬ tudinem, quam ipsa ratio essentiae substantialis, quae radix est, et prin¬ cipium accidentalis; ergo si radix est limatata, etiam et quantitas li¬ mitata est et finita et praecipue hoc habet vim in quantitate, quia non potest crescere quantitas, nisi etiam addatur nova entitas substantiae, nec enim in eadem parte substan¬ tiae potest esse duplex quantitas pe¬ netrata; ergo si quantitas est infini¬ ta, etiam supponitur substantia infl- nita, quia ad quantitatis additionem substantia etiam additur, et sic prius debet substantia esse infinita, quam quantitas. Repugnat autem dari substantiam infinitam, ut arti¬ culo praecedenti ostensum est, ergo et quantitatem.

Respondet Martinez, non pro¬ bare S. Thomam ex eo, quod sub¬ stantia sit finita in esse, quantita¬ tem debere esse finitam in exten¬ sione, quia haec sunt diversa gene¬ ra, sed solum finitam in esse quod verum est, quia infinita quantitas finitam essentiam habet.Sedcontra, quia substantia non solum est finita

secundum esse in ordine ad se, sed etiam ut est radix quantitatis in extensione, quia etiam ipsa extensio quantitatis, ut extensio radicem habet,et consequitur formam substantialem, sed substantia, ut radix talis accidentis finita est, nec enim stat quod in esse substantiali sit finita, et in ratione radicis accidentium finita non sit; ergo non potest radix finita derivare ex se quantitatem intinitam; sicut bene valet, virtus aliqua est finita; ergo et operatio et effectus, licet effectus et operatio non sint ejusdem speciei, vel generis cum virtute.

Aliter conatur P. Vazquez ubi supra infringere consequentiam S. Thomae, quia si determinata substantia determinatam postulat quantitatem sequeretur quod omne corpus naturale determinatam haberet quantitatem,quod patet esse falsum in igne, qui sine termino potest crescere, ut dicitur ii. de Anima, tex. lxi. Caeterum haec instantia non loquitur de quantitate, ut consecuta ad formam substantialem, de qua solum procedit ratio S. Tliomae, sed de quantitate ut superaddita, quae scilicet in infinitum superaddi potest. Hoc autem non pertinet ad rationem D. Thomae, quiaD. Thomas intendit probare,non dari infinitum actu et categorematice, non autem intendit probare, non posse aliquid superaddi ad alterum in infinitum, quia additio in infinitum nunquam facit infinitum in actu, ut supra diximus, sed solum syncategorematice, et in potentia, quia solum consistit infinitum additione in hoc, quod non sit assignabilis terminus ultra quem non transeat, non vero quod ita sit infinitum, quod omni termino actu careat, et omnes terminos transierit; per additionem enim finitarum partium infinitum non est pertransibile; non ergo D. Thomas excludit infinitum additionis, et syncategorematicum, sed infinitum actu, quod solum potest prima productione consequi, non additione fieri.

Quod vero addit S. Thomas repugnare infinitam magnitudinem in corpore naturali, quia non posset moveri, non est ratio probans, implicationem absolute, non enim repugnat dari corpus immobile, sicut plerique existimant de coelo empyreo, vel si esset mobile, ratione tamen infinitatis esset impeditum moveri; sed tamen D. Thomas attulit hanc rationem ex Philosopho in ordine ad ea corpora, quae sensibus experimur esse mobilia, tale enim corpus infinitum esse non potest.

Secundum principium, seu rationem sumit S. Thomas loquendo de quantitate mathematice, et sine ordine ad corpus naturale, quia omnis quantitas debet esse sub aliqua forma, forma autem quanti est aliqua figura; ergo oportebit quod habeat aliquam figuram, et consequenter aliquem terminum, quia figura resultat ex termino quantitatis. Respondetur aliqui figuram non esse formam essentialem quantitatis,sed quantitatem se ipsa ess e formam. Secundo, figuram solum convenire quantitati finitae non infinitae. Tertio, quod absolute invenitur quantitas sine figura, ut quantitas corporis Christi in Sacramento.

Caeterum istae instantiae unico verbo solvuntur, quod D. Thomas loquitur de figura radicali, non formali; est enim figura modus ex terminatione quantitatis resultans, et ita figura formaliter est id quod resultat, et radicaliter id ex quo resultat. Est ergo sensus D. Thomae, quod quantitas non potest carere eo, quod specificatur, vel individuatur, quia nihil potest esse in rerum natura, quod non sit specificatum vel individuatum, quantitas autem specificatur vel individuaturper va|

riam terminationem sui, sicut species multitudinis sunt duo, vel tria, etc. et magnitudinis bicubitum, vel tricubitum, aut secundum aliam mensuranti mensurabilc, neque enim alias differentias divisivas quantitatis novimus, quam qua) fiunt penes diversas mensurabilitates, quia quantitas talis est naturae, quod quolibet addito, vel subtracto fit major, vel minor, et sic variatur ejus species, vel saltem individuatio,secundum additionem, vel substructionem ; unde nata *est sequi aliqua figura. Quantitas autem infinita caret omni tali distinctivo quantitatis, et si ei aliquid addatur, vel subtrahatur, non fit major, vel minor, ergo omnino repugnat in singulari; sicut si diceretur dari animal infinitum, quod nulla specie animalis determinaretur, vel hominem infinitum,qua nulla individuatione contraheretur. Ita sumitur explicatio hujus rationis ex D. Thomaquodlib. ix, art. i deduciturque ex Aristotele in hoc libro, cap. vi et in i de coelo, text. ii ubi ostendit, quod impossibile est plura corpora esse infinita, quia corpus est dimensionatum ad omnem partem; et ideo implicatio ista directe procedit de corpore quanto, cui proprie convenit figura, non tamen de linea, aut superficie, qua) non sunt divisibiles ex omni parte, et ideo si illae essent infinitae, non repugnaret unum infinitum esse majus altero,et sic possent dari plures lineae infinitae: corpus autem quia trina dimensione gaudet si esset infinitum non posset esse nisi unum, nec per plures species, vel individua esset variabile nec unum majus altero, ut etiam advertit S. Thomas iii p. q. x, art. m ad tertium. Aliunde tamen repugnaret dat infinitam lineam, vel superficiem, quia in re dari non potest, nisi in aliquo corpore, et consequenter fiebet infinitas partes ambire, atque adeo supponere infinitum corpus, cui insit.

Ex eodem principio proportionaliter applicato ostenditur repugnare infinitam intensionem in qualitate, sicut enim quantitas sequitur determinatam formam,ita et qualitas, ergo sicut non potest dari infinita quantitas, ita nec qualitas, sed neque potest superaddi ab extrinseco infinitas intensionis in qualitate, quia vel ista infinitas adveniret per additionem gradus ad gradum vel per unicam productionem totius infinitas : per additionem fieri non potest, quia infinitum per additionem finitarum partium est impetransibile. Si vero id quod additur est infinitum jam non per additionem fiet infinitum, sed supponitur esse. Si vero unica productione fiat infinita qualitas illa, consequitur aut recipitur in aliqua forma, quae cum finita et determinata sit, non potest esse capax infinitae qualitatis, praesertim quia qualitas actualitatem sequitur formae, et haec limitata est per potentialitatem admixtam.

Implicationes circa infinitum multitudinis.

Prima implicatio D. Thomae qu. vn, i par. art. iv. est circa multitudinem quantitativam, quia si daretur infinita multitudo, non esset in aliqua specie determinata numeri, quia omnis species numeri determinatur per aliquam ultimam unitatem, cum sit multitudo mensurata per unum, infinita autem multitudo nullam speciem haberet mensuratam per unum, ergo talis numerus non est dabilis.

Respondet P. Vazquez disp. illa xxvi, cap. m, quod non constat omnem multitudinem esse in specie numeri. Deinde, quod multitudo a parte rei non habet formalem ratio.

nem numeri, id enim ab intellectu numerante habetur, ante intellectum enim non est, cur ista unitas pertineat ad hunc numerum potius quam ad illum, sed una tantum est omnium rerum multitudo.

Caeterum ad primam instantiam respondetur, constare quod omnis multitudo si est quantitativa, est in aliqua specie numeri, quia omnis multitudo quantitativa est quantitas discreta, ergo pertinet ad genus numeri, ergo ad aliquam speciem, quia nihil est in genere, quod non sit in aliqua specie talis generis. .

Ad secundam instantiam respondetur quod ut ostendimus in Logica queest. xvi, numerus est vera, et realis species quantitatis, licet designatio actualis hujus ultimee unitatis, vel illius dependeat ab intellectu, sed hoc non est de essentia numeri : tota autem coordinatio, et mensurabilitas unitatum in re datur secundam quod numerus sit major aut minor quantitative in re, et sic est mensurabilis per unum, et hoc pertinet ad formalem rationem quantitatis discrete?. Et quando dicitur omnem rerum multitudinem esse unam, respondetur multitudines rerum dupliciter distingui, vel penes subjecta ut multitudo lapidum, lignorum, equorum, etc. Et hoc modo constat non omnem multitudinem esse unam. Secundo distinguitur penes diversam mensurabilitatem diversarum unitatum, et coordinationem ad unum, sicut aliter mensuratur numerus mille, vel centum, vel viginti, et hoc etiam modo non est una multitudo omnium quantitatum, sed alia est multitudo millium vel centum, etc. Et hoc in re, quia in re dantur mille lapides, vel centum lapides, et a parte rei prius fuerunt octo homines quam viginti, vel centum homines.

Et roboratur ista ratio, quia numerus, vel fit infinitus per additionem unitatum, vel per unicam productionem infiniti numeri. Primum esse non potest, quin in'initum additione finiti estimperlrnnsibile. Secundum tollit omnem speciem numeri, qui per determinatas unitates variatur, et fit major vel minor. Infinita autem multitudo neque additione unitatis fieret major, nec substractione minor, quia infinitum subtracto, vel addito aliquo finito icque manet infinitum, alias illo finito terminaretur: infinitum ergo est species determinata numeri.

Ex quo intelliguntur explicationes, quae ex inconvenientibus adduci solent, quia si daretur infinita multitudo in actu, tot erunt binarii in illa multitudine, quot quaternarii, vel denarii et si producerentur infiniti homines, tot essent homines quot capilli eorum ; quod implicat, quia binarius est pars quaternarii, et omne totum est majus sua parte, cum pars componat totum cum additione alterius. Sequela vero probatur, quia posito infinito, si segregentur binarii alternatim relinquendo unum binarium, et segregando alium, tunc vel omnes binarii segregati constituent infinitam multitudinem, vel non ; si non, ergo etiam alii binarii erunt finiti, et sic omnes simul non facient infinitum, quia utrumque finitum est: si primum, ergo dabitur duplex infinitum in utroque cumulo et sic sine aliqua divisione, vel additione ex uno infinito consurget aliud, et consequenter tot sunt binarii quam quaternarii, quia si sunt infiniti binarii, etiam possunt numerare illos per quaternarios, vel denarios, et tunc vel exhauriretur illa multitudo numerando per quaternarios, et sic redderetur finita, vel non exhauriretur, et sic erunt infiniti quaternarii in binariis etiam materialiter.

Omitto, quod infinitum non est quid certum, et determinatum in eo genere quo infinitum est, quia caret terminis, ergo prout tale non clauditur sub determinata, et certa intentione, et actione creantis. Nec solvit P. Vazquez dicendo, quod in multitudine infinita quaelibet singu¬ laris cadit sub certa intentione, licet non tota multitudo. Contra enim est quod infinita multitudo non po¬ test fieri per additionem et multi¬ plicationem singularium, quia quod¬ libet finitum est, et additio finito¬ rum non pertransit infinitum. Si autem unica productione totum in¬ finitum sit, ergo et unica intentio¬ ne, et haec certa, et determinata esse non potest ex parte effectus, qui in¬ determinatus est.

ARTICULUS III.

Expediuntur difficultates, et argu¬ menta contra nostram senten¬ tiam.

Primo,arguitur ad probandum non repugnare dari infinitum in actu, quia in quolibet continuo omnes partes proportionales uniuntur in divisibilibus, alioquin penetraren¬ tur, si se totis, et non per extremi¬ tates seu indivisibilia unirentur, ergo cum partes istae infinitae sint, et actu copulentur per indivisibilia, sunt actu infinita indivisibilia, quia partes sic copulatae, et non pene¬ tratae sunt in infinitum indivisi¬ biles.

Secundo: Deus potest facere spe¬ cies in infinitum perfectiores, et de facto cognoscit omnes illas, ergo cognoscit aliquam infinite reliquas excedentem, nam si omnes cognos¬ cit, et illae sunt infinitae, et una exce¬ dit in perfectione aliam, inter illas oportet quod aliqua infinite excedat alias. Idem argumentum fit de infi¬ nita magnitudine, aut multitudine, aut intensione; cognoscit enim Deus omnem quantitatem, vel multitudi¬ nem possibilem, et illa est infinita et sine termino, ergo aliquam ma¬ gnitudinem infinitam cognoscit esse possibilem, et sic si fiat nul¬ lum est inconveniens.

Tertio : In quolibet instanti unius horae potest Deus creare unum An¬ gelum, vel unum lapidem et con¬ servare illum, ergo in fine horae erunt infiniti Angeli, quia instantia infinita sunt, cum infinitas partes proportionales uniant: quod si dica¬ tur non posse fieri Angelum, nisi in instanti designato, non in propor¬ tionali, et indeterminato, contra est, quia posset Deus ab aeterno creare mundum, et in quolibet die designa¬ to unum Angelum, et sic essent creati infiniti Angeli, quia sunt transacti infiniti dies.

Quarto: Deus cognoscit infinitas cogitationes hominum et Angelo¬ rum per totam aeternitatem futuras, ergo videt infinitam multitudinem possibilem, imo et coexistentem si¬ mul in aeternitate, ergo non est in¬ conveniens, quod simul ponantur in tempore, nam si ideo non possunt poni in tempore, quia debent cadere sub certa intentione creantis, simi¬ liter ob eamdem rationem non pos¬ sent simul esse in aeternitate, quid¬ quid enim in aeternitate est, jam subest actioni divinae, et intentioni ejus.

Ultimo: Non repugnat Deum fa¬ cere infinitum, neque ex parte po¬ tentiae, quia infinita est, neque ex parte facti; tum, quia infinita ma¬ gnitudo non est infinitas simpliciter sed in genere determinato, et essen¬ tiam habet finitam, et positam in praedicamento quantitatis; tum quia una linea, etiamsi sit infinita non exhaurit omnes lineas; possunt enim esse plures lineae infinitae, quarum una sit major altera, ergo tale infinitum non tollit distinctio-

nem ab aliis; tum denique, quia omne creabile collective est infinitum, et omne illud est possibile, siquidem est creabile, ergo possibile est infinitum in actu. Neque hoc est exhaurire potentiam divinam, sed habere actum adaequatum circa omnia possibilia. Et confirmatur, quia si Deus ageret ex necessitate naturae operaretur infinita; quia ageret secundum ultimum potentiae, quae infinita est, ergo etiam modo potest id facere, siquidem ex parte omnipotentiae eadem est virtus, judicium autem et libertas id non tollit, imo de facto Deus habet scientiam practicam, et ideam de omni illo quod ageret, si ex necessitate naturae operaretur, ergo sicut cognoscit infinitum in actu, ita potest facere illud quia cognoscendo, et dicendo facit.

Ad primum respondetur negando, quod dentur infinita indivisibilia in actu continuo, licet entitatem suam habeant in actu, sed non infinitatem, sunt enim partes proportionales communicantes partibus aliquotis. Unde dicit D. Thomas in iv, dist. x, q. i, ar. m, q. m ad i: « Quod actu non est accipere numerum partium in continuo ante divisionem, sed potentia tantum ; » quare proportionales non sunt distinctae, vel superadditae ipsisaliquotiset distinctis indivisibilibus unitae, sic enim quantumcunque essent minimae quantitatis, si in infinitum multiplicantur facerent magnitudinem infinitam actu.Sunt ergo partes proportionales in re idem quod partes aliquotae secundum aliam considerationem : eadem enim quantitas ut componitur ex partibus, quae sunt plures per additionem unius ad aliam, dicitur habere partes aliquotas,id est, quae ratione additionis,vel subtractionis, faciunt majus vel minus in quantitate, atque adeo talis pars non debet quantitatem suam habere solum ratione partium adjunctarum, cum quibus communicat, sed debet habere partes, quas superaddat partibus adjunctis. Partes autem proportionales sunt partes contentae in aliquotis, et communicantes non quia penetrentur, sed quia una pars quae servit uni quantitati, seu parti divisibili, potest etiam servire alteri sibi immediatae, juxta diversam comparationem aut designationem partium in quibus liat divisio. Et ita vocantur proportionales, quia in eadem finita quantitate quaecunque designatio partis fiat, secundum quamcunque combinationem et proportionem divisibilis est; fieri autem possunt infinitae designationes per repetitionem, et communicationem partium, quod est esse in infinitum divisibile, non collective, et secundum additionem novae quantitatis sed divisive, et secundum diversam designationem, quae in qualibet parte continui fieri potest in partes sibi immediatas, et rursus si designetur pars immediata, potest dividi in partem sibi etiam immediatam, quae antea dividebatur in illam, et hoc est esse se communicantes, quod in infinitum fieri potest, sed non infinitas addere partes, aut indivisibilia, de quo vide infra q. xxn, latius.

Ad secundum respondetur quod in infinitis creaturis, quas Deus cognoscit, non datur aliqua infinite perfecta, qualibet enim signata, semper restat alia major et perfectior, et sic ex parte rei cognitae solum sunt infinita syncategorematice, licet ex parte cognoscentis simul, et categorematice omnia illa cognoscantur. Et argumenta ista plerumque peccant a modo cognoscentis ad modum ex parte rei cognitae. Unde Deus non videt infinita simul in actu, id est, ex parte rei visae, licet simul illa videat ex parte cognoscen-

tis; sed videt quod ex parte rei co¬ gnitae quolibet dato, aliud melius fieri potest in infinitum. Secundo dicitur, quod quolibet producto, po¬ test Deus facere perfectius perfec¬ tione contenta intra limites alicujus generis, non excedente illos: perfec¬ tio autem intra terminos clausa, so¬ lum est major in infinitum syncate-gorematice et modo proportionali, non in actu, et categorematice, hoc enim extra omnes terminos est: om¬ nes nutem res possibiles infra ter¬ minos alicujus generis sunt, et om¬ nis magnitudo aut numerus, species quaedam est.

Quod si petas quae est causa, cur dicatur Deus videre multitudinem infinitam, hoc ipso quod videt om¬ nia possibilia, vel aliquam multitu¬ dinem sine termino, quia videt om¬ nia illa simul, ex eo autem quod vi¬ deat magnitudinem omnem, vel spe¬ cies quas potest facere in infinitum, non dicitur videri aliquam speciem, vel magnitudinem actu infinitam, rospondetur quod ad multitudinem syncategorematice infinitam, et in potentia nihil deest nisi quod simul in actu ponatur, ut reddatur infini¬ tum actu, hoc autem consequitur beneficio intellectus simul in actu videntis ea quae non sunt simul, sed syncategorematice, et in potentia in¬ finita. Ut autem detur magnitudo infinita, non sufficit simul appre¬ hendere plures, vel omnes magni¬ tudines, quae cognoscuntur fieri pos¬ se, sed requiritur quod cognoscatur una magnitudo extra omnem ter¬ minum extensa et actu infinita,haec autem non est possibilis ex parte rei cognitae.

Ad tertium ibi responsum est, nec enim potest produci Angelus ni¬ si in aliquo determinato instanti, et cum post illud instans non sequitur aliud immediate sed aliqua pars, in qua involvuntur infinita instantia indeterminata, quando in alio ins¬ tanti producitur alius Angelus, jam sunt transacta infinita instantia in illa parte immediata, in qua non fuit productus Angelus. Ad replicam respondebitur in libro vm, q. xxiv, ar. ii, ubi ostendemus non potuisse dari motum ab aeterno. Unde si pro¬ ducerentur ab aeterno Angeli non per dies successivos, sed extra om¬ ne tempus deberent creari, et sic pe¬ rinde est atque creare infinitos uni¬ ca productione, quod repugnat.

Ad quartum respondetur, non re¬ pugnare, quod Deus cognoscat in¬ finita simul in actu ex parte cog¬ noscentis, imo et Christus cogni¬ tione creata. Ratio est, quia inftni-tumjion repugnat si sit contentum in alio antecedenter existente, sive finito, sive infinito. Et sic Christus cognitione creata cognoscit infinita, ut contenta in aliquo finito, scilicet in specie sub qua continentur indi¬ vidua, et ad quam tendit directe re¬ praesentatio speciei. Et similiter Deus cognoscit infinita ulcontenta in sua essentia, et derivata ab ideis, et in aeternitate continentur infinita non in actu proprio, sed alieno, sci¬ licet in mensura ipsius aeternitatis, quae infinita et increataest: infini¬ tum autem sub tali esse in infinito, et increato contineri non repugnat, sed in esse proprio, et creato quod limitatum est et terminatum, neque est necesse, quod omne quod Deus cognoscit, possit facere eo modo quo cognoscit ex parte cognoscentis sed eo modo, quo cognoscit ex parte rei cognitae et factibilis: imo potius modus ex parte cognoscentis solet opposito modo se habere ad modum ex parte rei cognitae existendo in se entitative et materialiter, in cog¬ noscente immaterialiter.

Ad ultimum respondetur repug¬ nare infinitum ex parte rei fact». Ad primam instantiam dicitur,quod hoc ipsum quod quantitas est finit® essentiae, debet habere in re fini-

tam terminationem, praesertim cum ip quantitate ex diversa termina¬tione sumatur determinata species, vel individuatio quantitatis, et infi¬nitas in actu non est passio quanti¬tatis, aed syncategorematica.

Ad secundam instantiam jam supra diximus, quod si esset corpus infinitum, tantum esset unum, plures autem lineae infinitae non ita repu¬gnant,si in abstracto,et quasi mathe¬matice considerentur,in re autem non potest poni linea infinita,nisi subjec¬tetur in corpore infinito.

Ad tertiam respondetur, quod Deus potest omne possibile eo modo quod possibile est: potest autem infinitum divisrve, et modo determinato, non eollective, et modo infinito, et indeterminato, sicut potest fieri album, quod ait ni¬grum et sedens stans non conjuno-tim, sed divisim.

Ad confirmationem responde¬tur, quod dato illo impossibili, ad¬huc non sequeretur inlinitum in ac¬tu, quia operaretur secundum ulti¬mum potentiae non absolute, sed se¬cundum applicationem ad capacita¬tem finitam subjecti creati, vel ob¬jecti producendi, sicut persona Divi¬na non potest infinito modo per¬sonare naturam creatam.

CIRCA LIBRUM QUARTUM,

DE LOCO, VACUO, ET TEMPORE.

QUIESTIO XVI.

DE LOCO, ET CBI.

Quatuor in hac quaestione tracta¬bimus. Primum, de quidditate loci intrinseci, etextrinseci. Secundum, de subjecto seu re locata, cui con¬venit esse in loco. Tertium, de re¬pugnantia duorum corporum in eo¬dem loco. Quartum, de repugnantia unius corporis in duplici loco.

ARTICULUS PRIMUS.

Quid sit locus extrinsecus, et immo¬bilitas ejus?

Locus physice, et proprie accep¬tus significat id quod motu locali acquiritur. Et solet distingui duplex locus, alter extrinsecus, alter in¬trinsecus. Extrinsecus est corpus il¬lud, sive superficies, qua circum¬scribitur, et continetur ipsum loca¬tum. Intrinsecus est ipsa praesentia passiva rei locatae, quae dicitur ubi: est enim ubi forma, seu modus in¬trinsecus proveniens a loco extrinse¬cus circumscribente, ut a quo pro¬venit principaliter denominatio lo¬cati. Et sunt aliqui, qui existimant hoc ubi, seu praesentiam intrinse¬cam ignotam fuisse Aristoteli et an¬tiquis, inventam autem a recentio-ribus, eo quod Aristoteles vni Phys. tex. lix, et D. Thomas ibi, et i, p. q. cx ar. m et ii. contra Gent. c. xin, docet motum localem termi¬nari ad aliquid extrinsecum. Gaete-rum hi phrasin, et modum loquen¬di D. Thomae non attenderunt, qui in sex ultimis praedicamentis non negat modos intrinsece afficiente»

subjectum ut probavimus in Logica, q. xix; sed quia isti modi non sunt omnino absoluti, sed ab aliquo extrinseco provenientes, et ab eo, ut a principali denominante dependentes, cum ubi sit passiva subjectio ad id quod circumscribit quasi active, ideo solet D. Thomas dicere, quod sunt aliquid extrinsecum, non tamen sunt extrinseca denominatio pura, alias enim saepe fatetur D. Thomas dari ubi, et subjectari in ipso mobili. Nam motum ad ubi expresse ponit Philosophus in hoc libro v c. i, et v, Metaph. tex. xiv, et xi Metaphy. lect. xii apud D. Thomam. Quod vero subjectatur in ipsi mobili, aperte dicit opuscul. xlviii, tract. de ubi, c. i, dicens: « Quod motus localis subjective est in eo, quod movetur: nihil autem acquiritur in re mobili, nisi ubi, quod est respectus loci ad locatum ut circumscribit illud. » Et in q. iv de Virtut. art. xi ad 3: « Alio modo, inquit, potest intelligi motus secundum essentiam, si sit motus secundum quodcunque adhaerens essentiae, sicut dicimus corpus essentialiter moveri, quando movetur secundum locum, quia de loco ad locum, ejus subjectum transfertur. » Non ergo negat S. Thomas praesentiam, seu ubi inhaerens, ipsi rei mobili, sed negat esse modum ita absolutum quod sit independens ab extrinseco circumscribente, et locante, praesertim si sumatur ubi adaequate, et complete, ut magis explicabitur articulo secundo et quaestione sequenti.

Igitur in hoc primo articulo explicabimus primo locum extrinsecum, quem Aristoteles definivit in hoc iv. libro, c. iv, quod locus est ultimum corporis ambientis immobile primum, id est, superficies corporis, quae immediate, seu primo continet, et locat aliquod locatum. In qua Aristotelis definitione tres difficultates explicandae sunt. Prima est, circa genus loci; an sit superficies continens, vel spatium et distantia extensa. Secunda, circa differentiam loci, quomodo scilicet sit immobilis, et primus. Tertia, an istae particulae se habeant per modum generis, et differentiae, an per modum subjecti, et accidentis.

Circa primam difficultatem, amissis antiquorum opinionibus, quas refert, et impugnat Aristoteles hoc libro iv, c. i et n, constat, quod locus non potest esse aliquid pertinens ad ipsum locatum, sive tanquam materia, sive tanquam forma, sive tanquam accidens aliquod intrinsecum, et a nullo extrinseco dependens; cum videamus mutari locatam de loco ad locum, nullo suo intrinseco deperdito. Unde restat, quod locus vel debet collocari in ratione spatii, quod occupatur a corpore, vel in genere superficiei, quae circumscribit, et continet locatum. Qui ergo existimant locum esse ipsum spatium, bifariam partiti sunt. Quidam enim ex antiquis dixerunt, illud spatium esse aliquid reale per modum cujusdam dimensionis interminatae, quae haberet longitudinem, latitudinem, et profunditatem; et ita cum occupetur a corpore, quod locatur in tali spatio, penetratur talis dimensio cum corpore locato. Alii vero dicunt hoc spatium, quod occupatur a corpore locato, non esse aliquid reale, sed est capacitas replebilis corpore, sicut distantia imaginaria, quam replet totum hoc universum. Quai opinio valuit apud plurimos antiquos, et recentiores, ut testantur Conimbricenses hic, nec longe absunt ab ea, qui dicunt, ubi constitui per ordine, ad spatium imaginarium, quod praesertim verificant in motu, qui fit per vacuum positive.

Caeterum, quod locus non consistat in solo spatio isto imaginario,

colligimus, tum ex ipso motu locali, qui cum sit realis, debet tendere ad aliquid reale, et non solum ad ubi, quia ubi non est aliquis modus absolutus, vel independens ab extrinsecocircumscribente, sed abeo resultat, et in eo rem locat, ut dicemus articulo sequenti, tum etiam id colligimus ex motu naturali; constat enim res naturales ipso impetu natur® ad certa, ac determinata loca tendere, ut ibi conserventur, aut a contrariis defendantur: si autem locus esset solum illud spatium imaginarium, quod est nihil, non haberet magis conservare rem locatam in hoc spatio, quam in alio, nec magis ad id conduceret, cum sit nihil. Necessario ergo requiritur aliquid reale ad locum naturalem, et non corpus, quod penetretur cum alio, quia hoc est impossibile; ergo,quod contineat, et circumscribat aliud. Et cum non possit circumscribere, nisi ratione superficiei ambientis; siquidem locus adaequari debet locato, nec dicimus hominem existere in toto aere, sed solum ea'parte, in qua circumscribitur, consequenter locus debet constitui in superficie ambiente, quae corpori contigua est.

Quod si dicas: Gur non dicemus locum esse illud corpus non a quo aliquid circumdatur, sed in quo sustinetur, verbi gratia, sedes in qua sedet, terra in qua stat,respondetur, quod etiam tunc corpus sustentans non tangeret locatura, nisi per superficiem corporis sustentantis. Non tamen dicitur locus solum corpus sustentans, quia non adaequatur locato, solum enim secundum unam partem tangit, non autem circumscribit locatum. Requiritur ergo, corpus infra sustentans et tangens, sed non sufficit ad rationem loci: unde si aliquod corpus ponatur in ultima superficie mundi,non esset in Joco nisi secundum quid, et ex parte.

Secunda difficultas est circa immobilitatem loci, quae se habet, ut ejus differentia. Et est unum certum apud auctores,aliud est dubium. Est certum, locum absolute debere esse immobilem ; tum, quia in hoc distinguitur locus a vase, quod vas continet mobiliter, movetur enim cum re contenta, locus vero non movetur; tum, quia locus habet rationem termini a quo, qui deseritur, et termini ad quem, qui acquiritur permotum: implicat autem, quod terminus a quo moveatur; sic enim portaretur a motu ipsius mobilis, non desereretur. Similiter locus,qui est terminus ad quem,non movetur, quia in eo sistitur motus tanquam in termino; locus ergo, ut terminus motus non movetur : alioquin si locus moveretur, ad aliquem locum deberet moveri, et sic daretur locus loci, et iterum ille alius locus, deberet moveri ad alium locum, et sic esset processus in infinitum. In hoc ergo omnes conveniunt.

Difficultas autem est, ratione cujus conveniat loco ista immobilitas. In quo triplex occurrit sententia. Prima Martinii in illustri praesentis capitis. Qui dicit Aristotelem pugnantia docuisse, cum ex una parte tribuit loco immobilitatem, et ex alia constituit in superficie, superficies autem mobilis est. Nec valet dicere, quod est immobilis non per se, sed ratione fixionis in polo, et centro mundi, respectu quorum locus est immobilis: sic enim locus non esset immobilis per se, sed per accidens, id est, per aliud; et consequenter non esset per se terminus motus, quia terminus motus per se debet esse immobilis. Item, quia vel debet negari; quod motus localis sit actio, vel debet concedi actio sine termino : nam si actio est, necessario debet terminari ad aliquid in ipso mobili, quod immutat, cum tamen motus localis secundum Aristotelem

solum ad extrinsecum terminetur quod est nihil facere, cum extrinsecum illud non fiat, sed comparetur. Quare ipse immobilitatem loci in immobilitate ubi constituit, ut sequenti articulo videbimus.

Sed haec puerilia sunt, ut tanto Philosopho possint opponi. Et illud primum fundamentum adducitur, et solvitur a D. Thoma in iv Phys. lect. vi, super tex. xli, et opusc. lii, ut statim afferemus in solutione sequentis difficultatis. Secundum vero fundamentum nihil probat, quia illa actio non facit de novo superficiem ambientem, sed facit in ipso locato subjectionem, seu passivam circumscriptionem ad talem superficiem, et hoc est ubi,quod nec Aristoteles nec D. Thomas negarunt, ut supra vidimus, sed quia est modus ordinatus, et dependens ab extrinseco circumscribente, dicitur locus extrinsecus esse terminus motus, subintellecto tamen modo illo intrinseco, quo illi passive subjicitur corpus.

Secundo, Scotus in quodlib. xi, et aliis locis locum constituit formaliter in ipsa continentia activa loci ad rem locatam, quae continentia apud ipsum relatio est. Haec autem continentia, et relatio licet physice mutetur, alia et alia superficie adveniente, tamen secundum aequivalentiam non mutatur, quia in ordine ad motum localem perinde se habet, ac si essetuna tantum relatio: sicut haec vox homo dicitur idem significare, licet saepius repetatur.

Tertia sententia sumit immobilitatem loci per ordinem, et connotationem, spatium imaginarium,quod negative est immobile, ita Conimbricenses hic quaest. i, artic. n ; Cabero tract. iv, disp. i, dub. i. Ad quam sententiam accedunt, qui dicunt definitivam praesentiam in loco esse immobilem, quia sumitur per ordinem ad polos mundi veros, vel imaginarios; circumseriptivam vero non esse immobilem; de quo videatur Fuente iv Physic. quaest. i, difficul. i, artic. ii ad i.

Caeterum quia D. Thomas i Phys. lect. vi, et opus, lii, aliisque locis secutus Aristotelem etiam salvat immobilitatem loci positivo modo in ipso loco, et corpore ambiente,oportet immobilitatem loci non solum negative, sed etiam positive explicare.

Pro quo notandum est quod locus non est sola superficies, ut inhaerens corpori locanti, sic enim non est magis immobilis, quam superficies locati, et movetur moto ipso corpore, cui inhaeret. Nec est ipsa superficies, ut praecise continens aliud; sic enim etiam invenitur in vase,quod continet liquorem, et movetur cum illo ; locus autem, ut dixit Philosophus est vas immobile. Quare locus debet esse superficies continens, secundum ordinem situs, et distantiae, et positionis in universo; hoc enim praecise nomine loci significamus, et distinguimus diversa loca secundum diversas positiones, in quibus ordinantur : qua etiam ratione metaphorice sumitur locus ad designandam diversam dignitatem qua homines ordinantur, et constituuntur in republica.

Ex his ergo dicimus triplici modo posse explicari immobilitatem loci. Primo, ratione distantiae negativae, quam locus praesupponit, licet non in ea consistat. Secundo, ratione coordinationis, quam habet superficies ultimo, et immediate, ambiens cum superficie primi locantis, quod est coelum. Tertio, ratione formalitatis termini motus, licet enim superficies, et corpus ambiens moveri possit in quantum corpus mobile est, sicut alia corpora locata, tamen ut exercet formalitatem termini a quo, qui deseriturj

Vel termini ad quem, qui acquiri¬tur, sub ista inquam formalitate mobilis esse non potest; esto secun¬dum se, ut superficies corporis mo¬bilis, ut non exercet officium loci, non repugnet moveri. Quae ultima explicatio sumitur ex Philosopho v Phys. tex. iv, lect.i, apud D.Thomam, ubi eodem modo docet de loco, et de termino alterationis, et augmen-tationis, quod non moventur neque movent, ut termini motus sunt. Et hac ratione tam ipse locus extrin¬secus, quam modus intrinsecus,seu ubi, in quantum termini motus im¬mobiles sunt.

Secunda vero explicatio immo¬bilitatis loci docetur a D. Thoma, opus, lii, et praesertim iv Phys. lect. vi, ubi inquit: « Quod cum lo¬cus proprius sit pars loci communis, oportet accipere proprium locum navis in aqua fluminis, in quantum habet ordinem ad totum fluvium,ut est immobilis. » Et subdit: « Sic igi¬tur licet haec pars aeris, qua? conti¬nebat, vel haec pars aquae effluat, et moveatur in quantum est haec aqua, tamen secundum quod habet haec aqua rationem loci,scilicetsitusetor¬dinis ad totum sphaericum cceli sem-per manet; sicut etiam dicitur idem ignis manere quantum ad formam, licet secundum materiam variatur, consumptis et additis quibusdam lignis. » Itaque superficies ultima, qua? adaequatur locato, continet et ambit illud, ut subordinata primo locanti, et ambienti, quod est coe¬lum. Et sic licet succedant diversae superficies ambientes locatum, quia tamen succedunt in eadem subor-dinatione ad primum locans, quod est coelum, dicitur manere idem lo¬cus non secundum rationem super¬ficiei absolute, sed ut locantis ex subordinatione ad primum locans, sicut dicitur manere idem ignis, licet paulatim consumatur una ma¬teria, et succedat alia, quia semper succedit sub eodem ordine ad for¬mam, et licet ipse ordo, ut est rela¬tio quaedam entitative considerata, varietur in ipsa materia, vel super¬ficie, in qua fundatur, tamen hoc non tollit absoluto loquendo unita¬tem loci seu immobilitatem (idem est enim immobilitas, et unitas in praesenti) quia solum variatur ordo entitative, et materialiter ex parte subjecti, non ex parte termini for¬malis, et continuationis sub eadem forma, et sub eodem primo locante, sicut est idem fluvius, et idem ani¬mal, licet partes succedant.

Denique, prima explicatio immo¬bilitatis loci ex eo constat, quia lo¬cus necessario supponit aliquam di¬stantiam negativam, quam repleat. Quando enim productum ex hoc universum replevit positive, quod solum negative erat distans, et spa¬tium capax corporis. Unde cum succedunt diversae superficies in illo eodem spatio habent immobili¬tatem praesuppositam ratione illius spatii negativi, quod occupant, et replent; hoc enim semper estimmo-bile.

Ex quibus solvuntur aliquae obje¬ctiones, quae fieri solent contra im¬mobilitatem loci. Primo, quia nihil est in loco, quod non sit mobile, superficies enim movetur, et distan¬tia, quae est relatio subjectata in il¬la. Quod si terminus ipse ad quem est ista relatio distantiae non move¬tur, hoc est dicere,quod locus solum terminative est immobilis, non sub¬jective, et tamen Philosophus dicit, quod locus est suporficies immobi¬lis prima. Ergo in ipsa superficie ultimo continente ponenda est im¬mobilitas, et non solum intermino, vel in primo locante. Imo ipsum primum locans, quod est coelum cum perpetuo moveatur non potest dici, quod est immobile, et circum¬dans, et ambiens.

Secundo, quia si locus est immo-

bilis positive in ratione superficiei sequeretur, quod posset aliquid moveri non mutato loco; posset etiam aliquid mutare distantiam non variato loco.Denique,posset immotum manens mutare locum, qua; omnia absurda sunt cum idem sit moveri, et mutare loca, vel a converso. Primum patet, si aliquis deferatur in navi, et aequa velocitate moveatur in partem contrariam, non mutat locum respectu distantia? polorum, et centri, et tamen movetur. Ergo potest aliquid moveri non mutato loco. Secundum patet, si Deus totum universum moveret per spatium imaginarium, corpora intra universum mutarent rcspectupi et distantiam versus illam partem, licet in se immota manerent. Tertium patet, si Deus auferret unam superficiem ambientem turrim reliquo vacuo, et postea aliam distinctam subrogaret, turris esset immota, et tamen mutaret locis, quia diversa superficies non continuata ambiret illam, ergo diversus esset locus.

Ad primam objectionem respondetur in primis non militare contra tertiam explicationem immobilitatis loci, quia licet corpus illud, et res quae locationi deservit, mutari possit, tamen formalitas et officium loci, quatenus est terminus qui deseritur, vel acquiritur non moveatur, ut autem procedit contra secundam explicationem, dicimus ex D. Thomaiv Physic. lect. vi, ubi hoc argumentum solvit, quod superficies, et quidquid in superficie est, variatur ut superficies est, sed non ut locus, id est, non secundum ordinem, vel situm in toto immobili: quod est totum universum. Quare locus non est immobilis et unus, nisi unitate ordinis, non unitate simpliciter et omnibus modis, quatenus omnes superficies sub eadem coordinatione et termino ad primum locans succedunt. Et qu&n* do dicitur, quod hoc non est, locum esse immobilem subjective, sed terminative, respondetur, quod locus non dicitur subjective immobilis absolute, sed secundum unitatem ordinis in ipso subjecto, ut dicit habitudinem ad illum terminum, et ut subest illi, sicut ignis dicitur idem numero, propter continuationem materia? sub eadem forma, et fluvius idem numero propter continuationem aquae in eodem discursu. Ita locus dicitur idem, et immobilis, quatenus coordinatur sub eodem termino et situatione. Quando autem Philosophus dicit, quod locus est superficies immobilis prima, ly prima designatsuperficiem ultimam et immediatam ipsi locato (corrupte enim aliqui legunt immobilis primo, cum textus dicat immobilis prima) insinuans per hoc, quod superficies ultima non induit rationem loci, nisi prout induit modum immobilitatis, hoc est, non secundum se, sed ut subest termino fixo et immobili, et ut exercet officium loci, qui per motum acquiritur vel relinquitur. Et licet coelum ipsum, quod est primum locans moveatur, tamen quia non secundum se totum movetur, sed semper in eodem situ manentibus etiam immotis punctis polaribus, ideo semper datur aliquid, respectu cujus locus sit immobilitate ordinis, licet non absolute.

Ad secundam negatur sequela;et ad primam probationem respondetur quod in illo casu ille non movetur motu progressivo, et recto, sed solum elevat pedes, et deprimit subintrante navigio, sicut qui saltat sursum, eo quod impetus navis deserentis,et velocitas aequalis in contrarium tendentis mutuo se impediunt, ne progrediatur ultra, sed solum, ut sub eodem distantia pedes elevet. Nec obstat, quod defatigatur, quia etiam motus ille quasi salta-

tionis sursum, et deorsum in eodem loco defatigare potest.Ad secundam dicitur, quod si totum universum moveretur a Deo, omnia quae intra illud sunt, etiam moverentur motu per acciden», sicut qui deseruntur in curru, licet non moveantur mo¬tu proprio. Ad tertiam respondetur quod in illo casu mutatur locus, de reali in imaginarium, et e contra, non secundum diversum situm et distantiam; et ideo res locata manet immota, et solum corpus ambiens mutatur alio corpore non succeden¬te. Quando autem succedunt diver¬sae superficies in eadem distantia, tunc mutantur res exercentes offi¬cium loci, non ipsa formalis ratio loci, et officium ejus ut dictum est, sicut artifex quando in eodem ope¬re faciendo mutat diversa instru¬menta.

Quod si inquiras, an locus natu¬ralis addat aliquid supra locum com¬muniter dictum, respondetur ex D. Thoma opusc.Lii,etiv Phys.lect.vm addere virtutem conservativam, seu formativam locati, quae virtus deri¬vatur a coelo tanquam a primo lo¬cante,quatenus secundum majorem vel minorem distantiam a coelo, et ab aspectibus planetarum corpora inferiora recipiunt convenientes, et proportionatas influentias : quae¬dam enim sunt, quae requirunt ma¬jorem calorem, aliae minorem, aut similiter humiditatem, aut siccita¬tem, vel alias similes, qualitates, quae secundum diversam situatio-nem, et distantiam a coelo, diversi¬mode distribuuntur, et temperan¬tur, et ideo locus tali temperamento praeditus a tali locato appetitur, ut conveniens, praesertim secundum naturam elementi preedominantis; conservatio enim elementorum ma¬xime intenditur a natura in uni¬verso.

Ex his manet soluta tertia diffi¬cultas, scilicet an ista definitio loci sit per genus, differentiam, an per subjectum, et accidens. Respondetur enim, quod superficies non potest esse genus loci, cum superficies sit species quantitatis continuae habens positionem in illa; locus autem est extrinsece mensurans, et quantum per accidens, ut ex D. Thoma v Met. lect. xv, diximus in Logica, q. xvi. Quare locus non ponitur subalter-natim sub superficie, sed superficies est subjectum ejus, per se tamen et necessario requisita materialiter; et ex parte subjecti, sicut album per se ex parte subjecti requirit corpus: qua ratione intelligitur D. Thomas in ii dist. xn, qu. i, art. v ad 2, ubi dicit: « Quod locus per essen¬tiam est superficies corporis locan¬tis. » Potest tamen reduci ad defi¬nitionem metaphysicam, dicendo: « Quod locus est immediatum con¬tinens, seu ambiens immobiles. »

Si petas, quamam sunt priorita-tes loci, respondetur quatuor poni a Philosopho in hoc libro primo continere locatum (scilicet actuali-ter) secundo esseeequale locato (scili¬cet tequalitate contigui, tertio quod locus tanquam deficiatlocato, quarto quod in omni loco inveniatur sur¬sum, et deorsum. Addunt alii, quod locus sit extrinsecus terminus mo¬tus,et quod locus et locatum possint separari, et tandem quod locus sit conservativus locati, quod pertinet ad locum naturalem. *

ARTICULUS II.

Quid sit ubi, seu locus iutrinsecus ?

Nomine ubi intelligimus id, quod acquiritur seu ponitur in locato, ex eo, quod subjicitur loco extrinseco : de quo aliqua attigimus inLogicaq. xix, etalia ad hunc locum reserva¬vimus. Praecipue vero tractanda sunt tria. Primo, quid sit hoc ubi.

Secundo, in quibus sit. Tertio, quotuplex sit?

Circa primum' est advertendum quod praecipue colligimus dari hoc ubi ex ipsa motu locali, per ipsum enim motum acquiritur aliqua, distantia, seu praesentia in qua constituitur mobile: ct cum subjectetur in mobili, oportet quod in eodem subjectetur aliquis terminus motus. Est enim motus fieri, seu via,ad aliquem terminum : ergo si est ipsum fieri, oportet ponere aliquod factum esse, cum motus non sit praeter res, ad quas est motus. Similiter non potest intelligi, quod.aliquis moveatur ad locum,,,nisi in se immutetur, et subjiciatur, seu applicetur ipsi loco: quae subjectio, et applicatio ad minus importat novam aliquam relationem ad locum cui de novo subjicitur, quae antea non erat in corpore quando non erat applicatum tali loco: nova autem relatio novum exigit fundamentum proximum, et hoc est ipsum corpus secundum so; quia hoc est indifferens, ut sit in hoc loco, vel absit illo. Ergo est aliquid superadditum corpori, et hoc vocamus ubi, quo aliquod corpus afficitur modo applicationis, et subjectionis ad extrinsecum circumscribens, quod est locus.Itaque ex his duobus principiis, scilicet ex motu, et relatione conjunctionis, seu applicationis ad locum colligimus dari ubi.

Ex quo colligitur, quod ubi circumscriptivum non potest esse modus aliquis absolutus omnino independens ab omni extrinseco. Quod aliqui ita explicant, quod ubi nec dependeat a spatio imaginario, nec a spatio vero, seu a corpore extrinsecus circumscribente, nec a punctis finis universi; sed definiunt ubi: Quod sit modus immobilis corporis mobilis. Alii vero explicant tfbi saltem per ordinem ad distantiam aliquam, seu spatium imaginarium, seu ad puncta fixa universi; non tamen per ordinem ad corpus circumscribens, cum sine illo possit repeririubi; sicut et motus utpatet, quando aliquid movetur in vacuo. Quam tamen dependentiam negat prima sententia,quia non potest abi dependere, et habere connexionem cum spatio imaginario, quia est nihil et aliquid fictum.

Geeterum prima sententia omnino est in intelligibilisquiavel existimat ubi esse modum immobilem, quia non moveatur etiam terminative, id est, tanquam terminus, qui acquiritur, vel deseritur per motum: vel quia non movetur subjective, quia licet amittatur, vel acquiratur non tamen tunc movetur, quia non fertur cum ipsa re, quae movetur. Primo modo constat ubi non esse modum immobilem, cum acquiratur de novo, quando aliquid movetur ad locum, et amittatur, cuih recedit, a loco. Secundo modo certum est, quod ibi non inovetur, sed corpus est, quod movetur acquirendo, vel relinquendo ubi: oportet tamen reddere Causam hujus immobilitatis, quae non est alia, nisi quia ubi constituit eorpus in tali spatio, seu distantia, neque indifferenter se habet tale ubi ad diversa spatia. Et sic cum spatium sit immobile, etiam ubi, quod d tale spatium determinatur, immobile dicetur. Ergo non potest ut poni omnino independens ab omni extrinseco, sive sit spatium negativum, sive positivum.

Secunda vero sententia in eo cteflcit, quod non distinguit in ubi circumseriptivo id, quod circumscriptionis est, et id quod est definitiva», et determinatae praesentiae. Ut enim circumscriptivum sit, necessario dependet ab aliquo circumscribes^ te, ut autem praecise definitivum, 6t determinatum sit, non requiritur corpus circumscribens, sed sufficit

Hmitalio in 9e, qua ita fit hic, quod non afibi. Ut autem positive alteri coordinetur, requiritur respectus aliquis ad locum, vel corpus separa¬tum, seu remotum, respectu cujus motus localis possit acquirere pro¬pinquitatem aliquam, vel distan¬tiam positivam, licet non circums¬criptionem : qua ratione salvabi¬mus motum localem in vacuo qu®stione sequenti, ratione posi¬tiva distantia, vel propinquitatis. Quod si nec ista possit acquiri, quia non datur aliquod aliud corpus res¬pectu cujus detur positiva distantia, vel propinquitas, neque circumscri¬ptio, cessabit omnis motus positivus.

Unde patet ad fundamenta oppo¬sita. Dicitur enim ad fundamentum prima sententia, quod ubi non de¬pendet a spatio illo negativo ut a causa, vel constitutivo, sed ut a ne¬gatione necessario prarequisita, eo quod non potest inveniri distantia aliqua positiva extensa, nisi replen¬do distantiam negativam, et sic supponendo illam; ubi autem ne¬cessario importat ordinem ad dis¬tantiam, sicut etiam homo necessa¬rio requirit negationem equi, et fi¬des negationem evidentia, qua est obscuritas, et materia prima nega¬tionem ulterioris subjecti.

Ad fundamentum secunda sen¬tentia dicemus amplius quastione sequenti tractando quomodo fiat motus in vacuo. Sufficit nunc di¬cere, quod remoto corpore circums¬cribente, non remanet ubi circums-crtptivum adaquate, et formaliter, Ut Circumseriptivum est: potest ta¬men manere inadaquate et secun¬dum quid, secundum quod importat ordinem propinquitatis, vel distan¬ti» ad corpus non circumscribens, eO quod motus non solum est ad looum, sed etiam circa vel prope locum, at ex D. Thoma opusc. lii, dicemus.

Circa secundam difficultatem, sci¬licet in quibus reperiatur ubi, potest esse difficultas tam respectu diver¬sorum subjectorum, quanam sunt capacia habendi ubi, quam respectu unius, et ejusdem rei; an omnia qua sint in aliqua re, sive acciden¬tia, sive partes habeant diversa ubi, an sufficiat unum, ut sint in loco. Et quantum ad primum, dependet ex dicendis sequenti articulo ubi inquiremus, quanam res sint in lo¬co, illa enim habebunt ubi.

Circa secundum, quidam affir¬mant, tot dari ubi in corpore, quot entia, ut ex P. Suarez disp. li Met. sect. v, et Valentia iii par. disp. vi, q. iv, punct. i, et ex aliis asserit Ca-bero hic disp. ii, dub. iii, idque de¬ducunt ex motu, quia omnia illa movetur, sive per se, sive per acci¬dens, ergo omnia acquirunt ubi, quod est terminus talis motus : et deinde, quia si omnes qualitates se¬parentur a quantitate, quaelibet ha¬beret suum ubi, ergo etiam modo quando sunt illi conjunctae.

Nihilominus, cum omnia, qu® in alio corpore continentur sint in loco mediante quantitate, ut docet S. Thomas in iv, dist. x, qu. i, art. i ad 3, et dist. xliv, qu. ii, art. n, quffist. v, et quodl. vii, art. viii, di¬cendum est, quod sicut sufficit una quantitas extendere omnes partes, et accidentia, qu® sunt in subjecto, ita sufficit unico ubi commensurare ea loco, quia ubi est modus resul¬tans ex circumscriptione loci in re locata; ergo ubi est tantum una cir¬cumscriptio, et extensio ad locum, quia est tantum una quantitas in re circumscripta, tantum resultabit unum ubi. Quod si dicas, esse di¬versam rationem de quantitate, et de ubi, quia quantitas non potest multiplicari in eodem subjecto, alias essent plures quantitates penetrati-ve : et similiter quantitas est acci¬dens reale, quod potest afficere om¬nes partes materi®. At vero plura

ubi non important penetrationem aliquam, et cum sit modus, non potest identificari cum pluribus rebus distinctis. Contra est, quia ubi non identificatur immediate nisi cum quantitate, eo quod ubi circumscriptivum non convenit alicui, nisi ut quantificatum est, quantitas autem est una pro omnibus, quae extendi possunt in subjecto, ergo et idem ubi; sicut quia figura est modus quantitatis, eadem sufficit pro omnibus partibus figurati, cum quibus non identificatur ille modus nisi mediate, et per quantitatem. Et magis urgetur, quia res sunt in loco mediante ultima superficie, qua contiguantur et tangunt locum ambientem, haec autem superficies ultimo tangens una est, et denominat omnia quae in corpore sunt, ut dicantur locata seu attacta per illam, ergo et unicum ubi hujus superficiei sufficit,ut denominentur omnia ubicata. Et praesertim hoc apparet in anima nostra, quae spiritualis substantiae est, et in accidentibus supernaturalibus, quae in ea sunt: ex motu enim corporeo quo movetur homo, non potest produci ubi spirituale, vel supernaturale, cum motu corporeo solum producatur ubi corporeum, quod cum substantia spirituali, et entitate supernaturali identificari non potest: et tamen ista moventur per accidens nobis motis : ergo ad motum per accidens non requiritur distinctum ubi.

An vero etiam in corpore Christi sacramentato detur motus per accidens, et ubi per accidens, quando movetur hostia? Respondetur ex D. Thoma in par. qu. lxxvi, art. vi, et in iv, dist. x, qu. i, art. m, quaestiunc. iv, quod duo sunt modi essendi in loco, et acquirendi locum per accidens. Uno modo, quia licet aliquid sit in loco per se, sed tamen movetur ad motum alterius, ut quando fertur in curru, vel in navi, et hoc modo Christus non movetur per accidens ad motum hostiae, quia Christus non est ibi tanquam in loco, neque ille motus potest producere ubi indivisibile, et sacramentale, sed corporeum, et divisibile in hostia, cui conjungitur corpus Christi, sicut Angelus lapidi, qui movetur. Alio modo movetur aliquid per accidens, quia nec movetur per se, nec est in loco per se, sicut dicuntur moveri formae, etiamsi spirituales sint conjunctae corporibus, et hoc modo movetur Christus per accidens in Sacramento. Haec enim supponuntur non esse circumscriptive per proprium ubi, sed per alienum, et per conjunctionem ad alterum.

Ad fundamenta opposita patet ex dictis. Dicitur enim ad primum omnia illa, quae per accidens sunt in loco moveri per accidens, et ad motum alterius; et sic si habent eamdem quantitatem, etiam eodem ubi commensurantur loco ilioque afficiuntur mediate, sicut quantitate. Ad secundum respondetur quod qualitates et aliae formae, separata quantitate non afficiuntur ubi circumscriptivo, nec per se, quia carent quantitate, nec per accidens quia non conjungitur alicui habenti quantitatem. Quare, vel non erunt in loco, vel alio modo indivisibili, sicut res spirituales, vel alio modo praesentiae nobis incognito, ad istum tamen reducibili.

Circa tertiam difficultatem, scilicet quotuplex sit ubi, supponendum est, quod cum ubi dicat modum existendi in loco, eo modo dividendum est ubi, quo ipsa ratio existendi in loco. Constat autem non omnem praesentiam constituere ubi, sicut patet de praesentia solius unionis, sicut anima est praesens corpori, et divinitas Christo, neque enim dicuntur praesentia ratione ubi, sed

fatione unionis. Quia ergo praesentia ubicabilis dicitur per ordinem ad locum, et secundum D. Thomam i p. q. lii, art. i, esse in loco dicitur aequivoce de corporibus, et spiritibus, quia spiritus sunt in loco non ut commensurati, et subjecti loco, sed ut subjicientes sibi locum : ideo ubi aequivoce dicitur de ubi spirituali, et de ubi corporeo. Itaque si sumatur ubi in communi pro quacunque praesentia ad locum, sic dividi solet in circumscriptivum, et diffinitivum, et supernaturale, seu sacramentale. Omittimus autem praesentiam Dei ad loca; tum quia non est creata, neque praedicamentalis, sed substantia Dei, tum quia non est ubi, sed ubique. Ubi circumscriptivum definitur quod est circumscriptio passiva corporis a circumscriptione activa loci proveniens. Ubi definitivum est illud, quod ita ponit determinate in una parte mundi, quod non in alia; ut explicat S. Thomas opusc. xlviii, tract. de ubi, c. i, non tamen tale ubi ab aliqua commensuratione, vel subjectione ad locum provenit. Ubi sacramentale, est modus ille indivisibilis qui convenit corpori Christi secundum praesentiam ad species sacramentales, qui supernaturalis est quantitati Christi, eo quod supra corporis naturam est esse praesentem non localiter, sed indivisibiliter, nec ab aliquo principio fieri potest, non tamen est illa praesentia definitiva, ut S. Thomas docet in iv, dist. x, q. i, art. ra, q. n, quia non ita determinatur ad istas species, quod non sit in aliis, sed ubicunque est panis ibi potest esse; vel ubicunque Deus velit convertere aliquid in ipsum, et sic non dat praesentiam definitam, sed quia caremus alio nomine, vocamus sacramentalem. Et quia supernaturalis est, ad illam reducimus omnem aliam praesentiam, seu alia ubi, quae supernaturaliter a Deo possunt tribui rebus creatis.

Propter haec solet ubi circumscriptivum dici a D. Thoma opusculo citato proprie esse ubi; et similiter in i, dist. xxxvii, qu. m, art. i ad 1, dicit:« Quod rei incorporeae proprie non convenit esse in loco. » Alia ergo quae dicuntur ubi, solum proprie dicunt praesentiam rei ad locum, sed non proprie dicuntur ubicare, quia ubicatio importat praesentiam, ut mensuratam loco, et ponentem distantiam, vel propinquitatem in re locata respectu aliorum, qui modus ubicationis in ubi spirituali non invenitur. Et sic, sicut actio praedicamentalis proprie dicitur illa, quae infert passionem, licet in quantum causalitas agentis etiam conveniat actioni non inferenti passionem, sed praecise producenti effectum, et sicut quando, proprie non dicitur de quacunque duratione, sed de duratione temporali, qua aliquid secundum diversam successionem mensuratur, et quandatur. Ita non dicitur proprie ubicari aliquid per quamcunque praesentiam ad locum, sed per illam, qua commensuratur loco, ct qua secundum mensurationem distantiae, vel propinquitatis positivae distinguitur.

ARTICULUS III.

Utrum omnibus corporibus conveniat esse in loco, et habere ubi?

Supponimus nullum corpus comparari ad locum commensurative, nisi mediante quantitate, et modo proprio quantitatis; remota autem quantitate, vel modo extensivo illius, res non commensuratur loco; unde dicit D. Thomas in iv, dist. x, q. i, ad 5 :« Quod nullum corpus comparatur ad locum, nisi mediantibus dimensionibus quantitatis.» Quare si remota quantitate aliqua substaa-

tia conservaretur a Deo, sicut modo corpus Christi sine modo quantitatis ponitur in Sacramento, tale corpus non erit in loco, sed manebit ut pars universi sine loco; sicut corpus Christi non est in loco per proprias dimensiones, sed per quantitatem hostiae.Et sic dicit Augustinus epist. Lvn : « Quod si tollantur spatia a corporibus nullibi erunt, et quia nullibi erunt, neque erunt,» intelligitur enim, quod non erunt quantum est ex natura siia, nisi a Deo conserventur.

Ex quo colligitur. Primo, quod corpus positum in vacuo aut extra totum universum non est in loco; non quidem defectu extensionis propriae, sed defectu extensionis circumscribentis, sine circumscriptione enim non datur locus positivus. Quid autem acquiratur per motum localem in vacuo, dicemus quaestione sequenti. Secundo, colligitur punctum separatum non esse per se in loco, caret enim quantitate, et illud dicitur per se esse in loco, quod potest per se loco moveri; punctum autem non potest per se moveri loco, ut dicemus infra queest. xx, articulo ultimo quia correspondet tantum indivisibili loci : si autem moveretur per se, immediate post corresponderet alteri indivisibili; non dantur autem duo indivisibilia immediate. Solum ergo punctum est per accidens in loco ratione partium, quae ponuntur in loco.

Tertio, colligitur solum id esse per se in loco, quod per se afficitur quantitate; et sic formae, sive substantiales, sive accidentales non sunt in loco per se, sed per accidens ratione totius, in quo sunt, et quantitatis, non afficiuntur in ipso toto. Et sic D. Thomas rv Physic. lect. vii, circa text. xlv, inquit: « Quod quaedam sunt in loco per accidens, sicut ftnimae, et omnes formae; et idem habet in iv, distinet, x, quaest. i, art. iii, quaest. iv, et sic diximus praecedenti articulo, quod ea quae afficiuntur unica quantitate unicum habent ubi afficiens immediate ipsum totum, cui, primo, et per se convenit quantitas, mediate autem, et per accidens illa, quae tali toti conveniunt, et quantitate afficiuntur. Sicutetiam convenit eadem figura, et situs toti, et partibus,quia figura, situs, et ubi, seu circumscriptio sunt modi ipsius quantitatis, et sic afficiunt, et variantur uti non variantur eo modo, quo quantitas. Si quid vero existit unicum corpori, quod quantitate non afficitur, nec mediate, nec immediate; sicut quilibet spiritus unitus corpori, vel tanquam forma,vel tanquam agens, vel sicut corpus Christi est in Sacramento, moto illo corpore dicitur moveri per accidens, non quia ex vi talis motus acquirat, vel amittat aliquod ubi spirituale, cum hoc fieri non possit ex vi motus corporei,sed solum rationeconcomitantiae dicuntur moveri, eo quod ex vi suae unionis dicuntur esse, ubi est corpus cui uniuntur; non autem per participationem effectus formalis circumscriptionis, seu existentiee in loco. Et sic in se non mutant praesentiam ubicalem, sed continuant unionem ad corpus, quod mutat locum, et distantiam, ex se autem nihil distantiae, aut extensionis, vel ubicationis habent, de quo videatur D. Thomas citato loco, dist. x, q. i, art. iii.

Inter corpora ergo per se habentia quantitatem modo divisibili extenso, solum est difficultas, quomodo ultimum corpus totius universi existat in loco, quod antiqui existimarunt esse primum mobile: nos autem intelligimus esse coelum empyreum. Nam ex una parte videtur esse in loco, quia movetur loco, vel saltem moveri potest a Deo. Ergo

debet esse in loco, per motum enim localem locus acquiritur. Ex alia vero parte non circumscribitur, neque eontinetur loco, quia est ultimum continens omnia; ergo non est in loco circumscriptive. Nec potest dici, quod est in loco ratione centri circa quod movetur, vel superficiei corporis inferioris, quod immediate tangit. Hoc enim non est esse in loco circumscriptive, sed circa locum, quod etiam potest habere corpus positum in vacuo; corpus enim inferius positum circumscribitur, non circumscribit. Nos autem inquirimus, quomodo coelum illud sit in loco circumscriptive.

In hac difficultate aliqui sentiunt ultimum corpus non esse in loco, neque per se, neque per accidens, sed solum replere spatium imaginarium ; quod etiam aliqui recentiores sequuntur. Alii locum tribuerunt coelo, sed quia locus est immobilis, quidam assignaverunt centrum pro loco coeli, quia immobile est. Alii attendentes ad superficiem, quae etiam pertinet ad locum, dixerunt superficiem inferiorem coeli esse locum ejus. Cui tamen non convenit circumscribere, sed circumscribi.

Igitur sententia Aristotelis in hoc libro, cap. v, sentit ultimam sphaeram esse in loco per accidens ratione suarum partium, quae tamen non sunt actu in loco, sed potentia, quod est dicere coelum simpliciter non esse actu in loco, sed potentia, quod sufficit, ut possit moveri motu circulari. Dicuntur autem partes coeli esse in loco in potentia, quatenus omnes existunt in continuo una post aliam, et una unitur alteri in circulo; et ratione hujus continuationis, seu concatenationis una continet aliam continuatione, non circumscriptione, quia divisa et contigua non est: et ideo solum in potentia dicuntur ilice partes esse in loco, quia ut sint actu circumscriptee una ab alia, solum deest illis divisio, qua reddantur contiguae illae, quce sunt continuae. Ita docet Philosophus citato loco ubi inquit: « Quod cum id, quod est similium partium, continuum est, tum partes potentia sunt in loco; sed cum sunt separatae, atque ut in cumulo fit, se tangunt, tum in loco sunt actu. » Et subdit: « Ocelum autem non est alicubi totum, neque est ullo in loco, si nullum ipsum continet corpus, sed quor movetur, hoc et locus est partibus; alia namque partium, alii haeret; alia vero per accidens, ut anima, atque coelum. Omnes namque partes quodammodo sunt in loco, circumquaque enim alia aliam continet; » ubi aperte docet partes coeli non absolute esse in loco, sed quodammodo, quatenus una continet, seu cohaeret alteri: et tamen quia istae partes sunt actu in continuo, et non separatae, ideo non sunt actu in loco, ut circumscripta, sed sunt in potentia in loco, quia possunt dividi, actu autem continuae sunt, non contiguae. Idem docet D. Thomas in hoc libro, lection. vii et opuscul. lu. Itaque in coelo non possumus considerare, nisi vel quod est supra ipsum, seu extra ipsum, vel quod est infra ipsum, et ab eo contentum, vel quod est in ipso, ut partes ejus. Non potest dici, quod ultimum coelum sit in loco,quia supra, vel extra ipsum detur aliquod corpus continens, cum ipsum sit ultimum ; neque quod sit in loco, quia intra ipsum detur aliquid contentum: hoc enim potius est locatum ab eo, quam locus ejus; et idem est de centro, quod etiam non est continens ipsum ccelum, neque actu, neque potentia: est autem contentum non potentia, sed actu. Relinquitur ergo quod dicitur esse per accidens in loco, c|

in potentia solam ratione partium, quatenus una continuatur alteri, sed non circumdatur ab illa, quia separata non est ab ea.

Sed objicies primo : Quia hac ratione non solum partes coeli, sed etiam totum coelum est in loco in potentia quia etiam est in potentia, ut sibi aliud corpus superponatur, et ab eo circumscribatur in loco. Et licet hoc non possit naturaliter fieri, sed a solo Deo, etiam partes ipsae coeli non possunt dividi, nisi a solo Deo. Secundo : Quia de facto coelum movetur, et non solum in potentia; ergo debet acquirere locum inactu, et non in potentia, nam motus in actu debet habere terminum in actu, et nullum alium, quam esse in loco, quia est motus localis; ergo partes coeli habent locum in actu; imo totum coelum, quia motus subjectatur in toto coelo, et ipsum totum movetur, et non solum pars. Tertio : Quia motus coeli est primus motus; ergo est magis in actu, et per se, quam alii motus ; ergo non debet habere terminum per accidens, et in potentia; id enim quod est in actu et per se, est potius eo, quod est per accidens, et in potentia. Et sic, cum primum coelum sit nobilissimum corpus, debetur ei nobilissimus modus essendi in loco; ergo non per accidens, et in potentia. Ultimo: Coelum actu habet ubi in suis partibus, et in ipso toto, alioquin non possemus designare ubi modo est sol, quando oritur, et ubi posteri quando occidit. Et idem est de partibus ultimae sphaerae; sed illud ubi designatum, et in actu est circumscriptivum, utpote acquisitum motu locali in actu ; ergo partes sunt actu in loco, siquidem actu habent ubi.

Ad primum respondetur, verum esse quod etiam tota sphaera est in potentia, ut sit in loco, sed hoc respectu corporis, quod nondum est in rerum natura, licet possit a Deo creari. At vero partes dantur in re, licet earum divisio non possit nisi de potentia divina dari, ideo magis dicitur existens in loco respectu partium, quae jam sunt in re, licet non sint divisae, quam respectu alterius corporis superponibilis, quod nondum datur in re.

Ad secundum respondetur, coelum moveri ratione suarum partium, sicut etiam corpus dicitur videre quia videt oculus. Talis autem motus in coelo, licet de se fit productivus ubi circumscriptivi, tamen per accidens, quia est corpus ultimum, non habens aliud circumscribens se, non producit de facto ubi circumscriptivum, ratione cujus dicatur esse in loco: producit tamen aliquid in actu, et de facto, scilicet modum aliquem propinquitatis, vel distantiae respectu alicujus corporis circa quod moventur illae partes, et ipsum totum, et hoc etiam pertinet ad ipsum ubi saltem inadaequate, eo quod ubi non solum dicit circumscriptionem in loco, sed etiam distantiam aliquam, vel propinquitatem, sive modum applicationis, qui sit fundamentum relationis distantiae, vel propinquitatis. Et sic dicit D. Thomas opuscul. lii : « Quod motus localis non solum est in loco, sed circa locum, » de quo explicatius dicemus sequenti quaestione.

Ad tertium respondetur, quod ut notat S. Thomas iv Pliys. lect. vii, primo motui convenit minus de potentia, et de variatione locorum in ipso mobili, et minus difformitatis, et ita, quanto minus in actu variantur loca in mobili, magis acceditur ad uniformitatem, et immobilitatem. Unde non sequitur, quod motus actualior, et perfectior magis dicatur ponere aliquid in loco, quia esse actu in loco est esse subjectum

circumscriptum et limitatum a locante. Et ideo, quia primus motus est nobilior, et primi continentes non contenti ab alio; ideo non convenit illi ponere tale corpus actu in loco, id est actu subjicere loco, sed solum in potentia; minus enim perfectionis est, actu esse dependens, quam potentia, licet modum distantiae, vel propinquitatis actu ponat.

Ad ultimum respondetur, quod partibus coeli convenit habere ubi determinatum, et designatum, quantum ad id, quod definitionis est in ubi, non quantum ad id, quod circumscriptionis. Hoc enim est ubi inadaequate sumptum in corporibus ad differentiam ubi definitivi in Angelis, qui ita sunt in uno loco, quod non in alio, sine aliqua tamen distantia, vel propinquitate positiva in ordine ad aliud, quia distantia mensurationem dicit extensionis, quae non potest desumi ab uno Angelo ad unum corpus vel e contra. In corporibus autem, etiamsi non sit circumscripta, potest sumi ista distantia, et mensura extensionis ad alia corpora, idque per motum localem potest in vacuo variari, ut dicemus quaestione sequenti.

ARTICULUS IV.

Utrum duo corpora possint penetrari in eodem loco Divina virtute ?

Triplex est sententia in hac parte. Duae extremae, et una media. Prima extrema putat etiam naturaliter posse duo corpora penetrari. Ratio est, tum quia non est de essentia quantitatis, ut alterum corpus semper expellat; tum quia plures experientiae id videntur comprobare; videmus enim vas plenum cinere tantum aquae recipere, quantum sirie cinere. Ferrum candens ignem recipit intra se, et panis madefactus recipit aquam, et vas aqua plenum recipit nummos, nec effunditur, quae omnia sine aliqua penetratione corporum non possunt contingere.

Secunda sententia extrema est Durandi in iv, dist. xliv, q. vi, qui dicit esse probabile, quod neque, per Divinam potentiam duo corpora possunt penetrari. Fundamentum similiter est, tum ex ratione, tum ab exemplis. Ratione quidem, quia effectus formalis non potest impediri stante forma; est autem effectus formalisquantitatisoccuparelocum, et stante occupatione loci sequitur tanquam effectus privativus expulsio alterius corporis; ergo hic secundus effectus non potest impediri stante primo. Constat autem, quod in praesenti loquimur de penetratione corporum occupantium locum, nam remota occupatione loci, ut in corpore Christi sacramentato, non est dubium, quod possit simul esse cum altera quantitate. Consequentia vero patet, quia ideo non possunt duae formae substantiales esse simul in eadem materia, quia effectus formalis unius habet adjunctam privationem alterius; sed similiter occupatio loci habet adjunctam privationem, et expulsionem alterius corporis a loco: ergo non potest impediri.stante primo effectu. Ab exemplis autem probatur,tum quia duae quantitatessuccessie non possunt simul penetrari, verbi gratia, quod duos dies sint in uno, sic enim tolleretur eorum successivo ; ergo duae quantitates permanentes in eodem loco; tum quia si potest unum corpus penetrari cum alia, etiam posset una pars corporis cum alia, et sic tolleretur essentia quantitatis, quae est habere partem post partem. Imo posset pars esse aequalis toti, ut si quantitatem manus intra digitum Deus penetraret.

Tertia sententia vera et tenenda, quae communi calculo Theologorum probatur, dicit quantitatem etiam extensam in loco posse divinitus cum alia penetrari, non tamen naturaliter. De hoc videri potest S. Thomas in iv, distinet, xliv, quaest. ii, art. ii, et super Boetium de Trinitate quaest. de pluralitate causarum, art. iii; Scotus in iv, distin. xlix, quaest. xvi; Capreolus et Argentinas, Soto, Suarez, et alii quos citant Cursus Garmelitanus hic, disputat. xix, quaestion. vii, et Gonimbricenses quaest. iv, articul. ii. Et supponimus nihil aliud esse duo corpora penetrari, quam sub eadem superficie ambientis corporis, et in eadem distantia contineri. Hoc ergo dicimus repugnare naturaliter, non divinitus. Et repugnantia naturalis manebit probata ex ipsa explicatione non repugnantiae divinitus.

Quod ergo divinitus non repugnet sumitur, tum a posteriori, quia sic factum est; tum a priori ex ipsa repugnantia naturali, quae potentiae Divinae non obstat. A posteriori ergo probatur, quia imprimis corpus Domini in nativitate exiit clauso utero sacratissimo B. V. et in resurrectione exiit de sepulcro inviolato, et immutato lapide ; ad discipulos intravit causis januis; et coelos penetravit nulla facta divisione in eis.

Respondet Durandus, in egressione ex utero potuisse partes dilatari, et si non reserari, ad eum modum, quo in statu innocentiae parerent feminae. Vel secundo exiisse non transeundo per medium. Similiter egressum e sepulcro, quia corpus gloriosum ita potest constringi, ut per minimum foramen, vel porum exeat. Ad discipulos vero potuisse intrare januis subita quadam velocitate apertis, et iterum clausis. Caeterum primae duae solutione, non solum falsae, sed etiam injuriosae videntur illi mysterio. Prima quidem, quia multum derogat summae Virginis integritati. Secunda, quia derogat nativitatis veritati. Primum patet, quia tanta partium dilatatio, ut corpusculum exeat sine penetratione, nihil aliud est, quam apertio, etreseratio. Sicut etiam in statu innocentiae parientes feminae integritatem virginalem non conservarent, licet sine dolore parerent. Miraculum autem nativitatis Christi non solum celebratur, quia partus fuit sine dolore, sed quia fuit salva omnimoda integritate: et in hoc praecipue assignatur miraculum, quia clauso utero exiit. Nullum autem esset miraculum, quod facta dilatatione partium exiret. Secundum vero patet, quia si transiret de utero ad terram, et non per medium, vere non nasceretur, quia non pareretur, parere enim est emittere foetum motu physico, et corporali,sicenim procedit a matre. Motus autem corparalis non potest esse de extremo ad extremum, nisi per medium,si verus motusest;ergosinemotu corporali non datur partus,etsine partu non daturvera nativitas.Quod vero dicitur de corpore glorioso, omnino ridiculum est, quia tanta constrictio corporis sine magna alteratione per modum addensationis, vel compressionis contingere non potest, quod utique ejus impassibilitati non congruit. Denique, dicere, quod fores fuerunt apertae, quando ingressus est ad discipulos, vim facit Scripturae, quae dicit: Cum fores essent clausas. Durandus autem dicit esse apertas.

A priori autem probatur haec veritas considerando rationem, ob quam.una quantitas naturaliter resistit penetrationi. Putant enim aliqui, quantitatem resistere per aliquam efficientiam, quatenus unum corpus pellit aliud a loco, quando intrat in illum: sic enim pellit, si-

cut trahit, trahit autem virtutem efficientem, ergo, et pellit: et quia Deus potest denegare hunc concur¬sum ad efficiendum, potest conse¬quenter unum corpus non pellere alterum e loco. Quam sententiam sequitur Martinius in illustratio¬ne istorum capitum, notabil. vn. Caterum falsa est ista sententia; tum quia quantitas non est ac¬tiva, neque in quantum quantitas est dividens, sed divisibilis ; divisio enim fit ab aliqua virtute motiva, verbi gratia, a gravitate, vel impul¬su, vel aliquo simili; quantitas au¬tem non est virtus motiva; tum etiam, quia si quantitas expelleret effective id faceret producendo ali¬quid, quod esset incompossibile pe¬netrationi, omnis enim efficientia aliquem terminum producit, quo formaliter fiat id, quod ab efficiente fit active, iste autem terminus, seu forma, quam quantitas producit, quando expellit, et resistit penetra¬tioni, eamdem patitur difficultatem atque ipsa quantitas, prapsertim, quia illa efficientia expellens non potest esse nisi per motum, motus autem solum producit ubi, quod non est forma resistens penetrationi, aut saltem de hoc inquirimus ratio-nem,cur repugnent duo ubi in diver¬sis corporibus sub eadem distantia.

Quare ratio impenetrationis redu¬citur a D. Thoma, dist. xliv citata ad ipsam quantitatem ratione effec¬tus secundarii, qui est situaliter collocare partes in ordine ad locum; pertinet enim ad quantitatem pone¬re unam partem post aliam, primo quidem in ordine ad se ordinando partes in toto, secundo vero ordi¬nando eas in loco, et extendendo in diversis spatiis et terminis, sicut videmus in corporibus extensis, si¬quidem essentia quantitatis in ex¬tensione consistitcoordinante unam partem post aliam in ratione partis: unde sequitur tanquam proprietas, quod diversas spatiis faciat diversas partes respondere, sic enim cordi-nantur. Haec autem extensio localis obstat generationi; tum partium in¬ter se in eodem continuo, alias om¬nes partes essent confusae, et ad lo¬cum indivisibilem redactae, vel po¬tius ad nullum. Tum etiam unius corporis erga aliud a se divisum, quia cum non sit continuum multo magis pertinet ad quantitatem ex¬tra se illud ponere, quam unam par¬tem extra aliam, quae est connexa in eodem continuo, si autem ponit unum extra aliud, non relinquit in¬tra proprios terminos loci et hoc est non penetrari. Ex ipsa ergo exten¬sione quantitatis nascitur,quod cor¬pora et partes se tangant penes extremitates seu indivisibilia et ter¬minos, ita quod una non intret in aliam, nec penetretur sub eodem lo¬co. Haec autem extensio, actualis ad locum non est efFectus primarius quantitatis, quia salva quantitate, potest totaliter tolli, ut patet in cor¬pore Christi sacramentato, ubi est quantitas ejus, sicut et reliqua acci¬dentia sine extensione ad locum; ergo a fortiori poterit salva natura quantitatis iste effectus impediri, ne de facto aliud corpus expellat, sed intret in terminos ejus sine divisione ipsius quantitatis, sicut sine ejus di¬visione totaliter tolli potest in Sa¬cramento, neque sequitur, quod idem effectus pendeat a duplici cau¬sa totali, verbi gratia, a duobus cor¬poribus idem locus. Respondetur enim, quod in illis corporibus pene¬tratis ponitur duplex ubi passivum, quamvis unicus locus circumscri¬bens; non repugnat autem ab ea¬dem causa multiplicari effectus in diversis subjectis, tunc enim com¬parantur quasi inadaequata respectu illius, sicut ab eodem igne multi¬plicatur calor in diversis subjec¬tis.

Ad primum pro prima sententia

respondetur quod licet sit contra essentiam quantitatis penetrari cum alia, est tamen contra ejus proprietatem, seu effectum secundarium, qui illi connaturaliter debetur, et ideo naturaliter repugnat, non essentialiter.

Ad secundum respondetur quod in vase pleno cinere tantum recipitur de aqua, quantum sine cinere, quia propter nimiam cineris siccitatem plurimum aquce evaporatur, et reliqua imbibitur, et multa loca cineribus plena aere, replentur, et constipantur aqua. Similiter, quando injiciuntur nummi in vas plenum aqua, faciunt aquam crescere in cumulum quamdiu labra vasis sunt sicca, illis autem madefactis effunditur aqua. In tertio candenti ignis intrat poros ferri, qui nimio calore plus aperiuntur,et admittunt plus ignis. Et similiter infuso pane quidquid aeris est intra panem, repletur aqua, et constipantur partes siccae madefactae ab aqua, et sic dant ipsi locum.

Ad primum pro secunda sententia respondetur, quod actualis expulsio non fundatur in sola quantitate, aut formali ejus effectuquomodocunque, sed in quantum habet contactum actualem in ordine ad alterum : cum autem contactus fiat penes ipsas superficies, quia, ut dicit Philosophus v Physic. cap. m, ea se tangunt, quorum extrema sunt simul, tunc facit Deus, quod penetrentur duo corpora, quando impedit contactum unius corporis ad alterum, nam hoc ipso non sunt simul penes superficiem, seu extremitatem partium, sed se totis, quod est penetrari. Potest autem fieri ista penetratio stante effectu formali quantitatis, etiam secundario, qui est occupatio loci, quia potest Deus impedire istum contactum respectu unius corporis, et non respectu alterius, et sic impedire expulsionem unius corporis,et non alterius,atque adeo poterit habere contactum ad corpus circumscribens, et locans, quod est occupare locum, et tamen impediri contactum ad aliud corpus sibi appropinquans, sicque admitti, ut sit simul in eodem loco.

At vero in formis substantialibus expulsio unius formae ab eadem materia non fundantur in aliquo contactu actuali respectu unius, et non respectu alterius,sed in ipsa ratione informationis substantialis in materia, quae est informatio primae actualitatis, et sic non potest supponere aliam priorem unde forma secundo adveniens, et informans repugnat, quod sit substantialis, id est, quod det primum esse, ut supra diximus quaestione xi.

Ad secundum fundamentum, ab exemplis respondetur. Ad primum, est maxima disparitas, eo quod ipsa ratio successionis essentialiter petit unam partem esse post aliam; unde quomodocunque ponuntur, partes esse simul, seu penetrari, tollitur successio. At vero ratio quantitatis permanentis non consistit in contactu ad alia corpora, et potest stante quantitate contactum amittere absolute, ut corpus Christi in Sacramento, vel stante contactu ad unum impediri ad habendum contactum erga alterum, et sic esse simul cum eo in eodem loco, non tangendo illum secundum superficiem, sed etiam secundum partes divisibiles, per quod non tollitur extensio in ordine ad totum, quod est effectus primarius quantitatis, neque in ordine ad locum, quia potest manere contactus ad locum, et impediri respectu alterius corporis ut dictum est.

Ad secundum exemplum dicitur, quod si Deus reduceret totam quantitatem unius brachii ad locum digiti, illa quantitas extrinsece, et in ordino ad locum esset a?qualis su» parti, sed radicaliter, et intrinseco

in ordine ad totum esset major, quia plures habet partes, et de se petit majorem extensionem in loco, quam sua pars, licet de facto non occupet illum.

ARTICULUS V.

Utrum implicet unum corpus esse in pluribus locis circumscriptive ?

Loquimur de praesentia circumscriptiva, quia esse in loco unum corpus circumscriptive, et non in alio, constat ex fide; nam corpus Christi extensive est in coelo, et sacramentaliter in Eucharistia. Sed quia circumscriptio ita adaequat rem locatam, quod supponit in illa ultimam superficiem, ultra quam non continuatur, neque extenditur, ideo specialem difficultatem habet; an res semel locata, et circumscripta possit in alio loco similiter circumscribi : et altera superficie terminari manente adaequatione loci, et unitate locati. Et hoc dupliciter potest fieri, uno modo stante eadem substantia et quantitate corporis, eademque superficie: alio modo posita duplici quantitate in eadem substantia corporis, ita quod secundum unam terminetur in uno loco, et secundum aliam in alio, nulla facta divisione in eadem quantitate, sed alia superaddita.

Est igitur in hac difficultate duplex sententia inter scholam D.Thom® et Scoti ;nam Scotus in iv.dist. x, q. ii, per totam tenet non implicare contradictionem unum corpus circumscriptive esse in duplici loco, quem pr®ter ejus scholam sequuntur communiter recentiores, ut Gonimbricenses, Suarez, Bellarminus, Valentia,Rubius, etalii qui citanturin Cursu Carmelitano hic disputat, xix, qu©st. viii. Imo multi addunt hanc sententiam esse conformiorem veriatl, et principiis fidei, quibus re&lis pr®sentia corporis Christi inEucharistia stabilitur.

Fundamentum hujus sententiae reducitur ad tria capita. Primum, ex effectibus, quia de facto ita aliquando contigit. Secundum, ratione. Tertium, ab exemplis. Primum probatur, quia imprimis, quando Christus apparuit Paulo, visus est ab eo in proprio corpore, ut argumentatur S. Thomas iii part. qu®st. lvii, art. vi, quia alias non posset esse testis resurrectionis ejus; et tamen Christus tunc non recessit a coelo, quia usque ad diem judicii non descendit inde, juxta illud Actor. Quem oportet ccelum suscipere usque ad tempus restitutionis omnium. Et Augustinus dicit: « Quod donec s®culum finiatur sursum est Dominus. » Ergo oportuit, quod tunc Christus Dominus non recedens a coelo videretur in aere a Paulo, et sic extitit in duplici loco. Omitto alias visiones, quibus Christus Dominus visus est in terris, vel apparuit in Eucharistia. Haec enim referri possunt, non ad visionem in proprio corpore, sed in aliquo apparente; atque adeo non ita probant, sicut visio illa Pauli.

Secundum fundamentum est ex ratione, quae desumitur ex responsione, vel improbatione implicationis contrariae ; videntur enim valde infirmae rationes, quibus ista implicatio probatur, et si aliquid probant, etiam probarent corpus Christi non posse indivisibiliter esse in pluribus hostiis, nam quod dicitur locum circumscriptivum ita adaequate terminare, et comprehendere corpus, quod extra ipsum non permittit esse circumscriptive; eodem modo probat, quod non permittit esse sacramentaliter, nam si potest excedere illos terminos circumscriptivos existendo alibi indivisibiliter, quid refert, quod excedat illos existendo alibi divisibiliter attendendo praecise ad adaequationem primae circums*

eriptionis ?Quod vero additur sequi, quod idem corpus esset divisum, si poneretur in duplici loco, vel quod etiam posset idem corpus esse in infinitis locis si semel potest esse in duobus, quia est eadem ratio de infinitis, utrumque sequitur eodem modo in corpore Christi sacramentato, et ibi solvenda sunt haec inconvenientia. Nam etiam sequitur, quod possit esse in infinitis hostiis sine termino. Nec tamen sequitur, quod si unum corpus sit in infinitis locis, quod sit ubique sicut Deus, quia neque a seipso, nec primo, et per se esseFubique; Deus enim ita est totus in omni loco, quod est totus in omni parte loci, et sic totus est ubique, illud autem corpus est in quolibet loco per suas partes. Similiter non sequitur corpus Christi esse divisum, et indivisum, ex eo quod est in coelo, et extra coelum sub quantitate aliena, scilicet sub speciebus panis. Quare ergo erit divisus, si sit alibi sub quantitate propria, praesertim, si duplicem quantitatem haberet? Praeterquam quod solum sequitur divisio ista quoad locum, et circumscriptionem ; non quoad entitatem, et substantiam, quia haec non sumitur ex multiplicatione locorum, quae accidentalis est.

Tertium fundamentum sumitur ab exemplis. Nam imprimis potest idem corpus esse in duplici loco, altero divisibili, altero indivisibili, ut patet in corpore Christi; ergo potest dependere a duplici praesentia, altera naturali, altera supernaturali, et indivisibili, quarum quaelibet adaequate, et totaliter in suo genere Teddit illud corpus praesens. Ergo similiter poterit dependere a duplici praesentiacircumscriptiva,licetutraque sit adaequata. Neque enim exeo quod sit circumscriptiva aliquid amplius addit supra alteram circumscriptionem, quam multiplicare ipsa Joca, quae solum accidentuliter se habent ad multiplicationem substantiae. Item non repugnat idem corpus affici duplici quantitate, vel duplici albedine, aut calore, neque repugnat eamdem naturam duplici subsistentia divina terminari. Ergo neque repugnabit duplici ubi circumscribi, licet utrumque sit adaequatum, et sufficiens. Confirmatur, quia unitas loci stat cum duplicitate corporis, ut patet cum duo corpora penetrantur. Ergo etiam duplicitas loci stabit cum unitate corporis. Consequentia patet, quia si diversas corporum dependet ex diversitate loci, etiam unitas dependebit ex unitate: et e converso si unitas non dependet, ut manifestum est, etiam non dependebit diversitas, sed accidentale sibi erit.

Opposita sententia perpetuo defenditur a D. Thoma in multis locis, ut in iv, distinet, x, quaest. i, art.m, q.n, et apertius distinet.xuv,quaest. ii, art. ii, quaest. m ad 4, ubi dicit: « Quod unum corpus esse simul localiter in duobus locis non potest fieri per miraculum ; » et quodlibet, m, art. ii, ubi dicit: « Quod corpus esse in duplici loco circumscriptive est ponere duo contradictoria simul.» Idem insinuat m part. quaest. lxxv, art. i, in argumento m, adjuncta ejus solutione, et opusc. lxx, quaest. iv, articulo v. Sequuntur D. Thomam communiter omnes ejus discipuli, et praetereaS.Bonaventura in iv, dist. xliv, art. de dote subtilitatis; Durandus in dist. x, q. iv, numero viii; Hervaeus, Paludius, j-Egidius, Abulensis et alii quos sequitur P. Vazquez tom. iii, in m p. disp. clxxxiv, c. iv, et Mag. Lorea in manuscriptis de Eucharistia, ut citat Cabero hic disp. i, dub. v.

Ex pluribus autem implicationibus, quae afferuntur, ad illam tanquam ad praecipuam caeterae revocantur, quia ita unum corpus sub unica quantitate existens adaequatur

ad unam circumscriptionem, quod si ponatur in duplici loco circumscriptive dividetur ejus quantitas, et consequenter ipsum corpus: sicque erit simul idem, et diversum. Quod quantitas dividatur hoc ipso, quod ponitur eo modo in duplici loco, ex eo probatur, quia illud corpus sic positum in duplici loco, haberet duplicem superficiem terminantem, ita ut simul accederent, tangerentur vero contactu, sicut et tangunt illa loca, in quibus ponuntur, alias non locarentur in duplici loco, si in utroque non haberent contactum ad dicta loca; illa autem se tangunt, quorum extrema, seu superficies sunt simul, ut dicitur v Physicor. cap. hi. Ergo si illud corpus ponitur in duplici loco, duplicem debet habere superficiem, siquidem si poneretur in loco sibi immediato, vere esset sibi contiguum, et verum contactum haberet ad se ; sicut habent duffi manus, et sicut habent verum contactum ad corpus circumscribens se in duplici loco; si enim penetrarentur, hoc ipso non esset in duplici loco, quod est destruere casum, potest autem poni in loco sibi immediato, si semel potest poni in duplici remoto, sed ea dicuntur habere contactum, et esse contigua, quorum extrema sunt simul; ea vero continua, quae communi termino copulantur; ergo illud corpus positum duplici loco sibi immediato, verum contactum habebit: atque adeo duplicem superficiem. Non ergo stante eadem quantitate, seu superficie potest poni in duplici loco modo circumscriptivo. Et amplius hoc patet, quia si ponatur corpus in duplici loco a se remoto, v. g. Romae, et Compluti, hoc ipso quantitas illius corporis manet divisa : ergo non potest manere eadem. Consequentia est manifesta, et antecedens probatur, quia illa quantitas discontinuatur, ergo dividitur, tunc enim discontinuatur quantitas, quando inter hanc, et hanc quantitatem interponitur aliquod corpus medium, quod non continuatur cum tali quantitate ; sed posito corpore RomaB et Compluti inter corpus, quod est Romae, et Compluti interjacet aer, vel multa alia corpora, quorum nullum continuatur cum illo; aer enim, qui ambit corpus RomaB est contiguum illi tanquam locus ejus, non continuum, et similiter aer, qui est Compluti. Ergo discontinuatur quantitas istius corporis hoc ipso, quod ponitur in duplici loco, et sic est quantitas divisa, non eadem ; et sic est contradictio, quod idem corpus, seu eadem quantitas ponitur in duplici loco, et non maneat divisa.

Huic rationi tripliciter potest responderi. Primo, instando illam, nam etiam quantitas corporis Christi est in coelo, et in Sacramento, nec tamen est divisa, nec alia. Ergo similiter non erit divisa ex eo, quod ponatur circumscriptive, in duplici loco. Secundo, dicendo quod ex ista positione in duplici loco non sequitur divisio intrinseca in quantitate, vel corpore, sed solum extrinseca secundum duplicem ubicationem, seu locum, quod verissimum est. Tertio quod saltem non repugnabit esse corpus in duplici loco, si ei duplex quantitas tribuatur a Deo quod nullam repugnantiam involvit.

Ad primam instantiam respondetur, quod corpus Christi in Sacramento habeat eamdem quantitatem, et superficiem, quam in coelo, quia modo indivisibili, et incircumscripto illam habet in Sacramento, et sic bene stat, quod sit eadem superficies, quia ex^ ipso modo existendi non dividitur, neque discontinuatur, sed existit ad modum substantiae in Sacramento sine ullo contactu ad alia corppra: et sic non currit argumentum contra modum existendi sacramentalem, sicut contra

modum circumscriptivum in dupli¬ci loco, quia non dividit superfi¬ciem hoc ipso, quod non ponit illam modo divisibili in alio loco. Nec oportet reducere explicationem hu¬jus mysterii ad eas angustias, quas patitur existentia in duplici loco cir-cumscriptivo; fit enim illud myste¬rium minus intelligibile praecipue Philosophis, si intelligatur corpus Christi ad modum corporis divisi in duplici loco, aut si dependeat intel-ligentia hujus mysterii a positione corporis iu duplici loco circumscrip-tive, licet enim hoc videatur reddere magis intelligibilem existentiam du¬plicem corporis in coelo, et in Sa¬cramento, minus tamen intelligibi¬lem reddit identitatem ejusdem cor¬poris, quoniam duplicata circums¬criptione discontinuatur.

Ad secundam instantiam respon¬detur, quod nonest intelligibilis illa duplex ubicatio, et circumscriptio, sine discontinuatione, et divisione quantitatis, quia nihil aliud est quantitatem dividi, quam ita poni in loco, quod interponatur aliud cor¬pus medium non continuatum cum illis extremis; sicut necessario se¬quitur posito corpore in illo duplici loco per modum contactus, et cir¬cumscriptionis.

Ad tertiam instantiam dicitur, implicatione allatam non currere, si unum corpus habeat duplicem quantitatem; idque videtur sentire D. Thomas quodl. m, art. ii, ubi po¬nit argumentum : « Quod dimensio panis poterat converti in quantita¬tem corporis Christi, sicut substan¬tia panis in substantiam corporis Christi. » Et respondet: « Quod si dimensio hujus corporis converte¬retur in illam dimensionem alterius corporis, jam non erunt duae di¬mensiones, sed una tantum; et sic non commensuraretu r diversis locis, sed uno tantum. » ft%o a contrario sensu, si daretur duplex dimensio, non repugnaret commensurari du¬plici loco. Et siout modo corpus Christi mediante dimensione panis, cui alligatur, est in-duplici loco,uno per se, id est, per propriam dimen¬sionem in coelo, altero per accidens, id est, per alienam quantitatem in terra: ita si talis dimensio, vel alia similis, et ejusdem figurae cum di¬mensione propria corporis Christi, ei non alligaretur extrinsece sed per inhaerentiam intrinsecam uniretur; non minus posset esse in duplici loco, altero per se, altero per acoi-dens ratione illis duplicis quantita¬tis sibi inhaerentis. An vero hoc sit possibile de potentia absoluta, ut duplex quantitas eidem corpori tri¬buatur per inhaerentiam intrinse¬cam non disputo in praBsenti, neque in eo invenio apertam repugnan¬tiam, ut sicut alligatur aliena quan¬titas panis corpori Christi, ita ei in¬haerere possit alia similis figurae, et extensionis cum sua propria; sed quod dicimus est, quod stante eadem quantitate, repugnat poni circums-criptive in diverso loco, quia hoc est idem ac dividi; si tamen dare¬tur duplex quantitas, nulla currit implicatio.

Omitto plures alias rationes ab inconvenienti deductas, in quibus solvendis valde laborant Auctores oppositi, v. g. quod si ponatur unum corpus in duplici loco, poterit mo¬veri idem corpus motibus contra¬riis, et hic habere summum frigus si ponatur inter nives, ibi summum calorem, si inter ignes; hic occide¬re, vel occidi alibi non; hic fame perire, ibi saturari, et multa simi¬lia, quae facile considerari possunt: quae absurda oppositi Authores ea distinctione solvunt, quod illa acci¬dentia quae dependent a loco, ut moveri sursum, et deorsum flagel¬lari, et percuti, et similia, ita con¬veniunt in uno loco, quod non in alio. Quae vero a locali distantia

hon pendent ut esse mortuum et vivum, calidum et frigidum,si con¬veniunt in uno loco, conveniunt etiam in alio, quod tamen in singu¬lari explicari satis difficile, praeser¬tim cum plura ex his quae a loco non pendent, privative oppo¬nantur. Sed in hoc non facimus vim.

Ad primum fundamentum oppo¬sitae sententiae respondetur, quando Christus Dominus apparuit Paulo, corporaliter quidem apparuisse, ut convincit ratio S. Thomae,alias non posset Paulus testis resurrectionis esse, sicut alii Apostoli, si ipsum verum Christi corpus non vidisset, sed si haec apparitio facta est in aere (exScriptura enim non cons¬tat in aere vidisse Christum, vel in ipso coelo, sed solum lumen de coelo circumfulsisse eum) revera descen¬dit corpus Christi de coelo. Nec op¬positum ex illis auctoritatibus ullo modo deducitur, solum enim pro¬bant Christum esse in coelo usque ad diem judicii tanquam in loco sibi debito ad gloriam et honorem, sicut regi debetur thronus, non ta¬men, quia necesse sit semper ibi sedere, et nunquam moveri. Unde notanter Scriptura dicit: Quem opor¬tet ccelum suscipere, non tamen ad¬dit, quem oportet semper retinere. Et Augustinus dicit: «Quod sursum Dominus,donec saeculum finiatur,» quantum ad habitationem sibi de¬bitam, non quantum ad alligatio¬nem localem, neque enim habet coelum pro carcere, sed pro gloria, quae nullo modo minuitur beatis ex descensu Christi, quia aeque bene videbunt corpus ejus ; etiamsi des¬cenderet ad hunc mundum inferio¬rem. De aliis apparitionibus Christi non ita constat in proprio corpore descendisse, sed secundum aliquam apparitionem, aut per Angelum ali¬quem in assumpto corpore. Si ta¬men vere aliquibus apparuit in pro¬prio corpore, revera ad illos des¬cendit. Praecipue autem in Eucha-rista non videtur apparere Christus in proprio corpore, sed formari ex aere circumstante corpus aliquod in specie carnis, vel pueri aut qQid si¬mile, in quo apparet, ut constat D. Thomas m p. q. lxxviii, art. vm. Quod si vellet Christus Dominus in Eucharistiademonstrare corpus pro¬prium in specie propria id deberet fieri descendendo de coelo.

Ad secundum constat, in quo con¬sistat implicatio existendi in duplici loco circumscriptive, quae tamen non sequitur ex eo quod sit sacra-mentaliter Christus in Eucharistia, et modo quantitativo in coelo; inde enim non sequitur, quod si sub du¬plici terminatione sibi adaequata in eodem genere circumscriptionis,sed sub diverso genere, et secundum di¬versum modum, alterum divisibi¬lem, alterum indivisibilem, nec ra-sultat aliqua divisio, et multiplica¬tio superficiei, vel quantitatis in cor¬pore Christi, cum in Sacramento non sit in loco per contactum ad alia corpora neque divisibili modo, et consequenter neque talis separa¬tio locorum facit divisionem, seu discontinuationem. Quando vero instatur, quod etiam non manebit divisum illud corpus, si ibi mane¬ret sub propria specie, negatur con¬sequentia. Et disparitas constat ex dictis, quia illa quantitas alienanon discontinuat, neque dividit pro¬priam, qua Christus est in coelo,cum sit quantitas distincta. Si autem pro¬pria quantitas ibi ponatur modo cir-cumscriptivo, hoc ipso etiam poni¬tur modo divisivo, quia ponitur mo¬do divisibili secundum diversam terminationem, et locationem, quod non potest stare sine discontinua-tione quantitatis. Si vero modo indi¬visibili in alio loco ponatur, non ad¬dit novam terminationem, qua no¬vum contactum habeat, et conse^

quenter neque duiontinuationem. sed enmdem au perficiam, ctquanli-talern, sub modo indivisibili ponit. Et licet discontinuatio illusit quoad locum, c*M>ntialitcr tamen illi an¬nexo est discontinuatio quantitatis, qu® consistit iu duplici terminatio¬ne ; divisa aulem quantitate dividi¬tur corpus, cujus individuatio de¬pendet ex designatione quantitatis, et indivisioncejus, tanqunm ex con¬ditione per se requisita, ut in libris de Generat, dicetur. Sed tamen im¬plicatio posilo currit, pnrsupposito quod ait eadem quantitas in corpore existente in duplici loco, et non ali¬ter.

Ad tertium respondetur, quod at¬tinet ad primum exemplum, jam sa¬tis dictum est, quod illa pnesenlia sacramentalis non est prtesentia proprto corporis, sed diversi gene¬ris, et ideo respectu illius non cur¬rit implicatio «llatn; noquo enim dividit quantitatem, ut dictum est.

Ad secundum exemplum dicimus non esse contra nos, quin si eidem corpori attribuatur duplex quanti¬tas, non repugnabit esse in duplici loco sine divisione ejusdem, quanti¬tatis, iu quo consistit implicatio allata.

Adtertiiimexemplumdicimus.quod personalitates Divina* non habent oppositionem relativam nisi inter se non respectu natur®, quam termi¬nant, vel assumunt; cum ex eadem perfectione, et eminentia proveniat in ipsis Personis terminare nlienam naturam,eodem enim modo Persona Patris potest terminare humanita¬tem assumptam, sicut Persona Filii. At vero diversitas loci eircumscrip-livi disconlinuat quantitatem, quia non potest aliter intelligi existentia in loco distanti, nisi cum disconli-nuatione quantitatis, seu divisione, cum qun non slat identitas ejus¬dem quantitatis, qua* est implicatio allata.

Ad confirmationem respondet ex D. Thoma in iv, dist. xlit, supra citata, ubi ponitidem argumentum, quod cum unitate loci extrinseci slat diversitas quantitatis ; cum di¬versitate vero loci non stat unitas, eo quod sufficit ad discontinuan-dum, et dividendum quantitatem discontinuatio loci, ut probatum est. At vero unitas loci non sufficit cons¬tituere unitatem quantitatis, si alios subjectum, in quo est quantitas,non est unum; accidentia enim mnximo habent unitatem suam ex unitate subjecti, licet quantitas cliam de¬pendent ex unitate loci, sine qua discontinuatur, et dividitur: quare unitas quantitatis dependet ex duo¬bus, scilicet unitate subjecti, et loci, et quocunque sublato, solvitur uni¬tas. quia mulum ex quocunque de¬fectu Et ideo stat bene diversitate quantitatis penetratio, et existentia in eodem loco, quia ob diversum subjectum illa quantitas supponitur diversa, non autem stat cum diver¬sitate loci eireumseriptiva unitas quantitatis, quia diversa circum¬scriptio discontinuat

QU.«STIO XVII.

DK VACLO.

ARTICULUS PRIMUS.

Virum tacuum naturaliter sil da-bile?

Supponimus definitionem vacui traditam ab Aristotele in hoc libro, cnp. vii, quod sit locus non rrplrtui corpore. Quod autem aliqui addunt aplus tamen repleri, superfluit ut be¬ne notat Magister Soto in probanti qun>*tione lertia. Nam hoc ipso,qnod dicitur locus, aptiludo ad repletio¬nem designatur. Et ideo in hac defi-

nitione non includitur vacuum negativum, quale est extra coelum,quia ibi non datur locus, id est, superficies aliqua nou continens intra se aliud corpus. Potest tamen definiri quod est spatium carens omni corpore, de quo D. Thomas i p. q. xLvi,art. i ad 8 , ubi inquit : « Quod supra coelum est, et ly supra designat locum imaginarium. »

Suppono secundo, vacuum negativum de facto dari, cum supra coelum nullum sit corpus, cum ibi finiatur hoc universum. Vacuum autem privativum intra universum non datur ex ipsa inclinatione naturae, eo quod tale vacuum impediret ordinem, et dispositionem corporum in universo; quod constat corporibus ordinate dispositis. Vacuum autem cum privet corpore, ad nihil deservit, nisi ut tollat istum ordinem, et ideo singula corpora toto impetu feruntur ad replendum vacuum etiam cum detrimento proprii loci, ut cum aqua ascendit per fistulam aere attracto. De potentia tamen absoluta Dei nulla est implicatio, quod detur vacuum,quia potest annihilare, vel separare quodcunque corpus, et impedire, seu denegare concursum, ne aliud moveatur ad locum ejus.

Difficultas ergo tota consistit, an detur aliqua virtus in rebus creatis, sive in corporibus,sive in spiritibus, ad faciendum vacuum contra inclinationem naturae. Nam licet exparte corporum plures afferantur experientiae, quibus natura obsistit vacuo: non tamen ex hoc probatur, nullam dari virtutem ad ponendum vacuum, licet providentia Divina id non permittat propter conservationem universi, sicut ex causis naturalibus potest generari tanta pluvia vel ignis, quod destruat totam terram, si id providentia Divina permittat. Ad haec, necessitas illa, et dependentia mundi sublunaris a coelesti, non ostendit in rerum natura non esse vim aliquam ad inducendum vacuum; tum quia haec ratio non procedit in ipsis corporibus coelestibus, in quibus non est dependentia pro sui conservatione ab influxu coeli; cur ergo saltem ibi non poterit dari vacuum ? Tum secundo, quia non est certum,quod deficiente influxu coBli,etiam ad momentum statim peribit corpus inferius, et dato hoc, solum probatur non posse naturaliter fieri tale vacuum, quo totus mundus inferior privetur coBlesti influxu. Quod vero pars aliqua mundi tali influxu careat, non est majus inconveniens, quam quod illa pars destruatur ; quotidie autem videmus partes universi immutari, et corrumpi. Denique, licet videamus ista corpora inferiora tanto pondere inclinari ad impediendum vacuum, hoc tamen solum probat, non posse induci vacuum ab inferiori corpore, quod solum potest operari circa aliud corpus inferius, non tamen probat, quod a corpore coelesti, vel ab aliqua occultiore vf non possit vacuum induci.

De spirituali virtute major est difficultas, eo quod quantum, et quid possit virtus angelica, valde nobis occultum est. Potest tamen aequaliter fieri argumentum ; tum quia Angeli movent totum coelum, ergo a fortiori poterunt movere totum elementum et impedire, ne unum corpus alteri succedat; tum etiam,quia virtus totius naturae corporeae ad replendum vacuum est finita; ergo poterit aliqua majori, etiam finita vinci: major autem est spiritualis virtus, quam corporea; ergo non repugnat, quod totius naturaB spiritualis, verbi gratia, omnium Angelorum virtus superet totam vim naturae corporeae ad replendum vacuum. Denique, licet influentia coeli feratur per lineam rectam, et ideo

non possit transire posito vacuo, tamen poterit ab Angelo deferri illa influentia per lineam obliquam ad conservandum corpus infra vacuum positum, et sic poterit continuari cum lationibus superioribus.

Propter haec multi affirmant posse virtute naturali saltem angelica fieri vacuum, licet attento ordine universi a Deo stabilito contra illum ordinem non possint, non ex defectu potestatis, sed ex denegatione permissionis; sicut Angelus, qui coelum vertit ab oriente in occidentem, vim habet ad movendum contrario modo ab occidente in orientem, quo casu totum mundum turbaret; et tamen supposito ordine a Deo constituto non potest Angelus id facere. Et sic intelligitur, quod Scriptura dicit ad Hebraeos ii : Quod Angelis non subjecit Deus orbem terrae : et Job xxxiv: Quem constituit alium super terram aut quem posuit super orbem, quem fabricatus est? Id enim intelligitur ratione ordinis a Deo constituti, non ex defectu potestatis in Angelo.Ita tenent quidam suppresso nomine apud Conimbricenses, quaest. m de vacuo, art. i, et in specie tenet P. Suarez disp. xxxv Metaphysic. Martinez hic, et Gabero disp. ni, dub. ii.

Nihilominus oppositum, et probabilius, et communius est.Et communiter hoc deduci solet ex ipsa dependentia, quam habent inferiora corpora ab influxu, et motu superiorum, qui communicari non poterit posito vacuo; quia deerit corpus in quo subjectentur influentiae coelestes. Gaeterum haec ratio, licet deducatur ex Aristotele ii Meteor. c. ii, non tamen est sufficiens; tum quia solum probat in hoc mundo inferiori non posse dari vacuum, in quo est dependentia ab influentiis coelestibus, non absolute in toto universo ; tum quia saltem post diem judicii, quando cessabunt influentiae, et motus coeli, non repugnabit fieri vacuum etiam in hoc mundo inferiori. Aliunde ergo sumi potest ratio universalior hujus repugnantiae propter praecipuum bonum universi, quod consistit in ordine, et colligatione omnium partium ejus, multo magis quam bonum animalis in colligatione suarum partium; licet enim possit unum corpus mutari de uno loco ad alium, semper tamen subrogatur aliud corpus, quo manent illae partes coordinatae, et colligatae: si vero nullum corpus succederet, sed relinqueretur vacuum, hoc ipso totus ille ordo deficeret partibus ipsis non colligatis, et si aliquod corpus illuc moveretur, et non repleret totum vacuum, maneret illud corpus separatum ab universo, utpote disjunctum ab omnibus ejus partibus. Sic ergo vacuum dissolvit praecipuum ordinem et bonum universi, quod ex partium colligatione dependet : et sic, sicut materia nunquam potest manere sine forma,ita neque locus sine corpore.

Ex quibus deduco in natura corporea non esse vim ad faciendum vacuum. Patet, <juia omnia corpora habent inclinationem ad conservandum colligationem, et ordinem partium universi, si etiam contra peculiares ipsorum inclinationes ad propria loca. Ergo nullum corpus potest vacuum inducere. Patet consequentia, quia vel induceret illud ex virtute peculiari, et sibi propria, vel ex communi, qua inclinatur in bonum universi. Non primum, quia omnis inclinatio particularis, et propria non potest vincere inclinationem communem, cum potius contra propriam inclinationem moveantur corpora ad tollendum vacuum. Non secundum,quia inclinatio communis non respicit destructionem, sed conservationem illius; idem est autem facere vacuum, et

t&cere contra bonum commune.

Deduco secundo,neque vim ange¬licam posse vacuum inducere.Sumi-turexD.Thoma a simili inqu®st.xvi, de Malo, artic. x ad 8, ubi inquit: « Licet daemones possint movere aliquam partem terrae, non tamen totam terram, quia hoc non est proportionatum naturae ipsorum, ut mutent ordinem elementorum mun¬di. » Cum ergo in inductione vacui, maxime ordo universi, et elemen¬torum mundi mutetur, non est id concedendum natur® angelicae. Qu« ratio, ut penitus explicetur,duo sunt advertenda. Primum, quod An¬geli directe non possunt aliquid fa¬cere nisi motu locali, scilicet appli¬cando activa passivis, ut probat S. Tbomas eadem quaestione xvi de Malo, articulo ix, et i part. quaest. cx, articulo v. Unde tantum pote¬runt immutare de ordine universi, quantum ordo iste pendet ex motu locali, sicut si moverent coelum mo¬tu opposito ad eujn, qui nunc est, mutarent omnia, quae ex isto motu dependent. Secundum est, quod natura non solum resistit vacuo motu locali, sed etiam si opus sit rarefactione, aut condensatione, vel ut aliqui existimant vi attracti-va, vel aliis modis sibi possibilibus. Ex hoc ergo deducitur, non posse Angelum facere vacuum, quia de¬beret impedire motus omnium cor¬porum, quae ad illud impediendum concurrerent; ita quod si corpus proximum non posset impedire va¬cuum, distans ad id moveretur, et si non posset motu locali, conare¬tur motu rarefactionis, vel conden¬sationis, aut alio quocunque. Om¬nes autem istos motus Angelus non potest impedire, quia vel impediret propria virtute et directe, vel appli¬cando activa passivis. Non primo modo, cum solum possit motu loca¬li operari circa corpora non aliis motibus alterationis, quibus etiam natura utitur ad resistendum vacuo. Non secundo modo, quia activa et passiva, quae potest applicare An¬gelus, sunt corpora, qu® neque vir¬tute propria, neque communi pos¬sunt ad vacuum operari. Si autem Angelus removeret omnia corpora, quae possunt vacuum impedire,debe¬ret totum universum removere,quia omnia corpora ad impediendum va¬cuum concurrerent.

Ex quibus rationes dubitandi sol¬vuntur. Dicimus enim ad primas, quod non possunt corpora etiam coelestia praecipuum universi ordi¬nem immutare; neque diluvium universale ex sola stellarum dispo¬sitione provenit, sed etiam Divina virtute operante,qua: Rupti sunt om¬ne fontes abyssi, ut dicitur Genes, vi.Et de ultima conflagratione mun¬di dicit D. Thomas quaest. v de Po-tent.articulo viad ultimum : «Quod non proveniet ex aliqua naturali causa, sed proveniet ex imperio Di¬vinae voluntatis; » et videri etiam potest in iv, distinet, xlvi, quaestio¬ne secunda,articulo primo, quaestio, m. Et tamen major resistentia est ad vacuum, quam ad diluvium, vel conflagrationem, quia in vacuo dissolvitur substantialis colligatio partium universi, ad quam omnia corpora concurrunt etiam contra proprias inclinationes, in diluvio vero, vel conflagratione unum cor¬pus succedit alteri in loco.

Ad alias rationes ex parte virtutis angelicae respondetur probare,quod Angeli poterunt vincere motus pe¬culiares, quorumcunque corporum erga locum: sed non probant, quod possint vincere omnes motus etiam alterationis, et rarefactionis, et om¬nes alios, quibus tota natura resistit vacuo. Et licet non sit virtus infini¬ta illa, qua resistitur vacuo, tamen virtus, quae nunc est in universo, non potest illam finitam virtutem vincere, quia non potest immutare

substantialem colligationem, et ordinem universi sive motu locali, sive aliis motibus, ut explicatum est.

Argumenta, quae solent fieri ad probandum vacuum naturaliter esse possibile intra hoc universum, facilia sunt. Primum, quia duo corpora perfecte plana sine ullo medio se tangunt; ergo si simul totaliter separentur, non poterit in illo primo instanti totus aer occupare illud spatium intermedium, cum per motum intret. Ergo saltem brevi aliqua mora dabitur vacuum.

Secundum, si vas plenum aqua calida, et undique occlusum exponatur frigori, congelabitur aqua, cum totum vas penetretur frigore: ergo contrahitur illa aqua congelata, ergo cum vas sit occlusum manebit aliquod vacuum.

Denique, natura non movetur ad replendum vacuum violenter, sic enim non ferretur in illud tanto impetu nullo extrinsecus movente; neque naturaliter, quia fertur contra propriam inclinationem et bonum, quod est maxime appetibile; quia ut dicit Philosophus, vm Ethicorum, capit. 11 : Amabile quidem est bonum, maxime autem proprium; contra proprium, ergo bonum non potest aliquid, nisi violenter ferri.

Ad primum respondetur, illa duo corpora, non posse instantanee disjungi, aut copulari, sed oportet dare locum corpori ingredienti, aut recedenti, quod fit per motum, sicut nec latera follium possunt avelli, si est occlusum, nisi forma vel aperiantur, vel rumpantur latera follium. Neque obstat, quod corpus planum cadens super aliud planum nimis ponderosum sit, verbi gratia, moles ferrea, detinebitur enim vi totius naturae, ne in instanti conjungatur alteri plano quousque interclusus aer exire possit, quod fiet in brevissimo tempore.

Ad secundum respondetur in eo casu, vel aquam non congelandam, vel vas rumpendum, si aer nullo motio ingredi possit, vel aquae evaporatione generari. Et illa fractio vasis incipiet per partem debiliorem vel ubi majus frigus incumbit. Quod si ex omni parte vas sit aequale, et frigus circumstans etiam aequale, vel non congelabitur aqua resistente natura, ne detur vacuum, vel ad primam causam pertinebit determinare, qua parte vas rumpendum sit.

Ad ultimum dicimus supra, quaest. ix, artic. iv, motum illum ad supplendum vacuum esse naturalem, et ex ipsamet gravitate posse procedere, quatenus est pars universi, quod est non esse naturalem absolute, sed respectu totius universi, et supposita ejus exigentia, sicut enim ad conservationem terrae gravitas inclinat deorsum; sic propter conservationem totius, et consequenter ipsius terrae, ut pars totius inclinabitur terra, et ejus gravitas ad ascendendum sursum vehementiori impetu. Et sicut in animali videmus elevationem pedis esse naturalem, secundum formam «mimae, non secundum rationem corporis, ut docet Aristoteles vm Phys. text. xxvu, et ibi D. Thom«is lect. vii, ita motus ad supplendum vacuum est simpliciter naturalis respectu boni communis. Quando autem dicit Aristoteles bonum proprium maxime esse am«d)ile, comparavit bonum cum bono privato alterius, non cum bono communi, quia hoc etiam pertinet ad ipsam rem : neque est bonum extraneum seu alienum, cum maxime ab ipso pendeat conservatio proprii,

ARTICULUS II.

Utrum corpus in vacuo possit moveri ?

Difficultas potest sumi, vel ex extrinseca ratione ipsius motus, qui non potest in vacuo acquirere terminum, vel ex aliquo extrinseco, quia posito vacuo deficiet influentia coeli, a qua dependet omnis motus corporis inferioris. In praesenti loquimur de motu in vacuo absolute, et quantum est ex natura motus, non attenta dependentia ab extrinseco, quae vel potest suppleri a Deo, vel non currit, nisi in corporibus inferioribus, vel non nisi durante hoc statu rerum, non cessante motu coeli.

Resolutio ergo nostra est: Non repugnare motum in vacuo, absolute loquendo, licet extra universum non fiat motus naturalis a gravitate, vel levitate. Haec sine dubio est sententia D. Thomae; nam iii p. qu.Lvn, artic. iv ad 2, docet:« Corpus Christi Domini esse extra totam continentiam coelestium corporum, et non esse in loco continente. » Et quodlib. vi, art. m, docet: « Quod nihil prohibet Angelum, et corpus gloriosum esse in connexo coeli empyrei, quia non dependent ista corpora a primo continente, quod est coelum, » ubi pondero S. Thomam non restrinxisse modum existendi corporis Christi in coelo ad hoc, quod tangat superficiem ultimam coeli aliqua parte corporis, sed absolute dicit, quod est extra totam continentiam coeli. Et saltem aliquae partes corporis Christi, ut caput, et brachia, extra continentiam coeli sunt, etiam dato, quod pedibus tangat ultimam superficiem; ab illa enim tunc non circumscribitur, et sic erit locus; sed illuc pervenit Christus per motum localem, quo scilicet ascendit super omnes coelos. Ergo aliquas partes corporis sui movit per illud spatium, quod est extra coelum,quod est vacuum negativum. Denique,in rv Physico, lect.xi,circa finem, dicit D. Thomas: « Quod in vacuo non moveretur aliquid motu projicientis, nisi quamdiu veheretur aliquid motu projicientis, sed statim emissum a manu caderet. » Ergo sentit, quod daretur aliquis motus in vacuo absolute loquendo.

Deinde, constat ultimum corpus in sententia Philosophi et absolute loquendo posse moveri, constat autem, quod superficies ultimi corporis non est in loco, cum ultra illud non sit aliud corpus ambiens, ergo motus in vacuo dari potest. Denique, nulla est repugnantia ad motum in vacuo, nam ex parte corporum datur potentia motiva, praesertim si sit vivens: similiter datur aliquis terminus, quem acquirat, potest enim approximare, vel recedere ab aliquo alio corpore posito etiam in vacuo: et sine dubio, si Deus annihilaret corpora sublunaria,et relinqueret ignem in terra, illa ascenderet; tum ad conservandum se in loco proprio juxta coelum, tum ad replendum vacuum ; ergo moveretur per illud.Quod vero Aristoteles in octavo eapite hujus libri probaverit, non dari vacuum, quia in eo non potest dari motus, non absolute id Philosophus docet, sed ad hominem arguit eos, qui dicebant impediri motum, si spatium esset plenum ; contra quos probat, quod vacuum potius impedit motum, saltem naturalem, et projectionis, quia tunc non dabitur locus determinatus ad quem feratur, ut quiescat,sed in infinitum movebitur, sed non probat de omni motu in vacuo, v. g. qui fieret, si poneretur vacuuum intra hoc universum ad replendum illud, vel qui posset fieri

etiam extra coelum per motum progressivum, aut motum ultimi corporis. An vero sequeretur fieri motum in instanti, si daretur vacuum, statim dicemus.

Contra hanc tamen resolutionem objicies primo. Nam motus localis solum terminatur ad ubi, quod est modus intrinsecus proveniens ab extrinseco circumscribente, sed in vacuo nullum datur circumscribens, ergo neque aliquod ubi circumscriptivum, et‘consequenter neque motus corporeus qui solum uLi circumscriptivum, et corporeum potest producere. Et praesertim hoc urgetur in .sententia D. Thomae i part. quaest. cx, artic. m, ubi dicit: « Quod mobile secundum locum non est in potentia ad aliquid intrinsecum in quantum hujusmodi, sed ad aliquid extrinsecum, scilicet locum. » Ergo cum in vacuo nullus sit locus extrinsecus, non dabitur motus in illo. Si dicas, motum in vacuo non esse ad locum, sed circa locum, quatenus potest acquirere distantiam, vel approximationem ad aliud corpus, contra hoc est, quia talis approximatio, vel distantia non est ubi positivum, cum careat omni circumscriptione, et consequenter non est terminus positivus motus: neque enim remoto ubi apparet,quid acquiratur per motum proprium. Et deinde, si omnia corpora essent annihilata a Deo praeter unum tantum, illud non posset acquirere distantiam, vel approximationem positivam, quae est respectu alterius corporis: ergo saltem tunc nihil positivum erit acquirendum per motum, et sic non movebitur illud corpus.

Secundo, si daretur motus in vacuo, sequeretur quod esset in instanti, atque adeo destrueretur ipsa ratio successivi, quo argumento utitur Aristoteles in hoc libro contra veteres. Sequela probatur, quia mobile ideo consumit tempus, quia medium illi resistit, quando enim medium est subtilius, tanto motus est velocior: ergo remoto omni medio, nulla erit resistentia, et sic nullum tempus consumetur, sicut lux in instanti illuminat, quia nihil ei resistit; et generatio substantialis fit in instanti, quia omnia resistentia contrarii per dispositiones ablata est. Tum quia alias duo corpora inaequalis gravitatis, ut moles ferrea, et granum millii moverentur eodem tempore per vacuum, ideo enim aliquid velocius movetur,quia facilius scindit ipsum medium : ergo ubi nullum est medium, aeque facile utrumque movebitur.

Tertio, est difficultas, quia in vacuo neque fit motus naturaliter neque violenter, neque per impulsum, neque progressive; ergo nullo modo. Non esset naturalis, quia motus naturalis tendit sursum vel deorsum propter sui conservationem, in vacuo autem non est positio aliqua sursum, vel deorsum, neque virtus conservandi in una parte magis, quam in alia. Non violentus, quia motus violentus opponitur naturali, et declinat ab illo: ergo ubi non potest dari motus naturalis, neque violentus. Non per impulsum, quia res projecta ideo fertur per impulsum, quia aer concitatus impulsu defert et sustentat projectum ne cadat: sed in vacuo non est aer, neque aliud corpus :erga projectum non potest deferri per vacuum. Denique, non datur motus progressivus ea generali ratione, quia si corpus occupat spatium in vacuo, hoc ipso quod recedit ab illo spatio, relinquit illud vacuum, et sic naturaliter facere vacuum per motum.

Ultimo, magis liber est a loco spiritus, quam corpu3, sed spiritus non moveretur in vacuo, ergo neque corpus. Minor probatur, quia

spiritus movetur acquirendo ubi spirituale, quod resultat non ex passiva circumscriptione, sed ex operatione suse virtutis, vel applicatione ad operandum, ut docet D. Thomas i p. q. iii, et communiter Thomistae; sed in vacuo non potest operari circa aliquid; ergo nullum ubi potest acquirere, neque aliquem terminum motus.

Ad primum respondetur motum in vacuo posse acquirere ubi, et si non actualiter, et formaliter circumscriptivum, virtualiter tamen, vel inadaequate, seu reductive. Dupliciterenim potest intelligi vacuum et motus in illo. Uno modo, ita quod vacuum fiat intra hoc universum, et licet tollatur superficies immediate ambiens, non tamen tollatur ipsa superficies primi locantis, scilicet coeli sub quo moveri potest corpus, licet non immediate circumscribatur, sed fit in vacuo. Et sic motus in tali vacuo factus acquirit ubi circumscriptivum circumscriptione mediata, et superiori, quia licet non acquirat locum formalem, id est, adaequatum, et immediate circumscribentem se, acquirit tamen locum mediate circumscribentem; et hoc vocamus ubi virtualiter circumscriptivum. Alio modo potest moveri aliquid in vacuo, quod est extra totum universum, et tunc non potest acquirere ubi, prout dicit circumscriptionem locantis mediatam, vel immediatam, sed solum potest acquirere rationem aliquam distantiae, vel propinquitatis respectu alterius corporis a quo recedit, vel cui appropinquat. Neque enim motus localis est solum ad locum, ut dicit D. Thomas opusc. iii, sed etiam circa locum.

Hinc autem colligimus, quod ad motum localem non solum pertinet acquirere ubi, quod simpliciter et perfecte circumscriptivum sit, sed etiam quod imperfecte vel inadaequate, et solum reductive sit ubi circumscriptivum. Illud dicitur ubi adaequate, et perfecte, in quo inveniuntur omnes conditiones ad ubi circumscriptivum requisitae: illud vere inadaequate, et imperfecte, in quo non reperiuntur omnes, sed aliqua tantum. Requirit autem ubi circumscriptivum duas conditiones. Altera est, quod detur aliquod corpus extrinsecum circumscribens: altera, quod detur aliqua distantia, vel propinquitas respectu alicujus termini fixi, et immobilis. Neque enim sola circumdatio corporis extrinseci sufficit ad locum; hoc enim etiam invenitur in vase respectu ejus quod continet, et in veste respectu ejus quod circumdat, et neutrum est locus, quia cum ipso mobili defertur, non acquiritur, vel relinquitur. Ratione vero distantiae habet locus id quod proprium est loci, scilicet diversam situationem, vel distantiam acquirere, et aliam relinquere; et haec non defertur cum ipso mobili, quando movetur, et ideo vocatur immobilis. Remoto ergo corpore circumscribente in vacuo, potest manere ordo propinquitatis, vel distantiae ad aliud corpus circa quod, vel penes quod moveatur aliquod corpus. Et hoc est acquirere ubi inadaequate, seu quantum ad aliquid, et non quantum ad omnia, id est, non quantum ad circumscriptionem, sed quantum ad distantiam; et dicimus acquiri etiam aliquem modum, qui sit reductive, et imperfecte ubi, quando sic movetur aliquid in vacuo, quia relatio distantiae, vel propinquitatis non potest immediate fundari in ipso corpore mobili, quia indifferens est ad hanc vel illam distantiam, vel propinquitatem, et sic requirit aliquem modum, seu determinationem de novo advenientem, in quo ista diversa relatio fundetur, vel mutetur. Quod ex eo etiam dari

colligimus, quia coelum est in potentia ad ubi, et non ad esse, ut ex Philosopho saepe docet S. Thomas, et yideri potest in n, distinet, i, quffist. i, art. v ad 8, secundo loco, et tamen ubi ultimi coeli non est circumscriptivum adaequate. Et licet in ipso spatio vacuo distantia positiva non sit, potest tamen in ipso corpore, quod movetur in vacuo positiva distantia fundari respectu alterius corporis,a quo recedit vel appropinquat, et sic posfive moveri. Quod si nullum aliud corpus sit creatum a Deo, nisi tantum unum in spatio imaginario, tale corpus non poterit moveri motu locali positivo, quia tollitur omnis differentia locorum, sicut etiam sentiunt Conimbricenses hic q. iv,art. ii, §. Ad rationes. Sed hoc est per accidens, quia deest materia circa quam producatur ubi, sive perfectum, sive imperfectum, sicut ignis defectu materiae non alterabit, neque generabit. Et sic etiam salvamus dictum D. Thomae quod motus localis semper est ad extrinsecum, id est, vel ad extrinsecum circumscribens, vel ad extrinsecum distans aut propinquum; semper tamen supponendo, quod producatur aliquis modus intrinsecus ipsi mobili erga tale extrinsecum, et hoc vocatur ubi; et sic patet ad omnes replicas primae objectionis.

Ad secundum negatur sequentia ex D. Thoma iniv, dist. xuv,quaest. ii, art. m, quaest. m ad secundum, ubi docet, quod resistentia non sumitur solum ex parte medii ad motum, sed etiam ex parte mobilis ad movens, et ex parte locorum inter se, quia cum distantiam aliquam habeant, quae est sicut contrarietas positiva, illa non potestvinci in instanti,sed in tempore.Rationes autem Philosophi in capite octavo hujus libri, solum procedunt contra aliquos, qui totam resistentiam motus ponebant ex parte medii, sic enim sublato omni medio tollebatur omnis ratio resistentiae. Constat tamen non inde solum oriri resistentiam, vel distantiam tempore vincendam, ut patet tum in ipso coelo, in quo non est resistentia ad motum ex parte medii, et tamen consumit tempus; tum etiam, quia si a coelo usque ad terram esset vacuum, et moveretur lapis unius palmi, si unico instanti moveretur a coelo ad terram, in eodem instanti esset praesens simul coelo, et terrae, et intermediae distantiae,cum tamen solum sit unius palmi; si autem in diverso instanti est in coelo et in terra, jam movetur in tempore, quia inter duo instantia est tempus medium. Et sic patet ad rationes in contrarium: neque enim tota ratio resistentiae, aut major facilitas se movendi, est ratione medii, quo resistit, licet inde sumatur aliqua pars resistentiae; sed sumitur etiam ipsa ex existentia locorum et major, vel minor facilitas motus ex majori pondere,vel virtute moventis.

Ad tertium respondetur, quod extra coelum non esset motus naturalis ratione gravitatis, vel levitatis, quia ibi non datur centrum, seu locus naturalisconservativus,adquem inclinant istae virtutes, et consequenter neque dabitur motus violentus illi oppositus. Poterit enim dari motus progressivus, sicut in corpore Christi ascendente ultra coelum, vel etiam per impulsum impressum ipsi corpori, non aeri deferenti. Quod vero tunc ex motu corporis relinquatur vacuum, non obstat, quia hoc non est facere vacuum removendo corpora ne illud repleant,sed supervacuum jam praesuppositum mutare distantiam propriam.

Ad ultimum respondetur, quod D. Thomas in illo quodlib. vj, supra

citato docet, Angelum posse esse in convexo coeli empyrei, sicut corpus gloriosum, quod ultra coelum moveri potest. Quid autem Angelus acquirat in illo vacuo dependet ex diversis sententiis, quomodo Angelus sit in loco, et quid sit ubi spirituale, quod non pertinet ad Physicum, sed ad Theologum. In sententia D. Thomae, quod Angelus est in loco per ubi in se receptum, mediante tamen contactu non formali, qui est per quantitatem, sed virtuali qui est per operationem, quatenus potest extra se agere erga corpus, sicut anima informare materiam, dicendum est, quod Angelus in vacuo poterit moveri ad aliquod corpus, quod sit distans a se motu discreto, non transeundo per medium, quia non datur aliquod corpus cui assistat, et quod operatione sua continuata tangat. Si autem nullum sit corpus in rerum natura, moveri non poterit, sicut nec esse in loco operative, quod tamen est per accidens ex defectu materiae circa quam operetur, sicut anima remoto corpore non potest informare. Nec tamen potest Angelus in vacuo acquirere distantiam, vel propinquitatem, sicut corpus, quod movetur per vacuum, eo quod Angelus non potest fundare distantiam positivam immediate in se, cum careat omni occupatione loci, et divisibilitate, sed solum potest fundare illam mediate, id est, mediante corpore cui assistit.

QILESTIO XVIII.

DE TEMPORE.

ARTICULUS PRIMUS.

Utrum tempus sit aliquid reale in genere mensurse durationis ?

Certum est nomine temporis communiter intelligi aliquid pertinens ad durationem earum rerum, quae mutatione, et successione durant. Unde aliquando sumitur tempus largiori significatione pro duratione intrinseca cujuscunque motus, ut docet D. Thomas in ii, dist. xii, quaest. i, art. v ad 3, et i p. q. lxxxv, art. rv ad 1, et alibi saepe. Strictius autem, et proprius sumitur tempus pro duratione motus magis uniformis, et regularis, sub quo caeteri continentur, et quo regulantur, et hoc est tempus extrinsecum respectu motuum inferiorum, licet intrinsecum respectu primi motus.

De tali ergo tempore agimus in praesenti, de quo supponimus, quod. est continuum in se, sicut et ipse motus in quo invenitur continuus est, et successivus. Ad mensurandum autem per illud aliquem motum, utimur illo per modum numerationis discretae, quae numeratio solum intellectu fit,eo quod non potest res successiva accommodari ad mensurandum per numerationem, nisi conjungantur partes illae successivae, quarum una transit, et jam non est, et alia est transitura, et nondum est : et sic indiget intellectu comparante, et assumente illas per modum unius. Et rursus, quia continuum est, et successivum, constat partibus copulatis per indivibilia etiam successiva,et transeuntia, quae vocantur instantia, et correspondent indivisibilibus motus, quae dicuntur mutata esse. Datur tamen tempus discretum, quod est duplex; aliud corporale, quod non est aliud, quam duratio motus interrupta; aliud spirituale, quod non est aliud, quam pluralitas operationum, quarum quaelibet indivisibiliter durat in se, quia successiva non est, et hoc modo datur tempus in operationibus Angelorum, de quo nihil ad praesens.

Ut ergo quidditas temporis cla-

rius explicetur, tria disputanda sunt. Primum, quid sit duratio, quod pertinet quasi ad genus ipsius temporis, et applicata ad motum constabit de specifica ejus ratione, duratio enim juxta naturam rei durantis v&riatur. Secundum, an tempus dependeat ab aliquo rationis, ut constituatur in suo esse mensurae. Tertium tandem, id quod pertinet ad ejus differentiam, quomodo distinguatur ab aliis durationibus, v. g. aeternitate, aevo, et aliis similibus, quae sunt durationes permanentes.

Prima ergo difficultas inquirit de ipsa ratione durationis in communi. Et suppono ex Logica, quaest. xix, quod duratio in communi non est idem quod praedicamentum quando, ut aliqui existimarunt ita quod complectatur etiam durationes permanentes, et indivisibiles. Sed tamen quando solum est modus relictus ex adjacentia temporis, sicut ubi ex circumscriptione corporis. Unde differentiae ipsius quando desumuntur penes differentias successivas, ut heri, hodie, cras, etc. Ubi autem duratio est permanens et immutabilis, non est quando, sed semper. Aliud ergo est durare, aliud est in ipsa duratione quandari, seu diversis mensuris successivae durationis distingui.

Igitur duratio in communi accepta nihil est aliud, quam persistentia in existendo. Sumitur ex D. Thoma qui in i, dist. xix, qu. i, artic. i, inquit: « Quod omnis duratio attenditur secundum quod aliquid est in actu, tamdiu enim res durare dicitur, quamdiu in actu est, et nondum est in potentia. » Et aliqui existimant, in primo instanti nondum dari durationem, quia nondum est continuatio, et perseverantia in esse. Alii vero e contra etiam in primo instanti dicunt dari durationem : sunt enim aliqua, quae dicuntur durare tantum per instans, et sic mensuratur instanti eorum duratio. Veritas tamen est, quod in primo instanti res dicitur durare inchoative, incipit enim tunc duratio, consummatur autem in ipsa continuatione existentiae, quae sequitur post instans.

· Hinc autem major nascitur dubitatio, an duratio aliquid addat super existentiam, tanquam modus, et formalitas ejus. Multi enim durationem non- distinguunt realiter ab existentia, sicut neque existentiam ab essentia. Ita Suarez disp. 1 Metaphysic. sect. i et ii ; Vazquez i part. disp. xxxiu, cap. iii, num. xvm; Cabero hic disp. iv,dub. iii; Martinius in praesenti in u notabil. qui existimat rem se ipsa esse durationem, sed non per se, et ex se, sicut etiam dicitur de existentia, et sic consequenter duratio non distinguitur a re durante. Fundamentum est, tum quia duratio, et existentia non possunt separari, implicat enim rem existere actu, et non durare; ergo sunt idem realiter : tum, quia duratio vel superaddit existentiae aliquid extrinsecum, vel intrinsecum. Non extrinsecum, quia duratio debet intrinsece denominare, sicut existentia, quod enim extrinsece tantum durat, intrinsece desinit, vel si non desinit intrinsece durat. Si addit aliquid intrinsecum, oportet quod illud de novo producatur; ergo durare, seu continuare esse est idem, quod de novo produci; et sic non dicetur res durare per continuationem primae productionis, sed per novam productionem, qua recipit aliquid intrinsecum de novo. Et illud intrinsecum, quod recipit, vel servit pro toto tempore, quo res durabit, vel solum pro quolibet instanti, seu tempore de praesenti. Si primumtt sequitur quod qui modo recipit diwrationem jam in se habet durat'/6nem cras futuram, quia accipiL43urationem pro toto tempore, qupra du-

rabit. Si secundam, tot erunt durationes novae, quot instantia, et sic duratio fiet per distinctas productiones, non per continuationem ejusdem.

Opposita sententia defenditur ab aliis Auctoribus, ut Magistro Bannez i part. quaest. vm, art. iv, et ab aliis, qui videri possunt apud Carmelitanos hic disp. xxi, qu. m. Fundamentum est, quia duratio accidit existentiae, contingenter enim aliquid durat, cum possit quolibet instanti desinere, imo et separatur existentia a duratione, nam in primo instanti aliquid existit, sed nondum durat, quia nondum continuatur, 9ine continuatione autem existentiae duratio non est. Ergo non minus debet distingui duratio ab existentia, quam existentia ab essentia. Item motus, et tempus se habent ut duratio, et res durans, distinguuntur autem realiter, siquidem potest dari parvo tempore multum de motu, vel e contra; ergo duratio aliqua addit supra rem, quae durat.

Nihilominus dicendum est: Quod in rebus permanentibus duratio non addit super existentiam aliquid intrinsecum, sed est idem cum existentia, et solum addit extrinsecam connotationem, et dependentiam ab actione continuante, et influente ipsum esse; in rebus autem successivis, quia duratio fit per novarum partium effluxum, consequenter duratio fit per superadditionem existentiae, ad existentiam. Prima pars constat ex probatione adducta, quia alias non sufficeret ad durationem continuatio ejusdem actionis, sed requireretur semper nova productio, et tamen dicitur duratio accidentalis ipsi existentiae accidentalitate extrinseca, quatenus dependet a continuatione talis actionis, quae suspendi potest. Et quanto magis dependet conservatio alicujus rei a pluribus causis, quae possunt deficere, tanto defectibilior est duratio, et mutabilior; ideoque Angeli, et eooli dicuntur corruptibiles, quia in ordine ad causas creatas, non est a quo dependeant in sui conservatione. Sic ergo, cum duratio attendatur in aliqua re secundum quod est in actu, et tamdiu aliquid durat quamdiu existit, ut dicit D. Thomas distinet, xix citata, consequenter duratio ad existentiam pertinet, et posita continuatione existentia; sine alia nova productione sutficienter dicitur res durare, sicut continuata luce a sole dicitur eadem illuminatio permanere. Ergo duratio non requirit aliquid de novo productum, sed sufficit quod idem continuetur. Et ipsa continuatio, quia dependens est, et contingens, cum suspendi possit, reddit durationem contingentem.

Secunda vero pars constat, quia res successivae dicuntur durare ratione continui fluxus, quatenus una pars desinit, et alia incipit; ergo duratio ibi importat additionem de novo ad priorem existentiam, seu incoeptionem rei successivae.Sed tamen, sicut partes successivae, addunt novam durationem, ita et novam existentiam, ad existentiam praecedentium, sicque tota existentia successiva non distinguitur a tota duratione, sed pars a parte, quod non contingit in duratione indivisibili rei permanentis.

Ex quibus colligitur, quomodo tempus distinguatur a motu. Nam si loquamur de tempore coeli respectu motuum inferiorum, quos extrinsece mensurat, clare constat, quod distinguatur ab aliis realiter. Si vero loquamur de tempore respectu motus, in quo est intrinsece, sic distinguitur, sicut duratio. a re durante, quae in motu, cum successivus sit, non fit per continuationem ejusdem indivisibilis existentiae, sed per continuatam additio-

nem unius partis ad aliam, ut dictum est. Et hac ratione motus dicitur durare pauco tempore, vel multo, non quidem respectu temporis, ipsi motui intrinseco, hic enim motus in duratione adaequatur tempore sibi intrinseco, sed comparative ad tempus extrinsecum mensurans, dicitur enim velox motus, quam multum spatii consumit pauco tempore, et tardus e converso qui coexistit parvo tempori in decurrendo multum spatii, ipsa autem duratio intrinseca motus non est major, nec minor, quam motus ipse.

Ad rationes dubitandi allatas a principio patet ex dictis. Fundamenta enim primae sententiae probant durationem non distingui intrinsece ab existentia, sed esse ejus continuationem, dependentem tamen ab actione extrinseca continuante, et ratione hujus, qui recipit existentiam hodie, nondum recipit durationem cras futuram, quia duratio crastina importat existentiam non absolute, sed cum illa continuatione, quae erit cras, quae hodie nondum habetur. Fundamenta vero secundae sententiae probant durationem distingui ab existentia eique accidere non ratione alicujus intrinsece superadditi existentiae permanenti, sed ratione continuationis dependentis ab actione extrinseca, ratione cujus contingenter convenit duratio existentiae, et separari ab illa potest, quatenus desinere potest, non quia seorsim existentia, et duratio consistere possint.

Secunda difficultas.

Petit, an tempus simpliciter et absolute sit aliquid reale, vel aliquid rationis. Hujus difficultatis resolutio plenius constabit ex his, quae sequenti articulo circa existentiam temporis tractanda sunt. Interim dico : Tempus esse reale secundum entitatem suam, eo modo, quo motus cujus duratio intrinseca est, requirit tamen aliquam formalitatem rationis in ordine ad mensurandum, quia non potest mensurare, nisi conjungantur aliquae partes, et designentur, ac distinguantur per numeros, quod fieri non potest designatione aliqua 'reali, sed rationis comparante, et assumente partem praeteritam cum futura. Haec est contra aliquos ex antiquis, qui dixerunt, tempus esse ens rationis absolute, quos refutat D. Thomas opuscul. xliv, cap. i, quibus aliqui recentiores videntur adhaerere, ut Pererius lib. xn Physic. cap. xiii, et ex parte Vazquez, i par. disp. xxxiv, cap. ii, ubi dicit, quod tempus aut est ens rationis, aut eo completur, scilicet relatione mensurae in motu. Nos autem dicimus, tempus neque entitative esse aliquid rationis, neque formaliter consistere in relatione mensurae; dicit enim Aristoteles in hoc libro,text.xcxix : « Quod tempus est idem cum motu in re, licet consequatur ipsum secundum prius et posterius,» et text. cxxxi, inquirens, an tempus sit aliquis extra animam dicit:« Quod est ipsum prius, et posterius motus, licet sit haec, ut numerabilia.» Quod exponens D. Thomas ibi, lect. xxm, inquit : « Quod tempus est utcunque ens sine anima, sicut contingit motum esse sine anima; sicut enim ponitur motus, ita necesse est poni tempus. Dependet tamen in numeratione ab anima, quia motus non habet esse fixum in rebus, neque aliquid actu assumi potest de ipso, nisi aliquod indivisibile praesens, et sic totalitas motus non accipitur, nisi per considerationem nostram comparantem partem priorem posteriori. » Et in primo distinet, xix, quaest. v, artic. i, inquit : « Quod tempus habet fundamentum in mo*

tu, scilicet prius, et posterius ipsius motus, sed quantum ad id, quod est formale in tempore, scilicet numeratio, completur per operationem intellectus numerantis. » Ergo in se tempus non est aliquid rationis, sicut neque partes ipsae, secundum prius et posterius. Relatio autem mensurae non est ipsum tempus, sed fundamentum hujus relationis. Est enim tempus id, quo mensuramus, sicut pannum mensuramus ulna, et triticum modio, et tamen ulna, et modium non sunt relationes, sed fundant relationes mensurae. Videri etiam potest D. Thomas, i p. q. x, art. v, et opusc. xliv, cap. i. Constatque explicatio hujus ex dictis, quia tempus dicit aliquid successivum, ut mensurans. Ens autem successivum a parte rei datur, et a parte rei durat successive, alias non duraret motus in re; sed tamen hoc ipso quod successivum est, non possunt colligi ejus partes, et applicari, nisi per actum rationis; sicut partes ulnae essent dispersae, et oporteret eas colligere, ut componeretur ulna ad mensurandum. Sic ergo per actum animae tempus habet duo, quae ad rationem mensurae requiruntur, scilicet simultatem, seu collectionem partium, quae in re fluunt, et solum per operationem animae colliguntur, in re enim simul non existunt. Secundum est applicatio talis mensurae ad id, quod mensuratur. Et sic dicit S. Thomas lect. xxiii citata : « Quod ipsa totalitas motus accipitur per considerationem animae comparantis prius, et posterius, id est, ipsa simultas, et collectio partium in motu, et ejus duratione, quae applicanda est alicui ad mensurandum.

Quod si objicias D. Thomara in ii, distinet, xii, qu. i. art. v ad 2, dicentem : « Quod locus est idem per essentiam, quod superficies corporis locantis, tempus autem non est idem numero, cum aliquo accidente in substantia fundato. » Ergo entitative tempus non est aliquid reale, sicut locus. Philosophus etiam in hoc libro, capite ultimo dicit, quod tempus ista pendet ab anima, quod si non esset anima, non esset tempus; ergo sentit quod tempus quantum ad suum esse, et non solum quantum ad suam formajitatem numerationis dependet ab anima. Respondetur, quod quando D. Thomas dicit tempus non esse idem numero cum aliquo accidente fundato in substantia, intelligitur de accidente permanente, et fixo. Id enim significat ly fundatum, locus autem est idem cum superficie,quae est aliquid permanens, non tamen negat tempus esse idem cum aliquo successivo, et transeunte. Ad Philosophum respondetur quod dubitative dicit tempus non posse esse sine anima, quia numerus non est sine numerante: resolutive autem dicit, quod tempus utcunque est ens sine anima, id est, imperfecte, ut explicat D. Thomas et per modum successionis fluentis. Reliqua, quae circa hanc difficultatem possunt adduci, sequenti articulo dicemus.

Tertia difficultas.

Inquirit, quomodo distinguatur ratio temporis, a reliquis durationibus permanentibus. De quo videri potest S. Thomas i par. quaest. x, art v, et in i, distinet, xix, quaest. ii, art. i, et opusc. xliv, c. iv.Et supponimus mensuras permanentis, et indivisibilis durationis esse duas, scilicet aeternitatem, et aevum, inter quas est quaedam mensura media, quae vocatur modus aeternitatis. iEternitas definitur a Theologis ex Boeyo quod est interminabilis vita tota simul, et perfecta possessio, vel ut aliis verbis dicamus

est di/ratio niemurans esse omnibus immutabileJam in esse,quam in operatione. Utrumque enim designatur nomine vitae, dicitur autem possessio, quia in aeternitate nihil expectatur ut futurum, sed totum est in possessione.yEvum est duratio mensurans rem immutabilem secundum esse, et mutabilem secundum operationem, et talis est,quae mensurat esse Angeli, et coeli, et cujuscunque rei incorruptibilis ; modus aeternitatis est mensura rei supernaturalis, praecipue visionis beatificae,et amoris, quia illa visio elevat intellectum ad operandum modo immutabili, quia variationem non recipit, in quo excedit aevum, quod recipit mutabilitatem in operatione.Videndus est D. Thomas loco citato ex i sentent. distinet, xix, ubi distinguit istas mensuras secundum quod aliquid plus vel minus habet potentialitate, et mutabilitate, quia aliquis actus invenitur purificatus ab omni potentialitate, et talis est Deus, mensuraturque aeternitate, quae omni caret mutatione. Alius autem est actus admixtus potentiae, scilicet creatura: et hoc dupliciter,quaedam enim potentia est totaliter completa per suum actum, quia statim habet totum suum esse, licet non totam operationem, et talia mensurantur aevo. Quaedam vero non habent complete totam actualitatem suam, sed successive acquirunt, et talia mensurantur tempore.

Et dictis patet, quod aevum non solum excludit successionem prioris, et posterioris, sed etiam rationem innovationis: quod aliqui male distinxerunt ut refert S. Thomas in n, distinet, ii, quaest. i, artic. i, et i, part. quaest. x, art. v, et quodlib. x, artic. iv, quia ubicuuque est prius et posterius, oportet intelligere, quod partes priores, et posteriores non sint simul,fclioquin una non esset prior, et alia posterior; ergo oportet, quod posterius adveniat de novo et id quod est prius transeat, quod est habere innovationem unius, et veterationem alterius ; et sic non invenitur successio sine innovatione, neque cum unica et indivisibili existentia, sicut res permanens, sed cum tot quot sunt instantia transeuntia, ut sequenti articulo dicemus. Neque est simile de radio, qui continuo exit a sole sine innovatione aliqua; nam etiam exit sine successione, quia, illuminatio non est motus. Quare »vum omni successione caret formaliter, et omni etiam innovatione in sua substantia. Potest tamen concedi in eevo aliqua successio virtualis, et extrinseca. Tum quia habet durationem ita dependentem, quod potest modo desinere, et potuit etiam non incoepisse quando incoepit, sicut si Deus vellet modo creare unum Angelum, sicut creat animas, aut si vellet annihilare illum, Angelus, qui modo crearetur,minus durasset, quam Angelus ab initio mundi creatus; et qui modo annihilaretur minusetiam duraret,quam qui non annihilaretur, sed hoc plus vel minus durationis non est ratione alicujus successionis intrinsecae, sed ratione extrinsecae dependenti® a causa libere conservante, ratione cujus etiam Angelus hodie durans nondum duravit cras, quia potest cras annihilari: tum etiam habet extrinsece successionem quatenus non simul coexistit omnibus partibus temporis succedentis, sed secundum earum mutationem; licet in se sit aliquid fixum, et non transiens, sed tamen propter limitationem suam non omnibus simul coexistit, sed expectat res quae succedunt, sicut arbor fixa in fluvio non coexistit simul omnibus partibus aqu® fluentis, sed coexistit illis secundum successionem, non suam qu® fixa est, sed aqu® quae illi_ad-

venit: et sic expectat illas, ut illis possit coexistere. At vero aeternitas propter suam infinitatem, et immu¬ tabilitatem non solum in essendo, sed etiam in mensurando etiam ca¬ ret ista successione extrinseca et non expectat res successivas ut flu¬ ant, et tunc illi coexistant, sed im¬ mutabiliter eas continet antequam mutabiliter in se existant per mo¬ dum superioris mensurae, a qua derivantur; sicut si esset arbor tantae magnitudinis, quae occuparet totam aquam fluvii, simul omnibus partibus coexisteret, licet illae suc¬ cederent inter se. Sed haec ad The¬ ologos remittimus qui speculantur aeterna.

Ex dictis deducitur integra defi¬ nitio temporis tradita a Philosopho, scilicet tempus est numerus motus secundum prius, et posterius. Dici¬ tur numerus, et non duratio, quia definitur tempus, prout est mensu¬ ra caeterorum. Intelligitur autem de numero numerato, id est, existente in ipso motu secundum partes suc¬ cessivas, quae sunt priores, et pos¬ teriores. Sed tamen si tempus sit discretum, habet istas partes actua- liter divisas, et interruptas in re, si autem sit continuum non habet istas divisas in re, sed solum per intel¬ lectum cum divisione, a simultate acceptas. Et ita licet tempus defi¬ niatur per numerum, tamen ex parte rei numeratae communitatem habet in re ratione motus, ut adver¬ tit S, Thomas in hoc libro, lect. xix, et in i, dist. xxxvii, quaest. ni, ar- tic. iii, et ita solum habet nume¬ rum fundamentaliter, et virtualiter sicut dicimus, quod hoc lignum ha¬ bet decem ulnas, non quia habet illas divisas actu, sed quia potest in illas dividi, unde male aliqui ex¬ plicant rationem numeri in tempo¬ re per modum aggregationis, et multitudinis, quia aggregatio, et multitudo importat actualem divi¬ sionem, sine qua partes non agJ gregantur, sed continuantur. Tem¬ pus ergo est numerus non aggre¬ gatione partium, sed contiuutatione.

ARTICULUS II.

Utrum realis existentia temporis so¬ lum inveniatur in instanti, vel etiam in aliis partibus ?

Una ex rationibus, quam Philoso¬ phus objecit in hoc libro, tex. lxxxvui ad probandum non dari tempus,est, quia componitur ex partibus, quae non sunt; nam cum sint fluentes, et successivae, quaecunque pars 'componitur ex parte, quae transit, et parte, quae transitura est. Ergo nulla pars, ut pars realiter existit, sed solum instans. Ex alia vero par¬ te difficillime intelligitur, quod partes ut partes sint praeteritae, nisi aliquando extiterint. Et hoc non in¬ venitur in instanti, quia partes non proportionantur durationi indivisi¬ bili, alias partes ejus essent simul, id est, in instanti. Nec minus diffi¬ cile intelligitur, quomodo instans reddat existentem partem futuram, cum potius supponat illam non existentem, id est, non praesentem. Ergo existentia instantis non afficit illam intrinsece, sed extrinsece, ex- trinsece autem existere, et non exis- tere realiter.

Propter hoc divisi sunt Auctores in hac parte, quidam enim existi¬ mant, partes temporis non solum existere ratione instantis, sed ratio¬ ne propriae existentiae divisibilis, et fluentis, sicut partes ipsae fluentes sunt. De quo videri possunt Conim- bricenses hic q. i, ar. iv; P. Suarez disp. 1 Met. sect. ix, n.xn ; Rubio ; Martinez et alii plures secuti Du¬ randum in ii, dist. ii, q. iv, et ex¬ plicant hoc dicendo, quod licet ens successivum includat negationem simultatis partium, quia non pos-

sunt omnes esse praesentes, sed quaedam praeteritae, et quaedam futurae, dantur tamen partes praetereuntes, et quatenus realiter fiunt et transeunt, componitur ex illis ens successivum.

Alii vero tenent tempus in facto esse, et praesentialiter solum existere ratione instantis, illas vero partes praetereuntes non esse aliud, quam ipsam successionem, seu fieri secundum partem praeteritam, et futuram, ut copulantur instanti, quod reddit utramque praesentem suo modo, id est, successive. Tenent hanc sententiam plures ex antiquis et videri potest Magister Soto iv Physicor. quaest. iv ; Toletus quaest. xi ; Carmelitani disp. i, quaest. viii, et alii. Et videtur esse D. Thomae qui opusc. xliv, cap. i, sic inquit: « Intelligendum est, quod esse successivorum consistit in hoc, quod existant secundum aliquid indivisibile sui, quod manifestari potest, quia quaelibet pars cujuslibet successivi divisibilis est in diversas partes. Si ergo aliquid successivum existeret, non solum secundum aliquid indivisibile sui, sed secundum aliquam partem, sequeretur, quod multae partes alicujus successivi simul essent, quod est contra rationem successivorum. » Idem docet in hoc libro iv, lect. xxm, dum inquit: « Quod non invenitur aliquid actu in rebus de motu, nisi quoddam indivisibile motus,quod est motus divisio ; sed totalitas motus accipitur per considerationem animae comparantis priorem dispositionem mobilis ad posteriorem. Sic igitur tempus non habet esse extra animam, nisi secundum suum indivisibile. » Quid clarius ? Et i parte, quaest. lxvi, articul. iv ad 3 : «Nihil inquit, est accipere in actu de tempore, nisi nunc. » Idemque habet quaest. xlvi, art. m ad 3.

Denique, sumitur fundamentum hujus sententiae ex ipsa natura successivi, ex modo mensurandi temporis. Natura enim successivi postulat ut nulla pars simul existat cum alia. Ergo postulat taliter existere, quod una pars non sit, sed transierit, altera vero futura sit, ergo postulat quod non existant ratione sui, et ut transeuntes sunt, sed solum ratione instantis; et hoc est existere fluenter, et non permanenter. Existere enim fluenter est taliter existere, quod una pars non coexistat alteri, sed quod una pars fluxerit, et alia fluxura sit, si autem partes non coexistunt inter se, ergo totum divisibile, quod non est aliud quam illae partes quibus componitur, non habet existentiam divisibilem, cum non coexistant ea in quae dividitur. Si autem dicatur, quod coexistunt successive non permanenter, contra est, quia ly successive destruit veram et realem coexistentiam,quia pars quae transit vere non est; ergo vere non coexistit parti futurae,ergo ex illis non coalescit vera existentia divisibilis totius, quia non habet veram coexistentiam partium, boc ipso quod successiva est; solum ergo existit ratione indivisibilis, ipsa etiam ratio temporis id manifestat. Est enim numerus motus secundum prius, et posterius, id autem est prius, quod transivit,et id posterius quod sequens, seu venturum est; nam si esset praesens, jam non esset post, sed de facto nunc. Ergo mensurabile a tempore solum est duratio praeterita, et futura, nulla vero praesens, quia praesens non est divisibile in prius,et posterius, nam hoc ipso quod est prius, non est praesens, sed praeteritum, et posterius est futurum, non praesens.

Ut autem intelligatur solutio argumentorum, quorum tota difficultas in eo consistit, quomodo possint partes esse reales, et realiter transire, si nunquam realiter existunt,

nisi per aliquid a se distinctum, quod est instans: quomodo etiam possit instans copulare realiter partes praeteritas, et futuras, advertendum est, quod natura motus cum sit actus entis in potentia, est idem quod fieri, ut tendit ad factum esse, et sic partes divisibiles successivae, se habent sicut fieri, et instans, seu mutatum esse sicut ipsum factum esse talium partium, et sic ista indivisibilia sunt aliquid ipsarum partium, sicut terminus, et factum esse illarum: cum ergo existentia constituat rem in facto esse, non in fieri, si partes motus se habet in fieri et solum indivisibile in facto esse, consequenter omnes illae partes dicenturexistere ratione indivisibilis, quo terminatur earum fieri, et redditur faotum esse transeunter: et sic partes fluentes secundum se, non existunt simpliciter, sed per modum fieri, quod tendit ad existentiam in facto esse, quae existentia in facto esse tantum datur in instanti. Unde ita implicat partes existere ratione sui, et non solum ratione instantis, sicut repugnat aliquid dum est in fieri, habere existentiam, quae est in facto esse. Et dicuntur partes ipsae transire realiter; tum quia transit earum fieri adveniente instanti , tum quia etiam ipsum instans, quod est terminus earum, transit.

Quod vero dicantur illae partes reales, et realiter copulari per instans, ideo est, quia partes sunt in fieri, et tendentia ad factum esse, et ratione sui sunt reales in fieri, quod est existere in tendentia; ratione vero termini in facto esse, quod est simpliciter existere, quod autem, neque ratione sui, neque ratione termini, neque in fieri, neque in facto, esse existit, nihil reale est. Non repugnat autem unum existere per aliud, quando utrumque ordinatur ad idem esse, sicut materia per formam, et partes per totum, et motus per terminum, ut supra diximus quaestione septima. Et similiter partes copulantur per instans, non sicut partes qermanentes, quae uniuntur, ut coexistant, sed sicut successivae, quae uniuntur, ut transeant, inchoando unam partem, et terminando aliam,et ita unio successivorum non requirit existentiam extremorum in facto esse,sicut unio permanentium, neque unam tantum existentiam-habent, sed quodlibet instans suam eo quod unum est, et aliud desinit esse.

Ex quibus patet responsio ad rationes dubitandi a principio : dicimus enim partes posse esse praeteritas in facto esse ratione instantis praeteriti; in fieri vero, et fluxu ratione sui. Et quando instatur, quod praetereunt ratione sui, ergo extiterunt ratione sui, negatur consequentia loquendo de existentia propria, quae est in facto esse : praetereunt enim ratione ipsius fieri, seu fluxus, quod adveniente facto esse transit, et sic extiterunt in fieri ratione sui, et in facto esse ratione sui termini.

Ad secundam instantiam respondetur quod instans reddit existentem partem futuram initiative, quia ab illo instanti incipit, sed consummative redditur existens alio instanti terminativo, et hoc instans est extrinsecum parti fluenti entitative, sed non terminative : sine instanti vero pars fluens existit solum in fieri, non in facto esse, nisi cum terminatur. Unde cum urgetur, quod existentia extrinseca non potest reddere aliquid existens, distinguo, quod est omnino extrinsecum, ita quod nec sit unum, nec unitum illi, saltem ut terminus, transeat; quod non est omnino extrinsecum, sed unitum, vel terminans, et aliquid ejus saltem per modum termini, nego. Sic enim potest aliquid

existere per aliquid sibi non identificatum, sed communicatum realiter, sibique conjunctum, sicut materia per formam, humana natura per Verbum, ut supra latius diximus et tamen intrinsece denominantur existere, quia forma realiter communicata etiam intrinsece denominat.

Adhuc tamen instabis: Existentia oujuscunque rei non distinguitur ab illa nisi ad summum ut modus, ergo existentia instantis non potest modificare partes, cum differat ab illis realiter. Item existentia instantis est indivisibilis, existentia vero partium est divisibilis, sicut et ipsa entitas earum. Ergo existentia instantis non servit pro partibus, neque illis est proportionata, sicut neque existentia Angeli, quae est indivisibilis lapidi, qui est quantus. Item vel pars futura, et praeterita habent aliam existentiam, quam instantis vel non. Si non, ergo posito instanti est actu pars praeterita et futura, atque adeo jam non est futura, neque praeterita, sed praesens, quia tota etiam existentia praesens est, ubi autem est existentia, dat effectum suum formalem, quod est reddere existens, et sic si est existentia praeteriti, et futuri, reddit existens praeteritum, et futurum. Ergo non transit praeteritum, nec deest futurum, quia utriusque existentia praesens est. Si vero habet aliam existentiam, ratione cujus dicitur futura, vel praeterita aliqua pars, ergo illa existentia nondum est in instanti, sed immediate post erit, vel immediate ante fuit, quod est esse existentiam divisibilem.

Ad primum respondetur existentiam unius ut quo posse convenire omnibus quae illi communicant, et mediante quo participant existentiam, quae si est modus, non est modus afficiens tantum unam partem, sed ipsum totum, quod est subjectum adaequatum illius, licet conveniat mediante aliquo tanquam principio quo, sicut figura est modus totius quantitatis et non unius partis tantum, licet mediantibus partibus conveniat. Sic ergo ratione instantis partes successivae participant existentiam, quia instans est aliquid illarum tanquam terminus, quo successive terminantur in facto esse, sicut materia, et ipsum totum existunt mediante forma.

Ad secundum dicimus, existentiam instantis esse formaliter indivisibilem, virtualiter autem et terminative divisibilem, sicut et ipsum instans, licet sit indivisibile terminat partes, et sicut anima indivisibilis informat corpus : imo omnis existentia, et subsistentia, quia terminus est, simplex et indivisibilis est, licet virtualiter divisibilis et ut quo, ut supra quaestione septima diximus. Existentia autem Angeli, nec virtualiter divisibilis est, et sic non servit pro lapide.

Ad ultimum dicitur, quod pars praeterita et futura non habent aliam existentiam in facto esse, nisi instantis in quo successive terminantur, et sic terminative sunt praesentes : habent tamen secundum se existentiam in fieri, quae non est existentia simpliciter, et secundum hanc transit praeterita, et nondum est futura; ratione vero instantis initiative est futura, et consummative est praeterita, et sic transeunt de instanti ad instans sicut existentia initiativa ad consummativam : nunquam autem simul existunt complete, et adaequate, sed inchoative una, et terminative altera. Et hic est modus proprius existens rei successivae, cujus existentia in facto esse non debet afficere omnes partes adaequate, et omni modo, sed ratione sui termini, in quo transeunter consummantur, et ratione cujus

sunt in facto esse, licet pereant in ratione fieri, nam ut diximus supra in qu. rv, entitas motus non est alia quam entitas termini, quodlibet autem instans, seu mutatum esse se habet ut terminus saltem medius, et inadcequatus partis immediate praeteritae; et sic est ibi pars entitative, sicut in suo termino. Nunquam ergo existunt simul pars praeterita, et futura in facto esse, et consummative, sed futura initiative, et praeterita, consummative, quod non est inconveniens, hoc enim potius est non simul esse.

ARTICULUS III.

Quod sit subjectum intrinsecum, et extrinsecum temporis.

Vocamus subjectum intrinsecum illud, cui tempus inhaeret tanquam duratio motus, extrinsecum autem illud, quod subjicitur tempori, et ab eo mensuratur extrinsece. Et de primo inquirimus duo. Primo, an subjectum temporis sit primum mobile, seu primus motus. Secundo, an sit unicum tantum tempus. Et circa subjectum in extrinsecum, an non solum ipse motus, seu etiam ipsa substantia mutabilis mensuretur tempore.

Dico ergo primo : Tempus sumptum stricte pro mensura regulari motus, subjective est in primo motu, et id habet rationem mensurae intrinsecae respectu sui, et extrinsecae respectu aliorum motuum. Prima pars constat ex D. Thoma et Aristotele hoc libro lect. xxm,et i p. q. x, art. vi, et in ii, dist. xii, quaest. i, art. v ad 3. Constat enim, quod inter omnes motus uniformior, et regularior est primus motus coeli, et est minus deficiens, et simpliciter notior, quia quotidie volvitur : ergo duratio in illo existens est mensura caeterorum. Verumtamen est, quod ad distinguendum, et memoriae commendandum ipsum tempus, et motum coeli, utimur quibusdam signis, ut horologiis, scripturis vel aliis similibus, quibus designamus annos, et menses,non quod ista sint tempus, sed instrumenta, quibus tempus designamus.

Secunda vero pars ab aliquibus negatur, eo quod mensura debet esse notior mensurato, motus autem, et tempus sunt idem : ergo terminus non potest esse mensura motus in quo est. Item,quia motus non habet aliam quantitatem a tempore. Ergo non est mensura illius, quia mensura est id, quo cognoscitur quantitas rei; ubi est ergo eadem quantitas, non potest esse id, quo cognoscitur tanquam notiori. Eamdem sententiam generaliter docet P. Vazquez i par. disp. xxxi, cap. v, de omni mensura intrinseca, quia nulla mensura intrinseca, ut quantitas respectu substantiae est causa, ut res illa nobis notior fiat, neque Aristoteles aliud docuit, nisi quod mensura debet esse homogenea cum re, quam mensurat, quia intelligit unam magnitudinem esse mensuram alterius : et sic substantia non subjicitur propriae durationi ut mensurae, sed ratione propriae durationis subjicitur alteri durationi ut mensuranti. In summa, mensura debet esse ejusdem generis cum mensurato, accidens autem respectu proprii subjecti non est ejusdem generis.

Res ista fortasse solum in verbis pugnat. Certum tamen est multa, quae notificant alia, etiam notifioare se ipsa, et mensurare, et similiter subjectum in quo sunt, quia mediante illo redditur notius, et manifestius, quod alias sine tali forma, vel perfectione ignotum maneret, sicut videmus, quod lux non solum manifestat colorem, sed etiam

sp ipsam, el subjectum in quo cal. Similiter quantilan tu ipsam uniinat, ot situnl in loco, el paries substantia*, qiue sine ip-n manerent confusa?, cl non solum manifestat el mensurat id, rui extrinsecus adjungitur per contactam. Et idem est de duratione, quando est uniformior, et indefectibilior, ergo nihil prohibet, id appellare mensurum intrinsecam, seu formalem, denotando in ly in/rimctmn, quod non mensurat per applicationem sui ad alterum, sed per informationem, ua rem ipsam reddit formaliter or-inntnm, aut notillratam. Et sic loquitur in pluribus locis S. Thomas. Nam in ii. dist. xxvii. q. f, art u ad I, inquit: › Quod mensura est duplex, quoniam intrinseca, qua* est in mensurato, sicut accidens in subjeelo, qun-slam extrinseca, ct hunc non est nec osso multiplicari nd multiplicationem mensuratorum. * It q i de Ver art. v :« Mensuratur, inquit, corpus mensura intrinseca, sicut linea, vel superficie, vel profunditate : et mensura extrinseea, sicut locatum loco, ct motus tempore, ct pannus ulna. - liatio autem istorum est, quia hoc Ipso, quod subjectum subjiciatur accidenti, redditur illi proportionntum, cl cnmmciisurntum secundum intrinsecam informationem. Ergo invenitur ibi quidquid requiritur ad rationem mensura*, et mensurati, quia talo accidens ordinat cl manifestat rem ipsam ut quo, subjectum autem proportionatur, ct notificatur illo, non ut mensurante el notificante quod, sed quo.

Ad fundamenta opposita respondetur. Ad primum, quod tempus et motus sunt idem «nlilative, cl materialiter, non formaliter, seu modnlitor, et ideo tempus habet mensuram ut quo, motus nutem redditur mensuratum ut quo/l, recipit enim illam uniformitatem a tempore. Sufficit autem ad mensuram, quod sit uniformior, et notior ut quo. Ad secundum dicitur, quod licet mensura sit id. quo cognoscitur quantum, non tnrucn est ncccssc, quod pripsupponntur, qunnlnm per aliam formam, sed quod ipsa mensura quantum reddatur, et sic notificetur, ct sic licet tempus non addat novam quantitatem ad motum, reddit tamen illam uniformem, et mensuratam intrinseco, id csl, recipientem uniformitatem mensura*, et per illam w mitificantem. Unquam per rationem et principium quo, quod in aliis fit per applicationem extrin* secant.

Ad fundamentum Patris Vazquex respondetur, quod mensura debet esse notior mensurato, sed sufficit quod sit notior ut quo, etiam si non ut quod; ct sic mensura intrinseca respectu ejus in quo recipitur, est notior ut quo, respectu vero ejus cui applicatur ut extrinaeco. est uniformior, et notior ut quod. Neque Aristoteles oppositum hujus docuit, quia esse'mensuram homogeneam mensurato potest intclligi vet ut quo, vel ut qw,d, et respectu subjecti recipientis est homogenea ut quo, scilicet iJ, quo tale subjectum redditur homogeneum, et uniforme alteri rxtrinsoco,- respectu cujus est homogeneum ut quod. Denique, quod dicitur debere mensuram esse ejusdem generis cum mensurato, intelligilurvel secundum proportionem, vel secundum similitudinem, qu® enim participant idem genus, et continentur sub illo dicuntur ejusdem generis per similitudinem, ct convenientiam. Quod autem recipit, et informatur nb aliquo, dicilur illius generis per proportionem,quia est capax, et proportionatum illi quod recipit, ct ab co, ut n principio quo, reducitur ad tale genus participatire. non formaliter.

Dico skccndo : Tempus large

sumptum pro cujuscunque motus duratione est subjective in quocunque motu, et multiplicatur ad multiplicationem motus, subordinatur tamen primo tempori,quod est mensura caeterorum. Constat hoc ex pluribus locis S. Thomae ubi distinguit tempus proprie dictum, quod est in motu coeli a tempore large accepto, quod est in quocumque motu, ut articulo primo retulimus. Hoc enim tempus non est aliud, quam duratio cujuscunque motus habentis prius, et posterius in successione partium, duratio autem est in re durante sicut existentia, ergo subjective est in tali motu. Quod autem subordinetur talis duratio, seu tempus primo motui, et tempori patet; tum quia omnis motus inferior dependet a primo motu coeli; tum quia respicit illum, ut maxime regularem, et consequenter per illum mensurari potest. Et hoc modo intelligitur Augustinus xi. confessio capit, xxxn, cum dicit: « Motum coeli non esse tempus, quia cum tempore Josue cessavit ille motus, sol stabat, sed tempus ibat; » loquitur enim de tempore communiter dicto pro cujuscunque motus duratione, non pro illo,quod est maxime regulare, quod solum est in motu coeli.

Dico tertio : Tempus sumptum pro duratione regularissima mensurante caeteros motus est tantum unum numero, sicut et motus regularissimus unus tantum est. Constat hoc ex dictis deduciturque ex Philosopho in hoc libro, cap. xiv, ubi expresse ponit unitatem temporis propter unitatem primi motus. Et asseritur a D. Thoma i par. quaest. x, art. vi, et in n sentent. dist. xn, quaest. i, art. v ad 3, et alibi saepe; constat enim, quod primus motus cseteris uniformior, et a quo caetera dependent est tantum unus. Quod autem saepius recurrant eadem tempora, ut ver, aestas, etc. quae non sunt eadem numero, sed specie, non obstat quia effectus veris, et aestatis sunt diversi in hoc anno, et in praecedenti, sed circulationes sunt continuae, et motus non interruptus ; et propter talem unitatem, dicitur etiam tempus unum, et motus unus, licet ex multis circulationibus componatur. Addit autem D. Thomas etiam in rebus incorruptibilibus dari unum aevum propter unitatem primi Angeli, qui caeteris est simplicior, et uniformior, ut affirmat quodlib. v, articul. vn, et i part. quaest. x, articul. vi, et in ii, distinet, n, quaest. i, artic. ii. Quod tamen intelligitur non solum de ratione mensurae secundum majorem dignitatem, sed secundum uniformiorem mensurationem quantum est ex parte sua, et respectu perfecte cognoscentis, non respectu nostri, qui imperfecte cognoscimus; sic enim nihil nobis notificat aevum superioris Angeli de mensuris inferioribus, quia aeque nobis ignotum est, atque ipsae durationes inferiores, sed tamen ad rationem mensurae secundum se, non requiritur quod sit notior quoad nos, et secundum imperfectionem nostrae cognitionis; hoc enim solum requiretur, ut si mensura nobis deserviens, sed sufficit, quod ex parte sua et respectu modi perfecte cognoscendi sit uniformius altero, et notificativum illius. Sic autem est mensura aevum supremi Angeli, quia est duratio simplicior tam in se, quam ut est radix suarum operationum praesertim primae, verbi gratia, qua Angelus se intelligit, quae etiam mensuratur aevo quia nunquam cessat. Quod si in hac patitur aliquam difformitatem, Angelus, non subjiciendo illam Deo qui est summa simplicitas, ut fecit Lucifer, amittit esse primam regulam aeviternorum propter obliquitatem operationis aeviternae ut non subjectae,

ut docet S.Thomasquodl. v, art. vn. Mensurat autem ®vum c®teras durationes rerum incorruptibilium, etiamsi sint corporea coelestia, quia licet differant in genere natur®, conveniunt tamen in ratione durationis incorruptibilis, ut ait S. Thomas, i p. q. x, art. vi ad 2.

Circa subjectum extrinsecum, quod est mensurabile a tempore, constat certo apud omties ipsum motum esse mensurabilem a tem¬ pore, et mediante motu etiam ip¬ sum subjectum motus, quod est substantia mobilis. Dubium vero est an ipsa substantia corruptibilis immediate in se, et non solum ra¬ tione motus sit mensurabilis tempo¬ re? Nam ex una parte, ejus subs¬ tantia non est successiva' sed per¬ manens ; et sic non proportionatur illi tempus, quod est successivum. Ex alia vero parte non apparet, qu® mensura sit illi assignanda: nam avum est mensura rei incorrupti¬ bilis, quod non convenit substan¬ ti® corruptibili: tempus autem est mensura successiva, quod etiam rei permanenti non convenit. Unde auctores, qui sentiunt non mensu¬ rari tempori tempore substantiam corruptibilem, ut Scotus in n, dis¬ tinet. ii, qu®st. ii, et Conimbricenses hic qu®st. hi, artic. m, et Suarez disp. x, Metaph. sect. vii, et alii tamen disconveniunt in assignanda mensura illi convenienti, nam qui¬ dam affirmant esse ipsum ®vum sumendo illud lato modo pro men¬ sura non solum rei incorruptibilis, sed etiam rei permanentis. Alii as¬ signant instans temporis discreti; alii modum ®vi ; alii denique etiam mensuram innominatam, nihilomi¬ nus circa hoc.

dico ultimo: Substantia rei cor¬ ruptibilis secundum conceptum substanti® non est mensurabilis tempore, neque alia mensura, sed in quantum habet quantitatem durationis: et non solum ut actu est mora, sed etiam ut mobilis, seu corruptibilis, actu tamen quiescens, et permanens mensuratur ipso tempore. H®c est mens Aristotelis et D. Thom® ut videri potest iv Phys. tex.cxvm etcxix,etibi D.Thomas lect. xxi, cujus verba sunt: « Tempus mensurat id, quod mo¬ vetur, et quiescit non in quantum est lapis, vel homo, Sed in quantum est motum, et quiescens: mensuratio enim proprie debetur quantitati. Cujus ergo quantitas tempore men¬ suratur,illud proprie tempore men¬ suratur. Ex mensuratione autem temporis, cognoscitur quantus sit motus, et quanta sit quies; non au¬ tem quantum sit illud quod movetur. Unde quod movetur simpliciter,non mensuratur tempore secundum pro¬ priam quantitatem, sed secundum quantitatem sui motus. Ex quo pa¬ tet, quod proprie tempus sit men¬ sura motus, et quietis, sed per se motus,quietis autem per accidens. » Sic D. Thomas, nec unquam oppo¬ situm docuit, nam prima parte, qu®st. x, artic. iv, aperte tribuit mensuram temporis non solum motui, sed etiam subjecto mutabi¬ li. In opusculo autem xliv, cap. m, solum dicit: « Quod mobilia quan¬ tum ad id quod sunt, sicut homo aut lapis non mensurantur tempo¬ re, quia essentia eorum non habet prius et posterius. » Quod etiam verissimum est, nec aliud dicit, quam in rv Physicorum citato, quia videlicet res mobiles secundum conceptum substanti® non mensu¬ rantur tempore, bene tamen secun¬ dum durationem mutabilem, licet non actu motam.

Et ratio est, quia idem est quies quod perma nentia, cum illud dica¬ tur quiescere, quod se habent nunc sicut antea. Eadem ergo est mensu¬ ra rei permanentis, ut permanens est, et rei quiescentis. Quies autem,

rei mutabilis mensuratur tempore ; ergo et ipsa substantia corruptibilis non ut substantia, sed in quantum durans, et permanens in quiete, mutabili tamen, et corruptibili subjicietur tempori. Et praesertim hoc apparet in substantiis, quae etiam in ipsa substantia mutantur per augmentum, vel decretum aut aggeherationem, tales enim etiam in ipsa substantiae durationesubjiciuntur. tempori. Quae vero non sic mutantur, tamen quia mutari possunt, et dependent in sua duratione a causis transmutabilibus, dicuntur mensurari tempore, etiamsi actu non mutentur, sed quiescant.

Ex quo patet, ad rationem dubitandi a principio, dicimus enim, quod res permanens, licet actu et formaliter non sit successiva, est tamen radicaliter, et extrinsece, eo quod ex sua radice petit posse mutari, et corrumpi; et pendet a causis mutabilibus. Et sic quando dicitur, quod in sua duratione est permanens, et idem distinguo, permamanens ratione immutabilitatis, seu ex oppositione ad motum, nego; ex causa conservante in illa permanentiam, et quietem, cum potentia tamen ut mutetur, concedo; sed hoc est mensurari tempore, sicut quies, quem constat mensurari tempore, tanquam quid oppositum motui, sicut dicit Philosophus in capite duodecimo hujus libri, et ipsa experientia constat.

Quod si dicas: Quomodo ergo Aristoteles et D. Thomas dicunt manere idem nunc in toto tempore, quia manet idem mobile, si secundum hanc resolutionem etiam mobile mensuratur tempore, et nfln mensuratur nunc, respondetur, manere idem nunc, non quia sit verum instans, aut res ipsa solum instanti mensuretur, sed quia est mobile permanens, sed permanentia est duplex,alta quietis privativae, quae scilicet est capax mutari, alia quietis negativae, quae omni modo opponitur mutationi ;et prima mensuratur tempore, secunda aevo,quia est corruptibilis.

CIRCA LIBRUM QUINTUM.

DE DISTINCTIONE, UNITATE ET GONTRARIETATE MOTUS.

QUESTIO XIX.

DE UNITATE, ET CONTRARIETATE MOTUS.

ARTICULUS PRIMUS.

Utrum genera motus sumantur penes diversa praedicamenta, ad quae est motus ?

Breviter supponenda est ex Aristotele in primo capite hujus libri, et D. Thoma ibi lect. n et xxvni de Verit. artic. i, differentia inter mutationem et motum. Mutatio enim communior est, quam motus, nam mutatio in communi solum dicit transitum de quodam in quiddam, qui ut dicit D. Thomas hic lect. ii, ex ipso mutationis nomine manifestatur, quod importat aliquid esse post aliud et unum esse prius, aliud posterius. Hanc mutationem sic in communi consideratam dividit Aristoteles quatuor modis, quibus contingit aliquid mutari penes terminos ad quos. Aut enim mutatio est de uno termino positivo ad aliud, verbi gratia, ex calido in frigidum, vel de termino negato in terminum negatum, ut de non albo in non nigrum, quod proprie non est mutatio, cum totum sit negatio: aut terminus e quo est negatio, et terminus ad quem positivus; seu de non esse ad esse, ut cum ex non albo fit album; aut denique e contra terminus a quo est positivus, et terminus ad quem est negativus, ut de esse ad non esse. Et non possunt dari plures species, seu modi mutationum, quia nec plures combinationes possunt fieri inter terminos. Ex quibus solum illa mutatio, quae est a positivo in positivum habet rationem motus stricte dicti, reliqua duo se habent ut generatio, et corruptio; generatio ut transitus de non esse ad esse; corruptio vero e contra. Excludit autem Philosophus generationem et corruptionem a ratione motus proprie dicti, quia generatio procedit a non esse simpliciter ad esse simpliciter: ergo supponit subjectum, quod non sit ens simpliciter, sed ens in potentia, qualis est materia prima secundum se, sed non ens, impossibile est quod moveatur, aut quiescat, ergo generatio non est motus ex eo quod non habet pro subjecto ens in actu: ubi Aristoteles solum excludit generationem substantialem,a ratione motus. Exinde vero colligit, quod corruptio non est motus, quia opponitur generationi,quae motus non est.

In hoc discursu Philosophi duo adverte, id est, quam sit constans Aristoteles in ea sententia, quod materia prima secundum se, et remota forma non sit existens, nec etiam partialiter, alias enervatur totus discursus Philosophi in textu octavo hujus libri,quod materia non est hoc aliquid simpliciter, et ideo non posse moveri, quia impossibile

est, quod id quod nou ©st moveatur, qu# consequentia nihil probat, si materia existit secundum sa, saltem partialiter. Ideo enim probat Aristoteles materiam qu» non est, hoc aliquid non moveri, quia quod non ast non movetur. Vel ergo h$c probatio loquitur de eo, quod non est, nec totaliter, nec partialiter, el sic habemus intentum, quod malaria nec partialiter existit; vel loquitur da eo, quod non est totaliter, bene tamen partialiter, et sic probat idem per idem, esset enim sensus Philosophi, id quod non est, hoc aliquid, seu existens totaliter, non potest moveri, quia quod non existit totaliter, licet existat partialiter noq pqtest moveri, quod est incidere in battologiam ; et inefficaciter probaret pon moveri materiam primam, quia non ens non potest moveri, si re vera materia prima est ens actu, restabat enim probandum quod ens actu partiale non moveatur.

Secundum quod adverto est, Philosophum in illo discursu plus concludere de motu, quam exprimit in probatione, concludit enim in fine capitis quod tempus proprie dictus non invenitur,nisi ubi mutatio est inter terminospositivos.non vero inter terminos, coptractorios sicut inter esse et non esse ;quod iterum repetit textuxnx,etin hoc ponit totam differentiam motus a mutatione,quod motus est acontrario in contrarium, mutatio vero non. Probatio yero, qua exclusit generationem a motu solum expresse loquitur de generatione substantiali. Fortasse autem non meminit generationis accidentalis, Ut cum aliquid mutatur de non albo in album: frequenter enim conjungitur cum motu, quia in motu datur corruptio, et non esse termini a quo,et generatio termini ad quem, npn tamen motus fit ea ratione,qua est de non esse ad esse,sed quatenus $st dp positivo in positivum, seu da contrario in contrarium. Si quando vero accidens generetur per transitum de non esse ad esse, et pop dq positivo in positivum, talis erit 69“ neratio secundum quid, ut dpcet IX Thomas in boo libro,leqt. ij, et bmq reducitur ad generationem simpliciter, ideoque seorsum illius PUp meminit. Quod yero Murtinius super hoc caputv,Physic.notab.i,notat eos, qui dicunt generationem, at corruptionem non asse motus proprie dictos, eo quod nou sunt iptei* terminos positivos, quia Id inquit non somniavit Aristoteles, sapa videtur ad pauca respexisse ip Aristotelem cujus verba suof In hoc capite : '< Cum ompis motus sit quasdam mutatio, tres vero sint muter tiones, quas diximus, quarum duep, quae in contradictione consistunt, generatio scilicet, atque corruptip motus non sint, ut ostendimus, mqtum eam esse solum mutationem necesse est, qu» ex subjecto ad subjectum acceditur. »? Idem habet textu xux. Et denique in textu x» probat, in substantia non esse motum,quia in ea nihil est contrarium, cum in textu vm probasset, quod in ea non est motus,quia subjectum ©jus est ens in potentia. Ergo non somniavit Aristoteles, sed vigilanter dixit generationem non esse motum, quia non est inter terminos positi* vos, et non solum quia qjus subjectum est ens in potentia: sed de hop i lib. de Generat.

An vero mutatio, et motus distinguantur essentialiter ex eo praecise quod illa sit instantanea, iste successivus ; illa inter termiuos contradictorios, iste inter positivos,et contrarios, respondetur ex hoc prsecisp non differre specie, nisi termini ad quos,sint specie diversi; mutatione^ enim, et motus specie non differunt nisi ex diversitate termini ad quem. Reliqua vero, quee pertinent pd diversitatem termini a qup, ypl ad lq-

titudinem et distantiam ab uno in aliud et ad diversam durationem totum accidentale est in motu, et mutatione. Diversitas enim termini a quo non variat speciem, quia terminus a quo relinquitur : quod autem specificat, non relinquitur, sed in illud tenditur, et illud accipitur, et ita D. Thomas i part.quaest. xxiii, articulo i ad 3 docet: « Quod motus non accipit speciem a termino a quo, sed a termino ad quem, sicut ad rationem dealbationis parum refert, quod qui dealbatur, fuerit niger vel pallidus. » Quod vero sit distantia, vel latitudo in motu, et non in mutatione, ex eo contingit, quod terminus a quo mutationis est privatio, inter quam et esse nulla est latitudo : terminus vero a quo in motu est aliquid positivum,quo fundat latitudinem ad alterum terminum positivum, et sic habere, vel non habere latitudinem reducitur ad diversitatem termini a quo, qui essentialem rationem mutationis non diversificat. Nec obstat, quod in ascensu et descensu diversitas stare possit etiam respectu ejusdem termini ad quem, solum propter diversitatem termini a quo. Hoc inquam non obstat, quia isti motus sunt diversi, non ex diversitate termini a quo praecise, sed quia terminus ad quem formaliter diversus est; nam in loco non solum attenditur illud materiale spatium in quo res collocatur, sed ipse ordo situationis, secundum quod aliquid est inferius, vel superius in universo, et sic,quia respectu descensus ille locus est inferior,et respectu ascensus superior, dicitur formaliter esse diversus locus.

His suppositis restat explicare, ex quo principio sumatur diversitas generica motuum. Ad quod respondetur, diversitatem genericam motus sumi ex diversitate praedicamentorum, ad quae est motus, et dari motum ad praedicamentum, nihil aliud est, quam terminum motus pertinere ad tale praedicamentum. Conclusio haec est Aristotelis in hoc libro, textu xxxi,ubi inquit: « Quod genere unus est motus secundum praedicamenti figuras;» super quem locum S. Thomas lect. vi, inquit : « Quod dicitur motus unus genere secundum figuras praedicamenti ; omnes enim, qui sunt in una coordinatione praedicamenti, possunt esse unus motus genere; sicut omnis loci mutatio est genere unus motus, quae est in uno praedicamento ubi: differt autem genere ab alteratione, quae est in praedicamento qualitatis. » Ratio sumitur ex dictis supra quaest. xiv. Quia motus essentialiter respicit terminum ad quem, cum sit tendentia ad illum, in tantum quod motus non est aliquid praeter res, ad quas est. motus, sed se habet ut fieri earum, et ipsae ut terminus, ergo ubi res ipsae, quae sunt terminus motus, differunt genere, etiam motus ipsi genere diversi sunt. Et haec ratio etiam probat de generibus intermediis, et speciebus infimis, quae in motibus variantur secundum speciem terminorum, ad quos est motus, ut dicit ibidem Philosophus et D. Thomas et eadem ratio est utrobique, quia motus reducitur ad speciem sui termini, sicut ad genus.

Sed inquires duo. Primo, quid sit terminum esse formaliter diversum, vel unum formaliter ut intelligatur dare specificam unitatem, et diversitatem. Respondetur, duas conditiones inter alias ad hoc requiri. Prima, quod motus sit per se ad tale praedicamentum, seu speciem, et non per accidens, et per quamdam resultantiam. Secunda, quod accipiatur in entitate terminante, illa formalitas, seu ratio secundum quam attingibilis est a motu, ita quod in termino non attendatur sola

entitas, seu. species termini in se absolute, sed ratio novee, vel distinctae attingibilitatis a tali mutatione, quidquid sit de aliis conditionibus, seu connotationibus requisitis. Et prima conditio manifesta est, quia id quod specificat debet attingi per se, quia nihil tam per se pertinet ad aliquam rem, quam id quod specificat. Id autem, quod per accidens se habet, cum per aliud attingatur, vel resultet, jam supponit specificationem factam ab illo a quo prius attingitur. Ergo non pertinet formaliter ad rationem specificantis, sed consecutive, et per accidens, et sic ut sit terminus formaliter specificans debet per se, et directe attingi a motu.

Secunda vero conditio constat, quia illa dicitur formalitas termini in specificando, ratione cujus terminat, et specificat. Ergo specificatio debet in termino sumi ab illa ratione, quae in isto termino est ratio terminandi, et determinandi specificationem, ad hoc enim per se tendit motus, et ad reliqua omnia, quae inveniuntur in termino tendit ratione hujus; et sic se habet, ut terminus formalis. Denique, inductione constat, quod quando circa eumdem terminum materialem versantur actiones specie diversde, una ab alia distinguitur, non ratione alicujus modi operandi, sed ratione alicujus formalitatis ex parte termini ad quem se tenentis, verbi gratia generatio, et creatio hominis ex parte termini ad quem differunt, quia aliquid amplius attingit creatio, quam generatio, scilicet materia, et omnem rationem entis, quod generatio non attingit. Et similiter transsubstantiatio attingit ex parte termini ad quem totam substantiam, quod non facit generatio, et non primo,et per se faciendo ipsam existentiam rei sicut creatio, quia potest illam supponere,et in rem preesuppositam aliquid aliud convertere, sicut fit in conversione panis in corpus Christi, quod est non facere ex nihilo. Et similiter in ascensu,et descensu respectu ejusdem loci invenitur diversitas formalis in termino ad quem, ratione diversae superioritatis, vel inferioritatis in situatione quod per se respicitur in loco : licet enim aliqui velint omnes motus locales esset ejusdem speciei infimae, sicut omnes calefactiones respectu caloris, tamen est longe diversa ratio, quia ubi non est una species infima sicut calor, sed unum genere, et sic fundare potest diversas species motus. Denique, alteratio simplex, et intensio circa eamdem qualitatem differunt ex parte termini ad quem, non addendo novam qualitatem, sed novam actuationem, et explicationem ejusdem in subjecto, quod aliquid de novo est, ut dicemus in libris de Generatione.

Secundo inquires: Quid dicatur terminus per accidens in motu, et quid ad illud requiratur. Respondetur ex doctrina Philosophi in hoc libro, capite primo distinguentis ex parte termini ad quem motum per accidens, et motum in partem et motum per se primo simpliciter : motus per accidens, ut si dicas album cognoscitur, album augetur, vel nutritur; accidit enim albo cognosci, vel augeri in quantum album est. Motus in partem, ut cum dicitur aliquid transmutari in colorem, quia mutatur in albedinem cujus color est pars; et cum dicitur aliquis sanari, quia curatur pede. Motus primo et per se cum neque per accidens, neque in partem, ut cum dicitur album dealbari, sanabile sanari, quod est in quarto modo per se. Denique, si volumus percipere istam distinctionem motus per accidens in partem, et per se primo, discernere per omnia quinque prfiedicabilia, et vide, quodge-

hus,et differentia suiit partes intrin¬secae Speciei, ipsa vero species est totum. Deinde, accidit speciei pro¬prium, et accidens, proprium qui¬dem necessario, accidens autem Contingenter. Sic ergo motus ad ali¬quam speciem attingens ipsam di¬recte, et per se, est motus per se pri¬mo, et simpliciter. Si autem attin-g&tdifferentiam,et genus immediate, aut etiam aliquam aliam partem, et ipsa mediante totum, dicitur motus in partem, et ipsa mediante to¬tum, dicitur motus in partem, li¬cet sit per se, ut opponitur ei, quod est per accidens. Si vero at¬tingendo speciem, seu totum, at-tingitur mediate proprium, vel ac¬cidens, dicitur attingi per accidens, id est, per aliud prius attactum. Quod si connexio inter terminum immediatum, et medietatum fuerit 'contingens, tanto magis dicitur per accidens, quia magis contingen-ter.

Et si dicas: Hac ratione non posse alterationem primo, et per se termi¬nari ad qualitates mixtas, seu me¬dias,quae ex aliis prioribus resultant, ut ad calorem viridem, qui resultat ex albo, et nigro, et ad alias quali¬tates, quae ex calore, et frigore, et aliis primis resultant, respondetur, quod istae secundae qualitates dicun¬tur mediate fieri, et resultare, non quia unito motu fiat prius unus ter¬minus, et resultat alius, sed quia est duplex motus, unus ad unum terminum, et alius ad alium, licet secundus praesupponat primum, si¬cut generatio supponit alteratio¬nem, et ideo uterque motus per se respicit suum terminum, licet or¬dine quodam se habeant. Tunc au¬tem dicitur per accidens aliquod attingi a motu, quando uterque ter¬minus ad eumdem motum pertinet, unus directe, et per se, alter per accidens, seu per aliud.

ARTICULUS II.

Ad qux prasdicamenta non detur motus per se ?

Ut. diximus supra quaestione xiv, ad motum stricte dictum requirun¬tur duae conditiones secundum Phi¬losophum in hoc libro, cap. n et m. Prima, ex parte terminorum, quod sit inter terminos positivos, non vero inter esse et non esse. Secunda, ex parte subjecti, quod subjectum motus non sit ens in potentia, ut materia prima, sed ens m actu. Hunc ergo motum exclusit Philo¬sophus a septem praedicamentis. Non enim datur motus ad substan¬tiam, neque ad relationem, neque ad actionem et passionem, situm, quando, et habere; an vero ad illa praedicamenta detur motus per ac¬cidens? Non potest aeque probari de omnibus, sed juxta quod ad motum consequuntur, vel connectuntur ac-cidentaliter cum termino primario, dicuntur per accidens terminare motum.

Et licet fundamentum unde debe¬mus dignoscere, quod ad aliquod praedicamentum non detur per se motus, debeat sumi ex applicatione dictarum conditionum, quae ad motum per se requiruntur, tamen non aequaliter applicat Aristoteles hoc fundamentum omnibus praedi¬camentis : aliter enim ostenditur ad substantiam non dari per se mo¬tum, aliter ad relationem, aliter ad actionem, et passionem, et aliter ad situm, quando et habere.

Et quidem quod attinet ad sub¬stantiam, non dubitamus dare per se ad illam mutationem quae est generatio, cum per se substantia sit generabilis, et corruptibilis : similiter etiam si sumatur generatio cura alteratione praevia, manifbSH tum est includere in se motam> quj

'Bst-aUeraiio, qui tamen ad substantiam par ae ei directe non terminatur. Sumendo ergo motum stricte dictum, prout est inter terminos positivos, et contrarios, constat non dari per se ad substantiam talem motum ex duplici fundamento. Primo, -quia subjectum generationis est ens in potentia, scilicet materia .prima, quae secundum se non est capax procedendi ab uno termino positivo ad aliud positivum, sed a privatione ad formam, eo quod ens .in potentia est materia prima, ut denudata ab omni forma. Unde si prout est in potentia tantum est subjectum generationis, formaliter talis mutatio procedit a privatione ad formam, quia idem est ens in potentia et ens privatum omni forma; ergo idem est esse subjectum generationis sub formalitate entis in potentia, ac sub formalitate procedendi a privatione ad formam, non a forma ad formam.

Secundum autem fundamentum ponitur a Philosopho in hoc libro, text. X, quia substantiae nihil esi contrarium : licet enim corrumpatur una forma, et generetur alia, tamen hoc non fit secundum contrarietatem illarum, sed procedendo a privatione unius, ad positionem alterius. Cujus duo signa affert D. Thornas in hoc libro, lect. m. Primum, quia inter formas substantiales non e9t aliqua maxima, et determinata distantia, quia non eunt aliqua determinata media, per quae de una forma substantiali fiat transuis ad aliam, non est enim inter formas substantiales ordo per se, Md materia, quae exuitur una forma, potest indifferenter suscipere aliam, nisi obstet aliqua indispositiO;r&tione cujus immediate non fiat transitus de qualibet forma ad quamlibet. Secundum signum est, quia formae substantiales dant esse quod consistit in aliquo indivisibili. et se habet sicut numeri, in quibus quaelibet additio variat numerum. Ergo tales formaB non habent distantiam contrarietatis, quae est maxima distantia,quia carent latitudine secundum magis et minus. Nec obstat, quod habent proprias passiones contrarias, sicut ignis calorem, et aqua frigus : neque enim contrarietas passionem fundare debet in contrarietate formali substantiarum; sed sufficit, quod in virtuali, qualis est privativa oppositio, iu qua fundatur oontraria,de quo supra diximus qusestione secunda.

Quod si dicas: Nam alique formae substantiales dantur, ad quas non potest perveniri, nisi ordino quodam per alias, sicut aquusipon potest generari, nisi praecesserit forma embryonis, neque vinum, nisi praecesserit forma uve, ergo in his datur aliqua determinata distantia, et contrarietas, quia ordine quodam transitus ad formas extremas per medias, respondetur formas istas non proprie et per se dici formas extremas, et medias. Tunc enim formae sunt extremae,et mediae perse et ab intrinseco, quando formant aliquam latitudinem, et tune per 6e illam formant,quando de una potest perveniri ad aliam per jp&-dum cujusdam additionis, vel minorationis, ut contingit in qualitatibus mediis, quae ex mixtione extremarum fiunt, sive secundum rationem magis et minus. Form® autem substantiales aBque sunt incompaiibiles, neque transitus de una ad aliam fit, nisi resolvendo subjectum usque ad privationem omnis formae, et excludendo omnem formam, et de tali privatione ac materia sic nuda ab omni forma subtantiali proceditur ad formam, qu® generetur, non vero per mixtionem, vel additionem ad formam pr®cedentem, vel minorationem secundum magis et minus, in que funda-

tur latitudo, et contrarietas. Quare tota ratio quare requiruntur illae formaB mediae, neque potest immediate ex quolibet generari quodlibet, est propter ipsas dispositiones : si enim in materia lapidis possit immediate poni dispositio ad formam ultimam equi posset immediate generari equus. Nec obstat, quod aggeneratio est motus quidam continuus ad substantiam. Nam praeter quam quod non est certum, quod sit continnus, ut in libro de Gener, disquiretur; tamen si id habet, est per accidens propter continuam oppositionem materiae partialis sufficienter dispositae, non propter ipsarum formarum latitudinem, quae exigat et fundet continuitatem illius motus.

Quod attinet ad relationem, non est ad illam motus per se, quia ut innascatur relatio, non requiritur mutari subjectum in se de novo,sed sufficit mutari terminum. Verba Philosophi in praesenti sunt: « Neque est motus in his, quae sunt ad aliquid, altero enim subeunte mutationem, alterum mutationem non subiens, vere dici potest. » Cujus perspicuus sensus quod in relativis potest unum relative dici, et esse, non mutato directe subjecto in se, sed mutato termino ; et cum relatio non sit in termino, sed in subjecto manifestum est, quod sic contingit consurgere relationem nulla mutatione facta in.ipso subjecto, consequenter ad ipsam relationem, quae est in subjecto, non datur per se motus, quia per se mutari deberet, sed solum per accidens, id est, per aliud,quia ex sola termini mutatione resultat.

Oaeterum circa hoc difficultatem invenit D. Thomasin hoc libro,lect. hi, propter relationes mutuas, quae in utroque extremo reales sunt. Non enim salvari potest, quod per relationem existentem, in uno extremo, dicatur alterum referri, sed unumquodque per relationem existentem in se subjective. Ergo non potest dici relative, nisi sibi adveniat de novo relatio aliqua realis, et consequenter fiet in eo aliqua mutatio, habendo quid reale, quod ante non habebat. Neque potest bene intelligi quod mutatio termino longe distante, v. g. albo resultet hic aliqua realis forma, seu entitas ex vi illius mutationis.

Respondetur D. Thomas quod si aliquis per suam mutationem efficiatur mihi aequalis me non mutato, ista aequalitas primo erat in me quodammodo, sicut in 9ua radice, ex qua habet esse reale: ex hoc enim quod habeo talem quantitatem competit mihi, quod sim aequalis omnibus, qui eamdem quantitatem habent. Cum ergo aliquis de novo accipit illam quantitatem, ista communis radix aequalitatis determinatur ad istum, et ideo nihil advenit mihi de novo per hoc, quod incipio esse alteri aequalis per ejus mutationem. Ita D. Thomas ubi ponderandum est, quod ad relationem non datur per se motus, ut relatio distincta est a suo fundamento,seu radice :sic enim posito fundamento,ponitur tota virtus, ut resultet relatio, si ponatur terminus; neque amplius alia mutatio requiritur ex parte ipsius fundamenti, sed sola positio termini. Non tamen negat D. Thomas dari aliquam mutationem,quasi metaphysicam,quae non est aliud quam determinatio illa fundamenti jam antea habiti in ordine ad talqpi terminum, qui de novo ponitur, v. g. quantitas, quando producitur in vi suae productionis accipit omnem relationem aequalitatis, vel inaequalitatis ad quamcunque terminum, qui ponatur, sed accipitur ista relatio, quasi in fundamento et radice, sicut accipitur propria passio in essentia, et sic posita essentia sine

nova mutatione physica resultat passio, si impediatur, quotiescunque de novo tollitur impedimentum: ad hunc modum se habet relatio respectu fundamenti, ipsa enim naturali actione, qua fit fundamentum, etiam fit quantum est ex vi actionis relatio, si terminus ponatur, absolute enim fieri non potest, cum non sit entitas absoluta sed respectiva, et a termino dependens. Quare non requiritur nova actio physica seu motus ex parte fundamenti, cum ab illo per resultantiam dimanet ex vi prioris actionis, qua fundamentum est positum, sed sufficit poni terminum. Et quia non effective procedit a termino, sed solum positio termini est conditio requisita, ut ex fundamento resultet; ideo nihil obstet distantia termini, ut relatio resultet.

Quantum ad actionem, et passionem, seu motum probat Philosophus ad illas non dari per se motum, sex rationibus a textu undecimo. Sufficit nobis illa, quia alias daretur processus in infinitum in quacunque actione et motu, quia si ad actionem datur actio, et ad motum motus, rursus ad illum motum, et actionem dabitur alius motus, et actio, cum eadem ratio sit. Non potest autem dari processus in infinitum per se in actionibus, quia si aliqua actio dependet ex infinitis actionibus antecedentibus, ista in singulari non producet aliquid, quousque omnes illee ponantur, a quibus dependet: quaelibet autem ex antecedentibus similiter non ponetur, neque exibit ab agente nisi reliquae antecedentes etiam ponantur. Ergo cum non sit devenire ad unam primam, quae determinate exeat ab agente et moveat sequentem, ut etiam exeat nulla actio de facto exibit, cum nunquam sit assignare, aliam determinate exeuntem, sed dependentem ab alia, et alia priori in infinitum; et sic nullus unquam dabitur effectus determinate, si actiones sunt infinitae.

De reliquis praedicamentis, scilicet situ, quando et habere Philosophus nunquam reddidit rationem, quare ad illa non detur per se motus, sed id supposuit; diversa tamen ratione, ut inquit D. Thomas v Phys. lect. iii et xi Met. lect. xn, quia praedicamenti quando non meminit,quia significat esse in tempore, quod est mensura motus, et tempus in se motus est. Unde probando, quod non datur motus ad motum, manet probatum, quod per se non datur ad quando. Situm autem, et habitum non numeravit, quia non explicant, nisi quemdam ordinem partium in loco vel habitudinem indumenti ad indutum,quod pertinetad relationem; et sic probando,quod ad relationem nondaturper se motus, manebat probatum, quod neque ad ista praedicamenta. Sed tamen cum ista praedicamenta non dicant solum relationem praedicamentalem, et secundum esse, ut probavimus in Logica, dis. xix,alias non essent distincta praedicamenta a praedicamento relationis: si autem important relationem secundum dici, et ideo non datur per se motus ad illa, etiam propter eamdem rationem deberet Philosophus praetermittere actionem, et passionem, imo et ubi, quia omnia illa dicunt relationem secundum dici. Et ideo dicendum est, quod habuit specialem rationem praetermittendi ista tria praedicamenta, quia non potest ad illa dari aliquis motus,nisi localis, qui primo, et per se est ad ubi, inde vero sequitur applicatio ordinata partium corporis, quod locatur, quod est situs vel adjacentia indumenti, quod est habitus; et si qui addunt situs, et habitus super

fctoc, efet aliquis ordo secundum dici cobsecutus ad locum. Unde se ha¬bet quOad hoc ad instar relationis prtedicumentalis, ad quam ideo non datur per se motus, quia semper se ftkbet ut aliquid consecutum : et sifflilitbr est de qUando.

ARTICULUS III.

Ad quae praedicamenta detur per se motus ?

Restant ex numeratione praece¬dentis articuli tria praedicamenta, fed quae terminetur motus per se, sci¬licet qualitas, quantitas, et ubi. Nam ad qualitatem terminatur alteratio, ad quantitatem augmentatio, et ad abi motus localis.

Et quidem de ubi nulla est diffi-buttas, cuin nihil evidentias sit motu locali, et latitudine, seu dis¬tantia, quae est inter terminos lo¬corum, quae utique per motum pro¬prie dictam vincenda est. Et quan¬do sic movetur aliquid, dicitur esse partim in termino a quo, partim in termino ad quem, quia immediatus locus, qui acquiritur est accessus ad unum, et recessus ab alio saltem inchoative, et ita quando movetur sursum etiam immediatus locus,qui attingitur aliquo modo superior est respectu inferioris a quo ascenditur. Acquisito autem ubi, quod imme¬diate respicitur a motu, secundario et mediate acquiritur aliquis situs, iit stare vel sedere, et similia, qu® pertinent ad modificationem exis-tendi in loco, et ideo idem motus sufficit attingere ubi et situm.

Circa motum alteration» etiam est certum ad qualitatem dari per ee'motum, licet non ad omnem,quia licet in omni qualitate inveniatur, una ex conditionibus requisitis ad inotum, scilicet habere subjectum m acta, hbn tamen concurrit alia conditio, cilicet scontrabifeta», et sic ad secundam speciem qualitatis, et ad quartam non datur per se afie-ratio, quia in illis non datur latitu¬do contrarietatis, neqUe in illistqtite consistunt in indivisibili, kul modo indivisibili fiunt.

Sed tamen circa hoc insurgit dif¬ficultas, quia latitudo et distantia, qu® datur in qualitatibus requiirita ad alterationem, vel sumitur ratio¬ne ipsarum qualitatum secundum se, vel ratione intensionis et remis¬sionis tantum. Si primo modo, non apparetquaesit latitudo vincenda in-teraliquasqualitatesdiverseBspeciei, ut inter calorem et frigus, quia non datur aliquod medium pertranseun-dum ratione cujus latitudo, et cbir-trarietaS inveniatur, neque erit ra¬tio, cur etiam ad potentiam, bt im¬potentiam, ad figuram curvam et rectam, et similia non detur pebee motus. Si vero seeuhdo modo su¬matur; ergo solum dabitur motus in qualitate penes intensionem, 'et remissionem, non secundum alte¬rationem tantum. Deinde «equitur, quod lux et similiter actus amor», odii, et aliorum similium 'imma¬nentium terminare possint per m motum alterationis,quia habent In¬tensionem,et remissionem, ©eniqbe, non repugnat calorem produci *in instanti, ut calor rgnis, qui dstpro¬pria ejus passio ; ergo qualitas per¬fecta caret motu, imperfecta vero bi continue fiat, acquiritur quidemiper motum, sed cum dentur infinita instantia et partes proportionalee, quibus acquiritur, reddetur infinita in termino su® acquisitionis.

Respondetur latitudinem, et oto* trarietatem in qualitatibtis, ad qttas datur motus, sumi non solum ratio¬ne majoris, et minoris intensionis, sed ratione etiam ipsarum ‘qualita¬tum inter se. Ad hoc autem non est opus,quod inter illas qualitates'do*-trarias fiat transitus !per aliquas

wedias> »bd bene potest immediate %b«no contrario ad aliud contra-Hum fieri motus, sicut cum color «Ibas immediate destruitur per «igturn, sine transitu per Viri¬de. Sufficit ergo ad motum atte¬rationis, quod ist® qualitates tales siat, quod ex illis possint fieri ali-qtt® qualitates mixtse, quaa sunt medi®, licet non semper de facte ftait transitus per illas, et sic a calo¬re ad frigus datur motus, et distan¬tia vincenda, licet non semper fiat ttfaiisituB pBr qualitatem tempera¬tam, vel mixtam ex illis primis, pu¬ta odorem, vel colorem, ariditatem vel tepiditatem, etc. Ad id quod dicitur de potentia, et impotentia, respondetur quod ili® qualitates ne-qtie sunt intensibiles, et remissibi¬les, si pirmcise sunt potenti», neque -hbbent latitudinem, et contrarieta-rem, ita Ut ex ebrum temperamento «t mixtfcna aliqu® potenti® medi® resultent; et sic non terminant ino-tinn per Se immediate, sed plerutn-ijue tanquam propri® passiones re-buItant ad productionem essenti». Figur® autem resultant ex termina¬tionequantitatis. Unde ad motum ip¬sius sine’alio distincto motu conse¬quuntur, et resultant tanquam mo-dtis terminationis ejus, non sicut qualitates seound», qu® resultant aut miscentur .par distinctum mo¬tum ab ^eo, quo [producuntur quali¬tates,prim®.

Ad id quod diditur de oontrarie-tate penes intensionem, et remissio-tiem, respondetur esse distinctam apcefem motus a simplici alteratio* «e, efcontrerietatem seu latitudi¬nem habere in magis et minus. Un¬da invenitur in lude ,qu® intensionis motUm iperse terminat, licet non aitarationSs simplicis, quia non fit «x contrario, sed ex privativo. Ac-tbs «utbm ameris, vel odii, et 'alii eitoites 'immanentes habent eootra-rtefotemiatontiohalem, boti phfsi-cam,qu® solum pertinet admotam alterationis propri® diet©, licet in potentiis sensitivis prferequirata? aliqua alteratio circa qualitates sen¬sibiles, sine quibus tales actus non fiunt; sed hoc est pr®suppositive> et antecedenter. Ad id vero, quod dicitur de calore producto in ins¬tanti, respondetur hoc esse per ac¬cidens, quia producitur ad genera¬tionem ignis, per se tamen non re¬pugnat seorsam fieri per motum ad se terminatum. Non requiritur au¬tem, quod id quod terminat motum in omni statu, et modo illum ter¬minet, sed solum in aliquo, sicut Ctiam ubi per se terminat motam, et tamen non repugnat produci sina mota ad generationem, vel creatio¬nem rei existentis in k*ee.

De motu ad quantitatem.

CSrca quantitatem major b^t diffi¬cultas, rin per se detur motus ad il¬lam. Multi enim contra Aristotelem tenent non dari per se motum ad quantitatem, ut MartiniUs in prae¬senti libro, notab. ih, CtGabero hic dis. iv, dub. iv, n. iv, et alii. Sed moventur diversis viis, Martinius, quia putat augmentdtioni deesSe Conditionem requisitam ex parte mobilis, scilicet quod sit ens actu id quod movetur; Cabero, quia de-est divisibilitas successionis ipsi au-gmentationi, licet illam habeat'per accidens ratione alterationis ad-junct®. Et tandem, quia non suffi¬cienter redditur disparitas, cur ag-generatio, et nutritio motus ‘fton sint, augmentatio autem motus sit.

Fundamentum ergo Martinii in eo stat,quia si est aliquod subjectum teebite augmentationis, maxime ipsum vivens, quod augescit, hoc autem non mutatur, nec patitur per motumuugmeUtaiionis, ttatequ&n-

titas, qu® in augmentatione crescit vel producitur de novo, vel jam pro¬ducta unitur. Si primum, illa quan¬titas non in vivente, quod praecedit, sed in materia, quae de novo adve¬nit, producitur, ergo sola illa mate¬ria mutatur; sed mutatio materiae non est motus, ut Philosophus sta¬tuit, ergo neque augmentatio. Si vero quantitas non producitur, sed unitur, ergo idem est nutritio, et augmentatio, siquidem in tantum augmentatio fit, in quantum acqui¬ritur illa substantia in qua est quan¬titas, quod utique fit per nutritio-nem, non per motum distinctum ad quantitatem; nutritio autem non est motus, quia in ea solum muta¬tur materia alimenti, mutatio au¬tem materiae non est motus.

Fundamentum autem Cabero in eo consistit, quia quantitas nun¬quam producitur per se, sed sem-per consequitur ipsam materiam, in qua existit, et cui est coaeva in sententia hujus Auctoris. Unde nun¬quam producitur nova quantitas producendo partes quantitatis, nisi producendo partes materiae. Supe-rest ergo, quod in augmentatione crescat quantitas, quia uniuntur no¬vae partes materi®, et quantitatis : unio autem partium fit per indivi¬sibilia. Ergo consistet augmentatio in hoc solum, quod nova indivisi¬bilia producantur. Unde sequitur, quod augmentatio erit indivisibilis, quia solum terminatur ad indivisi¬bilia, et non erit continua, quia in¬divisibilia non continuantur : nec salvatur hoc dicendo, quod per aug-mentationem producitur superficies uniens partes profunditatis : in su¬perficie autem potest inveniri mo¬tus continuus, quia latitudinem, et extensionem habet. Sed tunc inci¬ditur in aliud inconveniens : tum quia versus profunditatem non da¬bitur augmentatio continua, quia ipsae superficies non sunt sibi im¬mediatae, et continuae : tum quia alias sola profunditas erit coaeva materiae, non vero superficies, et alia indivisibilia, quia haec pro-r ducuntur de novo in augmenta¬tione. Quod tamen non est multum inconveniens, cum videamus mu¬tari in quantitate indivisibilia ter-minativa, quoties mutatur per divi?sionem terminatio quantitatis : un¬de tandem iste Auctor tenet per augmentationem produci superfi¬ciem unitivam partium quantitatis, per accidens autem quantitatem moveri ratione alterationis adjun¬ctae.

Denique, urgetur utraque senten¬tia illo communi argumento: Quia non potest dari augmentatio, nisi adjuncta nutritione, eo quod nova quantitas petit novam partem ma¬teriae, alias penetraretur cum anti¬qua, si utraque esset in eadem parte materiae. Sed hoc ipso, quod produ¬citur nova pars substantiae, conse¬quitur nova quantitas partialis tam¬quam passio illius. Ergo non est necesse ponere novum motum ad quantitatem praeter illam actionem, quae terminatur ad substantiam im¬mediate, et mediate ad quantita¬tem.

Nihilominus sententia Aristotelis deserenda non est, quam communi¬ter Peripatetici sequuntur et utra¬que schola D. Thomae et Scoti, sci¬licet dari ad quantitatem per se mo¬tum augmentationis.

Fundamentum est, quia in quan¬titate invenitur utraque conditio ad motum requisita, scilicet quod sub¬jectum ejus^sit ens in actu, et in ip¬sa detur contrarietas. Quod quanti¬tas habeat pro subjecto ens in actu constat, quia ejus subjectum est cor¬pus, corpus autem non est sola ma¬teria, sed constituitur in esse corpo¬ris per formam, quia si materia de se esset corpus in actu, generatio substantialis non terminaretur per

se ad corpus, sed ad corpus ut tale, quod est non fieri simpliciter, sed secundum quid, ut argumentatur Aristoteles n Physic. tex. lxxi et lxxvi, et D. Thomas ibi lect. xiv, et i de Gener, tex. xi, lect. vi. Imo non potest intelligi, quomodo for¬ma substantialis possit praebere gradum specificum talis corporis, v. g. lapidis vel ligni, et non gra¬dum genericum corporis secundum se, cum ab eadem forma, seu entitate proveniat gradus specificus, et genericus, alias distinguerentur renliter. Et si Deus separaret formam lapidis a materia, esset in illa for¬ma gradus specificus sine generico, quod repugnat. Sic ergo materia habet rationem corporis per for¬mam, atque adeo corpus est ens in actu et non pura potentia, utpote compositum ex materia et forma, ergo subjectum quantitatis, quod est corpus, est ens in actu, et non solum pura potentia;similiter quan¬titas habetcontrarietatem,quia habet distantiam, et latitudinem termino¬rum, secundum incrementum et decrementum non minus quam inter loca distantia datur contrarietas.

Nec obstat, quod Philosophus in capite de quantitate docet, quanti¬tati nihil esse contrarium. Et dein¬de, quia magnum, et parvum rela¬tive opponuntur non contrarie. Res¬pondetur enim, quod contrarietas potest sumi dupliciter. Uno modo proprie non contrarietate specifica, id est, inter duas species, quae sub eodem genere maxime distant: alio modo minus proprie pro contrarie¬tate quasi terminativa, seu modali, scilicet quando inter aliquos termi¬nos datur distantia, seu latitudo percurrenda, in qua acquiruntur saltem diversi termini, seu modi,si¬cut in eodem spatio datur hoc mo¬do contrarietas locorum, et in ea¬dem qualitate datur contrarietas graduum secundum intensionem* et remissionem. Prima contrarietas negatur in quantitate a Philosopho, non secunda; species enim quanti¬tatis, ut linea et superficies, non se expellunt a subjecto, neque contrariantur. Quod vero dicitur relative opponi magnum et parvum, res¬pondetur verum esse si sumantur comparative, non vero si sumantur absolute secundum quod important distinctos terminos secundum lati¬tudinem, et distantiam in eadem quantitate; sicut etiam de intensio¬ne, et remissione penes . magis et minus in qualitate dicendum est.

Sed dices: Quantitatem quidem de se habere conditiones sufficien¬tes ad motum, sed tamen ab extrinseco impediri, quia sequitur ad sub¬stantiam immediate,ut propria pas¬sio, et sic non perse, et immediate terminat motum, sed mediate. Res¬pondetur quantitatem in prima ge¬neratione substantiae consequi ad modum propriae passionis: in aggeneratione autem, seu incremento non se habet, ut propria passio, sed est accidens contingens, quod po¬test adesse, et abesse: neque habet necessariam connexionem cum re, quae augmentatur : accidentale enim est viventi, quod habeat tan¬tam vel tantam latitudinem augmen¬ti, vel decrementi, cum sine illa possit conservari in minori, vel in majori, et sic potest distinctum mo¬tum terminare, non solum ab ipsa generatione, qua primo producitur substantia, sed etiam ab aggeneratione, qua producitur pars substantice, eo quod bene potest dari nutri¬tio, seu aggeneratio sine eo, quod detur augmentatio, ut cum vivens pervenit ad terminum sui incremen¬ti, et deinceps conservatur, et nu¬tritur, et non crescit, nec decrescit, quia quantum advenit de substan¬tia, tantum deperdit. Ergo requiri¬tur distincta actio praeter nutritionem, qua ita superaddatur nova

quantitas, qnod de praecedenti non tantum consumatur, quantum superadditur: hoc enim speciale est ia eugmentatione, neque invenitur in «da nutritione, et ita est actio distincta, quaB respicit novam quantitatem non absolute,ut poterat consequi ad substantiam, sed ut crescentem, id est, ita superaddentem ad quantitatem antiquam, quod noneB-qne, vel plus deperdatur, quam acquiratur, ad quod requiritur nova terminatio quantitatis secundum latitudinem majoris, vel minoris extensionis, quod sufficit ad distinctum motum,licet prffisupponataliam .priorem actionem ad substantiam, sicut in qualitate motus intensionis et remissionis respicit diversam terminationem qualitatis, et tamen est distinctus motus, ab alteratione simplici.

. Ad ftmdamentum primae sententiae, respondetur negando antecedens. Ad probationem dicitur, quod sive quantitas partialis producatur de novo, sive tantum uniatur praeexistenti, nunquam habet pro subjecto nudam materiam, sed ipsum corpus vivens, quod est subjectum quantitatis, neque ad augmentan-dftm quantitatem sufficit solum nutritio, vel aggeneratio, ut praecise Ungit substantiam,quia salvari possunt tales actiones sine augmentatione, ut quando vivens nutritur, nec tamen crescit, et tamen sequitur quantitas ad illam partem.Quare requiritur diversa actio, quae respioiat quantitatem ut superaddentem ad praecedentem quantitatem,et producentem ipsas partes quantitatis, vel saltem terminationem earum novam, quae faciat crescere praecedentem, et haec habet pro subjecto substantiam ipsam viventis, tam praecedentem, quam de novo agge-nt ratam, quia iltr&mque immutat, licet diverso modo; praecedentem enim immutat ianquam id, cui accessionem quantitatis adjungit, ei terminationem ejus, qua minor erat, in majorem immutat; substantiam vero de novo nutritam, et agf-generatam respicit, ut subjectum illius partialis quantitatis, non absolute, sed ut conjungenda prfficeden-4i,et distinctam terminationem majoris extensionis constituentis.

Ad secundum fundamentum respondetur, quantitatem non recipi in sola materia, sed in ipso composito, quod est corpus, ut jam diximus, et amplius in libris de generatione ostendetur. Dicitur autem quantitas co* ®va materia, sicut forma oorporeitatis, ad qu&m sequitur, non quod eadem numero forma semper sitrin materia, neque eadem numero quantitas qua formam sequitur; sed quia nunquam deest aliqua forma corporeitatis materia, neqne aliqua quantitas. Et quando diditur, quod adveniente nova quantitate, non producitur ipsa nova quantitas, ged indivisibile aliquod uniens partes ejus, respondetur ipsam etiam -quantitatem partialem produci,quia quantitas illa qua erat in alimento, v. g. in.pane corrumpitur, sicut ipsa forma panis, et ad introductionem forma viventis, consequitur etiam nova quantitas propria viventis, qua tamen in quantum facit crescere praecedentem,et constituit mqjorem vel minorem quantitatem, secundum distinctam terminationem, accidentalis est ipsi viventi, et potest produci distincta actione, qilae est augmentatio, et non ut propria passio resultabit. Quod si quantitas ait de novo in illa parte, quaB aggefleratur inconveniens est, quod solilm ipsum indivisibile, producatur d* novo per augmentationem, et quantitas ipsa dinianet, quantum ad partes indivisibiles, tum quia non «st major ratio,quod consequatur quantitas ad substantiam, quantxmnad partes divisibiles, quam quoadindi*

visibilia, v. g. lineam vel superficiem, cum sine istis non constet quantitas, neque coalescat: tum quia quando sit continua aggemeratio ignis per papyrum, vel viventis per alimentum, cum illa indivisibilia non sint immediata,discontinuabitur ille motus : et cum non sit major ratio, quod attingat unum indivisibile, quam aliud, attinget omnia distinctis actionibus,non continuando per partes si illas non producit; et consequenter requirentur mflnit» actiones, sicut sunt infinita indivisibilia, si quodlibet seorsum percurritur, et attingitur.

Ad ultimum patet ex dictis, quod nutritio formaliter solum attingit substantiam partialem, qu® secundum se non producitur, ut habens contrarium nec realiter, nec modalltcr, sive secundum diversam terminationem, imo etiam ut habet quantitatem adjunctam, adhuc non producitur permotum, et actionem distinctam ipsa quantitas partialis absolute considerata, sed secundum quod induit diversam terminationem secundum latitudinem, et distantiam majoris, et minoris; sic enim habet sufficientem contrarietatem ad motum augmentationis, et sio illa quantitas in quantum major non est propria passio viventis, quia non est illi necessario connexa, si-, qnidem sine ipsa potest dari tale vivens, est ergo illa terminatio solum accidens, et sic potest terminare distinctum motum ab actione producente substantiam, ex qua resultat propria passio,sed non quantitas, ut n^ajor, vel minor.

ARTICULUS IV.

Unde sumatur unitas numerica motus?

Specialis' diffioultas est de principio «altatis mtmerio® in motu,quia non sufficit ad illam unitas ntrmericatermini; tum quia de illo eri* eadem difficultas, unde sumatur unitas numerica termini, si enim sumitur ex eo, quod producitur ab ista numero actiono erit circulus, sumendo unitatem numericam termini a motu, et motus a termino; tum quia circa eumdem terminum, non repugnat dari plures motus, ut cum idem locus numero seepius repetitur. Hoc tamen non multum ur* get, quia crrca eumdem loeum extrinsecum per diversos motus, dive*-sa ubi producuntur.

Dicendum ergo est, quod unita* numerica motus prsesupponit quidem unitatem specificam termini a quo sumitur ejus species, et superaddit duplicem continuitatem, scilicet temporis, et mobilis; ut videlicet neque motus interrumpatur quiete ex parte temporis, neque diversitate subjecti ex parte mobilis. Ita sumitur ex D. Thoma in hoc libro, lect. vii, ubi inquit: « Ad hoc quod motus sit continuus,requiritur,quod sit unus secundum speciem, qua* quidem unita9 speeiei est in mota ex re, in quam est motus. Secundo requiritur, quod sit unius, subjeott, quia diversorum subjectorum motus possunt esse habiti (id est,consequenter se habentes) sed non continui. Tertio,requiritur ad continuitatem motus, et unitatem, quod sit unus tempore ad hoc, quod non interveniat aliqua immobilitas, vel quies, quia si deficeret aliquod tempus motui, in quo scilicet non moveretur, sequeretur quod quiesceret in illo, si autem quies interponitur, erunt multi motus, et non unus. » Haec D.Thomas. Cum ergo stantibus istis conditionibus non interrumpatur motus, sequitur quod maneat unus, quia ejus unitas numerica consistit in continuitate successionis non in aliqua indivisibilitate; et ideo requiritur ad ejus unitatem id,

quod 69t commune omnibus accidentibus, scilicet unitas subjecti, quia in duobus subjectis non est unum accidens, et requiritur id, quod speciale est motui, scilicet unitas successionis ex parte temporis.

Si vero inquiras: Cur etiam non requiratur unitas motoris, seu causse efficientis, et unitas loci, quia diversis motoribus, et in diversis locis non progreditur unus motus, respondetur, quod unitas motoris entitative, et absolute non requiritur ad unitatem motus, quia potest unicus motus procedere a pluribus causis partialibus in eodem subjecto, ut cum navis trahitur a pluribus: solum ergo requiritur unitas causae, non quidem numerica, sed una ratio causae totalis; sed haec non ex ratione motus, ut motus esset, sed ut actio, et eausalitas, quae non potest exire a duplici causa totali, quod etiam est commune omni effectui, ut effectus est, et non solum ratione motus. Unitas autem loci involvitur in ipsa unitate mobilis, quod in pluribus locis esse non potest: et in unitate termini, si sit motus localis, quia in diversis locis non datur unus terminus.

Sunt tamen quaedam vulgares objectiones contra has conditiones. Prima, contra unitatem ex parte termini, quia in motu locali continuo variantur plura ubi, ut cum lapis decidit, vel aliquis ambulat per leucam, variantur diversa ubi, quia acquiruntur diversa loca, seu distantia, et aliae amittuntur; et tamen ille motus est unus numero, quia est continuus tempore, et subjecto. Idem argumentum fit de motu intensionis, qui eadem continuatione acquirit plures gradus, quorum quilibet potest terminare motum.

Secundo, contra unitatem mobilis est vulgare exemplum in cane decidente de turri, si in medio moriatur, .vel si deambulante prsegnata, animetur foetus, illi motus sunt in diversis subjectis, scilicet cadavere, et cane, et tamen motus est unus, quia continuus, et nulla quiete interruptus ; ergo non requiretur unitas subjecti.

Tertio, contra unitatem temporis, quia tempus sumit unitatem numericam a motu, cum sit ejus duratio, ergo si motus est unus ratione temporis, datur circulus in istis unitatibus desumendis. Et confirmatur, quia tempus vel sumitur proprie pro tempore coeli, et bic est unus pro omnibus motibus mundi; et sic ab illa non potest sumi unitas numerica cujuscunque motus; vel sumitur communiter pro duratione cujuslibet motus. Et tunc dicendo, quod motus est unus, quia tempus est unum, est dicere quod est unus, quia ejus duratio est una; et hoc est petere principium. Inquirimus enim, quando motus est unus in duratione et continuitate.

Ad primum relictis variis solutionibus, respondetur quod in illo motu locali sunt plura ubi partialia et inadsequata: unum vero adaequate et simpliciter, scilicet illud in quo ultimo sistit motus; reliqua enim, quia in illis non sistitur, potius habent rationem continuantis partes motus, et transitum de uno ad aliud, quam rationem termini, et ita semper salvatur, quod terminus est unus, scilicet ubi datur ratio ultimi. Quod si motus sistat in medio, illud ubi habet rationem termini, hoc ipso, quod in eo sistitur; et tunc ab ejus unitate pendet motus, sicut de unitate numeri diximus in Logica, q. xvi.

Ad secundum respondetur, quod in illis casibus discontinuantur motus propter discontinuationem subjecti, supposito quod non manent eadem accidentia in genito, et corrupto, ut ostendemus in libris de generatione, licet maneat accidenj

simile. Et ita fallitur sensus videns continuari eumdem motum, cum tamen non sit idem numero, sicut quandojudicatesseeamdem virgam, quaB partim est viridis, partim sicca, cum tamen non sit continua, sed contigua; et si projiciatur, videtur ferri unico motu, cum tamen dupli¬ci feratur propter duplex subjectum, sicut etiam plura ligna ligata vi¬dentur ferri unico impetu, et tamen pluribus motibus moventur, sic in illo instanti, quo generatur cadaver descendente cane, incipit alius mo¬tus incoeptione extrinseca, quia in illo instanti motus non est, sed finis motus praecedentis, et inchoatio extrinseca sequentis, sufficitque illa quies negativa, ut in diversis sub¬jectis discontinuentur motus. Et si dicas, quod illi motus copulantur unico instanti indivisibili, ergo sunt partes continuae, et non contiguae, respondetur hoc intelligi de copula¬tione partium motus, vel quantita¬tis in eodem subjecto, in diversis autem subjectis unico instanti fi¬niuntur, et incipiunt extrinsece di¬versi motus; qui erat in cane in ins¬tanti corruptionis non habet muta¬tum esse a se productum, sed a ge¬neratione cadaveris praeventum, a qua generatur in eo loco, in quo debeat poni a motu, si non desine¬ret motus corrupto subjecto, et ideo non est continuativum cum motu cadaveris, sed extrinsece ab illo in¬cipit sequens pars motus cadaveris. Quomodo vero possit continuari idem motus in ascensu, et descensu, si per impulsum res projiciatur de¬orsum, et eodem impetu transeat ultra centrum, aut etiam resiliendo a pariete faciat motum reflexum, ita quod quies aliqua interrumpat illum motum, dicemus in lib. vm, qu. xxiii.

Ad tertium respondetur motum, et tempus ad invicem individuari in diyerso genere causae tempus a motu in genere causae materialis, motus a tempore, seu potius a non interruptione temporis in genere conditionis, seu formalitatis requi¬sitae ad unitatem motus, negatio enim ut conditio solum se habet, si¬cut materia individuatur a quanti¬tate, ut a conditione, quantitas a materia, uf a subjecto. Neque in di¬verso genere causae circulus vitio¬sus est, ut in libris Posteriorum os¬tendimus. Ad confirmationem res¬pondetur quod unitas motus pendet ab unitate temporis, non ut est tem¬pus primi mobilis, quod omnia comprehendit, neque ut est tempus proprium hujus motus in sin¬gulari positive, sed solum negative, id est, quatenus illaduratio particu¬laris quiete non interrumpitur: et sic pendet unitas numerica motus a negatione interruptionis, ut a conditione, quidquid sit de positivo tempore, quo mensuratur motus.

ARTICULUS V.

Quae sit contrarietas in motibus, et unde sumatur?

Contrarietas in motibus potest in¬tercedere, vel inter motum, et mo¬tum sicut frigefactio, et calefactio, sicut moveri in album, vel quiesce¬re in albo, vel inter corruptionem, et generationem respectu ejusdem rei.

Dico ergo primo : Contrarietas duorum motuum inter se sumitur ex contrarietate objectorum, seu terminorum ad quos, non ex contra¬rietate terminorum a quibus forma-liter, et per se loquendo, licet quan¬do est contrarietas perfecta motuum, etiam .inveniatur contrarietas in ter¬minis a quibus. Est D. Thomae in hoc libro v, lect. vm, et Philoso¬phi ibidem a text. xlvii, usque ad l. Et ratio primae partis est, tum quia termini ad quos dant speciem

motui, ergo et contrarietatem, haeo enim convenit ratione speciei; tum quia termini a quibus relinquuntur tarmi niad quos assumuntur a motu, ex eo ergo quod termini a quibus sint oontrarii solum sequitur, quod rece¬dat a contrariis, ex eo vero quod acce¬dat ad terminos ad quos, accipit con¬trarietatem, si illi contrarii sint. Imo ex contrariis terminis a quibus, oontingit pervenire ad eumdem ter¬minum, ut ex albo et nigro in viride. Ergo contrarietas terminorum a quibus non constituit contrarieta¬tem motuum per se. Secunda vero etiam ad contrarietatem conducunt, quia motus petit contrarietatem in¬ter terminum a quo, et ad quem, onm versetur inter terminos non positivos et contrarios. Ergo sicut datur contrarietas inter terminos ad quos, ita supponetur contrarie¬tas ex parte terminorum a quibus, si perfecta ait.

Dico secundo : In mutationibus, quae non versantur inter terminos contrarios, sicut sunt mutationes substantiales, contrarietas earum non sumitur ex contrarietate termi¬norum, sed ex accessu, et recessu respectu ejusdem termini. Ita D. Thomas et Philosophus citato loco. Ratio est, quia in his mutationibus termini proprie non habent contra¬rietatem, lioet habeant impossi¬bilitatem, sicut ut forma subs¬tantialis non compatitur cum alia, lioet non habeat contrarietatem, sicut generatio equi, et generatio Ignis contrarietatem non habent ex parte terminorum ad quos. Ergo contrarietas istarum mutationum, qualis est inter corruptionem, et ger nerationem, debet sumi respectu ejusdem termini, quia generatio ignis, et corruptio ejus sunt op¬posita passiva, et non relative, ergo contrarie. Sumitur ergo in eis contrarietas per hoc, quod receda¬tur, vpl aecedatqr circa eumdem terminum: recessus enim et acces¬sus motus contrarii sunt, si respi-ciant eumdem terminum: sicut etiam in passionibus animae datur aliquan¬do contrarietas non penes objeota, seu terminos contrarios, sed penes accessum, et recessum erga idem objectum, ut spes et desperatio, ti-?mor et gaudium respectu ejusdem objecti, ut docet D. Thomas i-n, q. xxiu, art. i, ubi etiam tradit totam hanc doctrinam.

Dico tertio : Contrarietas inter motum, et quietem sumitur ex ter¬minis oppositis, in quibus aliquid quiescit, vel movetur; respectu vero ejusdem termini quies et motus non oontrariantur entitative; licet quiea habeat privationem motus. Sumifcu^ ex Aristotele et D. Thoroa in hoc li¬bro a textu liii, Lect. ix. Ratio est, quia cum aliquid movetur a contra¬rio in contrarium, verbi gratia, ab aegritudine ad sanitatem, non con-trariatur quies in sanitate, motui ia sanitate: motus enim ad sanitatem, tendit ad quietem in illa; terminus autem ad quem non oontrariantur motui, sed perficit, et consummat illum. Ergo neque quies in tali ter¬mino: sed quies in opposito, verbi gratia, in aegritudine contrariatur motui ad sanitatem. Sed tamen, quia quies in termino ad quem, cit cessare motum, et privat illo, <Ut cimus opponi motui non quantum ad entitatem, quia haec identifipa-tur cum termino ad quem, spd quies opponitur ipsi moveri seu tendentiap de uno ad aliud, quod est imperfec¬tionis in motu. In mutationibus au¬tem in quibus non est contrarietas,ut in substantia non datur proprie quia contraria mutationi, sed solum qqffir dam negatio mutationis in esse. H«fl enim opponitur corruptioni; eft quod corruptio recedit a quiete, s§q mansione in esse. Quieti vero, seu immutationi in non esse, non assi¬gnatur motus oppositus, quia quie«.

cere in non esse solum dicit negationem ipsius esse, non autem importat aliquod subjectum, circa quod versetur motus.

Quaeri solet, an possit aliquid secundum eamdem partem moveri duplici motu contrario alterat; onis, vel locali. Secundo, an possit aliquid moveri transeundo de extremo ad extremum, et non per medium. Ad primum respondetur, quod duplici motu locali non potest aliquid moveri, quia locus est adaequatus locato, unde si datur duplex ubi, seu locus respondens duplici motui, quantumcunque minime distent, non erit locus adaequatus locato. Et eadem ratione non potest aliquid moveri duplici motu augmentationis, quia non fit sine aliqua distantia loci, quem occupat nova quantitas. At vero duplici motu alterationis in gradibus remissis non repugnat aliquid moveri, sed in gradibus intensis, quia termini alterationis sunt compatibiles in gradibus remissis, ut calor et frigus; ergo et motus, quia uterque agens non impeditur agere, nisi ratione materiae in qua non compatitur ejus effectus. Ergo si compatitur, non repugnat ab utroque agente procedere motus contrarius, et recipi in eodem subjecto, sicut et terminus eorum. In gradibus autem intensis, termini repugnant et se expellunt, ergo et actiones.

Ad secundum respondetur, non posse in motu continuo locali fieri transitum de extremo ad extremum, nisi per medium, licet non semper per lineam rectam, eo quod continuitas motus dependet ex continuitate spatii. Si autem non transitur per medium, discontinuatur. Et quia motus localis totam suam quantitatem habet ex parte spatii, in quo acquirit loca, et sine quantitate non habet successionem, quae ad ejus essentiam pertinet; ideo si fit transitus sine medio ad extremum in eo ille transitus carebit spatio, et consequenter quantitate, et successione, atque adeo essentia motus physici. Angelus autem, quia non pendet a spatio in suo motu, potest per motum discretum transire ad extremum sine medio; et Deus potest transferre corpus ad alium locum sine medio, sed non per motum talis corporis, quia hic semper dependet a spatio in sua divisibilitate, et successione; est autem de ratione motus physici, quod sit successivus, et divisibilis et quantitatem habeat. Angelus autem, quia non potest corpora movere, nisi motu locali, non poterit sic transferre corpus. Quomodo vero globus perfectus moveatur de puncto in punctum per planum non tangendo partes, dicemus quaestione sequenti, articulo secundo.

CIRCA LIBRUM SEXTUM.

DE DIVISIONE MOTUS, ET CONTINUI PER PARTES.

QUESTIO XX.

DE PARTIBUS,. ET INDIVISILIBUS CONTINUI.

ARTICULUS PRIMUS.

Quid sint partes proportionales, et indivisibilia ?

Nihil vulgatius apud omnes est, quam quod continuum componatur ex partibus et indivisibilibus,tam in quantitate permanente, quam in successiva. Partes tam in successivo, quam in permanenti solum sunt duplicis generis; quaedam vocantur aliquotae, seu designatae, quarum quaelibet addit aliquid divisibile ad aliam, sine communicatione cum illa: aliae vocantur proportionales, seu indesignatae quae entitative non distingujintur ab aliquotis, sed intra eamdem partem aliter atque aliter secundum diversas proportiones, et comparationes divisibilitatem ejus explicant, ita quod nunquam potest divisibilitas partis exhauriri, sed quacunque signata illa potestdividi, et partes in quas dividitur etiam possunt servire alteri immediatae,utper illas dividatur, et hoc est istas partes proportionales esse communicantesinterse,non quia penetrantur, sed quia quae deserviunt uni, si designetur, etiam possunt servire sequenti, si designatur et sumatur ut divisibilis.

Indivisibilia habentia positionem in continuo permanenti sunt tria, scilicet punctum, quod caret omni parte: linea, quae caret partibus latitudinis, et profunditatis: superficies, quae caret partibus profunditatis,de quibus egimus in Logica, quaestione xvi. Indivisibilia successiva sunt duplicis generis; quaedam pertinent ad motum, et vocantur mutata esse, terminatur enim motus in fieri per mutatum in facto, et similiter per illud continuatur, si ibi non sistat motus. Alia pertinent ad tempus, et vocantur instantia, quae non distinguuntur a mutatis esse,nisi sicut duratio a re durante, et sicut tempus a motu.

His suppositis circa indivisibilia, et partes continui, quinque se offerunt explicanda. Primum, unde constet in Philosophia dari ista indivisibilia, et istas partes proportionales. Secundum, an indivisibilia sint aliquid positivum et reale. Tertium, an indivisibilia, et partes proportionales sint actu in ipso toto, vel solum in potentia. Quartum, an sint actu infinita.Quintum, an inveniantur indivisibilia etiam in substantia, et aliis accidentibus praeter quantitatem. Tria prima in hoc articulo tractabimus, reliqua in sequenti.

Prima difficultas.

Primo ergo quaeritur unde deducatur dari partes proportionales, et

indivisibilia in continuo. Respondetur, quod supposito quod sensu constat dari partes divisibiles, certas, *t designatas, in quas quotidie videmusdividi quantitatem,easquecompatere quantitati, etiam separatae, ut in Eucharistia, discursu ducimur ad intelligendum dari partes proportionales ad invicem communicantes, supponendo id quod articulosequenti ostendetur, quod nullum divisibile potest solvi in indivisibilia, ita quod partes qjus divisibiles non sunt, ex hoo enim constat, quod cum omnis pars in continuo hoc ipso quod sumitur ut pars, sit divisibilis, necessario illi assignandae sunt partes, quae etiam divisibiles sint, quarum quamlibetsivelimusassumere,etiam divisibilis erit, sed in partes quie conveniebant ipsi parti prius divis», quia est sibi immediata, et sic sunt partes communicantes ad invicem, quarum una servit divisioni alterius, et cum quaelibet divisibilis debeat includere partes, nunquam potest exhauriri divisibilitas istarum partium, ita quod remaneat aliqua indivisibilis.

Dari autem indivisibilia in continuo, deducitur partium aliquibus experientiis, partim ex ipsa ratione secundum officium, quod exercent ista indivisibilia terminandi partes, et continuandi. Experientiae sunt, in primis, quia lux in corpore perfecte opaco, tantum recipitur in superficie, quia si ultra illam transiret hocipso non esset opacum, sed aliquo modo diaphanum. Similiter locus ambit locatum secundum ultimam superficiem, quia si tangeret secundum profunditatem, locus non adeequaretur locato, sed secundum aliquid divisibile excederet. Item si daretur globus perfecte sphaericus, et tangeret perfecte planum, tangeret illud in puncto, quia si in aliquo divisibili tangeret, in illo globus adaequaretur plano, et sic non esset perfecta sphaericus. Quomodo autem sic tangens in puncto moveri poeiit per planum sequenti articulo dioemus.

Ratione vero deducitur dari ista indivisibilia, tum ob terminationem partium in continuo, tum propter continuationem. Et quidem terminari quantitatem clare videmus, cum sit finita, implicat autem ter¬minari aliquo divis&ili, quia si hoc dividatur, prius sumetur unamedietas quam alia, et sic prius terminabitur illa, et rursus in prima illius medietate terminari non potest,quia etiam divisibilis est in alias medietates, et sic currit idem argumentum, quousque deveniamus ad aliquod, quod ultra divisibile non est, et hoc est indivisibile. Similiter oonstat unam quantitaem tangere aliam sine penetratione, ergo per indivisibile, quia si tangeret in aliquo co¬visibili totum illud esset simul et non extra ad quod tangitur et sic penetratur.

Quantum vero ad officium continuandi partes, licet sensui minus manifestum sit, tamen ex ipsa ratione continui deducitur; quia sicut ea dicuntur se tangere, seu contigua esse, quorum extrema sunt simul, id est, quando duae superficies junguntur, ita ea dicuntur continua, quorum partes termino, seu indivisibili communi copulantur. Quod ideo necessarium est, quia si una pars divisibilis copularetur alteri divisibili se ipsa, et non per extremitatem seu indivisibile penetraretur, siquidem se tota uniretur cum illa, et non tantum per extremitatem, sed taliter, quod in quantum divisibilis uniretur,et sic pars unita esset intra aliam, quia quod uniretur alteri parti, uniretur per aliquid, quod posset dividi, et sic non sola medietas illius esset unita, sed etiam altera medietas, atque adeo non esset tota extra aliam, sed intra, quod est

penetrari cum illa, et confundi. Ratio ergo cur pars est extra partem in loco,et nihil unius est intra aliam est, quia unitur per indivisibile, quo copulatur alteri, et non intrat in aliud.

Secunda difficultas.

Secundo quaeritur, an ista indivisibilia sint entia positiva distincta realiter a partibus. Respondetur,indivisibilia ista, neque dicere solam negationem ulterioris extensionis, neque partem ipsam cum connotatione talis negationis, neque ipsam formalem unionem partium, sed realitates esse per se vel reductive pertinentes ad quantitatem. Explicantur singula; non sufficit negatio praedicta, quia ista indivisibilia requiruntur ad contactum positivum, nec solum deserviunt, ut quantitas dicatur finita, et limitata: hoc enim posset etiam intelligi negative per hoc, quod ulteriores partes non haberet; sicut dici solet communiter, quod si Deus impediret, ne resultaret indivisibile terminans, quando aliquid dividitur, maneret quantitas terminata negative non positive. Sed tamen requiritur positivus terminus, seu indivisibile, quia quantitas habet positivum contactum cum alia quantitate, qui contactus non fit in aliquo divisibili, sic enim intraret pars tangens cum parte contacta, non totaliter maneret extra : nec fit in aliqua negatione, qu$ sic tangeret in nihilo, sine resistentia penetrationis sicut si tangeret vacuum, quod est negatio corporis. Et eadem ratione non sufficit entitas partium divisibilis, et positiva, cum connotatione negationis aliarum partium, quia id quo formaliter fit ipse contactus, neque est illa negatio connotata, quia sic tangerentur in nihilo, neque ipsae partes connotantes, quia divisibiles sunt, et divisibile si tota divisibilitate jungitur alteri, non tangit extra manendo, sed penetrando, seu intra alteram manendo.

Quod vero indivisibile non dicat ipsam formalem unionem, constat manifeste in ipso indivisibili terminante, quod est verum indivisibile, et non unit, sed terminat partes; imo indivisibile continuans potius reddit partem unibilem, quam formaliter uniat, eo quod reddit partem non se tota communicabilem alteri, et penes divisibilitatem, sed penes extremitatem,quae est unibilis alteri sine penetratione; sed manendo extra partem. Potius ergo indivisibile reddit partem sic communicabilem impenetrative, quam sit ipsa formalis communicatio, seu unio.

Denique, quod sit realitas pertinens ad praedicamentum quantitatis per se, vel reductive constat,quia linea, et superficies sunt verae species quantitatis continuae, habentes suam specialem dimensionem, qua parte divisibiles sunt, ergo sunt realitates per se pertinentes ad quantitatem. Punctum autem quia caret omni parte et extensione, solum pertinet reductive ad quantitatem, tanquam positivus terminus ejus. Et D. Thomas opusc.xxxvi, cap. ii,sentit, quod est aliqua realitas, dicit enim: « Quod punctus nihil est de ipsius lineae essentia, quia nihil unum, et idem realiter omnibus modis indivisibile potest simul in diversis partibus ejusdem continui permanentis esse. Nec potest esse terminus ejus, vel continuatio aliqua, cum ille punctus sit aliquid unum realiter, unde non possunt esse plures puncti realiter. In linea tamen suntplures puncti, et realiter ad invicem divisi, ut duo ejus termini, et similiter in ejus continuatione. » Ita D. Thomas qui etiam videri potest q. iii de Poten. art. xvii ad 5, ubi

dicit: « Quod instans est aliquid temporis, non ut pars, sed terminus. » Est ergo indivisibile aliquid positivum, cum effectus habeat positivos, pertinetque ad quantitatem, eo modo quo dictum est.

Quod si dicas: Videri superflua ista indivisibilia, tum quia sola negatione ulterioris extensionis potest quantitas finiri, praesertim si Deus impediat, ne facta divisione resultet aliquod distinctum indivisibile; tum etiam, quia qualitas, et alia accidentia habentia latitudinem, non requirunt indivisibilia ad unionem suarum partium, ergo nec extensio quantitatis, et similiter partes substantiaeuniuntursineindivisibilibus, alias essent impenetratae, etiam sine quantitate; tum denique, quia quantitas corporis Christi in Sacramento unit suas partes in divisibilibus, neque enim caret illis, sicut neque in coelo,et tamen penetratur illa quantitas, ergo indivisibilia non requirunturpropterimpenetrationem partium.

Respondetur ad primam probationem, quod quantitas sola negatione posset finiri negative, non tamen positive, id est, secundum situm et ordinem resistentem penetrationi,et sic facientem contactum positivum. Quod si Deus impediret resultantiam indivisibilis, maneret illa quantitas penetrabilis et continuabilis cum alio indivisibili, si ei applicaretur non contiguabilis.

Ad secundam probationem dicitur, plures etiam concedere indivisibilia in intensione qualitatis, de quo dicemus in libris de generatione. Quidquid tamen sit, dicimus cum Conimbrieenses hic q. i ad 3: ad primum esse disparem rationem, quia in partibus qualitatis, ut qualitas est, non requiritur situatio, et impenetratio, imo in eadem parte et ia eodepa puncto fieri potest intensio, in partibus autem quantitatis requiritur impenetratio, ita quod partes se totis non uniantur ; sed situatione extremitatum, et indivisibilium, ut una pars sit extra aliam. De substantia vero dicemus dub. v, non habere indivisibilia sine quantitate, ut etiam diximus in Logica q. xvi.

Ad tertiam probationem dicitur, quod partes corporis Christi in Eucharistia etiam uniuntur indivisibilibus in ordine ad totum, quia partes illae non sunt confusa), et se totis unitae, et sic quantum est ex se petunt non penetrari cum alia quantitate, etiam quoad locum, sed hic effectus secundarius impeditur in illis partibus, quia non situantur in loco modo quantitativo, sed modo indivisibili substantiae.Quomodo autem recipiantur indivisibilia in substantia, si illa indivisibilibus caret, dicemus dubio quinto, eadem enim ratio est, ac de partibus, nec enim est necesse, quod in substantia sint partes, et indivisibilia actu, et formaliter, sed solum virtualiter, et secundum capacitatem.

Tertia difficultas.

Tertio inquiritur, utrum ista indivisibilia sint actu in continuo vel in potentia. Tres sunt sententiae. Quidam omnino negant, tam continua quam terminativa esse in actu. Contra quos egimus dubio primo. Alii terminativa ponunt in potentia, continuativa vero in actu. Alii e contra terminativa ponunt in actu, et continuativa in potentia, de quo Fonsecav Metaphys. cap.xvi, q.vi, qui solum concedit superficiem externam, physice et actu dari, lineas vero et puncta solum mathematice intra ipsum corpus, et de partibus proportionalibus: eadem est difficultas, an dentur actu in continuo, non enim desunt qui id negant.

Nihilominus resolutio est, dari actu in continuo indivisibilia, tam terminativa, quam continuativa, h»c enim solum differunt penes munus, et officium, continuativa enim sunt finis unius partis, et principium alterius, terminativa autem solum sunt finis, vel solum principium. Similiter etiam partes proportionales dantur actu quantum ad suam rea-Jitatem, secundum quam non distinguuntur physice ab aliquotis.

' Prima pars conclusionis sumitur ex D. Thoma opusc. xxxvi, c. ii, ut «upra retulimus, ubi dicit quod in tinea sunt plures puncti, et realiter ed invicem divisi, et similiter in «jus continuatione, et in hoc libro, lect. v, in fine generaliter docet: *« Quod omnis linea est media inter duo puncta,» sicut ergo datur linea in actu, ita et puncta. Videri etiam potest xxvm de Veritat. art. ii ad 10. Ratio sumitur ex supra dictis, quia eontinuum, et contiguum datur in re, actu, et physice, sed continuum est cujus partes unico termino, seu indivisibili copulantur, contigua autem, quorum extrema seu indivisibilia sunt simul, ita quod duo indivisibilia se tangunt, ergo sicut datur actualis copulatio partium continui, et actualis contactus continui, ita etiam dantur actualiter indivisibilia. Similiter partes manent actu impenetrat®,quod habent beneficio indivisibilium, quibus uniuntur ; ergo talia indivisibilia sunt in actu.

Secunda vero pars de partibus proportionalibus constat, quia partes proportionales sunt inclusae in aliquotis, nec ad illas faciunt additionem, sed solum explicant modum indivisibilitatis earum, quia divisibilitas exhauriri non potest per divisionem, et solvi in indivisibilia, ut sequenti articulo dicemus. Itaque illa est pars aliquota, et designata, in qua est dare primum et ultimum, partes autem proportionales in quibus non est invenire primum, et ultimum, quod amplius non sit divisibile. Constat autem, quod in eadem parte in qua assignamus primum, et ultimum secundum terminationem, non est assignare primum, et ultimum secundum divisionem, et sic ad eamdem entitatem partis pertinet esse aliquotam et includere in se partes proportionales ratione divisionis, et sic sunt ipscemet partes aliquot® in quantum inexhauribiles per divisionem, taliter quod solvantur in partes non amplius divisibiles, licet per divisionem designatam, et aliquotam, id est, in alias partes etiam divisibiles finiatur quodcunque divisibile.

Sed objicies, quia D. Thomas ssbpius assignat istas partes, et indivisibilia in potentia, non in actu; ut patet in i Phys. lect. ix,ubi inquit: « Quod quantitas totius consurgitex partibus, sed hoc intelligendum est de partibus existentibus actu in toto, sicut caro, nervus, et os existunt in animali, et per hoc excluduntur partes totius continui, quae sunt in potentia ipsa. »* Et in iv,dist. x,q. i, art. ii, q. iii ad i, dicit : « QUod partes alicujus homogenei continui ante divisionem non habent eese actu, sed potentia tantum. » Et hac ratione in partibus hosti®, non dicitur poni Christus infinities, quia non sunt infinit® partes in actu,sed in potentia, ut videri pbtest m part. q. lxxvi, art. m ad i, et in IV, diat. xn, q. i, art. n, quaestiimc. In. Respondetur D. Thomam non loqui de partibus quantum ad entitatbm, sed quantum ad numerum, 9ic enim sunt in potentia plures, quia non sunt actu divis®; ut clare deducitur ex ipsis verbis S. Thom® loee itto allegato ex iv Sent.concludit enim: « Unde in actu non eet accipere ipsarum partium numerum, SeA po~

lentia tantum : » Et eodem modo loquitur in vii Metaphys. lect. iii, quando dicit: « Quod duo dimidia in una linea sunt in potentia tantum, » quia scilicet non sunt divisa, et consequenter neque plura in actu, et quando i par. q. Lxxxv,|art. vin ad 2, dicit: « Quod in linea infinita, et circulari .non est punctum, nisi in potentia,» loquitur de puncto ut terminante.

Dices secundo : Quando dividitur quantitas resultat nova superficies, et in linea novum punctum, ergo illud antea erat in potentia, alias non resultaret* de novo. Item illa puncta,et partes proportionales non habent propriam unitatem, sed unitatem totius, alias essent divisa; ergo neque realitatem, haec enim unitatem sequitur. Item omnes partes, in quas dividi potest continuum aetu ibi sunt, nec enim per divisionem crescunt; et continuum dividi potest in infinitum, ergo actu sunt infinit®: et cum successive percurrantur a motu omnes illae, in quas potest dividi, motus erit infinitus,et sic impertransibilis.

Ad primam instantiam respondetur, quod in divisione quantitatis aliquando resultat nova superficies simpliciter in termino divisionis, aliquando non simpliciter resultat, sed illud quod erat continuativum, redditur terminativum per hoc solum, quod partes quae immediate post illud indivisibile sequebantur, ab illo separentur, sed quia immediate post indivisibile non sequitur aliud in continuo, sed pars, ideo si divisio fiat in parte, et non in ipso indivisibili, necesse est quod resultet novum indivisibile ici actu,quod antea non poterat esse nisi in potentia. Ad secundam dicitur, quod illae partes, et illa indivisibilia habent unitatem partialiter, et communi-Cantemin unitate continui, non absolute distinctam, et eo modo etiam habent unitatem partialem. Ad tertiam respondebitur articulo sequenti.

ARTICULUS II.

Utrum indivisibilia et partes proportionales sint actu infinitx in continuo ?

Multi affirmant, sed tamen quia istae partes sunt se communicantes, non afficiunt actu et categorematice infinitum. Ita ex P. Suarez disp. xı Metaphy. sect. v, Rubio et aliis. Docet Cabero hic disp. i, dub. ii, et alii, et est communior sententia, solum agnoscunt infinitas partes, et indivisibilia in potentia.

Procedit autem ista quaestio inter duas difficultates; nam ex una parte videtur concedendum esse infinitum in actu. Si vero hoc effugimus, inciditur in aliud inconveniens,quia divisibile ultimate per divisionem finietur, et terminabitur. Utrumque probatur, nam partes omnes in quas potest dividi continuum actu sunt in illo, et simpliciter omnia indivisibilia quaB actu uniunt istas partes, vel ergo quaelibet pars dividi potest in aliam atque aliam distinctam vel non potest, ita quod sit devenire ad aliquam, quae ulterius divisibilis non est. Si hoc secundum dicatur, erunt quidem partes finitae, sed tamen divisibile exhaurietur per divisionem. Si vero dicatur primum, necessario debent esse partes actu infinitae, et non solum in potentia, quia cum in infinitum divisibilis sit illa quantitas, ut contentae in continuo, infinitae actu esse debent, quia quantum est divisibile in ea quae insunt, ergo omnes illae in quas potest dividi quantum in infinitum, actu insunt in illo. Nec potest dici, quod sunt partes se communicantes, quae non faciunt infinitum simpliciter. Nam.

contra est,quia etiam sine ulla communicatione partium, et separando quamcunque medietatem ab alia, et non repetendo easdem partes, quaelibet est divisibilis in alias distincta, alioquin si per repetitionem, et communicationem partium diceretur dividi in infinitum, non est in infinitum divisibile, sed repetibile.

Item si solum dantur partes infinitae in potentia, finitae autem in actu; ergo etiam erunt indivisibilia finita in actu, et sic solum partes finitae afficientur indivisibilibus, et actu manebunt impenetratee; reliquae vero quae in infinitum dividi possunt, penetratae manebunt, et non potest assignari, quibus competat habere indivisibilia et quibus non, imo oportet assignare quomodo punctum afficiat partem, quia cum quaelibet pars sit divisibilis, non potest designari, quod aliquid illius afficiatur puncto, quin prius medietas illius afficiatur, et quaelibet alia medietas in infinitum prius, et antecedenter afficiebatur.

Nihilominus in sententia D. Thomai partes in continuo non sunt actu infinitae quoad numerum, neque etiam indivisibilia, ut ex locis allegatis in praecedenti difficultate constat. Et ratio est, quia si intelliguntur partes actu infinitae, ita quod quaelibet seorsum ab alia faciat additionem, vel diminutionem, sine dubio erit infinita quantitas in actu, quia quodcunque divisibile quantumvis minimum, quod talis est naturae, quod potest superaddi ad alterum, et extensionem facere cum illo, si multiplicetur actu in infinitum in ipso continuo, faciet continuum infinitum ; si vero pars superaddita alteri non extendit, nec facit majus,hoc ipso solum est pars in potentia, et communicans cum altera, non distinctam extensionem ponens in actu.

Quare divisio in infinitum, in quocunque continuo non intelligenda est collective, sed divise, ita quod nulla pars in particulari signari, et determinari potest, quae divisibilis non fit in alias partes. Et quantum ad hoc optime dicitur, quod nulla divisione potest exhauriri divisibile, quia condivisione ipsa designatur pars quae dividitur, hoc ipso non potest aliqua pars dividi, nisi in partes divisibiles. At vero collective non potest dividi in partes infinitas, ita quod unam post aliam dividendo actu fiat divisio infinita, sed si plures divisiones fiant, exhaurietur quidem divisum, sed penes partes aliquotas divisionibus finitis; partes vero proportionales solum habent posse in infinitum dividi, et nulla divisione exhauriri, si quaelibet sumatur divisive ; et in particulari quantumcunque minima sit, et hoc loquendo quantum est ex natura quantitatis, et modo mathematico, nam ratione subjecti non valentis infra quamcunque divisionem quantitatis salvari, non poterit fieri talis divisio, nisi destructo subjecto, ut etiam notat S. Thomas hoc libro, lectione tertia.

Et hinc intelligitur quomodo partes illas proportionales dicantur communicantes inter se, non quia penetrentur, cum hoc sit impossibile, penetratis enim partibus proportionalibus, quam extensionem haberent aliquotae, quae non distinguuntur ab illis, nec ex eo quod communicant ipsi toti. Hoc enim non sufficit, quia etiam partes aliquot* communicant toti, imo etiam partes physicae ut materia et forma, nec tamen inter se sunt communicantes, sed una extra aliam. Dicuntur ergo communicantes quantum ad ipsum modum, designationem divisionis, quia in toto continuo quaelibet pars dividitur in sibi immediatas, et si haec immediata di-

videretur etiam in partes sibi imme¬ diatas, tunc erit pars illius ea, quae ante dividebatur in illam, et sic sunt communicantes non in exten¬ sione et in additione materiae, sed in modo exercendi divisionem et designandi, partes vero secundum extensionem in actu semper sunt finitae, siquidem secundum eam crescunt, vel decrescunt; sed sub ista finita extensione continetur in¬ finita divisibilitas syncategoremati- ce, et ex parte modi faciendi divi¬ sionem. Et hoc oportet bene discer¬ nere, quia in eo cum magna confu¬ sione Auctores loquuntur, et vix in¬ venitur qui ad plenum satisfaciat; optime autem intelligitur dicendo, quod partes proportionales non im- f portant distinctam extensionem, et additionem materialem ad aliquo- tas, sed diversum modum designan¬ di divisibilitatem partium, et pars quae servit uni, servit alii, ideoque communicantes dicuntur ut infini¬ tae in potentia designationis, non in actu extensionis. Ex quibus patet ad rationes dubitandi.

Ad primum respondetur, quod partes proportionales non possunt dividi in partes distinctas, et non se communicantes in infinitum, sed solum in partes se communicantes ut explicatum est, quod est divisive esse in infinitum divisibiles, non collective, licet unaquaeque seorsum et divisive sumpta divisibilis sit in partes distinctas, et in ea quae in¬ sunt, et de facto sunt in ipso conti¬ nuo, ut in partes aliquotas. Haec ta¬ men quae de facto sunt in ipso con¬ tinuo, non sunt actu infinita, nisi secundum repetitionem, et commu¬ nicationem earumdem partium, quod est esse infinita in potentia, et syncategorematice. Quod si solve¬ retur contifiuum in omnem sui par¬ tem, ita quod neutra alteri commu¬ nicaret, sequerentur duo contradic¬ toria, et quod essent infinitae et in¬ divisibiles, quia ulterius dividi non possunt, et quod essent finitae, et di¬ visibiles, quia partes sunt continui finiti. Unde, quando dicitur acci¬ pienti unam partem semper restat alia,ergo sunt infinitae in actu, dis¬ tinguo antecedens. Restat alia quae sit aliquotaet novam extensionem addat ad praecedentem nego, acceptio enim partium aliquotarum tandem fini¬ tur; restat alia proportionalis, et communicans ad invicem cum prae¬ cedente, ita quod in ipsa designa¬ tione quomodocunque accipiatur, semper in infinitum divisive possit alia sumi, transeat; sed haec accep¬ tio non est partis actu separatae ab alia, et addens distinctam extensio¬ nem in infinitum, sed est pars com¬ municans cum alia, ut explicatum est.

Ad secundum respondetur, non dari infinita indivisibilia actu, sed potentia in continuo quae est expres¬ se sententia Aristotelis qui cum hoc libro vi, text. lxxvii, solvens ratio¬ nem Zenonis, quod infinita media, quae sunt in continuo, non possunt pertransiri tempore finito, respondit, etiam tempus eamdem infinitatem habere quam continuum : postea vero in libro viii, text. lxviii, hanc solutionem revocat, quae solum erat ad hominem; et dicit, quod si quae¬ ratur de ipso tempore quomodo sit infinitum, dicendum est; quod so¬ lum habet infinitatem in potentia, finitatem vero in actu. Et idem do¬ cet S. Thomas vi Physie. lect. xi: « Quod mobile non utitur infinitis, quae sunt in magnitudine quasi actu existentibus, sed quasi in potentia.» Quomodo autem intelligi possit quod solum sunt indivisibilia finita in partibus continui divisibilibus in infinitum, respondetur, quod unum indivisibile afficiens unam partem formaliter, afficit plures inadaequate et virtualiter quod de indivisibili terminalivo satis constat, quia om-

nes partes unius lineae uno puncto terminatae redduntur, de continuativo etiam patet, quia post unum punctum immediate sequitur pars, quae utique non potest tota formaliter tangi a puncto adaequate sed inadeequate, cum indivisibile non possit adaequari divisibili, virtualiter autem adaequat totam, quia reddit illam impenetratam et coordinatam alteri penes extremitates. Quantum autem unius partis possit afficere unum punctum nescimus, sufficit enim dicere, quod unum punctum non sequitur immediate post aliud, sed pars, et illud quod immediate post sequitur, afficitur ab indivisibili, ne penetretur cum alia parte, et sufficit illi parti unum indivisibile. Unde si pars illa dividatur inter punctum et punctum, resultabit novum indivisibile terminans actu, quod signum est ibi fuisse in potentia tantum.

Ex quo respondetur ad id, quod ultimo in argumento insinuatur, scilicet quomodo possit indivisibile, afficere partem, quia quacunque parte data, alia medietas est prior, qua afficiatur indivisibile. Sed respondetur, quod indivisibile non potest afficere ad»quate, et totaliter partem, licet inadaequate afficiat, et virtualiter totam. Et hoc ideo, quia punctum est initium partis, aut terminus, principium autem rei non afficit totam adeequate, et totaliter, alias esset totum, sed afficit totam inchoando illam, et hoc est afficere inadaequate, et non totaliter.

Quid de indivisibilibus substantise ?

Multi recentiores communiter tribuunt substantiae, et partes ordinatas, et indivisibilia a quantitate distinota. Ei fundamentum praecipuum qpt, quia in substantia dantur partes ante quantitatem coordinatte, substantia enim corporea, secundum se partes habet, ergo et indivisibilia, quibus partes coordinentur. Et sicut in substantia dantur partee,- quia correspondere debent partibus quantitatis, ita et indivisibilia, quibus correspondeant indivisibilia quantitatis. Ex quo sumitur secundum fundamentum, quia indivisibile quantitatis non subsistit sed inhaeret, et non in partibus, quia divisibiles sunt et improportionatae indivisibilibus; ergo in indivisibili substantiae, ergo substantia habet indivisibilia,ut correspondeant indivisibilibus quantitatis, quae recipit.

Nihilominus oppositum omnino certum solidumque existimo, nam destruitur tota ratio, et essentia quantitatis si ponuntur in substantia partes formaliter ordinatae per indivisibilia, ut in Logica tractavimus, quaest.xvi. Et sicut in substantia solum admittimus partes radicaliter, et secundum capacitatem, ita et indivisibilia. Ratio hujus est,quia si substantia habet indivisibilia, quibus formaliter uniantur partes,et ordinet eas, necessario debemus fateri in substantia ante quantitatem dari sufficiens principium impenetrationis, tam quoad se, quam quoad locum; et sic extensio quantitativa nihil omnino addit super extensionem substantiae entitativam, neo ab ea differt siquidem si substantia habet partes extra partes extensas in ordine ad totum, quia ordinat» uniuntur in ipso, et in ordine ad locum, quia habet sufficiens principium impenetrationis, ratione cujus extenditur in ordine ad locum, non habet quantitas aliquid amplius tribuere, quia omnis extensio etiax» quantitativa exhauritur extensione quoad totum, et quoad locum, nec amplius potest prsebere quantitas, quam principium impenetrationis, remota enim quantitate, substantia penetrationi non resistit, imo quantitas modo substanti» posita, ut in corpore Christi in Eucharistia penetratur cum quantitate pani».

Quod ergo hoo sequatur, si sub¬stantia habet indivisibilia, quibus ejus partes uniantur et coordinentur, inde constat, quia ili© partes uniuntur indivisibilibus, qu® non se totis uniuntur, sed solum penes extremitates, si enim se totis uni¬rentur, non indivisibilibus unirentar, sed una pars divisibilis alteri divisibili conjungeretur, non penes extremitatem aliquam, sed penes ipsam divisibilitatem, atque adeo nna pars intraret aliam, quod nihil aliud est quam penetrari, id est, in¬tra divisibilitatem alterius constitui. Ergo qu® uniuntur non se totis, sed penes extremitates et indivisibilia, hoc ipso habent principium resis¬tendi penetrationi, quia principium resistendi penetrationi est princi¬pium uniendi unam partem alteri penes extremitatem seu indivisibile, ratione oqjus una pars non intrat in aliam, sed sola extremitate uni¬tur illi. Ergo si substantia habet in¬divisibilia unitiva partium, habet principium resistendi penetrationi, qua una pars intrat in aliam, et unitur illi non per solam extremi¬tatem.

Dioes : Substantiam solum ordi¬nare partes, et extendere erga to¬tum, non erga locum, neque erga alia corpora, sicut facit quantitas, sed penetrari posse ab aliis eo modo quo ipsum corpus Christi in Eucha¬ristia non habet modum impenetraiionis erga locum, licet habeat erga totum : id ergo quod miraculose habet quantitas corporis Christi, fcdiet connaturaliter substantia re¬mota quantitate, scilicet quod resis¬tat penetrationi in ordine ad alia corpora, non in ordine ad proprias partes. Sed contra est. Primo, quia essentia quantitatis non consistit in hoc, quod est actu resistere pe¬netrationi, potest enim una quanti¬tas etiam localiter circumscripta actu penetrari cum aha quantitate, ut supra libro quarto ostendimus, sed consistit in eo,quod habeat prin¬cipium, et potentiam, qu® petat re¬sistere penetrationi quantum est ex 6e, licet actualis penetratio tanquam secundarius effectus quanti¬tatis possit impediri a Deo : si ergo substantia partes unire impenetrative in ordine ad se, ex vi talis modi petit,et habet sufficiens principium, quo reddatur impenetrata loco seu corpori contiguo, quia non stat quod illud indivisibile quod sufficit reddere unam partem impenetratam alteri parti continu©, non suf¬ficiat reddere impenetratam alteri corpori contiguo, si ibi apponere¬tur, ergo habet principium suffi¬ciens, et petens impenetrationem cum altero, quod est habere totum effectum quantitatis. Deinde, quia si substantia habet indivisibilia continnativa, ut recipiat indivisibilia quantitatis, etiam habebit indivisi¬bilia terminativa, ut recipiat indi¬visibilia terminativa quantitatis, er¬go ratione illius indivisibilis termi¬nantis tanget alterum corpus seu substantiam mediante illo indivisi¬bili tanquam aliquid contiguum, et non continuum, ea enim se tangunt contigue, quorum extrema seu in¬divisibilia sunt simul, ergo non mi¬nus habet principium resistendi pe¬netrationi aliorum corporum penes indivisibile terminans, quam reaistendi penetrationi partium conti¬nuarum penes indivisibile eontinuans.

Ad primum fundamentum oppo¬situm respondetur non pr®haberi in substantia in partes, et indivisi¬bilia formaliter, formalitate coordi¬nationis, et extensionis sed capaci¬tate substanti©, qu© solum radica¬liter habet partes, et indivisibilia, non formaliter, id est,habet capaci¬tatem recipiendi indivisibilia, et or¬dinationem formalem partium peir quantitatem, quod non habet Aage-

Ius, ut in quaestionem xvi Logicae diximus.

Ad secundum respondetur, indivisibilia non subsistere, sed recipi in substantia, non tamen in indivisibili substantiae formali, sed in radicali, id est, in entitate capaci indivisibilium. Imo ut bene advertunt Gonimbricenses, quaest. i, art. m ad sextum, indivisibilia non sunt in subjecto adaequate quasi eis correspondeant indivisibilia distincta in subjecto, sed inadaequate hoc est, sunt in substantia ratione quantitatis, quae sine superficie, et linea et punctis non coalescit,et mediante tali quantitate substantia recipit indivisibilia; qui autem ponunt indivisibilia in substantia, non facile se expediunt, quomodo sint ista indivisibilia in forma, et in materia, et si sunt distincta indivisibilia, quomodo se conjungant. Quod si sunt in sola materia, quomodo ergo per indivisibilia materiae partes formae extenduntur?

Si dicas : Quomodo ergo corpus Christi totum est in puncto, si substantia panis puncta non habet, respondetur corpus Christi correspondere puncto specierum panis, quod est punctum formale, et quantitativum : converti autem substantiam panis, etiam quantum ad punctum in corpus Christi non quantum ad punctum formale substantiae, sed radicale, id est, illa entitas panis, quae de se est capax recipiendi quantitatem cum puncto.

ARTICULUS IU.

Utrum continuum componatur ex solis indivisibilibus ?

Sensus quaestionis est, an continuum ita constat ex partibus, quod si illae dividantur, possint pervenire ad aliquam qpee ulterius divisibilis non fit, et ita si dividantur omnes indivisibiles maneant. Unde si constat solum ex illis, solum constabit ex indivisilibus.

Sententia Aristotelis in hoc sexto libro, cap. i est contra Zenonem, et alios antiquos, continuum non constare ex solis indivisilibus, quod etiam tradit D. Augustinus xi de Trin. cap. x, et libro de quantitate animae, cap. 1i, in fine; D. Thomas expresse in praesenti libro, lect. i, et in tantum in Philosophia invaluit haec sententia quod Concilium Constantiense session. xv, inter errores Joannis Hus posuit tanquam errorem in Philosophia, quod dixerit lineam componi ex punctis immediatis, aut simpliciter finitis. Et tamen non desunt aliqui recentiores qui Zenonis opinionem suscitaverint, sentiendo contra Aristotelem continuum solis indiviSibilibuscomponi.

Rationes quibus Philosophus probat suam sententiam physicae sunt, quibus alii addunt rationes ex Mathematica petitas; praecipuae ergo rationes philosophicae ex duobus principiis pendent. Primum est, quod indivisibile additum alteri indivisibili, licet multiplicet numerum, quod est facere quantitatem discretam, non tamen facit majus et extensius, quod est constituere quantitatem continuam. Secundum est, quod unum indivisibile unitum alteri se toto illi conjungitur, et eumdem locum occupare potest, unde si tota quantitas constaret ex indivisilibus, tota esset in eodem loco, et non extensa in illo, imo dullae darentur partes in quantitate, quia indivisibilia, solum sunt extremitates partium, non partes ipsae.

Primum principium ex eo constat, quia indivisibile caret omni extensione,et omni principio constituente divisibilitatem, cum in se nullam habeat, sed solum rationem termini

quo partes terminantur, vel conti¬ nuantur; ergo conjunctio plurium indivisibilium non potest constitue¬ re totum, quod constat partibus di¬ visibilibus; neque enim indivisibi¬ lia ex eo quod conjungantur, ali¬ quam positionem partium inducunt, cum ipsa in se nihil partis habeant, sed carentiam partium; ergo plura indivisibilia sunt plures carenti® partium.

Dices : Esse formaliter indivisibi¬ lia, et ut quod tamen virtualiter, et ut quo dant divisibilitatem, quate¬ nus unum conjungitur alteri, sicut unitas, licet sit indivisibilis in ge¬ nere numeri,tamen conjuncta alteri facit numerum, seu extensionem discretam, et instans adjunctum parti praeterite facit durationem majorem.

Sed contra est, quia unum punc¬ tum respectu alterius non se habet ut forma divisibilitatis, sed ut mate¬ ria, quia in illa indivisibilia dividi¬ tur totum, ergo non se habet ut principium quo divisibilitatis; ne¬ que enim est forma, qua redditur divisibilis, sed id in quod dividitur ipsum totum. Et sicut una substan¬ tia spiritualis posita juxta aliam non facit extensionem, quia neutra in se extensionem habet, ita nec punctum ex eo quod ponaturjuxta aliud, faciet extensum, quia utrum¬ que caret extensione.Denique punc¬ tum, quod immediate sequitur post aliud,non extrahit Hlud a negatione divisibilitatis, ergo quod consequen¬ ter se habeat, nihil ad divisibilita¬ tem confert, siquidem ipsa consecu¬ tio non potest facere extensionem, nisi juxta materiam in qua est, ut in rebus spiritualibus consequenter se habentibus extensio non datur; consecutio enim non est aliud quam relatio, seu ordo unius post aliud; relatio autem formaliter non potest facere extensum, ergo si ipsa pate- m extentiqpis sunt sola indivisibi¬ lia, quffi in se carentiam habent extensionis, ex eo prfficise, quod unum consequenter se habet post aliud, non constituet extensionem, sed solum ordinem consecutionis. Et in hoc est lata differentia inter unitatem respectu numeri, et punc¬ tura respectu extensionis, quia uni¬ tas facit numerum segregando, et dividendo ab alio, qu® est extensio discreta, punctum autem, seu indi¬ visibile componendo, et conjungen¬ do. Est autem contra rationem indi¬ visibilis extendere divisibiliter, non autem segregare, et dividere, vel segregari ab alio et consequenter numerum vel multitudinem facere. Similiter, instans vel indivisibile additqm parti, non facit majorem durationem, sed addit terminatio¬ nem illius,et sic instans non impor¬ tat majorem durationem supra du¬ rationem pr®teritam, sed comple¬ mentum terminans ipsam duratio¬ nem.

Secundum principium ex eo de¬ ducitur, quia punctum caret parti¬ bus,ergo non potest tangere alterum punctum secundum aliquid sui, et non secundum aliud, secundum ex¬ tremitatem, et non secundum me¬ dietatem, quia totum quod est in puncto, est extremitas, et sic vel tangit totum, vel nihil, si ergo in¬ divisibile tangit aliud se toto, pene¬ tratur cum illo,et manet intra eum- dem locum, ergo quantumcunque superaddantur indivisibilia, non extendunt quantitatem, quia occu¬ pant eumdem locum, et sic unum non ponitur extra aliud, neque ex sua natura id petit, atque adeo non extenditur.

Dices : Indivisibile positum juxta alterum, non tangit illud se toto, nec penetratur cum illo; potius in¬ divisibile resistit penetrationi, et facit ut duo corpora secundum ex¬ trema se tangant, et non penetren* tur, ergo non totis se tanguntj nec

ponuntur in eodem loco, et hoc constat, tum puncto terminativo, quia eontiguatur cum alio terminativo alterius line©, et sic non est in eodem loco, alioquin penetrarentur duee extremitates lineae, vel duae superficies corporum, ergo sunt in diversis locis etiamsi sint indivisibilia, consequenter se habentia; tum etiam in indivisibili continuativo, quia punctum inhaeret alicui parti, et tamen non penetratur cum illa, sed alteri unit, ergo a fortiori non penetrabitur cum altero puncto, si immediatum illi esset.

Sed contra est, quia indivisibile resistit penetrationi partium, quia est earum extremitas, et sic facit quod partes penes extremitatem se tangant, et non secundum se totas. At vero punctum sine partibus sumptum non tangit ut extremitas alterius, cujus ali® partes non tangunt; sed totum quod in puncto est, extremitas est. Si autem punctum inhaeret parti, et pars mediante illa tangit, vel unitur alteri, hoc ipso non se tota unitur illi, sed per aliquid sui non divisibile, sed indivisibile, et sic non penetratur. Unde ad primam instantiam dicitur quod duae superficies' quando se tangunt, sub eodem indivisibili loco continentur; ut expresse docet S. Thomas queest. xxvm de Verit. art. ii ad 40. Itaque plura indivisibilia non requirunt distinctum locum, sed tanguntur se totis; quia idem est in illis tangi, et tangi se totis, cum careant partibus; faciunt tamen ne partes penetrentur, quia ' faciunt ne partes se totis tangantur, sed solum penes extremitates. Ad secundam instantiam dicitur, quod punctum continuativum inhaeret parti inad»quate, scilicet toti parti, sed non totaliter, nec eam comprehendendo, et undique penetrando, cum sit illi improportionatum, utpotei indivisibile eum divisibili, sed inhaeret parti tanquam subjecto, ut principium ejus vel finis. Si vero punctum immediate uniatur alteri puncto, se toto unitur illi, cum sit adaequatum, nec sit in eo aliud tangere extremitate, et tangere se toto.

Plures rationes, quee ex Mathematica deducuntur, omittimus in praesenti. Videri possunt apud Gonimbrieenses hic qu. ii, art. ii, et alios quos ipsi citant. Plures etiam dicemus in textu Aristotelis hujus libri.

Solvuntur argumenta.

Primo arguitur: Quia si oontinuum non componitur ex indivisibilibus, sed ex partibus, vel ili» sunt semper divisibiles in alias, vel devenitur ad aliquam, qu© ulterius divisibilis non sit. Si hoc secundum, habemus intentum, si primum, sequitur in quolibet continuo dari infinitas partes, et infinitum in actu, quia quamlibet partem accipiendo, semper alia restat aecipienda, nec sufficit dicere, quod ili© partes sunt proportionales, et se communicantes, nam qu©cunque pars divisibilis habet actu partes illas, in quas dividi potest, et eam illae sunt divisibiles, aliquid adduot ad pr©cedentes, et constituunt majus, seu extensius, alioquin si non constitueret majus, esset indivisibile, ergo cum in quolibet continuo semper restet accipienda pars, qu» per additionem sui faciat majus, utique est pars non communicans.Item cum mobile successive transeat partes spatii, si ili© partes sunt »*-finit©, quacunque signata prius aliam attigit, et prius aliam, ergo nunquam inccepit motus,quia nunquam est signare unde inccepit: nec similiter poterit pertransiri aliquod spatium finito tempore, quia sunt infinit® partes pertr*nttund»7 et

quacumque transacta restant alia pertranseund». Ac denique positis partibus infinitis, etiam indivisibilia erunt infinita, et singulis indivisibilibus potest creari unus Angelus, ergo in fine eorum dabitur infinitum actu.

Confirmatur, quia Deus potest dividere omnes partes continui actu, quia omnes divisibiles sunt,ergo ab aliqua potentia dividi possunt, sive divisive, sive collective: facta autem hac totali divisione, non possunt amplius dividi, ergo remanent indivisibiles, ergo continuum componitur ex indivisibilibus.

Respondetur, solutione data,quod quaelibet pars est divisibilis, hoc ipso quod est pars, sed dicuntur omnes partes continui esse divisibiles in partes communicantes, quia pars quae servit divisioni unius, potest etiam servire divisioni suae partis immediatae, ut articulo praecedenti explicavimus. Unde ad replicam dicitur, quod quaelibet pars seorsam sumpta, et secundum se facit additionem, et extensionem ad aliam praecedentem, etiam designate sumptam, et quacunque restat dividenda, hoc ipso quod accipiatur et designetur cum partibus sumitur, in quas dividi potest, sed tamen istae partes inclus® in ipso toto quod dividitur, non faciunt majus respectu talis totius, quia in illo sunt inclusae, sicut quod unus aureus valeat decem argenteos, non addit valorem distinctum super ipsum aureum, sed in eo includuntur, eique communicant. Similiter partes quae in hoc continuo serviunt ad divisionem unius partis, et includuntur in ipso toto, et possunt servire pro divi9ioDe partis immediatae, et hoc est ad invicem esse communicantes, atque ita omnes partes servant semper divisibilitatem, nec tamen addunt infinitatem, quia ut essent infinite per additionem, re* quirebatur quod adderent divisibilitatem ex nulla parte se communicantem divisibilitati aliarum par^ tium, ut autem sint infinitee divisione, sufficit quod quacunque secundum se, et divisive sumpta sit divisibilis in partes, et actu habeat illas, in quas dividitur, sed cumcommunicatione, et conjunctione ad alias partes, in quas etiam dividitur pars immediata, et servit una pars (si vere existit) pro diversis, ideoque haec infinitas non est actu, sed potentia.

Ad secundam repiicam dicitur, quod mobile pertransit infinitas partes se communicantes, et syncategorematice infinitas, quas Philosophus in vm Physicor. dicit esse infinitas in potentia, quae infinitas, ut supra explicavimus, consistit in hoc, quod quaecunque signatur semper divisibilis est, et nunquam signari potest aliqua, quae non sit divisibilis, quantumcunque in infinitum signetur, ut dividatur. Et veram est, quod non potest signari prima pars, unde incipit motus intrinsece, sed potest signari unde incipiat extrinsece, quia immediate post aliquod instans incipit, ut dicemus sequenti quaestione.

Ad tertiam replicam dicitur, quod in quolibet instanti designato potest creari Angelus, quia hoc ipso quod creatur, designatur instans,sicut designatur res producta, dicendo nunc est Angelus. Instantia autem designata non sunt infinita,nec in una hora, nec in toto tempore^ cum includantur sub terminis finitis, sed designatio eorum dicitur infinita syncategorematice, quia non potest signari aliquod instans in aliqua parte temporis, quia in aliqua alia minori signari etiam posset. Ex boc tamen in fine horae non dantur actu infinita instantia actu, sed designabiiitas eorum est infinita syncategoremafcce.

Ad confirmationem respondetur, quod implicat per viam divisionis omnes partes continui actu solvi, quia per divisionem ita dividitur pars, quod semper dividitur in par¬tes, et consequenter quaelibet ma¬net semper divisibilis, et hoc modo dicuntur omnes esse divisibiles,non quia omnes simul dividi possint,sed omnes divisive, et seorsum, sicut omnes creatura? dicuntur possibiles, non quia omnes collective, et simul creari possint (ip probabiliori sen¬tentia) sed quia omnes divisive: unde non cognoscit Deus ultimam, quae amplius dividi non possit, quia hoc non est dabile : posset tamen Deus solvere omnem partem conti¬nui, non per viam divisionis, sed destruendo omnia indivisibilia, qui¬bus partes uniuntur; sed tunc partes illae manebunt penetratae, et non extensae, sicque destruetur quanti¬tas, non manebunt partes.

Secundo arguitur: Globus perfec¬tus in plano perfecto tangit plaDum in puncto, ut demonstrat Euclides iii lib. propos. xvi, asseriturque ab Aristotele i de Anima, cap. i, lext. xiii, et iii de Coelo, text. lxix, et constat, quia si in parte divisibili tangeret planum adaequaretur illi parti, et sic pro illa parte non esset perfecte sphaericum, sed talis globus in plano potest moveri motu # conti¬nuo, ut si velocissime impellatur; ergo immediate post unum punc¬tum tangit alterum; ergo in illo pla¬no sunt plura puncta immediata, quae tanguntur a globo.Confirmatur, quia secundum Mathematjcos, si punctum moveretur, faceret lineam si linea superficiem ; sed punctum motum non potest relinquere vesti¬gium, nisi constans ex punctis,neque enim potest tangere nisi puncta; ergo linea componetur ex solis punc¬tis.

Respondetur, illo argumento con-yinci Scotum ad asserendum, quod indivisibile separatum potest mo¬veri successive, ut videri potest in ii, dist. ii, qu. ix, §. Ad argument. Nec tamen concedit continuum componi ex indivisilibus, si imme¬diate post unum punctum movetur ad aliud ; dicunt enim Scotistae (li¬cet in hoc satis varient) non esse in¬conveniens quod punctum globi tangat partem inadaequate per mo¬dum motus, et fluxus, non vero per-manenter in eo quiescendo, quia sic non potest quiescere, nisi in loco si¬bi adaequato, quod. est indivisi¬bile.

Caeterum haec sententia manifes¬te enervat probationem Philosophi ut patet in hoc libro, capit.x, ubi id expresse improbat, et similiter capit. iii et viii, Physicorum,text. xl, ubi probat omne mobile esse corpus, quia est divisibile, nec enim Philo¬sophus divisibilitatem posuit in mo¬tu, solum ratione spatii, sed etiam ratione mobilis; ergo quod non est corpus, nec divisibile, mobile non est; et videri potest S. Thomas in hoc libro, lect. v, in fine, ubi os¬tendit Philosophum loqui de divisi-bilitate mobilis in partes quantitati-vas, alias non recte probaret Philo¬sophus quod mobile debet esse con¬tinuum, nisi esset divisibile, ergo indivisibile separatum non potest moveri motu continuo physico. Et praeter hoc urget satis fundamen¬tum adductum, quia si movetur con¬tinue, immediate post tangit aliud indivisibile, et sic erunt plura indi-tisibilia immediata in continuo. Di¬cere autem, quod potest tangere partem, in fluxu et motu, sed non quiescendo in illa, nihil est, quia etiam quando movetur, movetur in loco sibi adaequato, quia deserit unum locum, et acquirit alium, et omnis locus adaequatus debet esse locato, si vere locus est. Quod si po¬test moveri in loco sibi inadaequaJto, qualis est locus divisibilis, multy

melius in eo quiescet, qyia quanto amplior est locus, tanto melius in eo,, quiescitur, si cesset impulsus, sicut in eo moveri potest. Adde quod indivisibile nihil expellit a loco, cum:sit in extensum, ut ipsi Scotistae concedunt, ergo non movetur loco, nisi penetretur, cum eo, quod non expellit a loco.

'Ad argumentum autem de globo super planum, quod est fundamentuin Scoti, relictis variis solutionibus, mihi nullius videtur difficultatis, Dico quod globus ille non tangit planun* continue, sed discrete,et tamen, movetur continue. In quo magna contingit hallucinatio, quia existimatur, quod spatium, per quod movetur globus ex parte inferiori, est solum ipsum planum, quod tangit, cuip tamen sic etiam ipsi aer, non solum qui a parte superiori circumdat globum, tanquam locus ejus, quem constat non esse planum, nec in puncto attingi a globo, sed per suas partes circumdari, verum etiam aer inferior, qui est inter punctum, quo tangitur planum a globo, et partes elevatiores ipsius globi, et per hunc aerem inferiorem movetur globus continue, licet ipsum planum tangat in puncto discrete, sicut quando animal elevando pedes, et deprimendo ambulat per terram, certum est quod pedes animalis non tangunt continue omnes partes terree, sed discrete secundum elevationem pedum, et tamen movetur motu continuo per aerem, in quo pedes elevantur; ita ille globus non tangit partes plani, sed puncta contactu discreto, sed tangit aerem, qui est inter planum, et globum tactu, et motu continuo, et sic respectu plani se habet, ut motus modo progressivo, aut per saltum, quod tamen respectu aeris continue movetur. Unde etiam Angelus si se collocet in puncto, non se poterit movere motu continuo ad motum ipsius puncti, sed solum ratione suae virtualis extensionis, qua divj.-: sibili spatio potest assistere.

Ad confirmationem respondetur, quod punctum secundum mathematicos, solum moventur motu imaginario, non reali ut per hoc explicetur longitudo lineae sine latitudine, et sic motus puncti si daretur in re, faceret lineam quantum ad negationem, scilicet carentiam longitudinis; et profunditatis, non quoad positionem partium.

Ultimo arguitur: Quia post primum punctum lineae nullo f^lin, puncto considerato, vel immediate post sequitur indivisibile, et sic habemus intentum, vel sequitur pars divisibilis, et sic illud quod immediate sequitur, sine punctis est divisibile, et continuum, quia ut suppono solum sumimus primum indivisibile, et illud quod sequitur immediate post; ergo eadem ratione reli* quum omne, quod sequitur in continuo sine indivisibilibus continuari poterit. Confirmatur, quia secundum Philosophum i Topic. c. xiv, sic se habet indivisibile ad continuum, sicut unitas ad numerum, sed numerus componitur ex solis unitatibus, ergo continuum ex solis indivisibilibus.

Respondetur, quod si post primum punctum sumitur aliqua pars lineae designata, et aliquota, non est dubium, quod in illa includantur plura puncta, sicut et plures partes continuatae. Si vero consideretur pars non designata, sed id quod immediate sequitur post punctum, antequam aliud punctum sumi possit, dicimus quod illaentitas partis nondum est pars actu continuata, sed aliquid continuabile per modum partis mediante puncto sequenti, sine quo non datur actu continuatio, et sic non est simile de relicto continuo.

Ad confirmationem respondetur,

indivisibile comparari unitati non in omnibus, sed in eo quod unitas non est divisibilis discrete, sicut punc¬tum non est divisibile continue et secundo, quia indivisibile est ini¬tium continui, sicut unitas numeri. Sed quia indivisibile pertinet ad con¬tinuum terminando, et continuan¬do, non autem partes divisibiles prae¬bendo, non potest continuum quod habet partes solis indivisibilibus constare, sicut numerus solis uni¬tatibus, quia separatione et divisio¬ne non. compositione constituitur numerus.

QUESTIO XXL

DE INCOEPTIONE, ET DESITIONE RERUM.

Res quae incipiunt et desinunt, solum reducuntur, vel ad perma¬nentia, vel ad successiva, sub qui¬bus continentur instantanea, et quae tempore durant. De permanentibus agemus in hoc articulo, de succes¬sivis in sequenti.

ARTICULUS PRIMUS.

Explicantur regulae incceptionis, et desitionis in permanentibus.

Cum incoeptio significet initium durationis et desinitio finem, nihil aliud sunt termini incceptionis, et desinitionis quam instantia, sicut termini lineae sunt puncta, et sic tota difficultas in incoeptione,et de-sitione rerum consistit in designan¬dis instantibus, quibus res initiatur, aut finitur. Ut autem diximus in quaestione octava, duo sunt modi in¬cipiendi, et totidem desinendi, scili¬cet intrinseceet extrinsece; intrinsece dicitur aliquid incipere, quando in aliquo instanti habet existentiam, et immediate antea non habebat, et hoc vocatur incipere per primum esse. Extrinsece dicitur incipere, quando in aliquo instanti nondum habet esse, sed immediate post ha¬bebit, eo quod talis res incipit modo temporis divisibili, non modo ins¬tantis, et ita non potest signari ubi primo incipiat, et hoc vocatur inci¬pere per ultimum non esse, id est, per instans ubi ultimo non est, et immediate post incipit esse. Ex par¬te desitionis terminus intrinsecus est, quando in aliquo instanti est verum dicere, nunc est, et immedia¬te post non erit, et hoc est desinere per ultimum esse. Extrinsecus mo¬dus desinendi est, quando est verum dicere, nunc non est, et immediate antea erat, et vocatur desinere per primum non esse, eo quod non desi¬gnatur ubi res ultimo fuit, sed ubi primo non est. Res autem spiritua¬les licet nostro tempore et instanti¬bus non mensurentur, quia tamen virtualiter illis coexistunt, et nostro modo intelliguntur, etiam ad men¬suram nostrorum instantium eas regulamus.

Circa res ergo permanentes, sit prima regula: Substantiae perma¬nentes sive generatione, sive crea¬tione instantanea fiant, incipiunt per primum esse, non obstante quod generationem praecedat alteratio, quae est motus. Haec conclusio inte-lligitur per se, et connaturaliter loquendo. Ratio est, quia istae subs¬tantiae fiunt actione indivisibili, er¬go in instanti. Antecedens patet, quia non suscipiunt magis, et mi¬nus, in quantum substantiae sunt, neque creatio est productio per par¬tes, et per motum, cum sit totius entis productio ex nihilo, ergo ins-tantanee producit. Quod si produce¬ret per motum, ita quod esset ve¬rum dicere, nunc non est, imme¬diate post hoc erit, vel immediate post incipiet totum vel pars: non totum, quia illa mensura est parti-

bilis, et habet prius, et posterius, ergo prius est attingibilis pars quam totum, alias mensura attingendi non esset partibilis, ergo e contra, si non assignatur pars prior, et posterior, sed totum simul non incipit modo divisibili, sed indivisibili. Si autem immediate post non incipit totum sed pars, ergo illa aci io non estfactiva totius, nisi mediantibus partibus sicut motus, atque adeo non est per se primo productiva totius entis. De substantia vero quae producitur per generationem, constat etiam produci in instanti; tum quia substantia non habet contrarium, cum non suspiciat magis et minus; tum quia terminus per se primo generationis est aliquod totum subsistens, non ut producitur per partes, sed ut totum est, ergo non respicit productionem modo divisibili, sed indivisibili, scilicet ut totum, et integrum, nec potest in quacunque parte minori, et minori produci, cum exigat determinatam quantitatem, ut producatur, ut diximus supra quaestione octava. Videatur D. Thomas quodlib. vn, art. ix, et in hoc libro, lectione septima.

Statim vero se afferebat argumentum de dispositione ultima, quae fit per motum alterationis, et in illo instanti terminante motum est verum dicere, non est ultima dispositio, et in illo instanti adhuc non est verum dicere, nunc est forma genita, alias in illo instanti jam non esset forma corrupta, et consequenter ultima dispositio nunquam esset in subjecto corrumpendo, sed in generando, atque adeo non desineret forma corrupta ut vi dispositionis ultimae, quidquid autem infra ultimam dispositionem est, compatibile est cum illa. Si ergo in illo instanti est dispositio ultima, et in illo nondum est forma genita, immediate post erit, atque adeo non incipiet in instanti intrinseco.

Hoc argumentum multa tangit quae tractanda sunt in libris de Generat. Nunc sufficit dicere, quod ultima dispositio nunquam est nisi in subjecto generando, quia semper est conjuncta ipsi formae genitae, nec producitur a sola alteratione, sed ab ipsa generatione producente formam substantialem, quia ut conjuncta illi, et non Seorsum producitur. Desinit autem forma corrupta ex vi ultimae dispositionis, non quia in ipsa recipiatur, sed quia cum ipsa non compatitur, sicut etiam expellitur a forma substantiali, non simul existente cum forma corrupta, sed simul non compatiente, quidquid autem infra ultimam dispositionem est, compatitur cum forma corrupta, et in illa recipitur, sed cum advenit ultima dispositio, advenit etiam forma substantialis, ut illi conjuncta, et expellitur in genere dispositionis ab ultima dispositione, et a forma substantiali in genere causae formalis : de hoc autem puncto in dicto loco plenius tractabitur.

Quod si inquiras, utrum possit per creationem produci aliquid non in instanti, sed in tempore de potentia absoluta, respondetur, plures id negare, ut Vazquez ii tomo primae partis, disp. ccxxix, cap. x. Alii contra sentiunt, posse creare in tempore, de quo videri potest Cursus Garmelitanus hic disp. xxvi, quaest. iv; Fuente vi Phys. quaest. n, diffic. m, art. m, et alii. Veritas tamen est utramque sententiam quoad aliquid veram esse. Nam si intelligamus posse aliquod creari in tempore quantum ad mensuram intrinsecam creationis, vel rei productae, hoc repugnat, quia illa entiias, et actio ab intrinseco habent incipere modo indivisibili. Si vero loquamur de successione extrinseca, id est, de mensura coexistente extrinsece tempore divisibili sic non repugnat

creari aliquid a Deo in instanti correspondente tempori nostro divisibili, sicut substantia Indivisibilis Angeli coexistit spatio, et tempore divisibili, modo tamen indivisibili, exparte sui. Sic ergo non repugnat immediate post instans nostri temporis aliquid creari a Deo, non quidem in instanti ejusdem temporis, quod non immediate sequitur, sed in instanti alterius mensurae, quod aequivalet nostro tempori, v. g. in mensura aevi. An vero possit similiter annihilari, vel desinere substantia in mensura temporis, statim dicemus.

Secunda regula, seu conclusio: Res permanentes desinunt per primum non esse connaturaliter loquendo, etiamsi desinant per annihilationem, supernaturaliter autem, seu praeternaturaliter, non repugnat aliquid desinere per ultimum esse. Prima pars quantum ad annihilationem probatur, quia annililatio est suspensio totius concursus, quo res fuit creata, et conservatur in esse. Hic autem, cum modo indivisibili detur,ejus suspensio connaturaliter fit in instanti, sicut creatio in instanti fit: si autem suspenditur concursus in instanti, in eodem instanti intrinseco desinit creatura. Neque enim potest suspenso concursu in eo instanti durare, et immediate potest desinere, atque adeo erit verum dicere in illo instanti, nunc non est creatura, et immediate ante erat: hoc autem est desinere per primum non esse, quia tunc primo non est, si autem desineret per ultimum esse, esset verum dicere, nunc est et immediate post non erit; atque adeo esset verum dicere, sine concursu Dei in hoc instanti creatura est, et immediate post ablatum concursum non erit. Ceeterum, quia potest Deus suspendere suum concursum, non instanti nostro, sed immediate post illud, quia immediate post libere continuat et potest non continuare, ideo. si immediate potest instans tollat concursum, desinet per ultimum esse dicendo, nunc est immediate, post non erit. Qua} regula nullo modo potest negari,licet aliqui Auctores oppositum dicant fortasse' mutatis terminis.

Secunda pars conclusionis intelligitur de re quae desinit ad generationem alterius incipientis per primum esse; nam si aliqua forma incipiat per ultimum non esse, tunc illa quae desinit ad ejus incoeptionem necessario desinit per ultimum esse? eo quod desinit immediate post'instans: sic enim aliud incipit. Ex hoc probatur conclusio posita, quia tales res permanentes desinunt ad generationem alterius, ita quod idem est instans generationis unius, et desitionis alterius, et ita si res generatur per primum esse, necessario desinit res corrupta per primum nort esse, alias esset verum dicere, nunc' est res illa, immediate post nori erit, si desineret per ultimum essp; sed in illo nunc res est generata. Ergo esset simul in eodem instanti forma genita, et corrupta, vel si in illo nunc non est forma genita, sed immediate post erit, non generabitur in instanti per primum esse, sed in tempore per ultimum non esse, cujus oppositum ostendimus.

Ex quo sequitur, quod quando incipit motus per ultimum non esse, dicendo, nunc non est motus, immediate post erit, talis motus non excludit necessario formam, .quae toto tempore antecedenti quievit, sed incipit excludere, compatitur enim motus ad unam formam cum retentione oppositae, licet via corruptionis, sicut aegritudo cum vita et frigus cum calefactione movente ad calorem.

Dices primo: Repugnat quod subtantia desinat per primum non esse,

jri desinit per annihilationem, quia totum ilijid esse est indivisibile, et suspensio concursus est iqdivisibilis ;ergodesinit ad modum instantium; sed instantia desinunt per ultimum esse, ergo talis substantia, quae desinit per annihilationem, desinit per ultimum esse. Secundo: nulla res permanens, nec per se, neque per accidens, nec etiam supernatiiraliter potest desinere per ultimum esse; nam quod desinit per ultimum esse habet totum non esse in tempore, quia est verum dicere, nunc est, immediate post non erit; immediate autem post .est tempus : sed hoc non potest /convenire rei permanenti, quia convenit ei totum suum esse indjvisibiliter, ergo non esse, quod est ejus oppositum, etiam indivisi/biliter debet poni, quia id quod tollit, indivisibile est, ergo non in tempore. .Tertio : Res successiva, nec de potentia ahsoluta potest incipere, aut desinere in instanti per ultimum esse, si enim esset in instanti, non haberet partem post partem, quod est contra quidditatem successivi; ergo non potest verificari, quod sit in instanti. Ergo etiam res indivisibilis non potest verificari, quod sit in tempore.

Ad primum negatur antecedens. .Ad probationem dicitur, quod indivisibile formale ut instans, solum desinit per ultimum esse: indivisibile autem subjective et materialiter, scilicet id quod est subjectum indivisibilis durationis, bene potest desinere per primum non esse, si desinit annihilatione. Instans autem non desinit annihilatione, sed successione temporis, quia in instanti, quo pst, non potest annihilari, desi..nit ergo immediate post, quod est per yltimum esse. Res ergo, quae annihilatur, desinit ipsa annihilatione! in instanti; in quo suspenditur.conqursus non immediate post, atque adeo per primum non esse. Nequeestnecesse, quod primum non esse, sit privativum, id est, adjunctum generationi alicujus rei ; sufficit quod sit pura negatio essendi.

Ad secundum negatur antecedens. Ad probationem respondetur, quod bene potest non esset rei indivisibilis dari in tempore, et non instanti intrinsece; imo quod desinit per ultimum esse, non habet ipsum non esse in instanti, sed immediate post, quia non esse non mensuratur duratione, sicut ipsum esse, nisi per accidens, quando sequitur ad incceptionem alicujus esse, per cujus incceptionem aliquid corrumpitur : tunc enim desinit res in instanti, in quo primo opposita forma generatur et est. Secus est, si Deus suspendat concursum in tempore, et non in instanti, tunc enim desinit per ultimum esse, ut dictum est.

Ad tertium respondetur, quod motus non posset intrinsece mensurari duratione indivisibili, quia sic destrueretur ratio motus, quae petit partem post partem ; instans autem habet negationem partium. Nec potest coexistere instantaneae durationi, nisi sit instans aequivalens multo tempori, sicut est instans aevi, quod tamen non correspondet motui, ut propria, et adaequata mensura, sed inadaequata: multa enim successiva coexistunt instanti angelico. Et similiter indivisibiles, licet intrinsece non possint mensurari mensura divisibili, et successiva temporis, .bene tamen extrinsece coexistendo in mensura, quae aequivalet, et coexistit multo tempori, ut explicatum est.

ARTICULUS II.

Regulae incceptionis, et desitionis in successivis, et instantaneis, et quiete.

Prima regula: Motus incipit per ultimum non esse, et desinit per primum non esse. Ratio primae partis est manifesta, quia motus successivus non habet esse in instanti, cum non habeat esse indivisibile. Ergo in tempore, ergo non incipit per primum esse, alias esset verum dicere : nunc est, et immediate ante non erat. Non potest autem verificari de motu, quod nunc est, hoc enim pertinet ad mutatum esse, quod est terminus motus : et sic ad tale mutatum esse, praecedit moveri, ut probat Philosophus in hoc libro sexto. Ergo motus ut distinguitur a mutato esse, quod est indivisibile motus, non incipit in instanti indivisibili sed indivisibiliter, quod est incipere per ultimum non esse, et non per primum esse.

Nec potest dici, quod motus incipit per aliquid indivisibile, licet non sit mutatum esse, quia hoc est terminus motus, non initium. Nam contra est, quia illud indivisibile, quod dicitur initium motus, modo est, et ante non erat, cum in illo instanti incipiat. Ergo est aliqua mutatio,seu mutatum esse,et cum ante illud non praecesserit aliquod moveri, erit actio instantanea sine aliquo motu praecedenti, sed quiescente subjecto, toto tempore ante in opposita forma; de qua actione non loquimur, sed de successiva : imo inde probat D. Thomas i par. q. liii, art. m,non posse Angelum moveri in instanti, quia non potest aliquid toto tempore praecedenti quiescere,et in ultimo instanti illius temporis moveri, seu aliter se habere. Quae doctrina est eadem cum ea, quae traditur a Philosopho in hoc libro, text. lvi et ibi a D. Thoma lect. viii, quod cum motus stricte dictus sit de uno positivo ad aliud positivum, non potest stare quod subjectum toto tempore quiescat sub una forma positiva, et in ultimo nunc illius temporis inveniatur mutatum ad aliam, eo quod in illa forma est tanquam in termino a quo, quiescendo tanquam in forma positiva, et sine motu et tendentia ad terminum ad quem,ut supponimus, quia toto tempore quiescit, ergo si in ultimo nunc illius temporis, est in termino ad quem, sine transitu et tendentia mutatur de termino a quo ad terminum ad quem, cum nunquam ante illud ultimum nunc moveatur, sed quiescat, quod naturaliter esse non potest, nam etiam in generatione substantiali datur motus et alteratio praecedens, et ante illuminationem de novo motus luminosi, supernaturaliter autem potest oppositum contingere, ut si Deus subito producat terminum ad quem, et destruat terminum a quo, sine transitu medio de uno ad aliud.

Quod vero omnis motus desinat per primum non esse constat, quia si desinere per ultimum esse, esset verum dicere, nunc est motus, immediate post non erit, nunquam autem verificatur de motu, quod est in instanti, et in nunc, cum essentialiter sit divisibilis secundum partes priores, et posteriores,quae non possunt esse in instanti.

Secunda regula : Res permanentes, quae incipiunt et desinunt modo successivo, ut calor, quantitas et similia, incipiunt et desinunt ad modum motus quantum ad suam entitatem absolutam. Si vero considerentur quantum ad gradus, vel ratione majoris,et minoris quantitatis, si gradus sit certus, et determinatus, et in parte certa, et determina-

ta, incipiunt per primum esse, alias per ultimum non esse. Prima pars probatur, quia motus non est praeter res ad quas est motus, sed est ipsa res in fieri, et tendentia, et sic incipiente motu, incipit res ipsa, verbi gratia, qualitas ad quam est motus, ergo sicut motus incipit per ultimum non esse, ita et res illa ad quam est motus,et simile est de ejus corruptione,supposito quod corrumpitur per motum.

Secunda vero pars probatur, supponendo, quod in qualitatibus, v. g. non solum datur latitudo ab una qualitate ad aliam, sed etiam datur latitudo gradualis a minori ad majorem gradum, et e contra; inter gradum autem et gradum datur latitudo divisibilis secundum magis, et minus ad modum partium proportionalium. Et qualitatem secundum istas partes proportionales vocamus formam indeterminatam,sed secundum partes aliquotas,seu gradum certum vocamus formam determinatam. Dicimus ergo, quod ut graduatio qualitatis, qua redditur tanta, incipiat per primum esse,debet concurrere duplex conditio prima, quod gradus ipse, seu pars qualitatis sit certa. Secunda, quod subjectum, seu pars subjecti in qua incipit, sit certa, et determinata, si vero altera conditio deficiat,incipiet per ultimum non esse.

Ratio est, quia stante utraque conditione, si inciperet gradus caloris, verbi gratia, ut quatuor per ultimum non esse, esset verum dicere, nunc non est talis gradus caloris, et immediate post erit. Vel ergo in illo instanti deest aliquid ad illum gradum determinatum, vel non ; si non deest, ergo jam datur, et sic non incipiet immediate post in illa parte. Si deest aliquid, vel divisibile, vel indivisibile; si divisibile non incipiet immediate post in tota illa parte, quia de illo divisibili prius attingetur una medietas quam alias, et sic immediate post adhuc non incipiet tota.Si indivisibile non potest acquiri immediate post in tempore, sed in instanti quo est mensura indivisibilis, ergo non incipit immediate post instans, ergo neque per ultimum non esse. Caeterum pars, in qua incipit gradus qualitatis, non sit determinata, vel ipse non sit certus, et determinatus gradus, bene potest incipere per ultimum non esse, ut patet, quando intensio est motus uniformiter difformiter diffusus, sic enim calidum, verbi gratia, ut quatuor, si in aliquo instanti applicetur subjecto, ita diffundit calorem, quod in superficie immediata ponit calorem, ut quatuor,et in eo quod immediate sequitur post superficiem, quidquid est infra calorem ut quatuor, et sic consequenter minus ac minus,usque ad non gradum. Si ergo incipiat motus intensionis, cum debeat incipere per instans extrinsecum, seu ultimum non esse, oportet quod immediate post instans, illa pars, quae immediate sequitur post superficiem majorem intensionem acquirat, ergo cum talis calor sit illud, quod immediate est infra gradum quatuor, si immediate post crescit, immediate post accipiet gradum ut quatuor, et sic incipiet ille gradus ut quatuor, immediate post instans in illa parte incerta, quod est incipere.vel ultimum non esse. Et eodem modo incerta pars formae poterit incipere immediate post instans ratione motus uniformiter difformis.

Quod si dicas : Currere hic argumentum supra factum,quia in parte immediata post superficiem, vel deest aliquid divisibile, vel indivisibile ad gradum ut quatuor, et quidquid dicatur, non potest incipere immediate post ille gradus certus, respondetur deesse aliquid divisibi-

le per modum partis proportionalis, et designatae, sed illa vincitur per motam, qui etiam immediate post modo divisibili incipit, et sic etiam ponit modo divisibili, quidquid restat ad gradum, ut quatuor. Et si urgeas, cur non idem dicemus quando in parte certa incipit gradus certus, respondetur quod illa pars cum sit certa, non potest vinci per illam partem motus, quae incipit immediate post instans, quia illud quod immediate post instans sequitur,est aliquid divisibile indesignatum, et proportionale, et sic non potest afficere qualitate totam partem certam. At vero si tota pars certa moveatur usque ad ultimum instans, quo incipit certos gradus in ea,tunc immediate ante instans non deest nisi aliquid indivisibile, ut producatur ille gradus, quia nihil deest quoad fieri, et divisibilitatem ejus, sed quoad terminari, et ut sit In facto esse, quod est indivisibile.

Quod si petas, quomodo desinant istee formae, quae fiunt per motum, sive secundam se, sive secundum graduationem, respondetur quod desinunt ad incoeptionem formae oppositae, v. g. calor incipit remitti ad motum frigoris, frigus autem incipit per ultimum non esse; quia incipit per motum, in quod est verum dicere, nunc non est frigus, immediate post erit, et sic necesse est,quod desinat ille gradus caloris, seu remittatur per ultimum esse, in quo est verum dicere, nunc est talis gradus, immediate et post non erit, quia nunc non est frigus, et immediate post erit, et cum frigore introducto non stat ille gradus caloris. Si autem calor desinat, non solum quantum ad gradum,sed etiam quoad totam entitatem, desinit per primum non esse, quia non desinit, nisi ad totalem introductionem for-ihae oppositae quae introducitur in instanti terminante motum, hi -quo est verum dicere, hunc; est frigis, immediate autem antea non eratl/et consequenter nunc non est calor, et sic verificatur, quod nulla; forma perfecte, et totaliter desinit per ultimum esse, nisi sit instantanea.

Tertia regula : Quaecunque indivisibilia successiva incipiunt per primum esse, et desinunt per ultimum esse. Constat hoc,quia tantam durant per instans. De instanti' autem est verum dicere, nunc est, et immediate antea non erat, et similiter nunc est, et immediate post non erit, ergo incipit per primum esse, et desinit per ultimum esse. ‘Si autem inciperet per ultimUm non esse, dicendo, nunc non est et immediate post erit, darentur duo nunc, seu instantia immediata. Indivisibilia autem permanentia, ut punctum in quantitate actus indivisibilis in intellectu, et similia, incipiunt lege · rerum permanentium.

Ultima regula : Quies negativa motus incipit, et desinit sicut instans, quia solum datur in instanti, in quo est incapacitas ad motum. Quies autem privativa incipit per ultimum non esse, et desinitper ultimum esse.Et probatur, quia non potest incipere illa quies in instanti intrinseco, quia in illo non est capacitas ad motum, et consequenter non est quies per modum privationis, ergo incipit immediate post instans, quia immediate post potest esse motus, et consequenter si nunc non movetur, incipit quiescere privative. Desinit' autem quiescere, quando incipit moveri ab una forma ad oppositam, licet enim adhuc‘in illa sit (quia non corrumpitur illa forma, quousque altera introducatur, quae est terminus motus,tariien non est in illa quiescendo, sed 'tendendo ad oppositam, tollitur ergo quies, quando incipit motus, ired

: mcipiimotuspeF.aktimum non esse, ifirgo desinit quies per ultimum esse quando est Yerum dicere, nunc est .•qtaes; immediate post non erit, quia immediate post/est motus.

Solvuntur argumenta.

; Primo arguitur : Ad probandum raetam incipere per primum esse, i seu- dari primum mutatum esse, nam aliquis terminus motus, v.g. i aliquis locus primo acquiritur, alias non relinqueretur aliquis terminus : a quo, si aliquis non acquiritur. j Ergo sicut est dare primum terminum a quoy qui relinquitur, ita primus terminus ad quem, qui acquiritur. Si autem nullus assignatur; ergo versus principium omnis motus est infinitus, cum careat principio, Confirmatur, in illo casu supra posito de cane cadente e turri, qui moritur in medio, tunc enim ille .motus distinotus, qui incipit in.cacavere, incipit in instanti,quia cum .generatione continuatur; ergo potest motus incipere in instanti. Denjquerin.motu datur ultimum mut&tum esse, in quo desinit motus; ergo; eadem ratione poterit dari primum mutatum esse; licet in instan•ti non sit motus.

Respondetur non dari primum terminum acquisitum per motum, i nisi ,talem terminum praBcedat aliquis motus, quo acquiratur, atque adeo motus non initiatur in ipso termino. Et licet detur terminus a quo designatus, tamen quando primo incipit motus, non relinquitur in facto esse, sed quando terminatur motus : et sic quando motus incipit adhuc mobile potest esse sub -termino a quo, licet non in esse quieto, sed in moveri, et via corruptionis,sicut dum quis movetur ad mortem per aegritudinem adhuc est in vita.Neque hoc est carere principio, et esse infinitum versus initium, quia non caret principio extrinseco motus, 6ed intrinseco, neque habet infinitatem,nisi syncategorematice, quia non est dare primam partem motus, cum incipiat modo divisibili^ et pars illa .ait divisibilis in infinitum, lioet sub parte fmita qqntineatur.

Ad confirmationem jam .supra respondimus in illo; instanti, quo generatur cadaver, non dari motum, sed incipere extrinsoce, et discontinuari a motu praecedenti propter generationem distincti subjecti, a qua generatione, et non a motu procedit illa acquisitio loci, in qua cadaver invenitur, quando primo generatur.

Ad ultimum dicitur, dari in motu ultimum mutatum esse quia datur finis motus, qui finitur in aliquo termino producto, et tale mutatum esse praeceditur a toto moveri. ,At vero si daretur primum mutatum esse,non praecederet aliquod moveri, .alias non osset primum principium motus illud miltatum esse, sine moveri autem non potest dari mutatum esse. Nec intelligimus, quod ultimum mutatum esse, terminat motum,quasi intrinsece includendo in se partes priores, et posteriores, sed quasi ab illis relictum, et extrinsece terminans motum•

Quod si instes, quia in ultimo mutato esse existit motus; ergo adhuc tunc non desinit intrinsece, et per .primum non. esse,, sed per ultimum esse, antecedens constat, quia motus est divisibilis: ergo non possunt omnes partes simul desinere, sed una prius, quam alia; ergo quando advenit ultimum instans non omnes •simul desinunt, sed aliquid desinit, et aliquid permanet : ergo adhuc aliquid motus tunc datur; et deinde, quia motus existit per suum indivisibile, sicut tempus per instans, ergo in illo indivisibili adhuc existit

motus. Imo non nisi per illud, sicut patet, quando incipit aliquis gradus caloris per primum sui esse, ut di¬ximus, tunc enim vel adhuc existit motus, vel incipiet ille gradus ca¬loris, sine actione,si tunc non datur motus. Denique, in quantitate per¬manente quamtumcunque dentur partes in infinitum divisibiles, ta¬men datur aliquis primus terminus, et ultimus, inter quos illae partes includuntur, et redduntur finitae. Ergo similiter partes motus priores, et posteriores aliquo primo termino includuntur, quia ubi datur prius, datur primum, nisi sit processus in infinitum.

Respondetur quod in ultimo mu¬tato esse nulla pars motus invenitur intrinsece, et ita in illo non desi¬nunt simul omnes partes, neque aliqua illius permanet, sed imme¬diate ante omnes partes successive transierunt; in ultimo autem ins¬tanti jam non transeunt, sed termi-native transactae sunt. Dicuntur au¬tem desinere in illo instanti, non quia in illo adhuc sit motus, sed quia in facto esse jam non est,cum immediate ante successive desine¬rent transeundo. Partibus autem transeuntibus succedit instans.

Ad secundam probationem dici¬tur, quod tempus, et motus existunt per indivisibilia continuata, non per terminativa, durat enim per illa per quae continuatur ejus esse fn ratione 'succedenti; terminativum autem instans est desitio non exis-tentiae motus. Ille autem terminus, seu gradus, qui producitur in illo instanti terminativo, habet illo ins¬tanti actionem terminative existen-tem, et virtualiter, non successive, et formaliter. Haec est enim natura motus quod una pars resultat, et se¬quitur ex alia: et sic licet illa tran¬seat successive, altera producitur ex illa terminative, et sic producitur una ex alia succedendo illi. Nec re¬quiritur, quod tunc existat formali¬ter pars antecedens, quando existit, et producitur sequens, sed sufficit, quod immediate praecesserit, et illi altera continuetur, ratione enim continuationis virtualiter dicitur manere, seu terminative, de quo amplius dicemus in libro de Gene¬ratione.

Ad ultimum probationem dicitur, quod tam in quantitate permanente quam in successiva partes claudun¬tur terminis seu indivisibilibus, sed cum hac difTerentia,quod in quanti¬tate sucessiva termini sunt extrinse-ci ipsispartibus, nec positionem ha¬bent in illis,quia se habent uttermi-nusaquo,et ad quem: et a primo in¬cipit motus relinquendo illum :'in se¬cundo terminatur cessando.In quan¬titate autem permanente termini, seu indivisibilia habent positionem in ipso continuo, et conjuncta sunt permanenter partibus, nec se ha¬bent tanquam terminus a quo, et ad quem, et ideo sunt intrinseci, et permanentes in ipsa quantitate, non extrinseci, ut in motu.

CIRCA LIBRUM SEPTIMUM.

DE COMPARATIONE MOVENTIUM ET MOBILIUM.

QUAESTIO XXII.

DE CONDITIONIBDS REQUISITIS AD MOVENDUM.

Conditiones istae sunt tres, scilicet ex parte agentis existentia, ex parte rei motae, et effectus, distinctio a movente, neque enim potest aliquid movere, et facere se ipsum, et ex parte passi et agentis, requiriritur applicatio. De existentia egimus supra quaestione septima. Quomodo autem salvetur in instanti ultimo, quando jam desinunt dispositiones ad corruptiones subjecti in libris de Generatione dicetur. De reliquis duobus agemus in praesenti quaestione.

ARTICULUS PRIMUS.

Utrum omne, quod movetur, ab alio moveatur ?

Propositio ista Philosophi a multis rejicitur, qui existimant non requiri realem distinctionem, inter id quod movet et movetur, quod attribui solet Soto ii Met. q. xiv, et videri potest Placa in u Phys. disp. i, q. vn, qui plures refert, et sequitur etiamCabero hic disputatione unica, dubio secundo.

Fundamentum hujus sententiae sumitur, tum ex variis actionibus, in quibus movens et motum non distinguuntur realiter; tum ex destructione fundamenti Philosophi. Primo ergo est difficultas in motu cordis, et in motu gravium et levium. Totum enim cor movetur, et totum movet, quia cum sit motus vitalis, est a seipso. Similiter totus lapis movetur deorsum, et totus se movet, quia non impellitur ab aliquo extrinseco. Et similiter aqua calida se movet ad frigus, non per emanationem, sed per motum successivum, ut videmus, atque adeo idem est, quod movet. Nec dici potest, quod in istis motibus materia movetur, et forma movet, quia ut supra qu. xix, probavimus ex Philosopho mutatio materiae prim* non est motus stricte dictus; sed motus requirit pro subjecto ens in actu. Et ita D. Thomas xxv de Verit. art. ii, docet quod formae non possunt esse moventes, sed solum principium, quo aliquid, movetur. Quare, cum praedicti motus sint motus proprie, non potest sola materia esse mota, quia motus non habet pro subjecto solam materiam,ut in v Physic. dicit Aristoteles.

Secundo, est difficultas in actibus immanentibus, qui in eodem a quo egrediuntur, recipiuntur, alias non essent immanentes; ergo in illis idem est agens et patiens, movens et motum.

Tertio, est difficultas in emanatione propriae passionis,recipitur enim passio in eodem subjecto,a quo emanat. Ergo idem se habet active, et

passive respectu passionis emananantis, et receptae.

Quarto, viventia movent se ipsa: in hoc enim. praecise distinguuntur a non viventibus, ut docet S. Thomas i p. q. xviii, art. i. Ergo in eis idem-debet esse movens et motum. Nec sufficit dicere, quod in viventibus sint diversae partes, quarum una est movens, et alia mota: contra enim est, quia ut Philosophus _ostpndiUib..yuiy,texL xxx.lect, vn, apud D; Thopiam, in fine,. nullum continuum movet se. ipsum,, partes _autem viventis sunt continuae, ergo '.f&tionq partium non. mo.vet se ipsum, et deinde, quia si una pars movet aliam, illa quae, tantum est mota, non vivet, quia non. movetpr a se, pars, autem quae tantum ;.moyet,. et non movetur, erit, actus purus, si autem movetur ab alio extra se, hoc ipso .non est vivens, quia t njoyetur tantum ab alio.

Ultimo, fundatur haec sententia, destruendo fundamentum Aristotelis, scilicet quod non potest idem simul esse-in actu, et potentia respectu ejusdem, et consequenter non potest idem simul, esse movens, et motum, quia in(tantum est movens in quan,tum est in actu, et in. tantum movetur, in quantum est inpoteptia. ^ed hoc fanile solvitur, dicendo quod non potest esse simul inactu, et in potentia formaliter, bene tamen virtualiter, sicut aqua •cajida formaliter caret frigore, et est in potentia ad illud, virtualiter tamen in actu habet frigus .ratione form* substantialis, cujus virtute exit; et voluntas est in. pptpntia ad r,aptum amoris, et ii> actu;hqbet virtutem ad producendum illum.

.•Ii»,sunt.rationes, qujbus .aliqui infirmum ponant hoc axioma. Unde, P.:. Snarez disp.. xxix. Metaph. i.sect. i, non-multum illi fidit, ut ex Illq dedatur .demonstratio,ad probatus dari unum,.primum, motorem, qui est Deus, magis autem id confirmari ex alio principio,scilicet quia omne quod fit, ab alio fit, et ^disput.. xviii Mptaphys.. sect. vn, conatur Aristoteles explicare, et defendere,majori forsitan labore,quam profectu.

Gaeterum D. Thomas perpetuus est in hac doctrina Aristotelis defendenda in toto rigore, non solum in hoc sensu, quod omne quod movetur debet habere virtutem, qua moveatur ab alio productam, et receptam,sed etiam,quia praeter virtutem -requiritur, quod motio, qua aliquid movetur, sit ab ajio, Et certe si hoc principium destruitur,consequenter oportet affirmare ex principiis philosophicis, quae fundantur in motu, non posse nos sufficienter, demonstrare Deum esse, si quidem Philosophi qui ex natura, motus processerunt ad ostendendum dari unum primum motprem, qui sit immutabilis et aeternus, in. his solum, duobus principiis-fupdati sunt, quia omne quod movetur, ab alio movetur, et non est, dare ..processum in infinitum in causis moventibus. Si autem id quod movetur, non est necesse quod ab ajjo moveatur, nec etiam est necesse sistere in aliquo, quod sit movens non motum, cum idem possit moveri, et movere se ipsum. Constat autem Aristotelem t$m hic lib. vjn, c. iv, quam ipxuMelaph.text. xxxv, solum per viam motus processisse, et per praedicta principia ad obtendendum Deum esse, ut.ibL lect._ryi, in fine,, et j contra Gent. c. jliii, advertit. D; Thomas qui,etiam late ex•.plicat hoc principium loco .citato contra Gen. et i parr quaest. ii, iirt. iii.. Nec per illam imam. Philosophi -antiqui, processerunt,...Plato. enim qui posuit aliquod movens.,esse, quod sa moveret, loquebatur de motu, qui est intelljgere, sicut ihygnitur.in.peo, pbija^nen, pfiWfie #pn

est motus, sed metaphorice, de quo D. Thomas vii Physic. lect.i, et loco ctyato contra dentiles.Constat autem Philosophos sufficienter denfionstrasse dari divinitatem, et eeternitatem in Deo, ut aperte eos revincit Apostolus a:d Rom. i, dum inquit: Invisibitia Dei per ea quse facta sunt intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque ejus virtus, et divinitas,ita ut sint inexcusabiles,quia cum cognovissent Deum, hori sicut Deum' glorificaverunt. Sentit ergo Apostolus non solum ratione naturali Deum Cognosci posse, sed etiam de facto aphilosophis esse cognitum. ergo consequenter tenemur admitterre, quod principia quibus Philosophi processerunt, sunt certa, et sufficientia ad talem demonstrationem.

Et quia Aristoteles hoc principium inductione ostendit in hoc libro vu, cap. i, et viii, Physicor. cap. iv, et v, nos in praesenti illud admittimus, et explicamus, juxta universalius fundamentum, quod comprehendit omnem operationem creatam, quae per modum motus agitur, ulli enim operatio rei differt a substantia,et aliquid potentialitatis supponit in subjecto, aliquem modum niotus habet,ut dicit S. Thomas in i, distinet, viii, q. iii, art. i ad quartum ; hoc autem fundamentum est illud supra insinuatum et positum a Philosopho hic cap. v, text. xL,quod non potest idem simul esse ih actu, et in potentia respectu ejusdem, neque idem potest esse dependens a se ipso; unumquodque autem in tantum est movens in quantum est in actu, et motum in quantum est in potentia, et similiter in quantum motum dependet a movente; unde non potest esse idem 9imul movent, et motum respectu ejusdem.

Quod vero non sufficiat dicere, quod idem est simul in actu virtualiter, et formaliter in potentia, ita quod sufficit habere virtutem motivam,et subjectum recipiens motum, constabit manifeste ex solutione ad ultimum,ubiostendemus,quodnihil sufficit actu movere, ex eo prse^ cise quod in eo est virtus, sed requiritui*, quod habeat aliquid de motu inactu, ratione cujus moveat id quod est in potentia, quia omnismotus est de quodam in quiddam, et tanquam actus entis in potentia habens scilicet aliquid de actu, et transiens ad id quod est in potentia.

Sic ergo istud axioma intelligitur cum duplici conditione. Prima, per modum negationis, quod nihil a seipso movetur, ut a primo et per semovente, et primo et per se moto,ui' intelligit S. Thomas vu Physic. lecti i. Quod enim movet supponendo illud prius cujus virtute movet, vel movet ratione partis moventis,, et partis motae, jam supponit aliud esse movens et aliud motum; non vero idem se movere formaliter loquendo. Secunda conditio est, quod intelligitur de motu procedente depotentia ad actum, ita quod per id quod est de actu reducit id quod esi in potentia. Et ad hoc non sufficit habere actum qui est virtu9 ipsa,sed habere virtutem actu motam, ut transeat per actum ad id quod est de potentia; sola enim virtus est indifferens et indeterminata de se ad movendum, per hoc autem quod habet aliquid de motu in actu, movetur ad id in quo est in potentia; habere autem aliquid de motu in actu, non potest a se primo, quia id etiam debet habere per motum, et reducendo se de potentia ad actum, si enim sine motu habet per se primo movere, illud movere non est motus physicus, quia non est exi* ens de potentia ad actum, sed erit movere independens ab alio reducente de potentia ad aotum, qilod

est esse primum movens. Quod si in movendo e^t independens etiam in essendo, quia operari sequitur esse, et esse est propter operari: et sic, si aliquid est per se mobile, quia est natura, et per se primo movens se sine motu ab alio, aperitur via, ut dicatur naturam esse primum movens, et esse Deam sine alio principio primo movente, quod his temporibus introducere conatus est impius, et damnatae memoriae Julius Caesar Vaninius in libro de admirandis naturae arcanis.

Quare recte dixit D. Thomas vii Physic. lect. i, in fine idem esse: « Quod omne quod movetur ab aliquo movetur, ac dicere, quod omnis motus debet esse divisibilis, et non potest aliquid se toto esse motum, et esse mobile, sed ex parte motus in actu debet procedere ad partem motus in potentia. » Quod etiam verificatur in intellectu et voluntate, et in omni motu, seu operatione procedente de potentia ad actum, nam intellectus ex cognitione principiorum movetur ad conclusionem et voluntas, ex fine ad media, et in actu finis ab intellectu et a Deo, et intellectus in primo actu a Deo. Et sicut non sufficit habere virtutem motivam, ut aliquid dicatur se movere, sed requiritur, quod haec virtus ut mota moveat, et ab una parte motus transeat ad aliam, et consequenter non moveat actu, nisi habeat motum in actu : ita non sufficit habere formam, ut dicatur per illam movere se ipsum ex parte materiae, quae est in potentia, quia tam forma, quam virtus se habent ut principium quo movendi, non ut ipse motor, ut dicit D. Thomas xxii, de Verit. art. iii, praeter quam quod id quod movetur motu stricte dicto, non est sola materia, ut probat Philosophus v Physic. sed corpus, ut etiam docetS.Thomasm cont. Gent. pap. xxin. Nec denique materia est mobilis, sed informabilis a forma in genere causae formalis non efficientis, quae est movens.

Ad primum a principio respondetur quod de motu gravium, et levium, et reliquis ibi numeratis sequenti quaestione latius agemus. Interim dicimus, omnes illos per emanationem oriri a natura, cui conveniunt, quod etiam de aqua reducta ad pristinam frigiditatem, notat Cajetanus i par. quaest. liv, artic. m. Emanatio autem respectu naturaB, a qua dicitur emanare, non est motus, et consequenter non procedit in ea praedictum axioma, nec enim dicitur per emanationem res se movere. Respectu autem generantis naturam, et consequenter passiones eadem actione et motu, jam in tali emanatione verificatur, quod movetur ab alio natura recipiens passiones, aut in illas se de novo reducens, scilicet a generante saltem mediate, ut sequenti quaestione latius dicetur. Motus autem cordis, «quia vitalis est, non ita facile percipitur, quod a generante sit.Sed tamen quia etiam vita in rebus creatis est accepta, et derivata ab alio, non ita vivens movet se, quod non etiam moveatur ab alio in primo motu, quo incipit vita, ut D. Thomas docet i p. quaest. xvm, art. m, et queest. cv, art. rv ad 2, et ita ille motus est vitalis tanquam initium vitae receptae ab alio, non tanquam consummatio, et perfectio vitae : haec enim operatio viventis, et a se movente, quatenus per unam partem jam motam, et factam in actu movet alias, et ita ille motus cordis non ordinatur ad quiescendum in aliqua forma, sed ut constituatur in actu ad movendum reliquas partes, quae constitutio a generante debet procedere, cum sit primus motus : in quo etiam assimilatur motus cordis motui coeli, ut docet D. Thomas opusc. xxxv, quia coelum non movetur ad quie§-

cendum in aliqua forma, sed ut constituatur movens, et primum alterans respectu aliorum.

Ad secundum de actibus immanentibus, respondetur, quod imprimis in eis agens, et recipiens non sunt idem ; nam agit potentia cognoscens simul cum specie, recipit vero sola potentia non species, et appetitus agit ut motus a cognitione et a Deo; recipit vero sola potentia; qua ratione istse potentiae solent dici passivae.

Secundo, dicitur quod licfet agens et recipiens actionem sint idem, non ita repugnare ; tum quia actio ipsa egreditur ut accidens, et consequenter ut inhaerens; unde si sit actio perficiens ipsum agens tanquam actus ultimus illius, non autem transmutans alia, non repugnat, quod egrediatur, ut inhaerens, et recepta in ipso agente : tum quia actio non requiritur, quod sit divisibilis, et de quodam in quiddam, sed potest esse indivisibilis. At vero motus necessario est divisibilis, et secundum partes priores, et posteriores procedit, et ita omne quod movetur secundum partem posteriorem, et motam, necessario supponit partem priorem, ut moventem, ut fiat transitus de uno ad aliud, et illa pars prior si etiam est mota, etiam est ab alia priori movente, quousque deveniatur ad aliquam, quae vel sit sine motu, vel sit ab alio extrinseco movente; et sic si vere aliquid movetur, semper ab alio priori movetur, non vero si aliquid agit, debet in alio distincto ponere actionem receptam : unde aliud est actio, aliud motio,aliud agens et recipiens, aliud movens et motum; quod movet, reducit de potentia ad actum, et procedit de quodam in quiddam, quod agit praecise dicit elicientiam actionis.

Ad tertium, constat ex dictis, quod emanatio ut emanatio potest recipi in eo, a quo emanat, ut autem est idem cum motu, semper est ab alio, scilicet a generante, et vide quae diximus de emanatione, quaestione duodecima, articulo ultimo.

Ad quartum respondetur quod viventia non se totis, nec per se primo se movent, sed mediantibus partibus, quatenus una pars organica movet aliam, ut Philosophus explicat vni Physicor. cap. iv. Nihil ergo, quod per se primo movetur, a se potest moveri, sed ab alio. Et ad replicam dicitur, quod Aristoteles cum dixit nullum continuum se ipsum movere, loquitur de continuo homogeneo, quod habet partes omnino similes; sic enim est perfecte continuum, quia perfecte simile. Vivens autem habet partes organicas ethete-rogeneas, quae licet sint continu» quantum ad quantitatem, sunt tamen dissimiles quantum ad dispositionem, et qualitatem, secundum quam movent, et moventur. Neque in his partibus moventibus, et motis proceditur in infinitum, sed prima pars movens movetur ab alio motu vitalitio, elicitur quidem hic motus ab ipso vivente, sed moto a movente extrinseco seu generante, quod potest dare motum vitalem, non quidem consummatum et perfectum, sed inchoantem reliquos, eo quod vita in nobis est participata, et ita non repugnat inchoationem ejus esse ab alio. Pars autem ultimo motu non movet se ipsam per se primo, sed ab alia parte ejusdem viventis, et sic respectu totius, motus ejus vitalis est.

Ad ultimum respondetur non sufficere virtutem, qua aliquid constituitur virtualiter in actu, ut dicatur aliquid movere se ipsum, quatenus est in potentia ad actum producendum a tali virtute, quia talis virtus vel producit illum actum ut mota, seu mediante motu, vel per simpli-

cem emanationem sine motu. Si operatur ut mota, clarum est, quod non sufficit virtus illa, qua dicitur esse in actu virtualiter, quia licet sit principium movendi ut quo, non tamen est ipsum movens, neque constituit aliquid in actu movens, nisi supposito mortu, quo tanquam ex priori parte motus transeat ad aliam. Ad hoc autem, ut virtus constituatur mota, oportet quod vel ille motus habeatur per alium priorem motum, et sio semper quod movetur, movetur ab alio, vel deveniatur ad unum priorem motum, qui sit ab alio quod moveat, et non permotum. Si vero illa virtus operetur per simplicem emanationem, vel per non motum, hoc ipso non comprehenditur sub isto axiomate, quod movetur ab alio movetur, nisi quatenus simplex emanatio est motus generantis, et tunc ab alio movetur, scilicet a generante; quomodo autem generans dicatur movere genitum, etiam si non sit illi praesens, vel generatio sit discontinuata, dicemus quastione sequenti.

ARTICULUS II.

Utrum requiratur approximatio moventis a mobili, ut operetur ?

Duplex approximatio inter movens et mobile potest intelligi, altera formalis, quae vocatur immediatio suppositi, ut cum ipsa substantia agentis proxima est passo. Altera virtualis, quee vocatur immediatio virtutis, ut cum virtus agentis diffunditur in aliquid distans, ubi ipsa virtus est praesens, et non substantia ipsa : et de utraque procedit difficultas, an videlicet requiratur immediatio suppositi respectu ejus, unde incipit motus, et secundo an per virtutem diffusam partus debeat agere in propinquum, quam in distdne.

Sunt ergo aliqui auctores*' qui-absolute existimant non requiri a|* proximationem, quia putant posste aliquid agere in distans, quin agat in propinquum, qui citantur a; G»n nimbricensibus:hic super c. ii, q. i>. arui. At vero Scotus, ini,dist.xxxviij quaestione unica, non absolute seo* tit, quod potest aliquid agere indis* tans, quin agat in propinquum, sed quod qualitates diffusae ab agenie distante non producunt substan--tiam, etiam tanquam instrumenta? sed positis illis dispositionibus producitur substantia in parte distanti, sine eo quod producatur in raa* dio.

Nihilominus opposita sententia omnino tenenda est, quae est e» pressa Aristotelis^ in hoc libro, vn* cap.n,et ibi eam late probat D.TJtef mas lect. ii et m, et i p. q. vm,anfc. i, et iii contra Gent. capit. Lxvut, quae sententia oontinet duo. Primum est, quod in omni agente requiritur approximatio, seu immediatio supr positi, respectu sui primi effectus* et oonsequenter respectu passi* si effectus ex passo educitur : quod sl non educitur ex passo, ut in creatione, agens erit immediatum ipii effectui. Seoundum est, quod in agentibus quae diffundunt suam virtutem in remotum, oportet quod prius agant in propinquum, et sin respectu omnis effectus, debet dari, aliquis contactus, seu propinquitas, agentis saltem virtualis; et commMr niter sequuntur Philosophum omnfl*.-ejus interpretes. Et praeter probationem a Philosopho allatam per inr ductionem in omni genere motus; videmus enim in omni motu altara* tionis, et augmentationis, et in motu locali, qui fit per impulsum, vol> tractionem semper reperiri aliquem* contactum inter movens, et passum*, quod immediate movetur. Ulteriuit etiam probatur necessitas hqjus contactus, quia alias non esset undp

limitaremus sphaeram activitatis in agentibus, posset enim quodcunque agens agere in omnem distantiam: sl enim sine transmissione virtutis per medium potest agere in aliquid, quod distet duobus palmis, cur non poterit similiter agere in id quod distat duobus millibus, vel in quodcunque aliud sine termino, siquidem non dependet a medio, ut operetur virtus ?

Quod si dicas: Non minus id sequi in nostra sententia, quia diffusio virtutis non fit per hoc quod transeat de subjecto in subjectum, sed per hoc quod multiplicetur de una parte subjecti in aliam, et sic quaelibet pars poterit aequaliter agere in aliam, et totam virtutem suam imprimere : quae est ergo ratio cur non possit ista multiplicatio fieri in quamcunque distantiam sine ter^ mino, respondetur quod omne agens, quod diffundit suam virtutem, diffundit illam uniformiter, difformiter per medium, et quanto magis elongatur virtus dittusa a suo agente, magis debilitatur usque ad non gradum, eujus ratio explicabitur amplius in libris de Generatione. Sufficit nunc advertere, quod actio procedit uniformiter difformiter, ot magis, ac magis debilitatur, tum propter resistentiam passi, tum propter ipsum modum recipiendi, quia virtus in extraneo subjecto imperfectiori modo suscipitur, et consequenter debilius operatur, nisi a proprio agente instauretur, et consequenter si multiplicatur in subjectum magis distans, quaelibet pars debilius operatur, et debilius recipit talem virtutem usque ad non gradum.

Ratio autem a priori cur requiritur approximatio agentis ad passum, ut effectus progrediatur ab agente, ea est, quia agens educens formam ex passo, educit illam uf unitam, 'aut inhaerentem illi; et sic effectus exit ex concursu passi, et agentis, oportet ergo, quod virtus sit conjuncta passo, ut effectum illi conjunctum producat. Unde ai diffundit suam virtutem in remotum, virtus illa, quae ibi ponitur, etiam debet exire ex agente et passo, cum diffundatur ut unita passo, ergo debet supponere talem passum unitum agenti, denique non potest agens agere circa materiam sibi non subjectam, et determinatam erga se; non est autem alius modus determinandi, et subjiciendi materiam agenti, nisi penes contactum, et propinquitatem, quod enim remotum est et distans, non habet unde determinetur ad hoc agens potius quam ad illud, cum respectu ejus nullam habeat conjunctionem neque unionis, neque propinquitatis, per quam ad illud determinetur.

'Quod si dicas: Quomodo sufficit virtutem agentis esse contiguam passo, siquidem ex una superficie ad aliam non transit actio, eo quod est accidens et non potest de uno subjecto transire ad aliud; ergo requiretur, quod virtus sit inhaerens ipsi passo, ut ex illo eliciat actionem, et non solnm illi contigua. Quod si dicatur communicari ab agente in passum virtutem, quae ipsi passo inhaereat, in hoc ipso est difficultas, quomodo illa virtus communicatur passo, siquidem non transit illa virtus do subjecto in subjectum, neque actio illam communicans ; ergo ut producatur in passo, et ei communicetur, manet idem argumentum in sua vi, respondetur ad producendam actionem, et effectum in passo non requiri, nisi quod virtus producens sit contigua et conjuncta passo, et non ei inhaerens, imo passum debet esset distinctum ab agente, ut sit motum ab eo, non quia actio transeat de subjecto in subjectum, neque virtus diffusa, sed quia in alio subjecto non procedit ab agente, nisi in

passo conjuncto, a quo educitur, et sic unum tantum subjectum habet, non transitum de uno ad aliud; sed tamen non potest produci virtus, ut recepta in materia distanti, sed in propinqua, quia distans cum non fit conjuncta ipsi agenti, non determinatur erga illud, nec subjicitur illi, et consequenter non concurrit cum illo ad recipiendum actionem, et virtutem.

Ex quo sequitur, quare respectu Dei nihil possit esse distans; quia omnia respicit Deus ut effectum, nihil ut preesuppositum subjectum, quod effectus non sit, et quia quilibet effectus ita dependet in esse a Deo, quod per suspensionem concursus potest annihilari, ideo omne quod habet esse, est immediate a concursu Dei, et non mediante concursu diffuso extra se per creaturam, quia nullus concursus creaturae est talis, quod per ejus suspensionem potest res annihilari. Est ergo omne ens immediate proximum Deo, et intra quamcunque rem Deus est, propter summam dependentiam a Deo, tam ex parte formae, quam ex parte subjecti, et potius esse, quod nulla habet creatura. Quod si aliquid operetur in distans prius quam in propinquum, non est quia operetur in aliquid distans a se, sed distans respectu alicujus creaturae, non autem respectu sui, qui ubique est.

Solvuntur argumenta.

Primum argumentum deducitur ex pluribus experientiis, quibus videtur prius aliquid agere in distans, quam in propinquum, sicut in lebete ad ignem adhibito partes superiores aquae calidiores sunt, fundus autem lebetis, qui propinquior est igni, frigescit: ignis corripit sulfur, vel picem longe distantem, non aerem intermedium, sol generat multa in terra, quae non in medio, neque per qualitatem diffusam, quia id quod generatur, substantia est: torpedo facit tremere manum piscatoris, non chordam, et oculi fascinantes imprimunt malam qualitatem pueris, et non aeri intermedio, et magnes attrahit ferrum distans, et non corpus propinquum;denique phantasia residens in capite movet appetitum, qui est in corde, et alias partes corporis distantes, et non alias intermedias. Confirmatur, quia calidum ut quatuor applicatum medio habenti similem qualitatem ut quatuor, non agit in illud, quia non potest illud amplius intendere, quia non potest agere ultra quatuor et tamen agit in passum ultra distans, quod non habet calorem ut quatuor, ut etiam supra admisimus qu. vrn. Ergo potest agere in distans prius, quam in propinquum.

Respondetur, omnes illas experientias solvi unica solutione, quam tradit D. Thomas vii Physic. lect. iv, et in ii, distinet, xv, quaest. i, articul. ii ad 6, ubi inquit : « Quod actio cujuslibet agentis habentis situm prius recipitur in medio, quam in termino, non tamen oportet,quod recipiatur in utroque eodem modo, sed secundum quod exigit dispositio utriusque, » sicut ponit exemplum Commentator viii Physico, de pisce : « Qui retentus reti stupefacit manum, praeter hoc quod stupefaciat rete, quod stupefactionis capax non est: et tamen secundum aliquem modum rete alteratur ex virtute piscis. Ita etiam oportet, quod virtutes superiorum stellarum prius recipiantur in mediis orbibus, quam in inferiora corpora, quamvis non eosdem effectus utrobique habeant.» Ita D. Thomas. Quare in his omnibus effectus quidem, qui manifesta apparenC fiunt in distanti, sed tamen virtus, qu® diffunditur, transit

prius per medium, licet non habeat in illo similem effectum, quem in remotis propter dissimilem dispositionem, sicut ignis non inflammat proximum aerem, quia est humidior, inflammat autem sulphur distans, quia magis siccum, calore tamen transeunte per aerem ; et lux solis majorem calorem efficit in terra, quam in medio, quia magis addensantur radii in terra, quam in medio, et diversas res generat in terra propter diversam dispositionem, quam in medio per quod transit virtus: sicut etiam magnes, torpedo, oculi fascinantes emittunt suas qualitates per media, licet effectus faciant solum ubi inveniunt proportionem et capacitatem. Et similiter phantasia imprimit in appetitum, et alias partes corporis distantes, quia non in omnibus est eadem dispositio, et temperamentum, ut eodem modo moveantur, licet virtus movens, et spiritus qui excitantur, descendant per partes propinquiores. Alii tamen volunt, quod illa motio fit per sympathiam, seu radicationem potentiarum in eadem anima, de quo agemus in lib. de Anima. Similiter in lebete apposito ad ignem, certum est, quod calor, qui est in partibus superioribus aquae transit per fundum lebetis,sed tamen rarefacta aqua per calorem, dat locum frigidiori aquae, quae est in parte superiori, quae densior et gravior est, ut descendat ad fundum, et infrigidet illud manentibus calidis partibus superioribus. Si tamen divisit ad ignem, totus redditur calidum.

Ad confirmationem respondetur, quod in illo casu agens vel conservat calorem ut quatuor, quem invenit in medio, et sic agit in illum conservando, et in reliquas partes alterando, vel conjungitur cum illo calore, qui est in medio, et uterque calor per modum unius operatur in partes non habentes tantum caloris, et sic nunquam agit in remotum, quin prius agat in propinquum.

Secundo arguitur : Quia divina virtute potest aliquid agere in distans prius, quam in propinquum : ergo illa conditio non requiritur essentialiter, sed solum ratione ordinis naturalis, non est autem ratio cur non possit talis ordo vinci, et suppleri ab aliqua causa naturali. Eadem enim inconvenientia sequuntur, si supematuraliter vincatur, vel si naturaliter. Confirmatur, quia videmus aliqua moveri in absentia, vel distantia suorum agentium sine virtute diffusa per medium, sicut sagitta impulsa movetur in parte distanti, non impulso medio, et similiter grave movetur deorsum sine ulla motione actuali generantis. Ac denique, si quis ad ostium fornacis manum apponat, calefit ab igne fornacis, si autem concludatur ostium, statim cessat calor in manu. Ergo signum est, quod aer non calefaciebat immediate, sed ignis.

Respondetur conditionem istam approximationis suppleri posse a Deo, neque essentialiter esse requisitam, sed naturaliter propter limitationem virtutis agentium naturalium, eo quod virtus limitata non solum limitatos effectus producit, sed etiam in ipso modo producendi limitata est, et ideo non potest in quamcunque distantiam sine limite operari, sed in materiam determinatam, alioquin non magis determinabitur ad unam quam aliam, sicut non potest forma quamcunque materiam informare, sed eam quae mediantibus dispositionibus sibi appropinquat, et sibi subjicitur. Deus autem potest hanc determinationem supplere, quia virtus ejus ubique tangit, et sic potest suo concursu causae creatae subjicere non solum materiam conjunctam et applicatam, sed etiam distantem, quia res-

pectu concursus Dei nihil est dis¬tans, et sic non sequuntur eadem inconvenientia, si Deus velit con¬currere cum causa creata sine alli¬gatione ad talem modum ejus con-naturalem, respectu materiae sibi proximae et conjunctae.

Ad confirmationem respondetur, quod in impulsu sagittae virtus im¬pellentis non solum est in aere pro¬ximo, sed in ipsa etiam sagitta, et in aere eam deferente, qui tamen aer a sagittante primo fuit impulsus et illa impulit partes sequentes, et illae alias, et sic semper transivit virtus per medium, sed quia est vir¬tus de se transiens, cum est in par¬tibus sequentibus desinit esse in an¬terioribus, aer enim primo divisus a sagitta rursus in se reclusus est, et quiescit, impulsu ultra transeunt©. In gravibus autem non fit motus a virtute emissa de novo a generante, sed ipsi naturae a principio impres¬sae, ex qua per dimanationem oritur motus, non per novam actionem. Et ad ultimum de igne fornacis di¬cimus, quod recluso ostio, continuo debilitatur calor, qui est in aere ut in subjecto extraneo, et manus sen¬tit debilitationem caloris, quousque totaliter a contrariis corrumpitur vel temperatur; unde non sequitur quod non calefaciebat per me¬dium.

CIRCA LIBRUM OCTAVUM.

DE MOTUS iETERNITATE, ET REDUCTIONE IN PRIMUM MOTOREM.

QUESTIO XXIII.

DE MOTU RERUM NATURALIUM, ET PRO¬JECTORUM.

ARTICULUS PRIMUS.

Utrum gravia, et levia moveantur a se, vel a principio extrinseco ?

Haec difficultas admodum celebris est, et ejus resolutio pendet ex prin¬cipiis, quae valde conducunt ad alias materias, in quibus agitur de moti¬bus dependentibus a principiis ex-trinsecis, ut in prima intellectione, et prima volitione, in motu cordis, et similibus. Et supponimus hic duo tanquam certa, et in uno est tota difficultas.

Primo, est certum gravia et levia habere in se formam, et principium sive activum, sive passivum, ut etiam in absentia sui generantis, omni alio extrinseco movente re¬moto, moveantur, cum id constet ipsamet experientia: hoc autem principium est duplex, scilicet prin¬cipale, quod est forma substantialis, quae est radix illius motus, et minus principale, quod est gravitas, vel le¬vitas, ut enim dicit D. Thomas in ii, dist. xiv, quaest. i, artic. v ad Se¬cundum : « Sicut substantia non est

(principium alterationis, nisi me¬diante calore, vel frigore, ita neque est principium motus, vel quietis localis, nisi mediante gravitate et levitate. » Unde male aliqui recentiores negant,. gravitatem et levita¬tem esse qualitates, sed substantiam ipsam gravis et levis: nam gravitas suscipit magis et minus, unde illud dicitur gravissimum, quod petit esse in infimo loco, ut patet in pri¬mo de Coelo, text. xvm, lect. v, apud D. Thomam, substantia autem non suscipit magis et minus. Sola autem compressio partium non fa¬cit gravitatem, sed hoc pertinet ad densitatem, quae etiam qualitas est, non substantia; potest autem dari corpus densum, nec tamen grave, neo leve, ut corpus solis et astro¬rum, potest etiam aliquid esse mi¬nus densum, et magis grave, sicut lignum, quod natat super aquam,et corium aquam plenum fertur in pro¬fundum, aqua autem non est den¬sior ligno, neque corium, licet ve¬rum sit quod densitasjuvet ad majo¬rem gravitationem.

Secundo, est certum quod gene¬ranti saltem remote tribuitur motus gravis in hoc sensu, quia dat for¬mam, et principium ipsi gravi, quo movetur. Sed hac ratione etiam ge¬nerans dat viventi formam, et prin¬cipium quo movetur vitaliter, et ta¬men vere movet se.

Quare difficultas in hoc consistit, an res inanimatae accipiant a gene¬rante non solum virtutem movendi, sed etiam motum ipsum, ita ut licet habeant in se principium motus ut quOy sive passivum, sive activum, tgmen principium movens ut quod non sit ipsum grave, quod movetur, sed ipsum generans, a quo accipit formam et motum.

Duplex est sententia: prima docet gravia et levia moveri ab intrinse-oo, nec habere motum a generante, f$d splum ab eo habere virtutem ut moveantur, et hac ratione attribui motum eorum generanti, tanquam principio remoto, non ut proximo ipsius motus. Quae sententia attri¬buitur Scoto in ii, dist. u, qu. x ; Gregorio dist. vi, q. i, art. iii, et se¬quuntur plures ex recentioribus, ut Placa ii Physic. disp. v, qu. vn ; Pe-rerius lib. vi, c. xvi; Martinez ii Phys. in illustratione capitis primi, notabili vi; Cabero vn Physic. disp. unica, dub. iii.

Opposita sententia tanquam Aris-totelioa docetur a D. Thoma pluri¬bus in locis i p. q. xvm, art. i ad 3, q. cv, art. n et ii contra Gent. cap. x1vi, et iii contr. Gent. cap. xxm, et vni Physic. lect. vni, et ii de Coelo, lect. ii, et in ii, dist. nv, q. I, art. m, et alibi saepe. Et D. Tho¬mam sequuntur communiter ejus dis¬cipuli, et alii, qui citantur a Conim-bricensibus lib. vm, c. iv, q.i, art.n, et Cursu Garmelitano disp. xxvm, q. ii.

Continet autem haec sententia quatuor dicta, ex quibus tria tan¬quam certa affirmantur ab his Auc¬toribus, et in alio est dubium inter ipsos. Primum dictum: Principium motus gravium, et levium per acci¬dens, est removens prohibens, sicut qui removet columnam est causa quod descendat lapis, sed per acci¬dens, non per se. Secundum dic¬tum : Principium talis motus per se ut quod est generans ipsum grave, mediante tamen principio intrinse¬co, quod est forma gravis, et gravi¬tas ejus, tanquam principia ut quo, eo quod iste motus dimanat a tali forma. Tertium dictum:Nullo modo ipsum grave movet se ipsum tan¬quam motor, et ut quod. Quartum dictum: Principium quo, scilicet forma, et gravitas alii dicunt esse principium passivum talis motus, alii activum. Sed verius est in sen¬tentia D.Thomae,quod est principium activum formale, ut distinguitur

contra materiale et mere passivum, non autem est principium activum per modum motoris et agentis.

De primo dicto non est difficultas aliqua. De quarto, explicabimus mentem D. Thomse infra. De secundo et tertio, probandum nobis est, quod sit sententia Aristotelis, et vera, tum quantum ad id quod negatur, scilicet grave non moveri a se; tum id quoad quod affirmatur, scilicet moveri a generante, ut a principio quod, et a forma intrinseca, et gravitate, ut a principio quo, quia mediante illo dimanat motus.

Quod ergo sit sententia Philosophi, constat manifeste ex hoc libro vm, cap. iv, art. text. xxix, supponit enim Philosophus gravia et levia suapte natura moveri, id est, naturali motu, et non violento, inquirit autem a quo principio moveantur, et inquit: « Est autem impossibile, quod moveantur a se ipsis, est enim hoc officium vitee, et animatorum proprium, quee consistere in se ipsis possunt.» Subjungit autem in textu xxxiii : « Eorum quee natura moventur, iterum queecunque a se ipsis moventur, ab aliquo moventur, et quee non a se ipsis, ut gravia et levia (aut enim a generante, .et faciente leve et grave, aut ab eo quod impedientia, et prohibentia solvit) omnia ergo quee moventur, ab aliquo moventur.» Videri etiam potest Aristoteles lib. m, et rv de Coelo, in locis quae infra citabimus adducendo auctoritates D. Thomee.

Et licet verba citata clarissima sint, respondent tamen oppositi Auctores dupliciter. Primo, quod Aristoteles solum voluit docere, quod gravia et levia non moventur a se ipsis eo modo, quo animalia, scilicet motu spontaneo et progressivo, non tamen voluit negare, quod omnino moveantur ab alio cum dicat suapte natura moveri. Secundo, respondetur quod dixit Philosophus gravia et levia moveri a generante per quamdam attributionem, non sicut a proximo, et per se movente; nam eodem modo dixit, quod moventur a removente prohibens, cui tamen non attribuitur iste motus, nisi per quamdam attributionem, et sic Aristoteles non assignat hic principium proximum motus gravium, sed remotum.

Sed prima solutio omnino aberrat ab intento Aristotelis, cum enim ipse intendat probare, «quod omne quod movetur ab alio movetur, quando dicit gravia et levia non a se moveri, sed ab alio; si solum intelligitur non moveri a se motu spontaneo, bene tamen alio motu, qui sit ab intrinseco, ergo ex hoc solum poterat inferre, quod omne quod movetur, non movetur ab alio motu spontaneo, non tamen quod absolute movetur ab alio et non a se ipso, cum tamen absolute Philosophus dicat omne quod movetur ab alio moveri, et gravia et levia a se ipsis non moveri. Deinde, quia viventia non solum moventur a se ipsis in motu spontaneo, quem possunt sistere quando volunt, sed etiam in motu omnino naturali, quem non possunt detinere, ut in motu nutritionis, et augmentationis, et aliis similibus, ergo non sufficienter probavit Aristoteles gravia et levia non moveri tanquam viventia, et a se ipsis, si solum intelligit quod non moventur a seipsis motu spontaneo, sed utrumque exclusit, scilicet quod non moventur motu spontaneo, neque alio motu a se ipsis, ut motu augmentationis, etc. Quod autem dicit Philosophus moveri suapte natura et levia, non intelligit, quod a seipsis moventur, sed naturaliter et non violenter.

Secunda vero solutio levissima est: tum quia moveri a generante, ut a principio remoto, et per quamdam attributionem etiam convenit

viventibus, quia accipiunt a gene¬rante virtutem se movendi, ergo si solum hac ratione tribuitur generan¬ti motus gravium et levium, qui gra¬via et levia accipiunt virtutem a generante ut moveant se, nullam differentiam poneret Aristoteles in¬ter gravia et levia, et inter viventia, cum tamen dicat a se ipsis non mo¬veri, quia hoc est proprium anima¬torum; tum etiam, quia intentum Aristotelis non erat probare, quod omnia quae moventur, moventur ab alio per quamdam attributionem, et ut a principio remoto, siquidem id probat per inductionem in his, quae moventur ab alio, ut a principio pro¬ximo, sicut in his, quae moventur violenter, et in viventibus. Ergo in-sufficienter relinqueret probatum Aristotelis illud principium, si in gravibus et levibus non probaret, quod moventur ab alio nisi tantum remote, et per quamdam attributio¬nem, nec deberet dicere, quod om¬ne quod movetur, movetur ab alio, sed quod habet virtutem ab alio, ut moveatur; hoc enim est moveri ab alio, ut a principio remoto, quod ta¬men non dixit Aristoteles.

Et fundamentum hujus sententiae stat in duobus. Primo, quantum ad partem negativam,quod non move¬antur a se. Secundo, quantum ad positivam, quod moveantur a gene¬rante. Quod a se non moveantur, ratio Philosophi satis ostendit.Pri-mo, quia moveri a se est proprium viventium; in hoc enim praecise dis¬tinguuntur viventia a non vivenit-bus, quia movent se et non solum ab alio: et tunc dicitur aliquid carere vita, quando non amplius se movet, ut optime S.Thomas ostendit i p. q. xvm, ar.i. Et constat, quod viventia non solum motu progressivo se mo¬vent, quod solum convenit animali¬bus perfectioribus, sed etiam motu vegetationis, et nutritionis, sicut convenit plantis; et ita quilibet mo¬tus a se sufficit ad rationem vitae. Deinde etiam, 'quia in lapide, v. g. omnes partes sunt ejusdem rationis et virtutis, nec est alia movens, et alia mota, sicut est necessarium in his, quae se movent, ut probat Phi¬losophus in hoc libro, cap. v. Alio-quin eadem pars esset simul movens et mota in actu, et potentia respectu ejusdem contra id quod probatum est quaestione praecedenti. Nec suffi¬cit distinguere materiam et formam, ita ut materia sit pars mota, et for¬ma pars movens, quia materia sola non est capax motus stricte dicti, ut ex Philosopho in v Phys. probat D. Thomas in n,dist. xiv, q. i, ar.m, et q. xxii, de Ver. ar. m, et m con¬tra Gent. cap. xxii, respectu autem mutationis substantialis movetur a generante. Forma autem ost princi¬pium quo movendi, non autem mo¬tor, nisi habeat adjunctas partes orga¬nicas ; qua ratione dicit Philosophus hoc libro,c. iv, quod anima est pars movens, scilicet mediantibus parti¬bus organicis.

Quoad partem vero positivam,sci¬licet quod motor gravium et levium sit generans, ex eo deducitur, quia id quod acquiritur per motum in gravibus, et levibus est esse in loco, et situ determinato in universo,quod unicuique debetur juxta propriam naturam, perfectiori enim debetur locus superior, et inferiori inferior. Quare hoc ipsum debet dari a gene¬rante naturam cum ei debeatur ex vi et proprietate natur®, et in ipso instanti generationis; res enim ge¬neratur cum suis proprietatibus et accidentibus inseparabilibus, sicut res generatur cum colore et figura, et caeteris dispositionibus, ergo etiam sibi debetur situatio et ordinatio aliqua in universo juxta propriam naturam.

Est autem haec differentia inter viventia, et non viventia, quod pro¬pria et naturalis dispositio viven-

tknn, esi esse in motu, ita quod idem est viventi mors, quod carentia omnis motus a se. Naturalis autem dispositio non viventium est qiiiescare,et removeri a quiete est removeri a dispositione naturali. Unde proprius actus gravis et levis, est esse deorsum aut sursum, ut dicit Philosophus in hoc capite iv text.xxxu, et ibi D. Thomas lect. viii, atque adeo gravitas et levitas primo,et per se dantur ad quiescendum in loco, non ad movendum; sed quia ipsum quiescere est quaedam proprietas et passio naturae, vel ad modum proprietatis, ideo pertinet ad complementum generationis obtinere quietem, sicut obtinere alias partes et proprietates naturae, nisi obstet aliquod impedimentum, et cum nihil generet se, ideo talem quietem obtinere non pertinet ad ipsum grave, sed ad illud a quo generatur, ita quod ipsa tendentia ad quietem seu motus ad illam quoties a tali naturali dispositione removetur grave, est pars quaedam generatipnis et complementum ejus, quod, ut recte dixit Gajetanus i p. q. xviii, art. i, valde notandum est pro materia gravium et levium, inde enim pendet tota intelligentia illius. Igitur quoties impeditur propria passio manente forma in subjecto toties sublato impedimento resultat in vi illius generationis, qua primo producta est, quia ex Vi illius debetur, sicut ablato uno puncto in linea resultat aliud, et ablata subsistentia Verbi, resultaret propria in humanitate Christi. Quod si ex ablatione propriae passionis vel motus ejus, forma non maneat in subjecto eo quod removentur dispositiones requisitee, non mirum, quod non amplius resultet iHa passio, sicut impedito motu cordis, iterum non resultat, quia moritur animal, nec manet m eo forma a qua resultet.

Itaque motus in gravi et levi est emanatio quietis seu tendentia ad quietem in loco sibi debito, quae emanatio virtualiter est ipsa prima generatio et complementum ejus. Sed tamen illa quies quando in loco proprio, in ipso primo instanti generationis datur, resultat sine motu per simplicem emanationem, si autem res sit extra proprium locum, datur per remotionem contrarii, et tollendo terminum a quo,atque adeo per motum, generatio enim illa in attingentia passionum potest vim habere motus, quatenus non solum dare potest ipsam proprietatem, sed removere ab opposito a quo impeditur, vel in quo invenitur. Et idem prorsus est in reductione aqusB ad connaturalem frigiditatem, si ablata sit.

Solvuntur argumenta.

Sed dices primo: Instari hanc nostram rationem in multis aliis actionibus, quae etiam pertinent ad naturalem dispositionem et perfectionem rei, nec tamen attribuuntur generanti ; nam in viventibus motus augmentationisetnutritionis, et respirationis, et in non viventibus calefactio ignis et generatio alterius, attractio ferri a magnete, et similes pertinent ad perfectionem eorum. Secundo, quia motus cordis prima intellectio et volitio non sunt a generante ; tum quia sunt actu vitales et consequentes a principio intrinseco, non ab extra ; tura quia non sunt per emanationem sicut propriae passiones, alias ad actionem daretur actio, et ad motum motus, et ipsi primi actus intellectus et voluntatis clarum est quod peremanationem ab essentia esse non possunt, sed per veram elicientiam; tum denique, quia motus cordis non datur in primo instanti, cum in instanti motus non sit; ergo non est a generanto,

totam enim tribuit generans id quod in primo instanti oonvenit. Tertio, quia datur principium elicitivum hujus motus in gravi, scilicet ipsa gravitas, mediante qua movetur; ergo non dimanat motus, ut propria passio, quia ad dimanationem non exigit substantia qualitatem me¬ diam, qua tanquam principio ope¬ retur.

Ad primum respondetur, quod augmentatio et reliqui motus natura¬ les sunt quidem perfectiones, sed non propriae passiones ipsarum re¬ rum, nec propriarum passionum ac¬ quisitiones ; unde in ipsis non con¬ summatur generatio, nec natura ge¬ nita, et sio non tribuuntur a gene¬ rante, sed acquiruntur a genito.

Ad seoundam instantiam respon¬ detur, omnes illos motus esse a ge¬ nerante, ut a movente sicut de motu cordis docet D. Thomas i-u, q. xvu, art. rv ad 2 et opusc. xxxv, et de primo motu intellectus, et volunta¬ tis, quo movetur a Deo, i par.quaest. XVIII, artic. in, et qu. lxui, artic. v, «t I-II, queBSt. ix, art. iv. Primus enim motus intellectus, et volunta¬ tis, quia est circa finem, se habet si¬ cut motus cordis, quia respectu finis in communi nunquam deficit, seu peccat; respectu vero finis in parti¬ culari, si deficiat, est mortale peccar tum, quasi carentia vitae. Sed tamen illi actus vel motus, licet sint ab extrinseco movente, sunt tamen ab extrinseco principio eliciente, quia aetus vitales sunt, unde non se ha¬ bent ut propriae passiones, quae ita dimanant, quod sala actione gene¬ rantis fiunt, ita ut ipsum subjeotum, cui conveniunt mere passive se habeat,ideoque motuscordis solum vo¬ catur a D. Thoma accidens per se consequens vitam, in i-h, qu. xvn citata. Pertinet tamen ad generans dare tale accidens, seu motum ipsi genito, quia primus ille motus per se requiritur ad constituendum vivens in proprio statu viventis, quod est esse in motu, et non in pura quiete. Sed quia est in motu, non quomodocunque movente, sed mor vente ut se moveat, et ut agat, con¬ sequenter non est ab ipso vivente mere passive, ita ut recipiens mo¬ tum illum nihil omnino agat, sed elioitive a principio activo, quia aotus vitalis est; sed quia est actus vitalis talis viventis, quod habet vi¬ tam participatam ab alio, et depen¬ dentem ab alio, seu motum ab alk>> ideo in ille actu et primo motu ab extrinseoo principio movetur, sed movetur ut moveat, et ut agat, de quo D. Thomas prim. p. q. cv. art. iv ad secundum, et q. lxxxih, art. i ad tertium, et q. xviii, art. m. Quod si dicas: Quia eadem ratione pri¬ mus motus ignis ad calefaciendum deberet esse a generante, quia ipso impetu naturae emittit calorem, et pertinet ad generans, non solum dare proprias passiones, sed etiam aocidentia concomitantia, negatur consequentia, quia motus ignis ad calefaciendum non pertinet ad oonstituendam naturam, nec perficien¬ dum in ipso primo statu naturas, quia ignis per calefactionem non movet se, sed alterum distinotum a se, natura autem est principium mo¬ tus non alterius a se, sed ejus in quo est.

Primus autem motus viventia est motus ad movendum se, et sic per¬ tinet ad ipsum statum naturae, quia debet constitui natura in ratione prinoipii motus in se ipso, princi¬ pium autem motus non est solum forma, et virtus agendi, ut in poten¬ tia, sed Ut mota ad agendum ; et sic pertinet ad ipsum generans consti¬ tuere genitum in ratione prinoipii moti, ut moveat, eo quod primus motus non supponit alium priorem in ipso, per quem ad eum aliquis se moveat, sioque debet esse a princi¬ pio extrinseco. Reliqui vero mutus

inde secuti non attribuuntur generanti, quia non pertinent ad ipsum primum statum, generationemque naturae, nec se habent ut accidens consequens naturam, sed pertinent ad perfectionem, vel acquisitionem alicujus superadditi naturae jam perfectae. Et ad omnes istos motus movetur animal ex primo motu cordis, sive sint alteratio, sive augmentatio, quia omnes spiritibus vitalibus a corde emanantibus aguntur.

Quod vero dicitur, ad actionem et motum non dari actionem et emanationem, respondetur motum et actionem vere emanare, quia se ipsa et non alia actione fit, et ita si sit actio pertinens ad primum statum naturae, consequitur naturam productam ex vi ipsius generationis, in gravibus quidem et levibus, quia ipse motus est emanatio collocationis et situationis in loco proprio; et si fiat cum expulsione loci oppositi, erit proprie motus ex contrario ; in viventibus autem motus ipse non est emanatio alicujus propriae passionis, sed est actio elicita ab ipso vivente dependentor ab ipso generante et generatione, quatenus producit vivens sic actuatum, ut eliciat illum motum primum, quo constituetur in ratione principii moti se moventis, et ideo si generans non est deficiens, ille primus motus cordis, vel voluntatis deficiens esse non potest. Quid autem illa actio producat ? Respondetur quod in corde producit ubi, seu mutationem loci similem motui locali cmli, ut dicit S. Thomas opusc. lui, eo quod est continuus, et per modum conversionis, seu trepidationis : in intellectu autem producit conceptum, in voluntate terminum spirationis, seu amoris.

Quod vero dicitur, non dari motum cordis in primo instanti generationis, respondetur non dari tunc formaliter et intrinsece, sed initiative extrinsece, quia motus incipit per ultimum non esse.

Ad tertiam instantiam respondetur quod petit illud quartum dictum supra positum, quomodo gravitas sit principium motus. Nam principium intrinsecum quod est forma substantialis et gravitas, aliquando vocatur a S. Thoma principium passivum, utm part. q.xxxu, art. iii et ini de Coelo, lect. m,imo in hoc libro vm, lect. vm, non solum id affirmat, sed addit: « Esse contra intentionem Philosophi, quod in materia sit principium activum, quod quidam dicunt esse necessarium, ad hoc quod sit motus naturalis, sufficit enim quod sit passivum, quod est potentia naturalis adactum. » Videri etiam potest i-n, q. vi, ar. v ad 3 et iii contra Gent. c. xxn. Quod obiter advertendum est contra Vazquez, et alios, qui principio passivo negant rationem naturae ut supra quaest. ix vidimus. Quod vero in gravibus, et levibus sit principium activum motus, expresse affirmat quaest. v de Potent, artic. v et rv contra Gent. cap. xcvi, et i-n, quaest. ivi, artic. u et in n, dist. xvm, q. i, art. n, in fine corporis, et alibi saepe. Veritas tamen est, quod ly activum aliquando sumitur pro principio formali, sive sit principium emanationis, sive actionis. Aliquando sumitur pro principio effectivo et movente, et hoc ideo, quia passivum, et opponitur formae, et opponitur agenti, et ideo activum utroque modo sumitur. In gravibus ergo datur principium activum formale, et per modum emanationis; non vero activum per modum moventis, seu uno verbo datur principium activum, ut quo, non ut quod. Quas resolutio sumitur ex D. Thoma in n, dist. xrv, q. i, art. m, ubi inquit : « Quod in motu corporum simplicium, quamvis forma naturalis sit principium motus, non tamen

est motor, sed essentialis motor est generans, qui dedit formam, et accidentalis est removens prohibens, ut dicitur vm Physicor. » Unde in illis locis, quibus affirmat esse principium passivum, negat D. Thomas dari principium activum, quo constituatur movens eo modo, quo in viventibus datur principium activum ad motum; et sic sumit ly activum pro motore, ut praecipue videri potest i de Coelo, lect. iii et ii de Coelo, lect. n, et aliis locis. Quando vero dicit esse in eis principium activum sui motus, loquitur de principio intrinseco emanationis, et comparative ad coelum, in quo non invenitur principium activum motus, nec per modum motoris, nec per modum principii a quo emanat motus, sed pure recipit illum a movente, et impellente extrinseco, gravia autem et levia sine impellente extrinseco per formam quam habent a generemte, moventur per modum emanationis, qua tendunt ad propriam situationem in universo.

Quod si dicas : Quare ergo requiritur gravitas, et levitas ad hujusmodi emanationem, siquidem substantia per se ipsam est sufficiens principium emanationis, non vero requirit qualitates superadditas ad emanationem, sed ad actionem propriam, respondetur etiam in ipsa emanatione passionum, emanare unam mediante alia, sicut voluntas medio intellectu, risibile mediante admirativo,de quo S. Thomas i par. qu. lxxvii, art. iv et vn. Motus autem, et quies in loco, oritur in gravibus,et levibus mediante qualitate, quae est gravitas, et levitas, quia locus non convenit immediate ipsi substantiae, sed vel mediante quantitate quantum ad extensionem, et situationem, vel mediante qualitate quantum cui rationem loci naturalis, et conservativi, hoc enim maxime a qualitatibus pendet; esse autem sursum, vel deorsum secundum naturalem inclinationem convenit alicui secundum quod in tali situ convenienter se habet ad sui conservationem; unde gravitas et levitas non est virtus primo et per se motiva; neque enim datur gravi, et levi ad operandum primo et per se, sed ad quiescendum et existendum in loco; quia perfectio talium corporum non est in operando, sed in quiescendo, viventium autem perfectio est in operando ophus ; et ita dixit Philosophus in hoc libro, textu xxxn, quod actus gravis est esse deorsum.

Tandem objicies pro prima sententia, quia licet intelligi possit, quod in primo instanti generationis movetur grave a generante, tamen quando postea posito impedimento interrumpitur generatio, et rursum movetur grave, oportet quod sit alia actio distincta a generatione ; et tunc jam non est generans. Ergo non potest ab illo talis actio elici. Nec sufficit ponere virtutem generantis ut mediante illa dicatur generans movere, quia restat difficultas, quomodo ista virtus, et a quo moveatur, ut de novo incipiat operari,quia omnis virtus operatur mota. Et licet sit eadem difficultas in quacunque propria passione, quando post impedimentum iterum dimanat a subjecto siquidem emanatio non distinguitur ab actione generantis, tamen specialem difficultatem habet in motu gravium, et levium, et reductione aquae ad frigus, quia hic intervenit verus et proprius motus a contrario in contrarium. Omnis autem motus in actu, requirit quod movens de novo excitetur ad operandum, et non solum virtualiter moveatur. Dicere autem, quod gravitas est principium passivum motus, major est complicatio, quia restat tunc inquirere, a qua virtute activa hoc principium passivum moveatur, si enim

a generante movetur, ab ipso debet active hoc principium passivum moveri, et cum generans non est per se ipsum praesens ipsi gravi quod movetur, debet aliquam virtutem activam in eo relinquere; unde tollere omne principium activum etiam emanationis in gravi, est tollere quod a generante in absentia moveatur.

Respondetur D. Thomam iv de CcbIo, lect. n, ubi luculenter rem istam tractat, in eam partem inclinare, quod quando grave generatur extra locum suum, et movetur ad locum proprium, tunc ille motus immediate est a generante in quantum dat formam, cui competit esse deorsum, mediatum autem principium activum talis motus est gravitas, quod etiam affirmat wi,q.xxm, art. iv. Si vero grave post ipsam generationem, et acquisitam formam suam sublato impedimento movetur, tunc generans non est proximum movens,sed ipsum grave est quod proxime se movet; nec est inconveniens,quod idem sit movens, et motum per accidens, quamvis sit impossibile, idem moveri a se ipso primo, et per se.

Gseterum auctoritas ista non est D. Thomsequi quartum librum de Coelo non est interpretatus, sed in tertio de Coelo, lect. vm, finiuntur commentaria D.Thomee, reliqua vero adjecta sunt a Petro de Alvernia ; quare D.Thomas in m de Coelo, lect vii, circa finem docet contra Averroem : « Quodforma gravis et levis non est principium activum per modum moventis, et sicut agens motum : sed sicut quo movens movet,sed motus gravium et levium prooedil a generante immediate.» Et expresse impugnat Averroem,qui dicebat, quod corpus grave, et leve movet se ipsum per accidens, sicut nauta, qui movet navem,a cujus motu ipsi movetur.

Dicendum est ergo, quod motus gravium, et levium semper est a generante, sive fiat in prinoipio generationis, sive postea quando sublato impedimento iterum grave movetur, quia semper est emanatio propriae passionis, nempe colloca» tionis et quietis in loco proprio. Et licet generatio prima cesset, et interrumpatur formaliter, tamen manet virtualiter, quia manet ipsa virtus generationis qua generans generabat, quatenus manet forma genita impedita suo complemento, et propria passione; generans autem non attingit proprias passiones immediate, sed mediante forma, cui conveniunt et connectuntur. Ut autem dicit D. Thomas qusestiuncul. m de Potentia, articulo xi ad 5 : « Generatum tamdiu movetur a generante in gravibus et levibus, quamdiu retinet formam sibi traditam a generante, sicut instrumentum intelligitur moveri a principali agente, quamdiu retinet virtutem a principali agente impressam. Oportet autem movens, et motum esse simul, quantum ad principium motus, non tamen quantum ad totum motum, ut apparet in projectis. » Ita D. Thomas.Quare cum virtus relicta a generante non sit aliud, quam forma geniti, ut perficiatur generatio in bis, quae habent connexionem cum ipsa forma, quotiescunque impeditur ista virtus, ne explicet se in talem emanationem propriae passionis, sublato impedimento, iterum ee explicat nova quidem emanatione, sed eadem virtute petente illam novam instaurationem,et explicationem emanationis» quoties de novo impeditur, et impedimentum tollitur. Nec ad hoc* indiget nova excitatione, et motu* quia jam de se determinata est, ut sublato impedimento emanet iterum propria passio propter necessaria inconnexionem, et debitum propriae, pas-

gioiiid cum natura genita, jam meta a generante, quando prima attacta est,facta est enim ut determinata ad hanc passionem; neque est aliud virtus generantis remanens in ge¬ nito, quam ipsa forma generata, ut dicit D. Thomas quatenus conne¬ xionem habet cum sua propria pas¬ sione, et ad talem emanationem de novo non requiritur nova motio,aut determinatio sed impedimenti abla¬ tio. Videatur etiam ad hoc D. Tho¬ mas v Physic.lect. m, ubi docet,no- vam relationem consurgere ex vi actionis ponentis fundamentum, m quo relatio continebatur vrrtualiter, sed explicatur posito termino, sive nova actione, et mutatione.

Sed dices : Si ille motus est ema¬ natio propri® passionis, cur est ve¬ locior in fine, quem in principio, et non semper ©qualis, respondet D. Thomas i de Coelo, lect. xvn, circa finem, ex eo esse, quod grave quanto magis descendit, tanto ma¬ gis confortatur gravitas ejus propter propinquitatem ad proprium lo¬ cum. Itaque emanatio propri® pas¬ sionis, vel est instantanea, si id quod dimanat, intra ipsum subjec¬ tum est; vel si respicit aliquid extra in quo sit, tanto est vehementior, quanto illi propinquior, quia tunc habet majorem convenientiam, et conjunctionem cum illa; unde in¬ clinatio, et appetitus ad illam, qu® fandatur in tali convenientia con¬ fortatur, et major fit. Nec tamen va¬ let, si dicas quod hoc modo si lapis incipit movere prope centrum, ha¬ bebit motum velociorem, quam si incipiat moveri a longe, cum tamen in principio motus ille non sit ita velox. Respondetur enim, quod ve¬ hementia velocitatis non sumitur ex propinquitate loci ad locum, sed ex propinquitate emanationis ad quie¬ tem. Quando enim incipit emanatio ad quiescendum, et prolongatur, quanto magis appropinquat, tanto est velocior. Quod vero incjpiat a loco majus, vel minus distante a centro, per accidens est, ad hoc ut habeat majorem velocitatem ex eo, quod a tali loco, incipit.

ARTICULUS II.

Qua vi moveantur projecta ?

Tres sunt difficultates breviter tractanda. Prima, an detur impul¬ sus movens projectum, et quid sit. Secunda, quomodo corrumpatur ta¬ lis impulsus. Tertia, quomodo fiat motus reflexus, quando resilit pro¬ jectum.

Circa primum multi ex antiquis dixerunt, motum projectorum esse aerem a tergo impellentem rem pro¬ jectam, qui eamdem difficultatem patiuntur in assignando, qua vi aer moveatur, ut Aristoteles advertit in hoc libro.cap.x. Negavit autem dari qualitatem impulsivam Pereira lib. xrv Phys. cap. v propter difficulta¬ tes, qu® in ea asserenda inveniun¬ tur, et auctoritates quasdam Aristo¬ telis, qu® videntur aeri attribuere motum projectorum. Difficultates sunt, quia non apparet qu® sit ista quantitas, et cujus speciei, cum modo habeat vim levitatis tendendo sursum, modo gravitatis deorsum, modo nullius tendendo ad partes circumstantes; quomodo autem po¬ test una qualitas tot motuum diver¬ sitates causare. Secundo, est diffi¬ cultas, quomodo corrumpatur ista qualitas,cum non assignetur ei con¬ trarium, a quo destruatur.

Auctoritates autem Philosophi sunt in rv Phys. textu lxviii ubi di¬ cit, projecta non posse moveri per vacuum, quia non est aer a quo de¬ ferantur. Item in hoc libro m, text. lxxxii, dicit moveri projecta, quate¬ nus pars aeris movet vicinam, et illa aliam, quousque perveniat ad projectum, illudque deferat. Et in

m de Gobio, text. xxm, dicit quod motus violentus utitur aere ut instrumento : quod si aer non esset, motus violentus non esset. Et denique aliis multis utitur locis, attribuit aeri motum projectorum, ncn impulsui impresso rei projectae, ut libro de insomniis, c. ii et in problematibus, sect. xi, probi, vi et aliis locis. Denique, S. Thomasm de Coelo, lect. vii dicit: « Non esse intelligendum, quod virtus motoris imprimat lapidi in motu violento aliquam virtutem perquam moveatur, sicut virtus generantis imprimit genito formam, quam consequitur motus naturalis. »

Nihilominus qualitas seu vis ista impulsiva negari non potest absolute loquendo,sive recipiatur in aere movente, sive in ipso projecto, aer enim concitatus et impulsus aliqua vi impressa indiget, ut concitetur; ergo eadem difficultas est in hac sententia circa qualitatem istam impressam aeri, vel impressam projecto. Et Aristoteles aperte talem vim fatetur in ipso loco citato hujus libri vm, text. lxxxii dum dicit, tunc cessare motum projectorum, cum vis movendi minor imprimitur. Et in sententia D. Thomae negari non potest virtus ista impulsiva non per modum permanentis impressa, sed per modum transeuntis, ut loquitur in quaestione de Anima, art. xi ad 2 : « Virtus, inquit, quae est in semine a patre, est virtus de permanens ab intrinseco, non fluens ab extrinseco, sicut virtus moventis, quae est in projecto. » Et qu. m de Potent, art. xi ad 5, dicit : « Quod instrumentum intelligitur moveri a principali agente, quamdiu retinet virtutem a principali agente impressam, unde sagitta tamdiu movetur a projiciente, quamdiu manet vis impulsus projicientis. » Itaque a projiciente procedere vim aliquam efficientem istum motum in rebus projectis, sive illis immediate imprimatur, sive mediante aere, nec in sententia Aristotelis nec D. Thomae negari potest, cum Aristoteles loco citato dixerit : « Id quod primum movet efficere ut aer aut aqua, aut ejusmodi aliquid, quod moveri movereque aptum sit, possit movere. » Et ratio est manifesta, cum effectus ille, scilicet motus localis rei projectae ab aliqua vi provenire debet, non a sola virtute, quae inhaeret projicienti, quia haec distat a projecto, nec potest operari in distans nulla virtute communicata illi, in quo effectum operatur; alias illa virtus, si posset agere in distans sine communicatione virtutis,possit in quamcunque distantiam movere : requiritur ergo virtus aliqua extra projicientem emissa, ut operetur,sicut etiam securi communicatur aliqua vis, ut scindat tali vel tali modQ, quam ex se non habet, et ab artificis motu participat.

An vero ista virtus seu impulsus recipiatur in ipsa re projecta, an in aere deferente non tanti momenti quaestio est. Videtur autem in utroque recipi. Nam verba citata D. Thomae in ipsa figura impulsum recipi significant. Et in iii de Coelo lect. vm dicit : « Quod aer susceptibilior est hujus impressionis,quam lapis,» quod est utrique eam attribuere. Et quidem multum juvari ab aere concitato, tum ut feratur res projecta, tum ne cadat, ipse Aristoteles docet iv Physic. text. lxviii, licet ex aliorum sententia videatur loqui, refert enim quod alii id dicunt, loco citato ex iii de Coelo, docet ipse et D. Thomas : « Quod aer instrumentum motus violenti, » videtur etiam illa experientia juvari, ut advertit S. Thomas ii deCoelo,lect. vm,quia res impulsa non tanto impetu fertur in principio, nec ita ferit rem propinquam, sicut aliquantulum distan-

tem, quia aer non ita concitat plures partes in initio impulsus sicut paulo post. Caeterum non soli aeri imprimitur iste impulsus, quasi requiratur ad motum violentum projecti, quod ab extrinseco impellente, qualis est aer, moveatur. Restat enim eadem difficultas de aere distante, qui est deferens projectum distans, et etiam violenter movetur, a quo alio extrinseco moveatur,cum longe distet a projiciente.Nec apparet quomodo solus aer possit esse causa motus vehementissimi, ut globi emissi a bombarda, aut cum rota vehementissime concitatur,cur etiam res dura et solida ut lapis vehementius feratur ab impulsu, languidius vero pluma aut res alia mollis. Cum tamen si a solo vento fertur, e converso sit signum, ergo est impulsum non in solo aere recipi quasi ventum, ut ferat rem projectam.

Ad primum fundamentum oppositum respondetur multas alias qualitates esse motivas, praeter levitatem, et gravitatem ut magnes movet ad se ferrum, electrum paleas, et alia similia, cur ergo negemus dari impulsum, qui sit virtus ab animali impressa quasi instrumentam ejus? Et ideo potest habere tam diversos motus, sicut ipsa virtus animalis, cujus vices gerit, ut participatio ejus: quamvis etiam facta aliqua compressione vel dispositione corporum, possit ex motu naturali aliquis impulsus seu motus resultare contra propriam inclinationem quod communiter accepit propter aliquod impedimentum obliquans motum naturalem, vel propter vacuum ne detur.

Ad quam vero speciem pertineat impulsus ? Aliqui ut M. Soto hic qu. m, reducunt illum ad primam speciem, quia suscipit magis et minus, et habere potest contrarium. Alii reducuntillum ad secundam speciem, quia est virtus instrumentalis participata a potentia motiva; reducit autem D. Thomas instrumentalem vim ad speciem potentiae, cui deservit iii p. q. lxiii, art. ii. In his autem quae reductive solum spectant ad aliquam speciem non repugnat deficere ab aliqua ejus perfectione vel conditione, ideo enim reductive solum pertinet, quia non perfecte; et ita potest suscipere magis et minus talis virtus instrumentalis, licet non ipsa potentia cui ministrat. Et ita hoc est probabile.

Quod si dicas : Ergo in impulsu datur motus alterationis, quia productivus est qualitatis, respondetur proprie non esse alterationem, quia alteratio non est ad qualitatem instrumentalem, et per modum motionis deservientem, sed ad qualitatem disponentem materiam, vel terminantem motum per modum passionis, vel passibilis qualitatis, ut Philosophus probat lib. vn, cap. m.

Ad secundam difficultatem statim respondebimus, quomodo corrumpatur impulsus.

Ad auctoritates Philosophi respondetur ipsum non negare impulsum, quem aperte fatetur, sed docet imprimi aeri et mediante eo rei projectae, quia ut dicit S. Thomas iii de Coelo, lect. vii, facilius recipit impulsum, quam res projecta, non enim negari potest saltem aerem ab impulsu concitari. Ad auctoritatem D.Thomae respondetur solum negari projectis virtutem per modum permanentis, non per modum transeuntis, quae a D. Thoma magis vocatur motus quam qualitas, quae stabilem virtutem nominat, ut i-ii, q. cx, art. ii.

Secunda difficultas.

Multi existimant, impulsum corrumpi solum a contrario, non qui-

dem ab ipsa gravitate substantiali, seu habituali, sed ab accidentali, qu« non est aliud quam gpavitatio, seu conatus gravis ad tollendum im¬ pedimentum descensus. Ita P. Vazquez i-u, disp. lxxxi, c. m; Montesinos i-n, disp. xxxrv, q. i. Sed ur¬ gentur isti Auctores ilio vulgari ar¬ gumento, quia impulsus non semper contrariatur gravitati aut levita¬ ti, ut patet, cum per impulsum lapis projicitur deorsum, vel aer traditur sursum, quo casu non est duplex motus, quia non acquiritur duplex ubi, est tamen duplex principium motus in unum conveniens, scilicet impulsus et gravitas, et tamen im¬ pulsus evanescit: quod patet, quia si impellatur lapis deorsum a loco distanti, non facit tantum in fine motus quantum in medio, v. g. glo¬ bus emissus deorsum a tormento bellico languescente impetu emis¬ sionis, et durante motu gravitatis non tam vehementer ferit; signum, ergo est desinere impulsum quo fertur deorsum, et non a gravitate cum non contrarietur motui, quo impellitur deorsum.

Respondetur P. Vazquez in tali casu impulsum a terra, quam tan¬ git corrumpi, quia impulsus ille terrae impressus aliquo modo movet eam, cum sit librata suo pondere quasi in bilance, et mota terra sua gravitatione contrariatur impulsui, eumque destruit. Alii respondent corrumpi a resistentia terrae impedi¬ mento motum impulsus, sicut im¬ peditur a tecto sursum posito, ne ultra transeat impulsus: quod uti¬ que non est per contrarium motum, et ita non explicant, a quo contra¬ rio corrumpatur.

Caeterum illa prima solutio non potest sustineri, quia terra non est librata suo pondere quasi in bilance, sed tanquam in centro, ubi perfecte quiescit, et fundatur super stabilita¬ tem suam. Unde nisi impulsus ali¬ quis totam permeet, et violenter ele¬ vet, non movetur: hoc autem fieri non potest a lapillo vel grano ca¬ dente in terram, vel quolibet alio pondere; imo cum ex omni parte crebro aliqua cadant in terram, vel ambulent super eam ex omni parte, et contrariis motibus moveretur terra sursum et deorsum. Addo, quod cum his temporibus opinio queedam Gopemici, et aliorum de motu naturali terree per modum gyratienis, edicto Sedis Apostolic® a Paulo v condemnata sit, iterum, ut a fide dignis audivi a Gregorio xv opinio de motu terree qualicunque etiam librationis damnata est, utpote eisdem Scripturae locis contra¬ ria. Deinde contra utramque solu¬ tionem instatur, quando leve ascen¬ dit impulsu aliquo motu, vel grave descendit, et impulsus ille cessat, antequam terram vel corpus attin¬ gat ; tunc enim nullumdaturcontrarium,nec aliquod impediens,quo im¬ pulsus ille corrumpatur; ergo non semper a contrario corrumpitur.

Quare dicendum est, quod impul¬ sus desinit sicut lux, et sonus, et ali® qualitates transeuntes, qu® ali¬ quando corrumpuntur a contrariis, aliquando desinunt ex defectu caus® conservantis, quia dantur per mo¬ dum transeuntis, sicut et ipse mo¬ tus. Sed tamen lux dependet a causa conservante, scilicet luminoso, tali¬ ter quod in absentia ejus, nec in instanti durat, quia illuminatio fit in instanti, et non per motum, unde cessante luminoso, in instanti desi¬ nit. Impulsus autem datur per mo¬ dum motus, quia per modum virtu¬ tis instrumentalis ad movendum aliquod corpus, et ideo aliquamdiu durat in absentia motoris; et ut in¬ quit D. Thomas quffist. de Anima, * art. xi ad 2, et qu®st. m de Poten¬ tia, articul. xi ad 6, quia illa vir¬ tus finita est, movet usque ad deter¬ minatam distantiam, et tamdiu mo-

vetur aliquid a projiciente, quamdiu manet vis impulsus projicientis. Quare istse qualitates datae per modumtranseuntisexnaturasuahabent dependere a principali agente, ut a conservante vel instantanee, vel secundum motum. Si vero occurrat motus oppositus, vel a gravitate, vel a levitate, vel ab alia causa ab illo corrumpetur, sicut etiam lux potest impediri ab opaco interposito, et non solum ex absentia luminosi deficere.

Quod si dicas impulsum non dependere a projiciente, ut a causa conservante, quia separatus ab ipso durat, respondetur quod impulsus separatus a projiciente, et non instauratus ab ipso, durat per modum transeuntis : et via corruptionis, quia dependet ab ipso non instantanee, sicut illuminatio, sed successivo modo sicut motus, et sic etiam separatus sit,etnon continueturcum projiciente, aliquamdiu, durat, sed non diu conservatur, quia ex ipsa sua natura transeunter datur, et solum ad determinatam distantiam.

Et hinc colliges, quomodo desinat impulsus, nam si desinit per contrarium, desinit in instanti extrinseco per primum non esse, quando est verum dicere, nunc est positum contrarium, et consequenter non est impulsus, immediate antea erat. Si autem desinit defectu causae conservantis, quia pervenit usque ad ultimam debilitationem, desinit similiter per primum non esse, quia qualitas versus diminutionem, et non gradum desinit per extrinsecum terminum parvitatis, ad quem non pervenit, et infra illum invenitur, ut diximus supra quaestione octava.

Tertia difficultas..

Circa motum reflexum dubium est, a quo causetur reflexus motus, an a corpore, v. g. a pariete, unde resilit, an a projiciente, unde incipit. Nec enim videtur posse causari a pariete: tum quia paries manet immotus, et caret vi impulsiva, et sic non potest movere, et de novo motum producere, si motus projicientis ibi deficit; tum quia quando pila,v.g. decidit in terram,et resistit ascendendo, ille ascensus non potest causari a terra, cum sit illi contrarius ; tum quia non omnia corpora resiliunt, ut ferrum vel lapis, si tangant corpus durum; ergo non est a pariete illa reflexio, sed ab alia dispositione corporis impulsi; tum denique, quia pila tanto vehementius resilit quanto fortius projecta fuit; ergo non potest a solo pariete causari : hoc enim eodem modo semper se habet. A projiciente autem ille motus reflexus fieri non potest, tum quia est motus contrarius et discontinuus priori, cum in pariete frangatur prior impetus; tum, quia in pila cadente sine impulsu in terra, et resiliente datur idem motus reflexus, et non a projiciente, ergo a corpore unde resilit.

Respondetur, in motu reflexo duo -inveniri scilicet id quod per se movet, et causat motum secundum se, et id quod refrangit motum, et causat reflexionem, quod per accidens se habet, ct causat motum reflexum, ad modum, quo per antiperistasim causatur major intensio in qualitate opposita, vel ex reverberatione lucis in alio corpore causatur intensior lux, et calor; sicut enim quando frigus circumdat calidum, calor ille a frigore repercussus revertitur ad calidum, et intendit illud : ita etiam motus directus, sive fiat per impulsum projicientis,sive per motum naturalem gravitatis, si tangit corpus durum refrangitur, et fit duplex motus; et illud corpus durum est causa illius motus quantum ad discontinuationem, et refractionem,

sed impellens est causa illius quantum ad substantiam motus, sicut motus tibiae curvae quantum ad obliquitatem est a curvitate, quantum ad substantiam motus vitalis est ab anima informante tibiam, et ibi modificante motum; sic motus reflexus in quantum est obliquatus, et deficiens a directo est a duritie corporis impedientis motum directum, quantum autem ad substantiam motus est a projicientis impulsu, vel ut a causa movente directe et suo impulsu tangente corpus durum, ubi obliquatur et modificatur impulsus in contrarium motum. Unde Aristoteles in hoc libro octavo, textu xxxii, cum simpliciter dicit, quod motus pilee non est a pariete, sed a projiciente, intelligitur quod est a prqjiciente remote, et quantum ad substantiam motus, non quantum ad obliquitatem, et refractionem illius.

Ad primum fundamentum oppositum, respondetur quod paries ubi sit reflexio, est immotus, et caret vi impulsiva, quantum ad impellendum et movendum per se, non quantum ad resistendum, et impediendum motum directum, et causandum reflexum per accidens ; ad hoc enim non requiritur vis impellens, sed impediens, nec requiritur quod paries sit motus, sed ipso motu directo attractus sicut frigus circumstans causat calorem per accidens et corpus opacum refractionem lucis per multiplicationem et divisionem ejus.

Ad secundum dicitur, quod quando pila cadit in terram, et flectitur ascendendo, ille ascensus per accidens est a terra, quia non est ab illa in quantum ascensus, sed in quantum motus obliquus, et refractus a directo, sicut quando aqua calefacta circumdatur frigore, fit calidior pep antiperistasim, non quia calor fiat & frigore, sed quia refrangitur ab illo, et consequenter multiplicatur, redeundo ad calorem aquae. Per accidens enim non repugnat fieri oppositum effectum alicujus qualitatis refrangendo, aut obliquando motum ejus.

Ad tertium respondetur ad refractionem requiri aliquam dispositionem in corpore resiliente, utpote, quod sit talis densitatis, vel levigar tionis, et similia, quae si desint, non fit motus reflexus, non ex defectu moventis, vel refrangentis, sed ex defectu dispositionis requisitae, sicut lux non in omni corpore refrangitur, nec frigus circumstans semper facit antiperistasim.

Ad ultimum respondetur vehementiorem motum reflexum causari praesuppositive avehementiori motu directo stante eodem corpore duro, quia tunc fit major refractio molus; et consequenter in reflexione etiam invenitur major impetus, quia eadem fortitudine, qua exivit a projiciente, refrangitur a repercusso.

QUESTIO XXIV.

DE £TERNITATE MOTUS, Et PRIMO BJUS MOTORE.

ARTICULUS PRIMUS.

Utrum res permanentes potuerint esse ab aeterno?

Supponimus duo in fide certa. Primum est, mundum inccepisse in tempore, et similiter motum ejus. Secundum, Deum non de necessitate produxisse mundum, sed potuisse non producere, et posse nunc destruere. Haec omnia de fide sunt, et in Philosophia supponenda,vel potiussuspicienda.Namdeprimoconstat Genes, i: In principio fecit Deu* caelum et terram: et Psal. t.xy*ix ;

Priusquam montis fierent, aut formaretur terra et orbis: Joan. xxxvn: Priusquam mundus fieret apud te : idque etiam definitum est in Con* cilio Lateranensi seoundo. Nec vero per rationem potest demonstrari mundum incoepisse in tempore,cum id praecise pendeat ex voluntate libera Dei, sicut etiam rationes, quae a Philosophis asseruntur ad probandum, quod mundus sit ab aeterno, nullo modo cogunt, ut luculenter ostendit S. Thomas i p. q. xlvi, art. i et n, ubi etiam ostendit Aristoteles in boo libro opinative locutum fuisse. Nam in i Topicor. cap. ix, inter problemata dialectica, ponit utrum mundus sit ab aeterno. Videri etiam potest D. Thomas hao de re ii contra Gen. a c. xxxu usque ad xxxvm, et in u,dist. i, q. u,art. v,et dist. ii, q. i, art. m.

Secundum etiam constat aperte ex Scriptura tribuente voluntati Dei creationem omnium, ad Epb. i: Qui operatur omnia secundum consilium voluntatis sus: et Apocal. rv: Tu creasti omnia, et propter voluntatem tuam erant, et creata sunt. De quo videri possunt Theologi i part. quaest. xix. An vero mundus potuerit habere initium temporis ante instans, quo nunc creatus est, respondetur potuisse licet nos lateat ratio, quare in tali puncto creatus sit, de quo D. Thomas quaestione tertia de Potentia, articulo xiv ad sextum.

His suppositis, de possibili solum est difficultas, an potuerit mundus creari ab aeterno, sive quoad res permanentes, de quibus in praesenti articulo agemus, sive quoad successivas, et generationes, et corruptiones, de quibus est specialis difficultas, de quibus agemus in sequenti articulo.

Quoad primum, videtur repugnare creatio rerum ab aeterno. Primo, quia tunc non esset signabile initium,quando talis creatura mcmpit, quia quolibet designato antea fuit. Secundo, quia tuno non procederet de non esse, quia nunquam fuit verum dicere, quod non erat. Tertio, quia creatura non esset annihilabilis per aeternitatem. Nam vel duraret finita duratione, vel infinita; si infinita, in tota illa non annihilaretur : si finita, ergo ab aeterno, quando incipit usque ad illam annihilationem, solum esset duratio finita, et sic tota duratio ab aeterno infinita non esset, quia finitis terminis comprehenderetur. Quarto, non esset Deus liber in creando, si ab aeterno crearet, quia nec anto* quam crearet; supponimus enim non dari ante; neque cum crearet, quia non poterat simul creare et non creare, neo post, quia ad praeteritum non est potentia. Quinto, posset creatura habere infinitam virtutem, et si tota aeternitate intenderetur calor, aut gratia, vel scientia, cresceret in infinitum, quia duratio esset infinita. Denique, creatura tunc eajet infinita in duratione; ergo et in esse, seu essentia. Adstipulantur etiam dicta sanctorum, nam Augustinus xn de Civitate, cap. xv, ait : « Angelos non potuisse esse coaeternos creatori, » et Hugo lib. i de Sacramentis, cap*x: « Fugit, inquit, divinam virtutem, ut aliquid sibi coaeternum faciat. » Et communiter sancti negant creaturam posse esse coaeternam creatori, ut Ambrosius, Damascenus et alii. Hanc partem nonnulli Doctores defendunt, praesertim ex antiquis qui videri possunt apud Conimbricenses hic q. vi, art. i, et Garmelitani, disp. xxix, q. m.

Oppositum tamen omnino tenendum est, et expresse asseritur a S. Thoma i p. q. xlvi, art. i ad primum,et q. m de Potentia, art. xiv, ubi rationes in contrarium solvit, et ii contra Gent. c. xxxvm, et opusu*

xxvii. Est etiam communior sen¬tentia Auctorum hujus temporis, ut videri potest apud Gonimbricenses et Carmelitanos citatos. Fundamen¬tum est, quia non implicat neque ex parte Dei creantis, neque ex parte ipsius actionis, seu creationis; ergo, etc. Non repugnat ex parte Dei creantis, quia eamdem habet poten¬tiam ab aeterno quam nunc, et eam¬dem virtutem agendo libere, quam si ageret ex necessitate naturae; sed nunc potest creare mundum, et si ageret ex necessitate naturae ab aeterno crearet, sicut sol si ab aeter¬no esset, ab aeterno illuminaret, ut docet Augustinus vi de Trinit. c. i, ergo ex parte Dei nec deest poten¬tia, nec ulla est repugnantia. Non repugnat ex parte creaturae, quia non est minus possibilis ab aeterno quam nunc, nec enim incoapit in tempore esse possibilis, nec aliqua incompossibilitas est ipsi cum aeter¬nitate, ut in solutionibus argumen¬torum ostendetur, tum quia de facto dantur creaturae aeternae a parte post, ut creaturae incorruptibiles, ergo possunt dari a parte ante; tum, quia licet creaturae essent ab aeter¬no, non tamen essent aeternae aeter¬nitate per essentiam, sed in propria duratione creata coexisterent ipsi aeternitati a parte ante, sicut modo coexistunt aliquae a parte post. Non repugnat ex parte ipsius actionis, quia actio Dei non est per motum et successionem, sed in instanti, et ita non requirit tempus, sed potest esse ante omne tempus. Nec minus per illam actionem dependeret crea¬tura a Deo libere, quia per volunta¬tem Dei operantem ad extra reci¬peret esse limitatum et dependens, et fieret ex nihilo, et ex non esse, non quia duratione antecederet non esse, sed prioritate naturae, quate¬nus illa creatura non esset a se, sed ab alio, et ex Deo causante, ergo salvaretur tota ratio creationis.

Ad primum ergo a principio, res-pdndetur quod non esset assignare principium incoeptionis in duratio¬ne, sed principium originis, et cau-salitatis, hoc enim solum est, de ratione creationis, ut docet S. Tho-mas qu. iii de Potentia, art. xrv ad octavum, in secundo loco. Quare si res fieret ab Aeterno, procederet sine initio durationis, sicut res incorrup¬tibiles accipiunt durationem sine fine, et ita acciperent tunc duratio¬nem opposito modo ad tempus, id est,sine incoeptione,sed semper exis-tendo, cum dependentia tamen ab alio, in quo differret a processione Divinarum Personarum, quae sine dependentia procedunt in ipsa aeter¬nitate essentiali non in participata. Creatura autem ab aeterno haberet infinitatem durationis participatae, et ita careret initio, quia initium infinitati opponitur, sicut infinita quantitas initio et fine caret. Quare non distingueretur ibi productio, et conservatio, quia hoc ipso quod sine initio procederet, conservata proce¬deret, et simul esset producta et conservata, quia sine durationis ini¬tio procederet solo causalitatis prin¬cipio et originis.

Ad secundum respondetur ex S. Thoma loco citato de potentia ad septimum, quod tunc non esse prae¬cederet esse non duratione, sed na¬tura, quia si sibi relinqueretur, nihil esset, et quia non producitur ex ali¬quo praeexistente, esse vero non nisi ab alio habet, sed per dependen¬tiam ab eo; quam solutionem late prosequitur opusculo xxvn citato. Et ita differt illa duratio ab aeterni¬tate Dei, quia haec non solum caret initio durationis, sed etiam causa¬litatis et originis ab alio, et est tota simul.

Ad tertium respondetur, quod ex suppositione creationis ab aeterno non potest res illa annihilari nisi in tempore; sicut enim ex suppos;*;

tione, quod res creatur in eodem instanti, annihilari non potest, ita ex eo quod creatur sine initio durationis, oportet quod sine initio duret, atque adeo infinita aliqua duratione, de quo vide M. Soto hic quaestione secunda, Suarez disput. xx Metaphysicorum, sectione sexta, quia idem est creari sine initio durationis, atque creari cum infinita duratione, seu cum conservatione non hahente principium durationis, siquidem tunc conservatio et productio idem sunt, ex suppositione autem quod conservat Deus, quamdiu conservat, annihilare non potest. An vero cum hoc stare possit motus ab aeterno, sequenti articulo dicemus. Quando vero dicit D. Thomas quaestione citata de Potentia ad tertium, quod variabilitas excludit aeternitatem sed non infinitam durationem, intelligitur quod habet variabilitatem; tum ad desinendum, sed in tempore, non ab aeterno et in infinita duratione; tum ad existendum, quia producitur de non esse ad esse, quod non habet aeternitas.

Ad quartum respondetur, quod Deus libere crearet ab aeterno etiam dum actu crearet, quia potest non creare absolute, licet ex suppositione quod creat, non stet non creare, non solum si crearet ab aeterno, sed etiam nunc; et ex suppositione quod creat sine initio durationis non possit non conservare. Et quando dicitur, quod antecedenter ad creationem non potest non creare, distinguo; antecedentia durationis, transeat; antecedentia naturae et originis, nego; alias si non esset liber pro illa antecedentia, necessario crearet, et non posset differre, sicut de facto distulit usque ad tempus.

Ad quintum respondetur, imprimis non concludere quod res non possit creari ab aeterno, sed quod non possit operari ab aeterno, nec de quacunqueoperatione,seddeillaquae est cum motu et augmentatione, seu intensione,de quo agemus sequento articulo Interim dicemus, nullam qualitatem posse actu intendi in infinitum, etiamsi esset ab aeterno, quia infinitum actu nullo modo est pertransibile, et ut dicit D. Thomas ii contra Gent. cap. xxvm ad 3. Si mundus semper fuisset, in omnibus circulationibus non esset accipere primam, et sic neque transitum qui semper exigit duo extrema. Quae auctoritas, ut sequenti articulo videbimus, probat non posse dari motum ab aeterno, quia motus exigit transitum, et incoeptionem, et finem inter aliqua extrema, quod totum ab aeterno esse non potest, et consequenter neque per motum, seu operationem qualitas aliqua in infinitum augeri posset. Et sicut si darentur infinitae generationes, excipitur generatio hominum, non dentur infinitae animae, separatae, ita si daretur motus intensionis infinitus per totam aeternitatem, non daretur permanentia qualitatis intensae, ne detur infinitum actu, sed qualitas illa transiret, et corrumpetur in suis partibus.

Ad sextum respondetur, quod infinitas in duratione non arguit infinitatem in esse, aut in virtute rei durantis, sed in actione et virtute conservante illam in esse; quia duratio, cum sit continuatio existentiae, est aliquid conveniens rei non ex propriis sed ex participatione agentis. Unde, quod aliquae creaturae durent in infinitum a parte post, non arguit infinitatem in essentia.

Ad auctoritates Patrum dicitur ex D. Thoma m de Potent, art. xiv ad 1, et opuscul. xxvn, intelligi, quod creaturae non sint coaeternae creatori aeternitate propria, et es-

«fefct&li, Sicut est attributum ©ternitatis in Deo; quam rationem dicit Boetius lib. v de consolation. prosa ultima, quod etiam si mundus semper fuisset, non esset Deo coseterhufi. Et sic recte inferunt Patres Filium Dei non esse creaturam, quia ©ternus est ©ternitate propria, quod nulli convenit creatur©. Plerumque etiam sancti loquuntur de creaturis prout de facto incoeperunt, et creatae sunt, non de possibili.

ARTICULUS II.

Utrum repugnet res successivas fuisse ab asterno ?

Res successiv® sunt motus, et generationes rerum, et per motus intelligimus tam locales, quam alterationis; et in localibus majorem difficultatem habent motus rectus quam circularis, continuus quam discretus. Est autem specialis difficultas in rebus successivis, quod fuerint ab ©terno, quia deberent calate omni principio. Si enim assignaretur illis aliquod initium, hoc Ipso non essent ab ©terno, quia inter illud initium, et hoc instans essent duo termini, inter quos non posset includi infinita duratio, qualis est ab ©terno. Si autem motus «aret initio, necessario est deneganda aliqua successio infinita ab ©terno : de ratione enim suecessiottis est, quod una pars desinat, et alia incipiat, illa autem, qu© desinit, quando motus fuit productus ab «terno, vel duravit infinito tempore, vel finito. Si infinito, toto illo permansit, et non transivit: et sic non fuit successio ab ©terno. Si finito tempore, ergo ©ternitas finita dnratione consumi potest, quia ab illa desinitione computando usque mmc omnie motus comprehenditur chiobus terminis, scilicet illo nunc, quo desiit motus, et isto nunc, ih' quo modo finitur; atque adeo finita duratio est. Ergo sl illa quoque duratio successiva ab ©terno finita fuit totum tempus ab «terno finitum manebit.

Du© sunt sententi© in hac parte. Prima negat omnem motum fuisse possibilem ab ©terno, et consequenter etiam generationes substantiales, qu© sine motu procedente non fiunt. Ita Magister Soto octavo Physicorum, qu©stione n, conclusione m, Gonimbricenses, Rubius, Placa, et alii in hoc libro vm, et Pater Suarez disput. xx Metaphysicorum, sectione sexta, numero decimo sexto, licet aliqui ut Soto, Gonimbricenses aliquantulum h©reant in motu circulari, qui continuus est, et videtur posse carere principio. Alii e contra admittunt omnem motum, et generationes potuisse esse ab ©terno, et durasse per infinitum tempus. Ita Capreolus, Ferrariensis, Scotus Soncinas, Vaaques, Nazarius, et alii, quos citant, et sequuntur Carmelitani hic disputat; xxix, quffistione iv, Gabero tractatu ultimo, dub. m et iv. Quorum fundamenta statim asseremus.

Prima sententia mihi non solum probabilior, sed etiam certior apparet, supponendo, quod corruptio sit impossibilis ab ©terno, ut statim dicemus. Successio autem sine corruptione non est. Bt D. Thomas opusc. xxvn, paulo ante medium dicit : a Non repugnare, si ponatur causa producens effectum suum subito, quod non pr©cedat duratione sunm causatum; repugnare autem,: in causis pi^oducentibuB effectum suum per motum, quia oportet quod principium motus pr©cedat finem ejbs. » Ergo si repugnat aliquem terminum produci per motum fifb ©temo, etiam repugnabit aliquod motatum'esse dari ab ©temo, quia hic est terminos quidam motes, *t

Cpnsequenter etiam repugnabit motus ipse.

Fupdamentum hujus sententiae pumitur e* duplici ratione, quam P. Thomas semper difficillimam reputavit, et insolutam reliquit. Prijpa ratio est supra posita ex natura motus, qui successivus est, et constat partibus transeuntibus, quarum UW desinit, et altera incipit. Si ergo datur aliqua,quae nunquam incoepit, qpia ab aeterno datur motus, illa non potuit, nec infinito tempore, neo finito durare. Non infinito, quia sio toto illo tempore non esset successio, pec transitus illius partis, sed permanentia; et consequenter neque motus ab aeterno. Non finito, quia sic illa pars motus, sub qua mobUe creatum est, solum finito tempore duraret, et illa, quae immediate aecqta est, tunc vere incoepit, quia jam non fuit ab aeterno : et sic ab illa computando usque ad istam partem motus, quae modo datur, dabitur inter illam et hanc incoeptio et desitio, atque adeo finita duratio, onia illa est finita, quae incipit, et desinit, sed ultra totam istam durationem finitam a parte ante solum restat alia pars motus etiam infinita. Ergo totus ille motus ab aeterno finitus esset, quia finitum addito finito, non facit infinitum. Repugnat autem, quod duratio aliqua ab aeterno s£t finita. Neque est idem de motu a parte post, posset enim durare in aeternum per hoc,quod nunquam desineret, sed hoc non est habere partem aliquam motus, quae infinite fiurarot, sed transire partes finitas, sine ullo termino finiente, quod est infinitum syncategorematice. Res autem permanens, si durat in aeternum a parte post, unica duratione infinita durat, quia permanenter, et W» successive: et ideo recte fit inde argumentum, quod etiam potuit ab aeterno talis res permanens creari.

. Hanc rationem tetigit S. Thomas ii contra Gent. capite xxxvm, ratione m, et i p. q. xlvi, art. n ad sextum,quia scilicet, si mundus esrset ab aeterno essent transacti infiniti dies. Et respondet: « Quod quaelibet circulatio praecedentium transire potuit, quia finita fuit: in omnibus autem simul si mundus semper fuisset, non esset accipere primam, et ita nec transitum, qui sem-J per exigit duo extrema. » Ecce quomodo S. Thomas fatetur, non posse esse transactas infinitas circulationes collective, quod est non dari motum ab aeterno, quia cum non sit accipere primam, illa sub qua mundus creatus est, caruit principio, atque adeo fuit infinita in duratione, et permanentia, quod est non esse motum. Et licet in q. m de Potentia, art. xvn ad 17, solvens idem argumentum, dicat S. Thomas : « Quod illa ratio non probat, quod motus semper fuerit, sed quod motus circularis possit semper esse : » tamen non loquitur ibi D. Thomas assertive, nec dicit quod illud argumentum id efficaciter probat, subdit enim: « Quod ex Mathematicis noii potest aliquid efficaciter concludi de motu. » Nec Aristoteles ex circulatione motus ostendit ejus aeternitatem absolute, sed supposita aeternitate, ostendit quod nullus alius motus potuit esse aeternus, nisi circularis ; quod totum non procedit absolute, sed ex suppositione.

Alia ratio pro ista sententia, quae nunquam solvi potest, est quia si motus et generationes essent ab aeterno, non repugnaret dari infinitum in actu, quod in sententia Aristotelis et D. Thomee admitti non potest. Sequela patet, quia possent esse infinitae generationes hominum, et manerent infinitae animae separatae, quia immortales sunt, et una non transit in corpus alterius; aut similiter cum essent infiniti dies, posset quolibet die creari unus Angelus,

aut una stella, et nunc essent infinita actu. Hoc argumentum affert saepius D. Thomas et insolutum relinquit afferens aliorum Philosophorum solutiones, et improbans, ut in ii contra Gent. cap. xxxvm, et opus, xxvii, et tandem prima p. q. xlvi, art. ii ad octavum concludit : « Quod haec ratio est particularis, et sic potest aliquis dicere, quod mundus fuit aeternus, vel saltem aliqua creatura ut Angelus sed non homo; nos autem intendimus universaliter, an aliqua creatura fuerit ad aeterno. » Ita D. Thomas unde intentio ejus est probare, quod aliquam creaturam esse ab aeterno non repugnat, quidquid sit, an repugnent generationes hominum, et consequenter reliqui alii motus et generationes, nam eadem ratio est de aliis, siquidem sicut formae humanae separatae naturaliter durant, ita reliquae aliae formae possunt per Dei potentiam separatae conservari, et sic esse modo infinitae in actu. Et ita qui concedunt reliquos motus posse esse ab aeterno, excipiunt autem generationes hominum, inconsequenter loquuntur, et solum ad effugiendum concedere infinitum actu, quod tamen in aliis generationibus coguntur concedere, si Deus velit omnes formas corruptibiles separatas conservare, ut potest. Et saltem in productione infinitorum Angelorum non datur hoc effugium. Dicere autem, quod potest divisive producere quolibet die Angelum, non autem collective in omnibus diebus, est intelligibile, nam si quolibet die producit Angelum, et dies sunt infiniti, et Angeli perseverant, infiniti erunt collective ; numerationem enim dierum sequitur illa infinitas collective. Et multo minus dici potest, quod si Deus quolibet die producat Angelum, tenebitur alium annihilare. Unde enim constat, teneri Deum ad annihilandum, aut quid conducit annihilatio Angeli ad productionem alterius? Solum videtur hoc confingi ad effugiendum inconveniens, quod ex illa sententia sequitur de infinito. Et ideo recte dixit Magister Soto ubi supra, hoc esse unum ex fortissimis argumentis contra Philosophos, ponentes generationes rerum ab aeterno.

Sed pro contraria sententia objicies : Nam poterat ab aeterno produci ignis applicatus stuppa,qui utique comburet illam, ergo poterit dari generatio ab aeterno, sicut et illuminatio, si sol produceretur ab aeterno, alioquin non posset res ab aeterno produci, nisi maneret omnino immobilis, et nihil operans per totam aeternitatem. Secundo, coelum potest creari fib aeterno cum motu circulari, quia hic motus caret principio, eo quod circularis est, ergo saltem ille non repugnat esse ab aeterno. Denique, D. Thomas afferens rationes eorum qui contra Aristotelem volunt demonstrare, mundum non esse ab aeterno, solvit eas, et ostendit non repugnare, quod mundus ab aeterno sit, ut patet in locis supra allegatis, ergo in eo sensu admittit esse possibilem mundum ab aeterno, quo illum posuit Aristoteles, posuit autem cum motu; ergo sentit D. Thomas motum posse esse ab aeterno.

Ad primum respondetur quod ille ignis sic applicatus generaret ignem, quam primum posset motus incipere, et stuppa corrumpi, non posset autem corrumpi, nisi post infinitam durationem, quia cum producatur sine initio durationis producitur ut permanens et conservatus infinita duratione, et post illam in tempore poterit generare, quia videlicet inter corruptionem stuppae,et ejus productionem ab aeterno non mediat duratio finita tantum, quod esse non potest, sed infinita, ut ostendimus ; illuminatio autem solis, cum non

iiat per motum, et queecunque alia instantanea operatio ab aeterno dari potest, sed non mutari, et desinere esse per durationem finitam, ut diximus; operatio autem cum motu esse non potest ab aeterno, et ideo immobilis debet esse res per durationem infinitam.

Ad secundum respondetur quod motus circularis caret principio ex parte mobilis, seu magnitudinis in qua fit, sed non ex parte durationis, quia oportet partem motus transire, et partem succedere, sicque debet quaelibet pars finite durare, si enim duraret infinite, pro tunc motus non esset nec successio, finita autem duratio repugnat rei aeternae, quae producitur sine durationis initio.

Ad D. Thomam respondetur se ipsum explicare i p. q. xlvi, art.n ad octavum ut supra ponderavimus; solum enim intendit potuisse mundum esse ab aeterno secundum substantiam, vel aliquas creaturas permanentes, non secundum generationes et motus, praesertim propter generationem hominum. Et sicut durabit mundus in aeternum secundum substantiam, sed non secundum statum, quem nunc habet, ita ab aeterno potuit fieri secundum se, sed non secundum statum motus, in quo ab Aristotele recedit, qui id solum opinative sensit.

Quod vero dicit S. Thomas m de Poten. art. xiv ad 9, in secundo loco positum, tempus et aevum non differre ab aeternitate, solum quia carent principio durationis, sed quia admittunt aliquam successionem, qua caret aeternitas, et sic admittit posse dari successionem in illis durationibus, si fierent ab aeterno, in hac enim praesuppositione loquitur. Hoc inquam parum urget, admittunt enim tempus, et aevum successionem formalem vel virtualem, sed non pro omni statu, scilicet non pro illo signo, quo carent initio durationis, ut si fierent ab aeterno. Unde non dicit ibi D. Thomas, quod successiva sunt ab aeterno:« Sed etiam si essent, adhuc haberent per quid differrent ab aeternitate essentiali, quae in nullo statu successionem admittj^ »

ARTICULUS III.

Quid Philosophus demonstret de Deo ex vi motus?

Respondeo, ex vi motus immediate, et directe demonstrari, quod primum movens sit omnino immobile, inde vero consecutive demonstrari propria quaedam attributa, quae conveniunt ipsi divinitati, et actui puro, de quibus statim dicemus.

Quod ergo debeat dari unum primum principium immobile Aristoteles ostendit ex ipsa subordinatione causarum moventium, ut late declarat S. Thomas i contra Gent. cap. xiii, et i p. q. ii, art. m. Et nititur tota demonstratio duobus principiis, scilicet quod omne quod movetur ab alio, et quod non est dare processum in infinitum in causis per se moventibus, et formatur sic demonstratio. Nam videmus dari multos motus de novo in rerum natura, qui de novo incipiunt exeundo de potentia ad actum; id autem quod sic movetur, istum motum debet habere ab alio, vel saltem virtutem se movendi ab alio accipere, quia si movetur, est in potentia ad talem motum, et consequenter debet reduci in actum ab alio, quod sit in actu, vel si habet virtutem, qua se reducat, debet habere illam acceptam et motum ab alio, et non a se, quia id quod est in potentia, non potest habere virtutem movendi a se ipso, sicut nec naturam et esse, quia id quod habet a se virtutem, nec agit per illam ut motam, nullo modo est in potentia, sed est actus purus,

qui* habet virtutem non «coeptam aut participatam ab alio, et conse¬quenter neque esse, et sic est inde¬pendens ab alio. Oportet ergo, id quod est in potentia, et de novo mo¬vetur, quod supponat aliud, a quo habeat vel motum vel virtutem mo¬vendi. Quod vero non sit procedere in infinitum in istis causis, manifes¬tum est, quia impossibile est infini¬tas causas pertransiri, ut detur ali¬quis effectus de novo, id enim dici¬tur infinitum, quod non habet ter¬minum, neque finem, ergo si requi¬ritur infinitas causarum ad causan¬dum aliquid de novo, illa causatio nunquam habebit finem, quod est non habere efieelum. Ergo sisten¬dum est in aliquo, quod ita moveat, quod non habet motum ab alio, ne¬que virtutem movendi, et conse¬quenter erit immobile, et a se, et hoc vocamus Deum.

Sed potest aliquis subterfugere. Primo, dicendo quod in qualibet specie motus devenitur ad unum primum immobile in illo genere, non tamen ad unum primum immo¬bile simpliciter, et in omni genere, at .consequenter non pervenitur ad unum movens quod sit Deus.Secun-do, dicendo quod datur circulus in causis moventibus, ita quod primus metor in isto genere rursus est mo¬bilis ab aliquo Bibi subordinato in alio genere metus, sicut causae sunt ad invicem causae in diverso genere. Denique, dici potest quod ide msit movens, et motum, secundum di¬versas formalitates, sicut agens im¬manens se ipsum movet, et a sua actione patitur, vel saltem per acci¬dens potest simul moveri, et mo¬vere.

Sed contra primam responsionem instatur, quia licet ex motu physico perveniatur ad primum movens ex¬pers motus physici, tamen idem ar¬gumentum instauratur Fespectu al¬terius motus in alio gemere, nam id, quod est immobile, in uno genor* motus, vel potest moveri in alio ge¬nere vel non. Si non, ergo est im7 mobile in omni genere, si vero est mobile, redit argumentum factum in illo genere, in quo est mobile, quia vel movetur ab alio, et cum non sit dari processum in infinitum, oportet devenire ad aliquid, quod etiam in illo genere sit immobile, nisi forte detur circulatio in causis moventibus, de quo statim dioemus. Si autem non movetur ab alio initio genere, sed a se, vel habet virtutem movendi, et motum ab alio vel non, ai ab alio, redit argumentum de pro¬cessu in infinitum; si a se, ergo si? cut habet virtutem, ita et essentiam et esse habet a se, quod est esse im-productum et increatum.

Contra secundam autem respon¬sionem instatur, quia sufficit de¬monstrare, quod in uno genere causae, nempe in moventibus effi¬cienter, non datur circulatio, quia in eodem genere causae non potest admitti circulus, ut quaestione deci¬ma monstratum est, sic enim eadem causa careret, et non careret condi¬tionibus requisitis ad efficiendum, unde si primum movens ad efficien¬dum causas sibi subordinatas requi¬ritur, quod sit in actu, illud ease in actu non potest per circulum habens a causa sibi subordin&ta, quia sic deberet supponere illam esse,ut sibi efficienter daret esse, et consequen¬ter illud primum movens noneffic*-rei causam sibi subordinatam, quia jam supponeret illam habere ease. Quare in habendo esse efficienter,. non potest dari circulus, et eic esas primi moventis non potest aCfunaa-ter procedere a causa sibi aubonti-aafca, sed vel habet illud ab alio, mi subordinatur, et a quo dependet, et sic non est primum moveas, nec adhuc sistitur processus in moven¬tibus. Si autem habet esse a.sa, et non ab alio efficiente, est iu^prodoo-

tam, et iacreatum. Et ita sufficit tollere circulum in uno genere cau¬ssa, scilicet efficientis, ut devenia¬mus ad unum esse increatum, quod est Deus. Posito autem ente increa-4o, et non effecto ab alio, conse¬dentor erit actus purus, quia si ha¬beret potentiam, esset actuabilis, et mobilis ab aliqua forma, et ab aliquo efficiente, et consequenter si est ac¬tus purus, in nullo genere caus® mobilis est, quia actus purus est summa perfectio et a nullo alioper-fectibilis.

Gontra ultimam autem responsio¬nem supra late tractavimus queest. xxi, ostendendo, quod nihil movet se ipsum primo, et per se, nisi ra¬tione partium, quarum nna sit mo¬vens, et alia mota, quod in primo efficiente non habet locum, quia est purus actus, et consequenter non dividitur in partes, quarum una sit movens, et alia mota, quia pars mota est in potentia respectu partis moventis, et consequenter repugnat puro .activi, et multo magis repug¬nat, quod sit per se primo movens, et per se primo mota secundum idem, quia sic esset secundum idem in actu, et potentia, quod repugnat actai puro. Illud vero, quod dicitur de actkme immanenti, quse recipi¬tor in eo, a quo elicitur, non est ad rem. Tum quia in Deo non potest dari actio recepta, quia primum ef¬ficiens est totum in actu, nec habet aliquid de potentia ut recipiat: tum, in nobis licet potentia imma¬nens recipiat actum quem elicit, ta¬men potentia eliciens debet esse mota ab alio, ut eliciat, sicut volun¬tas est mota ab intellectu, et intel¬lectus specie et ohgecto, et a Deo determinante et movente et sic sem-per distinguitur movens, et motum, licet sit idem recipiens, et eliciens secundum diversa; imo elieit actum potentia eam objecto seu specie et lumine, reoipit autem illum poten¬tia sola, et non species,' et sic noft est idem simpliciter recipiens,et eli¬ciens.

Ostenso, quod debet dari unum primum movens, quod in generfe causas efficientis sit immobile^, et consecutive deducuntur plura at¬tributa propria divinitatis.'Nam in primis demonstratur, quod primum efficiens caret omni potentialitate, tam materiali, quam objectiva, qoia utraque supponit aliud efficiens, a quo possit moveri ; materialis qui¬dem tanquam subjeotum immutan¬dum ab aliquo efficiente; objectiva vero tanquam objectum possibile effici, et transiens de non esse ad esse. Et ita ratio actus puri per¬tinet ad ipsam entifatem antis in¬cresti.

Secundo, demonstratur attribu¬tum infinitatis, tam in essentia, quam in virtute, quia habet actum purum sine potentia: ergo perfec¬tionem sine imperfectione; perfec¬tio enim fundatur in actu,imperfec¬tio autem in opposito actus, quod est potenti&litas, ergo nullam habet limitationem in ipsa actualitaie, et perfectione, ergo neque in virtute, quia virtus est aotivitas, qu« fun¬datur in actualitate. Item cum sit primo efficiens, habet virtutem su¬periorem ad omne aliud efficiens inferius,et ad omnem eflfectum;ergD ad omne ens, et hoe est habere vir¬tutem infinitam.

Tertio, demonstratur quod oaret magnitudine, Seu quantitate, «t materia; caret enim materia, quia materia est in potentia ad formam; actus autem purus nullo modo ha¬bet potentiam. Similiter caret .'cor¬pore ; tum quia corpus constat ma-teria, cum sit aliquid materiale; tum quia est imperfectius spiritui, et sic non est perfectissimum ens ; tum quia est divisibile in partes, et sic est in potentia ad divisionem, et si¬militer est compositum ex illis pajpf

tibus, quod repugnat actui puro, et primo enti, quia omne compositum est dependens a partibus, et partes a toto, et totum est majus suis partibus, in eo autem quod est actus purus, non est aliquid majus, aut perfectius, vel dependens, quia illud quod esf minus, hoc ipso non est actus purus, cum non habeat summam perfectionem, sed est in potentia ad totum, quod est majus, et perfectius illo, ubi autem est aliquid potentialitatis, deficit ratio actus puri. Unde similiter caret quantitate, quia haec sine partibus, et divisibilitate non datur.

Quarto, demonstratur quod sit intelligens, quia ratio intelligibilitatis provenit ex immaterialitate. Et praeterea nobilior motus operandi est per intellectum qui dirigit, quam cum ignorantia, vel ex directione alterius. Primum autem efficiens cum sit immobile, a nullo alio dirigitur et movetur, et cum sit purus actus, habet perfectissimum modum operandi.

Quinto, ostenditur primum motorem esse ubique, quia ejus virtus est infinita, et attingit omnia entia, et omnia moventur, et dependent ab illo,non quacunque dependentia, sed in omni ratione essendi, et tali influxu, quod per ejus suspensionem quodcunque ens annihilaretur, qui influxus non potest esse mediante aliqua creatura, sed immediate a Deo, ergo est immediate praesens omnibus.

Sexto,ostenditur esse sempiternum, quia est immutabile et a se habens esse, ergo semper habuit esse sine ulla mutatione, quod est esse aeternum.

Ultimo, sequitur esse unum: tum quia si essent duo primi motores, vel quilibet faceret idem quod alter aequaliter cum ipso, et sic alter superflueret, nihil autem absurdius, -quam ponere Deum superfluum; vel non faceret idem, neque aequaliter cum illo,et sic non esset aequalis perfectionis,unde unus esset perfectior alio; et perfectio, quae esset in uno, deesset alteri, atque adeo neuter esset summae et infinitae perfectionis, quod est non esse actum purum neque ens increatum.

Plura de his tractare pertinet ad Metaphysicos, lib. xn, et ad Theologos i p. usque ad q. xxvii. Nobis sufficit haec breviter attigisse; quia raptim a Philosophia ex ipso motu deducuntur, ea quae tractat. Aristoteles tum in hoc libro vrn, tum in xu Metaph. Ut tamen perfectius reductio, et subordinatio causarum inferiorum ad primam causam intelligatur, sequentibus duabus quaestionibus de subordinatione causarum principalium, et instrumentalium agemus, quod a secundo libro ad hunc locum transtulimus.

QUAESTIO XXY.

DE SUBORDINATIONE CAOSiE SECUNDA» AD PRIMAM.

In subordinatione causarum a Deo possumus tria considerare, scilicet dependentiam effectus causae inferioris a superiori. Secundo, dependentiain ipsius causae inferioris a superiori in causando, nam in essendo dependet ut effectus. Tertio, dependentiam ordinis in ipsis causalitatibus,ita quod omnia subjiciantur ordini, et directioni divinae causalitatis, et nihil per accidens fiat respectu Dei. De his tribus agemus in praesenti. In primo articulo do concursu simultaneo, qui influit in effectum simul cum causa secunda. In secundo et tertio do praevio movente causam secundum ad causandum. In quarto de causa per accidens, et de facto.

ARTICULUS PRIMUS.

Quid sit concursus simultaneus, et quomodo distinguatur a concursu causse primae ?

Negavit Durandus in ii, distinet, i, qu®st. v, et dist. xxxvii, quffist. i, Deum concursu simultaneo operari concomitanter cum causis secundis earum effectus. Et fundamentum est id, quod in hoc articulo praecipuam ingerit difficultatem. Primum, quia non potest Deus concurrere ad effectum causae secundae, neque eadem actione creaturae, neque diversa. Non eadem, quia una et eadem actio non potest procedere a duobus agentibus perfectis, et totalibus, ita quod ab utroque tota dimanet, imo si est eadem actio creaturae, et Dei, ergo illa actio in quantum creaturae, non est effectus Dei, nec causata a Deo, quia idem non potest causare seipsum. Nec potest esse diversa actio, quia sic haberet diversum terminum ab actione creaturae, vel si eumdem haberet, produceret rem productam et sic superflueret.

Secundum fundamentum est,quia non est aperta implicatio, quod aliqua creatura agat sine concursu Dei, sicut enim communicavit causis secundis virtutes operativas in actu primo, ut non solum essent instrumenta, sed causae principales, cur non potuit communicare tam perfectam virtutem, quod non indigerent concursu Dei? Si autem hoc potuit, unde constat non fecisse? Nec propter hoc tollitur, quod Deus usque modo operetur,operatur enim tum res illas, quas se solo producit, ut animas quas creat,gratiam quam largitur; tum etiam ea quae fecit, conservando.

Ultimum fundamentum sumitur ex aliquibus actionibus, quae non possunt immediate esse a Deo, sicut, v. g. actiones peccaminosae, quatenus tales a Deo non sunt, similiter actiones vitales, et liberae sub illa formalitate vitae, et libertatis non sunt a Deo, quia non denominantur vitales, nisi prout sint a principio intrinseco, et proximo; imo generationes, et mutationes sub illo modo, quo sunt a creatura, non sunt a Deo, ergo saltem quantum ad illum modum aliquid non eget concursu Dei.Denique, causalitates causae formalis, et materialis non sunt a Deo, alias diceretur Deus formaliter, aut materialiter causare, quod illi repugnat: ergo non omnis causalitas est a Deo, cur ergo omnis actio ?

Nihilominus certa, et concors est Theologorum et Philosophorum sententia : Causas secundas indigere concursu simultaneo causae prim® in ordine ad omnes suos effectus, praeter ipsam dependentiam talis caus® in essendo a causa superiori. Et hoc constat, tum auctoritate,tum ratione. Auctoritate quidem, nam id aperte testatur Scriptura, ut cum dicitur Isai. xxvi: Omnia opera nostra operatus es in nobis Domine: et Joan. xv : Sine me nihil potestis facere : et Act. xii : In ipso enim vivimus, et movemur, et sumus: et ad Ephes. n : Deus est enim, qui operatur in nobis velle, et perficere, etc. Ratione quoque id constat, quia omne ens quocunque modo sit, a Deo participatum est, et derivatum, sed effectus ipse, et actio sunt entia quaedam creata, ergo a Deo sunt participata, ergo actio nostra, et effectus illius etiam a Deo debet procedere, indiget ergo causa creata in quocunque effectu concursu Dei simultaneo, qui magis requiritur propter effectum, qui est ens participatum a Deo,quam propter ipsam causalitatem caus® secund®. Et h$

jas signum etiam est, quia Si Deus suspendat«oneursum, effectus non erit, siquidem non potest aliquid habere esse, si Deus non communicet illud, alias non posset Deus annihilare effectum aliquem causae ereatee; annihilatio autem non fit nisi per suspensionem concursus, ergo si effectus non indigent concursu Dei non sunt annihilabiles per suspensionem ejus. Et inde est quod ille concursus Divinus debet identificari cum concursu causae creatae,quia tendunt ad eumdem terminum, siquidem ipsemet effectus, qui est a concursu causae creatae, dependet etiam a concursu Dei,quia par suspensionem ejus potest desinere, ergo oportet quod in eodem termino conveniant uterque concursus, et hoc est identificari rationem ejusdem termini, quem producunt.

- Ad primum fundamentum Durandi dicimus cum D. Thoma i part. quaest. cv, art. v ad 2, qUod una actio non procedit a duobus agentibus unius ordinis, sed nihil prohibet quod una, et eadem actio procedat a primo, et secundo agente. Hoc tamen est quod difficile percipitur, quomodo illa actio elicitive possit procedere ab illo duplici prineipio, cum non possit esse a Deo,nisi tanquam effectus habens esse ab ipso Deo, non tanquam ipsa ratio agendi; si autem est effectus, ergo efficitur ab aliqua actione, et sic non identiflcatur cum illa, et ulterius ad actionem dabitur actio, siquidem actio creaturae est effectus actionis Dei. Si vero dicatur quod actio illa creatureB non est effectus Dei, sed actio, seu ratio operandi, non apparet quomodo illa actio dimanet immediate a Deo ut actio, et non ut effectus, nihil enim dimanat a Deo, nisi ut effectus, et non ut actio, ut determinat D. Thomas i p. q. xxv, art. v, cum actio Dei, ut distinguitur ab effectu ad extra, sit substantia Dei.

Quare dicendum est, quod illa actio creaturae dicitur etiam concursus Dei respectu effectus, in quem influit, sed iste influxus cum sit temporalis, et non ab aeterno ih Deo, non constituit formaliter intrinsece Deum agentem, quia non se habet ut actualitas ejus, sed ut effectus. Et non est inconveniens, quod actio temporalis sit effectus actionis aeternae, licet ad actionem temporalem, et creatam non detur alia actio temporalis etiam et creata, eo quod immediate dimanat ab agente; bene tamen ista actio temporalis supponit actionem aeternam, quae est radix omnium actionum et effectuum, et cUjuscunqueentitatis, et sic actio creaturae ut actio, est participatio quaedam et effectus actionis Divinae, sicque non repugnat actionem illam esse effectum respectu actionis Divinae, esse autem actionem, et non effectum respectu potentiae creatae. Quando ergo dicitur quod actio illa jam non diceretur eadem cum concursu Dei, respondemus quod est eadem cum concursu Dei ad extra, qui est effectus, et participatio Divina, licet distinguatur ab actione increata, et «terna Dei, cujus est participatio, et effectus ad extra ; et ad talem actionem, seu concursum datur actio ut dictum est, non quidem actio temporalis, sed actio increata, et «terna, sicut supra q. xiv, art. rv, diximus de actione ex parte agentis, et ex parte effectus. Etsicutforma substantialis operatur effectum non per distinctum concursum a concursu suffi virtutis, dicitur tamen concur«sus formffi, seu animae magis generalis, quia ad plures effectus, etvirtutes se extendit, sic Deus se habet cum toto universo, et collectione creaturarum, cum quibus concurrit eodem concursu, quo Ipse creatur», et ta*

men quia Deus ad omnes se exten¬dit, et non ad istam solam restrin¬gitur, sicut ipsa virtus determinata creatur», concursus Dei dicitur ge¬neralis, unde dicit D. Thomas m cont. Gent. c. lxx: « Quod sicut non est inconveniens, quod una actio procedat ex agente, et ejus virtute, ita non est inconveniens quod pro¬ducatur idem effectus ab agente in¬feriori, et a Deo, ab utroque imme-diate, licet alio, et alio modo. »

Sed inquires : An iste concursus Dei simultaneus sit partialis simul cum concursu causae creatae, ita quod aliquid correspondeat concur¬sui Dei, aliud actioni creaturae, et si¬militer an isti concursus omnino adaequentur inter se, ita quod unus non magis se extendat, quam alter, videmus enim quod actio creata ces¬sare potest ipso effectu producto, actio tamen Divina non cessat, quia conservat effectum sine causa cre¬ata. Quod si ita est, ergo non est unica, et indivisa actio, si quidem cessante una, non cessat alia. Si vero totaliter imbibitur, et ad»qua-tur concursus simultaneus actioni causae secundae, ergo ille concur¬sus, et actio Divina se sola non po¬terat producere totum effectum, sed partialiter tantum, et dependentor a causa creata, quod est partialiter Deum concurrere, nec ut causam totalem. Nec potest explicari, quid correspondeat tali actioni ut est a concursu Dei, et ut est a crea¬tura.

Respondetur P. Suarez disp. xxn Met. duo dicere: alterum sect. i, n. xxm, quod concursus Dei, et crea¬tur» potest partialis dici non ex parte effectus, quasi una pars effec¬tus flat ab uno, et pars ab alio, sed partialiter ex parte caus», quatenus neutra cansalitas habet totum con¬cursum, sed ex utraque integratur. Secundum est sect. iv, n. vm et ix, quod Deus in hoc concursu taliter se accommodat, quod non posse illo concursus se solo producere effec¬tum, sed cum causa creata. Aper¬tius docet Molina Deum, et creatu¬ram se habere ut causas partiales, sicut duo trahentes navium, vel la¬pidem, de quo videri potest i. p. q. xxm, art. rv et v, disp. i membr. viT et in concordia, pag. lx et ua et Clxxi, et aliis, quod videtur sequi Martinez n Phys. q. iv, in consec¬tariis, ubi inquit, quod concursus caus» 9ecund« nullatenus pendet a concursu prim», quia sunt idem, dici tamen recte posse Deum at cre¬atura quodammodo in operando de¬pendere, non quidem dependentia rigorosa, sed quatenus limitat su¬um concursum ad creaturam, et concursus Dei a coneursu creatur» dependet.

Nihilominus nulla partialitas in concursu Divino ponenda est,neque ex parte effectus, neque ex parte cau9», vel actionis. Non ex parte effectus, quia si una pars effectus fieret a Deo, et alia pars a creatura* ita quod ista secunda pars non esset a Deo, non omnis ratio entis creati esset a Deo, quod repugnat. Non ex parte caus», quia sic in ipsa actio¬ne, et modo operandi Dei daretur aliqua limitatio, et dependentia qua¬tenus illa actio Dei non potest de facto operari, nisi dependenter a concursu alterius caus». Et explica¬tur implicatio in hoc, quia causali-tas Divina est causalitas caus» uni* versalissim», qu» attingit omnia, qu» sunt in effectu, cum omnia ex participatione illius sint, ergo repu¬gnat, quod ex parte caus» ille con¬cursus sit partialis, et multo minus dependens ab altero concursu cau¬sa secund», siquidem propter suam universalitatem omne illud attin¬gere debet, quod attingit ipsa cau¬sa secunda, ergo ex parte causae, et modi causandi universalissimi repu¬gnat, quod partialiter attingat eflte;

tum et dependenter; quia propter suam universalitatem causa secunda dependet ab ipsa, et subjicitur illi, non e contra; et licet non sine illaproducat, tamen quia hoc ipsum non est ex indigentia causae primae, sed ex abundantia, et participatione ipsius, ideo hoc non est dependenter operari a causa secunda, sed causam secundam a Deo; unde per suspensionem talis concursus, quo Deus continuat esse effectus, annihilabitur, non ergo est partialis etiam ut procedit a causa, sed modo totali procedit.

Quare dicendum est, quod concursus simultaneus identificatur cum actione creata, sed non adaBquatur illi, sicut ens identificatur cum vero, sed non adaequatur illi, identificatur enim etiam cum bono, et corpus identificatur cum uno modo, verbi gratia, sessione, sed non illi adaequatur; identificatur enim etiam cum aliis modis, et potest illum amittere. Sic licet ex parte rei faciendae concursus Dei determinetur per concursum causae creatae ad operandum talem effectum, cum possit etiam alios; tamen ex parte modi operandi ita universalis, et illimitati, non adaequatur ipsi causalitati creatae : tum quia sine concursu creato potest rem producere; tum quia cessante actione creata permanet concursus Divinus conservando rem productam, quod evidentius apparet in concursu cum instrumento, cessat enim agere instrumentum producente gratiam, et non cessat actio Dei illam conservans. Dicitur autem, quando Deus producit se solo effectum, specialori modo producere; non quia majori concursu producat, sed quia modo magis extraordinario, scilicet impediendo causam creatam, aut non concurrendo cum illa.

Ad secundum fundamentum respondetur, implicare quod aliqua creatura operetur sine concursu causae primae, sicut enim est contra rationem entis creati, quod in essendo non sit participatum, et dependens a Deo: ita repugnat quod causa creata in causando non sit dependens a Deo, et ita hoc non potest communicari causae creatae propter limitationem illius; et ita implicat non dependere a concursu Divino, quando producitur, sicut repugnat non esse creaturam cum sit effectus creatus, ut ostensum est.

Ad ultimum respondetur, imprimis quod omnes illae actiones, quae non sunt deficientes, seu peccaminosae, totum positivum quod habent participant a Deo, alio tamen modo, quam a creaturis, non quod ipse modus procedendi a creaturis non sit etiam a Deo, cum aliquid entitatis sit, sed quia ille modus est a Deo, ut effectus participatus ab ipso, non ut ratio, sub qua participatur, et ita est a Deo ut quod, seu ut quid participatum, non ut quo, seu ut ratio sub qua participatur a Deo, quia a Deo sub modo universalissimo causae primae descendit, non sub illo particulari, et limitato, quo est a creatura. Et ita vitalitas, libertas, et reliqua, quae ibi numerantur, a Deo sunt tanquam aliquid factum, et participatum ab ipso, non illo inferiori modo, et particulari, quo a causa proxima, unde accipiunt denominationem vitalis, et liberi, sed universalissimo modo, et illimitato, quo a Deo fiunt omnia, etiam ille modus particularis, et limitatus, sicut etiam dicuntur res contingenter accidere, quae contingentia est a Deo, non tamen contingenter. Actus autem peccaminosus etiam ultra hoc, licet in eo quod habet positivum, et entitativum dependeat, et participetur a Deo, tamen quantum ad id, quod habet de deficientia, et privatione, et in quantum illam fundat, non est a Deo,

Ad id vero, quod dicitur de causalitate materiali, et formali, respondetur etiam Deum concurrere ad istas causalitates, quia aliquid reale sunt, et ab eo participatum,de quo D. Thomas in libro de causis, lect. i. Cseterum impossibile est, quod Deus concurrat tanquam causa prima materialis, vel prima formalis, non solum, quia non concurrit ad componendum aliquod totum ; hoc enim est clara et manifesta imperfectio, sed etiam quia non concurrit illo modo causfie materialis, et formalis, ut inter se mutuo causalitates exercent recipiendo, aut informando, ut videtur intendere Fonseca v. Met. q. xir, quem bene impugnat Suarez disp. xxn Met. sect. i, num. xxrx. Etenim licet Deus concursu effectivo causet ipsas causalitates materia) et formae quatenus aliquid reale, et entitativum sunt, tamen per modum causae materialis, vel formalis, id est, exercendo tales causalitates, impossibile est, siquidem causalitas materiae est receptiva, et fundatur in potentialitate recipientis; causalitas autem formae est ejus actuatio, quae fundatur in actualitate appetente potentiam, eique communicabili, quod totum repugnat actui puro, qui ex ipsa ratione actus puri ita abstrahit ab omni potentialitate, quod neque in se illam habet, sicut materia, nec illi commiscetur sicut forma. Quando vero Deus sine subjecto sustentat accidentia in Eucharistia, non sustentat illa concursu materiali recipiendo illa, sed concursu effectivo, quo dependebant a Deo, et conservabantur in esse,etiam sine subjecto conservantur a Deo,eo quod illud magis dependet a Deo quam a subjecto. Nec Deus supplet causam formalem se ipso, sed solum rationem formae terminantis, ut subsistentiam, et existentiam, aut specialem intelligibilem, ut in beatis.

Ex dictis colliges, quomodo actio causae secundae sit causata a prima, vel posterior illa, in quo subjecto concursus Divinus subjectetur. Dicimus enim, quod actio causae secundae non est causata ab actione externa Dei, quia est una et eadem actio creaturae, et Dei licet prout correspondet Deo non adaequate identificetur actio Dei cum actione creaturae, sed solum inadaequate, quia magis se extendit, et durat actio Dei ad extra, quam actio creaturae, scilicet quamdiu durat effectus. At vero respectu actionis Dei immanentis, et aeternae, quae ih ipSo est, sic omnis actio creaturae causata est ab ipso, sicut omnis concursus Dei ad extra, et consequenter datur prius, et posterius inter actum Dei immanentem, seu ad intra, et inter concursum, et actionem Dei ad extra, sicut inter causam, et effectum. De subjecto vero concursus Divini simultanei si loquamur de ipso pro actione immanente Dei, est in ipso Deo tanquam volitio ejus, et substantia ejus, si vero loquamur de concursu ad extra qui est effectus Dei, qui identificatur cum ipsa actione creata, in eodem subjecto est, in quo est actio creata; scilicet in subjecto, in quo est effectus ejus.

ARTICULUS II.

Utrum detur reatis, et physicus concursus prsecius in causa determinans illam ad causandum ?

Nomine concursus physici non intelligimus concursum solum pertinentem ad ens naturale, et mobile, neque ut putavit Suarez libro iii de Auxiliis, c. vii, concursura coarctantem ad unum, ita ut sub illo causa creata amittat potentiam ad aliud, sed nomine concursus physici intelligimus duo. Primo, motionem

non metaphoricam, neque fictam, neque solum moralem, qualis fit persuasione, vel propositione objecti, sed illam, quae fit secundum realem activitatem, quo sensu accipitur haec vox physica, seu naturalis apud sanctos Patres ut patet in D. Cyrillo in defensione tertii anathematismi contra Nestorium, et habetur in Concilio Ephesino in iv appendice quinti tomi, cap. i. Secundo, intelligimus nomine talis concursus illum, qui nullo modo immutat modum operandi causae inferioris, sive sit modus operandi indifferenter, sive necessario, sed conservat illum, solum autem tollit indeterminationem, et suspensionem ad agendum.

Et inadvertenter P. Suarez lib. i de Auxiliis, cap. xi, num. m, in fine, dixit neutiquam reperiri apud D. Thomam causam primam determinare secundas ad omnes actiones earum; multoque minus reperiri apud D. Thomam mentionem physicae praedeterminationis. Oppositum tamen evidenter constat, dicit enim D. Thomas n Physic. lect. vm, super text. xlviii: « Quod sicut potentia motiva quae est ad utrumlibet, non exit in actum, nisi per potentiam appetitivam determinetur ad unum, ita nihil quod est ad utrumlibet exit in actum, nisi per aliquid determinetur ad unum, quia id quod est ad utrumlibet, est sicut ens in potentia, potentia autem non est principium agendi, sed solum actus unde ex eo, quod est ad utrumlibet, nihil sequitur, nisi per aliquid aliud, quod determinat ad unum. » Qui locus manifestissimus est pro isto praevio concursu determinante causam ut agat. Idemque confirmat sanctus Doctor i par. q. xix, art. iii ad 5, ubi inquit: « Quod causa, quae de se est contingens, oportet quod determinetur ab aliquo exteriori ad effectum ; » ubi loquitur de determinatione causae ante ipsum effectum, quae uno nomine vocatur praedeterminatio, et sic illam vocat S. Dionysius v c. de Divinis nominibus, et ibi S. Thomas lect. ni, ubi dicit: « Voluntatem Divinam esse existentiam praedeterminativam, et effectivam. » Ac denique videri potest S. Thomas in quaestione iii de Potent, art. vii ad 7, ubi praeter formam, et virtutem collatam rebus naturalibus dicit: « Aliquid per modum incompletae motionis, et ad modum esse intentionalis superaddi a Deo ipsi causae ut agat. » Qui locus adeo est expressus, ut P. Suarez citato loco, n. vi, non invenerit quid respondeat ad illum, nisi quod D. Thomas tacite retractavit sententiam, quia praetermisit in aliis locis hanc motionem, quam in isto loco posuit; quasi vero hoc sit tractare sententiam, non in omnibus locis eam explicare; praeterquam quod in i-n, q. cx, art. n, dicit D. Thomas: « A Deo movente aliquid fieri in anima per modum motus, licet non per modum qualitatis ad volendum, vel agendum. »

Cum ergo constet apud D. Thomam et Auctores probatos, quid nomine praedeterminationis, et concursus praevii intelligatur, restat videre an ita sit quod detur, et requiratur ad omnem actionem causae creatae. Et quidem generaliter loquendo communissime receptum est apud Philosophum quod causa secunda non operatur nisi ut mota, et applicata a prima ad agendum; de quo videri potest D. Thomas n p. q. cv# art. v et i-ii, q. lxvii, art. i ad 3 et q. cix, art. i, m contra. Gent. cap. lxvu et alibi saepe. Et quod iste motus, quo causa secunda movetur, debeat in ipsa causa antecedere actionem effectus, siquidem movetur ut agat, etiam apertissime tradit Scotus ini, dist. n,q. n, §. Ostenso, et dist. vin, q. v, §. Ad argumenta.

Tota difficultas consistit in expli-

cando istam motionem praeviam, ut causa ipsa dicatur mota a Deo, et applicata ad agendum. Circa quod est maxima varietas, et concertatio Auctorum,quorum tamen sententiae ad tria praecipua capita reduci possunt. Prima existimat non dari alium concursum, seu motionem distinctam a concursu simultaneo, qui dicitur esse motio causae inferioris secundum quamdam prioritatem virtualem, quatenus ille concursus est superior, et dignior, et a quo dependet concursus causae inferioris, et ratione hujus dependentiae et prioritatis dicitur causa secunda determinari, et applicari, seu praemoveri a prima, non tamen requiritur distinctus concursus imprimens aliquid ipsi causae, quo actuctur, et compleatur ad agendum,nisi forte indigeat aliqua virtute, quae a Deo, vel ab alia causa ibi conferenda sit, quia de se non habet sufficientem virtutem. Ita videri potest apud Patrem Suarez disp. xxii Met. sect. ii ; praesertim a num. xlviii, Fonsecam v Metaph. cap. ii, q. ix, sect. ii; Molinam in concord.q. xiv, art. xiii, disp. xevi; Bellarminum lib.i de gratia, et libero arbitrio, cap. xv et xvi et Loream i-ii, sect. rv, disp. xxxv et sect. vi, disput. xx ; Cabero in praesenti,Martinez, et olios.

Secunda sententia est scholae Scoti, qui simpliciter admittit praemotionem in causa creata antecedenter ad concursum simultaneum,non tamen constituit aliquid physice impressum ex tali motione in causa creata, sed Deum per solam efficaciam sui decreti quasi per quamdam sympathiam, et morale imperium movere causas secundas, sicut anima movet manum; hac sola differentia servata, quod causam liberam movet mediante cognitione, effitera vero causas motione immediata; Ita videri potest apud Fuente ii Physic. q. v, diffic. iii, art. iii.

Tertia sententia simpliciter fatetur.dari praemotionem distinctam a concursu simultaneo, quae physice, et realiter ponit, et imprimit aliquid in ipsa causa inferiori, estque complementum, et applicatio ad agendum, non per modum virtutis in actu primo, sicut dantur habitus, sed per modum ultimae determinationis, et applicationis actus primi ad secundum. Ita communiter Schola D. Thomae et ejus discipuli, tam recentiores, quam antiqui; licet enim pro opposita sententia citetur ab aliquibus Cajetanusi p. q. xix, art. viii et Contrado i-ii, q. lxxix, art. i, dum inquiunt primam causam non operari praevia motione, aut non praecedere motionem Dei voluntatem, cum aliquis vult; ceeterum in his locis solum dicunt contra Scotum, quod non prius attingit Deus in aliquo instanti ipsum actum causae secundae, quam ipsa causa secunda. Quod vero causa secunda applicetur a Deo, et conjungatur actui ut operetur, quod pertinet ad praedeterminationem, eisdem locis affirmant praefati Auctores paulo post illa verba, et Gajetanus etiam i-ii, q. Cix, art. ii.

Dico ergo primo : Causae secundae antecedenter ad influxum, et actionem, qua producunt effectus, indigent aliqua praevia motione causae primae, qua applicentur ad agendum. Haec conclusio sumitur ex locis D. Thomae supra citatis. Ratio autem, et fundamentum sumitur ex duobus. Primo, ex indeterminatione causae secundae. Secundo, ex potentialitate ejus ad operandum. Et primum constat ex eo, quod causae secundae possunt producere diversos effectus, aliquando quidem diversos specie, sicut potentiae cognoscitivae etvolitivae, vel saltem diversos in individuo, ut queeeunque virtutes

activae, neque enim Virtns aliqua creata permanens datur solum ad unam actionem, et effectum, alioquin in illo producto evanesceret virtus, utpote jam otiosa, et ita solum se haberet per modum transeuntis, sicut virtus instrumenti, et quaecunque motio ad unum tantum actum. Imo in hoc praecipue differt concursus iste praevius, seu auxilium efficaciter movens ab eo, quod solum dat sufficientiam,etvirtutem, quod sufficiens non solum respicit unum actum in individuo, sed speciem actus, ad quem dat virtutem, efficax autem respicit determinationem in individuo. Omnis ergo causa creata de se indeterminata est ad diversas actiones, et effectus in individuo. Secundum vero constat, quia causa secunda ita est in potentia ad operandum quod indiget mutari in se,ut de facto operetur,siquidem non semper operatur in actu; ergo necesse est quod ut operetur, aliter se habeat; si enim eodem modo se habet, sicut antea, manebit in potentia operans, quia antea in potentia erat operans. Nec potest mutari per ipsam operationem, quia mutatur ut operetur, et operatio, non mutat agens active,sed passum, ut probatur in m Physic. et est manifestum, quia operatio non exit ab aliquo,nisi prout est in actu, unumquodque enim operatur prout in actu,et patitur prout in potentia; ergo in quantum operatur agens non mutatur a sua operatione effective, sic enim pateretur in quantum operans, ergo si mutatur, est antecedenter ad actionem.

Ex quibus principiis deducitur necessariam esse aliquam motionem praeviam in omni causa creata antecedenter ad ejus actionem, et concursum simultaneum Dei, quia omnis causa creata indiget aliqua mutatione ad hoc, ut operetur, quia est Indeterminata ad hanc, vel illam actionem in singulari, et est in potentia ad operaindum,ctuh n6ri settiper actu sit operans, ergo indiget ab aliqua causa reduci iri actum, et determinari, siquidem a causa exsistente in potentia, et indeterminata non exit effectos m actu, et determinatur, sed non potest a se ipsg determinari, et immutari, neque ab alia causa creata, nequO a concursu simultaneo Dei, ergo ab aliqua motione praevia. Non a se ipsa, quia: est in potentia ad agendum, et indeterminata, ergo non potest se reducere de potentia in actum, quia sic deberet supponi in actu determinante, unumquodque enim reducitur de potentia in actum per aliquem actum ; et si supponitur esse m actu, ut se moveat, rursus iste actus non est primo se movens, sed mottts ab alio, alias esset moveus non motum, quod est Deus. Neque per ipsam operationem, ad quam movetur potest reduci de potentia in actum, quia ista operatio est id, ad quod ipsa causa indiget determinari, et applicari; ergo implicat quod per ipsam applicet, et moveat ad se ipsam, nec potest ista applicatio, ert motio fieri ab alia causa creata; quia licet requirantur plures conditiones procedentes a causis creatis, ut determinetur aliqua causa, tamen omnes illae causae cum sint creatae, sunt etiam in potentia ad operandum, et indigent simili ap* plicatione et motione; et cum non sit processus in infinitum, oportet, quod tandem a Deo fiat ista met» et applicatio, et sicut fit in illis causis, ita et in reliquis aliis, quia omnes aeque subjiciuntur Deo; praeterquam quod etiam positis omnibus illis conditionibus aliquae causae adhuc manent indeterminatae ad agendum, ut causae liberae, aliae non sufficienter determinatae ad hanc numero actionem, vel effectum ; ergo oportet quod haec determinatio

tandem reducatur in Deum,ad quem pertipet dare ultimam actualitatem ad operandum. Nec sufficit concursus Dei simultaneus, quatenus dignitate,et perfectione prior est, quia ista major dignitas et perfectio, vel reddit causam creatam reductam de potentia ad actum,et determinatam ad operandum, vel non; si non reddit, manet causa tam indisposita ad operandum sicut antea, utpote pon sublata potentialitate, et indefcerminatione : si vero reddit determinatam, ergo jam non est solum concursus simultaneus, id etiam praevius, quia habet effectum praevium, scilicet in ipsa causa movendo illam ante actionem et effectum. .Quare simultaneus concursus quatenus simultaneus cum non influat, nisi in effectum et identificetur cum pctione causae creatae, non magis potest ipsam causam creatam actuare, et movere, quam ipsamet actio causee creatae.

Digo sjbcundo : Haec applicatio, et praevius concursus aliquid physicum relinquit in causa quam movet, .et non solum est assistentia extrinseqa, vel moralis motio, aut sympathia- Deducitur ex locis D. Thomee supra citatis, praesertim q. m de Potent, art. vu ad 7 et i-n, q. cx, art. ii ubi inquit: « Ex motione Di-. vina relinqui motum in anima,quia actus moventis in moto,est motus.» Et.J-ii, q. lxxix, art. u, inquit : V. Quod omnis actio causatur ab aliquo, quod est in actu, quia nihil agit nisi secundum quod est in actu, omne autem ens actu reducitur in priqium actum, scilicet in Deum, sicut jn capsam, qui est per suam essentiam actus, unde relinquitur quod Deus sit causa omnis actionis, in quantum actio est; » ubi non loquitur S. Thomes de concursu simultaneo, quia Iste non est causa actionis,sed idem cum ipsa actione, et solum est pausa effectus, loquitur ergo de concursu praevio,qui est causa actionis creatae, sed dependentia actionis ab eo, quod est in actu,non est dependentia moralis, vel metaphorica, sed physica, et fundatur in reductione entis in actu ad primum actum, qui est Deus, quae reductio est physica secundum veram,et realem causalitatem, et dependentiam omnis entis a primo ente, quae dependentia moralis non est, ergo S. Thomas non potest intelligi de causalitate morali, et metaphorica, sed de physica.

Et fundamentum speciale hujus conclusionis est, quia ex vi illius sympathiae, aut voluntatis efficacis Dei ad intra,vel resultat aliqua mutatio ad extra in creatura, vel non ; si resultat, ergo non est mera assistentia extrinseca, et moralis sympathia, sed realis,et vera mutatio tanquam effectus impressus a Deo ad extra; si non resultat aliqua mutatio, ergo totum intrinsecum hujus causae creatae manet ita immutatum sicut antea, et cum antea esset intrinsece in potentia, et indeterminata,etiam post illam extrinsecam assistentiam, in eadem potentialitate, et indeterminatione intrinseca manebit, ergo a principiis intrinsecis talis causae creatae non poterit dimanare actio, quantumcunque ponatur illa extrinseca assistentia; sed non dicitur causa creata agere nisi ab ejus intrinseca virtute, et potentia dimanet actio, quia ipsa virtus intrinseca est quae dicitur agere, ergo si per illam sympathiam et assistentiam extrinsecam nihil de intrinseca potentialitate tollitur, non remanet causa illa intrinsece disposita ad agendum.

Nec obstat exemplum de sympathia, et motione, qua manus movetur ab anima, tum quia adhuc est incertum, an ista motio fiat per aliquam impressionem physicam;tum etiam quia est longe dispar ratio,

quia potentia manus motiva, et voluntatis imperativa radicuntur in eadem anima, et sic non requiritur quod una influat in aliam, seu sufficit quod anima in utramque, Deus autem est principium movens extrinsecum, in quo non inhaeret virtus creata, unde oportet quod ipse influat hanc motionem in causa creata, praesertim quia hoc quod est causam creatam esse motam,et applicatam ad agendum, est aliquid novum in rerum natura, et non per aliquid novum ex parte Dei, quia est immutabilis, ergo per aliquid novum extra Deum, et non nisi in causa creata, ergo oportet, quod illa realiter, et physice sit mota a Deo.

Nec sufficit concursus simultaneus Dei, ut dictum est, tum quia iste concursus simultaneus non movet causam, sed solum est ad effectum; tum quia est idem cum actione creatura?, et sic non magis movet creaturam quam ipsamet actio ejus, qua? non potest movere causam, a qua egreditur ut agens est, sed passum, in quo recipitur; tum denique, quia simultaneus concursus non subordinat causam creatam Deo, sed effectum, et propter dependentiam effectus a causa prima, datur concursus simultaneus, ergo ex vi illius non potest Deus efficere quod causa secunda agat, sed solum poterit impedire effertum, si non velit dare concursum,non vero inclinare causam, et facere ut operetur.

Et ex hoc profundius aperitur necessitas ponendi istum concursum praevium, etiam pro aliis materiis theologicis. Nam si solum causa secunda est dependens a Deo ratione concursus simultanei, quatenus non potest effectus fieri, nisi dependenter a Deo. non tamen quia in ipsam causam Deus imprimat, et moveat ut operetur, sequeretur quod in producendo isto effectu causae secundae debeat Deus expectare operationem causae secundae, ut efficaciter velit ejus effectum,nec possit ex sua propria virtute facere, quod causa secunda efficiat nisi mediantibus aliis causis, per quas talem causam moveat, et inclinet, v. g. solum media persuasione, aut propositione objecti, quod totum morale est et contingens non simpliciter, et infallibiliter efficax, licet possit impedire effectum si velit, suspendendo concursum suum. Quod exemplo potest fieri manifestum. Sit enim casus, quod Deus velit Petrum elicere actum amoris, vel assensum fidei, qui actus non potest a solo Deo fieri, sed simul a causa secunda, si illa causa secunda non subordinatur Deo nisi ratione effectus exequendi, non vero ex parte ipsius causa?, quia debet moveri a Deo ut actum eliciat, ergo non poterit Deus vel illum effectum, nisi expectando, quod ipsa causa secunda velit, et cooperetur, si dederit Deus simultaneum influxum, quia talis influxus non est in causam ut velit, sed in effectum, in quem influit simul cum influxu ipsius causa? secunda?,non ergo habet potestatem in causam secundam,ut efficiat, sed in effectum si causa secunda etiam efficiat; unde nisi ipsa causa secunda velit, frustra ille concursus simultaneus operatur, imo non operatur cum sit idem cum influxu ipsius causae secundae, et sic frustra Deus miserebitur, nisi nos velimus.quod expresse negat Augustinus lib. i ad Simplicianum, q. ii. Et non minus dicetur, quod est Dei miserentis, quam hominis volentis. et currentis, quod tanquam magnum absurdum infert Augustinus in Enchiridio, cap. xxxn :« Si recte, inquit, dictum est, non volentis hominis. sed miserentis est Dei, quia id voluntas homini sola non implet,

cur non et e contrario recte dicitur, non miserentis est Dei, sed volentis est hominis, quia id misericordia Dei sola non implet? » Quod tamen, ut ibi subdit: « Nullus Christianus dicere audebit. » Qui autem solum ponunt concursum simultaneum,et non praevium in ipsam causam,quae praeparatur, seu applicatur a Deo, non possunt dicere quod est solius Dei miserentis, sed etiam hominis volentis, quia scilicet ex utroque fit, id est, ex voluntate hominis, et misericordia Dei, et quousque velit homo, non sufficit inclinare illum concursus simultaneus,qui cum ipso actus identificatur, non ad illum inclinat.

Dices: Sufficere solum misericordiam Dei, non ratione praevii concursus physici, sed moralis, id est, mediante aliqua cogitatione moraliter inclinante. Sed contra, tum quia in aliis causis, quae non operantur cognitione, haec moralis inclinatio locum non habet, et habet locum argumentum factum, quod Deus sua virtute non poterit inclinare causam contingentem, verbi gratia, aut necessariam ad operandum nisi mediis 'causis, aut virtute creata ; tum quia illa moralis motio de se fallibilis est, et contingens, nec nisi extrinsece allicit, ergo ut certo moveat, expectat volitionem nostram, nec nisi dependenter ab ea certam habet motionem, et inclinationem ; ergo perinde est recurrere ad hanc motionem ac dicere, quod expectat Deus voluntatem nostram, et frustra miseretur, nisi nos velimus, quantum ad certitudinem movendi.

Scio non deesse, qui concedat in hoc concursu, quo Deus cum causa secunda operatur, dependere Deum quodammodo a creatura in operando, in hoc sensu quia actio Dei, qua cooperatur creaturae ab ea sane dependet, ergo etiam Deus, ut ea operans, quod expressis verbis concedit Martinez Physic. q. iv, in tertio consectario, et oppositum sentientes stolidos vocat. Sed stoliditatem hanc parcamus, scriptum est enim: Qui contumeliam profert insipiens est, Prover. x. Excessit autem ille Auctor attribuens actioni Dei, qua cooperatur, dependentiam a creatura, licet enim identificetur concursus Dei cooperativus cum actione creaturae, non tamen ut dependens a creatura, quia non causatur a creatura, sed a solo Deo, non potest autem dependero a creatura, nisi ab ea aliquo modo causetur, vel derivetur aut esse ab ea accipiat, cum e contra sit, quia creatura et ejus operatio, a Dei actione pendent iliique subjiciuntur. Cum autem non ponat praevium concursum in creaturam, sed solum simultaneum, si in hoc dependet Deus a causa creata in operando, omnino destruitur subordinatio causarum a Deo, et inciditur in illo inconvenientia toties a B.Augustino explosa, frustra Deum misereri, si homo non velit; siquidem Deus non habet alium concursum, quam simultaneum apud hunc Auctorem, et in hoc non solum expectat, sed dependet a creatura ut habeat effectum volendi. Nec apparet, quomodo salvetur illa doctrina catechismi Pii v par. i de primo Symboli, art. n. xxii, ubi dicitur: « Non solum Dominus universa, quae sunt providentia sua tuetur, atque administrat,verum etiam quae moventur, et agunt aliquid intima virtute ad motum, atque actionem ita impellit ut quamvis secundarum causarum efficientiam non impediat,praeveniat tamen cum ejus occultissima vis ad singula pertineat: » Cum quibus verbis nescio quomodo stant verba hujus Auctoris in primo consectario, scilicet causam primam, et secundam usque adeo simul concurrere in effectum, ut neutra alteram

praecedat. Cur ergo credemus huic Auctori dicenti: «Neutrapraecedat,» au Pio v,.dicenti: « Ita impellit, ut praeveniat. »

dico tertio : Praevius iste concur¬sus realiter movens causam secun¬dam non est qualitas aliqua per mo¬dum virtutis in actu primo, nec ali¬quis actus seu effectus ab ipsa cau¬sa secunda procedens, quo se move¬at ad alium actum; sed est quaedam motio Dei, non dans activitatem, sed activitatis applicationem ad ef¬fectum, etsi est qualitas, est per modum motionis, et transeuntis. Pro istius conclusionis intelligentia est advertendum, varias esse sen¬tentias etiam inter Thomistas, de is¬to praevio concursu, seu motione, quid sit, et praecipue ad tres redu¬cuntur. Quidam ponunt non esse aliquid creatum, et de novo produc¬tum in creatura, sed solum decre¬tum seu voluntatem Dei efficacem extrinsecus assistentem, quo statim movetur creatura, quasi quadam sympathia,et naturali subjectione ad Deum.Alii distinguunt de causalibe-raet hanc secundam dicunt praemo-veri motione aliqua, seu qualitate recepta in ipsa creatura: liberam vero in his, in quibus se ipsam mo¬vet, priorem actum, quo excitatur voluntas dicunt esse motionem prae¬viam ad secundum, ad quem exci¬tatur: primus vero actus, quo exci¬tatur est ex motione Divina, ipse au¬tem actus excitans, elicitus est a po¬tentia. Tertii dicunt, istam motio¬nem absolute in omnibus causis es¬se aliquam motionem a Deo deriva¬tam, seu qualitatem per modum motionis, qua virtus creata applica¬tur ad suam operationem tollendo indeterminationem, et potentialita-temejus ad operandum.

Inter has sententias haec ultima est certior in sensu D. Thomae. Pri-maenimjam supra impugnata est,et potest applicari illi ratio, qua probat D.Thomas imi, q. xxm, art. ii, con¬tra Magistrum, charitatem non esse ipsum Spiritum Sanctum, sed ali¬quem effectum ejus in anima, quia charitas secundum Augustinum est motus animi ad fruendum Deo prop¬ter ipsum, sed motus animi est ali¬quid creatum in anima; ergo et charitas; quae probatio omnino defi¬cit, si Deus solo suo decreto efficaci, sine aliquo de novo producto suffi¬cienter potest aliquam causam mo¬vere. Quare sicut Deus ad consti¬tuendam aliquam causam in actu primo operativ'am, non potest id fa¬cere solo suo decreto non ponendo aliquam virtutem in causa, ita ad applicandum,et movendum causam istam, et virtutem ad actum secun¬dum,non sufficit decretum Dei prout aeternum, sed aliqua mutatio ejus in tempore.

Secunda vero sententia deficit; tum quia in causis naturalibus, de quibus in praesenti agimus, coinci-dit cum tertia sententia; tum etiam quia in causis liberis etiam respectu actuum deliberatorum, non suffi¬cienter procedit, quia illic primus actus voluntatis non potest esse ipsa operatio, et causalitas Dei, procedit enim et elicitur a creatura, et con¬sequenter non potest procedere sub illa universalitate, et illimitatione, qua procedit a Deo, sed est id, quo causa creata in suo genere, se mo¬vet, scilicet per modum moventis creati, quae motio non est confun¬denda cum motione qua movetur a Deo. Et praeterea vel ille actus, ut elicitur a creatura, habet omnimo-modam infallibilitatem ad actum sequentem, vel non. Si non habet, ergo non est motio, et auxilium Di¬vinum, quia hoc infallibiliter mo¬vet, cum sit operatio causae infalli¬bilis, alioq.uin ad cognoscendum in¬fallibiliter actum sequentem non sufficeret Deo inspicere virtutem, et concursum suum, sed ipsam creatu-

ram, ut a qua dependeat illa infallibilitas, quod negant isti Auctores. Si vero habet infallibilitatem, ergo redditur infallibilitas Divini concursus ex causa creata* siquidem est infallibilis ille actus, prout elicitur a voluntate creata, et non ratione alicujus superadditi a Deo, quod est impossibile cum illud principium sit mutabile, et contingens, non infallibile, et certum, imo ad cognoscendum aliquid infallibiliter non inciperet Deus ex decreto suo, et auxilio, sed ex ipsa operatione causae creatae, siquidem ab ipsa infallibilitate habet, quod est praescire effectum antecedenter ad decretum.

Quare relinquitur tertia sententia, quae sine dubio est D. Thomae qu. iii de Poten.art. vn ad 7, ubi inquit: « Quod virtus naturalis, quae est rebus in sua constitutione collata, inest eis ut quaedam forma habens esse ratum et firmum in natura, sed id quod a Deo fit in re naturali, quo actualiter agit, est ut intentio sola habens esse quoddam incompletum per modum, quo colores sunt in aere, et virtus artis in instrumento artificis. » Et mi, quaest. cx, art. ii, dicit: « Quod istud auxilium non est qualitas, sed motus quidam animae, quia motus moventis est in moto. » Ubi nomine motus non intelligitur esse actus elicitus, sed aliqua inspiratio recepta ut eliciatur, quia motus in mobili recipitur, non elicitur,ut motus est. Similiter nomine qualitatis intelligit qualitatem permanentem, et quasi habitualem,non autem negat esse qualitatem per modum motionis transeuntis, sicut virtus instrumenti, et colores in aere, qui non sunt motus, nec potest esse motus ad qualitatem quasi via, et tendentia ab ipsam, quia sic illa motio Dei haberet terminum ad quem tendit, qui esset causalitas per modum permanentis, et sic permanenter causa secunda esset applicata ad operandum,neque apparet quaenam esset illa qualitas sic producta: si ergo non est motus ad qualitatem» restat quod sit qualitas per modum motus.

Quod si inquiras, quem effectum formalem habeat ista qualitas, seu motio, respondetur istam motionem neque posse esse actum secundum, scilicet operationem ipsam causae creatae, siquidem ista motio est praevia ad talem operationem, et movet ad illam, non ergo est ipsa actio caus» creatae, haec enim non potest movere causam ut agentem, sed passum. Similiter non potest esse virtus per modum actus primi, haec enim datur per modum permanentis in ipsa causa, vel saltem per modum sufficientiae,ita quodsine ipsa,causa non est sufficienter constituta in ratione principii operativi, nos autem loquimur in praesenti de concursu praevio supponente causam sufficienter potentem, et virtuosamad agendum, et sic iste concursus non dat virtutem in actu primo. Unde in hoc praecipue distinguitur auxilium dans sufficientiam, et dans efficaciam, quod sufficientia dat virtutem in actu primo, quae respieit non aliquem actum in individuo tantum, sed ipsam speciem actionis et ita deservit pro aliis actibus in singulari. At vero praevius iste concursus determinatus ad actum individuum in singulari, et sic non dat virtutem in actu primo, qu® deserviat ad varia individua. Unde restat, quod sit applicatio quaedam actus primi ad secundum, sicut applicatur, et conjungitur instrumentum ad operandum effectum principalis agentis; quo nomino etiam ipsam declarat S. Augustinus lib. i ad Simplic. quaest. n, inquiens: « Non defuisse Deo modum, quo mentem Esau ad credendum applicaret, voluntatemque conjungeret. » Sed est

duplex applicatio, nllera caute efficientis cum subjecto, seu materia, sicut igni» applicatur ligno, altera onua efficientis cum alia efficiente, sicut duw partiales causrc, vel causa inferior, et superior, ut sol cum homine m| generationem hominis, et similiter Deus cum causa secunda, qui magis intime conjungitur,quam quslibetalia causa, eo quod magis ab illo dependent omnes caus». Ex conjunctione autem caus® inferioris ad superiorem inferior semper confortalur, et perficitur, et ita cum Deus sit causa suram® actualitatU, ct perfectionis nullam habens potontialifatem,consequenter relinquit causam creatam maxime ncluatnm et reductam in actum sublata omni poientialitate, ct indelerminatione ad agendum,quod ex propria virtute non habebat, quia virtus creata quantumcunque sufficiens in actu primo semper est indeterminata, et in potentia ad hoc, vel illud singulare, et licet possit in quodcunque singulare. ut contentum sub specio illius rei ad quain habet virtutem, tameu propter indifferentiam talis virtutis, deest illi non aliqiin virtus ad agendum hoc singulare, sed aliqua determinatio virtutis.

Et hine nascitur effectus formalis, quem pr®bettnli* motio Di vina,reddit enim causam applicatam et determinatam ad operandum nihil immutando de modo, quo causa secunda nata est operari,ita quod si causa secunda operatur necessario dat illi determinationem ad operandum actionem singularem,et simul dat illi, ut per modum necessitatis operetur, si autem operatur conlingcntcr, vel libere, dat illi determinationem ad actum individuum, et similiter modum operandi mutabiliter, et indifferenter conservat, neque eniin ulla est repugnantia, quod sicut ex Divina participationodesrendit in causam creatam, quod operelur talem substantiam actus, et quod operetur tali modo,scilicet cum indifferentia, vel mutabilitate adoppositum, ita aliqua motio, vel qualitas Divini concursusdcscendata Deo.qu® utrumque faciat, et tollere indifferentiam potentialitatis, qua ipsa causa erat suspensa, et indeterminata, et conservaro indifferentiam virtutis, seu modi agt-ndi sine coactione ad unum. Et sie facit operari non solum talemactum.sed operari libere, et conlingcntcr,hoc enim totum infallibile esi; iitriusque enim est causa, et radix Divina operatio multo magis, quam ipsa nostra anima, et voluntas, juxta illud Augustini lib. de correct. et grat. cap xiv: » Magis habet Deus in potestate sua voluntates hominum, quam ipsi suas, o quod est pra>motionem illam esse infallibilem ut quod et ut effectus Dei, mutabilem aulem et contingentem ut quo, id est, ut ratio operandi ipsi creatur». Et Ita antecedentia hujus motionis, licet sit suppositio antecedens, non tamen est suppositio nccessitans, sed antecedens induendo, et causando ipsum modum libertatis in netu, et determinatam substantiam actus, et ideo non tollit libertatem ista antecedentia determinans, sed eausat illam in actu, et perficit, et conservat in potentia, qu® est doctrina tradita a D. Tlioma ut hoc modo conciliet efficaciam Divin® aetionis cum indifferentia nostr® voluntatis, ut videri potr-st i p. q. xix, art. xni. et qua>st: UXxill, art. i ad. 3 ct i-ii. queat. x,ar. iv et m contra Oen. cap. xciv et i Periherm. lect. xiv et in i ad Annibaldum, dist. xlvii, art iv, et aliis locis.

ARTICULUS III.

Expediuntur difficultates circa praemissa.

Ex quatuor capitibus conflantur pracipua argumenta contra hanc praemotionem physicam. Primo, in actibus naturalibus. Secundo, in liberis. Tertio, in peccaminosis. Quarto, in supernaturalibus.

Circa primum arguitur contra istam praemotionem quia superfluit, et quidquid ipsa facere potest, sufficienter fit per concursum simultaneum, et quatenus in perfectione, et universalitate et prior nostra actione, et ab ipsa voluntate Dei definitur, et determinatur, supponitque alias conditiones causarum creatarum, quae in suo genere determinant ad agendum, ergo non est necessarius isto concursus praevius, imo videtur solum proprius causarum instrumentalium quae indigent motione, quia non habent virtutem completam ad agendum. Ac deni-*que si ille concursus est qualitas, indigebit alia motione ut operetur, quia est virtus creata, et sic indigens praemotione.supponitque agentia creata non habere sufficientem virtutem; si autem est motus, et non qualitas, ergo debet habere aliquem terminum,qui debet esse qualitas, de qua idem inquiretur. Nec vero potest talis motus habere pro termino ipsam actionem agentis creati, quia ad actionem non datur actio, et haec motio recipitur in ipsa causa, actio vero saepe recipitur in passo. Nec habet pro termino aliquam unionem cum causa prima, quia talis unio non est intelligibilis, nec ponitur intimior praesentia cum Deo ex parte creaturae quando causat, quam antequam causaret. Nec est determinatio aliqua ad singularem effectum, quia virtuscausae creatae, sicut est ad speciem actus, ita est ad singularia talis speciei, alias indigeret causa creata tot praemotionibus, quot singularia per aliquem actum producit. Nec denique ponit aliquam excitationem ad agendum, quia excitatio si fit ab objectis, solum est respectu potentiarum cognoscentium, vel appetentium; si autem fit per aliquam alterationem, imprimis id non requiritur in omnibus causis, in quibus autem datur, non est aliud quam additio, vel complementum alicujus virtutis,vel dispositio ad agendum, quod totum non facit praedeterminatio illa, ergo non apparet, ad quid ponatur.

Respondetur non superfluere praedictam motionem, quae ita necessaria est, ut causa inferior sit subordinata, et dependens a Deo, non solum ex parte effectus, sed etiam ex parte ipsius causae, ita quod habeat Deus potestatem, et dominium in ipsam causam ut possit facere, ut illa faciat per suam propriam virtutem, non autem expectare debeat concursum ipsius, ut jam supra ponderatum est. Neque hoc est proprium causarum instrumentalium, quia instrumenta agunt ex praemotione non quomodocunque sed dante ipsam virtutem agendi, ita quod tota ratio agendi sit motio. In causis autem principalibus sed subordinatis, et inferioribus requiritur motio non ut ratio agendi, et virtus, sed ut applicatio, et determinatio virtutis, ut hic, et nunc operetur in singulari, et a Deo ad operandum moveatur.

Et quando dicitur, quod determinatur a conditionibus, et circumstantiis aliarum causarum in suo genere, dicimus verum esse, sed non sufficere, quia si requiruntur circumstantiae, et conditiones causarum creatarum, cur excludetur conditio, et determinatio causae pri-

mffi ? Praesertim cum causae creatae non possint determinare nisi in virtute .causae primae, quia ipsae circumstantiae, et conditiones, quas operantur hic, et nunc ad determinandum alias causas procedunt a virtute creata, quae de se respicit speciem actus quae indifferens est, ei indeterminata ad operandum hanc circumstantiam, et conditionem in individuo potius quam illam, ergo quod talem circumstantiam in individuo operetur, oportet reducere ad aliquam causam quae determinet et tollat illam indifferentiam, etcum hoc non possit fieri sufficienter ab aliqua causa creata, quia est eadem ratio ac de reliquis quoad indeterminationem in individuo, oportet tandem hoc reducere ad causam primam, quae est extra omnem potentialitatem et indeterminationem. Quare non est dubium requiri motionem causae primae, ut causa creata determinetur, sicut requiruntur motiones, et conditiones aliarum causarum.

Et ad ultimam instantiam, qua inquiritur quid sit illa motio divina, jet quem terminum habeat, jam articulo praecedenti respondimus, quod ille motus non est per modum viae, et tendentis ad aliquem terminum adquirendum, sed est aliqua qualites producit a Deo per modum motionis, quia non datur per modum actus primi, et virtutis, sed per modum applicationis, et determinationis ad unum tantum actum in singulari, quo cessante, illa quoque qualitas otiosa est, et ideo dicitur dari per modum transeuntis. Nec dantur tot praemotiones, quot effectus, sed quot operationes, ad quas determinatur .causa creata. Et per suam actionem non determinatur causa agens ad operandum applicative et effective, sed formaliter in actu secundo constituitur operans; per illam autem motionem effective, seu applicative. Et ita haec applicatio, seu motio reducitur aliquo modo ad genus illius potentiae seu virtutis quae determinatur a Deo.

Et quando instatur, quod virtus ipsa, sicut est ad speciem actus, ita ad singularitatem, respondetur virtutem operativam respicere singuiaria, prout contenta in specie sua, et cum indifferentia ad illa, bapc vero praemotio ut tollens indifferentiam, seu indeterminationem, et applicans tantum ad unum individuum, ideo non datur per modum virtutis ad multa individua, sed per modum applicationis ad unum. De¬nique, per hanc determinationem dicitur unita causa secunda, et prima ea modo, quo aliquae causap uniuntur in ratione causandi, quod enim in aliis causis creatis non est mirum, quod conjungatur ad op$r randum, sicut coelum coprdinatur cum causis inferioribus, cur difficile apparebit in causa prima respectu secundae, cum magis ad illas necessaria sit? Idque pertinet ad * immensitatem Divinam, ratione cujus est praesens omnibus rebu? non solum ut in illo sint, sed etianp ut moveantur, ut vivant, ut dicitur lect. xvii. Et ita illa motio Dei etiam pertinet ad ejus praesentiam, ei n,on est alia unio quam immensita¬tis, qua est praesens omnibus daqdo vitam et inspirationem, et omqi* opera operando; praesertim, qui* Deus est in rebus per mutationem ipsarum creaturarum, in quibus operatur quacunque mutatione, uj docet S. Thom*s i p. q. vin, .art. i.

Secundo arguitur qxsecundo capite contra hanc praemotionem in actibus liberis, quia hap.c promptiq tollit libertatem ; ergo non est ponenda. Antecedens probat,qr, qpm illa prsemotio ita est determinat* unum individpum, quod tanjtu^n *d illud applicat, et ili* posita non sjgtf retrahace, ut Rop qc^ue,

cum sit infallibilis connexio ejus cum actu, alias ex vi illius non infallibiliter, moveret Deus causam, ut certificaretur de actu ejus, sed deberet expectare determinationem causfie ; ergo cum sit ultima determinatio aliam ulterius nori expectans, ex natura sua infallibilis est; ergo .tollit omnem contingentiam,et indifferentiam libertatis. Patet consequentia, quia e3t suppositio antecedens, siquidem causat ipsum actum, et est determinata ad unum lrifallibiliter, et non est in manu voluntatis illam ponere aut positam avertere, cum veniat a principio extrinseco; ergo non relinquit libertatem ad faciendum,v6l non faciendum. Nec habet hic locum vulgaris distinctio in sensu composito, et diviso, quod potest oppositum in sensudiviso, id est, ex vi voluntatis sic fnotae, licet non quantum ex vi auxilii, quod est iri sensu composito, faaih contra hoc est, quia posita illam preemotione, vel potest illi resistere, vel non; si non potest tollitur libertas, et contradicitur Concilio Trideritino sess. vi, c. v, dicenti: « Agere liberum arbitrium motionem illam recipiens, quippe qui illairi abjicere potest. » Si vero potest resistere, et illa stante oppositura facere, ergo non es t ultimo determinata ad hunc actum, sed adhuc indiget alia determinatione, siquideiri adhuc habet indifferentiam, ut possit oppositum ; et unde constat, quod talis potentia nunquam reducetur ad actum, si retinet potentiam &d illam; nisi forte manet impedita per oppositionem auxilii, quod est non manere libertatem expeditam ad unum, et ad aliud.

Respondetur negando antecedens et ad probationem dicitur, non pugnare illam promotionem determinatam cum indifferentia libertatis, quae est indifferentia activa, seu universalitatis, et potestatis, sed pugnare cum indifferentid suspensionis, et indeterminationis, quae est indifferentia passiva, et poteniialilatis, quam tollit illa deterrriinatio &d unum actum, quasi vero non debeat dari libertas actualis in singuIari, quae utique determinata est quoad suspensionem, nonquoad coactionem et necessitatem. Et a praemotione causae primae dimanat non solum substantia, et determinatio actus, sed etiam modus ejus, et singularitas ; puta quod sit liber vel necessarius hic et nunc, nec minue causat ista praemotio quam ipsamet voluntas, et anima, quae est radix actus, et causat actum liberum determinatum in singulari, et tamen talis determinatio non opponitur illi modo indifferentiae libertatis, sed exigit illum, quia conducit ad constituendum talem actum in singulari. Cur ergo causa prima, quae est prima radix hujus determinationis et singularitatis, et actus, non poterit similiter praevia illa motione utrumque influere, et determinare tam substantiam actus, et modum indifferentiae ejus ? Et sic non est mirum id quod miratur P. Suarez lib. I de Auxiliis, c. xiii, n. ii, quod voluntas participet libertatem per illam motionem, quia illa motio est participatio, et influxus quidam prUmae radicis totius libertatis nostrae, unde antecedentia illius motionis non destruit rationem libertatis,quia antecedit ut causans, et fundans illam, tollens autem indifferentiam suspensionis et indeterminationis, ut flat actus in individuo, cum modo tamen libertatis, quo possit oppositum, sed de facto non faciat.

Et hinc patet ad id quod opponitur contra sensum compositum, ei divisum, quod est idem ac dicere, quod non potest fieri oppositum potentia consequente, id est, taliter quod consequatur effectus in re oppositus auxilio, bene tamen potenti*

antecedenti, quae solum respicit modum operandi causae liberae, quem conservat auxilium; sicut etiam stante concursu simultaneo, et ipso actu dum fit, non stat oppositum, non fieri in sensu composito, id est, utrumque actum conjungendo, bene tamen potest oppositum in sensu diviso, hoc est potestatem ipsam respicienda, quam conservat auxilium et actus. Et ita sensus compositus et divisus, non est idem quod posito, vel ablato auxilio, sed ipso stante fit compositio, et divisio secundum diversas habitudines, et respectus talis auxilii, nam cum causet utrumque, scilicet determinatum actum, et modum indifferentiae in ipso actu, sensus compositus conjungit utrumque simul, et ponit in re, et sic non stat oppositum actum etiam ponere, quia repugnat iste actus cum opposito simul: sensus autem divisus fit considerando auxilium sub una tantum ratione, scilicet quatenus dat, vel conservat modum libertatis in operando, sic enim divimus considerationem, et officia auxilii, et sub ista consideratione sic divisa potest oppositum, quia conservat modum indifferentiae, qua oppositum potest, sed cum hoc posse, stat non facere.

Et quando dicitur, quod habere illam motionem praeviam non est in manu nostra, respondeo quod licet non sit in manu nostra ex parte principii dantis, est tamen in manu nostra ex parte termini, ad quem datur, quia datur ad operandum modo libero, et consequenter non tollendo aliquid a manu nostra, sed perficiendo.

Ex quo etiam patet ad replicam, quomodo possimus resistere illi promotioni infallibili, vel non resistere. Utrumque enim verificatur secundum diversas considerationes; nam utrumque dicitur de ipso auxilio, ut in Scriptura: Voluntati ejus quis resistet ? Roman. ix, et Esth. xm : Non est qui possit resistere tui voluntati : et Augustinus, lib. de correct. etgrat.cap.xiv: «Deo volenti salvum facere,nullum humanum resistit arbitrium» et D. Thomasi-n,q.x, art. iv ad 3: « Si Deus movet voluntatem ad aliquid, impossibile est quod voluntas non moveatur. » Quod vero possit ei resisti, dicitur a Concilio Tridentino sessione vi,cap.v: « Quippe qui illam abjicere potest: » et in Concilio Senonensi, in decreto xv fidei: « Auxilium non est tale, cui resisti non possit. » Verificatur ergo quod non possumus resistere auxilio potentia consequenti, et in sensu composito, et conjungendo actum cum actu, possumus autem resistere in sensu diviso, et potentia antecedenti, scilicet quantum est ex parte modi, quo per tale auxilium operamur. Nec tamen inferri potest, quod si potest resisti auxilio, et fieri oppositum ipso stante, quod non erit inconveniens de facto ita poni. Respondetur enim quod possibile poni in actu, non est inconveniens, quando est possibile potentia consequenti, et absolute, non autem si solum sit possibile potentia antecedente, et in sensu diviso, quia si ponitur in re hoc ipso fit sensus compositus, quia absolute ponitur, si in re ponitur, et sic mutatur sensus divisus in compositum, sicut me sedente possum surgere, et tamen non potest de facto poni, quod surgam stante sessione, licet stante illam possim.

Ex quo etiam solvitur instantia, quae solet adduci, quia si de facto aliquis faciat oppositum actum, de facto frustraretur auxilium ; ergo si absolute potest facere oppositum,absolute potest frustrari.

Respondetur enim, mutari appellationem in illa consequentia, et ideo distinguenda est, si potest facere oppositum, potest frustrari, distingui-

tur; si potest solum potestate antecedente, nego; si potest potestate etiam consequente, et in sensu composito, concedo: nam frustrari auxilium, dicit non quomodocunque posse facere oppositum, sed tali modo, quod contra ipsum auxilium etiam prout descendit a Deo, possit oppositum, et sic non potest, sed solum in sensu diviso, et potestate antecedente, id est, quantum est ex motu ipsius indifferentiae et libertatis, quam conservat auxilium. Itaque in istis consequentiis a posse ratione libertatis, et modi operandi ad posse cum absoluta positione effectus paralogizatur defectu appellationis.

Tertio arguitur ex tertio capite, scilicet ex actibus peccaminosis. Nam si requiritur praemotio physica ad actus causae creatae, sequitur quod etiam requiratur ad actum peccati ex parte entitatis materialis, siquidem in illa producendo in quantum entitas actus est, non minus dependet voluntas nostra a Deo, quam in entitate caeterorum actuum. Hoc autem est magnum inconveniens, sic enim determinaret Deus voluntatem ad hunc actum in singulari, qui non potest a voluntate procedere nisi peccando, quod est multo magis juvare, et impellere ad peccatum, quem qui persuadet, vel impetat illud ; tum quia causa physica fortius impellit, et movet ad actum, quam moralis, praesertim cum in ista preemotione Deus incipiat determinare, et reddere voluntatem ex nolente volentem respectu actus, quem voluntas non potest exercere, nisi peccando; tum etiam, quia qui persuadet aliquod malum, non persuadet quatenus malum, sed quatenus utile, vel delectabile, et tamen, quia illi annexa est malitia, nec potest exerceri ab altero, nisi peccando, attribuitur malitia ipsi persuadenti, vel moventi moraliter, ergo multo magis attribuetur Deo praemoventi, et determinanti physice ad talem actum.

Respondetur, hoc argumentum late tractari a P. Suarez lib. i de Auxiliis, cap. ii, et Vasquez i part. disp. xcix, cap. iv, qui hoc urgent contra nostram sententiam. Supponendo autem quod Deus nullo modo concurrit ad peccatum includendo deformitatem; et de hoc loquuntur omnes auctoritates, quae nimis in hac parte exaggerantur: quod attinet ad entitatem peccati, non minus debet solvi argumentum propositum ab oppositis Auctoribus, qui negare non possunt Deum concurrere concursu simultaneo ad entitatem peccati; constat autem quod non minus attribui potest, quod sit causa peccati cooperator, quam praeoperator. Dicimus ergo, quod sicut ille actus ex eo quod habet entitatem, debet derivari et descendere a Deo, ita ipsa causa secunda ex eo quod operatur eamdem entitatem pro ea parte, qua entitas est, divinae motioni subordinari debet, et ab ea principari id quod entitatis, et bonitatis est in tali actu, nihil enim est aliud Deum principiare illum actum quoad entitatem, quam quod derivetur et participetur a Deo ut a prima radice entitas illius actus, licet nulle modo influat in illum actum ut defectuosus est, nec moveat causam ut defective se habet in operando sed ut effective.

Et quando instatur, quod illi operationi intrinsece est annexa malitia, nec potest sine illa fieri a causa creata, respondetur quod ex annexa illa malitia illi actui non absolute ut entitas est, sed ut a tali principio originatur, scilicet deficiente, ad id enim quod est positivum, entitativum in tali motione quatenus entitas est, et non sequitur defectus, sed ad entitatem ut diminutam, et minus habentem de plenitudine essendi, et

sic prafemotio,vd concursus ad entitatem, et non ad diminutionem vel modum deficiendi entitatis, nullo modo nec per accidens est causa defectiis, cum potius tendat ad oppositum, et sic causa ne malitia illa totum bonum corrumpat, sed aliquid bonitatis, et entitatis relinquatur in actu.

Et ad instantiam de causa morali, respondetur quod licet causa physica vehementius, et intimius influat, quam causa moralis, quae extrinseca est, tamen modus operandi causae physicae, magis praecisivus est ad effectum, quam causa moralis; quia causa physica agit actione fundata in activitate agentis, et quanto superior est agens tanto activitas est major, et purior a potentialitate, et defectu, et sic ejus actio non attingit nisi id quod in effectu de actualitate participat, et a defectu recedit, quia ejus ratio formalis operandi Sub qua praecise operari potest, solum est activitas, et nori defectus. At vero causa moralis non influit activitate sua, sed proponendo objectum, et ita non magis praescindere potest a defectu secuto in operatione, quam praescindat ipsum objectum, quod cum deformitatem includat, nec ab ea praescindat, movens mediante objecto, a deformitate etiam non praescindit. Et hinc patet, quomodo Deus incipiat movere ad illum actum, non enim praemovet excitando et proponendo objectum, licet ad entitatem excitationis concurrat ; et similiter incipit movere ad id quod entitatis est sub ratione effectus, nullo vero modo sub ratione defectus, licet ille sequatur ex modo agendi ipsius creaturae. Nec Deus tenetur illum concursum evitare, sed potius tanquam universalis provisor debet causas relinquere juxta suas naturas, et illi entitati talis actus dare locum, qui debetur in universo actioni defectibili. Nec voluntas in eo peccat, quod sequatur istam praemotionem Dei, sed quia non eo modo sequitur, quo Deus movet, scilicet praecise id quod entitatis est agendo, sed modo defectuoso, et substrahendo se ab eo quod positivum, et bonum est in illa entitate actus, sicut claudicatio tibiae nullo modo est ex virtute animae moventis, sed ex curvitate tibiae non obedientis motioni illius virtutis.

Ultimo,potest argui ex supernaturalibus, quomodo scilicet distinguatur gratia efficax a sufficienti penes istam praemotionem. Sed hoc Theologis relinquimus, ne naturalis Philosophus supecnaturalia speculetur, sed credat.

ARTICULUS IV.

Utrum causa per accidens, ut casus, et fortuna inveniatur in subordinatione causarum ?

Multa Philosophus de causa per accidens disputavit in libro secundo agendo de casu, et fortuna. Breviter tamen quid sit, et in quo consistat per sequentes propositiones explicabimus.

Dico primo primo : In communi loquendo, causa per accidens, ut opponitur causae per se, dicitur dupliciter, vel quia deest illa propria forma, aut quia deest illi proprius finis, quia scilicet non ex proposito operatur. Sumitur hoc ex Aristotele in capite quinto secundi libri. Et notandum, quod illa particula per accidens, dupliciter sumitur uno modo per accidens, id est, per aliud, sive illud aliud per se, et necessario requiratur, sive non qua ratione omnes causae creatae per accidens operantur, id est, per virtutem accidentalem, quae tamen proprie est virtu9. Alio modo per accidens dicitur illud, quod convenit non simpliciter, c4

per se. Et hoc ideo est, quia accidens aliud est proprium, et aliud commune, accidens proprium licet sit distinctum a subjecto, habet tamen connexionem per se cum illo, aeeidens autem commune non habet,et ideo convenientia primi accidentis non opponitur ei quod per se,bene tamen convenientia sec undi. Loquimur ergo in praesenti de eo, quod est per accidens hoc secundo modo, et sic dicimus, quod contingit esse causam per accidens illo duplici modo> vel quia deest habitudo ad propriam formam, ut cum dicrtur album «edificat; albedo enim non est forma ad quam 6equitur aedificatio licet sit in subjecto aedificante, et talis causa per aocidens opponitur quarto modo per se, in quo explicatur id secundum quod causa. Vel potest sumi ex defectu habitudinis ad proprium finem, ut si fodiens sepulcrum invenit thesaurum dicitur per accidens invenire, quia non intendebat illam inventionem, ex defectu ergo finis, vel formae, quae sunt principia agendi dicitur causa per accidens.

Et primus modus causae per accidens dupliciter dicitur. Uno modo quia conjungitur formae agenti per se, ut cum dicitur musicus aedificat, musica conjungitur arti aedificandi. Alio modo, quia conjungitur cum effectu per se, quia scilicet attingit aliquid, cui alius effectus est annexus, ut in removente prohibens, sicut qui Temovet columnam, est causa descensus lapidis, qui non oritur ab ipso removente, sed a gravitate, et similiter persecutio tyrannorum est causa per accidens patientiae martyrum per modum occisionis.

Dico secundo : Casus et fortuna pertinent ad causas per accidens, quae dicuntur agere praeter intentionem. Constat hoc ex Aristotele m secundo libro, cap. v; differunt autem casus, et fortuna, quia casus magis communiter se habet, fortuna vero solum invenitur in rationibus; neque enim dicitur lapis, vel brutum bene fortunatum, et hoc ideo quia bona fortuna est valde affinis felicitati; dicimus enim bene fortunatos esse felices, felicitas autem solum convenit rationali naturae. Dicitur ergo fortuna causa efficiens per accidens in his, quae raro contingunt, et secundum propositum fiunt propter finem. Quae definitio convenit casui, excepta ultima particula, eo quod casus etiam in irrationalibus invenitur, sicut casu accenditur ignis in silva, vel lapis cadit, et percutit. Dicitur autem fortuna causa per accidens reductive sicut id, quod est per accidens tale, reducitur ad id, quod est per se. Dicitur autem causa, et non effectus, quia id, quod est effectus, est fortuitum, seu ex fortuna proveniens, non fortuna ipsa : si enim fortuna esset effectus, et non causa, restabat inquirendum a qua causa proveniret, et cum non sit a causa per se, debet esse per accidens.

Dico tertio : Omnes causae creatae, quae coordinantur inter se, sunt capaces casus, et fortunae. Respectu vero causae primai nihil fortuitum, vel casuale datur. Haec conclusio sumitur ex D. Thoma i part. quaest. xv, artic. vi etm contra Gen.cap. lxxxvi, in fine, ubi etiam causis coelestibus attribuit rationem casus, seu causae per accidens. In quaest. vero cxvi, artic. i, removet rationem fortuiti a Deo, omnia enim subduntur Divinae providentiae, quae ex propositio operatur. Ratio hujus fundatur in duplici propositione. Prima est, quod nulli creaturae convenit omnium cognitio saltem respectu eorum, quae sunt supra se. Secunda, quod nulli creaturae subduntur omnes caus»,praesertim liber*,

quse in multis actionibus solum pendent a Deo. Ex his enim deducitur, quod multi effectus possunt consequi casualiter, quia quod ignoratum est ab aliquo, potest fieri prseter ejus intentionem, ut si Angelus jubeatur a Deo facere aliquid, ex quo sequitur, quod quidam convertantur, et hoc sibi ignotum est. Et similiter, si alicui non subduntur omnes causae, potest concursus, et conbinatio aliqua causarum fieri, in quam non influat, et respectu ejus erit casualis effectus secutus, sicut quod aliquid sit album, habet causam, et similiter quod sit musicum, sed hsec conjunctio album, musicum, non habet causam. Oppositum vero accidit respectu Dei, quia ipse nihil potest ignorare, et sic non potest aliquid praeterire ejus providentiam; et similiter nihil praeterit ejus causalitatem, quomodocunque enim combinentur causa, haec ipsa combinatio,est ex participatione Dei, quia hoc ipsum potest intelligere, et consequenter ordinare, ac disponere, vel impedire.

Dico quarto: Recte dicitur omnem causam per accidens reduci ad aliquam causam per se. Et hoc axioma est valde commune, sed potest habere falsum, et verum sensum. Primo enim potest esse sensus, quod omnis causa per accidens reducitur ad aliquam causam per se proximam et particularem, tanquam derivata et originata ab illa. Et hoc sensus est falsus, quia multi sunt effectus per accidens qui non originantur ab aliqua causa per se, sicut quod album sit musicum, non habet causam, cum sit ens per accidens, quod non est unum ens, neque vere ens, et sic docet D. Thomas i p. q. cxv, art. vi.

Secundus sensus est, quod omnis effectus, seu causa per accidens reducitur ad aliquam causam per se prsesuppositive, quia scilicet supponit aliquam causam, vel effectum per se cui accidit, vel quia reducitur ad causam primam, cui nihil est fortuitum et per accidens, ut dictum est. Hoc modo reducitur omne per accidens ad aliquod per se, cui conjungitur, v. g. inventio thesauri conjungitur fossioni terrae, quae per se est intenta, et album musicum conjungitur homini, qui est per se capax albedinis, et etiam musicae.

Dico ultimo: Fatum est ipsa ordinatio, et dispositio causarum creatarum derivata a Divina providentia ad executionem effectuum, quos per ipsas ordinat, et disponit exequi. Sumitur haec conclusio ex D. Thoma i par. quaest. cxvi, praesertim artic. i et iv,fuerunt autem de fato diversae sententiae, vel errores apud antiquos, quos ad duo principalia capita reducit S. Thomas. Cum enim inter effectus alii sint necessario, et immutabiliter provenientes, ut motus caelorum; alii vero mutabiles, et casui subjecti, de primis non erat aliqua difficultas, cum clare constet illa esse naturaliter disposita, et ordinata. Circa casualia vero, et contingentia erat tota difficultas, et in hoc quidam ad nullam causam superiorem reducebant res istas casuales,et sic omnino tollebant fatum. Alii vero reducebant omnia fortuita ad causam superiorem, quam dicebant esse coelum,et ita ponebant fatum non a Deo, sed a coelo derivari, quo sensu sancti Patres saepius a nomine fati abborrent, quatenus attribuitur sideribus subjicientibus sibi humanas actiones. Et ideo primi erraverunt subtrahendo a Divina providentia res mutabiles, et casuales; secundi vero subjiciendo omnia casualia coelo, quod constat esse falsum; tum in his quse fiunt a libera voluntate quse nullo modo subjiciuntur coelo: tum in his, quae fiunt pec

accidens, quorum non potest esse principium causa naturalis, quia hsec operatur ut determinata ad unum, res autem per accidens nec determinatae sunt, nec unum. Quare si casualia, et fortuita in aliquam causam reducuntur, illa debet esse intellectiva, quia intellectus reducit ad unum etiam ea quae sunt per ac¬ cidens,et ita potest de illis ordinare. Ordinatio ergo istorum effectuum casualium primo et principaliter re¬ ducitur in Divinam providentiam, proxime vero in causas intermedias non absolute, sed quatenus disposi¬ tae, et ordinatae a Deo ad tales effec¬ tus. Sic ergo illa dispositio causa¬ rum dicitur fatum, quasi aliquid a Deo praelocutum, et praefatum ; ipsa vero Dei providentia active sumpta potius est disponens, seu loquens, aut fans,quam fatum et dispositum. Et sic ista dispositio fati designat or¬ dinem habitudinis in causis, non dispositionem illam, quae est quali¬ tas. Subduntur autem fato omnes illi effectus, qui pendent a causis se¬ cundis mutabiliter, et quanto a plu¬ ribus causis pendent, plus fati ne¬ xibus implicantur, ut dicit Boet, iv de Consolat, prosa iv. Quae vero im¬ mediate a Deo fiunt, non subduntur fato, sicut creatio coeli, glorifica¬ tio spirituum,collatio gratiae, etc.

Sed objicies: Nam absolute non datur aliquis effectus casualis; tum quia licet in genere loquendo inve¬ nire thesaurum sit effectus per acci¬ dens respectu fodientis sepulcrum ignoranter, tamen haec fossio in singulari in quantum fit hic et nunc in hac parte terrae non stat, quod non inveniat thesaurum; tum etiam respectu coeli, quia nullus effectus corporeus est, qui non dependeat a co3lo; ergo licet respectu hujus, vel illius constellationis aliquid videa¬ tur fortuitum, tamen respectu om¬ nium simul, seu respectu totius coeli pihil est fortuitum; tum denique res¬ pectu dispositionis divinae in causis nihil est fortuitum, quia est fatum et dispositum,ergo nihil casuale datur quod respectu alicujus causae non sit per se.

Confirmatur, quia ideo datur ca¬ sus, et fortuna in creatis, quia id quod est per accidens non habet causam, cum non sit vere ens quod non est vere unum, sed haec ratio etfam currit respectu Dei, quia non causat nisi id quod est vere ens, et vere unum, ergo etiam Deus non est causa effectaum per accidens, vel si est causa eorum in quantum intelli- gens, etiam intellectus creatus po¬ terit esse causa per se eorum, quae per accidens fiunt.

Respondetur, negando antecedens principalis argumenti. Ad primam probationem respondetur, quod illa actio prout fit in illa determinata parte terrae, per se non respicit in¬ ventionem thesauri, sed apertionem terrae, in qua, quia fuerat positus thesaurus omnino praeter intentio¬ nem aperientis terram; ideo respectu hujus actionis, et agentis dicitur illa inventio per accidens, et sola apertio terrae per se, etiamsi in sin¬ gulari consideretur respectu fodien¬ tis. Ad secundam probationem dici¬ tur quod in primis nihil probat de actibus liberis, respectu quorum coe¬ lum non est causa, respectu autem aliarum rerum naturalium etiam nihil probat, quia licet diversae cons¬ tellationes diversos producant ef¬ fectus, et quandoque unum alterius contrarium, tamen illa combinatio, etconcursus effectuum non est per se intentus ab illis constellationibus, quia unaquaeque respicit suum effec¬ tum, quod vero uterque effectus si¬ mul occurrat, est illis per accidens, verbi gratia, planeta vel constella¬ tio, quae generat fulmen, solum res¬ picit illius productionem, similiter alia constellatio, quae siccavit mes- sem, solum intendit illam siccare,

quod vero super messem 9iccam cadat fulmen at comburatur, non est per se intentum ab illis constellationibus, quia non agunt intendendo conjunctionem illorum effectuum, sed quaelibet suum, solum autem causa intelligens, quae comparat unum alteri, potest intendere tanquam unum ea quae plura sunt, et per accidens, ut docet S. Thomas statim citandus, praeterquam quod illae constellationes in producendis suis effectibus dependent a dispositione, vel distantia materiae, quae 9i deficiat, frustratur actio cffili, et consequenter fit effectus per accidens. Ad ultimam probationem dicitur, probare quod ratio casualis, et contingentis sumitur penes ordinem ad causas particulares, seu creatas, non respectu Dei, cui nihil est fortuitum.

Ad confirmationem dicitur, quod entis per accidens, in quantum tale, nulla datur causa, sed dicitur causari a Deo, quia id, quod est per accidens in se, potest reduci ad aliquam unitatem, et sub illa causatur, quia potest per apprehensionem intellectus sumi ut unum, et sic ab intellectu potest ordinari per modum unius et intendi, ut dicit S. Thomas i p. q. cxvi, art. i. Et sic non repugnat etiam id fieri ad intellectu creato respectu eorum effectuum, quorum habet notitiam, et quos potest causare, non tamen respectu omnium, nisi tantum Deus, qui omnia novit, et omnia causat quantumcunque libera, et contingentia. Causae autem naturales, quia sunt determinatae ad unum, non possunt ea, quae sunt per accidens, causare per se.

QUAESTIO XXVI.

DE INSTRUMENTIS.

In causa efficiente ihVenitur, et agens principale, quod pritnh, et principaliter operatur,et instrumentale quod ministerialiter,et secundario, quod non praebet virtutem ipsi agenti, sed a virtute ejus movetur ad operandum, et serviendum ei, tanquam illi subordinatum et dependens, ideoque pertinet hoc ad perfectum tractatum de subofdinatidne causarum. De hoc ergo duo inquirimus, alterum pertinens ad formate constitutivum, Scilicet qua virtute constituatur in ratione instrumenti*, alterum praesuppositum, ah scilicet praerequiratur propria actio instrumenti.

ARTICULUS PRIMUS.

Quae sit propria differentia causae iru- trwrnentali a principali ?

Omittimus in praesenti instrumenta moralia,quae ut instrumenta siat, non requirunt aliquid reale sibi superadditum,sed sufficit aliqua denominatio extrinseca, v. g. aliquod pactum vel designatio, aut praesentia, ad cujus positionem causa physica operatur, et sic tale instrumentum solum se habet ut conditio requisita, et metaphorico modo dicitur instrumentum. Agimus ergo de instrumento proprio et influente, a quo physice exit effectus, licet modo ministeriali, et inferiori ad causam principalem. Omittimus etiam instrumentum, quod est ipsa virtus causae principalis, quae solet appellari instrumentum, sed impropria, solum enim similitudine quadam dicitur instrumentum, quia est tmfcia

agendi, et principium quo in virtute formae agens, ut magis principalis, et subjecti, ut principii quod. Vere tamen ista virtus est virtus et ratio agendi principalis agentis. Distin¬guitur autem ab instrumento pro¬prie dicto, quod virtus illa solum supponit virtutem radicalem sub¬stantiae, dat vero formalem : instru¬mentum autem de quo in praesenti supponit tam virtutem radicalem, quam formalem causae principalis, et ei ministerialiter deservit; et hoc aliquando est conjunctum principali agenti, ut humanitas Verbo, bacu¬lus percutienti; aliquando separatum ut virtus diffusa ab agente, et Sacra¬mentum respectu Christi.

Igitur distinetio hujus causaB prin¬cipalis ab instrumentali maxime pendet ex duobus, scilicet ex termi¬no, qui est effectus, et ex principio quod est virtus. Ex parte termini oportet videre, quis effectus corres-pondeat instrumento,quis vero cau¬sae principali, vel quomodo unus, et idem effectus correspondeat utri¬que. Ex parte vero principii oportet videre, qua virtute, et modo oonsti-tuatur instrumentum in actu pri¬mo.

Oiroaprimum communiter dioiso-let, quod instrumentum debet respi¬cere effectum improportionatum, et exoedentem, quia videlicet non as-similatur virtuti instrumenti, sed virtuti principalis agentis. Quod etiam admittit schola,Scoti in ins¬trumentis artificialibus, in quibus sedum existimat esse propria instru¬menta physica, nam in naturalibus non admittit vera et propria instru¬menta,quia existimat accidentia non attingere substantiam etiam instru-mentaliter. Aliqui tamen absolute e*istimant causam instrumentalem non attingere effectum principalis agentis, sed solum dispositive con¬ducere ad illum, quatenus aliquid previum attingit, quo forma aliqua resultat. Quam sententiam suppres-' so nomine refert P.Suarez disput. xvu Metaphys. sect. ii, num. x, et attri¬buitur Fonsecee v Metaphys. cap. ii,' queest. vi. Ipse vero Pater Suarez ibidem num. xvu et sequentibus, in eo praecise constituit causam instru¬mentalem, quod producat effectum nobiliorem se, ad quem non habet proportionatam virtutem, sed indi¬get elevatione superioris; causa ve¬ro principalis est, quae rospicit effec¬tum non excedentem suam virtu¬tem, sive partialis sit, sive totalis, unaquaeque suo modo. In quo con¬sequenter fundatur causam vitalem in supematuralibus actibus, qui ex¬cedunt propriam virtutem, agere instrumentaliter.

Quantum ad secundum, scilicet quo principio constituatur instru¬mentum in actu primo, aliqui exis¬timant solum distingui causam ins¬trumentalem a principali, penes de¬nominationem, quia scilicet instru-mentalis est illa cui non attribuitur actio, principalis vero cui attribui¬tur : quod tamen insufficienter dici¬tur, nam etiam instrumentum deno¬minatur agere, sicut Sacramentum dicitur dare gratiam, minister con¬secrare, vel absolvere, baculus per¬cutere, etc.

Inter eos vero qui ad instrumen¬tum requirunt aliquam realem vir¬tutem, sive assistentem, sive recep¬tam, duee sunt sententiee. Prima af¬firmat constitui instrumentum in actu primo per aliquam motionem, quae sit participatio virtutis per mo¬dum transeuntis. Ita communiter tradunt Thomistffi, ut Gajetanus m par. queest. lxii, articul. i et articul. iv; Capreolus in iv, distin. i, queest. i; Nazarius i part. queBst. xlv, art. v, et alii communiter. Eadem in schola Scoti tradi constat ex Patre Fuente ii Physic. queest. vi, difficult. i, articul. ii, pro instrumentis arti¬ficialibus. Verum est aliquos solum

requirere motionem moralem,id est, quod principalis causa solum per assistentium suam, et quasi sympathiam reddat instrumentum motum sine alia reali immutatione. Alii vero ponunt realem mutationem in ipso instrumento, quod communius est inter Thomistas.

Secunda vero sententia affirmat, constitui instrumentum in actu primo per potentiam obedientialem activam, qua potest obedire superiori agenti ad agendum, elevari vero hanc potentiam ipso usu seu concursu concomitante causae superioris, quatenus adjungit sibi talem causam ut sociam, et administram suae operationis. Ita P. Suarez i tom. iii partis, disput. xxxi, sect. v, et videri potest disput. xvn Metaphys. sect. ii, numer. xix.

Pro resolutione supponimus triplex esse instrumentum, naturale, artificiale,et supernaturale, quae distinguuntur ratione effectuum, quos producunt, scilicet vel naturales,vel artificiales, vel supernaturales.et ad unumquodque requiritur elevatio proportionalis ad talem effectum.

Dico ergo primo : Necessario requiritur ad causam instrumentalem, quod respiciat effectum nobiliorem se, non tamen in hoc solo consistit ratio causa) instrumentalis. Prima pars admittitur cummuniter ab Auctoribus citatis, et de illa videri potest S. Thomas *iii part. quaest. lxii, articul. i et in iv, dist. i, qua)st. i, articul. iv, quaestiuncula i, ubi inquit: « Sciendum quod actio instrumenti quandoque pertingit ad ultimam perfectionem,quamprincipale agens inducit, aliquando autem non ; semper tamen pertingit ad aliquid, ultra id quod competit sibi secundum suam naturam, sive illud sit ultima forma, sive dispositio. » Et hujus ratio manifesta est, quia si instrumentum non attingit effectum perfectiorem, seu ultra suam virtutem, ergo solum attingit id in quod potest sua virtus, et consequenter est causa principalis, siquidem operatur per virtutem quae adaequat effectum, et assimilat illum sibi, et sic non indiget in producendo talem effectum, deservire, et ministrare alteri, quod est instrumentaliter procedere, cum in se habeat sufficientem virtutem.

Secunda pars conclusionis probatur, quia multae causae operantur aliquos effectus ultra propriam virtutem per virtutem participatam ab alio et tamen sunt causae principales, sicut patet quod aqua, et ferrum calefactum producit calorem, et luna illuminata producit lucem participando illam a sole, et tamen sunt causae principales, quia effectus, quos producunt univoce, assimilantur virtuti receptae, qua illos producunt, scilicet calori, et luci. Similiter potentia vitalis, ut intellectus elevatus lumine gloriae vel grati® producit actus supernaturales, qui excedunt propriam virtutem, et tamen producit illos, ut causa principalis, tum quia illi actus non excedunt virtutem superadditam, a qua procedunt, cum sint supernaturales, sicut ipsa virtus, et solum differunt sicut actus primus, et secundus quod non sufficit ad rationem instrumenti, alias ad omnes actus naturales potentia et habitus se haberent instrumentaliter: tum etiam, quia isti actus sunt vitales, ergo procedunt a principio se movente, ergo non solum instrumentaliter moto, et deservienti alteri, sed ut a causa principali, siquidem quod se movet, hoc ipso movet, et operatur ex virtute quam in se habet, nec ministrat alteri,sed sibi nec ab alio expect&t moveri, sed a se incipit, quia se movet; istae autem suntconditionescausae principalis,scilicet a quaprimoet per se incipit motus, et quae non deservit et ministrat alteri, sed sibi.

Dico secundo : Propria, et formalis ratio causae instrumentalis, ut distinguitur a principali,consistit in eo quod operetur, ut motum a principali aigente, si ly ut motum dicat totam virtutem, et rationem operandi, non vero si dicat solam concausam cooperantem, vel conditionem requisitam. Hanc conclusionem paucis verbis indicavit Cajetanus i p. quaest. xix, artic. vm, in secunda responsione ad primam rationem Scoti, ubi loquens de causa inferiori, quae operatur, ut mota a prima, inquit: « Quod cum dicitur causa inferior movet in quantum mota, ly in quantum mota, potest denotore causam praecisam, et potest denotare concausam,etsi denotet causam praecisam, falsum est,' quod causa secunda movet ob hoc praecise, quiamovetur, sed etiam ex virtute propria, si autem denotet concausam sic movere causae secundae provenit, non ex moveri tantum,sed ex moveri, et modo proprio ipsius causae secundae. » Sic ergo dicimus, quod causa secunda principalis, et instrumentum indigent motione superioris ad agendum, sed in causa instrumentali esse motam est causa praecisa agendi, in causa vero principali est concausa, vel conditio requisita. Et hanc conclusionem communiter tenent Thomistae supra citati, et videri potest S. Thomas iii part. quaest. lxii, articul. i, ubi inquit: « Quod causa instrumentalis non agit per virtutem suae formae, sed solum per motum, quo movetur a principali agente, unde effectus non assimilatur instrumento, sed principali agenti. » Et art. iv inquit :« Quod instrumentum non operatur nisi in quantum motum a principali agente, quod per se operatur, et ideo virtus principalis agentis habet permanens, et completum esse in natura, virtus autem instrumentalis habet esse transiens ex uno in aliud et incompletum,sicut et motus est actus imperfectus ab agente in patiens. » Et ii contra Gent. c. xxi, inquit: « Quod instrumentum nunquam adhibetur ad causandum nisi per viam motus. Etenim ratio instrumenti, quod sit movens motum.» Et idem late tradit in iv, distinet, i, quaest. i, articul. ivetm part.quaest. xix, art. i.

Fundamentum conclusionis est duplex; alterum quoad id quod negat,alterum quoad id quod affirmat. Negat conclusio instrumentalem virtutem esse innatam, tanquam potentia obedientialis activa, nec esse solum extrinsecus assistentem. Affirmat vero esse receptam in ipso instrumento, et per modum motionis derivatam a causa principali. Et quoad utrumque supponit, effectum illum perfectiorem, et excedentem, quem respicit, debere ab ipso instrumento vere, et realiter procedere, alioquin sit ab illo non procedit ab instrumento effectus sibi proportionatus, et non excedens, atque adeo nunquam operatur vere, et realiter, nisi ut causa principalis, id autem quod excedit propriam virtutem vere et realiter non operatur, quod est tollere instrumentum reale, et verum, siquidem vere non operatur nisi principalem effectum suum. Quod si operatur effectum illum perfectiorem, ergo et influxus in ilium perfectior etiam est, quam in proprium effectum, ergo et virtus aliqua supponitur in tali instrumento perfectior, et elevatior ad talem influxum. Consequentia patet, quia omnis operatio seu influxus, cum sit actus secundus, essentialiter supponit actum primum, qui ordinetur ad talem actum secundum, et consequenter sit illi proportionatus, et positive ordinatus ad illum,a virtute enim improportionata quomodo potest exire aliquis actus, siquidem disparate se habet ad illum.

Actus autem primus, et secundus coordinate se habent.

Ex hoc ergo destruitur tam virtus obedientialis activa, quam virtus solum extrinsece assistens pro constituendo instrumento sufficienter in actu primo. Virtus quidem obedientialis activa, quia talis virtus si datur in instrumento, oportet quod sit virtus in actu primo, proportio nata ipsi effectui, instrumentaliter quidem et obedientialiter, sed tamen tali modo, quod sine alia superaddita activitate, vel virtute ab illa exire possit effectus, ad quem concurrit causa principalis, ergo oportet, quod habeat positivum ordinem, et proportionem cum tali effectu, ita quod concursus influens in talem effectum non sit indebitus, nec extraneus illi virtuti obedientiali activae; alioquin si totum hoc non habet illa virtus, non habet id, quod requiritur ad constituendum instrumentum in actu primo, et in tali virtute,qu8e sit influxiva in effectum illum excedentem, sed solum habebit capacitatem, et potentiam, ut constituatur in tali virtute, indigebit autem constitui actu in illa per participationem alterius causae, siquidem non habet illam a se, et sine illa influere non potest, etiam instrumentaliter in effectum. Rursus haec virtus obedientialis activa est congenita ipsi instrumento, et naturaliter illi conveniens, non ab uxtrinseco superveniens, ergo ex propriis et naturalibus instrumentis ei convenit, et sic ex propriis talis naturae conveniet aliqua virtus formaliter potens in id, quod excedit talem naturam,quod repugnat,cum ipsa natura a qua dimanat, non sit illi effectui proportionata; ergo neque virtus illa, cujus radix est. Praesertim vero si dari potest instrumentum physicum respectu effectuum supernaturalium, quomodo potest ex natura, tanquam ex radice virtus proportionata formaliter affectui supernaturali dimanare, et in visceribus natur® virtus attingens supernaturalia contineri?

Quod vero non sufficiat virtus solum extrinsece assistens, et non recepta .in ipso instrumento, nec immutans illud, constat quia per talem extrinsecam subordinationem instrumentum non redditur realiter potentius vel virtuosius quam antea, ergo non potest aliquem effectum producere, qui excedat propriam virtutem, causa enim non immutata, nec potentior reddita in se, non potest novum vel majorem effectum producereex se,quam antea,eum careat principio a quo exire possit talis effectus. Unde videmus, quod ex sola extrinseca denominatione, verbi gratia, quod aliquid sit visum vel cognitum, non potest aliquid amplius efficere vel operari realiter quam sine tali denominatione, eo quod nihil reale ponit in eo,ergo similiter si ex ista extrinseca subordinatione nihil reale additur instrumento, non poterit aliquid amplius operari realiter ex vi illius, quia operatio realiter et vere procedit a virtute intrinseca operantis.Nec obstat quod in aliquorum opinione concursus speciei cum intellectu ad producendam cognitionem salvatur per extrinsecam assistentiam, nam in tali sententia etiam debet dici, quod species non addit aliquam virtutem potenti®, qua active producat ipsam cognitionem, sed solum formationem extrinsecam.

Denique, quod ista virtus in&trumentalis solum se habeat per modum transeuntis a causa principali probatur, quia talis virtus non habet radicem in ipso instrumento, quia non oritur ex ejus natura, sed ex alterius participatione; ergo non habet permanentiam in instrumento, nisi ex influxu alterius actuali; proprie autem virtus permanans

datur c&u&ae operanti principaliter, et utenti illa aut semper, aut quando voluerit.

Solum poterit aliqui» haerere, quia character est aliquid permanens in anima, et tamen in sententia S. Tbomae m part. q. lxui, art. u se habet per modum potestatis, et virtutis instrumentalis, ergo datur virtus instrumentalis per modum permanentis. Sed respondetur, quod character non dicitur virtus instrumentalis etiam in hac sententia D. Thomte, quasi per ipsam constituatur instrumentum in activitate ultima ad operandum physice effectum supernaturalem, haec enim non est virtus characteristica, sed communis omnibus, quae per modum instrumenti a Deo sumi possunt, ut instrumenta talium effectuum, sive sint animata, sive inanimata, unde et aqua Baptismi virtutem instrumentalem consequitur ad operandum gratiam, et in verbis consecrationis prolatis a ministro dari virtutem ad ponendum corpus Christi, decet D. Thomas m part. quasst. LXX-vm, art. iv. Ergo praeter char racterem necessaria est alia virtus per modum transeuntis data ipsis verbis, et Sacramentis. Solum ergo character se habet, ut virtus designativa ministri, ut possit quando voluerit exercere valide, vel recipere actiones sacramentales, quas a Deo recipiant virtutem instrumentalam productivam effectus supernaturalis : et ex hoc ipso quod oh* racter non est potestas, solum ad agendum istas actiones, sed etiam ad recipiendum valide, non potest esse instrumentalis virtus ultimo constituens rationem instrumenti, quia haec solum 69t ad agendum. Quare ut dicit D. Thomas m part. queest. lxxii, art. m ad 2 instrumentum virtutem instrumentalem acquirit dupliciter, scilicet quando accipit Domiam instrumenti, ut quando fit aliquid ad hoc, ut instrumentum, verbi gratia securis, et quando movetur a principali agente ad effectum. Ita ergo character est instrumentalis potestas, quasi dans formam instrumenti, seu ministri, sive ad agendum, sive ad recipiendum, non ut virtus instrumentalis ultimo constituens ad agendum.

Dico ultimo : Motio principalis agentis elevans instrumentum etiam in instrumentis quae movetur a Deo, est aliquid praevium in instrumento distinctum a concursu simultaneo. Quid sit concursus, et praevius, et simultaneus, diximus quaestione praecedenti. Sic ergo instrumentum ut elevetur ad producendum effectum, requirit concursum preevium, et non sufficit simultaneus, quia oportet instrumentum constitui in actu primo par modum virtutis proportionatse, et ordinantis illud ad effectum, ut docet D. Thomas m part. quaest. lxii, art. iv ad 1 et satis constat per concursum simultaneum non constitui causam in actu primo, sed in actu secundo, siquidem ut praecedenti quaestione diximus, non distinguitur ab ipsa actione et influxu in effectum : ergo motio constituens instrumentum in actu primo, et ordinans illud ad effectum non est concursus simultaneus qui effectum facit, et cum instrumento moto et actuato concurrit ad effectum, sed praevius qui causam movet, aut etiam dat ei virtutem per modum actus primi, ut ordinetur ad effectum faciendum, et continua! et coordinat instrumentum ipsi caus» principali, ut virtus ejus quodammodo in instrumentum transfundatur, ut docet D.Thomas in iv, dist. ii, quaest. i, art. iv, qu®8tiuncula iii. Ajq vero ista motio respicit terminum in ipso instrumento producendum, dicimus solutione ad ultimum.

Solvuntur argumenta.

Primo arguitur : Instrumentum esse motum a causa principali non dat ei totam virtutem agendi, aliquid realiter imprimendo; ergo non consistit tota ratio instrumenti in hoc, quod operetur ut motum. Antecedens probatur, quia multa instrumenta carent tali virtute per motum illum impressa: ut in instrumentis corporeis, quae operantur effectus spirituales, sicut Sacramenta operantur gratiam, et phantasma speciem intelligibilem media virtute intellectus agentis; haec enim instrumenta, nec recipiunt virtutem corpoream, quia haec est improportionata effectui spirituali, neque spiritualem, quia hujus non est capax res corporea, ergo non operantur ex virtute per motionem recepta. Instrumentum etiam conjunctum, ut calor in animali non recipit aliquam virtutem per.motionem ad producendam carnem,nec enim apparet quid imprimat anima calori de novo, ut carnem producat, cum per se ipsam anima non operetur. Denique, multa agentia non operantur, nisi per impressionem alicujus virtutis, et tamen instrumenta non sunt, ut coelum non operatur, nisi motum ab Angelo,et recipiendo virtutem ab eo, piper, aut vinum non calefacit, nisi prius calefactum : ergo non consistit instrumentum in agendo per impressionem virtutis ex motu causae superioris.

Confirmatur, quia illa virtus per motionem data instrumento, vel est ipsi affectui omnino proportionata, et sufficiens, vel non; si hoc secundum ; ergo ut proportionata fiat, indigebit alia motione, et sic in infinitum, vel egredietur actio a virtute non proportionata, et ruit totum fundamentum supra traditum. Si primum, jam illa virtus constituet causam principalem, quia cum virtus sit proportionata effectui, et ejusdem ordinis cum illo, assimilat sibi effectum, et sic constituit causam principalem. Nec refert quod detur ista virtus per modum transeuntis, vel permanentis, hoc enim non constituit formalissime rationem instrumentalis,vel principalis, sed quod assimilet, vel non assimilet effectum sibi.Et instatur in multis, quae homo operatur per virtutem transeuntem, et tamen est causa principalis eorum, quia causa vitalis, ut actus prophetiae per modum transeuntis datur, et non permanentis, ut docet S. Thomas ii u, quaest. clxxi, art.i et similiter actus charitatis, quando elicitur per auxilium nondum posito habitu in anima, et similia alia exempla multiplicari possunt.

Respondetur ad principale argumentum, negando antecedens. Ad probationem quoad primam instantiam dicitur quod licet aliqui existiment, quod virtus illa impressa instrumento corporeo ad effectum spiritualem sit corporea entitative, et spiritualis intentionaliter, sicut species impressa entitative est accidens, et intentionaliter substantia : tamen evidenter S. Thomas docet illam virtutem esse spiritualem,nec repugnare quod subjectetur in corpore, quia datur modo quodam virtutis incompletae et transeuntis. Ita docet m part. quaest. Lxu,art. iv ad 1 et in iv, dist. i, quaest. i, art. iv et in quaest. xxvh de Verit. art. rv, ubi in solutione ad 5 docet: « Quod illa virtus proprie neque est corporea, neque incorporea; corporeum enim et incorporeum sunt differentiae entis completi, sed proprie dicitur virtus ad incorporeum, sicut motus magis dicitur ad ens, quam ens. » Itaque virtus illa cum proportionari debeat effectui potius quam subjec-

to, eo quod subjectum elevat ad efficiendum ultra se, si esset virtus corporea, restabat difficultas per quid proportionatur effectui supernaturali faciendo. Et similiter licet species intentionalis in entitate non adaequetur objecto, in virtute tamen adaequari debet ejusdem ordinis esse, ut si objectum est spirituale, species non potest esse corporea, si objectum supernaturale, species propria supernaturalis esse debet; si objectum increatum, species propria supernaturalis esse debet, si objectum increatum,species propria debet esse increata in spiritualitate. Et similiter virtus licet accidens sit, ejusdem tamen ordinis et proportionis cum effectu esse debet.

Ad difficultatem ergo attactam, quomodo virtus incorporea in subjecto corporeo esse possit, S. Thomas perpetuo respondet citatis locis, quod virtus spiritualis incompleta, et per modum motus bene potest subjectari in re corporea, non tamen virtus per modum permarientis,et in esse completo et perfecto. Nec intelligimus nomine virtutis transeuntis, et permanentis, virtutem quae parvo tempore, vel multo duret, hoc enim per accidens est, sed intelligitur virtus transiens et permanens, completa, vel incompleta ratione muneris et officii, quod exercet. Quaedam enim virtus datur per se primo, et ex natura sua ad constituendum rem in ratione principii operativi, quaedam ad continuandum, et subordinandum aliquid alteri principaliter operanti, tanquam illi ministrans in operando, et*sic operans non per se primo, sed ministerialiter, sicut etiam in entitatibus quaedam dantur, ut principales partes constituentes, quaedam ut nexus et colligationes earum. Igitur virtus, quae non datur ut per se operativa,sed ut continuativa cum alia principaliter operante, dicitur dari per modum motus, quia licet operativa sit, non tamen hoc habet, nisi ex continuatione actuali ad virtutem principalis agentis, cui ministrat et servit, dum actu operatur, et ideo dicitur per motus dari. Et talis virtus licet spiritualis sit, potest subjectari in re corporea, non absolute, sed quatenus obediens, et subjicibilis est spiritui, et a fortiori Deo, naturaliter enim corpus subjicitur spiritui, et ejus impressionem ac motum recipit; sicut etiam anima rationalis, licet in se spiritualis sit, potest tamen substantialiter informare corpus, quia non est substantia completa, sicut Angelus, sed incompleta; similiter ergo accidens incompletum, et per modum motus poterit informare corpus, eique inhaerere et actuare. Et hoc ideo, quia corpus non solum est entitas materialis, sed etiam obediens spiritui in ordine ad aliquos effectus spirituales,ut ad movendum et excitandum intellectum per sensus et alia similia : debet ergo esse capax recipiendi motus spirituales, nec tamen similiter spiritus est capax motus corporei, quia spiritus non obedit corpori, nec corpus agit in illum, nec per illum causat effectus corporeos. Et per hanc Philosophiam melius intelligitur quomodo Angelus suo spirituali actu moveat ccelum, quomodo intellectus agens utatur phantasmate ad speciem intelligibilem producendum, et voluntas moveat appetitum sensitivum, ac denique potentia superior vires inferiores imprimendo illi per modum transeuntis motus suos.

Ad difficultatem insinuatam in argumento de instrumentis conjunctis jam saepe diximus, nos non loqui de illis, quia proprie non sunt instrumenta, sed virtutes ipsarum causarum, quae hoc ipso quod sunt con-

juncte, vel ab ipsa substantia pro¬fluentes, sine alia nova motione superaddita virtutem agendi habent ab ipsa substantia, eo quod virtutes illius sunt.

Ad aliam vero difficultatem de quibusdam causis principalibus, quffl non movent nisi ut notae, dici¬tur, quod illae non movent ut mo¬tae, taliter quod ly motx sit tota ra¬tio oaus&ndi, sed solum conditio,vel coadjuvatio requisita, qua posita ip¬sarum virtus ut principalis ope¬ratur.

Ad confirmationem respondetur ex dictis, quod virtus illa instrumentalis est proportionata ad effectum producendum, distinguo; propor¬tione virtutis ministerialis, et praesupponentis aliam priorem virtu¬tem, a qua derivatur tanquam a principaliori, concedo ; non praesupponente aliam priorem, cujus gerat vices, et cui deserviat derivando ex ipsa effectum, nego. Ad rationem autem causae principalis requiritur virtus, quae per se primo sit operativa, et non ex ministerio, et deri¬vatione actuali alterius. Nequeexempla in contrarium allata quidquam obstant, quia ad actum prophetiae, vel ad actum amoris, et visionis, quando sine habitu charitatis, et lu¬minis producuntur, requiritur ali¬qua qualitas supplens vicem habi¬tus, et ideo per se primo operativa est ex natura sua, licet statum habi¬tus non habeat; et ideo per modum transeuntis dicitur dari ratione sta¬tus, quia licet ex natura sua deberet esse firmiter, et perfecte in subjec¬to, utpote per modum habitus, ta¬men quia de facto non existit permanenter sicut alii habitus, sed in statu imperfecto, dicitur dari per modum dispositionis transeuntis, scilicet quoad statum existendi in subjecto. Motio autem instrumenti, et qualitas Divini auxilii,dati per mo¬dum ooncursus, non ad supplen¬dum habitum, et virtutem non so¬lum ratione status imperfecti, sed etiam ex propria natura non sunt per se primo operativ©, sed ut de¬servientes alteri priori, et principa¬liori.

Et si instes : Nam illa' Dei motio praebet ipsi instrumento virtutem in actu primo; ergo solum dat suffi¬cientiam, et non efficaciam, quia ef¬ficax concursus non dat actum pri¬mum operandi, sed applicationem ejus ad actum secundum ; et sic ul¬tra motionem, qua instrumentum applicatur ab agente per modum elevationis et virtutis, requiretur alia motio efficax ad operandum, si¬cut in aliis causis principalibus,eritque illa virtus per se operativa.

Respondetur utrumque effectum dari in instrumento mediante mo¬tione Dei elevativa, quia et consti¬tuitur in actu primo ipsa motione, ut elevativa est, et applicatur ad ope¬randum efficaciter, quatenus actua¬lis usus instrumenti est: non enim repugnat utrumque eonvenire ei¬dem motioni, quia ex actuali usu et motione causee principalis descen¬dit in ipsam causam antecedenter ad exitum operationis, et quia datur ut virtus solum deserviens actuali operationi, et ut ministrans et ap¬plicans virtutem eaus© prinoipalis ad passum et effectum, circa qu® operatur, non est virtus principa¬lis, sed ministrans conjuncta ipsi actuali operationi. Non tamen pote¬rit similiter ooncursus simultaneus movere causam, et concurrere ad effectum, quia identificatur cum effectu, et aotione, non cum causa.

Ultimo arguitur: Vel illa motio est aliquid impressum instrumento, vel non; si non, ergo per talem mo¬tionem non magis redditur instru¬mentum actuatum ad operandum per ipsam quam sine ipsa, quod eat destruere fundamentum nostrtHna.

Si est aliquid impressum, vel est matas physicus, et sic habebit suum terminum, v. g. qualitatem si eSt alteratio, vel ubi si est latio, et tunc ille terminus, et non motus constituet instrumentum in actu primo. Sivero est motus aliquis nobis ignotus, ad minus hoc ipso,quod est tootus, est aliquid imperfectius ipsa re prodacta, et sic non poterit sufficienter constituere instrumentum in actu primo respectu rei perfectioris : praeterquam quod videtaus instrumenta separata qualitate aliqua constitui in actu primo, ut sagitta, vel baculus cum impulsu aliquo moventur.

Confirmatur, quia per illam motionem nihil aliud habet instrumentum, quam subjici, et subordinari causae principali, quod nihil est aliud, quam obedientialiter se habere ad illam, sed in creatura datur potentia obedientialis, ut in ea, vel media ea fiat quidquid creator disposuerit, ut S. Thomas dicit in iv, dist. vm, quaest. n, art. m ad 4, igitur ad rationem instrumenti in actu primo superfluit alia motio praeter istam potentiam obedientialem.

Respondetur, aliquos, quos refert et impugnat Cajetanus iii part. quaest. lxii, articul.iv, sentire,quod illa motio producit aliquem terminum in ipso instrumento. Caeterum falsum hoc est, cum instrumentum non moveatur ad acquirendum sibi, sed ad movendum alia. Est ergo ille motus qualitas aliqua per modum transeuntis et motionis, sicut impulsus in securi, virtus in Sacramentis; non autem motus est ad qualitatem, etita negamus esse alterationem proprie loquendo, quae qualitatem producat in ipso instrumento ut terminum, sed ipsa motio est qualitas movens, et producens; sed reductive potest ad alterationem pertinere, sicut queelibet immutatio per qualitatem aliquam factam largo modo loquendo alteratio dicitur, et sicut illa virtus instrumenti est quid incompletum in genere virtutis, ita et in genere alterationis, vere tamen aliquid imprimit in ipsum instrumentum ab actione principalis agentis productum, et derivatum, et in ipso genere virtutis incompletum; nec-obstat, quod producat effectum perfectiorem, qui aut dicit D. Thomas q. xxvii de Veritat.art.ivad 6 :«Incompletus motus potest esse causa ejus quod completum, et supernaturale est, non per modum virtutis principalis, sedinstrumentalis.»Ethocrelinquit instrumentum sufficienter proportionatum ad operandum per modum instrumenti deservientis, non sicut requiritur ad causam principalem : instrumenta vero, qu® operantur per impulsum, non operantur per qualitatem completam, et perfectam, sed per modum motionis datam, ut supra q. xxiii de impulsu diximus.

Ad confirmationem dicitur, potentiam obedientialem, de qua loquitur D. Thomas non importata instrumentalem virtutem, aut positivam habitudinem seu proportionem ad effectum supernaturalem, sed capacitatem tantum per modum non repugnanti® ab obediendum Deo, sive ut in ipsa creatura aliquid recipiatur, sive ut per eam aliquid fiat, et hffic est congenita cuicunque creatur®, seu ipsa entitas creatur®, ut obediens Deo. Sed ultra hanc potentiam obedientialem requiritur aliqua vis impressa instrumento, ut ipse D. Thomas in illo eodem loco citato, et in aliis multis a nobis citatis aperte docet, nam potentiaobedientialis solumpotestoons tituerealiquidutelevabile,nonutelevatum. Requiritur autem ad instrumentumdeterminatavirtus elevans, tum quia potentia obedientialis se est indifferens ad omnia, qua

Deus velit per illam operari, et sic pro determinatis effectibus oportet determinari; tum quia requiritur positivus ordo, et proportio ad effectum producendum in ipso instrumento producente, ut ostensum est.

ARTICULUS II.

Utrum in omni instrumento requiratur aliqua propria operatio ad effectum principalis agentis ?

Supponimus per illam virtutem, qua instrumentnm a causa principali movetur ad agendum ultra se, attingere ipsum effectum principalis agentis, et non solum aliquid antecedenter se habens ad ipsum,quia vel illud, quod attingit antecedenter ad effectum principalis agentis, est ipsi proportionatum, et non excedens propriam virtutem, vel excedit. Si non excedit, non respicit ipsum instrumentaliter sed principaliter; si excedit, pari ratione poterit attingere virtute excedente effectum principalem.

Quare tota difficultas est, an ut elevetur instrumentum ad agendum ultra propriam virtutem, requiratur aliqua actio in ipso instrumento,quae ab ipso secundum propriam virtutem procedat, et ulterius elevetur a causa principali: an vero etiam si instrumentum nihil omnino agat perpropriam virtutem possit ex sola impressione principalis agentis instrumentaliter operari. Et praecipue habet locum ista difficultas in instrumentis Dei, creaturae enim non utuntur instrumentis, nisi tanquam adminiculis, quibus adjuvantur, sicut artifex utitur acumine serrae, ut necessariae sibi ad scindendum, et Angelus applicat activa passivis, ut indigens activitate eorum ; Deus autem utitur instrumentis, non ut indigens illis, sed ut communicans eis, ut sibi cooperentur; et ita difficultas est an ut instrumentum sit elevabile, etiam a Deo requiratur aliqua propria ipsius actio, quae suscipiat elevationem causae superioris ; an vero etiam sine ulla propria actione possit talem motionem recipere, et operari.

Circa quam difficultatem P. Suarez tom. i, iii part. disput. xxxi, sect. ix, et alii existimant, non requiri propriam operationem instrumenti, ut a causa principali assumatur, quod ibi probat discurrendo per omnia genera instrumentorum Dei, naturae, et artis. Inter Thomistas autem etiam est varietas in hac partei nam Ferrariensis n contra Gent. cap. xxi, circa sextam rationem D. Thomae requirit in instrumento propriam actionem distinctam ab ea, quae sibi communicatur a superiori agente, et sequitur Nazarius i p. q. xlv, art. i; Alvarez iii p. disp. lxvi, et alii. At vero Cajetanus i p. q. xlv, art. v, et Bannez ibidem requirunt quidem actionem propriam in instrumento respectu effectus principalis agentis,non tamen distinctum terminum realiter, sed sufficit quod in eodem effectu, seu termino aliquid correspondeat motioni principalis agentis, et aliquid propriae virtuti instrumenti, sicut actio collocans tres virgas ex propria virtute, solum dat illis situm localem ex ratione vero dirigente facit triangulum. Alii vero ut M. Nunno iii p. q. Lxn, art. i, diffic. vii tenent, non requiri in instrumento aliquam actionem propriam, etrealem, ut elevetur a Deo, nec dispositionem aliquam proprie dictam, sed solum obedientialem, quae largo modo dicitur operatio, et non repugnantia ad suscipiendam motionem principalis agentis. Gui etiam suffragari videtur Lorea in p. disput. lxiii, loquens de instrumentis supernaturalibus.

Sit unica, conclusio : Ut instruj

mentum elevetur a Deo, requiritur quod exerceat aliquam propriam ac¬ tionem, ita quod si omnino sit mor¬ tuum, seu carens omni actione non poterit elevari. Caeterum non requi¬ ritur, quod operetur aliquem termi¬ num qui sit dispositio ad effectum principalis agentis in subjecto, in quo ponitur talis effectus, ita 'quod sint distincti termini res operatae per propriam actionem, et per ele¬ vationem, quarum una sit dispositio ad aliam, sed sufficit quamcunque rem operari in quocunque subjec¬ to, ita quod ex parte modi operandi modificet actionem Divinam, et hoc est dispositive operari. Prima pars conclusionis probatur ex D. Tho- mas in iii p. quaest. nxn, artic. i ad 2, ubi postquam dixit, quod ins¬ trumentum habet duas actiones, unam instrumentalem secundum quam operatur, non in virtute pro¬ pria, sed in virtute principalis agen¬ tis ; aliam propriam, quae-sibi com¬ petit secundum propriam formam, sicut securi competit scindere secun¬ dum propriam acuitatem, et facere lectum, ut est instrumentum artis, subdit: « Quod non perficit instru¬ mentalem actionem, nisi exercendo actionem propriam, scindendo enim facit lectum, etsimiliter Sacramenta corporalia per propriam operatio¬ nem, quam exercent circa corpus, quod tangunt, efficiunt operationem instrumentalem ex virtute divina circa animam : » ubi S. Thomas eo¬ dem modo loquitur de instrumento artificiali, et de supernaturali, quod movetur a Deo, ergo videtur esse de natura ipsius instrumenti, siquidem etiam in supernaturalibus requiri¬ tur: imo ex eo probat D. Thomas non posse dari instrumentum crea¬ tionis, quia instrumentum non par¬ ticipat actionem principalis agentis, nisi in quantum per aliquid sibi proprium operatur ad effectum prin¬ cipalis agentis, quod esse non po¬ test in creatione, cum creatio sit ex nihilo, circa quod creatura non po¬ test operari, ut patet in i p. quaest. xlv, artic. v, ergo etiam de potentia absoluta non potest dari instru¬ mentum, nisi habeat aliquam pro¬ priam actionem.

Ratio vero hujus sumitur ex his, quae docet ipse D. Thomas quaest. iii de Potentia, articulo rv, quia ac¬ tio alicujus etiaffisi sit illius ut ins¬ trumenti, oportet quod ab ejus po¬ tentia egrediatur, ergo requiritur aliqua actio talis instrumenti, illa enim est actio talis instrumenti,quae egreditur ab ejus potentia, alioquin si nihil ab ea egreditur nihil opera¬ bitur, et sic non erit instrumentum, quia si nihil ab eo egreditur, sed otiosum manet, non magis erit ins¬ trumentum Dei id quod dicitur as¬ sumi pro instrumento, quam quod non assumitur. Dices : Egreditur effectus tantum per virtutem com¬ municatam a superiori agente, sed nihil egreditur a virtute propria in¬ strumenti. Sed contra est. Quia si virtus propria nihil agit,sed tantum virtus communicata a superiori agente, ita quod actio tantum exit ab illa virtute communicata, et nul¬ lo modo a propria virtute, non po¬ test ex vi illius constitui instrumen¬ tum in ratione instrumenti, ut dis¬ tinguitur a causa principali, quia causam esse instrumentalem non consistit in hoc tantum quod opere¬ tur virtute ab alio participata, sed in hoc quod operetur ultra propriam virtutem; nam operari per virtutem participatam, nullo modo concur¬ rente propria virtute, ut ultra illam operetur, etiam in causis principa¬ libus invenitur, ut patet in aqua ex calore recepto calefaciente, et in lu¬ na ex luce solis lucente, et in intel¬ lectu ex lumine gloriae vidente,quae non operantur instrumentaliter, eo quod effectus eis per se primo assi- milantur. Si ergo instrumentum ni*

hil operatur propria virtute, ut habeat effectum ultra propriam actionem, sed nihil omnino agendo ex se, solum recipit virtutem a superiori agente, et illa sola agit, ex hoc prttcise non habemus rationem sufficientem distinguendi illud instrumentum a modo agendi causae principalis ; siquidem hoc quod est recipere virtutem, et agere per illam, non est operari ultra propriam virtutem, quia de facto si nihil operatur instrumentum propria virtute, 9ed tantum recipit virtutem alterius, in nullo ministrat superiori agenti,quia illa virtus ab illo recepta tantum operatur effectum principalis agentis, non illi ministrando, sed praecise effectum emittendo, licet per virtutem emendicatam ab alia, quae tamen virtus se habebit, tunc ut primo,et per se operativa, non ut motio elevativa alterius actionis sibi ministrantis, et deservientis. Ut ergo tanquam causa instrumentalis ministerialiter operetur, necesse est, quod habeat aliquam actionem, quae in quantum propria est ministret, et in quantum elevata ultra proprium effectum aliquid attingat.

Secunda vero pars conclusionis constat pluribus exemplis, nam potest Deus assumere actum immanentem, verbi gratia, cogitationem, vel visionem ut aliquid extra se operentur, ut S. Thomas admittit ii-ii, quaest. CLXXVin, art. i ad i, et tamen actus immanens secundum sibi propria nihil operatur in subjecto extra ubi sit effectus. Similiter instrumenta corporalia, quae assumuntur ad producendum aliquid spirituale, ut Sacramenta gratiam in anima, ignis torturam in daemone, nullam dispositionem producunt propria actione in ipsum spiritum, quia propria eorum actio corporalis est, ergo non requiritur actio propria instrumenti ad producendam aliquam dispositionem in eo subjecto, in quo effectus principalis ponitur. Et ratio est, quia virtus Divina non assumit instrumentum quasi indigens illo, vel effectu ab ipso producto ad principalem effectum producendum, sed solum trt cum communicatione, et consortio illius operetur, ergo sufficit accommodare se modo operandi instrumenti, ita quod ab ipso instrumento exeat operatio aliqua juxta modtrm suum, et attingat effednm aliquem ultra virtutem propriam, et sic ex parte modi operandi dispositive se habeat, non ex parte alicujus rei operatae. Quomodo autem illa actio identificetur cum effectu a se distanti, respondetur quod actio illa elevata a Deo est virtualiter multiplex, et plures effectus quasi partiales et inadaequatos respicit, sicut impulsus qui plura projicit, calor qui in plura subjecta agit, et sol in omnia inferiora, licet continuata, instrumentum vero in distantia supematuraliter.

Solvuntur argumenta.

Primo arguitur aliquibus instantiis : Ad probandum non requiri aliquam actionem propriam, ut instrumentum operetur, sed sufficere passionem, vel motum.Nam sufficit contactus unius corporis cum alio ad faciendum miraculum, sicut corpus mortuum ad eontactum corporis Elisaei revixit, et mors Christi, ac resurrectio jam praeterita efficienter operantur nostram justificationem, ut constat ex D. Thoma m part. quaest. i, art. vi et q. Lvi, art. i, constat autem quod mors nen est actio, sed passio, et resurrectio praeterita jam non est actio, sed seltrta manet terminus talis actionis, ergo non requiritur ad operationem ifcetru®entalem propria, et vera uetiq

instrumenti. Ex alia parte instatur <ad probandum, quod si requiritur aotiopropria instrumenti praevia ad .elevationem causae principalis, etiam requiretur aliquid productum tanquam dispositio ad effectum -principalis agentis; ideo enim negat D. Thomas i part. quaest. xlv, art. v posse dari instrumentum creationis, quia instrumentum debet operari dispositive ad effectum principalis agentis, quod in instrumento creationis non invenitur,quia mjHum praesupponit subjectum, sed si non requiritur,quod producat aliquid in ipso subjecto, quod de novo fit, cessat ista ratio, quia instrumentum salvatur operando dispoaitive in uno subjecto, et effectum principalem in alio, ubi nihil operatur dispositive,ergo poterit ad creandum assumi instrumentum, quod operatur aliquid dispositive circa unum subjectum,et nihil circa subjectum, quod creatur.

Ad primam instantiam respondetur in omnibus illis inveniri aliquam propriam actionem, quae proxime assumitur ad operandum instrumentaliter, nam ille contactus aliquam actionem abjunctam habuit, vel impulsus, quo projectum est cadaver, vel gravitatis, qua descendit, vel etiam aliquam infrigidationem, aut alterius qualitatis alterationem, qua fit contactus corporum secundum qualitates sensibiles. Mors autem, et passio Christi, et resurrectio dicuntur operari instrumentaliter nostram resurrectionem, vel justificationem ratione sui termini, cujus ipsae sunt conditiones; ut humanitas Christi operetur per suas actiones et imperium tales effectus. Et ita D. Thomas q. lvi citata, art. i ad 3 dicit:« Quod resurrectio Christi est causa efficiens nostrae resurrectionis, in quantum humanitas ejus secundum quam resurrexit, est quodammodo instrumentum Divinitatis ipsius. » Et advertit ibi Gajetanus, quod resurrectio Christi ^se •habuit ut conditio ad hoc, ut humanitas Christi esset instrumentum resurrectionis nostrae; et similiter passio, ut esset instrumentum remissionis peccatorum. Quare humanitas passa, et resuscitata est ihstrumentum Divinitatis, mediantibus tamen actionibus, quas facit, vel in nostra resurrectione faciet, quae distinctae surit a sua resurrectione : nam : Ipse Dominus in voce Archangeli, et in tuba Dei descendet de coelo, id est, in imperio movente Angelum ad nostram resurrectionem, quod imperium distincta actio est.

Ad secundam instantiam respondetur, non requiri de necessitate, quod illa actio praevia instrumenti producat terminum realiter distinctum ab effectu principalis agentis, sed sufficit eumdem effectum producere, licet modo ipsius instrumenti proprio, sufficit etiam producere aliquid in subjecto distincto ab eo, in quo producitur effectus principalis agentis, ut cum assumitur actiis immanens ad producendum aliquid extra. Nec D. Thomas dixit requiri ad instrumentum, quod operetur aliquam dispositionem ad effectum principalis agentis, sed quod dispositive operatur, in quo multi hallucinantur, putantes idem esse operari dispositive, et operari dispositionem; cum tamen salvetur operari dispositive, quando ex parte fnodi operandi modificat actionem principalis agentis, ut operetur modo causae inferioris, licet non distinctum realiter effectum operetur, vel non in eodem subjecto.

Et cum urgetur, quod secundum hoc non repugnabit dari instrumentum creationis in vi rationis D. Thomae, respondetur adhuc repugnare tale instrumentum propter modum operandi creatum ipsius instrumen-

ti, quia actio ipsius cum sit accidens, operatur dependenter a subjecto, unde si Divina actio elevat hanc actionem creatam et juxta modum operandi ejus se accommodat, non potest ex vi illius creare, quia creatio est ex nihilo, et sic opponitur modo operandi actionis, quae est ex subjecto,et hoc ipso quod actio est accidens non potest non esse in subjecto, et ex subjecto operari.Quam rationem advertit D.Thomas quaestione illa m de Potent, art. iv.

Quod si instes ex p. Suarez ubi supra, quia ad propriam actionem instrumenti non requiritur,quod sit iri eodem subjecto, in quo effectus producitur, sed sufficit quod in alio sicut actus immanens existens in anima operatur instrumentaliter ad extra, ergo sufficit quod actio creativa instrumentalis existat in uno subjecto ut accidens, et alibi operetur ex nihilo. Quod . explicatur exemplo transubstantiationis, quia etiam transubstantiatio caret subjecto, cum ipsum solum habeat pro termino a quo, et tamen potest dari instrumentum respectu ipsius, ergo ex defectu subjecti non debet denegari instrumentum creationis. Item ad Divinam potentiam non requiritur alia dispositio in instrumento, quam obedientialis, ut obediat Deo moventi, et quod effectus possit ab ipso dependere. Ad hoc autem non requiritur quod Deus accommodet se in modo agendi ipsi instrumento, sed sufficit quod nolit fieri effectum sine consortio instrumenti, et dependentia ab illo, ergo propria actio instrumenti non requiritur.

Respondetur quod bene potest actio esse in uno subjecte inhsesive secundum mutationem ipsius, et operari in alio distante a se, tanquam in subjectum inadsequatum per similem mutationem, sed quod elevetur ad operandum extra se sine ulla prorsus mutatione, sed ex nihilo omnino repugnat, quia hoc ipso quod actio aliqua est motus, et dependens a subjecto, non potest operari sine motu, nisi destruatur actio et flat non immutativa. Et ita poterit Deus intra lineam actionis immutantis, seu motus (et loquimur large de motu, prout etiam comprehendit actiones spirituales, et quascunque alias, quae sunt in subjecto) subrogare diversos effectus, vel subjecta, sive distantia, sive indistantia, quae per modum mutationis attingantur sive contactu reali, sive virtuali; quod vero agat sine ulla mutatione, sicut requirit creatio, quae est ex nihilo, hoc non potest esse nisi destructa specie illius actionis, quae ex sua natura est motus, seu mutatio aliqua, si autem creat, creat ut non mutatio, atque adeo non operans modo ipsi instrumento se accommodando, quod esset non uti illo ut instrumento.

Nec obstat exemplum de transubstantiatione, quia est vera mutatio, non formalis, sed totalis, neque enim corpus Christi creatur, sed panis mutatur in ipsum, et ita ex parte subjecti, quod transmutatur, et convertitur potest actio instrumenti elevari a Deo, ut intra lineam mutationis operetur transubstantiationem, quod insinuat D. Thomas in iv, dist. vm, q. ii, art. m ad 3 dicens : « Nihil deperire dignitati corporis Christi, si aliqua creatura accipiat instrumentalem virtutem operandi in id, quod in corpus Christi transubstantiatur. » Sentit ergo D. Thomas instrumentum transubstantiationis attingere subjectum, quod mutatur, et ideo talis actio non amittit rationem mutationis licet elevetur a Deo ad operandum mutationem non naturalem, neque formalem, sed totalem et ita transubstantiationem esse veram mutationem,tanquam conversio abexistenti

in existens, docet late D. Thomas in iv, distin. xi, quaest. i, artic.m, quaestiunc. ni.

Ad aliam instantiam respondetur sufficere ad Divinam virtutem dispositionem obedientialem instrumenti, sed tamen ista o*bedientialis dispositio secundum potentiam est non repugnantia,seu capacitas obedientialis, et secundum actum est aliqua actio, quae elevatur a Deo, quia nisi ipsum instrumentum vere producat, et agat instrumentum in actu non erit, non potest autem producere nisi actionem, quae sit accidens, et mutatio.

Ultimo instabis : In aliquibus instrumentis, in quibus non apparet aliqua actio praevia ipsius instrumenti praeter operationem principalis agentis, verbi gratia, sigillum imprimens figuram non apparet, quam actionem habeat praeter ipsam impressionem figurae, similiter in serra non datur virtus activa, praetor virtutem moventis illam ad scindendum, nam durities non est virtus activa, sed resistitiva multo minus quantitas, et figura ipsius serrae activa sunt; neque gravitas, quia haec solum movet deorsum, et sic se^ra non scinderet nisi deorsum versus. Item etiam phantasma attingit instrumentaliter speciem spiritualem productam ab intellectu agente, et tamen non apparet quid praevium operetur in anima, vel intellectu. Denique, si illa propria instrumenti est praevia ad motionem principalis agentis, ergo distinguitur ab illa, alias esset praevia ad se ipsam, si vero distinguitur, ergo non eodem motu fit, verbi gratia, scissio serrae, et productio lecti, quod negat D. Thomas m part. quaest. lxiii, art.

Respondetur ad exemplum de sigillo et serra, et aliisque similibus instrumentis operari actione propria, v. g. duritia aut gravitate, quae impulsa comprimit Ceram et imprimit figuram; et duritia non solum est resistitiva sed etiam divisiva, vel fractiva alterius, sicut et acumen; duritia enim impulsam per se ipsam dividit, aut frangit, acumen penetrat, seu dividit; licet verum sit, quod ad sic dividendum adhuc ut causa principalis dependeat ab impulsu, et motione non quatenus artificiosa, sed quatenus impulsiva praecise, sicut piper, aut vinum non calefaciunt, nisi prius calefacta a stomacho, ab artificiosa vero motione dependet non ad scindendum, sed ad faciendum lectum, verbi gratia.

Ad illud exemplum de phantasmate latius dicetur in libris de Anima. Nunc breviter dicitur phantasma non esse proprie instrumentum effectivum intellectus agentis ad producendas species, sed objectuum quatenus praebet objecta habilia, ut intellectus agens producat species, quas non sufficit producere phantasma, quia non est intelligibile in actu, sed determinat ipsum intellectum agentem quasi materiam objeetivam.Unde dicit D. Thomas i part. quaest. lxxxiv, art. vi in fine corporis : « Quod cognitio sensibilis non est perfecta, et totalis causa intellectiva cognitionis, sed magis quodammodo est materia causae. » Et Cajetanus i part. quaest lxxxv, art. i in fine, docet quod phantasma proprie non est instrumentum intellectus, sed vocatur large instrumentum, quatenus omnis causa ex se non sufficiens ad aliquem effectum, sed indigens virtute alterius, instrumentum ejus dicitur, sicut etiam color potest dici instrumentum lucis, quia color sine luce non sufficit movere visum. Est tamen differentia, quod lux informat superficiem coloratam informatione reali, intellectus autem agens non informat realiter phantasma neque illi

communicat aliquam virtutem, aut lucem, ut aliqui putarunt, sed illuminat phantasmata, inquit S. Thomas quffst. illa UOXIT, art. i ad i : u Quin sicut 1«« sensitiva redditur virtuosior ex conjunctione ud intellectum, ita phantasmata ex virtute intellectus agentis redduntur habilia, ut ex cis specie» intelllgibile* abstrahantur.» Igitur ha* habilitas illuminatio nuncupatur, non vero In se recipiunt lucem spiritualem informantem illa.scd lux spiritualis, si qua datur, est ipsa species producta in intellectu possibili ab intellectu agente determinato per tale phantasma,quod ex conjunctione ad intellectum est sic habile, ut ex illo formari possit talis specie».

Ad ultimum dicitur, illam actionem instrumenti aliquando esse actionem pravtam, et reuliter distinctam a motione eausm principalis sicut ablutio iqua\ et productio grati®, quia eunt termini realiter distincti; aliquando vero solum est previa actio virtualiter, et secundum aliquam formalitatem tantum, quia termini ipsi solum forroaliter sunt distincti, et non realiter, sicut quando Securi» «cindendo facit lectum divisio quantitatis,et forma producta per artem non sunt termini realiter distincti, *od formaliter, secundum aliquos respectus, et modus, quibus figura illa, uut divisio perfectior est, et sic «ufflclt quod actio pnevia sit, secundum aliquam formalitatem distinctam a forma artiOciosa, non vero realiter sit distincta.

SUMMA TEXTUS

LIBRI PRIMI

PHYSICORUM.

Intentum Philosophi in hoc primo libro est. Primo, tradere ordinem, methodumque procedendi in hac scientia. Secundo, principia rerum naturalium investigare, sententias veterum Philosophorum referendo et refutando. Tertio,, tandem propriam sententiam statuendo et probando.

Summa capitis I.

Igitur in primo capite proponit ordinem methodumque doctrinae in scientiis, scilicet ut primo procedatur $x causis,et principiis, deinde inter principia assumantur ea, quae nobis sunt notiora, et manifestiora; procedit enim ordo doctrinae a facilioribus et notioribus. Tertio, inquit ea esse nobis notiora, quaB sunt magis confusa, et universalia,sicque ab universalioribus procedendum est, cujus rei tria affert indicia.Primum, quia totum est notius parte secundum cognitionem confusam, universale autem est quoddam totum. Stecundum, quia in definito et definientibus prius cognoscimus ipsum definitum, ut quoddam totum,deinde definientia, in quantum ejus par* t$s. Tertjwm, quia pueri a principio non discernunt, existimando omnes viros patres, et omnes feminas matres. Deinde vero incipiunt unumquodque discernere.

Summa capitis II.

A secundo capite, usque ad quartum, incipit afferre, et impugnare sententias antiquorum circa principia naturalia. Et in hoc capite secundo,primo affert opiniones veterum in genere. Deinde, specialiter agit contra Parmenidem,et Melissum.Quoad primum generaliter reducit opiniones antiquorum circa principia naturalia ad duo capita, nam quidam posuerunt unum tantum dari principium rerum naturalium, alii plura. Ex his qui ponebant unum principium, quidam posuerunt illud immobile, ut Parmenides, et Melissus, alii mobile, ut antiquiores Physici, qui etiam valde divisi sunt, nam quidam dicebant hoc principium esse aerem ut Diogenes, alii aquam ut Thales, alii ignem ut Heraclitus, nullus vero ex illis posuit solam terram esse primum principium, quia propter qjus grossitiem potius existimabant esse compositam, quam simplicem : prima autem principia

debent esse simplicia, ut ex eis alia componantur, licet alii antiquiores, quos Theologos et Poetas vocarunt, terram dixerint esse omnium rerum substantiam et naturam, ut lib. n,lect.n, ex Philosopho notat D. Thomas. Ex illis vero qui ponebant plura esse principia rerum naturalium, quidam dixerunt esse finita, alii infinita. Qui finita, alii dixerunt esse duo, ut ignem, et terram; alii tria scilicet aerem,ignem et aquam, repellentes terram propter ejus grossitiem. Alii omnia quatuor elementa, et etiam litem, et amicitiam ut Empedocles. Qui posuerunt infinita, etiam divisi sunt; nam quidam, ut Democritus, posuerunt infinita indivisibilia, seu atomos qui erant ejusdem naturae, differebant vero secundum figuram, et formam, et ex eorum diversapositione,et combinatione diversae res resultabant. Alii ut Anaxagoras posuerunt infinita principia, non tamen indivisibilia, neque ejusdem generis, sed infinitas partes minimas, verbi gratia, carnis, et ossis, et aliorum hujusmodi, eo quod dicebant in unaquaque re inesse omnia, quae ex illa possunt fieri, et cum possint fieri infinitae secundum diversas generationes ex unaquaque re, oportet quod in illa sint infinita, et cum non fiant ex nihilo, sed ex aliquo, oportet quod illa infinita sint in actu.

In secundo loco specialiter descendit in hoc capite ad impugnandam opinionem Parmenidis, et Melissi, quorum opinio, quia ponebat unum principium immobile, non pertinet ad Physicum, qui tantum agit de mobilibus,sed ad Metaphysicum. Inde tamen petitis rationibus ostendit illud principium naturale, ex quo csetera fiunt, non posse esse unum, neque immobile, et impugnat eos, ex eequivocatione, qua procedebant, quia non apparet quomodo sumebant rationem entis pro substantia, vel accidente, vel pro quo accidente nec etiam qua ratione sumerent unum pro uno, continuatione, vel pro uno indivisibili. Unde quia ex eequivocatione unius, et entis processerunt isti Philosophi non a Physico, qui non agit de uno et ente, sed a Metaphysico confutari debent.

Summa capitis III.

In tertio capite solvit rationes Parmenidis et Melissi, ostendens non solum peccaro falsum assumendo, sed etiam contra formam argumentandi procedendo.

Summa capitis IV.

In quarto capite incipit agere contra alios Philosophos, qui Physici appellantur, qui de principiis tanquam de mobilibus sentiebant. Et proponit duo genera istorum Philosophorum : quidam enim ponebant unum principium materiale, verbi gratia, aliquod ex elementis; ad separationem autem, et distinctionem rerum ponebant aliqui duo contraria concurrere, puta rarum, vel densum, sive parvum, vel magnum, aut uno verbo dicendo quamcunque excellentiam et defectum. Alii vero Physici posuerunt res naturales fieri ex aliquo principio, in quo omnia erant confusa, sed per quamdam segregationem dicebant fieri de novo ab illa confusione emergendo, et in hoc conveniebant Anaximander, Empedocles, et Anaxagoras; sed differebant, quia Anaximander solum illud unum in quo omnia confusa erant et commixta, dicebat esse principium; non autem illa multa, quse in eo erant: sed Anaxagoras etiam illa multa ibi contenta dicebat esse principia, et illa multa dicebat esse infinitas partes minimas, qu« in unaquaque

re praeexistebant, et ex eorum segregatione dicebantur res fieri; dicebant enim isti Philosophi ex nihilo nihil fieri, et consequenter ex aliquo, et illud aliquod dicebant esse ens actu, quia ens in potentia tantum non agnoscebant. Unde si ex aqua fiebat aer, dicebant aerem praeexistere in aqua. Sed quia rursus repugnat sensui dicere, quod in aqua sit aer, vel ignis, qui ex illo generantur, ideo ad hoc evitandum dicebat Anaxagoras in qualibet re esse permixtas infinitas partes insensibiles, et minimas eorum, quae ex tali re fieri possunt et quia possunt, fieri infinita, ideo dicebant infinitas partes minimas dari.

Contra hanc ergo opinionem Anaxagorae disputat Philosophus in isto capite : et ad hoc facit tria. Primo, proponit ejus rationem, seu fundamentum. Secundo, quinque rationibus illum impugnat, et occasione istarum minimarum partium agit de terminis magnitudinis, et parvitatis in rebus. Tertio denique ostendit motivum Anaxagorae, ex malo intellectu suae positionis processisse.

Summa capitis V.

In capite quinto incipit tradere propriam sententiam circa principia rerum naturalium : et primo procedit disputative praemittendo in hoc et sequenti capite quaedam, quae apud antiquos etiam admissa fuere circa principia. Et tandem in septimo capite resolvit veritatem. Praemittit autem duo. Primum in hoc capite de contrarietate principiorum. Secundum in sequenti, de numero eorum. Igitur in hoc capite quinto ostendit, principia naturalia debere esse contraria : omnes enim Philosophi antiqui aliquam contrarietatem agnoverunt, ut fieret segregatio, et distinctio in naturis, licet, in illa assignanda dissentirent;nam, verbi gratia, qui dicebant totum hoc universum esse unum ens unamque substantiam immobilem, dicebant pluralitatem rerum solum esse secundum sensum, ideoque solum inducebant contrarietatem secundum sensum ut calidum, et frigidum, qui vero ponebant unum principium mobile materiale, ponebant rarum et densum, ut ex illo alia fierent. Qui ponebant principia infinita indivisibilia, ponebant vacuum et plenum, quatenus indivisibilia relinquebant quasdam partes vacuas, quasdam plenas. Qui vero infinita divisibilia, scilicet partes minimas ponebant, pro contrarietate assignabant aliquam congregationem et segregationem, secundum quam illae partes aliquid unum facerent, vel segregarent. Itaque omnes aliquam contrarietatem agnoscebant in principiis. Denique, illam ostendit Philosophus ex inductione et experientia; tum ex ipsa conditione principiorum, quia principia non sunt ex aliis, et ex alterutris, et omnia alia sunt ex ipsis, quae conditio etiam convenit contrariis : tum ex ipsa generatione et corruptione, quae sine contrarietate, id est,sine esse, et non esse non datur, ut experientia constat.

Summa capitis VI.

In capite sexto praemittit secundum de numero principiorum. Circa quod tria facit. Primo, ostendit quod principia ex eo quod sunt contraria, neque sunt unum tantum neque infinita. Non sunt unum tantum, quia contrarietas inter plura versatur. Non sunt Infinita : tum quia infinitum est ignotum ; tum quia principia sunt prima contraria, haec autem solum sunt in ge-

nere substantiae, ei sic non sunt in¬finita ; tum denique, quia si sunt infinita omnia contraria erunt prin¬cipia, quod est falsum, quia multa oontraria sunt ex aliis prioribus, ut dulce et amarum ex calido et sic¬co, et sic non sunt prima princi¬pia : repugnat ergo esse prima prin¬cipia, et esse infinita : infinitum enim complectitur omnia. Secun¬do, ostendit principia non posse esse tantum duo, quia principia sunt contraria inter se: ergo oportet dari aliquod tertium, in quo subjecten¬tur, et circa quod exerceant opposi¬tionem, et sic plusquam duo princi¬pia. esse debent. Tertio, ostendit non esse plus quam tria, quia suffi¬ciunt duo contraria, et unum sub¬jectum, ut ex contrariis dicatur ali¬quid fieri : ergo non est necosse plura ponjere, quam subjectum et formam, et contrarium formfle,quod est privatio. Et ad hoc plures alias rationes congerit.

Summa capitis VII.

In,capite septimo determinate re¬solvit veritatem, et primo procedit ab ipsa generatione seu fieri rei osr-tendendo, quod ad illud tria requi¬rantur., scilicet subjectum ex: quo aliquid fit, oppositum unde fit, et terminus, qui de novo fit: et qui¬dem dari, terminum, manifestissi¬mum est, cum videamus res fieri de novo, quod vero fiat ex subjecto, et privatione constat, quia in omni fieri aliquid permanet, scilicet quod fit de novo,et aliquid non permanet, scilicet id quod antea erat, ergo requirit privationem illius, quod antea erat, et positionem hujus quod modo fit, et quia fit ex aliquo non ex nihilo, cum ex nihilo nihil fiat, sequitur ut ad fieri requirantur tria, subjectum, forma, et oppositum for-race, scilicet privatio. Secundo, col¬ligit ex his principiis f8Wlm> r ralium, duo distincta esse inter se, et per se. requisita, ex quibus scii*~cet, res ipsa constat, scilicet mate¬ria et forma, in haec enim, resolvi¬tur unumquodque tanquam in par¬tes componentes. Aliud principium, requiritur ratione distinctum, sci¬licet privatio, et dicitur principium) per accidens respectu ejus quod dft novo fit, sicut hominis musici., pe*-se est causa homo, et musica* sed> quod antea fuerit non musicus, par. accidens est ad oonstHu&oneip ip¬sius hominis musici.

Summa, capitis VIII.

In capite octavo excludit errores antiquorum, circa materiam, et in, capite nono errores circa privatio¬nem. Etenim ex ignorantia mate riffi antiqui tollebant generationem substantialem, et solum: acqidente lem admittebant: ducti ea ratione, quia nihil potest fieri simplioitar. seu substantialiter, neque, ex ente,' neque ex non ente : non CX ente quia si jam est, non sit: non ex non ente, quia ex nihilo nihil fit: osten¬dit autem Philosophus ipsos non distinxisse inter ens in potentia, et in actu : ex ente enim in potentia fit ens in actu, et hoc ena ip poten¬tia est materia,quae neque est nitei, neque est illud: ens.in. actu quod fit, sed est ens. in. potentia ad. illas fer map, quee in illa,de.novq educunr tur.

Summa capitis IX-

In capite nono- et ultimo excludit errores, qui, apud antiquos obw» privationem irrepserant; licet enijp aliqui antiqui materiam, dari fati rentur, tamen,privationem- non, diflr tinguehanti ab, illa, eL ite

materium m non eoas, quia vide¬ bant eam privatam omni forma.: et sic dicebant aliquid fieri ex non ente, quia fiebat ex materia. Et in hoc. fuit inductus Plato, ex ratione Barmenidis, quia quidquid est pr®-tac ens, est non ens, materia est pr®ter ens, cum non sit ens actu, «cgp.non est ens, et sic non distin¬ guebat inter materiam, et privatio¬ nem; Aristoteles autem ostendit ma¬ teriam non esse quidem ens actu, nec, tamen esse privationem, sed ens> in. potentia,,quia privatio., non appetit formam, neque est. in po¬ tentia ad formam, sed illi opponi¬ tur, eamque destruit : materia au¬ tem simul est cum forma recipiendo illam, et componendo ipsum to¬ tum : non est ergo idem privatio quod materia, lipefc materi® insit privatio quando non habet formam, unde definit materiam, quod est primum subjectum, ex quo. aliquid fit cum insit non secundum acei-dens.

SUMMA SECUNDI LIBRI.

Uber iste in duos partes, dividitur. In prima, tractat de natura. In se? eunda de causis. Et habent ista duo Inter se connexionem, quia natura definitur per modum, principii, et eausffi motus, ideoque necesse fuit investigare causas, tractando de matara.

Igitur de natura agit Aristoteles duobus primis capitibus, de causis 'voro, im reliqui «septem.

Symmy, c,apitis 1.

In hoc c&pitedpo facit Philosophus Bijhbo, rqvestigat quid sit natura. Secunda, ostendit quibus conveniat natio, naturae. Circa primum, ponit unem, divisionem, et tres definitio¬ nes. Diviso est: Eorum, qu® suat, quffidam. sunt a. natura, quadam ab alias causis, scilicet ab arte, val a casu. A natura sunt, animalia, par¬ tes ipsorum, piant®,et corpora simr plicia Ah arte, ut vestis, laotioa, et similia, inter qu® boo. intercedit diserimea; quod ea qu® sunta n§r tum, per 88) habent principium alir eajpemutationis; qum veroabarte, au habent, per ae, mutationis, pninr espioBa, aedeper accidant, qao^eaus constat aliqua substantia naturalis* verbi gratia, lapide, vel farro.. Defi¬ nitiones. sunt tres. Prima ipsius-nae turaa, qu® definitur non per aliquid absolutum, sad pen habitudinem principii. Natura eat principium motus, et quietis jus, in quo est primo et per se, et non secundum accidens, Secunda definitio est rsr rum naturalium. Naturalia dicun¬ tur illa, qu® habent in se ipsis prin-oipium sui motus, Tertia definitio est eorum, qu® dicuntur secundum naturam. Secundum naturam dir cuntur tam subjecta quorum eme est. a natura, quam aooidentia, et affectiones eis convenientes.

Circa secundum dicit, quod, defi¬ nitio natur® convenit materi», et forrn®. Materi® quidem non sicut antiqui Philosophi, qui non. agnosr cehant materiam esse puram poten¬ tiam, sed aliquod corpus in aetu, puta terra vel aqua, aut quid sipair le, ad quam omnes form® compar rabantur tanquam accidentia. Sed Philosophus docet, quod materia prima est natura, tanquam princi¬ pium intrans compositionem rei na¬ turalis: et secundo, quodjetiam for¬ ma est natpra, quia ex ipsa est spe¬ cies, etirqtio natur®, idquerationir

bus tribus probat, quae in textu clarae aunt.

Summa capitis II.

Ut magis elucescat quid sit natura, et naturalia, distinguit inter Physicam, et Mathematicam, et objectum unius et alterius,et facit duo. Primo,ostendit distinctionem Mathematicae a Physica. Secundo, declarat extensionem objecti Physicae.

Circa primum proposita prius ratione dubitandi, quia Physica agit etiam de objecto Mathematicae, scilicet de quantitate, et indivisibilibus, et specialiter de figura, et aspectu coeli, de quo etiam agit Astrologia, solvit difficultatem positam ostendendo, quod aliter considerat Mathematicus quantitatem aliter, Physicus enim ut subjectam motui, et sensui, Mathematicus autem ut abstrahens a motu et sensu, quae abstractio non est falsa, quia abstrahentium non est mendacium, sed asserentium. Quod vero sic considerent Mathematicus, et Physicus idem objectum ostendit duplici ratione; tum ex diversis definitionibus, seu diverso modo definiendi utriusque; tum ex eo quod dantur quaedam scientiae mediae inter naturales, et mathematicas, sicut Astrologia, Perspectiva, Musica, etc. quae ea quae Mathematicus considerat abstracte, applicant alicui sensibili, sicut Astrologus considerat figuram in ccelo, Perspectivus lineam in visuali, Musica numerum in sonoro: ergo signum est quod Mathematica secundum se abstrahit a materia sensibili, et consequenter a modo scientiae naturalis.

Circa secundum ostendit Physicam extendi circa materiam, et formam, neque esse duas scientias circa ista duo. Et antiqui quidem non distinguentes materiam primam a forma substantiali parum, vel nihil attigerunt de forma in scientia naturali. Ostendit autem ad eamdem scientiam pertinere agere de materia, et forma, tum exemplo artis, quae imitatur naturam, eadem enim ars agit de forma,artificiosa, et materia competenti; tum, quia forma est finis materias, ad eam enim terminatur omnis mutatio materias, eadem autem scientia considerat finem, et quae sunt ad finem; tum denique, quia materia et forma, se habent correlative, et consequenter sunt simul cognitione. Et sic concludit, quod de formis totaliter separatis a materia non pertinet agere ad Physicum, sed ejus terminus est in anima rationali, quae est in materia, et separari potest ab illa.

Summa capitis III.

In isto capite incipit secunda pars hujus libri, in qua tractatur de causis. Et procedit Philosophus tali ordine, quod primo agit de manifestis speciebus, et modis causarum in hoc tertio capite. Secundo, de causis minus manifestis, quales sunt causaB per accidens, scilicet casus, et fortuna, de quo in capite iv, v et vi. Tertio, ostendit non esse plures species causarum quam quatuor in capite vii, et tandem duo dubia resolvit circa modum causandi propter finem, et modum causandi ex necessitate in capite vrn et jx.

Igitur in capite tertio tria facit Aristoteles. Primo, proponit necessitatem tractandi hic de causis. Secundo, numerat earum genera. Tertio, numerat diversos earum modos. Quantum ad primum,licet agere de causis ut sic pertineat ad Metaphysicum, quia multae causae non pendent a materia, tamen agere de causis quatenus sunt causae naturae»

pertinet ad naturalem, qui resolvit et explicat res per suas causas.

Quoad secundum, genera causarum sunt quatuor, materialis, formalis, efficiens, et finalis. Materialis dicitur, ex qua fit aliquid cum insit. Causa formalis dicitur, species et exemplar, quia causa formalis intiinseca dat speciem rei informando; exemplar autem, seu idea efformando. Causa efficiens dicitur id a quo est principium primum motus et quietis, sicut pater est causa filii. Causa finalis est id, cujus gratia aliud fit, sicut sanitas est causa de ambulationis. Ex hoc autem infert Aristoteles tria corollaria. Primum est, quod ejusdem rei contingit esse plures causas per se, sicut statuae est causa aes ut materia, artifex ut efficiens, figura ut forma. Secundum est, quod causae sunt sibi invicem causae, ut laborare est causa bonae valetudinis, et bona valetudo est causa laboris. Tertium est, quod idem est causa contrariorum secundum diversa, sicut nauta est causa salvationis navis per praesentiam, et submersionis per absentiam.

Circa tertium, explicat quatuor modos, seu divisiones causarum. Primus est in causam priorem, et posteriorem, id est, remotam,et propinquam, seu universalem, et particularem, et potest esse universalis dupliciter, uno modo per praedicationem, sicut artifex in communi respectu hujus et illius artificis, vel potest esse universalis per causalitatem, ut coelum respectu horum inferiorum, et Deus respectu omnium. Secunda divisio est: alia est causa per se, alia per accidens; per se, a qua per se pendet effectus, ut statua a statuario; per accidens a qua per se non pendet effectus, sed est conjunctum causae per se operanti, sicut statuario accidit quod sit Polycletus. Tertia divisio est: causa alia est in potentia, alia in actu. Quarta divisio: causae aliae complexae, aliaB simplices; complexae ut si conjungantur causae per se, et per accidens, ut si dicatur quod Polycletus statuarius facit statuam : simplices sumendo seorsum unamquamque causam. Et quot modis dicuntur causae, tot modis dicuntur causata eis correspondentia.

Summa capitis IV.

Agit de causis per accidens, quaB sunt casus, et fortuna, et in hoc capite recenset opiniones antiquorum; in sequenti determinat propriam opinionem quoad fortunem ; in sexto quoad differentiam ejus a casu. Igitur de casu, et fortuna fuerunt tres opiniones antiquorum. Prima dicebat, nihil esse casum et fortunam : tum quia omnia habent aliquam causam determinatam, ac proinde nihil fit a casu ; tum quia veteres numerando causas non meminerunt fortunae. Secunda opinio in alio extremo dicebat omnia esse a casu non solum in hoc mundo,sed etiam in coelo, quaB fuit opinio Democriti, qui ex consursu casuali atomorum dicebat mundum, et ejus partes esse factas. Tertia opinio Stoicorum dicebat fortunam esse aliquid divinum, et menti nostrae ignotum, ad quod reducebant omnes effectus. Hanc ultimam opinionem non impugnat Aristoteles, tum quia de causa divina non pertinet agere ad Naturalem, sed ad Metaphysicum tum; quia infra impugnanda, ostendendo quod fortuna est causa per accidens, quod non convenit rei divinae. Primam vero opinionem ex eo improbat, quia etiam antiqui Philosophi non ignoraverunt fortunam et casum nec contradixerunt illis, qui casum et fortunam ponebant: ergo hoc ipso debebant agere

fc fortuna et casu* ut ostenderent id esse- falsum tum quia quaedam posuerunt fieri a casu; et fortuna, siqut Empedocles, qui dixit, quod quando mundus est factus, et qjus partes per litem fuerunt distinet», accidit aerem, verbi gratia, in hunc loQum se collegisse, et partes ani' malium sic fortuito coaluisse. Se- eundam opinionem ex eo improbat, quia videmus multa non a casu fie¬ ri, sed ex causis determinatis, ut oliva, et ah® piant® ex determinato semine non ex quolibet: quomodo ergo existimandum est quod, nobi¬ liores partes mundi, ut coelum, et res sempitern® sint a casu, et non €» oausfo determinatis ?

Summa capitis V.

. Ad tradendum propriam senten¬ tiam de fortuna, tria facit Philoso¬ phus. Primo, proponit quasdam di¬ visiones eorum, qu® causantur, u,t videat sub quo illorum ponatur for¬ tuna- Secundo, definit fortunam. Tertio, docet quomodo verificanda sint ea, qu® de .fortuna dici solent. Quantum ad primum ponit tres di¬ visiones ex parte rerum, qu® cau¬ santur, et aliam ex parte causarum. Prima divisio est: qu®dam sunt, qq® semper fiunt, ut ortus solis.; quadam frequenter, ut hominpm nasci, oculatum; qu©dam in pau¬ cioribus, ut hominem nasci cum sex degitis, et hoc ultimum communiter dicitur fieri a, fortuna. Secunda, di¬ visio: eorum qu® fiunt, qu®dam fiunt propter finem, quadam non. Tertia divisio: eorum qu® fiunt propter finem, quadam fiunt ex pro¬ posito, seu electione, alia non.

Ex parte caus® dividit causam ut supra in per se, et per accidens, et dicit causam per se esse finitam, et dftterminatam, caudam autem per indeterminatam et infini¬ tam, quia: contingit, infinite» afeui accidere, et aliquando dicitur causa per accidens, ex eo quod acciit causa, aliquando ex eo qupd acci- diteffectui. Primo modo,ut si dicas: Album aedificat, album enim acci* dit adificanti. Secundo modo, ut si dicas: Fodiens invenit thesaurum, accidit enim inventio thesauri fos¬ sioni.

Quoad secundum dicit fortunam contineri sub causa per accidens in his, qu® fiunt propter finem,.et sjp definitur fortuna, Quod ept. causa per accidens.eoruin, qnfl? finnt pro.p: ter aliquid.

Quoad tertium verifioatur de for¬ tuna. Primum id quod dicitur qqod est ignota, ut asserebant Stoici,qui$ cum sit causa per accidens, potest in infinitum extendi, infinitum au¬ tem est ignotum. Secundo, quod fortuna est nihil,quia causa per acci¬ dens habet aliquid per accidens pro effectu, quod simpliciter est non ens. Tertip, quod fortuna est c®ca, quia de eo quod est per accidens tanquam de infinito, et indetermi¬ nato non datur certa ratio, et visus- Quarto, quod fortuna est bona, yej mala ratione ejus quod accidit fio- num, vel malum: et sip dicitur ijir fortunium, quando magnum malum accidit, et infortunium, quando mur gnum bonum accidit. Denique, for¬ tuna dicitur incerta, quia est oausa per accidens.

Summa capitis VI.

Agit de differentia intep. casum» et fortunam, et facit tria. Primo, ponit differentiam inter casum,, et fortunam, comparando, eas iuter sft. Secundo, comparando e,a respeptp illorum, quibus conveniunt, et ip quibus inveniuntur. Tertio,, coqpjp- dit ad quod genua cafi?» pprtinqflut casus, et fortupa*

Quoati primum, differentia est in- *ter casuta, et fortunam, quia casus magis ample se habet, quam fortu¬ na : omnis enim fortuna est casus, et non e cOntra. Quod ostendit, quia Ibrtuna non invenitur proprie, nisi in his, qui agiint ex proposito, cu«- jus signum est, quia bona fortuna, vel est felicitas, vel propinqua feli¬ citati : felices enim dicimus bene fortunatos : felicitas autem sohrtn convenit rationali creatur». Casus autem etiam in aliis rebus inveni¬ tur, sicut dicimus lapidem, vel se¬ deto casu cadere, et sic casus acci¬ dit in his qu» fiunt propter finem, si non fliint causa ejus, quod acci¬ dit.

Quoad secundum, constat ex dic¬ tis, quibus conveniat casus, et qui¬ bus fortuna. Casus enim maxime di- cittir in operationibus natur», quan¬ do fiunt extra suum finem, ut cum alicui nascitur sextus digitus, et sib casus potest habere causam intrin¬ secam, scilicet naturam : fortuna vero solum invenitur in his, qui operantur ex proposito.

Quoad tertium, reducit fortunam, et casum ad genus caus» efficien¬ tis, seu moventis, per accidens ta- meh eo quod casus et fortuna, vel convenit his qu» sunt a natura, vel qu* ab intelligentia, quorum utrum¬ que est principium motus. Dehique, excludit opinionem, qu» ponebat casum, et fbrtunam esse causam poeli*

Summa capitis VII.

In hoc capite duo facit Philoso¬ phus. Primo, 'confirmat numerum causarum supra positum, quod sint tantum quatuor caus». Secundo,os¬ tendit ad Physicum pertinere de omnius causis agere.

Primum ostendit ex eo, quia prop- tdr qfcid qttwrft tte catifea, sed ad propter quid non respondetur, nisi aliqua dictarum causarum qu» suHt quatuor, ergo non sunt plures. hfh nor patet, nam propter quid alh- quando reducitur m causam forma¬ lem, vel definitionem, ut si dicatur propter quid angulus est rectus, res¬ pondetur quia constituitur ex litteh 'faciente duos angulos »quales. Aiil- quando vero redditurcausa movet», ut propter quid aliqui pugnaveruttt? Quia furati sunt. Aliquando redditur causa finalis, ut cujus causa aliqui pugnant? Ut dominenlur. Aliquan¬ do materialis, ut propter quid ali¬ quid corruptum e9t ?Quia constabsft ex contrariis : tot ergo sunt caus», quot sunt modi qu»rendi propter quid.

Quoad secundum, ostendit ad Na¬ turalem spectare demonstrare pefc omnes causas : tum quia aliquando contingit causas convenire in untim, sicut formalis, et finalis potest esi» unum, nam forma rei genit» est fi¬ nis generantis, et similiter causa movens potest esse ejusdem speciei cum effectu, utxn agentibus univo¬ cis : tum etiam, quia ad Naturalem pertinet agere de omni mobili, et de omni movente, nam si est omnino immobile, non pertinet ad Natura¬ lem, sed ad Metaphysicum. Agendo ergo de omni mobili, quod constat ex materia et forma, et pendet ab aliquo movente oportet agere de causa formali et materiali, et mo¬ vente, qu» est efficiens. Et quia ge¬ neratio ipsa, et motus est propter aliquid, forma enim est finis gene¬ rationis, ideo etiam Naturalis de¬ monstrat per causam finalem. De¬ nique, in calce capitis ponit exem¬ pla demonstrationum naturalium per omnes causas.

Summa capitis VIII.

Tractatio hoc capite Philosophus, utrum natura agat propter finem

occasione accepta ex eo quod dixerat capite praecedenti, Philosophum demonstrare per causam finalem,et quia ex hoc pendet alia difficultas, scilicet quomodo necessitas invenietur in naturalibus, siquidem multi antiquorum negabant naturam agere propter finem, quia omnia eveniunt ex necessitate materiae, ideo sicut in isto capite agit de fine, ita in sequenti de necessario. In hoc ergo capite tria facit. Primo, proponit antiquorum opinionem, et dubitationem circa hoc. Secundo, improbat eam ostendens naturam agere propter finem. Tertio, fundamentis antiquorum satisfacit.

Quoad primum, dicit antiquos reduxisse effectus naturales in necessitatem materiae, et ideo dixerunt non esse necesse reddere rationem propter quid natura faciat, neque quod melius faciat, ut si quaeratur, propter quid pluat. Non est necesse reddere rationem, quod pluit ut frumentum augeatur, sed pluit propter dispositionem terrae, e qua sol elevat vapores, et similiter cur animal habeat dentes duros, et acutos. Non est necesse reddere rationem, quod id fiat propter cibi manducationem, sed quia ex tali materia facti sunt, scilicet densa, et dura : inde vero consecutae sunt illae utilitates, non tamen propter illas facti sunt.

Quoad secundum, ponit quinque rationes ad probandum, naturam agere propter finem, quae in textu satis clarae sunt, et res ista satis nota est.

Quoad tertium, excludit tria fundamenta antiquorum, ex quibus movebantur ad negandum, quod natura ageret propter finem. Primo, quia aliquando natura exorbitat, et peccat non consequendo finem, ut patet in generatione monstri. Cui rationi affert instantiam Philosophus, tum quia etiam ars peccat aliquando, et tamen nullus negat, quod ars agit propter finem; tum quia licet natura aliquando exorbitet a suo fine, tamen de se determinatum ordinem habet in procreandis animalibus, et consequenter determinatum finem. Secundum fundamentum erat, quia ea quae fiunt naturaliter, fiunt ex causis prioribus, scilicet materia, et agente, non autem ex intentione finis, quia naturali modo fiunt, sed oppositum jam supra est demonstratum, cum natura non sit causa per accidens, sicut fortuna, sed determinatis viis procedat, et consequenter ex determinato fine, nisi aliquid impediat. Tertium fundamentum erit, quia natura non deliberat, ergo non agit propter finem. Respondet Philosophus quod etiam ars non deliberat, quia habet certas et determinatas rationes operandi, et tamen facit propter finem, scilicet ut mota a fine, non ut movens.

Summa capitis IX.

In hoc capite facit tria. Primo, proponit quaestionem supradictam: an scilicet in naturalibus inveniatur necessarium absolute, vel ex suppositione, et dicitur necessitas absoluta, quae provenit ex causis prioribus, quae simpliciter necessitant, scilicet materia, et efficiente operante necessario; necessitas autem ex suppositione, est ratione finis, scilicet supposito quod intenditur. Secundo, ponit opinionem antiquorum, qui dicebant, omnia provenire ex necessitate materiae, ut si dicatur, quod homo habet pedes inferius propter gravitatem humorum, et manus superius propter levitatem. Tertio, determinat veritatem tum absolute, tum comparative assimilando necessitatem rerum naturalium necessitati scientiarum.

Quoad primum, dicit quod iu na

turalibus necessitas sicut in artificialibus provenit ratione materiae, sed ratio, seu dispositio est ex fine, sicut ad ensem requiritur materia dura, quae est ferrum, non tamen propter duritiam sic dispositus est ensis, sed propter finem scindendi: sic natura assumit materiam talem, v. g. duram pro dentibus, mollem pro carnibus, non tamen propter ipsam duritiam, vel mollitiem determinat talem finem, sed potius propter talem finem assumit talem materiam. Et hinc manet expeditum, quod secundo loco proponit de opinione antiquorum.

Quoad tertium, assimilat necessitatem in generatione naturae necessitati in scientiis demonstrativis: tum quantum ad ordinem, tum quantum ad principia quae necessaria sunt. Quantum ad ordinem quidem, quia ex illo, quod assumitur ut principium, sequitur de necessitate conclusio, finis autem se habet in operativis, sicut principium in speculativis, licet quantum ad assecutionem, finis sit posterior. Unde sicut ex principio disposito sequitur conclusio, sic ex fine intento sequuntur media, sive in operatione artis, sive in generatione naturae. Quantum ad ipsa principia, quia principium demonstrationis est definitio, et similiter finis pertinere potest ad definitionem in naturalibus : finis enim generationis est forma rei, quam significat definitio.

SUMMA LIBRI III.

In hoc libro de duobus agit Aristoteles, scilicet de motu et infinito, at complectitur totus liber octo capita. De motu agit tribus primis capitibus, de infinito in reliquis. Cur autem de his duobus agat m hoc tertio libro, diximus in principio agendo de ordine istorum librorum.

Summa capitis /.

In hoc capite duo facit Philosophus. Primo, praemittit tres divisiones tanquam quid praesuppositum ad inveniendam definitionem motus, quam traditurus est capite secundo. Secundo, ostendit motum cadere in praedictas divisiones.

Circa primum, divisio est triplex. Prima est: ens, aliud est in actu, aliud in potentia. Quae divisio non distinguit ens per genera, quia in omni genere invenitur actus et potentia. Secunda divisio : ens dividitur per decem praedicamenta, scilicet substantiam, quantitatem, qualitatem et caetera. Tertia divisio : specialiter est in his, quae se habent ad aliquid, motus enim definitur per ordinem ad mobile: nam relativum aliud est, quod fundatur super abundantiam et defectum, id est,super quantitatem penes majus et minus, aliud quod fundatur super movens et mobile, activum et passivum, de qua divisione plura agit Philosophus v Metaphys. tractans de fundamentis, et divisione relationum.

Circa secundum,ostenditad quam divisionem ex istis pertinet motus, et dicit duo. Primo, quod motus reducitur seu pertinet ad res, ad quas est motus. Secundum, quod motus dividitur per genera rerum. Ratio primi est, quia motus est quid imperfectum in his generibus, et omne imperfectum reducitur ad suum

perfectum. Ratio secundi est, quia in omnibus generibus invenitur pri¬vatio et foma, imperfectum et per¬fectum, una enim differentia est perfectior, alta imperfectior. Igitur secundum transitum de imperfecto ad perfectum, quod est motus, tot sunt divisiones motus, quot en-trs.

Sumina capitis II.

In hoc capite tria prffistat Philo¬sophus. Primo, definit motum, et particulas definitionis ejus expli-eat. Seeundo, ostendit definitionem bene Osse assignatam. Tertio, trac¬tat illam quaestionem, an motds conveniat mobili, vel moventi.

Quoad primum definit motum hoc modo: Motus est actus existentis in potentia ut tale est, sive prout in po¬tentia est: dicitur actus, quia per motum deducitur aliquid omnis ac¬tus proprie est illius fn quo inveni¬tur in aliqua potentia, agit enim aliquid ut est in actu, et movetur prout est in potentia, sicut si ali¬quid est actu calidum, et potentia frigidum non movetur in quantum calidum, sed movetur ut sit frigi¬dum. Tertio dicitur in quantum hu¬jusmodi, quia contingit aliquid es¬se in actu et potentia: nihil autem mOvetur ut est in actu, sed ut est in potentia, sicut ex «ere fit statua, non in quantum est «es in actu, sic enim non fit, nec movetur, sed jam est, sed ut est statua in poten¬tia.

Quoad secundum, ostendit hanc definitionem bene esse assignatam: tum directe tum indirecte. Directe quidem, quia ejus quod est in po¬tentia, datur aliquis actus, sed fiedi-ficabile, V.g. vel alterabile in poten¬tia, ergo oportet illi aSsignaVO ac¬tum, vel ergo iste actus est ipseter-toinus, Verbi gratta, domus «diflcata, vel ipsa actio, Id esijsedificatio^xioduS aedificata esse non potest, quia Trtfee non actuat eediflcabile, sed aedifica¬tione reducitur in actum, ergo «edi-ficatio est actus ejus, et heeeest m6-tus, ergo motus e9t actus existentis in potentia. Indirecte vero id probat, quia definitiones antiquorum vi¬dentur incongru©, qui dicebant motum esse quamdam alteritatem, alii quod esset queedam inaequalitas, alii quod non ens, quia ;semper ia motu aliquid diversitatis, vel ine-qtralitatis, vel non entis invenit», cum non semper eodem modo & habeat: sed ex hoc solum sequitor, quod motus debeat habere aliquid de potentia, et aliquid de actu ,cuin si tac¬tus imperfectus, non autem ipurb col¬locari in genere nonentis, vel inaequa¬litatis,vel potentialitatis,sed utrum¬que debet dici, scilicet quod sit ac¬tus cum aliqua potentia.

Quoad tertium, ostendit, quod motus convenit non potentiae mo¬venti, sed potentiae mobili, et sic potest alia definitione definiri ifeo-turs, scilicet quod sit actus mobilis, quia et si movens aliquando mo¬veatur, tamen id non est in quan¬tum movens, sed in quantum mobi¬le, id est, in quantum patitur tan¬gendo.

Summa capitis III.

In hoc capite tria facit Philosophus. Primo, solvit quhmdam dubitatio¬nem ex praecedenti capite telictam; an motus subjectetur immobili, vel in movente, et sit actus utriusque. Secundo, prieponit aliain dubitatio¬nem in utraque partem, et resolvit, scilicet an actio et passio sint in eodem subjecto. Tertio, colligit ex dictis, quomodo possit quilibet nftb-tuB in particulari definiri ex appli¬catione definitionis motus fo com¬muni.

. Circa primum, ex dictis in capite praecedenti solvit id quod aliqui queerunt, an motus sit in mobili an in movente, et dicit subjectari in mobili, ut tamen causatur a movente: quia actus est in eo, cujus est actus, et quod reducit de potentia ad actum, tale autem est mobile respectu motus.

Circa secundum , disputat ad utramque partem difficultatum propositam, an actio et passio sint in eodem subjecto, supponendo prius quod actus activi vocatur actio, et actus passivi, passio: quia illud quod est finis et opus uniuscujusque est actus ejus. Unde arguit, quia si actio est in agente tanquam motus distinctus,sequeretur agens in quantum agens moveri, quia illud movetur ubi est motus. Si vero est in passo, sequitur quod proprius actus non sit in eo cujus est actus, nec enim actio est in agente cujus est proprius actus.Quod si dicatur,quod actio et passio sunt idem motus, sequuntur quatuor inconvenientia. Primum, quod idem secundum speciem erit astus diversorum, scilicet agentis et passi. Secundum, quod idem erit actio et passio.Tertio,quod idem erit agere et pati, addiscere et docere. Quarto, quod omne agens patietur, et patiens aget, formaliter loquendo.

Hanc autem dubitationem solvit Philosophus dicendo, quod actio et passio sunt unus motus, qui secundum quod est ab agente dicitur actio, et secundum quod in patiente dicitur passio. Et sic secundum diversam rationem est actus duorum, agentis ut a quo, patiens ut in quo, Ad inconvenientia respondet. Primo, ad id quod inferebatur, quod docens addisceret, et agens pateretur, negat id sequi, quia cum agere et pati sint diversa secundum rationem seu respectum, licet idem secundum rem, non sequitur quod cui cunque convenit unum, conveniat et aliud secundum eamdem denominationem. Ad tertium et ad secundum inconveniens dicit, non sequi quod agere sit pati,et actio sit passio, sed solum quod sint idem cum motu, seu eadem res quee est motus, sed diversa secundum formalitatem, sicut licet sit idem spatium inter duos terminos,est tamen alia distantia unius termini, et alterius.

Denique quoad tertium, ostendit quomodo possit ex definitione motus sic universali, definiri in particulari quilibet motus, v. g. alteratio vel motus localis dicendo, quod est actus alterabilis in potentia, prout in potentia, vel mobilis secundum locum, etc.

Summa capitis IV.

A capite quarto incipit disputare de infinito. Et procedit Philosophus hoc modo,quod in hoc capite quarto disputative tractat materiam pro utraque parte. In quinto capite reprobat opinionem de infinito, quee erat apud antiquos. In capite sexto incipit determinare veritatem quoad tria. Primo, quoad an est ipsius infiniti. Secundo, quoad quid est in capite septimo. Tertio,respondendo ad rationes oppositas in capite octavo.

Igitur in hoc capite quarto, triafacit Philosophus. Primo,proponitseu supponit pertinere ad Philosophum naturalem agere de infinito. Secundo,ponitquasdam opinionesantiquorum circa infinitum. Tertio, incipit disputative inquirere veritatem.

Quoad primum, ostendit quod pertinet ad Naturalem tractare de infinito, quia pertinet agere de motu et magnitudine, et continuo,quee habent rationem finiti vel infiniti, quia habent divisibilitatem, quee vel finite, vel infinite divisibilis est.

Quoad secundum, proponit opiniones antiquorum de infinito, et quantum ad id, in quo differebant et quantum ad id, in quo conveniebant. Et quoad differentiam fuerunt duo ordines Philosophorum. Primi, qui posuerunt infinitum in substantia, ut Pythagoras et Plato, quia Pythagoras reducebat omnia in numeros, quod putabat esse substantias rerum ; Plato vero in ideas separatas, quae erant substantiae. Et numeri dicebantur extra coelum infiniti : ideae vero carent loco. Alii posuerunt infinitum in aliquo accidentali, ut naturales Philosophi, praesertim Anaxagoras, et Democritus, qui ponebant aliquam substantiam pro primo principio: dicebant autem accidere illi infinitum, sicut Anaxagoras ponebat infinitas partes similes, v. g.carnis vel ossis et quod quaelibet pars erat commixta alteri et confusa, disgregabatur autem per intellectum, qui est principium rerum. Democritus autem posuit non partes infinitas, sed indivisibilia finita. Conveniebant autem isti Philosophi in hoc, quod attribuebant infinito quatuor proprietates. Prima, quod infinitum esset principium in entibus,quia infinitum non est ex alio principio. Secunda, quod sit ingenerabile et incorruptibile, quia ipsum non est ex alio. Tertia, quod contineat et gubernet omnia: id enim videtur pertinere ad principium. Quarto, dicebant infinitum esse aliquid divinum et immortale, quia est incorruptibile.

Quoad tertium, ponit rationes disputative. Primo, ad ostendendum, quod detur infinitum. Secundo, ad ostendendum, quod hoc sit valde dubium, et difficile. Et primum ostendit quinque rationibus, tum ex ipso tempore, quod caret principio et fine, ut erat tunc communis opinio ; tum ex divisione magnitudinis qua utuntur Mathematici in infinitum ; tum ex perpetuitate generationis et corruptionis, quae finem non habet; tum ex eo, quod omne corpus finitum ab alio superiore continetur: aut ergo erit processus in infinitum, aut deveniemus ad aliquod, quod in altero non continetur : et si detur primum, erit numerus infinitus, et si secundum, erit magnitudo infinita illius ultimi corporis; tum denique ex imaginatione et intellectu, qui in infinitum potest imaginari et apprehendere, quidquid autem apprehendit intellectus, dicebant antiqui, quod correspondet illi aliquid ad extra.

Ex altera autem parte ostendit non esse certum dari infinitum, propter multa inconvenientia quas inde sequuntur, ut in sequentibus ostendetur, et propter multa difficilia quae in illo involvuntur, praesertim utrum infinitum sit substantia vel accidens, et an sit magnitudo aliqua sensibilis, de quibus postea tractabitur. Inter multas autem acceptiones infiniti docet proprie infinitum accipi pro eo, cujus transitus est simpliciter sine fine, ut linea quae non habet terminum.

Summa capitis V.

In isto capite impugnat Philosophus infinitum. Et dividitur in duas principales partes. In prima impugnat opinionem Platonis et Pythagorae de infinito separato. In secunda impugnat opinionem de infinito sensibili, seu in corpore naturali.

Quoad primum, ostendit quod substantia non potest esse infinita, quia substantia sine quantitate non est divisibilis: ergo non est infinita, quia infinitum est divisibile in partes infinitas : nisi sit infinitum negative sicut punctum, de quo non agimus in praesenti. Si autem substantia est infinita ratione quantitatis, jam non erit infinita in quan-

tum substantia, neque infinitum sub ratione infiniti erit principium et elementum rerum naturalium, ut Platonici dicebant quia principium debet esse substantia, non accidens.

Quoad secundum, impugnat opinionem dicentium inveniri infinitum in corpore sensibili. Primo, per rationes probabiles. Secundo, per rationes physicas supposito hoc universo. Tertio, nulla suppositione facta, sed absolute.

Relictis autem rationibus probabilibus probatur supposito universo non dari infinitum, quia omne corpus naturale, aut est compositum, aut simplex. Si est compositum, non potest esse infinitum, quia elementa, ex quibus componitur, vel sunt finita, et sic non possunt constituere infinitum; vel alterum illorum est infinitum, et non alia, et sic illud infinitum consumet omnia, quia infinitum omnia occupat, et sic non relinquet aliis locum; vel omnia sunt infinita, et sic non poterunt conjungi, ad componendum mixtum, quia unumquodque occupabit omnia, et sic non poterunt conjungi, nisi penetrentur, quod repugnat. Si autem sit corpus simplex infinitum, illud convertet in se alia corporae simplicia, quae sunt elementa, siquidem elementa ad invicem contrariantur, et unum agit in aliud, et sic infinitum consumeret omnia alia, nec relinqueret in universo alia elementa, cum tamen videamus plura elementa requiri ad universum.

Et ex hoc probatur absolute, non dari infinitum, quia ejus partes vel erunt finitae. Si finitae, non possunt componere infinitum, nisi altera ex eis infinita sit, et illa consumet reliquas, ut supra dictum est. Si vero omnes sunt infinitae, sequitur quod loca infinita et elementa sint infinita, et corpus illud constet partibus dissimilibus, et redit argumentum supra factum. Si autem omnes partes sint similes, sequitur quod tale corpus moveri non poterit neque secundum se totum, quia occupat omnia, neque secundum partem, quia non habebit determinatum centrum in illo corpore infinito ad quod moveatur, et sic determinato et ad terminum non movebitur.

Aliis tribus rationibus probat non dari corpus sensibile infinitum, quae procedunt ex parte loci, quia neque potest moveri sursum neque deorsum habet aliquam determinatam positionem, ut ante et retro, sursum et deorsum, et denique nullum habet locum, neque est alicubi, quia caret omni termino, et circumscriptione, sine qua talia loca et positiones non dantur.

Summa capitis VI.

In sexto capite determinat Philosophus ex propria sententia de infinito,an sit; et in sequenti capite quid sit. Et in hoc capite duo facit. Primo, ostendit quomodo infinitum sit et quomodo non sit. Secundo, comparat diversa infinita ad invicem. Quoad primum dicit infinitum non esse in actu, esse tamen in potentia. Nam quod infinitum non sit simpliciter in actu, in capite praecedenti probatum est, quod vero non sit negandum dari in potentia probat: tum quia alias non daretur tempus infinitum, quod apud ipsum et antiquos Philosophos magnum erat inconveniens, ut dicetur in libro octavo; tum etiam quia alias numerus non esset in infinitum augmentabilis, quantitas non esset in infinitum divisibilis, sed deveniretur ad aliquam, quae ulterius divisibilis non esset: dandum est ergo infinitum potestate.

Hujus autem occasione declarat Philosophus, quomodo intelligatur

dari infinitum in potentia, intelligitur enim infinitum in potentia, non quia sit possibile poni, sicut aes dicitur statua in potentia, quia ex illo fieri potest: sed dicitur infinitum in potentia, vel ratione additionis, vel ratione detractionis, quod praesertim apparet in successivis, in quibus unum fit post aliud, ut unus dies post alium, qui sine termino succedat, dicitur infinitum in potentia cujus una pars est actu, et reliquae in potentia.

Quoad secundum, comparat duo genera infinitorum. Primo, comparat infinitum temporis et generationis, quod est infinitum successivum cum infinito magnitudinis: in utroqueenimunaparspostaliamsumipotestetsemperid quod sumitur finitum est, sed in magnitudine partes permanent, in tempore autem et generationibus transeunt. Secundo,comparat infinitum additione et divisione cum eodem infinito magnitudinis : sicut enim magnitudo potest dividi per partes in infinitum, ita additione potest crescere per easdem, et utrumque est in potentia infinitum, et assimilatur materiae, quae potest recipere infinitas formas : actu autem non habet nisi unam: differunt autem, quia per divisionem potest aliquid dividi in infinitum, si autem per illas partes quae dividuntur, fiat additio, non potest crescere in infinitum.

Summa capitis VII.

Ostenso an sit infinitum, procedit in praesenti capite ad explicandum quid sit. Circa quod duo facit. Primo, excludit aliquorum antiquorum definitionem de infinito, et quid sit declarat. Secundo, assignat ex sua definitione rationem eorum, quae de infinito dicuntur.

Quoad primum, duo improbat in sententia antiquorum. Primum, quia definiebant infinitum id, cujus nihil est extra, seu extra quod est nihil. Secundo, quia supponebant tanquam per se notum, infinitum esse aliquid perfectum continens omnia. Et primum impugnat dicens, quod potius infinitum debet definiri id cujus aliquid semper est extra, id est, accipientibus unam partem, semper alia restat accipienda, quod ostendit, quia illud cujus nihil est extra, etiam convenit definitioni totius et perfecti: tunc enim aliquid est perfectum et totum, seu integrum, quando nihil deest eorum, quae debet habere, ergo confunditur definitio infiniti cum definitione totius seu perfecti.

Secundum improbat Philosophus quia infinitum non est idem qttod totum, seu perfectum, licet habeat quamdam similitudinem cum illo, quatenus potestate est totum, non actu: est enim infinitum quod in infinitum potest dividi vel augeri: unde secundum se est in potentia, sive ad divisionem, sive ad additionem, sine termino, non tamen actu est sine termino, quare tali infinito magis competit contineri, quod est materiae et potentiae, quam continere, quod est totius et perfecti.

Quantum ad secundum, ex definitione infiniti a se tradita, reddit rationem duorum. Primum, quare infinitum per additionem non superat omnem magnitudinem; infinitum autem per divisionem superat omnem parvitatem : nam quod crescit per additionem semper tendit ad perfectum, et ad totum, quod utique finitatem et determinationem habet respectu partium, quos continet. Per divisionem vero proceditur a toto ad partes, et consequenter ad imperfectum, et ad materiam, quod infinitatem quamdam et indeterminationem dicit. Secundum est, quare in numeris iiiveni-

lur aliqqis terminus ex parte parvitatis, scilicet unitas, non tamen ex parte magnitudinis, seu pluralitatis : cujus ratio est, quia numerus coalescit ex unitatibus: unitas autem indivisibilis est in numerando, quia ultra unitatem non numeratur. At vero numerus crescit per ipsam divisionem continui, quee in infinitum fieri potest, et sic numerus potest crescere in infinitum.

Summa capitis VIII.

In hoc capite respondet Philosophus rationibus et inconvenientibus contra suam positionem de infinito, et facit duo. Primo, ostendit se non tollere infinitum, ut ponitur a Mathematicis, neque omnino tollere, ut ponitur a veteribus Philosophis. Nam pro Mathematicis non requiritur, quod detur aliquod infinitum sensibile, sed sufficit quod infinitum imaginabile, puta linea aliqua imaginata sine termino : pro veteribus autem dicit posse admitti infinitum pro principio rerum, quatenus materia est unum ex principiis, et materia est infinita in potentia ratione privationis termini, et sic se habet ad modum continui infiniti, quod est infinitum in potentia, et se habet ut materia; sed ,in hoc deficiebant veteres, quia ponebant infinitum continere alia, cum potius materiae sit contineri et determinari.

Secundo, accedit Philosophus ad solvendas rationes supra adductas pro infinito, quae solutiones in textu sunt satis clare.

SUMMA LIBRI IV.

Intentum Philosophi in hoc libro postquam supra determinavit de proprietate entis mobilis, quae est motus,estdeterminarededuplicimensura, altera ipsius mobilis,altera ipsius motus. Mensura mobilis extrinseca est locus, et quia oppositum loci est vacuum, agit primo de loco, deinde de vacuo. Mensura vero ipsius motus est tempus, et ita tertio loco agit de tempore. Dividitur autem totus liber in quatuor decem capita. In primis quinque agit de natura loci, in quatuor sequentibus de vacuo, in quinque reliquis de tempore.

Summa capitis I.

Igitur naturam loci inquisiturus Philosophus, tria in hoc capite facit. Primo, praemittit pertinere ad Philosophum naturalem agere de loco. Secundo, incipit disputationem de loco in utramque partem; primo quidem probando quod locus sit; deinde, quae est tertia pars capitis, ostendendo quod locus non sit. Circa primum, ostendit ad Physicum pertinere agere de loco: tum, quia esse in loco est commune omnibus entibus naturalibus ; tum, quia ad Physicum pertinet agere de omni motu, quorum unus est motus localis, qui sine loco cognosci non potest.

Circa secundum, ostendit dari locum: tum secundum rei veritatem; tum ex opinionibus antiquorum. Ex rei veritate, primo quia stante eodem loco, videmus mutari corpora, sicut exeunte aqua ex vase subintrat aer, ergo locus aliquid aliud est a corporibus contentis. Secundo,quia locus gravium, et levium non solum ostendit locum esse aliquid, sed etiam habere virtutem conservandi locata, et propter hoc

illa corpora tendunt ad talia loca, ut ibi conserventur. Ex opinionibus autem antiquorum id probat. Primo, ex opinione eorum, qui ponebant vacuum: hi enim debebant admittere locum, quia vacuum est locus privatus corpore. Secundo, ex opinione Hesiodi, qui posuit primo factum fuisse quoddam chaos et confusionem rerum, deinde terram latam et spatiosam quasi locum, et receptaculum rerum, quia omnia 6redebat esse in loco, et sic locus aliquid est etiam secundum opinionem antiquorum.

Circa tertium, ponit rationes ad probandum, quod locus non sit.Primo, nam si locus est aliquid, maxime debet esse corpus, siquidem habet longitudinem, latitudinem, et profunditatem: non potest autem esse corpus, quia est simul cum locato, corpus autem non potest esse simul cum alio corpore: deinde,quia quidquid est, habet rationem causae respectu alicujus ; locus autem respectu locati non est materia, cum locata non constent ex illo, neque forma, quia alias omnia locata essent ejusdem formae et speciei; neque finis, cum magis locus sit propter locata: neque efficiens, cum potius sit terminus motus, ergo nihil. Item quia omne quod est,est in loco, ergo si locus est aliquid, erit in loco, et ille locus in alio,et sic infinitum. Denique, quia si omne corpus est in loco et in omni loco corpus, ergo cum locatum crescit, crescit etiam locus, alias non adaequaretur locus locato,sed locus non potest crescere, quia est immobilis, ergo non datur locus.

Summa capitis II.

Antequam Aristoteles determinet, quid sit locus, disputat duo in praesenti capite. Primum, an locus sit materia vel forma. Secundo, probat quod nec sit materia, nec forma.

Circa primum, proponit duplicem rationem. Primam ad probandum quod locus sit forma. Secundam ad probandum, quod sit materia. Prima est, quia locus est duplex, alter communis alter proprius; communis in quo omnia corpora sunt,sicut coelum est locuscommunis omnium: quae sub illo sunt: proprius est, qui adaequatur unicuique rei, hujusmodi autem est terminus rei, sed forma est terminus uniuscujusque,quia per formam terminatur materia, ergo locus est forma quae tamen ratio non concludit, cum assumat utramque affirmativam in secunda figura.Secundam rationem deducit ex Platone ad probandum,quod locus sit materia, quia locus est spatium inter terminos rei continentis, quod non est aliquid sensibile, quia manet idem recedentibus corporibus sensibilibus, et ita illud spatium est per modum dimensionis interminatae, hoc autem habet rationem materiae, quia est aliquid terminabile per lineam et superficiem,quae terminant magnitudinem : ergo locus habet rationem materiae et receptivi.

Circa secundum, objicit ad probandum, quod locus non sit materia, neque forma. Primo, quia materia et forma non separantur ab eo cujus sunt, locus autem separatur a locato, seu locatum a loco. Secundo, quia locus estaliquid extra locatum, siquidem locatum dicitur esse in loco, materia autem et forma non sunt extra compositum. Denique, si locus est materia et forma, erit intrinsecus locato, et sic movebitur quando movetur locatum, sed quod movetur est in loco: ergo si locus est materia, et forma, locus erit in loco.

Summa capitis III.

Ab hoc capite incipit Philosophus determinare sententiam suam de

loco,et in ipso capite praemittit quaedam notabilia. In sequenti tradit resolutionem. Praemittit ergo tria. Primum, quot modis aliquid possit esse in alio. Secundum, an aliquo modo possit esse in se ipso. Tertium, respondent duabus dubitationibus,quae objectae sunt.

Circa primum, dicit octo modis aliquid esse in alio. Primo, sicut una pars in toto, ut digitus in manu. Secundo^ converso sicut totum in partibus. Tertio, sicut species in genere, ut homo continetur in animali. QuaLrto, e contra sicut genus in specie, ut animal in homine. Quinto, sicut forma in materia, sive accidentalis, sive substantialis. Sexto, sicut res sunt insuo efficiente,imperante, aut movente, ut regnum in rege. Septimo, sicut amans in amato, seu in suo fine. Octavo, sicut in vase, aut continente, et vel locatum in loco, ad quem modum reducitur esse in aliquo, ut in tempore mensurante.

Circa secundum, inquirit an aliquid possit esse in se ipso. Et respondet, quod dupliciter potest aliquid esse in se ipso. Uno modo primo et per se, id est, ratione sui immediate. Alio modo secundum alterum, id est,secundum partem, quatenus in aliquo toto sunt partes,quarum una est in alia. Hoc secundo modo dicit, bene posse dici, quod aliquod est in se ipso, sicut si accipiatur hoc totum, scilicet amphora vini dicitur esse in se ipsa, et non in alio vase: sed hoc est ratione partis,quatenus vinum est in amphora: amphora autem non in alio. At vero primo modo nihil dicitur esse in se ipso, neque per se, neque per accidens. Non per se, quia si aliquid immediate sit in se ipso, immediate et per se primo erit continens et contentum.

Non est aliquid in se ipso per accidens, quia esse per accidens, est esse ratione illius quod est per se,sicut anima dicitur esse per accidens in loco ratione corporis, quod est per se. Unde si hoc modo aliquid est in se ipso per accidens, sequitur duo corpora esse in eodem loco, scilicet illud ratione cujus est in se ipso, et ipsummet.

Circa tertium, solvit primo rationem Zenonis inductam, scilicet quod si locus esset aliquid, etiam locus esset in alio loco, et sic in infinitum : respondet non sequi, quia locus non est in alio per modum loci,sed permodum formae accidentalis informantis: est enim superficies, quae inhaeret in corpore,sed continet locatum. Secundo, solvit dubitationem positam de loco, an sit materia vel forma,et dicitquod locus non potest esse materia vel forma locati, quia locus est quasi vas continens et ambiens locatum, materia vero et forma sunt partes ejus intrinsecae,in quo sunt.

Summa capitis IV.

In hoc capite resolutive tradit Phisophus suam sententiam circa quidditatem loci. Consistit autem essentia in cognoscendo genus et differentiam, et inde eliciendo integram definitionem, et quia inde sequuntur passiones, quae notiores sunt quoad nos, ex illisque ascendimus ad cognitionem essentiae. Primo, praemittit affectiones, seu passiones quasdam loci. Secundo, genus ejus tradit. Tertio, differentiam. Quarto, integram elicit definitionem.

Circa primum, explicat imprimis quatuor affectiones loci. Prima, quod locus contineat locatum, et non sit aliquid locati. Secunda, quod locus proprius sit aequalis locato. Tertia, quod locato nunquam deficiat aliquis locus, unus enim alteri succedit. Quarta, quod in loco invenitur aliqua differentia sursum etdeorsum,

vel quia in diversis locis unus est superior, alius inferior, vel quia in eodem loco una pars est superior, alia inferior. Denique,colligit ad locum acquiri rationem extremitatis non continuae, sed contiguae locato, sicut patet in loco proprio, qui est adaequatus locato, solum autem ei adffiquatur ultima extremitate, quae tangit ipsum. Requiritur vero quod sit contigua, nam si sit continua, erit sicut pars in toto, non ut continens respectu contentu, et locans respectu locati.

Circa secundum, investigat genus loci proponendo, quod locus debet esse unum ex quatuor, vel enim locus est materia vel forma, vel spatium inter extremitates continentis, vel tandem aliqua superficies ipsius corporis continentis. Ex his quatuor locus non potest esse materia, neque forma, neque spatium: ergo superficies ut continens, et haec est genus loci. Quod non sit forma nec mate* ria probat, quia sunt partes existentes in re quam componunt, nec ab ea separantur: locus autem non componit locatum, sed est in corpore continente. Quod non sit spatium illud inter extremitates continentis probat, quia alias sequeretur locum posse mutari et cum non mutetur nisi ad locum, locus erit in loco. Sequela vero patet, quia si aqua sit in vase, locus aquae erit illud intervallum, quod est inter extremitates vasis, et aquam, illud autem intervallum non est nisi ubi est vas : ergo mutato vase, mutabitur illud intervallum, atque adeo mutabitur locus.

Circa tertium, statuitur differentia loci, in eo quod sit immobilis,in hoc enim differt vas a loco, quod vas continens aquam mutatur, cum movetur aqua, locus autem non mutatur : deberet enim mutari ad locum, quare locus est sicut vas immobile, sicut totus fluvius respectu navis, non sicut aqua proxime circumdans navem.

Circa quartum,infert integram definitionem loci: Quod lociis est superficies corporis continentis immobilis prima. Dicitur superficies corporis continentis, quia adaequatur locus locato, et sunt simul contigue, non continue. Dicitur immobilis propter rationem jam diotam. Dicitur prima ad differentiam loci communis, respectu enim locati prima superficies, quae occurrit extra,locus proprius est.

Summa capitis V.

Explicata natura loci, duo fecit Philosophus in hoc capite. Primo, declarat quomodo diversa corpora sint in loco, et quot modis id contingat. Secundo, solvit dubitationes supra positas capite primo.

Circa primum, constat omnia corpora esse in loco tanquam locata et contenta in illo, solum autem ultimum corpus, seu sphaera est continens alia non contenta. Et de hao est tota difficultas quomodo sit in loco, nam ex una parte movetur localiter, ex alia non est in loco, quia non continetur ab aliquo. Ad quam difficultatem solvendam praemittit, quod quaedam sunt inioco in actu, quaedam in potentia: in actu, ut quando corpus continens est divisum a contento,et illi est contiguum; in potentia, ut quando non est actu divisum nec contiguum, sed continuum ; quia tamen potest dividi et contiguari, dicitur in potentia continere. Dicit ergo quod ultimasphera est in loco per accidens et in potentia, non per se et in actu, cum enim omnes partes circumvolvantur, non datur ultima quae sit continens aliam, sed quaelibet continuatur alteri, et continetur in potentia ab illa.

Circa secundum, respondet P,hiio-

feopbus ad rationes supra positas, deinde reddit rationem, cur corpora tendant ad loca naturalia, et in illis quiescant. Et primo respondet ad sextam, si locus esset aliquid quod augeretur aucto corpore, et dicit hanc rationem procedere perinde ac si locus esset spatium inter extremitates corporis continentis: cum autem sit superficies continens, non creseit augmentato corpore, sed cedit ipsi, ut occupet majorem locum. Ad primam respondet locum non esse corpus, sed terminum seu superficiem corporis continentis aliud. Denique, od tertiam quod si locus esset aliquid, etiam esset in loco, respondet quod locus est in alio sicut superficies in corpore cui inhaeret, non tanquam locatum in loco. Deinde, assignat ex dictis, quare corpora moveantur naturaliter ad sua loca,et quiescant in illis, quia enim locus se habet, ut continens, et res in universo naturali ordine situantur, ita ut una immediate sit supra aliam juxta suam naturam, et proportionem, consequenter appetere locum proprium est appetere illud, quod sum natur© est magis proportionatum, scilicet suum immediatum, et connaturale continens. Similiter ex eodem sumitur ratio, cur res naturales quiescant in loco proprio, scilicet quia perveniunt ad terminum sibi magis connaturalem et proportionatum.

Summa capitis VI.

Ab hoc capite incipit secunda pars hujus libri, qu© est de vacuo, in cujus tractatu tali ordine procedit Philosophus, quod primo disputat in utramque partem, an ait vel non sit vacuum juxta diversas veterum opiniones, et hoc in capite sexto. Deinde, capite septimo explicato quid significet vacuum juxta opiniones antiquorum, solvit eorum rationes, qui ponebant vacuum, et tandem capite viii et ix, ostendit va^ cuum non esse in natura.

Igitur in hoc capite sexto duo fa-. cit Philosophus. Primo, ostendit pertinere ad Naturalem tractare de vacuo. Secundo, disputat in utramque partem, an detur vacuum.

Circa primum, constat pertinere ad Naturalem tractare de vacuo, quia pertinet tractare de loco : locus autem carens omni locato vacuum est.

Circa secundum, refert imprimis opinionem Anaxagor©, qui contendebat non dari vacuum, sed tamen ejus rationes solum probabant aerem non esse vacuum, sed verum corpus exemplo utrium inflatorum, qui compressioni resistunt, nisi aer emittatur. Antiqui autem qui vacuum ponebant, non dicebant illud esse aerem, sed spatium omni cor-: pore carens, quale est extra univer* sum, aut quale ponebant Leucippus et Democritus, ut corpora discontinuarentur, quia si omnia esset plenum, putabant omnia corpora continuari et esse unum. Sic ergo rejecta sententia Anaxagor©, ponit rationes eorum, qui dicebant dari vacuum. Prima, quia si non daretur vacuum, non daretur motus in loco, nam corpus quod movetur, vel excipitur in aliquo spatio pleno vel vacuo. Si hoc secundum, habetur intentum. Si primum, ergo penetrantur duo corpora, quod eSt impossibile. Secunda ratio est, quia in condensatione partes comprimuntur, et non penetrantur, ergo dabantur aliquffi vacuitates non replet® partibus, quas partes compressae subintrant. Tertia, viventia augentur sumpto alimento, et alimentum est corpus, quod non potest penetrari cum corpore viventis, ergo in aliquibus vacuitatibus seu poris intrat, datur ergo vacuum. Quarta, ai in vas plenum cinere infun-

datur apud, tantum aquae coepit, quantum sine cinere, ergo aliqua vacuitas est inter partes cineris, quibus aqua excipitur, penetrari enim cum cinere non potest.

Summa capitis VII.

In hoc capite duo intendit Philosophus. Primum, declarare quid nomine vacui intelligatur. Secundum, instare rationes praecedentis capitis ostendendo efficaces non esse.

Circa primum, assignat quomodo vacuum accipiatur secundum communem hominum acceptionem, deinde quomodo secundum Platonicos, tandem quomodo secundum sententiam quam sequitur. Communiter ergo dicebatur vacuum, locus in quo est nihil, accipiebant enim veteres pro eodem corpus tangibile, et ens, quia nihil praeter corpora dari putabant. Removet autem hanc acceptionem, quia cum apud veteres solum corpus tangibile diceretur esse corpus, si in aliquo spatio poneretur color vel sonus,id est, corpus cum colore vel sono, sed non cum qualitatibus tangibilibus, illud esset vacuum, quia careret corpore tangibili, et tamen in illo non esset nihil, quia esset aliquod corpus. At ver») Platonici dicebant vacuum esse id, in quo non est hoc aliquid, nec substantia ulla corporea. Et cum hoc aliquid sit per formam, dicebant aliqui vacuum esse materiam corporum. Quod reprobat, qtiia materia non separatur a corpore quod componit: locus autem et vacuum separatur a corpore locato, neque componunt illud. Ex propria vero sententia dicit, quod vacuum est locus privatus corpore, et consequenter aptus repleri: unde nec est spatium separatum a corpore, neque illi intrinsecum.

Circa secundum, instant rationes supra factas, qu® non concludunt. Non prima, quia motus localis neque est in vacuo, neque in pleno penetrando illud, sed quia plenum cedit corpori intrante aere ipso vel aqua impellente alias partes, aut etiam addensante se. Non secunda, quia condensatio fit per compressionem partium, quae recipiunt se, non in aliquas vacuitates, sed in poros plenos aere vel alio tenui corpore, quod per compressionem excluditur. Non tertia, quia augmentum in viventibus non requirit vacuitates, in quibus intret alimentum, sed sufficit quod intret in poros, qui sunt pleni aere vel alio corpore tenui, quod excluditur per alimentum. Non quarta, quia in cinere non oportet ponere vacuitates, sed partes plenas aere, qui excluditur per aquam.

Summa capitis VIII.

In hoc capite et in sequenti probat Philosophus non dari vacuum. In isto quidem capite rationibus a motu petitis ostendit non dari vacuum separatum a corporibus, tanquam in quo fiat motus. In sequenti vero etiam abstrahendo a motu, et similiter non dari aliquod vacuum intra ipsa corpora propter condensationem.

Igitur in hoc capite procedit duplici via ad negandum vacuum. Prima est, ex ipsa ratione motus naturalis. Secunda, ex ratione velocitatis et tarditatis.

Circa primum, ostendit non debere poni vacuum propter motum, ut dicebant antiqui, imo vacuum obstare motui, quia motus naturalis fit in aliquid determinatum, ut ibi melius res conservetur, vacuum autem non conducit ad conservationem : nec est ratio cur moveatur magis corpus in hanc partem quam illam, cum nullae tunc essent differenti® partium. Si autem non est motus naturalis posito vacuo, quia non est differentia locorum, in quam

fiat inclinatio, nec etiam erit motas violentus, quia hic est declinatio quaedam a motu naturali: nec etiam dabitur motus projectionis, quia projecta feruntur extra projicientem propter repercussionem aeris, qui ipso impulsu impedit ne lapis, verbi gratia, descendat deorsum ferendo illum, quod totum tollitur posito vacuo.

Circa secundum, probat non dari motum ex ipsa ratione velocitatis in vacuo : velocitas enim vel tarditas provenit, aut quia medium est rarius, aut quia mobile est ponderosius. Et ex utraque parte sequitur, quod in vacuo motus ita erit velox, quod fiat in instanti. Ex parte quidem medii, quia eadem est proportio motus facti per medium crassius ad eum, qui fit per medium rarius, quae est inter ipsam crassitudinem et tenuitatem medii, ut si,verbi gratia,medium sit duplo rarius, mobile duplo celerius feretur : ergo ubi nulla est proportio raritatis medii ad crassitudinem, nulla erit proportio celeritatis : vacui autem ad plenum nulla est proportio in tenuitate, ergo nulla erit proportio in celeritate motus, et consequenter si in medio plene consumitur tempus, in vacuo nullum consumetur. Ex parte autem ipsius mobilis idem ostenditur, quia ideo mobile quanto ponderosius est, et figura magis accommodata, celerius movetur, quia vehementius scindit aerem, seu corpus medium, ergo ubi nullum est medium, quod scindatur ut in vacuo, nihil obstabit ut summa velocitate feratur, imo tantum descendet minus grave, quantum magis grave, quod est absurdum.

Summa capitis IX.

In hoc capite duo probat Philosophus. Primum est, non dari vacuum etiam praescindendo a motu. Secundum, non dari vacuum intra ipsa corpora, ratione condensationis vel raritatis.

Quantum ad primum, ostendit quod in vacuo non est corpus quod cedat corpori si in eo ponatur; ergo si vacuum constituitur per dimensiones quasdam interminatas, ut dicebant antiqui, corpus quod ponitur in illo vacuo, penetrabitur cum illis dimensionibus, cum tamen non minus illa dimensiones repugnant penetrationi ratione quantitatis, quam si esset corpus sensibile.

Quoad secundum, dicebant antiqui, non addensari corpora, nisi quia partes se comprimunt, et aliquas vacuitates replent, ne penetrentur, et sic datur vacuum. Quem modum ponendi vacuum ratione densitatis et raritatis ex eo improbat, quia vel intelligitur illas vacuitates seu poros carere omni corpore, vel non esse aliquid distinctum ab ipso corpore, sed subintrare ipsas corporis partes, et causare raritatem. Si primum ponitur idem vacuum, quod hucusque impugnatum est, siquidem ut dicitur caret omni corpore. S: secundum, in primis hoc vacuum non se haberet tanquam spatium, in quo res moveretur, sed annexum esset ipsi corpori et moveretur cum illo, vacuum autem non potest moveri. Deinde, tale vacuum cum sit vacuum raritatis, non esset causa omnis motus, sed solum motus sursum, motus vero deorsum non assignaretur causa ratione vacui. Ratione autem antiquorum respondet ostendendo, quod rarum et densum nulla additione et subtractione materiae fiunt, sed per hoc, quod eadem materia recipiat nunc majores, nunc minores dimensiones, sicut enim eadem materia subest modo uni formae, modo alteri, et eadem est in potentia ad diversa contraria, ita sub di-

mensione magna et parva, est eadem materia, quia magnum et parvum quaedam contraria sunt. Et sicut calidum sit magis calidum, non per hoc quod aliqua pars, quae non erat calida, reddatur calida, sed quia tota materia magis reducitur in actum calidi, ita est in raro et denso, non enim adduntur, vel subtrahuntur partes, sed eadem materia suscipit majores vel minores dimensiones, et transmutatur de imperfecto ad imperfectum, vel e contra in dimensionibus habendi.

Summa capitis X.

In hoc capite incipit tertia pars hujus libri, in qua agitur de tempore. Et procedit Aristoteles tali ordine, quod primo disputat in utramque partem an sit tempus et refert Opiniones antiquorum circa illud. Secundo, tradit resolutionem suam. Tertio, affectiones temporis, et dubia quaedam circa ejus existentiam et unitatem resolvit.

In hoc ergo capite tria facit. Primo, proponit duas rationes ad probandum non dari tempus. Secundo, ad inquirendum, an detur unum nunc in toto tempore. Tertio, refert et impugnat tres opiniones circa quidditatem temporis.

Circa primum, probat non dari tempus duplici ratione. Primo, quia tempus componitur ex his, quae non sunt, scilicet praeterito, et futuro; ergo ipsum nihil reale est.Secundo, cujuslibet rei divisibilis existentis, oportet aliquam partem existere, sed temporis nulla pars existit: nam quaedam pars est praeterita, alia futura, instans vero non est pars, sed unio partium, ergo tempus nihil est.

Circa secundum,objicit in utramque partem, an sit idem nunc in toto tempore, an diversum.Nam quod non sit aliud, et aliud probat, quia vel essent simul illa duo nunc, vel successive. Non simul, quia duae partes temporis non sunt simul, nisi una contineat aliam, et sit major alia, ut annus continet mensem, mensis diem; unum autem nunc non est majus altero,cum utrumque sit indivisibile. Nec successive,quia sic corrumperetur unum nunc in alio succedente, et hoc non datur, cum immediate post, non sit aliud nunc. Quod vero non sit idem nunc ostendit, quia nullius rei divisibilis finitae est dare tantum unum terminum, sed ad minus duos; tempus autem est quid finitum, ergo debet habere plura nunc, saltem ut extremitates.

Circa tertium, refert tFes opiniones.Prima,quod tempus est circulatio coeli. Secunda, quod tempus est ipsum coelum. Tertia, quod tempus est motus. Primam refutat, quia pars temporis etiam est tempus, pars autem circulationis non est circulatio. Secundam impugnat, quia auctores ejus dicunt tempus esse coelum, quia pmnia sunt sub coelo, et omnia subsunt tempori, ergo tempus est coelum. Ubi est duplex defectus, quia et arguitur ex puris affirmativis in secunda figura, et cum aequivocatione existendi in coelo ut in loco, vel in tempore ut in duratione. Tertiam ex eo arguit, quia motus est in re mota, tempus autem ubique dicitur esse, et apud omnia.

Summa capitis XI-

In hoc capite accedit Philosophia ad explicandam naturam temporis. Et tria facit. Primo,praemittit quandam suppositionem. Secundo, tradit et explicat definitionem temporis. Tertio, ostendit quid sit instans seu nunc, quod etiam spectat ad notitiam temporis.

Circa primum, supponit quod li-

cet tempus non sit quicunque motus, non tamen, invenitur sine motu, cujus signum est quia qui motum non recipiunt, ut qui diu dormiunt, non percipiunt tempus, quia conjungunt ultimum tempus quo dormire coeperunt cum eo in quo excitantur.

Circa secundum, colligit definitionem temporis quod sit numerus motus secundum prius et posterius. Constat enim quod quia tempus sine aliquo motu non percipimus, et cum percipimus tempus, motum aliquem intelligimus, quod tempus est aliquid motus. Tempus autenr non consequitur, nec est aliquid motus, nisi ratione prioris et posterioris, quia tunc cognoscimus tempus, cum cognoscimus in motu rationem prioris et posterioris, si enim accipiamus idem nunc sine aliquo, quod sit prius et posterius, non facimus tempus, distinguere autem prius et posterius in motu non est nisi per numerationem, igitur tempus erit numeratio, seu numerus motus secundum prius et posterius, et hoc est ejus definitio.

Circa tertium, declarat quid sit instans seu nunc; est enim illud quod est idem in tempore, partes enim transeunt, sed illud quod simul existit de toto tempore est nunc. Hoc autem est partim idem, partim diversum in tempore. Est idem, quatenus res mota cum qua identificatur mutatum esse et tempus, manet eadem : est diversum, quatenus subjicitur alii et alii successioni. Ex quo infert verificari tria, quae attribuuntur instanti. Primum, quod non datur tempus, nisi instans et e contra. Secundum, quod instans distinguit et continuat partes temporis. Tertium, quod nunc non sit pars temporis. Ratio primi est, quia instans est sicut unitas, tempus autem est numerus, non invenitur autem numerus sine unitate. Ratio secundi est, quia instans comparatur ad tempus sicut mobile ad motum, et sicut punctum ad lineam. Ab unitate autem, et continuitate mobilis dependet unitas motus. A puncto autem continuantur partes lineae, ergo et ab instanti partes temporis. Ratio tertii est, quia sicut punctum non est pars lineae, ita instans cum sit indivisibile, non est pars motus, sed continuans vel terminans illum.

Summa capitis XII.

Explicata natura temporis, explicat in hoc capite quaedam ejus attributa seu proprietates. Et primo, numerat quinque proprietates temporis. Secundo, comparat tempus ad ea, quae tempore mensurantur.

Circa primum, prima proprietas temporis est, quod detur in eo mininum pro ea parte, qua est numerus, non quatenus continuum sicut numero convenit minimum, scilicet binarius, qui in alium numerum non est partibilis. Secunda proprietas est, quod tempus dicitur longum et breve, multum vel paucum propter continuitatem motus, sed non velox vel tardum, hoc enim dicitur per ordinem ad mensuram temporis, tempus autem non mensuratur tempore. Tertia, quod tempus sit quodammodo idem, quodammodo diversum. Idem quia est unus motus mensurans alios, diversum propter diversas partes priores et posteriores. Quarta, quod idem tempus redit, non numero, sed specie, sicut idem ver et eadem aestas. Quinta, quod sicut motum designamus tempore, ita tempus motu, sicut rem numeratam designamus numero, et iterum numerum re numerata.

Circa secundum, comparat motum ad tria, scilicet ad motum seu moveri, ad res, quae motui subji-

ciuntur, ad quietem, quae est opposita motui. Ad motum comparatur, quatenus motus est id, quod primo et per se mensuratur tempore. Ad res quae sunt in tempore, quatenus in sua duratione subjiciuntur motui. Et sicut in numero quaedam continentur ut partes numeri, quaedam ut numerata per ipsum : ita in tempore quod est numerus, quaedam continentur ut partes, sicut dies est pars mensis, et mensis anni : quaedam ut mensurata per tempus, sicut res quae subduntur tempori. Denique, quietem docet mensurari tempore sicut motum, eo quod quies non est pura negatio motus, sed privatio in subjecto apto moveri, et sic pertinet ad eamdem mensuram.

Summa capitis XIII.

In hoc capite explicat Philosophus duo. Primum,quaedam adverbia significantia, vel connotantia tempus. Secundum, quomodo tempus magis dicatur causa corruptionis, quam generationis.

Circa primum, explicat quid significet nunc seu instans, jam, modo, subito, et similia. Nunc sumitur dupliciter. Uno modo pro indivisibili copulante partes temporis, sicut punctum lineae. Alio modo pro eo quod est vicinum tempori praesenti, et instat ut fiat, et idem significat jam. Modo significat praeteritum vicinum tempori praesenti. Olim praeteritum remotum. Subito cum tempus in quo fit, est fere insensibile.

Circa secundum, tempus dicitur causa corruptionis, quia est numerus motus, mutatio autem seu motus directe removet aliquid a sui dispositione, et ideo magis innotescit per corruptionem, qua aliquid a suo statu removetur, quam per generationem, qua in esse inducitur.

Summa capitis XIV.

Duo facit Aristoteles in hoc ultimo capite Primo, explicat ulterius quod dixerat capite xii,omnem motum esse in tempore. Secundo, solvit tres dubitationes, quae ad perfectiorem explicationem temporis conducunt.

Circa primum, ostendit omnem motum esse in tempore duplici signo ; tum quia in omni motu invenitur velox vel tardum, quod utique sumitur per ordinem ad multum, vel paucum tempus in motu ; tum quia in omni motu invenitur prius et posterius, quod designatur secundum distantiam ad aliquod nuno respectu praeteriti et futuri, et hoc pertinet ad tempus.

Circa secundum, movet tres dubitationes. Prima, quomodo tempus se habeat ad animam, id est, utrum dependeat a cognitione. Secunda, quomodo tempus dicatur esse ubique, in terra, mari,etc. Tertia, de unitate temporis, videlicet an sit unum, et in quo motu sit.

Respondet Philosophus primo ad secundam quaestionem quae facilior est, quod tempus dicitur esse ubique, quia ubique aliquis motus est,sive actu sive in potentia, nam etiam cum aliquid quiescit, tempori subditur.

Ad primam ponit rationem dubitandi,quod videtur tempus pendere ab anima, eo quod est numerus : numerus autem dependet a numerante, numerans autem est anima, ergo dependet tempus ab ejus cognitione. Solvit autem dicendo, quod tempus utcunque est ens extra animam quatenus in motu invenitur prius et posterius, quod ab anima numerabile est. Sed quia non habet esse fixum in re,sed transiens, ideo totalitas, seu perfecta ratio temporis, non invenitur nisi in

anima, in re autem solum est imperfecte.

Ad tertiam dubitationem respondet, quod cum tempus sit mensura, debet esse in motu magis regulari et perfecto. Primus autem motus inter caeteros est motus localis, et inter locales circularis, et inter circulares motus diurnus, qui est primi mobilis, in illo ergo est tempus. Et huic concordant, quae dicuntur de tempore, scilicet quod omnia sunt in tempore, et subsunt illi, et consumuntur a tempore, et quod tempus revolvitur, et similia quae motui coeli conveniunt, et tale tempus unum est.

SUMMA LIBRI V.

Postquam Philosophus egit de natura motus libro tertio et de ejus mensuris, quae sunt locus et tempus in libro quarto, hic incipit agere de distinctione motus. Primo quidem per suas species in hoc libro. Deinde, penes quantitativas in sequenti. Et dividitur liber iste in tres partes. In prima agit de speciebus motus in communi, duobus primis capitibus. In secunda agit de unitate et diversitate ejus aliis duobus capitibus, usque ad quartum. In ultima de contrarietate motus usque ad caput sextum.

Summa capitis /.

In hoc primo capite, ut incipiat Philos tradere species motus, duo praemittit. Primo, distinguit motum per se a motu per accidens. Secundo, distinguit omnes modos mutationis ex parte termini a quo in terminum ad quem, quae quatuor modis variari possunt.

Circa primum, distinguit motum ex parte termini ad quem in motum per accidens, et simpliciter ex parte, et simpliciter per se primo : per accidens sicut si dicatur _de eo quod fit album, quod mutatur in id quod cognoscitur, cognosci enim accidit albo : si vero dicatur quod albefactio est motus in colorem, erit motus simpliciter ratione termini in partem, si vero dicatur de eo quod albefit, quod mutatur in album, erit praedicatio simpliciter primo et per se, quia albefactio per se tendit in albedinem. Ex quibus colligit, quod mutatio per accidens omittenda est, quia non consideratur ab arte, quia determinatam rationem non habet: mutatio autem quae non est per accidens, invenitur inter contraria, quantum ad motum ad qualitatem, quantitatem, et ubi, et inter contradictoria quantum ad generationem et corruptionem.

Circa secundum, ad investigandum species motus docet, quod cum mutatio sit de quodam in quiddam, quatuor modis contingit aliquid mutari: aut de subjecto in subjectum, aut de non subjecto in subjectum, aut de subjecto in non subjectum, aut de non subjecto in non subjectum. Et exclusa ista quarta, quae non constituit speciem mutationis, cum non sit inter extrema opposita : nec enim duae negationes oppositae sunt, in reliquis tribus dantur species mutationis, et invenitur motus. Et quidem mutatio ex non subjecto in subjectum, quae versatur inter contradictionem, est generatio vel simpliciter si sit substantiae, vel secundum quid si sit accidentis, ut ex non albo in album, in quo manet subjectum simpliciter ens actu, et mutatur ex non esse se.

eundum quid in esse secundum quid : si autem subjectum non sit ens actu, sed ex non esse simpliciter fiat, est generatio substantialis. Mutatio autem de esse est corruptio. Et istae duae mutationes non sunt motus. Generatio enim substantialis fit ex materia prima, quae est subjectum generationis, quae secundum se et sine forma non existit simpliciter, ergo non movetur, quia quod movetur, existit. Quod similiter corruptio non sit motus patet, quia corruptio opponitur generationi, sed motui non opponitur nisi alter motus, vel quies: ergo si generatio non est motus neque quies, corruptio ei opposita motus non erit. Ex quo infert, quod motus per se sumptus solum invenitur in uno modo mutationis, scilicet ex subjecto in subjectum, seu de contrario in contrarium, intelligendo per contraria non solum extrema, ut album, et nigrum, sed etiam media, ut viride et rubrum, imo et privativa. Denique, in calce capitis dividit motum sic per se sumptum in tres species, quia in tribus tantum praedicamentis invenitur, scilicet ad qualitatem, quantitatem, ubi.

Summa capitis //.

Quod in calce praecedentis capitis in sinuaverat Aristoteles in tribus praedicamentis dari motum, in praesenti id probatlatius;et circa hoc facit tria. Primo, excludit omnia alia praedicamenta a motu. Secundo, concludit ad quae praedicamenta de facto sit motus. Tertio, solvit dubitationem quamdam, scilicet ad quam speciem motus reducatur mutatio, quae procedit secundum magis et minus in eadem specie. Et tandem docet, quomodo aliquid dicatur non moveri, seu quiescere, quia oppositorum eadem est ratio.

Circa primum, excludit Philosophus motum a praedicamento substantiae, et a praedicamento ad aliquid, et a praedicamento actionis et passionis, quae nomine motus comprehendit. Quod ergo ad substantiam non sit motus proprie dictus, probat ex supradictis, quia substantiae nihil est contrarium positive: motus autem est inter contraria, cum sit de subjecto in subjectum; Quod vero ad aliquid non sit motus directe, et propter se, ex eo probat, quia contingit relationem nasci non mutato eo in quo est relatio, sed termino relationis, ut cum ego reddor aequalis alteri solum ex eo, quod ille alter de novo fit: ergo ad relationem non est per se motus, sed solum relatio consequitur aliquam, mutationem, sicut ex mutatione circa quantitatem consequitur aequalitas.

Quod vero ad actionem et passionem non sit per se motus, probat, quia actio et passio entitative motus sunt, sed ad motum non datur per se motus : ergo minorem probat, quia ad mutationem non est mutatio tanquam subjecti, neque enim mutatio est subjectum mutabile, verbi gratia, motus non albescit aut refrigescit, etc. Neque una mutatio est ad aliam, ut ad terminum ad quem, quia sic deberet esse ad mutationem oppositam, cum termini a quo, et ad quem sint oppositi, et sic aegrotatio esset ad sanationem, et e contra, ergo moveretur simul subjectum contrariis motibus. Secundo, quia sequeretur processus in infinitum : nam si una mutatio terminatur ad aliam, etiam ad priorem terminabitur alia mutatio, et ad illam alia, quia eadem est ratio de omnibus : processus autem in infinitum est impossibilis, nam etsi per accidens posset dari processus in infinitum in motibus, ut si res essent ab aeterno, generationes essent ab aeterno : tamen per se non potest in eia

dari processus in infinitum, quia non potest dari ultima generatio, nisi detur prima, si enim non datur prima, sed quaecunque data est alia prior, nulla generatio est completa, quia ista generatio quamdiu fit, nondum est, sed fit, et similiter illa alia generatio nondum est, sed fit, siquidem ad illam datur generatio, et de quocunque alia retrocedendo in infinitum est verum dicere, quod fit, et non est, quamdiu ad illam datur generatio; ergo nulla generatio est completa, et consequenter neque genitum, verbi gratia, ignis, quem tamen generari videmus.

Circa secundum, ostendit ex dictis dari motum ad tria praedicamenta, scilicet ad quantitatem, qualitatem, et ubi, reliqua enim, ut vidimus, non terminant motum, et vocatur motus ad qualitatem communi vocabulo alteratio. Motus autem ad quantitatem non habet commune nomen, sed per species suas vocatur augmentum, et decrementum : motus autem ad ubi, vocari potest latio.

Circa tertium, ponit illam dubitationem, ad quam speciem motus pertinet illa mutatio a minus ad magis in eadem, specie, ut a minus albo ad magis album, et dicit pertinere ad alterationem, quia magis et minus in eadem specie, etiam quandoque contrarietas est; minus album accedit ad nigrum, et magis album recedit.

Denique, in calce capitis tangit de quiete, quae opponitur motui, et dicit tripliciter dici aliquid immobile, vel quietum. Primo, negative, quod non est aptum moveri ut Deus. Secundo, quod difficile moveri potest. Tertio, quod aptum est moveri, et de facili potest moveri, sed actu non movetur, quod est privative quiesoere, et hoc solum proprie dicitur. quiescere.

Su mma capitis III.

In hoc capite incipit secunda pars hujus libri, in qua agit Philosophus de unitate et diversitate motus, et in hoc tertio capite praemittit quaedam necessaria ad determinandum de unitate, et diversitate ejus. In sequenti autem capite determinat, et resolvit. Praemittit ergo in hoc eapite definitiones quasdam de iis quae requiruntur ad agendum de unitate et diversitate motus, id est, quae dicantur esse simul, vel separatim, quid sit tangere, quid sit esse medium, quid consequenter se habere, quid sit habitum, etquid continuum: et primo definit haec omnia. Secundo, comparat inter se.

Circa primum, simul secundum locum dicuntur quae sunt in uno loco, scilicet proximo et immediato, seu proprio. Dicuntur se tangere quorum ultima sunt simul: ultima autem sunt superficies, vel lineae. Definit medium quod est illud id quod primo pertingit in quod movetur continue quam in ultimum. Continue moveri dicitur, quod nihil vel minimum intermittit in motu. Definit ea quae consequenter se habent, scilicet inter quae nihil eorum quae in eodem genere sunt, medium cadit, et unum post aliud; quod potest esse vel secundum situm, vel secundum numerum, vel secundum dignitatem, aut perfectionem, vel secundum tempus. Definit contiguum id quod consequenter ad aliud se habet, et ipsum tangit. Definit denique continuum cujus scilicet partes unico modo, seu indivisibili copulantur.

Circa secundum, comparat ista tria, scilicet consequenter se habere, tangere, et continuum, et dicit, quod consequenter se habere latius patet, quam se tangere : nam ut aliqua consequenter se habeant, sufficit ojv

do in positione, vel modo etiam si non tangant, ut quae separata sunt a materia. Tangere autem latius patet, quam continuum, quia omne continuum tangit partem sibi continuam, non tamen omne quod tangit, est continuum, cum etiam se tangant quae contigua sunt. Ultimo, ponit discrimen inter puncta et unitates. Primo, quia punctum tangit aliquid, scilicet partes lineae, unitates autem possunt consequenter se habere, sed non necessario tangunt. Secundo, quia inter duo puncta debet reperiri aliquod medium, non enim duo indivisibilia sunt immediata ; non vero inter duas unitates necesse est dari medium.

Summa capitis IV.

In isto capite agit Philosophus de unitate, et diversitate motus, et tria praestat in hoc capite. Primo, ostendit unde sumatur, et quomodo, unitas et diversitas motus. Secundo, quomodo continuitas. Tertio, quomodo regularitas et irregularitas.

Circa primum, distinguit triplicem modum unitatis et diversitatis in motu, scilicet quod sit unus genere, unus specie, unus numero. Dicitur motus unus genere, qui pertinet ad unum praedicamentum, sicut omnes lationes sunt unius generis. Specie dicitur unus^ qui ad unam speciem terminatur, ut dealbatio ad albedinem.Quia vero instari poterat in motu recto et obliquo, qui possunt terminari ad idem punctum, respondet lationes non solum respicere terminos materialiter, sed lineas, seu media per quae fiunt, est autem specie diversa linea circularis et recta. Denique, dicitur motus unus numero, seu unus simpliciter, in quo tria concurrunt a quibus ejus unitas numerica pendet, scilicet unitas subjecti, termini et temporis; quorum si aliquid discontinuatur, non erit motus unus numero.

Circa secundum, ostendit quid sit necessarium ut motus sit continuus. Ad quod respondet tria esse necessaria sicut ad unitatem, eo quod motus continuus est unus. Primum, quod habeat unitatem speciei, quae enim differunt speciei, non continuantur. Secundo, requiritur unitas subjecti, diversorum enim subjectorum non potest esse idem motus. Tertio, requiritur unitas temporis,quia si tempus non est unum interrumpitur quiete, quod est discontinuari.

Circa tertium, duas causas ponit irregularitatis motus. Prima, ex parte medii, si via ipsa sit obliqua et non recta. Secunda, ex parte moventis, scilicet quia non eodem modo movet sed modo velocius aut acrius, modo tardius aut remissius. Denique, ostendit motum irregularem, licet uniformis non sit, posse esse unum continuitate, minus tamen unum est quam regularis,quia plus diversitatis habet, sicut linea habens angulum, minus una dicitur, quam recta.

Summa capitis V.

Hoc capite et sequenti tangit Philosophus ultimam partem hujus libri, scilicet de contrarietate motus, et in hoc quinto capite agit de contrarietate motuum, in sequenti de contrarietate quietum.Circa contrarietatem motuum tria facit. Primo, proponit quinque modos quibus motus contrariari possunt. Secundo, removet ex illis eos, qui veram contrarietatem non faciunt. Tertio, assignat verum modum contrarietatis.

Circa primum, numerat quinque modos, seu combinationes, quibus motus possunt esse contrarii. Primus, secundum accessum, et reces-

sum ab eodem termino, sicut generatio, et corruptio, ex esse, et non esse alicujus. Secundus, ratione contrarietatis terminorum a quibus ut si unus motus sit ex sanitate, alius ex agritudine. Tertius, secundum contrarietatem terminorum ad quos,ut motus in sanitatem et eegritudinem. Quartus, secundum contrarietatem termini a quo ad terminum ad quem, ut ex sanitate in aegritudinem. Quintus, secundum contrarietatem utrumque terminorum, ut motus ab aegritudine in sanitatem, contrariatur motui e converso a sanitate in aegritudinem.

Circa secundum, excludit a contrarietate motuum, tam quartum, quam secundum modum :nam quartus modus invenitur in uno tantum motu, idem enim motus est a sanitate ad agritudinem, ut a termino a quo ad quem. Secundus autem, quia contrarietas motuum non accipitur a contrarietate terminorum a quibus: tum quia possunt motus a diversis terminis a quibus terminari in unum et idem, ut si ex albo tendatur ad viride, et similiter ex nigro: tum quia termini a quibus relinquuntur, et consequenter contrarietas eorum, contrarietas autem quee relinquitur non constituit contrarietatem, sed quee assumitur, et ad quam tenditur.

Circa tertium, concludit quod contrarietas sumitur in motibus secundum tertium et quintum modum ;in mutationibus autem secundum primum. Hi enim restant exclusis illis duobus. In motibus enim contrarietas accipitur secundum speciem, et rationem ipsorum, proprie autem ratio motus est a quodam in quiddam, ergo secundum contrarietatem istorum sumitur contrarietas motus, sic agrotare est contrarium ei quod est sanari, et addiscere ei quod est decipi propter contrarietatem terminorum. Seeundo, in mutationibus non habentibus contrarium, ut generatio et corruptio, sumitur contrarietas penes accessum et recessum ab eodem termino penes contrarietatem extremorum, quia carent illo, et sic generatio ignis est accessus ad ignem, corruptio vero ignis recessus ab illo.

Summa capitis VI.

In hoc ultimo capite facit duo. Primo, determinat Philosophus de contrarietate quietum, tam in motibus, quam in mutationibus. Et secundo solvit quasdam dubitationes ex praemissis relictas.

Circa primum, distinguit de oppositione motus ad quietem, et de oppositione quietum inter se: et quidem motus et quies opponuntur non contrarie, sed privative, nec tamen opponitur omnis motus omni quieti, sed unumquodque in suo genere, sicut motui locali quies in loco. Et loquendo secundum veritatem quies in termino a quo est, qui contrariatur motui, sicut motui ab albo in nigrum contrariatur quies in albo, non autem contrariatur quies in termino ad quem, quia potius motus est causa talis quietis, et ad eam tendit, non autem unum oppositum est causa sui oppositi. At vero quies et quies opponuntur sicut ipsi motus penes contrarietatem terminorum, in quibus est quies, sicut quies in sanitate contrariatur quieti in agritudine. In mutationibus autem quee non sunt motus stricte dicti, non datur proprie quies contraria mutationi, sed dici potest quod non mutatio contrariatur mutationi.

Circa secundum, proponit tres dubitationes ad exactiorem contrarietatis motuum explicationem. Prima, circa alium modum contrarietatis, quee est penes naturale, et

violentum in motibus. Primo, inquirit an sicut datur naturale et violentum in motibus localibus, ita inveniantur in aliis generibus motuum, puta alterationis et augmentationis, Et respondet etiam in aliis generibus dari violentum et naturale, sicut generationes, et corruptiones violentae sunt praeter naturam, et similiter alterationes aliquae non secundum naturalem cursum proveniunt, ut cum quis dimittitur a febri diebus non criticis, et hoc modo non inconvenit, quod generatio contrarietur generationi secundum violentiam, et naturam.

Secunda quaestio est,an detur generatio quietis, ita quod geueratio ejus dicatur via ad statum. Quam controversiam disputat in utramque partem, nec solvit eam expresse, sed implicite, dum dicit non generari quietem, dum res detinetur violenter in aliquo loco, sed cum naturaliter et tranquille.

Tertia dubitatio est, quia ex dictis sequitur duo contraria eidem convenire, dum enim quis tendit ab albo in nigrum, non statim habet totam albedinem, nec statim exuit totam nigredinem, sed partim habet unam, partim alteram, quod est habere aliquid de utroque contrario. Respondet : Habet duo contraria non simpliciter et in esse perfecto, et quieto, quod repugnat, sed unum in abjectione, et aliud in acquisitione, et sic contraria aliquando permiscentur in esse imperfecto.

SUMMA LIBRI VI.

In hoc libro explicata divisione motus per species et contrarietates, intendit tractare de divisione motus penes partes ex quibus integratur. Et totus liber habet decem capita, et tractat quatuor. Primum est, quod motus sicut et omne continuum est divisibile, et non constat ex solis indivisibilibus. Secundo, ostendit quot modis dividatur motus, *et quis sit ordo partium, quae finitas ejus aut infinitas. Tertio, ostendit quomodo quies habeat divisionem. Quarto, expedit rationis Zenonis in contrarium circa indivisibilia, ex quibus dicebat constare motum et continuum.

Summa capitis /.

In hoc capiteduofacitPhilosophus. Primo,ostendit continuum in genere loquendo non componi ex indivisibilibus. Secundo, ostendit motum et tempus in speciali indivisibilibus non constare. Primum probat duabus rationibus principalibus. Et ad primam supponit definitiones suprt traditas continui, contigui et consequenter. Continuum dicitur quorum ultima sunt unum; contigua quorum ultima sunt simul;consequenter quorum nihilest medium sui generis. Ex quibus format rationem, quia non potest continuum componi ei indivisibilibus, neque per modum continuationis, neque per modum contactus, seu contiguationis,neque per modum consequenter; ergo. Non per modum continuationis, neque contiguationis, quia continua sunt, quorum ultima sunt unum, et contigua quorum ultima suat simul, in indivisibilibus autem non est accipere aliquid ultimum, quia carent partibus respectu quorum sit ultimum; ergo.Non etiam se habent consequenter,quia unum punctum non est immediatum alteri, sed inter quaelibet duo puncta eet

linea media. Quod ostendit, quia duo puncta debent distare situ, et non possunt se contingere, ergo debet aliquid intercedere, quod indivisibile non sit, sed divisibile. Denique, partes in quas dividitur continuum, sunt sibi cohaerentes et continuae,ergo si dividerentur in sola indivisibilia,illa semutuo tangerent et continuarentur,quod reprobatum est.

Circa secundum, loquendo de motu in speciali prsesupponit eamdem esse rationem de constitutione ex indivisibilibus in magnitudine, motu et tempore. Quare si magnitudo componitur ex indivisibilibus etiam motus, qui super eum fit, componetur ex indivisibilibus. Igitur cum impossibile sit aliquid simul moveri, et mutatum esse, aut quando movetur nondum mutatum est, aut simul movetur et mutatum est, hoc posterius stare non potest, ergo primum: et consequenter motus non constat ex indivisibilibus, quee sunt mutata esse, sed ex partibus motus. Denique, idem ostendit dicendum esse de tempore, scilicet quod non constat ex indivisibilibus, nam si sit magnitudo divisibilis in quinque palmos, et detur mobile unius palmi, prius tempore decurret partem unius palmi, quam omnes simul, ergo constat partibus divisibilibus.

Summa capitis II.

In hoc capite ulterius prosequitur Philosophus id quod in fine capitis preecedentis attigerat, scilicettempus componi partibus divisibilibus, et non ex solis indivisibilibus. Et ad hoc ostendit duo. Primum, quod magnitudo et tempus eodem modo dividuntur. 8ecundo, quod eodem modo se habent penes finitum et infinitum.

Primum ostendit, tum quia illa diountur eeque velocia, quee eamdem magnitudinem percurrunt eodem tempore, et minorem magnitudinem in minori, si ergo detur aliqua magnitudo divisibilis, quam pertranseat mobile in tempore determinato, mobile eeque velox pertransibit partem illius in minori tempore, ergo et tempus ita est divisibile sicut magnitudo, tum quia idem mobile, quod toto tempore decurrit spatium decem palmorum, in medietate temporis decurrit medietatem spatii,et in minori minus, et sic de reliquis partibus in infinitum, ergo dividitur tempus sicut magnitudo.

Circa secundum, ostendit quod infinitas vel finitas temporis se habet sicut infinitas aut finitas magnitudinis, sive sit infinitum in extremis, quod omni extremitate caret, sive infinitum divisione, quod scilicet in infinitum dividi potest, quale est quodlibet continuum, utrique vero temporis finitas aut infinitas proportionatur. Ex quibus colligit aliqua corollaria. Colligit primo, solutionem argumenti Zenonis', quo probabat nihil moveri, quia sunt infinita indivisibilia in quolibet spatio, quorum unumquodque a mobili debet attingi, et sic infinita transiret, quod in tempore finito esse non potest. Respondet tamen ad hominem, hoc non sequi, quia sicut spatium est infinitum divisione, non vero per carentiam terminorum, ita et tempus eamdem habet infinitatem. Colligit secundo, nec finito tempore infinitam magnitudinem, nec infinito tempore finitam magnitudinem percurri. Colligit tertio, nullum continuum generaliter loquendo solis indivisibilibus constare, nam si sit magnitudo tribus indivisibilibus constans, et similiter tempus tribus instantibus, et sit unum mobile velocius, quod totam illam magnitudinem tribus illis instantibus percurrat, aliud vero

tardius, quod tantum duo indivisibilia ejusdem mobilis eodem tempore consumat, tunc ergo tale tempus respectu mobilis velocioris dividetur in tria indivisibilia, quibus transit illam magnitudinem, et rursus idem tempus dividetur in duo indivisibilia, quibus mobile tardum duas illas partes percurrit, ergo aut fatendum erit indivisibile posse dividi, aut continuum indivisibilibus tantum non constare.

Summa capitis III.

Ab hoc capite incipit Philosophus agere de divisione motus usque ad caput quintum in quo incipit agere de ordine partium motus. Et in hoc capite tertio praemittit tria theoremata seu praesuppositiones. In sequenti ponit duas assertiones circa divisionem motus. Praesuppositiones quas praemittit in hoc capite sunt tnes. Prima, nunc seu instans est quoddam indivisibile. Sumitur autem nunc dupliciter. Primo, pro eo quod per se primo tale est. Secundo, pro eo quod est tale per accidens, seu secundum alterum.Dicitur nunc per se illud extremum,quo pars succedens alteri unitur: dicitur nunc secundum aliud ipsum tempus praesens, verbi gratia, hic dies, haec hora, quod tamen secundum se totum non est praesens. In praesenti loquitur de instanti primo modo, et probat esse indivisibile, quia si esset divisibile, sequeretur quod idem esset praeteritum et futurum, scilicet idem nunc quod dividitur in partem praeteritam et futuram, et sic idem nunc partim esset praeteritum, partim futurum, aut non esset omnino idem sibi ipsi quasi totum simul existens, quod est contra rationem instantis, in quo non invenimus successionem sicut in tempore. Est ergo indivisibile, et consequenter idem est nunc copulans partes praeteritas et futuras.

Secunda propositio, quam supponit, est quod in instanti nihil potest moveri aut quiescere. Patet, quia si mobile tantum decurrat spatium digitale unico momento, mobile velocius minori tempore idem spatium decurret, ergo aliquid erit minus instanti, eritque instans divisibile. Similiter non quiescit in momento loquendo de quiete privativa, quia tunc dicitur quiescere cum non movetur, quod est aptum moveri, in instanti autem non potest moveri, ergo ibi proprie non quiescit, sed in instanti copulantur pairtes motus.

Tertia propositio: Omne quod movetur est divisibile. Probat, quia omne quod movetur transit a quodam in quiddam, et sic partim est in termino a quo, partim in termino ad quem, siquidem si unum mobile esset in termino ad quem, jam cessaret motus, si autem totum esset in termino a quo, nondum moveretur, ergo necesse est quod dum movetur, utrumque participet. Hoc autem est esse divisibile, quia quod indivisibile est, totum est in termino a quo, vel in termino ad quem, ubi non loquitur de generationibus momentaneis. Videatur de hac ratione D. Thomas hic lectione quinta.

Summa capitis IV.

In hoc capite ponit Aristoteles duas assertiones circa divisionem motus. Prima est, motus dupliciter dividi potest, scilicet divisione mobilis,vel divisione temporis. Primum probat, quia quando movetur Socrates dividitur motus ejus secundum partes quae moventur, nam alius est motus capitis, alius pedis, vel manus, ergo motus dividitur secundum divisionem mobilis. Secundum probat, quia omnis motus in tempore fit, et

Omne tempus dividitur secundum partes successivas et fluentes, ergo secundum divisionem temporis di¬viditur motus.

Secunda assertio: Quinque sunt quae eadem divisione, qua motus,di¬vidi possunt; scilicet magnitudo su¬per quam fit motus, tempus, mo¬veri, mobile, forma ad quam est mo¬tus, sive sit locus, sive qualitas, si¬ve quantitas. Haec omnia simul cum motu divisionem habent,et eamdem rationem finiti, vel infiniti, licet non omnes formae per se dividan¬tur, sed quaedam per accidens ut qualitates in motu alterationis, quae per quantitatem sunt divisibiles. Probat hoc sigillatim, nam moveri seu motus in tempore fit, et in mi¬nori tempore minor pars, ergo divi¬ditur motus sicut tempus. Item for¬ma vel locus si acquiritur certo tem¬pore, ejus dimidium tempore acqui¬ritur, et similiter si mobile transit aliquod spatium tanto tempore, in medietate temporis dimidium mobi¬lis transibit dimidiam partem spa¬tii. Ergo omnia ista eodem tenore dividuntur sicut motus.

Summa capitis V.

In hoc capite et sequenti, post¬quam egit de divisione motus, agit de ordine partium ejusdem, et quia in motu inveniuntur et partes mo¬tus divisibilis, et mutata esse quasi indivisibilia, prius in hoc capite agit de ordine inter ipsa mutata esse, in sequenti de ordine inter ipsas par¬tes.

Proponit ergo in hoc capite tria theoremata, seu propositiones. Pri¬ma : quod mutatum est necessario est in eo ad quod est mutatum fac¬ta mutatione. Probat per omnia ge¬nera mutationum: id enim quod mutatur, deserit terminum a quo, et accipit terminum ad quem, ergo tunc habet mutatum esse cum habet terminum ad quem, vel saltem ali¬quid de illo assequitur.

Secunda propositio: Mutatum esse primo et per se consistit in aliquo indivisibili. Dicitur autem primo mutatum esse, quod non ratione alterius, seu ratione partis, sed per se primo ratione sui mutatum est, v. g. ratione partis dicitur aliquid mutatum in die, quia in aliquo ins¬tanti, vel hora diei mutatum est, et sic constat quod tale est indivisibile, quia si haberet partes, non esset per se primo mutatum, sed ratione par¬tis, aut nullo modo esset mutatum.

Tertia propositio: In fine motus datur mutatum esse per modum ter¬mini-in quo totus motus finiatur: in principio autem motus non datur primum mutatum esse. Primam par¬tem ex eo ostendit, quia necessario datur non esse motus, quo finiatur successio ejus, hoc autem est muta¬tum esse ex parte finis, ergo. Se¬cundam partem probat. Primo, ex parte temporis, quia non datur pri¬ma pars temporis, ergo ndc primum mutatum esse, quia mutatum esse sequitur ex motu, deinde ex parte mobilis. Quia omne mobile divisibile est,si igitur datur prima pars motus et primum mutatum esse, illa pri¬ma pars motu facta est tempore di¬visibili, ergo medio tempore confecta est medietas illius partis motus, et rursum in minori tempore minor pars, et sic in infinitum : ergo nun¬quam est dare primam partem mo¬tus, et consequenter neque primum mutatum esse ratione divisibilitatis mobilis. Et simile argumentum fit ex parte spatii, seu termini qui ac¬quiritur, quia est divisibile: ergo in prius acquiritur aliqua pars media, et priusquam media, alia minor, et minor, quia quaelibet divisibilis est: ergo non est dare primum muta¬tum esse, sicut nec primum, quod acquiritur per primam partem mo¬tus.

Summa capitis VI.

Explicatis in superiori capite his propositionibus, quae pertinent ad mutata esse, hic declarat ipsum ordinem, quem habent partes motus, et constat tribus praecipuis propositionibus. Prima : Id quod in aliquo tempore mutatur primo, in qualibet parte illius temporis mutatur. Dicitur primo et per se ad differentiam ejus, quod mutatur per accidens, et ad motum partis, ut qui movetur hac die, dicitur moveri in mense: quod ergo ratione sui primo movetur, vel in omni parte temporis movetur,vel in nulla, vel in altera tantum. Si in omni parte, habetur intentum ; si in nulla, ergo semper quiescit, et sic non est ad rem, loquimur enim de eo quod movetur. Si in altera tantum, movetur per accidens, seu per aliud, non primo.

Secunda propositio : Ante quamlibet partem motus praecedit mutatum esse versus principium. Patet, quia si toto tempore movetur in dimidio temporis mutatum est, et in dimidio illius dimidii, et sic in quacunque divisione sine termino. Item quia ante quamlibet partem temporis datur instans, ergo et ante quamlibet partem motus mutatum esse, dum durat motus; in instanti enim non movetur, ergo mutatum est.

Tertia propositio: Ante quodlibet mutatum esse, datur moveri. Patet, quia mutatum esse est indivisibile ipsius motus, sicut instans indivisibile temporis, sed inter motum nullum datur indivisibile, quod non praecedat aliqua pars, sicut nec inter tempus aliquod instans, quod non praecedat pars temporis: ergo ante quodlibet mutatum esse datur pars metus. Illud autem a quo extrinsece incipit motus, non est mutatum esse, quia non est inter motum.

Summa capitis VII.

In hoc capite postquam egit de divisione et partibus motus, agit de finitate, et infinitate ejus, et comparat illam cum finitote et infinitate temporis, et ponit quatuor praecipuas propositiones.

Prima: Impossibile est tempore infinito pertransire magnitudinem finitam,et eadem ratio est de quiete, quod intelligitur nisi reiteretur eadem magnitudo finita, ut in circulationibus cceli: et probat, quia si sit magnitudo finita, et haec percurrit infinito tempore, utique medietas ejus non infinito percurretur, sed finito, cum sit minor, minusque consumat quam tota, transitur ergo medietas spatii finito tempore, similiter ergo aliqua medietas tempore finito transitur, ergo utraque finito tempore, quia ex duobus finitis non componitur infinitum.

Secunda propositio : Non potest magnitudo infinita pertransiri tempore finito, sive motu uniformi et aequali, sive non, Patet, quia ai ex illa infinita magnitudine sumatur pars quaedam finita, illa pertransitur tempore finito, ergo similiter sumendo aliam atque aliam finitam, similiter tempore finito percurretur^ ergo cum tempus sit finitum, consumitur numeratione partium finitarum magnitudinis, et tamen adhuc non est consumptum totum spatium, quia infinitum est, et fiaitis partibus non consumitur, ergo.

Tertia propositio: Eadem ratio est ex parte mobilis quoad finitum et infinitum, scilicet quod neque mobile finitum magnitudinem infinitam, neque mobile infinitum magnitudinem finitam, neque infinitum mobile infinitam magnitudinem tempore finito pertranseat, sed oportet adaequari omnia finita et infinita, etiam ex parte mobilis, quia eadem

proportio requiritur ia mobili, et in magnitudine, et tempore.

Quarta propositio: Non potest dari motus infinitus finito tempore. Constat ex dictis, quia quantitas motus acoipitur secundum quantitatem spatii, unde idem est dioere motum infinitum finito tempore, ac dicere magnitudinem infinitam finito tempore pertransiri.

Summa capitis VIII.

Postquam Philosophus determinavit de divisione motus, et ordine partium ejus, hic determinat de devisione et partibus quietis, seu stationis : distinguitur autem statio a quieto, quia statio dicitur generatio quietis, et sic de statione dicit tria. Primum, quod omne quod stat, seu ad statum tendit, movetur, quia nondum quiescit, sed generat quietem. Secundum, quod omne quod stat» in tempore stat, quia non movetur nisi in tempore. Tertium, quod sicut omne quod per se primo movetur, in qualibet parte temporis movetur, ita quod stat, in omni tempore stationis movetur, et sicut non datur primum in motu, ita neque in statione, seu statu, quia sicut non est accipere primam partem temporis, ita nec primam partem stationis et motus.

De quiete autem dicit, quod non est assignare primam partem quietis,sicutnec primam partem motus. Ratio est, quia omnis quies est in tempore, nonin instanti, sicut supra probatum est, quiescit enim aliquid privative in eo, in quo aptum est moveri, solum autem potest moveri in tempore.

In calce capitis ponit et probat unam propositionem, scilicet mobile quod primo et per se movetur, et non ratione alicujus partis tantam, impossibile est quod in aliquo tempore sit in aliquo, in quo primo movetur, verbi gratia, in eodem loco, vel in eadem dispositione qualitatis. Quod ostendit, quia alias quiesceret et moveretur simul, quod repugnat; moveretur,quia ita supponitur, quiesceret autem, quia cum illo primo tempore ibi sit, et illud tempus sit divisibile, in quacunque parte illius temporis verificatur quod ibi sit, unde in una parte temporis se habet sicut antea, quod est quiescere. Unde colligit, quod in instanti temporis in aliquo quidem loco est, tamen ibi non quiescit, quia quies non est in instanti, sed in tempore.

Summa capitis IX.

In capite nono solvit rationes Zenonis et aliorum, qui tollebant motum divisibilem et successivum. Sunt autem quatuor praecipuae rationes Zenonis, tamen prima et tertia in idem coincidunt. Prima ratio est, quia si daretur motus, sequeretur idem simul moveri et stare, consequens est absurdum, ergo sequela probatur, quod movetur singulis instantibus, moveri non potest, et tunc stat in loco sibi aequali, ergo quiescit, ergo simul movetur et quiescit. Respondet Philosophus tempus non componi ex solis instantibus, et ideo bene stat, quod in instantibus non moveatur: moveatur vere in tempore divisibili,nec tamen in instantibus quiescit, licet tunc nonmoveatur,quianonse habettunc sicut prius.

Secunda ratio, quae apud ipsum erat praecipua eamque Aohillem vocabat. Sequeretur enim quod res celerrima non possit tradissimam assequi, quod est ridiculum: sequela patet, nam si res celerrima, ut Achilles distet uno stadio are tardissima, v. g. testitudine, et moveatur decuplo velocius illa, nunquam poterit illam assequi, nam dum Achilles illud stadium percurrit, testitudo

decimam partem progredietur, et dum ille decimam partem transivit, testitudo aliam decimam illius deci¬mae ambulavit, et sic in infinitum ; ergo si motus in infinitum divisibi¬lis est, nunquam Achilles testitudi-nem currendo superabit.

Respondet hoc argumentum pro¬cedere est fallacia eadem, qua a di¬visione continui in infinitum secun¬dum partes proportionales, probare vellemus non posse dividi per partes designatas et finitas totum conti¬nuum, in parte enim finita et desig¬nata consumuntur illae infinitae par¬tes proportionales, quae solum sunt infinitae in potentia. Unde cum fini¬tam magnitudinem mobile velox conficiat breviori tempore, quam tardum, consequenter omnes illas partes proportionales secundum quas habet infinitatem 'mobile velox con¬sumet breviori tempore.

Tertia ratio erat, quia alias sagitta quae velociter movetur, simul ferre¬tur et staret,quod jam prima ratione solutum est.

Quarta ratio Zenonis: Sint duo mobilia aequalia, quae per idem sta¬dium moveantur motibus contrariis, et unum incipiat a medietate stadii, aliud a fine aequali velocitate, ita quod unum conficiat medium spatii, et aliud integrum spatium, conse¬quenter medietate temporis unum alterum superabit, et ex alia parte transiit unum mobile ex illis totum aliud mobile, quod est ejusdem taa-gnitudinis, ergo eodem tempore per-transiit totum mobile, et mediam partem spatii et sic tempus integrum erit aequale dimidio.

Respondet Aritoteles esse fal laciam in eo quod comparat eodem modo transitum per spatium quiescens, et transitum per mobile quod move¬tur, quando enim mobilia sunt paris velocitatis aequali tempore transeunt idem spatium quiescens, et medie¬tate temporis medietatem spatii,sed si spatium etiam moveretur, bene posset transire unum totam longitu¬dinem alterius minori, tempore, eo quod utrumque se movet.

Alias rationes affert contra motum quae minus urgent, v. g. quia dum aliquid est in motu, neque est in ter¬mino a quo,v. g. in non albo neque in termino ad quem, v. g. in albo, ergo nec album, nec non album, .quae sunt contradictoria. Respondet semper alteram contradictoriam esse veram, scilicet quod nondum sit simpliciter et ex toto album, est tamensecundum quid,scilicet in fie¬ri et tendentia.

Summa capitis X.

In ultimo capite post destructam opinionem Zenonis duo facit. Primo, agit contra opinionem Democriti, qui dicebat atomos per se esse mobi¬les, et sic ostendit indivisibile per se mobile non esse. Et secundo, osten¬dit contra Heraclitum non dari mu¬tationem infinitam, sicut ipse dice¬bat, quod omnia jugi motu move¬bantur.

Circa primum, praemittit Philoso¬phus partes dupliciter moveri in ali¬quo continuo, scilicet proprie et per se vel per accidens et beneficio to¬tius. Indivisibile ergo inquit non posse moveri nisi motu per acci¬dens, sicut qui est in navigio, scili¬cet motu totius, non motu proprio et per se; tum quia indivisibile si mo¬vetur vel est in termino a quo vel ad quem, vel partim in uno partim in altero ; si primum nondum mo¬vetur; si secundum, jam non est motus sed cessavit; si tertium erit divisibile, non indivisibile; tum, quia si punctum movetur in linea,et attingit spatium aequale sibi, et de¬inde aliud aequale sibi, constat linea solis punctis, si aliquod spatium minus, dabitur minus aliquid indi¬visibili, quod repugnat.

Circa secundum, ostendit nullam mutationem esse infinitam,quia omnis mutatio extremis clauditur, ergo nulla est infinita. Antecedens probatur inductive in omni mutatione, generatio enim est inter ens et non ens,corruptio e contra,alteratio inter qualitates contrarias, augmentatio et diminutio inter quantitatem majorem et minorem, latio inter loca diversa, ergo omnis mutatio terminis clauditur. In calce corporis dubitat duo. Primum, quomodo motus localis inter extrema claudatur,pr®sertim in motu circulari. Respondet id tantum mutari, quod potest mutatum esse, sicut id albescit quod potest esse album; cum ergo mutetur corpus per lationem etiam circularem, habet mutatum esse, et consequenter terminis clauditur.Secundum est,an re vera motus possit in infinitum aliquo modo esse. Et respondet quod si sumantur motus specie diversi,potest unus succedere alteri in infinitum ut lationi alteratio, alterationi accretio, et sic de aliis, sicut esset si mundus duraret in aeternum. In una autem specie motus existimavit Aristoteles aliquem motum posse esse perpetuum, scilicet motus cceli quem posuit ab aterno, de quo libro octavo dicitur.

SUMMA LIBRI VII.

In hoc libro incipit Aristoteles ex motu quem huc usque explicavit assurgere ad ipsa moventia, usque ad primum movens et primum motorem, quod uberius praestat in libro octavo. In hoc autem libro duo praecipue intendit. Primum est, tractare de principio motus usque ad primum motorem, et hoc capite i, ii et ni. Secundum est, comparare ipsa mobilia et moventia inter se quoad velocitatem, tarditatem et proportionem quam habent, et hoc capite iv et v.

Summa capitis I.

Ut ostendat Philosophus quod in motibus deveniendum est ad unum primum motorem, duplicem propositionem ponit et explicat in isto capite. Prima est, omne quod movetur ad) alio moveri. Secunda, non dari processum in infinitum in motoribus, sed sistendum esse in uno primo, qui moveat et non moveatur.

Prima ergo propositio, quae in fronte libri ponitur, procedit de eo quod primo et per se movetur, non de eo cujus tantum pars movetur, et alia movet, ibi enim etiam distinguitur movens et motum. Supponit ergo, quod id quod per se primo movetur vel movetur ab extrinseco movente, ut si impellatur ab aliquo, vel movetur ab intrinseco : si primo modo, constat ab alio moveri, si movetur ab intrinseco, etiam debet distingui movens et motum, quia in eo quod movetur a se, semper est una pars movens, et altera mota ; ex eo enim quod totum movetur, non sumitur sufficiens ratio quod non sit pars movens, et pars mota, neque hoc est primo et per se moveri, sed mediantibus partibus.

Secunda propositio est: In moventibus non est abire in infinitum, sed est devenire ad unum, qui sit princeps motionis. Ratio est, quia si esset processus in infinitum, daretur infinitus motus finito tempore, quia licet quodlibet mobile finito et determinato motu moveatur, ista

tamen collectio motuum infinita est, et tamen omnia finito tem¬pore movebuntur, quia motus, qui fit ab ultimo mobili finito tempore absolvitur, ergo, etc. Deni¬que, ut aperte videatur inconve¬niens quod sequitur, si infinita mo¬ventia finito tempore moveantur, etiam si plura sint, urget inde ra¬tionem, quia si omnia illa mobilia in unum continuarentur, fieret ex illis unum infinitum ihobile, quod finito tempore conficeret infinitam motionem, cum corpus infinitum etiam si circulariter moveatur, in¬finitum spatium, conficiat, quam¬vis brevi tempore, ut libro tertio ostensum est.

Summa capitis II.

In hoc capite proponit Philoso¬phas unicam propositionem, scili¬cet id quod primo movet, id est, non interventu alterius, conjunctum de¬bet esse ei quod movetur ab illo. Hanc propositionem probat discur¬rendo per omnia genera mo¬tus, scilicet localem, alterationis augmentationis. Et de motu lo¬cali id ostendit, quia omnis mo¬tus localis vel fit a principio in¬trinseco, vel extrinseco; si ab in¬trinseco, manifestum est id quod movetur, esse conjunctum ei quod movet; si ab extrinseco, solum po¬test quatuor modis moveri, scilicet tractu, pulsu, vectione, et volutione, seu vertigine, quos sigillatim ex¬planat, et omnes reducit ad trac¬tum, et pulsum ; constat autem quod impellens et trahens proxi¬mum est ei quod movet, ut constat ex definitione pulsus, et tractus: nam pulsus est motus aut a se, aut ab alio ad aliud ; tractus autem est ab alio ad se, aut ad aliud motio; ergo quidquid loco movet, proximum est rei motae, quae primo movetur.

In motu alterationis idem probat, supponendo quod qualitas ad quam est alteratio, est qualitas tertiae spe¬ciei, ut calor et frigus, humor, sic¬citas, etc. Id ergo quod primo alte¬rat, conjunctum est ei, quod primo alteratur, ut patet in sensibus, ma¬nus enim calefit ab igne distante, quia primo aer ei conjunctus alte¬ratur, et ab aere, manus, et in visu species coloris primo accipitur in aere, inde movet visum, et simili¬ter se habet in reliquis rebus.

Ultimo, in motu augmentationis auctio non fit nisi opponendo, et diminutio detrahendo ei, quod au¬getur vel minuitur, ergo illi debet esse proximum id quod movet tali motu, et sic in omni motu movens primo est proximus rei primo motee. .

Summa capitis III.

In hoc capite occasione ejus, quod in praecedenti dictum fuit, quod alteratio ad qualitates terti® speciei solum terminatur, id latius demonstrat discurrendo per alias species, et ostendendo solum ad illas posse terminari alterationem. Prae¬sertim autem probat non versari alterationem immediate circa figu¬ram, et circa habitus, verbi gratia, vitia aut virtutes et scientias, quae omnia in textu clara sunt, nec mul¬tum interest ea specialiter expo¬nere.

Summa capitis IV.

In hoc capite et sequenti disserit Philosophus de comparatione mo¬tuum inter se. Et in praesenti qui¬dem tradit quasi in communi, qu» mobilia aut motus comparari pos¬sint inter se. In capite vero ultimo tradit in particulari quomodo pro¬portiones istorum motuum sint fa¬ciendae. Igitur quantum ad pri¬mum in hoc capite proponit duas dubitationes. Prima, utrum quili-

bet motus comparari possit cum quolibet motu quantum ad velocitatem, et tarditatem, quam quaestionem postquam disputat in utramque partem.

Respondet quod ut motus comparari possint, debent esse univoci, id est, ejusdem generis, sicut non bene comparantur vinum, et sonum, ut dicamus vinum esse acutiorem sono; imo et ejusdem speciei esse debent, sicut non bene comparantur albedo et nigredo, sed duae albedines, vel duae nigredines, unde motus circularis et rectus, et multo minus alteratio, et latio non benecomparantur, sunt enim diversae rationis. Nec obstat quod aliqua univoca videmus non posse comparari, ut multum et parum in aqua et aere, vel saltem duplum et dimidium, nec tamen comparamus aquam cum aere in multitudine, aut in duplo; non enim haec obtinent eamdem /*ationem in aqua et aere, sed diversam, dicitur enim aer multus respectu aquae, quia magis diffunditur et extenditur; aqua vero respectu aeris, quia plus materiae habet, quae sunt rationes diversae comparationis, et solum secundum quid comparari possunt, non eo modo, quo aqua, et aer cum aere.

Secunda dubitatio est, specialiter circa alterationes, et generationes, quomodo comparari possint secundum velocitatem, et tarditatem, cum eis non aequalitas, sed similitudo conveniat.

Respondet alterationes posse comparari quoad velocitatem, si circa eamdem qualitatem versentur, et fiant aquali tempore, sumitur enim ibi aequalitas ratione continuitatis in motu, similitudo vero ratione qualitatum. In generationibus autem fit comparatio penes velocitatem, et tarditatem, quando res ejusdem speciei aequali tempore gignitur, vel corrumpitur, velociores autem quando aequali tempore diversum quid generatur, vel corrumpitur, id est, magis perfectum et absolutum, ut si eodem tempore membra foetus in utero ad majorem perfectionem evadant.

Summa capitis V.

In hoc capite quasdam regulas tradit ad declarandum in particulari comparationes, seu proportiones motuum, et tradit septem regulas circa motum localem, tres circa alterationem et augmentationem. Supponit autem in motu locali inveniri quatuor, scilicet id quod movet, id quod movetur, tempus et spatium. Prima regula est: Virtus movens aliquod mobile tanto tempore, verbi gratia, horae, movebit dimidium mobile per duplum spatium eodem tempore. Secunda: Virtus aequalis movet dimidium mobilis per totum spatium, quo movebat integrum mobile dimidiato tempore, ijuo integrum movebat. Tertia: Si aliqua virtus tantum pondus movet quodam certo tempore per tantum spatium, movebit dimidium pondus, dimidio illius temporis per dimidium spatium. Quarta: dimidium talis virtutis movebit dimidium ejusdem ponderis aequali tempori per idem spatium. Quinta: Si aliqua virtus tantum pondus per tantum spatium tanto tempore movet, non est necesse quod duplum ponderis dimidio tempore moveat, sed potest esse quod nullo modo movere illud possit. Sexta: Si dimidium virtutis movet dimidium ponderis per aliquod spatium, non sequitur quod totum et integrum pondus per aliquod spatium moveat, sicut si multi trahunt navim per aliquod spatium, non poterit unus trahere aliquo spatio. Septima : Cum duae virtutes ita se habent, quod unaquaeque per se aliquod pondus

cerlo tempore per aliquod spatium defert, si conjungantur, poterunt utrumque pondus per «qualo spatium eodem tempore movere.

Circa nlterationem et augmentationem ponit tres regulas. Prima: Virtus quro auget vel alterat tanto tempore, duplo longiori tempore duplum alterabit, scilicet si perseveret eadem. Secunda: Eadem virtus dimidio temporis augebit, nlterabitquo dimidium. Tertia : 3i aliqua virtus certo tempore tantum augeat. vel alteret, non sequitur quod dimidium virtutis eodem tempore dimidium niteret vel augeat, potest enim nullo modo vinci resistentia passi. Plura de proportionibus videri possunt apud Magistrum Solo super vii Physicorum.

SUMMA LIBRI VIII

Intentum Aristotelis est in hoc ultimo libro ex motu pnpsortim circulari, quem «ternum putat, sicut et ipsum mundum, ad unum primum supremumque omnium motorem ascendere, qui sit magnitudinis et mutationis expers, «ternus quoque cl infinitus in virtute.

Summa cupitis I.

In hoc primo capite Aristoteles tria facit. Primo, supponit motum ab omnibus admitti, qui admittunt naturam : tum quia mundum genitum fecere et consequenter per motum; tum quia disputatio de natum est, etiam eontemplutio de motu. Secundo, refert antiquorum opiniones negantes motus perpetuilatem, duplici enim via processerunt. Quidam ut Anaxagoras dixerunt omnes res quievisse per infinitum tempus, deinde a mento per motum fuisse exoilaUe et segregntir. Alii ut Empedocles vicissitudinem posuerunt motus et quietis, quiescendo per aliquod temporis spolium, et movendo per aliud, nunc amicitia congregante, nunc distrahente lito. Tortio, eas refutans ostendit non dari initium motus, sed ab «terno esse. Primo, ex ipsa natura motus, quia si motus habet principium, vel etiam inccopit ipsum movens et mobile, vel non erepit; si oo-pit utique per motum, et sic jam ille non fuit primus motus; si non erepit, ergo movens et mobilo per infinita sa>cula fuerunt sine motu, quod est absurdum, nec enim dabitur ratio, cur modo quum ante, erepit se movere.

Secundo, quia si motus initium habuit, cum prius non esset, ergo dabatur aliquid prius quam ipse motus, ergo et tempus, quia prius et posterius in duratione tempus est, et tempus sine motu non datur, ergo «nte primum motum dabatur motus.

Tertio, nullum fuit initium temporis, ergo neque motus. Autecedens patet, quia in quolibet tempore est sumere instans prffsena, sed instans e*t finis prrecedentis, et initium futuri, ergo respectu cujuscunque temporis designati dabatur ante tempus, et dabitur post. Auctorilnlo etiam id probat, quia omnes prreter Platonem dixerunt mundum esse «ternum.

Summa capitis II.

In hoc capite refellit Philosophus rationes Anaxngorec. et Empedoclis contra «lernitatem motus, et facit duo. Primo, eos arguit, quia non reddiderunt causam negandi «ter-

nitatem motus, aut non sufficientem, deinde solvit rationes eorum. Circa primum, ostendit insufficientem causam suae positionis habuisse Empedoclem, et Anaxagoram, qui dicebant motum non esse aeternum, sed incoepisse, quia ita natura ipsa comparatum est. Hoc autem dicitur frustra, quia natura maxime ordinate procedit, in hoc autem quod moventia et mobilia quiescant infinito tempore,' aut modo quiescant, modo moveantur, nullus ordo aut ratio invenitur, quia natura aut semper et necessario operatur, aut si habet variationem, est ex certa causa et ratione, infiniti autem ad finitum nulla est proportio.

Circa secundum, ponit tres rationes ad probandum motum non semper fuisse, eisque respondet. Primo, quia nulla mutatio clausa terminis est perpetua, omnis mutatio est clausa terminis, cum inter duo extrema versetur, ergo non est perpetua. Secundo, in motibus particularibus motus incipit et desinit, ut cum lapis de novo movetur, ergo similiter tota collectio motuum in toto universo potuit incipere et poterit desinere. Tertio, quia animalia et praesertim homines incipiunt habere motum nullo facto motu ab exteriori, ergo idem poterit contingere in toto universo, cum homo sit parvus mundus.

Ad primam respondet, concludere mutationem quae est inter contraria ratione suorum terminorum esse finitam, potest tamen per iterationem perpetuari motus, qui contrario caret, sicut circularis.

Ad secundam respondet, nullum esse inconveniens, quod aliquid de novo incipiat moveri quod ante non movebatur, sed tamen talem motum in singulari antecedit alius, et illum alius in infinitum versus principium.

Ad tertiam respondet, falsum esse quod motum animalium alius motus ab extra non praecedat; tum quia alterationes multae fiunt ab extrinseco principio in ipsis animalibus; tum quia in ipso motu locali, in quo se movent, apprehensio a causa extrinseca excitatur et movetur.

Summa capitis III.

Praemittit in hoc capite Aristoteles quamdam divisionem eorum quae moventur. Deinde, reprobatis duabus opinionibus antiquorum excludit ex praefata divisione ea membra, quae inconvenientiam habent.

Circa primum, divisio talis est, dispositio rerum quantum ad motum vel quietem, solum potest esse triplex, aut enim omnia quiescunt et nihil movetur, aut omnia et nihil quiescit, aut aliqua moventur, aliqua quiescunt. Et hoc ultimum adhuc potest sumi tripliciter, vel enim ea quae moventur, perpetuo moventur, et quae quiescunt perpetuo quiescunt, aut e contra nihil est, quod semper movetur aut quiescat, aut tandem aliqua quandoque quiescunt, quandoque moventur, alia vero perpetuo moventur, et alia perpetuo quiescunt.

Circa secundum, explodit duas sententias extremas. Quidam dicebant nihil moveri, ut Zeno, et Parmenides, contra quos disputare ad Physicum non spectat, quia tollunt motum, qui ad omnes scientias et artes pertinet, probare autem id quod ad omnem scientiam et artem pertinet, non est Physici, sed Metaphysici. Alii e contra dicebant omnia esse in perpetuo fluxu et motu, ut Heraclitus et Cratilus. Quod Aristoteles refutat discurrendo inductive per omnes species motuum, nullus enim est qui aliquam intermissionem non recipiat, cum ad sensum constet, nec semper aliquid crescere, aut decrescere, nec semper ali-j

quid alterari, etc. Ex quo constat falsum esse, quod omnia que moventur semper moventur, et qu® quiescunt semper quiescunt, quia constat aliqua ex motu ad quietem, et ex quiete ad motum transire. Similiter manet exclusum alterum membrum divisionis, quod omnia interdum quiescunt, interdum moventur, ut contra Empedoclem capite praecedenti ostendit.

Summa capitis IV.

Cura ad primum motum, et primum motorem inveniendum solum duobus principiis innitatur Philosophia, scilicet omne quod movetur ab alio movetur, et quod non datur in motibus per se processus in infinitum, licet haec principia posuerit in initio septimi libri, nunc explicat illa uberius, et in hoc quidem capite intendit ostendere illud primum, in sequenti secundum. Et tandem in sexto capite colligit dari unum primum motorem. In hoc ergo capite quarto facit tria. Primo, ponit tres divisiones seu diversitates eorum quffi moventur. Secundo, incipit probare per inductionem omne quod movetur ab alio moveri : et tandem tertio colligit ipsam propositionem esse veram, quod omne quod movetur, ab alio movetur.

Circa primum. Prima divisio est: Eorum, qu® moventur aut movent, qu®dam per accidens, quffidam per se id habent, dicuntur autem per accidens movere, aut moveri, qu® insunt eis qu® per se movent aut moventur, sive ut pars, sive ut accidens, sicut Socrates per se loco movetur, album vero per accidens, Secunda divisio: Eorum qu® per se moventur alia per se, alia ab alio, alia secundum naturam, alia pr®ter naturam. Et dicuntur moveri seeundum naturam, quia habent in se principium motus ut animalia, Tertia divisio : Qu® ab alio moventur, quaedam etiam naturaliter moventur, ut inferiora deorsum, qosdam praeter naturam, ut inferiora sursum.

. Circa secundum, incipit induetione ostendere, quod omne quod movetur, ab alio movetur. Primo enim id perspicuum est in omni motu praeter naturam seu violento, hoc enim est a principio extrinseco. Secundo, in motu viventium, ia quibus datur pars movens et mota, et moventur ab anima, sicut navia a nauta. Tertio, dubitationem habet in motu naturali inanimatorum, scilicet in gravibus et levibus : constat enim non moveri a se ipsis, quia hoc est proprium viventium, el eorum, qu® possunt sistere motum suum, et quiescere cum voluerint, quod non habent gTavia et levia.Similiter habent partes omnino simi* les, et ita una non se habet ut movens, et alia ut mota, quod requhitur in his, qu® moventur a se. Ut ergo videatur a quo principio moveantur naturaliter, dicit quod gravia et levia possunt esse in potentia ad formam, qua gravia sunt, antequam sint genita sicut aqua est po* testate aer, et aer est in potentia aqua: vel possunt esse in potentia ad motum, etiam postquam gravitatem habent, et h®c est potenti# ad actum secundum quem habent sublato impedimento, similiterqua ad locum ad quem moventur, tanquam ad naturalem sedem uhi quiescant, et in qua conserventur. Igitur gravia et levia per accidens moventur a tollente impedimentum, a quo tamen non moventur per bb, per se autem moventur ab eo quod generavit, seu fecit leve et grave, ex quo colligit, omne quod movetur ab alio moveri, quod est ultimum in* tentum in hoc capite,

Sumina capitis V.

In hoc 'capite secundum principium Aristoteles proponit et explicat, scilicet non posse proCfedi ih infinitum, sed deveniendum esse ad unum primum, quod moVekt et'non moveatur, et principaliter tria facit. Primo, ostendit non dari processum in infinitum in causis moventibus. Secundo, non esse necesse quod quidquid movet, ab alio moveatur, sed posse afiquid movere, et noh moveri, tertio, explicat quomodo id quod se movet, sibi ipsi possit eSse causa motus.

Circa primum, ostendit non esse processum in infinitum, sed deveniendum esse ad unum primum moVens immobile, quia quidquid movetur,necesse est moveri ab alio, vel ergo id a quo movetur, movet se, vel rursus ab alio. Si a se tantum, in eo sistitur, et est primum movens, qaod non movetor ut moveat. Bi movetur ab alio et illud rursus ab alio in infinitum : ergo in taKbus moventibus non datur primum, et conseqaenter neque ultimum, cum hoc ab illo pendeat, remoto autem primo et ultimo movente nullus est motus.

Circa secundum, probat non omne quod movet necessario moveri, quia vel omne quod movet, debet moveri eadem specie motus vel alia, non eadem, alioquin qui doceret geometriam, deberet eam addiscere, et qui saxum volvit, etiam deberet volvi. Si diversa cum non sint infinitae species motuum,sed finitae, necessario est standum in aliquo, quod nulla specie mottrs moveatur. Quod si dicatur esse recursum et circulum inter ista moventia, contra est, quia tunc sequeretur moveri aliquid a movente secundum motum ejusdem speciei, quia si movens motu locali, movetur ab alteratione. et hoc ab augmeritatione, et illUd a motu locali : ergo de primo ad ultimum movehs motU locali, movdtub a mota locali: ex quo colligit ndn esse dandum processum in infinitum, sed deveniendum ad Unum, qui sit primum movens,et printepk omnium motuum, quia per Se movens est.

Circa tertium, probat quod non potest aliquo modo dici, quod totum movet se totum,ita quod primo et per Se sit movens, et motum,qUia si se totum moveret, esset idem hilerkns et alteratum, sanans et sanatum, in actu et potentia rkspectU ejusdem : deinde nec potest dici, quod totum sic se movet,quod utraque pars utramque partem movet, quia sic non daretur unum priiUtM movens in quo sisteretur,sed utrumque esset primum et neutrum, qtfik utrumque movet,et similiter utrUmque movetur ad invicem, imo hoc perinde erit, ac si totum moveret sk ipsum primo et per se : quare in movente se necesse est, quod una pars sit movens, et alia mota : et istae partes ita se habere debent in toto, quod se tangant mutuo, au una ab alia, et sic movens et motum debent esse simul secundum contactum. Et hac ratione dicitur illud totum movere se ipsum, quia cum sint ibi tria, Scilicet movere, moveri, et se movere, hoc ultimum convenit toti, non quod moveat totum, vel a toto moveatur, sed quod in se habendo partem moventem et motam, per aliquid sui movet aliquid sui,et sic movet se ipsum. Colligit ergo ex dictis dari aliquod primum moVens immobile, aut cujufe pars moveat, et ab alio non moveatur, cum non procedatur in infinitum in moventibus, et mobilibus.

Summa capitis VI.

Tria in hoc capite demonstra*

Philosophus. Primum, quod primus motor sit sempiternus. Secundum, quod sit unus. Tertium, quod primum illud, quod a primo motore movetur, est sempiternum.

Primum ostendit, ex eo quia semper fuit motus, ergo semper fuit movens, et primum movens.

Secundum ostendit, quia omnes motus reducuntur ad unum, scilicet ad motum coeli, qui aeternus est, et maxime uniformis; ergo ad unum motorem debent reduci, si enim ad duos reduceretur, non esset unus, et continuus. Quod si dicatur, motores orbium sub primo mobili per accidens moveri, et sic primus motor poterit moveri per accidens, et tamen esse principium motus perpetui et continui, respondet motores orbium non moveri per accidens motu accepto in se sicut anima moto corpore, sed motu recepto in ipsis orbibus, quatenus orbis inferior rapitur ad motum superioris orbis, et ideo stat motores orbium esse causas motus aeterni.

Tertium ostendit, tum quia primum movens est perpetuum et immobile, ita quod nec per se, nec per accidens movetur: ergo id quod immediate ab ipso est motum, aeternum est. Tum, quia nisi daretur primum mobile, quod sempiterno motu et indefectibili moveretur, non essent perpetuae generationes et mutationes horum inferiorum : si enim non daretur corpus mobile, et variabile, et medium inter primum motorem, et ea quae corruptioni sunt subjecta, cum primus motor eodem modo semper se habeat, haec inferiora semper eodem modo se haberent, nec variationi essent subjecta.

Summa capitis VII, VIII et IX.

Tria ista capita consumit Philosophus in probando, quisnam motus sit primus et dignior inter caeteros, et ex tribus generibus motuum ostendit localem esse primum inter caeteros. Inter locales autem rectum et reflexum non posse esse continuum et perpetuum, atque adeo nec primum, circularem vero esse primum, quia est continuus, et perpetuus. In capite ergo septimo docet lationem esse priorem aliis motibus natura, tempore, et dignitate. Natura, quia potest esse sine illis: siquidem continua est, alii vero motus non, illi vero sine latione esse non possunt saltem sine latione ccbU. Tempore, quia latio est aeterna, et ab aeterno, alii motus variantur tempore. Dignitate, quia convenit nobilioribus entibus ut pote animalibus perfectioribus, et coelis, et his quae per se moventur.

In octavo autem capite ostendit inter motus locales, neque rectum, neque mixtum, seu reflexum posse esse continuos, et perpetuos, et de recto probat, quia non potest continuari per infinitam magnitudinem, cum illa non detur, et sic non potest esse perpetuum, nisi fiat per recursum et reflexionem a puncto opposito ad oppositum. Motus autem reflexus continuus, et perpetuus esse non potest, quia motus reflexus discontinuatur a directo, cum detur aliqua quies in puncto reflexionis, et quia reflexus, et directus sunt motus contrarii, quoniam ad contraria loca tendunt, ergo non sunt idem motus, et continuus. Hinc rursus respondet ad argumentum Zenonis in sexto libro propositum, quod mobile decurrit infinita indivisibilia,et partes finito tempore; responderat enim etiam tempus habere similiter infinita indivisibilia, quae responsio fuit ad hominem. Nunc secundum veritatem respondet, partes illas actu non esse infinitas, sed finitas: solum vero in potentia infinitas, infinitum autem in potentia, finito tempore pertransiri potest.

In capite nono ostendit, nullam esse repugnantiam in motu circulari, ut continuus, et aeternus sit, et redit ad probandum, quomodo id repugnet aliis motibus : in circulari enim motu redditur ab eodem puncto ad idem punctum, et principium conjungit fini, unde nec debet in reflexione quiescere, neque contrariis motibus agitari.

Summa capitis X.

Intentum hujus capitis est ostendere, quod primus motor efet indivisibilis, id est, incorporeus, carens magnitudine, et infinitae virtutis; ad quod probandum praesupponit tres propositiones, deinde interponit dubitationem quamdam de motu projectorum. Tertio, concludit intentum. Primo ergo praesupponit tres propositiones, quarum prima est: Nulla virtus finita potest movere tempore infinito.

Secunda propositio : In magnitudine finita non potest dari infinita virtus, quod intelligitur de magnitudine materiali quantum est ex vi et proportione formae materialis.

Tertia propositio: In magnitudine infinita non potest esse virtus finita, quia virtus magnitudinis infinitae vincit quamcunque virtutem finitam, ergo est infinita.

Circa secundum, interponit dubitationem, quomodo projecta, verbi gratia, sagitta moveatur, cum recedat a projiciente, nec moveri possit ab aere, cum sit eadem difficultas, a quo iste aer moveatur.

Respondet, moveri ab impellente quatenus tangit partem aeris propinquam, et illa aliam, et aliam et eam quae lapidi adhaeret ipsum deferre, cessat autem moveri cum virtus impressa minor est in consequenti, quam in primo ; unde talis motus non est continuus, quia licet propter unitatem mobilis videatur continuus, est tamen discontinuus propter diversa moventia, scilicet varias partes corporis intermedii moventes.

Circa tertium, colligit imprimis motorem primum esse unum, quia est principium unius, et sempiterni motus : esse immobilem, quia non est processus in infinitum in moventibus motis ab alio, et sic non movetur nec etiam per accidens, quia non habet necessitatem movendi, quia ab alio movetur, sed a se movet. Similiter non fatigatur in movendo, quia non patitur motum aliquem, et sic virtus ejus non fatigatur, neque laborat. Existit autem in principaliori parte mundi, quae est vel suprema circumferentia, vel centrum ; potius autem est in suprema circumferentia, quia illa velocissime rapitur, et sic ibi majorem vim suam exercet primum movens. Et dicitur esse ibi non per determinationem suae substantiae, ad illum locum, sed per efficaciam motus, quia-inde motus incipit. Et tandem concludit non habere magnitudinem seu corporeitatem, quia hsec vel esset finita vel infinita magnitudo non datur, ut in tertio probatum est: finita autem non potest esse, quia primus motor movet tempore infinito, ergo habet virtutem infinitam, quae in magnitudine finitae esse non potest, ergo caret omni magnitudine. Et sic finitur textus Aristotelis in libris Physicorum.

REVERENTISSIMI P. JOANNIS

A SANCTO THOMA,

ORDINIS PRJ5DICAT0RUM CBRSUS

PHILOSOPHICI

SECUNDA PARTIS

PABS II ET III.

Quae de Ente mobili corruptibili ad libros Aristotelis de Ortu et Interitu,
et de Ente mobili animato ad libros Aristotelis de Anima.

SEGONDA PARS

PHILOSOPHIA NATURALIS.

PROCEMIUM.

Post explicatum ens mobile in communi in octo libris Physico¬rum, et ens mobile incorruptibile, quod est coelum, de quo in secun¬da parte Philosophiae tractari solet, nos autem aliqua de hac materia in prima parte insinuavimus. Se¬quebatur nunc secundum ordinem pars tertia, quia tamen ab hujus scientia tyronibus posset aliquid in¬termissum censeri, ideoque cursus noster mancus judicari. Titulum se¬cundae partis huic tractatui apposui¬mus juxta ordinem nostrum, etia¬msi secundum ordinem Philosophiae tertiae pertis titulus apponi deberet. Sequitur igitur in hac tertia parte Philosophiae et juxta nostrum ordi¬nem secunda agere de ente mobili corruptibili, et generabili, secun-dumomnes illos motus,qui ad genera¬tionem pertinent, vel ad illam ordi¬nantur, nam secundum quod res generabiles ordinari possunt per motum localem ad acquirendum locum naturalem, et situationem in universo, pertinet de illis agere ad libros de Gcelo, et mundo, ubi licet agatur principaliter de egelo, adae¬quate tamen agitur de toto universo quod componitur etiam ex elemen¬tis, secundum quod disponuntur per situationem corporum in ipso.

Totum autem, quod pertinet ad ens generabile, et corruptibile com¬prehendit Aristoteles duobus libris. In primo explicat omnes mutatio¬nes ad generationem et corruptio¬nem pertinentes. In secundo des¬cendit ad explicandum corpora, quibus conveniunt istae mutationes, scilicet elementa, .et corpora mixta, quatenus videlicet sunt principia qualitatum activarum, et passiva¬rum secundum quas fiunt istae mu¬tationes, ipsaque generatio et cor-ruptio.

Mutationes autem, quae princi¬paliter ad ipsam generationem con¬sequuntur, vel ordinari possunt ad illam, sunt septem. Prima et prin¬cipalis, est ipsa generatio substan¬tialis, et ejus oppositum scilicet cor¬ruptio. Secunda et quae propinquius ad ipsam ordinantur ad alteratio-nem quae generice est una.dividitur vero in tres species, simplicem al-lerationem, intensionem, et remis¬sionem. Tertia est nutritio, vel lo¬quendo communis aggeneratio. Quar taaugmentatio. Quinta reactio, etre-passio. Sexta addensatio etrarefactio.

Septima mixtio.Quee omnia in primo libro tractantur a Philosopho. Circa corpora vero generabilia tria praecipueconsiderat infecundo libro. Primo,circa elementa quibus qualitatibus praedita sint,et quomodo inter se contrarientur. Secundo, circa mixta quomodo temperata sint. Tertio, circa omnia corpora quae corrumpuntur, an videlicet possint iterum reproduci hoc ipso, quod semel desinunt esse, quod etiam de quacunque alia re, quae corrumpitur potest inquiri.

De materia, et subjecto horum librorum.

Constat ex his quae diximus in quaestione prima Physicorum, subjectum adaequatum Philosophiae esse ens mobiles Licet autem objectum formale sit unicum, et impartibile, hoc ipso, quod scientia una est secundum speciem atomam, tamen subjectum, seu materia multiplex est, quia una, eademque scientia de diversis rebus agit, licet sub unica ratione formali. Et ita inquirimus in praesenti, quae pars entis mobilis pertineat ad propriam materiam et subjectum istius tractatus de generatione, quae pars quaedam est unius scientiae naturalis. Et fere omnes conveniunt, pertinere ad istos libros illud ens mobile, quod est generabile, et corruptibile, cum in nulla alia parte Philosophiae agatur de illo, nisi hic in libris enim de Anima agitur de ente mobili animato, quod licet corruptibile sit, non tamen agitur de illo, secundum quod corruptibile, sed secundum rationem viventis seu animati,et secundum motus vitales. In libris autem de Coelo, ut diximus, solum agitur de motu incorruptibili, vel de toto universo, ut componitur ex corporibus simplicibus.

Solum potest esse difficultas, an subjectum istorum librorum sit ens mobile ad formam substantialem,et sic solum generatio ipsa substantialis consideretur per se, de alteratione vero aliisque mutationibus ad generationem ordinatis, solum tractetur quasi de subjecto secundario, et quasi reductive,an vero adaequatum subjectum sit ens generabile ut abstrahit a generabili substantialiter, vel accidentaliter, licet principale subjectum sit generabile substantialiter, seu ipsa substantialis generatio.

Respondetur in sententia D. Thomae in prooemio librorum de Generat. verius videri subjectum istorum librorum esse ens generabile in secundo sensu allato, scilicet ut abstrahit a generabili substantialiter, vel accidentaliter, licet praecipuum subjectum sit generabile secundum substantiam,seu generatio ipsa substantialis. Dicit enim: « Quod pertinet ad istos libros tractare de motibus, qui non sunt communes omnibus corporibus, sed inveniuntur in solis inferioribus quiutique sunt omnes praeter ubi,qui etiam in superioribus coporibusinvenitur.» Inter quos principatum obtinet generatio, et corruptio, alteratio enim ordinatur ad generationem, sicut ad finem, augmentatio etiam consequenter se habet ad generationem, ubi illa causalis D. Thomee: Alteratio enim, etc. Non reddit causam cur in istis libris agatur de alteratione, sed cur alteratio sit motus minus principalis, quam generatio, et ita non agitur hic de alteratione solum reductive, sed tanquam de subjecto minus principali, sicut Metaphysica agit de accidente, subjectum autem principale est generatio substantialis, sicut in Metaphysica substantia, vel Deus, in Logica demonstratio, id enim. significat D. Thomas dicens, quod in his motibus princi-

patum obtinet generatio. Ratio etiam id constat, quia alteratio, et augmentatio et reliqui alii sunt ve¬re species motus,etperse: ergo de il¬lis agit Philosophia tanquam de ali¬quo pertinente ad illam per se, et non reductive, sicut etiam agit de motu locali in libris de Coelo, et de augmentatjone hic: ergo assignan¬da est aliqua pars Philosophi®,qu® per se agat de illis, sicut agit, de, motu locali, non est autem alia, pars, in qua tractetur de alteratio-ne, et augmentationo nisi in ista.

Unde colligitur, quod subjectum istorum librorum est mobile ad for¬mam intrinsecam, secundum quam fit generatio, vel corruptio, vel qu® ad illam ordinatur. Nec propterea agit de .aliquo conflato ex substan¬tia,, et accidenti, ita quod subjec¬tum ejus sit aliquod analogum, tum quia subjectum ejus non est acci¬dens, et substantia, sed mobile ad formam substantialem, vel acciden¬talem, quod in se quidem substan¬tia est subjective, Licet terminative. ad aliquid accidentale terminari possit: tum etiam, quia de acciden¬ti, et substantia potest tractari in aliqua scientia, tanquam de objecto univoco in ratione scibilis, licet sit analogum in ratione entis sicut pa¬tet in Metaphysica, quae est unica scientia, et tractat de accidenti, et substantia, eo quod bene possunt res. analogice convenientes mani¬festari eodem lumine, et ex eisdem principiis, et sic in ratione manifes-tabilis, et scibilis convenire uni¬voce-

Objicies: Si pertinet ad istos li¬bros per se agere de augmentatio-ne, et nutritione, ergo non pertine¬bit per se agere de illa ad libros de Anima,cujus oppositum diximus ex. D.Thomaininitio Physicorum distri¬buentes partes Philosophi®, juxta species motus, in quibus augmen¬tatio, quia, vitalis, est, pertinet ad libros.de Anime* vel agetur de au*, gmentatione in eadem scientia bis Secundo, sequitur quod tractatu* iste de generatione pr®cedat trac¬tatum de Coelo, siquidem in tracta: tu de Coelo agitur de motu locali, qui imperfectior est motu genera¬tionis, cum terminetur ad ubi,quod est imperfectius quantitate, quali¬tate, et substantia, ad; quae motus isti terminantur.

A primum respondetur, id bis li¬bris agi da augmentatione,et nutri¬tione, non ut sunt motus vitales, et, ab anima vivente, sed ut sunt mu¬tationes quffidam corruptivae, vel generativ® partialiter. Non est au¬tem inconveniens, quod de oodem bis tractetur in eadem scientia se¬cundum diversas considerationes, sicut in lihris de GobIo agitur de ele* mentis, quatenus in hoc universo determinatam situationem *d lo* cum postulant, in his autem libris quatenus sunt generabilia, et cor* ruptibilia. In initio autem Physico¬rum diximus de. motu augmenta» tionis agi in libris de: Anima qua¬tenus vitalis motus est, et ab anima procedit, non sub ratione motas corruptivi.

Ad secundum respondetur, ad summum probare,quod libri de Ge¬neratione sunt priores dignitate* quam libri de. Gcelo, non tamen pr» dine doctrin® cum potius ab imper¬fectioribus procedatur. Addo qnod licet motus localis ex praeciso qqq* ceptu ad suum terminum, qui e*t ubi, sit imperfectior alterationS; ^ generatione, tamen motus localis, qui convenit coelo prius tractari de? bet in Philosophia, quam alii mo» tus, tum quia subjectum talis motus.; est aliquid dignius, et superius, sci¬licet ipsum coelum; tum quia habet causalitatem motus ejus in reliqua inferiora, et sic dato, quod inci¬piendum sit ab eo quo&ejt, dignius et perfectius ebm a, loftefr

isto, qui costo convenit incipiendum est, qu» proufc sio causans, ©9t dignior. Denique, motus localis universalior est et pluribus conveniens, quam alteratio, et augmentatio, invenitur enim in omni corpore; & communioribus autem incipiendum est.

Ordo questionum.

Totum tractatum duodecim queear tiowbus. ahsolvernus, novem ciroa primum librum; et tribus circa secundum. Prima erit dp generatione substantiali. Secunda* de corruptione, ei opposita. Tertia de. altera^ tione in communi. Quarta, de alter ratione in speciali, ut de intensione, et remissione, etc. Quinta, de reactione, et repassione* Sexta, de mixtione, Septima, de oondensatione et rarefactione. Octava, de augmenta?-tione, et nutritione. Nona, de subjecto accidentium* et principio individuationis,

Circa secundum librum, quaestio decima erit de elementis : undecima* de mixtis : duodecima, de. reproductione rei praeteritae.

QlLESTiO I.

D£ GBNERATIONS SUBSTANTIALI.

Tria, sunt a quibus differt gener ratio, scilicet ab alteratione, a corruptione, et a creatione, et-consequenter a transubstantiatione, quaB substantiam rei totaliter attingit. Bfc ideo declaranda est generatio substantialis secundum quod distinguiturab istis tribus. Prius tamen praemittendum est de quaestione an epi generationis* an detur, et quibus principiis a Philosophia inventa, sit, etjqttomiCMto definiatur.

ARTICULUS PRIMUS.

Quid sit generatio communiter dicta, et generatio propria viventium ?

Generatio communiter dicta potest sumi pro generatione, ut abstrahit a substantiali, et accidentali, nam etiam accidens aliquando generari potest, scilicet si accipiat esse per transmutationem ex non esse, ut mutatio, et non solum per transmutationem ex contrario, ut motus. Hoc modo sumpta generatione delinitur communissime : Quod est transitus seu mutatio de non esse ad esse, in subjecto, sive sit esse substantiale, sive accidentale, sive secundum quid, sive simpliciter.

At vero generatio substantialis communiter dicta accipi potest pro generatione communiter inventa in viventibus, et non viventibus, et sic definitur generatio: Quod est acquisitio, seu mutatio formse substantialis a privatione illius in materia. Sumiturque ista diffinitio ex variis locis Aristotelis, quibus illam explicavit. Nam in octava Physic. text. Lxn, dixit: « Quod generatio est mutatio de non ente in ens. » Et i de Generat. c. rv: Quod est: « Mutatio totius-in totum nullo subgeoto sensibili manente* » id est, in materia nuda ab accidentibus sensibilibus. Denique, cap. v ejusdem libri dioit: « Quod generatio substantialis est mutatio a substantia in: potentia ad substantiam in actu.»

Denique,generatio viventium specialem definitionem habet, quia specialiori modo procedit; Et definiri solet dupliciter, uno modo communiter, quod est processio viventis ab aliquo: ubi comprehenditur tam generatio viventium univoca, quam «quivoca, tam qua*- est ab alio vivent^ quam qu® est a non vivente,

sicut cum animal generatur a ccb-lo. Proprie autem definitur generatio viventium, quando etiam fit per actionem vitalem generativam, et sic diffinitur, quod est processio viventis a vivente a principio vitee conjuncto in similitudinem naturse, saltem in specie infima, et sic comprehendit omnem generationem vitalem, et rei viventis substantialis etiam in Deo, ut postea explicabimus.

Est tamen advertendum, latius patere generationem substantialem, quam generationem simpliciter. Generatio enim substantialis dicitur per contrapositionem ad accidentalem,sive id,quod generatur sit pars, sive totum, sive formae ultimo complentis, et terminantis totam generationem, sive formae non ultimae, sed tendentis ad perfectam, et ultimam. At vero generatio simpliciter, licet nunquam dicatur de generatione^accidentis, quae semper est secundum quid, tamen nec etiam dicitur de omni substantiali, sed de illa tantum, per quam habetur esse simpliciter, et ultimate completam. Unde generatio partis non dicitur generatio simpliciter, sed potius aggeneratio; et de forma embryonis, quae est imperfecta et quasi in via, et tendentia ad formam hominis, vel equi, non dicitur generatio simpliciter, quia in illo non consummatur generatio, sed ulterius tendit. De quo videatur D. Thomas i de Generat. lect. viii et ix.

Circa definitionem generationis substantialis communiter dictae illa solum se offert difficultas, an sit de essentiali ejus ratione quod sit mutatio, an vero hoc accidentaliter illi conveniat, ita quod possit salvari generatio creata sine mutatione, nam de increata id certum est, cum in ea non sit transitus de potentia ad actum, in quo fundatur ratio mutationis, sed solum est communicatio actus puri assimilativa termini generati principio generanti.

Circa hoc ergo, aliqui existimant generationem non esse essentialiter mutationem, sed posse esse, hoc tamen sibi accidere. Fundamentum est, quia non est de essentia generationis, quod praecesserit duratione privatio formae generandae, licet enim connaturali modo loquendo generatio non fiat, nisi praecedat alteratio, quasi disponens materiam, et inchoans generationem, atque adeo supponens privationem formae generandae duratione pracedere, tamen potest non praecedere duratione privatio, si in ipso instanti generationis producatur a Deo materia, quae toto tempore antecedenti non fuerit, et in illo instanti introducatur forma, ut quando ex speciebus Eucharistiae generatur aliquid, tunc enim in instanti generationis subrogatur a Deo materia, quae maneat in ipso generato, et posset etiam talis materia subrogari, etiamsi antecedenter nihil aliud praecessisset, quod generet vices materiae, et consequenter haberet vices rei privatae forma, ut si a Deo crearetur materia de novo, et applicaretur illi agens educens formam, tunc illa generatio non posset esse mutatio, quia non procedit de privatione ad forma quod requiritur essentialiter ad rationem mutationis, quae est de non esse ad esse, tunc autem non datur privatio in toto tempore antecedenti, cum materia non fuerit, neque in ipso instanti generationis, quia sic esset simul privatio et forma.

Nec sufficit dicere quod praecedit privatio in instanti naturae, licet non in instanti temporis. Nam contra est, quia instans, seu prioritas naturae non designat id quod est prius in existendo, et a parte rei, sed solum signat formalitatem, secundum quam aliquid dicitur con-

Venire, vel non convenire alicui, non autem quod de facto conveniat, vel non conveniat, et sic praecedere privationem in instanti naturae nihil aliud est, quam quod materiae secundum suam essentiam non conveniat forma, seu ex se careat tali forma, non vero quod de facto in re careat, quia in illo instanti non potest carere, siquidem in illo instanti habet formam, ergo non salvatur, quod de facto et in re sit mutatio, quia in re non transit de privatione ad formam, quia in re non datur talis privatio. Item etiam quia de ratione mutationis est ut subjectum aliter se habeat nunc, et prius, ut dicit D. Thomas, i p. qu. xlv, art. ii ad 2, sed materia in illo casu non se habet nunc aliter quam prius, siquidem prius non fuit in rerum natura, ergo non dabitur vera mutatio.

Nihilominus dicendum est: Omnem generationem creatam, qu® habet causam materialem ex qua fiat, essentialiter, et intrinsece esse mutationem. Constat hoc in primis quia Philosophus perpetuo diffinit generationem per mutationem, et ita sentit quod est de ejus essentia, et definitione. Patet hoc in isto libro de Generat, text. xxm, ubi definit generationem, quod sit transmutatio totius non manente subjecto sensibili, et text. xxv : Quod generatio est mutatio a substantia in potentia ad substantiam in actu. Et vm Physicor. text. lxii : Generatio est mutatio de non ente in ens, et y Physicor. textu vii : Quod generatio est mutatio de non subjecto in subjectum. Ubi perpetuo assignat Aristoteles pro ratione generica generationis mutationem, quod est esse ipsi essentialem. Unde D. Thomas q. ii de Potentia, artic. i ad 15, expresse dicit: « Quod generatio est species mutationis, ex illa parte, qua natura per generationem recipitur in aliqua materia, qu» est mutationis subjectum : » ergo supponit quod mutatio est praedicatum genericum mutationis, et consequenter est illi Essentiale. Et idem sumitur ex illis locis, in quibus docet generationem, et corruptionem esse duas mutationes, licet non sint duo motus, ut in q. xxvm de Veritate,art. i et vi, et i-ii, q. cxm, art. vi, ut in sequenti articulo ponderabimus. Denique, definito motus tradita a Philosopho m Physic. etiam convenit mutationi instantaneee, et generationi, ut ex Thoma et Aristotele probavimus m Phys. q. xiv, art. i.

Ratio est, quia generatio essentialiter versatur inter duos terminos a quo, et ad quem, educit enim, vel introducit aliquam formam quam respicit, ut tferminum ad quem, siquidem est tendentia in talem terminum, ab eoque specificatur, si autem essentialiter habet terminum ad quem, essentialiter etiam respicit terminum a quo, quia est impossibile, quod intelligatur aliquis terminus ad quem fieri de novo, nisi ex aliquo termino a quo, sive negativo, sive privativo, sive positivo, sed omnis transitus, seu tendentia de termino a quo ad terminum ad quem in subjecto essentialiter est mutatio, cum deseratur unum, et acquiratur aliud; non enim utrumque acquiritur, vel utrumque deseritur, sed unum accipitur, et aliud relinquitur : idque fit in aliquo subjecto; ergo essentialiter generatio est mutatio. Et confirmatur, quia per introductionem formae in instanti generationis, etiamsi privatio non praecedat tempore, materia formaliter reducitur de potentia ad actum, et ipsa forma vere, et proprie educitur ex illa potentialitate materiae, ergo vere et proprie materia transmutatur. Consequentia patet, quia invenitur ibi potentiali-

t&s materiae, et indifferentia reducta in actum per formam, et ipsa forma eduota in actu de potentialitate illa materiae : ergo invenitur materia mutata de potentia ad actum, et in¬formata per formam, quae informa¬tio in genere causae formalis tollit potentialitatem materiae, et excludit privationem in facto esse, ergo da¬tur mutatum esse de facto : ergo etiam generatio, qu® totum hoc ef¬ficit est mutatio in fieri, sicut per ipsam formam datur mutatio for¬malis, et in facto esse.

Ad fundamentum oppositum res¬pondetur quod in casu generationis ex speciebus Eucharistiae, jam dixi¬mus in. q. ii Physio. art. m ad ulti¬mum, quod ibi non variatur natu¬ralis ordo generationis, quia quan¬titas conservata sine subjecto gerit in omnibus vicem substantiae, et sic recipit dispositiones anteceden¬tes, quibus determinatur materia ad generationem, et consequenter gerit vices materi® privat® forma, et hac ratione praecedit in illa gene¬ratione privatio : non quidem in materia, sed in substituto materi®, scilicet in quantitate prout gerit vi¬ces illius. In instanti autem gene¬rationis subrogatur materia a Deo, Ut componens rem generatam, cum eadem determinatione ad formam, qu® ex vi dispositionum pr®cede-bat in quantitate perinde ac si toto tempore ante praecessisset materia, quia producitur ut continuata ad id quod gerebat vices materi® an¬teceduntor; et sic generatio illa fit ex privatione, qu® in illo instanti expellitur in facto esse a materia, in toto autem tempore antecedenti prfficessit non formaliter in ipsa materia, sed virtualiter, scilicet in eo, quod loco materi® habebatur. In casu autem quo, quod nihil prae¬cessisset ante de materia neque de aliquo, gerat vices materi®, et dis-poBitiooes recipiat ad generatio¬nem, respondetur quod tunc suffi¬cit ad rationem mutationis, qualis tunc invenitur, quod pr®eedat pri¬vatio prioritate natur®, non tem¬poris.

Et quando urgetur, quod si priva¬tio non prfficessit duratione, non da¬bitur in re mutatio de tali priva¬tione ad esse, respondetur in primis quod si tunc tollitur mutatio, etiam tolletur generatio, et quod sufficit ut generatio maneat, sufficit ut ma¬neat mutatio. Unde addo quod suf¬ficit privatio non duratione praece¬dens, sed in re exclusa et expulsa in illo instanti per formam introduc¬tam ab agente extrinseco vel educ¬tam e materia, ut detur in illo ins¬tanti mutatio, qu® non petit priva¬tionis existentiam ut in re detur,sed exclusionem privationis in re, ex¬cluditur autem privatio, etiamsi non prfficesserit duratione per hoc so¬lum, quod potentialitas materi® ab extrinseco agente immutatur edu¬cendo formam, et sic form® caren¬tia excluditur, non per propriam emanationem, sed per extrinseci agentis actionem, atque adeo immu¬tationem. Et licet prioritas natur® non dicat existentiam, seu duratio-nem rei, sed solum quod ex vi natu-r® aliquid conveniat, vel non con¬veniat, tamen hoc sufficit ut dica¬tur subjectum mutari, quando per actionem extrinseci agentis excludi* tur privatio, non qu® inerat forma-liter sed qu® debebat inesse, si per actionem illam non tolleretur edu¬cendo formam, vel uniendo.

Ad ultimam autem instantiam, quod mutatio dicit aliter se habere nunc quam prius, respondetur quod in mutationibus instantane», si illas prfficedit aliquis motus per modum dispositionis requisitae, si¬cut communiter accidit secundum ordinem natur®, tunc necesse eat, quod aliter se habeat nunc, quam prius prioritate temporis, in qua die-

positiones illae et motus illi praecedunt, et similiter privatio formae generandae. Caeterum si mutatio instantanea sumatur secundum praecisum conceptum suum, et remoto eo quod antecedit naturaliter, mutatio dicit aliter esse nunc quam prius prioritate naturae, dummodo in subjecto impediatur privatio, ne detur, per actionem agentis extrinseci introducentis formam, inde enim regulari debet quod sit mutatio, non ex praeexistentia privationis. Et Ra in alio reali instanti est privatio non afficiendo subjectum, sed in expelli ab illo per actionem extrinsecam, quia illa prioritas naturae non est existentiae, sed expulsionis, et consequenter mutationis pro illo instanti, in quo est introductio formae.

Et si dicas: Nam ad quietem non sufficit, quod eodem modo se habeat aliquid nunc, et prius secundum prioritatem naturae, alias posset aliquid quiescere in uno tantum instanti, sed requiritur, quod se habeat sicut prius prioritate temporis, ergo similiter requiretur ad mutationem, quae opponitur quieti, respondetur quietem privativam requirere quod aliquid se habeat nunc, sicut prius prioritate temporis, non autem quietem negativam, et similiter id requirere motum, qui constat ex duabus mutationibus, scilicet generatione, et corruptione, non autem mutationem instantaneam ex suo praeciso conceptu, ut quando non habeat adjunctum motum praecedentem, nec corruptionem formae oppositae. Motus autem qui proprie opponitur quieti, est ille, qui includit duas mutationes, corruptionis, et generationis, seu qui est motus successivus,in quo invenitur esse alter nunc, quam prius prioritate temporis,non vero requiritur ad mutationem instantaneam, sicut neque ad quietem negativam.

De generatione viventium.

Circa definitionem generationis viventium duas particulas oportet explicare. Altera est quomodo sit processio a principio vitae conjuncto. Altera est in similitudinem naturae. Ut prima particula explicetur est advertendum, quod ad generationem rei non viventis non requiritur,quod res genita vel materia ex quam generatur sint conjuncta generanti, -et intra ipsum, sed sufficit quod materia sit juxta posita, et extrinsece applicata, ut ex illa aliquid generetur, sicut ignis generat ignem erx ligno juxta se posito, et applicato non intra se unito. At vero viventia intra se formant id quod generant, et ex sua substantia praebent materiam ex qua generetur, imo quanto perfectior est natura viventis, tanto res genita conjunctior est principio generanti, ita quod in natura intellectuali res, quae procedit ab intellectu, non solum quando fit, et formatur, sed etiam quamdiu existit intra intellectum manet, nec ad aliam potentiam, vel subjectum emittitur. Et ex hoc distinguit D. Thomas rv cont. Gent. cap. xi, et in m, distinet, viii, quaest. i, art. i, diversos gradus emanationis in viventibus penes hoc, quod res genita sit magis, vel minus conjuncta suo . principio generanti, sicut videmus in plantis, et animalibus, quod procedit et deciditur semen ex ipsis, in quo est virtus formativa rei genit», et materia ex qua formatur. Unde ipse fcetus in principio colligatur suo generanti, vel fructus arbori, foetus matrici animalium, sed tamen inde postea separatur, quando nascitur, ideoque dicitur procedere a principio vit» conjuncto, tum quia materia ex qua formatur, et virtus seminis formativa a generante deci-

ditur, tum quia primo illi colliga¬ tur, et intra ipsum formatur ante¬ quam nascatur. In vita autem sen¬ sitiva per ipsas potentias sentientes producitur cognitio, quae magis in¬ tima est suo principio, quia fit per actionem immanentem, sed tamen non est totaliter intima, tum quia postulat principium ab extra, scili¬ cet speciem impressam, et producit aliquem terminum, scilicet idolum seu speciem in aliis potentiis, scili¬ cet a sensu externo in sensum com¬ munem, et a sensu communi in phantasiam, et ab illa in memo¬ riam, ut in tertio de Anima dicetur. In vita autem intellectiva adhuc emanatio cognitionis est magis in¬ tima suo principio, quia licet in no¬ bis requirat species impressas ab extra provenientes, tamen species expressa, seu verbum quod forma¬ tur per ipsas, non transit ad aliam potentiam, sed in ipso intellectu ma¬ net. Est tamen altior vita intellec¬ tiva in Angelis, qui ab extra non ac¬ cipiunt species cum careant sensi¬ bus, sed intus intellectui nascuntur, vel infunduntur a Deo, ipsa etiam species expressa intra intellectum manet, sed tamen, quia est acci¬ dens, et non substantia, ad perfec¬ tam generationem non pervenit. Quare perfectissima generatio ex omni parte est in Deo, in quo, et id quod procedit, est substantia, et ita conjuncta suo principio, ut sit unum, et consubstantiale, cum ipso juxta illud Joannis x: Ego et Pater unum sumus. Totus hic discursus est D. Thomee.

Secunda particula est in simili¬ tudinem naturae, in qua designatur qualis debeat esse res procedens in generatione, et qualis modus proce¬ dendi. Requiritur enim ajl genera¬ tionem viventis* ut id quod procedit non solum sit genitum, sed etiam filius, generantur enim ex vivente pili, ungues, vermes, et alia similia quae procedunt active a vivente, et ipso ministrante materiam, ex qua formentur, nec tamen procedunt,ut filii, quia non in similitudinem na¬ turae. Secundo, requiritur ut ipsa generatio sit essentialiter assimi- lativa, non solum concomitanter.vel in primo modo per se, sed etiam in quarto modo per se, ita quod eo mo¬ do sit per se ista : Generans assimi- lat, atque ista: Calidum calefacit; Medicus jurat, eo quod generatia est actio propagativa naturae, et ita debet esse productiva ad imaginem, et similitudinem generantis quasi expressiva illius, quod est esse in quarto modo assimilativam, et non solum in primo modo per se.

Qua ratione intelligitur, quo¬ modo in Divinis processio Verbi sit generatio, et non processio Spiritus Sancti, quia processio Spiritus Sanc¬ ti est quidem processio rei similis identice, et concomitanter, imo et essentialiter in primo modo per se, quia est processio intra Deum et ge¬ nerali notione, quidquid est intra Deum est Deus ; formaliter autem,et in quarto modo solum procedit ut impulsus Divinus, cui ex eo quod est Divinus, non tam convenit simi¬ litudo, quam identitas essentialiter in primo modo per se cum eo a quo procedit et sic ejus processio non est assimilativa. At vero Verbum ex ipsa formali ratione quam procedit, intra intellectum procedit,ut imago, et ut simile in quarto modo per se cum principio generante, et nonso- lum ratione identitatis, quia est in¬ tra Deum, et ideo propriissime est generatio, et processio assimilativa in substantia, et natura, scilicet in ipso intelligi, et intelligere Divino, sicut si homo posset producere alte¬ rum hominem ex limo terree, et ar¬ tificio manus, et similiter per semi¬ nalem propagationem, ille qui pro¬ cederet pro propagationem esset filius, qui autem artificiose non es-

set filius, licet uterque essentialiter esset verus homo. Sic ergo requiritur ad generationem quod aliquid procedat in similitudinem, tum ex parte ipsius rei generatae, tum ex parte modi procedendi assimilativo modo, et hoc quantum est ex vi generationis, nam per accidens ex aliquo impedimento potest aliquid degenerare a perfecta similitudine, sicut monstrum, et tunc erit vera generatio, sed deficiens, et proprie degeneratio.

ARTICULUS II.

Quibus principiis Philosophia assequatur dari generationem substantialem ?

Tota difficultas apud veteres Philosophos circa investigationem generationis substantialis consistebat in eo, quod non poterant intelligere materiam primam, quae esset in potentia ad esse simpliciter, et tamen in se esset ens in re, et consequenter non poterant intelligere formam substantialem, quae daret esse simpliciter materiae,scilicet ipsum primum esse, sic enim materia de se careret omni esse, et consequenter non esset ens; ex non ente autem non fit ens, quia ex nihilo nihil fit, ut late tractat Philosophus i Phys. et in hoc libro i de Generatione et i Metaph. c. ii. Et ita diximus in q. m Physicorum, quod nisi ponatur materia ita esse ens in potentia,quod caret omni esse entitativo ex se, hoc ipso caremus omni principio ad ostendendum dari formam substantialem, quae det primum esse quod est esse simpliciter, et substantiale.

Quare vel ex hoc manifestum fit apud Aristotelem et D. Thomam qui illum sequitur, omnino ignotum fuisse, quod materia prima haberet ex se actum entitativum, et existentiam incompletam, eo quod antiqui existimabant materiam esse non ens, et omnino nihil hoc ipso quod esset ens in potentia, ut constat ex Philosopho in hoc primo libro de Generatione, text. xii, ubi inquit: « Hoc maxime timuisse Philosophos antiquos in assignanda generatione substantiali, ne ex nihilo praeexistenti aliquid generaretur. » Quod explicans D. Thomas ibi lect. vi, circa finem inquit: « Quod maxime timuerunt exprimi Philosophi, quod aliquid generaretur ex nullo praeexistente, quod enim non est ens actu, nihil est. Sic igitur videtur,quod non posset esse generatio simpliciter hoc modo, quod substantia generetur ex non ente actu, ente autem in potentia. » Existimabant ergo antiqui, materiam hoc ipso, quod esset ens in potentia esse nihil, et consequenter carere actu entitativo seu existentia partiali, si enim haberet illam, bene staret, quod materia esset ens in potentia respectu formarum,et tamen non esset nihil, quia ut sit nihil, omni existentia debet carere etiam partiali. Philosophi vero antiqui inferebant, quod si esset ens in potentia, et non in actu, erat nihil, ergo existimabant carere omni esse etiam partiali, si esset in potentia ens. Aristoteles autem rejiciens hanc sententiam antiquorum non dicit materiam habere actum entitativum seu existentiam, 'licet sit in potentia ad formas, sed dicit materiam non esse nihil, sed existere quatenus est sub diversis formis; ratione cujus generatio unius est corruptio alterius, et sic generationem fieri per se ex ente in potentia, per accidens autem ex ente in actu, quia ad generationem per accidens est quod extiterit materia sub ista, vel illa forma, quse corrumpitur, per quam habet esse in actu, ut docet i Physicor. tex. lxvi, et i de Generatione,text. xvn, ut explicat ibi D. Thomas lect. vu, circa fi*

nem. Si autem materia, ut concurrit ad generationem per accidens est ens actu, id est,per formam qu» corrumpitur, manifeste supponit Aristoteles materiam ex se non habere actum entitativum, velexistentiam partialem, alioquin fieret generatio ex ente in actu per se, quia non per formam, sed per suam entitatem esset existens, seu ens in actu.

Quare principium ad ostendendum contra antiquos Philosophos, quoddetur generatiosubstantialis, et quod introducatur forma substantia* lis in materia solum ex duplici capite sumitur. Primo,ex esse,quod discer* nit substantiam ab accidente, scilicet esse per se, quod est primum et substans aliis, quia si datur generatio substantialis debet dare esse per se, et introducere formam quee det tale esse. Secundo, sumitur principium ex corruptione substantiali que generationi opponitur. Si enim haec datur, etiam et generatio substantialis. Primo ergo modo procedendo necessario sumendum est pro principio, quod materia sit ens in potentia sine ullo actu entitativo, quia generatio substantialis supponitur est illa per quam acquiritur esse substantiale seu sit ens simpliciter, et quia antiqui dicebant, quod quidquid est ens, debet esse ens in actu, consequenter inferebant, quod si generatio supponit aliquod ens pro subjecto, debet supponere ens actu, et sic nulla generatio datur, quae possit facere ipsum esse substantiale, id est, primum, et fundamentale esse, quod est substantiale. Cum ergo juxta principia Aristotelis admittamus, quod ex nihilo nihil fit, et rursus, quod generatio substantialis faciat ens simpliciter dando ipsum esse primum, et substantiale,oportet dicere, quod subjectum ex quo fit generatio substantialis', scilicet materia prima, neque sit nihil nequeeit ens actu de se,sedin potentia per se, etin actu per aliud, scilicet per iormam. Si autem semel ponatur materia de se ens actu, et existens per actum entitativum non potest probari contra antiquos,quod forma ei adveniens sit substantialia, et quod generatio sit substantialis dans primum, et integrum esse,nisi probetur contra ipsos, quod etiamsi supponatur esse partiale in mater», potest per formam advenientem illi, resultare esse substantiale, et partes ipsas substantialiter conjungi. Ad hoc autem non datur principium apud Aristotelem,nec potest dari,nisi petatur principium. Nec enitn nobis potest constare contra negantes generationem substantialem, et formam substantialem, ut negabant antiqui, dicentes materiam esse totam substantiam rei, noh inquam potest constare, quod forma aliqua, et ratio sint substantiales, nisi ratione ipsius esse substantialis (id eat, primi et substantis omnibus) qnod praebent. Si autem prsesuppoaunt aliquod esse partiale in materia, occluditur ista via, et enervatur istud principium. Unde enim probabitur, quod illud esse, quod dat formam«4 primum, et substantiale,si suppeait aliud in materia cui advenit? Et si dicatur illud esse partialiter. Hoe restabat probandum, et est petor* principium, negabant enim antiqui dari formam substantialem, sed materiam esse totam substantiam wt Unde ergo probatur illa paftiah* esse materiae primae et formae, it* facere unum, quod constituant generationem simpliciter? Siout si producitur aliqua pars integralis,st conjungitur alteri habenti jam esas* mutatio illa erit aggeneratio: ©ti«n prima generatio, quia supponit primum aliquod esse, ita si in materis supponitur esse, et forma produefo addit ei aliud esse, etiamsi sit partiale, non potest probari, quod stt

generatio simpliciter: quia ex ipso primo esse, unde probari debet sub¬ stantialitas ista non probatur, siqui¬ dem supponitur aliquod esse in ma¬ teria, et sic dicerent antiqui, quod forma non dat primum esse, et sim¬ pliciter esse, sed additionem seu aggenerationem ad esse prasuppo-situm, in nostra autem sententia, cum sit tantum unum esse, quod per formam tanquam per principium convenit composito et actuat mate¬ riam, idem est dare esse composito per formam, et dare primum e^se,et simpliciter esse. Aliunde vero non probatur contra antiquos, istas duas partes esse substantiales, scilicet materiam et formam, nisi vel sup¬ ponatur dari tales partes quod nega¬ bant ipsi, et sic esset petere princi¬ pium, vel probetur esse substantia¬ les, ex eo quod necessariae sunt ad generationem et corruptionem, et hoc iterum est, quod ipsi negabant dari scilicet generationem, et cor¬ ruptionem substantialem, sed solum alterationem, quaB latentes formas apparere faceret, vel occultaret. Quare nisi dicatur formam dare ip¬ sum primum esse, et consequenter materiam ita esse in potentia ad for¬ mam, quod nullum in se supponat esse, sed totum habeat per formam, non probatur generatio substantia¬ lis contra antiquos.

Ex secundo principio probatur, dari generationem substantialem, videlicet ex ipsa corruptione. Cons¬ tat enim dari corruptionem substan-tialem, ergo debet dari generatio. Consequentia est bona, quia si for¬ mae quando desinunt substantiali¬ ter corrumpuntur, ergo quando in¬ cipiunt, substantialiter generantur, et non solum apparent de novo, alias quando desinunt, solum occultaren¬ tur. Antecedens autem probatur, tum quia si non esset corruptio subs¬ tantialis omnis substantia esset in¬ corruptibilis in esse substantiali; tum quia si forma non corrumpi¬ tur, sed manet in materia vel non distinguitur a materia: ergo etiam manebunt ejus propriae passiones, nec enim est cur proprias passiones separemus manente forma, et natu¬ ra, cujus sunt; constat autem, quod quando animal moritur non ma¬ nent potentiae sensitivae in terra, vel igne, in quem convertitur. Nec dici potest quod manent ibi istae poten¬ tiae, sed impeditae, et latentes, sic enim si in igne, v. g. est potentia videndi, et audiendi, sed tamen im¬ pedita, ignis e96et caecus, et surdus, quia habet istas potentias cum im¬ pedimento. Tum denique constat dari corruptionem substantialem in homine, quia ipso mortuo anima manet separata a corpore, alias non moreretur homo, si maneret anima unita materiae, et homo esset in¬ corruptibilis substantialiter ; nec enim anima latet in materia, nec educitur, sed deforis venit. Rece¬ dente ergo anima oportet, quod in materia incipiat esse nova forma per veram generationem, siquidem forma, quam habebat, substantiali¬ ter separata est ab illo.

Alite probationes solent afferri ab aliis auctoribus quee contra anti¬ quos parum habent efficaciae, verbi gratia, quod materia prima est in potentia passiva ad omnes formas, quod dantur diversae formee substan¬ tiales, quod diversa accidentia, et operationes sequi debent ad diversas formas, eo quod materia de se est indifferens ad omnia. Haec enim pe¬ tunt principium, quia hoc erat, quod ipsi negabant, scilicet dari formas' substantiales, aut accidentia sesqui ad formam de novo advenientem, sed de novo apparentem in materia, in qua secundum se latitabat, eo quod dicebant materiam esse ens actu, et non indigere forma subs-tantiali dante illi primum, et sub¬ stantiale esse, sed supponente mate-

ri® existentia, et sic omnis forma de novo adveniens erit accidentalis, quia non conveniet ei propria ratio substanti®, qu® importat primum esse, quod est substans aliis. Quare nisi affirmetur, quod materia est ens in potentia taliter, quod etiam primum esse habet per formam, ist® probationes evacuantur.

Contra generationem substantialem sic explicatam pauca sunt, qu® difficultatem faciant. Argumentum enim antiquorum quo movebantur, non habet vim. Dicebant enim non posse dari formam, qu® det primum esse quale debet esse substantiale, sic enim illa forma adveniret subjecto nullum habenti esse, siquidem forma subjecto dat primum esse, ergo illud subjectum est nihil, et ita simpliciter aliquid fieret ex nihilo, quod est non generari sed creari. Ad hoc respondetur ex doctrina Aristotelis et D. Thom®, quod materia prima, nec est nihil, neque est ens in actu seu existens per se, et ratione propri® entitatis, sed est existens per aliud, scilicet per formam, et ita de se est ens capax existenti®, sicut et form®, licet non sit ipsa forma, nec ipsa existentia. Quod autem est capax existenti® vel vere est ens, et non est nihil, ut contradictorie opponitur enti, quia nihil neque per se, neque per aliud est capax existenti®, materia autem, ut subjecta form®, vere existit, non vero sine forma, imo etiam ipsum compositum substantiale, sine modo subsistenti®, et sine accidentibus non existit, neque operatur.

Secundo objicies : Quia in ipsa substantia qu® generatur, solum invenitur essentia, et existentia, essentia fieri non potest, cum remota essentia non maneant, nisi pr®dicata essentialia, qu® sunt perpetu® veritatis, et independentia a tempore. Existentia autem non est substantia, sed est aliquid accidentaliter conveniens substantiae, supposito quod ab ea distinguitur, imo et ipsa actio generativa accidons est de prffidicamenfco actionis: eTgo terminus ejus est accidens.

Respondetur, essentiarti non fieri, nec produci exparte connexionis essentialis praedicatorum objeetive sumptam, sic enim objeetive est ffitern® veritatis, sed subjective, nt in se existens producitor ipsa essentia, et substantia, ut subjecta axis* tenti®, ita quod essentia se habet at res existens, existentia vero, ut id quo existit, tanquam terminus actualis productionis, et essendi extra causas. Et licet existentia dicatur ac* cidentaliter convenire, non tamen tanquam accidens prffidicamentale, sed accidentaliter prffidicabiliter, tanquam modus, vel terminus substanti®, qu® reducitur ad ejus pr®dicamentum. Revera tamen essentia ipsa producitur, ut subjecta existentiffi, non seorsum ab illa, Sicut neque seorsum a productione, sed per illam, et natura non producitur seorsum a composito, vel supposito, sed in illo. Essentia autem ut subjicitur existenti® aliquid temporale est, et non ffiternum, neque ®tern« veritatis, quia per temporalem actionem datur existentia, et subjectio esseatiffi ad existentiam. Generatio autem est accidens de pr«dicamento actionis formaliter, sed terminative espicit substantiam, eo quod exit 4 potentia generativa in virtute substanti®, et ideo est accidetis, et tamen ad substantiam producendam. tendit.

Denique arguitur: Quia si una generatio succedit alteri, sequitur quod plures res specie diversae participant eamdem materiam, atque adeo non erunt substantialiter, et ex omni parte divers®. Similiter etiam materia pertinebit ad diversa» species, modo ad unum, modo ad aliam prout fuerint divers® form®; qaiboa

qqitur, e^sic non iqanebit simplici¬ter eadem^ siquidem actualitatem, et speciem sumit a forma.

Respondetur, non esse inconve¬niens, quod res specie diversae ha¬beant materiam communem, sicut habent, non tamen simul informan-do, sed successive, quia materia S19 est, capax oinnium formarum, et ip potentia ad illas. Et ita non commu¬nicant in eadem materia numero, sed eadem materia secundum po-tentialitatem seryit ad diversas for¬mas. in diversis compositis, succes¬sive una forma excludente aliam, et diversum compositum constituen¬te, quod non est inconveniens. Nec inconvenit, quod materia participet per informationem diversas species formarum et constituat diversa com¬posita successive, quia est in poten¬tia ad illas, de se autem non habet nisi entitatem potentialem, quam utique q forma non accipit, sed re¬cipiendo in se formas, actuatur ab illis, et reducitur in actu ad illam speciem a qua informatur, cum enim materia sit pars speciei et composi¬ti, quod constituit,ad multas species potest reduci in actu, eo quod ad omnes est in potentia.

ARTICULUS III.

In quaactionq, et mutatione consistit generatio substantialis ?

Ut cognoscamus, et discernamus substantialem generationem inter multas actiones quae ad illam con¬currunt, oportet duo investigare. Primum, an sit generatio substan¬tialis actio et mutatio distincta a tota actione dispositiva, quae per al-terationem operatur in materia, an vero posita alteratione usque ad ulti¬mam dispositionem, sine nova ac¬tione resultet generatio. Secundum est in ipsamet generativa actione, qua debeamus assignare formalita-tem, in qua consistat ipsaj r^tip, ger iterationis substantialis, invenitur enim in actione genera^iva rat^o eductionis vel productionis forma?, similiter ratio unionis formae ad, ma¬teriam, ratio etiam conversionis, qt alia similia, inter quae oportet dis¬cernere, quid formaliter pertineat ad rationem generationis. Quod ve¬ro attinet ad actiones subsjequeqtes generationem, non oportet investi¬gare, quomodo discernatur ab ill^ generatio, quia consummata, et transacta generatione, actiones quap restant, manifestum est quomodo ab illa distinguantqr,etad generatio¬nem constituendam non pertineant^, sed illam supponant, ut nutritio, au-gmentatio, et aliae similes. A quo vero principio immediate procedat generatio substantialis in illo ini¬tanti, in quo perficitur, et in quo forma introducitur dicemus art.vij.

Circa primum sentiunt aliqui, ge¬nerationem non esse actionem dis¬tinctam ab alteratione, sed posita alteratione, quasi resultare et coq-sequi ad ipsam, et b®c vocatur ge¬neratio, et se habet, ut terminus al-terationis, non quidem ab alteratio¬ne productus, illamque speciflcans, hic enim est qualitas, sec} conse¬cutus et resultans sine nova effi¬cientia propter connexionem natu¬ralem cum illis dispositkmibussjcut resultant passiones posita essentia, sine nova efficientia. Fundamen¬tum sumitur, primo ex quibusdam auctoritatibus D. Thomee in quibus frequenter repetit, generationem esse terminum alterationis. Et spe¬cialiter in tract. de Natura materi©, id est, opus, xlii, inquit: « Quod a)-teratio, per quam spoliatur materia a forma priori in se requirit subjec¬tum actu existens, quia ipsa est mo¬tus, in suo vero termino non requi¬rit subjectum actu existens, termi¬nus autem ejus generatio est. » Et loquens de generatione homii^s I J>.

q. Gxvni.art. u ad 4. inquit: « Quod lioiuu generat sibi simile in quantum per virtutem semini* ejus disponitur materia nd susceptionem talis foraiie. › Ubi generationem etiam redii plie.it i ve, ut est generatio rei similis ronstituitD.Thomas in aetione seminis dispositiva.

Deinde,sumitur fundamentum cx ratione, quia non possunt arridentia se solis producere subsinntinin notione substantiali distincta ab accidentalia accidens enim per se producunt) neque similiter substantia p«r se immediate]>otest talem distinctam actionem producere, cum non sit immediate opcrntiva. Neque similiter accidens, ut motum a substantia potest illam distinctam actionem producere, quia est eadem difficultas dc illa motione quomodo procedat a substantia, et non medio alio accidenti. Si autem accidens non recipit novam, et excellentiorem motionem, ut producat substantiam, ergo eademmet actio, qua producit accidens, non excellentior facta neque elevatior producit substantiam, et hoc. est quod intenditur, quod eadem actio, quin attingit calorem transeat ad substantiam ignis mediante positione caloris resultantem ex connexione ad illum,

Nihilominusopposllum dicendum est : Generationem esse actionem distinctam ab alteratione, nae substantiam resultare ex alteratione, vel ex qualitate per illam producta sicut propria* passiones resultant ex essentia, sed per veram cRlcicntiam prodici distinctam nb efficientia •pia ipsa qualitas per alteralioncm producitur, nec D.Thomas unquam dixit substantiam ipsam resultare ex alteratione. vel ex qualitate per illam producta,sed quod generatio (id est, nrtio ipsa) est terminus litterationis, si autem substantia resultaret exipso, non diceretur generatio esse terminus alteralionis, sed res ipsa genita, si ergo generatio ipm eit terminus litterationis, ergo «t distincla actio nb ea.

Quod autem l>. Tliomat ponat ipsam generationem tanquam «Intinctam actionem nb alteratione eocatat in primis, quia in uicont.GMit. c.1xvii,inquit: « Quodsifonnaaccidentalcs, qua* sunt In rebus corp> ralibus habent proprias actione», multo magis forma substantiali» habet aliquam propriam actionem,n;a est autem hujusmodi actio disponere materiam, quin hwc tlt per altemliouem ad quam suftlciunt forta* accidentales, ergo forma generantis est principium actionU.utformasub stantiali introducatur in generatum. » Ita I). Thoma s ubi condis* tinguit actionem introducentem foe mura substantialem ab actione disponente materiam, qum est olleremlio, nd quam dicit sufficere formam accidentalem, ad illam vem mjuiril formam substantialem generanti», licet non ut principium proximam. Item generatio et corrti|ilio, ita dicuntur terminus alterationis, quoi etiam habent ulterius suos termino», et pro ea parte qua ultorius tn* lient terminos, non sunt ipsa substantia genita vel corrupta, sed artio seu tendentia ad ipsum. Antecedens probatur ex D. Thoma u-u,q.aA'. nrt. i ad 7. ubi inquit: « Quid mors potest sumi uno modo proiprt privatione vita*, ntio modo secundum quod nominat ipsam corruptionem, qua: terminatur nd pei«ationem predictam. De corruptiom nutem, sicutet deKonerationedupUciter loqui possumus ; uno modo secundum quod est terminus altera* tionis; alto modo corruptio potest accipi cum alterationo praecedenti, prout dicitur aliquis mori, dum inc vetur in mortem. » Ecce quomodo l>. Thoma» et fatetur corruptionem esae terminum ntteralionis, sicut et generationem ipsam, et tamea

corruptionem dicit ad privationem terminari, atque adeo similiter generatio terminabitur ad oppositum privationis, quod est forma, ergo sentit generationem et corruptionem non solum esse quid distinctum ab alteratione, tanquam terminum productum, seu resultantem, sed tanquam actionem utpote qui respiciat terminum.

Fundamentum autem assertionis positae est, quia alteratio quae toto tempore antecedente instans generationis procedit, existit in subjecto desinente,et corrupto: ergo non potest ex tali alteratione resultare ipsa substantia genita, nisi intercedat nova, et distincta actio producens ipsam substantiam. Antecedens constabit infra art. vi et vn, conceditur* que ab Auctoribus oppositae sententiae, eo quod alteratio non subjectatur in nuda materia, cum sit motus, sed in composito, ante instans autem generationis non datur compo. situm generatum, sed corrumpendum in instanti generationis : ergo in illo subjectatur alteratio. Consequentia autem probatur, quia non potest resultare generatio ex alteratone in eo subjecto, in quo existit alteratio, siquidenl illud corrumpitur pep generationem, et sic in eo non resultat generatio, cum sint incompatibilia, res quae generatur et subjectum in quo est alteratio illa antecedens ad instans generationis. Si autem resultat generatio in alio subjecto, in quo alteratio non existit, quia corrumpitur ad corruptionem subjecti: ergo non potest resultare ex ipsa talis generatio, alioquin resultaret ex ipsa, id quod destruit ipsam, hoc autem est impossibile cum resultantia fundetur inconnexione necessaria, et per se unius cum alio, non autem potest habere connexionem necessariam per modum resultanti® cum eo, cum quo est incompatibile.

Unde non potest dici, quod ad istam resultantiam non requiritur quod alteratio existat in eodem instanti in quo generatio resultat, sed sufficit immediate antea extitisse, et virtualiter manere in instanti generationis. In hoc enim fundamus totam vim rationis factae, quia repugnat fieri aliquid per resultantiam,et non per novam actionem hoc ipso, qnod non existit, sed habet incompossibilitatem aliquid cum illo, quia resultantia, ut distinguitur ab actione fundatur in connexione necessario, et per se unius cum alio, ita ut existente illa, existat alia resultans, quia eadem actione fiunt, et cessat prima, cessat secunda, sicut ipsa passio resultat ex essentia, et existit cum illa, sed alteratio ut est actio et motus, in ipso subjecto, quod corrumpitur desinit, et non existit in instanti generationis: ergo ex illa non resultat res genita, nec per resultantiam habet esse ex illa, cum potius sit incompatibilis cum illa in eodem instanti. Quod si dicas, intercedere hanc connexionem, quia dispositio illa necessitat ad generationem,respondetur intercedere connexionem, et necessitatem unius actionis cum altera actione, id est,actionis alterativae cum generativa, et sic necessitatur agens ad illam secundam actionem ex suppositione primae, sicut posito assensu praemissarum necessitatur intellectus ad assensum conclusionis,et tamen assensus conclusionis est distinctus actus ab assensu praemissarum, haec tamen connexio actionum supponit generationem esse actionem distinctam, alioquin non sequeretur ex vi connexionis ut distincta a prima, non autem quod eadem actione,qua fit unus terminus sine nova actione, resultet alius in vi solius connexionis, sicut passiones propriae.

Ad primum fundamentum oppositum desumptum ex auctoritatibus

t). Thom® respondetur, quod quando dicit generationem esse terminum ajteratioriis, sensus est, quod eSt finis illius tanquam actio principalior, kd quam ordinatur alteratio, non tanquam ad rem productam per resultandam, sed tanquam ad actionem distinctam, quae praesupposita alteratione iit disponente, oritur nedessario a generante, sicut si diceretur quod assensus conclusionis est terminus assensus praemissarum. Quod ex ipsa doctrina D. Thomae manifestum fit, dicit enim quodl. xi, drt.iv: « Quod per alterationem materi^ disponitur ad formam et per motum localem corpus luminosum accedit ad situm, in quo illuminat, et seciindum hoc diciturquod generatio et corruptio sunt terminus alterationis, et illuminatio motus localis. » Et similia dicit i p. q. liii, art. ili, ubi partflcat motum localem respectu illuminationis cum motu generationis respectu alterationis, sed Constat, quod illuminatio est actio distincta a motu locali, ergo etiam generatio substantialis est actio distincta ab alteratione, et sic explicatur quod dicit D. Thomas quodl. vn, ar. ix, quod alteratio habet duos terminos, scilicet qualitatem, et formam substantialem, intelligitur enim habere duos'terminos non per ibodum resultanti® unius termini ad alium, sed per modum ordinationis hujus actionis ad aliam. Et sic etiam exponitur quod dicit in opusc. h, quod terminus alterationis generatio est, iiitelligitur enim quod est tenhinus per modum finis tanquam actio distincta et principalior, non quod ipsa substantia genita per resultandam oriatur ex alteratioiie sine nova actione.

v Ad id vero quod adducitur ex D. Thoina de generatione hominis,respondetur quod homo dicitur generare sibi simile in quantum per ejus virfciletn disponitur materia, non producendo, vel educendo fbrtftlrto ex materia, sicut ali® generationes, sed quia disponendo materiam unit illi formam et sic illato attingit ut unitam, qu® expositio sumitur e* ipso D.Thomaq.m de potent, art. n ad 6,ubi inquit: « Quod in aliis generationibus generans est causa ipsius form®, in anima autem rationali est causa unionis talis iorinte ad materiam per hoc quod disponit materiam ad eam, nec Oportet quod sit causa ipsius form®. » Ah Vero sicut cum prbducithr fortoa in aliis generationibus, et datur distindta actio producens formam ab alteratione disponente, ita quando attlhgitur forma hominis unitive attingatur distincta actione D. thotods non dicit. Et in hOc 'sunt diversft opiniones, nam Ferrariensis cohtfa Gent.c.LXXXix, solum videtur admittere, quod homo vir tute seminis non producit nisi dispositiones, quibus corpus disponitur, ut sit particeps anima rationalis, ad'quas dispositiones necessario sequitiir unio atti- m® in corpore, ratione cujus viRtfs seminis est causa prmdict® unionis. Et hoc ideo, quia actio hominis nbn pdtest terminari intrinsece ad animam rationalem,qu® spiritualis est, solum ergo terminatur ad id quodl» parte materi® se tenet; id est, ad dispositiones.

At vero Cajetanus .1 p. q. cxfin, art. ii, amplius concedit quam dfc- positivam attingentium,'scilicet kc- tionem qu®per se terminetur fad unionem anim® ad corpus, nonqiii- dem tenentem se ex 'parte animte, sic eriim infunditur a Deo diim creatur in corpore, sdd ex parte materi® quatenus facit non solum dispositiones ; sed etiam quod materia subdit form®, non quidem attingendo ipsum esse forhn®, sed ejus'inesse, seu communicari ad mnteriam,quatenus corporeo et materiali mbdo materia subest, et unitur formfee tOr

'tainaturque ad animam quatenus ^eminenter est forma corporea, licet :in se sit spiritualis,sic enim salvatur proprius et formalius quod homo generat hominem, et quod forma •humana est formalis terminus gene¬rationis, ut informans, et communi¬cata materi®.

Ad fundamentum ex ratione peti¬tum respondetur generationem, ut est actio distincta ab alteratione pro- eedere a substantia mediis acciden¬tibus, ut habent rationem instru¬menti substanti®, ut diximus in q. xn Physie.et sumitur ex D.Thoma m eontra . gent. c.1xix etip.q.cxv,art. r ad 5, ubi inquit: « Quod corpus -agit et ad formam accidentalem, et ad formam substantialem, qualitas enim activa ut calor, et si sit acci¬dens, ngit tamen in virtute form® substantialis, sicut ejus instrumen¬tum, et ideo potest agere ad formam substantialem sicut et calor natura- Jlisin quantum est instrumentum ani¬mae, agit ad generationem carnis,ad accidens vero agit propria virtute. Nec est contra rationem accidentis, ut excedat suum subjectum in agen¬do, sed quod excedat in essendo. » Ita D. Thomas qui etiam videri po¬test de hoc i p. q. xiv, art. viu ad £. Fatetur ergo D. Thomas accidens hdbere sufficientem motionem, ut «ttingat substantiam hoc ipso, quod estvirtus substanti® qu® in ipsa ra¬dicatur, et tanquam aliquid illius,et ut instrumentum ejus producit,alias •solum-produceret virtute propria, si prfficise secundum quod qualitas est operaretur, et non ut aliquid subs¬tanti®. Quid autem addat ista motio supra ipsam virtutem, ut sit instru¬mentum substanti® diximus qu®st. xn citata, art. m, et videri potest D. Thomas i p. q. cxvm, ar. i ad 2, ubi inquit: « Quod virtus illa activa qu® est in semine ex anima generan¬tis detfvata, est quasi qu®dam motio ipsius anim® generantis, nec est anima, aut pars anim® nisi in vir¬tute sicut in serra, vel securi non est forma lecti, sed motio qu®dam ad talem formam, et ideo non oportet quod ista vis activa habeat aliquod organum in actu,sed fundatur in ip¬so spiritu incluso in semine. » Et idem docet in qu®st. de Anima, art. xi ad 2. Fatetur ergo D. Thomas hanc virtutem non habere aliam vim prffiter motionem generantis, qu® non est aliud quam egressio ta¬lis virtutis ab ipso, postquam enim egressa est virtus a generante, non recipit aliam motionem in ipso.

Quod si dicas: Nam in instrumen¬tis eadem actio, qu® attingit termi¬num proprium, eadem ut elevata at¬tingit terminum principalis agentis, ergo similiter virtus instrumentalis generantis per eamdem actionem, qu® est alteratio attingit terminum proprium alterationis qui est qua¬litas, et eadem ut elevata attinget ip¬sam formam substantialem ut gene¬ratio, respondetur hoc jam non per¬tinere ad sententiam quam impug¬namus, qu® dicit resultare ipsam rem genitam posita alteratione, ob¬jectio autem procedit de vera effi¬cientia attingente per alterationem instrumentaliter rem genitam. Ve¬ritas tamen est, quod alteratio non est ipsa actio instrumentalis, qu® elevatione superioris agentis attingit effectum principalem, sed est actio antecedentis habens suum termi¬num qui est positio, subjectaturque in re corrupta, et ordinatur ad ac¬tionem generativam, tanquam ad principalem, qu® consequitur, et inh®ret in ipsa regenerata. Unde virtus generantis movet ordine quo¬dam duplici actione ordinata; pri¬ma per alterationem ad dispositio¬nem, qu® est proprius terminus ejus; secunda per generationem sub¬stantialem, in quo agit ex motione quadam substanti® generantis. Et in hoc illa virtus habet rationem

instrumenti, liret enim priusoperelur ut causa principali* effectum proprium. qui est ipsa disptisitio.tamen post modum inatrumentnlitor. ul virtus substantia- generantis ipsmn substantiam genitam attingit. Nec oportet quod in inxtrumontis sempersit eadem artio illa qua* prwcise o|*ratur dispositionem, et quffi introducit formam principalem, sed potest esse diversa actio, priesertim quando necesse est corrumpi dispositionem pra-vinm per productionem formu* principalis.

Secunda difficultat.

Circa secundam difficultalcm notandum est, quod generatio habet

conversionis, eductionis, sive unitionis, productionis, cl tandem corruptionis, qua- ex illasequitur.Habot rationem mutationis respectu subjecti ejus, quod est materia prout prterise reducit polentialitatem ejus in actum. Rationem conversionis habet etiam respectu materia* cum respectu ad formas, quarum unam deserit, et aliam accipil.et sic unam vertit in aliam, llaheirationem fluctionis respectu forinie prout dependentem materia, et per ejus transmutationem fit, et existit. Habet rnllonern unitionis quatenus tam materiam, quam formam applicat, et immutat «d communicationem ejusdem unitatis in composito. Habet rationem productionis respectu totius compositi,quod de novo ponit in ewo, vel etiam respectu forma-quam educit. Habet denique rationem corruptionis respectu compositi pneoedentis quod destruit, ncc oportet quod destruat formam, ut palet in corruptione hominis, sed sufficit quod eam amoveat a materia, corrumpatque compositum.

Omnes ist® formalitates pertinent ad unam et eamdem actionem,quod patet, quia ab unica virtute, et in ordine ad unum terminum singularem tendit illa actio. Qua-cunque nutem actio, qua* es» in individuo, respicit terminum a quo. et ad quem et subjectum, ergo fundat istas qmnes formalitates seu respectus, qni in niatcrin,etin forma et in termino a quo et ad quem, et in comparatione eorum ad invicem inveniuntur.

In qua autem ex his formalitatibus essentialius, et proprius consistat generatio, articulo sequenti dicemus agendo de termino formali generationi», inde enim dependet ha*c ivsolutio, tractando qui* sit formalis terminus generationis: constat enim quod eum generatio sit actio, el mutatio, formalius debet sumi per ordinem ad terminum nd quem quam secundum formalilatem, et respectum ad terminum a quo.

Solum oportet advertere in pr»senti, quomodo generatio dicatur conversio, quod constabit explicando, quid requiratur ad conversionem. Hequirunlur enim ad illam quinque: primo.quod terminus conversus,qui est terminusa quo, desinat esse, quia si monet non vertitur in alium. Secundo, quod incipiat de novo terminus ad quem, seu conver. lens, vel absolute in suo esse, vel saltem secundum aliquem novum modum essendi, sicut alio modo est Christus in Eucharistia, quam in cado. Tertio, quod inter terminum conversum el convertentem sit aliqua connexio,aut dependentia quatenus unus succedit alteri, el sic saltem in ipsa successione conneetuntur. Quarto, quod sit inter termino* positivos,quorum unus corrumpatur et alius generetur, et quod non cor rumpatur absolute quasi per anni hilationem, sed definiendo in aliud in

quod convertitur. Quinto, quod maneat aliquid commune utrique termino converso, et convertenti, sive per modum subjecti, ut in generatione, sive per modum accidentis extrinseci, ut in transubstantiatione; licet videatur probabile quod absolute potest fieri a Deo conversio sine hac conditione, ut si converteret totam substantiam panis, et ejus accidentia in substantiam et accidentia Christi, aut Angeli; sed tamen tunc non haberet ita proprie rationem conversionis. Unde constat esse diversam formalitatem conversionis et motus, licet uterque versetur inter terminos positivos ad constituendam latitudinem etdistantiam vincendam per motum, conversio autem non respicit.terminos positivos,ut constituunt latitudinem, et distantiam pertranseundam per motum, cum possit salvari conversio sine motu; ut in transubstantiatione,sed ut non fiat aliquid ex nihilo, sed supponatur aliquid transferendum,et transponendum in aliud.

Conversio alia est substantialis, alia accidentalis. Accidentalis est, quando fit transitus de uno accidenti in aliud, ut quando album fit nigrum,et haec semperest conjuncta cum motu : substantialis est,cum fit transitus ab una forma substantiali ad aliam, et haec semper habet conjunctam duplicem mutationem, alteram generativam, alteram corruptivam. Item alia conversio est formalis, alia totalis; formalis est, quando manente aliquo subjecto de una forma fit transitus ad aliam: totalis est, quando tota entitas sive substantia, nullo subjecto communi manente transit in aliam, sicut transubstantiatio in Eucharistia, et haec non potest fieri naturaliter, quia nulla actio naturalis operatur, nisi praesupposito subjecto, seu materia non destruendo illam. De quo vide D.Thomammp.q.LXXv, a. vm ubi designat modos loquendi in istis conversionibus.

Ex his autem colligitur, generationem esse conversionem, quia licet generatio pro termino formali a quo habeat privationem, tamen quia haec privatio antecedens, na^ turali modo est conjuncta alicui forma) positivae ratione cujus generatio unius semper est corruptio alterius, et forma ista quae corrumpitur non annihilatur, sed desinit in aliam, ideo vere, et proprie intercedit conversio in generatione substantiali. Et formalitas conversionis differt a formalitate generationis, quia generatio habet pro termino a quo privationem, conversio formam ut mutandam in aliam succedentem. Et sic est unica -actio, sed duplex mutatio, ut dictum est, eo quod duplex forma mutatur, una de non esse ad esse, quae fit de novo, altera de esse ad non esse, quae corrumpitur, actio tamen est una, quia ab unico agente dimanat una causalitas, quae respicit duplicem terminum,unum a quo, alterum ad quem, inter quos constituitur distantia unica percurrenda per motum, et actionem. In generatione autem et corruptione hominis non fit conversio in substantiam formae rationalis, aut ex ipsa, quia non desinit, sed in ipsam, ut informantem, vel desinentem informare.

ARTICULUS IV.

Quis sit terminus formalis, et quis adeequatus generationis substantialis ?

Distinguimus in generatione terminum adaequatum, seu totalem, et terminum formalem, seu specificativum. Primus solet vocari terminus ut quod, seu qui producitur. Secundus terminus ut quo. 'In termino adaequato, seu quod consideramus omnes partes, ipsamque naturam integram constituentem, et

subsistentiam, qua talis natura sub¬ sistit, et existentiam, qua existit, 'dicitur enim naturam subsistere in supposito subsistente, sicut ‘partes in ipso toto, non quia na¬ tura, Vel partes reddantur supposita, Seu personae in seipsis, sed quia redduntur terminatae, et affectae ip¬ sa subsistentia, et personalitate in qua sunt, sretft partes lineae termi¬ nantur puncto, non quia in se flant punctum, sive per se, sive peracci- dens, sed quia unico puncto affi¬ ciuntur, et terminantur, sicut cor¬ pus afficitur albedine, non fit albe¬ bo,"Sic partes reducuntur illo pancto terminatae, et partes naturae, et na¬ tura ipsa per subsistentiam, et sup¬ positum non redditur in se aliud suppositam, seu persona, sed unica eademque subsistentia Tedditur sup- nosita, et terminata, seu subsistens. Unde non valet illad sophisma : Natura subsistit per aliud,id est, per personam, suppositum vero subsis¬ tit perse, ergo natura, et supposi¬ tum ^unt aliuti, et aliud subsistens. Respondetur enim ad antecedens, tpiodnatura subsistit per aliud, quod est ratio subsistendi, et sibi com¬ municatur, ut subsistat, concedo; per aliud quod m se sit res subsis¬ tens, ut quod, nego. Ad consequens ergo est‘aliud, et aliud subsistens Ut gtw, nego -consequens ergo -est aliud, et aliud subsistens ut quod, nego consequens, unum ut quo et alterum ut quod, transeat; sed hoc est esse distinctum in ra¬ tione'entitatis, non diversi subsis¬ tentis, sicut album et albedo non faciunfduo alba et quod,'sed unum ut qtfo, et aliud ut quod, albedo enim dicitur alba ut quo, id est, ra¬ tio Ct forma aibi licet'sint dure-en¬ tilates eoipus iet albedo. .Formalis terminus «st id, quo constituitur aliquid tanquam actualitate, et -spe¬ cificatione. Illud autem quo consti¬ tuitur in '*ua apecieaubstantia 'ge¬ nerata, vel est forma partialis, vel forma totalis. Forma tota¬ lis est integra natura, seu cons¬ tans ex forma, et materia unitis ut condistinguitur contra suppositum, vel personam, et significatur per modum formae, quia significatur u.t principium, quo aliquid est tale, sicut humanitas est id quo homo est homo. Forma partialis estUlod principium, quod distinguitur con¬ tra materiam, et illi unitum com¬ ponit naturam, resultatque supposi¬ tum, seu terminus naturae, nisi per assumptionem Divinam impediatur. Inquirimus ergo in praesenti, in pri¬ mis de termino totali, an-sit ipsum compositum ut natura, an etiam suppositum quod est terminus ejus. Secundo, de termino formali, an sit ipsa forma, vel unio ejus in materia.

In hac re variee sunt sententi» Auctorum, de quibus videri pos¬ sunt Conimbricenses i de Genera- tion. capite quarto, quaestione ^de¬ cima quinta, et cursus Garmelita- nus disputatione secunda, quaestio¬ ne tertia. Circa terminum enim to¬ talem aliqui dixerunt actionem*ali- quam terminari ad compositum, distinctam ab ea qu® terminatur ad formam, quia sunt res distinc¬ tae. Alii vero dicunt, generationem intrinsece terminari ad formam, extrinsece vero, et 'secundario ad totum compositum, et quasi per resultantiam, non ttt termi¬ nem essentialem. Denique, sdii ponunt pro termino ad»quato ip¬ sum compositum, quod -est natura, excludunt autem-ipsum suppositum, vel; subsistentiam.

Circa terminum vero formalem etiam divisi sunt Auctores, nam quidam dicunt, solam formam esse terminum formalem, dtiamsi ipsa non producatur, sed sola unio. Alii vero dicunt, solam uhionem esse per seterminuml formale mjgenera¬ tionis, fienverol formam, eo qu<£Hn.

bnitii 'gerier&ticme producitur de novo Unio, non vero'semper producitur forma, ut quando generatur homo, oportet autem assignare pro termiiio formali, et specificativo actionis aliquid de novo factum, eo quod actio si riihil fticit de novo, hon est actio. Alii denique dicunt, formalem esse terminum formalem, quando per generationem educitur, vel producitur,quando vero non producitur sed unitur,unionem esse terminum formalem; de quo Conimbricenses ubi supra. Denique, quidam dicunt,generationem convenire cum 'creatione, in eo quod est producere totum, differre autem in eo praecise, quod sit eductiVa unionis.

Dico primo : Totalis et adtequattis terminlls generationis substantialis e!st ipsum compositum, seu totum non solum prout dicit naturam, sed etftim proiit dicit suppositum, ita tdhien quod subsistentia non se habe'at in hoc toto, ut constituens, sed ut terminans naturam constitutam, vehe tamen intrinsece attingitur a generatione, et non extrinsece. Haec cottclUsio est expressa S. Thomae, qui perpetuo docet ipsum fieri sicut et ipsum CSse solum convenire rei subsistenti, seu hypostasi ut patet m p. q. "xxxv, a. i, ubi inquit: «Nativitas potest'attribui alicui dupliciter, Uno modo sicut subjecto, alio modo siCut termino: sicut subjecto attribuitur ei *fuod nascitur, hoc autem proprie est hypostasis non riatura, cufai nasci sit quoddam generari, 'sicut generatur aliquid ad hoc quod sit, ita nascitur aliquid ad hoc ut sit, esse Uutem proprie est risi Subsistentis,'nam forma quae non SUbsistit, dicitur esse solum quia Ca aliquid Cst, persona autem, et hypostasis significatur per modum Subsistentis. » Idem docet de crCatidne, et de quocunque alio fleri, qUOd sit ad rem subsistentem i p. q.:&cv,‘ a.l iWfdefcn Videri potest Phb 'ltraophus vn Mdtapfh. text. 'xxvii, ubi inquit: « Quod neque 'species fit,nec quodcumque; nominari oportet formam, quee in sensibili est, nec est ejus generatio, nec quod quid erat esse,» ubi S. ThomUs lect. vii, inquit: « Quia generatio est ejus quod fit, palam est quod generatio non estform», sed compositi, nec iterum quod quid erat esse rei generatae generatur nisi per accidens, sed forma, et quod quid erat esse est, quod fit in alio, id est, in materia non per se. » Ita D. 'Thomas. ftx quibus verbis Colligitur, quod si id quod genebatur tanqUam terminus totalis, et tanquam quod non: forma solla,neque quidditas,seu quod quid, hoc enim est ipsa forma totalis, seu natuCa, quia sola forma 'partialis non est quidditas et natura, Sed •principium ejus, restat ut terminus totalis sit ipsum suppositum. Unde etiam patet, non legisse, aut non advertisse verba Aristotelis eos, qui dicunt, eum non agnovisse suppositum, seu personam in substantiis, sic enim dicit: « Quodid qUod sit *et generatur non est forma neque qiiidditas sed compositum, » et nomine fOrmee intelligitur forma partialis, nomine autem quidditatis, seu'natur® intelligitur forma totalis, i*Cstatut nomine compositi intelligatur Ipsum suppositum, hoc enim solum est quod condistinguitur a natura, Seu forma totali. Et hunc locum Philosophi saepe observat D. Thomas ad probandum formas nUn fieri, sed ipsum-coinpusitute,*-seu subsistens, ut in i p. q. 1*v, a. rv, et aliis locis.

Fundamentum autem conclusionis sumitur ex ipsa doctrina D. Thomffi, quia generatio per se primo tendit ad constituendam rem in esse integre et perfecte, sed natura rei non habet totum eSse nisi habeat illud‘subsistens, et per se, quia hoc estiprdpritfml substantiae,'Ut Uabdat

esse terminatum et subsistens ; imo repugnat, quod habeat esse, nisi vel in se subsistens, vel alteri subsistenti unitum, sicut humana natura est in Christo, ergo generatio quamdiu non dat tale esse sic subsistens in se, vel in alio manca est, et non integra, nec censetur dare totum suum effectum, ergo tunc est adaequatus terminus in quo sistit generatio, ubi ipsum esse generatum terminatur et sistit: sistit autem in subsistente, ergo subsistens in tali natura est terminus totalis, et ut quod generationis. Et confirtur, quia ad generans pertinet non solum dare formam, sed consequentia ad formam, sicut sunt propriae passiones, sed intimior est subsistentia, quam passiones, quia istae sunt accidentia pertinentque ad ornatum vel operationem substantiae, substantia vero est terminus intrinsecus, et substantialis ejus; unde unio ad subsistentiam Christi fuit substantialis in natura humana, ergo magis pertinet ad generans illam dare, quam proprias passiones. Omitto, quod apud D. Thomam existentia est propria hypostasis seu suppositi ut quod, naturae autem ut quo, ut docet iii p. q. xvii, a. i, et nos ostendimus q. vn Physicorum, ergo si generatio tendit ad dandum esse, terminus ejus totalis, et ut quod erit id, cui convenit esse ut quod, scilicet ipsum suppositum subsistens.

Et ex hoc deducitur ultima pars conclusionis, scilicet ipsam subsistentiam seu suppositum pertinere ad intrinsecum terminum generationis, et non solum extrinsecum, et resultantem, ut videntur sentire Conimbricenses quaestione supra, citata, art. iv, conclus. n et alii, quia ille dicitur terminus intrinsecus, qui directe, et per se attingitur ab actione non secundario et mediate, ac praesupponendo alium primarium ; sed subsistens non potest esse terminus mediatus ac secundarius, supponens alium primarium productum, quia completum, et integrum esse primo et per se invenitur in ipso subsistente, non ante subsistentiam, ergo res ut subsistens, et ipsa etiam subsistentia ingreditur terminum intrinsecum generationis tanquam pertinens ad integrandam, et complendam rem generatam, non ut praedicatum constitutivum, sed ut terminus intrinsecus rei generatae respectu esse illius.

Dico secundo : Terminus formalis generationis non est unio, sed forma constitutiva rei generatae. Unio autem prout dicit applicationem et conjunctionem extremorum non est terminus, sed applicatio, id vero qued resultat ex tali unione, si sumatur per modum suppositi, est terminus formalis tanquam forma totalis. Haec conclusio quae inter Thomistas communis est, constat ex ipso D.Thomam part. q. xxxv, supra citata, ubi postquam dixit, quod nativitas, et generatio attribuitur tanquam subjecto ipsi personae, et non naturae, addit: « Quod tanquam termino attribuitur nativitas naturae, terminus enim generationis, cujuslibet nativitatis est forma, natura autem per modum formae significatur. » Ubi loquitur D. Thomas de termino formali, non de totali, quod est subjectum, de quo jam dixerat, quod est persona. Et similiter videri poterit, in m, distin. viii, q. i, art. ii, et optime in i, dist. v, q. iii, art. i, ubi inquit: « Terminus generationis in creaturis potest accipi dupliciter, sicut etiam et principium, dicitur enim principium generationis ipsum generans, et huic principio respondet sicut terminus ipsum genitum. Dicitur etiam principium generationis a quo incipit generatio, et hoc modo principium vel initium generationis est

privatio formae inducendae, et huic principio terminus oppositus est forma per generationem inducta. » Ita D. Thomas.

Et fundamentum colligitur, quia termino adaequato et totali alicujus actionis illud est terminus formalis quod ipso termino se habet ut forma quae per se specificat actionem, et assimilat genitum ipsi generanti, haec enim sunt munera termini formalis, scilicet formalizare ipsum terminum totalem, quod utique fit specificando, seu constituendo, et assimilando ipsum genitum rei generanti. Constat autem, quod forma termini generati non est ipsa unio, sed aliquid unitum, unio enim se habet, ut communicatio et applicatio, qua communicantur extrema, ergo forma constituens debet esse extremum communicatum, et unitum, hoc enim est ultimum, quod intendit generans, intendit enim assimilare sibi genitum in forma, et posita assimilatione cessat; non cessat autem in unione, quia unio est applicatio ut forma reddatur unita, ergo magis se habet, ut terminus formalis forma unitaquam unio conjungens.Et confirmatur, quia si ista unio, qua unitur ista forma, adhiberetur alteri eodem modo illam uniret materiae, ergo proprium distinctivumet constitutivum formale hujus generationis non est uni propter unionem, sed propter formam unitam. Unde etiam quando forma non producitur per generationem, sed introducitur, et unitur, et si sola unio producitur, adhuc non producitur, ut constituens formaliter, sed ut communicans, et applicans formaliter id, quod constituit ut forma.

Ex quo colligitur, quod cum assignatur formalis terminus,et ratione alicujus formalitatis designetur, si sumatur ly formalis pro communicante, et uniente, sic unio est terminus formalis, si sumatur pro formalitate terminante et constituente, et assimilanto genitum generanti, sic terminus formalis non est unio, sed forma unita; constat autem quod praecipue judicandum est de termino formali, secundum quod terminat potius, quam secundum quod mediat. Verum quidem est, quod non potest forma constituere formaliter, nisi connotando, et suppgnendo unionem tanquam conditionem, et applicationem, ipsa autem forma unita se habet, ut constituens. Et sic etiam, ut supra diximus, art. iii ex Gajetano i p. q. cxviii, art. i, in generatione humana, licet forma non producatur, sed uniatur, tamen non sola unio, sed etiam ipsa forma unita attingitur a generatione non secundum esse formae in se, sed secundum inesse, ita tamen, quod unio se habeat ut conditio, et forma unita ut constituens formaliter, et terminans.

Solvuntur argumenta.

Primo arguitur contra primam conclusionem : Quia salvatur vera generatio sine hoc, quod producatur, vel attingatur suppositum, et similiter sine hoc, quod producatur natura, ergo neque suppositum est totalis terminus generationis,neque natura formalis. Antecedens patet, tum in generatione, quia B. Virgo genuit Christum, quae fuit vera generatio, cum fuerit vera mater ejus, et tamen non attingit suppositum, neque producendo, quia in Christo non fuit suppositum creatum,neque uniendo illud naturae, quia haec unio non est facta per actionem Virginis, sed per immediatam assumptionem Dei; tum etiam quia suppositum resultat posita natura tanquam modus, seu terminus illi adjunctus. Unde si nunc humanitas

dimitteretur a Verbo, resultaret de novo subsistentia creata, ergo supponit terminum generationis omnino prodactum per actionem, siquidem quod restat solum fit per resultantiam : ergo suppositum non pertinet ad intrinsecum terminum generationis, ut actio est, sed posito termino actionis resultat; tum denique, quia D. Thomas nullo modo ate tribuit ipsi supposito rationem termini, sed subjecti generationis, rationem vero termini ipsi natur©, ut patet in p. q. m, art. i, eo quod natura, qu© constat ex unione materi©, et form© est integra, et totalis substantia, ergo de se terminat totalem actionem, et sic ut sit terminus totalis producibilis a generatione, non indiget aliquo alio, sed tamen quia illa natura est terminata supposito, et in illo tanquam in subjecto, ideo dicitur suppositum subjectum generationis non terminus, quia non terminat actionem, sed subjicitur seu supponitur natur© terminanti.

Quoad secundam vero partem probatur antecedens in generatione Divina, in qua totalis terminus est Persona procedens,natura vero non habet rationem termini etiam formalis, alias distingueretur a principio a quo procedit, et sic non esset una tantum natura in tribus Personis.

Respondetur negando antecedens. Ad primam probationem respondetur aliquos existimare actionem B. Virginis in ipsa productione humanitatis,et existentia ejus, ita sistere, quod non dicitur Mater Dei, id est, persona subsistentia in ipsa humanitate, nisi materialiter, et secundario, et per accidens, sicut si modo Deus assumeret meam humanitatem destructa ejus subsistentia, mater qu© me genuit materialiter et per accidens diceretur mater Dej, quia esset mater hominis, cujus natura assumpta e§t a Deo, sip pi^r. cendo humanitatem, in se existenr tem, et terminantem, generationem Virginis dicitur Mater Dei, quia mater humanitatis, qu© alia actione non pertinente ad Virginem, assumpta est a Deo. Si enim actio, generantis non, tangit suppositum* sed sistit in esse natur© quodcupque suppositum illi applicetur materialiter se habebit: et ita B- Virgo formaliter, et per se nqa dicptuj; Mater Dei.

Nihilominus in sententiq. S. Thom© B. yirgo propriissime, e$ formaliter est vera, Mater Dei, noq minus, quam mater Petri est for*: maliter mater illius hominis. nim in generatione hominum, ge: nerans non producit formam, nequq ejus existentiam, vel subsistentiam, sed forma rationalis in se subsistenq creatur a Deo., et infunditur, generans autem unit materiam illi for<- m©, et sic illqd esse anim©, quod fit a Deo communicatu^ a generante ipsi corpori, et non est aliud essp in ipso corpore, et in toto composito, quam ipsum esse, anim© sip communicatum, quia in ipso composito secundum D. Thomam. qop datur nisi unum esse quod quidqjfL provenit a forma ut a principio qi{<xt convenit vero composito, seu supposito ut quod. Unde cum anima rationalis habeat esse per se existens, seu subsistens, licet communicabile materi©, ideo generatio homini? formalissime dicitur attingere personam, quatenus hoc ipsum essp anim©, quod communicatur toti composito, seu perspn©, a generante communicatur corpori, qt facit integrum hominqm. Et ita diqit D. Thomas i-ii, q. iv, art. y ad 2 : « Quod anim© human© remanetesse compositi post corporis destructionem, et hoc ideo, quia idem e§t esse form©, et materi©,ej. hoc $98* est esse compositi. » Similiter prgo

in Christo est unicum tantum esse* quod, est persanae seu suppositi et communicatur naturae, ut docet idem D. Thomaa m p. q. xvii, art il Sed tamen hoc esse Verbi, seu suhsistentia, ordine quodam coramunicata, fuit prius animae prioritate naturae, deinde corpori, quia prius natura assumpsit animam quam corpus, et mediante anima corpus, ut docet D. Thomas in p. q. vi,art. i, ita quod in ipsa creatione animae simul se immiscuit assumptio Verbi impediens propriam subsistentiam, et existentiam animffi,et suam subrogans per assumptionem. Cum ergo in illo puncto actio B. Virginis generativa attigit unionem corporis formati ad animam, quam Deus infundebat, assumebat illudmet esse, et subsistentiam, quam inveniebat in anima communicabat corpori. Et ita sicut actio generativa ordinaria illud esse proprium, et naturale animae communicat corpori, et hac ratione dicitur formalissime mater hominis, et personae subsistentis in humanitate, ita generatio Virginis, esse et subsistentiam Verbi, quam invenit in anima assumpta, communicavit corpori, et ita formalissime dicitur mater illius hominis, seu Personae Divinae, ut subsistentis in illa humanitate constante corpore et anima. Nec tamen B. Virgo assumptionem ipsam efficienter attigit etiam instrumentaliter, quia haec cum ipsa creatione animae immediate a Deo facta est, sed B. Virgo, animam prioritate naturae assumptam a Deo, ipsa generatione communicavit corpori, sicut postea in resurrectione uniendo animam corpori sine nova assumptione iterum resultavit Deus homo, assumptio enim animae virtualiter est assumptio corporis eo quod anima est de se communicabilis corpori.

Quod si dicas: Si tota subsistentia Verbi, et ejus, esse- fuit oolteteip. animas-, et mediante anima ad carnem.ergo separata anima in, morte, caro mansit sine subsistentia Verbi, sicut caro hominis mortui manet sine subsistentia animae quae separatur. Hoc autem est erroneum, alias Filius Dei non esset sepultus, quando ejus corpus seputtum fuit, respondetur ex p. Thoma ui p. q. l, art. u ad 2,ubi hoc argumentum solvit: « Quod Verbum Dei dicitur unitum carni mediante. anima,quatenus caro per animam pertinet ad humanam naturam,quam Filius Pei assumere intendebat, non autem ita quod sit medium quasi ligans unita, Habet autem caro ab anima, quod pertineat ad humanam naturam etiam postquam anima separatur ab ea, in quantum, scilicet in carne mortua remanet ex ordinatione Dtvina quidam ordo resurrectionis, et ideo non tollitur unio Divinitatis ad carnem. » Ita S. Thomas ex cujus verbis constat carnem in Christo mansisse unitam Verbo, non' quin habeant distinctam subsistentiam, quae sibi suppleatur seorsum a forma, nec quia subsistentia animae communicaretur corpori post mortem, sed quia caro mortua etiam pertinet ad humanam naturam propter ordinem ad resurrectionem, et quidquid pertinet ad naturam humanam non fuit dimissum a Verbo, ideo corpus illud mansit assumptum non sub forma animae, nec separatum ab omni forma, sed sub forma cadaveris, quae ad tempus assumpte fuit, in quantum requirebatur ad constitutionem corporis humani mortui, quod adhuc ordinabatur ad humanam naturam, ratione resurrectionis.

Ad secundam probationem res¬pondetur,quod suppositum non re¬sultat ut passio, sed ut terminus naturee omnino preerequisitus ad ejus existentiam, unde sicut existentia

non resultat, sed attingitur ab actione, ita et subsistentia, quae ipsam antecedit, et licet existentia antecederet, adhuc ab ipsa actione attingeretur intrinsece, quia ante subsistentiam existentia ipsa non est terminata, et completa, et sic neque actio constituens rem productam in ratione status totius, ipsum autem totum attingitur ab actione. Quae vero resultant, sunt accidentia, quae nec pertinent ad ipsum totum, ut partes, neque ut*modi seu termini totales sicut subsistentia.

Ad tertiam instantiam dicitur, quod D. Thomas attribuit rationem termini naturae,et rationem subjecti hypostasi, seu supposito, quia sustentat, et subjicitur naturae, et sic nomine termini absolute dicti intelligit terminum formalem tanquam specificatum, in quod tenditur, nomine vero subjecti intelligit terminum totalem, eo quod suppositum non est subjectum ex quo fit generatio (id enim est materia prima) sed quod nascitur per generationem.

Ad secundam partem argumenti respondetur, quod Divinitas non est terminus productus, seu procedens, sed communicatus, et sic est terminus formalis generationis Verbi, est enim id,in quo assimilatur suo principio, et generatio illa, in quantum assimilativa est communicativa naturae Patris, atque adeo natura, ut natura, est ejus terminus formalis commnnicatus, non productus; in processione vero Spiritus Sancti natura ut natura non est terminus formalis etiam communicatus, sed identicus, amor vero infinitus est •terminus formalis, terminus autem productus est persona subsistens, quae etiam amor notionalis dicitur.

Secundo arguitur : Ad probandum unionem non formam esse terminum formalem, quia semper est id, quod producitur de novo, forma autem non semper, ut in generatione hominum, terminus autem formalis debet produci de novo, quia quod non producitur non terminat actionem,quia non accipit esse,actio autem nova debet dare novum esse, imo quando educitur forma non producitur, nisi ut educta, et consequenter ut unita subjecto, et per hoc distinguitur a productione creativa : ergo formalis ratio specifica generationis est teminus ut unitus, siquidem per hoc formaliter, et ultimate distinguatur a creatione. Denique, ex sola variatione unionis videmus variari species actionis, ut cum anima rationalis unitur per generationem, vel reunitur per resurrectionem, non est variatio penes formam, sed penes diversae formae unionem : ergo diversa unio erit ratio diversa specificans, et terminus formalis, iste enim est qui specificat.

Ad primam partem argumenti respondetur, quod non est necesse formalem terminum producide novo in sua entitate, sufficit quod in sui participatione, qua mediante specificat, proprium enim termini formalis est specificare, et formalizare id quod producitur, ad hoc autem non conducit per se, quod entitas formae specificantis de novo fiat, sed sufficit, quod ipsa de novo communicetur specificato, et ita communicatio seu unio de novo fiat, non tamen illa unio est terminus formalis,id*est, formalizans,et specificans, sed applicans, et uniens, unde aliud est ratio formalis termini, aliud ratio noviter producti in re quae generatur ; producitur enim de novo terminus totalis cui convenit esse, et produci ut quod, forma autem cui convenit esse ut quo, non est necesse, quod producatur, sed sufficit, quod communicetur, et sic specificet, et formalizet; ipsa autem unio

non est terminus formalis, id est, forma dans specificationem, sed applicatio termini formalis. Quae doctrina ex D. Thoma quaest. m de Potent. art. ix ad 6, ad 20 et 21 et notatur a Cajetano i part.quaest.cxvm, art. i.

Ad secundam partem argumenti respondetur, non distingui specificative generationem a creatione, quia forma producitur ut unita, quando educitur,nam etiam in creatione cum producatur ipsum totum producuntur partes ut unitae, sed quia ad creationem pertinet producere totum nihil praesupponendo de partibus, sed omnes faciendo de novo, et ex nihilo tam materiam,quam formam, ideo distinguitur ab eductione quae producit totum praesupponendo unam partem, scilicet materiam, ex cujus transmutatione educitur forma; quae applicata materiae totum constituit, et sic per eductionem totum non tam fit, quam componitur, in creationem vero absolute fit. Unde non ratione unionis formaliter distinguuntur, sed ratione termini formalis, qui in creatione est totum ens ex nihilo,in generatione forma constituens tale ens ex praesupposito subjecto, et sic etiam in creatione materia pertinet ad formalem ejus terminum, quia pertinet ad rationem totius entis.

Ad ultimam partem argumenti respondetur negando, quod diversa unio praecise sit diversus terminus formalis in actione substantiali, qualis est resurrectio, et generatio ; utriusque enim producitur unio, et sic non potest ex ipsa solum sumi diversitas formalis istarum actionum, sed ex ipsa forma sumitur, ut stat sub diversa ratione, et modo communicandi se materiae, diversam enim transmutationem exigit generatio omnis, ut communicans animam corpori, quam resurrectio, quae sine tali formatione, et dispositionibus, sed praesupponendo priorem unionem fuisse corruptam,unit animam corpori, et sic respicit formam, ut reunitam, non ut praecise unitam ; similiter etiam formatio hominis ex terra, sicut in Adam, fuit actio distincta a generatione, non propter diversam unionem, tanquam terminum formalem,cum utrobique fuerit producta unio, sed propter ipsammet formam sub diverso modo transmutationis communicatam, et sic fundantem diversem formalitatem seu respectuitt terminandi actionem, quatenus diversas mutationes producit in materia, ut generet, vel ut resuscitet, vel ut formet ex terra; formalis autem terminus sumitur ex forma cum respectu ad viam, et ad transmutationes, quibus fit; istae enim etiam per actionem producuntur, ut ducentes ad terminum. An vero in actione accidentali, v. g. in intensione, sola unio producatur de novo, an vero formalis aliqua perfectio quae addatur qualitati infra q. v inquiretur.

ARTICULUS V.

Quod sit subjectum generationis, et de ejus distinctione a creatione ?

Triplex subjectum, seu triplex ratio subjecti distingui potest in generatione. Est enim subjectum mutationis, quod magis objectum dici potest, quia est id ad quem tendit generatio: est denique subjectum denominationis, scilicet res quae denominatur generata. In generatione ergo mutatur materia de privatione ad formam, sed non denominatur producta, neque generata. Dicitur autem producta forma quae educitur, vel compositum quod de novo accipit esse. Denominatur autem generatum ipsum sup-

positum, quod tanquam genitum respicit ipsum generans. Inter haec subjecta, inquirimus quodnam ex illis sit subjectum inhaesionis cui inhaeerat generatio. Est autem difficultas ex differentia inter alterationem et generationem, quia alteratio tam ex parte sui, quam ex parte sui termini, qui est qualitas, supponit pro subjecto substantiam completam, et in actu, quae est capax accidentium, actio autem generativa non supponit, nisi materiam primam, quae non est capax accidentis antequam habeat formam substantialem, haec autem producitur per ipsam generationem, ergo non supponitur illi tanquam subjectum. Ex alia vero parte materia prima est subjectum mutationis, quia ipsa sola et non totum compositum est, quae transmutatur de una forma ad aliam, et in ipsa recipitur forma substantialis,eique immediate unitur, ergo in ipsa debet esse generatio, quia actio in eo subjecto est, in quo terminus ejus, non enim seorsum a termino recipitur actio, vel mutatio. Et ad idem faciunt auctoritates D. Thomae et Philosophi postea adducendae.

Dico ergo primo : Subjectum mutationis in generationi substantiali est sola materia prima, inhaesionis autem non est sola materia prima, neque materia prima ut subjecta formae corporeitatis, sed totum compositum, quod generatur per illam. De prima parte conclusionis non potest esse dubium, et in eo sensu loquitur S. Thomas cum pro subjecto generationis assignat materiam primam, et non substantiam in actu, expresse enim loquitur de generatione prout mutatio, et de subjecto mutationis, ut patet i de Gener, lect. x, in fine, ubi inquit: « Comparat praedictas transmutationes, secundum subjectum, quod est tantum potentia, et dicit quod prima materia est maxime proprium subjectum susceptibile generationis et corruptionis. » Eodem modo loquitur i p.q. xlv, a. i ad 2, loquens solum de mutatione, et apertius q. m de Potentia a. m ad 4, ubi inquit: « Quod in generatione, et est mutatio et relatio, qua refertur genitum ad generans. Ratione ergo mutationis non habet pro subjecto ipsum generatum,sedejusmateriam, sed ratione relationis habet subjectum ipsum generatum. In creatione autem est relatio, sed non mutatio, et ideo non est simile. » Dixerat autem in solutione ad tertium immediate antea, quod relatio illa creationis ut est accidens inhaeret subjecto et est posterior illo, quod generaliter de omni accidente probabitur infra q. ix, scilicet subjectum inhaesionis ut quod esse compositum.

Ratio autem hujus primae partis est, quia illud est subjectum mutationis, seu motus, quod est subjectum termini motus, seu terminorum, inter quos motus versatur, constat autem quod termini, inter quos versatur generatio, ut mutatio est, sunt forma, et privatio, utrumque autem habet pro subjecto materiam primam, nam ipsa est privata forma substantiali, et ipsa etiam immediate informatur substantiali forma, ergo ipsa est subjectum hujus mutationis, quse est generatio; unde in i Physic. assignatur triplex principium, scilicet materia, forma, et privatio pro ipsa re naturali in fieri, seu pro generatione, materia autem non est principium generationis, nisi ut subjectum talis mutationis, quia subjectum mutationis debet esse principium rei mobilis, non solum in facto esse, sed etiam in fieri; et in ipsa generatione,cum in hoc distinguatur a creatione, quod procedit ex transmutatione alicujus subjecti, ergo oportet quod materia sit principium generationis

tanquam subjectum, non vero ipsum compositum, quia hoc estprincipiatum et non principium.

Secunda pars conclusionis, scilicet quod materia prima, ut subest formae corporeitatis, non est subjectum inhaesionis ipsius generationis, constat manifeste supponendo id quod in libris de Anima latius expendetur, quod in quocunque composito substantiali tantum est unica forma substantialis, quae dat omnes gradus specificos, et genericos, non autem una forma dat gradum corporeitatis, alia viventis, alia sensibilis, ut optime prosequitur D.Thomas i de Gen. lect. x, in fine, et nos in q. i de Anima probabimus. Quo supposito recte sequitur, quod subjectum generationis non sit materia prima, ut subest formae corporeitatis. Quia nulla forma substantialis ista concomitatur materiam, quod nunquam exuatur illa, sed hoc ipso quod corrumpitur una forma substantialis omnes gradus corrumpuntur, quia omnes illi sunt eadem et unica entitas formae, ergo corrupta forma, materia non manet sub aliqua forma, vel gradu corporeitatis ad recipiendam formam et de novo genitam, sed sola et nuda materia recipit illam, et forma praebet materiae omnem gradum non solum primum et remotum, sicut est gradus corporeitatis, sed etiam ultimum et specificum, et sic tollit omnem gradum, quem forma corrupta praebebat.

Certa tertiam partem conclusionis, scilicet quod subjectum inhaesionis sit ipsum totum compositum sumendo generationem, non pro ipsa alteratione praecedente, quam constat recipi in composito antecedente, quod corrumpitur: sed sumendo generationem pro actione illa substantiali distincta ab alteratione ut modo supponimus distingui ex dictis supra articulo tertio. De hoc major est difficultas etiam inter Thomistas, plures enim existimant subjectum inhaesionis ejus esse ipsam materiam primam, ut videtur sentire Cajetanus iii p. q. xxxv, art. i, et alii quos citat, et sequitur Cursus Garmelitanus hic disput. ii, quaest. v. Alii vero cum Magistro Bannez i de Generatione, c. iv, quaest. xi, dicunt totum compositum esse subjectum inhaesionis respectu ipsius generationis.

Dicimus ergo,quod suppositis duobus principiis, altero a nobis supra admisso, et probato quod generatio est actio distincta ab alteratione, nec est pura et nuda resultantia, altero infra probando et admittendo, scilicet quod materia prima immediate et per se non est capax inhaerentiae accidentis, ita ut per materiam sustentetur in esse ipsum accidens, necesse est dicere, quod generatio in quantum est actio de praedicamento actionis non potest habere pro subjecto inhaesionis solam materiam primam. UndeCursus Carmelitanus ubi supra, numero lxi, fatetur generationem substantialem sumptam pro instantanea mutatione seorsum ab alteratione non esse accidens, sed aliquid substantiale tanquam modus. Rubio autem et alii admittunt, quod aliquod accidens si sit incompletum, et quasi vitale possit esse in materia, et non in toto. Cseterum nostra sententia, quam infra ostendemus, affirmat nullum accidens posse per inheerentiam subjectari in materia tanquam in subjecto quod, sed debet esse in toto composito, hoc autem vel est ipsum generans, vel id quod corrumpitur, vel id quod de novo generatur. Et quidem generans non est subjectum generationis, cum non fit actio immanens, nisi forte dicatur subjectum actionis transeuntis esse ipsum agens, sed tunc restat inquirere subjectuoq

generationis, ut passio est, nam in omni sententia passio non est in agente, et sic restat explicandum an materia sit subjectum istius generationis sic acceptae passive, vel potius ipsum compositum. Et deinde restat difficultas in opinione,quod actio sit subjective in passo, et non in agente, quomodo generatio inhaereat in agente, siquidem generatio est in passo in hac sententia. Oportet ergo assignare aliud subjectum. Hoc autem non potest esse res quae corrumpitur, quia in instanti in quo est verum dicere nunc est generatio, est verum dicere nunc non est res corrupta, quia desinit, per primum non esse, ergo non potest illa generatio, quae tunc primo existit, inhaerere in ipsa substantia corrupta, ergo non solum restat, quod inhaereat in substantia genita.

Quomodo autem terminus generationis possit esse subjectum, in quo inhaereat explicatur ex eo,quod subjectum mutatum per ipsam generationem est materia prima, quae est pars componens ipsum terminum, qui est totum. Quare cum actio non inhaereat nisi mediante termino producto, seu ab actione attacto, cum eo enim identificatur actio, et ipse terminus totalis componatur ex materia et forma, seu habeat materiam partem sui in idem coincidit subjectum et terminus, quia terminus substantia est, et sic non habet aliud subjectum, cui inhaereat actio nisi in eo, qui est terminus totalis cum quo ipsa identilicatur. Gaeterum subjectum accidentium semper debet distingui ab ipso termino, quando producitur accidens, eo quod per talem actionem non producitur subjectum actuale, sed supponitur ; per generationem autem substantialem subjectum actuale producitur quod est compositum. Et licet supponatur materia prima, quae est principium recipiendi etiam ipsa accidentia, tamen nec est principium quod recipiens ea, sed principium quo, id* est, ratio qua ipsum compositum, tanquam subjectum quod habere recipere accidentia, nec etiam est principium sustentandi in esse ipsa accidentia, quia principium sustentans in esse, supponitur habere existentiam, quam praebeat accidentibus; materia autem prima non habet illam nisi per formam, ut in q. m Phys. ostendimus, et supra art. i, habet tamen materia esse subjectum respectu formae substantialis, quia forma non sustentatur in materia praesupponendo esse, sed recipitur ut ex ipsa et materia constituatur compositum, quod est habens esse ; et sic distinguit D. Thomas inter subjectum et materiam opus, xxxi, in principio. Cum ergo generatio, in quantum actio,sit accidens, oportet quod pro subjecto inhaesionis, et sustentationis habeat compositum, et non solum materiam primam, licet illa sit principium quo recipiendi, et subjectum etiam mutationis, ut dictum est.

Dico secondo : Generatio et creatio tam completa et adaequata, quae simpliciter dicitur creatio,- quam inadaequata et incompleta, quae dicitur concreatio, qualis est productio materiae primae, aut productio formae dependentis a materia quando fit per creationem, differunt, tum ex parte termini formalis, tum ex parte modi producendi, licet in termino totali materialiter sumpto tam generatio, quam creatio completa conveniant. Haec conclusio sumitur ex doctrina S. Thomae i part. quaest. xlv, artic. ii et m et iv, et quaest. m de Potentia, articul. i et ii.

Pro cujus explicatione duo advertere. Primum, quod licet creatio sit

Unica, et indivisibilis actio attingens ipsum totum, et producens partes, tamen non aeque denominantur omnia creari, sed ipsi toti convenit creari tanquam rei subsistenti, et habenti esse ut quod, partibus vero convenit creari, tanquam principiis constituentibus illud totum, et habentibus esse non ut quod sed ut quo. Hinc nascitur illa distinctio creationis, quod alia est adaequata et incompleta, prima enim dicitur respectu totius, quod attingitur a creatione, ut absolute, et subsistenter habentis esse.Secunda vero respectu partium quae attinguntur, ut habentes esse in alio et cum alio a quo dependent et cui subsunt ut sint,et ideo dicuntur creari. Quae doctrina est D.Thomae qui pluribus locis docet solum creari proprie res subsistentes seu ipsum totum et compositum, materiam vero etformam non proprie creari, aut fieri, sed concreari, ut patet i p. q. xlv, art. iv et q. xliv, art. ii et q. vii, art. ii ad 3, et quaest. iii de Potentia, art. i ad i.

Secundum quod supponimus est, quod tam creatio quam generatio substantialis conveniunt in hoc, quod est producere totum compositum, seu facere rem subsistentem, et completum cui per se convenit esse, sed differunt quod generatio supponit ea, ex quibus constare debet hoc totum, vel omnia, vel saltem materiam primam, generatio enim hominis neque materiam facit, neqae formam, sed utraque conjungit, aliae vero generationes saltem supponunt materiam primam, licet formam educant, et producant. At vero creatio ita producit totum compositum, quod nihil supponit eorum, ex quibus coalescit, sive partes, sive totum, sed quidquid entitatis est in re facit, et ita creatio est talis virtutis, quod ex vi suae rationis formalis habet attingere in re creata omnem rationem entis, sive sit materia, sive forma, sive potentia, sive actus. Quare generatio necessario supponere debet creationem, nec potuerunt res primo incipere per motum ; in quo hallucinati sunt aliqui antiqui Philosophi, et Aristoteles ipse, qui existimantes non dari alium modum producendi res, quam per motum et generationem, inciderunt in ilud inconveniens de aeternitate mundi, non invenientes initium, quo res primum fuerunt productae, si omnes per motum productae sunt, nam hoc modo semper supponebatur aliquid, ex quo mutatio, seu motus fieret, si enim produceretur aliquid non supponendo aliud ex quo fieret, sive mutatione produceretur, quia ex nihilo et non ex subjecto fieret. Ut ergo non ponamus infinitum processum, et aeternitatem generationum in motibus, oportet devenire ad productionem materiae non ex alio subjecto, sed ex nihilo, et consequenter per creationem. Et quia materia non sit sola, et sine forma, sed sub illa et dependens ad) illa, sicut de facto fuit cum in principio creavit Deus cadum et terram, ideo creatio semper est subsistentium,et compositorum,partis autem estconcreatio.

Ex quibus conclusio posita constare potest, et declarari differentia inter creationem et generationem, tam ex parte termini formalis,quam ex parte modi procedendi. Ex parte quidem termini formalis, quia generatio solum habet pro termino formali formam specificantem, sive ut eductam, sive ut unitam,creatio autem habet pro termino formali totam rationem entis, quse reperitur in composito sive ex parte formae, sive ex parte materiae,et sic coincidit ibi terminus adaequatus et formalis. Und eS. Thomas i p. q. xlv, art. iv ad i,explicans illud axioma ex li

bro de causis prima rerum creatarum esi esse, dicit quod ly me non importat substantiam erratam, sed importat propriam rationem objecti creationis,nnm ex eo dicitur aliquid creatum, quia est ens non ex eo, quod est hoc ens, cum creatio sit emanatio totius esso ab ente universali. Igitur formulis ratio, seu terminus e renlion is non esi forma,qua* informat et speciem dat natura*, sed tota ratio entis, quai invenitur in tali re, et sic ex parte termini formalis valde differunt generatio, et creatio, cum id quod est totale in generatione sil formale in creatione.

Ex parte autem diversi modi procedendi differunt generatio et creatio, tum ex parte termini ad quem, tum ex parte termini a quo; ex parte quidem termini ad quem, quia creatio facit ipsum lotum simpliciter producendum omnia qua; in eo sunt, generatio autem facit totum uniendo partes, nnn producendo, velsaltom non omnes, quia materiam prasupponit. Ex parte termini a quo, quia creatio est ex pura negatione, seu ex nihilo, quia nullum subjectum supponit, generatio vero ex privatione, quia supponit subjectum carens forma.

An creatio iit ejusdem rationis in simplicibus, et in compositis f

Ex quibus deducitur, creationem ejusdem rationis esse, sive cum producit enliUitem simplicem, ut Angelum, sive eum producit compositam ut cadum, vel tcrram.Cujus oppositum sentit P. Vaiquez 11 tom. i p.disp.ci_xiv,c.iv,n. xvn, et alii qni eum sequuntur, qui dicit primo creationem non solum esse subsistentiam simpliciter, el totaliter, sed sufficit quod sit productio nlicujus quod sunpte natura subsistere potest, el non esse alteri, seu dependere sicut anima rationalis. Secundo, addi! quod in qualibet ro comjiosita sunt singultu productione* singularium partium, et altera totius, quia ex compositione constatur. tale autem compositum secundum eam rationem, qua a partibus distinguitur creari non potest ejus erae, quia est ex aliquo nempe ex partibus,qua* prioritate natura; prav cedunt, ergo non est ex nihilo.sicut requiritur ad creationem, quod enim nihil priecedat tempore, nequaquam requiritur, ut patet si res ab ictemo crearentur, vera enim creatione fierent,et tamen non processisset tempore niliil. Addit tertio materiam creari vera, et propria creatione, quia de nihilo fit. et licet dependeat n formn, non tamen a©* eundum entitutem sunm, alias mutata forma mutaretur in esse, et entitate; imo quodcunque agens intruducens formam in materium faceret illam existere.quia producens formam non solum facit illam esso, sed etiam quod per illam hubeatesse. idem enim csl producere formam, et effectum formalem illius. Et deinde si Deus conservat materiam media forma tnnquarn principio, et materio est ex illa, non creabitur a Deo, quoties producitur ut conjuncta forma.*, cl ita nullurn compositum fieret per creationem praeter hominem, quin omue aliud secundum formam non educitur e materia. secundam rationem compositi est ex portibus, non cx nihilo, *«*-eundum materiam est cx furina, siquidem fit dependens nb illn. Denique, creationem materia* assimilat creationi anima* rationalis, quia illa naturaliter Iit cum conjunctione od formam, hwc naturaliter cum infusione ad materiam, licet de potentia absoluta unumquodque seorsum fieri possit.

NnilUiMIMS DICENDUM kst : In

creatione qua creantur res compo¬ sitae, non importari plures actiones quibus partialiter creantur singulae partes, et aliam quae ex partibus producat totum, sed unica actione produci totum et partes, et sic ejus¬ dem rationis esse creationem rei simplicis totalis, et rei compositae, quia in utrisque intenditur ens in quantum ens, materialiter vero se habet,quod componatur ex partibus, vel non. Unde S. Thomas perpetuo excludit a proprietate creationis materiam et formam et partes,quas solum dicit concreari, ipsum vero totum subsistens proprie creari, ut videri potest in q. ni de Pot. art. i ad 12, et i p. q. vn, art. n ad 3, ubi expresse affirmat materiam, et formam proprie non fieri, neque creari, sed concreari; specialiter autem loquens de materia, quam Vazquez dicit creari, compositum vero non e diametro opponitur illi D. Thom® qui i p. q. xliv, art. ii, ponens illud argumentum quod materia non creatur, quia non ha¬ bet esse actu, per creationem autem solum fit ens actu, respondet: «Quod probat argumentum materiam non creari solam sed sub forma, eo quod etiam id,quod tenet se ex parte potenti® in creatura a Deo est. » Cursus vero q. xlv, art. iv, ponens oppositum argumentum, scilicet quod illud proprie producitur per primam emanationem, quod sup¬ ponitur in secunda,sed quod suppo¬ niturin generatione est materia,ergo materia proprie creatur,et non com¬ positum, quod certe est fundamen¬ tum Vazquez, respondet S. Thomas eadem solutione, qua argumento antea posito : « Scilicet rationem illam non probare,quod sola materia creatur, sed quod materia non sit nisi ex creatione, nam creatio est productio totius esse, et non solum materi®. » Sentit ergo S. Thomas quod illud esse totius, ut distingui¬ tur a ratione materi® partialiter sumpt® terminat creationem, et sic falsum est dicere, quod compo¬ situm creari non potest, sed solum pars illa, qu® non est ex alio, sicut est materia.

Fundamentum autem hujus, ex quo etiam aperitur deceptio opposi¬ tae sententi®, in eo est, quia ad cre¬ ationem concurrunt duo,alterum ex parte modi producendi,scilicet quod non fiat ex alio pr®supposito, sed ex nihilo; alterum ex parte termini producti, scilicet quod producatur tota ratio entis,seu totum et integrum esse alicujus rei; unde necessario exigit,quod non fiat esse rei ex trans¬ mutatione partis, et conjunctione earum in unum, id enim proprie pertinet ad generationem, non ta¬ men excludit creatio, quod faciat aliquid ex suis partibus, ita quod prffibeat ipsi toti omnia ejus consti¬ tutiva, et partes licet non pr®sup- ponat aliquam ut ex transmutatio¬ ne illius perveniat ad ipsum totum. Et in hoc valde ®quivocat,et claudi- catfundamentum Vazquez,dum con¬ fundit fieri ex aliquo,ut expartecon- stituente tantum, vel fieri ex aliquo, utex principio transmutationis,quod est principium ipsius fieri. Quod enim fiat aliquid, ut constans ex aliquo tanquam ex parte vel pr®di- cato constituente se, non tollit quod fiat simpliciter ex nihilo,si alias nul¬ lum principium pr®supponit, per cujus transmutationem fiat, hoc enim est,quod solum opponitur ipsi creationi, ut est ex nihilo. Cujus ra¬ tio m anifesta est, quia in creatione fieri ex nihilo tenet se ex parte ter¬ mini a quo, in composito autem constare ex partibus, et esse ex illis tanquam ex constituentibus, tenet se solum ex parte termini ad quem, cum pertineant ad constitutivum talis termini, ergo hoc, quod est es¬ se ex aliquo tanquam ex parte cons¬ tituente, non opponitur huic, quod

est esse ex nihilo simpliciter tan¬ quam ex termino a quo, ergo neque opponitur ipsi creationi, quia crea¬ tio salvatur in hoc pnecise, quod sit ex nihilo tanquam ex termino a quo, et consequenter non quod pr®sup- ponat aliquid tanquam subjectum transmutatum ; si autem subjectum ipsum fiat, ut est pars constitutiva totius, magis fit ipsum totum,quam pars, siquidem non ex praesupposi- tione partis, ut transmutandae ad hoc ut fiat totum, sed sine tali trans¬ mutatione ipsum totum iit. Si autem non preesupponit partem, ut ex ejus transmutatione fiat to¬ tum, utique propter ipsum totum facit partem, et tanquam aliquid minus ipso toto facit eam,ergo prin¬ cipaliter respicit totum, et minus princjpaliter partem,ergo direete per creationem fit ipsum compositum, $ed solum facit partem, ut consti¬ tuentem totum,non vero pars,qua? est materia,sed ista concreatur tanquam minus principalis ad creationem to¬ tius, cui directe convenit esse tan¬ quam rei subsistenti ut quod, et con¬ sequenter creari ut quod, quia crea¬ tio directe respicit esse. Itaque fieri ex aliquo ut ex parte constituente et pertinente ad esse rei, non tollit creationem, neque constituit gene¬ rationem, sed fieri ex aliquo tan¬ quam ex principio praesupposito, per cujus transmutationem fiat ipsa res, hoc constituit generationem, quia generatio transmutatio est.

Dices : S.Thomam in n, dist. i, q. i,art. iiiinquit: « Quod esse est per creationem, et ali® perfectiones su¬ peraddita) per informationem et in¬ compositis praecipue illud esse pri¬ ma; partis, scilicet materi®, » ergo pr®supponit S. Thomas creationem primo, et directe terminari ad ma¬ teriam, et illi convenire esse. Res¬ pondetur quod illud esse prim® partis, scilicet materi® est esse po¬ tenti®, et dicitur pr®cipuc esse per creationem ex ea parte, qua nop pr®supponit aliquod subjectum ex quo fiat, non ex ea parte, qua ha¬ beat esse absolute, et simpliciter, hoc enim non habet nisi dependen¬ tor a forma, et hac ratione dicitur concreari, ut ex D. Thom® locis constat, scilicet ratione esse per formam habiti, non absolute in se.

Ad instantias adductas a P. Vaz- quez respondetur ad id quod dicit compositum fieri ex aliquo, scilicet ex partibus, et sic non fieri ex nihi¬ lo jam respondimus non fieri ex ali¬ quo ut principio transmutationis, sed ex aliquo, ut intrinsece consti¬ tuente, quod non tollit creationem, neque compositum fieri ex nihilo ut ex termino a quo cum pars consti¬ tuens solum teneat se ex parte ter¬ mini ad quem.

Ad instantias, quas affert ad pro¬ bandum materiam creari primo et per se, respondetur materiam fieri ex nihilo non ut habens esse, sed ut pars in potentia ad formam rei habentis esse, non est autem in¬ conveniens, quod materia mutetur in esse actuali, sicut mutatur in in¬ formatione transeuudo de privatione ad actum et de una forma ad aliam, et consequenter de uno esse aliud, quod non est corrumpi, nisi per ac¬ cidens,et quantum ad successionem in esse non quantum ad totalem de¬ finitionem, quia ipsaentitas materi® est capax existendi per quamcun¬ que formam ex his, quas potest re¬ cipere, unde esse modo sub una forma modo sub alia, non est tota¬ liter desinere, et amittere esse, sed transmutare illud relinquendo unum modum inad®quatum essendi, et acquirendo alium intra sphmram suarum formarum, a quibus habet esse, sicut si humanitas mea modo assumeretur a Persona Divina acci¬ peret aliud esse, et subsidere non tamen corrumperetur, quia ita exu¬ eret proprium esse, quod subroga-

tur aliud loco illius. Et uno verbo, amittere esse adaequate, et totaliter est corrumpi, amittere esse inadaquate, et cum subrogatione, et suooessione alterius, non est desinere, nec corrumpi. Nec similiter gene¬rans, quod inducit formam in ma¬teriam dicitur producere, aut gene¬rare materiam, licet faciat illam existere, non enim facit materiam quantum ad potentialem suam entitatem, quae est propria entitas materiae, neque ex aliquo subjecto educit, sicut requiritur ad genera¬tionem, sed educendo formam ex illa, transmutat ejus esse,et ita non facit illam absolute existere,eo quod entitas materiae non est limitata ad esse unius formae, sed est capax habendi esse sub quacunque forma et ideo transmutans formas in ma¬teria non dat materiae esse absolu¬te, sed transmutative de una forma ad aliam,sicutexistens in illo quan¬tumcunque mutentur superficies, dicitur manere in eodem loco, quia habet eumdem effectum existendiin loco, provenientem a diversis superficiebus successive, quarum una subrogatur alteri in locando; et animal dicitur habere idem corpus, licet diversae partes succedant, quia sub eadem forma, et dispositione, et ordine succedunt. Sic licet mate¬ri» succedant diversa esse inadaequate ex diversis formis,quia tamen succedunt in ordine ad conservan¬dum eamdem entitatem potentialem materiae, quae est capax omnium formarum, ideo permanet eadem entitas materiae sub diversa succes¬sione existentiae, et esse formarum, et ideo generans tales formas, licet communicet materiae effectum for¬malem,et esse formae non tamen di¬citur materiam corrumpere aut ge¬nerare, quia non primo, et ad»-quate dat esse, sed conservat enti¬tatem ejus in successione diversi esse : sicut e contra qui diyersas partes materiae successivo aggenerat animali, licet diversum corpus materialiter tribuat, non tamen di¬citur generare illud, sed sub eodem corpore conservare. Nec tamen,quia materia fit a Deo sub forma, dioitur fieri ex illa, ut ex subjecto, sed de¬pendentor ab illa ut ab actu. Quare nullo modo potest creatio materi» assimilari creationi animae ratior nalis, quia anima fit ut habens in se esse, et subsistens independen-^ ter a materia licet communicabiliter materiae et quia communicabiliter non suppositaliter, materia autem non fit, ut habens esae indepenter a#forma, sed ut recipiens a for¬ma.

Ad rationem dubitandi, a princi¬pio ad probandum, quod subjectum generationis, quantum ad inhaesionem non sit res generata, responde¬tur ex dictis, quod subjectum mu¬tationis non est subjectum inh»sionis sub eadem formalitate, et ratio¬ne ; est enim subjectum mutationis, quatenus est in potentia ad aliquam formam, est vero inhaesionis non solum ut recipit, sed ut est in actu dans esse, et sustentans in esse for¬mam inhaerentem. Unde cum ra¬tione materiae substantia sit in po¬tentia ad formas substantiales, ra¬tione totius habeat existentiam, ita quod ipsa materia secundum se eam non habet sed prout in toto, inde fit quod ratione sui sit subjectum mu¬tationis, non vero sit subjectum inr hffisionis nisi mediante toto, in quo solum habetur existentia et ratio sustentandi in esse, ut dicemus in¬fra quaestione nona, hoc autem non est res quae corrumpitur, quia desi¬nit esse, ergo res quae generatur.

Sed instabis: Nam subjectum for¬mae eductae, vel unitae non solum quoad mutationem, sed etiam quoad informationem est materia, et non compositum,ergoetsubjectum adac¬tionis, seu generationis. Antecedens

©st certum, quia id quod est informabile a forma substantiali non est nisi materia prima,illud autem dicitursubjectum forma),quod est informabile ab ea. Consequentia tenetur, quiaactio identificatur cum termino, ergo quod est subjectum termini seu formae erit subjectum actionis ad illam. Confirmatur, quia in aliis motibus in eo subjecto est actio ubi est terminus, quia subjectum in quo inhaeret mutatio debet esse commune utrique termino mutationis, ergo cum subjectum utriusque termini seu formae quae generatur, sit materia prima, illa enim recipit utramque formam, illa etiam%debet esse subjectum generationis, quantum ad inhaesionem. Denique, faciunt ad hoc auctoritates S. Thomae ut in i de Gen. lect. x, et vm Met. lect. i et i part. quaest. xlv, articul. ii ad 2, et q. iii de Pot.articul. hi ad 4, in ii, dist. xii, quaest. i ad 2. Ubi perpetuo assignat pro subjecto proprio susceptibili generationis, et corruptionis materiam primam.

Respondetur negando consequentiam, quantum ad subjectum inhaesionis, et ad probationem respondetur, quod actio identificatur cum forma, distinguo :inadaequate tanquam cum termino formali, concedo ; adaequate et tanquam cum termino totali, nego. Itaque retorqueri potest argumentum, nam generatio identificatur cum termino totali, terminus totalis est compositum, ergo generatio est incomposito, et non in sola materia, et sic subjectum inhaesionis non erit subjectum formae, cum qua identificatur generatio, tanquam cum termino formali tantum, sed subjectum generationis quantum ad sustentationem in esse erit ipsum totum, qui directe convenit esse sustentativum, materia autem prima erit subjectum quo recipiendi, non subjectum quod sustentandi. Ad confirmationem respondetur, quod in aliis mutationibus subjectum quod mutatur est ipsum compositum, seu ens completum, in actu, eo quod mutationes illae sunt ad accidentia, et ideo idem est subjectum inhaesionis,et mutationis. Quod secus accidit in generatione substantiali, quae est ad formam substantialem, ubi non potest assignari subjectum inhaesionis, et mutationis sub eadem formalitate, sed subjectum inhaesionis est ipsum totum, secundum quod induit esse subsistens et sustentans, est autem subjectum mutationis ratione materiae, cujus potentialitas mutatur ad formam. Nec oportet manere utrique formae seu termino commune subjectum inhaesionis ; sufficit quod maneat subjectum commune mutationis, licet actio inhaereat in composito in quo est tale subjectum mutationis, quia materia prima non est sufficiens sustentare accidentia, nisi dependenter a toto ut subjecto quod ; hoc enim est inhaerere illi, ut latius dicemus quaestion. ix.

Ad auctoritates D. Thomae respondetur, loqui de subjecto generationis ut mutatio est non de subjecto inhaesionis excludendo compositum, imo expresse in citato loco q. iu de Potent, a. iii ad 4, docet generationem secundum rationem mutationis esse in materia prima, secundum vero relationem esse in composito, ut supra retulimus.

ARTICULUS VI.

Utrum in generatione substantiali fiat resolutio omnis fornix usque ad materiam primam ?

Resolvi usque ad materiam primam, idem est quod spoliari materiam primam omni forma tam substantiali, quam accidentali, quando fit generatio. Et inqpirimus an tol-

latur a materia omnis forma tam substantialis, quam accidentalis, quando aliqua de novo introducitur, quod aliis verbis etiam inquiri solet, videlicet eadem accidentia, quae erant in corrupto, maneant in genito. Et quidem de resolutione omnis formae substantialis in praesenti non tractamus, sed supponimus totaliter spoliari materiam forma substantiali, quando Iit generatio, eo quod in composito non sunt plures formae substantiales, ut ostendemus in quaestion. i de Anima, unde exclusa una forma substantiali, ut altera introducatur, omni forma substantiali praecedente spoliatur.

De resolutione ergo omnis formae accidentalis difficultas est. Nam ex una parte videtur non posse omnia accidentia corrumpi, sed in instanti generationis debere permanere, tum quia in illo instanti debent esse dispositiones, ut reddant materiam dispositam et determinatam ad hanc formam potius quam ad aliam,alias maneret materia indifferens, et indeterminata ad talem formam. Similiter debent manere in illo instanti accidentia, quae se habeant tanquam virtus ipsius generantis, si generans non sit illi conjunctum, oportet enim in illo instanti procedere generationem ab aliquo effective, non a generante, quia ut supponimus non est ibi non a virtute generantis, vel coeli, aut alterius agentis ibi relicta, quia virtus haec subjectabatur in re quae corrumpitur : ergo si desinunt omnia accidentia in illo instanti, perit etiam illa virtus ; tum etiam quia est specialis ratio de aliquibus accidentibus quae omnino a materia avelli non possunt, verbi gratia, quantitas, quae sequitur ipsam materiam, sicut qualitas formam, et mediante quantitate redditur materia divisa, et individuata; constat autem in instanti generationis supponi materiam individuam, et ab aliis materiis separatam: ergo habentem quantitatem, per quam fit ista divisio; quod specialiter urget in homine, in quo quantitas non potest subjectari nisi in sola materia, quia forma est spiritualis: ergo quantitas materiae non evacuatur quando producitur homo, et consequenter, neque videntur tolli alia accidentia quae mediante quantitate subjectantur in substantia ; tum denique est difficultas de aliquibus accidentibus, quae non videntur competere rei genitae, nisi maneant in ipsa materia, sicut videmus in cadavere manere eamdem cicatricem, eumdem colorem nigrum, eadem signa, etc. Aliquando etiam manet calor intra viscera animalis mortui, qui non potest generari a suo corrumpente, praesertim quando suffocatur aqua, neque enim aqua potest generare calorem. Similiter si animal sursum impulsu, non potest in cadavere generari ille novus impulsus, quia non potest produci a generante ipsum cadaver, cum tale generans non habeat vim impulsivam, cum non sit vivens, ergo ista accidentia non extrahuntur ab ipsa materia, nec alia ei similia producuntur, quia non est causa a qua producantur.

Ex alia vero parte obstant duo principia satis nota apud D. Thomam, scilicet quo accidentia subjectantur in toto, quo pei^unte pereunt accidentia; et secundo, quod materia recipit formam substantialem, prius quam accidentalem, ergo exuta forma substantiali, exuuntur omnia accidentia ante recepta, alias manerent aliqua recepta immediate in ipsa materia ante formam substantialem.

, Hinc est, quod ista difficultas maxime pendet ex alia infra tractanda, quaestione nona, an videlicet subjectum accidentium sit sola materia, vel ipsum compositum. Qui enim

tenent materiam osse immediatum s.ubjectum accidentium, consequenter dicunt non oportere in introductione formae substantialis resolvi omnia accidentia, et ita tenet hanc sententiam P. Suarez, disp. xiv Metaph. sect. iii, ubi plures citat ex antiquis, et plures etiam referuntur pro hac sententia a Conimbricensibus i de Generat, cap. iv, quaest. xviii, art. i, praesertim ex Nominalibus, ut Gabriel, ahcOm, Gregorius. Videri etiam potest Murcia, disp. i de Gener, quaest. v, et alii ex recentioribus.

Nihilominus sententia S. Thomae est: In generatione substantiali fieri resolutionem accidentium, ita ut nullum, quod erat in corrupto relinquatur in genito, sed de novo producatur. Constat hoc ex ipso D. Thoma i p. quaest. lxxvi, ubi inquit : Impossibile est, quod aliqua dispositio accidentalis cadat media inter corpus et animam, vel inter quamcunque formam substantialem et materiam suam. » Et hoc ibi probat ratione statim adducenda. Idem docet libr. i de Gener, lect. x, ubi inquit: « Non manere idem numero accidens, sed id quod prius erat corrumpi per accidens corruptione subjecti, et advenire simile acoidens consequens formam de novo advenientem. » Et videri etiam potest, quaestione de spiritualibus creaturis, articul. iu ad 19, et quaest. de Anima, artic. ix ad 5. Eamdem sententiam communiter sequuntur Thomist®, Cajetanus, Soncinas, Capreolus, Bannez, et alii, quos citant, et sequuntur Conimbricenses i de Gener, capit, iv, quaestion. xvm, articul. ii ; Carmelitani, libr. i de Gener. disputation. m, quaestion. vj Eonseca v Met. c. xxvin, q. xx, sect. n.

Fundamentum est illud duplex principium supra insinuatum. Et quidem primum, scilicet quod ipsum totum, et non sola materia est subjectum accidentium infra quaestion. ix, probandum a nobis est; ibi videatur.

Secundum principium, quod ponitur a D. Thoma ubi supra est quia materia, licet sit susceptiva formae substantialis, et accidentalis, tamen ordine quodam recipit illas, eo quod ipsae formae inter se ordinatae sunt, et una essentialiter supponit alteram, sicut gradus vegetativus supponit sensitivum, et actus intellectus supponit potentiam, sic esse accidentale supponit substantiale, tanquam naturaliter illi coocdinatum, et ab eo dependens, esse autem substantiale datur per formam substantialem.

Quod ut radicitus percipiatur, distinguendum est de accidentibus qu® sunt propriae passiones et quae sunt communia. Si sunt accidentia propria certum est, quod non inhaerent materiae, neque illi uniuntur, nisi mediante forma, eo quod non conveniunt materi®, nisi ut dimanantia a forma, non dimanant autem a forma, nisi ut unita materi®, quia non dimanant ab ea, nisi ut habente esse,habet autem esse forma, quando est in materia, vel quia dependet ab illa, vel quia creatur in illa; ergo prius est formam inesse materi®,et illi dare esse, quam materiam recipere accidentia dimanantia ab illa, et ita calor in igne producto non potest esse idem numero qui erat in ligno, quando disponebatur ad ignem, quia iste dimanat a forma ignis introducta. Si vero accidentia sint communia, vel possunt dici communia, quia licet dimanent a forma, dimanant tamen secundum gradum communem, non secundum ultimam differentiam, sicut quantitas dimanat a gradu corporis, qui est communis omnibus, tam elementis, quam mixtis, et de his accidentibus eadem ratio est, atque de

propriis, quia ut advertit D.Thomas i part. quffist. lxxvi, art. vi ad i, sicut dantur diversi gradus unius, et ejusdem formee, ita consecuntur unumquodque genus, seu gradum sua propria accidentia. Quare ista accidentia prout sic dimanantia, et consecuta, necessario supponunt formam in materia, ut ab ea conse¬quantur, non vero ipsa prius ponun¬tur in materia, quam forma a qua consequuntur.

Si vero sint accidentia commu¬nia, et nullo modo dimanent a for¬ma, sed fortuito conveniant alicui, et tanquam non per se connexa, adhuc talia accidentia non rema¬nent in illa materia, nec illi conve¬niunt ante formam. Primo quidem, quia illa accidentia non determinant materiam ultimo, neque disponunt ad introductionem formae, cum non habeant connexionem per se cum forma, ergo non est ratio cur ponan¬tur in materia antequam forma sub¬stantialis ad quam est immediatus ordo materiae, quia materia est po¬tentia substantialis, et ideo imme¬diate respicit actum substantialem. Unde si dispositiones per se requi¬sitae, et determinantes materiam, non prius recipiuntur in illa quam forma, multo minus accidentia non per se connexa. Deinde, quia habi¬tudo materiae ad formam substan¬tialem est immediata, et essentialis, antequam respiciat accidentalem, quia materia est potentia substan¬tialis, cujus immediatum, et per se correspondens debet esse actus subs¬tantialis, ex ordine enim ad actum denominatur, et constituitur poten¬tia. Unde non solum materia respi¬cit formam substantialem, tanquam principalem ordine intentionis, acci¬dentalem autem ordine executionis, ut P. Suarez dicit, ubi supra nume¬ro Lvi,sed formam substantialem res¬picit quasi immediatum specifica-tivum, et ita debet respicere illam ut prius attactam non sotott prtiiS intentione, sed etiam executioho, quia quod essentialiter, et primario terminat habitudinem prius attin¬gitur in executione, quam secunda-*-rium, quia prius essentia constitui*-tur in executione, et non solum in intentione, quam id quod secunda¬rium. Et prseserti.m, quia accidens dependet a substantia in existendo, quia substantia per se existit, acci¬dens autem inexistit, et inhaeret, quod autem est prius in ordine exis-tendi, est prius ordine executionis* et non solum intentionis, executio enim respicit esse existentis, et ita cum forma substantialisdet materite esse substantiale, consequenter dat esse in ordine, et linea existendi, quod est prius ordine inhaerendi> et consequenter, sic ordo executionis est ordo existendi, etiam in hoc or*-dine debet esse prior fama substan¬tialis quam accidentalis. Et hinc est quod quia accidens dependet a sub¬stantia secundum ordinem existen-tiae, valde assimilatur dependentias a causa efficienti, quatenus causa efficiens praesupponit esse, ut ab ea dependeat effectus, et ideo Deus me¬dia efficientia sua supplere potest dependentiam actualem acciden¬tis a substantia sustentante, quia in hoc idem potest facere effi¬ciens, quod sustentans. Quare mate¬ria remota forma substantiali non potest retinere accidentia, et ideo non transeunt eadem numero de corrupto ad genitum existendo im¬mediate in materia.

Dices : Sufficere ad sustentanda accidentia esse partiale, quod habet materia, atque adeo licet dicat ordi¬nem primo, et per se ad formam substantialem, adhuc sufficiens esse manet in materia ad sustentanda accidentia praesertim quse dimanant ab illa, ut quantitas, vel accidentia communia.

Secundo, non sequitur corrumpi

accidentia, licet mutetur forma, et esse substantiale, quia subrogatur loco ejus aliud eequebene sustentans tale accidens in esse, qua ratione diximus supra materiam primam non perire adveniente nova forma, licet mutetur ejus esse, quia subrogatur aliud seque bene praebens esse materise.

Ad primum respondetur, non sufficere illud esse partiale materise ad sustentanda accidentia, tum quia materia non habet esse partiale,sed tantum esse accipit a forma,eo quod forma dat esse substantiale, atque adeo primum esse, quod substat aliis, alias non esset substantiale, non ergo supponit aliud prius in materia; tum quia dato, quod haberet esse partiale, adhuc non potest sustentare accidentia, nisi dependenter a toto, seu composito tanquam existente ut quod, unde ipsa materia solum est principium sustentandi accidentia ut quo, remoto autem vel destructo principio quod, et non subrogato alio supplente in omnibus vices ejus, principium quo neque agit neque recipit. Falsum est autem,quod quantitas dimanat a sola materia,siquid,em dimanat a gradu corporeitatis, quem preebet forma, et sic juxta diversas formas videmus variari quantitates alias, si eadem quantitas semper inesset materiae, fortius et intimius uniretur accidens materiae, quam forma substantialis, quae variatur, cum tamen materia prius essentialiter respiciat formam substantialem.

Ad secundum dicitur, non subrogari accidenti aliud aequivalens,quia subjectum diversum non potest continere idem numero accidens, quod aliud subjectum, quia una causa naturalis non continet effectus alterius totaliter etiam quoad omnem individuationem; sola causa prima potest id totaliter continere, et supplere propter omnimodam subordinationem causae secundae ad primam in omni ratione entis, de quo diximus quaestion. xii Physicor. et dicemus infra quaestion. xii. Et hac ratione Deus sustentans accidens extra subjectum conservat illud idem numero. At vera materia subrogatis diversis formis conservatur eadem numero, quia quaelibet forma inadaequate respicitur a materia, et omnium illarum est capax, ut a qualibet conservetur, accidens vero non respicit plura subjecta, sed adaequate ab uno sustentatur, et individuatur.

Ad primum, a principio de dispositionibus determinantibus materiam, et efficientibus generationem in ultimo instanti dicemus sequenti articulo, quia de hoc est specialis difficultas.

Ad secundum respondetur, quod quantitas non sequitur materiam inhaesive, et dimanative, sed solum sequitur materiam, ut est sub forma, et ut accipit ab illa gradum corporeitatis, cujus proprium accidens est quantitas, ut S. Thomas docet supra primum,quaest. lxxvi. Dicitur autem quantitas sequi materiam, sicut qualitas formam, tum propter similitudinem, tum propter generalitatem; propter similitudinem quidem, quia materia est pure passiva, similiter quantitas nullo modo est activa; propter generalitatem autem, quia tam generalis estquantitas materiae, sicut gradus corporeitatis, nulla autem materia reperitur sine corporeitate, et nulla sine quantitate.

Quod vero dicitur, materiam individuari per quantitatem, et debere supponi individuam in instanti generationis, respondetur materiam non individuari per quantitatem substantialiter, sed perpropriamincommunicabilitatem, quantitas autem solum concurrit non tam ad rationem individuationis, quam ad ejus multiplicationem, et divisio-

nem,haec enim fit per quantitatem, et se habet ut conditio dividens et requisita necessario, ut ejus divisione posita,non ab ipsa sed a substantia seu materia sub quantitate divisa resultet diversa individualitas substantialis, ut dicemus infra quaestione nona agendo de principio individuationis. Hinc autem quantitatem, qua individuatur, et individuat materia, sufficit quod in instanti generationis habeat, prioritate causae formalis a forma,prioritatemdispositivae causae, et materialis a materia, non vero requiritur, quod ipsi materiae sit coaena,eique perpetuo inhaereat, quod ibi latius explicabitur. Nec hoc habet specialem difficultatem in homine,quia licet forma ejus entitative sit spiritualis, informitative tamen, et virtualiter est corporea et ut quo, quatenus praebet gradum corporei tatis, a quo sequitur quantitas, sicut et alia accidentia corporea. Et sic ipsum totum quod resultat, simpliciter est corporeum, scilicet homo atque adeo capax quantitatis ut quod, principium autem recipiendi quantitatem ut quo est ipsa materia ut subest formae, quatenus dat gradum corporeitatis.

Ad secundum respondetur illa accidentia quae remanent in genito non esse eadem numero quae in corrupto, sed similia, ut expresse docet S. Thomas i de Gener, lect. x, eo quod aliquae formae habent talem symbolizationem, et affinitatem, ut petant similia accidentia praesertim in principio suae generationis quando nondum omnem suam perfectionem obtinent, et inter istas est facilis transmutatio, sicut embryonis in animal, animalis in cadaver, et sic cum sint formae vitales et tendentes ad ulteriorem formam petunt similitudinem in accidentibus. Aliquando autem generans producit accidens simile ei quod erat in corrupto propter necessitatem materiae, ex qua fit generatio. Pro quo notandum est, quod formae quae generantur, aut quando de novo fit augmentatio, vel nutritio, licet accidentia propria sive proprias passiones non habeant ex materia, multa tamen accidentia communia sortiuntur ex determinatione materiae in quam introducitur forma, quia accidentia communia non emanant a forma, sed a generante praebente illa juxta occurrentem materiam, et circumstantias, sicut patet quod a generante praebetur ubi, et situs, etiam cum aliquid generatur extra proprium locum tanquam accidens commune, et mutabile: cum autem generans ita agat in passum quod etiam repatitur ab illo ut infra dicemus quaestione quinto, nec perfecte vincit passum in omnibus, oportet quod in ipso genito producantur accidentia aliqua a generante non absolute ut est in se, sed ut modificatio, et temperato per reactionem passi, ab illo enim determinatur generans ad producendum aliquas qualitates, quas ex se solum non produceret, unde quando aqua vel ignis, aut ferrum interficit animal, et generatur forma cadaveris sive ab ipsis, sive a coelo, ut a principali agente, tunc illa accidentia communia producuntur, quae juxta passi resistentiam, aut exigentiam, generans potest producere, et ita aliquando producitur calor in visceribus animalis, licet ab agente frigido introducatur forma cadaveris,eo quod illud agens frigidum licet per se et directe solum producat frigus, tamen ut repatitur a calido quando -interficit animal, imbuitur qualitatibus calidi, et sic etiam aliquid caloris producit cum forma cadaveris: aliquando vero talis calor producitur per antiperistasim, seu circumobsistentiam contrarii, et a ccbIo introducente formam cadaveris, tanquam a causa per se. Quid sit anti-

peristaBis dicemus quaestione quinta. Et eadem ratione videmus nutritivam generare aliquando alimentum cum alienis qualitatibus, et nocivis propter repassionem a materia, quae suis qualitatibus imbuit nutritionem, et similiter generari animal cum aliis qualitatibus, licet semen sit bonum propter infectionem sanguinis, qui est materia. Sic ergo agens, seu generans non solum considerandum est quid possit juxta modificationem quam habet ex resistentia passi, seu reactione, et secundum virtutem, quam inde participat, et similiter secundum virtutem, quam habet a crolo, et ab aliis circumstantibus a quibus omnibus determinatur, vel accipit vim producendi aliqua accidentia communia, juxta exigentiam materiae in qua operatur,atque adeo potest generare similem colorem, cicatricem, et similiter impulsum, et alia similia non vi sua de novo impellendo, sed continuando impulsum quatenus ex corpore impulso generatur cadaver, et ita virtus impressa ab impellente ipsi animali quod corrumpitur, cum in corrumpente non inveniat dispositionem contrariam a qua extinguatur determinat ipsum corrumpens, et communicat illi vim continuandi similem impulsum in cadavere. Nec obstat, quod sensus nullam in hoc sentit mutationem, nec enim ad sensum pertinet judicare de mutatione individuali, quae sit ex sola corruptione subjecti,quando subrogatur illi accidens ejusdem speciei,sed tunc quando alteratur, et mutatur accidens sine alterius similis subrogatione.

Sedadhuc objiciesD.Thomam iv contra Gent. c. lxxxi, dicentem : « Quod materia hominis post ejus mortem quse tali formae fuit subjecta manet sub eisdem dimensionibus ex quibus habebat, ut esset materia individualis,» ergo non denudatur materia omni accidente Saltem quantitate, per quam sigillatur, et determinatur,ut sit haec individua materia. Et confirmatur, quia dispositiones antecedentes non habent contrarium a quo corrumpantur subsequentes, siquidem sunt ejusdem rationis cum illis, ergo manent. Nec dici potest quod per definitionem subjecti desinunt ; nam contra est, quia dispositio ultima cum annexa sit ipsi formae genitae,non corrumpitur per ejus destructionem, cum potius tunc generetur,dispositio autem infra ultimam est compatibilis cum subjecto corrumpendo, ergo non desinit ex sola defitionesubjecti, sed a contrario ; hoc autem non datur, quia ultima dispositio non est contraria illi antecedenti, quae est infra ultimam, sed est ejusdem speciei, verbi gratia, calor ut octo cum calore ut septem.

Respondetur D. Thomam intelligi, quod manet materia cum eisdem dimensionibus radicaliter, quatenus materia est radix earumdem dimensionum non formaliter, quia non manet eadem quantitas, nec sub eadem forma, manet tamen in materia ordo ad eamdem formam, id est, animam ut recuperandam per resurrectionem divinitus, et sic manet eadem dimensio radicaliter. Quod confirmat ibidem S. Thomas dicens quod corporeitas est duplex, alia substantialis, scilicet ratio corporis de genere substantiae, quee non est aliud quam ipsa forma, alia accidentalis, quee est species quantitatis quae est corpus. Et de hac subdit S. Thomas : « Quod licet cedat in nihilum corpore humano corrupto, tamen non impedit, quod idem homo numero resurgat, quia manet eadem corporeitas, eadem manente forma hominis. » Sentit ergo D.Thomas quod non manet eadem dimensio quantitativa in materia hominis, sed idem ordo ad formam humanam,

unde habebit easdem dimensiones, quia habebit eamdem corporeitatem. Alia loca D. Thomae ex q.vii et ix tertiae partis explicabimus articulo sequenti.

Ad confirmationem respondetur dispositiones antecedentes non corrumpi ab ultima dispositione directe tanquam a contrario, sed indirecte, et per accidens, quia introducunt formamincompossibilem praecedenti, et consequenter destruitur subjectum talium dispositionum antecedentium, et sic ipsae desinunt ad definitionem subjecti in quo erant: non est autem inconveniens quod per accidens, et indirecte aliquid corrumpatur a suo simili, destructo fundamento ejus, cui innitebatur.

ARTIGULUS VII.

Quomodo ultima dispositio causetur, vel causet generationem substantialem ?

Supposita sententia, in articulo praecedenti explicata, quod forma introducitur in materiam denudatam omni forma, tam substantiali, quam accidentali duplex urget difficultas in praesenti articulo pertractanda. Primo, quomodo ultima dis* positio possit causari ad modum, quo caeterae antecedentes causatae sunt, aliae enim in ipso subjecto, quod corrumpitur introducuntur, ultima autem dispositio si in ipso subjecto causaretur, cum ipso corrumperetur, et sic non conjungeretur formae substantiali, quae de novo generatur. Si autem producitur ultima dispositio in subjecto, quod de novo.generatur, tunc non produceretur peralterationem sicut caeterae antecedentes,et sic non continuabitur illis,et consequenter non erit causa corrumpendi formam, et disponendi materiam ultimate ad introductionem formae, siquidem non existit in subjecto antfe generationem formae substantialis, et consequenter non expellit formam cor¬ruptam,neque materiam ipsam disponit, ut recipiat formam de novo, siquidem post ipsam formam talis dispositio convenit subjecto, quidquid autem infra talem dispositionem est,compatitur cum forma corrupta, et sic non expellit illam,

Secunda difficultas est, quomodo ultima dispositio possit causare formam quae de novo generatur, sive effective,si ve materialiter, siquidem dispositio illa transit cum subjecto quod corrumpitur, siquidem in sola materia nuda non remanet, supposita sententia explicata articulo prae¬cedenti, et infra quaestione ix ex¬plicanda, quod accidentia non subjectantur immediate in materia pri¬ma, et sic non transeunt de corrupto ad genitum, ex quo fit quod ultima dispositio non potest materialiter determinare materiam,siquidem non inhaeret, nec afficit illam.Similiter etiam non potest effective attingere ipsam formam, quia consequitur post ipsam in subjecto, ergo non potest effective illam generare, et sic generabitur forma a dispositione remota effective, qu» est minor ipsa ultima, quod stare non potest, quia compatitur cum forma corrupta nec habet perfectam,et ultimam virtutem quae ultimo ordinetur, et connectatur cum forma genita, ergo non potest in illam influere effective,

Et urgetur amplius, quia si ultima dispositio non efficitur a generante in subjecto corrumpendo, sed in ipsa re genita, ergo in instanti generationis prius efficietur ipsa forma substantialis, et mediante ipsa emanabit ultima dispositio tanquam accidens illius, ergo non est virtus efficiens ipsius generantis respectu formae substantialis, cum

polia» nb ipsa forma emanet. Similiter in instanti generationis debe* prtesupponi materia pra-parala, et disposita ut introducatur forma, sed tunc materia denudatur omni accidenti, et dispositione, ergo omni effectu formali accidentis disponentis et determinantis motoriam, ergo non remanet materia determinata, et disposita neque formaliter. neque virtualiter; non formaliter,quia nulla forma disponens tunc est; non virtualiter, quia nulla nlia forma remanet, in cujus virtute continea ntur illa dispositio, nisi solum quatdam eonnotatioextrinseca quod immediate antea fuerit*dispositio non ultima, quia ultima non fuit in tali subjecto; hoc autem non sufllcit ut materia dicatur intrinsece, et realiter determinatu et disposita.

Denique, est generalis difficultas, quomodo In illo instanti dispositiones possint operan effective, quia prmeedentc* tunc non sunt, sed desinunt esse, aubsequentcsnutera efficiuntur tunc, ergo non efficiunt ipsam generationem. Et dato quod tunc exi stant, non possunt agere effective in subjectum in quo sunt, ut docet S. Thomas m, quiBstion. ixxxv, nrticul. i ad *. Nec ipsum subjectum agit por illas, quia alias eadem par» ageret et pateretur, esset movens et mola.

Difficultates ista- parum urgent eos qui tenent accidentia subjectari in materia immediate, et cotisequen-Uroaqus suntincorrupta posse manere in genito, et sic facile concedunt dispositionem ultimam immitti n generante in ipsam materiam, quando est sub forma corrupta, clsic pra-pnrare materiam per dispositionem ultimam, quam habet ante formam, et consequenter ab ipsa forma non dimanare ultimam dispositionem, pro qua sententia plures citantur a P. Suare* disp. xiv Melaphy». eect. Ul. Uctcrumuia multi alii existimant subjectari quidem accidentia in materia sola, pnesupponendo tamen prius unionem ad formam substantialem, ut Gonimbricenses i de Generatione, cap. iv, q. iv et probabile repulal Suarez loco citato n. xxxvii et xi.et 1x, ideo adhuc locus est in hac sententia, ul dicatur dispositionem ultimam non dari in materia ante formam substantialem, sed nb ipsa forma dimanare. Unde ipso Suarer tom. in de Gratia, lib. vm, c. xiii, n. x, licet dicat esse probabilius dispositionem antecedentem non perire in instanti generationis, sed manero in genito, ibique consummari in ratione dispositionis ultimal, oppositum tamen admittit ut probabile, sed dicit quod in ea sententia oportet respondere quod vel ultima dispositio non prtrpnrnt materiam, sed forma recipitur in materia immediate, hoc ipso quod denudatur omni formn.velsi prtpparat materiam, ipsa prout praeparans non est a forma, sed a generante.

Reducitur ergo difficultas ad hoc, au ultima dispositio procedat n formo genita quasi effective, etdimanativo, et tomen prwparet. et disponat ipsam materiam; an vero, si pnepa rat materiam non procedat ab ipsa forma, sed ab ipso generante : vel denique an ultima dispositio nullo modo prvparet materiam ad formam sed introducatur in nuda materia, dispositio autem ultima sequatur formam tanquam dispositio omnns non praeparans, et determinans materiam ad talem formam. Quod si ultima dispositio utrumque habet, scilicet determinare materiam. et consequi ad formam, restat videre quomodo id faciat in instanti generationis, et prwsertim, an dispositio ultima habeat ouo virtus effectiva generantis in illo instanti.

Dico khoo i-rimo: Sive accidentia

subjectentur in soli materia, sive in toto composito, dispositio ultima nunquam est simul cum forma quae corrumpitur, sed cum illa quae ge¬neratur. Haec conclusio tanquam certa in hac difficultate statuenda est. Et probatur, quia dispositio ul¬tima expellit formam oppositam a materia, quia ut dicit D. Thomas qusestion. xxvm de Verit. articul. viii ad ultimum per calorem in summo expellitur forma aquae, et ita non sunt simul. Et patet, quia haec expulsio fit per incompossibili-tatem dispositionis ultimae cum forma corrupta, omnes enim dispo¬sitiones antecedentes tendunt ad ex¬pulsionem et corruptionem formae, et ideo opponuntur, et contrariantur illi, ergo ultima dispositio est illa, quae ultimo opponitur, et sic incom-possibilis est cum tali forma, siqui¬dem non restat alia ulterior, quae ad expulsionem ejus faciat, ergo non est simul cum tali forma, quia incompossibilitatem habet cum il¬la. Unde etiamsi accidentia reci¬piantur in sola materia, tamen quia non potest habere simul oppositas, et incompossibiles formas, non po¬test simul habere dispositionem ul¬timam, et formam corruptam. Et sicut forma genita, ut formaliter expellat corruptam, non requiritur, quod simul cum illa sit in materia, alias duae formse essent in illa, sed sufficit quod conjungatur illi per successionem et expulsionem non per simultatem, ita ut dispositio ul¬tima expellat dispositive formam corruptam, non requiritur, quod si¬mul existat cum ea, sed quod succe¬dat illi expellendo non simul exis-tendo. Quod autem dispositio ultima sit simul cum forma genita affirmat D. Thomas quaestione citata de Ve¬rit. articul. vn ad ii, dicens : « Quod calor consummatus simul introducitur cum forma ignis. » Et sumitur ex dictis, quia illa ultima dispositio, sicut est incompossibilis cum forma corrupta, ita est com-possibilis et connexa cum forma ge¬nita, ergo simul est cum illa, nec enim materia datur aliquando sine aliqua forma substantiali, cum qua sit illa accidentalis.

Dico secundo: Dispositio ultima bene compatitur haec duo, scilicet quod praeparet materiam ad for¬mam terminative, quod est non so¬lum dari ad ornatum, sed ad prae¬parationem materiaB erga formam, et similiter quod talis dispositio cau-setur a forma in ordine causae for¬malis, et secundum dependentiam in esse. Utrumque affirmat D. Tho¬mas q. xxvm de Verit. art. vin, in fine corporis, et in iv, dist. xvn, q. i, a. iv, q. i et n et a. v, q. m, ubi affirmat: « Dispositionem ultimam esse effectum formae in genere cau¬sae formalis, et tamen praecedere ipsam in genere causae materialis. » Sed praesertim videri potest D. Tho¬mas in m, d. xm, q. iii, art. i, ubi distinguit triplex genus dispositio¬nis : « Uno modo ita quod cadat me¬dium inter subjectum, et perfectio¬nem illam, quasi instrumentum per¬fectionis illius, sicut diaphaneitas disponit ad lucem. Alio modo dis¬ponit aliquid ad formam si ut prae¬parando materiam ad receptionem formae, ita quod praeexistat in ma¬teria ante formam ordine fiendi non ordine essendi, sicut calor disponit ad formam ignis, non quia medium cadit inter formam et materiam, sed materia approprietatur ad for¬mam ignis per adventum caloris. Tertio modo aliquid disponit ad per¬fectionem aliquam, sicut quod facit ad bonitatem, et decentiam perfec¬tionis, sicut decor personae facit ad dignitatem regiam. » Ecce S. Tho¬mas distinguit dispositionem prae¬parantem materiam ad formam adis-positione ornante, et conducente ad decentiam, et in primo ordine ponit

dispositionem ultimam, ut calor ad formam ignis, quae ordine fienc^ tantum praecedit, non ordine existendi seu ut medium existens inter materiam et formam, et consequenter non prius existens in materia, quam forma.

Explicatur autem conclusio, ostendendo illa duo non esse incompossibilia, scilicet dependere, seu causari a forma, et praeparare, seu determinare materiam ad talem formam consummative, et terminative, sicut dispositio antecedens et alteratio ad illam praeparat, et disponit materiam inchoative. Quod patet, quia dispositio ultima, v. g. calor ut octo, est accidens connexum cum forma ignis ab iliaque dependens in esse tanquam propria passio in ejus radice contenta, sicut clare videmus, quod ignis genitus habet calorem ut octo tanquam proprietatem : et secundo habet calor ut octo esse ejusdem rationis, et speciei cum calore ut sex, vel septem qui ante instans generationis disponebat lignum ad formamugnis, et sic dispositio ultima habet esse terminus et consummatio caloris antecedenter disponentis. Quod S. Thomas aperte fatetur in quaest. xxvm de Verit. articul. ix ad 10, ubi inquit: « Quod ea, quae in instanti fiunt dicuntur fieri, et factum esse, quia quatenus illud instans est terminus prioris temporis in quo fiebat, usurpat sibi id quod priori tempori debetur. » Ergo sentit D. ThOmas quod dispositioni ultimae in facto esse etiam convenit esse terminum antecedentis dispositionis, et prioris temporis, et sic ejus denominationem usurpat sibi. Igitur dispositio ultima secundum istos duos respectus, seu formalitates potest consequi ad formam, et disponere materiam in diverso genere causae, quia enim est accidens incompossibile cum forma praecedente, connexum autem, et subordinatum formae genitae tanquam proprium accidens illius, necesse est quod ab ea dependeat, et ad eam sequatur. Quia vero est terminus, et consummatio praecedentis alterationis, per quam materia disponebatur ad formam generandam, ideo per illam ultimam dispositionem terminative, et consummative materia disponitur, et praeparatur. Et sic illa ultima dispositio terminat duplicem actionem generantis secundum diversam formalitatem, scilicet alterationem, et generationem ; alterationem quidem, in quantum est consummatio, et terminus praecedentis alterationis ; generationem autem in quantum est propria passio connexa formae substantiali, et sic formam substantialem consequitur. Nec est novum, ad unum effectum concurrere duas actiones secundum diversas formalitates, sicut sol et homo ad generandum hominem, vel si datur una tantum actio, scilicet generatio, illa virtualiter continebit vim alterationis praecedentis cujus loco subrogatur complendo ipsam.

Dico tertio : Dispositio ultima non est virtus efficienter influens in generationem substantialem neque in corruptionem formae oppositae. Est D. Thomae q. xxvm de Verit. art. tiii ad 5, ex his quae secundo loco ponuntur, ubi inquit : « Quod dispositio non facit aliquid ad formam effective, sed materialiter tantum in quantum materia per dispositionem efficitur congrua ad receptionem formae. » Et loquitur de dispositione ultima. Ratione autem conclusionis manifesta est ex dictis, quia dispositio ultima cum sit accidens non potest operari effective, nisi ut virtus recepta in aliquo subjecto, et ut inhaerens illi, neque enim calor dicitur calefacere, sed calidum, quia non potest operari

forma, seu principium quo qualis est calor, seu dispositio ultima nisi operante aliquo principio quod, siquidem principium quo essentialiter est alicujus operantis per illud, est enim id quo aliquid operatur, ergo essentialiter supponit principium quo. Si ergo dispositio ultima operatur efficienter generationem, necessario id facit ut recepta in aliquo subjecto, sed non recipitur in corrupto, quia desinit esse neque in aliquo corpore circumstanti, quia illud non disponitur, neque ex illo generatur res, ergo in ipso genito, ut ostensum est, quia ad ejus formam consequitur, ergo non potest effective attingere ipsam generationem, quia non potest effective agere in subjectum, in quo recipitur, ut dicit D. Thomas, i-ii, q. lxxxv, a. i ad 4, et si posset efficere, non tamen generare, qui si recipitur in illo, ut efficiat, jam supponit esse generatum, et existens.

Si dicatur influere saltem effective in corruptionem formae oppositae, contra hoc instat D. Thomas quaest. xxvm de Verit. articul. viii, in corpore, ubi ostendit gratiam non posse per actus a se elicitos effective operari ad remissionem culpae quod est corruptio formae oppositae, sed per informationem subjecti, informando enim expellit formam oppositam non efficiendo, et ratio est, quia efficientia non est directe ad corruptionem, alitis terminaretur per se primo ad non ens, quod est nihil efficere, sed primo et per se terminatur ad ipsam aliquam generationem, seu ad formam, secundario ad corruptionem alterius, ergo si dispositio ultima non potest effective concurrere ad generationem, neque effective influet in corruptionem.

Sed ex hac conclusione insurgit grandis difficultas, qua virtute generans, quando est absens effective attingat ipsum genitum, nam dispositio ultima ut diximus, non concurrit effective ad generationem, dispositio autem infra ultimam non est sufficiens ad producendam formam genitam, v. g. calor ut septem ad producendam formam ignis; tum quia non potest producere calorem ut octo cum sit illo inferior, ergo neque formam ignis ; tum quia illa dispositio antecedens subjectatur in ipso corrupto, quia compatitur cum ejus forma, ergo in ipso instanti generationis non existit, ergo neque effective operatur. Nec potest dici quod manet Virtualiter, aut quod illa dispositio antecedens continuatur cum forma genita, ut significat D. Thomas m p. q. vm, a. xm ad T, dicens: « Quod dispositio quae vi generationis praecedit, naturaliter perfectionem sequitur; quam aliquis jam consecutus est, sicutcalorquifuitdispositioadformam ignis, est effectus profluens a forma ignis, » et q. ix art. iii ad i dicit: « Quod per calorem disponitur materia ad suscipiendamformam ignis, qua tamen adveniente calor non cessat, sed remanet quasi quidam effectus talis formae. » Contra hoc instatur, quia si ita est, non flet in generatione substantiali resolutio usque ad materiam, quia illa dispositio praecedens continuatur cum forma genita, et sic manet in materia, vel saltem manet aliqua virtus, in qua virtualiter continetur illa dispositio, et haec virtus aliquod accidens est. Ad hoc ergo.

Dico quarto: Virtus generantis, quae effective operatur ut decisa, et diffusa ab ipso generante tanquam instrumentum illius, non est dispositio ultima, sed cum dispositionibus antecedentibus invenitur, et in instanti generationis non operatur effective, ut existens in subjecto corrupto, neque in subjecto genito, sed in parte propinquiori ipsi rei geni-

tae. Supponit haec conclusio, quod generans dupliciter potest se habere erga materiam ex qua generat, vel enimestilliindistansetimmediatum immediatione suppositi, virtutis, sicut ignis est proximus ligno quod comburit, et tunc virtus effectiva generantis non est nisi in ipsomet supposito generante, scilicet calor qui est in igne. Aliquando vero generans est distans a materia ex qua generat, et solum est immediatum illi per suam virtutem, sicut soleum generat herbam,et animal quod mediante semine generat aliud, et tunc etiam datur virtus effectiva diffusa, et decisa ab ipso agente, tanquam instrumentum ipsius, ut dicit S. Thomas quaestion. m de Pot. art. xi ad 9 et aliis pluribus locis, et nos probavimus quaestion. xn Physic. De hac ergo virtute diffusa in absentia, vel distantia generantis procedit conclusio. Et prima pars dicit, quod non est dispositio ultima, sed cum antecedentibus ponitur. Et hoc manifestum est, quia dispositio ultima est effectus conjunctus, et annexus ipsi formae genitae, ita quod non existit nisi ubi existit forma genita, sicut calor ut octo non existit nisi ubi forma ignis, ergo non operatur nisi existente forma ignis, ergo non ipsam formam, seu generationem ejus effective attingit. Secunda vero pars, quod illa virtus effectiva non sit in subjecto corrupto, quando operatur in instanti generationis, constat, quia in illo instanti non est illud subjectum, siquidem corrumpitur, ergo neque est illa virtus, quae inhaerebat illi, quod autem non est, non operatur effective per se ipsum, per aliquam autem virtutem non operatur, quia de hac erit eadem difficultas in quo subjecto sit. Tertia pars, quod non existat in re genita tanquam in subjecto, neque in ejus materia, constat ex doctrina S. Thomae i-ii. q. lxxxv, art. i ad 4, et q. cx, art. ii ad i, et quodlib. x, art. iii ad 2, ubi statuit dispositionem, seu accidens non agere effective in suum subjectum, sed formaliter actuando illud, ergo dispositio existens in re genita, non potest illam generare ut de se constat, quia sic supponet existens ante subjectum, et consequenter deberet esse in alio subjecto: nec potest supponi ut existens in materia, et agere effective in ipsam et ex ipsa, quia cum accidens non possit operari nisi ut quo, et consequenter ipsum subjectum, cui inhaeret debet operari ut quod, idem esset dicere quod accidens operatur effective in subjectum, ac dicere quod subjectum operatur effective in se ipsum. Nihil autem se ipsum movet effective, et multo minus materia prima, quae nullo modo est activa, sed passiva, ergo non potest accidens existens in materia prima operari in illa, effective. Quarta pars conclusionis, scilicet quod in casu quo generans est distans a materia quam disponit, et ex qua generat, debet assignari aliqua pars proxima quae per virtutem a generante decisam cum dispositionibus antecedentibus effective agat in partem proximiorem et sic fiat generatio, inde constat, quia nihil efiective agit in se ipsum, sed oportet distinguere agens et passum, partem moventem et partem motam, ergo oportet quod generatio fiat agente una parte in aliam, quando ipsum generans non est ibi praesens, ut per se ipsum agat. Et hoc etiam bene notarunt Conimbricenses in c. v, quaest. ix, art. ii, §. Quare nostra.

Etsi instes: Quia pars proximior non habet in se dispositionem ultimam, v. g. calorem ut octo, sed aliquid infra illam, alias esset in ea ignis genitus, et non solum virtus ad ignem generandum, ergo non potest talis virtus inferior producere

dispositionem ultimam effective, respondetur quod illa virtus licet entitative,et formaliter sit infra calorem ut octo, et infra dispositionem ultimam, virtualiter tamen in quantum instrumentum generantis a quo est decisa talis virtus, habet vim ad attingendum effective formam substantialem rei genitae, et ipsam dispositionem ultimam illius. Et hoc sumitur ex D. Thoma i p.q. lxxix, art. rv ad 4, dicente : « Quod in mixto manent qualitates propriae elementorum licet remissae, in quibus est virtus formarum elementalium; » censet ergo, quod etiam infra calorem ut octo potest virtualiter manere vis formae generantis. Itaque calor qui est infra gradum caloris ut octo, non potest per modunj causae principalis producere nisi calorem similem sibi; et non calorem ut octo, si tamen consideretur non solum ut calor, sed ut calor virtuosus, id est, ut derivatus ab igne tanquam instrumentum ejus ad producendum substantiam similem sibi, et consequenter calorem ut octo, sic operatur illum instrumentaliter non principaliter. Quod si absente, vel destructo generante virtus illa debilior et imperfectior facta sit, aut egressa fuerit, quam ut possit producere substantiam, si eam producit, id fiet virtute causee superioris, scilicet coeli, vel causae primae supplentis, quod deest de virtute generantis, et sic plures formae inanimatae quandoque producuntur a coelo, ut quando cadaver generatur ex jugulatione, vel ex suffocatione, ferrum enim non est productivum directe formae cadaveris, sed ferri; tamen tollendo dispositiones vitales, v. g. calorem, qui est in sanguine relinquit locum coelo, ut introducat formam cadaveris. Quid autem sit in virtute illa, quae est quaedam qualitas, esse virtutem substantiae explicavimus q. xii Phys. quod non est aliquid superadditum qualitati, sed tantum ab ipsa substantia esse derivatam, et aliquid illius in ordine ad producendam similem substantiam.

Caeterum in generatione viventium specialis difficultas est, quomodo distinguatur pars efficiens, et pars effecta, eo quod vivens non generatur successive a parte in partem sicut inanimata, sed organizato corpore et integre disposito tota generatio in instanti perficitur, et ideo non apparet quomodo a parte vicina procedat ipsa forma viventis et ultima ejus dispositio.

Sed respondetur ex doctrina D. Thomae i p. quaest cxvni, art. i ad 3 et rv de Potent, art. xi, praesertim ad 8, ubi docet, quod virtus activa seminis non est in toto semine, sed in spiritibus qui in ipso semine includuntur, in quo etiam spiritu est aliquis calor ex virtute corporum coelestium, quorum virtute agunt ista inferiora, et istae partes spirituosae seminis agunt in alias, quae se habent ut materia, et formant illas, et licet materia illa corpulenta, ex qua fit generatio animalium, varietur per diversas formas quas vocamus formas embryonis usque ad perfectae formaB intro-ductionem, non tamen destruitur illa pars spirituosa in qua est virtus activa seminalis, nec mutatur, ut dicit S. Thomas solutione illa ad 8, et sic semper manet distinctio inter partes, quae effective agunt, et partes in quibus introducitur forma animalis ; in illis enim partibus spirituosis, quae spumosiores sunt non introducitur forma genita, quia ex illis non formatur fcetus, sed ex corpulentiori crassiorique materia seminis, et sanguinis; alioquin, ut ibi argumentatur D. Thomas, si partes illae spirituosae mutarentur, et formaretur ex illis festus, ut ex materia, destrueretur illa virtus semina-

Jis,, et sic non posset virtute seminis usque ad completum perfici generatio. Quid autem fiat de illis partibus habentibus virtutem seminis postquam forma animalis jam est introducta, respondet D. Thomas quaest. illa cxvm citata ad 4, quod evanescente spiritu, et dissoluto semine, desinit esse illa virtus activa, quae erat in semine, eo quod erat vis instrumentalis quae cessat producto jam effectu. Itaque resolvitur pars illa spirituosa; et evaporatur in aliquod corpus; et sic semper distinguitur forma. Et illa qualitas activa seminis licet formaliter sit inferior ad dispositionem ultimam, non tamen virtualiter, in quantum est virtus substantiae derivata ab ea ad agendum.

Ex quo manifestum est quomodo dispositio influat effective ad introductionem formae, vel corruptionem ; constat enim ex dictis, quod virtus effectiva influens debet esse in alia parte, vel subjecto ab illo quod disponitur, et sic semper distinguitur pars movens et pars mota, evitaturque illud inconveniens, quod dispositio non existens in ultimo instanti operari possit, existit enim tunc virtus operans in parte proximiori. Similiter etiam constat quomodo materiadicaturdisposita sive a dispositione*ultima, sive ab antecedenti ; non per extrinsecam denominationem, sed per realem informationem, quia ante instans generationis disponitur materia quasi in fleri, et tendentia ad fdrmam per dispositiones antecedentes, quae subjectantur in ipso toto, quod est corrumpendum, et ipsam materiam determinant ad formam introducendam. In instanti autem generationis determinatur materia in facto esse, et consummative per ipsam ultimam dispositionem, quae non recipitur in sola materia, sed in ipso toto, quia semper est connexa cum ipsa forma, sed tamen illa dispositio habet duplicem respectum, seu officium secundum quod correspondet duplici principio, scilicet formae genitae ad quam consequitur, ut propria passio, etalterationi quam terminat et consummat; et non est necesse, quod secundum utrumque respectum praeparet, et disponat materiam, sed sufficit quod ut terminus alterationis est, illam disponat, non ut proprietas formae, sed quia de facto inhaeret, et existit in ipso toto, et in ejus materia, ut in principio quo recipiendi, hoc sufficit ut per realem, et intrinsecam denominationem dicatur disponere illam.

Ad illa loca D. Thomae in quibus videtur dicere, quod calor qui erat in corrupto, manet in genito, respondetur, non loqui de eodem numero calore, sed de simili, qui ideo dicitur non cessare, quia per calorem similem continuatur, non tamen idem numero manet, ut expresse dicit D. Thomas i de Gener, lect. x, et aliis locis praecedenti articulo citatis, et cum calor adveniens per introductionem formae profluat ab ipsa forma ut eisdem locis, quae in contrarium citantur affirmat doo-tor sanctus non potest loqui de eodem numero calore, quia hic non potest profluere a forma introducta, qui antea praecesserat in subjecto.

Ad difficultates a principio positas respondetur ex dictis. Ad primam dicimus solam alterationem, quae praecedebat in subjecto corrupto non producere ultimam dispositionem, nisi interveniente, et adjuvante generatione, quae producit formam substantialem, et dispositionem ultimam ut illi annexam, et ut terminum alterationis praecedentis; et secundum respectum ad formam ad quam sequitur, est posterior illa; secundum vero quod terminat alterationem praecedentem, et consum-

taat illam in eodem ordine accidentis, sic fungitur officio dispositionis tanquam terminus, et consummatio ejus quae praecedebat, et quatenus consummat et virtualiter continet praecedentem dispositionem, virtualiter dicitur praecedere.

Ad secundam difficultatem respondetur, ultimam dispositionem non causare effective formam ad quam disponit, neque se habere ut virtutem generantis, sed solum ut dispositionem cum duplici respectu, primus ad formam genitam, ut illi annexam per modum propriae passionis, secundum ad dispositiones antecedentes, quarum est consummatio et terminus, et secundum primum respectum subsequitur formam , secundum posteriorem antecedit non duratione, sed natura, et causalitate, ut dictum est.

Ad probationes contra hoc. Ad primum de efficientia respondetur, quod virtus effectiva generantis non convenit dispositioni ultimae formali, sed dispositioni antecedenti, ut est virtus substantiae generantis respiciens formam substantialem producendam, et ordinata ad illam, et consequenter ad dispositionem ultimam, quae ipsam concomitatur, et ita ultima dispositio formalis est terminus seu effectus virtutis generantis, non virtus efficiens rei genitae. Nisi dicamus quod dispositio antecedens, et infra ultimam, in quantum est virtus substantiae, generantis, est etiam dispositio ultima non formaliter, sed virtualiter, quatenus virtute illam continet, sicut et formam substantialem.

Ad aliam probationem ex parte praeparationis materiae respondetur, quod ultima dispositio praeparat materiam consummative, et terminative, seu in facto esse, ita quod usque ad instans generationis exclusive supponit materiam praeparatam in fieri, et tendentia per dispositiones antecedentes, in illo autem instanti introducitur forma in materiam concomitanter praeparatam per illam dispositionem ultimam, quatenus terminus est, et consummatio dispositionum antecedentium, et illis coordinatur, et sic habet vim illarum tanquam terminus in quo consummantur, et sub hao ratione etiam habet vim causalitatis materialis, et praecedentiae ad formam sicut habebant dispositiones antecedentes. Ipsa autem forma secundum respectum, et causalitatem formalem, quia informat materiam, intelligitur respicere materiam secundum entitatem nudam materiae, id est, ut substantialiter informabilis, sic enim materia non est informabilis a forma substantiali mediate accidente, sed per se ipsam immediate, et ita sub hoc respectu informandi solam entitatem materiae respicit forma, non dispositiones accidentales, solum enim respicit illas, ut determinantes indifferentiam materiae ad talem formam, et ad hoc sufficit, quod concomitanter sit ibi dispositio in eodem instanti, dicatur autem praecedere sub respectu, et ordine causalitatis materialis, in quantum terminus, et consummatio praecedentium dispositionum, quas virtualiter continet. Et ita cum instatur, quomodo maneat materia praeparata virtualiter an formaliter, et in qua forma dicatur virtualiter manere illa praeparatio, respondetur in re, et in ipso instanti generationis dari ipsam dispositionem ultimam annexam formae, quae tanquam terminus et consummatio praecedentium dispositionum virtualiter illas continet, et continuat praeparationem, et determinationem quam illae faciebant in materia usque ad illud instans exclusive.

Ad ultimam difficultatem respondetur, dispositionem quae est virtus

generantis effectiva non esse in subjecto, quod corrumpitur, nec in subjecto quod generatur, quia non agit effective in subjectum, in quo est inhaesive, ut ex D. Thoma dicitur in argumento, sed est in parte proximiori, in qua etiam invenitur virtus generantis in ejus absentia, ut satis supra ostensum est.

Gajterum P. Suarez disp. illa Metaphys. sect. iii, num. xxvm, non quiescit cum doctrina tradita existimatque non satisfacere illam distinctionem de mutua prioritate inter dispositionem, et formam; et instat contra illam, quia dispositio si est vere praeparans, et non solum ornatus ac perficiens subjectum, oportet quod determinet, et quasi limitet capacitatem ejus ad talem formam, ergo etiam determinat ipsum agens ad talem formam introducendam ; ergo fieri non poterit, ut talis forma effective sequatur ex forma introducta. Consequentia patet, quia si dispositio fuit a forma, et forma efficitur ab agente, ergo agens non potest determinari a tali dispositione quae producat formam, sed potius mediante forma determinatur agens ad talem dispositionem.

Confirmatur, quia illa dispositio non potest exercere causalitatem materialem, et habere prioritatem naturae, neque respectu actionis qua fit forma, neque respectu materiae, quam disponit. Non respectu actionis, quia illa dispositio sequitur mediante forma, ergo non potest habere causalitatem, et prioritatem respectu illius actionis, quia fit ipsa forma, siquidem quando fit forma nondum illa dispositio, nec est facta ut possit tunc causare. Respectu vero materiae non potest habere istam prioritatem, quia non potest disponere materiam nisi informando illam, non autem potest informare illa dispositio materiam in illo priori, siquidem materia ante formam informatur ab accidentibus, illud autem accidens non potest disponere nisi informando, et inhaerendo, quia sine inhaerentia non est et sic neque disponit; si autem in illo priori non disponit, cui inhaeret illa dispositio ? Non formae, quia sequitur ad illam, et sic pro illo priori nondum inhaeret formae. Non composito quia praeparat ad illud, non vero disponit illud, sed materiam ad illud, ei autem inhaeret quod disponit, ergo inhaerebit soli materiae, atque adeo non est necesse, quod consequatur ad formam,sed inest materiae ab agente.

Respondetur dispositionem ultimam non determinare ipsum agens ut efficiat,sed determinare tanquam effectus ejus; dicitur autem ultima dispositio determinare agens non ut virtus ejus ad efficiendum, sed ut terminus dispositionis antecedentis, quae erat virtus determinata ipsius agentis, et ab eo decisa.Deinde addo quod agens, neque per ipsas dispositiones antecedentes quas emittit in materiam, determinatur ad generandum,sed antequam illas emittat, determinatur ad generandum et tanquam medium necessarium, et virtutem agendi emittit illas dispositiones quae se habent ut effectus ejus, et virtus determinata ad generandum formam, et sic dipositiones istae procedunt ab agente determinato, siquidem in virtute ejus determinate operantur. Nec obstat quod dispositiones antecedentes non sufficiunt determinare materiam vel agens; non sunt enim sufficientes determinare in facto esse, et consummative, bene tamen in tendentia, et inchoative; et in quantum virtus sunt substantiae generantis, etiam effective.

Ad confimationem negatur antecedens.Ad probationem ex parte actionis respondetur, dispositionem non suscipere in se actionem qua

fit forma, sed praeparare materiam in facto esse, ut recipiatur in ea for¬ma, quae est terminus actionis, et hac ratione disponere dicitur ad ac¬tionem in suo termino. Nec requiri¬tur ad munus causae materialis, quod existentia praecedat, sicut in causa efficiente,sed sufficit quod in re concomitetur, itaque in nulla du-ratione detur causa materialis sine existentia, ut in q. xi Phys. proba¬vimus. Ad probationem ex parte materiae, respondetur illam dispo¬sitionem non posse disponere nisi inhaerendo et informando inhaeren¬tia et existentia concomitante, et in re inventa, non autem inhaerentia formalizante, seu constituente for-maliter omnem prioritatem, et cau-salitatem materiae erga formam, vel formae erga materiam : et ita pro il¬la prioritate naturae, seu formalitate et conceptu, quo materia intelligi-tur substantialiter recipere formam, non intelliguntur dispositiones in¬formare materiam (licet de facto ibi sint, sed solum materiam substan¬tiale compositum cum forma cons-tituere, ipsa autem praeparatio et determinatio materiae erga talem formam solum preesupponitur ibi concomitanter, vel antecedenter, non autem formaliterintelligitur,sed id pertinet ad aliam prioritatem,vel posterioritatem naturae, est enim ibi antecedenter ratione dispositionum antecedentium, concomitanter au¬tem ratione ultimae dispositionis, quae in facto esse illas terminat. Et sic patet ad illam interrogationem ubinam pro illo priori inhaeret dis¬positio? Dicemus enim, quod pro illo priori formali non inhaeret, quia illa prioritas non est formalitas in¬haerendi, sed substantialiter com¬ponendi, concomitanter vero, et in re tunc inhaeret in composito ut in subjecto quod, et sustentante illam, in materia vero ut subjecto quo re¬cipiendi, et determinabili per illas dispositiones, nec est necesse ad hoc ut inhaereat in eomposito quod par-tim sit in forma, partim in materia, sed sufficit quod in materia ut 4n subjecto quo,et in toto composito ut in subjecto quod, ut latius dicemus infra quaest. ix.

QUiESTIO II.

DE CORRUPTIONE.

ARTICULUS PRIMUS.

Quomodo differat corruptio in ratione mutationis a generatione, et ab an-nihilatione ?

Ut resolvimus in iii Phys. q. xrv, et v Phys. q. xix, art. i ex Aristotele motus ut distinguitur a mutatione communiter dicta, duas exigit con¬ditiones. Prima ex parte subjecti, quod ejus subjectum sit ens in actu, id est,informatum forma substantia¬li, non ens in potentia,quod est ma¬teria prima, quae tamen sufficit ad mutationem. Secunda ex parte ter¬minorum, ut videlicet motus pro¬prie dictus sit inter terminos positi¬vos et consequenter proprie seu po¬sitive contrarios,ad mutationem vero sufficit oppositio privativa de non esse ad esse, vele contra in subjecto capaci utriusque.Exquo apparet cor¬ruptionem non esse motum stricte dictum ut contraponitur mutationi, eo quod non est inter terminos positi¬vos sed versatur ab esse ad non esse. Dubium autem est in duobus. Pri¬mum, an ex eo quod terminus ad quem corruptionis sit desitio formae, amittat rationem mutationis subs¬tantialis et solum sit privatio genera¬tionis. Secundum, an ex eo quod solum est in subjecto capaci dif¬ferat ab annihilatione, qua res tota¬liter desinit in nihilum. Ideoqu

manebit dubium an utraque tam annihilatio, quam corruptio sit mutatio. Et loquimur hic de corruptione in ratione mutationis, nam in ratione actionis sequenti articulo tractabimus, an generatio, et corruptio sint eadem actio, vel quomodo connectantur inter se.

Ets ergo aliquorum sententia, corruptionem non esse realem mutationem, sed privationem tantum actionis, et concursus quo forma praecedens conservabatur,opponitur enim corruptio generationi, et non quia aliquid producit, sed quia destruit : ergo privative se habet, et sic realem mutationem non importat, imo neque identitatem in actione cum generatione, sed connexionem et nexum, quia sicut introducta una forma sequitur aliam extirpari,ita posita generatione consequitur corruptio, consecutive,ergo se habent non identice. Et hoc non semper, aliquando enim potest dari generatio sine corruptione, ut si non praesupponatur forma positiva in materia, quae corrumpatur. Ratio hujus est, quia corruptio tendit ad negationem, id est, ad non esse : ergo non est mutatio positiva, sed negativa; ex termino enim ad quem denominatur mutatio.

Alia sententia est per aliud extremum quffi sentit corruptionem, ita esse positivam mutationem,ut etiam annihilatio positiva mutatio sit, eo quod ad annihilationem requiritur virtus infinita, sicut ad creandum : ergo ipsa annihilatio est aliqua mutatio positiva, seu operatio, siquidem fundatur in virtute positiva.

Nihilominus Dico primo : Corruptio essentialiter, et formaliter est mutatio distincta a generatione. Dico essentialiter et formaliter, quia suppono generationem ipsam, cui opponitur corruptio non solum radicaliter, sed etiam formaliter esse mutationem ut probatum est quaestione praecedenti, articulo primo. Corruptio autem, si est mutatio, cum sit formaliter opposita generationi, formaliter etiam erit mutatio sicut ipsa, quod magis verificatur in corruptione, quam in generatione, eo quod ad corruptionem necessario exigitur, quod praecedat tanquam terminus a quo ipsa forma, qua corrumpenda est,et non potest praecedere solum prioritate naturae eo quod per corruptionem desinit esse forma, nihil autem desinit, nisi prius existat cum sit transitus de esse ad non esse; nihil autem existit, nisi in aliqua duratione non autem in sola prioritate natursB, quae non est prioritas existentiae, sed significationis, et formalitatis, et causalitatis, quatenus per illam significatur hoc dependere ab illo, et secundum hanc formalitatem, et non secundum aliam coordinari cum illo. At vero in generatione, cum procedat de non esse ad esse, non supponit aliquam durationem sui termini a quo, et ita sufficit ad generationem mutationis in generatione, quod privatio praecedat prioritate naturae, sufficit enim, ut aliquod subjectum, quantum est ex natura sua, careat aliqua forma cum capacitate illius ut indigeat actione acquisitiva talis formae, et consequenter quae respiciat illam tanquam terminum ad quem talis acquisitionis, et consequenter aliquem terminum a quo respiciat, qui utique est privatio, non quae in illo instanti existat seu afficiat subjectum, sed quae in illo instanti expellatur, et non permittatur sequi ad naturam.Sufficit autem ad rationem termini a quo, ut in ipso instanti sit in expelli a subjecto non ut existens, et consequenter verificatnr mutatio, quod [aliter se habeat in isto tunc temporis, quam ante in prioritate naturae.

Quod ergo corruptio sit distincta

mutatio a generatione manifeste asseritur a D. Thoma quaest. xxvm de Verit. art. i et vi et sumitur ex Philosopho v Physic. cap. n, lectio. ii apud D. Thomam, ubi distinguit tanquam duas mutationes eam quae est de subjecto in non subjectum haec est corruptio, et eam quae est de non subjecto in subjectum haec est generatio, quae autem est de subjecto in subjectum est motus, quia versatur inter contraria,et non inter contradictoria. Dicitur autem mutatio de subjecto in subjectum, vel de non subjecto in subjectum, intelligendo nomine subjecti non ipsum suppositum seu substantiam, sed ipsum esse vel non esse, seu affirmatum, et non affirmatum, ut explicat D.Thomas quaestione xxvm citata, art. i. Ratio autem hujus est, quia non solum aliquid mutatur quando acquirit formam, sed etiam quando amittit, imo tunc maxime apparet mutatio, quando forma aliqua amittitur, ut cum aer amittit lucem, vel corpus albedinem, quia tunc verificatur,quod aliter se habet nunc quam prius. Quod autem sit distincta mutatio a generatione patet, quia respiciunt distinctos terminos tam ad quem, quam a quo, mutatio autem cura consistat in transitu de uno ad aliud,ubi est distinctus terminus a quo et ad quem, est distinctus transitus, et consequenter distincta mutatio, constet autem, quod corruptio transit de esse formae ad non esse illius, generatio autem e converso, de non esse alicujus formae ad esse illius, ergo important distinctum transitum, secundum distinctos termino a quo et ad quem.

Quod vero corruptio sit mutatio realis ostenditur distinguendo de eo, quod est reale tanquam quid positivum, vel de eo quod est reale, id est, a parte rei inventum, licet a parte rei non ponatr sed tollat, sicut dicimus tenebras, et caecitatem dari a parte rei, quia non ficte, sed vere inveniuntur. Hoc secundo modo distinguit D. Thomas realiter corruptionem a generatione quaestione xxvm citata, art. vi. Et ratio est, quia hoc modo a parte rei invenitur et verificatur ipse terminus formalis, seu mutatum esse corruptionis, scilicet desitio formae, quia de facto corrumpitur forma,ergo et ipsa mutatio seu fieri realiter invenitur.- Non tamen dicitur mutatio positiva, quia terminus ejus positivus non est, ergo neque ipsa mutatio positiva esse potest, nec enim positive fit, aut transit id quod in se positivum non est sicut non esse formae.

Dices : Per corruptionem non solum aliquid negativum resultat, ut terminus, scilicet privatio formae, sed etiam aliquid positivum,scilicet formam illam manere in potentia materiae in ordine ad agens supernaturale, quae antea erat in actu, ergo aliqua positiva mutatio invenitur in materia, scilicet novus modus potentialitatis, et ordo ad diversum agens . Respondetur materiam ipsam nihil positivum recipere per ablationem formae, quod antea non haberet, quia etiam ante dicebat ordinem ad formam, ut educibilem semel ab agente naturali, et pluries ab agente supernaturali. Quare educta forma, et immutata materia per ipsam,cessat respectus ad agens naturale,ne amplius possit eam educere, non ex mutatione potentiae in materia, sed ex defectu agentis naturalis extrinseci; quando autem forma corrumpitur, nulla amplius mutatio fit in ipsa potentia materias quoad istum respectum continendi formam.

Ex conclusione posita colligitur, quod si in generatione alicujus^rei non detur forma aliqua corrumpenda positiva, sed tantum privatio tollenda,ut cum lux destruit tenebras,'

tunc corruptio, et generatio non sunt duae mutationes, quia corruptio non invenit formam, quam destruat, et transire faciat ab esse ad non esse, sed solum invenit privationem ex parte termini a quo, quae non mutatur de privatione in aliam privationem, transitus enim de non esse in non esse, non est mutatio, ergo solum erit mutatio de privatione ad esse, ergo corruptio privationis non est alia mutatio, quam transitus ad esse, qui utique generatio est. Et ita doceri solet in materia de justificatione, quod si culpa quee destruitur noii est nisi privatio in anima, justificatio est unica mutatio in quantum ponit gratiam, et remittit culpam, si vero culpa quee destruitur, relinquit aliquid habituale per modum positivi, et conversionis ad creaturam, tunc est duplex mutatio, ablatio illa culpee, et introductio gratiae.

Dico secundo : Corruptio, et annihilatio differunt ex parte termini ad quem, quia per annihilationem res totaliter desinit esse tam ex parte subjecti et ita annihilatio non est mutatio proprie dicta sicut neque creatio, licet significetur per medium mutationis. Haec conclusio manifesta est, quia annihilatio opponitur creationi, et ita sicut creatio nullum concursum habet ex parte cau- S8B materialis, sed solum ex parte causae materialis, sed solum ex parte causae efficientis quae dat totum esse, tam ex parte formae, quam ex parte materiae, ita annihilatio non est desitio per concursum alicujus causae materialis, sed per solam ablationem, et suspensionem concursus Divini perficientis, et dantis totum esse, unde cum non fiat in aliquo subjecto non est mutatio. Ex quo fit, quod terminus annihilationis dicitur esse totaliter ipsum nihil, non solum, quia totaliter desinit ipsa res gua corrumpitur, sed etiam, quia nullus terminus positivus illi adjungitur, qui de novo fiat, in quem desinat ipsa rei destructio, sed pure ex parte termini ad quem invenitur nihil, et hoc praecipuum est in annihilatione, scilicet quod desinat in nihilum, unde quantum aliquid destruatur, sive totaliter, sive partialiter si tamen non desinat in nihilum, sed adjungatur illi aliquis terminus positivus, in quem desinat non est annihilatio. Et hac ratione in Eucharistia non annihilatur panis licet totus destruatur et desinat esse, non tamen desinit in nihilum, sed in corpus Christi, et ita est destrucctio panis per conversionem, non per annihilationem. Ratio hujus est, quia annihilatio ut diximus fit per suspensionem concursus totaliter conservantis in esse,ergo non solum pertinet ad ipsam totaliter rem aliquam destruere, sed etiam nullum terminum positivum illi adjungere, et subrogare, in quem destructio rei terminetur, siquidem ad ponendum istum terminum positivum requiritur actio, et positio alicujus influxus producentis, vel attingentis illum terminum, ergo si annihilatio est suspensio totius concursus, omnem terminum positivum sibi adjunctum excludit, alias non desinet aliquid per viam annihilationis, sed ex vi productionis alterius termini incompossibilis cum re quae destruitur. Itaque ad annihilationem utrumque requiritur, et destructio totius esse, et desitio in nihilum, sine alicujus termini adjuncti positione hoc ipso quod fit per suspensionem Divini concursus.

Sed dices : Bene potest Deus annihilare formam non annihilata materia, et accidens non annihilato subjecto, ergo non est de ratione annihilationis destructio totius esse, tunc enim licet esse formae in actu destruatur, sed manet in potentia materiae, sicut quando per corrup-

tionem desinit esse. Respondetur istam annihilationem non esse simpliciter, et omnibus modis annihilationem, sicut e converso productio solius formae vel accidentis a Deo non est simpliciter creatio, sed concreatio, quando fit simul cum materia, ita suspensio concursus erga solam formam non est annihilatio simpliciter, sed reducitur ad annihilationem, tanquam ratio quaedam illius, et quia habet modum annihilationis, in quantum fit per suspensionem concursus sine hoc, quod illi succedat alia forma, sed desinit in nihilum, ille enim concursus conservat rem illam cum totali dependentia et subordinatione ad Deum, et ideo ejus suspensio dicitur annihilatio, licet solum tollat partem entitatis. Quod vero maneat in potentia subjecti, non quidem in ordine ad agens naturale, sed in ordine ad potentiam Divinam non arguit,quod id fiat peractionem positivam, quia hoc quod est manere in potentia materiae non est terminus, vel effectus talis suspensionis concursus, sed in ipsa materia praebebatur ex propria natura materiae, et quia hoc non destruitur per suspensionem concursus,ideo non est annihilatio omnibus modis, tam ut est in actu, quam ut in potentia subjecti.

Ex quibus colliges male aliquos affirmare posse per Divinam potentiam aliquam creaturam attingere annihilationem, eo quod non requiritur tanta virtus ad destruendum, quam ad producendum, facilius enim est destruere quam aedificare, atque ita cum per destructionem non ponatur aliqua entitas, sed tollatur non involvit repugnantiam, quod a creatura aliqua flat. Oppositum tamen sentit D. Thomas m p. q. xni, a.i, loquendo etiam de causa instrumentali, quam negat dari posse ad annihilationem. Et ratio est jnanifesta, quia licet destruere aliquid ponendo formam seu dispositionem illi incompossibilem sit facilius, quam aedificare, quia talis forma, vel dispositio destruens facilius ponitur, et producitur, tamen destruere aliquid per sus pensionem concursus alicujus causae non pertinet nisi ad illam causam, quae talem concursum exhibet, unde cum concursus qui suspenditur per annihilationem sit concursus exiens ab ipso Deo, ad nullam causam creatam pertinere potest ejus suspensio, nisi ad solum Deum. Quando vero causaB secundae aliquid corrumpunt, tollitur etiam concursus Dei erga formam corruptam, non quia per ipsas creaturas fiat talis suspensio, sed quia per ipsas fit productio formae incompossibilis, ad quam etiam Deus concurrit, et concurrendo ad ipsam desinit concurrere ad oppositam, de quo articulo sequenti dicemus.

Ad rationem dubitandi positam pro contraria sententia respondetur ex dictis corruptionem non esse meram privationem, sed mutationem consecutam ex generatione, et terminatam ad privationem formae, est enim transitus de esse ad non esse, et sic probat argumentum, quod non est mutatio realis positiva, id est, ponens aliquid ex parte termini, sed realis corruptiva, seu privativa, quae dicitur realis, quia in re invenitur, non quia aliquid positivum ponat in re.

ARTICULUS II.

Utrum corruptio, et generatio sint eadem actio, ratione cujus generatio unius sit corruptio alterius?

Duae istae difficultates connexae sibi sunt, et ex unius resolutione alterius resolutio dependet. Circa primum ergo dubium est, an corruptio aliquo modo sit actio saltem s*

cundario, an vero ad rationem actionis nullo modo pertineat, et quomodo ab actione generativa distinguatur. In quo varie sentiunt Auctores. Quidam negant terminari aliquo modo actionem generativam in ratione actionis ad corruptionem formae, tactus enim actionis ubicunque tangit, sive primario, sive secundario est actus efficientiae, omne autem quod efficientia tangit dando esse tangit, ubi autem non dat esse, sed tollit ibi desinit tangere. Quare corruptio fiet ipsa suspensione concursus, seu omissio, non vero secundaria attingentia actionis. Alii existimant efficientiam, seu actionem secundario, et distincta saltem formalitate attingere corruptionem, de quo videri potest Mag. Bannez sup. cap. rv, lib. i de Gen. explicans hoc axioma: quod generatio unius est corruptio alterius, ibique citat Gajetanum. Et ratio est, tum quia generatio, et corruptio sunt unus motus, licet includat duas mutationes, ut ex locis praecedenti articulo citatis constat, ergo est una actio, tunc quia suspensio concursus si sola sit non corrumpit, sed annihilat, adjuncta vero, seu consecuta ex actione, pertinet saltem secundario ad actionem illam, non enim minus pertinet ad actionem terminum producere quam oppositum tollere, et sic ut corrumpi est verum pati, et verum mutari, ita corrumpere, et destruere est verum agere, saltem secundario.

Caeterum utrumque componi videtur dicendo, quod corruptio non est formaliter actio etiam mediate, sed virtualiter. Dupliciter enim potest intelligi, quod aliqua actio mediate attingat aliquem terminum. Uno modo quia principaliter unum terminum attingit, et continuando eaindem influentiam, seu rationem agendi tangit alterum, ut minus principalem, et sub priori contentum, sicut producitur principaliter, et immediate aliqua natura, et mediate propria ejus passio, mediatione tamen influentiae, et causalitatis in illam. Alio modo quia producto principali termino cessat influentia activa, seu mediante causalitate formali, seu informatione formae productae fit expulsio, seu privatio alterius incompatibilis cum tali forma producta, et sic qui facit rem incompatibilem cum altera, dicitur effective illam corrumpere efficientia Virtuali non actuali, scilicet mediante termino, cujus informatio expellit, et corrumpit alteram formam per modum effectus formalis secundarii. Dicimus ergo quod corruptio non est actio priori modo, sed secundo, non enim producta forma ulterius actio influit ad corrumpendum, neque enim influxus intelligi potest, quia respectu formae corrumpendae nihil influit, sed tollit, ergo influxus positivus non continuatur, quia non datur ulterior terminus positivus, ad negationem autem non est necessarius influxus. At vero posita forma, quae terminus actionis est, dicitur virtualiter continere actionem, scilicet terminative : haec autem secum importat incompossibilitatem formae oppositae, quia habet adjunctam privationem illius, et sic tangit illam, et expellit non efficientia, sed incompossibilitate orta ex efficientia formae,id est, ex forma effecta, et terminante efficientiam. Quae resolutio deducitur exD. Thoma in n, distinction. xxxrv, qu®stion. i, artic. n ad 5, ubi inquit: « Illud quod corrumpit, et generat non ex eodem habet quod generat, et corrumpit, sed ex eo quod formam suam inducit, generat; et sic in quantum ens generat, ex eo autem quod forma sua necessario conjungitur privationi alterius formae corrumpit. » Ubi D. Thomas non ponit corruptionem in influentia ae-

tionis, sed in ipsa appositione formae habentis privationem adjunctam. Unde non oportet hoc reducere ad meram suspensionem concursus conservantis formam oppositam,sed ad actionem producentem formam ilii incompossibilem, qua incompossibilitate posita, et ex vi illius cessat concursus. Et sic etiam salvatur unitas actionis, seu motus propter unitatem termini positivi, duplex autem mutatio in vi illius efficientiae, quia duplex terminus tangitur alter agendo, alter destruendo, ut explicatum est.

Circa secundam difficultatem, quomodo scilicet ordinentur istse duae mutationes generatio, et corruptio, ita ut generatio unius dicatur corruptio alterius, aliqui existimant ordinari tantum istas mutationes consecutive, et successive, non identice in eadem actione, seu motu. Caeterum D. Thomas quaestione v igesima octavade Veritate, articulo s«xto ad ultimum evidenter dicit : •« Quod generatio unius dicitur a Philosopho corruptio alterius perconcomitantiam, quia de necessitate sunt simul, vel propter unitatem motus, qui ad has duas mutationes terminatur. » Ubi nomine motus intelligitur actio habens illam duplicem mutationem. Et in prima secundae, quaestione cxm, articulo vi ad secundum, inquit : « Quod infusio gratiae, et remissio culpae secundum substantiam actus idem sunt. » Et eodem modo comparat generationem, et corruptionem. Sentit ergo quod identificantur in ratione actionis.

Quare generatio unius, quando habet adjunctam corruptionem alterius dicitur esse corruptio duplici ratione. Primo, propter successionem, et ordinem formarum sibi succedentium eo quod formae sunt incompatibiles, et sic intrante una, recedit alia; et tunc est sensus, quod generatio unius est corruptio alterius causaliter, quia connectitur, et succedit generationi corruptio. Secundo, strictius dicitur generatio unius esse corruptio alterius, non solum propter successionem formarum, et mutationum, sed propter unitatem actionis, seu motus, eo quod corruptio non est actio distincta a generatione, sed eadem actio formaliter generativa,est virtualiter corruptiva ratione termini generati, ut incompossibiliscum forma opposita in qua compossibilitate virtualiter manet influentia positiva, ut terminatae ad formam genitam, ut dictum est.

Diximus in conclusione, quando generatio habet annexam corruptionem ad denotandum id, quod praecedenti articulo significavimus non dari corruptionem, quae sit vera, et realis mutatio, nisi quando datur forma positiva corrumpenda, si enim solum praecedit privatio tollenda per formam generatam, ut quando aer tenebrosus illuminetur,tunc ablatio illius privationis non fit per mutationem negativam distinctam a generatione lucis, sed per ipsam generationem positivam sine alia mutatione corrumpitur privatio, eoquod privatio non tollitur nisi per positivum esse, ergo per generationem, quae est transitus, seu mutatio de non esse ad esse, de privatione ad formam, licet verum sit quod per nostros conceptus possumus distinguere in luce conceptum positivum constituendi lucidum, et conceptum remotivum tenebrarum, seu non esse privationis, eo quod privatio accipitur a nobis ut ens rationis, atque adeo ad instar esse quod corrumpitur, in re tamen privatio illa est non esse, et physice non tollitur nisi per esse, quod totum docet S. Thomas q. xxvni de Verit. artic. vi, in corpore.

Unde objectiones, quae fieri pos-

sunt, ex eo quod generatio aliquando datur sine corruptione nihil obs¬tant, fatemur enim non omni gene¬rationi essentialiter annecti corrup¬tionem, sed tantum illi cui annecti¬tur forma positiva corrumpenda, et si forma corrumpenda fuerit partia¬lis, tunc etiam corruptio partialis erit, et productio aggeneratio. Nec D. Thomas in ii, distinction. xxxiv supra citata dixit, quod generatio et corruptio solum ratione differunt, sed dixit, quod forma ignis, et pri¬vatio aeris sunt idem subjecto, sed ratione differunt, quod est dicere privationem, et formam non distin¬gui realiter, eo quod privatio extre¬mum reale non est, non tamen est dicere, quod ipsa generatio et cor¬ruptio non sint mutationes distinc¬tae eo modo, quo dictum est.

Solvuntur objectiones.

Primo arguitur : Corruptio est privatio saltem ex parte termini ad quem, generatio autem est positiva actio : ergo nullo modo possunt identificari, vera enim realitas non potest identificari cum eo quod est nihil, et ens rationis.

Secundo : Quia eadem ratione, qua probatur generationem, et cor¬ruptionem identificari in ratione motus et actionis, probatur identi¬ficari in ratione mutationis, quia si¬cut eadem dispositiva actio et mo¬tus sufficit primario introducere for¬mam, et secundario destruere oppo¬sitam, ita simplex,et unica mutatio positiva primario erit transitus ad formam genitam, et secundario transitus formae oppositae, nec enim repugnabit mutationem negativam identificari cum positiva, sicut ne¬gativa actio, id est, destructio cum positiva generatione.

Tertio: Quia si generatio identifi-catur cum corruptione erit genera¬tio verus motus, quod tamen negat Philosophus in v Physicor.cap. i,se¬quela patet, quia in quantum identi-ficatur cum corruptione, habet pro termino a quo aliquid positivum, et ratione sui ut generatio est, habet terminum ad quem positivum, ergo saltem identice est inter duos ter¬minos positivos a quo et ad quem, quod est esse motum saltem iden¬tice.

Quarto: Si generatio et corruptio habent ordinem inter se, oportet quod fundatur in aliqua causalitate seu ordine prioris, et posterioris unius erga alterum, hoc autem non datur, quia vel mutuo se causant, et hoc non quia corruptio non po¬test habere causalitatem in genera¬tionem, cum sit privatio vel non mutuo se causant,sed altera tantum est causa, et altera effectus, et hoc non, quih in primis corruptio non potest causare ut dictum est, et sic non potest ipsa esse causa, et gene¬ratio effectus: et quia alias esset per se primo intenta, generatio autem ut consecuta. Si autem generatio est causa et corruptio effectus,prius recipietur forma genita, quam ex¬pellatur opposita, et sic non recipie¬tur forma genita in nuda materia, nec supponendo explusam formam.

Denique: Si generatio unius est corruptio alterius, oportet quod in eodem instanti sint, si enim sunt in diversis non identificantur, hoc au¬tem esse non potest, quia corruptio tenet se ex parte dipositionis ulti¬mae, quae tollit formam incompossi-bilem formae genitae, dispositio au¬tem ultima praecedit formam in ip¬so subjecto in quo fit corruptio,ergo corruptio non identificatur cum ge¬neratione.

Ad primum respondetur, nega¬tionem alterius formae bene posse identificari cum aliqua positiva for¬ma, privatio enim et negatio diver¬sorum non opponuntur, sed imbibi-

tur, et identificatur talis negatio cum ipsa forma, in qua fundatur, sicut fides habet obscuritatem, et calor privationem frigoris, et quaecunque res negationem ejus, quod a se distinguitur.

Ad secundum negatur esse eamdem rationem de mutatione, et de motu, secundum quod motus significat actionem per modum influentiae, non enim repugnat eamdem numero actionem attingere plures terminos ordinate se habentes vel consecutos, sive negativos, sive positivos, eo quod contingit actionem esse virtualiter multiplicem, et ad multa se extendere, sicut et virtus ipsa a qua procedit. At vero mutatio non dicit aliquid efficiens, sed purum transitum inter terminos, et potius dicit aliquid effectum, quam effectivum, unde ubi est distinctus transitus inter terminos, ibi est distincta mutatio, non autem ubi est distinctus effectus etiam materialiter, est distincta actio efficiens, sed tamen id quod materialiter se habet ad rationem actionis, nec multiplicat illam, formaliter se habet ad rationem mutationis eamque multiplicat, quia formalitas mutationis solum constitit in illo transitu effecto, ut dictum est.

Ad tertium negatur sequela, non enim sufficit ad rationem motus stricte dicti, et ut distinguitur a mutatione habere terminum, a quo positivum concomitanter, et propter incompossibilitatem adjunctam, sed formaliter et per se. Generatio autem substantialis formaliter, et per se non est a termino positivo, sed a privatione formae.Quod autem corrumpat formam substantialem praeexistentem non est, quia habeat illam pro formali termino a quo,per accidens enim, et materialiter se habet ad formam ignis quae generatur, quod fiat ex stuppa, vel papyro, vel ligno: per se autem quod fiat ex non igne; sed tamen corrumpit formam praecedentem quaecunque illa sit, quia sunt incompossibiles formae in eodem subjecto propter privationem adjunctam, quia utraque est forma substantialis, et consequenter prima in subjecto. Unde non admittit aliam tanquam secundam. Non tamen se habet tanquam terminus a quo formalis forma praecedens, tunc enim se habet ut 'formalis terminus a quo quando conducit ad constituendam positivam distantiam, vel latitudinem inter terminum a quo et ad quem, tunc autem constituitur positiva latitudo, et distantia inter terminos, quando sunt positivi, et habent medium,ita quod ipsa extrema conducunt ad talem latitudinem, quatenus ex eorum commensuratione aut conjunctione constituitur medium, et per se postulant transitum ex una forma ad aliam per tale medium. Formae autem substantiales non se habent ut extrema, per quorum commeasurationem,aut conjunctionem constituatur medium,nec perse ex una forma ad aliam fit transitus per aliquod medium, sed quaecunque forma immediate receptibilis est in materia, si dispositio contraria non obstet. Unde solum ratione dispositionis petit transitum per aliquam formam mediam.

Ad quartum respondetur quod inter corruptionem, et generationem datur mutuus ordo prioris, et posterioris, sicut inter formam expulsam et generatam, est enim expulsio formae corruptae prior in genere causae materialis, forma autem generata est prior in genere causae formalis. Unde D. Thomas quaestion. xxvin de Verit. articul. vn,inquit: « Quod expulsio formae praecedentis est prior naturaliter in ratione causae materialis, omnis enim dispositio ad formam reducitur ad causam materialem, denudatio autem materi»

a forma contraria est quaedam dispositio ad formae susceptionem. » Quod vero introductio formae sit prior in genere causae formalis docet in iv, distinet, xvn, quaest. i,art. iv,quaest. m: « Quia remotio,inquit, formae secundum ordinem causae materialis praecedit naturaliter introductionem formae, sed secundum ordinem causae formalis est e converso. » Et idem habet in i-n,quaestion. cxiii, articul. viii ad i, quia agens per formam agit ad removendum contrarium, sicut sol per suam lucem agit ad removendum tenebras, et ideo ex parte solis prius est illuminare, quam tenebras removere, exparte autem aeris prius est purgari a tenebris, quam consequi lumen ordine naturae, licet utrumque sit simul tempore. Quare philosophandum est de corruptione et generatione, sicut de dispositione ultima, et forma ut supra dictum est, nec requiritur ad istam prioritatem ex parte causae materialis, quod detur prioritas etiam in existendo, sed sufficit quod concomitetur existentia, in re, in illa autem prioritate solum explicatur formalitas, et officium illius dependentiae, et causalitatis. Et licet corruptio sit effectus secundarius formae genitae, sicut etiam dispositio ultima, in alio tamen genere causae, et sub alio respectu, scilicet ut tenet se ex parte causae dispositivae potest habere modum causae et prioritatis.

Ad ultimum respondetur generationem, et corruptionem dari in eodem instanti temporis, sed in diversa prioritate naturae. Dispositio autem ultima non est in aliqua duratione ante ipsam formam genitam, nec in subjecto corrupto, licet secundum diversas prioritates naturae antecedat et subsequatur in eodem subjecto genito, sicut supra explicatum est, et idem prorsus dicendum est de corruptione, et generatione.

ARTICULUS III.

Utrum corruptio sit naturalis, et per se intenta a natura ?

Supponimus ex ii Physic. cap. i, quod naturale dicitur aliquid ex eo quod habet in se principium sui motus, sive quod est a principio intrinseco naturae,principia autem intrinseca sunt materia et forma. Illud autem dicitur secundum naturam quae se habent ut accidentia et affectiones convenientes naturae, vel est subjectum cujus esse est a natura. Quae vero conveniunt a principio extrinseco vel violenter conveniunt vel praeternaturaliter. Hoc ergo inquirimus de corruptione an conveniat ratione alicujus principii intrinseci, et ita sit naturalis, an vero ratione principii extrinseci, et ita sit violenta et praeternaturalis. Et difficultas esse potest, quia ex una parte corruptio habet aliquod principium repugnans, scilicet ipsam formam, et compositum quod est, destruitur per corruptionem, et ita non potest esse ei naturalis corruptio, sed violenta utpote destructiva ejus. Ex parte vero materiae non inclinatur per se, et directe in corruptionem, quia corruptio est malum et non esse, ergo non est terminus appetitus, ergo neque materia, quia materia, appetitus quidam est, et illud est ei naturale quod est ei appetibile. Non ergo corruptio est naturalis, ex aliqua parte.*

Et ex hoc nascitur secunda difficultas, an corruptio possit esse per se intenta a natura eo quod malum ut malum intendi non potest, corruptio autem malum est cum sit defectus naturae, ergo est praeter ejus intentionem, sicut etiam monstra

non sunt ex intentione naturae, sed ab ea exorbitant, utpote defectus illius, natura autem semper intendit id quod sibi est debitum, non quod alienum, et exorbitans.

Nihilominus dico primo : Corruptio simpliciter est naturalis, et non violenta a natura ratione materiae, quatenus dicit naturam corruptibilem, sumendo naturale, ut opponitur violento. Tenet hanc conclusionem expresse S. Thomas i-ii, quaestion. Lxxxv,articul.vi,et quaest. v de Malo, articul. v. Reddit autem materia naturam corruptibilem, tum quia in se habet privationem, cum aptitudine, et potentialitate ad plures formas, quarum quaelibet non potest plene satiare materiam, haec enim est dispositio rei corruptibilis, ut docet S. Thomas i part. quaestion. lxvi, articul. n. Tum quia admittit compositionem ex contrariis, ut patet in omnibus corporibus sublunaribus, omne autem corpus ex contrariis compositum, est corruptibile, cum contraria agant in invicem, et sic generant et corrumpunt, siquidem generatio, et corruptio est ex contrariis. Sic ergo fundat D. Thomas quod corruptio sit naturalis, tum loco proxime citato, tum in iii, distinet, xvi,quaestion. i,articul. i, siquidem materia talibus conditionibus est praedita, scilicet potentialitate ad plures formas, et privatione aliquarum et susceptione contrariorum, ergo naturale est ei admittere corruptionem formae, ubi enim principium, et radix naturalis est, id quod convenit ratione talis principii, naturale esse debet, praesertim si hoc ipsum conducat ad bonum commune, quod sine generatione et corruptione rerum stare non potest.

Nec obstat, quod id quod convenit solum ratione principii passivi, non videtur esse naturale, quia oppositum ejus non est violentum, nec enim potest aliquid pati violentiam solum ratione principii passivi, cum non sit principium resistens agenti. Ad haec non valet illa consequentia, radix seu principium est naturale, ergo et actus, instatur enim in libero arbitrio, quod naturaliter est peccabile cum sit ex nihilo, et tamen peccatum est contra naturam, alioquin peccatum non esset, ergo similiter etiamsi ipsa corruptibilitas sit naturalis, non sequitur quod corruptio non sit naturalis, non sequitur quod corruptio non sit contra naturam. Haec inquam non obstant. Ad primum enim diximus quaestion .ix Physicor. articul. iv, quod etiam principium passivum est naturale ut opponitur violento, et habet inclinationem in aliquid a quo si removeatur realiter, quod non subrogetur illi aliquid aeque naturale, dicetur pati violentiam, habetque resistentiam ad illud non activam sed formalem. Et quod sufficiat ad rationem naturae principium passivum, docet S. Thomas vm Physicor. lect. vm, ubi inquit: « Esse contra intentionem Philosophi ut in materia sit principium activum, quod quidem dicunt esse necessarium ad hoc quod sit motus naturalis, sufficit enim, quod sit passivum, quod est potentia naturalis ad actum. » Quare impedimentum talis inclinationis si ipsa totaliter frustretur, erit violentum principio passivo. Sed aliqui hallucinantur in appetitu seu inclinatione materiae, quae est ad plures formas ad quarum totalem collectionem adaequate se habet, ad singulas vero inadaequate,et ideo sublata una forma in particu-' lari, non violentatur in recipiendo aliam, quia utraque aeque naturalis est, et ideo ablatio unius non est violenta, cum alia aeque naturalis subrogetur, sed si totaliter impeditur corruptio formarum, et accep.

tio aliarum, in hoc esset violentia materiae, quia impeditur naturalis ejus tendentia ad plures formas successive, et cum corruptione aliarum. Imo ex hoc deducitur argumentum, quia ideo non patitur violentiam materia recipiendo unam formam et amittendo aliam, quia est in potentia naturali ad omnes, ergo ablatio unius non erit violenta, ergo erit naturalis, omnis enim motus, aut fit natura, aut vi, ut Philosophus inquit. Corruptio ergo naturalis est principio passivo, quatenus naturale est illi ex propria inclinatione habere plures formas, et non simul, sed successive, unam amittendo, et aliam acquirendo.

Ad tertium dicitur, quod illa consequentia non tenet in defectibus voluntariis qualia sunt peccata, tum quia voluntarium opponitur naturali, unde licet potentia deficiendi libere naturalis sit, sicut ipsa voluntas naturaliter convenit homini, tamen actus ejus voluntarius est, et liber propter indifferentiam potentiae ; tum etiam quia peccata sunt contra naturam ut rationalem, non ut limitatam et ex nihilo, unde simpliciter dicuntur contra naturam, quia sunt contra praecipuum quod est in natura, seu proprium ipsius naturae. At vero corruptio fundatur in inclinatione naturali materiae ad plures formas, et in se naturalis est, et non violenta, nec voluntaria, et rursus licet sit contraria formae quae corrumpitur quantum ad esse suum, et similiter composito ex tali forma, tamen ex alia parte ordinatur ad bonum commune, quod perpetuatur, et constat ex pluribus compositis et rebus, quarum una succedit alteri, quod fit per corruptionem ejus, et sic non contrariatur ipsi materiae, ut pendet a tota collectione formarum, quibus subesse potest, sed solum contrariatur uni formae particulari quam excludit; non est autem connaturale materiae solum ab una forma habere esse, sed a multis successive. At vero peccatum voluntatis non ordinatur ad aliquod bonum commune sicut corruptio formae, sed ab eo deordinatur universaliter et ex omni parte.

Ex quo deducitur id quod in loco citato in quaestione ix Physic. diximus, quod licet corruptio sit contraria formae, eique violenta, et ex hac parte corruptio non sit dicenda naturalis, tamen quia ex parte materiae naturalis est, simpliciter sortitur denominationem naturalis, et non violenti, non obstante quod istae duae rationes concurrant,eo quod denominatio semper fit ab eo, quod magis praeponderat in aliqua natura, magis autem praeponderat in hac parte id quod se tenet ex parte materiae, quia non solum est naturale, et conveniens ipsi materiae, ut disponitur ad unam formam quod fiat corruptio alterius, sed etiam ad cpmmune bonum rerum corruptibilium conducit, quae ex successione generationum et corruptionum coordinantur, et ad communem appetitum ipsius materiae quatenus ad omnes formas extenditur, quod expresse docet D. Thomas q. i de Malo, art. hi ad 18.

Ad difficultates in principio motas. Ad primam respondetur quod corruptio habet aliquod principium repugnans ex parte formae solum ratione sui particularis esse, habet autem aliud principiumcnnnaturale ex parte materiae quatenus ex sua natura petit successionem in formis, et hoc ipsum ordinatur in commune bonum totius ordinis rerum corruptibilium, et ideo simpliciter denominatur naturalis.

Ad secundam similiter dicitur quod corruptio est malum particularis formae, sed bonum materiae, et communis rerum conservationis.Sed

tamen aliud est inquirere quomodo ista corruptio sit naturalis, aliud quomodo sit bonum et appetibile, hoc enim non haec directe, et primario, cum sit ut privatio ; ut autem naturalis sit sufficit, quod consequatur ex aliquo principio intrinseco,et naturali,sive sit juxta primam inclinationem naturae, sive juxta secundariam tanquam requisitum, aut annexum illi, et ordinatum ad ipsam: ut autem sit bonum primario, et per se, requiritur positiva entitas, ut statim amplius declarabitur.

dico secundo i Corruptio non est intenta ab agente particulari, ut agens particulare est, nec immediate, nec mediate, nec ratione sui, nec ratione adjuncti ordinis ad bonum, sed respectu illius ordinis comparatur per accidens. At vero respectu agentis universalis ordinantis, et providentis totum bonum naturae, tales defectus sunt de ejus intentione non primaria, secundaria, supposito tamen illo ordine ad bonum commune. In prima parte conclusionis non omnes conveniunt sed aliqui sentiunt talia mala, et defectus posse esse de secundaria intentione naturae particularis, et non omnino per accidens se habere,id enim insinuare videtur S. Thomas in iv, distinet, xxxvi, quaestion. i, articul. i ad 2, ubi tamen loquitur de natura secundum se, et ut universaliter se extendit ad agens particulare vel universale, ut statim explicabimus, et eodem modo etiam loquitur quaestion. xxm de Verit. art. ii.

Pro intelligentia tamen conclusionis est advertendum, quod in aliquo malo, seu privatione possumus tria reperire. Primo, ipsum bonum super quod fundatur malum, vel privatio,tanquam subjectum, vel ex parte subjecti se tenens. Secundo, ipsum malum formaliter, seu privatio secundum se. Tertio, aliquis ordo ad bonum, quod ex tali privatione consequitur, non per se, id est, quatenus malum, et defectus est, sed ut deservit alicui bono,quod non potest stare,nisi interveniat tale malum, sicut non potest esse acquisitio, et generatio termini ad quem, nisi corrupto, et desinente termino a quo, nec potest ostendi fortitudo alicujus, nisi apposita persecutione alterius. Est ergo certum, quod ipsa privatio, seu malum per se, et ratione sui non potest esse aliquid intentum, eo quod caret in se ratione formali, qua intendi potest, scilicet bono, omne enim quod intenditur et appetitur debet intendi ut bonum et ut conveniens, ergo quod caret hac ratione formali, secundum se non intenditur, sed si intenditur, erit per aliud, quod ei adjungitur,et quo vestitur, unde non primario et per se, sed secundario, et per accidens intenditur. Sed tamen hoc ipsum,quod per accidens seu per aliud habent, et ratione cujus intendi possunt non pertinet ad omne agens,nec ad omne intendens, quia non omne agens respicit rationes universaliores, sed agens particulare tantum rationes particulares respicit non communes, et ideo praetermittuntur ab ipso, et solum, quia per accidens sunt illi rei conjunctae quae ab eo attinguntur. At vero agens, quod respicit rationes communes et universales, id quod respectu particularis agentis est per accidens attactum, et per se omissum potest respicere ut conducens ad universaliorem finem suum, et sic potest cadere sub ejus intentione saltem secundaria.

Ex hac doctrina componunturvaria loca S. Thomae quae loquuntur de hac re, et veritas ipsa elicitur, quomodo corruptio per accidens se habeat et quomodo possit esse intenta. Aliquando sanctus doctor affirmat

corruptionem, etaliosdefectus cadere sub intentione secunda agentis universalis, sicut i p. q.xxn, a. ii ad 2: « Corruptiones, inquit,et defectus in naturalibus sunt contra naturam particularem, sed tamen sunt de intentione naturae universalis in quantum defectus unius cedit in bonum alterius, vel totius universi. » Idem docet ni contra Gentes, c. xciv, circa finem, et c. lxxi, et omnino idem vult et non amplius in illa distinctione xxxvi citata, et q. xxiii de Veritat. loquitur enim de natura absolute, non distinguendo de natura universali, vel particulari. Aliquando vero affirmat similes defectus omnino esse volitos per accidens etiam a Deo, scilicet ratione ejus boni cui conjunguntur, ut patet i p. q. xix, a. ix et in q. xlix, a. ii, ubi dicit: « Quod Deus in rebus causando bonum ordinis universi ex consequenti, et quasi per accidens causat corruptiones rerum. » Et denique in m contra Gentes, c. iv, v et vi videtur intendere, quod malum semper sit praeter intentionem.

Haec autem sic cohaerent, quod defectus isti naturales secundum se sumpti sunt privationes quaedam et mala, secundum quam considerationem per accidens se habent tam respectu agentis particularis, quam universalis; malum enim sub ratione mali non potest esse volitum, neque intentum, cum non sit appetibile, sed ab appetitu fugiendum,sed per accidens solum potest se habere respectu operantis, quatenus vel permittit illud, non quidem appetendo, sed non impediendo, vel in quantum per aliud appeti potest, id est, ut induit aliquam rationem boni, vel aliquem ordinem ad bonum, sive ad bonum commune, sive ad bonum particulare, et sic potest cadere sub aliqua volitione, vel permissione intenta. Haec tamen intentio non spectat ad particulare agens, quia ad ipsum non spectat intendere nisi suum terminum ad quem, quidquid autem ex parte termini a quo se tenet, nullo modo intenditur, sed relinquitur, nec etiam secundario, quia ut secundario intendatur, debet secundario se tenere ex parte termini ad quem; corruptio autem praecise se tenet ex parte termini a quo respectu agentis particularis, ergo nullo modo potest cadere sub ejus intentione, sed solum per accidens comparatur ad ipsum. At vero agens universale licet in quantum concurrit cum agente particulari ad suam generationem etiam respiciat corruptionem ut terminum a quo, tamen propter suam universalitatem potest secundum aliam rationem illud quod est terminus a quo attingere ut terminum ad quem, tanquam aliquid requisitum ad bonum commune, etiam quoad sui oorruptionem, sicut Deus qui omnem creaturam attingit, ut terminum aci quem, et solum pro termino a quo habet nihil, unde de omni creatura habet disponere, sive quoad existentiam, sive quoad corruptionem, unde corruptio respectu ipsius non se habet per accidens tanquam omissa, sed potest esse intenta saltem secundario, ut induit aliquem ordinem boni, et non pure ut privatio se habet. De aliis vero defectibus, qui ex necessitate materiae sequuntur dicemus conclusione tertia. Et sic concludit D. Thomas i q. xix, art. ix, quod Deus malum naturalis defectus, vel malum pmnae vult volendo aliquod bonum, cui conjungitur tale malum. Hoc est ergo esse de secundaria intentione, scilicet non posse intendi nisi praesupposito aliquo bono, quod in se res illa non habet, sed ex aliquo cui adjungitur

Dices: Ergo nulla est differentia intermalumculpae,et poenae respec-

lu voluntatis, et providentiae Dei, siquidem etiam ipsum malum culpae ordinari potest ad aliquod majus bonum, puta ad humilitatem, vel poenitentiam hujus, et tamen D. Thomas ponit differentiam inter defectus naturales, et mala culpae, quod malumculpee Deus nullo modo vult, quia non vult bonum cui conjungitur plus quam ipsam Divinam bonitatem cui contrariatur, malum autem poenae potest velle volendo aliquod bonum cui conjungitur.

Respondetur esse latam differentiam inter malum culpae, et poenae, quia licet importet privationem* et defectum, qui non potest ordinari nisi ex conjunctione ad aliquod bonum, tamen quia privatio mali culpae opponitur ordinationi ad bonum Divinum, non potest alicui bono conjungi, ratione cujus possit esse volitum et ordinatum, quia omne bonum debet esse volitum per subordinationem ad Divinum, Deus enim solum vult omnia sub ratione Divini boni, et ideo solum potest permitti tale malum, id est, non impediri a Deo, et ipsa permissio ordinari potest ad bonum. At vero malum poenae seu defectus naturalis non opponitur bono Divino, sed alicui bono particulari, unde potest induere ordinem ad aliquod bonum, quod magis praeponderet, et diligatur, quam illud particulare bonum quod destruit, et ita ratione hujus ordinis, seu boni cui conjungitur, non repugnat intendi, et ordinari a Deo, et non solum; permitti.

Dico Tertio: Monstra, et defectus alii naturales qui consequuntur dispositionem materiae, ex qua aliquid generatur respectu agentis particularis, aliquando sunt fortuita, et nullo modo intenta, aliquando secundario volita; respectu autem agentis universalis intenta esse possunt. De hac conclusione videndus est sanctus doctor in iii contra Gent. c. v, ubi dicit: «Si sit talis privatio quae privat id quod est debitum generato, erit casuale et simpliciter malum sicut cum nascuntur partus monstruosi, hoc enim non consequitur de necessitate ad id quod est intentum, sed est ei repugnans, cum agens intendat perfectionem generati, malum autem actionis accidit in naturalibus agentibus ex defectu virtutis activae. Unde si agens habet virtutem, defectivam, hoc malum consequitur praeter intentionem, sed non erit casuale, quia de necessitate est consequens ad talem agentem cum tale agens, vel semper vel frequenter patitur hunc virtutis defectum, erit autem casuale, si hic defectus raro talem comitatur agentem. » Ita D. Thomas. Quapropter agensparticulare, quia solum bonum particulare intendit, etsecundum formam particularem agit, tantum intendit facere suum effectum meliori modo quo potest, et ita ex intentione sua solum datur perfectio effectus, et assimilatio perfecta. Quod vero virtus ejus sit deficiens, vel materia sit indebite disposita, hoc est preeter intentionem ejus primariam, eo quod non pertinet ad formam suam tales indispositiones, vel defectus disponere, et ordinare, sed potiusquantum potest removere. Sed tamen si omnes removere non possit, et tamen operatur et sequitur defectus, aliquando sequitur omnino praeter intentionem talis agentis particularis, et sic casualiter se habent, sicut sunt illa, quae ut in paucioribus accidunt, haec enim casualia sunt, et omnino praeter intentionem. Aliquando vero sequuntur defectus non omnino praeter intentionem, sed ex intentione secundaria, queB potius est non recusatio illius defectus, quam intentio positiva ejus; ut quando sunt defectus accidentes materiae de necessitate vel perpetuo, sicut artifex qui vult facere gladium

eligit materiam duram ut ferrum, et hoc per se, sed quia rubigo sequitur ferrum, et haec non conducit, sed potius deficit ab ejus fine, non eligit illam ex primaria intentione, sed quia non invenit materiam convenientem sine tali defectu, eligit ex secundaria intentione materiam cum illo propter adjunctam duritiem, quae convenit suo fini; et similiter natura in corpore hnmano eligit materiam convenientem operationi sensuum, et sic debet esse composita ex contrariis, sed quia ex illa contrarietate sequuntur morbi et senium, et alii defectus illi sunt praeter intentionem generantis, sed ex quo non invenitur materia congrua sine illis defectibus, eligit cum illis saltem ex intentione secundaria, haec enim quia conveniunt ipsi generato ex parte materiae, et dispositionum, quae consequuntur illam respici possunt ex parte termini ad quem utpote convenientes ipsi rei genitae ex necessitate materiae, ex qua formatur, ideo possunt pertinere ad intentionem saltem secundariam, quia sunt de necessitate consecuti ad materiam electam, eligitur enim cum talibus conditionibus quia non eliguntur illae conditiones, sed quia non recusantur, et ita aliquo modo attinguntur secundario. Et hac etiam ratione femina dici solet aliquid occasionatum, quia est praeter intentionem particularis agentis, quod intendit meliorem effectum quem potest, scilicet masculum^juod vero sequaturdeficientior, scilicet femina, est praeter ejus intentionem propter indispositionem materiae, vel virtutis activae, ut docet S. Thomas i p. q. xcii, a. i ad 1 et ni contra Gent. c. xciv et q. v de Verit. art. ix ad 9.

At vero respectu agentis universalis, scilicet Dei nihil horum praeter intentionem, quia respicit fines universaliores, et ordinem totius boni communis, ad hujus varietatem, et constructuram pertinent etiam ea, quae respectu particularium videntur imperfecta vel defectuosa, aut monstruosa, sicut quod feminae sint, est necessarium, propter hominum multiplicationem, et multiplex operatio et virtus naturae apparet etiam quando erratur in disponenda materia, et eveniunt monstra; sicut multae species rerum manifestantur ex commixtione monstruosa seminum in piscibus et in animalibus, et alfis similibus, quae omnia non intenduntur a Deo solum propter necessitatem materiae ad quam consequuntur illi defectus, sed propter bonum commune. quod manifestatur, et coalescit etiam ex illis rebus quae solum ex aliquo praesupposito, et per accidens, seu per aliud habent rationem boni.

Ex quibus responderi potest ad quascunque objectiones, quae fieri solent, ex eo quod peccata, et mala et defectus non intenduntur, id enim jam solutum est ex praedictis, et ostensum est quomodo aliqua possunt cadere sub intentione saltem secundaria, quia ex parte rei genitae se tenent, licet ab agente particulari solum intendatur propter necessitatem materiae, ab agente autem universali propter conducentiam ad bonum commune. Ostensum est etiam quomodo aliqua relinquantur per accidens, et permittantur, sicut corruptio respectu agentis particularis, quia tenet se ex parte termini a quo et aversio a bono Divino in peccato, quia nunquam subordinabilis est bono Divino, sub quo Divina voluntas omnia attingit. Denique, constat quomodo materia inclinetur ad corruptionem, scilicet ratione generationis, ut scilicet possit potentialitatem ad omnes formas implere. Unde materia etiam singularis, et individua considerata secundum potentialitatem communem ad omnes

formas, et ut subest agenti universali, qui eam creavit, potest intendere secundario corruptionem, quia ad bonum ejus pertinet secundario, et propter successionem formarum. Eadem vero materia, ut subest tantum uni formae, et agenti particulari, quod illam tantum formam intendit, non respicit corruptionem nisi per accidens, et ex parte termini a quo.

QILESTIO III.

DE ALTERATIONE IN COMMUNI.

Post explicatam rationem generationis, et corruptionis, sequitur agere de alteratione, quaB illi maxime proprinqua est, magisque deservit. Et primo, consideranda est alteratio in communi, prout comprehendit sub se simplicem motum alterationis, intensionem, et remissionem, aliosque alterationis modos, seu actiones, quae per alterationem fiunt, ut mixtio, et condensatio, et similia. Secundo, in speciali considerabimus de istis speciebus alterationis.

Circa primum tria occurrunt consideranda. Primo, de alteratione quid sit. Secundo, ad quem terminum sit. Tertio, an sit motus continuus. De subjecto autem alterationis communis est quaestio, ac de caeteris accidentibus, et ideo in quaestione nona tractabitur a nobis.

ARTICULUS I.

Quid sit alteratio, et quotuplex ?

Alterationis nomen ab altero derivatur, dicitur enim quasi faciens alterum. Sicut autem dicitur in capite de differentia, aliud est esse alterum, aliud esse aliud. Nam ly alterum indicat differentiam accidentalem, ly aliud, substantialem. Et ita possumus nomen alterationis communissime accipere pro omni mutatione accidentali in quocunque genere accidentis, sed non loquimur in praesenti de alteratione, ita universaliter sumpta. Strictius ergo sumitur pro mutatione in qualitate, nam in quantitate, et loco, peculiares mutationes sunt, scilicet augmentatio, et motus localis: in qualitatibus autem maxime aliquid fit alterum, praesertim quando per illas ordinatur ad aliquam corruptionem, corruptio enim maxime facit alterum. Unde adhuc sumendo totum praedicamentum qualitatis, oportet distinguere, quod quaedam sunt spirituales, quaedam corporeae; et qu$dam naturales, quaedam intentionales; quaedam contrarietatem habentes, quaedam non. Et illae quae sunt spirituales, ut intentionales, vel contrarietatem non habentes, ad physicam corruptionem, vel generationem non ordinantur,et ideo licet possint latiori nomine alterationes dici, non tamen dicuntur alterationes physicae, de quibus praBcipue agimus in praesenti, quia ad corruptionem, et generationem non ordinantur.

Circa qualitates autem etiam contrarietatem habentes duplici via procedi potest, vel per modum mutationis, vel per modum motus; per modum mutationis, quando proceditur a privatione ad formam, ut a non albo ad album, quae est generatio accidentalis, et tunc non est a contrario in contrarium, licet qualitas ipsa habeat contrarium; per modum motus quando proceditur a termino positivo ad terminum positivum secundum latitudinem, et distantiam de uno ad aliud, hanc enim dari in qualitatibus manifestum est, ut ostendimus in quaestione

xix Physicorum, sicut calor et frigus, albedo et nigredo, et alia similia, et tunc est vera contrarietas ; et similiter penes magis et minus in eadem qualitate datur positiva distantia, et latitudo a positivo in positivum, et totum hoc fit eodem subjecto sensibili manente, ergo habet omnes conditiones requisitas ad motum stricte dictum, ut distinguitur a mutatione; et de hac praecipue agimus in praesenti.

Hoc supposito, alteratio ista quae est motus sic diffinitur ab Aristotele in hoc primo libro, textux xm: « Quod alteratio est quando manente subjecto sensibili transmutatur in ejus passionibus, aut contrariis motibus mediis. » Ex quo aliqui sic eliciuntdefinitionem alterationis: Quod alteratio est motus ad qualitatem sensibilem mediam, aut extremam, seu ad qualitatem habentem latitudinem contrarietatis. Dicitur motus ad excludendas mutationes instantaneas, inter quas praecipua est ipsa generatio. Dicitur ad qualitatem, ad excludendum alias species motus, quae versantur circa qualitatem, vel locum. Dicitur qualitatem sensibilem, ad excludendum motus, qui fiunt circa qualitates spirituales ut circa habitus, vel actus. Dicitur mediam vel extremam, id est, contrarietatem et latitudinem habentem ad excludendum eas qualitates, quae contrarietatem non habent ut lux, figura etaliaB similes. Quare licet aliae mutationes ad qualitatem, largo modo dici possint alterationes, et ad eas reducantur, proprie tamen alteratio respicit qualitates contrarias, et corruptivas, eo quod ex natura sua alteratio servit generationi, et corruptioni, ut instrumentum ejus, versaturque circa qualitates deservientes generationi, et corruptioni, quee sunt qualitates contrariae; et ita Aristoteles in hoc libro, lect. u, apud D. Thomam facit hanc consequentiam contra antiquos Philosophos, quod si est impossibile ex aqua fieri ignem, et ex uno elemento aliud, etiam erit impossibile ex albo fieri nigrum et similiter ex aliis qualitatibus, et sic destructa generatione destruitur alteratio, ergo alteratio ordinatur per se ad generationem. Quare recte D. Thomas in m, dist. xv, q. ii, art. i, q. i, colligens omnes conditiones alterationis inquit: « Quod ad hoc quod alteratio requiritur ex parte alterati, quod sit res per se subsistens, aliter enim subjectum motus esse non potest, et quod sit corpus, quia solum tale movetur, et quod habeat naturam contrarietati subjectam, quia alteratio est motus inter contrarias qualitates. » Ex parte vero terminorum requiritur, quod una qualitateexpulsa, alia introducatur, sic enim de qualitate in qualitatem transitur.

Ex his ducitur differentia alterationis a generatione, et a reliquis motibus. Differt enim a reliquis motibus ex parte termini, quia augmentatio est ad quantitatem, motus localis ad ubi. A generatione vero substantiali differt, et ex parte termini, quia est ad substantiam, et ex parte subjecti, quia subjectum generationis est materia prima, alterationis vero subjectum sensibile, seu materia informata, et ex parte mutationis, quia generatio est instantanea, alteratio vero successiva, et ex parte termini a quo, quia generatio est a privatione, alteratio a termino positivo, et contrario. Differt denique a generatione secundum quid, quia ista non fit per motum, neque a termino positivo, sed privativo, sicut cum album fit ex non albo.

Sed objicies: Ad probandum quod alteratio non ordinatur per se ad generationem, nam productio albedinis, et aliorum colorum est vera alteratio, et non ordinatur per se ad generationem substantialem. Simi-

liter acquisitio figurae, et illuminatio, et obscuratio sunt alterationes, nec tamen ordinantur per se ad generationem substantialem. Confirmatur, quia alias si non esset possibilis generatio substantialis, non esset possibilis alteratio, siquidem essentialiter ordinatur ad illam, consequens est falsum, ergo. Minor probatur, quia alteratio non pendet per se a mutatione substantiae, licet pendeat a substantia ut a subjecto, ut patet in rebus incorruptibilibus, ut in coelo, in corporibus beatis, et in damnatis post diem judicii, in quibus non est possibilis generatio, et corruptio, et tamen dabitur alteratio ut in coelo illuminatio, et obscuratio, addensatio, etrarefactio, quaedam enim partes coeli sunt densiores, aliae rariores, imo et confractio dari poterit, cum locutio a beatis in coelo fieri non possit nisi per confractionem ipsius corporis coelestis, ut D. Thomas admittit in u, dist. ii, q. ii art. n, neque enim ibi est aer, qui confringatur, quando formatur vox, neque illa formari poterit sine aliqua addensatione corporis confracti, quia pars divisa non penetratur cum alia, sed condensatur. In corporibus beatis erit respiratio, locutio, tactus, et gustus, quae sinealteratione non fiunt. In damnatis erit calefactio, et frigefactio, quibus cruciabuntur, ergo dabitur alteratio sine ordine ad generationem. Denique, si homines essent ab aeterno, non posset in eis esse generatio, ut probavimus in vrn Physicor. et tamen in eis datur alteratio, quia nutrirentur, et respirarent, et loquerentur, etc. ergo non omnis alteratio per se ordinatur ad generationem.

Respondetur alterationem quae est motus, et versatur inter contraria, per se ordinari ad generationem, ut dictum. Et ad probationem jn contrarium, quod attinet ad albedinem, et alios colores dicimus,quod licet immediate non deserviant ad generationem tanquam dispositiones activae illius, ordinari tamen possunt mediate, et in sua causa, eo quod isti calores causantur ex temperie primariarum qualitatum,quae ad generationem, et corruptionem immediatius conducunt, et ideo colores ut ex talibus qualitatibus consecuti, etiam ordinantur mediate ad generationem, et in sua causa. Acquisitio autem figurae aliquando fit mediante alteratione,utcumexrarefactione, vel condensatione, vel ex alia qualitate partes ita mutantur, ut figuram amittant et mutent, et tunc talis acquisitio figurae mediate pertinebit ad alterationem, et eo modo etiam ordinabitur ad generationem. Aliquando vero contingit mutatio figurae per solum motum localem,ut cum per divisionem, vel conjunctionem partium per motum localem fit nova terminatio quantitatis, et resultat nova figura, et tunc cum non sequatur ad alterationem, nec ordinabitur per se ad generationem. De illuminatione autem, et obscuratione jam diximus, non esse alterationem stricte dictam, sed largo modo, et sic non ordinatur per se ad generationem sicut alteratio, quae est per se inter contraria physica.

Ad confirmationem negatur minor,nec enim alteratio solum requirit substantiam tanquam subjectum, sed etiam requirit mutationem substantiae, quia est initium quoddam substantialis mutationis, eo quod substantia dependet in Sui conservatione ab accidentibus ut a dispositionibus, unde remotio dispositionum est inchoatio corruptionis. Ad probationem respondetur, quod in coelo non datur alteratio stricte dicta, quae est inter contraria, illuminatio enim et obscuratio non est deae alteratio corruptiva, licet per acci-

dens in rebus inferioribus, quatenus dependet ab influentiis coeli, quae agunt mediante luce, consequatur ex illis alteratio qualitatum corruptivarum in istis corporibus. Addensatio autem, et rarefactio in codis non datur, licet enim quaedam partes inveniantur densiores, scilicet stellatae, aliae rariores, scilicet diaphaneae, tamen hoc habent ab initio suae creationis, sicut alia accidentia propria,non autem modo acquirunt illam peralterationem.

Ad id quod adducitur de corporibus beatorum, respondetur omnia illa fieri sine motu alterationis, nam respiratio, et locutio fit per motum localem emittentis aerem, et ferientis ; nec respiratio beatis necessaria erit propter cordis refrigerationem ut temperetur calor, sicut in nobis, quia corpora illa cum sint incorruptibilia, per alterationem caloris non immutantur. Ad locutionem autem sufficit aerem ferire et motu locali dividere. Quomodo autem hoc fiat in coelo, valde difficile est apud Theologos, supposita coeli incorruptibilitate, de qua in libris de Coelo. Quod enim ex D. Thoma affertur, de confractione coelestis corporis in locutione beatorum, non dicit id doctor sanctus ex propria sententia, sed supposita opinione aliofum, quod in coelo potest esse addensatio,et rarefactio, quam tamen dicit aequivoce convenire coelo. Probabilius tamen videtur formandas esse voces in aere existente in faucibus, et ore beatorum de quibus, Psal. cxux: Exaltationes Dei in gutture eorum, nec est inconveniens quod aliquis aer inclusus in corporibus beatorum ascendat supercoelum, licet elementalissit, sicut corpora ipsa beata virtualiter continent elementa, quia mixta sunt, ille autem aer licet sit incorruptibilis sicut et alia corpora elementalia post diem judicii, ex defectu motus coeli, poterit tamen addensari, aut rarefieri per compressionem, aut dilatationem partium factam per motum localem sine alia alteratione, sicut etiam si tunc moveatur aqua, partes ejus comprimentur sine addensatione alterativa, vel latius explicabimus infra q. vn. Formata autem voce in illo aere defere-tur ad auditum alterius beati per coelum tanquam per medium secundum species intentionales, non secundum alterationem physicam, vel fractionem corporis coelestis per sonum. Reliquae alterationes in corporibus beatis circa passiones, et sensationes erunt solum actiones animales sensuum penes species intentionales vel actus elicitos, non autem alterationes naturales et corruptivae, ut docet D. Thomas in iv, dist. xliv, q. ii, art. i, q. i ad ni.

De corporibus damnatis dicimu9, quod patientur non per alterationem naturalem, quae tunc omnino cessabit cessante primo alterante, quod est motus coeli, in cujus virtute alia inferiora alterant, sed alteratione intentionali per amissionem specierum, quae tunc non cessabit, quia non dependent a motu coeli, sed a luce, et aliis qualitatibus intentionalibus, ita ignis inferni per species tangibiles maximam sensationem sui causabit in illis corporibus, de quo videatur D. Thomas in rv, distinet, xliv, quaest. m, art. i, quaest. ii et iii. De homine creato ab aeterno dicimus quod sicut careret generatione per tempus infinitum, ita et motu alterationis per idem tempus carere deberet, et mutatione, quae aliqua generatione fit.

Denique objicies: Nam qualitas habet essentiam simplicem consistentem in indivisibili, ergo secundum suam essentiam non potest terminare motum, qui divisibilis est, sed mutationem, solum autem poterit terminare motum rationq

alicujus gradus secundum magis, vel minus, quod non pertinet ad alterationem, ut alteratio est, sed ut intensio, vel remissio. Antecedens autem manifestum est, quia qualitas habet speciem constantem ex genere, et differentia, quae quolibet addito vel subtracto variatur : ergo ipsa in indivisibili consistit.

Respondetur, quod ut dicit D. Thomas i-ii, quaest. lii, art. i, qualitas seu forma potest dupliciter considerari. Uno modo secundum se; alio modo in ordine ad subjectum, non quod in re forma sit sine subjecto, sed quia est diversa consideratio formae, vel secundum se absolute, vel comparative ad subjectum. Et primo modo species ejus, et essentia dicitur indivisibilis, secundo vero modo habet divisibilitatem, ratione cujus potest fieri per motum. Hoc autem bene intelligitur respectu intensionis, et remissionis, quae, ut dicemus quaestione sequenti, convenit qualitatibus per comparationem ad subjecta; respectu tamen ipsius qualitatis ut absolute', et entitative acquiritur, videtur currere difficultas proposita quomodo acquiratur per modum divisibilem forma indivisibilis in sua specie, et essentia. Respondetur ergo, quod quando ipsa species alicujus rei essentialiter importat contrarietatem et distantiam seu latitudinem respectu alterius oppositae, tunc licet formaliter consistat in indivisibili, quatenus omnia praedicata essentialiter illi conveniunt, et in hoc modo conveniendi non potest aliquod addi vel subtrahi, comparative tamen ad oppositum terminum, latitudinem et contrarietatem fundat, et admittit transitum non solum de privatione ad aliam; cujus signum est, quia per additionem seu commixtionem unius formae cum alia fit variatio speciei, et resultat forma aliqua intermedia vel plures intermediae, quae latitudinem et distantiam constituunt inter extremas. Ratione ergo hujus latitudinis, et contrarietatis inter aliquas formas, per motum divisibilem acquiri qualitas, quae licet sit indivisibilis in ipsa formali ratione constituendi speciem,et essentiam suam absolute, comparatione tamen ad suum oppositum, habet modum acquisitionis divisibilem. Et quia ista oppositio et .contrarietas exercetur inter formas per comparationem ad subjectum, ideo adhuc respectu acquisitionis qualitatis per alterationem, salvatur dictum D. Thomae, quod qualitas est indivisibilis secundum se absolute, divisibilis autem per comparationem ad subjectum, prout scilicet in illo exercetur contrarietas.

Circa secundum punctum, scilicet quotuplex sit alteratio, respondetur alterationem esse motum genericum ad tres species motus alterativi, scilicet simplex alteratio, intensio, et remissio. Simplex alteratio respicit ipsam substantiam qualitatis, ut motu acquirendam, scilicet ex aliquo contrario positivo. Intensio respicit augmentum qualitatis penes majorem gradum, seu magis perfectum, remissio autem minorationem penes gradum magis imperfectum. Et hoc ideo est, quia invenitur triplex modus latitudinis, et distantiae in qualitate; potest enim considerari latitudo, vel inter diversas species quantitatis, vel intra eamdem. Inter diversas, ut inter calorem et frigus, et alias contrarias qualitates, et sic processus ex una ad aliam fundat motum simplicis alterationis. Intra eamdem autem speciem invenitur major vel minor participatio ejusdem qualitatis in subjecto, quae diversam graduationem, et latitudinem constituit penes magis vel minus, ergo diversus motus fundatur procedendo a minori

ad majorem gradum per augmentum; et a majori ad minorem per decrementum, et primum vocatur intensio, secundum remissio.

Quod si dantur aliae species alterationis, ut mixtio, addensatio et rarefactio, et aliae similes, oportet advertere, quod istae non sunt species dividentes alterationem secundum formalitatem motus, id est, secundum diversum modum latitudinis et distantiae, sed secundum specificationem desumptam ex parte termini ad quem, sicut addensatio, quia producit densitatem, et rarefactio raritatem, et mixtio qualitatem temperatam, differunt inter se, sicut etiam differt calefactio et frigefactio, et aliae alterationes ex parte diversorum terminorum a quibus specificantur, licet quia mixtio et addensatio et rarefactio communiores sint et specialiorem habeant difficultatem, ideo specialiter de eis tractatur in hoc opere.

Dices : Cur similiter non dabitur triplex species motus in quantitate, scilicet ad quantitatem secundum se et ad augmentum ejus, et ad decrementum, et similiter in motu locali ad ubi secundum se, et ad ascensum et descensum. Si dicatur, quod ubi semper acquiritur sub aliquo modo situationis, vel recte, vel circulariter vel curve, et ideo ad ubi seorsum non datur motus, contra est, quia etiam qualitas nunquam acquiritur nisi sub aliquo gradu vel intenso, vel remisso, ergo similiter non requiritur distinctus motus ad qualitatem, et ad intensionem vel remissionem ejus.Confirmatur,quia in qualitatibus invenimus alios motus, praeter tres istos,scilicet motum extensionis erga diversas partes in qualitatibus corporeis, vel erga diversa objecta in aliquibus habitibus, ergo non est ista divisio adaequata.

Respondetur esse diversam rationem de quantitate et qualitate, tum quia quantitas non habet partes contrarias inter quas fiat transitus de una ad aliam per motum, quia species ejus sunt linea, superficies, et corpus, inter quas non est contrarietas, neque motus transeundo de una ad aliam, imo omnes perse requiruntur in qualibet parte continui; tum etiam quia quantitas quando primo producitur, consequitur ad materiam seu ad substantiam corpoream per modum dimanationis; quando vero preesupposita aliqua quantitate, alia pars superadditur vel tollitur jam est augmentatio vel diminutio, et sic non est locus motui ad quantitatem secundum se ; tum denique, quia omnis motus physicus supponit quantitatem, cum fiat secundum contactum, et divisibilitatem, ergo supponit subjectum divisibile et tangibile, quod quantitatem importat. Similiter dicitur de ubi, quod est diversa ratio, eo quod intra idem ubi non datur latitudo, et distantia ut fiat majus vel minus in ratione loci, eo quod locus adaequatus est locato, et sic nisi locatum crescat vel decrescat, non crescit locus, augmentum, decrementum autem vel locati non pertinet per se ad motum localem, ut acquisitivus est talis ubi. Solum ergo datur latitudo et distantia inter unum et aliud ubi, seu inter diversa loca. At vero in qualitate non solum datur latitudo inter duas qualitates contrarias, sed etiam intra eamdem potest crescere magis vel minus, et sic oporteret, quod detur motus intensionis et remissionis in eadem qualitate et simplicis alterationis inter diversas.

Ad confirmationem respondetur, quod motus ille, quo extenditur qualitas aliqua per subjectum, non est motus distinctus ab aliquo ex praedictis, cum enim ista extensio fiat per multiplicationem seu pro-

ductionem similis qualitatis, non per transitum de subjecto in subjec¬tum extensio illa qualitatis ad dis¬tinctam partem subjecti, perinde se habet, ac novae qualitatis produ¬ctio, quae si fiat de contrario in con¬trarium erit alteratio, quae est mo¬tus, si de privatione ad formam erit generatio accidentis per modum mutationis. At vero quando qualitas aliqua extenditur ad nova objecta, ut iit in habitibus invenitur diversa difficultas in attingendo unum ob¬jectum inadaequatum, quam aliud, hoc non fit per alterationem physi¬cam et stricte dictam, de qua agi¬mus in praesenti, sed est alteratio largo modo loquendo, quae fit per actionem intentionalem, vel appe¬titivam, quatenus ex parte ipsius ha¬bitus, et non solum ex parte ope¬rantis, vel applicationis materiae datur distincta difficultas in attin¬gendo unum objectum, quam aliud. Et in aliquorum sententia hoc non fit secundum perfectionem ejusdem qualitatis, sed secundum additio¬nem formalem, et aggenerationem habitus partialis ad habitum prae¬existentem, et tunc non est alia dif¬ficultas in extensione istius quali¬tatis, quam in extensione, quae fit per diversas partes continui, utro-bique enim producitur nova pars qualitatis, licet extensio habituum versetur circa diversa objecta ina-daequata, verbi gratia, circa diver¬sas conclusiones intra eamdem scien¬tiam. In sententia vero S. Thomae i-ii, quaestion. ijv, artic. iv, quam explicavimus in Logica, quaestion. xxvn, articulo ultimo, per hanc ex¬tensionem non fit nova additio for¬malis per productionem novae enti-tatis et qualitatis, sed est virtualis additio, quatenus eadem qualitas seu habitus sub eadem ratione for¬mali magis explicatur et extenditur ad objectum, ad quod antea non se extendebat, quod est novum mo-dum perfectionis acquirere, non no¬vam entitatem, ideoque talis motus, cum non sit alteratio proprie dicta, non est mirum, quod non consti¬tuat speciem distinctam, sed redil-citur ad intensionem, licet non sit intensio penes magis vel minus circa idem, sed penes extensionem ejusdem circa inadaequata objecta.

ARTICULUS II.

Ad quas species qualitatis detur per se alteratio ?

De hac difficultate agit Aristoteles vii Physicorum, capite tertioj ibique a pluribus disputatur, hic tamen vi¬detur esse proprius ejus locus, ubi de alteratione ex professo agitur.

Supponendum est ergo, in praedi¬camento qualitatis inveniri quatuor species, seu quatuor divisiones Spe-cierum, quas in Logica quaestione xviii explicavimus, scilicet habi¬tum, et dispositionem, potentiam et impotentiam, passionem et passi¬bilem qualitatem, figuram et for¬mam, de quibus ibi videri potest, et inquirimus, quaenam ex istis spe-ciebus sint capaces terminandi pri¬mo et per se alterationem.

Deinde suppono, quod dari alte¬rationem primo, et per se ad ali¬quam qualitatem, nihil aliud est, quam alterationem ita attingere ali¬quam qualitatem tanquam termi¬num, quod non mediet aliqua qua¬litas vel aliquis alius terminus, ad quem prius talis actio terminetur, tunc autem datur motus secundario ad aliquam qualitatem quando per aliud immediatius attactum me¬diate, et secundario aliud attingi¬tur, sicut, verbi gratia, attingendo et immutando caloren?, vel frigus, tanquam terminum immediatum, attingitur sanitas, vel aegritudo tan¬quam resultans ex temperamento frigoris, vel caloris, et sic inquiri-

mus, an omnes istae species qualitatis, vel solum aliqua sit id, quod immediate, et per se ab alteratione attingitur, an vero solum aliqua ex his possit immediate attingi, aliae vero secundario, et mediate, et si solum aliqua immediate terminat alterationem, quaenam illa sit.

Sit unica conclusio : Alteratio Physica secundum quod de illa loquimur in praesenti solum est ad tertiam speciem qualitatis per se primo, id est, ad passionem, vel passibilem qualitatem. Et Aristoteles, citato loco vii Physicor. ubi etiam videri potest S. Thomas, et i de Generat, lect. x, et in i-ii, quaest. lii, articul. i ad 3. Et loquimur de alteratione physica, ut excludamus alterationem late sumptam, quae etiam comprehendit instantaneas mutationes, et actiones spirituales, vel animales, quae circa habitus vel actus versantur, nec ordinantur ad generationem, et circa haec potest dari alteratio late sumpta, quae est productio qualitatis. Et dicimus primo, et per se, quia secundario, et ex consequenti bene potest dari alteratio physica circa aliquos habitus, vel dispositiones, quae sunt primae speciei.

Fundamentum hujus sententiae est duplex. Primum, quia alteratio physica ut dictum est per se,et essentialiter ordinatur ad generationem substantialem,et ad corruptionem, generatio autem substantialis, et corruptio exigit contrarietatem in dispositionibus, si quidem per. contrarietatem dispositionum fit expulsio, etintroductio formarum, oportet ergo quod alteratio deserviens generationi primo, et per se tendat ad qualitates contrarias,sed contrariae qualitates contrarietatephysica,primoetper se inveniuntur in tertia specie qualitatis, ut patet, tum in qualitatibus, quae sunt primo contrariae, ut calor et frigus, siccitas et humiditas, quee sunt qualitates tertiae speciei, et similiter qualitates, quae ex istis resultant tanquam qualitates mediae, et contrarietatem inter se habentes, quae omnes ad tertiam speciem pertinent ; tum etiam quia qualitates istae, quae habent physicam contrarietatem primo et per se, faciunt transmutationem subjecti, quod maxime ex contrarietate qualitatum transmutatur, et similiter per se immutant sensus secundum contrarietatem quam inducunt, ergo per se habent inducere passionem transmutantem subjecta, vel sensum, et hoc est quod constituit tertiam speciem qualitatis, quae idcirco dicitur passio, vel passibilis qualitas, quia vel transeunter, vel permanenter transmutat subjectum, et immutat sensum, et ut dicit S. Thomas i p. q. xcxvn, a. n, passio proprie dicta est, per quam aliquid a sua naturali dispositione removetur, ergo alteratio quae primo et per se versatur circa qualitates physice contrarias, ut ita ordinetur ad generationem, directe solum respicit tertiam speciem qualitatis, qus per se primo facit transmutationem in subjecto, et in sensu per passionem.

Secundum fundamentum sumitur ex Philosophi vii Physic. c. m discurrentis per omnes species qualitatis, in quibus non datur alteratio physica primo et per se. Breviter autem probatur, quia habitus, vel dispositiones aut sunt spirituales, seu vitales et pertinentes ad potentias appreheusivas, sive appetitivas, aut sunt pure corporales, ut sanitas seu pulchritudo. Si primo modo se habent non pertinent ad praesens, quia non acquiruntur per alterationem physicam, de quo loquimur in praesenti, sed per actionem spiritualem, vel animalem, licet praesuppositive aliqua alteratio primarum qualitatum etiam ad istas disposi*

tiones, seu habitus praerequiratur, in eo videlicet, in quo appetitus, vel phantasia ab aliqua dispositione or-r ganorum dependet, quae fit per cor¬porales qualitates. Si vero habitus et dispositio fit pure corporalis, etiam non potest primo et per se ac¬quiri per alterationem, quia tales dispositiones important convenien¬tiam aliquam,vel disconvenientiam ad subjectum ortam ex aliquo tem¬peramento primarum qualitatum, sicut patet in sanitate et pulchritu¬dine,ergo prius terminatur alteratio ad illas primas qualitates, et media¬te ad sanitatem, vel pulchritudi¬nem. Et in hoc consistit vis proba¬tionis Aristotelis in loco citato, dum dicit, quod ad habitum et dispositio¬nem non datur per se alteratio, quia se habent ad aliquid, non autem da¬tur motus per se primo in ad ali¬quid, ut probatur in m Physic.quod non est ita intelligendum quasi dis¬positio, et habitus consistant in re¬latione praedicamentali, quae sola non potest terminare motum per se : in hoc tamen parificantur rela¬tioni preedicamentali, quia sicut re¬lationes consequuntur ex fundamen¬to, et ideo ad ipsum fundamentum terminatur motus per se primo, ad relationem autem consecutive, ita quia dispositiones istae corporales resultant ex debita commensuratio-ne, vel proportione qualitatum, id quod primo attingitur per alteratio¬nem, erit qualitas illa ut proportio-nata, vel attemperata, consecutive autem ipsa dispositio conveniens, vel disconveniens.

Quod attinet ad secundam spe¬ciem qualitatis, scilicet potentia et impotentia, constat, non terminare primo et per se alterationem, non solum in potentiis spiritualibus quas non attingit physica et corporalis alteratio, sed etiam in potentiis na¬turalibus, tum quia non invenitur, in potentiis latitudo contrarietatis sicut nec invenitur magis, vel mi¬nus ratione sui praecise ; tum quia potentiae sunt principia innata, tan-quam propriae passiones ab ipsa na¬tura dimanantes, ergo non acqui¬runtur per alterationem primo et per se, sed ad generationem conse¬quuntur. De hoc tamen vide quae dicimus quaestione, sequenti, art. i.

Denique, in quarta specie scilicet figura, et forma, non datur per se primo alteratio physica, tum quia figura non admittit latitudinem con¬trarietatis, sed habet se sicut nu¬merus, quia quolibet addito, vel subtracto variatur,, et sic latitudi¬nem non habet; tum quia figura resultat ex terminatione quantitatis, et ita aliquando producitur ad ip¬sam quantitatis productionem in ip¬sa prima generatione rei, ut cum aliquis nascitur cum tali, vel figu¬ra; aliquando vero resultat ex divi¬sione quantitatis, et tunc etiam non terminat alterationem, aliquando denique ex alteratione aliqua conse¬quitur, ut ex nimia densitate, vel ra¬ritate, aut aliquo simili, figura ipsa mutatur, et tunc non primo, et per se terminat alterationem, sed et ter¬minatur alteratio primo et per se ad illam qualitatem, ex qua conse¬quitur mutatio in terminatione quantitatis.

Dices : Discursum hunc nimium probare, sequitur enim ex illo,quod ad aliquas qualitates medias, quae resultant ex primis, non possit dari alteratio primo et per se sicut ad calorem viridem, vel rubrum et alias qualitates, qqae ex frigore et calore resultant, et tamen pertinent ad speciem qualitatis ut densitas et raritas, aliaque similia, ad quae ta¬men datur per se primo altera¬tio.

Respondetur esse diversam ratio¬nem, quia istae qualitates secundae, quae resultant ex primis etiam per se alterationem terminare possunt,

nec eodem motu attinguntur primo et per *c terminato ad aliam qualitatem, et secundario ad se. sed rc-
Irunt distinctum motum pneter um, qui terminatur ad primas qualitates: tum quia aliquando (iunt sine alteratiouc erga illas.sicut cum aliquid dealbatur, vel denigratur non pracedente aliquo frigore vel calore; tum quin qunudo fiunt isti colores ex temperie primarum qua¬litatum, fiunt per mixtionem, sicut oli® qualitates secunda*,in mixtione nuleiu corrumpuntur qualitates miscihiles. et sic Iit una tertia, unde necem est.quod olleratio non sistat in qualitatibus primis, ut in termi¬no. consecutive autem resultent se* ound®. sed potius, quod destituan¬tur prima*, cl titnqunm ad termi¬num ad quem tendat alteratio ad secundam qu® esi mixtu ex illis, et ideo per se datur alteratio ad illam. Secus e«t in dispositione corporali ut in sanitate, qu® non est qualitas mixta ex corruptione, seu mixtione primarum resultans, sed ex propor¬tione, et commensuratione, sanitas enim colorem non corrumpit, nec frigus, sed commensura ta ha¬bet.

Sofcuntur argumenta.

Primo arguitur : Ad probondum dari per se alte rationem nd primam speciem qualitatis, nnm quando ac¬quiritur sanitas, vel pulchritudo, aliquo speciali niolu, scu mutatione acquiritur, alia est enim mutatio do aegritudine nd sanitatem, qu® est sanatio, quam a frigore ad culorcin. qu® est calefactio: invenitur etiam diversa oontraricias inter aegritudi¬nem cl sanitatem, quam inter calo¬rem et frigus, el diversus terminus a quo et nd quem; ergo dantur om¬nia requisita ut dentur distincti mo¬tus, pnesertim, quia illa mutatio seu actio, qu® identificotur cum sanitate,non identificalur cum calo¬re,el tali» motu», seu mutatio, ut od sanitatem pnccise non est uisi uIte¬ratio, nec 'nd aliam speciem motus pertinere potest, ergo datur altera¬tio per se primo ad primam speciem qualitatis, saltem eo modo quo ad qualitates secundas, seu mixtas da¬tur alteratio. licet resultent ex pri¬mis. Et confirmatur, quin in prima specie qualitatis datur proprio et per »e intensio, et remissio, ergo et alteratio. siquidem intensio el re¬missio sunt species alteratioms, ut articulo procedenti diximus. Datur etiam in illa vera contrarietas.ut in¬ter errorem cl scientiam, vititnn et virtutem, sanitatem et mgritudinem. ubi autem est contrarietas primo et per se, ibi est fundamentum motus primo el per so.

Respondetur negando, quod si di¬versa mutatio formaliter ad legritu-diuein vel sanitatem quam nd pri¬mas qualitates, ex quarum prx.por-tione, x'el disconvenientia eonsur-gunt; el illa contrarietas inter acri¬tudinem el sanitatem, ei diversitas termini a quo et ad quem totum consecutive se habet, et est materia¬liter diversum respectu nile rationi*, qu® fit ad tertiam speciem. Quod deducitur ex ratione D. Thom* i-n, qua*st. ui, art. i ad 3, ubi inquit : » Quod alteratio primo quidem **l in qualitatibus terti® speciei,in qua¬litatibus vero prim® speciei potest esse alteratio |>er posterius. • tt subdit rationem : » Quia facta «Ite¬ratione secundum calidum et frigi¬dum, sequitur anima) alterari secun¬dum sanum et ®grum. » Igitur licet attingatur sanitn*. et wgritudo ex vi alicujus mutationis, qu® quidem in re est alteratio, tamen qnia non at¬tingitur ut terminus primo, et per se attactus, sed ut consecutus, siqui¬dem semper debet fieri mediante aliqua attentione calori», aul frt-

goris, aut alterius primee qualitatis, ideo mutatio ista prout tangit sanitatem, et identificatur cum illa non est primo et per se alteratio physica, nec sanitas per se immediate attacta, sed consecutive,et ideo potius ex ipso argumento sequitur, quod non detur alteratio primo et per se ad istas dispositiones, sed consecutive. Secus est de qualitatibus mediis ejusdem tertiae speciei,quae ex mixtione primarum qualitatum resultant, et ita exigunt distinctum motum terminatum ad ipsas qualitates medias, et corrumpentem ac miscentem primas, quod non contingit in acquisitione sanitatis, vel dictum est.

Ad confirmationem respondetur inteusionem et remissionem physicam, et corporalem esse species alterationis physicae et corporalis, sic tamen non inveniri in habitibus, et actibus spiritualibus; unde nec in illis datur alteratio physica, de qua in praesenti loquimur, et similiter contrarietas,quae datur, non est contrarietas physica seu corporea, sed communiter dicta et quae ad generationem et corruptionem non ordinatur.

Secundo arguitur : Nam in secunda specie, quae est potentia et impotentia, potest dari vera alteratio, nam potentia potest debilitari, et impotens reddi per aliquam novam transmutationem, sicut visus, qui est acutus et vigorosus in juvene, potest fieri debilis in sene, et ingenium etiam potest hebetari, et impotens reddi ex aliquo accidenti, istae autem transmutationes non possunt pertinere ad aliam speciem motus, quam ad alterationem, ergo alteratio potest versari primo et per se circa potentiam, et impotentiam.

Respondetur quod potentia quae semel dimanavit a natura tanquam a proprio subjecto non potest tolli rtisi vel per impotentiam oppositam vel per extrinsecum impedimentum. Primo modo non potest accidere, permanente una et eadem natura in eodem statu, nec enim potest ab eadem natura, modo dimanare potentia, modo impotentia sicut ab homine risibilitas, et irrisibilitas. Quod si pro diversis statibus dimanaret ab eadem natura, modo potentia, modo impotentia, sicut diversae passiones solent convenire pro diversis statibus, adhuc tamen non terminarent alterationem primo et per se, sed nova dimanatione resultarent. Si vero impotentia consistat in ektrinseco impedimento ejusdem potentiae, tunc alteratio versabitur circa illud extrinsecum impedimentum non circa ipsam potentiam ; extrinsecum enim impedimentum pertinet ad qualitatem aliquam tertiae speciei, per quam ipsa dispositio debita organi ita alteratur, quod potentia quae a dispositione organi dependet,non potest stante tali indispositione, debite operari, et hac ratione visus acutus redditur debilis, et ingenium visus impeditur ex aliqua intemperie dispositionum; et similiter imaginativa vel phantasia redditur indisposita ad subministrandum intellectui, quod pertinet ad ingenium, et ad istas qualitates dispositivas potest per se dari alteratio.

ARTICULUS III.

Utrum alteratio sit unus motus, et continuus ?

Unitas alterationis potest considerari, vel in ratione mutationis, quatenus unum terminum destruit et alium producit, vel in ratione motus, qui utramque mutationem includit, quomodo videlicet sit unus motus vel una aut plures mutationes. Continuitas autem potest tripliciter considerari in alteratione.

Uno modo ratione subjecti in quo est, quod scilicet per partes continuas alicujus subjecti diffundatur qualitas. Secundo,ratione temporis, quod scilicet sine ulla interruptione durationis continuetur alteratio. Tertio, ex parte formae, quod videlicet forma non solum introducatur in instanti, et indivisibiliter tota, sed aliquid illius continuative in tempore, et aliquid in instanti.

Dico ergo primo : Alteratio in ratione motus est unus, includit vero duas mutationes, alteram corruptivam termini a quo, alteram quae est acquisitiva termini ad quem. Quod istae duae immutationes dentur, constat ex his quae supra diximus agendo de generatione, et corruptione, quae duplicem istam mutationem important, et in q. xiv Physicor. art. n, ubi ostendimus has mutationes esse necessarias ad motum, quia in illo fit transitus de quodam in quiddam et consequenter acquirendo UDum et corrumpendo aliud. Quod vero motus sit unus patet,quia est unus transitus et via de subjecto in subjectum, id est, de termino positivo in terminum positivum, inter quos invenitur latitudo et distantia vel contrarietas, haec autem est una quando solum sunt duo termini inter quos exercetur, sic autem invenitur in alteratione cum sit transitus de uno contrario in aliud contrarium, ergo datur unus motus. Et eadem ratione est una actio, quia est unum agens, et unum passum, et consequenter una processio causalitatis.

Sed dices : Cur similiter generatio substantialis,et corruptio, quae sunt duae mutationes non facient unum motum, sicut in qualitatibus? Respondetur quod etiam mutationes, non efficiunt motum, nisi inter ipsos terminos positivos fundetur aliqua distantia positiva vel contrarietas vincenda, et non solum esse vel non esse mutandum. Cujus ratio est, quia in mutatione, ut praecisa mutatio est, solum intenditur acquisitio alicujus esse de novo, et consequenter ex parte termini a quo solum per se petit non esse, seu privationem. Si vero haec privatio sit conjuncta alicui formae positiv», id erit per accidens ad talem mutationem, quatenus scilicet illa privatio invenitur conjuncta ad aliquam formam. At vero in motu non solum intenditur acquirere esse de novo, sed distantiam vincere inter terminos inter quos versatur, et hi debent esse positivi, nam inter privativum et positivum non datur latitudo, quia sine medio opponuntur tanquam esse et non esse, et si aliquid invenitur de medio, est ratione alicujus positivi praesuppositi: contraria autem habent medium per quod positive distant, et opponuntur. Unde cum inter formas substantiales, non attendatur aliqua latitudo contrarietatis, sicut invenitur in qualitatibus eo quod ex participatione formarum substantialium, tanquam ex extremis non participatur, nec contemperatur aliquod medium, neque in una et eadem forma invenitur magis vel minus, ideo non invenitur distantia, et contrarietas inter formas substantiales fundans motum, sicut inter qualitates.

Secundo, instabis contra conclusionem: Nam sequitur ex illa, intensio et remissio non sint duo motus cum tamen in articulo primo dixerimus illas esse duas species motus. Sequela probatur, nam quando est motus a calore ut uno ad calorem ut speciem, ibi est intensio caloris, qui acquiritur et remissio frigiditatis quee deperditur, tantum enim deperditur de frigiditate quantum acquiritur de calore, ergo illa frigiditatis mutatio est remissio, et

tamen est unicus motus, siquidem est tantum una via, et unus terminus acquisitus, et unus deperditus, alioquin quoties intenditur qualitas essent duo motus, altera minori calore ad majorem, alter remissius frigiditatis a majori ad minorem.

Respondetur intensionem et remissionem secundum se esse motus distinctos sicut accretionem et decretionem, ascensum et descensum, et tunc sunt contrarii quando versantur circa eamdem formam, v. g. intendendo aut remittendo calorem. Quando autem versantur circa diversas formas, v. g. intendendo calorem, et remittendo frigus, vel habebunt se disparate illi motus, si formae ipsae ordinem et connexionem inter se non habeant, vel eoordinate se habebunt si formae ipsae consecutive se habeant, ita ut una remittat vel expellat aliam. Gaeterum quando invenitur motus intensionis corrumpens frigiditatem, vel attenuans, non est per se motus remissionis, quia non est per se minoratio, sed ex consequenti quatenus est corruptio frigoris inventi in subjecto. Quia tamen hoc per accidens est respectu intentionis caloris, ideo ille motus non denominatur remissio, nec fit per modum mutationis corrumpentis aliquid de frigore ex consequenti, et per accidens, cum intendatur calor ; motus autem non sumit speciem suam, neque constituitur in ratione motus penes id quod est per accidens et ex consequenti, sed penes id quod est per se, et ex parte termini ad quem se tenet, non ex parte termini a quo tantum. Et ideo quando intenditur calor licet detur remissio frigoris, non tamen est motus remissionis, quia illa minoratio frigoris praecise se tenet ex parte termini a quo, ut terminus mutatus et destructus, et consecutive se habens ad acquisitionem caloris, non ut motus per se minorativus, cujus terminus ad quem sit minoratio frigoris, et ideo non est per se motus remissionis, sed mutatio destructiva frigoris non per se minorativa, et temperativa illius. Potest autem dari aliquando intensio sine remissione oppositi, ut in intensione lucis quae jam supponit tenebras expulsas, et in intensione charitatis, quae supponit peccatum expulsum per sui primam introductionem, unde non semper intensio est conjuncta remissioni etiam per modum mutationis, et per accidens factae.

De continuitate alterationis.

Dico secundo : Alteratio quae vere est motus, est continuus, ut opponitur discreto si attendamus ad continuitatem, quae fit per extensionem qualitatis in partibus continui, sive quae fit penes durationem temporis, sive quae fit per intensionem formae. Etdicimus^w/ opponitur motui discreto, quia si sumamus continuum ut dicit rationem perpetui et non cessantis, sic alteratio non est continua, sed finitur, et interrumjiitur saepissime. Itaque licet qualitas possit produci in instanti, ut quando fit ultima dispositio, tamen quando fit per verum motum, neque fit in instanti, neque per multas instantaneas actiones, ita quod inter instans, et instans nihil producatur de qualitate, sed solum disponatur, ut in instanti fiat productio, ut aliqui senserunt. Sed oppositum tenetur communiter, ut videri potest apud M. Bannez, super primum librum de Generatione, q. vi de alteratione, et Cursum Carmelitanum, disput. ii de alteratione, q. x, Gonimbricenses et alios.

Duo ergo nobis probanda sunt. Primum, quod alteratio non potest

fieri in instanti, sed habet successionem in duratione temporis. Secundum, quod in extensione vel intensione qualitatis non solum in instantibus, sed etiam in tempore intermedio inter instans et instans producitur aliquid qualitatis, et non cessat actio alterativa.

Primum probatura est a nobis, q. xxi Pbys. a. II, quia motus successivus non habet esse in instanti, quia boc ipso quod successivus non est indivisibilis, omnis enim successio dicit partem post partem, ergo dicit divisibilitatem, ergo non coexistit, nec mensuratur instantaneaduratione. Deinde,deducitur ex doctrina D. Thomae i p. q. liii, a. m, ut etiam ibi adduximus, quia non potest stare, quod subjectum aliquod toto tempore quiescat sub una forma, et in ultimo instanti illius temporis sit sub alia forma quasi mutatum ad illam in facto esse, ergo motus nunquam potest perfici in unico instanti, ita quod an,te illud instans nihil sit motus et terminus motus, seu mutatum esse; quia non potest dari mutatum esse nisi praecedat aliquod moveri, id est, aliqua tendentia ad illam formam acquirendam et oppositam expellendam, ut autem quiescat toto tempore ante, oportet quod ita sit sub una forma, quod non sit in via corruptionis ad eam, nec tendentiae ad aliam, sed ita se habeat nunc sicut ante; ergo non potest stare, quod in ultimo instanti aliquid sit mutatum, et toto tempore non praecedat moveri, sed quiescere. Quod etiam in instantaneis mutationibus, si ordine et modo naturae fiant apparet, praeceditenim aliquis motus,sive per modumdispositionis,siveper modum applicationis, sicut patet in generatione substantiali, et in illuminatione ; nam generatio substantialis fit dependenter ab alteratione praecedenti, quae est motus; et similiter luminosum non illuminat naturaliter in boc spatio, ubi ante non illuminabat, nisi quia hic de novo producitur, vel quia hic de novo adducitur; si de novo adducitur, praecedit motus localis, si de novo producitur per generationem naturalem, ut si fiat ignis, praecedit alteratio, et ita naturali modo nunquam ponitur aliquid sub nova forma etiam in instanti, nisi praecedat aliquis motus. Si autem virtute Divina aliquid producatur, vel creetur subito, sine aliqua dispositione vel motu praecedenti, hoc non pertinet ad naturalem modum operandi, de quo loquimur in praesenti, sic etiam non est mirum, quod corpus Christi ponatur sub speciebus panis in aliquo instanti, cum ante nullus esset motus ad illud, quia hoc fit supernaturali virtuto naturali non modo. Et hac ratione probat D. Thomas loco citato Angelum non posse moveri in instanti quiescendo toto tempore antecedente in alio loco. Si autem Angelus existit in alio loco per totum et integrum instans, sine ullo tempore, vel motu quiescendo, oportet quod aliud sit instans pro existentia in uno loco, et aliud pro existentia in alio, ita quod uno loco quiescat non toto tempore, sed toto instanti, et in alio instanti sit in alio loco ; sed tunc desitio unius loci, quae est in instanti, et per ultimum esse incaeptio alterius, quae est in alio instanti, non mensuratur unico instanti, sed duobus, et ita motus ille discretus non est in instanti, sed in instantibus. Unde nunquam verificatur motus, etiam discretus in unico instanti.

Secundum in hac conclusione probandum est, quod si detur motus continuus continuitate se tenet ex parte formae in hoc sensu, quod si aliquid formae producitur in instanti, aliquid etiam illius acquiri* tur in tempore, et non cessat actio.

et continuatio form® inter ins¬tans et instans ; et sic negatur ab aliquibus ista pars. Deduci¬tur tamen ex D. Thoma in ii, dist. v, q. iii, art. i, ubi probat dis¬positiones ad generationem substan¬tialem prfficedere tempore introduc¬tionem formae, quia alteratio est motus continuus, et ideo principium ejus et medium praecedunt introduc¬tionem formae : ergo alteratio datur in tempore, et non est discreta per instantia. Eamdem continuitatem alterationis per tempus medium in¬ter duo instantia ponit sanctus doctor in quodl vi, art. ix, et videri etiam potest in primo de Gener, lect. xxrv, circa textum Lxxxivet v Phys. lect. vii et sumitur ex Philosopho in eo¬dem v Physic.tex. xxxix, ubi di¬cit: « Quod continuus omnis motus est, et simpliciter quidem unum, et continuum esse necesse est. »

Ratio autem est, quia vel inter duo instantia continuatur aliquis motus, ita quod non cessat actio, neque quiescit, vel cessat inter ins¬tans et instans omnis motus, et ac¬tio productiva qualitatis. Si primum, ergo ille motus, et fluxus inter ins¬tans et instans non potest intelligi sine aliqua forma fluente, qu® in instanti quidem habeat mutatum esse, seu in facto esse fiat, in tem¬pore autem seu motu sit in fieri et moveri, quia motus non est praeter res ad quas est motus, et sic si reali-ter datur motus inter instans et ins¬tans, realiter datur forma, cum qua identificatur tanquam cum termino fluente et successive tanseunte de non esse ad esse. Si secundum di¬catur, est impossibile, quia si in hoc instanti datur qualitas producta, et immediate post cessat motus, et in sequenti instanti datur aliquid pro¬ductum, illud non erit acquisitum per motum, nec per alterationem quffi est motus, sed alia actione dis¬tincte a successione et motu, quee non apparet quee sit. Deinde, quia inter instans et instans agens est debite applicatum ad agendum, et passum capax ad recipiendum, et non impeditum, non minus, quam in sequenti instanti quia ut suppo¬nimus, nec passum est mutatum in¬ter instans et instans a sua disposi¬tione, neque agens a sua activitate, quomodo ergo suspenditur ab agen¬do inter instans et instans? Deni¬que, in motu locali non cessat ali¬quis moveri inter instans et ins¬tans, quia paulatim de uno loco ad alium transitur per medium, et vin¬citur distantia inter duo loca, ergo similiter distantia et contrarietas qualitatum et intensionis ejus vinci debet per successionem et continua¬tionem motus producendo aliquid inter instans et instans.

Nec potest dici, quod inter ins¬tans et instans agens producit ali¬quid,sed non formam, v.g. calorem, sed dispositionem aliquam ad calo¬rem, v. g. raritatem vel quid simile. Sed contra, nam praeterquam quod ad calorem non datur dispositio,cum ipsa sit prima qualitas, adhuc hoc dato idem argumentum fit de illa dispositione, nam vel est qualitas, vel non : si non est qualitas non est assignabile quid sit et ad quod prae¬dicamentum pertineat, vel si est modus ejusdem qualitatis, quis mo¬dus sit praeter intensionem, et re^-missionem,isti enim si producuntur in tempore jam motus intensionis erit continus. Si autem illa dispo¬sitio est qualitas, verbi gratia, rari¬tas, ergo jam aliqua qualitas pro¬ducitur inter instans et instans et consequenter eadem ratio erit de ipso calore.

Dices: Licet in intensione quali¬tatis motus sit continuus et produ¬catur aliquid inter instans et ins^tans, tamen quando alteratio est de una qualitate ad aliam, v. g. inter album et nigrum, quid qualitatis

producitur inter instans et instans? Cum qualitas media non producatur divisibiliter, sed indivisibiliter, est enim species vera qualitatis habens esse indivisibile, et terminans mutatum esse. Respondetur quod cum transiturde albo ad nigrum per mediam qualitatem, v. g. per pallidum, tunc inter instans et instans fit pallidum imperfecte, quatenus incipit albedo deflorescere et deficere a perfectione sua, et est albedo in corrumpi, quod est pallidum in fieri, et hoc fit inter instans et instans, quia habet latitudinem illa corruptio albedinis, et acquisitio palloris, et ita secundum aliquid latitudinis fit in tempore, et in facto esse consummatur in aliquo instanti.

De indivisibilibus allerationis.

Cum continuum constet ex partibus connexis, quae utique aliquibus indivisibilibus continuantur, oportet explicare, quomodo in qualitatibus, et alteratione successiva dentur ista indivisibilia. Respondetur quod juxta diversos modos indivisibilitatis in qualitate debent considerari ejus indivisibilia. Est enim invenire divisibilitatem extensionis ratione subjecti quanti, et divisibilitatem motus ratione successionis, et denique divisibilitatem formae penes magis et minus in intensione et remissione. Quantum ad primum, sicut accidentia habent extensionem quantitativam mediante quantitate, quae afficit substantiam, et extendit eam et accidentia quae in ea sunt, sic mediante quantitate redditur qualitas extensa, et divisibilis, et consequenter mediante ipsa habebit etiam indivisibilia continuantia talem divisibilitatem quantitativam. Et sicut substantia non habet divisibilitatem, nec indivisibilia, et nisi mediante quantitate, ut probatum est in ix Physicor. quaest. xx, et in quaest. xix Logicae, ita neque qualitas, et alia accidentia materialiter extensa habent indivisibilia hujus extensionis nisi mediante quantitate, est enim eadem ratio de ipsis et de substantia quoad hoc.

Quoad secundum dicimus, quod in alteratione quatenus motus est dantur indivisibilia sicut in aliis motibus, scilicet quod indivisibilia sunt ipsa mutata esse in successione qualitatis quae terminant vel continuant ipsam successionem motus, sicut explicavimus, quaestione vigesima Physicor. articulo primo, hoc autem mutatum esse, ut sumitur ex D. Thomai part. quaest. liu, articul. iii, explicatur per hoc, quod mobile non sit in eadem dispositione in quolibet instanti illius temporis in quo movetur. Et sic quatenus illa dispositio est in fieri, dicitur esse in moveri, quatenus terminative est in facto esse, dicitur mutatum, et tunc est alia dispositio, et ita sive hoc mutatum esse consistat in aliquo indivisibili in quo finitur et terminatur, sive in aliquo alio modo, vel ratione, tamen illud constituit formaliter mutatum esse, quod constituit mobile in alia atque alia dispositione terminative, et in facto esse, ita quod omnes partes, qu« sunt in fieri per tempus, sint in instanti in facto esse, et ex illo facto esse sequatur aliud fieri alterius partis quae in facto esse sit in alio instanti, usque ad ultimum in quo sifrtit. Qualitas ergo sic induens diversa mutata esse, constituit diversa indivisibilia successiva motus alterationis.

Quoad tertium, scilicet, de indivisibilibus ipsius qualitatis seu formae quae acquiritur per alterationem,potest esse difficultas vel intra eamdem qualitatem quando intenditur vel remittitur, an ista latitudo

intensionis, vel remissionis quae divisibilis est, aliquibus indivisibilibus partes suas debeat continuare, et copulare. Et de hoc pertinet ad sequentem quaestionem, ubi de intensione, et remissione qualitatum agemus. Potest etiam esse difficultas, utrum in ipsa latitudine seu distantia, quae invenitur inter duas contrarias qualitates per quam fit transitus de una ad aliam (ut inter album et nigrum ponitur pallidum, viride, caeruleum, etc.)an etiam ponenda sint indivisibilia, quibus ista latitudo et distantia, quae divisibilis est coagmententur. Sed tamen in hoc non apparet ratio aliqua constituendi indivisibilia, quia istae species non sunt continuae inter se, nec habent partes ejusdem rationis quae indigeant copulari diversis indivisibilibus, sunt enim diversi colores, vel aliae qualitates mediae; inter speciem coloris,datur latitudo decolore imperfecto et inchoato, ad alium colorem medium perfectum, et de illo ad alium usque ad extremum, cum corruptione prioris, qui expellitur, et tunc non acquiritur aliquod indivisibile copulativum partium, sed species quaedam determinata, et certa, quae tamen quia media est et imperfecta, viam parat et transitum ad aliam, quae ex temperatura, et medietate alterius consurgit, ideoque latitudinem facit motu vincendam, non indivisibilibus copulandam.

Solvuntur argumenta.

Primo objicies contra continuitatem alterationis : Motus alterationis in intensione, non potest esse continuus, ergo falsa est conclusio, quae loquitur de omni alteratione. Antecedens probatur, nam id quod producitur per talem motum est aliquis modus majoris ac minoris radieationis in subjecto, tales autem modi sunt indivisibiles in se, ut sequenti quaestione probabitur, ergo non possunt terminare motum, quia ad illum terminandum requiritur aliqua divisibilitas, et latitudo in termino, ita ut parti motus correspondeat pars termini et indivisibili motus indivisibile termini. Confirmatur, quia quaelibet pars motus vere, et proprie aliquid producit, ergo oportet quod in ipso termino motus aliquid cuilibet parti motus correspondeat, et ita habeat partes priores, et posteriores, ergo si quilibet gradus aliquid indivisibile est, saltem formaliter totus producetur per primam partem motus, et si nihil relinquetur alteri parti, seu medietati quod producat.

Respondetur non repugnare quod partes terminentur ad aliquid indivisibile, quatenus est partium terminus, sicut partes line* terminantur indivisibili, et similiter in motu omnes partes motus terminantur ipso mutato esse eo quod omnes partes motus se habent in fieri respectu illius; imo omnis terminus debet esse indivisibilis, et terminare partes divisibiles, non quod cuilibet sigillatim inhaereat, et adaequate, sed inadaequate alicui indesignatae, ut diximus in q. xx Phys. a. iii, et ita licet non adaequetur illis informative, adaequatur tamen terminative, quia omnium illarum terminus est. Sic ergo in qualitate quando intenditur, acquiritur gradus aliquis, seu terminus per motum, qui licet in se sit indivisibilis, utpote terminus, virtualiter tamen divisibilitatem dicit secundum quod partes praesupponit, et illarum terminus est; et sic non requiritur divisibilitas in termino secundum se et formaliter, sed ratione partium, quas terminat et quas successive oportet acquiri per motum.

Ad confirmationem respondetur.

quod quaelibet pars motus producit aliquid, nempe illud mutatum esse, non tamen quaelibet pars motus producit illud adaequate, licet enim terminus ille indivisibilis sit in se, est tamen terminativum plurium, quae Sub illo stare possunt, et illud respiciunt ut factum esse suum : quod si haberet partes priores et posteriores, non esset terminus earum, sed compars. Nec prima pars motus producit totum indivisibile, seu mutatum esse, tum quia ibi non datur prima pars motus, ubi omnes sunt indesignatae, et confusae ; tum quia illa medietas producit terminum inadaequate, id est, ut partialiter fieri illius, non integrum fit ejus.

Secundo arguitur: Quia in alteratione,et intensione non est unus terminus tantum, sed plures qui continua ipsa actione acquiruntur, ergo non potest esse unus motus quia non est unus terminus a quo sumatur unitas. Antecedens patet, quia dum continuatur motus alterationis plures termini producuntur, v. g. plures gradus in intensione, vel plures qualitates mediae in alteratione de una specie ad aliam, ergo terminus non est unus, et consequenterneque motus, sic nec erit continuus. Confirmatur, quia si alteratio esset motus continuus, et duraret, v. g. per horam in fine horae esset infinita qualitas producta, quia sunt infinita instantia, et consequenter infinita mutata esse, ergo si sit intensio per totam illam horam, attinguntur illa infmita, quorum quodlibet auget intensionem, et gradum, et consequenter in fine horae qualitas reddetur infinita.

Respondetur quod in alteratione continua datur unus terminus adaequatus, licet plures inadaequati, habet autem unitatem terminus adaequatus ratione ultimi, in quo sistit motus, et ad quem caeteri ordinantur, sicut in motu locali, quando plura loca attinguntur usque ad ultimum, ab illo ultimo sumitur unitas continuata talis motus, et ideo simpliciter est unus, quia simpliciter terminatur in uno, ut latius diximus q. xix Physicor. Itaque in quolibet instanti potest acquiri diversus locus in adaequatus, inter instans autem et instans fit transitus de loco ad locum, et tunc dicitur esse in loco quasi in mutari, non mutato esse, de quo ibi latius diximus. Ad confirmationem respondetur in primis argumentum illud procedere, etiamsi alteratio fit motus discretus,sicut intra unam horam sunt infinitae partes divisibiles ita sunt infinita instantia indivisibilia eodem modo, quo partes infinitae, et ideo licet inter instans non sit motus, neque actio, eadem manet difficultas quomodo in infinitis instantibus, qus includuntur intra horam fiat intensio illa qualitatis, et non sint infinita. Respondetur ergo, quod infinitas illa instantium, et partium infinitarum, quae in quolibet continuo includuntur, est infinitas in potentia, et non actu, quia est infinitas, quae includitur, et consumitur in partibus aliquotis, et finitis, et ideo est aliquid finitum in actu, et solum infmirum in potentia, ut latius ostendimus in quaest. xv et xx Physic. Itaque ut sit infinitum in actu oportet, quod constet partibus infinitis aliquotis, quia debent esse aequales uni tertio, et non communicantes inter se ;itt® autem partes infinitae sunt proportionales, et indesignatae, et inter se communicantes, ut locis citatis explicavimus, et eodem modo se habent instantia, seu indivisibilia,qua cum partibus ipsis et ad earum modum multiplicantur in continuo, unde solum ex illis resultat infinitum in potentia, hoc est, quia potest designari ex quacunque parte in infinitum divisibilitas totius, et sic ex eo, quod tota hora duret intensio,

solam sequitur, quod qualitas habe¬ bit infinitas partes in potentia, et si¬ militer indivisibilia, finitas autem in actu, utpote inclusas intra termi¬ nos finitos unius horae.

Tertio arguitur: Quia si alteratio est motus continuus non poterit inr cipere per primum esse, sed per ulti¬ mum non esse, sicut alii motus, hoc autem est impossibile, ergo. Minor probatur, quia si incipit per ulti¬ mum non esse, est verum dicere nunc agens non alterat, immediate post alterabit, in illo ergo nunc, vel agens est debite applicatum passo, et tunc non est ratio, quare non aget posita illa applicatione, vel non est debite applicatum, et tunc nec im¬ mediate post aget, quia immediate post non potest compleri tota appli¬ catio, quia divisibilis est, cum fiat per motum et in parte divisibili, et sic immediate post non erit totaliter applicatum in facto esse, ergo ne¬ que sequetur actio. Similiter etiam est inconveniens quod qualitas quae est res permanens non incipiat per primum esse, praesertim cum sit dis¬ positio determinata, et in illa assi¬ gnari debet minimum, et conse¬ quenter aliquid certum et determi¬ natum, atque .adeo debet incipere per primum esse. Denique confir¬ matur, quia haec videtur esse mens Aristotelis vm Physicor. tex. xxm, ubi inquit: « Quod dicere alterari continuum, est. rebus perspicuis ad. versari, » et subdit: « Quod altera¬ tio non fit per partes sicut congela¬ tio, sed subito sicut cavatio lapidis ab ultima gutta; » quam constat non esse motum continuum. Et idem affirmat S. Thomas super eumdem locum lectione v et vi Physicor. lection. v et i contra Gent. cap.XLix, et in aliis locis.

Respondetur quod sine dubio alte¬ ratio sicut et alii motus, et qualitas per eam producta incipit per ulti- paura non esse. Et ad probationem dicitur, quod sive applicatio agentis ad motum fiat in instanti sive non, tamen applicatum esse de facto, per¬ tinet ad mutatum esse, et est in ins¬ tanti, in illo tamen non incipit in¬ trinsece, atque ita non bene sequi¬ tur agens est applicatum de facto in hoc instanti, ergo in hoc instanti intrinsece est actio seu motus, non enim sequitur, quod actio sit in hoc instanti intrinsece, nisi actio ipsa instantanea sit, sed sufficit quod in¬ cipiat extrinsece, quia immediate post erit. Quare non est necesse quod motus sequatur ipsum applicatum esse, nisi juxta naturam suam, ita quod si aliquid est applicatum in instanti, motus non dabitur in ins¬ tanti intrinsece, sed immediate post, et ita in illo instanti incipiet extrin¬ sece sicut grave cum generatur sur¬ sum in eodem instanti incipit mo¬ veri non intrinsece, sed extrinsece. De facto tamen non datur primum applicatum esse, sicut nec primum mutatum esse in motu, applicatio enim per motum fit. Quod vero di¬ citur qualitatem esse rem perma¬ nentem, et ita debere incipere per primum esse, distinguo; est res per¬ manens quando est in facto esse determinate, concedo; quando est in fluxu et fieri, nego : vel secundo est res permanens incipiens modo permanenti, nego; incipiens modo fluenti, et successivo, ad modum motus, transeat, et nunc accommo¬ datur ipsi modo flendi qui est per motum, non modo proprio essendi quem habet in facto esse : qualitas tamen quae est dispositio ad formam substantialem sub statu illo disposi¬ tionis, debet dicere aliquid determi¬ natum, praesertim loquendo de dis¬ positione ultima, nam aliae latitudi¬ nem, et indivisibilitatem habere pos¬ sunt, et ita illa incipiet in instanti, et non per modum motus.

Ad confirmationem respondetur Aristotelem et D. Thomam in citati»

locis solum intendere contra aliquos antiquos Philosophos, qui ponebant omnia semper moveri, et nunquam quiescere, quod alteratio non est motus continuus, id est, non perpetuo durare, non tamen quod quamdiu durat sit discretus; quando vero dicit quod alteratio non fit per partes, sed subito, intelligitur de alteratione pro ultimo effectu, et dispositione, non ahsolute, et secundum se.

QUAESTIO IV.

DE INTENSIONE, ET REMISSIONE.

ARTICULUS I.

Quid sit intensio et remissio, et in quibus formis inveniatur ?

Generaliter loquendo omne augmentum, vel decrementum dicitur quantitas, in quacunque re contingat, eo quod id quod nobis sensibilius, et manifestius est in augmentis rerum, est quantitas. Tripliciter autem potest inveniri ratio ista quantitatis in qualitatibus, vel formis. Uno modo per extensionem in subjecto, et hoc solum convenit qualitatibus, quae inhaerent in subjecto habente partes quantitativas, sicut cum albedo diffunditur per aliquod subjectum, et crescit in illo, quia est in pluribus subjectis, et hoc modo dicitur qualitas magna, seu quanta per accidens quantitate subjecti. Alio modo attribuitur quantitas, seu magnitudo qualitati ex parte objecti, circa quod versatur, sicut convenit habitibus intellectus vel voluntatis, qui versantur circa aliqua objecta, et aliquando plura, aliquando pauciora comprehendunt, et secundum hoc dicuntur extendi, vel augeri in ordine ad objecta : et haec vocatur extensio virtualis, seu quantitas virtutis, eo quod magna virtus dicitur per ordinem ad objectum, seu pondus quod ferre potest. Tertio modo dicitur quantitas, seu magnitudo qualitatis secundum participationem majoris perfectionis penes magis et minus, et hoc pertinet ad intensionem, et remissionem, de quo videri potest S. Thomas, q. i de Yerit. artic. xi ad 10.

De hac ergo intensione duo supponimus in praesenti articulo, et alterum quod difficilius est disputamus. Primo supponimus, dari tale incrementum intensionis, et decrementum remissionis, quod pertinet ad quaestionem an est. Hoc autem constat ex ipsa experientia; nam videmus qualitates crescere, aut decrescere penes magis aut minus, quod non potest reduci ad alias duas extensiones, seu magnitudines dictas, nam videmus calorem, vel albedinem, aut lucem aliquando esse perfectiorem et majorem, non quia plures partes subjecti occupet, sed in eisdem, nec quia subjectum sit densius vel rarius, siquidem in eodem aere lux solis est perfectior quam lunae, stante eadem raritate aeris, et ita hoc augmentum non pertinet ad quantitatem extensionis formalis ; similiter neque pertinet ad extensionem virtualem, quia lux et calor et similes qualitates non habent diversa objecta circa quae versentur,sed subjecta quae informent. Relinquitur ergo, quod sit quantitas, et augmentum intensionis penes magis et minus.

Secundo, supponimus definitionem intensionis quod pertinet ad quaestionem quid est. Definiri autem potest intensio, quod est motus ab imperfectiori esse sive statu ejusdem qualitatis ad perfectiorem eodem subjecto sensibili manente. Remissio vero e contra a perfectiori ad imperfectiorem. Ita tradit M. Ban-

nez q. n de alterat.et dicitur ab imperfectiori esse vel statu, ut definitio abstrahat ab omni opinione, an fiat intensio penes diversos gradus, vel diversos modos, vel diversam participationem in esse, de quibus postea dicemus. Dicitur autem motus, quod est genus ad alterationem, et consequenter ad intensionem, sed quia non omnis intensio fit per alrationem proprie dictam, ut in spiritualibus qualitatibus, ideo utimur generali nomine motus, et excluditur etiam per hoc acquisitio novi status in aliqua qualitate, vel forma non per motum, sed per aliquam elevationem, vel modum operandi diversum, sicut charitas, quae est in via mutat statum in patria, non per majorem intensionem et motum, sed per novam apprehensionem objecti clare visi. Denique, significatur distinctio^ intensionis a simplici alteratione per hoc,quod sit ejusdem qualitatis ad perfectiorem statum seu esse, quia alteratio simplex producit ipsam qualitatem primo et per se, et non autem solum perfectiorem statum, vel esse illius.

Inquirimus autem, qusenam formae sint capaces hujus incrementi, et magnitudinis penes magis et minus, quae est intensio et remissio? Et haec difficultas per aliquas conclusiones resolvenda est.

Dico primo : Substantia est incapax augmenti intensionis, et similiter quantitas et« relatio. Sententia est expressa Philosophi et sequuntur communiter omnes ejus interpretes, nam in cap. de substantia, ponitur inter proprietates ejus non suscipere magis et minus: et de quantitate idem docet in cap. de quantitate: et de relatione etiam docet quod non suscipit magis et minus, nisi ratione sui fundamenti, sicut est intensior similitudo, quan do convenientia extremorum est major, licet formae ipsae seu res minus sint intensae in se, et ita sequitur intensio relationis intensionem fundamenti proximi non remoti.

Fundamentum hujus conclusionis, in communi sumi potest, quia ad ista tria praedicamenta primo et per se non datur motus stricte dictus, scilicet qui fit secundum latitudinem positivam, intensio autem motus est. Quod si aliquis motus datur, est secundum extensionem, ut in augmentatione quantitatis, nam substantiam constat fieri per mutationem, et non per motum, cum non fiat ex eodem subjecto sensibili sed ex materia prima. Similiter quantitas,quando primo producitur, consequitur ipsam generationem sine alio motu; quando autem postea extenditur admittit motum augmentationis, sed non alterationis, et intensionis ;unde una pars quantitatis addita alteri, non facit perfectiorem gradum, sed ejusdem perfectionis extensionem, facit enim majus, non melius. Et hoc praesertim, quia species quantitatis variantur essentialiter penes diversam terminationem, ut patet innumeris, et figuris, in bicubito, et tricubito, etc. ergo de earum ratione est indivisibilitas, seu terminatio, ergo non admittunt in eadem specie latitudinem. Ad relationem denique non datur per se motus, ut in v Phys. dicitur, et ibidem probavimus q. xix, solum enim relatio resultat posito fundamento, non ad illam motus datur, ita non habet intensionem per se primo, sdd si habet est consecuta ex fundamento.

Secundo, in particulari sumitur fundamentum ex D. Thoma in i-ii, q. lii, artic. i, quia videlicet forma ex qua sumitur species rei quam actuat, non potest non consistere in indivisibili, et consequenter non suscipere magis neque minus, si enim id quod speciem oonstituit

haberet latitudinem vel tota illa latitudo requireretur ad constituendam speciem, vel sine tota posset species constitui, etiamsi aliquid illius deesset. Si primum non salvatur divisibilitas in tali forma, siquidem non constituitur species per ipsam ejus latitudinem, sed totalitatem et consummationem ejus, quod utique indivisibilitatem dicit, ultimum enim semper est indivisibile. Si secundum, ergo sine aliqua parte illius latitudinis salvatur species, et sic illud, sine quo salvatur non spectat ad constitutionem speciei, neque est praedicatum quidditativum, cum sine ipso quidditas salvetur.

Ex quo deducitur, formam substantialem non suscipere magis et minus, quia perse intrinsece ordinatur ad constituendam speciem substantialem rei, cujus est forma. Et licet qualitas et alia accidentia etiam habeant suam speciem, et essentiam, tamen formae illae non ordinantur ad constituendam speciem sui subjecti, quod informant, sed supponunt constitutam, et ita per se primo non constituunt speciem ejus in quo sunt. Forma autem substantialis constituit per se primo speciem ejus in quo est et propter hoc forma substantialis habet repugnantiam cum intensione, seu receptione magis et minus, non autem ex hac parte id habet forma accidentalis, licet ut de facto intensio ei conveniat, plures aliae conditiones requirantur: sed sufficit pro nunc quod forma substantialis in eo, in quo invenitur dat speciem essentialem et per se ; forma autem accidentalis non, sed supponit speciem constitutam. Unde signanter D-.Thomas loco citato non dixit ideo formam substantialem non suscipere magis et minus, quia habet speciem, vel dat illam quomodocunque, sed quia participans talem formam, habet speciem secunduni ipsam. Quare respiciendum est ad munus quod exercet forma in suo participante, seu in suo subjecto, in quo recipitur; si enim subjectum ita respicit aliquam formam, quod per ipsam habet speciem suam, et constitutivum suum, talis forma in tali participante non suscipit magis et minus. Formae autem aliae, quae ita adveniunt subjecto, ut per eas participans non habeat speciem, sed potius speciei constitutae adveniant, ex hac parte non repugnat, quod aliquam latitudinem habeant in tali subjecto, non obstante quod habeant aliquam speciem, sed non constituentem ipsum subjectum in quo participantur, et ideo ex tali participatione in subjecto non repugnat latitudinem penes magis et minus habere.

Quod si dicas: Nam omnis species constitit in aliqifo indivisibili, sunt enim species sicut numeri, qui quolibet addito, vel subtracto variantur. Respondetur aliud esse quod species quantum ad sui constitutionem consistat in indivisibili, aliud quod per ipsum constituatur ipsum'subjectum participans talem formam, vel quod ipsa indivisibilitas sit aliquod praedicatum ex constitutivis talis speciei, hoc enim non invenitur in omni specie, et ideo non omnes repugnant divisibilitati, et latitudini, quam habent in participatione subjecti,licet dicatur qualibet species in indivisibili consistere propter integritatem, quam requirit, omnium praedicatorum essentialem ad sui constitutionem, non tamen omnis species divisibilitatem excludit ex parte participationis subjecti unde sumitur latitudo intensionis, ut dicemus statim.

Dico secundo : In sola qualitate invenitur intensio, non tamen in omni specie qualitatis. Et quidem loquendo de intensione physica,

qumest species alterationis, non est dubium, quod aicut alteratio non datur nisi in praedicamento qualita¬tis ita neque intensio ejus species. Sed tamen ne aliquis dicat quod in¬tensio potest invenire in spirituali¬bus, et non solum in alteratione, ideo generalius probanda e st con¬clusio. Et in primis quod in hoc praedicamento inveniatur intensio saltem quoad aliquas ejus species, nullo modo dubitari potest,cum ma¬nifestae nitatur experientiae, sicut videmus calorem aliquando magis intendi aliquando remitti, et idem est de aliis primis qualitatibus et de qualitatibus mediis, ut colore, raritate, et densitate et similibus.

Discurrendo vero per species is¬tius praedicamenti, quae sunt capa¬ces intensionis non solum alterati-vae (haec enim ad solum tertiam spe¬ciem reducitur sicut ipsa alteratio) sed etiam communiter dictae, cons¬tat in primis, quod habitus et dis¬positio est capax intensionis, quia habitus virtutum aliquando sunt ferventiores aliquando remissiores, et similiter scientia aliquando est profundior et efficacior, aliquando obtusior, non solum penes extensio¬nem ad diversas conclusiones, sed circa eamdem veritatem potest dari major claritas,, et resolutio ad sua principia, quod pertinet ad majo¬rem intensionem, et ita denomina¬tur aliquis magis sciens, vel magis virtuosus, et hoc etiam extenditur ad supernaturales habitus, sicut de charitate dicitur ad Philip, i: Oro ut charitas vestra magis ac magis abun¬det : Apoc. ultimo: Qui justus estju¬stificetur adhuc, et denique injusti¬tia accepta crescere sanctificatus definit Concilium Tridentinum ses. vi, cap. x.

Quod attinet ad secundam spe¬ciem, aliqui existimant, non susci¬pere magis et minus, ut intellectus et voluntas, potentia visiva, etc. quia sunt propriae passiones, et im¬mediate sequuntur essentiam rei per dimanationem, non autem per motum, et secundum contrarieta-tem latitudinis conveniunt subjecto* Oppositum tenet Magister Bannez, i de Gener, cap. iv, quaestion. i, conclusi, ultima, ponitque exem¬plum in potentia visiva, quam con¬stat magis ac minus suscipere, et modo esse acutioris visus, modo hebetioris. Certe aquila videt inten¬sius, quam homo, et inter homines, quidam melius et fortius alii, et in¬comparabiliter [videbunt acutius oculi ejusdem hominis post resurrec¬tionem,quam modo.Nec obstat, quod sint propriae passiones animae, quia etiam calor, et siccitas aliaeque pri¬mae qualitates sunt proprietates ele¬mentorum, et tamen suscipiunt ma¬gis et minus. Cajetanus i-ii, quaes-tion. iii, articul. i, in fine media via incedit, et dicit quod potentiae naturales, quae consequuntur im¬mutabiliter substantias non inten¬duntur, sicut neque ipsae substan¬tiae; quae vero non immutabiliter consequuntur, sed dependenter ab aliqua alteratione,ut durum et mol¬le, aliaque similia non inconvenit, quod suscipiant magis et minus. Et quia potentiae affixae organis corpo¬reis dependent a qualitatibus alte-rativis, quibus organa temperantur, ideo videtur, quod illae possunt sus¬cipere magis et minus, sicut poten¬tia visiva potest esse acutior, et si¬militer auditus, etc. Et videtur haec sententia satis rationabilis, non enim est ratio, cur non suscipiant magis et minus hujusmodi poten-tentiae, quae a qualitatibus primis, vel alteratione dependent, praeser¬tim cum experientia suffragetur, quae in illis intensionem et remis¬sionem sentit, ut in potentia visiva, et molli et duro, et aliis constat.Nec obstat, quod per generationem ins-tantaneam fiunt, quia etiam aliqua

qua* instantanc* llunt, possunt intendi ut lux et nelu* spirituale* intellectu* et voluntati*. Quod autem aliqua' potentis non intondontur, ideo est. ut Cujelnnus dicit, quia immutabiliter sequnnturad aliquam naturam, id est, independenter a qualitatibus allcrntivis.el praesertim quo.' alicui conveniunt secundum ultimum gradum constitutivum natur*. ut intellectus et voluntas nd gradum rationalem, non suscipiunt magis et minus, quia ipse gradus ultimationemquamdnin dicit.Itaque non est hoc regulandum per hoc, quod aliqua qualitas sit propria passio vel non, sed per hoc quod aliqua indivisibilius sil de ratione alicujus forma? vel non sit. ut supra insinuavimus. Et ita quia quicdam poUntiwsunlimmcdiateconsecuutn» ad substantiam, et indcpcndcnlc* ab aliqua alterationc. Ideo nliqu* non recipiunt latitudinem, secundum magis et minus, alia- ver» qua? non ita immediate consequuntur, neque independentes sunt ab aliqua allerotionc et primis qualiUMhu* recipiunt magis ct minus ratione earum.

Quod attinet ad tertiam speciem qualitatis, non est dubitandum in illa posse inveniri intensionem eamque physice alterativam, siquidem in tertia specie qualitatis,ut probavimus, qusslionc praecedenti invenitur proprie alterntio physica,et consequenter intensio inveniri potest, qua? est ejus species,idque «Uam ad sensum patet calore.et frigore aliisque qualitatibus sensibilibus, quro ad istam speciem pertinent.

Denique, in quarta specie qualitatis noninvemlur motus intensionis, quia de ratione figura', qua* ad talem speciem pertinet, est terminatio quantitati», ex qua resultat, et hsc variatur in specie, quacunque varietate terminationis facta, terminatio autem secundum aliquid indivisibile fit. et ita non compatitur latitudinem intensionis.

Dico ultimo : Pmtsr inl«*n*ion«m qua- est motus secundum magis el minus et pra'lor extensionem per parte» qnantitativa* corporis, datur etiam augmentum extensivum in aliquibus quantitatibus non pene» paries subjecti, cui inhferet.sed pe no* objecta quw attinguntur, quia sunt objecta inad*quata. ct secundum quod aliqui* habitus diversa objecta attingit, magis dicitur augeri extensivo. Ita sumitur ex D. Thoma, i-it.q. Lli, ari. i ad 2 et u-u, q. xxiv, art. v, ubi docet quod habitus quidam augentur per additionem respectu objectorum, sicut scientia qua? paulatim addiscitur, augetur de novo, circa diversa» conclusiones, quas antea non attingebat, et boo augmentum non est intensio; quin non versatur circa enmdem veritatem sed circa diversa* : intensio autem scienti* fit per hoc quod clarius et profundius eamdera veritatem comprehendat. Circa hoc augmentum extensivum nota Ires positiones D. Thoma-. Prima, quod tale augmentum non contingit in omnibus formis simi qualitatibus, sed in illis qu* specificatitur ab aliquo oxtrinseco, seu dicunt ordinem ad aliud. Ita docet hi. qua-slion. ui, art. i, in fine corpori*. Secunda est, quod neque in omnibus habitibus dicentibus ordinem ad objectum specitleans, invenitur istud augmentum; chnritas enim dicit ordinem ad objectum, nec tamen admittit additionem per augmentum extensivum, ut docet S. Ttiomas imi, qutesL xxiv citata, eo quod qua-ounque minime charitas implet totam legem, et omnibus lentationibus resistit, et sio quadibet attingit omnia objecta, scilicet Deum et proximum, non ergo fit major per extensionem nd objecta. Scientia vero indiget ista exten-

sione, quia per distincta media procedit ad distinctas conclusiones probandas, licet omnia coordinata sint inter se, et sub eodem lumin e ideoque ad eumdem habitum spectant, sed diversam explicationem objecti petunt et distinctas species, vel ordinationem earum, ac distincta media probativa, de quo latius diximus in Logica queest. xxvii, art. m.

Quod si dicas: Nam etiam virtutes morales etiam si sint infusae possunt habere novam difficultatem circa diversa objecta partialia, ut in loco citato Logicae diximus, imo inde argumentum sumpsimus ad probandum, quod scientia est simplex habitus, licet vincat distinctas difficultates inadaequatas, ergo falso et inconsequenter dicimus in praesenti, virtutes morales non suscipere additionem, sed solum scientiam.

Respondetur quod ut diximus citato loco Logicae in solutione ad confirmationem primi argumenti, virtutes infusae ut charitas et fides possunt habere diversam difficultatem circa diversas materias, non ex parte ipsius virtutis, sed ex parte operantis, quae est difficultas accidentalis, et tamen unica qualitas simplex sufficit ad illas superandas, similiter ergo sufficiet in scientiis ad superandas distinctas difficultates circa distinctas conclusiones, licet requirat ad illas diversa motivainadaequata, eo quod uniuntur sub eadem ratione formali et lumine,sunt enim coordinata inter se illa motiva, quatenus unum deducitur ex alio. Itaque ducitur efficax argumentum a simili ad probandum, quod una qualitas sufficiet ad attingendum diversas conclusiones, licet quaelibet habeat suam probationem et motivum distinctum,et diversam difficultatem ex parte ipsius medii, et non solum ex parte operantis, quia adhuc restat locus unitati habitus, quia salvatur principalis ratio, unde sumitur unitas ejus, nempe eadem ratio formalis scientifica, sub qua omnia illa motiva, et probationes coordinantur, et continentur. Unde si non repugnat, quod qualitas una attingat distinctas materias, et vincat distinctas difficultates ex parte operantis, dummodo servetur eadem ratio formalis, ut patet in virtutibus, etiam non repugnabit stante unitate rationis formalis, quod eadem qualitas attingat diversas conclusiones et vincat distinctas difficultates requirentes distincta media sub eadem unica ratione formali et lumine ordinata.

Tertia propositio est, quod hoc augmentum extensivum dicitur a D. Thoma fieri per additionem, qua augetur habitus secundum se, intensio vero per radicationem in subjecto, et non per additionem, non quia nova qualitas addatur in augmento extensivo ; id enim negat S. Thomas i-ii, q. liv, art. iv, sed quia additur novum augmentum objectivum, et quia ordo ad objectum dicitur convenire habitui secundum se, participatio vero et radicatio intensionis fiat per ordinem ad subjectum in sententia D. Thomee, ideo ad distinguendum unum augmentum ab alio dicitur illud augmentum fieri per additionem, hoc vero non, quia ibi additur novum objectum, et nova explicatio habitus ad illud, hic vero non additur novum subjectnm, sed in eodem fit intensio, nec etiam nova entitas qualitatis, et ita ex nulla parte fit additio.

Solvuntur argumenta.

Primo arguitur: Quia non stat quod intensio augeat qualitatem secundum magis et minus, nisi ipsa species et essentia qualitatis varietur, ergo ratio intensionis explicata est nulla. Antecedens probatur,quia

illud in quo qualitas fit magis et minus, et ipsa propria ratio et species qualitatis, species autem sunt sicut numeri, ut quolibet addito, vel substracto varientur. Si dicatur fieri intensionem per magis et minus non in ipsa ratione essentiali, et specifica, quae consistit in indivisibili, sed in aliquo extrinseco, ut in additione gradus vel entitatis novae, aut in majori participatione, vel radicatione de subjecto, contra est, quia in primis intensio non potest fieri per additionem novae qualitatis ejusdem speciei, ut dicemus articulo sequenti: diversa autem participatio in subjecto et radicatio, non potest fieri secundum aliquid accidentale, sed secundum ipsam essentiam qualitatis, et oppositum dicit D. Thomas esse propriae vocis ignorantiam II-II, quaestion. xxiv, artic. iv ad 3, et queestion. 2 de Virtut. art. xi, ergo in ipsa essentia fit variatio per intensionem. Deinde, quia si intensio non fit secundum variationem in ipsa ratione essentiali seu specie qualitatis, sed in aliquo extrinseco, vel pertinente ad individuationein, sequitur quod formae substantiales possint intendi, quia potest salvari indivisibilis species quam praebet forma cum augmento penes magis et minus in aliquo extrinseco individuali, ut quia perfectiori modo uniuntur subjecto vel sunt radix perfectioris modi operandi, cur ergo in illis non erit augmentum intensionis ? Et idem argumentum fieri potest de quantitate, quia secundum diversum modum terminandi subjectum potest perfectius et imperfectius participari in subjecto modo quodam extrinseco, et non'pertinente ad intrinsecam speciem, cur ergo non recipiet magis et minus?

Respondetur negando antecedens. Et ad probationem dicitur per intensionem non variari speciem, sed modum speciei in actuando subjectum, et perfectius reducendo de potentia ad actum, ut sequenti articulo dicetur. Ut autem additio aliqua, vel subtractio variet speciem alicujus formae debet addere vel subtrahere aliquod praedicatum quidditativum, vel modum talium praedicatorum intrinsecum, et essentialiter requisitum, non autem addere vel tollere solum aliquem modum diversae participationis in subjecto, vel additionem novae entitatis quasi integralis, sicut videmus in substantia materiali plures vel pauciores partes integrales addi, vel subtrahi, sine variatione speciei.

Ad primam replicam dicitur, non fieri intensionem per additionem novae entitatis, sed per majorem radicationem in subjecto, ut dicemus sequenti articulo. Dicit autem D. Thomas ignorare propriam vocem, qui dicunt augeri formam per radicationem in subjecto, et non secundum essentiam, quia radicationem ipsam intelligebant non pertinere ad entitatem accidentis, cum tamen entitas accidentis ex se postulet inhaerere, et participari in subjecto,et sic magis radicari sine dubio entitatem ipsam involvit, et ita inquit D. Thomas in ii-ii locato citato, quod nihil est aliud ipsam secundum essentiam augeri, quam eam magis in esse subjecto, quod est magis eam radicari. De quo plura artic. iii.

Ad secundam replicam respondetur obstare formae substantiali ne intendatur, quia non habet latitudinem et contrarietatem per quam sit capax motus, et consequenter intensionis, utjam supra dictum est Et licet species indivisibilis form® stare possit cum augmento divisibili secundum magis et minus, hoc tamen in forma substantiali locum non habet, quia non solum in se habet speciem, sed constituit suum

compositum, quod informat in spe¬cie,unde neque ex parte suas speciei, neque ex parte suae participationis, et subjecti participantis, latitudinem fundat, sed si aliquo modo varia¬tur, tota species variatur in se et in participatione subjecti. Secus est in accidente, per cujus participatio¬nem subjectum ipsum non constitui¬tur in sua essentiali specie, sed cons¬titutum supponitur, unde ex hac parte non impeditur forma accidenta¬lis intendiet remitti. Nec tamen ex eo sequitur, quod omnes formae acci¬dentales possint intendi, aut remit¬ti, si alias conditiones non habe¬ant, ut contrarietatem seu latitudi¬nem, ita quod indivisibilitas in constitutione illarum non sit intrin¬seca, et de ratione earum sicut in constituendis speciebus quantitatis supra advertimus, et in aliis specie¬bus qualitatis latitudine carentibus, et indivisibilitatem includentibus.

Quod si dicas -.Aristotelem in viii Metap. tex. x, et S. Thomam ibi lect. m, dicere, quod materia forte suscipit magis et minus, respondet D. Thomas i-ii, quaest. lii, art. i, id intelligi de materia secundum ma¬teriales dispositiones non secun¬dum suam substantiam, secundum quam componit cum forma indivi¬sibilem speciem naturae.

Secundo objicies: Qualitas secun¬dum se et antecedenter ad respec¬tum ad subjectum habet contrarie¬tatem, verbi gratia,cum frigore,quia habet contrarietatem cum illo,quam non emendicat a subjecto, sed ubi est contrarietas est maxima distan¬tia, ergo etiam est latitudo secun¬dum magis et minus, et consequen¬ter intensio, et remissio; imo ista contrarietas formarum solum est penes gradus, quia in gradibus re¬missis non contrarianlurqualitates, sed in intensis, in quibus solum se non compatiuntur, ergo non per or¬dinem ad subjectum dicuntur habe¬re magis et minus, sed secundum se. Item si Deus separaret albedinem nivis et albedinem hominis, perfec¬tior esset illa quam ista, et non per radicationem in subjecto, quia extra illud sunt, ergo secundum se; et sic non repugnabit substantiae intensio¬nem habere.Denique,quiaeadem est albedo in concreto et in abstracto : ergo si in abstracto non intenditur nec in concreto, vel e contra si in concreto intenditur etiam in abs¬tracto. Quod si accidens in con¬creto, ut album sumatur non pro forma existente in subjecto, sed pro composito ex corpore et albedine, hoc non intenditur, quia aliquid quod includit, scilicet corpus non intenditur.

Respondetur quod licet aliquae' qualitates secundum se fundent con¬trarietatem ut inter formam et for¬mam, et non solum secundum par¬ticipationem subjecti (licet exerceri non possit contrarietas, nisi in sub¬jecto, quia contraria in eodem sub¬jecto mutuo se expellunt) tamen la¬titudo et distantia penes magis et minus in intensione formarum non sumitur penes contrarietatem ali¬quam inter formam et formam, sed penes latitudinem participationis,et radicationis formae in eodem sub¬jecto. Et quando dicitur, quod ubi est maxima distantia etiam est lati¬tudo penes magis et minus, respon¬detur quod est penes magis et mi¬nus in diversis formis, quae non sunt extremae, sed mediae inter ex¬trema contraria; magis autem et minus in eadem forma non fundat contrarietatem, et distantiam nisi respectu subjecti, in quo radicatur, et participatur; atque ita contrarie¬tas inter formam et formam, sive penes maximam distantiam, sive penes formas medias convenit for¬mis secundum se, distantia autem penes magis et minus in eadem for¬ma, non convenit ei nisi secundum

diversam participationem in subjecto. Contrarietas ergo inter formam et formam provenit ex ipsa natura talium formarum, licet statum perfectum requirat, ut contrarietas exerceatur, quod non fit nisi in gradibus perfectis, quia imperfecti motus compatiuntur in eodem subjecto, ut latius dicemus infra queest. x. Ad id vero quod dicitur de albedine hominis, et nivis separata, respondetur, quod una illarum erit intensior altera, non propter majorem radicationem actualem in subjecto, qua carent, sed propter aptitudinalem quam retinet ad ordinem quem dicunt ad subjectum. Quando autem D. Thomas dicit albedinem separatam habere omnem perfectionem possibilem et non posse intendi, loquitur de albedine si esset subsistens, et neque actu, neque aptitudine respiceret subjectum. Denique, ad id quod dicitur de albedine in abstracto et in concreto dicimus, quod est eadem forma, sed non in eodem statu, nec cum eodem respectu, quia in concreto respicit subjectum, in abstracto relinquit; unde dicit D. Thomas i-ii, quaestion. liii, art. ii ad 3, quod intensio et remissio tribuitur accidentibus in concreto, et ita non dicitur magis albedo, sed magis album: album vero pro composito non intenditur ratione totius, sed ratione partis, scilicet ratione formae, ut communicabilis subjecto.

ARTICULUS II.

Utrum intensio fiat per additionem gradus ad gradum, vel per majorem radicationem in subjecto?

Conveniunt fere omnes, ad intensionem qualitatis, aut requiri, aut consequi majorem aliquam radicationem in subjecto, quatenus qualitas intensa firmior est, et tenacior in subjecto, et hoc est radicatio. Gaeterum difficultas est, an ad istam firmitatem quae etiam augmentum est qualitatis, requiratur additio novae entitatis, seu formae ad eum modum, quo fit augmentum in quantitate addendo novam quantitatem, an vero sine additione novae entitatis per additionem novi modi fiat haec major radicatio, et de ipso modo etiam est difficultas, an sit novus modus addens novam vim informativam, seu rationem formalem informandi ipsi formae, an vero solum addatur novus modus, qui sit nova explicatio, seu applicatio ejusdem formae sine nova rationis formalis additione. Et utimur nomine gradus communiter in omni sententia,quia ly gradus non solum significat diversa mentitatem superadditam, sed etiam diversum modum, et ita generaliter perfectionem intensionis nomine gradus designamus, sive fiat per additionem entitatis et formae,sive per additionem modi, quia etiam diversus modus graduat. Unde Cajetanus qui additionem ab intensione relegavit i-ii, q. lii, art. i, tamen expressionem graduum non abhorruit, ut ibidem patet §. Ad evidentiam.

In hac ergo parte praecipuae sententiae reducuntur ad duas. Prima, quod intensio sit secundum additionem unius qualitatis ad aliam, quae additio cum non corrumpat praecedentem, sed illi uniatur, et componat cum illa, habet se tanquam partialis qualitas, sicque imaginatur haec sententia intensionem qualitatis ad modum augmenti quantitatis. Secunda sententia docet, quod intensio fit sine additione novae qualitatis seu formae, sed per ejusdem communicationem majorem in subjecto, quae novam terminationem seu modum inducit in qualitate. Primam sententiam sequitur Scotus in i, distinction. xvn, qusestion. iii, et

6x recentioribus Fonseca, Suarez, Vazquez, Rubius, Granados, et alii quos citant Carmelitani hic disput. iy, quaest. viii. Secundam sequitur S. Thomas in i, dist. xvn, q. ii, artic. n, et quaest. i de Virt. art. xi, et i-ii, q. lii, art. n, et ii-ii, q. xxiv, art. v, et communiter sequuntur omnes Thomistae.

Gaeterum in utraque sententia explicanda plures ali® sententiae dividuntur. Nam circa primam sententiam quidam existimant illas partiales entitates seu gradus, qui formam intensam constituunt esse ejusdem rationis et aequalitatis, nec plus habere gradum secundum vel tertium, quam primum, reddi autem secundum, quia praesupponit primum, cui superadditur, et sic de reliquis.Alii vero existimant gradus illos esse divers® rationis, et gradum secundum non esse ejusdem perfectionis, et aequalitatis cum primo. Ita Pater Suarez, disp. xlvi Meta. p. sect. i, a num. xxix. Ad haec adduntur indivisibilia, quae istos gradus tanquam partes uniant, et similiter in ipsis gradibus datur latitudo secundum partes aliquotas finitas, et secundum partes proportionales in infinitum. Et uno verbo, omnia considerantur ad modum augmenti in quantitate. Sunt tamen qui subordinationem admittant istorum graduum inter se; ita ut secundus praesupponat primum, et tertius secundum, naturali quadam subordinatione,et dependentia, ut a materiali dispositione,et sic habent in®qualitatem individualem, de quo videri potest Murzia, disp. ii de alterat, q. v. Omitto sententiam illam Scoto antiquiorem cujus meminit S.Thomas citato loco sent. art. i,et postea secutus est Durandus in i,dist. xvu, q. v et vn et alii, quod intensio producat novam qualitatem totalem destruendo antiquam, haec enim sententia non ponit eamdem qualitatem intendi, et remitti, sed diversam generari et corrumpi.

In sententia autem D. Thomae explicando non parum etiam laboratur circa id quod intelligitur nomine radicationis, seu communicationis majoris, et communiter intelligitur esse aliquem novum modum, sed valde dividuntur Auctores in explicando, quis modus sit, nam aliqui ponunt esse novum modum qui praebeat qualitati novam vim informandi subjectum quasi rationem formalem se communicandi. Alii vero solum ponunt modum novae terminationis, vel explicationis formae in subjecto quod pertinet quasi ad unionem, et applicationem ipsius. Unde aliqui dixerunt esse novam unionem, seu inhaerentiam qualitatis; alii novam existentiam; alii novam reductionem subjecti de potentia ad actum, esseque distinctum modum ab inhaerentia,et unione; alii putant consistere hunc modum in eo, quod plus abjiciatur de forma contraria,ita quod ipsa forma purior, et impermixtior maneat. Et redit hic eadem difficultas circa praecedentes sententias, an videlicet isti novi modi habeant inter se aliquam subordinationem, nec sint ejusdem rationis et aequalitatis, an vero omnes aequales sint, et solum dicatur secundus vel tertius, quia praesupponit priorem.

Dico ergo primo : Intensio non fit per additionem alicujus novae formae,vel qualitatis sive quae corrumpat pristinam et novam producat, sive quae supponendo priorem, aliam producat tanquam partialem illique conjunctam, quaB majorem efficiat. Haec conclusio est expressa S. Thomae locis nuper allegatis, ubi ex professo quaestionem istam tractat, et resolvit, et quidem quod non producatur forma quae corrumpat praecedentem, communiter ab omjf

nibus admittitur, quia illa qualitas praecedens non potest destrui a superveniente, quia non est illi contraria, sed ejusdem speciei, nec ex defectu subjecti, vel causae conservantis, quia manent, ut supponimus : et quia alias ut diximus non esset intensio augmentum, et perfectio ejusdem qualitatis, sed generatio novae, sicut non posset dici quantitas augeri si corrumperetur praecedens, et alia de novo produceretur.

Secunda vero pars, quod scilicet non fiat in intensione nova pars forma», seu qualitas quae addatur praeexistenti, manifeste est D. Thomae et praesertim videri potest,loco citato ex i-ii solum ad 2 ubi inquit : « Quod causa augens habitum, facit quidem semper aliquid in subjecto, non autem novam formam, sed facit quod subjectum perfectius participet formam praeexistentem. » Et ad 3 inquit :•« Quod id quod est minus calidum, aut album non est in potentia ad formam, cum jam actu formam habeat, sed est in potentia ad perfectum participationis modum, et hoc consequitur per actionem agentis. » Et ii-n,q.xxin,art.v : « Formam, inquit, esse majorem est eam magis inesse susceptibili, non autem aliam formam advenire, hoc enim esset,si forma haberet aliquam quantitatem ex se ipsa non comparatione ad subjectum. » Ergo secundum D. Thomam major radicatio in subjecto non fundatur in nova entitate forma,sed in novo modo participationis formae. Unde non solum negat Thomas fieri intensionem per additionem, ne videatur ponere distinctionem formam, eo quod ad intensionem pertinet quod eadem forma remaneat; sed ulterius se explicavit D. Thomas quod non fit per additionem intensio, quia non acquiritur nova forma, sed novus modus, seu participatio formae, ergo sentit absolute, non fieri intensionem per novam entitatem, sed per modum.

Nec obstat, quod aliqui objiciant dixisse D. Thomam, ignorare propriam vocem, qui dicunt qualitatem intendi secundum majorem radicationem in subjecto, et non secundum essentiam. Ex quo inferunt sensisse sanctus doctor quod intensio non fit sine additione entitatis. Caeterum sensus D. Thomas clarissimus est, redarguit enim eoe, qui volebant qualitatem intendi in subjecto sine hoc, quod intrinsece in se perficeretur; sed solum quia subjectum diversimode se haberet in participando formam, ipsa forma omnino invariata manente, inde ipsa quod repugnat, et est ignorare propriam vooem, nec enim forma potest communicari subjecto per solam extrinsecam denominationem, sed per intrinsecam immutationem, siquidem perficitur forma ex ipsa communicatione subjecti,siquidem ad hoc intrinsece ordinatur ejus essentia, ut subjectum informet, unde loco citato ex ii-ii, art. w ad 3,postquam dixit D.Thomasqood ignorant propriam vocem qui dicunt charitatem non augeri secundum essentiam sed secundum radi* cationem, vel fervorem sobdit : « Quia nihil aliud est eam secandum essentiam augeri, quam eam magis inesse in subjecto, qnod est magis radicari in subjecto, » ergo augeri secundum essentiam non est apud D. Thomam augeri per additionem, sed est idem, quod magis radicari et inesse subjecto, quod non sine mutatione ipsius entitatis intrinsece invenitur in forma, pw modum scilicet ei additum.

Supposito ergo quod hfeo est sententia S. Thomae, restat tradere fundamentum hujus veritatis. Ad Hlnd autem tradendum supponit S. Thomas tanquam eertissimum, quod si

augmentum intensionis fiat secundum additionem formae ad formam, impossibile est hoc intelligere sine aliqua distinctione, et numero formae ad formam, idem enim sibi ipsi addi non potest, et ipsa separatio graduum quando qualitas remittitur et perdit illos, manifeste ostendit distinctionem aliquam ejus quod perditur, et ejus quod remanet. Quo supposito duo sunt, quaB in sententia D. Thomae incompossibilem reddunt intensionem per additionem qualitatis ad qualitatem. Primum, quia secundum ipsum D. Thomam, non possunt duo accidentia numero solo distincta, et ejusdem speciei recipi in eadem parte, et indivisibili subjecto, ut ostendemus infra quaBStione ix. Si autem intensio fieret per additionem novae qualitatis ejusdem speciei, necessario reciperet idem subjectum diversa numero accidentia, eo quod quaelibet ex istis qualilitatibus, si sola sumatur, et sine conjunctione cum altera, est sufficens facere unum individuum accidentis, ut patet quando ante additionem manebat qualitas in subjecto individuata sine illa nova parte superaddita, id ergo quod postea superadditur, de se etiam individuari postulat a tali subjecto sicut praecedens, ergo jam sufficienter possunt duo accidentia individuari ab eadem parte subjecti; per accidens autem est quod conjungantur in unum. Et in hoc fundatur id quod D. Thomas i-ii, quaest. lii, art. ii citat ex Philosopho in IV Physicor. text. lxxxiv, quod non potest intensio fieri per additionem : « Quia ex calido fit magis calidum nullo addito in subjecto calido, » repugnat enim D. Thomas pro eodem, quod addatur calor, et quod addatur calidum, eo quod Calor non potest addi nisi addatur distinctum subjectum a quo individuatur,et sic perinde est addi ealdrem, et addi Calidum. Sed de hoc infra tractandum est dicta quaestione nona, ideo in praesenti non oportet illud expendere.

Secundum ergo principium in doctrina D. Thomae est, quia nulla forma potest habere quantitatem,et partes nisi per ordinem ad subjectum, et per accidens,non autem per se, quia alias esset composita ex pluribus partibns, et sic non esset pura forma,sed aliquid constitutum, et compositum, quod est contra rationem formae, quae debet esse aliquid simplex, et pars componens, non autem res composita. Si autem forma adveniens non componit cum praecedenti, nec constituit unum per se, solum erit qualitas intensa unum per accidens, id est, plures qualitates remissae in eodem subjecto constipatae, unde non esset ita una qualitas intensa sicut remissa, nec motus intensionis esset circa eamdem qualitatem,quae magis aut minus esset talis,sed circa diversas; et ulterius qualitas operativa (sicut calor) quando esset intensa non posset unica operatione operari, sed deberet plures operationes facere, quia non procederet ab unica qualitate, sed a pluribus, et sic faciens actum qualitatis intensum, faceret plures actus,et non unum,quia procederet a pluribus formis remissis, quarum quaelibet haberet operationem suam, quae omnia valde absurda sunt, et inconvenientia.

Si ergo plures partes componunt unam qualitatem, vel sunt partes integrantes illius, vel essentiales. Essentiales esse non possunt, tum quia sine qualibet illarum salvatur essentia qualitatis ut patet in qualitate remissa; tum quia partes essentiales si componunt unum per se habet altera se habere, ut materia, altera ut forma, sive ut potentia, et actus, illae autem partes sive gradus so habent ut formae, quia informant subjectum, non autem una se habet

ut materia, altera ut forma, vel ut potentia actus, alias qualitas informaret qualitatem, tanquam forma materiam, neque illa quae se haberet ut materia, esset activa et operativa per se, sed solum quando haberet actum suum, quo informaret, cum tamen videamus quod tam pars remissa caloris, quae videtur esse materia, quam intensa, quae videtur esse forma operativae sint, et actuales. Partes autem integrales esse non possunt,tum quia forma ex illis partibus non potest esse composita, quia de ratione formae est, quod sit principium compositi, non autem principiatum et compositum, sed simplex principium; tum etiam quia specialiter repugnat formae,seu qualitati compositio ex partibus integrantibus, partes integrantes sunt materiales, et ratione materiae conveniunt, ut infra dicemus quaestione ix, eo quod partes integrales conveniunt in forma, et differunt penes quantitatem, siquidem sine qualibet illarum salvatur quidditas, et substantia rei, et sic additio partis integralis non facit additionem formae. Cum autem forma sit id, quo aliquid constituitur tanquam principio, additio formae per modum partis integralis non addit rationem formae, sed potius materializat ipsam formam, et multiplicat secundum aliquid materiale non formale, et sic non facit formam perfectiorem, et magis talem in ratione formae quod pertinet ad intensionem, sed materialiter mulplicatam, quod pertinet ad extensionem. Nec potest dici, quod sint partes integrales similitudinarie, eo modo quo in virtutibus assignantur partes integrales a D.Thomae Theologis n-ii,quaest. xlviii et q. cxxvm et q. cxun. Etenim istae partes integrales non intendunt virtutes,sed important conditiones quasdam, vel dispositiones seu habitus adjunctos principaliori virtuti, dantes diversas operationes, et haec etiam in virtute remissa inveniri possunt, sicut temperantia habet honestatem, et verecundiam; fortitudo fiduciam, et magnificentiam ; prudentia memoriam, docilitatem etiamsi sint remissae; qualitas autem intensa, et remissa non ita differunt,sed utraque habet eamdem rationem activitatis, vel operationis, licet non eumdem modum perfectionis, non tamen una se habet ut conditio, vel dispositio ad alteram.

Denique, probatur conclusio,quia multiplicatio entitatum, quanto minor fuerit, tanto est convenientior naturae, si ergo non fuerit impossibile, neque inconveniens, quod sine additione formae, et entitatis nov® fiat intensio, talis additio non erit ponenda : quod autem hoc non sit impossibile, neque inconveniens probabitur amplius conclusione sequenti, ubi ostendimus posse fieri perfectiorem unionem alicujus formae sine additione novae entitatis, idque magis explicat unitatem, et simplicitatem formae, quia quanto minor fit additio tanto est simplicior in entitate, licet sit multiplex in virtute, pertinet autem ad rationem intensionis, quod forma eadem manente fiat perfectior, et virtuosior, ergo si hoc potest fieri per majorem communicationem sui ad subjectum, sine additione novae entitatis, convenientius hoc erit ad naturam intensionis.

Dico secundo : Intensio non fit per additionem alicujus novi modi praebentis formae novam vim informativam, seu novam rationem formalem informandi, sed novam explicationem ejusdem formae in subjecto tollendo confusionem,et potentialitatem ipsius et reducendo illa® ad majorem unitatem,et subjectum, magis subjiciendo ad talem formam, ex hoc autem consequitur, quod si

habuerit contrarium, expellat illud,
non tamen in hoc formaliter consis¬
tit intensio. Ita sumitur ex D. Tho-
ma in i, dist. xvn, quaest. ii, art. n
ad 3, ubi inquit : « Quod non est de
ratione intensionis alicujus qualita¬
tis,quod sit per remotionem a con¬
trario, sed hoc accidit qualitati se¬
cundum quod est in subjecto parti¬
cipante contrarium, sed hoc est de
necessitate intensionis, ut qualitas
educatur de imperfecto ad perfec¬
tum, sicut patet in diaphano, in quo
nihil est contrarium luci, quod po¬
test lumen intendi secundum cre¬
mentum virtutis dominantis. Haec
autem imperfectio est ex potentiali-
tate ipsius naturae, quae subjicitur
perfectioni et actui, cum enim om¬
nis potentia receptiva ad multa se
habeat secundum istam multitu¬
dinem ipsius dissimile est prin¬
cipio agenti, quod est terminatum
ad actum unum et secundum quod
ista conjunctio potentialitatis ma¬
gis subjicitur actui, perfectior per¬
ficitur actus, et ipsum perfectum
magis efficitur unum, et magis
assimilatur principio agenti. »
Ita D. Thomas, qui etiam in n-
ii, quaest. xxiv, art. v,in corpore, et
ad 3, explicat istam intensionem
fieri per hoc quod subjectum magis
reducatur in actum,et per hoc quod
forma magis insit subjecto, et quod
fieri majorem ipsam formam, est
eam magis inesse susceptibili, non
autem aliam formam advenire.

Ut fundamentum hujus conclusio¬
nis tradatur, et explicetur, duo
facienda sunt. Primum, ostendere
quod non repugnat unionem, et
communicationem formae ad sub¬
jectum, habere latitudinem,et posse
variari sine hoc quod addatur nova
entitas formae.Secundum, quod mo¬
dus iste non debeat addere novam
vim informativam, sed novum mo¬
dum communicationis, et unionis.
Primum constat aliquibus exemplis,
nam videmus quod eadem quantitas
sine additione partium, et quantita¬
tis novae potest mutare terminatio¬
nem, et modum existendi in subjec¬
to, ut infra dicemus quaestione sep¬
tima, sicut fit in rarefactione, et
condensatione. Similiter forma sub¬
stantialis animae sine additione no¬
vae entitatis potest se diverso modo
explicare et unire materiae adve¬
nienti per nutritionem, et in una
parte unum effectum praebere in
alia alium,ut in oculo dat potentiam
videndi, in manu tangendi,et potest
privari uno effectu et non alio, et
rursus effectum illum quem perdidit
praebere, si materia debite dispona¬
tur. Similiter ergo non repugnabit
quod eadem qualitas, diverso modo
subjectum actuet communicatione
sua, et diverso modo explicet suos
effectus in materiam secundum lati¬
tudinem quam habet; cujus signum
est ipsa contrarietas formarum,quae
potest magis perfecte, vel imperfec¬
te tolli. Itaque non repugnat totam
formam communicari subjecto, sed
non totaliter, et secundum omnem
modum, vel effectum, quem potest
illi praebere, et sic magis vel minus
assimilare sibi subjectum, et redu¬
cere potentialitatem ejus ad unita¬
tem actualitatis, sicut etiam totus
Deus videtur a quolibet beato, sed
non totaliter, ideoque potest diverso
modo uniri, et se communicare si¬
ne additione entitatis per majorem
explicationem ejusdem. Similiter in
gratia videmus, quod unita uni sub¬
jecto explicat aliquem effectum, v.
g. facere filium adoptivum, quem
in alio subjecto ut in Christo propter
incapacitatem personae facere non
potest. Et species visibilis in aere
non reddit informatum subjectum
repraesentative, et intentionaliter,
sed solum entitative, in oculo autem
etiam intentionaliter informat sine
ulla additione entitatis, et similia
multa alia exempla suppetunt, quae

manifeste ostendunt eamdem formam sine additione entitativa posse explicare diversos effectus formales, vel eumdem diverso modo, propter diversam dispositionem subjecti, quae diversimode sutyicitur formae. Imo addo quod etiamsi intensio fieret per additionem formae ad formam, adhuc necesse esset variari unionem siquidem cum accrescit una pars ad alteram partem, et ex utraque fit una forma, non potest illa unio, quae ante uniebat, et solum modificabat formam antecedentem modificare, et afficere illam novam formam, quae ex utraque conflatur,ergo oportet novam unionem dari, sicut et novam formam conflari, nisi forte dicatur manere plures uniones partiales diversarum partium ejusdem formae,quod tamen non tollit dari unicam totalem, quae ex omnibus conflatur, sicut datur unica forma quae ex omnibus illis partibus fit, unio autem correspondet formae, ergo sicut formalis totalis estdiversa,ita oportet talem unionem variari.

Secundum vero explicatur, quia in defendenda sententia D. Thomae duo sunt modi dicendi.Quidam enim ponunt, produci per intensionem novum modum, qui non solum se tenet ex parte unionis, sed etiam ex parte ipsius formae, seu principii informativi, ita quod addat illi novam actualitatem, et vim informandi perfectius, quam sine illo modo, et hunc modum distinguunt ab ipsa unione, et ab existentia,et inhaerentia, vocantque illum modum radicationis. Et fundamentum est, quia nulla forma potest praebere effectum formalem perfectiorem, nisi in se ipsa, et tanquam principium quo sit perfectior,et actualior, sive entitative, sive modaliter, ergo praeter unionem oportet, quod forma ipsa perfeetior reddatur, et actualior per modum, qui ipsi formae det vim, et actualitatem informandi. Alii vero dicunt, quod modus qui de novo producitur, seu resultat per intensionem non addit aliquid actualitatis, et rationis informativae ipsi forma?, sed solum tenet se ex parte unionis, et explicationis ipsius insubjecto.

Primus modus dicendi non ita est conveniens, neque perfecte videtur salvare sensum D. Thomae,sed videtur ex parte relabi in sententiam impugnatam de additione entitatis ad formam,quae intenditur ut intensior reddatur. Etenim si ipsa forma quando redditur intensior, accipit majorem vim informativam tanquam rationem formalem,ergo accipit additionem formae, siquidem vis informativa non est aliquid superadditum formae, sed ipsa entitas, et actualitas formae, non enim forma informat et causat effectum suum formalem per aliquid superadditum sicut efficiens per virtutem superaditam efficit, sed per communicationem suae actualitatis, et entitatis causat formaliter, ergo idem est accipere majorem vim informandi, quod accipere novam actualitatem, seu entitatem formae. Et hoc esi quod opposita sententia dicit, scilicet fieri intensionem per additionem formae, seu entitatis. Et confirmatur, quia ille modus non potest perficere vim informandi, quaeeratw qualitate remissa, addendo ei virtutem informativam accidentalem, et distinctam ab entitate formffi, nec enim forma causat nisi per communicationem sui non per virtutem additam ut efficiens, ergo per hoc quod ille modus se habet ut forma, seu formalis ratio dans effectum formalem intensionis, cum tamen remissa forma det effectum realem per aliquam realitatem, quod stare non potest, cum forma intensa tote sit qualitas simplex, non partim qualitas, partim modus, et effectus

correspondentes formae ut intensae reales sint, non modales tantum, sicut quod sit dispositio ad formam substantialem, quod memores effectus operetur, etc. Ergo correspondent principio reali non modali.Denique,si intensio in ratione intensionis formae est modus, cum non sit major ratio de isto gradu quam de illo, omnes enim gradus per intensionem crescunt, sequitur quod omnis gradus praesertim certus, et aliquotus erit effectus formalis alicujus modi, et reliquum praeter omnes gradus erit effectus entitatis formae, quid autemest illud quod restat praeter omnes gradus in qualitate; certe nihil. Similiter in hac sententia forma non intenditur secundum eamdem formalem rationem, sed unus effectus formalis ejus erit realis, et quasi essentialis proveniens a reali entitate formfe, alius modalis, et non entitativus, scilicet qui pertinet ad argumentum, et sic non sunt effectus formales ejusdem omnino rationis, nec dicetur proprie intendi forma, quia non perficitur in ipsamet ratione formali priori, ut realis est, sed aliam accipit de novo, quae modalis sit. Quare haec sententia non multum recedit ab ea, quae ponit partes entitativas secundum additionem gradus ad gradum, siquidem admittit,quod forma dans affectum formalem remissum,non habet in se sufficientiam, quantum ad ipsam vim formae, seu rationem formalem praebendi effectum intensum ut tenet se ex parte formae, sed indiget additione novae rationis formalis, licet ponat illam in novo modo, non in nova entitate formae.

Si vero ille modus ponatur tanquam conditio, non ut ratio formalis informans, talis modus non potest distingui nhaerentia, abi seu communicatione formae,quia conditio requisita non potest esse aliud quam applicatio, seu conjunctio ad passum, qua illa forma se explicat, et communicat subjecto perfectiori modo, et antea tota illa forma, et principium formale in subjecto erat, sed non totaliter, ergo modus qui postea acquiritur non pertinet ad vim informativam, et novam rationem formalem ipsius formee, sed ad novum modum, qui sit conditio tanquam communicatio, vel applicatio de novo illius formee, qua non solum sit tota in subjecto, sed totaliter, et modo perfectiori, sine qua conditione, seu applicatione forma non dat illum effectum perfectiorem, qui entitativus quidem est, sicut effectus formalis remissus, et antea praehabebatur in forma-, quia tota ibi erat, sed non explicatur totaliter in subjecto.

Et sic intelligitur mens D. Thomae qui perpetuo explicat intensionem formae per novam explicationem ipsius in subjecto, non per additionem novae vis informativae: dicit enim: « Quod intensio fit per hoc, quod subjectum magis ac magis terminetur illa forma, et magis participet illam, et acquirat perfectum participationis modum, » ut i-ii, q. lii, art. ii : « Et per hoc quod subjectum magis reddatur in actu ipsius qualitatis, » ut q. i de Verit. art. xi: « Et per hoc quod forma magis educatur de imperfecto ad perfectum, » ut in i, distinet, xvii citata : « Et per hoc quod qualitas magis insit subjecto, et radicetur, » in ii-ii, quaest. xxiv, art. iv ad 3. Quae locutiones indicant modum aliquem applicantem diversimode formam subjecto, non dantem novam vim informativam, et mutantem rationem formalem.

Quod si quaeras:Quomodo ista unio mutetur per intensionem non addita nova ratione formali informativa,ita quod ille modus sit nova unio et nova existentia, et inhaerentia formae in subjecto, respondetur quod unio;

formae cum subjecto requiritur ad duo. Primo, ut constituatur unum ex forma, et subjecto. Secundo, ut mediante tali unione et conjunctione, forma habeat esse in subjecto, quia ab illo dependet in existendo. Quantum ad hoc secundum non additur nova existentia ipsi qualitati, quia non additur nova entitas, sed tota entitas formae jam praehabebatur in subjecto, et consequenter tota existentia,quia existentia sequitur ipsam entitatem ut productam extra causas, unde cum in nostra sententia tota entitas formae sit in subjecto, etiamsi non sit totaliter, consequenter etiam si crescat per intensionem, non mutatur existentia, siquidem non mutatur entitas, et ita quantum ad hoc non mutatur unio, seu inhaerentia in ratione medii dantis existentiam entitati formae. Quantum vero ad unitatem, quam facit forma cum subjecto, in hoc crescit unio ipsa, seu perficitur, vel potius forma, quae nova actione immutatur, ut subjectum afficiat,eo quod subjectum est in quadam potentialitate et indeterminatione ad multa, et secundum illam potest subjici diversis formis, aut eidem formae non unico tantummodo et indivisibili, sed vel magis confuse et potentialiter, vel magis actualiteret determinate secundum reductionem ad majorem unitatem, et similitudinem cum forma. Et sic explicat D. Thomas dis. illa xxn citata radicationem istam per majorem reductionem ad unitatem, et ad diversum modum terminandi dissimilitudinem, seu confusionem, et potentialitatem subjecti ad actualitatem et unitatem formae. Et hoc sufficienter fit per ipsam unionem,seu inhaerentiam, quia ad unionem pertinet facere unitatem, et tollere confusionem, seu potentialitatem ad multa, quae est opposita unitati, ergo tunc perfecte forma communicatur subjecto, quando perfecta fuerit ista unitas per ipsam unionem, et hoc est magis radicari, id est, magis sibi subjicere potentialitatem subjecti, et ejus indeterminationem, seu confusionem ad majorem unitatem reducere ad modum radicis arboris, quae quanto plus penetrat in terra, tanto firmiorem reddit arborem.

Sed dices: Unio ut diximus,quaest. vi Physic. non est modus medians inter formam et subjectum, ergo si major intensio consistit in majori unione, et illa non est'modus, intensio non fiet per additionem modi, cum tamen S. Thomas expresse admittat modum in intensione,ut patet in i-ii, quaest. lii, art. ii ad 2.

Respondetur unionem in nostra sententia non esse modum tanquam rationem,et medium formale uniendi, quia forma quae secundum se est actus, secundum se habet rationem formalem faciendi unitatem, sive accidentalem, sive substantialem, prout ipsa forma fuerit, et sic quia unitas quae resultat non est modalis, sed substantialis, vel accidentalis, ideo nec ratio formalis,nec medium uniendi est modus, sed forma ipsa. Non tamen negamus inveniri aliquem modum in unione antecedentem,vel subsequentem, quatenus extrema debent immutari, vel saltem unum extremorum,ut uniatur, et dependens fiat,et ad unitatem cum subjecto immutetur ; ipsa etiam immutatio passive manens in ipso extremo unito est modus subsequens unionem, quod magis pertinet ad dependentiam seu statum, que® accipit ex vi unionis forma, quam ad rationem formalem, seu medium uniendi, pertinet tamen ad intensionem, quia intensio magis praebet statum formm in communicando se, quam vim formalem informandi. •

ARTICULUS III.

Expediuntur argumenta contra sententiam propositam.

Multi conantur D. Thomam in contrariam sententiam adducere, et praecipue fundatur in auctoritate illa, quam jam supra explicavimus, quando dicit in ii-ii, quaest. xxrv, art. iv ad 3, quaest. i de Virt.-art. xi: « Quod propriam vocem ignorant, qui dicunt qualitatem intendi per radicationem, et non secundum essentiam, ergo vult S. Thomas quod intensio fiat per additionem entitatis non autem per solam radicationem. Sed jam hanc auctoritatem supra explicavimus, et de ea videndus est D. Thomas quodlib. ix, art. xiii, ubi inquit: « Cum dicimus charitatem secundum essentiam augeri, denotatur augmentum subjecti, ut sit sensus, ipsa essentia charitatis augetur, sicut cum dicimus album augetur secundum essentiam suam, non autem designatur forma specificans motum, ut sit sensus, augetur secundum essentiam, id est, augmentum ejus est motus in esse, vel in essentia, et sic dicitur augmentum esse secundum quantitatem. » Ecce quomodo D. Thomas interpretatur, quid sit augeri secundum essentiam, non quidem per additionem novae entitatis, quasi motus augmenti sit ad novam entitatem sicut ad terminum, sed quia ipsa essentia est res quae augetur. Nec obstat, quod aliquando negat D. Thomas charitatem augeri tanquam subjectum augmenti, negat enim quod charitas dicatur subjectum augmenti quasi inhaesionis, et ut quod et sustentans, non tamen quod dicatur subjectum modificationis, quia ipsa forma est, quae distincto modo explicatur et communicatur subjecto, et sic modificatur ipsa communicatione.

Minus obstat, quod adducitur ex D. Thoma m p. q. vji, a. xn, ubi expresse admittit dari gradus in calore, et consequenter intensio fiet per additionem gradus non per radicationem. Ac denique additur testimonium Philosophi iv Physic. tex. lxxxv, ubi inquit: « Quod sicut ex calido fit frigidum, et e contra, quia eadem quae erat in potentia, sic et ex calido magis calidum. » Si ergo parificat Aristoteles eductionem magis calidi ex minus, ipsi eductioni calidi ex frigido, sicut hoc fit per novae entitatis productionem, ita et illud. Nec sufficit eductio novi modi, quia haec non potest intelligi in formis realibus, nisi per novam entitatem dependentem a subjecto, ergo ubi datur major eductio formae, datur et productio entitatis.

Ad haec facile respondetur, quod in primo loco D. Thomae non intelligit nomine gradus novam entitatem additam entitati praecedenti, sed novam participationem ejusdem in subjecto, et hoc convenienter appellatur gradus, quia sicut anima per gradus quos habet diverso modo se explicat in materia, stante eadem entitate, et non omnibus partibus praebet eumdem gradum, et formalem effectum, ita qualitas diverso modo explicat actualitatem suam subjecto; et diversus gradus non est diversa entitas formae, sed eadem diverso modo se communicans, et effectus praebens.

Ad secundum locum dicitur, quod ex minus calido fit magis calidum sicut frigido calidum, non quantum ad entitatem productam, sed quantum ad entitatem producendi, quia utrobique fit aliquid de novo, et habetur terminus a quo, et ad quem, sed tamen quando fit calidum simpliciter, fit ex potentia ad calidum, quando autem fit magis calidum ex minus calido non est in po-

tentia ad formam, sed ad modum participationis formae ut S. Thomas dicit I-II, q. lu, art. n ad 3, quod vero dicitur non dari eductionem nisi sit productio, distinguo ; eductio formae quoad entitatem non est sine productione entitatis, concedo; eductio formae quoad novam explicationem, et modum participalionis in subjecto, non est sine productione entitatis, nego ; solum enim est melioratio formae eductae, et solum productio modi, non entitatis formae.

Secundo arguitur ratione: Quia intensio est motus realiter distinctus a prima productione qualitatis, et est vera alteratio, ergo debet producere realitatem distinctam prima qualitate, et non solum aliquem modum, quia alteratio primo et per se est ad qualitatem et non ad modum, et quia virtus intensa ratione intensionis habet majorem virtutem producendi, quam non intensa, quia producit perfectiores effectus, modus autem non est virtus, neque producit effectus reales, qui illi specialiter correspondeant. Nec denique potest dari novus modus inhaerentia? seu unionis, nisi addatur nova entitas inhaerens, alias eadem entitas duplici inhaerentia inhaereret, ergo oportet, quod id quod additur sit distincta entitas sicut est distinctus motus : ubi autem motus sunt realiter distincti, etiam termini realiter debent esse distincti, alias si esset eadem entitas, etiam motus inter se identificarentur, quia quae sunt eadem realiter uni tertio, sunt eadem inter se. Confirmatur, quia alias si intensio non produceret qualitatem, sed modum posset per solam productionem modi qualitas produci, quod patet, quia motus intensionis non habet minimum, sed incipit secundum successionem, non per primum mutatum esse, sed per ultimum non esse, ergo si per intensionem non producitur entitas, sed modus, potest per intensionem incipere qualitas ab ultimo non esse gradus, et ita tota qualitas incipiet per modos.

Respondetur intensionem esse motum realiter distinctum a prima productione qualitatis cum possit % diverso agente, et pro diverso tempore procedere, et similiter per se terminatur ad qualitatem tanquam vera alteratio, non tamen ad qualitatem absolute et entitative, sed ad qualitatem sub tali modo, scilicet ut perficiendam, et meliorandam, sicut transubstantiatio est actio ad corpus Christi, licet non producat illud absolute, sed sub novo modo; et in hoc differt intensio ab aliis motibus, quia in aliis acquiritur aliquid distinctum ab illo quod inerat, ut in augmentatione nova pars, in motu locali novum ubi, et locus; in qualitate vero id quod prius inerat melioratur, et perficitur. Unde non requiritur, quod novam formam producat, sed eamdem sub perfectiori modo attingat: ad hoc autem, ut motus seu actiones distinguantur realiter, non requiritur quod termini sint realiter, et entitative distincti, quasi materialiter, sed sufficit, quod formaliter, alias omnis modus, qui producitur in subjecto, ut sessio, ubi, etc. non deberet distincta actione reali produci. Quando autem dicitur, quod quascunque sunt eadem uni tertio, sunt eadem inter se, in primis intelligitur quando sunt eadem uni tertio simul, et non pro diverso tempore. Deinde, quod sint eadem uni tertio re et ratione, id est,sub eadem ratione et formalitate, non eadem uni tertio, quasi materialiter, et secundum diversas formalitates, vel secundum quod aliquid est virtualiter multiplex, ut intelligit D. Thomas i part. q. xxvin, art. m, alioquin multas habet V&tantias illud axioma. Quod vero addi*

tur qualitatem intensam ratione intensionis habere plures effectus reales, qui correspondent ei in quantum intensa, respondetur istos effectus non correspondere qualitati secundum se, neque soli modo intensionis superaddito, sed ipsi entitati reali formae ut subesttali modo, et ideo ut aliqua virtus, vel forma. producat novos effectus, non requiritur additio entilatis,sed sufficit eadem entitas secundum diversam formalitatem, et communicationem sui, sicut eadem anima secundum gradum sensitivum producit diversos effectus reales, quam secundum vegetativum,nec tamen requirit novam entitatem superaddi ad illos, sed eamdem diverso modo communicari in materia. Quod vero dicitur, novam inhaerentiam postulare novam entitatem, respondetur novam inhaerentiam formae non prohabitae in subjecto, novam quoque entitatem formae postulare, formae vero in subjecto praehabitae non postulare novam entitatem,sed eamdem novo participationis modo subjecto communicare, et sic non tam dat novam inhaerentiam absolute,quam novam inhaerentiae terminationem, ut in ultimo argumento dicetur.

Ad confirmationem respondetur, quod si intensio non inveniat qualitatem in subjecto, sed illam primo producat, tunc non solum producit modum, sed etiam entitatem, si autem invenit qualitatem productam, solum novum modum superaddit, non novam entitatem, sicut transsubstantiatio corporis Christi si non supponeret illud in rerum natura, substantialiter illud produceret, modo autem non producit illud, sed convertit panem in illud sub novo modo.

Tertio arguitur: Quia ubi est realis separatio est realis distinctio, sed separatur unus gradus ab alio, v. g. secundus a tertio, vel a quarto, ut patet in remissione qualitatis, ergo isti gradus realiter distinguuntur, et praesertim cum videamus quod continuatio calefactionis est similis primae productioni, et ejusdem speoiei, et vera ac propria actio, et mutatio, ergo realem terminum, et entitatem postulat, nec enim est mutatio sine novitate, neque actio sine termino producto. Confirmatur,quia activitas virtutis agentis fit major per additionem partium, et multitudinem formae, sicut ferrum candens activius agit, quam flamma stuppae, ergo etiam intensio fiet per additionem partium, siquidem illa est intensio quae facit virtutem aliquam magis activam.

Respondetur gradus nunquam separari a qualitate, sed qualitatem ab. illis, id est, a quolibet eorum seorsum, licet non a tota collectione, quod est signum distinctionis modulis, sicut corpus.separatur a quolibet situ, vel ubi, nullum vero ubi a corpore. Quod vero dicitur de continuatione calefactionis , respondetur quod continuatur ratione ipsius qualitatis seu formee participatae, et sic est actio ejusdem rationis cum prima productione qualitatis, est tamen diversa ex parte modi participationis ; et ad talem modum producendum requiritur distincta actio et mutatio realis, nam etiam modi per realem actionem producuntur ut diximus, sicut ubi et situs, et alii similes, et sic talis mutatio est cum novitate essendi saltem in modo qiq est terminus productus. Ad oonfirmationem dicemus queestione sequenti agendo de actione, et reactione, et in quflest. vii, agendo de densitate, ubi ostendemus, quod ratione densitatis, seu multitudinis partium, non datur major intensio qualitatis nisi occasione illarum partium agens producat intensiorem qualitatem, de se enim multi-* tudo partium solum conducit &4

conditiones activitatis, scilicet ut velocius, vel perfectiori applicatione agens operetur, quibus tamen conditionibus positis potest agens perfectiorem, et intensiorem qualitatem producere, ut ibidem latius dicemus.

Quarto arguitur: Quia non potest intensio fieri secundum, perfectiorem modum unionis, vel inhaerentiae, ergo debet consistere in aliqua additione novae entitatis. Antecedens probatur, quia unio et inhaerentia qualitatis non est divisibilis, sed semper eadem, quia naturaliter inhaeret subjecto, et sic inhaeret quantum potest ; similiter tota inhaeret, et unitur, ergo non apparet quomodo crescere possit ista unio, praesertim quando entitas qualitatis est indivisibilis, ut qualitas spiritualis, et in eodemmet subjecto indivisibili intenditur. Deinde, quia in ipsa remissione non apparet a quo producatur minor illa unio seu radicatio caloris, nam quando calor ut sex remittitur usque ad duo, non est a quo producatur unio caloris ut duo, non ab agente remittente, v. g. ab aqua remittente calorem, cum potius sit agens contrarium, quod non potest producere calorem ut duo, nec ab aliquo alio agenti, v. g. igne vel aere, quia in illam remissionem non habent influxum, si sit casus quod tunc non detur ignis approximatus, sed solum aqua remittens. Et praeterea, si quilibet modus gradualis, v.g. ut duo vel ut quatuor esset indivisibilis, tunc si remittitur, aut tota illa unio perit, aut nihil, si tota perit, remissio erit corruptio, quia pereunte tota unione perit tota forma unita, si nihil est intensum. Et confirmatur, quia si intensio consistit in majori unione, ergo qualitas ut intensa, non poterit separari a subjecto, siquidem stante unione non potest separari, sed remota, ergo si intensio consistit in unione, ut intensa, non poterit separari, et sic si Deus separaret albedinem nivis et albedinem hominis, illa non esset perfectior ista.

Respondetur unionem illam habere aliquam latitudinem, sicut supra pluribus exemplis monstratum est. Et cum dicitur, quod inhaeret naturaliter quantum potest, distinguo ; quantum potest juxta exigentiam subjecti, et dispositionem agentis, concedo ; quantum potest absolute ex vi formae, nego. Et quia exiguntur tales dispositiones ut qualitas intensa sit, ideo naturalis illa unio semper facit quantum potest juxta exigentiam subjecti, et capacitatem ; remotis autem omnibus ipapedimentis et posita dispositione requisita ex parte agentis et passi, non stat qualitatem non intendi, et ista intensio tunc non fit sine intrinseca perfectione qualitatis, quia ipse ordo participationis ad subjectum sic dispositum, aliquid intrinsecum est qualitati.

Ad aliam partem argumenti, a quo producatur gradus remissior remoto agente intendente, dico quod procedit a duplici causa, una per accidens, scilicet ab impediente perfectiorem illum et intensionem modum unionis, quatenus redditur subjectum indispositum, et inhabile sicut qui tollit dispositiones ut anima sit in corpore,occidit hominem. Alia causa est per se, scilicet ipsamet forma ex qua emanat ille modus remissior ex vi prioris actionis, quae unita fuit subjecto ab agente a quo fuit producta, quae actio producentis, licet formaliter modo non detur, virtualiter tamen manente forma producta quae fuit terminus ejus, taliter enim fuit unita subjecto, fortiore illa et perfectiore unione, quod virtualiter retinet unionem inferiorem, et remissiorem,si dispositiones ad perfectiorem tollantur, eo quod minus perfectum virtualiter conti-

netur in magis perfecto, sicut si tollatur punctum terminans lineam, resultat aliud ex vi prioris productionis quantitatis : isti autem modi intensionis quasi terminationes quaedam sunt, quibus forma magis terminat, et subjicit sibi potentialitatem subjecti, determinatur autem, ut resultet potius gradus iste, quam ille, verbi gratia, ut duo vel ut tria juxta majus vel minus impedimentum oppositi agentis, et dispositionem subjecti.

Denique,ad id quod additur de illo modo si est indivisibilis, respondetur quod illa unio est indivisibilis entitative, sicut et ipsa forma, divisibilis aujem virtualiter, quia ut supra diximus, secundum unitatem, quam facit forma cum subjecto, et actualitatem, qua illud reducit ad sui similitudinem, habet illa unio crescere magis et minus, eo quod licet forma sit tota unita, sed non totaliter, et sic bene stat quod entitative sit indivisibilis, respective autem divisibilis seu virtualiter, quia non sub omni respectu, et formalitate, qua participari potest, forma est unita, etiamsi tota unita sit, ut statim magis explicabimus in sequenti argumento.

Ad confirmationem respondetur, quod qualitas intensa separari potest, et dicetur intensa non ratione unionis actualis ad subjectum, ista enim destruitur facta separatione, sed ratione ordinis et habitudinis ad subjectum cui inesse petit non quomodocunque, sed cum tali vel tali modo participationis, qui pertinet ad intensionem qualitatis. Unde sicut in accidente separato non manet inhaerentia in actu, sed in aptitudine, qua respicit subjectum cui debetur, et iste respectus non est in potentia, sed in actu in ipso accidente separato, licet inhaerentia ipsa non sit in actu, ita remanet respecus talis, vel talis modi inheerentiae secundum quem fit intensio, et licet actu non habeat illam unionem, actu tamen habet respectum, et aptitudinem ut sic uniatur, et ratione illius dicitur actu intensa per ordinem ad subjectum non cui actu unitur, sed quod actu respicit, et quod ei debetur, ut uni actui tali modo.

Ultimo arguitur: Quia per hoc quod fiat intensio per istam radicationem non evitamus inconvenientia alterius sententiae quae ponit per additionem partium, nam vel ponimus plures uniones eadem forma quae sic radicatur, et explicatur in subjecto, vel unicam : si plures, ergo jam admittimus in eodem subjecto plures modos numero diversos, quod in alia sententia evitare intendimus, ne ponat plura accidentia numero distincta in eodem subjecto. Si unicam vel est divisibilis, vel indivisibilis, ergo facta intensione, vel remissione, quaelibet unio corrumpetur, cum intensio consistat in majori unione, et consequenter corrumpit minorem, et si est divisibilis totam corrumpit, corrupta autem unione corrumpitur forma unita, et sic incidemus in illam sententiam quae dicebat intensionem fieri per corruptionem unius partis, et additioniem alterius. Et deinde, si quilibet motus intensionis est indivisibilis, ergo non potest terminare motum intensionis, quia mptus non solum requirit indivisibilia, sed etiam partes, cum motus sit divisibilis. Nec potest dici, quod unio entitativa est indivisibilis, et virtualiter divisibilis: nam cum ipsa qualitas dicatur intendi penes modos, et non penes entitatem, et istos modos dicimus esse uniones, ergo in ipsis debemus ponere divisibilitatem, et latitudinem ; si autem ponimus, quod entitative sunt indivisibiles, et virtualiter divisibiles, rursum restabit alius modus talis unionis,

quo divisibilis reddatur, et de illo rursus flet idem argumentum an sit divisibilis, vel indivisibilis et sic in infinitum. Si vero dicatur unionem esse divisibilem per partes, ruit fundamentum nostrae sententiae, jam enim ponimus partes in unione, et ita si in illa non repugnat non obstante individuatione ejus in eadem parte subjecti, cur repugnabit diversas partes qualitatis dari in eadem parte subjecti? Imo hinc deducitur argumentum contra nostram sententiam, quia per motum intensionis non solum acquiruntur indivisibilia, sed etiam partes secundum distantiam, et latitudinem quam habet. Postquam ergo acquisivit gradum ut duo verbi gratia, immediate post non potest acquirere aliquid indivisibile, sed divisibile : illud ergo divisibile, vel est pars modi, vel qualitatis, si qualitatis, habemus intentum; si modi, ergo modus est divisibilis, et consequenter etiam res unita.

Respondetur unionem qualitatis intensibilis esse unicam,et eamdem entitative, sicut et ipsa forma unita, cui omnino proportionatur, esse autem divisibilem terminative, et respective, quatenus facit majorem, vel minorem unitatem subjecti, cum forma, eo quod magis illi assimilatur, et tollitur confusio potentialitatis, quae est in subjecto ad plura et reducitur ad majorem subjectionem ad ipsam formam, quod est facere majorem unitatem, et convenientiam cum illa. Ut enim supra diximus duos effectus sortitur forma ex unione, primus est habere existentiam dependenter a subjecto cui unitur, et quantum ad hoc diximus non variatur unio, quia existentia sequitur ipsam entitatem formae, * quae entitas indivisibiliter est eadem ut dictum est: secundus effectus est facere unitatem, et convenientiam cum subjecto, et in hoc admittit latitudinem, non in ipsa entitate unionis, quae non distinguitur a forma, sed in ipsa terminatione et respectu majoris convenientiae. Neque hoc est dare modum modi, vel procedere in infinitum, sed ipsa qualitas unita diversimode perficitur in unitate, quam facit unio quantum ad ejus terminationem qua fit major convenientia ejus cum subjecto reducendo confusionem potentialitatis ad unitatem formae ; et sic non restat alius modus unionis, sed alius effectus ipsius unionis secundum diversam terminationem ad subjectum, et diversam unitatem, quam facit cum illo, et in hac terminatione, seu effectu participationis, et convenientiae unio illa divisibilis est, et hoc est virtualiter esse divisibilem, id est, ratione effectus, et terminationis, entitative autem esse divisibilem, id est, ex parte entitatis, seu formae unitae. In istis autem effectibus, seu terminationibus non est dare plures simul in subjecto, sed successive, quia cum intenditur qualitas, destruitur praecedens terminatio gradus remissi, et acquiritur nova, quae perfectior est, et continet totam rationem praecedentis gradus, sicut figura tetragonum continet trigonum, id est, figura sex angulorum figuram trium, et sicut in quantitate quando crescit, destruitur praecedens 'terminatio, et inducitur nova, non autem duae ter minationes sunt simul, nec duae figurae, et sic nunquam salvatur quod duo modi, vel duae terminationes solo numero distinctae sint simul eadem parte subjecti.

Ad instantiam quae fit ex parte motus intensionis , respondetor quod licet quaelibet terminatio gradualis sit indivisibilis, tamen inter unam terminationem, et aliam datur transitus per modum latitudinis..

ei distantiae in fieri, non quia sint partes qualitatis acquirendae inter modum et modum,sed quia ipse mo¬ dus, qui acquiritur dum est in fieri, est per modum divisibilem, dum est in facto esse, est per modum indivi¬ sibilem, sicut in motu locali, muta¬ tum esse est indivisibile, et inter duo mutata esse non dantur partes per¬ manentes, sed fluxus et fieri, quod per mutatum esse terminatur, et constituitur in facto esse, nec enim proceditur de uno indivisibili ad aliud immediate, sed mediante fluxu et fieri, quod habet latitudi¬ nem vincendam. Quare non oportet ad motum sive localem, sive altera- tionis assignare plures uniones par¬ tiales, nec. plures partes qualitatis permanentes et in facto esse simul, sed solum in fieri, et tendentia, qua de uno termino, et mutato esse tran- situr ad aliud per fluxum, et tenden- tiam, et cum datur alteratio in qualitate de uno extremo ad aliud, seu de qualitate unius speciei ad aliam, et transitur per diversas spe- ciesmedias,inter quamlibet speciem mediam datur motus, et tamen non acquiruntur partes intermediae, sed de una specie fit transitus ad aliam, medium autem non est species ali¬ qua partialis, quae ibi inveniatur, sed ipsum fieri qualitatis, et fluxus, tendens de uno extremo ad aliud est latitudo ipsa vincenda per motum, quia inter quodlibet factum esse da¬ tur fieri. Si ergo non est necesse in intensione signare indivisibilia, et partes entitativas permanentes, quarum una addatur ad aliam, et. componat cum alia, sed sufficit dari transitum successivum, et flu¬ xum, seu fieri de una terminatione ad aliam : sicut cum in quan¬ titate tollitur una superficies termi¬ nans, et transitur ad aliam, imme¬ diate post non invenitur terminatio, siquidem immediate post sequitur pare, sed invenitur tendentia ad ter¬ minationem, id est,ad aliam super¬ ficiem. Quae Yero ab oppositae sen¬ tentiae Auctoribus de partibus per¬ manentibus qualitatis, et indivisihiJ libus eas unientibus dicuntur, est facere qualitatem sicut continuum, et ad modum augmenti extensivi quantitatis, sicut D. Thomas dixit imaginari eos qui qualitatem per additionem augeri putant in i, dist. xvii, quaest. n, artic. n.

QILESTIO V.

DE ACTIONE, ET REACTIONE.

De actione, et reaotione agit Aris¬ toteles a capite sexto hujus libri us¬ que ad decimum. Nos autem agi¬ mus de illa immediate post tracta¬ tum de intensione, quia reactio, et repassio est generalis quaedam con¬ ditio in alterationibus physicis, et ad corruptionem tendentibus, mix¬ tio autem et similiter condensatio, et rarefactio sunt alterationes minus generaliter convenientes, et ideo de illis agemus post actionem, et reac¬ tionem-

ARTICULUS I.

Utrum aliquid possit agere in se ip¬ sum saltem per accidens?

Haec est prima conditio requisita ad actionem, et reactionem, scilicet ut non sit identitas inter agens et passum, et quod talis conditio re¬ quiratur ad agendum per se, et di¬ recte in aliquod passum tractavi¬ mus vii Physic. q. xxn, an vero sal¬ tem per accidens, et quasi consecu- tive possit aliquid agere in se ip¬ sum, quando scilicet agendo in aliud reflectitur ad se ipsum, in prae¬ senti tractabimus; hoc enim fit, vel per reflexionem, vel per. antiperis-

-tasim. Prius oportet fundamenta illa, quae tradidimus in vn Phys. in praesenti uberius explicare, ex illis enim dependet tota hujus veritatis resolutio.

Igitur tanquam certum in Philosophia proposuimus praefato loco illud axioma Aristotelis tenendum esse quod omne quod movetur ab alio movetur, quod diximus verificari universaliter de omni agente per motum, seu procedente de potentia ad actum, explicaturque a D. Thomade eo-quod movet, et movetur per se primo, ad excludendum id quod se movet ratione partium, ita ut una pars sit movens, et alia sit mota, tale enim mobile dicitur non movere, nec moveri per se primo, sed per partem, id autem quod convenit alicui per partem non convenit per se primo, imo motum in partem nominat Philosophusmotum per accidens in v Physicor. quia ipsi toti convenit per aliud, id est, per ipsam partem quae distinguitur a toto : alioquin si intelligimus illud axioma, quod omne quod movetur ab alio movetur, id est, ab alio supposito distincto, falsificaretur in viventibus, quibus una pars movet aliam, vel ex uno actu proceditur ad alium, et sic dicuntur movere se ipsa. Intelligitur ergo praedictum axioma quod omne quod movetur, non primo et per se ipsum, sed ab alio movetur, sive sit aliud tanquam quoddam distinctum, sive sit tanquam pars, vel tanquam actus diversus exactu finis fit motus ad media, ex principiis ad conclusiones : quod autem eadem res primo et per se sit movens, et mota est impossibile, et hoc dicimus esse habendum pro principio in Philosophia, quia fundatur in ipsa essentiali natura motus, quae est de quodam in quiddam, de potentia ad actum,id est,per id quod habet deactu adid ad quod est in potentia. Unde Philosophus in praesenti libro primo de Generat.tex. xlviii,intulit contra Democritum, quod si simile ageret in simile, etiam idem ageret in seipsum, quasi hoc sit maximum inconveniens, nec possit ullo modo admitti.

Ex duplici tamen capite potest hoc axioma enervari, et restringi. Primo, dicendo quod non potest idem agere in seipsum, et in eamdem partem motu generativo, vel corruptivo, nihil enim potest se generare, vel se destruere, aliis tamen motibus ut locali, et augmentationis, et multo magis motibus spiritualibus potest idem agere in seipsum, et se movere. Secundo, quod non potest idem agere in seipsum, vel se movere secundum eamdem rationem, bene tamen secundum diversam, id est, secundum quod est in actu potest se movere, et secundum quod est in potentia moveri. Nec sequitur quod erit simul in actu, et potentia eodem modo, sed virtualiter in actu, et formaliter in potentia. In summa sufficit habere virtutem activam in se, ut possit agere in seipsum tanquam in subjectum, et per formam in materiam et favet S. Thomasquaestion. vm de Verit. articul. vi ad 7, ubi inquit: « Quod licet aliquid quod est in potentia essentiali, non possitseipsum reducere ad actum, sed per aliud, tamen quod est in potentia accidentali sicut habens habitum, dum non considerat, potest per seipsum exire in actum, nisi dicatur quod reducitur in actum per voluntatem, qua movetur ad actum considerandum. » Quod vero dicitur requiri ad motlim, quod ex una parte motus transeat ad aliam, et ideo prius ipsa virtus movens debet esse in actu mota, quam moveat, et immutet id quod est in potentia non cogimur intelligere de actu motus, quo constituatur movens in actu,

sed de ipso motu qui est effectus, qui cum successive fiat, prius attingitur pars, quam alia, et sic dicitur exire de uno in aliud.

Nihilominus explicationes istae sufficientes non sunt, sed intelligi debet propositio allata in tota sua latitudine, et universalitate in quo cunque genere motus; atque ita ubi invenitur progressio de potentia ad actum, oportet quod quod non moveat seipsum secundum eumdem actum. Nec Sufficit habere virtutem operativum per quam dicatur aliquid esse in actu ad movendum seipsum ut est subjectum receptum motus, sed oportet quod constituatur in actu ultra ipsam virtutem per aliquem motum, quo moveatur ad aliam partem motus, vel ad alium actum. Et hunc motum per quem est in actum ad movendum, non potest ab ipsamet virtute habere, si quidem illa ut operetur, exigit motum, ergo quando primo operatur, ab alio habet illum, a se enim habere non potest nisi operando, nec operari nisi supponendo motum. Ratio hujus est, quia virtus movens, et agens solum est principium quo agendi, et similiter est de se indifferens, et in potentia ad plures actiones saltem in individuo. Ex eo autem quod est principium quo, sequitur quod non sit movens, sed ratio qua aliquid movet, quia omne principium quo debet esse alicujus quod se habet ut principium quod ; unde illud quod movet, est subjectum in quo est talis virtus, ergo oportet quod concurrat cum tali virtute activa, non ut in potentia, neque ut patiens ab ipsa, sed in actu et ut principium quod, atque adeo prout sic non patitur a tali virtute sed agit mediante illa. Nec oppositum potest percipi, nisi imaginando, quod calor non autem ipsum calidum est calefaciens, seu movens, quod est dicere calorem non esse principium quo calefaciendi, quia principium quo est id, quod aliquid est ratio agendi, et sic supponit alterum cui conjungitur ut agenti, et moventi quod per talem calorem: nunquam ergo virtus quae est principium quo est movens,et subjectum ejus est motum ab ipsa si quidem hoc ipso quod dico virtus movens, ibi jam intelligitur subjectum movens ut quod, ergo non distinguitur ibi virtus ut movens, et subjectum ut motum, sed utrumque ut movens respectu materiae, tum quia forma solum est ratio agendi ut quo, ipsa quidem substantialiter, et primario, accidentia autem activa, ut ejus instrur menta, et sic eadem ratio currit, ac de illis; tum quia materia sola non est capax motus proprie dicti, sed solum mutationis; motus enim requirit subjectum completum in actu, ut constat ex Philosopho, v Physic. et ibi advertimus quaestion. XIX.

Ex eo autem quod ista virtus motiva sit indifferens, et ad plura se habens saltem in individuo, sequitur quod ipsa non sufficit movere determinate, et in singulari nisi ut mota, ita ut prius debeat esse in actu determinate, quam se reducat de potentia in actum. Et hujus ratio est, quia si aliqua virtus est in potentia ad producendum aliquid, et non in actu, oportet quod ut producat illud moveatur seu mutetur de potentia ad actum, quia ex potentia ut potentia, id est, ut est in statu potentiali non procedit actio; licet enim ex potentia activa, ut activa est, procedat actio, tamen quatenus habet statum potentialem illa activitas, actio non procedit, nisi talis status tollatur, et ipsum tolli est moveri, vocamus autem statum potentialem, quamdiu aliqua virtus non est ultimo determinata ad aliquam operationem, vel effectum, sed ita potest operari hoc, quod est

adhuc suspensa ut operetur aliud, vel "potest etiam impediri, et non operari, tunc enim restat aliquid ut vel expediatur, seu tollatur impe¬dimentum, vel ut tollatur suspen¬sio, et determinetur in singulari ad hoc potius quam ad illud, et multo magis si debeat determinari ad ip-eaba speciem actus, vel ad aliquam conditionem requisitam. Nihil au¬tem aliud est aetuari, seu habere statum actualem agendi, quam ul¬timo determinari determinatione toMente potentialitatem et suspen¬sionem, non tollente potestatem et universalitatem agendi diversos ac¬tus, eo quod potentialitas, quamdiu non est determinata, non est adee-'fuata actui seu effectui faciendo, hec plene proportionata : restat enim aliquid semper, quo ultimate illi adaequetur ut exeat actio in sin¬gulari. Illa ergo virtus quae operatur supponendo potentialitatem ad ope¬randum, oportet quod mutetur de tali potentialitate ad actualitatem, et talis mutatio non potest nasci a ae, quia ut nasceretur, deberet esse sublata potentialitas, ergo ab ipsa potentialitate tolli non potest, sed supponere quod sit mota, et sic su¬blata potentialitate operabitur.

Quod ai de se sufficienter sit de¬terminata in actu, et nullo modo in potentia, operabitur non per mo¬tum, et transeundo de potentia ad fictum (de quo solum loquimur in j>r»senti) sed vel per simplicem emanationem, vel per actum exclu¬dentem omnem potentialitatem ad figendum qui est actus purus. Ema¬natio autem, licet respectu essentiae, a qua passio dimanat non dicat mo¬tum, sed simplicem dependentiam, tamen quia haec essentia habetur a generante producentem formam, scilicet proprias passiones, respectu talis generantis et moventis, jam supponitur moveri ab alio, et non a «e. Quare virtus procedens de po¬tentia ad actum in operando, opor¬tet quod procedat ut mota prius tol¬lendo talem potentialitatem et hoc non a se, sed ab alio, quia non po¬test tolli nisi per operationem, ope¬rari autem non potest, quamdiu est in potentialitate, ergo prius est su¬blata potentialitas quam operetur, ergo ab alio debet tolli, et cum non sit processus in infinitum in mo¬ventibus, oportet quod primi motus alicujus operantis reducantur ad causas extrinsecas, et illi tandem ad primam causam.

Nec tamen propter hoc reducun¬tur omnes isti motus ad proprium generans, sed dioimus quod ad pri¬mam causam, quia ut reducatur ad generans, requiritur quod sint talea motus, quod pertineant ad ipsum primum statum, seu instans pri¬mum naturae et naturam ut geni¬tam, et ad motus qui sunt natare ut natura, quia scilicet sunt molas quibus movetur, non preecise mo- . vent aliud, sicut calefactio ignis non est operatio ei data a generante, quia in illa non explicatur motus naturae, quia in illo non movetur, sed movet aliud.

Ex qua doctrina colligitur primo, quod etiam viventia in suis primis motibus, quibus constituuntur in actu, ut possint se movere in alios actus, indigent movere extrinseco, eo quod etiam in illis primis moti¬bus vere moventur, et operantur exeundo de potentia ad actum. £1 bene stat quod vivens eliciat active illum primum motum, et tamen non moveat se, sed ab extrinseco moveatur, quia ille primus motus non se habet ut propria passio ipso vivente mere passive se habente, sed est propria actio, utpote vitalis egrediens, et elicita ab ipso, in vir¬tute tamen generantis, et moventis extrinsece, eo quod est vita habita et participata ab alio, et consequen¬ter potest esse mota et inchoate «l»

alio. Et sic motus cordis et primus motus intellectus, et voluntatis ab extrinseco movente sunt licet ab intrinseco eliciantur, quia cum perfeetior viventis consistat in eo operari, et in quiescere, et haec est operatio vitae, qua scilicet movet se, movetur autem quia per motum movet, necesse est, quod a generante detur illi, non solum virtus movendi, sed etiam virtus mota, id est, constituta in actu ut se moveat, siquidem virtus non est in actu, sed in potentia ut moveat, et operetur, et ita indiget moveri, et esse motam ut moveat, ergo necesse est, quod a generante constituatur virtus viventis mota, quia pertinet ad primum statum naturae viventis, et non potest esse mota a se ipsa ob rationem dictam, quia ut se constitueret motam, deberet operari; operatio autem cum fiat per motum, supponit esse motam, debet ergo ille primus motus fieri non a se, sed ab alio extra, scilicet a quo se vita ipsa participatur, ideoque in primo motu vitae participatae non est necesse, quod se moveat vivens, sed quod participet motum vitae, et inchoative vivat non complete, et consummate; incipit enim motu illo se movere, quatenus constituitor in actu se ut in sequenti actu moveat, et quia hoc debetur viventi in ipso primo instanti, quia est perfectio propria, et illi debita, ideo sicut res inanimata generatur ut quiescens in loco proprio, quia debetur illi quies, per accidens autem, si aon sit in loco proprio, movetur a generante, ut tendat ad illum, ita oportet quod vivens non generetur ut qruiescens, sed ut motum ut moveat, et sic pertinet ad causam generantem animal dare motum cordis, qui est primus motus vitee, et ad generans spiritum pertinet dare primum motum intellectus et voluntatis, quo incipiat se movere in illo genere vitee, nam etiam vita intellectiva in nobis est participat^, et operatur exeundo de potentia ad actum, et sic operatur ut mota.

Secundo colligitur primum illum motum cordis, vel intellectus aut voluntatis, vel quemcunque alium primum motum cujuscunque rei, non posse esse deficientem si de facto datur, nisi efficiat ipsum movens, sicut si generans est debile, poterit quoque producere motum cordis debilitatum, et similiter si intellectus et voluntas posset moveri in primo suo motu virtualiter, vel formaliter ab aliquo agente deficiente posset quoque ille motus esse defectuosus. Et dico formaliter, vel virtualiter, quia licet in omni operatione quae de novo incipit, Deus sit primum movens, et preedeterminans formaliter, tamen si supponuntur alii actus praecessisse, ita quod illa operatio non sit simpliciter omnium prima, tunc potest in virtute praecedentium actuum incipere motio istius novae operationis; nec tenetur Deus movere juxta modum suum, sed potest se accommodare juxta modum relictum virtualiter ex prioribus actibus, et ideo in aliis operationibus quae de novo incipiunt potest aliquis incipere defectuose sine hoc quod attribuatur defectus primo moventi, sed prius disponenti. Gaeterum in motu qui est omnium primus, nec supponit alium etiam ut disponentem, determinatio ejus non potest oriri ex aliquo priori actu, nec juxta illum accommodari primum movens ad movendum, et ita nec formaliter, nec virtualiter movetur a se, sed solum a primo motore operante juxta modum suum, et non juxta accommodationem relictam ex aliquo priori actu in ipso mobili: unde ex vi talis motus non potest sequi aliquis defectus in mobili. Et licet propter indifferentiam suae potentiae et li-

-bertatem, possit non operari, et non sequi illum motum primi motoris, quia movet non cogendo libertatem, nec tollendo, tamen ex hoc non sequitur, quod possit illud mobile deficere, et peccare, sed solum potest non facere per negationem, aut suspensionem actus, non ex vi dictaminis alicujus deficientis, sine quo nulla omissio, vel commissio peccaminosa est volunlarie. Et ita aliud est posse non facere, quantum est ex meritis potentiae et objecti, quod pertinet ad libertatem ut non operetur coacte, aliud est posse non facere peccando, quod requirit facere cum deficientia in principio volente et in dictamine proponente, quod dictamen in illo statu primae operationis non est dabile, cum a solo Deo moveatur, sicut nec in beatitudine ratione status optimi, nec in Christo ratione Personae Divinae. Et sic a posse non facere ad posse non facere peccando, semper mutatur appellatio etiam respectu ejusdem actus.

Tertio colligitur, quod actus immanens licet recipiatur in agente, non tamen est idem movens, et motum primo et per se, et similiter in emanatione passionum, ut frigoris ab aqua calefacta. De primo constat, quia licet sit idem agens et recipiens actionem, non tamen est idem movens, et motum, quia ut dictum est aliud est elicere actum, aliud movere et moveri, nam etiam virtus eliciens debet esse mota ut eliciat, et sic prius est moveri quam elicere actionem. Non est autem contra rationem virtutis activae quod sit in potentia ad sustentandum actionem, et ut sibi inhaereat: est tamen contra rationem potentiae activae ut agat, et eliciat actionem si est in potentia determinabili, et suspensa ad agendum, quae in-determinato non potest tolli ab ipsa per suam operationem, siquidem ut operetur exigit determinari, et ideo esse movens, et motum opponuntur circa idem tanquam potentialitas indeterminationis, et actualitas determinationis ad agendum, potentia autem sustentans in esse, et recipiens per inhaesionem, non pugnat cum ipsa virtute activa ad agendum, quia posse sustentare aliquam actionem vel formam etiam fundatur in actualitate essendi, quia perfectius est esse sustentans, quam inhaerens. Praeterquam quod actio immanens non secundum idem procedit et recipitur, nam procedit in intellectu a potentia et specie, recipitur autem in sola potentia; in voluntate vero procedit ab appetitu ut actuato per propositionem objecti et moto a cognitione, recipitur vero in sola potentia voluntatis.

Quod vero attinet ad emanationem propriae passionis jam ostendimus in q. xii Physicor. et q. xxm, quomodo emanatio non distinguatur ab actione generantis, et ita jam supponit aliquid distinctum a quo procedat, et a quo sit, quod iterum ostendemus uberius, q. n de Anima, a. ii.

Ultimo, sequitur bene posse aliquid movere seipsum per hoc quod una pars moveat aliam, quod etiam verificari potest de motu corruptivo. Constat hoc, quia in vivente una pars agit in aliam, et una pars aegra potest corrumpere sanam, et nutritio fit per hoc quod una pars corrumpit alimentum, et generat carnem in aliquo sibi propinquiori. Non tamen potest effective aliquid se generare, quia sic esset ut generaret, et non esset, ut generaretur, et consequenter, neque potest effective se corrumpere procedendo non esse ad esse, quia corruptio sequitur ad generationem, quae semper est circa alterum, non circa se.

De antiperistasi.

Supposito, quod nihil potest agere in se ipsum immediate, et directe, quod est agere per se, restat videre an possit per accidens, scilicet secundum actionem aliquam reflexam. Contingit autem reflexio ista dupliciter; uno modo per hoc solum, quod aliqua actio inveniat aliquod obstaculum ne ulterius transeat, sed qualitas ibi recepta rursus agat in suum agens a quo educta est, vel in medium per quod transivit, et sic in ipso medio intensior reddatur. Alio modo invenitur qualitas aliqua crescere, ex eo quod agens circumdatur a contrario fortiori, qua circumdatione posita, reflectit qualitas ad se, quia non potest transire per contrarium, sed tunc non fit reflexa ejaculatio a contrario, sed solum circumobsistentia, quae non potest vincere totam activitatem agentis contrarii, et ideo reflectitur ab illa in seipsam, magisque intendit se. Et ista circumobsistentia Graece dicitur antisperistasis, quasi circumdatio, et circumobsistentia contrarii. Dari autem istam antiperistasim experientia comprobatur, videmus enim in aestate aquas subterraneas esse frigidiores, in hieme calidiores, quia in hieme circumdante frigore, et constipante terram, calor qui vel ab ©state, vel ab exhalationibus calidis erat ibi inclusus, non permittitur exire, et ita ad se rediens intendit calorem aquae : in aestate vero laxata permittitur ille calor exire, et aqua redit ad suam frigiditatem. Quaeritur ergo quomodo illa qualitas agat in se ipsam, et se intendat, et a quo fiat illa actio antiperistatica?

In quo supponendum est, per talem antiperistasim vere intendi, et perfici qualitatem, non solum secundum apparentiam, nec solum secundum condensationem, neque secundum actionem intentionalem sed vera et propria intensione. Quod licet aliqui negaverint, nihilominus in hac parte experientiae fidendum est, quae est mater Philosophiae, cum in contrarium non obstet aliqua ratio, quae experientiam sensuum corrigat. Et talem antiperistasim ponit Aristoteles i Meteorum, et ibi S. Thomas xiv et xv, ubi hoc reducit ad experimentum, quod jam attulimus de aqua subterranea in aestate et hieme. Nec potest dici, quod ibi est deceptio sensus, quasi manus calida applicata aquae fontis videatur sibi frigidior, non quia fri-* gida est, sed quia manus est calida. Nam contra est, quod eadem manus tangens aliam aquam communem et illam subterraneam sentit differentiam inter hanc et illam, ergo non potest reduci ad solam dispositionem manus, quae unica tantum est, sed ad diversam dispositionem aquae; imo si manus frigidae reddantur sicut in hieme, et tangant illam aquam fontis, et aliam calidam discernunt differentiam frigiditatis in illa, et non in ista, ergo non est ibi deceptio sensus. Similiter hoc non fit per majorem addensationem, vel raritatem aquae, tum quia aqua densior qualis est aqua maris, si non ponatur intra terram non sentitur frigida, ergo non provenit illa frigiditas ex majore densitate neque calor ex majore raritate, quia stante eadem raritate, aqua calida redditur intra terram, et non extra: praeterquam quod eadem manet difficultas, a qua causa proveniat ista major addensatio, vel rarefactio, et ridiculum videtur negare experientiam de majore calore, vel frigore, quod experimur in aqua et affirmare de raritate, et densitate, quam non experimur. Denique,

neque hoc fit per solam actionem intentionalem, et non per physicam intensionem caloris vel frigoris,nam species intentionales quae solum sunt repraesentativae, non intendunt alterative ipsam qualitatem. Vide¬mus autem per antiperistasim effec¬tus reales et physicos, qui non pos¬sunt reduci ad species intentiona¬les, ut quando aqua ita frigescit, quod congelatur, aut exhalatio ita calefit per antiperistasim quod igni¬tur: ergo hoc non potest reduci ad actionem intentionalem : praeter¬quam quod calor, vel frigus non emittunt ex se species intentionales perfectiores se ipsis, ergo a talibus speciebus non potest fieri major in¬tensio qualitatis realis, quia intensio fit a majori et perfectiore virtute, et ex eadem ratione non potest dici, quod in antiperistasi qualitas reflec¬tens, sine alia causa intendit praeja¬centem, quia qualitas reflectens cum originetur a praejacente, supra quam reflectit,non potest esse majoris vir¬tutis, quam ea a qua procedit, ergo per se solam non potest eam inten¬dere, quia intensio fit a majori vir¬tute, et simile non potest agere in suum simile, ut sequenti articulo dicemus.

Quare his emissis dicendum est, quod major illa intensio causata in antiperistasi habet causam per accidens, et causam per se : causa per accidens est obsistentia contra¬rii, ratione cujus impeditur actio ultra transire, etrefrangitur quando contrarium obsistens non est ita vehemens, quod possit totaliter ex-tinguere contrarium, ita tamen forte, quod possit refrangere. Causa autem per se talis intensionis ali¬quando est causa intrinseca et par¬ticularis, aliquando extrinseca et universalis. Est causa intrinseca et particularis, quando posita anti¬peristasi crescit in qualitate sibi innata, et ex ejus visceribus prove¬niente, v. g. quando aqua circum¬dante calore amplius frigescit, ut aquae putuales in aestate. Et tunc di¬cimus quod sicut frigus emanat ab ipsa aqua, et solum propter impedi¬mentum oppositum non emanabat in tota sua perfectione, ita cum obsistente contrario sit reflexio ipsius frigoris, tollitur magis impedimen¬tum, et melius disponitur ipsa aqua ad emittendum frigiditatem perfee-tiorem, tum quia natura conatur vincere contrarium, et ita ad majo¬rem sui conservationem fortius agit; tum quia reflectente frigore, manet corpus proximum, quod tangit aquam, minus calidum minusque impediens emanationem ipsius, fri¬gore enim in ipsum reflectente affl-citur;tumdenique,quiacircumdante calore, evaporantur exhalationes adustae, si quae ibi sunt relictae, et sic redditur aqua minus oppressa,et magis libera, ut in suam proprieta¬tem se reducat.

An vero si per antiperistasim cres¬cit aliquid in qualitate non propria, sed extranea, ut quando aqua fit calidior, vel exhalatio sicca magis etiam calefit, quae qualitas non po¬test dimanare ex ipsa natura aqoc vel exhalationis, tunc dicendum est, quod causa directa illius majoris intensionis est illud agens, quod ibi primo posuit virtutem caloris, quod si non sit sufficiens ad tantam in¬tensionem, et tamen crescat qualitas in ea, tunc oportet quod adjuvetur ad illam majorem intensionem, vel etiam ad generandum ignem a causa universali, quae est coelum,ad quod pertinet hujusmodi defectibus succurrere quando non estagens pro¬ximum determinatum a quo fiat effectus. Coelum autem positis dis¬positionibus necessariis agit usque ad formam substantialem, sicut quando jugulatur animal, vel suffo¬catur, laqueus vel ferrum non ge¬nerant cadaver, sed remonendo die-

positiones requisitas ad temperamentum animalis, et ponendo quae sufficiunt ad inanimatum, coelum ipsum generat formam cadaveris. Sed quia coelum utpote causa universalis non determinatur ad producendum talem vel talem formam, nisi posita aliqua dispositione ex parte corporis inferioris, ideo qualitas extranea intenditur per antiperistasim, etiam usque ad generationem alicujus substanti®, ubi gratia ignis, dispositio ibi est major congregatio*caloris, et reconcentratio ejus ex circumdatione frigoris,ut docet D. Thomas i. Meteor. lection. xiv, atque ita congregatio illa calidi est dispositio, productio vero intensioris caloris, vel etiam ignis, est a coelo, siquidem ponenda est causa extrinseca hujus qualitatis extraneae, et non sufficit illud agens quod illam primo produxit, quia ut supponimus debilem virtutem produxit : ergo oportet quod reducatur ad coelum, quod est causa extrinseca universalis. Quod vero aliqui, ut P. Suarez disputat, xvm Met. sectio ix, numer. xiii, et Rubio hic dicunt aquam reddi calidam in hieme propter exhalationes calidas, quae a sole extrahebantur a terra, sed fuerunt perfecte elevat®, et ideo manserunt circa terram vel aquam, et calefaciunt illam, hoc non sufficit: tum quia non semper extrahitur tanta copia exhalationum ex omnibus locis subterraneis, nec de eo nobis constat, et tamen in omnibus subterraneis invenitur aqua calidior; tum quia manet eadem difficultas, quomodo ili® exhalationes possunt intendere illum calorem in aqua ultra proprium gradum caloris, quem habent ex eo solum, quod circumdantur a frigido; tum denique, quia jam assignatur pro causa directa illius caloris agens illud, quod talem calorem illis exhalationibus znpressit quod fuit sol; unde si intendatur magis ille calor, nec est recurrere tanquam ad causam directam ad ipsummet solem, qui illum calorem primo produxit, vel ad aliquam causam fortiorem qu® calorem illum intendat, qu® non apparet alia, quam ipse sol vel c®lum.

Ex ista antiperistasi nascantur multi effectus, qui mirabiles apparent eo quod habent pro causa oon-. trarium obsistens, sicut quod fulmen generetur intra nubem humidam in exhalatione sicca, quod injecta aqua in calcem vivam, vel in prunas fortius erumpat calor, quia per humectationem condensantur aliqu® partes, et resolvuntur plures vapores calidi in calce, vel fortiu9 etiam intenditur calor in prunis contra illud frigus, et humectationem aqu® condensantis partes prunarum : et alia multa exempla possunt occurrere, de quibus in libro Meteor. In his tamen omnibus non est idem movens et motum, sed reducuntur in diversa, tam ex parte causffi direct®, quam per accidens ut ostensum est.

De intensione medii per reflexionem qualitatis.

Contingit interdum qualitatem emissam per aliquod medium, invento aliquo obstaculo ipsum medium fortius alterare, sicut radii solis interdum emissi reflectuntur, et ipsum medium calefaciunt; propter quod ista ultima regio aeris calidior est quam secunda, ubi concrescunt nubes, quia illuc reflexio radiorum non pervenit. Et est dubium a qua causa fiat illa major intensio, si quidem tam radii directi, quam reflexi sunt ejusdem intensionis, atque adeo vel simile aget in simile, vel idem in se ipsum. Et non solum fit per istam reflexionem intensior

lor qui virtualiter tantum continetur in luce, sed etiam ipsa lux magis intenditur, sicut videmus, quod lux candelae si retro ipsam ponatur corpus opacum intensius illuminat ipsum medium, quia ab opaco resilit lux ad medium. Supponimus autem in ista reflexione vere intendi qualitates istas, sive calorem, sive lucem, quia experientia continua id testatur, cum videamus non solum ipsum corpus opacum, unde fit reflexio, sed etiam medium ipsum reddi clarius aut calidius ut patet, quia si in ipso medio ponatur scriptura facilius legitur, et melius videtur, ergo signum est ipsam lucem intendi in medio, et ita non potest recurri ad majorem densitatem, quia aer ipse non est densior in reflexione radiorum, quam in directa emissione. Dicere autem quod non intenditur lux illa, sed quod plures luces numero distinctae in eodem subjecto ponuntur, sicut cum plures candelae accenduntur in aliquo loco, hoc est impossibile, quia duo accidentia numero distincta non sunt in eodem subjecto, ut quaest. ix ostendemus, quod si ponerentur, adunarentur in unum, sicut duae aquae fiunt una aqua, quando conjunguntur, plures autem candelae magis illuminant aliquem locum, quia quaelibet diversam partem attingit, in qua erat lumen debilius, et sic plus illuminant quam si esset una tantum candela, et ideo non est simile. Quare inquirendum restat a qua causa proveniat illa major intensio lucis in eadem parte medii, nec enim potest ad solam densitatem corporis opaci unde fit reflexio reduci; tum quia densitas opaca non importat majorem lucem, neque illam quam recipit intendere potest, cum sit qualitas diversae rationis; tum quia lux non transit superficiem primam corporis opaci, alioqum si transiret, illud per quod transit esset transparens, et non opacum, si autem in sola superficie recipitur, ibi non est densitas, ratione cujus lux ipsa magis congregetur, quia densitas non est proprietas superficiei sed corporis, cujus tamen partes non penetrat illa lux.

In hac difficultate duo involvuntur. Primum et principale est, quomodo in actione reflexa unum simile agat in aliud simile, et magis intendat illud, v. g. lux ut duo reflexa agat in lucem ut duo directam, et de hoc agemus in sequenti articulo, ubi omnes difficultates allatas dissolvemus. Secundum est, an in ista actione reflexa idem agat in se ipsum, saltem per accidens et supposita reflexione. Et ad hoc dicimus in praesenti, quod etiam in actione reflexa, una pars agit in aliam, non eadem in se ipsam; cum enim illa lux emittitur e luminoso, certum est quod lux recepta in una parte, et inhaerens illa non transit in aliam, nec enim unum accidens migrat e subjecto, sed producit aliam lucem, et multiplicat illam ab una parte in aliam. Unde quando illa lux tangit corpus opacum ibique inhaeret, et propter opacitatem non transit ulterius, agit illa lux reflectendo in medium, et sic nunquam agit in se ipsam, sed in partem distinctam, si quidem intensiorem qualitatem producit in ipso medio, medium autem distincta pars est a corpore opaco unde fit reflexio. Quomodo autem obsistente contrario, et reflectente illuminatione, intensior lux generetur, et a qua causa proveniat illa major intensio, ad sequentem adi*culum pertinet.

ARTICULUS II.

Utrum simile possit agere in suum simile ?

Ostenso, quod idem non potest agere in seipsum, restat videre an

possit agere in simile, quod est quasi alterum se. Est autem supponendum, quod tripliciter potest esse aliquid simile vel dissimile alteri; primo, in ipsa specie qualitatis, v. g. quod utrumque habeat, vel non habeat calorem; secundo,quantum ad gradus, ut quod utrumque sit ejusdem gradus caloris, v. g. quatuor, vel ut duo; tertio, quantum ad conditiones agendi, vel patiendi, ut quod sint ejusdem raritatis aut densitatis, figurae vel situs, et reliquarum- conditionum, quae aliquo modo conducere possunt ad agendum vel patiendum. Inquirimus ergo, an quando agens et patiens habent istam similitudinem, sive omnes istas tres, sive aliquam illarum, possit agens agere in passum: Et loquitur de actione quando incipit non quando consummatur, nam in fine actionis potius agens, et passum debent esse similia cum ad hoc tendat actio ut assimilet sibi passum. Nec est difficultas de agentibus eequivocis, quae manifeste sunt dissimilia non solum passo, sed etiam effectibus, sed loquimur de univocis, in quibus licet effectus sint similes, ideoque consummatione actionis etiam passum debeat esse simile agenti, tamen a principio debet esse dissimile, ut ad similitudinem istam perducatur.

Dico ergo primo : Quando agens et patiens sunt similia triplici illo modo similitudinis, non potest dari actio, et ita formaliter loquendo simile non potest agere in simile, sed debet aliquo modo esse dissimile a principio. Est communis sensus Philosophi traditurque ab Aristotele in hoc libro primo, c. vn,et ibi a D. Thoma lect. xix,et aliis multis locis. Et ratio est manifesta, quia unumquodque patitur in quantum est in potentia, et agit in quantum est in actu, ergo passum ut passum non tlebet esse simile omnino agenti, quia si esset simile deberet utrumque esse in actu, vel utrumque in potentia, et sic non fundaret unum actionem, et aliud passionem.Confirmatur, nam agens,si vere agit,oportet quod aliquid ponat de novo,quod antea erat, ubi enim non fit aliquid de novo, nihil fit, sed actum est, et solum prout id quod antea erat, ergo ut fiat aliquid de novo oportet quod modo sit, quod antea non erat, et consequenter sit dissimile passum in principio actionis ipsi agenti, utpote non habens in principio, quod postea in fine. Et in hoc fundatur commune dictum,quod agens intendit assimilare sibi passum, et quod actio procedit a victoria agentis supra passum, haec enim omnia requirunt dissimilitudinem inter agens, et passum a principio actionis.

Dices : Inter similia est minus resistentiae, ergo est facilior actio. Item, similia facilius conservant suam virtutem sicut duae manus se calefaciunt, et conservant calorem, licet aquae calidae sint, ergo simile, agit in simile saltem, quando agendo se conservant.Respondetur inter duo similia esse minus resistentiae positivae, magis autem negativae, quia est incapacitas recipiendi novum terminum, nisi sit aliqua dissimilitudo in recipiente, alias jam illum haberet, non autem de novo recipit, et ideo non est facilior actio quando est tanta similitudo, ut non possit aliquid de novo fieri in subjecto. Ad secundum dicitur, conservationem caloris in manibus non fieri intendendo, et augendo ipsum calorem, nec eumdem producendo, sed a contrariiis defendendo : si autem una manus produceret in altera calorem vel illum intenderet, supponeret in altera, vel non esse calorem, vel non esse tantum.

Dico secundo : Si agens sit simile passo in specie, dissimile autem in

gradu, et conditionibus requisitis, potest agere in passum. Conclusio est certa et communiter admissa, ipsaque experientia constat, nam calidum excellens potest agere in calidum remissum, illudque intendere, et assimilare sibi, et tamen constat jam habuisse speciem caloris.

Tota difficultas reducitur ad hoc, an possit simile agere in simile tam in specie, quam in gradu,dummodo sit dissimile ex parte conditionum, puta quia est magis densum, vel rarum, siquidem experientia videtur monstrare, quod calor in materia densa, ut ferrum ignitum, vei carbo vehementiorem calorem producit, quam flamma in stuppa, et non quia habet calorem intensiorem cum flamma habeat calorem ut octo,siquidem est ignis,ergo quia habet materiam densiorem.

In hac difficultate aliqui sentiunt densitatem materiae conducere ad effectum intensionem, ita ut virtus seu activitas sequatur multitudinem formae in materia, non autem intensionem formae ut sentit M. Soto ii Phys. quaest. iv ad 5, Toletus, Niphus, et alii. E contra vero alii existimant, activitatem formae solum desumi penes intensionem,et gradus, non penes densitatem, aut raritatem,atque ita non posse agere calidum ut quatuor, quantumque densum in aliud calidum ut quatuor magis rarum, atque ita dicetur perfecte simile agens et passum, quando assimilantur in specie et gradu qualitatis, etiamsi in densitate, et raritate, aliisque conditionibus dissimilia sint. Ita M. Bannez cap. ix de Generat. quaest. ii. Carmelitani disp. viii, quaest. n,Conimbricenses, Suarez, Rubio, aliique plures quos citant. Quorum fundamentum est, quia ratio formalis activitatis et virtutis sumitur ex forma et ex actu, unumquodque enim agit in quantum est in actu, est autem in actu per formam quae tollit potentiaH* tatem,ergo quamdiu non crescit in ista actualitate, non crescit ratio formalis agendi, neque activitas; densitas autem, et raritas non pertinent ad formam caloris, v. g. vel frigoris, sed ad aliam qualitatem quae oritur ex constipatione, vel ampliatione partium materiae, ergo ex vi illius non est major activitas, nec aliqua dissimilitudo quantum ad rationem formalem caloris respectu passi habentis aequalem gradum caloris. Et ita densitas, et raritas solum pertinebunt ad majorem extensionem qualitatis, hon ad majorem intensionem qualitatis, et sic conducent ad aliquos effectus extensivos, ut quod agens velocius, et citius agat et ad majorem sphaeram se extendat. Nihilominus

Dico tertio : Densitas et raritas, et aliae similes conditiones ad agendum requisitae,non augent activitatem, et virtutem agentis formaliter et directe, conducere tamen possunt indirecte, et per modum cujusdam dispositionis, ut virtus aliqua qu® debilior erat fortificetur,et intensior fiat virtute agentis in medio habente talem dispositionem, quae non potest ita intense produci in medio carente illa. Itaque nonnunqoam conditiones istae conducunt, ut resultet major et intensior activitas non quidem ab ipsis, sed ab agente, praesupposita tamen tali dispositione aut conditione ipsorum,et posita tali intensione, poterit corpus densum fortius, et intensius operari, non ratione densitatis, vel aliarum conditionum, sed ratione majoifa intensionis. Prima pars satis videtur convinci fundamento secuncto sententiae, et constat etiam, quia materia sive densa, sive rara pote» esse in potentia ut sit magis vel mirnus calida,ergo etiam in ipsa densitate potest esse diversitas gractauiQ

oaloris : ponamus ergo quod sit ca¬lor ut sex in materia densa, inquiro in alik materia rara, vel possunt etiatn esse sex gradus caloris, vel non? Hoc secundum dici non potest, quia possunt in materia rara esse usque ad octo gradus, siquidem po¬test inflammari, et in ignem con¬verti, ergo a fortiori potest habere sex; tunc ergo utraque materia,tam rara, quam densa est in potentia ad perfectiorem gradum, scilicet ad septem, ergo non poterit agere, et producere calorem ut septem, sed solum ut sex, siquidem solum ope¬ratur ratione qua est in actu, non qua est in potentia, Sed hos etiam gradus ut sex potest producere ca¬lor in materia rara, ergo sunt aequa¬lis activitatis, siquidem habent ©quales effectus, scilicet calorem ut sex, licet una tardius altera opere¬tur, ad majores autem gradus sunt in potentia, ergo ex pr©cisa ratione densitatis formaliter, et directe non sequitur, quod aliquis calor in¬tensior flat, nisi aliquid amplius ad¬datur.

Secunda pars conclusionis diffici¬lior est,nec in ea omnes conveniunt ut videri potest apud P. Suarez disp. xvm Metaphys. sect. ix.Rubio tract. de reactione et passione, q. vm, Murcia disp. iv, q. iv. Sunt enim in hac parte duo principia ab aliqui¬bus tanquain certa admissa, qu© omnem intensionem videntur ex¬cludere; primum, quod, ex majori densitate corporis, et multitudine materi©, non fit virtus intensior, neque effectus perfectior, licet eum-dem effectum velocius producat. Se¬cundum, quod virtus diffusa per medium cum magis, ac magis de¬bilitetur non potest in parte remota i ntensiorem effectum producere, etiam ibi inveniat majorem disposi¬tionem, v. g. majorem densitatem, aut raritatem, et similia : qu© prin¬cipia admittit Murcia ubi supra se-quens P. Suarez oitatum sedt. viti, n. xxxi, sed tamen idem Suarez postea sect. ix, in flne propter argu¬mentum quod deducitur ex actione reflexa, coactus est unum ex filis principiis negare, et inagis inclinat ad negandum hoc secundum, etrfe-vera nos censemus negandum esse ex doctrina, quam tradidimus vn Physicor.quffist. xxn, art. ii, et nunc amplius explicabimus.

Sentio ergo utrumque hoc prin¬cipium esse moderandum juxta sen¬tentiam S. Thorn©, nam in primis, ut omnes fatentur non repugnat vir¬tutem emissam ab aliquo agente habere in remotis aliquem effectuin quem in propinquo non potest prop¬ter indispositionem subjecti, ut op¬time tradit S. Thomas m Phys. lect. iv, et in n, dist. xv, qu©st. i, art. n ad 6, ubi inquit: « Quod cu-juslibet agentis habentis situm, ac¬tio prius recipitur in medio, quam in termino, non tamen oportet, quod recipiatur in utroque eodem modo,. sed secundum quod existit dispositio utriusque, sicut piscis qui detentus in rete stupefacit manum, pr©ter hoc quod stuperfaciat rete, quod stupefactionis capax non est. » Si¬cut ergo virtus emissa, licet longius progrediatur, potest effectum ali¬quem non debilitatum sortiri in dis¬tantia remota (intra suam tamen sphffiram) quia ibi invenit disposi¬tionem convenientem, et non ante, et tunc virtus illa, qu© transeundo per medium videbatur debilitata, efficaciter operatur inventa congrua dispositione, cur similiter non dice¬mus, quod licet in medio formaliter sit qualitas debilitata, quia diffundi¬tur uniformiter difformiter, tamen virtualiter in quantum est, virtus fortioris agentis retinet vim effi¬ciendi effectum intensiorem, ubi in¬venerit densiorem materiam, qu® aptior est, ut producatur intensior effectus, non propter ipsam detiii-

tatem praecise, sed propter vim caloris, seu qualitatis diffusae, qui potest diviso modo explicari, et fortificari in medio diversimode disposito, «tiamsi longius distet, quia nunquam illa qualitas amittit quod sit virtus agentis fortioris, et ita quod virtualiter contineat vim producendi effectum intensum, ubi invenerit dispositionem aptam, licet in se formaliter debilitata sit.

Et hoc ipsum in terminis loquens de densitate, et raritate medii ostendit D. Thomas iii Meteor. lect. vi, in disgressione de coloribus iridis ubi inquit : « Quod autem lumen in medio habeat debilius esse, quam in corpore lucido,satis manifestum est, quia medium quod est perspicuum est rarum, et lumen propter raritatem medii facile pertransit, et non est multae permanentia} in eo, sed in corpore illuminato est densitas, qua corpus lucidum,et etiam lumen aliqualiter terminat, et propter densitatem talis corporis, lumen in eo est majoris permanentia}. Et in hujus signum, lumen existens in medio debilius operatur,quam existens in corpore lucido vel illuminato, debilior autem operatio consequitur debilius esse, quia modus operandi consequitur modum essendi. » Ita D. Thomas quibus ultimis verbis aperte fatetur lumen reddi intensius in corpore densiori, quam in medio rariori per quod transit, et consequenter in remotiore distantia posse fortius operari, quam in propinquiori propter diversam dispositionemrecipientium.Denique,conjunctionem diversorum luminum facere intensius lumen, et multiplicare ipsum, quando radii concurrunt ad idem punctum aperte docet D. Thomas in ii, dist. xiii, qua}st. i, art. iii ad 2, et super caput ii Dionysii de divinis nomin. lect. ii, ergo in sententia D.Thomae negandum non est quod propter majorem conjunctionem radiorum vel multitudinem, et spissitudinem materiae potest agens intendere suam qualitatem quam in medio rariori non intendebat ex defectu dispositionis, quamvis id non fiat formaliter a densitate, vel rarite, sed ab agente diffundente illam qualitatem supposita tali dispositione, idque poterit facere in remoto, etiamsi in propinquiori parte non fecerit ob defectum dispositionis.

Et fundamentum sumitur ex actione reflexa luminis vel caloris, quia quando lux vel calor reflectitur partes illa} propinquiores angulo reflexionis recipiunt intensius lumen, et vehementius, et quanto illud corpus unde fit reflexio fuerit densius aut tersius tanto lumen intensius producit, ut quando reflectitur a speculo, vel ab auro, et hoc non potest fieri ab ipsa densitate, vel opacitate corporis formaliter loquendo, nec est necesse recurrere ad causam universalem, quae est coelum, ergo fit ab ipsa virtute agentis quatenus habet producere intensiorem effectum, tanquam instrumentum sui agentis, ubi meliorem invenerit dispositionem. Minor constat, quia densitas, vel opacitas non sunt virtutes productivae lucis, sed omnino illi dissimiles, nec oportet recurrere ad causam universalem, nisi quando omnino deficit causa particularis, quae in praesenti non deficit, scilicet ipsa virtus agentis diffusa in quantum instrumentum ejus est. Major autem deducitur ipsa experientia, nam ex reflexione lucis videmus ipsum aerem reddi clariorem, quia melius ibi aliquid videtur, aut legitur : videmus etiam, ex corpore densiore, et tersiore, ita intendi lucem, ut producat et ejaculetur aliud simile lumen usque ad aliud corpus,unde dicitur i Machabaeorum, o. vi : Refulsit sol in clypeos aureos,et resplenduerunt montes ab eis. Videmus etiam calorem per

reverberationem radiorum ita crescere, quod aliquando generat ignem, ergo illud calidum intensius fit, et non solum extensius, siquidem etiam ignem producit. Similiter constat ignem inflammare stuppam, vel sulphur distans, et non aerem intermedium, quia invenit dispositionem in stuppa, ratio cujus potest crescere calor usque ad octo, qui in medio non crescit, sed formaliter minor erat calor in parte magis distanti siquidem uniformiter difTormiter diffunditur, ergo signum est a qualitate minus intensa formaliter, posse produci intensiorem posita tali, vel tali dispositione, eo quod virtualiter est intensior in quantum est virtus et instrumentum substantiae, et sic habet vim ad producendam totam intensionem usque ad dispositionem ultimam, si invenerit subjectum aptum, et cum illum invenit in distanti ibi producet illam.

Ad haec vere respondent Auctores. Aliqui negant in reflexione luminis esse lumen intensius, sed visum videre clarius, quia movetur ab ipso corpore denso a quo fit reflexio, solum autem lumen fieri majus extensive. Sed obstat, quia ipsum corpus a quo fit reflexio non potest clarius, vel melius movere, nisi ratione majoris lucis, quae est ratio movendi,ergo si intensius et clarius movet, etiam intensius lumen est. Alii dicunt, in reflexione lucis dari quasi duo luminosa,quia illud a quo fit reflexio iterum per aliam lineam emittit lucem et illuminat, et sicut quando dantur duo luminosa, v. g. duae candelae in diversis partibus est majus lumen intensive non extensive ; ita quando fit reflexio a corporo opaco, fit intensio majoris luminis, quia emittitur per diversam lineam, non quod corpus opacum sit efficiens illius luminis, cum potius opacitas contrarietur luci, sed quia luminosum illud ibi frangens radios, fit quasi duplex in virtute non in entitate. Sed contra, quia illa virtualis generatio luminosi (etiam dato quod fiat per diversam lineam reflexa illa emissio) non potest intelligi, nisi ponatur nova et major intensio in ipso corpore unde fit reflexio, nam quando duo luminosa ponuntur in diversis partibus spatii, ideo fit majus lumen, quia in illa parte ubi ponitur secundum luminosum, erat lux remissior, et ideo potest ibi ab intensiori luminoso intendi,et ita toto spatio intensius lumen videtur, ergo si eodem modo fiat in reflexione luminis, oportet quod intensior lux applicetur illis partibus ubi erat minor, ut clarius et lucidius videatur motum medium. Hoc ergo est quod inquirimus, unde sumatur illa major intensio luminosi in reflexione.

Alii dicunt esse majorem lucem solum extensive, videri autem majorem intensive propter medium ex omni parte illuminatum posita reflexione quod antea non erat. Quod-explicat sic, quia aer iste plenus est parvis corpusculis qualia videmus ad radios solis, corpora autem ista ex directa lucis emissione irradiantur etiam ab una parte, cum vero fit reflexio irradiantur etiam ab opposita, et ideo medium clarius videtur, et luminosius, quia magis illuminata sunt illa corpuscula, quod est illam lucem extensive esse majorem, id est, penes diversas partes, non intensive.Sed contra, tum quia ubi nulla est istorum corpusculorum permixtio ut in regionibus frigidissimis, ubi istae exhalationes, et corpuscula, aut non elevantur aut consumuntur, tamen ibi ex reflexione speculi, vel alterius corporis tersi fit major lux ; tum in corporibus coelestibus, quae sunt sine istis atomis, et tamen cum lux solis incidit in partem stellatam, reverbera-

tur major lux, quam in parte diaphana, ut patet in luna, et in stellis, ergo reflexio lucis etiam sine illis corpusculis intensiorem effectum habet; tum denique, quia cum speculum vel aurum recipit in se radios solis, non solum magis illuminat medium, sed etiam corpus oppositum ut videmus in speculo, et Scriptura sacra dicit de clypeis aureis, a quibus montes resplenduerunt, splendor autem ille in montibus non poterat fleri major ex corpusculis illuminatis a lumine reflexo, quia lumem reflexum illuminabat illa corpuscula a parte contraria, et aversa ipsis montibus, ergo major ejaculatio illa luminis,non fit isto modo per illuminationem atomorum.

Denique, alii dicunt quod per reflexionem non solum ipsum medium illuminatur intensius, sed etiam ipsum luminosum, a quo directe lumen emissum fuit nisi sit summe intensum sicut sol, si autem non habet lucem summam, ut lucerna, poterit ab ipsa luce perfici per reflexionem. Sed hoc praeterquam, quod non explicat quomodo liat major intensio luminis in aere a reflexione luminis solaris, adhuc respectu lucernae patitur easdem difficultates, eo quod a corporo unde fit reflexio, non potest lumen lucernae intensius fieri,nisi transeat per medium, quod est inter ipsam lucernam, et corpus opacum a quo reflexio fit, et de illo lumine quod transit per medium usque ad lucernam, remanet difficultas solvenda, a quo fiat talis intensio, non enim potest fieri a corpore opaco, unde fit reflexio, quia densitas, et opacitas formaliter non faciunt majorem lucem, neque lucerna, quia non recipit in se intensius lumen nisi per medium illuminatum lumine intensiori; et quia ipsa lucerna se intenderet, quia totum lumen quodibiest ab ea procedit, ab opaco enim formaliter solum refrangitur, non augetur lux.

Quapropter dicendum est, quod luminosnm, vel caiidum emittendo directe lucem, vel calorem, et iterum reflectendo non intendit lucem ultra gradus quos in se habet, hoc enim est impossibile, alias excederet virtutem propriam: neque formaliter fit intensior lux a corpore opaco a quo fit reflexio, eo quod densitas, vel opacitas non est ratio formalis producendi majorem lucem : sed dicendum est quod lux diffusa a luminoso per medium magis ac magis debilitatur, quia procedit uniformiter difformiter stante medio in eadem dispositione ; si tamen tangit corpus tersum vel densum a quo possit fieri reflexio, intenditur illa lux ab ipsa luce remissiore,qu» erat in medio, non quatenus forma* liter remissa, ut de se patet, sed quatenus virtualiter est intenaor, quatenus est virtus ipsius luminosi, vel agentis a quo emanavit, a quo habet virtutem, ut ubi invenerit dispositionem talis densitatis, vel tersitatis,possit explicare se in majorem effectum et intensionem, in quantum est virtus agentis intensi, sicut diffusus ab igne in aere intermedio, quia humidus est non producit flammam, et in sulphure, vel stuppa aliquantum distante producit illam, quia licet ibi calor sit remissior formaliter,quam in aere propinquiori igni, est tamen virtualiter intensior in quantum operatur ut virtus ignis generantis alterum ignem, ubi invenerit materiam habilem, et non impeditam.

Solvuntur argumenta.

Objicies primo : Quia lux tangens corpus opacum solum tangit ejus superficiem, alias si ultra illa®

transiret, ultra illam non esset opacum, sed diaphanum, sed in superficie non datur densitas, quia haec petit partes magis coadunatas, ergo si lux non intrat partes, non recipitur ibi intensius ratione densitatis, ergo ab ipso non potest fieri intensior lux magis, quam ab aere medio quod est rarum.

Secundo: Quia qualitas diffunditur per spatium uniformiter difformiter, ergo non solum debilitatur in se formaliter, sed etiam ut est virtus agentis, et sic etiam virtualiter non potest intensius operari, quia etiam ut virtus agentis est, remittitur: unde etiam videmus, quod calor ignis, si sit multum remotus, non producit ignem, etiamsi ibi ponatur corpus densius,et magis siccum, et lux quae valde debilitata est non crescit per reflexionem, ergo amittitur illa virtualis intensio.

Tertio: Quia, alias idem contingeret in antiperistasi, quod tamen supra negavimus, nam posset dici, quod aliquod calidum per antiperistasim sit calidius, quia calor ille virtualiter potest esse intensior, licet non formaliter, ita potest intensius agere, etiamsi procedat a calore minus intensio. Cur ergo in antiperistasi dicimus majorem intensionem fieri a coelo, in actione autem reflexa fieri ab agente directo?

Quarto: Generaliter loquendo ubi corpus est densius, ibi est plus materiee, ergo est etiam plus formae, quia omnes illae partes formam habent, ubi autem est multum formae est multum actualitatis et conseqaenter activitatis, ergo intensior actio sumitur a multitudine formae, et densitate materiae. Suffragatur etiam experientia,quia videmus ferrum candens non habere calorem ut octo, alias haberet formam ignis, et non ferri quod est falsum, siquidem redit ad accidentia ferri relictum suae naturae, et tamen actio ferri candentis est vehementior, quam flammae,ergo ratione densitatis materiae, potest idem calor intensius operari.

Ad primum,non desunt qui negant lucem recipi in sola superficie, et consequenter negant dari corpora perfecte opaca, sed aliquid habere transparentiae, eo quod si lux reciperetur in sola superficie daretur superficies lucis separata ab omni parte divisibili, repugnat autem separari jndivisibile a partibus. Caeterum non apparet cur negemus corpora perfecte opaca, sicut dantur corpora perfecte transparentia, si autem est capacitas, et potentia respectu unius contrarii perfecti etiam et alterius, transparentia autem, et opacitas contraria sunt. In perfecte autem opaco, certum est quod in sola superficie recipitur lux, et non in profunditate partium, nec propter hoc dabitur indivisibile separatum, quia qualitas non habet indivisibile speciei per se ipsam, sed per quantitatis superficiem, haec autem a partibus non est separata; est autem inconveniens, quod naturaliter indivisibile sit separatum a partibus, eo quod est terminus earum ; quod vero qualitas subjectetur in superficie conjuncta partibus nullum est inconveniens, quia talis qualitas potest suam habere divisibilitatem in ratione qualitatis, et intensionis, licet in ratione extensionis qualitatis non habeat nisi superficialem.

Quidquid tamen fit de hoc, ad argumentum respondemus, quod si lux recipiatur in corpore non solum opaco, sed etiam terso, ibi non est difficultas, quia corpus tersum aliquid habet transparentiae, et sic in partes profundiores.intrat lux, et propter multitudinem partium, et

densitatem geminantur radii, et crescit virtus agentis supposita tali dispositione. Si vero corpus nullo modo sit tersum, sed totaliter opacum, ita quod lux in sola superficie recipiatur dicimus, quod licet ibi non recipiatur plus lucis, tamen propter materiae densitatem,et opacitatem plus ei resistitur ne ulterius directe generetur, et multiplicetur, et ex tali resistentia retrocedit lux in partem oppositam, et sic geminatur, et multiplicatur,licet non iri superficie corporis opaci, tamen ab illa in aerem medium fit explicatio novi effectus, et lucis, non quod ponatur lux similis illi, quae fuerat producta per actionem directam in aere medio, sed quod ipsa lux a superficie opaca retrocedens et conjuncta cum luce directe producta, ipsa geminatione et reflexione disponitur, ut operetur intensius, in quantum virtus est luminosi, habens in se intensiorem lucem virtualiter, quam in illo medio erat diffusa,et sic operatur ut intensior virtualiter, non formaliter. Cujus signum est, quia lux ista sic reflexa nunquam pervenit ad majorem intensionem qnam sit lux ipsius luminosi, unde primo originata est directe.

Ad secundum respondetur quod qualitas diffunditur uniformiter difformiter amittendo, seu diminuendo formalem intensionem, sed non eodem modo diminuitur virtualis, quae consistit in hoc, quod illamet qualitas etsi diminuta et remissa sit tamen in quantum procedit a tali agente a quo primo et originaliter emanavit, sic est virtus ejus,et operatur in vi illius, a quo primo emanavit si invenit dispositionem convenientem, ubi vero dispositionem convenientem non invenit, quae eam faciat amplius explicari, qualitas ipsa formaliter diminuitur ob dispositionem passi non potentis. eodem modo multiplicare qualitatem. Quod vero aliquando qualitas ita attenuetur, quod non possit etiam ut instrumentum, et virtus agentis ampliorem effectum producere, hoc ideo est, quia requiritur proportio aliqua in qualitate, etiam ut possit excitari in majorem effectum tanquam virtus et instrumentum agentis: potest tamen ita esse via corruptionis attenuata et oppressa, ut non possit amplius agere ut virtus agentis sicut etiam tandem amittit esse, hoc enim a posteriori deducitur ex aliis effectibus, licet enim lux possit excitare calorem in subjecto disposito, potest tamen ita attenuari, quod etiam in nulla dispositione possit calorem excitare; similiter ergo poterit ita attenuari, ut non valeat etiam per reflexionem intendi: quando autem potest intendi, hoc fit in virtute ipsius agentis principalis per se loquendo, quia illa qualitas sic diffusa, non solum est effectus habens formaliter tantam vel tantam intensionem, sed etiam est virtus, et instrumentum agentis, quod quamdiu est in mensura proportionata, potest in tantam intensionem, explicari, quantum habet agens, si passum permittit.

Ad tertium respondetur diversam esse rationem in antiperistasi, quia aliquando fit per intensionem qualitatis extraneae, et non habentis radicem in ipso subjecto, unde incipit actio, v. g. quando aqua fit calidior in hieme positaintra terram, vel exhalatio in nube igitur per antiperistasim, et tunc vel illa qualitas extranea per antiperistasim non crescit ultra virtutem primam a qua introducta est, ut v. g. si exhalationes calidae, quae aquam in hieme reddebant calidam, habebant intensionem ut quatuor, et a frigido circumstante aliquo modo remittuntur sed non omnino extinguuntur, tunc

si crescit calor per antiperistasim in medio, solum usque ad gradus ut quatuor poterit procedere a virtute illa primo impressa, quae habebat calorem ut quatuor tanquam a cau¬ sa per se, et in hoc casu eodem mo¬ do philosophamur sicut in actione reflexa; vel illa qualitas crescit in illa antiperistasi ultra illos gradus ut quatuor, a quibus primo origi- nata est, sicut quando pervenit ad hoc, ut concipiat ignem, et tunc necesse est suppleri illam majorem vim ab aliqua causa extrinseca, sci¬ licet a causa universali, quse sup¬ plet deficientiam causae particularis» nec enim est alia, ad quam recur¬ ratur quando effectus fit ultra vir¬ tutem causae particularis. Quando vero intenditur qualitas per antipe¬ ristasim non in subjecto extraneo sed proprio, ut cum aqua 'redditur frigidior in aestate, tunc non recur¬ rimus ad causam universalem, sed ipsa aqua est causa per se illius ma¬ joris intensionis,sicut de actione re¬ flexa dictum est.

Ad quartum respondetur quod ubi est plus densitatis, et materiae, est plus de forma, et activitate ex¬ tensive,quia plures partes sunt par¬ ticipantes illam qualitatem, et vir¬ tutem, non tamen est plus intensio¬ nis, ex vi solius densitatis formali- ter loquendo, sed est dispositio, ut posita illa concurrentia, et coadu¬ natione partium participantium eamdem qualitatem, virtus agentis in majorem, et intensiorem effec¬ tum se explicet, coadunationem enim qualitatis ad talem effectum majorem conducere constat ex D. Thoma primo Meteor. lectione deci¬ ma quarta et aliis locis supra cita¬ tis. Ad argumentum ergo dicitur, quod solum probat multitudinem formae, seu densitatem per se con¬ ducere ad extensionem caloris seu virtutis,dispositive autem et per ac¬ cidens etiam ad intensiorem effec¬ tum potest conducere, ut explica¬ tum est.

Ad experientiam de ferro caden¬ te, vel alia materia valde densa, multi dicunt producere majorem calorem etiam usque ad inflamma¬ tionem, et calorem ut octo, quia re¬ tinet aliquid ignis intraporos ferri, cum enim per ignem evacuetur ali¬ quid ex ferro, consequenter dilatan¬ tur ejus partes et aperiuntur pori,et in illis particulee queedam ignis in¬ trant ; quod 'constat ex scintillis, quas ferrum emittit, et splendore seu rubore igneo quo tingitur. Ne¬ que obstat quod materia quo den¬ sior est minus habet de poris, et ta¬ men facilius comburit stuppam sibi applicatam. Dico enim, quod licet pauciores habeat poros materia den¬ sior quantum est de se, tamen quia plus caloris imbibit plus etiam re¬ solvuntur et evaporantur partes te¬ nuiores, et sic aperiuntur pori per calorem, sed et si pauciores aperi¬ rentur tamen hoc ipso quod aperi¬ untur et recipiunt ignem ex consor¬ tio partium densarum, quae fortius calorem ebibunt, efficiunt ut fortius agat ignis circumdatus tota densita¬ te partium,quam si permodum flam¬ mae poneretur in aere. Secundo, di¬ citur quod materia densa aliquan¬ do potest ignire, vel ut instrumen¬ tum ignis cujus virtutem defert et participat, vel ut instrumentum lu¬ cis, quae virtualiter est ignitiva, si- cut cum ex speculis per reflexionem radiorum ignis accenditur; et quia materia densa perfectius retinet et conservat virtutem ignis seu calo¬ rem, et a contrariis defendit, ideo etiamsi sit distans ab ipso igne po¬ test ignire, quia virtualiter agit ut instrumentum seu virtus ignis, et producit calorem ut octo in materia apta, quem in ferro, vel in alia non potest, sicut etiam sulphur distans ab igne accenditur non accenso aere medio, quia virtus unius agentis

melips operatur in una materia» quam in alia.

ARTICULfUS III.

Quas proportio resistentias requiratur inter agens, et patiens ad reactionem?

Supppnentfum est ex M. Bannez i de Generpt. cap. y, quaest. m, et aliis resistentiam triplicem esse, negativam quae nihil aliud est quam incapacitas, et repugnantia ad aliquid recipiendum, et positivam duplicem, alia passiva, seu materialis, qu©. est indispositio subjecti seu improportio respectu agentis,et ejus virtutis, sicut magna moles lapidis difficulter movetur propter excessum gravitatis ad virtutem motoris. Alia resistentia positiva est activa* seu in genere causae efficientis,sicut unum contrarium resistit alteri, et expellit illud, sicut frigus resistit oalori et e contra. Solet etiam vocari resistentia passiva ab aliquibus formalis,; materialis quidem, quia tenet se exparte subjecti; formalis autem, quiq convenitpasso ratione alicujus forma, quam habet, qu© reddit illam inhabilem, et indispositam. Itaque resistentia negativa non est superabilis ab aliquo agente, quia supponit incapacitatem, et repugnantiam in subjecto, sicut Angelus, et coelum resistunt corruptioni, resistensia autem passiva et ac-, tiva superabiles sunt tanto magis vef minus, quanto est major, vel minor proportio agentis erga passum,vel e contra.Et istam duplicem resistentiam admittit D. Thomas in iv, dist.xi, quaest. i, artic. m,quaest. hi ad 2, et dist. xvn, q. i, artic. v,q. i ad 3. Et ratio est manifesta, quia resistere nihil aliud est, quam tetardare seu impedire aliud ne faciat quod potest vel non ita facile : ubi autem agentia sunt contraria, cum detur Rugna inter illa, quia, a^Up unius conatur, destruere, vel minuere alterum, consequenter datur debilitatio virtutis unius ab altero; debilitata autem virtus retardatur, et impeditur, ergo resistitur illi, sicut cum ignis agit in aquam vel e contra. Similiter invenitur aliquando talis dispositio ex parte alicujus subjecti, quod impedit agens ne agat, vel ne explicet totam suam virtutem, sicut cum calor informans aquam resistit illi,ne redeat in suam frigiditatem, et illa resistentia non est activa, quia accidens non agit in suum subjectum, ergo est formalis, et sic datur resistentia sine actione.

Quod si dicas: Nam istaresistem tia passiva non potest intelligi, neque antequam agens agat,neque postquam egit,neque dum agit,ergo non datur. Antecedens quoad primam et secundam partem constat, quia antequam agens agat nondum ei resistitur, et postquam egit, jam resistentia est superata,vel transacta. Quoad tertiam vero probatur, quia quando agens agit, actu ponit effectum, alias non ageret, et sic vel tollit totam formam oppositam resistentem sibi, et tunc tota forma introducitur,ut in actione instantanea, vel tollit partem seu gradum aliquem, ut in actione successiva, et tunc illa pars quae tollitur non resistit,aliae vero quae non tolluntur nondum resistunt, quia nondum eis applicatur agens. Et confirmatur, quis non apparet, quomodo passum habens formam resistat oppositae ratione suffi propriae informationis,sed potius ratione actionis, qua conservatur in esse a causa prima, et sic reducitur ad resistentiam activam, conservatio enim illa actio quaedam est. Secundo,quia resistentia activa non est aliud, quam actio contraria ut debilitat virtutem agentis, ut citatis locis docet S.Thomas, ergo.qua*

litas, quga est.activa tantum habet resistere quantum figere, et ejusdem erit activitatis ac resistenti©, nec dabitur unum elementum, vel qualitas magis activa, et alia magis resistitiva contra Aristotelem ii de Generation. text. vui et iv Metaph. cap. i, ubi ponit calorem et frigus esse qualitates activas, siccitatem et humiditatem passivas,

Ad primum, omissa aliorum longa solutione, respondetur quod resistentia passiva fit, dum agens applicatur passo, et ex illo conatur elicere actionem,cum enim agens non possit sine subjecto actionem elicere, quia ab eo ut a causa materiali dependet, ef hoc subjectum oportet, quod sit debite proportionatum et dispositum, ut virtus possit ex eo operari, inde est quod cum agens inphoat* seu facit conatum ad eliciepdsm actionem ex materia, si non invenit eam ita dispositam, ut possit, vel absolute, vel secundum totam virtutem emittere actionem dicitur impediri vel absolute, vel quoad totam explicationem virtutis, et. hop impediri est. resistentia ex parte passi, seu ex parte indispositippis, et condicionis materialis requisit©, npn ergo impeditur actjo, quandp jam, actu agit, siquidem impeditur ne agat, non quando agit, unde aliud est resistere agenti ex parte materisp., aliud resistere actioni,eamque retardare seu debilitaro, hoc enim fit in resistentia activa, in qua unupi pugnat, et consequenter agit contra aliud, in passiva auteip resistentia, ipsum agens impeditur exire in actionem, vel in tantaiq. actionem propter indispositionpm subjecti, vel si ista indispositio supervenit post elicitam actionepa, impeditur qjus conservatio seu continuptio, et tuuc incipit resisteqtia pas.siyvseu impedimentum non 'eiipipndi, sed continuandi ac- . tippppi^ siyq in tcttyjn, sive in partem. Nec impeditur, ut aotiofaota non fiat, sed impeditur, vel-ne incipiat, vel ne conservet et continuet actionem.

Ad confirmationem respondetur, quod non oportet istam resistentiam seu impedimentum reducere ad aotionem conservativam formae, sed ad ipsam formam quatenus non solum praebet informationem sui, sed etiam causat expulsionem alterius cum tali dispositione, qua reddatur difficilior expulsio form® a tali subrjecto, et sic dicitur impedire seu resistere oppositae agenti, ratione di^positionis illius improportionatrovir-. tuti agentis, licet verum sit requiri actionem causa* conservantis formam in subjecto, non ut rationedi formalem resistendi, sed ut prsabentem existentiam indispositioni illi, a qua fit resistentia,

Ad secundum respondetur qualitates primas non esse ©qualiter, aotivas, sed quasdam esse magis activas, ut calor et frigus, quasdam minus activas et magis passivas, ut humiditatem, et siccitatem ; et hoc est quod dixit Aristoteles ; non vero dixit quod humiditas et siccitas suntmagis resistitiv©; sed intelligendum est, qupd calor et frigus, quia sunt magis activ©, sunt etiam magis resistitiv© resistentia activa; siccitas autem et humiditas magis resistunt resistentia passiva, et ideo elementa ubi istae qualitates pr©dominantur, dicuntur magis resistere active vel passive, prout eis pradominatur qualitas active vel passive resistens, Quando autem ita comparamus istas qualitates, loquimur in sensu formali, et ex meritis propriis, potest enim juvari,vel infirmari virtus illa, seu activa vel passiva resistentia ex conditionibus requisitis, etconcurrentibus ad agendum, vel patiendum, ut ex majori vel minori densitate, applicatione, situ et aliis similibus, de quibus jam supra dixi-

mus, et amplius de istis qualitatibus elementorum agemus infra quaestione decima.

Hoc supposito currit difficultas principalis, quaenam proportio requiratur inter activitatem et resistentiam ut exeat actio, quod aliis verbis solet inquiri, an semper a proportione victoriae agentis supra passum fiat actio, hoc est an requiratur, quod activitas fit major quam ipsa resistentia passi, an vero sufficiat quod sit aequalis, vel etiam minor. Et dato quod requiratur inaequalitas seu major activitas, secundo est difficultas, an requiratur, quod sit determinata proportio, et superioritas, an vero sufficiat quaecunque indeterminata.

Circa primum est duplex sententia extrema, et duplex media. Prima extrema tenet etiam a minori activitate dari posse actionem. Probatur exemplo guttae cavantis lapidem, cujus majorestresistentiaquam activitas guttae; secundo, quia alias non posset dari mutua actio, et reactio inter agens et passum, cujus oppositum sequenti articulo ostendemus. Probatur sequela, quia si agens, ad hoc ut agat in passo, debet Supponere illud esse inaequale, et'inferius sibi, ut agat in illud, ergo tale passum non poterit rursus reagere in ipsum agens, quia inferius est illo, vel si potest, aliqua actio a proportione minoris inaequalitatis.

Secunda sententia extrema asserit, omnem actionem esse a proportione paiajoris inaequalitatis, ita quod omne quod agit vincit passum ineo in quO agit. Fundatur, quia hoc ipso, quod aliquod agens agit in passum ponit in eo aliquem effectum et imprimit aliquam formam, vel partem formae : ergo in eo quod imprimit subjicit sibi passum. Patet hoc, quia tale passum non impedit exire actionem ab agente, ergo subjicitur ei. Et confirmatur, quia intentum resistentis est impedire actionem agentis, intentum vero agentis imprimere effectum passo, et assimilare sibi saltem in aliquo, ergo si agit, saltem in aliquo consequitur suum intentum, etsi passum in eo non resistit; ergo in eo manet inferius, et agens superius, atque ita agens in quantum agit semper vincit, et passum in eo quod patitur semper subjicitur, licet secundum aliam rationem possit esse e converso.

Sententiae mediae sunt duae: prima distinguit duplex genus actionis, altera perfecta, et plena, qua agens totaliter vincit passum, et haec semper est a majori activitate, siquidem totaliter excedit passi resistentia et ex omni parte alia actio est imperfecta, et remissa quae non potest vincere resistentiam passi sed conatur, et haec non procedit a majore activitate, quia potius cedit resistentiae passi.

Secunda sententia media distinguit de resistentia passiva et activa, et dicit quod in passum in quo est sola resistentia passiva, agens non potest agere nisi sit major activitas ct excedat resistentiam passi. Ratio est, quia resistentia passiva est, quffi impedit agens ne agat: ergo si agit non Impedit, et sic non datur resistentia, sed vincitur, etiamsi violenter fiat, ergo excedit activitas resistentiam passi. Si vero resistentia sit activa, potest fieri actio etiam a minore proportione, quia resistentia activa seu reactio non solum fit quando utrumque agens est aequalis virtutis, sed etiam quando alterum est excedens, et alterum inferius, ergo ab agente inferiore potest esse actio. Constat hoc manifeste, quia si ponatur calidum ut octo, et frigidum ut septem, non solum agit calidum ut octo, sed etiam frigidum, alias ad reactionem requiretur omnimoda aequalitas inter agentia, quod

est absurdum, nam potius tunc non dabitur actio et reactio cum stante aequalitate mutuo se impediant, et neutrum agat. Ratio autem hujus est, quia quando dantur duo agentia ,activitas unius non agit in aliud, quatenus etiam habet activitatem, sed ut passum est, in quantum autem passum potest esse inferius, licet in agendo sit majus, ergo inter resistentias activas potest dari actio a minore activitate.

Inter has sententias secunda et quarta parum aut nihil differunt, quia quarta concedit, quod agens semper est formaliter superius patiente. Quare dicendum est cum secunda sententia, quod agens in eo in quo agit formaliter loquendo superius est,et majorem activitatem habet quam passum resistentiae, licet materialiter aliquid minoris activitatis possit agere in magis activum, non in quantum magis activum est, sed in quantum iti aliquo cedit alteri, eique subjicitur. Et haec quidem praeter fundamenta allata, ipsa experientia actionis et reactionis, de qua in sequenti articulo, aperte eam comprobat,cum non semper utrumque agens sit aequalis virtutis, sed inaequalis, et tamen etiam quod est minus, reagit in id quod majus est.

Sed difficultas est, in intelligendo quomodo minus activum possit debilitare virtutem magis activi,siquidem magis activum se toto agit, et sic videtur totaliter impedire actionem minoris activi. Ad quod respondetur, quod licet activum se toto agat, non tamen potest instantanee destruere oppositum activum, licet sit minus, sed successive, eo quod per motum agit in illud, et cum non consistat in indivisibili,sed habea latitudinem graduum, paulatim, et divisibiliter debet illam amittere, et sic relinquit locum, ut etiam minus activum agat in majus, non quidem vincendo seu superando totum, sed partem aliquam saltem minorem respectu cujus, quia minor est,habet superioritatem, et illam vincit, licet plus perdat de sua activitate, quia a fortiori agente invaditur. Quare quod se toto agat, non infert quod destruat totum de activitate opposita, sed juxta proportionem majoris excessus, quem habet illud totum majus supra hoc totum minus, plus confirmet de ipso, sed non ita extinguet subito, ut non relinquat aliquid quod vicissim agat in illud saltem quantum ad aliquid ejus, in quo ei proportionatum est, et sic quantum ad hoc patitur agens intensionis virtutis, non tamen in quantum intensioris virtutis est, sed quoad aliquid minus. Nec tamen ex hoc sequitur, quod agens minoris virtutis poterit consumere activitatem majoris, agendo paulatim in partes ejus, quia cum a majore agente debilitetur,non semper durat in eadem virtute, sed magis et magis debilitatur, quousque totaliter extinguitur, antequam possit consumere majus activum.

Sed dices: Ex hoc sequi, quod non distinguitur resistentia activa a formali seu passiva, quia si agens fortius resistit secundum activitatem suam, tantum resistit quantum agit, agit autem secundum omnes partes, ergo secundum se totum resistit, et ita non poterit superari in aliquo ab agente inferiori. Si vero superatur in aliqua parte, ideo est, quia secundum illam partem non agit, sed patitur, et recipit actionem alterius, ergo resistentia activa noii distinguitur a passiva illius partis. Respondetur resistentiam activam consistere in hoc, quod agens praesertim fortius debilitat virtutem passi reagentis in se, et sic debilitando et agendo impedit, ne ulterius agat in se; in eo autem, in quo tale agens repatitur a minori agente, non resistit, sed potius ei aliquo modo ce-

dit. Resistentia autem passiva, non fit debilitando virtutem, sed impediendo actionem ex improportione dispositionis, ne agens agat in tale subjectum, seu passum. •

Ad primum fundamentum oppositum pro prima sententia respondetur quod gutta cavat lapidem, non quia agat quaelibet gutta tollendo aliquid a lapide, sed quia ultima agit in virtute praecedentium, ut D. Thomas docet ii-ii, quaest. xxiv,art. vi adi 2, quarum quaBlibet non tollit,et dividit aliquam partem lapidis, sed humectando lapidem, et siccitati ejus se opponendo, deponit lapidem, ut ultima gutta tollat particulam lapidis,introducit enim aliquam humiditatem, licet valde parum, quousque continuando solvitur aliquid siccitatis, et mollificatur duritia, ita ut ipso ictu ultimae guttae cadentis aliqua particula separetur. Et similiter, cum parva aliqua animalia ut formicae de cursu suo lapidem, vel terram terunt, id faciunt impulsu pedum saepissime multiplicato, quo particulas aliquas minutissimas terrae, vel lapidis dividunt, impulsus enim divisivus est, et per multiplicationem, notabilem seperationem faciunt.

Ad secundum respondetur posse agens inferius, et quale reagere in superius activum non quatenus magis activum est, sed quatenus in aliquo remanet passivum, et inferius quia passive non resistit. Quod si dicas: Nam illud agens magis activum, habet de opposita qualitate plures gradus, v. g. ignis habet calorem ut octo et omnes gradus simul resistunt oppositae qualitati, scilicet frigori, siquidem omnesagunt, ergo non remanet in se passivum respectu agentis minoris activitatis, et sic non poterit reagere in illud, propter totalem ejus resistentiam, sicut non potest quis movere lapidem magnum, etiamsi aliquali impulsu id conetur; quia lapis ille se toto resistit, et sic nec multum, nec parum movetur, nisi impulsus omnes partes afficiat, alias terra quolibet motu moveretur contra id quod diximus quaestione xxiii Phys. ergo similiter ignis, quia habet calorem in summo, non poterit admittere aliquid de frigore, ita quod corrumpatur aliquid caloris, respondetur quod licet omnes gradus caloris operentur; et resistant active, tamen quia subjectum non habet aliam resistentiam quam activam, non inhabilitatis, et indispositionis passivae, et activitas resistens, et debilitans oppositum, non destruit totum simul, sed paulatim, et per motum, ideo relinquit locum, ut possit recipere in se aliquid frigoris per rationem passi in ipsam licet multo debilius, quia est minoris activitatis. Et sic debilitatur aliquid de calore, licet parum, et id quod debilitatur, seu tollitur de calore, non agit, quousque crescente aotione et victoria in frigidum, restauratur. At vero in gravitate lapidis non invenitur resistentia activa, sed passiva reddendo subjectum improportionatum ipn moventi et cum non possit moveri una pars aliis non motis, quia continuum est et inamine, ideo non est simile.

Quod si instes : Ergo aqua nunquam poterat vincere terram, quia terra in resistentia formali seu passiva ceetera elementa superat, passiva autem resistentia nisi tota tollatur non recipit actionem agentis, quia subjectum est indispositum, respondetur quod siccitas terree non potest vinci per impulsum, bene tamen per aliquam alterationem, sicut gutta cavans lapidem, ut dictum est. Et ideo distinguendum est resistentia passiva divisibiliter resistente, et per gradus, qui possunt diminui, vel intendi, sicut in qualitatibus alterativisquffi habent contrarietatem,

haec enim resistentia successive tolli potest, et admittere aliquid de opposito, quia paulatim diminuitur, ut caeterae qualitates contrariae. Resistentia vero passiva gravitatis, et ponderis non fit divisibiliter, et per gradus respectu impulsus, sed per modum totius, eo quod in continuo inanimato non potest una pars moveri seorsum ab alia, et ideo nisi agens impediat totum et afficiat im-. pulsu omnes partes non movet, nec vincit resistentiam ponderis passivam in continuo.

Ad reliqua fundamenta aliarum sententiarum responsum est ex dictis, secundae enim et quartae sententiae fundamenta concedimus, excepto quod dictum est de resistentia, passiva.

Quantum ad secundum punctum supra propositum, an requiratur determinata, et aliquota proportio, ut agens vincat resistentiam passi, respondetur requiri, ita quod sicut non potest substantialis forma suscipi sub qualibet quantitate, sed requiritur determinata quantitas juxta exigentiam formae, ita ad agendum supra passum requiritur determinata virtus, habens determinatum aliquem excessum, nec sufficit quaelibet proportio, etiamsi divisibilis sit, sed potest esse tam minima virtus, ut non sufficiat ad agendum in aliud. Probatur ratione D. Thom» i-ii, quaest. v, art. vi ad 2, ubi inquit: « Quod non omnia calefacta et illuminata possunt alia calefacere, et illuminare, sic enim illuminatio et cale- .factio essent in infinitum. » Quae sequela manifesta est, quia si quaelibet virtus quantumvis minima, potest agere, ergo virtus communicata, et impressa ab ista quantumvis minima, iterum posset agere, et similiter iterum communicata ab illa, et cum sit divisibilis in infinitum, agere posset.

Dices : Impedietur illa virtus minima ab aliquo contrario, et;sic non aget in infinitum, sed tunc solum aget, quando non inveniet contrarium, seu passum non resistens, dt in hoc dicit opposita sententia, non requiri determinatum excessum, ut agens agat, requiri tamen aliquem, quicunque ille sit. Si autem ita diminuatur virtus aliqua ut nullum excessum habeat supra passum, tunc non aget, sed hoc non est contra appositam sententiam quae dicit non requiri quod excessus determinatis sit, licet ipsa virtus in se determinata esse debeat.

Sed contra, nam si ipsa virtus debet esse determinata ut agat, ergo et excessus supra passum, nam virtus non excedens, est perinde ac si virtus non esset, ergo eadem ratio esjt de virtuje, et de excessu, ideo enim virtus debet esse determinata ut agat, ne sequatur processus in infinitum, ergo eadem ratione excessus debet esse determinatus, ne posito quolibet excessu agat, quia cum excessus sit in infinitum divisibilis sicut et virtus, poterit de se agere in infinitum. Quod si impediatur ab alio, id erit per accidens, et sic terminus, et sphaera activitatis in agentibus limitatis non ponetur ab intrinseco, et per se, sed ab extrinseco impediente, et per accidens. Unde in illuminatione per diaphanum, ubi non est impedimentum, poterit minima lux, v. g. candelae, illuminare usque ad coelum, et in infinitum.

Si dicas : Quia quicunque excessus ad resistentiam passi sufficit, ut dicatur agens plus posse agere, quam passum resistere, ergo sufficit ad actionem, quia tollitur aliquid de resistentia passi, in eo scilicet in quo agens exoedit, ergo in eo aget. Item quaecunque proportio et excessus constituit majoritatem in virtute, ergo sufficit ad agendum, quia ubi est major proportio virtutis^

sequitur actio. Respondetur ad primum negando antecedens, quia ille excessus licet sit major quasi mathematice, non tamen physice, et prout requiritur ad agendum, sicut neque res naturalis potest esse in quacunque minima quantitate, licet mathematice sit in infinitum divisibilis. Ad secundum respondetur, quemcunque excessum constituere majoritatem quasi mathematicam, et indeterminatam, non physicam etvirtuosam, qualis requiritur ut ens naturale sit, et operetur.

ARTICULUS IV.

Utrum omne agens in agendo repatiatur ?

Repati agens in agendo nihil aliud est quam ita agere in aliquod passum quod vicissim passum agat in illud, et ita illa actio qua passum rursus agit in suum agens, dicitur reactio, quasi rediens ad suum agens, et utens illo tanquam passo. Unde ad istam actionem et reactionem concurrere debent tres conditiones. Prima, quod agens et passum communicent in materia, id est, quod si agens operatur in passum, habeat agens materiam, quia possit pati ab actione passi defectu cujus coelum est agens in inferiora, nec tamen patitur ab illis, quia non habet materiam capacem actionis horum inferiorum, v. g. calefactionis aut infrigidationis, et multo minus spiritus repati potest a corpore, quia caret ejus materia. Secunda est quod agens et passum non solum sint ejusdem materiee,sed-utrumque se habeat in potentia ad formam seu effectum alterius, v. g. frigidum est in potentia ad calorem, et calidum ad frigus, quia carent illis formis, et contrari® se habent. Si autem calidum agat in minus calidum ut illud intendat, non repatitur ab ipso, quia non caret eo calore, quem praebet, et lucidum non repatitur a diaphano quod illuminat, quia diaphanum non opponitur luci. Debet ergo passum, et agens contrario modo se habere ut detur actio, et reactio. Tertia conditio est, ut agens et patiens sint intra sphaeram activitatis utriusque, extra sphaeram enim actionis non sequitur actio, ut per se notum •est.

His positis, unum in hac parte est certum apud omnes Philosophos, scilicet inter agens et patiens, in quibus hujusmodi conditiones concurrunt dari mutuam actionem et reactionem, id enim continua experientia approbat, et ratio persuadet. Experientia quidem, quia videmus pomum frigidum calefieri a manu, et similiter gelu liquefieri, manum vero ab utroque frigefieri; aciem gladii percutientem alterum gladium ad invicem hebetari; et alimentum communicare corpori suas qualitates, ab ejus vero calore in carnem converti. Similiter constat quod mixtio fit per alterationem miscibilium ad invicem, ut sequenti quaestione ex Aristotele dicemus : si autem elementa mutuo in se non agerent, mixtio non fieret,nec ad invicem elementa pugnarent, nisi mutuo in se agerent. Denique, ratio ipsa id ostendit, quia ex eo quod aliquid sit agens ratione activitatis propriae, non amittit, quod sit in potentia ad aliam oppositam qualitatem, et ex eo quod aliud sit passum, non amittit activitatem qua possit agere in aliud, ergo si ista duo debite applicentur, mutuo poterunt agere et pati, quia concurrunt in eis conditiones ad agendum, et patiendum, scilicet utriusque activitas, et utriusque potentialitas ; et nullum est impedimentum ad mutuo agendum, cum non sit impedimentum ad pugnandum ad invicem.

Tota difficultas consistit in expli¬cando, quomodo ista mutua reactio, et repassio fieri possit. Nam propter argumenta quaedam quae in hac par¬te sunt difficilia, Auctores divisi sunt. Et quidam dixerunt, agens et patiens mutuo agere, sed non pe¬nes easdem partes, sed agere secun¬dum unam, et pati secundum aliam, quod est simpliciter non re-agere, sed secundum diversas par¬tes habere actionem et passionem.' Imo alii addunt omnino non agere, et pati ad invicem, sed si agens re-patitur, id esse ex virtute coelestium corporum. Alii dicunt, quod agens et patiens etiam secundum eamdem partem agunt, et reagunt, sed non secundum eamdem contrarietatem qualitatum, verbi gratia, calidum, et frigidum non agere mutuo ratione istarum qualitatum, sed ignis agit ratione caloris in summo, quem ha¬bet,patitur autem non a frigore con¬trario calori, sed ab humiditate in quantum est siccus.

Nihilominus communis sententia absolute tenenda est, quod ubi con¬currunt conditiones supra positae etiam penes easdem partes et secun¬dum eamdem contrarietatem quali¬tatum datur actio et repassio. Su¬mitur ex Philosopho i de Generat, text. xiv, et D. Thoma ibidem lect. xx ; et communiter interpretes in hoc primo libro de Gener, qui videri possunt apud Gonimbricenses hic capit, ix, quaest. m; Carmelitani disp. viii, quaest. iv. Idque constat ex experientiis, et fundamento al¬lato. Neque evaditur difficultas di¬cendo, quod non datur actio, et reactio secundum qualitates contra¬rias, sed secundum disparatas, ut quod aqua per humidum agat in ignem calidum, nam etiam hoc modo contrarietas debet poni, siqui¬dem humidum immediate agit* in siccum, et destructa siccitate des¬truit ignem, sicut ergo inter humi¬dum et siccum datur actio et reac¬tio, et tamen est contrarietas im¬mediata inter illa, cur non etiam dabitur inter alia contraria imme¬diata, ut inter calorem et frigus? Similiter etiam secundum easdem partes fit actio et reactio, scilicet penes illas, penes quas se tangunt, nam ubi non se tangunt, saltem per virtutem non est applicatio agentis et passi, ergo neque actio et reactio quae agendo et patiendo fit, nec ta¬men sequitur, quod etiam idem pos¬sit agere in seipsum secundum eam¬dem partem, quatenus est in poten¬tia et in actu; hoc inquam non se¬quitur, quia idem non potest mo¬veri a se respectu ejusdem qualita¬tis, seu formae, sic enim esset in potentia, et in actu respectu ejus¬dem sed respectu diversorum, agit enim, v. g. calorem, et patitur fri¬gus-

Contra hanc autem resolutionem sunt aliqua argumenta, quae diffici¬lem semper habent solutionem et ex eis magis dilucidabitur sententia proposita : reducuntur autem ad duas classes. Quaedam procedunt ad probandum, quod non potest dari actio et reactio secundum eamdem partem, sed secundum diversam. Quaedam vero ad probandum quod non potest dari secundum eamdem contrarietatem qualitatum.

Ex primo capite arguitur : Quia si mutuo agerent aliqua contraria, posset idem subjectum, secundum eamdem partem moveri duplici mo¬tu contrario, verbi gratia, frigefieri et calefieri; ponamus enim quod ignis diffundit suum calorem per aerem, et aqua pereumdem aerem diffundit suum frigus, et medianti¬bus virtutibus sic diffusis ad invi¬cem agunt et patiuntur, ergo ille aer medius simul frigefit et calefit, quod est moveri motibus contrariis, qui si sint in gradibus intensis sunt incompossibiles, unde inter agenti^

eontraria intensa non poterit dari actio, et reactio per aliquod me¬dium. Confirmatur, quia si agens calidum agit in frigidum, et repatitur ab eo, sequitur quod pars ulti¬ma illius ag9ntis calidi infrigidetur a passo frigido, et sic manet minus calida, quam reliqu® partes talis, agentis, ergo reliquae partes quae calidiores simt, agent in illam par¬tem minus calidam, seu infrigidatam, una enim pars ejusdem conti¬nui potest agere in aliam, dummo¬do non sit ejusdem similitudinis, et aetualitatis, ergo simul eadem pars ealefiet ab aliis partibus talis conti¬nui, et frigefiet ab agente frigido a quo repatitur.

Varie ad hoc argumentum solet responderi. Quidam dicunt quod non potest dari actio et reactio, nisi agens et patiens sicut conjuncta, non autem per medium, ut evitetur difficultas argumentL Sed hoc in se est falsum, et non evitat inconve¬niens. Est falsum, quia actio et reactio datur, quandocunque pas¬sum est intra sphseram agentis, ut in tertia conditione diximus, et sic non requiritur, quod sint imme¬diata, sed sufficit quod intra sphse¬ram. Non evitatur inconveniens, quia si virtus utriusque diffunditur per aerem, tandem pervenient ad aliquam partem, seu punctum, ubi immediate se tangant, ergo ibi cur¬ret eadem difficultas quomodo mo¬veatur illa pars duplici motu con¬traria. Curret etiam difficultas tacta in confirmatione, quando utrumque agens se contingit, et pars ultima tangens movetur a contrario, et mo¬veri potest a partibus ejusdem agen¬tis. Alii dicunt illud medium moveri ab utroque agente contrario, sed pe¬nes diversas partes medii,et non per eamdem lineam, illa enim diversa agentia diversas partes medii tan¬gunt, et per illas diffundunt suam yirtetem, et sic penes diversas par¬tes movetur medium mota contra-rio: cum autem ilice virtutes«ic dif¬fusae perveniunt ad hoc, ut invicem conjungantur, tunc partes medii agunt ad invicem reducendo se afl aliquid temperamentum, quousque fortius agens vineat, et totum me¬dium ad se reducat. Addant adii, quod cum pervenerint ili® virtutes sic diffusae ad unum punctum, seu terminum (antequam enim perve¬niat non moventur easdem partes, sed diversae illis motibus contrariis) tunc illa pars seu terminus non mo¬vetur duplici motu contrario, quia cum illa duo contraria pugnent in¬ter se, unum resistit, et aliud agit, unde tantum movetur ab uno con¬trario, resistit vero per aliud cujus virtutem in se recepit, et conatur expellere alterum, ne recipiat.

Utraque tamen solutio non solvit punctum difficultatis. Et supponi¬mus ex supradictis, quod actio et reactio non salvatur, Si ita fiat per diversas lineas, et partes quod nun¬quam conjungantur, nec immediate nec mediate per virtutem suam, hoc enim non est ad invicem agere, sed unam partem agere, aliam pati, quod est idem ac disparate se habe¬re, vel sicut diversa supposita, quo¬rum unum agit, aliud patitur, b-quendo autem de agentibus qus ai invicem se tangunt, et unum appli¬catur alteri penes eamdem lineam, seu partem, tunc prima solutio nou tenet, quia licfet toto illo tempore, 5uo illa virtus per diversas parte)iffunditur, eadem pars non movea¬tur motibus contrariis, tamen quan do postea miscentur, et in aliquo medio, seu puncto temperantur, et modificantur^ ibi mutua actio de¬bet esse, nec enim fit tetaperamw-tum nisi per mutuam actionem, d curret argumentum de motibus con¬trariis in- illa parte. Secunda autem solutio corruit, quia quando ili* virtutes diffusas pervenitfnt ad idw

punctum, et se reducunt ad temperamentum, hoc faciunt, quia ad invicem se debilitant, et pugnant inter se, ergo ista resistentia non est passiva, sed activa, siquidem fit penes virtutes activas, ergo fit duplex motus contrarius, quorum unus resistit alteri debilitando, et agendo, ergo in illa parte, ubi datur pugna ista, et resistentia activa, datur ille motus contrarius.

Quare cum tota differentia inter agentia, quae immediate se tangunt, et quae per medium agunt in eo consistat, quod quando conjunguntur, datur mutuus contactus illorum duorum agentium, et consequenter datur duplex superficies,quia ea quae se tangunt non in eadem superficie conveniunt, sed si se tangunt, sunt contiguae, et consequenter plures superficies petunt quae sunt simul,tunc in istis superficiebus non e6t inconveniens, quod una patiatur ab alia, et simul una agat in aliam; patitur enim unum, verbi gratia, calorem et agit aliud, verbi gratia, frigus. Caeterum quando per modum diffunduntur virtutes, et qualitates oppositae perveniunt ad unam superficiem in quam exercent suos diversos motus, qui cum diffundantur per idem medium, seu continuum, et in ipso continuo non dantur duae superficies immediatae, sicut cum duo agentia se tangunt, oportet quod in una ad invicem conjungantur, et operentur; et tunc diximusquod illa superficies in qua conjunguntur illae virtutes non movetur motibus contrariis intensis sed remissis, quia temperantur, et modificantur, et in hoc non est inconveniens, sed solum ne moveatur idem mobile motibus contrariis intensis; moveri autem duplici motu contrario remisso, vel altero intenso, altero remisso non repugnat, ut diximus quaest. xix Phys. art. v, quo ideo est, quia qualitates in gradibus remissis se compatiuntur, ergo et actiones: si autem unus gradus fuerit intensus,' dummodo non sit in summo, compatitur secum aliquem gradum remissum oppositum, ergo bene po^test esse quod eadem superficies; moveatur duplici illo motu caloriB, et frigoris ; si uterque quidem temperatur, et mitigatur, ab utroque motu remisso movebitur : si autem alter manet intensus, alter vero remissus, etiam ab utroque movebitur, licet non sentiatur, niBi motus intensus, quia preedominatur; et in summa, si subjectum est capax duplicis qualilatis contrariae in gradibus remissis, vel unius in gradu re*»misso, alterius in intenso, non repugnabit tali duplici motu contrario moveri, et ad mediocritatem reduci, quousque alterum vincat, et totaliter destruat alterum, de quibus plura dicemus infra quaest. x, art. n.

Sed instabis: Quia quando duae virtutes in gradibus intensis conjunguntur, non potest ex utraque exire unica actio, et unus motus, quia diversa agentia sunt, ergo neque unus effectus, seu qualitas, v. g. tepiditas, ergo dum qualitates exibunt, calor scilicet et frigus, et sic movebitur illa superficies, vel pars duplici motu contrario.

Respondetur, quod illae qualitates oppositae non uniuntur per se ad faciendum unum effectum, sed quaelibet conatur suum producere, sed quia ad invieem impediuntur, operantur remisse, et faciunt illam qualitatem sic temperatam ; nec enim impediuntur omnino operari, sed impediunturoperari intense,ideo possunt reduci ad operandum remisse,et subjectum moveri potestduplici motu contrario remisso, quousque praevaleat una ex illis qualitatibus,et aliam consumat. Quod si omnino manerent aequales, ita ut neutra remitteretur, non daretur actio propter aequale impedimentum utriusque.

Ad confirmationem principalis argumenti respondetur, quod illa pars ultima aquse quse calefit ab igne non frigescit a partibus suis immediatis effective, neque per emanationem a se propter impedimentum contrarium ignis calefacientis ; et ita sive sit qualitas nativa et emanans, sive extranea, dum occupatur a contrario intense agente, non potest simul recipere contrariam qualitatem.

Sed dices: Quomodo illa ultima pars aquse impeditur frigefieri, et recipere suam propriam qualitatem et non impeditur frigefacere seu reagere in contrarium, siquidem aqua mediante illa ultima parte, quse tangitur ab igne reagit in ignem, est enim pars immediata illi, ergo debet habere similem frigiditatem qua reagit in ipsum ignem, ergo a partibus immediatis, vel per emanationem naturae a se. Respondetur quod impeditur illa ultima pars frigefieri, id est,superaddi sibi frigus propter agens contrarium, v. g. ignem, quod fortius est ad impediendum motum contrarium frigefactionis, et receptionem frigoris. Non tamen impeditur pars illa ultima frigefacere, quando a principio applicatur igni, quia tunc nondum est totaliter destructa sua frigiditas, quam habebat, et ita donec destruatur ab igne, reagit per illam et aliquo modo frigefacit, quousque calore ipso superante totaliter vincatur, et tunc etiam impedietur, seu desinet frigefacere, nisi frigus ipsum instauretur per aliquam causam vincentem fortitudinem ignis, et tunc vicissim impediet ignem, ne ab illo calefiat, et sic nunquam movebitur motibus contrariis intensis.

Secundo arguitur : Quia sequuntur plura inconvenentia ex eo, quod mutua actio, et reactio detur primum, quia non posset aliquid agere secundum totam suam intensionem, v. g. ignis non poterit agere calorem ut octo in aerem, vel in aquam, quia dum agit, repatitur, et per passionem aliquid diminuitur, alias nihil repareretur, ergo illud minus producit, et non qualitatem eamdem.Quod si dicatur vinci illam diminutionem a naturali virtute agentis, et sic demum producere qualitatem intensam, contra est, quia sic prius aget ipsum agens in partem sui, quse repatitur, utpote proximiorem, quam in agens contrarium, et sic dum conatur expellere illius ultimae partis repassionem, vel non agit in contrarium, vel illa pars movebitur motibus contrariis, quia continuo repatitur a contrario, et a se reducitur ad pristinam virtutem. Secundum inconveniens est, quod idem subjectum maneret superius et inferiu? respectu ejusdem, siquidem eadem qualitas quse patiendo movetur, agendo intenditur, quia actio non est nisi a proportione majoris inaequalitatis. Tertium, in casu quo subjectum esset praeditum calore u quatuor, et frigore ut quatuor. si aqua et ignis ageret in tale subjectum, uterque aliquid produceret de novo, quia ageret et reageret, e non produceret, quia neuter posse excedere illum gradum ut quatuor quia de calore et frigore non pote? haberi ultra octo gradus, tunc autem sunt octo habendo quatuor ex uno, et quatuor ex alio. Quartum- non possent elementa agere in in vicem nisi per mixtionem, nam cum aliquid agit, et repatitur a› alio, illa pars quse repatitur tempe; ratur, et modificatur ex illo quo recipit et ex eo quod habet, ergo mixtio, et sic idem esset actio e reactio quod mixtio. Denique, qlll' ignis, v. g. non solum resistit aqua contrarise per calorem, sed etiam per suam substantiam a qua ineC lor conservatur, ergo habet mall›

rem resistentiam quam aqua activi¬
tatem, siquidem resistit per calorem
et per substantiam, ergo aqua non
poterit per frigus agere in ignem,
quia major est resistentia passi
quam virtus, seu activitas agentis,
quse sola est qualitas frigoris, subs¬
tantia enim non agit nisi per acci¬
dentias, recipit autem ratione sub¬
stantiae, et sic ratione sui resistit.

Ad primum inconveniens nega¬
tur antecedens. Ad probationem di¬
citur, quod quamdiu agens repatitur,
et aliquo modo temperatur ejus vir¬
tus non poterit agere secundum to¬
tam suam intensionem, eo quod mo¬
dificatur a reagente, sed postea
remoto hoc impedimento, et cres¬
cente virtute vel ex nativa emana¬
tione, vel ex causa extrinseca, tunc
aget secundum totam suam inten¬
sionem. Et ad instantiam in contra¬
rium respondetur, quod illa pars ul¬
tima, quae repatiebatur, fortificatur
et vincit per hoc quod reducitur ad
totam suam virtutem a causa in¬
trinseca, si sit virtus nativa per
emanationem, vel a causa extrin¬
seca fortificante, si sit virtus extra¬
nea, et tunc illa pars simul patitur
intense ab uno et remisse ab alio;
contrarium enim agens remissius
agit, quando illa virtus sui passi,
vel a nativa emanatione, vel ab ex¬
trinseca virtute fortificatur. Nec re¬
pugnat ut supra diximus, idem mo¬
veri duobus motibus contrariis, al¬
tero remisso altero intenso, vel utro¬
que remisso, quia tunc non se ex¬
pellunt.

Ad secundum inconveniens ne¬
gatur, quod idem sit superius, et in¬
ferius respectu ejusdem in eodem
tempore, sed cum patitur diminui¬
tur qualitas, cum vero fortificatur
ut intensius operetur, fit major, et
tunc non manet minor, quia vincit
oppositum. Unde nunquam verifi-
catur, quod idem sit superius et in¬
ferius formaliter.

Ad tertium negatur sequi illud
inconveniens, quia illud agens quod
agit in subjectum calidum ut qua-
tuor, et frigidum ut quatuor, vel est
fortioris virtutis ut possit vincere
aliquem gradum caloris, vel non.
Si non, tunc nihil aget, sed conser¬
vabit calorem in illo gradu ut qua¬
tuor, nec aliud faciet de novo, quia
non est unde faciat. Si vero est for¬
tioris virtutis, plus vincet de frigore
quam patiatur ab ipso, et in illo
plus quod facit, intendet calorem
et remittet frigus non ultra gradum
ut octo, sed proportionaliter ut si
auget calorem ad quinque, remittet
frigus ad tria et sic de aliis.

Ad quartum respondetur, in omni
actione, et reactione aliquam mix¬
tionem dari saltem imperfectam, id
est, ipsarum qualitatum sine corrup¬
tione substantiae, praesertim a prin¬
cipio, postea autem, vel unum ex
agentibus totaliter vincit, et sic sol¬
vitur mixtio, etiam quoad qualita¬
tes; vel manent in aliquo tempera¬
mento; quod si tale sit, quod subs¬
tantiam mutet erit perfecta mixtio,
sin minus erit imperfecta, solum
quoad qualitates.

Ad ultimum respondetur, quod
ignis in resistentia activa parifica-
tur aquae, quia utrumque agit per
qualitates formaliter, et per subs¬
tantiam radicaliter; quantum ad re¬
sistentiam autem passivam, licet
ignis per substantiam, et siccitatem
resistat passivae receptioni frigoris,
tamen illa resistentia passiva non
est tanta in igne, quanta est activi¬
tas frigoris ad agendum, quia in
resistentia passiva non multum
eminet ignis sicut in activa. Si au¬
tem sit aliquod passum quod magis
resistat passive, quam agens agat
active, tunc magis retardabitur ejus
actio quousque vincat illam resis¬
tentiam.

Ultimo arguitur: Quia si sint duo
agentia inaequalia, unum non rea-

get in aliud, quia a proportione minoris aequalitatis non fit actio, et sic illud minus non reaget; si autem aequalis virtutis sint, mutuo se impedient, ergo nunquam dabitur reactio, et repassio, quia semper actio est a proportione majoris inaequalitatis; et de igne dicit Aristoteles ii de partibus animi, c. ii, quod nunquam est frigidus, ergo saltem ignis non repatietur. Et confirmatur, quia in aliis motibus, ut locali, et augmentationis non est necesse dari actionem, et repassionem, si enim manus movet lapidem non est necesse moveri ab eo, et quod crescit in augmentatione, non decrescit ex alia parte per diminutionem, ergo nec erit idem in motu alterationis.

Respondetur quod agens in aequale reagit in agens fortius, non quatenus agens est, sed ut in potentia existit respectu qualitatis contrariae, et respectu talis potentiae agens illud remissum fortius est in activitate. Sed tamen quia in agendo, simpliciter aliud agens est fortius, ideo agens minoris activitatis non agit simpliciter in aliud, sed agit remisse, et imperfecte et in corrumpi, siquidem debilitatur, et destruitur a fortiori agente, et talis modus agendi potest esse a minori activitate. Quod si dicas : Quomodo frigidum ut quatuor potest diminuere de calido ut octo ipsum gradum octavum, qui caeteris est perfectior, siquidem reducit calidum ut octo ad calorem ut septem, et ut sex, ergo tollit gradum octavum, respondetur, quod licet gradus ut octo, vel unio ut octo sit perfectior ceeteris, tamen hoc ipso quod perfectior est, necessario compatitur minus de opposito, et destruit non solum id quod majus est; sed etiam quod minus de forma opposita, si autem aliquid de ipsa compatitur hoc ipso minus perfectionis habet. Et sic minor gradus non opponitur, nec destruit minorem oppositum, quin potius cum eo compatitur cum simul sint in gradibus remissis, sed opponitur perfectiori, ut perfectior est, et imperfectum excludit.

Ad id vero quod Aristoteles dicit de igne, quod non dicitur frigidus, intelligitur quantum ad denominationem, sicut aqua dicitur calida etiam denominative, eo quod frigus nunquam potest preedominari igni, sicut calor aquae, ut ab ea denominetur frigidus, quia semper denominatio fit ab excellentiore prtedominante, bene tamen potest ignis recipere aliquid frigoris, alias nunquam extingueretur, si oppositam dispositionem non susciperet.

Ad confirmationem respondeturiD aliis motibus non semper dari contrarium agens a quo fiat reactio, nec enim si ego projicio lapidem, necesse est quod lapis habeat vim motivam respectu mei, nec est necesse, quod quando aliquid augetur agendo in alimentum, ipsum alimentum habeat vim diminuendi id a quo immutatur. Et ideo non semper sequitur in aliis motibus repassio; sicut inter qualitates contrarias, quae ad invicem agunt ratione contrarietatis activae.

QUAESTIO VI-

DE MIXTIONE.

Quia mixtio fit per mutuam actionem et repassionem, ideo valde aflinis est mixtio actioni, et reactioni, et sic agimus de illa, antequam^ rarefactione, et condensatione.

ARTICULUS I.

Quid sit mixtio, et quomodo fiat

Communis et accepta mixtioniS definitio est, quod mixtio est

tiilium alteratorum unio, quam diffinitionem tradit Philosophus in hoc libro de Gener, cap. x,et ibi D. Thomas lect. xxv, et communiter Philosophi consentiunt.

Pro qua definitione explicanda, duo adverte. Primo, quod mixtio dupliciter fieri potest,uno modo improprie, et large pro omni conjunctione aliquorum in unum, etiamsi ex illis non fiat unum simpliciter, quod potius est constipatio qusedam plurium,quam vera mixtio, fit enim perjuxtapositionem partium minimarum congregatarum in unum,sicut cum diversa grana miscentur, hoc est,simul confuse aggregantur, ut farina hordei, et tritici, vel alia grana minuta; secundo modo sumitur mixtio stricte et rigorose, prout non solum aggregantur plura per juxtapositionem in uno loco et constipationem, sed per veram unionem, hoc est, resultantiam unius perse; et ad hoc requiritur mutatio extremorum, ut non maneat unumquodque in se ipso. Primo modo aliqui ex antiquis acceperunt mixtionem, ut refert et impugnat Aristoteles loco citato tex. lxxxv et lxxxvi, qua! tamen non est proprie mixtio, sed aggregatio multorum, quia quodlibet granum, vel quaelibet pars minima non manet continuata alteri, sed contigua et seorsum separata, mixtum autem quod simpliciter est, tale debet esse ejusdem rationis in toto, et in parte, et consequenter habere partes continuas, in illa autem mixtione quaelibet pars minima conservat suam speciem, non ergo ex illis fit mixtum, sed aggregatum, ergo neque ibi est vera mixtio.

Secundo est notandum, ad mixtionem rigorose dictam quatuor requiri conditiones. Prima, pertinet ad substantiam. Secunda* ad quantitatem. Tertia, ad qualitatem.Quarta, ad ubi. Prima est, quod mixtio praesupponat diversas substantias ex quibus fiat et tendat ad unam quae ex illis facienda est, hoc enim est quod dicit Philosophus loco citato, text. lxxxiii, quod oportet miscibile existere separabile, si enim separata non essent, non oporteret mixtionem facere ex pluribus. Quod vero tendant ad unum patet, quia si unum non fierent, mixtio non esset, sed vel aggregatio multorum, vel generatio simplex unus ex alio, non mixtio, quando enim elementum generatur ex aliquo, non est ibi mixtio, quia non fit mixtum, eo quod non generatur ex pluribus inter se immutatis, et unitis, sed potius resolutis in tale elementum. Secunda conditio est ex parte quantitatis, requiritur enim ad mixtionem quod miscibilia mutuo dividantur $d hoc, ut unum intret per partes alterius, quia si extra manet, poterit quidem alterare vel generare ex illo aliquid, sed non misceri cum illo; unde quando duo liquores miscentur, videmus unum dividere alterum, et permeare illud, et Aristoteles in textu ultimo hujus capitis decimi inquit, quod oportet miscibilia esse terminabilia et passiva, hoc autem ut ait D. Thomas est bene terminabile, quod est bene divisibile in parva, sicut corpora humida, quae idcirco sunt magis miscibilia. Tertia conditio est ex parte qualitatis, quod scilicet sint activa, et passiva secundm qualitates, non ita tamen quod unum prdedominetur alteri, adeo ut trahat illud ad se tanquam partem, sicut fit in augmentatione, sed requiritur quod ex utroque fiat unum tertium temperamentum; et ideo requiritur ista qualitatum activitas et passibilitas, quia quando ex elementis fit mixtum vel ex liquoribus, non debent manere qualitates in toto suo vigore et cruditate, sicut sunt in elementis, sed temperari ad invicem, et sic requiritur mutua alteratio, sicut explicat

Philosophus loco citato,textu lxxxix etD.Thomas ibi lect.xxv.Quarta de¬nique conditio tenet se ex parte ubi, scilicet quod conveniant in unum locum miscibilia,alias non fiet mix¬tio,nec resultabit unum,nec dabitur mutua actio et passio, si non appli¬centur localiter in uno loco. A quo autem agente fiat mixtio praesertim elementorum,dicemus respondendo ad argumenta.

His positis, dico primo : Datur de facto mixtio qualis a nobis explicata est.Ita Aristoteles contra aliquos an¬tiquos, qui mixtionem negabant, ut patet in textu Lxxxm,ubi pote st vi¬deri D. Thomas et constat tum ex¬perientia, quia videmus multa ad invicem misceri, id est, ex pluribus in unum tertium convenire, ut ex variis liquoribus in quibus simplicia non penitus extinguuntur quoad vir¬tutem, licet formae substantiales non remaneant, quod est signum manifestissimum mixtionis, in ge¬neratione enim quae mixtio non est, unum penitus extinguitur quoad formam et virtutem, sicut si ex ter¬ra fit ignis nihil de terra manet, si gutta vini cadat in fluvium, nihil de vino manet, et ideo illa non est mixtio, sed simplex generatio, ergo ut mixtio sit aliquid manere debet; tum etiam, quia videmus corpora aliqua non esse simplicia, sicut ele¬menta, sed mixta seu composita, si¬quidem in eis invenitur aliquid de omnibus elementis, videlicet quali¬tates elementales, ergo oportet quod talium corporum generatio sit mix¬tio non simplex generatio ; tum de¬nique, quia in corporibus datur mu¬tua actio, et reactio, ut in quaestione praecedenti ostensum est,ergo opor¬tet dari mixtionem,siquidem ex ista mutua reactione ipsae qualitates mi¬scentur, et temperantur, ergo tanta potest esse corruptio, quod illa cor¬pora non maneant, in suo statu, nec cum debitis dispositionibus, et con-sequenter quod fiat aliquod tertium ex illis, quod est mixtum. Quod si inquiras, an omnia quatuor elemen¬ta concurrant ad compositionem mixti, de hoc dicemus amplius, quaestione xi, non enim desunt qui id negent solum, qui existimant ignem non posse descendere ad lo¬cum mixti, id est, ad terram, ubi fiunt mixta, quia alias ignis violen¬ter moveretur. Sed tamen hoc fun¬damentum debile est, tum quia in terra verus datur ignis, qui non est mixtum, sed corpus elementale, li¬cet non ita purum sicut in sua sphs-ra,ergo ex illo possunt mixta gene¬rari ; tum quia non repugnat ali¬quam exhalationem inflammari sur¬sum ab igne elementali, et decide¬re in alias exhalationes, aut etiam usque ad terram, sicut fulmen, qus licet sint exhalationes ignitffi,tamen secum deferunt ignem, cum videa¬mus comburere, et in flammare multa ergo non est negandum posse ignem descendere, et in mixtis ex tali in¬flammatione generatis virtualiter manere, et ad alia communicari.

Dico secundo : Optima est defini¬tio Aristotelis, tradita de mixtione. Eam acceptant communiter omnes Philosophi, licet non defuerit ali¬quis, qui illam reprehenderit tan-quam vitiosam,eo quod traditur per aeque ignotum,scilicet per misoibile tam ignotum est enim quid sit mis¬cibile, quam quid sit mixtio; et quia in ea circulus committitur, quia mixtio definitur per miscibile, et miscibile per mixtionem. Cste-rum conclusio nostra manifesta est. quia per hanc definitionem explica¬tur natura mixtionis,ut distinguitur a simplici generatione quae simpli¬citer fit ex uno quod corrumpitur, sicut cum ignis generatur ex ligno. At vero in mixtione datur generatio ex contemperatione, et congregatio¬ne aliquorum quae inter se divisa sunt, unde oportet fieri per modum

Unionis seu congregationis contemperantis, et conjungentis multa divisa in unum tertium. Unde haec deiinitio praesupponit definitionem generationis substantialis in communi, scilicet quod sit mutatio de non esse substantiali ad esse substantiale in materia, explicat autem id in quo differt generatio mixtiva a simplici generatione non miscente, neque congregante aliqua, ex quibus unum tertium formetur.Et ideo D. Thomas in hoc primo libro de Generatione lect. xxv, in fine explicans hanc definitionem Aristotelis dicit: « Quod mixtio est miscibilium alteratorum corruptorum secundum formas, unio. » Itaque ly unio idem est quod actio congregativa seu factiva unius ex multis substantialiter, et ita non significat unionem materiae cum forma quae est communis omni generationi,sed ex pluribus quae corrumpuntur contemperationem, et congregationem in unum, et ideo requiritur, quod alterentur miscibilia, non quacunque alteratione, sed corruptiva illorum, et redigente illa ad unum tertium.

Sic ergo, in ista diffinitione tria essentialiter requisita ad mixtionem explicantur,scilicet ex parte termini a quo,ex quibus fiat; ex parte termini ad quem, quid fiat; ex parte actionis, quomodo fiat, quod est plene explicare mixtionem. Ex parte termini a quo, quod non fiat ex uno tantum quod totaliter corrumpatur, sed ex pluribus miscibilibus,id est, in se quidem distinctis,sed in unum congregabilibus. Additur alteratorum, propter duo. Primo, ut intelligatur quod mixtio primo et per se debet fieri in qualitatibus, quae alteratione ipsa confunduntur, et in unam virtutem seu qualitatem mediam conveniunt, haec enim debet manere in mixto, si verum mixtum fiat, ad distinctionem eorum quae miscentur sine alteratione solum per divisionem minimarum partium simul congregatarum. Secundo, ut significetur talis alteratio quae sit corruptiva miscibilium, ut ex D. Thoma advertimus, alias non fieret unum ex ipsis miscibilibus.Ex parte termini ad quem explicatur,quod* fiat unum tertium ex illis, et non quodlibet eorum maneat. Ex parte etiam actionis seu modi procedendi significat ipsa unio actionem mixtivam, id est, quae non solum sit unitiva formae, et materiae, sed congregativa plurium miscibilium in unum.

Ex quibus colligitur quomodo mixtio differat a generatione substantiali, et quomodo illam includat; differt enim a generatione substantiali simplici, non a generatione substantiali communiter dicta, quam tanquam genus includit,addit autem supra generationem simplicem fieri per modum unitivi, et congregativi, manentibus qualitatibus ad medium redactis. Et quando Philosophus probat mixtionem differre a generatione, non loquitur de generatione in genere, sed de generatione simplici, quae est species generationis, et nomine generationis absolute nominatur, sicut dispositio dicitur species condivisa contra habitum, cum tamen etiam detur dispositio generica ad habitum.Nec propterea negandum est dari formam substantialem in mixto, cui qualitas temperata debita sit, nam ut docet S. Thomas iv contra Gent. c. lxxxi : « Forma mixti dupliciter intelligi potest, uno modo, ut per formam mixti intelligatur forma substantialis corporis mixti. Alio modo dicitur forma mixti, qualitas quaedam composita, et contemperata ex mixtione simplicium qualitatum, quae ita se habet ad formam substantialem corporis mixti, sicut se habet qualitas simplex ad for-

mam substantialem corporis simplicis. » Atque ita mixtio non ad solam qualitatem terminatur, sed ad substantiam, et ita differt ab alteratione, quia non solum illam praesupponit, sed etiam simplex dicitur illa,quae vel generat corpus simplex, scilicet elementum, vel quae generat modo simplici, id est, non per eongregationem et temperationem multorum, sed simpliciter corrumpendo unum et generando aliud, sicut si gutta aquae injiciatur in magnam quantitatem vini, non fit ibi unum tertium ex miscibilibus, sed ex uno fit aliud, scilicet ex aqua vinum.

Unde colligitur Philosophum non definisse mixtionem per aliquid ignotius, nam miscibile prius explicavit per suas conditiones, deinde mixtionem per miscibile. Et similiter non commisit circulum, quia miscibile non per mixtionem ipsam notificavit praecise, sed per alias conditiones ad miscibilia requisitas, ut constat ex textu, et sic potuit Aristoteles per miscibile jam alittiade explicatum mixtionem explicare.

Solvuntur argumenta.

Primo arguitur: Ad probandum mixtionem nion dari in rerum natura argumento illo antiquorum, quia vel corrumpuntur miscibilia ad mixtionem, vel non : si non corrumpuntur, ergo non magis sunt mixta quam prius, sed solum congregantur in unum, non fiunt unum; si corrumpuntur, ergo ex illis non fit mixtio, quia ex non entibus non fit mixtio. Confirmatur, quia mixtio, vel fit per divisionem partium vel per penetrationem, hoc secundum naturaliter esse non potest: primum vero si fiat, imprimis solum mixtio erit per juxtapositionem unius partis ad aliam; deinde vel solvitur continuum in omnem suam partem vel non. Primum esse non potest, quia quaelibet pars est divisibilis, et sie* non potest dividi in omnem suam partem, ita ut amplius, dividi non possit; nec secundum, non est major ratio cur dividatur in istas partes, quam in illas.

Respondetur miscibilia corrumpi formaliter, sed manere virtualiter in mixto ratione qualitatum; et mixtio fit ex miscibilibus quae actuexistunt in principio, quando mixtio inchoatur, non existunt autem in termino quando generatur mixtum ex illis corruptis. Ad confirmationem respondetur mixtionem fieri per divisionem in partes miniipas, nectamen una solum manet juxta illam, sed agit in illam, quia actio et reactio facilius transmutat rem sic divisam et comminutam in partes minimas, et inde resultat forma mixti. Quando autem quaeritor an dividatur in omnem suam partem, respondetur non dividi in omnem suam partem quasi mathematice, hoc enim est impossibile, cum omnis pars sit semper divisibilis,sed solvitur in partes minimas naturales, in quibus scilicet conservari potest species talis corporis,ut ad invicem agant; aliquando etiam fiet in majores partes, prout agens, a quo fit mixtio, magis vel minus comminuerit illas, et materia ipsa patiatur, et ad mutuam actionem, et reactionem sufficiat.

Secundo arguitur: Mixtio qnffi 61 ex elementis non est naturalis, neque violenta, ergo nulla. Non est violenta, quia sic non esset a natura ordinata ad producenda corpora mixta, nec productio mixti esset productio rei naturalis. Non est naturalis, quia elementa aliqua debent extra locum suu® poni, ut ex eis fiat mixtum, sicut aer et ignis debent descendere

ad lacum inferiorem, ubi fit mix¬tum, et praesertim non apparet,quo¬modo mixta quae fiunt intra mare ex concursu aeris, et ignis geri possint. Confirmatur,quiasi elementa conve¬niunt ad mixtionem, oportet quod moveantur ad locum, in quo fit mix¬tio ab aliquo movente; non a se,quia de se unumquodque elementum ten¬dit ad suum centrum, non ad lo¬cum cojuscunque mixti , neque elementa intendunt formam mixti, sed suam propriam generare quan¬tum est de se, praesertim oum ele¬mentum sit imperfectius quam mix¬tum, et sic non potest ex propria virtute intendere ejus generationem et se movere ad illam, neque mo¬ventur elementa ab alio mixto, quia loqui possumus de primo mixto, quod factum est ex elementis, et non supposuit aliud prius mixtum, a quo moverentur elementa; neque moventur a coelo, quia est causa universalis, et remota, nec potest esse immediata causa omnium mix¬torum, ut patet in animalibus per-feetis.

Respondetur mixtionem esse na¬turalem ukpote a natura ordinatam, et ad naturalis entis productionem terminatam. Nec obstat, quod alicui elemento fiat violentia, quia haec vio¬lentia tenet se ex parte elementi, quod corrumpitur, et transit in mix¬tum, non autem ex parte ipsius mix¬ti, quod producitur; nullum est au¬tem inconveniens, quod in genera¬tione naturali corruptum aliquam patiatur violentiam, licet enim sit violentia respectu corrupti, est ta¬men naturalis materiae, et ad bonum universi ordinata et ita simpliciter 63t naturalis mixtio, licet praesuppo-nat aliquam violentiam ex parte ejn», quod corrumpitur. Nec est ne-cesse, quod elementa omnia forma-titer intrent in quemcunque locum ubi formatur mixtum, sufficit quod virtualUer, et per suas- qualitates in-trent, sicut in profnndo maris inve" nitur calor in piscibus ad operatio¬nes vitales, qui calor est virtus quae¬dam ignis, et potest participari a coelo.

Ad confirmationem respondetur, quod elementa ex propriis non mo¬ventur ad mixtionem, bene tamen a causa superiori, v. g. a cgbIo, vel a Deo, qui in principio produxit om¬nia mixta ex elementis, et licet ali¬qua dicantur facta esse ex aqua vel ex terra, non propter hoc tollitur, quod omnia elementa saltem virtua-liter concurrant ad mixta, cum etiam in piscibus ut diximus inve¬niatur calor, qui est virtus ignis,sed dicuntur fieri ex illo elemento,quod magis praedominatur in tali mixto, de quo D. Thomas i p. q. 1xxi, in corpore et ad primum.

Ad instantias autem confirmandas respondetur, quod elementum se¬cundum se, et ex propriis solum mo¬vetur ad suum centrum, et ad gene¬randum suum simile, tamen ex im¬pressione causae superioris potest agere ad productionem mixti, sicut sola terra non germinat herbam nec producit metalla, sed ex impres¬sione cffili. Et quando dicitur, quod coelum est causa universalis, et re¬mota, et non potest in omnia mixta, respondetur quod respectu aliquo¬rum mixtorum est sufficiens causa ut respectu herbee,et metalli,et simi¬lium, respectu vero animalium per¬fectorum non est causa sufficiens,et ita oportuit quod prima animalia producerentur a Deo, deinde coelum cum praedictis animalibus concurrit ad generandum.

Tertio arguitur, contra definitio¬nem mixtionis: Quia unio non est aliquid praeter relationem, ut dixi¬mus in quaestione vi Physicor. sed relatio non pertinet ad speciem ge¬nerationis quae est actio, ergo mix¬tio quae est species generationis in¬convenienter definitur per unionem.

Confirmatur, quia mixtio differt a simplici generatione ex parte termini ad quem seu formatf ad quam terminatur, scilicet ad formam mixti, ergo sicut generatio delinitur, quod est transitus a privatione formae substantialis ad formam substantialem in materia, ita mixtio quae est species generationis deberet definiri quod sit transitus a privatione formae mixti ad formam mixti, non autem per hoc quod sit unio, formaliter enim est transitus, quia est generatio, non autem unio, quia non est relatio.

Respondetur quod ly unio in definitione mixtionis non significat ipsam relationem, vel modum unitivum extremorum, sed est actio unitiva et generativa tali modo, id est, ex congregatione miscibilium in unum, quod temperatur, et congregatur ex omnibus, non autem ex uno tantum generatur, et sic sub nomine unionis non intelligitur unio in facto esse, quae de formali importat relationem inter extrema convenientia in unitatem, quam per unionem acquirunt, quatenus ad invicem se communicant, et ideo praesupponere debent actionem aliquam et passionem, qua unum communicetur alteri ad talem unitatem constituendam, non quidem per aliquem modum superadditum tanquam per rationem formalem, eo quod ista unitas in qua extrema conveniunt, non est formaliter unitas modalis, substantialis, vel accidentalis, et ideo non habet pro medio, et ratione formali modum, sed ipsam extremorum communicationemquae fit per eorum entitates tali actione, vel passione applicatas ; et ista actio *sic tendens ad communicandum vocatur etiam unio activa, et haec intelligitur nomine unionis in definitione mixtionis, non quidem actio uniens materiam formae, quia hoc est commune omni generationi, sed qua uniuntur miscibilia, ad hoc ut corrupta inter se unum mixtum faciant, et ideo stat, quod uniantur per mixtionem, licet corrumpantur, quia non uniuntur formaliter tanquam extrema componentia, sed virtualiter in uno tertio, quod resultat ex talibus miscibilibus in unum contemperatis.

Ad confirmationem respondetur, quod mixtio est transitus de forma miscibilium ad formam mixti, sed quia non est simplex transitus, sed congregativus ex multis, nomine unionis designatur, eo modo quo dictum est.

ARTICULUS II.

Quomodo mixtio fiat in liguoribut tam ejusdem, quam divertit tft-ciei ?

Duplex est genus miscibilium. quaedam sunt ut liquores, qu»dam ut elementa: in hoc articulo agemus de liquoribus, in sequenti de elementis. Circa mixtionem liquo" rum, supponimus posse in illis dari mixtionem late sumptam, qu* per solam aggregationem partium in unum locum, id enim manifese constat experientia, cum videamus aliquos liquores in se confundi. Dificultas est in duobus. Primum, an inter istos liquores intercedat propria mixtio, quae facit unum tertium ex corruptione eorum. Secundo, specialiter quando miscentur duo i-quores ejusdem speciei, et eorum dem accidentium, an possit fieri ra et propria mixtio, cum corruptione miscibilium, et generatione unius tertii.

Dico primo : Inter liquores diversae species habentes contrarias qua litates datur vera, et propria mLxuo Conclusio est satis nota, sumiturque ex D. Thoma m p. quaest. uxvu. art. vm, ubi inquit: « Quod si Fr'

misceatur aliquis liquor in tanta quantitate, quod possit diffundi per totum vinum, totum fieret permixtum, quod autem est commixtum ex duobus,neutrum miscibilium est, sed utrumque transit in quoddam tertium ex his compositum, unde sequeretur quod vinum prius existens non remaneret, sed liquor permixtus esset alterius speciei, puta si permisceretur aqua, solveretur species vini et esset liquor alterius speciei. » Et idem docet in iv, distinet. xii, q. i, a. m, q. vi. Ratio est, quia inter liquores habentes contrarias qualitates concurrunt conditiones verae mixtionis; siquidem ex parte quantitatis cum sint humida facile possunt dividi, ut ddvertit Philosophus in hoc primo libro, text.Lxxxix, similiter ex parte qualitatis habent quidditates contrarias, ergo sunt capaces alterationis corruptivae, quia haec fundatur in contrarietate qualitatum, et consequenter sic possunt temperari, ut corrumpantur liquores, et fiat unum tertium.

Circa liquores vero ejusdem speciei, qui non habent qualitates contrarias, et tamen ad invicem dividuntur, et copulantur, difficultas major est, nam ex una parte videtur fieri unum mixtum simpliciter ex illis quia fit unum numero per copulationem partium, sicut ex duabus aquis in uno vase fit una aqua numero. Ex alia vero parte non datur alteratio, cum non habeant qualitates contrarias, ergo neutrum alteratur alteratione corruptiva, quae essentialiter requiritur ad mixtionem, corruptio autem non datur de uno individuo in aliud,quia simile non agit in simile,sed de unaspeciein aliam.Item, quia alias si fieret mixtio ex duobus liquoribus ejusdem speciei cum corruptione utriusque, sequeretur quod si vinum consecratum adderetur alteri vino consecrato, ibi desineret esse corpus Christi, cum tamen utrumque consecratum sit. Sequela patet, quia fit alterum numero distinctum ab utroque miscibili, et illud tertium non est consecratum, quia de novo fit, ergo sub illo non manet corpus Christi. Quod a fortiori sequitur si aliquod vinum non consecratum misceatur consecrato, tunc enim etiam resultabit unum numero distinctum, quod consecrationi non fuit subjectum. Et ita aperte affirmat S. Thomas citato loco ex tertia parte. Quod confirmatur, quia ut dicitur cap. Cum Marthae, de celebrat, missarum, quando vino consecrato infunditur aliud vinum, hoc secundum nec transit in sanguinem, nec sanguini commiscetur, ergo supponit decretalis, quod non fit mixtioex liquoribus ejusdem speciei. Ad hoc

Dico secundo : Quando conjunguntur duo liquores ejusdem speciei, non habentes qualitates contrarias, tunc non fit corruptio neque mixtio, sed sola continuatio unius liquoris ad alium, et in tali casu non dicit D. Thomas fieri aliud numero, vel destruere sanguinem sub speciebus consecratis si eis miscetur aliud vinum. Prior pars, quae est communis Thomistarumut asserit M. Nunnom part. quaestion. lxxvii, articul. viii, circa quartam conclusionem D. Thomas probatur,quia ad mixtionem de quainpraesentiloquimur,non sufficit divisio partium, et continuatio earum. ut fiat mixtio sicut probat Philosophus in hoc primo libro, text. lxxxiv et lxxxv, alias mixtio esset aggregatio partium, et juxtapositio, et sic quando ignis aggenerat sibi alium ignem, diceretur ibi fieri mixtio, cum tamen nullum fiat mixtum. Quare mixtio generativa essentialiter requirit alterationem miscibilium, et talem quae corrumpat miscibilia, ut fiat; ergo ubi non est alteratio et corruptio penes formam non est mixtio, ubi autem non est

contrarietaa qualitatum, non pote9t esse alteratio corruptiva, quia omnis corruptio in contrarietate fundatur, ergo inter liquores non habentes qualitates contrarias, non potest fieri mixtio, de qua loquimur in prae¬senti, quae fit ex contemperatione,et corruptione miseibilium, sed solum poterit dari continuatio unius partis cum alia, ut cum aqua miscetur aquae nullo mixto producto, sed ele¬mento continuato.

Secunda pars ex eodem contextu D. Thoma» quaest. illa lxxvii citata, art. viii, dicit enim: « Quod corpus et sanguis Christi manet in speoie-bus, quamdiu illae species manent eadem numero, quia consecratur hic panis, et hoc vinum, unde si fiat tanta permixtio liquoris cujuscun-que, quod pertingat ad totum vinum consecratum et fiat permixtum, erit aliud numero, et non remanebit ibi sanguis Christi. » Quai verba proce¬dunt ex suppositione, quod fiat mix¬tio liquoris cum liquore, et fiat per¬mixtum, atque adeo supponendo corruptionem, et non solam conti¬nuationem utriusque liquoris. Et so¬lutione ad ii inquit. « Quod permix¬tione facta corrumpuntur species vel in toto, vel in parte, » ergo sup¬ponit fieri permixtionem corrupti¬vam, et consequenter alterationem fundatam in contrarietate qualita¬tum, non vero solam continuatio¬nem specierum, de hac enim non dicit quod sufficit ad hoc ut desinat ibi corpus Christi, imo oppositum approbare videtur in iv, ad Anni-baldum disp. xn, quaestione unica art. hi, ad m.

Dico tertio : Quando liquores sunt ejusdem speciei, sed habent qualitates contrarias, potest dari ve¬ra mixtio et corruptio miseibilium, et in hoc casu loquitur S. Thomas quod non manebit sanguis in spe-ciebus consecratis, si misceatur alius liquor ejusdem speciei, qui fa¬cit ut sit aliud numero, ut patet ex verbis ipsius citato loco : « Si esset, inquit, ejusdem speciei liquor ad¬junctus, puta si vinum permiscere¬tur vino, remaneret quidem eadem species, sed non remaneret idem numero vinum, quod declarat di¬versitas accidentium, puta si unum vinum esset album, et aliud ru¬brum, » ergo ex hac declaratione colligitur, quod loquitur S. Thomas de liquoribus ejusdem speciei ha¬bentibus diversa accidentia. Prae¬sertim hoc adjuvatur ex alio loco in quodl. x, art. m, ubi tractans eam-dem quaestionem et impugnans eos qui dicebant per quamlibet guttam liquoris mixtam speciebus, desinere ibi esse sanguinem Christi inquit: « Quod ipsa additio non tollit es¬sentiam dimensionis, sed variat ter¬minationem ejus, qu® quidem va¬riatur non solum per additionem, sed etiam per divisionem, unde si talis variatio sufficeret ad hoc,quod desineret esse sub speciebus corpus, vel sanguis Christi,sequeretur quod per divisionem specierum,desineret esse similiter, quod patet esse fal¬sum. » Quare secundum D.Thomam per additionem, vel continuationem liquorum non solvitur substantia miseibilium, vel specifica, vel nu-merica, per mixtionem autem sol¬vitur, quia est cum corruptio¬ne. Et ex hoc probatur prima pars conclusionis quia in liquori¬bus ejusdem speciei si dentur acci¬dentia opposita, ratione quorum unum sit activius altero, sicut indi¬cat diversus color, vel acrimonia ta¬lium liquorum, tunc datur suffi¬ciens contrarietas ad corruptionem in qualitatibus, et datur etiam divi¬sio partium inter ipsos liquores, ut videmus fieri, ergo datur quidquid requiritur ad veram mixtionem,sci¬licet divisio, alteratio, et corruptio. Nec obstat quod sint ejusdem spe¬ciei, quia bene potest unum indiad-

duum sortiri qualitates oppositas alteri, ratione quarum agat ad corruptionem alterius in aliud tertium, in quo illae qualitates maneant temperatae, cum non solum unum individuum, sed etiam una pars possit agere in aliam in eodem individuo, ut patet in viventibus, deficiente enim alimento una pars agit in aliam, et consumit illam, unde redditur animal macilentum et tenue, ergo similiter poterit unum individuum esse fortius altero, sicut unum vinum est fortius altero, et per suam qualitatem agit in illud, et dissolvere illud, contemperando in uno tertio, tunc enim non agit simile in simile, quia dissimilia sunt secundum qualitates oppositas.

Ex quo patet ad rationes dubitandi a principio. Ad primum enim respondetur, quod quando duo liquores sunt omnino similes in specie, et qualitatibus, tunc unum non corrumpitur ab alio, nec miscetur, sed continuatur praecedenti, et sic non fit aliquid distinctum numero, sed idem numero fit majus per continuationem, sicut animal crescit per augmentationem; si vero sint diversarum qualitatum, quae possunt in unum contemperari, tunc fit mixtio, et resultat unum tertium individuum corruptis miscibilibus. Neque est necesse, quod omnis corruptio sit de una specie in aliam, sed potest esse de uno individuo in aliud, ut jam explicavimus.

Ad secundum dicitur, quod si vinum consecratum misceatur alteri consecrato, potest hoc fieri dupliciter; uno modo quando utraque species vini habet easdem qualitates, v. g. est ejusdem acrimoniae, caloris, etc. alio modo quando habet diversas qualitates quarum una potest alteri misceri, et contemperari. Primo modo est certum quod non fit mixtio, sed continuatio unius speciei ad aliam, et sic non corrumpit miscibilia; illis autem non oorrup»-tis, non desinit esse sanguis, sicut argumentatur S.Thomas, quiaetiamr si dividatur, et fiant plura individua exspeciebus vini, vel panis, non desinit ibi esse corpus Christi. Si secundo modo fiat, ita quod inter ipsas species vera mixtio conficiatur, tunc censent aliqui esse.probabile, quod ibi desinat esse sanguis Christi, eo quod fit unum tertium individuum corruptis miscibilibus, et super illud non cecidit consecratio; quod videtur insinuare S. Thomas dicta quaestione lxxvii, et expresse tenet M. Nunno citatus, licet dicat non esse certum. Existimo tamen' non loqui in illo casu s. doctorem, quo duae species consecratae miscentur, quia licet fiat unum tertium individuum, quia tamen omnes partes fuerunt consecratae, totum remanet consecratum ratione partium, sicut e converso quando dividitur hostia, et fiunt duo individua, quodlibet retinet consecrationem, quia licet non fuerint consecrata ut duo individua, quia tamen fuerunt consecrata in suo principio a quo dividuuntur et multiplicantur, ideo retinent consecrationem. At vero si vinum non consecratum habens diversas qualitates misceatur consecrato, ita quod totum pervadat, et perfundat, in hoc casu fit alterum individuum ex utroque, et cum non sit consecratum in omnibus suis partibus, et in se sit aliud numero distinctum ab eo quod consecratum fuit, probabile est desinere in illo toto esse sanguinem, et in hoc casu loquitur S. Thomas, sed quia non est omnino certum, vinum illud religiose servandum est.

Ad confirmationem respondetur, decretalem solum dicere, quod vinum appositum speciebus non consecratis non miscetur sanguini intus contento, nec illud perfundit, aut tangit, cum non sit ibi modo

connaturali et extenso : non tamen docet non misceri speciebus, ut fiat unum tertium, quo resultante desinat ibi esse sanguis.

ARTICULUS III.

Quomodo fiat mixtio inter elementa, et quomodo illa maneant in mixto ?

De elementorum mixtione duae possunt esse difficultates. Prima, an vere omnia quatuor elementa misceantur, ita quod ex illis componatur mixtum. Secunda, quomodo dicantur manere elementa in mixto virtualiter, et non formaliter, et quid sit virtualiter manere.

De primo, disseruit Aristoteles in hoc libro secundo, c. viii, text. 1, ubi ostendit omnia elementa esse in quolibet mixto, et ad illud concurrere. Et quidem quod omnia elementa possint esse in quolibet mixto, seu concurrere ad illud jam supra diximus ostendendo quomodo etiam ignis possit ad constituendum mixtum concurrere. Quod vero de facto in omni mixto inveniantur omnia elementa asserit Aristoteles citato loco; quod non est intelligendum, ita ut quando quodlibet mixtum generatur, ibi formaliter conveniant omnia elementa, cum hoc vix accidere possit, ut in animalibus, et his quae generantur intra aquam manifestum est, sed sufficit quod virtutes elementorum, quae in prioribus mixtis fuerunt contemperatae, de uno mixto ad aliud transfundantur. Et quidem ex eo quod inveniatur in mixtis gravitas, manifestum est in illis concurrere elementa gravia, et non solum terram sed etiam aquam, quia alias haberent siccitatem sine aliqua humiditate, et sic non possent continuari, et coagulari, sed magis in pulverem reducerentur, quia nimia siccitas in pulveres reducit. Alia autem duo elementa, scilicet ignis et aer etiam concurrunt in mixto, quia si terra, et aqua concurrunt, oportet quod concurrant contemperata, et alterata, non possunt autem alterari, ita ut temperentur, nisi a suo contrario, quia si frigus aquae, verbi gratia, est in summo, non poterit temperari a calore modico, sed a concursu alterius caloris summi, qualis est in igne, si enim esset calor modicus consumeretur a frigore summo, non autem temperaretur. Ut ergo ex elementis fiat temperatio mixtorum, necesse est omnia elementa concurrere, si duo concurrunt ut terra, et aqua propter gravitatem mixtorum, et coagulationem, quae elementa communiter dominantur in mixtis, ut infra dicemus ex D. Thoma, si quae enim mixta ascendunt, ut quaedam raeteora ignita, aut etiam vapores, hoc non fit ex propria earum natura, sed ex virtute solis elevantis, vel ignis deferentis; unde vapores relicti suae naturae resolvuntur in aquam, sicut etiam aves, licet virtute vitali volare possint, tamen naturali pondere decidunt.

Secunda difficultas longior est, pluraque habet explicatu difficiliora; nam cum mixtio fiat ex substantia elementorum et qualitatibus dubitaturam ex parte formarum substantialium, quam ex parte qualitatum quomodo fiat mixtio. Ex parte quidem formarum dubitantur duo. Primum, an formee elementorum substantiales formaliter maneant in mixto. Secundo, an dato quod formaliter non maneant, an maneant virtualiter, et per modum gradus, sicut vegetativum, et sensitivum m anima. Ex parte vero qualitatum similiter dubitantur duo. Primum, an qualitates elementorum maneant in mixto formaliter, vel solum virtualiter ratione alicuj us terti® qualita-

tis ex illis resultantis. Secundo, an hoc sufficiat, ut dicantur elementa manere in mixto.

Ad primam difficultatem respondetur, certum esse quod in mixto non manent actu formae substantiales elementorum. Est communis fere omnium Philosophorum, licet Avicenna senserit manere formas elementorum substantiales integras in mixto, qualitates autem ad medium reduci. Averroes autem dixit manere easdem formas elementorum, sed non perfectas et integras, sed remissas et imperfectas. Nihilominus oppositum constat ex D. Thoma i part. quaest. Lxxvi,art. iv ad 4 etn contra Gent. distinet.xv, quaestione i et communiter omnes sequuntur, de quibus videri potest M. Bannes in hoc primo libro de Generat. cap. x, quaestione ii. Ratio est tum generalis, quia plures formae substantiales non possunt esse in eodem composito, quia alias non esset per se, et simpliciter unum ut probabitur in libris de Anima, quaestione i. Tum simpliciter, quia formae elementorum non possunt simul actuareeamdem materiam,quia petunt qualitates contrarias in summo, atque adeo non possunt compati in eadem parte materiae. Quod si sunt in diversis partibus, quarum quaelibet habet diversam formam elementi, non dicetur mixtum, sed congregatum ex pluribus partibus, habentibus diversas formas specie, quod non est facere unum mixtum per se. Similiter etiam non possunt manere istae formae imperfectae,tum quia formae substantiales non possunt intendi: et remitti, sed vel tota forma est in materia, vel nihil, si autem non remittuntur, ergo vel manent integrae, vel sunt aliae, et non ipsae formae elementorum; ponere enim aliquas entitates quae sint principia formarum, et non formae ipsae, omnino absurdum est, cum ad compositum naturale solum concurrant tanquam extrema materia et forma, non autem alia entitas : praeterquam quod totum hoc est ponere plures formas substantiales, licet imperfectas in eadem materia, et sic inciditur in idem inconveniens.

Quare ex substantia elementorum sola materia manet in mixto formaliter, formae autem miscibilium corrumpuntur, ideo enim alterantur miscibilia, ut corrumpantur, et sic explicavit D. Thomas in hoc libro primo, lection. xxv in fine definitionem mixtionis, quod sit miscibilium aiteratorum, et secundum formam corruptorum unio. Nec Aristoteles unquam docuit miscibilia manere actu in mixto, sed in potentia et virtualitate, quod explicat ratione qualitatum suarum, in quibus tanquam in virtute formae continentur,ut infra dicemus.Nec obstat, quod secundum hanc doctrinam ex duobus elementis, aut ex tribus poterit fieri mixtum, et non requiritur, quod semper concurrant omnia quatuor, quia illud quod habet aliquam qualitatem in summo, etiam poterit temperari per reactionem a minori qualitate, verbi gratia, frigidum aquae quod est summum poterit temperari a calido aeris quod est excellens, vel ab alio minori, et sic fuit fundamentum quod Aristoteles et nos ante posuimus, omnia quatuor elementa esse necessaria in mixto. Respondetur enim, quod si elementum habens calorem in summo patitur ab opposito quod non est etiam in summo,licet primo congressu repatiatur,et contemperetur, non tamen sistit in illo temperamento, sed ulterius procedet usque ad vincendam illam qualitatem minorem, eo quod illa qualitas in summo habet activitatem fortiorem emanentem continuo a natura, et per illam continuam emanationem

vincet repassionem minoris, et re¬missioris qualitatis; unde ut rediga¬tur ad temperamentum et mixtu-tam permanentem, oportet quod alia qualitate etiam summa habente similem emanationem a natura re¬sistatur illi, vel suppleatur a causa universali, id quod deberet fieri ab elementali, quod est recidere in* idem, illa enim virtualiter est tale elementum. Quare si duo elementa concurrant ad aliquod mixtum,opor¬tet alia duo opposita concurrere, ut temperamentum permanenter fiat ex utraque.

Circa secundam difficultatem dis¬sensio est inter Scotum, et Cajeta-num, aliosque Thomistas, nam Sco-tus in ii, dist. xv, quaest. unica, vi¬detur concedere, quod formae ele¬mentorum manent virtualiter in mixto, non solum virtualitate acci¬dentali ratione qualitatum,sed etiam virtualitate substantiali ratione gra¬duum, quia forma substantialis mixti continet formam elemento¬rum per modum gradus sicut ani¬ma continet vegetativum, et sensi¬tivum. Cajetanus vero prima parte, qusestione lxxvi, art. iv, et alii Tho-mistae tenent formam mixti non continere substantialiter formas ele¬mentorum virtuali illa continentia, sed solum accidentali, et ratione qualitatum elementalium, ut postea dicemus.

Fundamentum Scoti est, quia etiam antecedenter ad mixtionem qualitatum forma ipsa substantialis est essentialiter forma mixti, ergo essentialiter est ex formis elemento¬rum et continet illas, mixtum enim ut mixtum continet virtualiter mis-cibilia ex quibusest,alias essetcorpus simplex, ergo cum antecedenter ad qualitates detur ista forma mixti, et corpus mixtum, antecedenter ad qualitates datur virtualis continen¬tia elementorum. Deinde, quia qua¬litates, et formae elementorum pe¬reunt, et id quod de illis manet est in gradu ita imperfecto quantam ad qualitates, qnod nullo modo potest virtualiter continere ipsam formam elementi,siquidem qualitas mixta,et temperata non est virtus elementi, ergo non potest elementum manere in mixto virtualiter ratioue qualita¬tum, siquidem qualitates qu® ma¬nent non sunt virtutes elemento¬rum, sed deficientes ab illis, ergo solum possunt contineri elementa in mixto virtualiter ratione gradw substantialis. Quod si sufficit reti¬nere qualitates elementorum debili¬tatas, et in statu imperfecto, ut di¬cantur elementa manere in mixto, posset aqua quando calefit dici mix¬tum, quia retinet omnes quatuor qualitates, licet in statu imperfecto, scilicet calorem quia calefit, et ali¬quid frigoris quia totum non expel¬litur, et humidum in gradu excel¬lenti cum aliqua siccitate, tum na¬turaliter habita, tum abigneaug-mentata.

Fundamentum vero sententi® Ca¬jetam ex eo desumitur, quia si da¬retur in forma mixti continentia illa substantialis elementi, oporteret quod mixtum haberet gradum ele-mentalera sicut anima habet gra¬dum vegetativum, ita quod natura mixti esset principium operationum propriarum mixti et operationum propriarum elementalium ratione gradus elementalis, sicut ratione gradus vegetativi operatur anima, ea quae sunt propria naturee vegetan¬tis vere enim et proprie nutritor, generat, etc. et sic lapis, v. g. ra¬tione gradus elementalis deberet ig¬nire, aut madefacere sicut aqoa, quod nequaquam habet , ergo non habet gradum illius elementi siquidem non habet operationem. Praeterea, vel contineret mixtum per modum gradus omnes forma* quatuor elementorum,vel solumali-cujus determinati elementi. Si om.

nium, deberet omnium operationes exercere, quae tamen ob sui contrarietatem se impedirent,sicut ob gra¬dum ignis deberet ignire, ob grar dum aquae infrigidare,et humectare, etc. quod est contra experientiam. Si alicujus tantum elementi, ergo jam virtualiter contineret reliqua elementa sine continentia substan¬tiali virtuali, atque adeo bene stat aliqua elementa contineri in mixto, et non ratione gradus substantialis, idem ergo dicetur de omnibus ele¬mentis. Denique, elementum non est aliquid cmmune respectu mixto¬rum, sicut vegetativum, aut sensiti¬vum respectu animalium, sed ele¬menta sunt corpora condivisa con¬tra mixtum: ergo non potest conti¬neri elementum in mixto tanquam gradus.

Ad primum fundamentum Scoti respondetur, ante qualitates dari formam mixti, quae ex elementis seu miscibilibus corruptis resultat, et quia fit ex corruptione illorum, non continet ea per modum gradus,con¬tinentia substantiali, sicut neque li¬quor mixtus liquores ex quibus mis¬cetur, sed solum illa forma, quae re¬sultat ex talibus miscibilibus conti¬net virtualiter, et radicaliter quali¬tates illas, quae erant in elementis seu miscibilibus, et hoc modo dici¬tur continere virtualiter accidentaliter elementa, non virtualiter sub¬stantialiter.

Ad secundum respondetur, quod formaB elementorum pereunt in sub¬stantia, et manent in virtute seu qualitate, non quod maneat eadem qualitas numero, sed quod succedat aliqua similis a primis miscibilibus derivata. Et cum instatur, quod illa qualitas, sic derivata non est virtu6 elementi, sed mixti, cum sit modifi¬cata et temperata, respondetur esse virtutem elementi non in statu per¬fecto, sicut est in ipso elemento,sed cum aliqua modificatione, sicut aliquid ab elemento derivatum, ejus dem tamen essentialis rationis cum ipsa virtute elementi, si enim haberet illam in summo, haberet illam per modum ultimse dispositionis ad elementum, et sic non esset virtua participata, sed propria ipsius ele¬menti. Quia tamen est ab elemento ipso derivata, licet modificata juxta naturam mixti, dicitur virtualiter continere elementum, sicut multae qualitates quae a coelo participantur in inferioribus, ut lux vel aliee simi¬les participative sunt qualitates coe¬lestes, licet non in ea perfectione, qua in coelo sunt. Quod vero additur, quod hoc modo posset unum «la¬mentum dici mixtum quando parti¬cipat omnes qualitates elementales, negatur consequentia,quia quamdiu tale elementum non corrumpitur, licet disponatur per qualitatem alte¬rius elementi ad corruptionem, non potest dici mixtum, quia non habet illas qualitates, ut redactas ad tem¬peramentum ex vi suro formae, sed quasdam ut proprias, alias ut dis¬ponentes ad corruptionem.

Circa tertiam difficultatem, ali¬qui existimant, qualitates elemen¬torum non manere formaliter in mixto, sed virtualiter ratione alicu¬jus qualitatis mixtae seu mediae Yirtualiter continentis illas extremas, et hoc ideo, quia forma mixti sub¬stantialiter est una,ex corruptis mi¬scibilibus consurgens, ergo debet ei correspondere tanquam propria una qualitas etiam mixta, quod etiam videtur asserere Aristoteles in hoc secundo libro, text. xlviii, dicens quod ex calido et frigido fit unum medium, quod non est alterum illo¬rum simpliciter.

Nihilominus oppositum dicendum est, manere scilicet in mixto formales qualitates elementorum» verhi gratia, formalem calorem, vel for¬male frigus, redactas tamen ad me¬diocritatem. Itaque cum frigidum

et calidum miscentur, utrumque amittit intensionem suam,quod pertinet ad modum, sed non amittit substantiam suam, scilicet rationem ipsam caloris et frigoris, sine illa tamen perfectione, et excellentia intensionis, et sic censet S. Thomas i part. quaest. lxxvi, artic. iv ad 4 : « Manent,inquit, qualitates propriae elementorum, licet remissae, in quibus est virtus formarum elementalium, » et q. v de Malo, art. v ad 6 inquit: « Quod ita contrariae sunt qualitates in corpore mixto, sicut suntcontrariaelementa in mundo.» Unde sumitur ratio, quia in corpore mixto videmusqnalitates non solum quoad sensum habere eamdem immutationem, quam in elementis,scilicet calidi et frigidi sed etiam pugnare, et contrariari inter se, sicut in corpore animalis contrariae qualitates pugnant et agunt ad invicem,ergo signum est formaliter manere qualitates elementales. Denique, si istae qualitates non essent formaliter in mixto neque,esset formalis contrarietas, et consequenter non corrumperetur mixtum ex causa intrinseca, si quidem corruptio accidit penes contraria, quae mutuo in se agunt, una autem qualitas ex omnibus conflata non agit in se ipsam,ut se corrumpat, ergo si intrinseco corrumpuntur,ab intrinseco habent contrarietatem et consequenter qualitates elementorum formaliter,quia in illis solum contrarietas ista exercetur.

Ad oppositum fundamentum respondetur, non debere formae mixti correspondere unam qualitatem,sed sufficere quod correspondeat una proportio, et temperamentum plurium qualitatum, eo quod ex earum temperamento consurgit mixtum,et ideo retinet illas ad mediocritatem redactas, quia tamen forma mixti est una,poterit etiam sortiri aliquam qualitatem, quae una fit. verbi gratia, aliquam virtutem activam,sicut magnes attrahit ferrum,vel aliquem colorem proprium ipsius mixti, aut aliquid simile, sed istae qualitates consequuntur formam mixti, non ex earum temperamento mixtio fit.

Ad testimonium Aristotelis respondetur, Aristotelem non dicere, quod ex calido, et frigido fit unum medium,quod non contineat formaliter ipsum frigus, et calorem, sed quod utrumque continet in uno medio, id est, redacto ad unum temperamentum, vel mediocritatem, non vero quod aliqua tertia qualitas resultet eminenter continens frigus, et calorem.

Instabis: Quomodo sunt qualitates illae elementorum,siquidem propriae passiones nequeunt communicari aliis subjectis, istae autem qualitates elementorum sunt propria passiones eorum; et dato quod possent communicari, non tamen exercendo contrarietatem, quod impedit ut formaliter sint simul, adhuc autem ut remissae, contrariantur itis qualitates. Respondetur, quod propriae passiones alieujus bene possunt esse in proprio subjecto essentialiter, in aliis autem participative, sicut lux est in sole ut in proprio subjecto connaturaliter, in aere autem participative. Ad aliam partem argumenti respondetur, quod qualitates remissae exercent quidem contrarietatem inter se, sed non perfecte, et adaequate, sed imperfecte, et quantum ad aliquid, quia enim remissae sunt, non subjiciunt sibi totaliter, nec replent totam latitudinem subjecti, unde nonomninose expellunt ab illo, id enim esset simpliciter, et perfecte contrariari, de quo latius dicemus infra q. x. Opposito autem modo se habet in qualitatibus intensis. Datur tamen aliqua. contrarietas in qualitatibus remissis, quia aliquo modo ad invicem agunt, et patiuntur, quod sine ali*

qua contrarietate fieri non potest, et ita est ibi contrarietas essentia¬liter, sed non in omni perfectio¬ne.

Circa ultimam difficultatem res¬pondetur, elementa dici virtualiter manere in mixto, quia manent qua¬litates quae sunt virtutes elemento¬rum in ipso. Ita sumitur ex D. Tho-mal i, de Gener, lect. xxivin fine, et i p. q. lxxvi, a. iv ad 4, ubi in-quit: «Quodsecundum Philosophum in i de Gener, formae elementorum manent in mixto non actu, sed vir¬tute, manent enim qualitates pro¬priae elementorum licet remisse, in quibus est virtus formarum elemen-talium. »Et videri etiam potest ii contra Gent. c. lv, et opusc. xxxm, et aliis locis. Itaque elementa ma¬nent in mixto non formaliter aut virtualiter substantialiter, sed vir¬tualiter accidentaliter, sicut dicitur aliqua forma manere in sua disposi¬tione non ultima, ultima enim sem-per est annexa ipsi formae,sed remo¬ta, et ad mediocritatem redacta.Ra¬tio sumitur ex dictis, quia non est alius modus continendi elementa, nisi vel substantialiter, vel acciden¬taliter ; substantialiter non possunt contineri elementa in mixto, neque formaliter, neque virtualiter tan-quam in gradu : ergo virtualiter ac¬cidentaliter eo modo quo dictum est.

Sed dices : Virtus manens in mix¬to non potest producere elementa, nec enim calor lapidis vel ferri est talis ut possit producere ignem; ergo prout est in mixto non continet vir¬tualiter elementa, illud enim conti¬net virtualiter,quod continet aliquid tanquamin virtute productiva illius. Secundo, mixtum factum ex liquo¬ribus non continet illos,eo quod non potest illos producere ex quibus fac¬tus est; ergo neque dicetur conti¬nere elementa virtualiter, quia ele¬menta producere non potest. Tertio, quia si ex eo dicitur mixtum conti nere virtualiter elementa, quia con¬tinet qualitates eorum in gradu re¬misso, etiam dicetur mixtum conti¬nere virtute omnia mixta, et unum elementum aliud; consequens est falsum, ergo. Sequela patet, quia mixtum continetomnesquatuor qua¬litates, ex quibus alia mixta compo¬nuntur, similiter unum elementum continet qualitatem alterius, verbi gratia, aer habet calorem non in summo sicut ignis,sed minus inten¬sum, ergo dicetur continere ignem virtualiter, quia in gradu remisso continet virtutem ejus, scilicet ca¬lorem.

Ad primum respondetur,virtutem mixti posse virtualiter producere elementum, non immediate,sed me¬diate,et crescente dispositione,quam habet, quae non est ultima respectu elementi, sed remota ut diximus, et ita crescente ejus intensione, et per¬veniente ad eam perfectionem,quam habet in elemento, poterit produci ex mixto,et sic ab extrinseco habent mixta resolvi in elementa saltem mediate.

Ad secundum respondetur, quod quando unum mixtum fit ex aliis mixtis, ut ex liquoribus, si retinet non solum qualitates elementales, quae sunt communes pmni mixto, sed etiam particulares, et proprias illorum liquorum,dicetur.etiam con¬tinere illos liquores virtualiter,sicut vinum temperatum ex aqua conti¬net ejus qualitatem, si vero tem¬peretur ex alio liquore, illius quali¬tatem imbibit. Si autem ita solva¬tur species liquorum, quod non ma¬neant qualitates propriae, sed solum qualitates communes elementorum, tunc non dicetur mixtum virtualiter continere illa mixta. Et quia certum est qualitates elementales. semper manere in omni mixto, quia sunt omnibus communes, non autem est certum manere semper proprias vir-

tutes mixtorum in aliis mixtis, ideo absolute dicitur, quod elementa manent virtualiter in mixto, non vero quod unum mixtum maneat in alio.

Ad tertium respondetur ex dictis, non posse dici, quod unum mixtum continet virtute alia mixta, nisi eorum qualitates retineat, quod non semper fit, sicut si aliquid fiat ex magnete non continet virtutem attractivam ferri, continet autem qualitates, seu virtutes communes elementorum, et ideo absolute dicitur de mixtis, quod continent elementa, id est, proprias virtutes elementorum. Unum autem elementum non dicitur continere aliud virtute, tum quia qualitas, quam habet, non derivatur ex alio elemento, et sic non est virtus ejus; tum quia, etsi unum elementum habeat aliquid de una qualitate alterius, sed non de omnibus, qu® in tali elemento sunt, sicut aer licet contineat aliquem calorem, qui invenitur in igne, non tamen continet aliquid de siccitate ignis, et sic non continet virtute elementum ignis, quia non participat de omni ejus qualitate, sed solum de parte. Plura de mixtis dicemus quaestione xi,hic enim non de natura mixtorum, sed de mixtione agimus.

QUAESTIO VII.

DE CONDENSATIONE ET RAREFACTIONE.

ARTICULUS I.

Utrum rarefactio, et condensatio terminetur primo, et per se ad qualitatem?

Nihil notius est densitate, et raritate in corporibus, id enim quotidie videmus, et experimur, earum quoque sensibiles effectas penes quos definiuntur, seu describuntor notissimi sunt, scilicet dilatatio partium quantitatis in raro, contractio, seu compressio in denso. Unde Philosophus in praedicamento definit rarum esse id quod habet parum materiae sub magnis dimensionibus: densum autem e contra quod habet multum materiae sub parvis dimensionibus. Unde autem proveniat quantitati sic disponi, quod possit multum materi® sub parvis dimensionibus concludere, vel parum materi® sub multis, an ex aliqua qualitate superaddita, vel ex aliqua alia entitate, vel modo, obscurum est et difficile.

In eo autem auctores divisi sunt, et reducuntur omnes opiniones ad tres. Prima affirmat, novam quantitatem acquiri per rarefactionem. et perdi per condensationem. Quod aliqui ex antiquis sic acceperunt, ut dicerent in quacunque condensatione, vel rarefactione totam quantitatem perdi, et novam subrogari. Alii vero solum partem aliquam acquiri, et partem perdi. Quod tribui solet Scoto in quarto, distinctione duodecima, qumstione quarta, Mars Hervffio et aliis, quos citat P.Rubio tractat, de rarefact. qumstione prima.

Secunda sententia affirmat raritatem, et densitatem fieri penes diversam positionem partium, et ad illam terminari. Sed hoc explicatur dupliciter. Primo, dicendo quod raritas, et densitas fit per solam compressionem, aut dilatationem pw* tium, eo quod in corporibus inveniuntur pori,id est, subtilissima qu»-dam foramina, qu® aliis subtilioribus corporibus replentur, et cum fit addensatio constipantur isti pon. cum vero fit rarefactio laxantur, et totum hoc pertinet ad positionem partium in loco secundum majorem, vel minorem compressionem.

Alii vero sic explicant, quod addensatio, et rarefactio non consistunt in sola compressione, vel dilatatione partium, quod pertinet ad situm, sed in ipsa praesentia locali majori, vel minori, quod pertinet ad extensionem in ordine ad locum seu ad ipsum ubi.

Tertia denique sententia affirmat condensationem, et rarefactionem non terminari ad quantitatem, vel ad ubi, sed ad quamdam qualitatem sic disponentem ipsam quantitatem, quod petat majorem extensionem ad locum vel minorem. Itaque non negat haec sententia dari in densitate contractionem praesentiae, et extensionis localis, in rarefactione autem dilatationem, sed dicit hoc esse effectum ortum ex aliqua dispositione quantitatis, quae sic disponitur per aliquam qualitatem, ut illum effectum habeat, sicut quantitas terminatur per superficiem, et inde resultat qualitas aliqua quae est figura. An vero semper requiratur ista qualitas, ut detur iste effectus, vel solum connaturaliter petat illam, postea disquiretur.

Dico primo : Addensatio, et rarefactio non important aliquam additionem, vel diminutionem quantitatis, neque totalem, neque partialem. Assertio est constans inter Auctores secundae, et tertiae sententiaB, quos postea referemus, sumiturque ex diffinitione Philosophi supra allata: Densum est quod habet multum materise sub parvis dimensionibus. Ubi nomine dimensionis non intelligitur ipsa quantitas, ut ordinat partes in ordine ad totum, sed ut extendit, et diffundit illam in ordine ad locum, ratione cujus sumitur externa mensura quantitatis, seu dimensio ejus, nam si loquamur de ipsa quantitate secundum se, haec non additur, nec tollitur, nisi addita, vel ablata materia, cujus partes extendit; unde repugnat habere multam materiam' id est,multas partes materiae,et non multam quantitatem, vel e contra. Et fundamentum conclusionis hinc desumitur, quia quando acquiritur nova quantitas, vel pars quantitatis, acquiri debet nova materia, in eadem enim parte materiaB non potest dari nova quantitas, vel pars quantitatis, sic enim penetraretur cum praecedenti, ergo oportet pro nova quantitate, novam addi materiam, quae de novo ordinetur in ratione partis, et ideo semper augmentatio est conjuncta cum aliqua aggeneratione, vel nutritione, ergo si in rarefactione, et condensatione, nova pars quantitatis adderetur, vel diminueretur, oporteret etiam addi novam materiam, et sic deberet fieri nova mutatio substantialis, quod tamen est falsum, cum videamus rarefieri,vel condensari aquam et ceram, sine nova generatione aquae vel cerae, alias maneret augmentata illa materia, essetque multum materiae, non parum, sub magnis dimensionibus contra definitionem, et ideo optime S. Thomas. rarefactionem comparavit intensioni,sicut enim intensio fit non addita qualitate, nec in diversa parte quantitatis, ita rarefactio fit eadem materia manente, et non augmentata. Denique, si fieret nova accessio materiee seu substantiae sicut et quantitatis, oporteret disponi illam materiam aliis accidentibus ut videlicet converteretur, vel adderetur praecedenti, sicut videmus fieri in nutritione, et aggeneratione, sine quibus tamen rarefactio fit, et condensatio, et sine corporum circumstantium corruptione, ergo non aggenerat sibi novam substantiam, et consequenter neque novam quantitatem.

Dico secundo : Rarefactio, et condensatio non terminantur solum ad ubi, sive ad distantiam, vel propin-

quitatem partium vel ad situm, et positionem earum, neque consis¬ tunt in sola repletione vacuitatum, quae sunt pori, aut compressione partium, sed haec sunt effectus con¬ secuti ad densitatem, et raritatem, et aliquando possunt fieri sine for¬ mali densitate, et raritate. Ratio conclusionis est, quia raritas, et densitas est aliquid pertinens ad partes corporis in ordine ad se, et non in ordine ad locum, licet effec¬ tum aliquem habere possint etiam in ordine extensionis, vel situationis in loco, ergo non potest primo, et per se terminari ad ubi vel situm. Antecedens probatur, nam in cor¬ pore Christi Domini in Eucharistia, in quo nulla est commensuratio ad locum, est raritas, et densitas, nam ossa densiora sunt carne, sicut et duriora, et sanguis rarior utroque, alioquin si ista diversitas in parti¬ bus non servaretur, non manerent diversae partes eterogeneae, et or¬ ganicae. Similiter densitas, et rari¬ tas non solum sunt in externa su¬ perficie aut ordinatione circa lo¬ cum, sed etiam intra partes; facta enim divisione inveniuntur partes intra constipatae, et densae, ergo non solum terminantur ab ubi, den¬ sitas, et raritas. Quod amplius cons¬ tabit ex sequenti assertione osten¬ dendo, quod raritas, et densitas sunt qualitates.

Quod vero non consistat in reple¬ tione vacuitatis, vel dilatatione, ita quod rarum sit quod dilatat poros, densum quod replet, vel comprimit, manifestum est in aere, et in C03I0, nam partes aliquae coeli inveniun¬ tur densae sicut partes stellatae, et aliae minus densae, scilicet diapha- nae, et tamen ibi non sunt pori, quia non replentur alio corpore subti¬ liori, quod non sit coeleste, cum ibi non sit corpus alementale. Aer simi¬ liter est rarus, et non habet poros, um quia est fluidae substantiae, et fluendo repleret illos, alias detine retur aer vel aqua inter porum et porum ne flueret; tum etiam quia in aere si essent pori deberent re¬ pleri alio corpore subtiliori, quod tamen non est dare, nisi forte ignis, qui tamen non in omni parte aeris esse potest. Denique, non consistit densitas in compressione partium tantum, ut patet de densitate cor¬ poris Christi in Eucharistia, in qua partes non possunt comprimi, et in coelo densitas non fit per compres¬ sionem partium localem. Denique, compressio partium, vel fit per lo¬ calem motum, sive situationem, ut quia una occupat minus, vel magis de spatio, vel fit per internam dis¬ positionem partium, sicut ex ma¬ jori frigore fit constrictio, et ex ca¬ lore dilatatio, licet sequatur tan- quam effectus diversa illa occupatio loci. Si primo modo tantum,constat non salvari raritatem, et densitatem ut patet si in duobus vasis ejusdem positionis ponatur liquor densus in uno et rarus in alio, tunc uterque occupat eamdem positionem loci, et non habet eamdem raritatem, nec densitatem. Si secundo modo, ergo densitas, et raritas non dicunt so¬ lam compressionem partium et si- tualem positionem, sed internam aliquam dispositionem, et haec per¬ tinet ad qualitatem, ut jam dice¬ mus, et simul explicabimus, quando sine formali densitate vel raritate possit manere compressio, vel dila¬ tatio partium extrema.

Dico tertio : Raritas, et densitas formaliter sunt physicae, et natu¬ rales qualitates, et ita rarefactio et addensatio sunt alterationes, datur tamen etiam densitas, aut raritas situalis et extrinseca, quae non est qualitas, sed situs, et se habet ut effectus densitatis et raritatis qu® est qualitas, licet aliquando non re¬ pugnet hos effectus sine qualitate fieri. Haec conclusio quantum ad

primam partem, quod densitas et raritas sint qualitates, est expressa Philosophi vii Physic. text. xxi, et iv Physicor. text. lxxxix, et D. Thomee ibidem, et i de Generat, lection. xiv, ubi inquit: « Quod transmutatio rarefactionis non potest dici augmentum, sed alteratio, fit enim secundum transmutationem passibilium qualitatum, scilicet rari et densi.» Et m parte, qusestion. lxxvii, articl. ii ad 3 : Rarum, inquit, et densum sunt qualitates quaedam consequentes corpora ex hoc quod habent multum vel parum de materia sub dimensionibus. Et eamdem sententiam sequuntur communiter Auctores, qui videri possunt in Cursu Carmelitano, i de Gen. disp. vii, q. ii et iii, Conimbricenses lib. de Gen. c. v, q. xvii, Rubio tractat. de rarefaction. qu. ii. Nec obstat quod Aristoteles in capite de qualit. inquit : « Quod rarum et spissum, asperum et lene quamdam positionem magis videntur partium monstrare; » et D. Thomas ii de Gen. lect. i super text. vm, dicit: « Quod rarum, et densum non sunt qualitates physicae, sed positio partium materiae secundum propinquum in denso, et remotum in raro.» Non inquam obstat, loquuntur enim de raritate, et densitate situali quae solet esse effectus raritatis et densitatis formalis, sicut datur figura externa situalis, et interna, quae est qualitas, nam contracta manu vel extensa variatur figura situalis, non autem intrinseca, quae est qualitas. Similiter datur raritas et densitas, quae- pertinet ad dispositionem internam partium quantitatis et conducit ad generationem et corruptionem et communiter conjuncta est cum aliqua mollitudine vel duritia, et sic debet esse qualitas. Ipse autem situs compressionis, vel dilatationis partium, situalis densitas, vel raritas est. Et sic probatur ista conclusio, quia in densitate et raritate invenitur contrarietas, invenitur intensio et remissio, unum enim est magis densum quam aliud, invenitur dispositio conducens ad generationem, vel corruptionem, sicut animal si nimium rarefiat, et intumescat, corrumpitur; si partes solidantur, convalescit, et in diversis partibus exigit diversam densitatem vel raritatem, sicut ossa debent esse densiora quam carnes, et carnes quam sanguis, ergo conducunt ad conservationem, et ad generationem et corruptionem. Et sicut hac ratione locus naturalis addit supra mathematicum, qualitates aliquas conservativas, quia conservat locatum, ita raritas et densitas, quia ad conservationem, et ad generationem, et corruptionem disponunt, ad qualitatem pertinebunt. Denique, sunt tangibiles per sensum, ut experientia demonstrat, ergo ad qualitatem pertinent, sicut molle et durum, frigidum, et calidum.

Etsi quaeras ad quam speciem, respondetur quod ad tertiam, eo quod resultare possunt ex mixtione aliarum qualitatum, puta ex frigore, vel calore, per se etiam ordinantur ad generationem, vel corruptionem et sensibus passionem inferunt, ergo passibiles qualitates sunt. Unde sequitur quod alterationem per se terminare possunt, quia alteratio est ad tertiam speciem qualitatis. Nec obstat, quod in coelo invenitur raritas, et densitas, quia aequivoce dicitur in coelo et in nobis rarum et densum, ut dicit D. Thomas in n, disp. ii, q. ii, art. i ad 5. Et constat eamdem qualitatem posse quandoque ex diversis causis provenire, vel ad effectus diversos ordinari, sicut figura aliquando resultat ex alteratione qualitatum dissolventium partes quantitatis, aliquando sine tali alteratione ex sola

divisione per motiim localem; et sitniliter lux in inferioribus deservit ftd generationem, et corruptionem n6n in coelo : sic densitas et raritas in inferioribus deservit ad hoc, ut res sit generabilis, vel corruptibilis, in coelo autem ut sit active genetians, vel oorrumpens, quod est ttquivoce dici quoad hunc effectum, simpliciter tamen sunt ejusdem speciei, quia eodem modo immutant sensum quod est principale in qualitate passibili.

Quod vero aliquando detur densitae et raritas situalis penes diverdam positionem partium sine qualitate, constat, quia id quod pertinet ad positionem partium, et situm, est effectus hujus densitatis, vel raritatis, quae est qualitas, non repugnat autem effectum aliquem ex diversis oausis provenire, sicut de figura diximus. Similiter ergo potest per compressionem partium, vel laxationem fieri aliquis effectus raritatis, vel densitatis, qui sit situalis densitas, vel raritas sicut quando aquam, vel aerem dividimus, tunc partes divisae non penetrantur cum aliis, sed comprimuntur, alias non posset fieri divisio, et haec compresaio densitas quaBdam est, sumpta densitate pro effeotu, seu positione situali, non pro qualitate, neo requirit alterationem oorruptivam, i&d motum localena, alias omnis motus localis, qui fit extra vacuum exjgeret alterationem producentem densitatem, aut raritatem, siquidem motus localis non potest fieri, nisi dividendo aliquod corpus, et partes divisae non possunt penetrari cum aliis, ergo debent comprimi, et condensari, et tamen ibi non da¬tur alteratio, sed solum motus lo¬calis. Unde etiam post diem judicii dabitur motus corporum praesertim gloriosorum, qui motus dividet aerem, vel aquam faciendo dictam compressionem partium, et tamen tunc non erit alteratio physica. Si tamen talis compressio, vel laxatio partium fieret, quod etiam ad corruptionem vergeret, tunc non fieret sine alteratiorte, et consequenter nec sine qualitate,

Dico ultimo : Densitas, et raritas non se habent ut qualitates activee, Sed passivae, ita tamen disponentes .subjectum, ut qualitates activae illis adjunctae magis, vel minus disponantur ad operandum. Conclusio haec deducitur ex dictis in quaestione praecedenti, quia raritas, etdeositas sequuntur ordinationem par¬tium quantitatis, sicut figura terminationem, facit enim densitas muVtas partes materiae sub parva dimeosione loci, et raritas e contra, ergo sicut quantitas non est activa, neque figura, ita neque densitas, et raritas. Unde non videmus, quod raritas, et densitas perse solum similes qualitates producant, sed utuntur activitate aliarum, v. g. calore, vel frigore etiam ad producendam raritatem, vel densitetem, lapis enim quantumcunque adjungatur cerae, vel luto, non addensabit illa, sed mediante frigore addensantur, vel per compressionem partium, ergo densitas et rantas non sunt activae. Si vero qualitas activa recipiatur in quantitate densiori, celerius, et efficacius operabitur, ut ipsa experientia testatur, et quaestione praecedenti diximus,quatenus partes sic addensat® conduennt ad efficaciorem operationem, sicut etiam figura rotunda magis conducit ad motum, quam quadrata, et ad penetrandum magis acute, quam obtusa,

Solvuntur argumen

Primo arguitur: Ad probandum per rarefactionem acquiri majorem quantitatem, quia posita rarefactio-

ne sont plura indivisibilia in actu, qnam antea, ergo plus quantitatis. Consequens patet, quia indivisibilia non possunt esse sine partibus, ergo additis indivisibilibus, adduntur partes. Antecedens probatur, quia posita rarefactione aquae in vase,cujus medietatem solum occupabat mnte rarefactionem, postea crescit terminatio quantitatis, et correspondentia ad alia puncta, seu indivisibilia vasis, vel loci ad quae antea non correspondebat, ergo sunt nova indivisibilia, nam antiqua correspondent eisdem quibus antea, et non possunt diversis indivisibilibus vasis correspondere.

Confirmatur, quia peraddensationem minor locus occupatur, quam antea, ergo si non diminuitur quantitas; partes illae penetrantur. Patet consequentia, quia tunc quantitas major occupat idem spatium, quod minor, ergo intra locum minorem ponuntur partes, quae antea plus loci occupabant, ergo penetrantur in illa. Nec potest dici, quod hoc fiat per qualitatem sic disponentem partes quantitatis, vel per novum situm. Nam contra est, tum quia non pertinet ad qualitatem ordinare, et extendere partes quantitatis; si autetn fiat sola situatione, non pertinebit rarum, et densum ad qualitatem ; tum etiam, quia restat explicandum, quomodo ista qualitas tollat penetrationem partium, quae modo occupant minorem locum, quam antea.

Respondetur -circa hoc argumentum diversimode Auctores sentire. Quidam censent tot puncta, et indivisibilia inveniri in actu in quantitate majori, et minori, exemplo illo vulgari de circulo minori incluso in majori, omnes enim lineae, quae transeunt a centro ad circulum majorem transeunt per minorem, ergo tot puncta, seu lineae sunt in nno atque in attero. Ita Gonimhricenses i de Generat, capite quinto, qu$BS tione decima septima, articulo quarto. Alii ht Rubio censent e contra non esse tot puncta in minori quantitate quam in majori, posse tamen eamdem quantitatem cum eisdem punctis respondere pluribus, vel paucioribus punctis alterius corporis, vel quantitatis solum ratione diversae dispositionis, vel situationis ejusdem quantitatis, * ut in illis circulis patet, quia si ex illis fierent lineee rectae extendendo ipsos circulos, tunc non omnes lineae unius transirent per lineas alterius, quia una illarum excederet alteram,si tamen in circulum redigantur, quidquid transit per majorem circulum, transit per minorem, et eadem ratione eadem puncta aquaB condensatae, facta rarefactione correspondent aliis punctis vasis, vel loci propter diversam dispositionem quantitatis.

Neutra tamen solutio intelligibilis est. Nam quantitas major excedit minorem in multitudine partium designatarum, et aliquotarum, ergo debet exoedere in punctis designatis, quibus partes illae uniuntur, non enim stat ponere plurespartes actu, nisi addantur plura puncta, et indivisibilia, quibus tales partes uniantur, et certe illud quod dicitur de duobus circulis inaequalibus, quorum unus includatur in altero si extendantur in lineas rectas manifeste hoc demonstrat; manebit enim linea illa circuli minoris multo minor quam linea circuli majoris, et tunc si una ex illis juxta aliam ponatur manifeste videbitur, quod lineae minoris circuli non omnibus indivisibilibus, et lineis alterius correspondent, ergo plura puncta, vel plures lineae sunt in majori circulo, quam in minori; ex quo etiam convincitur, quod ratione diversae situationis, et positionis linearum, non potest punctam unias correspondere

pluribus punctis alterius, diversa enim positio non potest tollere na¬turam talium indivisibilium, ergo si in utraque positione manet indi¬visibile unum, et idem non potest pluribus alterius correspondere, si¬quidem unum indivisibile non po¬test correspondere parti, quia est illi improportionatum, ergo neque pluribus indivisibilibus, quia plura indivisibilia pertinent de facto ad diversas partes, unum enim non est immediatum alteri, ergo non potest correspondere pluribus nisi corres-pondeat parti interjacenti. Et ad ar¬gumentum de lineis quae ducuntur ad centrum a majori circulo per minorem, respondetur omnes illas divisive transire per circulum mi¬norem, sed tamen non omnes quae inveniuntur in circulo majori in ac¬tu inveniuntur in minori, nec est possibile quod omnes, quae sunt in majori circulo collective sumptae transeant per minorem ad centrum, nisi una linea transeat super aliam, licet quaelibet divisive, quae transit ad centrum, per minorem circulum transire debeat, sed collective non omnes capiuntur in circulo minori,' nisi una sit super aliam, siquidem plures partes in actu, et consequen¬ter plures lineae, et puncta debent esse in majori circulo, quam in mi¬nori. Sunt autem in potentia infini-nitae partes, et puncta in utroque circulo, loquendo de partibus pro¬portionalibus, et se communicanti¬bus; non de partibus, et lineis in actu componentibus, ut late mons¬travimus in quaestione decima quin¬ta et vigesima Physic. Nos autem in praesenti loquimur de lineis, et punctis, quae sunt in actu, et de his dicimus non esse tot in majori quan¬titate, et in minori, nec unam pos¬se correspondere adaequate mul¬tis.

Ad argumentum ergo factum res¬pondetur, aquam rarefactam plura puncta et indivisibilia habere,quam antea, non tamen plures partes, sed majorem explicationem, et dilata¬tionem earumdum partium. Expli¬catio enim, et extensio partium quoad locum fit per novam.termi¬nationem quantitatis, et consequen¬ter per additionem indivisibilium, et punctorum, quibus fit nova ter¬minatio, et extensio quantitatis ad locum, quia utstatim dicemus ea¬dem pars, quae nectitur unico indi¬visibili cum alia, potest pluribus connecti, eo quod indivisibile ina-daequate correspondet parti, et non adaequate, ideoque locum habet, ut pluribus indivisibilibus correspon-deat eadem pars, et tunc dicitur di¬latari, cum pluribus indivisibilibus explicatur extensio partis in loco, tunc autem contrahitur, quando unico indivisibili, vel paucioribus connectitur. Et ita non est bona con¬sequentia, sunt plura indivisibilia, ergo plures partes, sed vel plures partes, vel major explicatio earum-dem erga locum.

Ad confirmationem respondetur, in condensatione comprimi partes non penetrari, nec occupare locum alterius quantitatis totalis, sed locum sibi adaequatum, et commensura-tum juxta partium dispositionem. Quomodo autem compressio partium intelligatur sine penetratione, cum partes quae ante diversum spatium occupabant, modo occupent unum, difficile intelligitur. Sed omissis aliis explicationibus, probabilius vi¬detur, juxta doctrinam a nobis tra¬ditam vi Physicorum, queestionevi¬gesima, articulo secundo et tertio, quod punctum afficit partem line® non adaequate, sed inadaequate,quia non proportionantur adaequate pars divisibilis et punctum indivisibile.et idem est de aliis indivisibilibus res¬pectu suarum partium. Quia ergo quodlibet punctum afficit aliquid de parte, quia immediate post punc-

tum sequitur pars, quae divisibilis est, et non adaequatur illi, in hoc potest esse magis, et minus, ut videlicet illaentitas divisibilis, quae afficitur immediate ipso puncto, afficiatur magis,vel minus inadaequate, si enim non totaliter, et adaequate illi correspondet, utique nec indivisibili, et unico modo correspondet, sed potest plus, vel minus correspondere. Quare quando quantitas rarefit, non est necesse addere plures partes, ut dictum est, sed plura puncta, quia pars quae correspondebat inadaequate uni puncto, fit correspondens pluribus, et sic laxatur. Quando autem addensatur, fit illa pars correspondens inadaequate uni puncto, cum tamen possit correspondere pluribus. Et ideo non penetrantur illae partes, quia ad penetrationem requiritur, quod exist&ntibus pluribus partibus distinctis secundum diversa indivisibilia, secundum eadem ponantur sub eodem spatio, sed si minuuntur puncta, seu indivisibilia, et partes reducuntur, ut sint sub paucioribus punctis,tunc dicuntur comprimi, seu addensari, nec tamen penetrantur, quia nunquam sub diversis punctis, vel indivisibilibus existentes, in eodem spatio ponuntur, quod ad penetrationem requiritur, penetratio enim exigit quod plures partes in actu, id est, terminatae diversis indivisibilibus ponantur sub eodem spatio, non autem penetratio fit per hoc, quod partes quae antea habebant plures terminationes modo habeant unam, et fiant partes quasi in potentia. Unde dicit Philosophus iv Physicorum,text. lxxxiv, quod rarefieri est, quod magna dimensio, quae prius erat in potentia fiat in actu, quod utique intelligitur de dimensione quoad terminationem localem, quod fit per puncta, et indivisibilia.

Secundo arguitur: Ad probandum quod rarefactio, et condensatio per se primo terminentur ad quantitatem, non ad qualitatem ; nam rarum diffinitur quod habet parum de materia sub magnis dimensionibus, densum vero e contra, ubi nulla mentio fit qualitatis, sed solum dimensionis, dimensio autem, sive in ordine ad totum, sive in ordine ad locum, ad quantitatem pertinet, vel saltem ad situm. Deinde, quia videmus per rarefactionem magis explicari, seu extendi quantitatem quoad locum, ergo acquiri debet nova quantitas, nam extensio quoad locum est propria passio, et modus quantitatis, ergo nova extensio ad locum, novam requirit quantitatem. Denique, quia alias quantitas susciperet magis, et minus, siquidem eadem quantitate existente, magis,vel minus explicat partes substantiae,sicut intensio albedinis consistit in hoc quod magis, vel minus se explicat in actum, et radicatur in materia, imo sicut intensio non acquiritur, nisi acquisito novo gradu ex parte qualitatis, ita nec rarum, et densum sine nova parte quantitatis. Confirmatur, quia sine aliqua qualitate ponitur rarum, vel densum, ergo superflue qualitas ponitur. Antecedens constet, tum quia iste qualitas raritatis non suscipitur nisi in subjecto habente partes dilatatas, et densitas in habente* partes compressas, ergo non provenit a qualitate illa partium dispositio, seu positio, sed supponitur ; tum quia posite ista dilatatione partium sive alia qualitate, intelligitur sufficienter rarefactio, ad quid ergo illa qualites deservit ? Dilatatio enim per situationem, vel positionem partium in loco sufficienter intelligitur ; tum denique, quia si extensio in loco est modus, et proprietas quantitatis, non indiget qualitate, ut ab illa dimanet.

Respondetur ad principale argu-

mentum, negando assumptum. Ad primam probationem dicimus, nomine dimensionum rari, et densi non intelligi ipsam quantitatem secundum se, sed secundum commensurationem ad locum, quam eadem quantitas variare potest secundum densitatem, et raritatem. Caeterum, raritas ipsa, et densitas non consistunt in hoc, quod de facto quantitas sit ita extensa, et situata, hoc enim est effectus illius, et in corpore Christi in Sacramento datur densitas, et non situatio in loco,sed consistit in tali dispositione partium, quae petit illam situationem pro effectu. Et ita licet non fiat mentio qualitatis in definitione rari, et densi explicite, intelligitur tamen implicite, quia idem est dicere rarum est quod habet parum materiae, ac dicere quod est dispositum habere parum materiae sub magnis dimensionibus. Quomodo autem in speciebus Eucharistiae detur rarefactio, et addensatio cum nulla ibi sit materia, respondetur non esse ibi substantiam formaliter, sed suppleri in quantitate, quatenus per separationem gerit vices substantiae.

Ad secundam probationem dicitur extensionem ad locum esse propriam passionem quantitatis, sed quod sit tanta vel tanta, accidit illi, et per aliquam qualitatem disponitur, neque esfrnecesse ut detur major extensio, quod addatur nova quantitas, sicut etiam ut grave moveatur velocius circa finem, quam in principio, non indiget additione gravitatis, ita quaelibet quantitas ut diversimode extendatur, et situetur erga locum, non indiget additione quantitatis, et partium, licet qualitas aliqua detur sic disponens partes, ut novis indivisibilibus correspondeant, ita quod magis laxentur, vel minus.

Ad tertiam probationem dicitur, quantitatem non suspicere magis vel minus per hoc, quod fiat illa major vel minor extensio, sed raritatem ipsam, vel densitatem suscipere magis, vel minus. Ipsa autem quantitas in ratione ordinandi partes extra partes, non radicatur magis vel minus in subjecto, ut illa major, vel minor extensio fiat,quantitas enim in ratione quantitatis non potest magis radicari in eadem parte subjecti, neque accipere aliud augmentum quam penes additionem partium, quae non est intensio, cum non fiat in eodem parte subjecti,sed in diversis, alias penetrarentur ili® partes. Rarefactio autem quae magis dilatat partes non facit magis radicari, et perfici quantitatem in subjecto, sed facit magis radicari ipsam raritatem, quae est qualitas, et in ordine ad locum dilatati quantitatem.

Ad confirmationem respondetur negando antecedens. Ad primam probationem dicitur, raritatem dod subjectari nisi in habente partes dilatatas, non ante ipsam raritatem, sed per ipsam, sicut anima dicitur actus corporis organici, quod tamen per ipsam animam, et corpus est,et organicum. Nec tamen raritas petit partes esse dilatatas actu, sed solum aptitudine, sicut in corpore Christi in Sacramento habet raritatem, et densitatem sine situatione in loco. Ad secundam probationem dicitur, quod posita dilatatione partium quoad situm intelligitur rantas, et densitas praesuppositive, quia qualitas, quae est raritas, est causa illius dilatationis et situ&tionis partium, quae est effectus ejus, si tamen aliquando detur ista situatio sine tali qualitate non erit raritas formalis, quae est dispositio partium ordinata ad conservationem vel corruptionem, sed erit aliquid pertinens ad situationem partium ex motu locali consecutum sine formali raritate, ut supra expositum est. Ad t**

tiam probationem dicitur, quod licet extensio ad locum sit passio quantitatis, tamen quod sit tanta, vel tanta est accidens, et pertinet ad qualitatem, quatenus conducit ad temperamentum partium, ut melius conserventur, vel corrumpantur. Nec esset repugnans dicere, quod qualitas sit passio quantitatis, sicut patet in figura, licet raritas et densitas in corporibus inferioribus, quatenus fiunt ex mixtura primarum qualitatum, non possit sequi immediate ad quantitatem, sed mediantibus primis qualitatibus.

Si quaeras: An rarefactio requirat motum localem, quo fiat illa major extensio loci praeter alterationem qua fit raritas ipsa, affirmant Gonimbricenses hic quaest. xvii, art.v. Caeterum non est necesse ponere motum localem distinctum ab -ipsa alteratione,sed hoc est in commune omnibus motibus, seu mutationibus, quae terminationem quantitatis attingere, vel variare possunt, quod habent vim producendi aliquod ubi non directe, et per se, sicut motus localis, sed consecutive, et mediate prout ubi sequitur ad extensionem quantitatis, sicut generatio substantiae producit ubi mediate, quatenus generat substantiam in loco, et augmentatio producit ubi, quatenus addendo quantitatem, ponit illam in loco, et similiter id habet illa alteratio quae laxat, vel contrahit partes quantitatis. Quare non est necesse assignare terminum a quo localem, qui deseritur; quia non acquiritur locus seu ubi per motum localem, qui deserat unum locum, et acquirat alium, sed per actiones variantes terminationem quantitatis, quae mediate acquirunt ubi, non destruendo antiquum absolute et totaliter, sed addendo novum, destruunt tamen antiquum quoad terminationem, quam ante habebant.

ARTICULUS II.

Utrum sine rarefactione, et sine additione quantitatis possit aliqruid fieri majus altero ?

Aliqui affirmant, citaturque pro ea sententia Durandus in n, distinet. xviii, quaest. i, Mag. Sententiarum, ibi Henricus, et alii. Et sumitur fundamentum ex dictis articulo praecedenti, quia rarefactio est motus ad qualitatem non ad quantitatem vel extensionem ad locum, nisi ex consequenti : ergo poterit Deus, sine rarefactione extendere quantitatem in loco, et eam magnam facere, neque additis partibus quantitatis,neque addita qualitate rarefactiva, nam sicut materia est in potentia ad magnum, et parvum mediante raritate vel quantitate secundum agens naturale, ita per potentiam obedientialem poterit fieri majus non addita quantitate vel raritate, quia heee solum est medium naturale seu naturalis agentis. Confirmatur : Probabile est Deum posse ponere unum corpus in diversis locis stante eadem densitate, ergo etiam poterit ponere illud in loco immediato sibi, et tunc continuabitur cum eo et erit majus, quia occupabit plura loca, et sine additione quantitatis, quia est idem corpus, et sine rarefactione, quia retinet eamdem densitatem. Confirmatur secundo, quia Deus fecit Evam ex costa Adami, non per rarefactionem, sic enim non esset similis carnis et ossium, si ita raresceret, neque ex materia alia adjuncta, quia haec debuisset esse major, quam costa Adami, atque adeo ex illa potius diceretur facta Eva quam ex costa, ergo, etc.

Oppositam sententiam tenet S. Thomas i part. qusest. xen, art. m, ubi inquit: « Dicere materiam mul*

tiplicari absque rarefactione, est dicere contradictoria esse simul, scilicet diffinitionem absque diffinito, » et in ii,distinctione xvm, quaestion. i contra Mag. Sent. et alios affirmat, quod est in intelligibile, sine additione materiae seu quantitatis fieri aliquid majus nisi per rarefactionem. Et D. Thomam sequuntur plures qui videri possunt apud Gonimbricenses cap. v de Generat, quaest. xvm, artic. i, et Rubio in tractatu de condensat, quaest. m, intelligitur autem hoc de rarefactione tam secundum qualitatem, quam secundum situm seu positionem loci, ut statim dicemus. Et probatur, quia implicat intelligi quantitatem fieri majorem sine novis terminis quantitatis, qui antea non erant; termini autem quantitatis non sunt nisi, vel in ordine ad se vel in ordine ad locum. Si in ordine ad se, id est, ad ipsas partes secandum se, necessario additur nova pars, stantibus enim eisdem partibus, non mutantur termini intrinseci quantitatis, qui consistunt in hoc, quod est habere plures vel pauciores partes, ergo stantibus eisdem partibus, et non habendo plures quam ante, quantitas non est major secundum ordinem partium ad intra, quam ante. Si vero mutantur termini in ordine ad locum, additur major dimensio, seu extensio ad locum, sive additione partium, et hoc est rarefieri, quia in hoc consistit diffinitio rarefactionis. Itaque id quod est majus altero secundum quantitatem, in conceptu suo essentiali dicit, vel quod habeat plures partes, quam id quod est minus, vel quod correspondeat pluribus partibus loci secundum extensionem, et primum est additio quantitatis, secundum rarefactio.

Sed inquires : An dilatatio partium, vel compressio actualis in loco necessario debeat fieri per ipsam qualitatem, quas est raritas, et densitas, tanquam per medium naturaliter requisitum vel etiam essentialiter. Aliqui affirmant, esse essentiale ut Rubio tractat, de rarefact. q. ni, n. clxiv, et Conimbricenseshic q. xvm, ar. ii et in, licet oppositum etiam probabile putent. Et cum urgetur argumentum, quia effectus formalis illius qualitatis quae est raritas non est ponere partes sic extensas quoad situm, sed reddere corpus sic dispositum, ut illam situationem petat, ac proinde separari posse illam situationem ab illa qualitate, respondent quod qualitas illa necessario connotat illam partium situationem, et sine illa intelligi nequit, sicut nec effectus albi sine albedine, alias posset manere densitas, quae est qualitas, corpore ipso situaliter rarefacto, et laxato, quod repugnat, non autem repugnaret si haec situalis extensio inveniri posset sine raritate quae est qualitas, hsc enim sola contrariatur densitati. Sed contra hoc urgeo, quia extensio situalis, vel compressio est secundarius effectus raritatis, vel densitatis, et est separabilis ab illa, ut patet in corpore Christi in Eucharistia, ubi manet densitas carnis, et ossis, aut raritas sanguinis, sine ulla extensione quoad locum, ergo si potest manere raritas sine extensione ad locum, etiam cum parva extensione manere poterit, aut densitas cum magna. Et hoc ideo est, quia raritas non dicit ipsam actualem extensionem ad locum, sed aptitudinem ad illam, quae stare potest cfim opposito actu sicut gravitas cum ascensu, et aptitudo accidentis ad inhaerendum cum actuali separatione a subjecto, sic raritas quae est aptitudo ad dilatationem loci stat cum actuali compressione partium, ergo non est qualitas medium essentiale ad actualem extensionem dilatandam, vel comprimen-

dam, sed sine qualitate, quae est raritas et aptitudo ad dilatationem situs partium, imo cum opposita qualitate quae est densitas poterit dari illa major situatio in loco, licet connaturaliter exigat qualitatem quando fit cum alteratione, sicut ascensus sursum potest dari in gravi, non media levitate contraria. Et ideo sine additione partium, vel raritate situali, sive cum qualitate fiat, sive non, non potest fieri aliquid majus, quam antea. Unde D. Thomas locis supra citatis in raro et denso non nominavit qualitatem, sed solum dimensiones, quod pertinet ad situm, alias ejus ratio non concluderet, scilicet quod esset ponere diffinitionem sine definito, siquidem definitio raritatis, ut est qualitas non est habere actu partes materiae sub magnis dimensionibus, sed habere dispositionem, seu aptitudinem ad magnas dimensiones sub parva materia.

Ad rationes dubitandi in oppositum. Ad primam respondetur rarefactionem alterativam esse motum ad qualitatem, et ideo sine illa non inveniri, rarefactionem autem non alterativam posse sine qualitate inveniri, non tamen sine dilatatione aliqua situali, quae connaturaliter exigit qualitatem, non essentialiter, ideoque sine rarefactione saltem situali, vel additione partium, non poterit fieri aliquid majus, bene tamen sine qualitate. Et quando dicitur, quod materia est in potentia obedientiali ad magnum, et parvum sine raritate, negamus antecedens, quia non solum raritas est medium naturale, sed etiam essentiale loquendo de raritate, non solum ut est qualitas, sed etiam ut est situs, ut dictum est; est enim pertinens ad ipsam diffinitionem rari, ut S.Thomas dicit habere magnas dimensiones cum parva materia.

Ad primam confirmationem respondetur illam opinionem a nobis non admitti, ut ostendimus iv Phys. quaestion. xvi, sed ea data non concessa respondetur, quod si idem corpus poneretur in duplici loco immediato ita quod non solum esset contiguum, sed continuum, hoc ipso reduceretur ad eumdem locum, et non occuparet majorem, quia esset continuum sibi ipsi, nihil autem sibi ipsi continuatum facit additionem ; si autem esset contiguum, et non continuum esset duplex superficies et non una, et sic non esset eadem quantitas, sed divisa utpote duplici superficie terminata, unde non facit majorem rem, sed quasi duplicem.

Ad secundam confirmationem respondetur, costam Adami fuisse aedificatam in mulierem per accessionem novae materiae, vel factae per creationem de novo vel per conversionem alterius, ut censet D. Thomas locis citatis. Et ad replicam respondetur dist. illa xvm citata ad 2, quod non dicitur facta mulier ex illa materia superaddita, sed ex costa, quia costa fuit primum mediante quo reliqua materia pertinuit ad formationem mulieris, sicut licet embryo accessione novae materiae crescat, et fiat in debita quantitate, non tamen dicitur fieri ex materia accedente, sed ex semine, et prima materia,quae se habet ut fundamentum formationis totius corporis.

FINIS TOMI PRIMI PHILOSOPHIA NATURALIS.

INDEX

INDEX

QC.E8T10NUM ET AIIT1CUL0IIUM OMNIUM, QU.fi IN HAC IflIMA PHILOSOPHI.fi NATDRAU8 PARTE CONTINENTUR.

PRIMA PARS

philosophi* iutdulu

QUESTIO |.

Dt snrulla phUmphUe et ordini coywfwrfi.

ORCA LIBRUM PRIMUM PHYSICORUM.

QO*S7IO II.

Of principii! rrrum mdarnlium « oimmanl.

QUESTIO III.

De prlwipU, In pvtieularl «l p-w de malrrlo pmu.

QU13T10 IV.

De fermt fu-r at pnnripmm mai solaro/M.

QUAESTIO V.

De privatione

QUAESTIO VI.

De toto composito substantiali.

QUAESTIO VII.

De subsistentia et ezistentia.

QUASSTIO VIII.

De terminis magnitudinis et parvitatis.

CIRCA SECUNDUM LIBRUM.

DE NATURA ET CAUSIS.

QUAESTIO IX.

De natura, arte et violento.

QUAESTIO X.

De causa in communi.

QUiESTIO XI.

De causa materiali, fermaU et exemplari.

QUAESTIO XII.

De causa efficienti.

QUAESTIO XIII.

De fine.

CIRCA LIBRUM TERTIUM.

DB MOTU ET INFINITO.

QUjESTIO XIV.

De motu et actione.

QUiESTIO XV.

De infinito.

CIRCA LIBRUM QUARTUM.

DE LOCO, VACUO, ET TEMPORE.

QUAESTIO XVI.

De ujco, et ubi.

QUiESTIO XVII.

De vacuo.

QUAESTIO XVIII.

De tempore.

CIRCA LIBRUM QUINTUM.

DE DISTINCTIONE, UNITATE, ET CONTRARIETATE MOTUS.

QUiESTIO XIX.

De unitate, et contrarietate motus.

CIRCA. LIBRUM SEXTUM.

DE DIVISIONE MOTUS ET CONTINUI PER PARTES

QUjESTIO XX.

De partibus et indivisibilibus continui.

QDjESTIO XXI.

De incceotione et desitume rerum.

CIRCA LIBRUM SEPTIMUM.

DE COMPARATIONE MOVENTIUM, ET MO¬BILIUM.

QUAESTIO XXII.

De conditionibus requisitis ad movendum.

CIRCA LIBRUM OCTAVUM.

DE MOTU AETERNITATE, ET REDUCTIONE IN PRIMUM MOTOREM.

QUAESTIO XXIII.

De motu rerum naturalium, et pro¬jectorum.

QUESTIO XXIV.

De aeternitate motus, et primo ejus motore.

QOjESTIO XXV.

De subordinatione causm secundx ^ primam.

SUMMA TEXTUUM

MillUMICM PHYSICORUM AH13TOTHLIS

INDEX

QU.EST10NUM ET ARTICULORUM OMNIUM QO-ELN HAC SECUNDA PH1LOSO-P11LK NATURALIS CONTINENTUR

SECUNDA PARS

PHILOSOPHIA rCATVRALl».

quastio ii.

De corruptione.

QDJ3TIO Itt.

De uUeratione in communi.

QDA2STIO IV.

De intensione et remissione.

QUASSTIO V.

De actione et reactione.

QDiESTIO VI.

De mixtione.

QDvESTIO VH.

De condensatione et rarefactions.

Amandi. — Ex typis de DE8TENAY.

Paris. — Imprimeris Y* P. Larodjwb et rue MonipartiAsee, 10*

f